Bundel van de Ruimte & Wonen van 24 september 2018

Agenda bijlagen

Spreektijden 3 uur.pdf

Technische vragen commissie Ruimte Wonen 24 september 2018.docx

Inspraak Dijkstra cie R&W NH 24-09-2018.pdf

201806 Tauw Begrenzing NNN bij dynamisch kustbeheer.pdf

Presentatie technische briefing besluitvorming omgevingsvisie.pdf

Voorvisieverslag CIE RW 24 september 2018.docx

0 18:15 - Technische briefing inzake de besluitvorming omgevingsvisie najaar 2018

Om 18:15 vindt er een technische briefing inzake de besluitvorming over de omgevingsvisie plaats in zaal 1.5 .

1 19:00 - Opening en mededelingen

2 19:05 - Vaststellen Agenda, verslag vorige vergadering, Strategische Statenagenda, Moties en Toezeggingenlijst

Conceptverslag CIE R&W 25 juni 2018.docx

Overzicht moties R&W per 6-9-2018.docx

Toezeggingenlijst R&W per 6-9-2018.docx

Strategische Statenagenda R&W per 20-9-2018.docx

Agenda_Ruimte_&_Wonen_24_september_2018.docx

3 19:15 - Inspreekhalfuur

Er heeft zich 1 inspreker aangemeld.

Inspraak Dijkstra cie R&W NH 24-09-2018.pdf

4 19:25 - A-agenda Algemeen

4.a 19:25 - Voordracht Zomernota 2018

Voorstel voor behandeling:
die onderwerpen bespreken die tot de portefeuille van de commissie R&W behoren ter voorbereiding op de vergadering van PS van 8 oktober 2018.

brief GS Zomernota 2018.pdf

Voordracht Zomernota 2018.pdf

Zomernota 2018.pdf

beantwoording Technische vragen Zomernota 2018.docx

Bijlage bij vraag 14.pdf

Bijlage bij vraag 52.docx

Kopie van Bijlage bij antwoord 21 - Zomernota 2018.xlsx

4.b 20:40 - Voordracht MRA begroting en werkplan 2019

Voorstel voor behandeling:
Adviseren aan PS of u opvattingen en wensen wilt meegeven aan de Regiegroep MRA over die onderdelen van de MRA begroting en werkplan die tot de portefeuille van de commissie horen.
Conform de afspraken in de agendacommissie worden de begroting en het werkplan in alle vakcommissies behandeld.
De voordracht zal worden behandeld in de PS vergadering van 8 oktober 2018.

Deze stukken worden aan u voorgelegd op grond van artikel 7.1 van het Convenant MRA.

Brief GS aan PS inz. voordracht MRA begroting.pdf

Voordracht vergadering Regiegroep Metropoolregio Amsterdam (MRA).docx

Notitie VoorstelHerbestemming2017.pdf

Mail MRA inz. werkplan en begroting.docx

MRA Werkplan en Begroting 2019_20180723.pdf

agenda_RegiegroepMRA_20181010.pdf

algemeen_vs_RegiegroepMRA_20180413 (concept)_publieks_versie.pdf

5.a 20:55 - Rondvraag Geldhof en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden

Om te zorgen dat uw vragen zo goed en snel mogelijk beantwoord worden, hierbij het verzoek om uw rondvraag uiterlijk woensdag 19 september aan te melden bij de commissieadviseur: admiraalm@noord-holland.nl.

Uiteraard kunt u ook ter vergadering nog uw rondvraag stellen.

5.b 21:15 - Rondvraag Van der Hoek en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden

Om te zorgen dat uw vragen zo goed en snel mogelijk beantwoord worden, hierbij het verzoek om uw rondvraag uiterlijk woensdag 19 september aan te melden bij de commissieadviseur: admiraalm@noord-holland.nl.

Uiteraard kunt u ook ter vergadering nog uw vraag stellen.

6 B-agenda Ruimte

6.a 21:15 - Ruimte: Voorgenomen wijziging aanpassing kaart 4 PRV

Bij de beraadslagingen over dit agendapunt is de commissie NLWM uitgenodigd.

De commissie wordt gevraagd om het voorgenomen besluit en de conceptnota van beantwoording te bespreken en ons college eventuele suggesties te doen met betrekking tot de inhoud ervan ten behoeve van de vaststelling. Het college is bevoegd de kaartwijziging vast te stellen.

Deze wijziging zal na behandeling in de PS-commissies van september 201 8 niet nogmaals aan uw Staten worden voorgelegd..

Brief GS aan PS Voorgenomen wijziging kaart 4 van de PRV ter bespreking aan te bieden.pdf

Conceptnota van beantwoording PRV.pdf

Kaart 4 ecologie.pdf

Overzichtstabel van totale wijziging NNN kaart 4.pdf

Verschillenkaart vergelijking vigerende kaart 4 en de voorgenomen kaart.pdf

Voorgenomen besluit tot wijziging van kaart 4 PRV.pdf

6.b 21:45 - Ruimte/Wonen: "Verstoppertje spelen of aan de slag?" artikel van gedeputeerde Geldhof d.d. 6 september 2018

Dit artikel is geagendeerd op verzoek van het lid dhr. Kramer (VVD)

Het artikel is eerder gepubliceerd op http://www.bouwendnederland.nl/nieuws/14095082/column--verstoppertje-spelen-of-aan-de-slag (6 september 2018)

Doel van de bespreking in de commissie is in de eerste plaats het verkrijgen van een door commissie en gedeputeerde gedeeld feitelijk kader inzake het door de gedeputeerde geconstateerde achterblijven van de woningbouwproductie in Noord-Holland. In het verlengde daarvan kan worden gesproken over de onderbouwing van de analyse welke obstakels daar aan hebben bijgedragen en welke oplossingsrichtingen de problematiek mogelijk zullen verlichten.

Agenderingsverzoek Kramer inzake de woningbouwproductie in Noord Holland.docx

Verstoppertje spelen of aan de slag artikel van gedeputeerde Geldhof.pdf

10 Sluiting

11 C-agenda Algemeen

11.a Algemeen : Stand van zaken ontwikkeling forten stelling van Amsterdam (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS Stand van zaken ontwikkeling forten.pdf

Stand van zaken ontwikkeling forten.pdf

11.b Algemeen: Brief GS aan PS inzake lidmaatschap Vanguard Initiative (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS inzake lidmaatschap Vanguard Initiative.pdf

11.c Algemeen: Brief GS aan PS Wob-verzoek inzake zonneweiden (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS Wob-verzoek inzake zonneweiden.pdf

11.d Algemeen: Brief GS aan PS Wob-verzoek inzake zonneweiden (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS Wob-verzoek inzake zonneweiden.pdf

11.e Algemeen: Stand van zaken Wind op Land april 2018 (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS Stand van zaken Wind op Land april 2018.pdf

Monitor Wind op Land 2017.pdf

Stand van zaken herstructurering wind op land.pdf

11.f Economie: Regiodeals in Noord-Holland (C-agenda alle commissies M&F en EEB 17-09-2018 NLWM en R&W 24-9-2018)

Brief GS aan PS. Regiodeals in Noord-Holland.pdf

11.g Heel PS: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (c-agenda M&F en EEB 17-9-2018 en NLWM en R&W 24-9-2018)

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht - editie 16.pdf

11.h Heel PS: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht nr. 17 (c-agenda M&F en EEB 17-9-2018 en NLWM en R&W 24-9-2018)

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden bericht - editie 17.pdf

11.i Klimaat: Persbericht Transitieprogramma van klimaattafel Industrie NZKG (c-agenda alle commissies sept. 2018).

Klimaattafel industrie persbericht.pdf

11.j (heel PS): Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht - editie 18 (C-agenda M&F en EEB 17-9-2018 en NLWM en R&W 24-9-2018)

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht - editie 18.pdf

11.k (heel PS) Brief GS aan PS inz. voorstellen regiodeals in Noord-Holland (C-agenda M&F en EEB 17-9-2018 en NLWM en R&W 24-9-2018)

Brief GS aan PS inz. voorstellen regiodeals in Noord-Holland.pdf

12 C-agenda Ruimte

12.a Natuur/Ruimte/Infrastructuur: Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur (C-agenda's NLWM (leidend) en R&W 24-09-2018 en M&F 17-09-2018)

Brief GS aan PS. Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur Noord-Holland.pdf

12.b Ruimte: Beantwoording openstaande vragen uit de vergaderingen van R&W en NLWM ontwerpwijziging PRV met betrekking tot NNNN (C-agenda R&W 24 september 2018)

Beantwoording openstaande vragen uit de vergaderingen van R&W en NLWM ontwerpwijziging PRV met betrekking tot NNNN.pdf

12.c Ruimte: Brief College aan Staten Terinzagelegging Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief College aan Staten Terinzagelegging Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050.pdf

Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050.pdf

PlanMER Omgevingsvisie NH2050.pdf

12.d Ruimte: Brief GS aan PS besluit Evaluatie Taskforce Ruimte (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS besluit Evaluatie Taskforce Ruimte.pdf

12.e Ruimte: Brief GS aan PS Kavelruil Vispaaiplaatsen in de Wieringermeer (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS Kavelruil Vispaaiplaatsen in de Wieringermeer.pdf

12.f Ruimte: Voorontwerp inpassingsplan net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha) (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS Voorontwerp inpassingsplan net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha).pdf

Brief MinEZ aan College Voorontwerp inpassingsplan net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha).pdf

Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse.pdf

12.g Ruimte: Brief GS aan PS Ter inzagelegging Notitie Reikwijdte en Detailniveau m.e.r. dijkversterking Den Helder Den Oever (C-agenda R&W 24 september 2018) (C-agenda NLWM 24 september 2018)

Brief GS aan PS NRD MER dijkversterking Den Helder Den Oever.pdf

12.h Ruimte: Brief GS aan PS inzake de totstandkoming van de omgevingsverordening (C-Agenda R&W 24-09-2018)

Brief GS aan PS Proces totstandkoming Omgevingsverordening.pdf

12.i Ruimte: Brief GS aan PS beoordeling Landschappelijke inpassing tankstation Haarlemmermeer (C-agenda R&W 24-09-2018)

Brief GS aan PS beoordeling Landschappelijke inpassing tankstation Haarlemmermeer.pdf

12.j Ruimte: Brief st PURMER MEER inzake de omgevingsvie PNH2050 (C-agenda R&W 24-09-2018)

De afzender van deze brief komt ook inspreken in het inspreekhalfuur voor het publiek van de commissievergadering van de commissie Ruimte en Wonen van 24 september aanstaande.

Brief st PURMER MEER inzake de omgevingsvie PNH2050.pdf

13 C-agenda Wonen

13.a Wonen: Brief GS aan PS Vaststelling uitvoeringsregeling subsidie woningbouw burgercollectieven (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS Vaststelling uitvoeringsregeling subsidie woningbouw burgercollectieven.pdf

13.b Wonen: Brief GS aan PS Viewer woningbouwlocaties Noord-Holland Noord en stand (C-agenda R&W 24 september 2018)

Brief GS aan PS Viewer woningbouwlocaties Noord-Holland Noord en stand.pdf

13.c Wonen: Rli-Briefadvies 'Versnellen woningbouwproductie, met behoud van kwaliteit' (C-agenda R&W 24 september 2018)

Persbericht Raad voor de leefomgeving inzake versnelling woningbouw.pdf

Rli-Briefadvies 'Versnellen woningbouwproductie, met behoud van kwaliteit'.pdf

13.d Wonen: Stand van zaken voorjaar 2018 versnellingsopgave woningbouw MRA (C-agenda R&W 24 september 2018)

Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA.pdf

Standvan zaken voorjaar 2018 versnellingsopgave woningbouw MRA.pdf

Voortgang versnelling woningbouw MRA.pdf

Fractie	Vergadering van 3 uur
VVD	10 minuten
D66	9 minuten
PvdA	8 minuten
PVV	7,5 minuten
SP	7,5 minuten
CDA	7 minuten
GroenLinks	7 minuten
PvdD	6 minuten
50Plus	6 minuten
CU-SGP	5,5 minuten
Ouderenpartij NH	5,5 minuten

Technische vragen commissie R&W, 16 april 2018						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
1	50 plus	4b	Geldhof	Notitie Voorstel Herbestemming 2017 Bladzijde 3, Programma Bouwen en Wonen Er staat dat 130.000 wordt gebruikt voor inhuur noodzakelijk om producten samen te stellen. Het is erg onduidelijk wat hier staat.,	Vraag: Kunnen Gedeputeerde Staten aangeven waar die € 130.000 voor gebruikt gaat worden? Is er geen expertise in huis bij de MRA die deze gegevens al paraat heeft en wordt de betaalbaarheid van de woningmarkt voor de gehele MRA door de besteding van 130.000 in kaart gebracht?	De 130.000 euro is onderverdeeld in vier thema's, waarbij A en D over betaalbaarheid gaan: A) Betaalbaarheid Woningmarkt €30.000 B) Monitor woningbouwproductie €30.000 C) Verhuisbewegingen MRA €10.000 D) Onderzoek prijsopdrijving woningmarkt € 60.000 Bij het ramen van de bovenstaande kosten is gelet op de ambtelijke capaciteit en de gegevens die MRA of haar partners zelf in huis hebben. De provincie levert bijvoorbeeld ambtelijke inzet en een deel van de gegevens via haar onderzoeksafdeling. De geraamde kosten betreffen acties die daarop aanvullend nodig zijn.
2	50 plus	4b	Geldhof	Op pag. 21 van de agendacommissie staat dat de basis voor de samenwerking bouwen en wonen gelegen is in gedeelde kennis over de opgaven voor de woningmarkt.	Vraag: Kunnen Gedeputeerde Staten aangeven of het opplussen van woningen en het delen van kennis hieromtrent binnen de MRA ook op de agenda staat. Zo nee, is zij bereid dit op de agenda te zetten?	In de MRA staat in algemene zin de balans tussen kwalitatieve vraag en het woningaanbod op de agenda. Zo wordt momenteel een kwalitatief behoefteonderzoek uitgevoerd (Wonen in de Metropoolregio Amsterdam, WiMRA). Dit is een grootschalig onderzoek onder de bevolking naar hun woonsituatie en woonwensen in de MRA. Daarin komt bijvoorbeeld de behoefte aan grondgebonden woningen en appartementen aan bod. Onder het "opplussen" van woningen verstaan wij het levensloopbestendig maken van woningen (en leefomgevingen) voor kwetsbare leeftijdsgroepen en gehandicapten. Voor het delen van kennis over het "opplussen" van woningen heeft de provincie op 14 september de WoonZorgwijzer

						gelanceerd. Daarin is ook een kaartlaag met de geschiktheid van woningen opgenomen.
3	VVD/Kramer	6a	Tekin/ Geldhof	NNN en Weidevogelleefgebieden	Betreft: voorgenomen wijziging kaart 4 van de PRV en concept Nota van Beantwoording. GS stelt dat zij op grond van artikel 19 lid 6 van de PRV bevoegd is om, na het horen van de betreffende commissie(s) van PS, de begrenzing van het NNN aan te passen. Artikel 19 lid 7 b stelt dat een wijziging als bedoeld in het zesde lid mogelijk is voor zover de oppervlakte van het NNN ten minste gelijk blijft. • Kunt u dat aantonen? U stelt in het overzicht met wijzigingen (p. 3) dat in het kader van kustversterking bij de Hondsbossche zeewering 185 ha opgespoten land als natuur is ingericht. Dit gebied als NNN wordt begrensd. Op de verschillenkaart staat in rood ingetekend een veel groter deel dat ontgrensd wordt? • Hoeveel ha wordt ontgrensd?	Ja, met deze wijziging neemt de oppervlakte van het NNN met 84,54 ha toe. In het ontwerpbesluit is inderdaad 185,4 ha vermeld. Naar aanleiding van een zienswijze bleek dat het strand en de zee abusievelijk als NNN zijn begrensd. De oppervlakte van deze abusievelijke begrenzing bedraagt 92,71 ha. Dit is gecorrigeerd op de kaart. De oppervlakte van het NNN bij de Hondsbossche Zeewering neemt derhalve toe met 92,69 ha (185,4 ha minus 92,71 ha).

					Bij de nieuwe aansluiting van de A9 bij Heiloo vindt u dat de gemeente voldoende heeft aangetoond dat dit een project betreft van groot openbaar belang, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan en compensatie plaats vindt.	
					• Wat zijn de criteria om een project van groot openbaar belang te bestempelen?	De veiligheid, drinkwatervoorziening, de plaatsing van installaties voor de opwekking van elektriciteit met behulp van windenergie of installaties voor de winning, opslag of transport van olie en aardgas zijn in de toelichting van artikel 19 PRV in ieder geval aangemerkt als dwingende redenen van groot openbaar belang. Uit de jurisprudentie volgt verder dat woningbouw, werkgelegenheid en verkeer grote openbare belangen kunnen zijn, maar alleen als er geen alternatieve locaties beschikbaar zijn.
					• Welke kaders heeft u hiervoor van PS gekregen?	Zie voorgaand antwoord.
					Het bestemmingsplan moet volgens de uitvoeringsregeling natuurcompensatie Noord-Holland een compensatieplan bevatten.	
					• Hoe is het compensatieplan beoordeelt?	Dit plan is getoetst aan de Uitvoeringsregeling natuurcompensatie Noord-Holland en voldoet aan de daarin gestelde eisen.

					Om 3,47 ha NNN te compenseren wordt 5,48 ha aangekocht om nieuwe NNN te realiseren. • Waarom wordt er meer ha gecompenseerd? • Wat zijn de kosten hiervoor? De nieuwe aansluiting op de A9 bij Heiloo leidt niet alleen tot aantasting van het NNN, maar ook van het weidevogelleefgebied. U vindt dat de gemeente in het vastgestelde bestemmingsplan naar uw mening voldoende heeft aangetoond dat het een project betreft van groot openbaar belang, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan en compensatie plaatsvindt. • Wat zijn de criteria om weidevogelleefgebied te compenseren?	Omdat niet alleen het ruimtebeslag moet worden gecompenseerd, maar ook het areaal NNN dat wordt verstoord als gevolg van de toename van het geluid. De kosten zijn nog niet vastgesteld, maar zullen worden berekend conform de Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie. De compensatie vindt bij voorkeur fysiek plaats. Bij ingrepen kleiner dan 5 ha is financiële compensatie toegestaan. Bij grotere ingrepen is financiële compensatie alleen toegestaan als initiatiefnemers kunnen aantonen dat fysieke compensatie onmogelijk is.

					• Kunt u aantonen (met kaartmateriaal) waarom het fysiek niet te compenseren is? • Hoeveel wordt betaald voor de compensatie? En wie betaalt? U wilt alleen het weidevogelleefgebied wijzigen ten behoeve van de realisatie van het project aansluiting A9 Heiloo. Wij willen GS de suggestie doen om weidevogelleefgebied te compenseren in de gemeente Schagen. In het bestemmingsplan Buitenvaert wordt aan de rand van Schagerbrug een locatie bestemd voor de realisatie van 40 woningen. GS heeft een zienswijze ingediend en beschouwt woningbouw op één bepaalde locatie niet als groot openbaar belang, zolang er in uw gemeente of regio nog andere locaties beschikbaar zijn.	In de gebieden die in aanmerking komen voor de compensatie van weidevogelleefgebied is aan de agrariërs gevraagd of zij weidevogelbeheer in het kader van de compensatie willen uitvoeren. Hierop zijn geen positieve reacties gekomen. Gebieden die in aanmerking komen zijn weidevogelleefgebieden in de omgeving van het project waar nog geen contracten voor weidevogelbeheer zijn afgesloten. De weidevogelleefgebieden zijn aangegeven op de PRV kaart. Het bedrag is nog niet vastgesteld, maar zal conform de Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie berekend worden. De initiatiefnemer moet de compensatie uiterlijk binnen twee jaar na de start van de uitvoering realiseren. De compensatie wordt betaald uit het project aansluiting A9 (samenwerking provincie en gemeenten Heiloo en Castricum).

					• Welke kaders hanteert u om dit te beschouwen?	Woningbouw beschouwen wij niet als groot openbaar belang omdat er voldoende andere locaties voor woningbouw in de regio zijn die niet binnen een beschermingsgebied liggen. Dit hebben wij in het verleden ook aan de gemeente kenbaar gemaakt. Voor woningbouw zijn uitzonderingen opgenomen in de PRV. Wij hebben moeten constateren dat het plan hier niet aan voldoet, en het dus in strijd is met de door PS vastgestelde regels.
					• Waarom is hier geen sprake van de regeling Ruimte voor Ruimte?	Ruimte voor ruimte is een regeling gericht op de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit waarbij storende, voormalige agrarische bebouwing wordt gesloopt en er enkele woningen worden teruggebouwd ter compensatie van de gemaakte saneringskosten. Dat is hier niet aan de orde.
					• Waarom draagt deze woningbouw niet bij aan een substantiële verbetering van in de directe omgeving daarvan aanwezige natuurkwaliteiten van het landschap?	Wij hebben geen plannen gezien waaruit blijkt dat er sprake is van een substantiële verbetering van de aanwezige natuurkwaliteiten van het landschap.
					• Waarom is hier geen sprake van een ingreep die netto geen verstoring van het weidevogelleefgebied geeft?	Omdat het bouwen van 40 woningen impact heeft op het weidevogelleefgebied.

					Ook vragen wij u of u bereid bent in gesprek te gaan over een andere kwestie, waarbij tevens weidevogelleefgebied en woningbouw met elkaar in de knel komen. In de gemeente Wijdemeren bestaat sinds 2007 het plan om aan de noordkant van de woonwijk woongebied Horn- en Kuijerpolder een uitbreiding genaamd "Nederhorst Noord' te realiseren. Dit gebied blijkt echter recent door de Provincie Noord-Holland te zijn aangewezen als weidevogelleefgebied, waardoor de voorgenomen woningbouw ondermijnd wordt. De gemeente heeft hierop een zienswijze ingediend.	
					• Kan hier de regeling Ruimte voor Ruimte worden toegepast?	Ruimte voor ruimte is een regeling gericht op de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit waarbij storende, voormalige agrarische bebouwing wordt gesloopt en er enkele woningen worden teruggebouwd ter compensatie van de gemaakte saneringskosten. Dat is hier niet aan de orde.
					• Bent u het ermee eens dat de voorgenomen woningbouw in dit geval een uitbreiding is op een bestaand bouwblok en	In het algemeen geldt dat als elke uitbreiding van bestaande bebouwing die grenst aan weidevogelleefgebied wordt toegestaan het weidevogelleefgebied sluipenderwijs zou kunnen worden volgebouwd.

					daarmee minder schadelijk is voor weidevogels?	
					• Wanneer hebben de tellingen van weidevogels in dit gebied plaatsgevonden voor de besluitvorming in 2016 (Natuurbeheerplan)?	De telling van weidevogels voor dit gebied heeft plaatsgevonden in 2013. In 2015 is vervolgens besloten over het Natuurbeheerplan 2016.
					• Wat vindt u in de gemeente Wijdemeren een aanvaardbaar alternatief voor woningbouw?	Locaties die niet in strijd zijn met de PRV, binnen de regionale afspraken vallen en voldoen aan de ruimtelijke kwaliteitseisen zijn een aanvaardbaar alternatief. De regio Gooi en Vechtstreek heeft recent de regionale afspraken vastgesteld. De locatie Nederhorst-Noord staat daar niet in.
					• Bent u hierover al gesprek met de gemeente Wijdemeren, vanuit uw rol van bevoegd gezag en/of goed bestuur?	Ja, op 3 september 2018 heeft bestuurlijk overleg plaats gevonden met de gemeente Wijdemeren.
4	VVD	Rondvraag/ Aansluitend op voorgaand	Geldhof	Technische vraag zienswijze provincie op bp Buitenvaert gemeente Schagen	De provincie stelt dat 'in bollenconcentratiegebieden door de overheid veel geïnvesteerd is op het gebied van waterinfrastructuur en bodembescherming en bodemkwaliteit voor de teelt van bollen en dat de provincie daarom	Het perceel van het bestemmingsplan “Buitenvaert” in de gemeente Schagen is onderdeel van een bollenconcentratiegebied van 400 ha. Door de bollenteelt op deze manier in één gebied te concentreren ontstaan schaalvoordelen voor investeringen in kennisontwikkeling, voor logistiek en voor technische maatregelen om de bollenteelt te verduurzamen. Zo is dit gebied van 400 ha zodanig ingericht dat

		onderwerp zie mail die ik heb doorgestuurd			deze gebieden wil reserveren voor huidige en toekomstige bollenteelt'. Het terrein waarover we spreken is niet in eigendom van een bollenkweker en omdat het een braakliggend stuk grond is, willen we weten welke van de bovenstaande investeringen er gedaan zijn voor dit terrein.	er een gesloten waterhuishouding bestaat waarbij het water dat het gebied verlaat wordt gezuiverd.
5	D66	6a	Tekin/ Geldhof	Op pagina 12 van de Conceptnota noemt u een rapport van Bureau Tauw over begrenzing van het strand.	Waar kunnen wij dit rapport vinden?	Wij voegen het betreffende rapport bij de beantwoording van deze vragen.
6	D66	Rondvraag	Geldhof	over de evaluatie van het zonbeleid.	Wanneer kunnen we deze verwachten? En zitten daar aanbevelingen in of worden er aanpassingen in voorgesteld?	Deze evaluatie, we spreken inmiddels over de meer passende term “herijking”, wordt momenteel uitgevoerd. Dit najaar zullen wij u informeren over de uitkomsten en de eventuele beleids- en/of regelwijzingen waartoe deze aanleiding geven.
7	Partij voor de Dieren	6a	Tekin/Geldhof	de voorgenomen wijziging aanpassing kaart 4 PRV: 18,7ha agrarische grond (nog niet-gerealiseerd NNN) ten westen van het Goudriaankanaal wordt ontgrensd en 6,5 ha ten oosten daarvan begrensd. We constateren lokaal een kwantitatieve afname	Is dit in strijd met de spelregels EHS, die kwantitatieve noch kwalitatieve achteruitgang toestaat? Zo nee, waarom niet?	Nee. Het rijksbeleid voor bescherming van het NNN is vastgelegd in het Barro (de spelregels EHS zijn in feite achterhaald). Artikel 19 PRV is in lijn met het Barro. In het Barro staat dat een besluit over herbegrenzing niet tot een afname van het NNN mag leiden. Netto neemt het oppervlak met de voorliggende aanpassing met 84,54 ha toe.

				van het oppervlak NNN.		
8	Partij voor de Dieren	6a	Tekin/ Geldhof	Bij de Hondsbossche Zeewering wordt 185ha als NNN begrensd.	Gezien het een ander habitattype betreft, bent u het met ons eens dat die geen compensatie kan zijn voor de verloren hectares NNN bij Waterland Oost?	Er is geen verplichting om op beheertypeniveau eenzelfde aantal hectares te houden. Overigens worden elders in Waterland ook weer extra hectares grasland begrensd.
9	SP	12.i	Geldhof	Verwijst naar het definitieve verslag van de commissie RWW van 22.06.2015 In het bijzonder de zin, toegeschreven aan gedeputeerde Geldhof: "*De bestemming groen kan in het gesprek met de gemeente Haarlemmermeer meegenomen worden als het gaat om de toekomstige bestemming"*	Heeft gedeputeerde inderdaad met de gemeente Haarlemmermeer gesproken over een groenbestemming op de plek waar nu het tankstation van Hendriks is en zo ja, wat was de uitkomst van dit gesprek?	In de gebruikelijke ambtelijke overleggen met de gemeente zijn de mogelijkheden voor de toekomstige bestemming besproken. Als PS de begrenzing bufferzone voor de nieuwe locatie van het tankstation opheffen komt de oude locatie aan de Vijfhuizerdijk vrij voor een nieuwe bestemming. Dat kan groen zijn, maar ook (kleinschalige) woningbouw. Het initiatief daartoe ligt bij de gemeente Haarlemmermeer, de gemeente is op de hoogte van hun mogelijkheden.
10	PVV	Rondvraag	Van der Hoek	Vermeende plaatsing van windmolens op het terrein van TATA Steel	Klopt het dat TATA Steel van plan is om windmolens op haar eigen terrein te plaatsen en zo ja, hebben zij daar dan een vergunning voor aangevraagd?	Het klopt dat Tata op haar grond windturbines plaatst. Het betreft windpark Ferrum (Velsen) en dit park is inderdaad vergund. Voor de vergunning was een verklaring van geen bedenkingen van Provinciale Staten nodig. In de commissie Ruimte en Wonen van 19 juni 2017 is de 'Voordracht definitief VVGB windpark Ferrum/TATA' besproken. Op 10 juli 2017 hebben uw Staten besloten de verklaring van geen bedenkingen voor dit windpark af te geven (registratienummer 899759/939368).

						Naast Ferrum had Tata nog enkele aanvragen gedaan. Deze voldeden niet aan de vereisten van de Provinciale Ruimtelijke Verordening en zijn afgewezen. Wij hebben uw Staten hierover geïnformeerd (GS 17 november 2016, registratienummer 829132/873887).

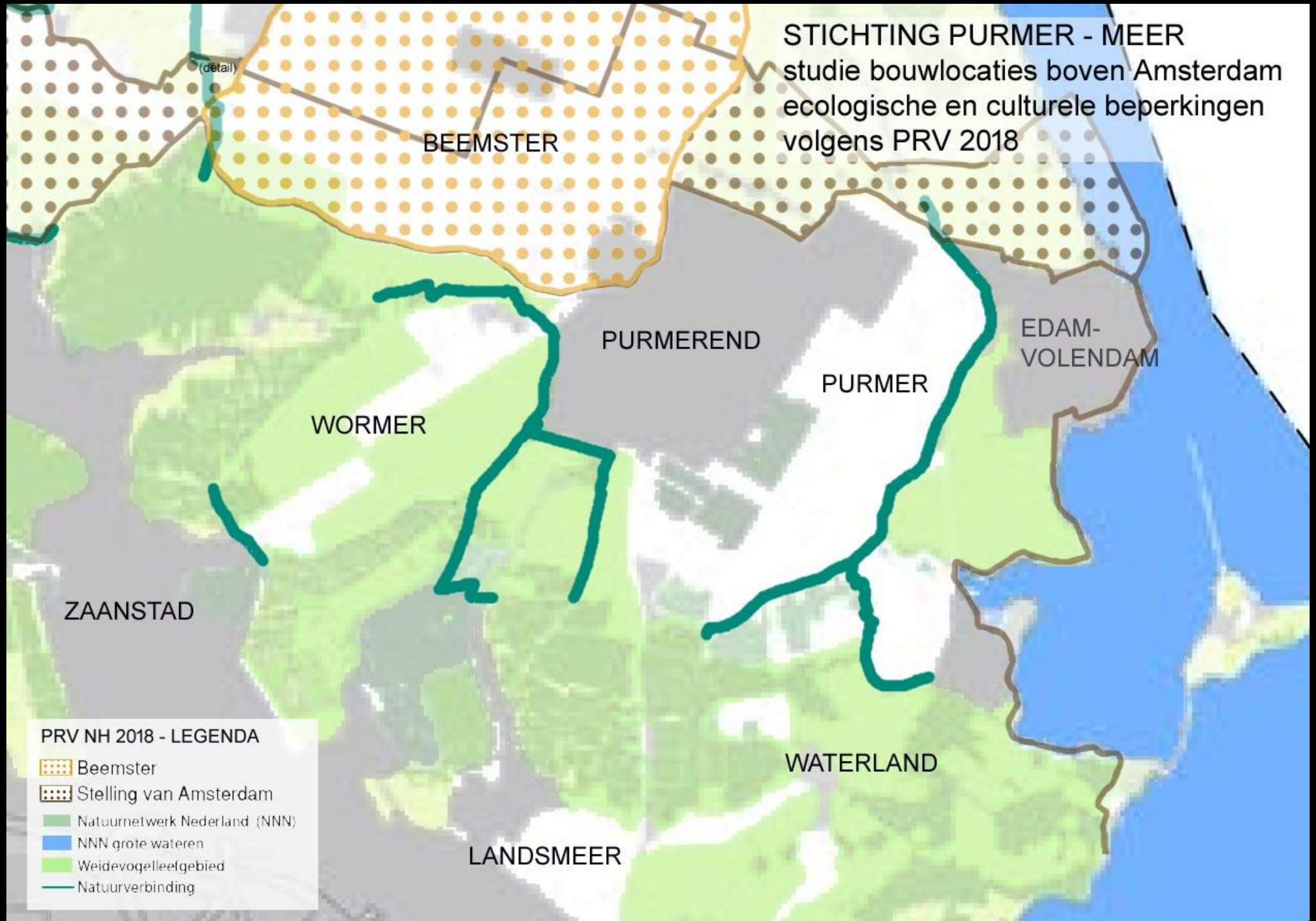
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven Amsterdam
ecologische en culturele beperkingen
volgens PRV 2018
(detail)
BEEMSTER
PURMEREND
PURMER
EDAM-
VOLENDAM
WORMER
ZAANSTAD
WATERLAND
LANDSMEER
PRV NH 2018 - LEGENDA
Beemster
Stelling van Amsterdam
Natuurnetwerk Nederland (NNN)
NNN grote wateren
Weidevogelleefgebied
Natuurverbinding

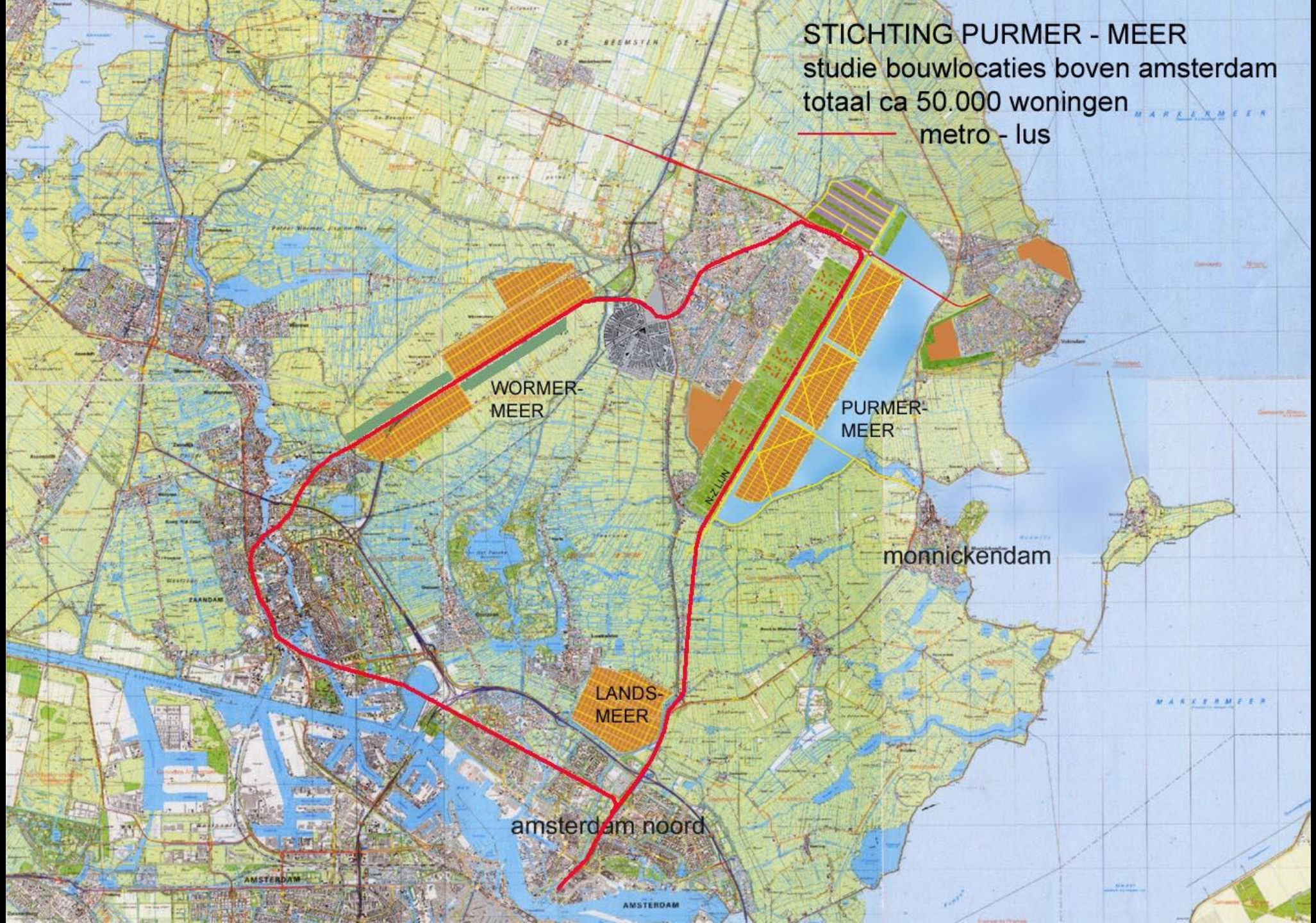
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven amsterdam
totaal ca 50.000 woningen
metro - lus
WORMER-
MEER
PURMER-
MEER
N-Z LIJN
LANDS-
MEER
monnickendam
amsterdam noord
AMSTERDAM
AMSTERDAM
ZAANDAM
MARKERMEER
MARKERMEER

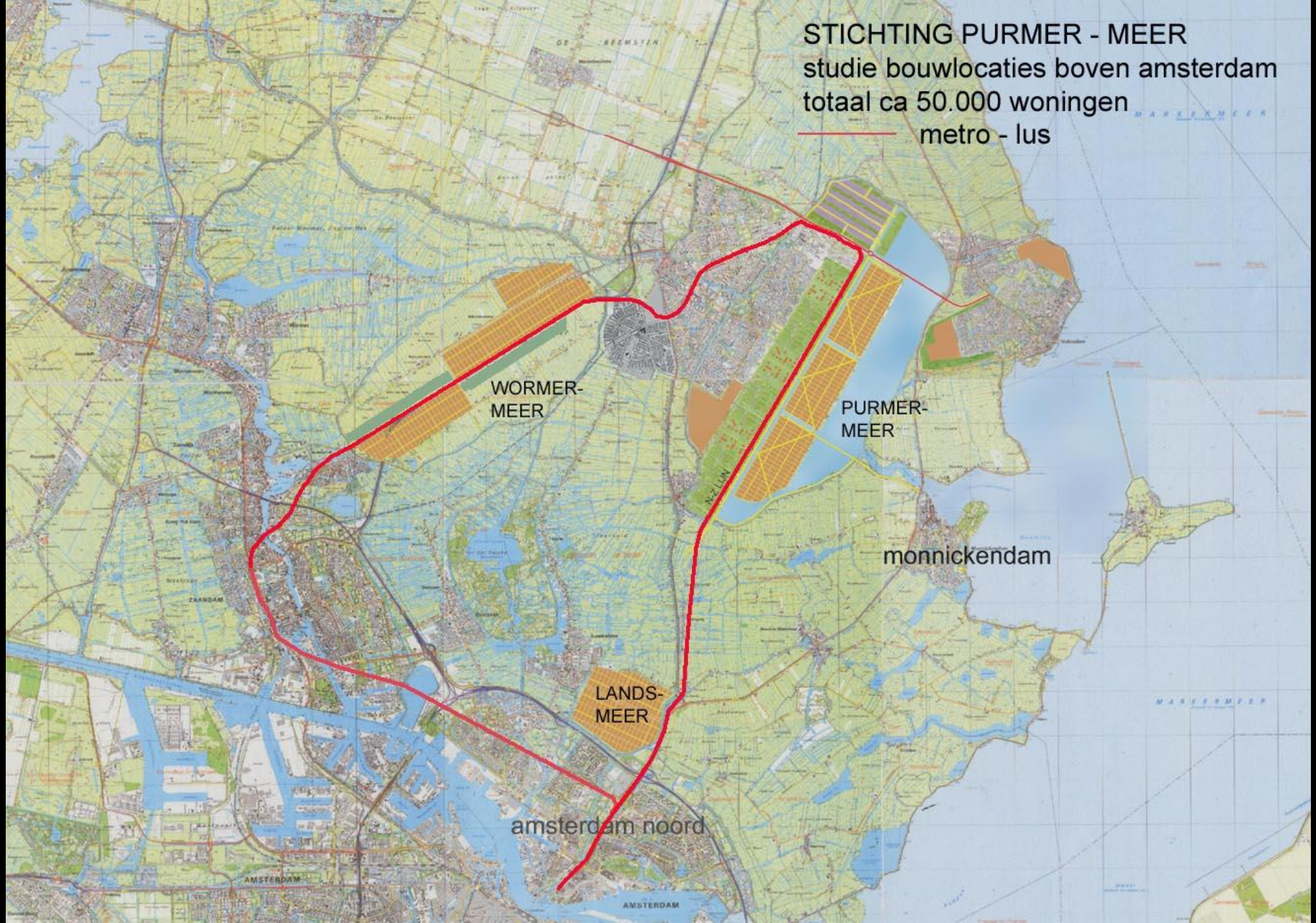
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven amsterdam
totaal ca 50.000 woningen
metro - lus
WORMER-
MEER
PURMER-
MEER
LANDS-
MEER
monnickendam
amsterdam noord
ZAANDAM
AMSTERDAM
AMSTERDAM

WATERBEHEER ALS BELANGRIJKE PLANOLOGISCHE DRAGER:

de concept deelstroomgebiedsvisie noorderkwartier, uitgekomen in november 2002 geeft aan waar in het gebied van noord-hollands midden gezocht moet worden naar locaties voor voorraadberging en piekberging.
in de omgeving van het bundelingsgebied purmerend - edam / volendam is dat in het bijzonder het oostelijk deel van de purmer.
ook een aantal kleinere polders, waaronder de noordmeer zijn als zodanig aangemerkt

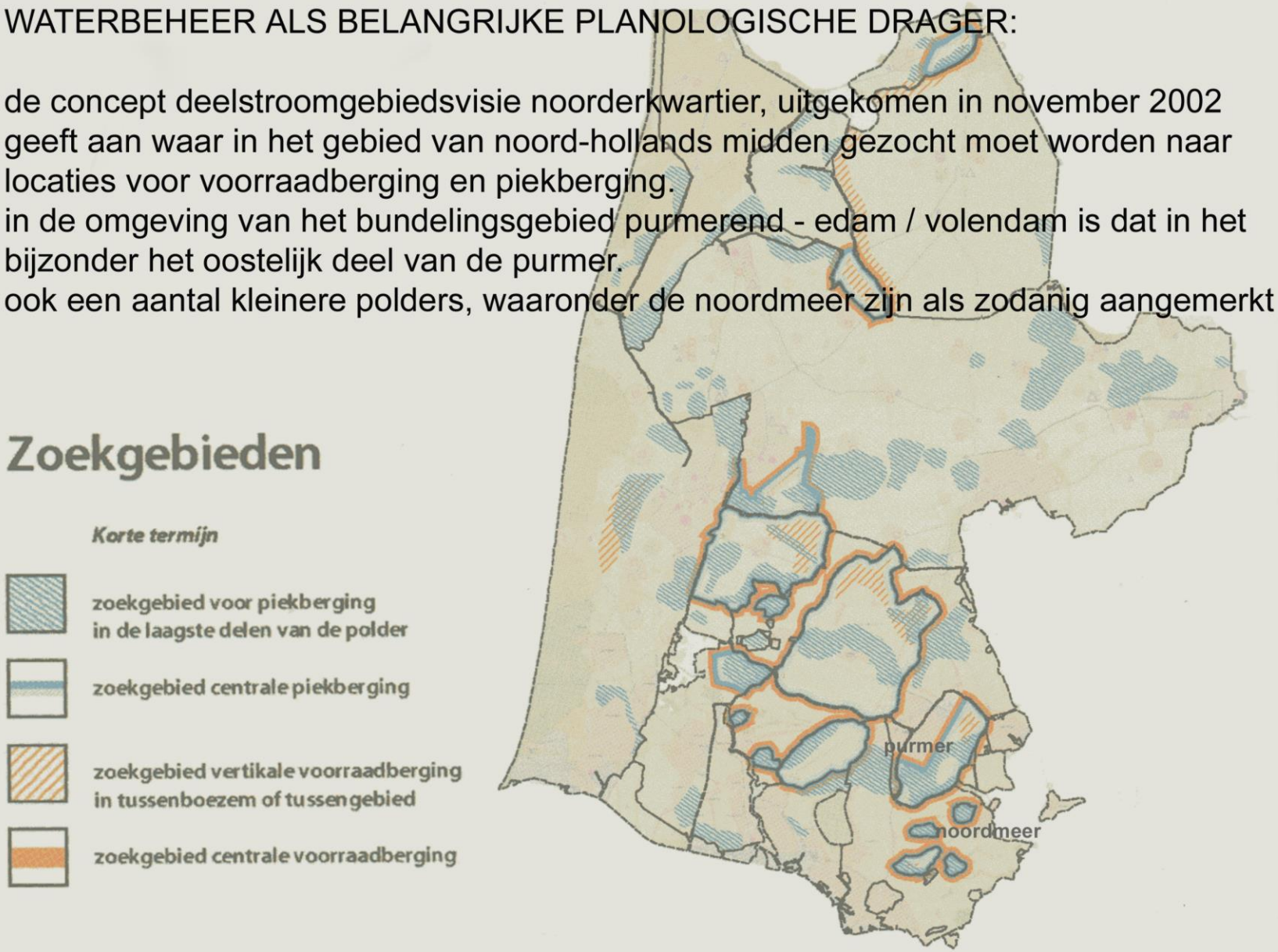

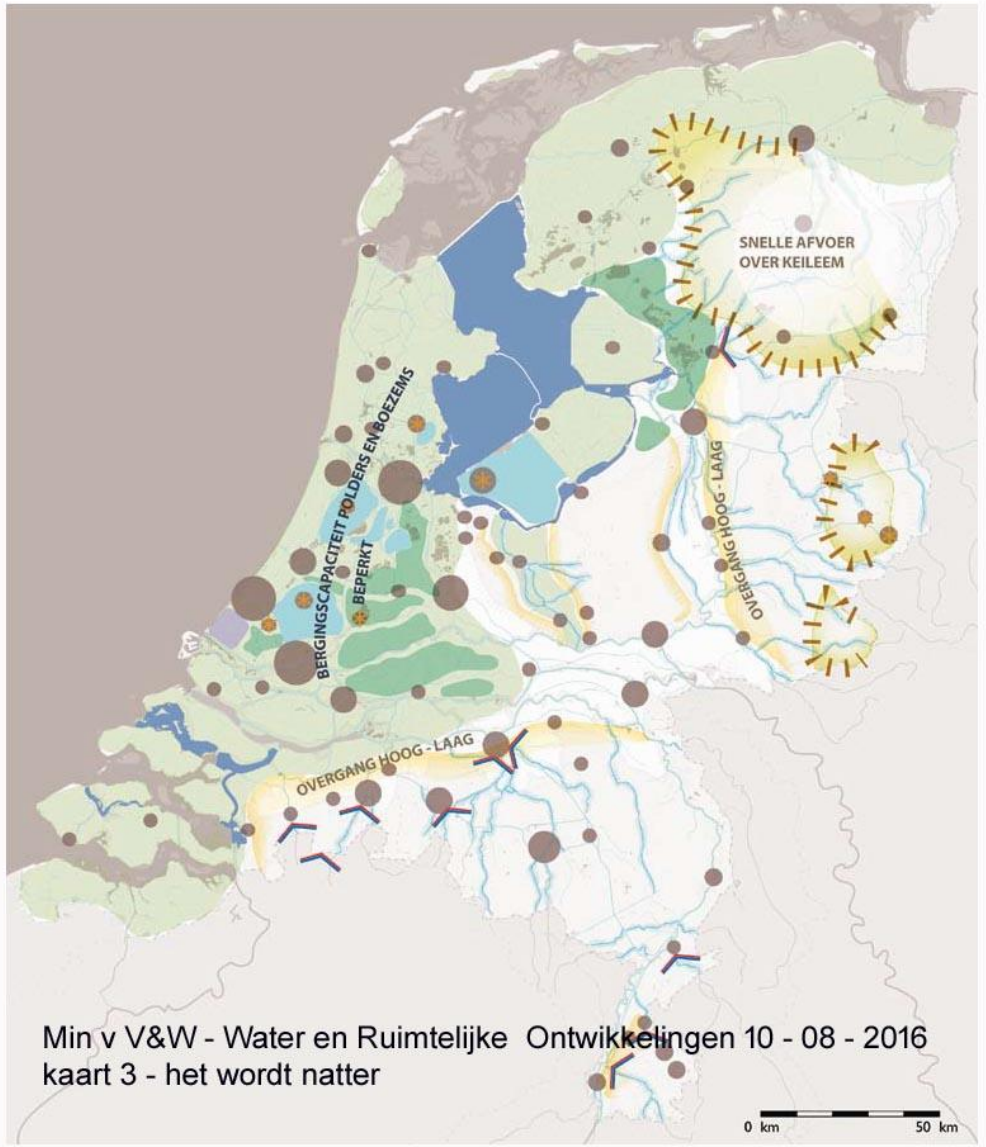

LEGENDA

Laag Nederland
- Diepe, sterk verstedelijkte droogmakerijen
- Nat veenweidegebied
- Bergingscapaciteit polders en boezem beperkt
- Afwatering onder vrij verval op termijn niet mogelijk met huidig peilbeheer

Hoog Nederland
- Overgangsgebied gevoelig voor wateroverlast
- Gevoeligheid voor wateroverlast vanuit beken in steden op overgang
- Bergingscapaciteit beekdalen onder druk
- Snelle oppervlakkige afvoer over keileem; wateroverlast vooral aan randen

Algemeen
- Geringe bergingscapaciteit glastuinbouwgebied
- Geringe bergingscapaciteit steden (landelijk, ook in kleinere steden en dorpen)
- Stad met (ongewenste) hoge grondwaterstanden

BERGINGSCAPACITEIT POLDERS EN BOEZEMS

BEPERKT

HOOG - LAAG

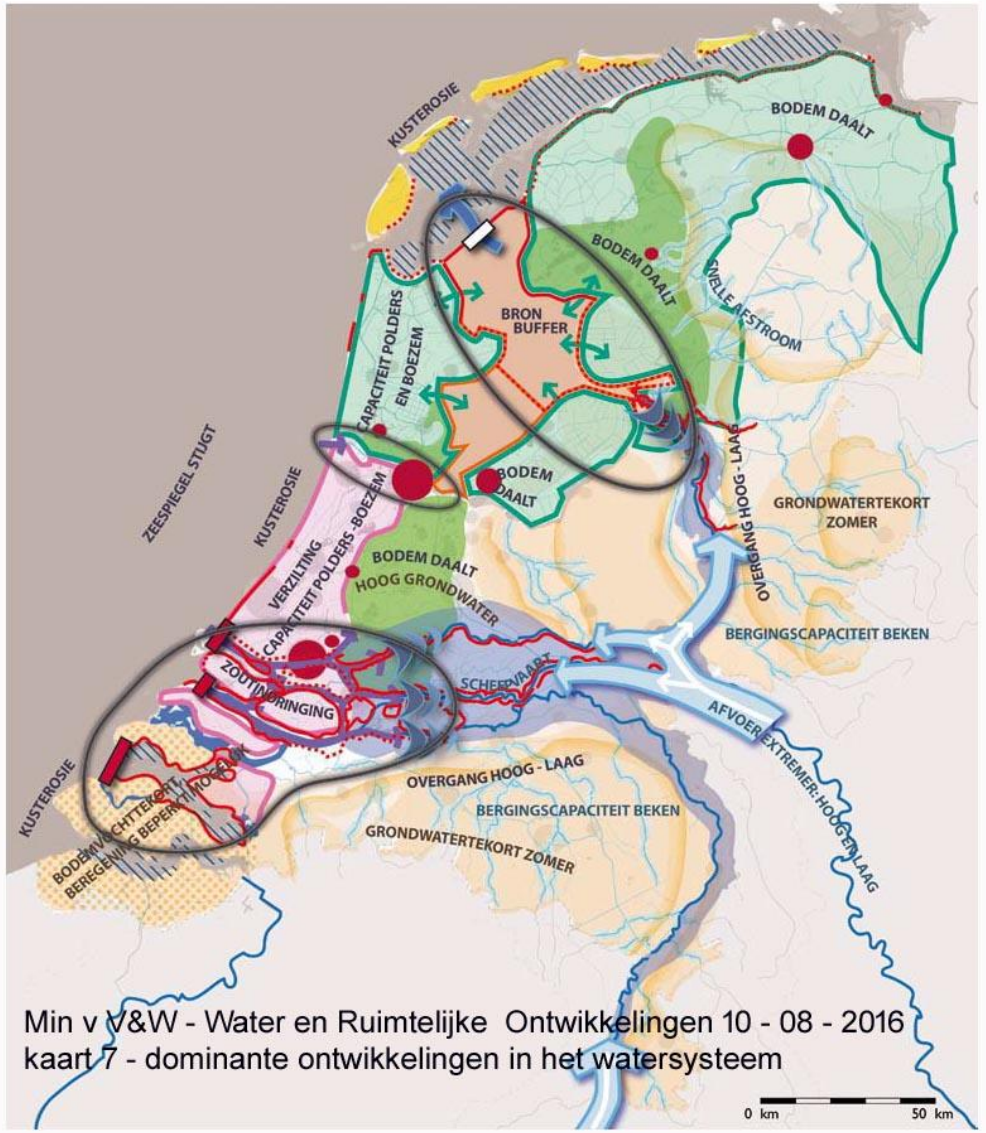

LEGENDA

- Grote meervoudige opgave met regio-overstijgende invloed
- Waterkwaliteit en zoetwateraanvoer onder druk
- Wateraanvoer vanuit IJsselmeer onder druk
- Zouttong schuift op, innamepunten onder druk
- Potentieel bodemvochttekort
- Aandacht voor peilbeheer en kwaliteit IJsselmeer-gebied
- Gebied met bodemdaling
- Stad in gebied met sterke bodemdaling
- Toename extreem hoge rivierafvoer
- Lagere gemiddelde zomerafvoer rivieren en vaker extreem laag
- Overgangsgebied hoog - laag gevoelig voor water-overlast
- Periodieke wateroverlast beekdalen
- Schorren en platen kunnen verdrinken bij zeespiegelstijging
- Aandacht voor hoogte en stabiliteit waterkeringen (periode 2008-2050)
- Aandacht voor hoogte en stabiliteit waterkeringen (periode 2050-2100)
- Spuicapaciteit IJsselmeer onder druk bij zeespiegel-stijging
- Invloedsgebied zee / IJsselmeer verschuift rivieropwaarts als zeespiegel stijgt

ZEESPIEGEL STUGT
KUSTEROSIE
VERZILTING
CAPACITEIT POLDERS -BOEZEM
CAPACITEIT POLDERS EN BOEZEM
BRON BUFFER
BODEM DAALT
BODEM DAALT
HOOG GRONDWATER

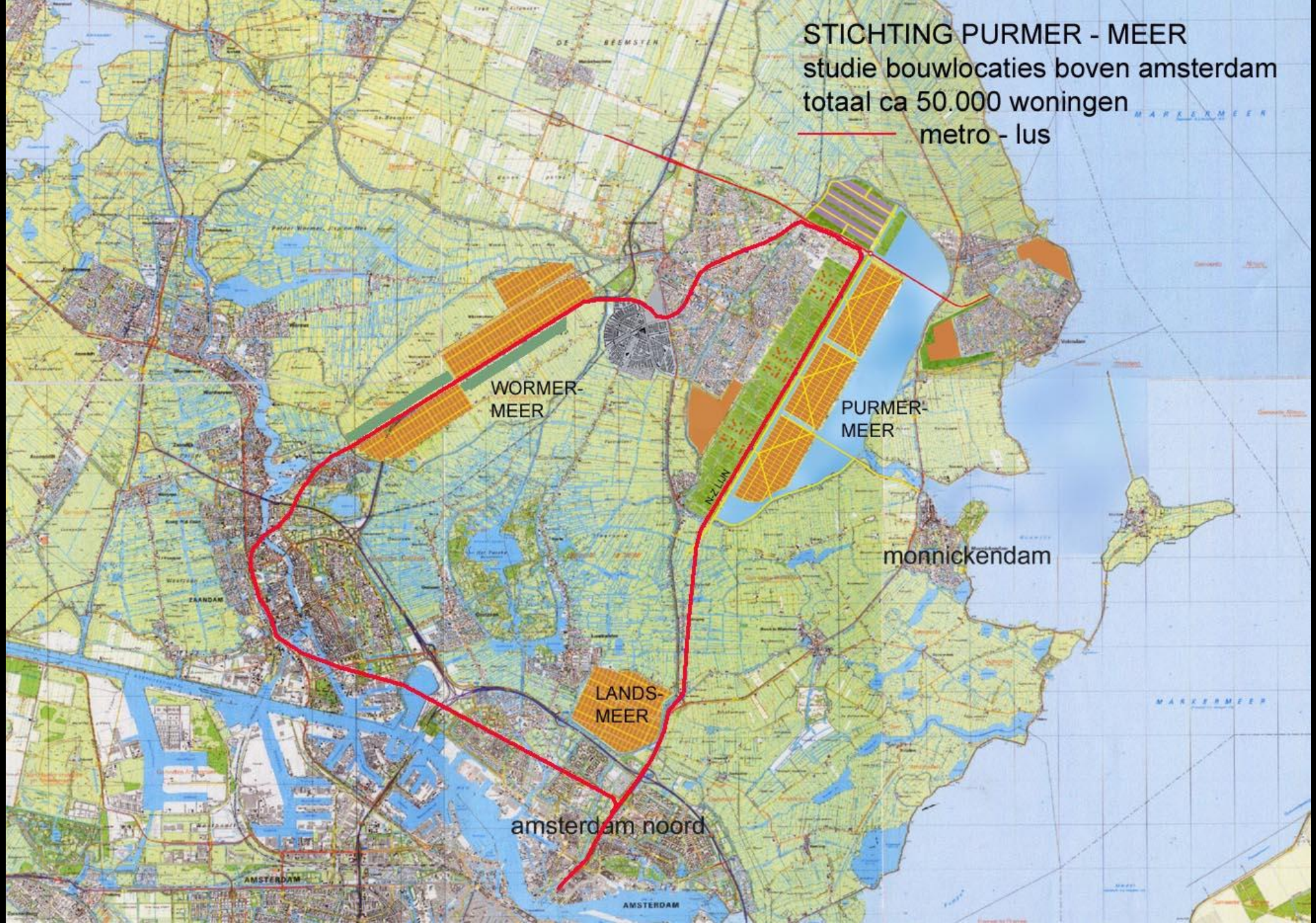
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven amsterdam
totaal ca 50.000 woningen
metro - lus
WORMER-
MEER
PURMER-
MEER
N-Z LIJN
LANDS-
MEER
monnickendam
amsterdam noord
AMSTERDAM
AMSTERDAM
ZAANDAM
MARKERMEER
MARKERMEER

Begrenzing NNN bij dynamisch kustbeheer

1 Inleiding

In Noord-Holland zijn alle duingebieden onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het aangrenzende strand en de zee vallen echter buiten het NNN. Voor het NNN worden de wezenlijke kenmerken en waarden (WKW) uitgewerkt in het kader van de provinciale ruimtelijke verordening (PRV) en dient de bescherming daarvan door te werken in gemeentelijke bestemmingsplannen. Het beschermingsregime heeft betrekking op drie pijlers, namelijk:

- behoud van de oppervlakte van het NNN;
- behoud van de samenhang binnen het NNN;
- behoud van de WKW van het NNN.

In toenemende mate wordt bij de kustverdediging gebruik gemaakt van natuurlijke processen, zodat de functies kustverdediging en natuur elkaar kunnen versterken. Zandsuppletie in combinatie met actieve duinvorming is een goed voorbeeld van dit principe, evenals natuurontwikkeling door het graven van kerven in de zeereep. Deze ‘natuurinclusieve’ aanpak biedt dus kansen voor een minder stringent / fixerend beheer van de zeereep. Door het graven van kerven in de zeereep kan de zee (plaatselijk) meer toegang krijgen tot het achterliggende duinlandschap en ontstaat meer ruimte voor natuurlijke processen waaronder verstuiving en natuurlijke duinvorming. Verstuivingsprocessen zijn van groot belang voor de kwaliteit van het bestaande duinlandschap achter de zeereep. De aanvoer van (meer of minder) basenrijk zand is voor veel duinvegetaties een essentiële component, die in gefixeerde duinlandschappen te vaak ontbreekt en vooral op langere termijn zorgt voor afname van de kwaliteit en verscheidenheid.

Consequentie van natuurinclusieve dynamische kustverdediging is dat de grens tussen strand en duinen en bijbehorende functies ook niet meer vastligt zoals lange tijd het geval was. Daardoor ontstaan er praktische vragen over de wijze van bescherming van natuurwaarden in het kader van het NNN, met name:

- Hoe kan planologisch worden omgegaan met dynamische natuurwaarden en dynamische grenzen?
- Is van stranden met dynamische duinvorming of grenzend aan dynamische delen van de zeereep, met name bij kerven, opname in de NNN noodzakelijk?

De provincie Noord-Holland heeft Tauw gevraagd om deze vragen te beantwoorden. In voorliggende notitie wordt hierop ingegaan.

2 Te beschermen natuurwaarden en bijbehorende condities

Zandsuppletie en actieve duinvorming

Door zandsuppletie en andere maatregelen die aanvoer van zand op gang brengen ontstaan de basisvoorwaarden voor de spontane vorming van jonge duinen. Het eerste stadium daarvan bestaat uit zogenaamde embryonale duinen. Deze bestaan uit actief stuivend zand en de eerste vestiging van planten die het zand kunnen vasthouden. De meest kenmerkende en meestal enige plantensoort in dit stadium is biestarwegras. Hoewel embryonale duinen aan de basis kunnen staan van nieuwe soortenrijkere duinen, zijn ze op zichzelf nog zeer arm aan natuurwaarden. De vegetatie is zeer soortenarm en ook de functie als broedplaats voor zeevogels is in dit stadium nog zeer beperkt in vergelijking met hierop volgende duinstadia. Kenmerkend is verder dat embryonale duinen zowel spontaan ontstaan, maar als gevolg van extreme vloed en/of storm ook weer op grote schaal kunnen worden weggeslagen. Recreatief medegebruik, zoals wandelen of strandrecreatie, is vanwege het dynamische karakter van het strand en de jonge duintjes doorgaans geen probleem.

Kerven

Ter plaatse van de kerven in de zeereep is verstuiving mogelijk (binnen de vanuit kustverdediging gestelde grenzen). De belangrijkste positieve invloed op natuurwaarden is te vinden achter de zeereep, waar windwerking en incidentele toegang van zeewater in laaggelegen delen kunnen bijdragen aan de biodiversiteit. Recreatief medegebruik, zoals wandelen of strandrecreatie, op het strand langs de kerven is vanwege het dynamische karakter ook hier geen probleem. Extensief recreatief medegebruik in het achterliggende duingebied heeft meestal ook geen grote effecten op de natuurlijke processen en vegetatieontwikkeling, er vanuit gaand dat de kerven niet direct bij drukke strandtoegangen liggen. Hooguit in de broedtijd van vogels zou verstoring een probleem kunnen vormen, maar dit wijkt niet af van de overige duingebieden (en de daar toegepaste mogelijkheden voor recreatieve zonering). Het belangrijkste potentiële risico voor het functioneren van de kerven zijn ruimtelijke ingrepen die de windwerking teniet doen, met name (permanente) bebouwing.

3 Planologische beschermingsregimes

Algemeen

In de veel voorkomende situatie van gefixeerde duinen, inclusief een gefixeerde zeereep, is de planologische situatie overzichtelijk. Voor de begrenzing tussen enerzijds strand en zee en anderzijds de duinen wordt de gemiddelde hoogwaterlijn gehanteerd. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor de begrenzing van het NNN of de begrenzing van Natura 2000-gebieden. Voor het strand (en de zee) wordt doorgaans een bestemming “Water” of vergelijkbaar gehanteerd. Voor de duinen geldt meestal een bestemming “Natuur”. In beide bestemmingen worden voor de voorkomende (hoofd)functies regels gesteld, met name ten aanzien van bebouwing. Doorgaans is bebouwing uitgesloten, met eventueel een uitzondering voor bouwwerken geen gebouwen zijnde (meestal met een maximale hoogte van bijvoorbeeld 2 meter). Voor bebouwingslocaties, zoals horecagelegenheden en recreatiewoningen, gelden aparte regimes op specifieke plekken. In onderstaande tabel zijn de planologische regimes op hoofdlijnen samengevat.

Tabel: planologische beschermingsregimes

Bestemming	Hoofdfunctie	Nevenfuncties
Zee en strand: “Water”	• Zee / water(huishouding) • Strand / strandrecreatie (dagrecreatief medegebruik) • Verkeer te water	Bij de hoofdfunctie(s) horende voorzieningen zoals bouwwerken (geen gebouwen zijnde).
Duinen: “Natuur”	• Natuur & landschap • Zeewering & kustverdediging • Extensief dagrecreatief medegebruik	Bij de hoofdfunctie(s) horende voorzieningen zoals bouwwerken (geen gebouwen zijnde), wegen, paden, nutsvoorzieningen, groenvoorzieningen, parkeervoorzieningen, etc.

Zandsuppletie en actieve duinvorming

Opvallend is dat in het bestemmingsregime voor zee en strand geen rekening wordt gehouden met de integrale functie van strand en duinen in de kustverdediging. Hoewel dit in de praktijk voor weinig problemen zal zorgen, zou het logischer zijn als het doeleinde kustverdediging ook terugkomt in de bestemming van het strand en niet alleen bij de bestemming van de duinen.

Verder is opvallend dat voor zee en strand (algemene) natuur- en landschapswaarden niet terugkomen in de bestemmingsdoeleinden. Stranden worden buiten de druk bezochte perioden veelvuldig gebruikt als rust- en foerageergebied door water- en zeevogels. Hoewel natuurbehoud dus een logische functie van het strand is, geldt ook hier dat het ontbreken hiervan in de bestemmingsdoeleinden op weinig praktische problemen zal stuiten.

Binnen het NNN staat het behoud van biodiversiteit die (inter)nationaal en/of regionaal van belang is voorop. Vraag is dan of de natuurwaarden die ontstaan door dynamisch kustbeheer een opname in het NNN rechtvaardigen en hoe dat vorm zou moeten krijgen bij dynamische grenzen.

Embryonale duinen zijn op zichzelf (op Europese schaal) relatief zeldzaam en vooral bijzonder als onderdeel van een actief geomorfologisch / landschapsvormend proces. Strikt geredeneerd vanuit biodiversiteit is echter geen sprake van zodanig bijzondere waarden, dat dit een opname in het NNN rechtvaardigt. Anders ligt dit bij de daarop volgende successiestadia van duinvorming. Op het moment dat de duinen zodanig stabiel zijn dat verdere begroeiing mogelijk wordt, dan neemt het belang voor flora en fauna (met name broedvogels) zeer snel en sterk toe en is ook sprake van een ‘permanent’ veranderende kustlijn (gemiddelde hoogwaterlijn). Dit geldt behalve voor duinen bijvoorbeeld ook voor tussen de duinen ontstane nieuwe duinvalleien. In die gevallen kan wel worden overwogen om gebieden toe te voegen aan het NNN en in het verlengde daarvan aan een natuurbestemming in bestemmingsplannen. Een actueel voorbeeld hiervan is het project Hondsbossche Duinen, dat specifiek gericht is op het creëren van een nieuwe duinstrook ten behoeve van kustverdediging en natuur. In dit geval is een opname in het NNN en daaropvolgend in het bestemmingsplan wel opportuun.

Een andere (procedurele) aanleiding kan zijn dat specifieke situaties op enig moment als habitattype worden begrensd in het kader van Natura 2000. Op voorhand lijkt het gangbare tijdspad voor herzieningen van de PRV en/of NNN-begrenzing en van bestemmingsplannen (normaal gesproken herziening binnen een tijdsbestek van 10 jaar) voldoende op maat om tijdig op dergelijke gebiedsontwikkelingen in te kunnen spelen.

Kerven

Zoals hiervoor is geconstateerd is het belang van kerven voor biodiversiteit vooral aanwezig in het achterliggende duinlandschap en niet zozeer op het strand. Hoewel stranden een zekere natuurfunctie bezitten is deze sterk verweven met het (vooral recreatief) medegebruik daarvan en ook niet zodanig hoog dat sprake is van een hoge biodiversiteit of noodzaak voor een stringent beschermingsregime. Strikt geredeneerd vanuit biodiversiteit is een opname van stranden in het NNN dus niet noodzakelijk.

De aanwezigheid van (recreatieve) bebouwing ter plaatse of in de nabijheid van kerven is nadrukkelijk wel ongewenst. In 2017 is een ‘Kustpact’ getekend door bijna 60 partijen, waaronder provincies (waaronder Noord-Holland), kustgemeenten, natuurorganisaties en de recreatiesector. In dit pact zijn in samenwerking met de minister van Infrastructuur en Milieu definitieve afspraken gemaakt over nieuwe recreatieve bebouwing aan de Nederlandse kust. Onderdeel daarvan is een zonering die duidelijkheid geeft in welke delen van de kustzone geen nieuwe recreatieve bebouwing is toegestaan en in welke delen wel, en onder welke voorwaarden. Daarmee is een solide basis gelegd voor doorwerking in planologisch beleid en bestemmingsplannen en het daarmee tegengaan van nieuwe bebouwing op ongewenste locaties. Dit kan derhalve ook toegepast worden in situaties met dynamisch kustbeheer. Er is dus ook praktisch gezien geen reden om de stranden in het NNN op te nemen, uitsluitend met als doel nieuwe bebouwing te voorkomen.

4 Conclusie

In deze notitie is ingegaan op de noodzaak om bij dynamisch kustbeheer stranden op te nemen binnen de NNN-begrenzing om zo ongewenste ontwikkelingen ten koste van natuur te voorkomen. Daarbij is zowel gekeken naar natuurwaarden die zich meer of minder spontaan op de stranden zelf kunnen ontwikkelen (met name embryonale duinen) als naar het graven van kerven dat zich vooral richt op de kwaliteit van achterliggende bestaande duingebieden.

In beide gevallen is geconstateerd dat op de stranden de biodiversiteit niet zodanig hoog is of bedreigd wordt, dat dit een opname in het NNN rechtvaardigt. Slechts in het geval van een zodanig aangroeiende kust dat sprake is van meer permanente duin (vallei)vorming kan worden overwogen om de NNN-begrenzing aan te passen aan de nieuwe situatie. Deze situatie is echter niet veel voorkomend. Daarnaast is deze ontwikkeling niet zo snel dat hier niet in normale plantermijnen effectief op gereageerd kan worden voordat zich onomkeerbare situaties voordoen.

Voor nieuwe (recreatieve) bebouwing op het strand, die met name bij kerven voor een probleem zou kunnen zorgen, wordt verwacht dat het huidige Duinpact (en de mogelijke borging daarvan in de PRV) voldoende basis biedt voor een doelmatige bestemming. In het uiterste geval van excessen staan hier de gebruikelijke procedurele mogelijkheden open om in te kunnen grijpen. Een opname in het NNN is daarmee ook in dit geval dus niet noodzakelijk en doelmatig.

Tauw,
14-5-2018.

ONTWERP-OMGEVINGSVISIE

INHOUD TECHNISCHE BRIEFING

1. overzicht zienswijzen
2. algemene noties inhoud zienswijzen
3. grote onderwerpen in zienswijzen
4. vervolg proces

05/2016

12/2016

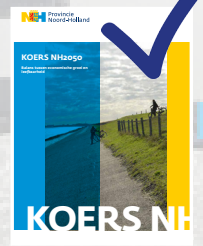

12/2017

06/2018

11/2018

OVERZICHT - AANTALLEN

totaal: 108

35 overheid

33 belangenorganisaties

15 inwoners (waaronder 7x bezwaar over fietspad bij N208)

8 bedrijven (waarbij 1 bedrijf 5 zienswijzen)

6 politieke partijen (lokale/regionale afdelingen)

5 ontwikkelaars

4 dorpsraden

2 samenwerkingsverbanden van overheid, belangenorganisaties en bedrijfsleven

OVERZICHT - ONDERWERPEN

Algemeen/proces	176
Mobiliteit (incl. OV-knooppunten)	120
Energietransitie	79
Wonen	63
Natuur	63
Milieu en ondergrond	50
Economie	39
Landbouw	34
Landschap	32
Schiphol	30
Omgevingsverordening	23
Metropolitaan landschap/recreatie	22
Demografie	21
Klimaatadaptatie/water	20
NZKG	11
Noordzeekust	10
Cultuurhistorie/monumenten	9
Bodemdaling	8
PlanMER	5
NHN algemeen	5
IJsselmeerkust	4
Wadden	2

OVERZICHT INGEZOOMD

Algemeen: complimenten voor proces en inhoud en uitgestoken hand

- Amsterdam: grens Havenstad en kiezen voor OV
- Holland boven Amsterdam/NHN: woningbouwprognoses en daily urban system/bereikbaarheid
- Corporaties: ruimte voor buitenstedelijk bouwen
- LTO: meer ruimte en erkenning voor ambities agrisector (vs. landschap en natuurinclusief)
- Natuurorganisaties: hogere ambitie NNN
- VNO-NCW: provincie pak regie!
- Waterschappen: - nauw samenwerken in uitvoering

NOTIES - ALGEMEEN

- Omgevingsvisie biedt teveel ruimte / is niet concreet genoeg

- meer uitgewerkte kaders

- sommige ontwikkelprincipes worden als te dwingend ontvangen

- klassieke RO-verhoudingen: provincie als regelgever en toetser

NOTIES - GEZONDHEID EN VEILIGHEID

- meer dan ambitie wettelijke normen

- past niet bij hoofdambitie Omgevingsvisie NH2050

concreet:
- WHO-normen als uitgangspunt, halen in 2030
- ambitie concreter invullen

NOTIES - SCHIPHOL

- duidelijkheid in standpunt over groei Schiphol

- schuurt met hoofdambitie t.a.v. leefbaarheid

concreet:
- groei Schiphol beperken
- milieuprint Schiphol niet verder laten groeien

NOTIES - WONINGBOUW

- NHN 40.000 woningen extra bouwen, mogelijk overloop MRA

NOTIES - NZKG / HAVENSTAD

- Amsterdam niet eens met A10 als harde grens stad en haven

- hinderbeperkende innovaties stimuleren (conform NZKG 2040)

- geluidscontouren terugdringen (conform NZKG 2040)

- milieuhinderlijke bedrijven centraal in havengebied (conform NZKG 2040)

- hierdoor meer ruimte voor woningbouw, zonder beperking werkgelegenheid

- harde grens A10 staat verstedeijkingsband Zaanstad-Amsterdam in de weg

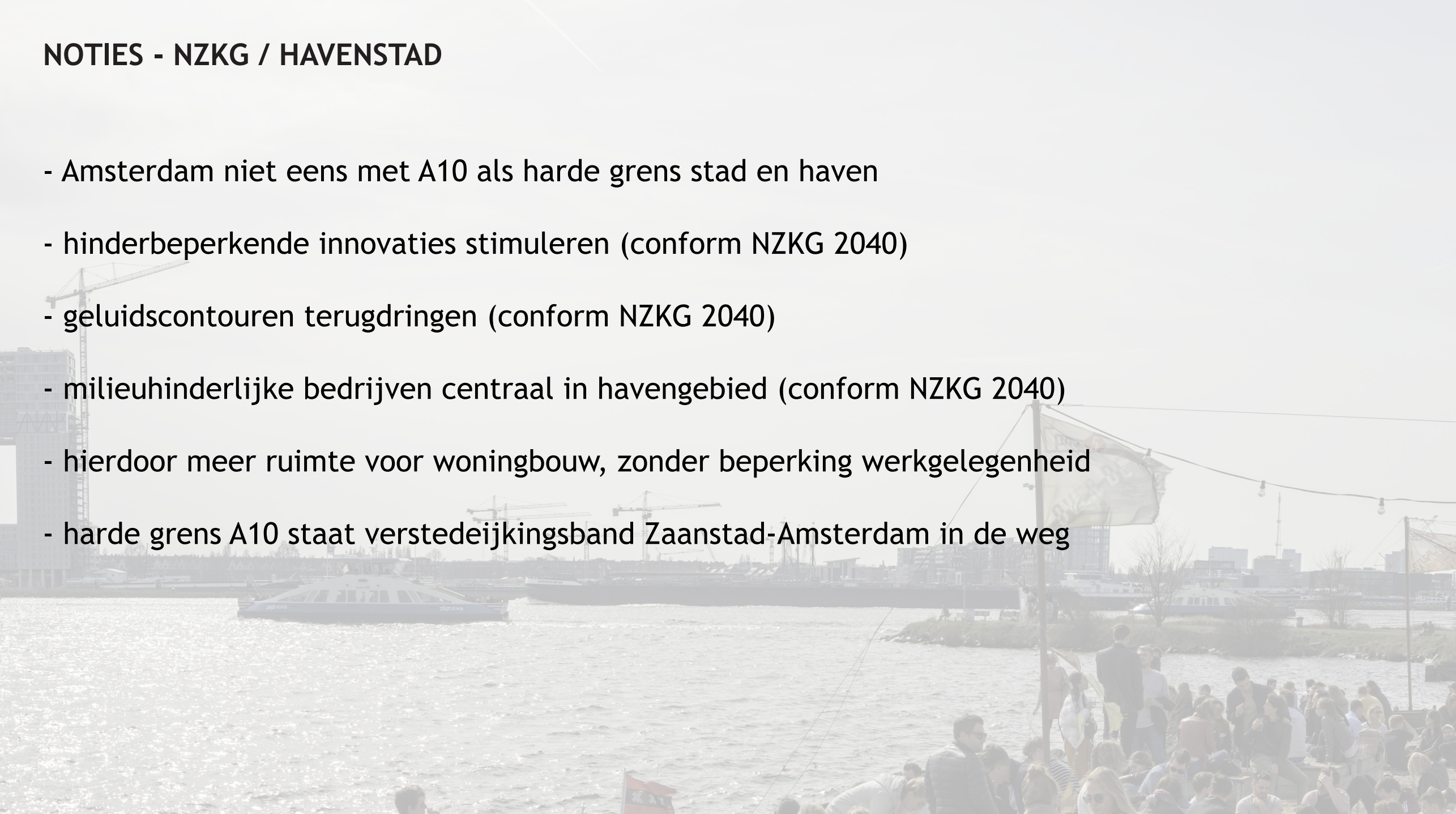

NOTIES - MOBILITEIT

- prioriteit geven aan schaalsprong OV-systeem

- sturen op modal shift

- veel wensen voor concrete projecten

NOTIES - ENERGIETRANSITIE

- meer scherpte in opwek hernieuwbare energie op land

- welke gebieden welke vorm van opwek

- kwantitatieve opgave

NOTIES - AGRI-FOOD

- sector voelt onvoldoende erkend

- ontwikkelprincipes rond landschap en natuurinclusief worden als beperkend ervaren

NOTIES - LANDSCHAP

- meer duidelijkheid

- niet alleen onderscheid in 2 typen/regimes, maar wat mag waar?

VERVOLG

01/10 staven: voorbereiding nota van beantwoording, advies MER, statenvoordracht

09/10 GS: vaststelling nota van beantwoording, advies MER, statenvoordracht

29/10 cie R&W: bespreking nota van beantwoording, advies MER, statenvoordracht

12/11 en/of 19/11 PS: vaststelling nota van beantwoording en Omgevingsvisie NH2050

Verslag concept

Commissie Ruimte en Wonen

Datum commissievergadering	:	24 september 2018
Commissievoorzitter	:	mw. C.W.M. van Rooij
Commissieadviseur	:	Dhr. M. Admiraal
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 33 23/admiraalm@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter		mw. C.W.M. van Rooij
Commissieadviseur		dhr. M. Admiraal
Leden van de commissie	VVD	dhr. J. Kramer, mw. E.A.S. Rommel
	D66	mw. A.J.C.E. Strens en dhr. H.W. Struben
	PvdA	dhr. N. Papineau Salm, dhr. L.Hj. Voskuil
	SP	mw. J.M.E. de Groot
	CDA	mw. W. Koning-Hoeve, dhr. D.G. Heijnen
	GroenLinks	dhr. F.J. Kramer
	PvdD	mw. L.D. Vermaas
	PVV	dhr. N. Kaptheijns
	50PLUS	mw. O.A.C. de Meij
	CU-SGP	dhr. M.C.A. Klein
	ONH	dhr. J.H. Leever
Gedeputeerde(n)		mw. J. Geldhof, dhr. A. Tekin
Ambtelijke deelnemers		-
Notulist		mw. D.J.A. de Rooij (Moneypenny B.V.)
Afwezig met bericht		dhr. J.M. Bruggeman (SP), dhr. M.S. Ludriks (PVV)

Agenda:

0. Technische briefing inzake de besluitvorming omgevingsvisie najaar 2018
1. Opening en mededelingen
2. Vaststellen Agenda, verslag vorige vergadering, Strategische Statenagenda, Moties en Toezeggingenlijst
3. Inspreekhalfuur
4. A-agenda Algemeen

4a. Voordracht Zomernota 2018

4b. Voordracht MRA begroting en werkplan 2019

5. A-agenda Ruimte

5a. Rondvraag gedeputeerde Geldhof en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden

5b. Rondvraag gedeputeerde Van der Hoek en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden

6. B-agenda Ruimte

6a. Ruimte: Voorgenomen wijziging aanpassing kaart 4 PRV

10. Sluiting
11. C-agenda Algemeen
12. C-Agenda Ruimte
13. C-Agenda Wonen

0. Technische briefing inzake de besluitvorming omgevingsvisie najaar 2018

Voorafgaand aan de vergadering vindt een technische briefing inzake de besluitvorming omgevingsvisie najaar 2018 plaats. Deze is niet genotuleerd.

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de vergadering van de commissie Ruimte & Wonen om 19.00 uur en heet alle belangstellenden, commissieleden en gedeputeerden welkom.

Er zijn afmeldingen ontvangen van de heer Bruggeman (SP) en de heer Ludriks (PVV).
Als extra gast is Gedeputeerde Tekin aanwezig ten behoeve van agendapunt 6a.

Gedeputeerde Geldhof biedt aan een technische briefing te houden voorafgaand aan de vergadering op 29 oktober. Het gaat om de presentatie van de Monitor Woningbouw 2018.

De heer **Kramer** (VVD) vraagt zich af of het Fakton rapport dan klaar is en meteen kan worden meegenomen.

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat het Fakton rapport vorig jaar al is gepresenteerd. De presentatie en rapporten zijn in december vorig jaar al toegestuurd. Er is toen een technische briefing geweest over de onderzoeksrapporten.

De **voorzitter** voegt toe dat dit een combinatie was van diverse rapporten, dat is toen tijdens één bijeenkomst besproken.

Dit wordt door de Griffie gecheckt. De technische briefing op 29 oktober zal vóór 18.15 uur worden gehouden, de commissievergadering start om 18.15 uur.

2. Vaststellen Agenda, verslag vorige vergadering, Strategische Statenagenda, Moties en Toezeggingen

Agendapunt 6a, Voorgenomen wijziging aanpassing kaart 4 PRV, wordt direct na het inspreekhalfuur voor publiek behandeld.

De heer **Struben** (D66) heeft een opmerking over de agenda. Op donderdag 20 september kreeg de commissie bericht dat er op verzoek van de heer Kramer (VVD) nog een agendapunt was toegevoegd.

De **voorzitter** licht toe dat de heer Kramer (VVD) een agenderingsverzoek heeft ingediend. Dat gaat over een artikel van Gedeputeerde Geldhof van 6 september 'Verstoppertje spelen of aan de slag'. De vraag ligt voor of de commissie dit wil behandelen.

De heer **Kramer** (VVD) heeft de Griffie gevraagd om de discussienota op de agenda te laten plaatsen. Dat is naar aanleiding van de actualiteiten rondom woningbouw. Gedeputeerde heeft hierover een weblog geschreven, waarin ze een aantal beschuldigingen uit richting gemeenten waarom er niet wordt gebouwd. Dat wil de heer Kramer graag bespreken in de commissie.

De heer **Struben** (D66) geeft aan dat het tien, met name, technische vragen betreft en enkele openblijvende vragen die in een rondvraag zouden passen over de publicatie. Woningbouw productie is een hot item en alle partijen moeten aan de slag. We zijn voor een discussie over de rol van de Provincie hierin, maar dan wel goed voorbereid. Op 29 oktober staat de Monitor op de agenda, misschien is dat een goede aanleiding om dit dan op de agenda te zetten. De fracties hebben nu geen kans gehad om over de inbreng van de heer Kramer te praten. Als de heer Kramer deze vergadering antwoord op zijn technische vragen wil hebben, dan kan dat in de rondvraag.

De heer Voskuil (PvdA), mevrouw De Groot (SP), de heer Kramer (GroenLinks), de heer Leever (ONH) zijn het eens met het voorstel van de heer Struben.

Mevrouw **De Meij** vindt het prima als het vanavond wordt behandeld. Als dat niet kan, dan op 29 oktober.

Mevrouw **Van Andel** (CDA) wil het wel graag vanavond behandelen. Ze vraagt zich af of er op 29 oktober ruimte voor is. Dat is een technische briefing, dus niet bedoeld voor een politiek debat.

De heer **Kramer** ziet dat de meerderheid het niet vanavond wil bespreken. Dat vindt hij jammer, hij had juist de vragen gesteld zodat Gedeputeerde daar goed op kon voorbereiden. Hij vindt dat er een bepaalde stemming wordt gecreëerd dat het technische vragen zijn. Dat zijn het niet. Het zijn juist politieke vragen over hoe we als Provincie omgaan met woningbouwbeleid. Hij vindt dat het prioriteit heeft en hoopt dat het niet continu naar achteren wordt geschoven. Hij wil zekerheid hebben dat er op 29 oktober voldoende tijd zal zijn om dit te bespreken. Hij verzoekt om het als eerste op de agenda te zetten.

De **voorzitter** concludeert dat er wordt afgesproken om het vóór de Omgevingsvisie op de agenda te zetten. De agenda wordt op deze manier vastgesteld.

De heer **Struben** (D66) vraagt of de heer Kramer de technische kan scheiden van de politieke vragen.

Er zijn geen vragen of opmerkingen over de stukken op de C-agenda.

De **voorzitter** noemt stuk 11e Monitor Wind op land. In de aanbiedingsbrief staat het verzoek om dit op de B-agenda te zetten. Het is op de C-agenda terecht gekomen, is er behoefte om het op de B-agenda te zetten? Dat zal dan wel de volgende keer zijn.

De heer **Kramer** (VVD) vindt dit een goed voorstel, ook om dit dossier af te ronden. In Noord-Holland hebben we de 'Twee voor één regeling'. De heer Kramer zou graag een overzicht willen van welke windmolens zijn gesaneerd?

De **voorzitter** geeft aan dat deze vraag wordt doorgegeven aan Gedeputeerde Van der Hoek, die vanavond afwezig is.

De heer **Leever** (ONH) heeft een vraag over de monitoring. Voor de nieuwe molens gaan twee oude weg. Welke komen als eerste in aanmerking om gewisseld te worden? Dit komt niet terug in de Monitor.

De heer **Klein** (CU/SGP) vindt het een goed idee om het op de B-agenda te zetten. Als mensen vragen hebben, vooraf als technische vraag stellen.

Stuk 11e Monitor Wind op land gaat naar de B-agenda.

Er zijn geen opmerkingen over het verslag van 25 juni 2018. Het verslag wordt bij deze vastgesteld.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) heeft een vraag over de Strategische Statenagenda. De vraag aan Gedeputeerde is wanneer we het beleid voor de binnenrand van de duinen kunnen verwachten. Ze vraagt of dit met spoed behandeld kan worden, aangezien op twee campings in Zandvoort recreatiehuisjes komen. Graag met spoed beleid hierop voordat het zich verder uitbreidt.
Dit wordt meegenomen in de rondvraag voor Gedeputeerde Geldhof.

De leden hebben kennis genomen van de lijst met moties en toezeggingen.

3. Inspreekhalfuur

Er is vandaag één inspreker voor het inspreekhalfuur voor publiek. Dat is de heer Dijkstra, directeur van Stichting Purmer-Meer. Er wordt verwezen naar stukken 12c, 13d, en 12 j (Brief Stichting Purmer-Meer inzake de Omgevingsvisie PNH2050) bij de C-agenda en naar de Powerpoint presentatie die de heer Dijkstra geeft.

De heer Dijkstra licht de brief toe. De brief is ingegeven door een snel toenemend woningtekort in Amsterdam en directe omgeving. In dat kader heeft Stichting Purmer-Meer een inventarisatie gemaakt van potentiële woninglocaties ten noorden van Amsterdam. Uit dat onderzoek blijkt dat er boven Amsterdam in de naaste omgeving bouwlocaties te vinden zijn met een totale capaciteit van 50.000 woningen die de openheid van het veenweidelandschap en de structuur van de droogmakerijen respecteren en de ecologische en cultuurhistorische waarden niet aantasten. Die goed te ontsluiten zijn met een op de Noord-Zuidlijn aansluitende metrolus. En waarmee bovendien een bijdrage wordt geleverd aan de peilbeheersing van het oppervlaktewater bij de te verwachten aanzienlijke klimaatverandering in de komende jaren.
De Stichting Purmer-Meer geeft deze suggesties graag mee aan de commissie bij de komende bespreking en vaststelling van de Omgevingsvisie Provincie Noord-Holland 2050.

De heer **Kramer** (VVD) vraagt of de gemeenten deze plannen kent en of ze het ermee eens zijn.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) vraagt of het de heer Dijkstra bekend is dat gemeenten Edam en Volendam pas willen gaan bouwen na 2030.

Mevrouw **De Groot** (SP) merkt op dat Wormerland van oudsher landbouwgebied is. Ze vraagt of de heer Dijkstra serieus is over de bouwplannen.

De heer **Voskuil** (PvdA) heeft twee vragen. Over vijf jaar is de plancapaciteit uitgeput. MRA heeft vorige week maandag een plancapaciteit van 460.000 woningen gepresenteerd. Hoe kijkt de heer Dijkstra hier tegenaan?
Het komt op de heer Voskuil over alsof de heer Dijkstra een volgende slag in de vinex ontwikkeling wil maken. Is dat wat hij voor ogen heeft?

De heer **Dijkstra** beantwoordt de vragen.
Het is de heer Dijkstra bekend dat er reserves zijn in Noord-Holland tegen het bebouwen van groene gebieden. Er worden zeer grote groene gebieden in Flevoland in beslag genomen, naast de Haarlemmermeer. De heer Dijkstra is er voorstander van om het binnenstedelijk te doen, maar voor de planning tot 2050 wordt er al lang op groene gebieden gemikt. Het is de heer Dijkstra bekend dat gemeenten Waterland en Edam daar niet enthousiast over zijn. Het is hem ook bekend dat de meningen daarover veranderen en verschuiven, afhankelijk van de situatie. De heer Dijkstra zoekt zelf contact met partijen in Edam om daarover te praten. De Provincie kan daar wellicht ook een rol in spelen.
De vraag over eigendom in de Purmer. Het is de heer Dijkstra bekend dat van de strook met mogelijke bebouwing een groot deel in eigendom is van woningcorporaties en ontwikkelaars.
De heer Dijkstra weet van de Wijdewormer minder dan van dan Purmer. De Purmer is al aangetast. Hij zou er graag nog een keer over willen praten met commissie Ruimtelijke ordening. Het veenweidegebied is onvervangbaar en als recreatiegebied van hoge waarde. Samen met de duingebieden de topgebieden van Noord-Holland. De Beemster is ook zo'n gebied. Bij Heerhugowaard en Haarlemmermeer ligt dat anders. Polders die al zijn aangetast en aangemerkt als krachtgebieden in plaats van pachtgebieden. Er dient een goede afweging van belangen te worden gemaakt, als het gaat om volkshuisvesting, de integriteit van Amsterdam en de levenskant van Amsterdam. Hij betreurt het dat deze afweging niet eerder is gemaakt.
De heer Dijkstra is geen liefhebber van vinexwijken. Nieuwe generaties hebben een ander levenspatroon dan destijds werd aangenomen. Vrouwen werken, vaak kleinere gezinnen, andere omstandigheden, voorzieningen moeten in de buurt zijn. In de gebieden die de heer Dijkstra heeft aangewezen krijg je andere vraagpatronen. Deze als leidraad nemen voor een stedelijker soort bebouwing dan vinex.
Over het opraken van de voorraad. In 2017 waren er 75.000 harde locaties in Noord-Holland Zuid, omgeving Amsterdam. In 2018 is dat afgenomen met een paar honderd woningen. Indien er gestreefd wordt naar 15.000 woningen per jaar, dan is die voorraad in 5 jaar uitgeput. De aanvulling moet overwegend komen uit locaties die bekend zijn, 460.000 woningen als zachte locaties opgegeven. Een groot deel van die woningen zal terecht komen in niet stedelijke

gebieden. De binnenstedelijke opgave moet serieus worden genomen. Een voorraad van 50.000 woningen zal nodig zijn.

De **voorzitter** dankt de heer Dijkstra.

6. B-Agenda Ruimte

6a. Ruimte: Voorgenomen wijziging aanpassing kaart 4 PRV

Bij dit agendapunt is de commissie NLWM uitgenodigd. Een aantal commissieleden NLWM is aanwezig.
Er is een aantal technische vragen gesteld door de fracties van de VVD, D66 en PvdD. Deze zijn afgelopen vrijdag beantwoord.
De commissie wordt gevraagd om het voorgenomen besluit en de conceptnota van beantwoording te bespreken en het college eventuele suggesties te doen met betrekking tot de inhoud ervan ten behoeve van de vaststelling. Het college is bevoegd de kaartwijziging vast te stellen.
Deze wijziging zal na behandeling in de PS-commissies van september 2018 niet nogmaals aan uw Staten worden voorgelegd.

De heer **Leever** (ONH) accepteert de voorgestelde aanpassingen zoals die er zijn op kaart 4 van de PRV. Hij heeft nog wel een opmerking: op pagina 3 van het behandelstuk Voorgenomen besluit op wijziging aanpassing kaart 4 lezen we: “In de weigering van Stichting Goois Natuurreservaat zijn correcties in de begrenzing aangebracht die het gevolg zijn van verschillen tussen de gebruikte kadastrale kaart en de door de Provincie gebruikte topografische kaart.” Is het niet verwarrend dat twee overheidsorganen met verschillende kaarten werken? Is dit verschil wel op te heffen? Is dat niet tot 1 kaart te maken?

Mevrouw **Koning** (CDA) doet een dringende oproep om nog een paar wijzigingen te doen op deze kaart. Over de begrenzing van Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een aantal zienswijzen ingediend die volgens het CDA nader moet worden bekeken. Het gaat dan met name om nummer 10 en 16. Het gaat bijvoorbeeld om een huiskavel begrensd als NNN. Dat vindt het CDA niet acceptabel omdat dit de bedrijfsvoering ernstig belemmert en tegenstrijdig kan worden met de wens om bijvoorbeeld koeien in de wei te laten lopen. Dit geeft het bedrijf een schaduw waar het niet om vraagt en zal qua verwerving ook spanning opleveren. Er is altijd gezegd dat begrenzing van NNN vrijwillig geschiedt. Daarom roept het CDA met klem op om deze zienswijze nogmaals te beoordelen en anders te beslissen.
De totstandkoming van kaart 4 op het gebied van weidevogelgebieden is moeilijk te doorgronden. Het is voor het CDA niet te traceren wie welke begrenzing op welk moment op de kaart heeft gezet. Dat heeft het CDA al eerder aan de orde gesteld. Het gaat dan met name om de uitbreiding van het weidevogelgebied. Er is uitbreiding gelegd op gebieden die door kenners niet wordt begrepen omdat daar geen goede kansen voor weidevogels zijn. Het CDA vindt het belangrijk dat dat wordt aangepast.
Daarnaast zijn voormalige weidevogelgebieden nog steeds begrensd op de kaart en houden zij op oneigenlijke wijze ontwikkelingen tegen, waaronder woningbouw op enkele locaties. Dat is in deze tijd van woningnood niet meer acceptabel. Zijn er gebieden waar geen weidevogels meer zitten, haal die gebieden dan ook van kaart 4 af, is de oproep van het CDA. Het CDA verzoekt het College met klem dit aan te passen.
Op deze kaart is het onderscheid tussen weidevogel leefgebieden en weidevogel kerngebieden niet meer te zien. Waar is dat verschil nog wel terug te vinden? Mevrouw Koning vindt het vreemd dat de natuurverbindingen op kaart 4 staan. Ze kan zich niet herinneren dat deze op de oude kaart stonden, maar de oude kaart is ook niet meer terug te vinden. Waar komen die lijnen vandaan? Wat zijn het voor lijnen en zijn er ook consequenties aan verbonden?

Mevrouw **Strens** (D66) interrumpeert dat het voor mevrouw Koning onnavolgbaar is welke weidevogel leefgebieden erbij zijn gekomen en op welke manier dit is gebeurd. Er zit een kaart bij met stukken die erbij zijn gekomen. Waar haalt mevrouw Koning het vandaan dat er weidevogel leefgebieden zijn toegevoegd?

Mevrouw **Koning** (CDA) reageert dat in de voorgaande sessie (april) ook over kaart 4 gesproken en toen was er 1300 hectare weidevogel leefgebied toegevoegd. Daar borduurt dit verhaal op voort. Dat verschil is nu niet meer te zien, welke er toen toegevoegd waren, dat was toen nog wel te zien.

Mevrouw **Strens** (D66) wijst mevrouw Koning erop dat we hier bespreken wat planologisch verankerd wordt en waarom gebieden al of niet worden toegevoegd. Dat heeft ook met name een ecologische onderbouwing die ook in de Commissie NLWM is of wordt besproken. Dit gaat om de vertaling van die gebieden in de PRV.

Mevrouw **Koning** (CDA) begrijpt dat, maar het CDA is het hier niet mee eens. Ten eerste niet dat er extra gebieden zijn toegevoegd waar geen weidevogels zitten en ten tweede dat nu het verschil niet meer te zien is. En dat die oude weidevogel kerngebieden, die nu zijn afgewaardeerd, niet van de kaart verdwijnen.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) geeft aan dat er afspraken zijn gemaakt om het terug te laten komen bij de Omgevingsvisie, om het dan definitief te doen. Dan wordt helder wat de kerngebieden zijn.

Mevrouw **Koning** (CDA) blijft erbij dat het CDA er niet mee eens is om het nu zo in deze kaart vast te leggen.

Mevrouw **De Groot** (SP) geeft aan dat er in een recent verleden met elkaar is gesproken over deze weidevogel leefgebieden en gezegd dat er onderscheid wordt gemaakt tussen kerngebieden en andere gebieden. Die weidevogel leefgebieden zouden dan beschermd provinciaal landschap worden. Zij vraagt zich af of in een beschermd landschap woningbouw wel mogelijk is.

Mevrouw **Strens** (D66) heeft drie vragen/opmerkingen.
Ten eerste vraagt ze aandacht voor de consistentie met andere documenten. Er ligt hier een kaart, maar we hebben straks ook het vastgestelde Natuurbeheerplan 2019. Het is wenselijk dat in kaartmateriaal een eenduidig beeld naar buiten wordt gebracht zodat initiatiefnemers weten waar ze aan toe zijn.
D66 ondersteunt de lijn die nu wordt gekozen om weidevogel leefgebieden in stand te houden juist. Die gebieden hebben ook een maatschappelijke waarde. De discussie over maatschappelijke waarde zou gevoerd moeten worden bij de Omgevingsvisie, de Omgevingsverordening. D66 is het eens met de lijn om die gebieden te behouden.
Het derde punt gaat over de natuurcompensatie bij afslag A9 Heiloo. Er loopt nu nog een procedure bij de Raad van State. Tegelijkertijd wordt nu wel voorgesteld om de aanpassingen op de kaart al te doen. Waarom is het logisch om dat op deze wijze te doen? Wat als er toch nog iets uit die procedure komt?

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt aan mevrouw Strens of ze ook niet vindt dat de weidevogel leefgebieden op oneigenlijke wijze op deze kaart blijven staan? Het zijn geen weidevogel kerngebieden meer, want er zitten niet genoeg weidevogels. En toch wordt dat op deze kaart gehandhaafd.

Mevrouw **Strens** (D66) vindt dit een oneigenlijk argument.
Mevrouw Strens heeft nog een technische opmerking. Ze had gevraagd om het rapport van Tauw over waarom het strand niet als NNN aangewezen zou kunnen worden. Dit zat nog niet bij de beantwoording van de technische vragen.

De **voorzitter** geeft aan dat dit wellicht door Gedeputeerde kan worden meegenomen bij de beantwoording.

De heer **Klein** (CU-SGP) heeft een aantal opmerkingen.
De ontgrenzing Waterland Oost vindt de CU-SGP logisch. Ze zijn wel verbaasd dat een kleiner gebied wordt gecompenseerd. Als je ergens 5 hectare weghaalt, voeg dan ook ergens 5 hectare toe. Het gaat niet om hele grote gebieden. Het argument dat de kwaliteit hoger is, daar kan hij zich inhoudelijk iets bij voorstellen, maar netto is het een afname. De heer Klein heeft het idee dat de extra hectaren bij de Hondsbossche Zeewering als argument worden gebruikt om her en der wat gemakkelijke oplossingen op andere plekken te kiezen.

Dat geldt ook voor de afrit A9 Heiloo. Hij heeft bezwaar tegen het ontgrenzen van 3,5 hectare NNN. Ter compensatie wordt reeds begrensd gebied ingericht. Netto verkleint de hoeveelheid NNN. Als partners in dit project zijn we het ook aan onze stand verplicht om voor goede compensatie te zorgen. Als de Provincie en een aantal gemeenten een nieuwe aansluiting op de snelweg willen, dan moeten ze ook zorgen dat die NNN goed gecompenseerd wordt.
Voor weidevogel leefgebied is er sprake van financiële compensatie voor het ontgrenzen van 9 hectare. Wie moet dat dan betalen en aan wie moet dat betaald worden? De Provincie betaalt het voor een groot gedeelte aan de Provincie. Op welke wijze gaat dat gebeuren? Dit vindt de heer Klein een vreemde gang van zaken.

Mevrouw **De Groot** (SP) begint met de oostkant van het Goudriaankanaal. Waar gaat het NNN zich concentreren? Waarom moet het nog niet gerealiseerde NNN erbij inschieten? De bedoeling was dat de oppervlakte NNN zou toenemen, en niet zou afnemen.
Binnen de gemeente Waterland wordt één perceel ontgrensd en twee andere percelen begrensd. Het netto oppervlak neemt toe met 3,28 hectare, maar vergeleken bij 12,2 hectare afname vindt de SP dat geen goed idee.
Over de Hondsbossche Zeewering sluit mevrouw De Groot zich aan bij de vraag van mevrouw Strens. Zouden we het strand er wel toe rekenen, dan zou dat 185,4 hectare zijn geweest.
Verder sluit zij zich aan bij de vraag van mevrouw De Meij. We scheppen mogelijkheden om het strand en de binnenduinrand te bebouwen. Daar moet wat tegen gedaan worden.
Dan zijn er verder wat kleine uitbreidingen, waarvan 2,15 hectare langs de A9, maar er wordt in verband met de nieuwe aansluiting op de A9 wel 3,47 hectare ontgrensd en dat is een afname waar we niet achter staan. Ook staan we niet achter de aansluiting op de A9 bij Heiloo omdat er geen fysieke natuurcompensatie mogelijk is, en daarom wordt er gegrepen naar financiële compensatie. Wat gaat Gedeputeerde daarmee doen?
Welk extra stuk NNN wordt aan kaart 4 toegevoegd? Dat staat er niet bij.
In de antwoorden op de zienswijze staat de volgende tekst: “Wij gaan naar verwachting in 2019 een herijking van de NNN-begrenzing uitvoeren om te verkennen of aanpassing van de begrenzing kan leiden tot het verzilveren van kansen respectievelijk stoppen van onze inspanningen in gebieden waar NNN realisatie niet langer realistisch of als zinvol moet worden geacht. Uitgangspunten van deze herijking zijn dat deze hectaren neutraal plaatsvinden en dat ecologische samenhang van het NNN gelijk blijft of verbetert.” Mevrouw De Groot hoopt dat gedeputeerde zich hieraan houdt en liever ziet ze nog een fikse uitbreiding van het NNN. Wellicht halen we dan de doelen.

Mevrouw **Vermaas** (PvdD) deelt de verontwaardiging van CU-SGP over de wijze waarop met natuurcompensatie wordt omgegaan. Het uitgangspunt moet zijn om natuur te behouden. De compensatie bijvoorbeeld bij de Hondsbossche Zeewering is van een totaal ander type, een totaal andere kwaliteit dan de natuur waarvoor de compensatie moet zijn. Er geldt geen juridische plicht meer. Dat betekent niet dat je dat dan ook moet laten.

De heer **Kramer** (VVD) interrumpeert en vraagt zich af of het fair is een verwijt naar het College te maken als de juridische verplichting er niet is.

Mevrouw **Vermaas** (PvdD) antwoordt dat die verplichting er wel was, maar is verdwenen. Een juridische verplichting is niet het enige waar je over moet nadenken bij het compenseren van natuur. Je kunt ook kijken naar wat je als uitgangspunt hebt als College en als Provincie en dat meenemen. Als je kijkt naar de wijze waarop nu wordt gecompenseerd, dan staat dat niet in verhouding tot de originele natuur en de natuurwaarde die daar geldt.

De heer **Kramer** (VVD) merkt op dat mevrouw Vermaas de casus dan niet goed heeft gesteld.

De heer **Kramer** (GL) valt het op dat het totaal saldo positief is en dat het NNN uitbreidt. De kwestie hoe je omgaat met compensatie wordt een apart onderwerp bij de Commissie NLWM. Hij is het eens met de kritiek die net is geuit.
Er is één punt waarmee GL niet akkoord gaat en dat is de ontgrenzing op grond van de afslag A9. Dat is wat GL betreft prematuur en onmenselijk.

De heer **Kramer** (VVD) heeft vooraf en ook vanavond technische vragen gesteld. Gedeputeerde heeft deze beantwoord. De heer Kramer heeft nog een aanvulling. De kaart met wijzigingen schepte onduidelijkheid. In het blauw staat aangegeven wat begrensd wordt en in rood wat

ontgrensd wordt. Het komt over alsof er, bijvoorbeeld bij de Hondsbossche Zeewering, een stuk zou worden afgehaald. Maar dat is waarschijnlijk naar aanleiding van de Zienswijze geweest. Een aanvullende vraag daarop, dit is een aanzienlijke wijziging. Betekent dat dan niet dat het opnieuw de inspraak in moet? Of kan het op deze manier worden afgedaan? Misschien zijn er mensen vanuit gegaan dat het NNN-gebied zou worden en hebben geen Zienswijze ingediend. Vervolgens wordt het nu weer ontgrensd. Vanwege het formele wil hij hier graag duidelijkheid over.
De heer Kramer heeft een stukje aangekaart over de gebieden, bijvoorbeeld de Schagerbrug, welke weidevogel leefgebied is. De heer Kramer is op de locatie geweest en is geschrokken van wat het weidevogel leefgebied inhoudt. Het is omgeploegde akker, er zitten geen vogels. Jammer dat de Provincie tegen uitbreiding van het dorp is. Hij stelt voor om de compensatieregeling die er is breder te maken. Bijvoorbeeld 2 hectare ervoor teruggeven, maar dan echt weidevogel leefgebied ervoor terug krijgen. De heer Kramer noemt het 'fopbeleid', er zit wel weidevogel leefgebied op, maar er zitten geen weidevogels. Kan de commissie hier niet op inzetten? Bijvoorbeeld in de bufferzone is een plan geweest om woningbouw te realiseren. Er werd zelfs 10.000 Euro per woning vrij gemaakt voor het realiseren van extra groen. Het zou ook een optie kunnen zijn om geld te creëren om de weidevogel leefgebieden te verbeteren. En dat daarbij ook woningbouw mogelijk is in het buitengebied. Er wordt niet gebouwd, leefbaarheid staat onder druk voor de kleine dorpen en fopbeleid voor plekken waar geen vogels zitten. De heer Kramer wil hierover graag de discussie aangaan.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) interrumpeert. Er zijn hier historische afspraken over gemaakt met betrekking tot de Omgevingsvisie. Wat zijn de maatschappelijke waarden, wat zijn de kerngebieden? Dat hebben we afgesproken. Niet weer apart bespreken, anders haal je alles overhoop. Hij begrijpt de drijfveer van de heer Kramer, het komt terug bij de Omgevingsvisie en het bepalen van de landschappen. Hij vindt het vreemd om dat nu te doen.

De heer **Kramer** (VVD) merkt op dat bij PvdA-bijeenkomsten over woningbouw wordt onderstreept dat wonen een grondrecht is. Maar we doen niets omdat het vogelgebied is. Het is belangrijk om nu actie te ondernemen en niet te wachten tot weer een stuk, weer een onderzoek waarin we gaan kijken wat we moeten doen. De gemeenten dienen plannen in, waarop de Provincie haar zienswijze indient dat het niet kan omdat het vogelgebied is.

Mevrouw **Strens** (SP) vindt het mooi om te zien dat de heer Kramer bevlogen is om gezamenlijk woningbouw te realiseren. Samen iets aan doen, zorgen dat er voldoende woningen zijn. Van de term 'fopbeleid' neemt mevrouw Strens afstand. De heer Kramer doelde op de pilot Waterland Wonen. Heeft dat op de juiste wijze gefunctioneerd? D66 is altijd bereid om te kijken hoe er integraal een totaalafweging gemaakt kan worden. Maar dan gaat het niet alleen om nu even snel een stukje weg te doen omdat er toch geen vogels te zitten.

De heer **Klein** (CU-SGP) sluit zich hierbij aan. Hij vindt het belangrijk om de discussie over het wegen van de verschillende waarden eerder te voeren. Met de termen die de heer Kramer gebruikt ("vogeltjesland, gebieden waar toch geen vogeltjes zitten") zijn wij niet in de goede stemming om deze discussie te voeren. De heer Klein voert de discussie heel graag als we informatie hebben over weidevogel leefgebieden en weidevogel kerngebieden. Welke waarden vinden we belangrijk om te bewaren? En waar klemt het qua woningbouw waar we wellicht wat ruimte kunnen geven?

De heer **Papineau Salm** (PvdA) interrumpeert dat hij laatst met gemeenten Edam en Volendam heeft gesproken. Ze kunnen alleen bouwen als ze zich houden aan de afspraak van 10.000 Euro per woning voor groen. Daar hebben ze geen zin in, gaan wij het er dan weer af halen? We houden het niet tegen, ze houden zich niet aan de afspraak.

Dhr. **Kramer** (GL) krijgt het gevoel dat de heer Kramer (VVD) toch krijgt wat hij heeft gevraagd, namelijk een discussie over woningbouw, terwijl we hebben vastgesteld dat nu niet te doen. Daarom reageert de heer Kramer (GL) niet, terwijl hij er van alles over heeft te zeggen.

De **voorzitter** merkt op dat de aanleiding het weidevogelgebied is. De voorzitter ziet niet de noodzaak om het op dit moment tegen te houden.

Mevrouw **De Groot** (SP) interrumpeert dat zij zich aansluit bij de heer Klein en mevrouw Strens. We moeten eerst maar eens zien of er in de weidevogel leefgebieden daadwerkelijk geen

weidevogels zitten. En als ze daar niet zitten, of het dan geen onvervangbaar landschap is. Misschien moeten we moeite doen om weidevogels in de weidevogel leefgebieden te krijgen. Mevrouw De Groot heeft de laatste tijd de verrichtingen van Gedeputeerde gevolgd. We gaan veel energie steken in het versnellen van (binnenstedelijke) woningbouw. Mevrouw De Groot is van mening dat daar nog ruimte is om te bouwen, als je maar wil.

Mevrouw **Koning** (CDA) interrumpeert en vraagt aan de heer Kramer (VVD) of het klopt dat hij het eens is met het CDA dat weidevogel leefgebieden op oneigenlijke gronden worden gebruikt.

De heer **Kramer** (VVD) wil hier graag op reageren. Zij hebben ook technische vragen gesteld over de polder in Wijdemeren. Daar wordt ook woningbouw toegezegd, dat is bij de vorige ronde meegenomen. Er is discussie binnen die gemeente of de gemeente wel actief benaderd is of die gebieden zijn toegewezen. De VVD wil daar verder op doorgaan. Onderzoeken of het gebied op de juiste gronden is toegewezen. Er zijn gebieden toegewezen waar geen weidevogels zitten. Onterecht dat er weidevogel leefgebied op zit, dan moet je het anders benoemen. De heer Kramer vindt dat we een flater slaan bij de Raad van State of het wel klopt dat dit weidevogel leefgebied is.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) is het eens mevrouw Koning dat het oneigenlijk onttrekken is van een vogelgebied dat er niet is. Het afgelopen jaar hebben diverse mensen ingesproken over kleinschalige woningbouw plannen. Zij vindt het geen eerlijke zaak om dit op de kaart te zetten als waardevol open landschap. Daar is 50PLUS op tegen.

De heer **Kramer** (GL) interrumpeert en wil corrigeren dat we alleen hebben afgesproken dat we dat gebied voorlopig beschouwen als open landschap. Niet als waardevol landschap, dat kan in de discussie later alle kanten op. Die zouden we nu niet voeren.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) merkt op dat zij dat niet heeft afgesproken met de heer Kramer (GL). Zij heeft steeds gezegd dat ze het hier niet mee eens is. Ruim een jaar geleden was er een technische briefing. Dat ging over allerlei kaartmaterialen. Het ging over het aanmerken van landschappen als waardevol open landschap. Dan wordt het nog moeilijker om daar een woning neer te zetten. Mevrouw De Meij maakt zich zorgen dat het later wordt besproken bij de Omgevingsvisie.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt zich af waarom bij mevrouw De Meij alarmbellen gaan rinkelen als er weidevogel leefgebied wordt doorgestreept. Bij haar gaan juist alarmbellen rinkelen bij het voorstel van de heer Kramer (VVD) om bij kleine dorpjes grote woningen neer te zetten.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) is blij met deze wijzigingen. Hij heeft twee opmerkingen en één vraag.
Hij is blij hoe bij de beantwoording is omgegaan met de gemeente Castricum wat betreft de zanderij. Er is nog geen concreet plan om daar te gaan bouwen. Hetzelfde geldt voor Hemmeland om daar de natuurgebieden op te houden. Als de gemeente moet komen met woningen voor een hotel, dan moeten ze dat apart doen. Een compliment voor Gedeputeerde Staten dat ze hebben vastgehouden bij die twee gemeenten om de twee gebieden nog niet weg te geven.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) interrumpeert hoe de heer Papineau Salm erbij komt dat er nog geen concreet plan is voor Hemmeland?

De heer **Papinau Salm** (PvdA) heeft afgelopen zaterdag gesproken met actiegroep Oud Monnickendam. De hoteleigenaar heeft nog geen concreet plan waar hij zijn nieuwe hotel naast wil bouwen. Zo lang dat plan er niet is en hij ook geen plannen heeft voor zijn bestaande gebouw, vindt de heer Papineau Salm het terecht om het als natuurgebied te handhaven.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) weet dat dit plan al 8 of 9 jaar speelt en dat de Provincie al heel lang met de gemeente Waterland over dat plan aan het onderhandelen is. Ze bestrijdt het dat ze niet weten waar het komt.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) zegt nogmaals dat er geen concreet plan ligt.
Ten aanzien van Heiloo, naar aanleiding van insprekers is duidelijk geworden dat de compensatie slecht is gegaan. Ze zijn ontevreden dat het niet gelukt is om goede compensatie te

vinden. Ze hebben zich erbij neergelegd en dat vindt hij jammer. Hij heeft de vraag aan Gedeputeerde Staten wie heeft bedacht om de compensatie financieel te doen als het in oppervlakte niet lukt? De heer Papineau Salm vraagt aan Gedeputeerde Staten of dat een provinciale of een landelijke regel is. Kunnen wij die regel zelf veranderen of niet?
Als laatste heeft hij een vraag over de discussie over NNN, hij vindt het belangrijk om die ook kwalitatief te bekijken. Hij spreekt zijn waardering uit voor Gedeputeerde Staten om de tekening in gang te zetten. Ook kwalitatief bekijken, af van hectares, af van aangewezen gebieden die geen NNN meer zijn. De trendbreuk is zichtbaar, daarmee doorgaan. Wat is kwalitatief NNN?

De heer **Kramer** (GL) is het eens met de heer Papineau Salm dat er meer naar de kant van het NNN moet worden gekeken, maar zegt hij hiermee dan dat de kwantitatieve kant niet meer belangrijk is? Met andere woorden, dat we de overeengekomen doelstellingen loslaten? Is het en/en?

De heer **Papineau Salm** (PvdA) antwoordt dat het en/en is. Wel meer aandacht voor de kwaliteit.

De **voorzitter** geeft het woord aan Gedeputeerde Tekin.

Eerste termijn

Gedeputeerde **Tekin** is vorig jaar na de bespreking van het rapport van de Rekenkamer over compensatie bij de Provinciale Staten vergadering met een vervelend gevoel naar huis gegaan. Provinciale en Gedeputeerde Staten willen hetzelfde. Het is ingewikkeld in de praktijk. Vorig jaar hebben we daarover een debat gehad, we zien de economie floreren. Dat heeft ook een andere kant. Dat laaghangend fruit, dat hebben we allang geplukt met elkaar. Gedeputeerde Tekin heeft nagedacht en toegezegd, dit heeft geen lang leven. Het is goed dat er snel een BOT overleg over natuurcompensatie zal plaatsvinden. Dan gaan we het ook hebben over de uitvoeringsregeling. Daar staat in dat je ook financieel mag compenseren. Dan gaan we het ook hebben over de punten van de heer Klein en mevrouw Vermaas. Met de aantrekkende economie in gedachten, gaan we kijken naar de kwantiteit en de kwaliteit. Met de voorstellen die nu voorliggen geven we een kwaliteitsimpuls. Daarmee helpen we de natuur vooruit.
Gedeputeerde Tekin gaat in op de individuele vragen. De vraag van de heer Leever, als Gedeputeerde Staten zijn wij ook niet gelukkig met al die verschillende kaarten. In de nieuwe Omgevingsverordening gaan we dat anders doen, met de basisregistratie gaan we aan de slag.
Gedeputeerde Tekin reageert op de vraag van mevrouw Koning. Deze discussie is al eerder gevoerd met CDA en VVD. Toegespitst op de weidevogel kerngebieden, vóór de zomer vastgesteld. Daar zit beheer op, crème de la crème van weidevogelbeheer. De weidevogel leefgebieden zijn afgewaardeerd, maar die hebben nog wel een kernwaarde, dat is open landschap. Of dat stand houdt, dat weet Gedeputeerde Tekin niet, de kernwaarde houdt stand. Daarom hebben we afgesproken dat we in het kader van de Omgevingsverordening gaan kijken naar alle beschermingsregimes. Het College is nu niet van plan om maar één beschermingsregime eruit te halen en om daar wijzigingen in aan te brengen. Het College wil dat in de volle breedte met elkaar gedegen doen. Daar hebben we een proces voor afgesproken. Het College neemt de Commissie daarin mee. Over het veranderen van Zienswijze 10 en 16, nr. 10 is al eerder langs geweest. Dat ging over Waterland Oost. Tegen de inspreker gezegd dat hij eerst een totaalplaatje van Waterland Oost wil hebben en daarna verder kijken. Nr. 16 gaat om een stuk bos, niet om een huiskavel. Daar gaan we nu niet aan beginnen.
Weidevogel kerngebieden zitten niet in deze kaart, dat gaat over beheer, die kaart hebben we vóór de zomer met elkaar vastgesteld.
Over de bescherming afslag A9, het College heeft zijn best gedaan om te kijken of ze op een andere manier kon compenseren. Zij hadden dat ook graag anders gezien. Discussie versnellen met elkaar. Daar heeft het College de commissie hard bij nodig.
Mevrouw Strens had nog een vraag over de Raad van State. Gedeputeerde Tekin verwijst naar het memo van Tauw, waarvan hij had begrepen dat deze met de beantwoording van de technische vragen was meegestuurd.

De heer **Kramer** (VVD) interrumpeert en vraagt Gedeputeerde of het College bereid is na te denken over, zodra we woningbouw toegestaan in de weidevogel leefgebieden, het compenseren met tweemaal zo groot weidevogel leefgebied? Om beweging te krijgen in de woningbouw in het buitengebied. Hoe zouden we dat kunnen vormgeven?

Gedeputeerde **Tekin** antwoordt dat Gedeputeerde Geldhof daar dieper op in zal gaan. We kijken nu per plek, proberen daar maatregelen te nemen en als er geen groot openbaar belang kan worden aangetoond, dan houdt het op. Dat is de lijn van het College nu. Hij heeft geconstateerd dat we met de compensatie aan de slag moeten. Zodra de Staten meer instrumenten in handen hebben, dan is het moment om de discussie te voeren. Niet nu en tot die tijd gelden de regels die we met elkaar hebben afgesproken.

Mevrouw **Koning** (CDA) heeft een aanvullende vraag over de huiskavel. De verwarring ontstaat misschien ook omdat wij de namen niet meer kunnen zien van degenen die de Zienswijze hebben ingediend. Dat is niet correct, ze sturen die zienswijzen juist naar ons als Statenleden. Mevrouw Koning verzoekt of ze voortaan wel kunnen zien wie de zienswijzen hebben ingestuurd.
Mevrouw Koning had nog een vraag over natuurverbindingen. Ze kan zich niet herinneren dat deze eerder op de kaart stonden, waar komen die vandaan?

Gedeputeerde **Tekin** reageert dat wij als overheid voorzichtig zijn met het noemen van namen. Hij gaat na hoe dat op een andere manier kan worden opgelost.
Gedeputeerde Tekin komt nog terug op de vraag van mevrouw Koning over natuurverbindingen op de kaart. Dat weet hij niet precies.

Gedeputeerde **Geldhof** hoopt dat duidelijk is dat het wel de intentie was om de Zienswijzen die zijn ingediend en waar ze vandaan komen mee te sturen. Maar het mag niet vanwege de privacy wetgeving. Er wordt gezocht naar een oplossing.

De heer **Kramer** (GL) vindt het prima dat er naar een praktische oplossing wordt gezocht. Maar hij vindt de juridische kant ook interessant. Hij zou het op prijs stellen als Gedeputeerde de Commissie aangeeft hoe dat kan worden afgeleid uit de Privacywet? Brieven die als zienswijze aan de Provincie worden geschreven terwijl wij eindverantwoordelijk zijn voor de besluitvorming wel naar de ambtenaren kunnen, naar Gedeputeerde Staten, maar niet naar Statenleden. Daar kan hij zich niets bij voorstellen en hij wil graag een juridische onderbouwing.

De **voorzitter** geeft aan dat deze vraag mee terug wordt genomen naar het Presidium.

Gedeputeerde **Geldhof** is het helemaal eens met de heer Kramer. Gedeputeerde Staten hebben precies dezelfde vragen gesteld. Het is geen onwil. We gaan kijken hoe het wel kan.
Over Heiloo ligt er nog een procedure bij de Raad van State. De vraag was of we die moeten afwachten. Heiloo moest het Bestemmingsplan aanpassen. Dat kun je alleen maar doen door te weten dat de Provincie ook de kaart kan aanpassen. De wijziging Bestemmingsplan mag niet strijdig zijn met de feiten zoals ze bij de Provincie liggen. Dat er vervolgens een juridische procedure start in verband met programmatische aanpak stikstof, is een ander gedeelte. We moeten afwachten wat daaruit komt.
Je merkt in de discussie vandaag dat de principes die in het verleden door de Commissie zijn vastgesteld, hoe de Commissie het beleid wil hebben. Volgens die principes vertalen we het beleid inhoud van natuur in de kaarten van de PRV. De discussie gaat vooral over waarom doen we dat eigenlijk. Die discussie hoort eigenlijk bij NLWM thuis en niet in de juridische doorwerking van de kaart.
Dat er gecompenseerd kan worden, staat in de PRV. De PRV is vastgesteld door Provinciale Staten. Dat is te wijzigen. Dat is zojuist toegelicht door Gedeputeerde Tekin.
Als je het hebt over woningbouwlocaties die niet in een beschermingsregime liggen, verwijst Gedeputeerde naar de antwoorden op de schriftelijke vragen van de heer Heijnen (CDA). Hoeveel woningbouw locaties zijn er voor hoeveel woningen en welke liggen in een beschermingsregime? Die vragen zijn vóór de zomer beantwoord. In het zuidelijk deel van de Provincie zijn er voor 300.000 woningen locaties. Er is een vraag voor 210.000. In het noordelijk deel zijn 30.000 locaties voor 23.000 woningen, maar 97% van die locaties ligt niet in een beschermingsregime. Niet alleen voor locaties, maar ook voor het aantal woningen. Dan ziet u ook het belang van precies die ene plek weidevogel leefgebied, waar iemand wellicht wil gaan bouwen.

De heer **Kramer** (VVD) interrumpeert het verhaal van Gedeputeerde. Die cijfers kennen we allemaal. We weten allemaal dat er onvoldoende wordt gebouwd, ook al hebben we voldoende plannen. De heer Kramer vindt de leefbaarheid van een klein dorp als Schagerbrug het meest storend. Gedeputeerde zegt, het grote belang is er en er is ruimte in de regio, maar om de

leefbaarheid van die dorpen op peil te houden, zou u moeten meebewegen. De heer Kramer wil graag weten waarom gedeputeerde daar niet aan mee wil doen.

Gedeputeerde **Geldhof** heeft de cijfers genoemd om de beeldvorming die er is te nuanceren. We houden ons aan het beleid door Provinciale Staten vastgesteld en dat voeren we ook uit. Er zal op een andere manier gekeken moeten worden naar weidevogels of andere beschermingsregimes. Dat heeft Gedeputeerde Tekin zojuist uitgelegd. Binnenkort gaat Gedeputeerde hier graag de discussie over aan en dat is het voor vandaag.

Tweede termijn

De heer **Leever** (ONH) is erkentelijk voor het antwoord van Gedeputeerde Tekin dat er ook vanuit Gedeputeerde Staten wordt gekeken om naar één kaart te komen. Binnen welk tijdskader verwacht Gedeputeerde dat dit is verwezenlijkt?

Mevrouw **Koning** (CDA) blijft bij het standpunt dat het CDA het op de genoemde punten niet eens is met de kaart. Ze doet een oproep om dat toch aan te passen.

De heer **Klein** (CU-SGP): Gedeputeerde gaf aan ongelukkig te zijn hoe het gelopen is rondom de A9, dat hij graag de discussie aangaat hoe dat anders in te richten. Kan hij een tipje van de sluier oplichten over hoe hij denkt dat dit beter opgelost had kunnen worden?

Mevrouw **De Groot** (SP) sluit zich aan bij de vraag van de heer Klein.

De heer **Kramer** (VVD) sluit zich aan bij het CDA. Ook de VVD ziet problemen met gemeentes die iets willen ontwikkelen. Ze komen in de loop van de tijd nog op dit punt terug.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) sluit zich aan bij CDA en VVD.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) als het CDA het niet eens is met deze kaart, wat gaan ze hiermee doen dan? Het gaat wel door, wat gaat u met nee-stem doen?

Mevrouw **Koning** (CDA): we moeten nu suggesties en aanbevelingen meegeven en Gedeputeerde Staten is hierover beslissingsbevoegd. We kunnen niet op dit moment tegen stemmen.

Gedeputeerde **Tekin** geeft nog antwoord aan mevrouw Koning. Hij begrijpt dat die natuurverbindingen ook vorig jaar op de kaart stonden. Er wordt uitgezocht of dat klopt. Basisregistratie eerste versie van de omgevingsverordening, is een grote operatie. In hoeverre die dan helemaal klaar zou zijn, dat moeten we afwachten.
Voor de heer Klein is die A9 een beetje een icoon aan het worden. Gedeputeerde Tekin had liever gewild dat ze er op een andere manier waren uitgekomen. Als je die regels breder kunt interpreteren, was je er anders uitgekomen. We hebben geen andere oplossing gevonden met elkaar. Hij zou graag op een andere manier naar de compensatiebril willen kijken dan we nu doen.

De heer **Klein** (CU-SGP) wil daar op doorvragen. Op een andere manier regels interpreteren, welke kant denkt Gedeputeerde dan op?

Gedeputeerde **Tekin** denkt dan aan het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro), die er straks af gaat. Met de Omgevingswet krijg je een andere verhouding. Bijvoorbeeld de discussie over de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (WKW's), dat kan hij nu nog niet doen. Hij had zijn denkpatroon willen verbreden, dat is nu niet gelukt, dat moet straks wel anders in verband met de Omgevingswet.

Gedeputeerde **Geldhof** geeft aan dat de vraag was of de Staten nog suggesties kunnen meegeven. De Commissie gehoord hebbende komt zij tot de conclusie dat het besluit door Gedeputeerde Staten genomen, zonder wijzigingen kan worden doorgevoerd.

De heer **Kramer** (VVD) heeft heel veel kritiek gehoord. Vooral vanuit de linkse hoek. CDA, VVD, 50PLUS, GL waren tegen. Vanuit de SP was veel kritiek. Hij vraagt zich af hoe er dan wordt geteld.

De **voorzitter** geeft aan dat er vragen zijn gesteld en die zijn beantwoord.

De heer **Kramer** (VVD) reageert dat dat suggesties waren hoe het anders moet. Dan moeten we wel een eerlijke telling doen.

De heer **Kramer** (GL) kan zich niet voorstellen dat we dat per onderdeel gaan doen. Hij heeft gehoord dat er stevige kritiek was op het punt van ontgrenzing NNN weidevogelgebied bij de afslag A9. Vooral ook omdat dat bij de Raad van State ligt. Hij kan zich voorstellen dat we daar in ieder geval helderheid in willen hebben. Of er een meerderheid of minderheid voor of tegen de wijziging van de opstelling van Gedeputeerde Staten zou zijn.

De **voorzitter** vraagt hoe de heer Kramer deze wijziging exact voor zich ziet.

De heer **Kramer** (GL) antwoordt dat er niet tot ontgrenzing wordt overgaan voor de afslag A9 totdat er duidelijkheid is. De compensatiekwestie blijft nog laten liggen. Dit wordt nog besproken met Gedeputeerde in een BOT-overleg. Hij zou willen zien waar partijen staan.

De **voorzitter** vraagt of dit een vraag is aan de commissieleden of aan Gedeputeerde?

De heer **Kramer** (GL) antwoordt, aan de commissieleden.

Gedeputeerde **Geldhof** is blij dat ze het ter sprake bracht. Het punt met de afslag A9 is, je kunt de afslag A9 alleen op de afslag A9 doen. Het gaat om de bereikbaarheid van de wijk die daarachter ligt. Die gaat door een bepaalde locatie heen. Door een plek heen die is aangemerkt als beschermingsregime. De PRV geeft duidelijk aan dat in dit geval de afslag A9 een onvermijdelijke actie is, en dat er conform de PRV een mogelijkheid voor compensatie bestaat. We zullen het wel moeten ontgrenzen conform de PRV.

De heer **Kramer** (GL) ontkent het betoog van Gedeputeerde niet, hij zegt alleen dat we het niet nu moeten doen, maar afwachten wanneer dit besluit onherroepelijk is geworden, als de Raad van State een uitspraak heeft gedaan. Het stuk bestaat uit een heleboel onderdelen, die zijn gebundeld. Bij de andere kan ik kanttekeningen plaatsen, maar die zijn niet van dien aard dat ik het advies zou willen geven om de tekst te wijzigen. Dat heeft hij wel op dit punt. Dat advies, zoals net geformuleerd, wil hij meegeven. Dan is het van belang om te weten hoe het College daarin zit.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) reageert dat in de commissie al een jaar geleden over dit punt is gesproken. Het is jammer dat het niet gelukt is, maar we moeten kijken naar de toekomst. Nu doorgaan, niet de discussie over afslag A9 opnieuw voeren. Hij is niet voor uitstellen.

De **voorzitter** merkt op dat de heer Kramer (GL) voorstelt om dit uit te stellen.

Mevrouw **De Groot** (SP) is het eens met de heer Kramer (GL) om ermee te wachten. Nu is er alleen compensatie in geld mogelijk. Is het niet mogelijk om ergens anders een stuk NNN te verwerven?

De **voorzitter** merkt op dat mevrouw De Groot nu een heel nieuw argument inbrengt. De vraag van de heer Kramer was wie het met hem eens is.

De heer **Leever** (ONH): voor de ONH is de afslag A9 vanaf het begin een probleem. We kennen het dilemma van de bewoners op die locatie. De heer Leever ondersteunt het voorstel van de heer Kramer.

Mevrouw **Koning** (CDA) is het niet eens met het voorstel van de heer Kramer. Weidevogel leefgebied waar ook echt weidevogels zijn. Als hij een plek vindt waar ze zijn, dan kan het weidevogel leefgebied worden, anders niet.

De **voorzitter** sluit het onderwerp af. Met de opmerking dat de suggesties zijn gedaan aan Gedeputeerde Staten. De suggesties spelen een rol bij de besluitvorming, maar het blijft een suggestie die we meegeven en Gedeputeerde Staten zijn bevoegd om daar iets mee te doen.

4 A-Agenda: Algemeen

4a. Voordracht Zomernota 2018

De onderwerpen die tot de portefeuille van de commissie R&W behoren worden besproken ter voorbereiding op de vergadering van Provinciale Staten van 8 oktober 2018.

Bij de heer **Leever** (ONH) is bij bestudering van de zomernota een nieuwe vraag opgekomen met betrekking tot pagina 85. Het gaat hier over het operationele doel, punt 5.3.3, bijdrage aan een veerkrachtige arbeidsmarkt. In de budgettabellen zien we het volgende: de lasten zijn van 2018 tot 2021.

De **voorzitter** interrumpeert en geeft aan dat het hier alleen over zaken gaat die de Commissie Ruimte en Wonen aangaan.

De heer **Leever** (ONH) laat dit punt rusten.

De heer **Klein** (CU-SGP) heeft een wellicht technische vraag. Het programma Jong leren eten, dat wordt genoemd op pagina 74, zou vallen onder het programma Ruimte. Dat begreep hij niet helemaal.

Mevrouw **Rommel** (VVD) merkt nog op dat op pagina 74 staat: “dit is 22.000 minder”. Volgens haar moet dat “meer” zijn.

Gedeputeerde **Geldhof** dankt de commissieleden voor de gemaakte opmerkingen. Naar aanleiding van de opmerkingen wordt gekeken of de onderwerpen op de juiste plek staan.

De **voorzitter** sluit dit agendapunt af. Deze voordracht gaat door naar de Provinciale Staten vergadering van 8 oktober.

4b. Voordracht MRA begroting en werkplan 2019

De commissieleden kunnen adviseren aan Provinciale Staten of ze opvattingen en wensen willen meegeven aan de Regiegroep MRA over die onderdelen van de MRA begroting en werkplan die tot de portefeuille van de commissie horen.
Conform de afspraken in de agendacommissie worden de begroting en het werkplan in alle vakcommissies behandeld.
Deze stukken worden aan de commissieleden voorgelegd op grond van artikel 7.1 van het Convenant MRA.
Er zijn technische vragen gesteld, beantwoord en gepubliceerd.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) heeft twee vragen gesteld over de MRA agenda.
De eerste vraag is wat er voor 30.000 Euro binnen de MRA wordt gedaan om de woningmarkt betaalbaar te houden. Dat lijkt mevrouw De Meij een onmogelijke taak. Volgens mevrouw De Meij is dit zoeken naar hoe we deze bedragen nog op kunnen krijgen en zij vindt geen nuttige geldbesteding.
De tweede vraag is of de GS het opplussen van woningen en het delen van kennis betreffende de MRA, op de agenda willen zetten als aanjager namens de Provincie. Als antwoord kreeg mevrouw De Meij: “Nee, voor delen van kennis voor het opplussen van woningen heeft de Provincie op 14 september jl. de Woonzorgwijzer gelanceerd.” In de MRA agenda staat helemaal niets over het opplussen van woningen, terwijl dit wel iedere keer terugkomt bij de regionale actieprogramma’s Wonen. Het wordt nooit onderzocht en 50PLUS vindt dit wel een heel belangrijk onderwerp. Uit cijfers van het CBS is gebleken dat de Provincie Noord-Holland het slecht doet met seniorenhuisvesting. Mevrouw De Meij verzoekt Gedeputeerde om dit op de agenda te zetten.

De heer **Leever** (ONH) is erkentelijk voor de beantwoording van de schriftelijke vragen. Hij wil graag nog één opmerking maken over het salaris van de secretaris van het platform (108.000 Euro). Er wordt gezegd dat dit bedrag overeenkomstig is met het integrale bedrag van een provincie ambtenaar (schaal 13). Maar dat is onder de 3.500 Euro. De vraag is of dit wel een correcte vergelijking is. Moet er niet vergeleken worden met het inkomen van onze provincie

secretaris en niet met die van de secretaris MRA, een toch wel aanzienlijk hoger inkomen.

De **voorzitter** vraagt zich af of deze vraag bij deze commissie thuis hoort. Dit hoort eigenlijk bij bij de commissie M&F. Mogelijk heeft Gedeputeerde hier een antwoord op en anders speelt ze deze door naar de verantwoordelijke gedeputeerde.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) heeft een paar opmerkingen.
Hoe kunnen we zien dat we dingen halen, bijvoorbeeld betaalbare woningen. Het staat er wel, maar leidt het ook echt tot betaalbare woningen? Hoe kan Gedeputeerde als bestuurder zien dat het ook echt voor elkaar komt?
Zijn tweede vraag is of het Landschapsfonds al een beetje is gevuld? Worden er ook dingen mee gedaan? Eén van onze ambities is de groene agenda.

Mevrouw **Rommel** (VVD) wil ook graag weten wat de resultaten zijn. De stelling voor de woningproductie, die wordt neergezet tot 2020, is later met een soort versnellingsactie doorgevoerd. Nu staat er in de MRA een opgave om tot 2025 60.000 woningen te bouwen. Ze wil graag van Gedeputeerde horen welke acties er al zijn genomen en of we die 2025 gaan halen. Je leest overal dat bouwbedrijven zeggen dat ze het liever buitenstedelijk proberen en anders maar op een andere plek waar het gemakkelijker is om te komen en te bouwen. Mevrouw Rommel is heel erg benieuwd hoe Gedeputeerde dat ziet en vraagt of ze de commissieleden kan meenemen in hoe het gaat in de MRA.

Eerste termijn

Gedeputeerde **Geldhof** merkt op dat het lijkt alsof er ook technische vragen zijn, zoals de vraag of het Landschapsfonds al een beetje is gevuld. Dat is iets wat ze hier ter plekke niet weet. Hetzelfde geldt voor de vraag van de heer Leever over de schaal, wie wat verdient op welk niveau. Dat is eigenlijk ook een technische vraag. Dat kan ze hier niet ter plekke uitzoeken, dat neemt ze mee. Daarvoor hebben we de cyclus met technische vragen. Dan kunnen de commissieleden op basis van de techniek hun politieke vragen stellen.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) interrumpeert dat de vraag over het Landschapsfonds een beleidsvraag is. We hebben de ambitie en het geld om dit te gaan doen. Hij is benieuwd of we dit ook echt gaan doen. Zijn vraag is of het Fonds functioneert.

Gedeputeerde **Geldhof** dacht dat de vraag was of het fonds al gevuld is. Het wordt uitgezocht en ze komt er hier op terug. Hetzelfde geldt voor het Werkplan MRA. Daar gaat het over, wat staat er op de begroting en kan de Commissie daarmee instemmen. Het Werkplan is wat je voornemens bent te gaan doen en waaraan je denkt het geld uit te geven. Als er staat dat de 30.000 Euro bedoeld is voor het betaalbaar houden van woningen, dan wordt daarmee bedoeld dat een deel van de kennis en vaardigheden in huis zijn, maar dat de rest extern zal moeten worden ingekocht. Daar hangt een prijskaartje aan, daar zal een onderzoek naar moeten worden gedaan.
Ten aanzien van het opplussen van woningen, de Woonzorgagenda is gepresenteerd en in april in deze Commissie besproken. GS waren al lang in gesprek met de instanties die dit maken, met Zuid-Holland. Wij voegen er meer lagen aan toe dan Zuid-Holland. Het is iets waar GS permanent mee bezig zijn. Hoe ziet die markt eruit, wat is er nodig en waar moeten we extra aandacht aan besteden. Kunnen we nog meer doen met het opplussen van woningen? De Woonzorgagenda is één van de antwoorden. En het andere is 'Wonen in de metropool regio Amsterdam', wat daar uit komt. Welke woonwensen heeft men en hoe dat kan worden ingevuld.
Dan de vraag, waar zien we als bestuurder aan dat de betaalbare woningen er komen? We gaan in eerste instantie de begroting maken, dat ligt voor. En hoe dat gemonitord wordt, dat zien we terug in de presentatie van 29 oktober. Dat is niet de monitor van het plan van volgend jaar. Dat moet nog komen, je kan alleen terugkijken. De VVD heeft het over 60.000 woningen en over 2025. Gedeputeerde Geldhof staan andere getallen bij, met andere jaartallen. Ze vraagt of mevrouw Rommel nog even kan herhalen wat ze zei.

Mevrouw **Rommel** (VVD) leest uit de stukken dat in de MRA een versnelling zit van de woningproductie. Afgesproken is om in de periode van 2016 tot 2020 tenminste 60.000 woningen in aanbouw te nemen. Woningbouw opgave en versnelling productie tot 2025. In 2018 is besloten dat de scope van de versnellingsopgave verlengd moet worden tot 2025. Het is dus vanaf 2016 niet gelukt, gelet op wat er nu allemaal in de markt gebeurt.

Gedeputeerde **Geldhof** begrijpt de verwarring en licht toe dat er in een waanzinnig tempo wordt gebouwd. Er worden inderdaad 15.000 woningen per jaar gerealiseerd van 2020 tot 2025. Dan heb je het over 75.000 woningen. De versnellingsactie, om in 4 jaar tijd 60.000 woningen neer te zetten, wordt gehaald. De periode om te versnellen wordt verlengd om elk jaar nog steeds 15.000 erbij te bouwen.

Daar is mevrouw **Rommel** (VVD) heel blij mee. Kan Gedeputeerde Geldhof een overzicht geven waar die woningen worden gebouwd?

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat met betrekking tot de metropool regio Amsterdam er een MRA actie agenda is. Daar staat in hoe de MRA zich in de toekomst zal ontwikkelen, daar zitten allemaal actiepunten onder. Er is een plan gemaakt waarbij geïnventariseerd is welke bouwprojecten gemeenten op het oog hebben. Dit is digitaal op internet te vinden. Daar kun je alle kleuren, lagen, beschermingsregimes en geluidscontouren terugvinden. Je kunt op locaties klikken, je kunt zien wat waar al in de planning zit. Wat al harde plannen en wat zachte plannen zijn. Voor plannen vanaf 2024 weet men nog niet precies hoeveel sociale huur-, sociale koop- of driekamer appartementen er zullen staan. Dat is nog te ver weg, maar wat men indicatief voor ogen heeft, dat kun je daarop zien. Soms is het een locatie in de toekomst en soms staat erbij welk type woning men in gedachten heeft. Naarmate het dichterbij is, is het veel concreter wat er in de pijplijn zit. Aan het tempo en de kwalitatieve woningbouw programmering wordt keihard gewerkt in de regio. Nogmaals, de productie ligt nu op 15.000 woningen per jaar en de bedoeling is om dat door te zetten tot 2025, ook met 15.000 woningen per jaar in de MRA en daar wordt voortdurend gekeken op welke wijze zo snel mogelijk die continue bouwstroom gerealiseerd kan blijven.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) merkt op dat uit cijfers van het CBS blijkt dat in 2030 25% ouder is dan 65 jaar. In 2040 is al 50% ouder dan 65 jaar in Noord-Holland. Laat Gedeputeerde dit nu allemaal over zich heen komen zonder er iets aan te doen? Zonder seniorenwoningen te bouwen, zonder te kijken naar opplussen van woningen? Het wordt over de balk gegooid naar gemeenten, die lossen alles wel op. Wordt het kwalitatief behoeftenonderzoek afgewacht? Mevrouw De Meij kan al wel zeggen, zonder dat er onderzoek is gedaan, dat er een enorm tekort is.

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat er 4 jaar geleden een groot symposium is geweest over demografische ontwikkelingen in Noord-Holland. Onder andere ook hoeveel ouderen we kunnen verwachten, verdubbeling van het aantal 65-plussers. Al die gegevens zijn al lang bekend, we weten wanneer ze geboren zijn en we weten ook hoe oud ze in 2040 zullen zijn. Dat is geen nieuws, die informatie wordt al jarenlang structureel gedeeld met de regio's. Dat wordt vertaald in een Regionaal Actie Programma (RAP).
Bijvoorbeeld langs de spoorlijn ringlijn Amsterdam, daar is in korte tijd een enorme toren neergezet met woningen met de lift ontsloten. Het maakt niet uit of daar kleinere huishoudens, studenten of senioren in wonen. Het gaat om een woning die met de lift is ontsloten, de zogeheten 0-treden woning. Het is aan de gemeente om ervoor te zorgen, dat als er in die woning ouderen komen te wonen, dat deze drempelvrij is, dat de badkamer groot genoeg is en al dat soort zaken. Zaken als 0-treden woningen staan in alle RAP's, in alle regio's en gemeenten wordt daar rekening mee gehouden. Men weet dat de toekomstige bevolking in die gemeente van een bepaalde leeftijd is en bepaalde zorg behoeft en de gemeenten zijn er volop mee bezig om daar invulling aan te geven. De Provincie heeft daar geen specifiek beleid op, wij hebben wel beleid op 0-treden woningen. Of daar een arbeidsgehandicapte komt wonen, of die in een rolstoel zit en hoe oud die is, dat maakt niet uit. Het is echt aan de gemeente om daar invulling aan te geven, het is de rol van de Provincie om hen die informatie te verstrekken wat ze kunnen verwachten, wat de toekomstige samenstelling van de bevolking zal zijn zodat zij zorgen voor een passend aanbod in de woningvoorraad.

Tweede termijn

Mevouw **Rommel** (VVD) vraagt zich af hoe de cijfers zich dan verhouden tot het weblog door Gedeputeerde, waarin staat dat we 12.000 woningen tekort komen?

De **voorzitter** geeft aan dat het weblog vanavond niet ter discussie stond. Gedeputeerde zal de volgende keer bij behandeling van dat agendapunt daarop terugkomen.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) merkt nog op dat we moeten kijken naar het resultaat, hoe we dit gezamenlijk kunnen bereiken.

De **voorzitter** sluit dit agendapunt af. De voordracht zal worden behandeld in de Provinciale Staten vergadering van 8 oktober 2018.

5 A-Agenda Ruimte

5a. Rondvraag Geldhof en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden

De **voorzitter** meldt dat er een rondvraag is gesteld door mevrouw Strens (D66) over de evaluatie van het zonebeleid. En er is een rondvraag gesteld door de heer Kramer (VVD) over de zienswijze van de Provincie op het bestemmingsplan Buitenvaart in de gemeente Schagen. Aan mevrouw Strens de vraag of ze tevreden is met de beantwoording van de technische vragen.

Mevrouw **Strens** (D66) geeft aan dat het zo duidelijk is. Ze heeft geen aanvullende opmerkingen.

De **voorzitter** vraagt of de heer Kramer (VVD) nog behoefte heeft om naar aanleiding van de antwoorden nader te overleggen.

De heer **Kramer** (VVD) heeft daar wel behoefte aan. Wellicht is dat nu te technisch, wellicht heeft hij de vraag niet duidelijk genoeg gesteld. De Provincie heeft geïnvesteerd in dat gebied. Hij krijgt een algemeen antwoord wat ze doen aan bollenconcentratiegebieden. Hij hoort niet terug wat er daadwerkelijk is geïnvesteerd. Het is een technische vraag voor de organisatie. Deze hoefde niet als rondvraag te worden behandeld. Hij heeft wel het verzoek of er iets dieper op kan worden ingegaan.

De **voorzitter** merkt op dat mevrouw **De Meij** (50PLUS) al eerder in deze vergadering een vraag had over het duinbeleid. De vragen van mevrouw De Meij en de heer Kramer kunnen misschien later schriftelijk worden beantwoord.

Gedeputeerde **Geldhof** beantwoordt de vraag over het Kustpact en duinbeleid.
Op 28 maart is het toekomstperspectief strandsanering aan de orde geweest. De uitwerking van de binnenduinrand zou meegaan in het proces van de Omgevingsvisie. Op 21 juni hebben we een Bestuurlijk Overleg Kust gehad met alle betrokken partijen. Op basis daarvan is er een persbericht verstuurd. De belangrijkste punten daarvan zijn dat men met elkaar tot de conclusie kwam dat er al voldoende geregeld is in de vele visies die er zijn. En dat de hele groep Bestuurlijk Overleg Kust het er ook mee eens is dat In het kader van het proces Omgevingsvisie en Omgevingsverordening de verbijzondering van de binnenduinrand kan worden meegenomen. Er zijn voldoende mogelijkheden om sturing te geven op ontwikkeling. Er is geen ruimte voor nieuwe recreatieve bebouwing of grootschalige uitbreiding van bestaande bebouwing. Bestaande rechten van ondernemers in de duinen worden wel gerespecteerd.

De heer **Kramer** (GL) wilde destijds aandringen op spoed met de tweede fase van het Kustpact. Hij heeft er genoegen mee genomen vanuit de toezegging dat het zou worden meegenomen in het proces van de Omgevingsvisie. Hij heeft dat persbericht gemist, verwacht berichtgeving hierover naar de Staten toe en verwacht nog steeds dat het proces tot een resultaat leidt. En dat we het kunnen meenemen in het kader van de Omgevingsvisie.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) is benieuwd of Gedeputeerde kan antwoorden of de plannen die onlangs zijn goedgekeurd in Zandvoort bestaande plannen waren. Als het vaker gaat gebeuren dat mensen die al jaren een chalet hebben weg moeten omdat er een gat in de PRV zit, dan maakt mevrouw De Meij zich zorgen.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) is het met de heer Kramer en mevrouw De Meij eens dat we in een andere wereld leven. Na ondertekening door alle partijen gaan we voortvarend aan de slag met de binnenduinrand. Gedeputeerde antwoordt dat dat wel zal kloppen. Het lijkt de heer Papineau Salm goed om daar als Staten nog een keer op terug te komen. Hoe staat het er precies voor en in welk tempo gaat het. Hij maakt zich daar zorgen over, er is nog steeds geen helderheid. Hoe gaat het nu verder? Het antwoord stelt hem niet gerust.

De **voorzitter** vraagt hoe hij dit in de Commissie terug wil laten komen.

De heer **Papineau Salm** (PvdA) stelt mondeling voor, met een korte notitie.

Bij Gedeputeerde **Geldhof** dacht dat er vóór de zomer een brief naar de Staten is gestuurd met de toelichting hoe er in het Bestuurlijk Overleg Kust is gesproken met partijen. Dat is gebeurd met instemming van natuurbeschermingsorganisaties en terreinbeheerorganisaties. Voor de duinen zelf zijn er voldoende beschermingsregimes vanuit Europese regels, Natuurwet 2000 en NNN. Voor de binnenduinrand speelt er meer dan recreatieve bebouwing, je moet het niet alleen vanuit recreatie beschouwen, maar vanuit allerlei perspectieven bekijken.
Het staat in de brief die ook naar u is toegestuurd, niet alleen met een persbericht.
Voor de binnenduinrand voor het zuidelijk deel van de Provincie is al een groot document beschikbaar, Zuid-Kennemerland. Die visie is via Gedeputeerde Tekin vastgesteld. Voor het noordelijk deel, regio's Noordkop, Noord- en Zuid-Kennemerland, moet met betrokken gemeenten en organisaties worden bezien of de bestaande visies afdoende richting geven voor toekomstige ontwikkelingen voor de binnenduinrand. De uitwerking van het Kustpact is afgerond, we blijven samenwerken over de binnenduinrand. Dat wordt op deelniveau in de regio's met elkaar besproken.
Gedeputeerde Geldhof doet de toezegging om de brief op te zoeken en als de brief is toegestuurd, komt er een berichtje welke brief het is en waar het in staat.

De **voorzitter** vult aan dat het onderwerp opnieuw geagendeerd kan worden, maar niet op 29 oktober.

Gedeputeerde **Geldhof** reageert nog op de genoemde projecten door mevrouw De Meij. Ze verzoekt mevrouw De Meij om te mailen welke projecten dit zijn. Dan zoekt Gedeputeerde uit of het passend is.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) antwoordt dat het gaat om Camping De Branding in Zandvoort, gekocht door Curios. Die gaat daar beleggersobjecten bouwen.

Gedeputeerde **Geldhof** hoort nu één project en het waren er twee. Goed om die informatie te krijgen om te kunnen antwoorden.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) voegt nog toe dat volgens haar Gedeputeerde duidelijk heeft gezegd toen het Kustpact was afgesproken, dat ze zo snel mogelijk terug zou komen bij de Commissie met beleid over binnenduinranden.

De **voorzitter** zegt dat dit wordt uitgezocht, inclusief de toezeggingen die mogelijk zijn gedaan.

De heer **Kramer** (GL) sluit niet uit dat dat de brief wel is verstuurd, maar dat hij deze gemist heeft. Het gaat hem erom dat er een bepaald traject was afgesproken, en als dat wordt veranderd, het niet een kwestie is van een mededeling. Hij heeft behoefte aan het bespreken van een aanpak. Is het wel of niet zinvol om verder te gaan in de uitwerking van de voorwaarden voor ontwikkeling in de binnenduinranden. Dat is wat ons ter beoordeling staat. Hij onderschrijft de oproep van de heer Papineau Salm.

Gedeputeerde **Geldhof** merkt nog op dat er kennelijk een discrepantie zit tussen wat zij denkt dat de commissieleden weten en wat de commissieleden wel of niet weten. Dit wordt uitgezocht en ze komt erop terug.

5b. Rondvraag Van der Hoek en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden

Deze rondvraag vervalt vanwege de afwezigheid van Gedeputeerde Van der Hoek en van de heer Ludriks (PVV), die een vraag heeft gesteld.

10. Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 21.18 uur en dankt iedereen voor zijn/haar inbreng.

Verslag concept

Commissie Ruimte en Wonen

Datum commissievergadering	:	25 juni 2018
Commissievoorzitter	:	Dhr. A.J.C. de Wit
Commissieadviseur	:	Dhr. M. Admiraal
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 33 23/admiraalm@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter		dhr. A.J.C. de Wit
Commissieadviseur		dhr. M. Admiraal
Leden van de commissie	VVD	dhr. J. Kramer
	D66	mw. A.J.C.E. Strens, dhr. H.W. Struben en mw. I. Zaal
	PvdA	dhr. N. Papineau Salm en mw. C.W.M. van Rooij
	SP	mw. J.M.E. de Groot, dhr. J.M. Bruggeman
	CDA	dhr. D.G. Heijnen, mw. W. Koning-Hoeve
	GroenLinks	dhr. F.J. Kramer
	PvdD	-
	PVV	dhr. M.S. Ludriks
	50PLUS	mw. O.A.C. de Meij
	CU-SGP	dhr. M.C.A. Klein
	ONH	dhr. J.H. Leever
Gedeputeerde(n)		mw. J. Geldhof, dhr. J. van der Hoek, dhr. A. Tekin
Ambtelijke deelnemers		-
Notulist		mw. D.J.A. de Rooij (Moneypenny B.V.)

Afwezig met bericht mw J. Visser (PvdD), dhr. P.P.J. Slettenhaar (VVD), dhr. D.G.M. Ceder (ChristenUnie – SGP), mw. R.P.M. Kocken (GroenLinks)

Agenda:

1. Opening en mededelingen
2. Vaststellen agenda, verslag vorige vergadering, lange termijn agenda en moties- en toezeggingenlijsten
3. Inspreekhalfuur
4. A-agenda Algemeen

4a. Voordracht Kaderbrief 2019 (alle commissies en PS 09-07-2018)

5. B-agenda Ruimte
   Rondvraag gedeputeerde Geldhof en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden

5a. Randstadrapportage en rapportage Europastrategie (B-agenda alle commissies)

5b. Natuur/Recreatie/Ruimte: Bespreking Ontwerpwijziging PRV m.b.t. Natuur Netwerk (NNN), strandzonering en kleinschalige ontwikkeling (B-agenda NLWM 25-06-2018 voor NNN, en B-Agenda RW voor overige punten)

6. Rondvraag gedeputeerde Van der Hoek en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden
7. C-agenda Algemeen
8. C-agenda Ruimte
9. Sluiting

1. **Opening en mededelingen**
De **voorzitter** opent de vergadering van de commissie Ruimte & Wonen om 19.30 uur en heet alle belangstellenden, commissieleden en gedeputeerden welkom. Een speciaal welkom aan Deborah de Rooij, de nieuwe notulist van de commissie R&W.

Er zijn afmeldingen ontvangen van dhr. Kaptheijns (PVV), mw. Visser (PvdD) en dhr. Voskuil (PvdA) die vanwege een blessure niet kan deelnemen aan deze vergadering. Dhr. Slettenhaar (VVD), dhr. Ceder (ChristenUnie – SGP) en mw. Kocken (GL) zijn bij deze ook afgemeld.

2. **Vaststellen Agenda, verslag vorige vergadering, Strategische Statenagenda, Moties en Toezeggingen**
De agenda wordt vastgesteld.

Er is een opmerking binnengekomen bij de griffie over het verslag van 16 april jl. van mw. Vermaas (PvdD). Daarop heeft de griffier de band teruggeluisterd en de fout ook geconstateerd. De fout is in het verslag aangepast. Het ging over de leidraad, over de vraag hoe groot de megastal mag zijn. De leidraad gaat niet over de vraag hoe groot de megastal mag zijn. De fout is aangepast. Met deze wijziging worden de notulen vastgesteld.

Over de Strategische Statenagenda zijn geen opmerkingen.
De leden hebben kennis genomen van de lijst met moties en toezeggingen. En zij hebben kennis genomen van de stukken van de C-agenda.

De **voorzitter** stelt vast dat de commissie niet van zins is om op 8u Ruimte: Ontwerp Vaststellingsbesluit Inpassingsplan Net op zee Hollandse Kust (noord) en Hollandse Kust (west Alpha) (R&W 25-06-2018) namens de staten nog een reactie te willen aanleveren. Vervolgens memoreert de voorzitter dat iedere aanvraag tot provinciale cofinanciering van een knooppunt ter kennis moet worden gebracht van de Staten, met de mogelijkheid tot bespreking en advisering. Agendapunt 8 x Ruimte: Projectvoorstel OV-knooppunt Castricum (C-agenda R&W 25-06-2018) is zo'n geval en middels de C-agenda is de commissie zodoende in kennis gesteld en in de gelegenheid geweest om een en ander te bespreken.

Dhr. **Kramer** (GL) merkt op dat dit nog op een ander moment kan worden geagendeerd.

3. **Inspreekhalfuur**
Er zijn vandaag 4 insprekers voor het inspreekhalfuur voor het publiek: dhr. Platteeuw, dhr. Flipse, dhr. Oosterop en dhr. Wokken.

Dhr. **Platteeuw**, secretaris van Vogelwerkgroep Alkmaar en omgeving. Mede namens Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland. Hij spreekt in over punt 8h van de C-agenda: Wijziging kaart 4 Ecologie van de Provinciale Ruimtelijke Verordening.
De bijlage wordt nog toegestuurd aan de commissieleden.
Dhr. Platteeuw spreekt over het ontwerp natuurbeheerplan 2019 waarin de Nederlands Natuurnetwerk (NNN) begrenzing ontbreekt, het staat niet op de kaart. Volgens de tekst in de brief van 11 april 2018 is de gedachte dat de NNN slechts een ruimtelijke planologische afweging zou zijn die niet thuis hoort in een natuurbeheerplan. De bestaande en toekomstige NNN begrenzing worden behandeld in de Provinciale Staten Commissie Ruimte & Wonen. Omdat het over natuur gaat, vindt de Vogelwerkgroep het niet logisch dat dit wordt behandeld bij deze commissie.
De GS besluiten over het nu al initiëren van het ontgrenzen van 3,47 hectare NNN gebied en 9 hectare weidevogel leefgebieden. Het besluit van GS houdt in dat het niet mogelijk zou zijn om in de directe omgeving fysieke compensatie te realiseren en dat er dus financiële compensatie toegestaan is. Nut en noodzaak van de aansluiting aan de A9 bij Heiloo en Castricum worden door een aantal partijen nog aangevochten bij de Raad van State. Evenals de omvang van de natuurcompensatie. De vraag aan de commisisie R&W is om GS te verzoeken dit besluit in te trekken totdat er duidelijkheid is bij de Raad van State.

Mw. **De Groot** (SP) vraagt wat als 'bijzonder onplezierig' werd ervaren?
Dhr. **Platteeuw** licht toe dat de Vogelwerkgroep het als onplezierig heeft ervaren dat in de brief van GS (C-agenda stuk 8H) al wordt aangekondigd dat die hoeveelheid van 3,47 hectare NNN gebied en 9 hectare weidevogel leefgebied wordt ontgrensd, terwijl daarvoor nog niet voldoende natuurcompensatie is gerealiseerd.

Er zijn verder geen vragen, de **voorzitter** dankt de inspreker.

Dhr. **Flipse**, spreekt op persoonlijke titel over afslag A9 in het algemeen en het gemis aan natuurcompensatie in het bijzonder.
Dhr. Flipse maakt zich zorgen over de volgende zaken die gerelateerd zijn aan de afslag A9. Voor de 7 hectare uniek Oer-IJ gebied en belangrijk weidevogelgebied die voor de aansluiting A9 wordt opgeofferd, vindt vrijwel geen natuurcompensatie plaats. Nu komt er een afrit naast de parallelweg. Zouden op- en afritten eerst eenbaans zijn, nu tweebaans. Zou de afrit aanvankelijk met een simpele T-kruising aansluiten op andere wegen, nu wordt een turborotonde aangelegd. Gaandeweg is het ruimtebeslag van de A9 met vele hectaren toegenomen. Bovendien, de verwachte afname van verkeer door de dorpskern van Heiloo blijkt nu een forse toename met meer dan 15% te zijn. Deze toename kan de gemeente Heiloo niet aan, waardoor de roep om een randweg west om Heiloo steeds luider wordt. Met als gevolg, nog meer landschappelijk en cultuurhistorisch waardevol gebied wordt opgeofferd.
Over het behoud van een cultuurhistorisch belangrijke stolpboerderij uit 1875 staat in de oorspronkelijke beslisstukken zwart op wit dat deze stolp behouden zou blijven. Ook uit een rapport van Arcadis van begin 2017 blijkt dat er reële mogelijkheden zijn om deze stolp te bewaren. En inmiddels blijkt op 7 mei een vergunning te zijn afgegeven om de boerderij te slopen. Bovendien worden op dit moment vergunningen verleend om de grondruil ten behoeve van de afslag te realiseren. Het project is opgeschort omdat de Raad van State eerst uitsluitsel wil van het Europese Hof inzake de stikstofwetgeving. Waarom wordt niet eerst de uitspraak van de Raad van State afgewacht?

Dhr. **Leever** (ONH) geeft als tip om contact op te nemen met Stichting Oer-IJ gebied. Deze stichting beheert en onderhoudt het Oer-IJ gebied.

Dhr. **Bruggeman** (SP) zegt dat in het bestemmingsplan staat dat er een vergunning mogelijk is voor het slopen van een stolpboerderij, maar alleen als er een deskundigenstudie gedaan is waaruit blijkt dat de boerderij geen historische waarde heeft. Is dat rapport er? Is dat bij het bezwaar en beroep aangevoerd?

Volgens dhr. **Flipse** is dat rapport er wel. Er loopt nog een procedure, het is nog niet 100% zeker of het doorgaat, maar de boerderij wordt al gesloopt.

Dhr. **Oosterop** spreekt namens Vereniging Behoud Landgoed Meer en Berg en namens een vijftiental coalitieleden over 8.c Ruimte: Brief GS aan PS Actualisatie leidraad landschap en cultuurhistorie 2018.
De lijst met namen van verenigingen stuurt dhr. Oosterop nog digitaal.
In het e-mailbericht van 25 mei aan mevrouw Strens van de Commissie en de heer Buitendorp heeft dhr. Oosterop kenbaar gemaakt dat de leidraad landschap en cultuurhistorie 2018 fouten bevat in zowel de tekst als de verschillende overzichtskaarten. Hij heeft nog geen reactie ontvangen. Zowel in de tekst en vooral ook op de overzichtskaart Zuid-Kennemerland ontbreekt de kasteel ruïne van Brederode, inclusief de daarbij behorende zichtlijnen. Verder worden voor Kennemerland in de leidraad vier landgoedtypen genoemd, maar niet het type van het strandvlakte landgoed. Ook voor Noord-Kennemerland ontbreekt een kasteel op de overzichtskaart, namelijk Assenburg te Heemskerk. Bovendien wordt Heemskerk op de kaart als Beverwijk aangeduid. In de tekst is opgenomen dat een aantal lunetten als onderdeel van de waterlinies zich op de grens van Beverwijk en Heemskerk bevinden. Maar deze zijn ook niet op de kaart aangegeven. Ook zijn er geen kasteel- en landgoederenbiotoop opgenomen. Dhr. Oosterop en de coalitieleden vragen of de leidraad op korte termijn volgens de nu aangereikte punten kan worden aangepast.

Dhr. **Papinau Salm** (PvdA) merkt op dat er vorige week een overleg stond gepland met betrokken partijen. Heeft dat overleg plaatsgevonden?

Dhr. **Oosterop** antwoordt dat hij betrokken is geraakt bij het ontwikkelperspectief binnen Duinland. Daar heeft de Provincie het overzicht. Daar zijn 5 gemeenten van Zuid-Kennemerland en ook verschillende van deze instanties bij betrokken, maar die zijn één voor één afgehaakt. Vereniging Behoud Landgoed Meer en Berg heeft haar zienswijze op 1 februari ingediend.

De **voorzitter** vraagt wat het antwoord op de vraag is, heeft het gesprek dat dhr. Papineau Salm noemt, plaatsgevonden?

Dhr. **Oosterop** antwoordt dat, specifiek over de leidraad, hij het niet weet. Het had wel met ontwikkelperspectief binnen Duinrand te maken. De kaart die daarin is opgenomen, kwam van de kaart van de leidraad en die is fout. Maar in het ontwikkelperspectief staat onder andere de ruïne van Brederode niet genoemd. Die is er wel op gekomen, alleen de zichtlijnen nog niet.

De **voorzitter** maakt hieruit op dat dhr. Oosterop niet echt weet of dat gesprek er is geweest. Dat weet dhr. Oosterop inderdaad niet zeker.

Dhr. **Kramer** (GL) vraagt of dhr. Oosterop de fouten die hij heeft geconstateerd op de kaart al eerder heeft voorgelegd aan GS en zo ja, is daarop gereageerd?

Dhr. **Oosterop** antwoordt dat hij een artikel had gelezen van dhr. Buitendorp, betrokken bij cultuurhistorie en landgoederen rondom Amsterdam, zoiets als Stelling van Amsterdam. Via mevrouw Strens heeft hij contact met hem gezocht. Hij heeft een uitgebreide e-mail gestuurd, maar helaas geen reactie gekregen. Het idee was om contact met GS te krijgen.

Mw. **Strens** (D66) voelt zich enigszins aangesproken door deze inspraak. Er is contact geweest, de omissies zijn bekend en deels ambtelijk doorgegeven, als het gaat om omissies op kaarten. Misschien is het nog zinvol als dhr. Oosterop zijn inspraak mailt naar alle commissieleden en de commissiegriffier zodat zij nog eens kunnen kijken wat de omissies zijn.

Dhr. **Wokke** van Wokke Vastgoed over het groot tekort aan toegewezen wooncontingenten aan de gemeente Medemblik.
Woensdag 24 januari 2018 heeft dhr. Wokke per mail alle Statenleden van de Provincie Noord-Holland op de hoogte gesteld van het tekort aan wooncontingenten in de gemeente Medemblik. De gemeente Medemblik, 44.000 inwoners verdeeld over 17 kernen, beschikt slechts over 120 wooncontingenten per jaar (1200 gedurende de periode 2016-2026). Dit betekent per kern gemiddeld 70 woningen over de gehele periode oftewel 7 woningen per jaar per kern.
Voor de groeikern van Wognum resteren vanaf begin 2018 slechts drie grondgebonden woningen per jaar, 25 totaal voor een locatie gelegen aan het dorp. Binnen het dorp is er geen ruimte meer over voor de bouw van grondgebonden woningen.
De markt vraagt dringend om veel meer woningen. Dhr. Wokke heeft vorig jaar op eigen initiatief voor veel geld een perfecte woningbouwlocatie gereserveerd nabij de noordelijke in- en uitgang van het dorp Wognum aansluitend op de A7, groot genoeg voor de bouw van 300 grondgebonden woningen voor alle doelgroepen, dus ook voor starters en voor senioren. Deze locatie noemt hij 'De Commandeur' (zie bijgaand kaartje).
Eén van de oorzaken van dit tekort is dat in 2010 bij de voortijdige overgang van het Streekplan Noord-Holland-Noord 2004-2014 naar de Structuurvisie Noord-Holland 2040 de oude verhouding nieuw te bouwen woningen, het noorden 20%, het zuiden 80%, ten nadele van het noorden, is terug geschroefd naar 10%. Derhalve is het noorden toentertijd afgescheept met slechts 10% en het zuiden overbedeeld met 20% .

Mw. **De Meij** (50PLUS) heeft de stukken uitvoerig gelezen en vraagt zich af wat dhr. Wokke van deze commissie verwacht?
Dhr. **Wokke** leest het vet gedrukte gedeelte uit zijn brief voor:
"In de eerstkomende statenvergadering per amendement aan GS opdragen om, in de lijn van de Woonagenda van minister Ollongren (jaarlijks 75.000 woningen erbij in Nederland), aan de gemeente Medemblik 500 wooncontingenten extra toe te delen om daarvan 300 toe te delen aan 'De Commandeur' te Wognum, zodat Medemblik aan de dringende vraag kan voldoen."

Mw. **De Groot** (SP) merkt op dat, zoals Provinciale Staten (PS) het steeds begrepen hebben, op grond van de demografische gegevens Noord Holland Noord, zoveel extra wooncontingenten in Noord Holland Noord niet noodzakelijk zijn. Gemeenten moeten dat onderling met elkaar besluiten. Wil dhr. Wokke die 500 woningen gaan bouwen?
Dhr. **Wokke** antwoordt: Ja en ook verkopen.

Dhr. **Heijnen** (CDA) vraagt hoe de gemeente Medemblik tegenover de plannen staat? Dhr. Wokke antwoordt dat ze er 1000 contingenten bij willen.

Dhr. **Papineau Salm** (PvdA) vraagt, er zijn 25.000 woningen beschikbaar in de kop van Noord-Holland. Heeft de gemeente Medemblik er al bij de wethouder op aangedrongen om eens te gaan kijken met buurgemeenten of er beschikbare woningen zijn in de kop van Noord-Holland?

Dhr. **Wokke** antwoordt dat dat niet waar is, zeven West-Friese gemeenten gaan om de tafel om hier bij GS de vraag neer te leggen voor 1000 wooncontingenten in Medemblik. Ook elders is er schreeuwend behoefte, in Alkmaar is er behoefte aan 10.000 wooncontingenten.

4 A-Agenda: Algemeen

4.a. Voordracht Kaderbrief 2019 (alle commissies en PS 09-07-2018)
Deze gaat naar alle commissieleden en commissies. Alleen de elementen die over deze commissie gaan, worden behandeld.

Dhr. Papineau Salm (PvdA), dhr. Kramer (GL) en dhr. Struben (D66) hebben geen inbreng. Dan is de kaderbrief bij de Commissie R&W besproken en wordt deze als afgehandeld beschouwd.

5 B-Agenda Ruimte

5 Rondvraag Geldhof en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden
Er zijn geen rondvragen aangemeld.

Dhr. **Papineau Salm** (PvdA) stelt opnieuw zijn vraag dat als er naar aanleiding van de inspraak nog punten zijn om aan te kaarten over de leidraad, is daar dan nog ruimte voor?

Gedeputeerde **Geldhof** zegt dat de leidraad is vastgesteld, maar als er echt fouten in staan, dan moet het aangepast worden. Zij heeft die informatie gekregen en doorgestuurd naar de ambtenaren om het te checken. Als het echt om een omissie gaat, de leidraad is juist een handreiking om te weten hoe je op een bepaalde plek met landstructuren moet omgaan, en er staan fouten in, dan moeten we dat aanpassen en dat gaan we ook doen. Op welke termijn is niet bekend. Het wordt eerst gecheckt.

5.a Randstadrapportage en rapportage Europastrategie (B-agenda alle commissies)
De betreffende rapportages kunnen met elkaar worden besproken en de commissieleden kunnen aan de gedeputeerden en GS het oordeel meegeven over de uitvoering van de Europastrategie tot zo ver, voor zover het thema's betreft behorende tot de vakgebieden van deze commissie.

Dhr. **Ludriks** (PVV): GS geven aan in de Europastrategie dat sinds het besluit tot uittreding van de VK uit de EU het dossier Brexit het meest dynamische, maar ook meest onzekere is van het afgelopen jaar. De onderhandelingen voltrekken zich in beslotenheid, de economische gevolgen zullen naar verwachting overwegend negatief zijn. Dat zal worden bepaald door de uitkomst van deze onderhandelingen. Met andere woorden, GS weten nog niet wat de gevolgen zullen zijn, maar concluderen nu al dat deze negatief zouden zijn. Voor de PVV is dit een voorbarige conclusie. In het gunstigste scenario komen we uit op een Handelsakkoord en een verdergaande samenwerking met VK. Dat zou toch juist mooi zijn? Daarnaast hebben wij liever dat er voortaan wordt gesproken over een EU strategie in plaats van Europastrategie.

De **voorzitter** merkt op dat dit betoog eerder bij de commissie Economie thuis hoort. En dat het eerder een standpunt is dan een discussie. Dhr. **Ludriks** antwoordt dat het Europa dossier zo groot is.

Dhr. **Struben** (D66) concludeert dat er is gevraagd om dit agendapunt in alle commissies te bespreken. Zo kunnen er vragen worden gesteld aan de gedeputeerden met Europa in de portefeuille.

5.b Natuur/Recreatie/Ruimte: Bespreking Ontwerpwijziging PRV m.b.t. Natuur Netwerk Nederland (NNN), strandzonering en kleinschalige ontwikkeling (B-agenda NLWM 25-06-2018 voor NNN, en B-agenda RW voor overige punten)
Bespreking (oordeelsvormend) van het onderdeel van de ontwerpwijziging van de PRV waar het de WKW-waarden en het NNN-gebied betreft (artikel 19), en de bijbehorende bijlagen van Tauw over de WKW-waarden in de verschillende gebieden.
Voor deze bespreking zijn ook de leden van de commissies EEB en RW uitgenodigd.

In de vergadering van de commissie RW (25-06-2018) is de oordeelsvormende bespreking van de ontwerpwijziging PRV waar het de onderdelen strandzonering en kleinschalige ontwikkelingen betreft. Voor die bespreking zijn ook de leden van de commissies NLWM en EEB uitgenodigd.

Eerste termijn

Dhr. **Kramer** (VVD) merkt op dat je normaal gesproken niet echt discussie zou verwachten, dit vloeit voort uit het beleid wat door deze staten is aangenomen dan wel eerder is besproken. Zo niet bij een aantal wijzigingen die hier voorliggen. Hij doelt dan met name op verandering van bedrijfsgebied naar woningen. Waarom is er specifiek gekozen voor 'burgerwoningen'? Je zou ook kunnen kiezen voor 'plattelandswoningen'.

Dhr. **Klein** (CU-SGP) interrumpeert dhr. Kramer met de vraag wat volgens dhr. Kramer de definitie is van een burgerwoning en een plattelandswoning.

Dhr. **Kramer** (VVD) antwoordt dat volgens hem bij een burgerwoning geen restricties gelden en bij een plattelandswoning wel. Wanneer mensen in zo'n woning gaan wonen, kunnen ze geen bezwaar hebben tegen bedrijfsvoering van naastgelegen boerenbedrijven bijvoorbeeld.

Volgens Mw. **Koning** (CDA) zijn nieuwe artikelen in de Provinciaal Ruimtelijke Verordening (PRV) een goede vertaling van de afspraken die gemaakt zijn in het toekomstperspectief kust- en strandzonering. Goede borging van de natuur en recreatieve bebouwing. Kleinschalige ontwikkeling stemmen zij ook in grote lijnen mee in, onder één voorwaarde. Zij sluit zich aan bij het verhaal van dhr. Kramer. Zij missen iets in Artikel 5 c lid 4, woningen die daar gerealiseerd worden, kunnen bezwaar maken tegen omliggende bedrijven. Dat is niet de bedoeling. Zij willen eigenlijk toevoegen: "dat omzetting bedrijfsbestemming naar woonbestemming de bedrijfsontwikkeling van omliggende bedrijven niet mag beperken." Dat staat er nu niet in, het staat wel bij artikel 17 2b. Het moet ook bij artikel 5, anders zou je kunnen zeggen, wat bij artikel 17 staat, geldt niet voor artikel 5. Ook nadrukkelijk toevoegen aan artikel 5.

Dhr. **Papineau Salm** (PvdA) heeft een paar opmerkingen bij de kleine elementen.
Waaronder de strandzonering, wijzigingen artikel 5c en 17: hoe zit het bij ruimteregeling? Die komt hier niet meer in terug, is dat geen ruimtelijk instrument, is het goed om af te stemmen? De ruimtelijn loopt nu niet ideaal, is het niet strijdig met elkaar? Klopt deze afstemming? Aansluitend bij de vraag van de VVD over de burgerwoning, vraagt dhr. Papineau Salm of je ook tien sociale appartementen mag inbouwen.
Voor wat betreft artikel 17 vinden zij die 2500 m2 wel erg groot. Waarom is die omvang gekozen? Dat is een enorme footprint voor woningen. Is het niet verstandiger om uit te gaan van 1000 m2? Kun je deze kadastraal splitsen en er twee aparte eenheden van maken? Wie ziet toe op erfbeplanting?
Het is prima dat het punt van de strandzonering hier wordt vastgelegd. Dhr. Papineau Salm heeft een vraag over de periode van 1 februari tot 1 november. Waarom zo'n lange periode en niet de reguliere periode van 1 april tot 1 oktober? Het grenst vaak aan een natuurstrand, dan houd je maar een hele korte periode van stilte over. Dat willen de ondernemers, maar willen wij dat? Hij houdt een pleidooi voor de periode van 1 april tot 1 oktober, bijvoorbeeld bij camping Bakkum. Graag parallel hieraan ook over hebben.

Dhr. **Leever** (ONH) heeft ook over artikel 17 wat te zeggen. In lid 3 in afwijking van het bepaalde onder lid 2 kan het bestemmingsplan voorzien in de functiewijziging waarbij een karakteristieke boerderij mag worden gesplitst in meerdere burgerwoningen. Indien geen afbreuk wordt gedaan aan het oorspronkelijke karakter van de boerderij. Deze tekst laat veel ruimte over voor interpretatie. Wanneer wordt wel en niet afbreuk gedaan aan het oorspronkelijke karakter van de bebouwing? Dit blijft onduidelijk en verdient een nadere opheldering.

Mevrouw **De Groot** (SP) heeft nog iets te vragen over artikel 19 8b en 9. Wanneer is iets een kleinschalige ontwikkeling? Gaat het uitsluitend om twee woningen in plaats van een agrarisch bedrijf? Kunt gedeputeerde nog meer mogelijkheden schetsen? Wat zijn de nadere regels voor de compensatie die GS willen stellen? Bij TAKA is het ook niet gelukt de teloorgang van de natuur te compenseren.
Wat betreft artikel 31 sluit zij zich aan bij de PvdA, bij de nieuwe tekst dat de lengte van het seizoen wordt uitgebreid. De strandbebouwingen zouden er korter moeten staan dan tot 1 november.

Mevrouw **Strens** (D66) dankt voor de stukken. Als het goed is, de laatste PRV wijziging voordat we met de Verordening gaan werken. Ook zijn een aantal artikelen al in lijn met de Omgevingswet.
Ze heeft drie opmerkingen. de NNN en WKW's zijn vanmiddag al in de commissie NLWM afgesproken. Inhoudelijk is hun inbreng daar gedaan. Ze zal wel een aanpassing vragen in de manier waarop gemeenten en provincie met elkaar samenwerken. De gemeenten moeten straks aantonen dat er geen significante effecten zijn op die wezenlijke waarden. De vraag is of daar ook iets in is voorzien om de gemeenten mee te nemen in de werkwijze, zodat we goed van elkaar weten hoe dat nieuwe artikel geïnterpreteerd moet worden.
Wat betreft strandsanering sluit zij zich aan bij dhr. Papineau Salm. Waarom is gekozen voor de lange periode van 1 februari tot 1 november?
Artikel 5 en 17 over transformatie. Hoe verhouden die verschillende artikelen zich tot elkaar? En ook de ruimte voor ruimte regeling die we kennen. Wat als er binnen een bestaande agrarische schuur of bebouwing een aantal appartementen kunnen worden gerealiseerd, mag dat dan niet? En in dat kader meent zij zich te herinneren dat er ook een inventarisatie zou plaatsvinden naar de hoeveelheid vrijkomende agrarische bebouwing in Noord-Holland. Ze is benieuwd of daar al zicht op is, zodat we weten hoeveel meters dit artikel beslaat en wat we kunnen verwachten.

Dhr. **Klein** (CU-SGP) sluit zich wat betreft verruiming strandzonering ook aan bij de opmerking van de PvdA. Hij is verbaasd over de korte periode dat de bebouwing weg moet zijn. Hij krijgt hier graag nog wat uitleg over. Wij vinden het logischer om voor een langere periode te kiezen. Zij staan achter de mogelijkheid van het omzetten van bedrijven naar woningen. Zij vinden artikel 17 zorgvuldig geformuleerd, waarin rekening wordt gehouden dat er geen effect mag zijn op de bedrijfsvoering van bedrijven in de buurt. Wat hun betreft is dit voorstel prima.

Mevrouw de Koning interrumpeert en vraagt of dhr. Klein dan ook vindt in artikel 5, dat er geen belemmering mag zijn op omliggende bedrijven?

Dhr. **Klein** (CU-SGP) vindt dit een hele goede vraag. Hij worstelde ook met wat nu het verschil is. Het gaat in artikel 5 over het bestaande bouwblok. Hij kan zich voorstellen dat het effect op mogelijke andere bedrijven daaromheen minder groot is.

Dhr. **Kramer** (GL) gaat zijn verhaal van vanochtend bij de NLWM over de WKW niet herhalen. Zij vinden dat het instrumentarium waardevol en bruikbaar is, en thuis hoort in de PRV. Waar zij ons tegen verzetten, is dat de ruimte wordt gegeven aan de gemeenten om een eigen bestemming te kiezen. Dat is niet nodig, want op het moment dat je die WKW introduceert, krijgt dat een functie.
De problematiek die zich altijd heeft voorgedaan, waarbij er rechtelijke uitspraken waren, waarbij allerlei mogelijke ontwikkelingen, die niet op voorhand door hun als onwenselijk werden ervaren, toch werden doorkruist, door de manier waarop de PRV in elkaar zat, wijzig je door de introductie van die wezenlijke kenmerken en waarden. Daarvoor is die bestemmingswijziging niet nodig. Daar zijn zij dan ook op tegen.

Mw. **Strens** (D66) interrumpeert dat als nou blijkt vanuit die wezenlijke WKW's dat er geen natuurwaarden zitten, waarom vindt dhr. Kramer dan dat een gemeente verplicht moet zijn om daar de bestemming natuur op te laten staan. Graag een toelichting.

Dhr. **Kramer** (GL) antwoordt dat het bij die kenmerken en waarden ook om potentiële natuurwaarde gaat. Even los van hoe dat wordt uitgewerkt, de NNN staat op de kaart vast. We hebben hierover dan ook een bepaalde verplichting naar en afspraken met het Rijk. Dat moet op de een of andere manier worden ingevuld. Wat dhr. Kramer betreft zijn de WKW's een handvat om de werkelijke waarde in die natuur beter te beschermen en te versterken zelfs. En in tweede instantie om allerlei initiatieven te kunnen beoordelen. Past dat binnen de NNN? Hij gaat ervan uit dat alles natuur is, alleen kijken wat er wel en niet mogelijk is, daarvoor is het handig om een waardering aan te brengen. Dat zal leiden tot gewogen besluiten. Om te zeggen, we noemen het geen natuur meer, dat heeft consequenties voor het halen van onze kwantitatieve doelstelling. Hij heeft in ieder geval van niemand het antwoord gekregen op de vraag waarom dat juridisch gezien echt nodig is.

Een punt van orde, het stond toch vanmiddag op de agenda en niet nu?

Waar dhr. **Kramer** (GL) nu het accent op legt, dat is niet de inhoud van de WKW, maar dat is juist de juridische inpassing. De manier waarop je dit gaat verwerken in de PRV. Bij uitstek een onderwerp van deze vergadering.
Verder sluit dhr. Kramer (GL) zich aan bij de opmerking van dhr. Papineau Salm. Door verruiming van het toeristische seizoen neemt het verschil sterk af tussen jaarrondbebouwing en seizoensbebouwing. En wij hebben nu juist dat verschil om ook het verschil tussen rust en reuring, waar we ruimte voor willen bieden, uit te rollen. Ga je dat verschil verkleinen, door zo'n lange periode te nemen, neemt de rust in de duur af. De vraag is of je dan niet zelf een bijdrage levert aan verstoring van de balans.
De laatste opmerking van dhr. Kramer (GL) heeft te maken met de recreatiestranden en met name de intensiveringsgebieden. GS hebben ervoor gekozen daar geen regels voor op te stellen. Om duidelijk te maken dat de Provincie vertrouwen heeft in de desbetreffende kustgemeenten. Wat hun betreft is gebrek aan vertrouwen niet in het geding. Gemeenten kunnen andere belangen of opvattingen hebben over wat het strand en omgeving aan intensivering kan dragen. Als een gemeente als Zandvoort in de nabije toekomst bijvoorbeeld zou kiezen voor uitbreiding van de strandhuisjes en van de jaarrond paviljoens en voorzieningen, kan de Provincie dan nog op niet vrijblijvende wijze het gesprek daarover aangaan? Daarover is iets opgeschreven in de Strandzonering. Moet in de PRV niet tenminste een verwijzing worden opgenomen naar de ontwikkelprincipes in het toekomstperspectief en de strandzonering?

Mw. **De Meij** (50PLUS): wat betreft Zandvoort hadden wij in eerdere commissies en Statenvergaderingen al onze mening kenbaar gemaakt en zij sluit zich aan bij dhr. Kramer, zij zou dit een zeer goed idee vinden.
Wat betreft de verlenging van het seizoen, sluit zij zich ook aan bij de vorige sprekers. Of je moet zeggen, laat die tenten jaarrond staan, dan weet iedereen waar hij aan toe is. Daar is ze niet voor, maar als je het gaat verlengen tot november, dan worden die verschillen wel heel erg klein.
Ze sluit zich aan bij dhr. Kramer, over de mogelijkheden voor gemeenten om het bestemmingsplan te wijzigen naar burgerwoningen. Waarom niet kiezen voor begrip plattelandswoning? Zij sluit zich aan bij collega CDA, het kan niet zo zijn dat als er boerenbedrijven zitten, die last krijgen van een bestemmingswijziging. Dat is in het verleden vaak gebeurd.

Gedeputeerde **Geldhof** begint met de strandonderdelen. De vraag was, waarom zeggen we alleen iets over de seizoens- en natuurstranden, en niet over de recreatiestranden? Omdat wij ons vooral richten op de bescherming van datgene wat beschermd moet worden. Dan heb je het over de natuurstranden en de seizoenstranden. Nu is het zo, dat het gebruik op de recreatiestranden aan de gemeente is. Wij borgen de belangen die beschermd moeten worden. De periode waarin men mag staan op het seizoenstrand loopt van 1 februari tot 1 november. Dat is ook de periode die de waterbeheerders aangeven. Gemeenten mogen er strenger op zijn, ze mogen daarvan maken: 1 maart – 1 oktober. Dat is gemeentebeleid. Wij hebben ervoor gekozen om aan te sluiten bij de periode waarin de waterbeheerders het strand vrij willen hebben. Periode van de bebouwing op het seizoenstrand is conform de huidige situatie, dat is niet anders dan wat er nu in de PRV staat.

Dhr. **Papineau Salm** (PvdA) vraagt of GS ook anders kunnen kiezen dan nu is gekozen.

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat zij vastleggen wat er met alle betrokken partijen, de natuurbeschermingsorganisaties, de waterbeheerders, de terreinbeheerders, de ondernemers en de gemeenten is besproken. Iedereen was het erover eens, ook de natuurbeschermingsorganisaties en de terreinbeheerders, dat dit de periode is dat de seizoenstranden benut mogen worden.

Dhr. **Kramer** (GL) meent in de toelichting bij de wijzigingen gelezen te hebben dat het hier wel degelijk om een verandering ging van de periode.

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat op dit moment de PRV aangeeft dat 1 februari tot 1 november de periode is voor het seizoenstrand. Gemeenten zijn er soms strenger in, zij maken de periode korter, waterbeheerders ook. Hollands Noorderkwartier bijvoorbeeld houdt 1 maart – 1 oktober aan. Zij geven aan waar die grens ligt en wat nodig is om het gebied zijn ontwikkeling te kunnen laten doormaken. Gemeente Velsen bijvoorbeeld, is ook strenger dan wat de

waterbeheerder aangeeft. Wat de Provincie aangeeft, is de huidige periode, het mag strenger voor anderen die daar een vergunning voor moet afgeven. Alle organisaties zijn het erover eens.

Mw. **De Groot** (SP) interrumpeert dat het, haars inziens, niet over de bescherming van het strand gaat, maar over wat de waterbeheerder wil. Zij denkt dat het seizoenstrand ook een zekere bescherming moet genieten van de natuur. Wat haar betreft is die periode te lang.
De voorzitter merkt op dit geen verhelderende vraag is, maar een betoog. Mevrouw Geldhof zit nog midden in haar beantwoording.

Dhr. **Kramer** (VVD) vraagt of het niet overbodig is dat wij als Provincie die periodes opnemen in onze regelgeving, aangezien de waterschappen dat ook al hebben gedaan?

Gedeputeerde **Geldhof** snapt de opmerking, maar het is niet overbodig. Ze wil nog aangeven dat de periode inclusief opbouw en afbouw is. Men moet al eerder beginnen met afbouwen, pas als het seizoen geopend is, kan er gestart worden met de opbouw. Het specifieke gebruik op het strand wordt niet ruimer, er is beslist geen sprake van verruiming van het toeristische seizoen. Dit is nu ook al zo.

Dhr. **Kramer** (VVD): wordt heel nieuwsgierig waarom het dan niet overbodig is. Daar moet dan een reden voor zijn waarom wij dat als Provincie wel opnemen, terwijl dat al in de regelgeving van het waterschap bijvoorbeeld is opgenomen.

Gedeputeerde **Geldhof**: dat zijn de belangen die wij opnemen voor recreatie en toerisme, de waterbeheerder gaat alleen over waterveiligheid. Ons belang is de openheid van het strand. Er zijn bepaalde plekken waar natuur zit, waar het 12 maanden per jaar open is en bij de seizoenstranden is dat 3 maanden per jaar. In de PRV wordt verwezen naar Toekomstperspectief Kust en dhr. Kramer vraagt of we de ontwikkelprincipes uit de Omgevingsvisie NH 2050 kunnen opnemen. Dat is de omgekeerde wereld, want dit legt vast wat we in het toekomstperspectief hebben vastgesteld. Dit is verankerd in de PRV, nu vraagt dhr. Kramer om in de PRV vooruit te lopen op de toekomstvisie die moet worden vastgelegd. Als we de Omgevingsvisie hebben vastgesteld, dan gaan we dat vertalen naar de Omgevingsverordening. Dan komen de ontwikkelprincipes. In de PRV wordt wel verwezen naar de Toekomstvisie Kust waarin staat wat het toekomstbeeld is en waar we heen willen met elkaar.
Er zijn een aantal dingen gevraagd over de bebouwing. 'Plattelandswoning' is een begrip dat de Provincie Noord-Holland niet hanteert. Wij hanteren op dit moment 'burgerwoning'. Om duidelijk te maken dat het niet gaat om een bedrijfswoning, daarvoor gelden andere regels. Daarom het onderscheid in de PRV van een burgerwoning en een bedrijfswoning. In artikel 17 staat dat mag worden opgenomen dat omringende bedrijven de burgerwoningen mogen hinderen. Mw. Geldhof zegt toe dat dit ook zal worden opgenomen bij artikel 5c, dat is ook op verzoek van LTO erin gekomen. Dat het in beide artikelen staat, is ter verduidelijking.

Dhr. **Klein** (CU-SGP) is een beetje verbaasd over de formulering dat bedrijven burgerwoningen mogen hinderen? Ik neem aan dat u bedoelt dat het niet zo mag zijn dat woningen nieuwe ontwikkelingen of de bestaande bedrijfsvoering hinderen.

Gedeputeerde **Geldhof** bedoelt het natuurlijk andersom. Woningen die daar komen, kunnen niet zeggen dat bedrijven moeten sluiten die er al zaten. Dat is niet de bedoeling. Iemand die daar gaat wonen, heeft hier bewust voor gekozen. Je weet dan dat je op het platteland woont in een burgerwoning en dat je overlast kunt ervaren.
Die wijziging gaat om vrijkomende agrarische bebouwing. Dat is iets anders dan de Ruimte voor ruimte regeling, die gaat uit van het storend zijn van de agrarische bebouwing. Dit gaat om niet storende vrijkomende agrarische bebouwing. Daar mag je op de plek waar de oude gebouwen hebben gestaan maximaal 2 woningen terug bouwen op maximaal 2500 m2. Het aantal woningen mag niet toenemen en je mag ze niet splitsen. Waarom is er voor 2500 m2 gekozen? Dat is een gangbare maat, uit de omgeving opgehaald. Het is niet de bedoeling dat daar een woning van 100 bij 25 meter komt te staan, het is inclusief inrichting van de ruimte met windsingels, erf en beplanting.

Mw. **De Meij** (50PLUS) heeft zelf in het verleden veel te maken gehad met boerenbedrijven, woningen die gingen stoppen en bedrijfswoningen die werden omgezet. Het grote probleem bij voormalige bedrijfswoningen was, als dat een burgerwoning wordt, dat je ook heel veel

omringende schuren hebt. Wat gaat gedeputeerde daarmee doen? Blijven die staan, kunnen daar woningen in, moeten die gesloopt worden?

Gedeputeerde **Geldhof** geeft aan dat mw. De Meij hiermee de kern van deze regeling raakt. Die moeten gesloopt worden.

Dhr. **Papineau Salm** (PvdA) vraagt hoe in de hand wordt gehouden dat er niet 2500 m2 wordt volgebouwd, bijvoorbeeld dat er geen flatgebouw komt te staan?

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat dat een zaak is van de gemeente om ervoor te zorgen dat ze, binnen de regels die er zijn, de bepalingen PRV in acht nemen. Het is aan de gemeente dat als die vrijkomende bebouwing wordt gesloopt, er maximaal 2500 m2 voor het erf inclusief beplanting wordt gebruikt en er mag 1, maximaal 2 woningen worden teruggebouwd. Ook het toezien op de erfbeplanting moet gebeuren in de vorm van een privaatrechtelijke overeenkomst. Bij de Ruimte voor ruimte regeling gaat het om storende bebouwing, vervallen kassen, schuren waar planten door groeien die er nooit hadden moeten staan. Dit geldt voor niet storende vrijkomende agrarische bebouwing omdat er door schaalvergroting of bedrijfsbeëindiging percelen vrij komen. Deze krijgen een andere bestemming. Zonder dat reguliere bedrijven worden geconfronteerd met klagende burgers.

Dhr. **Kramer** (VVD) hoort gedeputeerde steeds zeggen maximaal 2 woningen. Waar is dat op gebaseerd?

Gedeputeerde **Geldhof**: de Ruimte voor ruimte regeling gaat over storend zijn van bebouwing. Dit gaat over de niet storende vrijkomende agrarische bebouwing, dat je kunt omzetten en er een bestemming aan kunt geven en dat het platteland er netjes uit blijft zien. Het maximum van twee woningen op die plek is omdat wij niet willen dat er teveel woningen op het platteland solitair in het landschap komen te liggen. Ook de wegen zijn er niet op toegerust dat er zoveel verkeer overheen gaat om in en uit de erven te rijden. Het aantal woningen mag niet toenemen en je mag het ook niet splitsen. Dat is vrijkomende agrarische bebouwing. Een karakteristieke boerderij, een stolpboerderij, die mag je nu ook al splitsen, daar zit geen grens op. Waar het gaat om grote lappen vrijkomende agrarische bebouwing middenin het buitengebied, daarvan is het de bedoeling dat er maximaal 2 woningen voor terugkomen. Tien sociale appartementen in plaats van twee woningen is niet de bedoeling.

Mw. **Strens** (D66) had nog een vraag gesteld over de inventarisatie over de vrijkomende bebouwing.

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat het college van Gedeputeerde Staten dat niet exact weet. Dat wordt met de regio besproken. Dat er behoefte aan is, weten wij wel. We krijgen deze verzoeken vaak van gemeenten. Het komt vrij en wij willen dat nuttig en effectief gebruiken.

Mw. **De Groot** (SP) heeft ook nog een vraag die niet beantwoord is. Artikel 19 lid 9 verwijst naar artikel 4 c. Dat gaat over compensatie en artikel 4c zegt “De negatieve effecten op de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (WKW) worden beperkt en de overblijvende effecten gelijkwaardig gecompenseerd.”

De **voorzitter** geeft aan dat deze vraag nog vanuit de eerste termijn wordt beantwoord.

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat vragen over artikel 19, in deze commissie gaan over het strand en kleinschalige ontwikkelingen. De artikelen over natuur en de WKW zijn vanmiddag besproken in de commissie NLWM. Daarom is ze hier niet op ingegaan, om een dubbeling te voorkomen.

Tweede termijn

Dhr. **Leever** (ONH) mist het antwoord op de vraag wanneer er wel of geen afbreuk wordt gedaan aan de oorspronkelijke bebouwing als een boerderij wordt opgesplitst voor bewoning. Het is een ruime interpretatie zoals het er staat in artikel 17 lid 10. Dat verdient nadere opheldering.

Dhr. **Kramer** (VVD) merkt op dat in de eerste termijn het betoog ging over dat de PRV voortkomt uit beleid dat we hier vaststellen. Hij hoort gedeputeerde een aantal dingen zeggen, bijvoorbeeld

we willen niet meer woningen op het platteland. Dhr. Kramer wil graag weten wanneer PS dit hebben vastgesteld, in welk beleid het staat dat wij niet meer woningen op het platteland willen. Hij vindt het aantal van twee woningen storend in dit verhaal. Als je, wat dhr. Papineau Salm al zei, bebouwing kunt onderverdelen in meerdere woningen, kun je meer mensen een plezier doen met een woning. Dat zou ook een sociale huurwoning kunnen zijn. In de eerste termijn had dhr. Kramer het over plattelandswoningen. Daar heeft hij een summier antwoord op gekregen: "Wij gebruiken alleen de term burgerwoning en bedrijfswoning." Maar juist die plattelandswoning is ook in de wetgeving vastgelegd. Dat dekt heel veel problemen die door het CDA zijn aangegeven. Hij vindt het jammer dat dat niet wordt gebruikt en heeft er geen helder antwoord op gekregen waarom het niet onder die wetgeving wordt geschaard?

Mw. **De Meij** (50PLUS) is het met dhr. Kramer eens. Ze begrijpt niet waarom er wordt gesproken over "twee"? Ze heeft mevrouw Geldhof horen zeggen omdat de wegen er niet op zijn berekend. Sommige boerderijen hebben enorme afmetingen, waarom dan niet in vier woningen splitsen? Waarom zou je er niet een plattelandswoning van maken? Die term bestaat wel binnen de PRV, dus waarom zou je die niet kunnen gebruiken?

Dhr. **Klein** (CU-SGP) heeft geen behoefte aan de term plattelandswoning. De formulering is zorgvuldig, het gaat over het groenplan, over het beheer van groen, over het voorkomen van hinderen van omliggende bedrijven in activiteiten. Misschien is het logischer om de eis van twee woningen te laten vervallen en iets te zeggen over de oppervlakte of het aantal wooneenheden. Dat klinkt veel zinvoller. Dat is wat je in het landschap ziet, het hoeft niet te gaan over hoeveel mensen er wonen en in welke gezinssamenstelling.
Rondom de strandzonering. Hij begrijpt de uitleg dat het altijd zo geweest is, maar vindt het een bijzonder lange periode dat we tijdelijke strandbebouwing toestaan. Heeft gedeputeerde inzicht in hoe het bij alle gemeenten is en waar het spaak zou lopen als de Provincie zou zeggen, niet 1 februari, maar 1 april.

Mw. **Koning** (CDA) vraagt of die woningen ook bewoond mogen worden door buitenlandse werknemers, dat kunnen er ook meer zijn. Zijn daarin ook restricties?
De brieven 8f en 8h slaan terug op de PRV. Ze wil benadrukken dat de oude weidevogel leefgebieden van kaart 4 zijn afgehaald, en nu toch weer bij de ingezonden stukken staat. Zij zien daar mogelijkheden voor woningbouw omdat dat geen weidevogel leefgebied meer is.

Mw. **De Groot** (SP) interrumpeert dat toch was afgesproken, dat de weidevogel leefgebieden in stand zouden blijven, totdat er sprake zou zijn van weidevogel kerngebieden en beschermd landschap?

Dhr. **Papineau Salm** (PvdA) sluit zich aan bij het goede idee van de ChristenUnie om niet over aantal woningen of aantal vierkante meters te spreken. Wat doen we dan met een woongroep van senioren die graag met 5 of 6 dames en heren willen wonen? Waarom mag dat niet? Dat vindt dhr. Papineau Salm beperkend en dat geldt ook voor sociale huurwoningen voor jongeren. Maak van een oppervlakte een indeling totaal.
Over de strandseizoen periode, wij zijn degenen die dit soort dingen vaststellen en niet wat de mensen in het veld willen. Wij komen na de inspraak op de periode van 1 april tot 1 oktober terug.

Dhr. **Kramer** (VVD) interrumpeert dat we dit als Provincie juist niet naar ons moeten toetrekken, hier is al regelgeving voor. Waarom zouden we die periode verkorten? Dhr. Papineau Salm wil toch dat we kunnen recreëren aan het strand?

Dhr. **Papineau Salm** (PvdA) licht toe dat we hier een uitvoerige discussie over hebben gehad. Drie verschillende soorten stranden, wij hebben er voortdurend op aangedrongen dat die seizoenstranden ook bedoeld zijn voor de rust. Nu zijn we op het punt van concretisering beland, daarbij pleiten wij voor 6 maanden en niet voor 9 maanden.

Dhr. **Kramer** (GL) sluit zich hierbij aan en verwijst naar het argument van balans in rust en reuring.
De vraag die nog niet echt is beantwoord, dat betreft wetgevingstechniek met betrekking tot het borgen van de WKW. Er worden bepalingen opgenomen over de WKW, daar kun je iets mee doen, dat ontbeert de huidige PRV. Voor dhr. Kramer is nog steeds niet aangetoond waarom de bestemming ook nog moet wijzigen? De bestemming natuur hoort bij de NNN. Hij kan zich nog

voorstellen dat gemeenten de ruimte wordt geboden om er een dubbele bestemming natuur en recreatie op te zetten. Waar het specifiek de gebieden betreft, waarvoor recreatieschappen bestaan. Daar zou dhr. Kramer geen bezwaar tegen hebben.

Dhr. **Bruggeman** (SP) is niet de woordvoerder, maar er is een vraag over windmolens vanuit de SP.

De **voorzitter** wil eerst gedeputeerde Geldhof horen over de beantwoording van de tweede termijn. Het is een oordeelsvormend onderwerp.

Dhr. **Bruggeman** (SP) geeft aan dat het om een puur informatieve vraag in de tweede termijn gaat. Het gaat over het omzetten van burgerwoningen in bedrijfswoningen. We hebben dat gehad met het windpark waar een aantal burgerwoningen stonden. Die stonden binnen de 600 meter grens. We maken er bedrijfswoningen van, kennelijk is het mogelijk om burgerwoningen met een dergelijk argument om te zetten naar bedrijfswoningen. Nu staan er overal windmolens, gashuisjes, en dergelijke. Stel dat we op die manier een heleboel bedrijfswoningen erbij krijgen, wat zijn daar dan de consequenties van, in relatie tot bepalingen die we nu maken? Wordt een nieuw gecreëerde bedrijfswoning afgebroken en mogen er dan twee burgerwoningen voor teruggebouwd worden?

De **voorzitter** parkeert de vraag, want het is hypothetisch.

Gedeputeerde **Geldhof** komt op het laatste terug. Nee, dat mag pas als een hele grote oppervlakte aan vrijgekomen agrarische bebouwing wordt gesloopt.
Ten aanzien van de stranden komt mevrouw Geldhof terug op wat nu in het huidige PRV staat: "waar jaarrond mogelijkheden zijn". We gaan het nu andersom doen. We gaan juist de openheid beschermen. Over het seizoenstrand zeggen we daar helemaal niets. We gaan nu wel iets zeggen over het seizoenstrand, dat we het gaan beschermen voor de periode van 1 november – 1 februari. We zorgen er juist voor dat de openheid wordt beschermd, het is omgedraaid. We zorgen juist dat er bescherming is voor wat op dit moment niet beschermd wordt. Het Kustpact is een overleg geweest en de periode die op dit moment geldt is ook de periode van 1 november – 1 februari. Hier is overleg over geweest met allerlei partijen en partners in het veld, er zijn allerlei bestaande rechten die daarvoor gelden. Daar zijn we met zijn allen hier op uitgekomen. Hier is met allerlei organisaties het Kustpact voor ondertekend.

Dhr. **Kramer** (GL) kan zich niet herinneren dat in het Toekomstperspectief of in de Strandzonering iets gezegd is over de lengte van het seizoen? Wanneer heeft gedeputeerde Geldhof dan die afspraken gemaakt?

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat het op dit moment niet is geregeld in de PRV. Wij regelen nu de openheid. Wij sluiten aan op de afspraken die met de waterbeheerder zijn geregeld. Dit is vorige week nog voorbesproken met alle 27 partners. Die stemmen hier allemaal mee in.

Dhr. **Kramer** (GL) geeft aan dat gedeputeerde Geldhof verwijst naar afspraken die wij niet kennen. Het staat niet in de officiële stukken die aan ons zijn voorgelegd. Hij vindt het prima dat dit nu geregeld wordt in de PRV. Waar wij als staten een oordeel over moeten vormen, is te bedenken wat wij een goede periode vinden. Of dat drie maanden moet zijn of vijf of zes.
De voorzitter vult aan dat het hierna ter zienswijze wordt voorgelegd en dat dit soort punten nog terug kunnen komen.

Dhr. **Kramer** (VVD) herhaalt dat er afspraken zijn gemaakt met de waterbeheerders over de periode wanneer het seizoenstrand open mag zijn. Dat is een opvolging van bestaande regelgeving of afspraken die er al zijn. Waarom moet dat nog worden opgenomen in de PRV? Is dat niet overbodig?

Gedeputeerde **Geldhof** begrijpt de vraag. Het geeft de helderheid naar de buitenwereld op welke momenten men echt van het strand af moet zijn. Het is niet extra wetgeving. Het is hetzelfde wat ergens anders ook staat. In de PRV staat ook dat men moet voldoen aan de Rijksladder van duurzame verstedelijking. Dat staat ergens anders, maar wel dat je daarnaar verwijst. Dat geeft duidelijkheid in één keer, het staat in de PRV en niet dat je weer een andere wet moet naslaan. Het is niet aanvullend, we doen niets meer, we geven weer wat er in de Waterwet staat.

Dhr. **Kramer** (VVD) geeft aan dat we hier met twee waterschappen te maken hebben, Rijnland en Hollands Noorderkwartier. Hollands Noorderkwartier is strenger en heeft een kortere periode. Dat gaat juist voor verwarring zorgen.

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat Hollands Noorderkwartier strenger is dan wat wij hierin zetten.

Dhr. **Kramer** (VVD) vult aan dat het dus verwarrend is.

Gedeputeerde **Geldhof**: het moet in ieder geval vrij zijn van 1 november tot 1 februari. Hollands Noorderkwartier kan bijvoorbeeld op bepaalde plekken zeggen, pas 1 maart beginnen met opbouwen. Bij Rijnland mag je 1 februari beginnen met opbouwen. Wij garanderen in ieder geval dat in de periode van 1 november – 1 februari openheid is en dat er geen bebouwing staat. Er kunnen gemeenten zijn die strenger zijn of bijvoorbeeld Hollands Noorderkwartier. Wij hebben overgenomen wat er in de Waterwet staat, hoe de waterbeheerders zorgen dat het strand vrij is. Met deze wijze van reguleren en de zones die wij aangeven, regelen we meer voor natuur en openheid, dan in de huidige PRV staat.
Gedeputeerde Geldhof komt nog terug op een aantal andere dossiers die worden genoemd. Waar komt het beleid vandaan dat er geen woningen mogen worden toegevoegd in het buitengebied? in de thans vigerende PRV staat in artikel 5c lid 1, “toepassing van artikel 17, waarbij de beëindiging van het agrarisch bedrijf niet sluipenderwijs mag leiden tot nieuwe burgerwoningen in het landelijk gebied.” Wel mag je in bestaande bebouwing van een voormalig agrarisch bedrijf een bedrijfswoning omzetten naar een burgerwoning. Dat betekent dat je van een bedrijfswoning die je bezit een burgerwoning mag maken. Als vrijkomende agrarische bedrijven beëindigd worden, mogen er niet sluipenderwijs nieuwe burgerwoningen worden toegevoegd. Dat staat in de PRV, door PS in het verleden vastgesteld.

Er wordt een opmerking gemaakt dat dat de Verordening is, maar geen beleid.

Gedeputeerde **Geldhof** reageert dat de Verordening de verankering is van het beleid. In de Structuurvisie, die is vertaald naar de PRV, staat dat het niet de bedoeling is dat er sluipenderwijs meer nieuwe burgerwoningen in het landelijk gebied komen. Wat er nu voorligt, is juist om ruimte te bieden aan het feit dat er vrijkomende agrarische bebouwing is en dat je op die plekken maximaal 2 woningen mag terugbouwen. Als je meer woningen gaat toestaan, gaat het uit de hand lopen. Er zijn ook grote agrarische complexen waar je tientallen woningen zou kunnen neerzetten. Dat is niet de bedoeling. Van één naar twee woningen is wel toegestaan om te zorgen dat agrarische leegstaande bebouwing verdwijnt. Daar is behoefte aan en daarom doen we dit.
Gedeputeerde Geldhof vervolgt dat een woning een woning is. Het CDA vraagt, mogen daar ook arbeidsmigranten wonen? Ja, een woning is een woning. Mensen die staan ingeschreven bij de basisadministratie mogen daar wonen, of dat nu een vergunninghouder, een starter of een oudere is, dat maakt niet uit. Via de gemeente kun je een woonvergunning krijgen. Wie daar gaat wonen en hoeveel er mogen wonen, regelt de gemeente zelf op het moment dat de vergunning wordt afgegeven.
Kaart 4, ook door het CDA genoemd, ligt vandaag niet voor, de bedoeling is om dat in september te doen. Dan kan een reactie worden gegeven.
Dhr. Papineau Salm vroeg of het mogelijk is om met een aantal gelijkgestemden in een grotere woning te wonen. Dat kan nu ook al, dat kan in een stolp.

De tweede termijn is hiermee afgerond. Het is oordeelsvormend, hierna gaat het ter visie en daarna komt het nog vier keer terug. De **voorzitter** vraagt of er nog nabranders zijn.

Dhr. **Leever** (ONH) komt nog terug op de beantwoording van de vraag over artikel 17, lid 3, in afwijking van het bepaalde in lid 2 onder e “kan het bestemmingsplan voorzien in een functiewijziging van een karakteristieke boerderij naar een woonbestemming, waarbij de karakteristieke boerderij wordt gesplitst in meerdere burgerwoningen, indien geen afbreuk wordt gedaan aan het oorspronkelijke karakter van de boerderij.” Deze tekst laat voor de Ouderenpartij veel ruimte over voor interpretatie. Wanneer wordt wel of niet afbreuk gedaan aan het oorspronkelijke karakter van de bebouwing? Dat blijft onduidelijk en verdient naar zijn idee duidelijke opheldering.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) verwijst naar wat gedeputeerde Geldhof heeft gezegd over dat het aan gemeenten is of je met gelijkgestemden, bijvoorbeeld senioren of alternatieve woonvormen, met veertien personen in zo'n boerderij woont. Ze vraagt of ze het goed heeft begrepen dat dat aan gemeenten is en dat dat geen probleem is.

Dhr. **Klein** (CU-SGP) reageert op het betoog van gedeputeerde Geldhof waarin ze aangaf dat het uit de hand gaat lopen wanneer het aantal van twee wooneenheden wordt losgelaten. Niet alles loslaten en agrarische bebouwing vervangen door wooneenheden, maar stel op een andere manier regels. Niet aantal wooneenheden, maar bijvoorbeeld het percentage oppervlakte of bouwblokken. Dat is toch een veel logischer manier? Vier kleine appartementen kwijt kunnen in een pand in plaats van 2 wooneenheden, dan zijn er twee extra wooneenheden bijgekomen zonder dat iemand er last van heeft.

Dhr. **Kramer** (GL) wil graag nog nadere beantwoording van zijn vraag over het loslaten van de bestemming natuur.

Mevrouw **De Groot** (SP) refereert aan de vraag die net niet beantwoord kon worden. Deze is vanmiddag ook niet gesteld. Ze vraagt of ze die nog schriftelijk zal indienen.

Gedeputeerde **Geldhof** geeft aan dat de vraag over bestemming natuur vanmiddag bij NLW aan de orde is geweest en vraagt of deze daar niet is beantwoord.

Dhr. **Kramer** (GL) vond deze vraag niet bevredigend beantwoord omdat het niet over de WKW gaat, maar de introductie daarvan in het stelsel van de PRV en daarom voor deze commissie. De mogelijkheid om de bestemming natuur te laten vallen. Waarom het eerste niet volstaat.

Gedeputeerde **Geldhof** geeft aan dat dit schriftelijk wordt gedaan, ook de andere vraag daarover. Appartementen in landelijk gebied vindt gedeputeerde Geldhof niet logisch. Wat u voorstelt, met zijn veertienen in één woning is iets anders dan 14 zelfstandige wooneenheden. Dan laat je het aantal woningen in het landelijk gebied substantieel toenemen en dat is niet de intentie van wat hier voor ligt. Wat een karakteristiek gebouw is, dat is aan de gemeente. Het gaat hier om vrijgekomen agrarische bebouwing, dat zijn schuren, stallen, wellicht ook een gebouwtje dat bedrijfswoning is geweest. Dit moet worden opgeruimd en hiervoor komen maximaal twee woningen terug, passend ingericht, passend in het landelijk gebied, geen appartementen. Niet heel veel woningen toevoegen aan landelijk gebied. Deze vraag hebben we ook van de gemeenten terug gehoord.

Dhr. **Leever** (ONH) geeft een praktijkvoorbeeld van een boerderij in de Beemster die is omgebouwd tot 8 appartementen. Dan blijkt dus dat dat eigenlijk niet kan, er wordt nu gezegd maximaal 2 woningen. Als je in een oude boerderij zo'n grote oppervlakte hebt, dan kunnen daar toch meerdere appartementen in?
Gedeputeerde Geldhof geeft aan dat ze deze vraag in de eerste termijn heeft beantwoord. Het gaat hier om de vrijkomende agrarische bebouwing. Een karakteristieke boerderij mag je nu ook al splitsen en daar zit geen grens op. Of het een karakteristieke boerderij is, is aan de gemeente. Wat is nu de aanvullende vraag?

Dhr. **Leever** (ONH) geeft aan dat het nu helder is.

Dhr. **Kramer** (VVD) hoort gedeputeerde net zeggen dat je een bestaande stolpboerderij wel mag opsplitsen, maar dat betekent dan toch ook dat er meer woningen komen in het landelijk gebied? Waarom dat dan wel en niet in een bestaand bouwblok een aantal woningen? Dat vindt dhr. Kramer tegenstrijdig.

Gedeputeerde **Geldhof** antwoordt dat dat gaat om het behoud van karakteristieke panden, van monumenten. Hier hebben we het over oude bebouwing die wordt gesloopt, waarvoor woningen worden terug gezet. Dat is iets anders. Het is aan de gemeente om te bepalen of iets een karakteristieke boerderij is of niet.

De **voorzitter** geeft aan dat dit onderwerp wordt afgerond. Er is nog een vraag die schriftelijk wordt beantwoord en hier ook schriftelijk wordt ingediend van mw. De Groot (SP). Dit stuk gaat ter visie.

Dhr. **Papineau Salm** (PvdA) vindt het jammer dat we in deze vergadering tegenover elkaar komen te staan. Er wordt een gedachte neergelegd over de strandperiode en de woningen. Het is een gedachte die we meegeven aan gedeputeerde. Jammer dat de ruimte er niet is om dat verder met elkaar te bespreken. Het is oordeelsvorming, we geven dingen aan gedeputeerde mee. De meerderheid is voor die oppervlakte, hij hoopt dat gedeputeerde Geldhof daar iets mee doet.

De **voorzitter** heeft de oordelen gehoord. Het komt ongetwijfeld terug, het gaat nu ter visie, aan gedeputeerde wordt meegegeven om die meningen goed tot zich te nemen. Daarna is er nog ruimte voor allerlei amendementen en meerderheden verzamelen.

Dhr. **Kramer** (VVD) reageert hierop. Wanneer je de PRV ter inzage legt en er komen grote wijzigingen, doordat PS een andere richting op willen, dan moet het opnieuw ter inzage. Dan zijn het wezenlijke wijzigingen waardoor de procedure opnieuw moet. Juist als wij input leveren, willen we dat GS daar iets mee doen. Want anders is deze sessie voor niets.

De **voorzitter** gaat ervan uit dat, wat de commissieleden naar voren hebben gebracht, goed wordt meegenomen door de gedeputeerden. Betekent dat nog een aanpassing op de visie? Dan kom je op termijn op de koffie met elkaar.

Gedeputeerde **Geldhof** heeft geprobeerd de vragen te beantwoorden en uitgelegd waarom er wordt gekozen voor het een of voor het ander. Ze heeft niet gezegd of ze wel of niet iets doet met de opmerkingen. Er is gevraagd waarom het is opgesteld zoals het is opgesteld. Gedeputeerde Geldhof heeft de vragen beantwoord. Dit is bedoeld om input op te halen hoe de commissieleden erin zitten. Op 6 juli ligt dit ter inzage tot en met half september. De periode voor en na het reces is normaal gesproken zes weken, dat is nu tien weken. Er wordt gekeken op welke wijze het ter inzage wordt gelegd.
In artikel 17c lid 2 is iets weg gevallen. Onderdeel over maximaal 2500 m2 van het oorspronkelijke bestemmingsplan dat voorzag in het agrarisch bouwperceel een woonbestemming wordt toegekend. Dat staat al in nieuwe lid 4 sub a van artikel 5c. Ten aanzien van stedelijke functie in plaats van agrarisch bouwperceel, daar hoort het ook te staan. Wat er staat in het ene artikel, geldt ook andersom voor dit gedeelte. Komt in beide kanten terug, zodat het verduidelijkend werkt. Dit wordt aangepast.

Dhr. **Leever** (ONH) vult aan dat het vanuit gemeentelijke regelgeving zo is dat kavels die binnen de gemeente vallen er vanuit Bouwbesluit zoveel procent oppervlakte gebouwd mag worden. Hij vraagt dit mee te nemen.

6 Rondvraag Van der Hoek en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden
Er zijn geen rondvragen aangemeld.

Dhr. **Papineau-Salm** (PvdA) stelt een vraag aan gedeputeerde Van der Hoek over de leidraad. Stel dat daar nog vragen over komen, kunt u dat dan dichttimmeren?
Gedeputeerde Van der Hoek antwoordt dat dat geen vraag is voor hem, dat zit niet in zijn portefeuille.

Er zijn verder geen rondvragen.

7 C-agenda Algemeen

8 C-agenda Ruimte

9 Sluiting
De voorzitter denkt dat er genoeg is meegegeven aan gedeputeerde. Hiermee is het onderwerp afgerond. De vergadering wordt om 21.30 uur gesloten. Dit was de laatste commissievergadering vóór het reces. De voorzitter bedankt iedereen voor de inbreng.

Onderwerp	Inhoud	Nummer	Status	Indiener	Portefeuillehouder	Stand van zaken GS
Participatie bijeenkomst gemeenteraden, waterschapsbesturen t.b.v. Omgevingsvisie	PS verzoeken GS: * een participatiebijeenkomst te organiseren voor gemeenteraden, waterschapsbesturen over de Omgevingsvisie voor Noord-Holland voor behandeling van de concept-Omgevingsvisie in de commissie en de Staten * bij deze participatie bijeenkomsten gemeenteraden, waterschapsbesturen in delegatie in de gelegenheid te stellen hun suggesties en vragen	M73-2017	Aangenomen	Slettenhaar, P. (VVD)	Geldhof, J.	13-04-2018 Op 22 en 23 mei organiseren PS twee participatiebijeenkomsten (1 voor MRA en 1 voor NHN) voor gemeenteraadsleden en leden van waterschapsbesturen. Doel is input op te halen voordat de ontwerp Omgevingsvisie ter inzage wordt gelegd 10-01-2018: Op 8 februari was het congres Omgevingsvisie.

	rechtstreeks aan Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten kenbaar te maken * het College van Gedeputeerde staten te verzoeken om de benodigde middelen vrij te maken voor de onkosten van deze participatie bijeenkomst.					
Onderzoek naar luchthaven in Noordzee	GS wordt verzocht: - Er zorg voor te dragen dat de Gedeputeerde Staten nauw betrokken is bij dit onderzoek - Er op toe te zien dat ook specifiek Noord-Hollandse aspecten gedegen	M 13-2018	Aangenomen	Meij, O. de (50PLUS)	Tekin, A.	

	worden onderzocht					

ID	Onderwerp	Fractie	Behandeld in	Portefeuillehouder	Inhoud	Stand van zaken
2324	Bouwen in het buitengebied/ bouwen in het groen	GroenLinks (Kramer)	PS	Geldhof, J.	Gedeputeerde vraag de minister om op een rij te zetten, hoe de 'bouwen in t groen' uitspraken gezien moeten worden	

Strategische Statenagenda Commissie Ruimte & Wonen per 5-2-2018

Beeldvorming (Fase 1)
Oordeelsvorming (Fase 2)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3)

	2018 (Q)				2019 (Q)		GS	Werkvorm	Procesafspraken / Wensen t.a.v. de voorbereiding
Commissie R&W	**1e**	**2e**	**3e**	**4e**	**1e**	**2e**			
Ruimte									
MRA agenda							Geldhof		De MRA maakt met enige regelmaat rondes langs de Raden en Statenleden. In het najaar vindt het MRA Congres plaats. PS kunnen tweemaal per jaar reageren op de stukken die in de MRA regiegroep worden besproken.
Koers NH2050 in Statencommissie / Omgevingsvisie NH 2050		PS medio 2018					Geldhof e.a.	BOB	1e werksessie koersdocument 22 juni 2016, 2e werksessie, 6 juli 2017. Extra Statenvergadering ingevoegd om Koersdocument te bespreken op 9 oktober 2017 7 december 2017, extra gezamenlijke commissievergadering over voordracht Koers NH2050. 18 december 2017, besluitvorming in PS over voordracht Koers NH2050 December 2017 t/m mei 2018: opstellen ontwerp omgevingsvisie 8 februari 2018: werkcongres omgevingsvisie. **29 maart 2018: werksessie PS omgevingsvisie** **28 mei 2018: behandeling concept Omgevingsvisie NH2050 in commissie R&W met uitnodiging EEB, M&F en NLWM** 11 juni 2018: terinzagelegging omgevingsvisie Oktober/november 2018: definitieve besluitvorming PS
Nominatiedossier Nieuwe Hollandse Waterlinie als uitbreiding op de Stelling van Amsterdam (UNESCO-status).							Geldhof		Per brief van 9 november 2017 zijn PS geïnformeerd (c agenda R&W 4 december 2017) over de Unesco nominatie Nieuwe Hollandse Waterlinie als uitbreiding van de Stelling van Amsterdam. Ten behoeve van het gedeelde siteholderschap (van de 4 betrokken provincies voor het vergrote werelderfgoed) dienen PS de gemeenschappelijke regeling die daarvoor nodig is vast te stellen. Naar verwachting wordt deze gemeenschappelijke regeling eind 2018 aan PS worden voorgelegd.
Wonen									
Vervolgactiviteiten Waterlands wonen							Geldhof		De commissie wordt geïnformeerd als daar aanleiding voor is.

Provincie Noord-Holland

Agenda Ruimte & Wonen

Datum	24-09-2018
Tijd	18:15 - 22:25
Locatie	Wilhelmina van Pruisenzaal
Voorzitter	Jos de Wit
Omschrijving	Om 18:15 vindt er een technische briefing inzake de besluitvorming over de omgevingsvisie plaats in zaal 1.5 . De vergadering van de commissie vangt om 19:00 uur aan in de Wilhelmina van Pruisenzaal. De vergadering is live te volgen via: noord-holland.stateninformatie.nl/ Deze commissievergadering is openbaar en dus toegankelijk voor publiek. Ook is het mogelijk om in te spreken in de vergadering. Dit kan op punten die ter advisering door de commissie (A-agenda) , of die ter bespreking door de commissie geagendeerd staan (B-agenda) of tijdens het inspreekhalfuur op andere punten. U kunt zich aanmelden om in te spreken bij de commissieadviseur Marten Admiraal Admiraalm@noord-holland.nl De commissie NLWM is uitgenodigd bij de beraadslagingen over agendapunt 6a. De in de agenda genoemde tijden van behandeling zijn richttijden. Afhankelijk van het aantal aanmeldingen voor het inspreekhalfuur kunnen de tijden vanaf de daaropvolgende agendapunten eerder aanvangen. 17/09 3 stukken toegevoegd aan de C-agenda waaronder de brief inzake de totstandkoming van de omgevingsverordening 18/09 agendapunt 6b toegevoegd op verzoek van het lid dhr. Kramer (VVD)

0 18:15	**Technische briefing inzake de besluitvorming omgevingsvisie najaar 2018** Om 18:15 vindt er een technische briefing inzake de besluitvorming over de omgevingsvisie plaats in zaal 1.5 .

1 **Opening en mededelingen**

19:00

2 **Vaststellen Agenda, verslag vorige vergadering, Strategische Statenagenda,**

19:05 **Moties en Toezeggingenlijst**

3 **Inspreekhalfuur**

19:15 Tijdens het inspreekhalfuur kan er worden ingesproken over onderwerpen die niet op de A of B agenda staan en binnen de onderwerpen Ruimte en Wonen vallen.

U kunt zich aanmelden door te mailen naar de commissieadviseur: admiraalm@noord-holland.nl

4 **A-agenda Algemeen**

19:45

4.a **Voordracht Zomernota 2018**

19:45 Voorstel voor behandeling:

die onderwerpen bespreken die tot de portefeuille van de commissie R&W behoren ter

voorbereiding op de vergadering van PS van 8 oktober 2018.

4.b **Voordracht MRA begroting en werkplan 2019**

21:00 Voorstel voor behandeling:

Adviseren aan PS of u opvattingen en wensen wilt meegeven aan de Regiegroep MRA over die onderdelen van de MRA begroting en werkplan die tot de portefeuille van de commissie horen.

Conform de afspraken in de agendacommissie worden de begroting en het werkplan in alle vakcommissies behandeld.

De voordracht zal worden behandeld in de PS vergadering van 8 oktober 2018.

Deze stukken worden aan u voorgelegd op grond van artikel 7.1 van het Convenant MRA.

5.a **Rondvraag Geldhof en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden**

21:15 Om te zorgen dat uw vragen zo goed en snel mogelijk beantwoord worden, hierbij het verzoek om uw rondvraag uiterlijk woensdag 19 september aan te melden bij de commissieadviseur: admiraalm@noord-holland.nl.

Uiteraard kunt u ook ter vergadering nog uw rondvraag stellen.

5.b **Rondvraag Van der Hoek en terugkoppeling gemeenschappelijke aangelegenheden**

21:35

Om te zorgen dat uw vragen zo goed en snel mogelijk beantwoord worden, hierbij het verzoek om uw rondvraag uiterlijk woensdag 19 september aan te melden bij de commissieadviseur: admiraalm@noord-holland.nl.

Uiteraard kunt u ook ter vergadering nog uw vraag stellen.

6 **B-agenda Ruimte**

6.a **Ruimte: Voorgenomen wijziging aanpassing kaart 4 PRV**

21:35

Bij de beraadslagingen over dit agendapunt is de commissie NLWM uitgenodigd.

De commissie wordt gevraagd om het voorgenomen besluit en de conceptnota van beantwoording te bespreken en ons college eventuele suggesties te doen met betrekking tot de inhoud ervan ten behoeve van de vaststelling. Het college is bevoegd de kaartwijziging vast te stellen.

Deze wijziging zal na behandeling in de PS-commissies van september 201 8 niet nogmaals aan uw Staten worden voorgelegd..

6.b **Ruimte/Wonen: "Verstoppertje spelen of aan de slag?" artikel van gedeputeerde Geldhof d.d. 6 september 2018**

22:05

Dit artikel is geagendeerd op verzoek van het lid dhr. Kramer (VVD)

Het artikel is eerder gepubliceerd op http://www.bouwendnederland.nl/nieuws/14095082/column--verstoppertje-spelen-of-aan-de-slag (6 september 2018)

Doel van de bespreking in de commissie is in de eerste plaats het verkrijgen van een door commissie en gedeputeerde gedeeld feitelijk kader inzake het door de gedeputeerde geconstateerde achterblijven van de woningbouwproductie in Noord-Holland. In het verlengde daarvan kan worden gesproken over de onderbouwing van de analyse welke obstakels daar aan hebben bijgedragen en welke oplossingsrichtingen de problematiek mogelijk zullen verlichten.

10	Sluiting
11	C-agenda Algemeen
11.a	Algemeen : Stand van zaken ontwikkeling forten stelling van Amsterdam (C-agenda R&W 24 september 2018)
11.b	Algemeen: Brief GS aan PS inzake lidmaatschap Vanguard Initiative (C-agenda R&W 24 september 2018)
11.c	Algemeen: Brief GS aan PS Wob-verzoek inzake zonneweiden (C-agenda R&W 24 september 2018)
11.d	Algemeen: Brief GS aan PS Wob-verzoek inzake zonneweiden (C-agenda R&W 24 september 2018)
11.e	Algemeen: Stand van zaken Wind op Land april 2018 (C-agenda R&W 24 september 2018)
11.f	Economie: Regiodeals in Noord-Holland (C-agenda alle commissies M&F en EEB 17-09-2018 NLWM en R&W 24-9-2018)
11.g	Heel PS: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (c-agenda M&F en EEB 17-9-2018 en NLWM en R&W 24-9-2018)
11.h	Heel PS: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht nr. 17 (c-agenda M&F en EEB 17-9-2018 en NLWM en R&W 24-9-2018)
11.i	Klimaat: Persbericht Transitieprogramma van klimaattafel Industrie NZKG (c-agenda alle commissies sept. 2018).
11.j	(heel PS): Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht - editie 18 (C-agenda M&F en EEB 17-9-2018 en NLWM en R&W 24-9-2018)
11.k	(heel PS) Brief GS aan PS inz. voorstellen regiodeals in Noord-Holland (C-agenda M&F en EEB 17-9-2018 en NLWM en R&W 24-9-2018)
12	C-agenda Ruimte
12.a	Natuur/Ruimte/Infrastructuur: Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur (C-agenda's NLWM (leidend) en R&W 24-09-2018 en M&F 17-09-2018)
12.b	Ruimte: Beantwoording openstaande vragen uit de vergaderingen van R&W en NLWM ontwerpwijziging PRV met betrekking tot NNNN (C-agenda R&W 24 september 2018)
12.c	Ruimte: Brief College aan Staten Terinzagelegging Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 (C-agenda R&W 24 september 2018)

12.d Ruimte: Brief GS aan PS besluit Evaluatie Taskforce Ruimte (C-agenda R&W 24 september 2018)

12.e Ruimte: Brief GS aan PS Kavelruil Vispaaiplaatsen in de Wieringermeer (C-agenda R&W 24 september 2018)

12.f Ruimte: Voorontwerp inpassingsplan net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha) (C-agenda R&W 24 september 2018)

12.g Ruimte: Brief GS aan PS Ter inzagelegging Notitie Reikwijdte en Detailniveau m.e.r. dijkversterking Den Helder Den Oever (C-agenda R&W 24 september 2018) (C-agenda NLWM 24 september 2018)

12.h Ruimte: Brief GS aan PS inzake de totstandkoming van de omgevingsverordening (C-Agenda R&W 24-09-2018)

12.i Ruimte: Brief GS aan PS beoordeling Landschappelijke inpassing tankstation Haarlemmermeer (C-agenda R&W 24-09-2018)

12.j Ruimte: Brief st PURMER MEER inzake de omgevingsvie PNH2050 (C-agenda R&W 24-09-2018)

De afzender van deze brief komt ook inspreken in het inspreekhalfuur voor het publiek van de commissievergadering van de commissie Ruimte en Wonen van 24 september aanstaande.

13 C-agenda Wonen

13.a Wonen: Brief GS aan PS Vaststelling uitvoeringsregeling subsidie woningbouw burgercollectieven (C-agenda R&W 24 september 2018)

13.b Wonen: Brief GS aan PS Viewer woningbouwlocaties Noord-Holland Noord en stand (C-agenda R&W 24 september 2018)

13.c Wonen: Rli-Briefadvies 'Versnellen woningbouwproductie, met behoud van kwaliteit' (C-agenda R&W 24 september 2018)

13.d Wonen: Stand van zaken voorjaar 2018 versnellingsopgave woningbouw MRA (C-agenda R&W 24 september 2018)

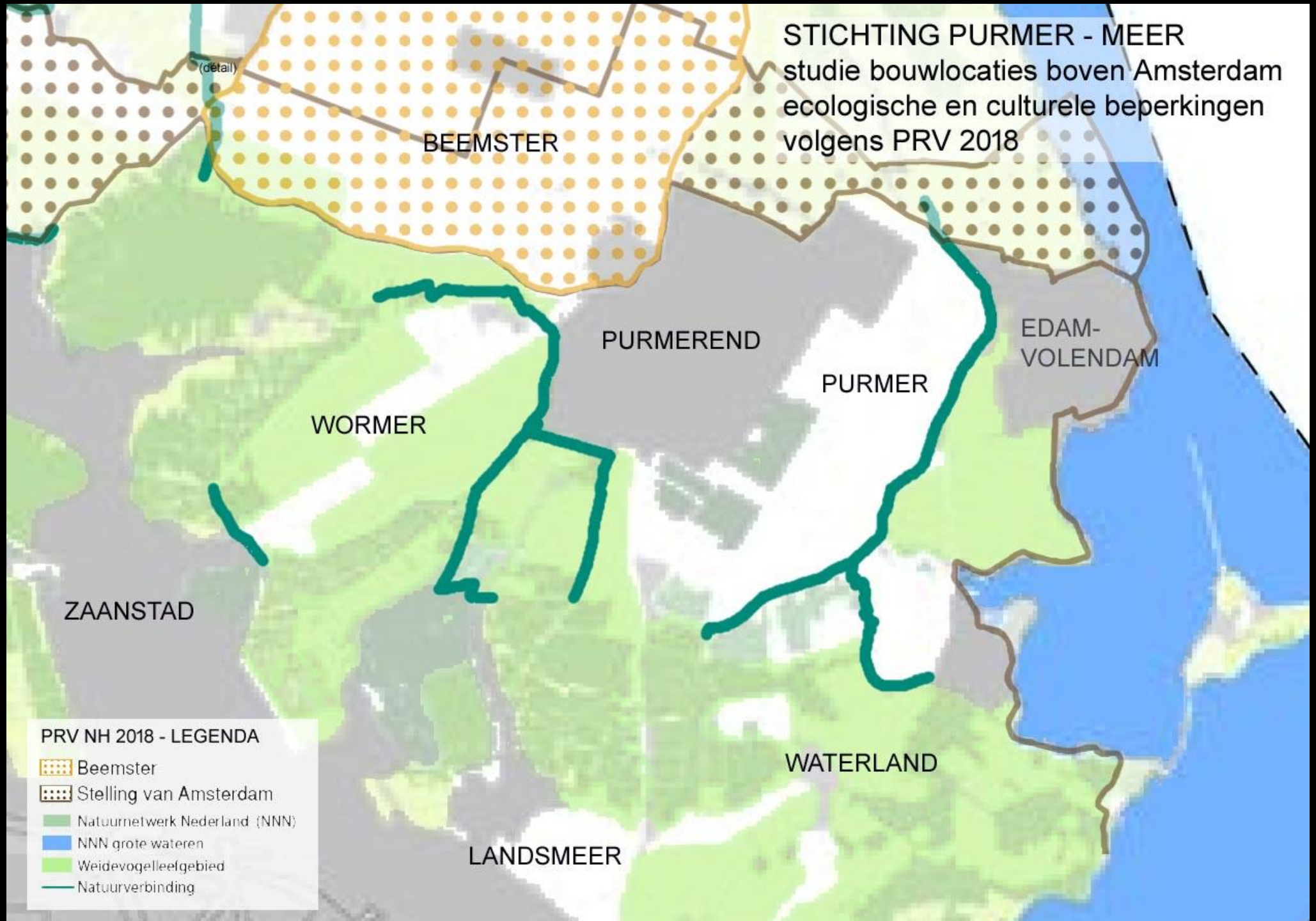
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven Amsterdam
ecologische en culturele beperkingen
volgens PRV 2018
(detail)
BEEMSTER
PURMEREND
PURMER
EDAM-
VOLENDAM
WORMER
ZAANSTAD
WATERLAND
LANDSMEER
PRV NH 2018 - LEGENDA
Beemster
Stelling van Amsterdam
Natuurnetwerk Nederland (NNN)
NNN grote wateren
Weidevogelleefgebied
Natuurverbinding

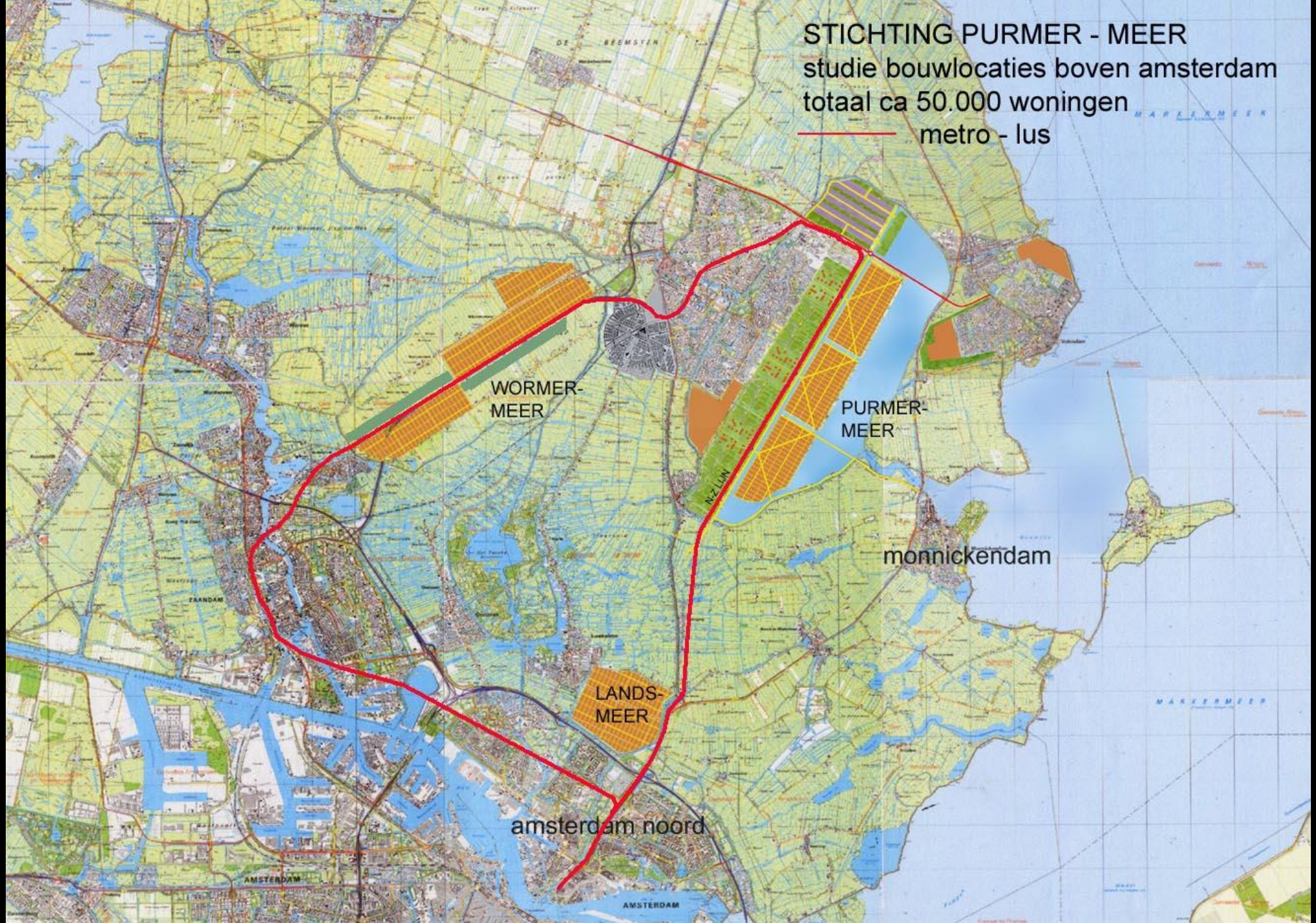
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven amsterdam
totaal ca 50.000 woningen
metro - lus
WORMER-
MEER
PURMER-
MEER
N-Z LIJN
LANDS-
MEER
monnickendam
amsterdam noord
AMSTERDAM
AMSTERDAM
ZAANDAM
MARKERMEER
MARKERMEER

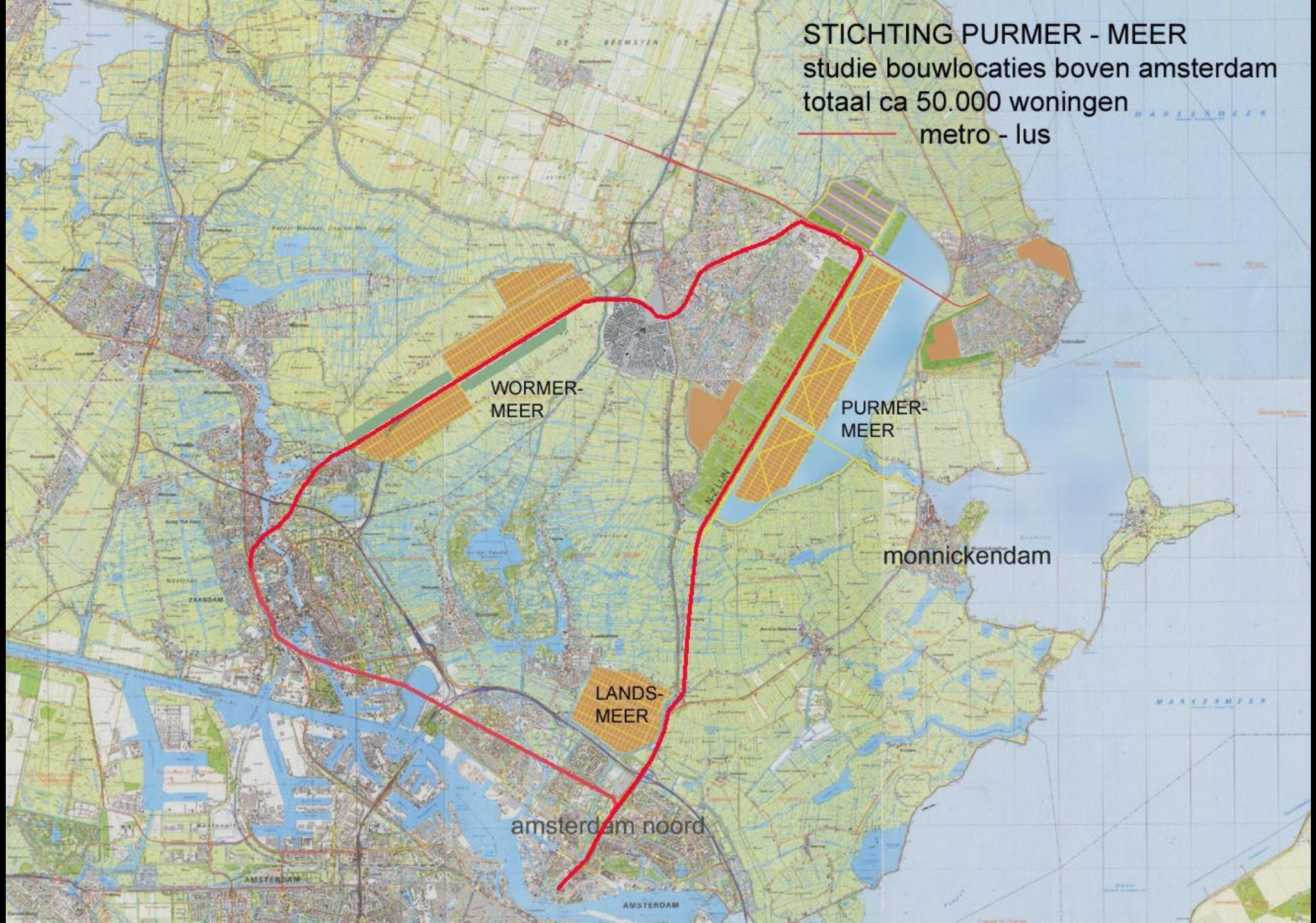
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven amsterdam
totaal ca 50.000 woningen
metro - lus
WORMER-
MEER
PURMER-
MEER
LANDS-
MEER
monnickendam
amsterdam noord
ZAANDAM
AMSTERDAM
AMSTERDAM

WATERBEHEER ALS BELANGRIJKE PLANOLOGISCHE DRAGER:

de concept deelstroomgebiedsvisie noorderkwartier, uitgekomen in november 2002 geeft aan waar in het gebied van noord-hollands midden gezocht moet worden naar locaties voor voorraadberging en piekberging.
in de omgeving van het bundelingsgebied purmerend - edam / volendam is dat in het bijzonder het oostelijk deel van de purmer.
ook een aantal kleinere polders, waaronder de noordmeer zijn als zodanig aangemerkt

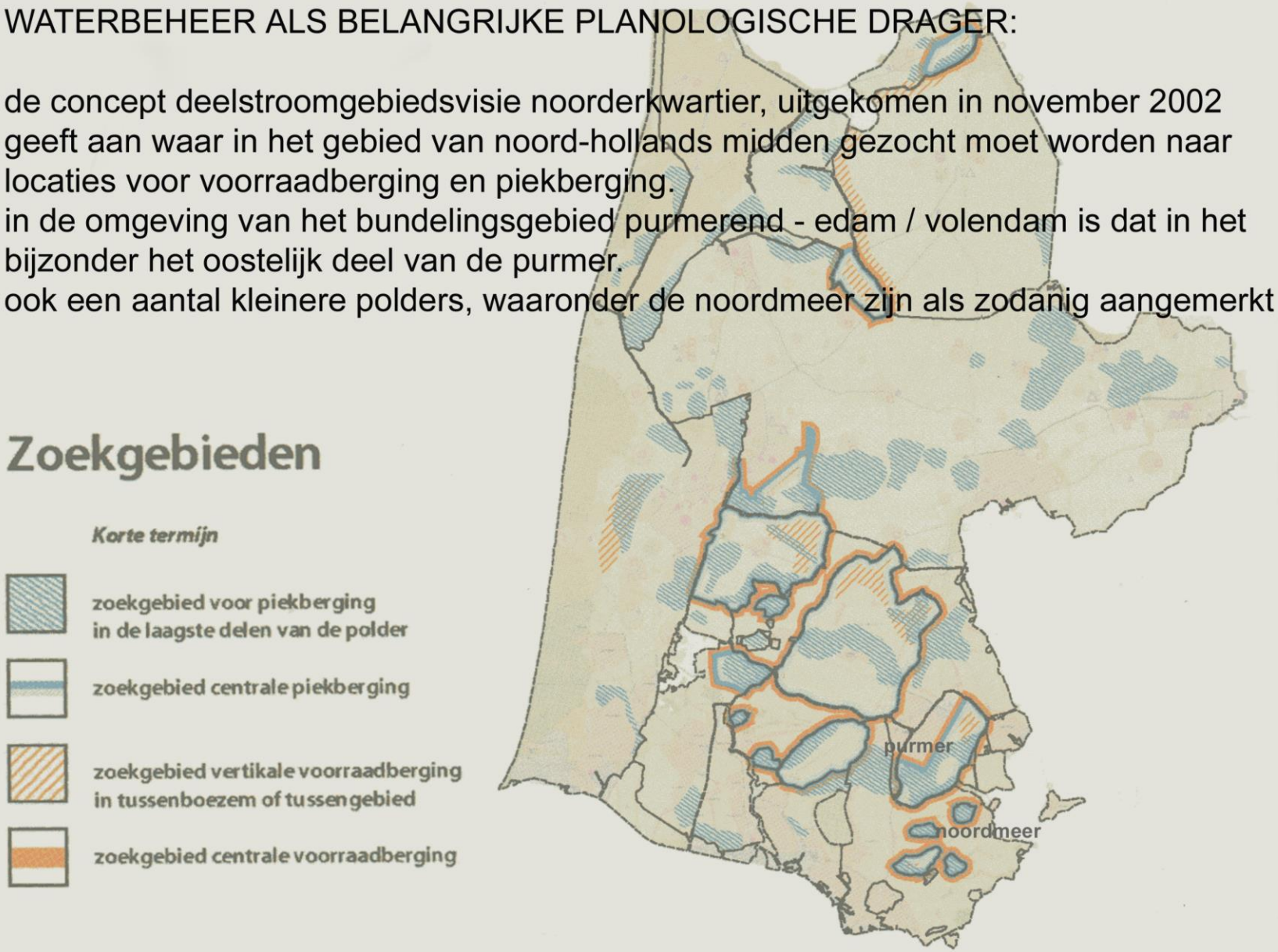

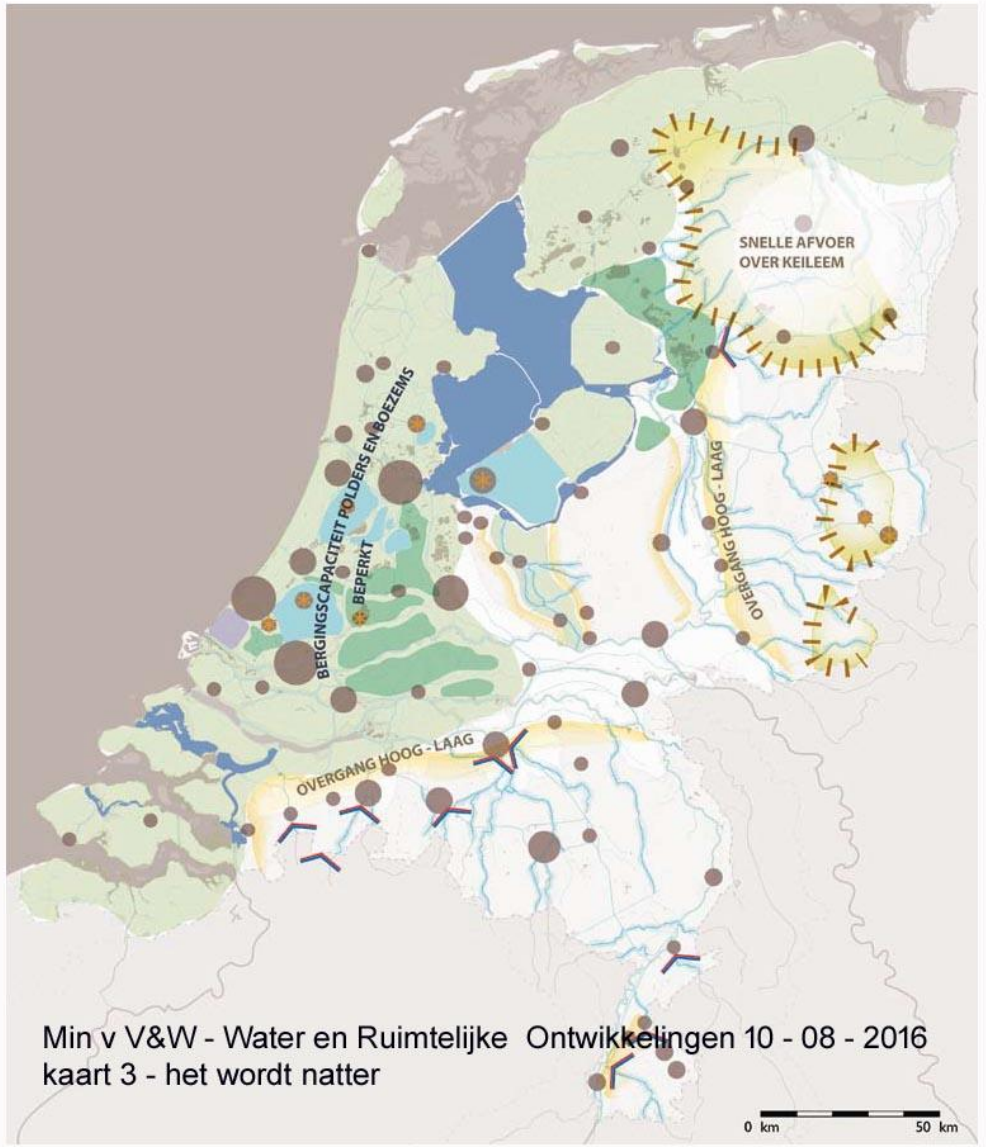

LEGENDA

Laag Nederland
- Diepe, sterk verstedelijkte droogmakerijen
- Nat veenweidegebied
- Bergingscapaciteit polders en boezem beperkt
- Afwatering onder vrij verval op termijn niet mogelijk met huidig peilbeheer

Hoog Nederland
- Overgangsgebied gevoelig voor wateroverlast
- Gevoeligheid voor wateroverlast vanuit beken in steden op overgang
- Bergingscapaciteit beekdalen onder druk
- Snelle oppervlakkige afvoer over keileem; wateroverlast vooral aan randen

Algemeen
- Geringe bergingscapaciteit glastuinbouwgebied
- Geringe bergingscapaciteit steden (landelijk, ook in kleinere steden en dorpen)
- Stad met (ongewenste) hoge grondwaterstanden

BERGINGSCAPACITEIT POLDERS EN BOEZEMS

BEPERKT

HOOG - LAAG

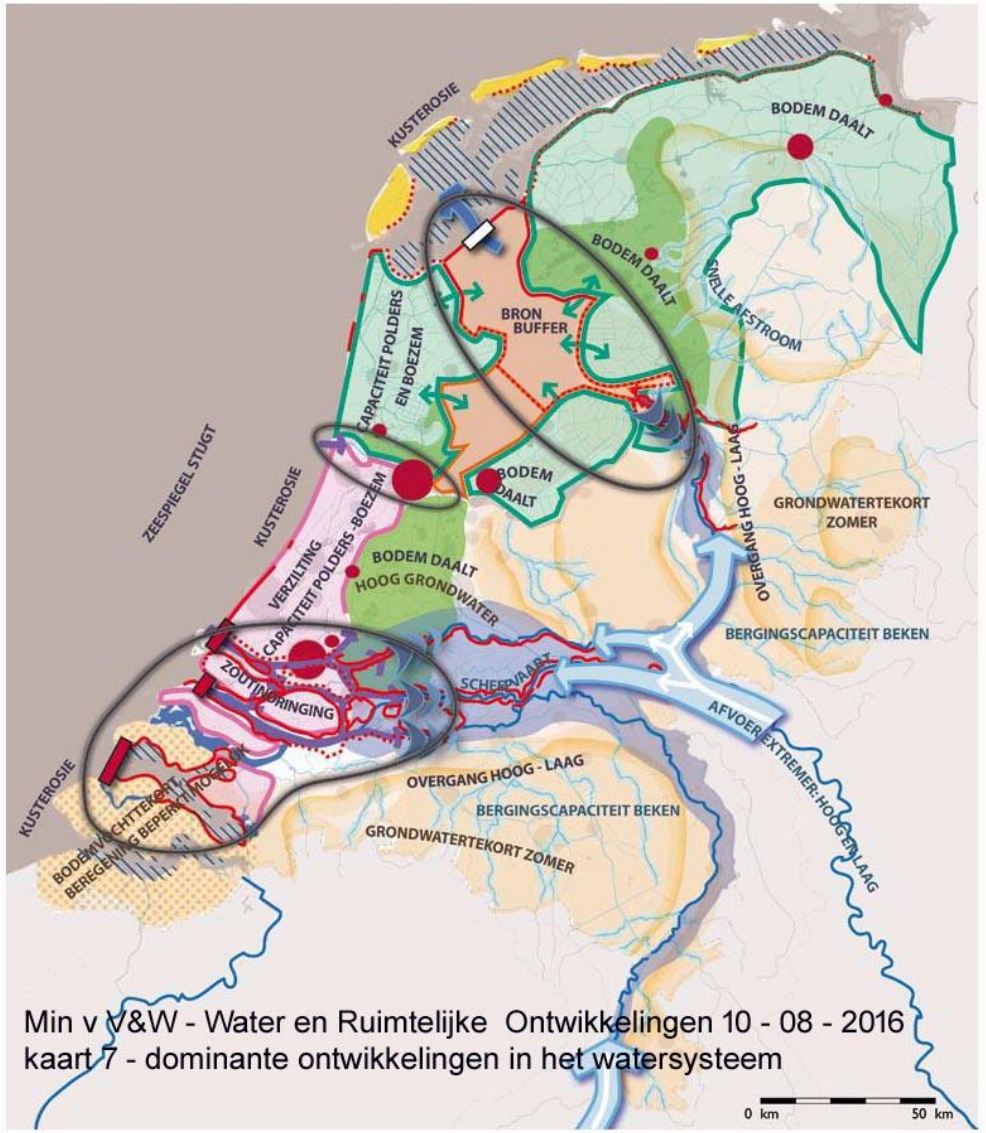

LEGENDA

- Grote meervoudige opgave met regio-overstijgende invloed
- Waterkwaliteit en zoetwateraanvoer onder druk
- Wateraanvoer vanuit IJsselmeer onder druk
- Zouttong schuift op, innamepunten onder druk
- Potentieel bodemvochttekort
- Aandacht voor peilbeheer en kwaliteit IJsselmeer-gebied
- Gebied met bodemdaling
- Stad in gebied met sterke bodemdaling
- Toename extreem hoge rivierafvoer
- Lagere gemiddelde zomerafvoer rivieren en vaker extreem laag
- Overgangsgebied hoog - laag gevoelig voor water-overlast
- Periodieke wateroverlast beekdalen
- Schorren en platen kunnen verdrinken bij zeespiegelstijging
- Aandacht voor hoogte en stabiliteit waterkeringen (periode 2008-2050)
- Aandacht voor hoogte en stabiliteit waterkeringen (periode 2050-2100)
- Spuicapaciteit IJsselmeer onder druk bij zeespiegel-stijging
- Invloedsgebied zee / IJsselmeer verschuift rivieropwaarts als zeespiegel stijgt

ZEESPIEGEL STUGT
KUSTEROSIE
VERZILTING
CAPACITEIT POLDERS -BOEZEM
CAPACITEIT POLDERS EN BOEZEM
BRON BUFFER
BODEM DAALT
BODEM DAALT
HOOG GRONDWATER

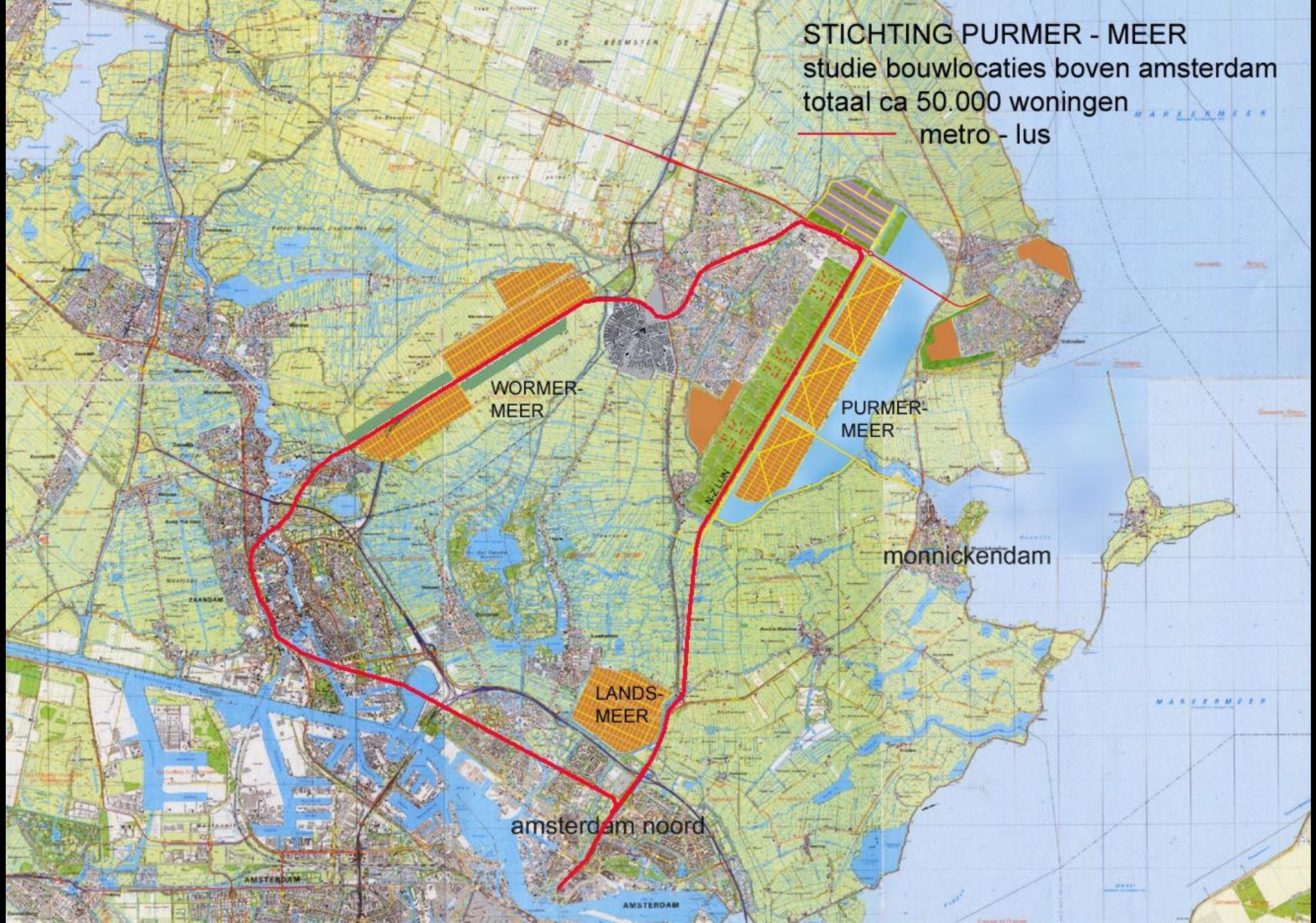
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven amsterdam
totaal ca 50.000 woningen
metro - lus
WORMER-
MEER
PURMER-
MEER
N-Z LIJN
LANDS-
MEER
monnickendam
amsterdam noord
AMSTERDAM
AMSTERDAM
ZAANDAM
MARKERMEER
MARKERMEER

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

INGEKOMEN 29 AUG. 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
W. Cavens
CZ/FIN

Doorkiesnummer (023) 514 4215
cavensw@noord-holland.nl

Betreft: Zomernota 2018

Verzenddatum

29 AUG. 2018

Kenmerk
1092870-1092875

Uw kenmerk

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de zomernota 2018.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
Haarlem [2012 DE]
www.noord-holland.nl

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem,

Onderwerp: Zomernota 2018

Kenmerk: 1092870 - 1092875

Bijlagen:
Zomernota 2018

1. Inleiding

Als onderdeel van de door Provinciale Staten vastgestelde planning en control cyclus bieden wij u hierbij de zomernota 2018 aan.

De zomernota is een tussentijdse rapportage. Het is een wijziging van de begroting op basis van de prognoses die worden gemaakt voor de output en de uitputting van de budgetten. De zomernota bevat voorstellen tot wijziging van de begrote output en voorstellen tot bijstelling van de programmabudgetten. In deze zomernota zijn ook de gevolgen opgenomen van de Kaderbrief 2019 voor zover deze betrekking hebben op het jaar 2018.

Deze Zomernota is overigens nog opgemaakt in het bestaande format. Uw Staten hebben richtlijnen gegeven aan GS voor een nieuwe opzet van de begroting. In dat licht beraden wij ons over de vraag hoe de informatievoorziening aan uw Staten door middel van de overige P&C-documenten zo goed mogelijk vormgegeven kan worden.

2. Zomernota in één oogopslag

Overzicht financiële ontwikkelingen

Het totale begrotingssaldo na de verwerking van alle mutaties in de zomernota is € 8,54 miljoen voordelig. Het totale overzicht van mutaties en tussentijdse begrotingssaldi vanaf begroting 2018 tot en met de verwerking van de Kaderbrief 2019 en de Zomernota 2018 treft u in onderstaande tabel.

Saldoverloop tot en met zomernota

	2018
Begroting 2018	48.000
Eerste begrotingswijziging 2018	-153.000
Tweede begrotingswijziging 2018	0
Kaderbrief 2019	-838.000
Zomernota 2018 voor storting resultaat	-7.595.765
Storting resultaat na zomernota in algemene reserve	8.538.765
Eindtotaal	0

Anticiperend op het sluitend maken van de begroting 2019 was in de Kaderbrief 2019 alvast rekening gehouden met een zogenaamde kasschuif. In het financieel kader van de Kaderbrief 2019 werd nog uitgegaan van een positief rekeningresultaat 2017 ter dekking van incidentele uitgaven in 2019. Gezien het negatieve rekeningresultaat 2017 was deze ruimte er uiteindelijk niet. In de zomernota 2018 is er nu voldoende ruimte (€ 8,5 miljoen) beschikbaar om het ontstane dekkingstekort 2019 op te vangen. Voor het realiseren van een aanvullende kasschuif worden deze middelen geoormerkt gestort in de algemene reserve. In de begroting 2019 zullen deze middelen aan de algemene reserve worden onttrokken ter dekking van incidentele uitgaven in 2019.

Specificatie van niet resultaatneutrale mutaties

Voor het opstellen van de zomernota 2018 zijn de gevolgen van de meicirculaire van het provinciefonds verwerkt. Daarnaast zijn de meest recente gegevens over autonome ontwikkelingen zoals indexeringen conform het vigerende beleid geactualiseerd. Ook zijn mee- en tegenvallers geïnventariseerd. Inhoudelijk zijn deze mutaties toegelicht bij het betreffende programma in de zomernota.

De tabel hieronder specificeert de niet-resultaatneutrale mutaties in de zomernota 2018.

Programma/ Operationeel doel	Omschrijving niet-resultaatneutrale mutaties	Bedrag * € 1.000
1 Openbaar Bestuur		279.000
1.1.1	Gestegen vergoedingen Statenleden	141.000
	Burgerparticipatie: Restant budget Coalitieakkoord	55.000
	Wisseling CvdK	57.000
	100-jarig jubileum vrouwenkiesrecht	25.000
	Aanbesteding nieuwe accountant controle jaarrekening	23.000
	Toename kosten live uitzendingen PS-vergaderingen	13.000
1.1.2	Lagere kosten veiligheidsbeleid	-50.000
1.1.3	Toegezegde bijdrage i.v.m. sociale acceptatie LHBTIQ+	15.000
2 Bereikbaarheid		-491.000
2.1.1	Extra bijdrage Nationale Databank Wegverkeergegevens	270.000
2.1.2	Afwaardering schades wegen door overgang naar gebiedscontracten	580.000
	Hogere baten vanwege dynamisch verkeersmanagement gemeenten Amsterdam, Zaandam, Haarlem	-150.000
	Project "wegveiligheid via mobiles"	29.000
2.1.4	Lagere lasten werkzaamheden nautisch beheer	-475.000
	Lagere afschrijvingskosten vaarwegen	-2.000
	Lagere kapitaallasten PMI	-43.000
	Diverse mutaties i.v.m. studiekosten PMI	-600.000

Programma/ Operationeel doel	Omschrijving niet-resultaatneutrale mutaties	Bedrag * € 1.000
3 Water		15.000
3.2.1	Subsidie gemeente Waterland zwemplekken	15.000
4 Milieu		-777.000
4.1.1	Stiltebeleid en stiltetafels	45.000
	Organiseren milieudialogen en milieucafé	49.000
	Extra capaciteitsinzet t.b.v. energiebesparing industrie	40.000
4.1.2	Opwaartse bijstelling verwachte legesopbrengsten inzake Wabo-vergunningen	-1.275.000
	Overheveling taken van Stichting Landelijk Meetpunt Afvalstoffen naar Rijkswaterstaat	-380.000
	Plaatsing 40 extra eNoses langs Noordzeekanaal en Amsterdams Rijnkanaal	110.000
	Sluitingsprocedure stortplaatsen Schoteroog en Hollandse brug	120.000
	Extra capaciteitsinzet t.b.v geluidstaken	12.000
4.2.1	Bijstelling vergoedingen beheersactiviteiten	357.000
	Uitvoeringsprojecten structuurvisie	45.000
5 Ruimte		-5.135.000
5.1.2	Lagere eindafrekening Rijksbommenregeling	-873.000
	Neerwaartse bijstelling huuropbrengsten	413.000
	Opwaartse bijstelling pachtopbrengsten	-313.000
	Structurele aframing jaarlijkse beheerkosten Crailo naar aanleiding van verkoop	-550.000
	Aframing kosten jaarlijkse uitvoering legionella risicobeheerplan n.a.v. verkoop Crailo	-260.000
	Vrijval bijdrage MRA-budget, staat ook al op andere begrotingspost	-50.000
	Structurele verlaging opbrengst jachthuurtarieven	10.000
	Opbrengsten en kosten verkoop panden N201	-125.000
	Betaling Schiphol Logistics Park bij 1ste levering perceel in SLP-Zuid aan nieuwe eigenaar (voorzien in 2020)	-690.000
	Meerjarige aanpassing geraamde verkoopopbrengsten groene gronden BBL en Paso	500.000
5.3.1	Extra budget voor beleidsonderzoek en monitoring	100.000
	Realisatie dividend Alliander	-3.380.000
	Bijstelling dividend PWN	-22.000
5.3.4	Gederfde pachtopbrengsten uit gronden NNN met € 110.000 toegenomen, waarvan 50% doorbelasting aan	55.000

Programma/ Operationeel doel	Omschrijving niet-resultaatneutrale mutaties	Bedrag * € 1.000
	Landbouw (OD 5.3.4) en 50% aan Groen (OD 6.1.1)	
	Alsnog inzet middelen uit decentralisatieuitkering eind 2017 tbv programma "jong leren eten"	50.000
6 Groen		945.000
6.1.1	Verhoging budget n.a.v. verdeelsleutel "Natuurtaken" t.b.v. PAS-bureau (Programma Aanpak Stikstof)	305.000
	Gederfde pachtopbrengsten uit gronden NNN met € 110.000 toegenomen, waarvan 50% doorbelasting aan Landbouw (OD 5.3.4) en 50% aan Groen (OD 6.1.1)	55.000
	Storting grondopbrengsten groene gronden BBL en Paso in Reserve Groen	-500.000
6.2.1	Aandeel PNH t.b.v. RVO.nl voor uitvoering Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer	1.223.000
	Extra kosten uitvoering Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer	54.000
	Aframen budget Natuurbeheer i.v.m. wijzigingen Septembercirculaire 2017	-192.000
7 Cultuur en Erfgoed		-829.000
7.5.1	Administratieve correctie dubbel opgevoerde Uitgestelde Intentie uit 2017	-400.000
7.5.3	Een deel van de Coalitieakkoord middelen voor onderwaterarcheologie worden naar latere jaren geschoven	-436.000
	Indexering jaarlijkse beheerkosten Huis van Hilde	7.000
8 Financiën & Bedrijfsvoering		-1.602.765
8.1.1	Eindafrekening Provinciefonds 2017	1.020.000
	Bijstelling Provinciefonds n.a.v. Meicirculaire 2018	-93.000
	Vrijval stelpost prijsstijgingen	-2.156.000
	Afboeken subsidiecrediteuren	-1.800.000
	Realisatie dividend BNG	-1.244.000
	Storting voorziening voor vergoeding planschade door aanwijzing van polder De Ronde Hoep tot calamiteitenberging	2.695.000
	Formatieuitbreiding Statengriffie	32.000
	Uitbreiding communicatieondersteuning	33.000
	Verhoging apparaatskosten facilitair (dekking doorbelaste servicekosten Elan)	37.000
	Vrijval als gevolg van indexeringsverschil	-66.765
	Verhoging lasten calamiteit asbestbesmetting	14.000

Programma/ Operationeel doel	Omschrijving niet-resultaatneutrale mutaties	Bedrag * € 1.000
	Huurinkomsten en doorbelaste servicekosten Elan	-122.000
	Lagere opbrengsten parkeergarage Dreef	89.000
	Hogere kosten onroerend zaak belasting	20.000
	Vrijval talentbudget	-76.000
8.1.2	Correctie balanspost BLS Zuid-Kennemerland	15.000
Totaal mutaties Zomernota 2018		-7.595.765

De toelichtingen bij deze niet-resultaatneutrale mutaties zijn bij de budgettabel per programma opgenomen.

3. Verwerking Kaderbrief 2019 in Zomernota 2018

In de zomernota zijn ook mutaties opgenomen die voortkomen uit de Kaderbrief 2019 en effect hebben op het begrotingsjaar 2018. In onderstaande tabel is te lezen, op welke operationele doelen deze mutaties betrekking hebben. De mutaties zijn toegelicht bij de operationele doelen. Daarbij is geprobeerd de toelichtingen zelfstandig leesbaar te houden, zonder de hele Kaderbrief te herhalen. Voor uw gemak is tevens een verwijzing opgenomen naar de plaats waar het betreffende onderwerp in de Kaderbrief te vinden is (zie pagina 39/40 van de Kaderbrief 2019). De Kaderbrief 2019 vind u hier (Kaderbrief 2019).

Progr./ Operati-oneel doel	Omschrijving mutatie	Verwijzing Kaderbrief-regel	2018
1 Openbaar Bestuur			**600.000**
1.3.2	Bijdrage provincie Zeeland	K	600.000
2 Bereikbaarheid			**1.617.000**
2.1.2	Actualisatie PMO	H	-388.000
	Effect egalisatie storting Groot onderhoud	I	166.000
2.1.4	Aanpassen Boerenverdrietsluis Den Helder	W	1.000.000
	Actualisatie PMO	H	-283.000
2.2.1	Acutalisatie PMI	G	21.000
	Metropoolregio Amsterdam (MRA) Elektrisch	S.1	1.101.000
4 Milieu			**254.000**
4.1.2	ICT Regionale Uitvoeringsdienst Noord-Holland noord	N	254.000
5 Ruimte			**600.000**
5.3.2	Extra bijdrage UVR MKB Innovatiestimulering Topsectoren	Z	500.000
5.3.3	Werkbudget werkambassadeur	AA	100.000

Progr./ Operati-oneel doel	Omschrijving mutatie	Verwijzing	
6 Groen			**3.825.000**
6.2.1	Recreatieschappen	P	100.000
	Faunaschade	Q	3.725.000
8 Financiën & Bedrijfsvoering			**-7.734.000**
8.1.1	Informatieagenda	L	2.250.000
	Stelpost prijsstijgingen (actualisatie jaarschijf)	B	3.357.000
	Inzet stelpost macro-economische tegenvallers	F	-8.393.000
	Co-financiering regio-deals en Interbestuurlijk Programma	Y	1.000.000
	Bijstelling Provinciefonds o.b.v. maartcirculaire 2018	D	-5.095.000
	Bijstelling motorrijtuigenbelasting o.b.v. gewichtsuitdraai	E	-4.757.000
8.1.2	Kasschuif (inzet middelen 2018 ter dekking 2019)	-	14.034.000
	Vrij besteedbaar deel rekeningresultaat 2017	A	-10.130.000
Totaal effect in 2018 van Kaderbrief 2019			**-838.000**

4. Instelling nieuwe kredieten

Aanvragen krediet studieplanfase Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek/ Duinpolderweg, onder voorbehoud van besluit door PS bij separate voordracht.
Op 26 juni 2018 is door het College van GS voor het project Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek / Duinpolderweg een definitief voorkeursalternatief (vka) aangewezen.

Het project gaat nu, onder voorbehoud van besluit door uw Staten, een nieuwe fase in, namelijk de project MER-fase. Er wordt daarom een krediet aangevraagd van € 4,8 miljoen voor deze fase. Dit krediet wordt geactiveerd (afschrijving 25 jaar) en gedekt door provincie Noord-Holland, provincie Zuid-Holland (PZH) en Vervoerregio Amsterdam (VRA) voor ieder € 1,6 miljoen. De (eigen) provinciale bijdrage wordt gedekt t.l.v. de reserve Infrastructuur waarin bij de Tweede Begrotingswijziging 2018 (TBW 2018) € 25,0 miljoen is gestort voor het project Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek /Duinpolderweg.

Het krediet wordt besteed aan de inrichting van de uitvoering van de projectMER-fase, waarbij onder andere de volgende activiteiten worden voorzien:

- het opstellen van een IPIP (Inter-Provinciaal-Inpassingsplan)
- het opbouwen van de projectorganisatie voor die intensievere fase
- het geven van een opdracht aan een te selecteren adviesbureau voor het uitvoeren van de project MER-studie
- het inhuren van omgevingsmanagement en communicatiedeskundigheid
- het inhuren van een projectsecretaris
- het vervaardigen van audio-visuele middelen als 3D-visualisaties
- het mogelijk inrichten van een werklocatie in het studiegebied

De uitgaven bedragen € 200.000 in 2018, € 1,6 miljoen in 2019 en € 1,6 miljoen 2020 en € 1,4 miljoen in 2021. Op basis van de uitkomsten uit de project MER-fase wordt eind 2021 of zoveel eerder als mogelijk aan PS een kredietbesluit worden voorgelegd tot realisatie van het project, waarbij – naar het zich laat aanzien - de PNH projecteigenaar en –beheerder van het tracé op Noord-Hollands grondgebied wordt.

Aanvullend krediet HOV-03 HOV in 't Gooi (Huizen-Hilversum) € 9.400.000
Voor dit project is reeds een krediet beschikbaar van € 112.000.000. Met deze aanvullende kredietaanvraag komt het totale krediet op € 121.400.000.

De provincie realiseert samen met de gemeenten Huizen, Eemnes, Laren en Hilversum een HOV-verbinding (R-net) tussen busstation Huizen en NS-station Hilversum. Een deel van het projectbudget wordt besteed aan het verbeteren van het leefklimaat, het verhogen van de verkeersveiligheid en het versterken van de natuur (natuurbrug bij Anna's Hoeve). Met de realisatie van een onderdoorgang van de bus- en spoorbaan bij de Oosterengweg in Hilversum wordt bovendien een groot knelpunt in de Hilversumse ring opgelost.

Uit de aanbesteding van de uitvoeringscontracten voor de bouw van de busbaan en diverse spoorkruisingen (incl. aanpassing van spoorbeveiliging en bovenleiding) in Laren-Hilversum, komen inhoudelijk zeer goede aanbiedingen, maar de inschrijfsommen liggen hoger dan de prognose uit de laatste halfjaarrapportage augustus 2017-januari 2018, die besproken is in de Statencommissie M&F van 9 april jl. De aanleiding voor deze kostentoename ligt voornamelijk in indexering, marktspanning, de nieuwe bouw-cao die per 1 januari 2018 is ingegaan en inspanningen van de aannemer ten behoeve van zijn EMVI-score (Economisch Meest Voordelige Inschrijving). In de prognose was al een toename voorzien als gevolg van deze ontwikkelingen, maar deze was aanzienlijk lager dan nu is gebleken. Hierdoor is er bij de laatste actualisatie van het PMI, welke behandeld is in Provinciale Staten van 9 juli 2018, geen aanvullend krediet aangevraagd. De omvang van de toename is echter aanzienlijk hoger dan verwacht, waardoor deze niet uit de post onvoorzien kan worden opgevangen. Om de verwachte toename in de prognose op te vangen, wordt een aanvullend krediet aangevraagd van in totaal € 9.400.000.

Bij de vrijgave van het uitvoeringskrediet voor het project HOV in 't Gooi (zie voordracht 2014-02 d.d. 3 februari 2014) is bij besluit nr. 3 € 18,9 miljoen binnen de reserve TWIN-H, budget OV/1.1 HOV in het Gooi OV (resterende middelen) gereserveerd voor dekking van eventueel lagere rijksbijdragen: AROV, MJPO en BDU (vanaf 2017 reserve Infrastructuur). Dit risico is voor wat betreft het MJPO en BDU/reserve Infrastructuur niet meer aanwezig. De kans dat de bijdrage vanuit AROV lager wordt dan voorzien, is zeer gering. Daarmee kan deze reservering ingezet worden voor de dekking van het aanvullende krediet. De ontwikkelingen die aanleiding hebben gegeven voor deze kredietaanvraag, hebben naar verwachting ook invloed op de andere, nog aan te besteden contracten. De omvang van deze invloed kan echter nog niet ingeschat worden en is daarmee niet verwerkt in de kredietaanvraag. Voorgesteld wordt om het restant van de reservering voor HOV in 't Gooi binnen de reserve TWIN-H hiervoor aan te houden.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. J.W. Remkes, voorzitter

mw. mr. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr.

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 28 augustus 2018;

besluiten:

1. De Zomernota 2018 vast te stellen;
2. De bij deze zomernota gewijzigde programmabudgetten van de begroting 2018 vast te stellen;
3. De in deze zomernota opgenomen mutaties in de reserves vast te stellen;
4. Een krediet beschikbaar te stellen van € 4,8 miljoen voor de planuitwerkingsfase Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek/ Duinpolderweg waarvan € 1,6 miljoen gedekt wordt uit de reserve Infrastructuur en het overige uit middelen derden.
5. Het te activeren krediet op te nemen in het PMI en af te schrijven in 25 jaar.
6. Voor de uitvoering van het project HOV in 't Gooi het krediet te verhogen met € 9.400.000 naar € 121.400.000, ten laste van de reserve TWIN-H, budget OV/1.1 HOV in 't Gooi OV.
7. De bestaande labeling van de resterende reservering binnen de reserve TWIN-H, budget OV/1.1 HOV in 't Gooi OV van € 9.500.000 te verbreden om dit bedrag binnen TWIN-H beschikbaar te houden voor onvoorziene kostentoenames op het project HOV in 't Gooi.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, statengriffier

Zomernota 2018

Inhoudsopgave

Zomernota 2018 1
1 Inleiding 3
Leeswijzer 3
2 Zomernota in één oogopslag 5
3 Overzicht verwerkte tussentijdse wijzigingen 11
4 Overzicht per programma 12
Programma 1 Openbaar bestuur 13
Programma 2 Bereikbaarheid 27
Programma 3 Water 51
Programma 4 Milieu 62
Programma 5 Ruimte 73
Programma 6 Groen 87
Wat mag het kosten? 88
Wat gaan we daarvoor doen? 90
Wat mag het kosten? 90
Wat gaan we daarvoor doen? 93
Wat mag het kosten? 93
Wat gaan we daarvoor doen? 95
Wat mag het kosten? 95
Programma 7 Cultuur en Welzijn 96
Programma 8 Financiën 109
5 Stand en mutaties van reserves 121
6 Aanbestedingen 124
7 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling 125

1 Inleiding

Als onderdeel van de door Provinciale Staten vastgestelde planning en control cyclus bieden wij u hierbij de zomernota 2018 aan.

De zomernota is een tussentijdse rapportage. Het is een wijziging van de begroting op basis van de prognoses die worden gemaakt voor de output en de uitputting van de budgetten. De zomernota bevat voorstellen tot wijziging van de begrote output en voorstellen tot bijstelling van de programmabudgetten. In deze zomernota zijn ook de gevolgen opgenomen van de Kaderbrief 2019 voor zover deze betrekking hebben op het jaar 2018. Daarnaast zijn in deze zomernota twee kredietbesluiten opgenomen.

Deze zomernota is overigens nog opgemaakt in het bestaande format. Uw Staten hebben richtlijnen gegeven aan GS voor een nieuwe opzet van de begroting. In dat licht beraden wij ons over de vraag hoe de informatievoorziening aan uw Staten door middel van de overige P&C-documenten zo goed mogelijk vormgegeven kan worden. Hierbij zullen wij invulling geven aan de door PS gegeven richtlijnen en aansluiten bij het gemoderniseerde begrotingsformat.

Leeswijzer

Beleidsmatige ontwikkeling

De uitvoering van beleid is in de P&C documenten vormgegeven als instrumenten met begrote output. Bij deze zomernota is beoordeeld, of verwacht wordt, dat de output wordt behaald. Wanneer dat niet het geval is, is een voorstel tot wijziging in deze zomernota opgenomen.

Als het gaat om beleidswijzigingen in plaats van bijsturing van de output, kunnen ook wijzigingen zijn voorgesteld in ingezette instrumenten en (operationele en beleids-) doelen. Deze zullen over het algemeen zijn voorafgegaan door een beleidsinhoudelijke voordracht aan PS.

De zomernota is naar zijn aard een afwijkingenrapportage. Daarom zijn alleen die instrumenten vermeld, waarvoor de geraamde output wordt bijgesteld. De output van niet vermelde instrumenten verloopt conform de begroting.

De begrote output is gelijk aan de bijgestelde output. Waarom staat dat er dan?

Wanneer bij een instrument de output wordt aangepast, wordt álle output behorende bij dat instrument opnieuw vermeld, zodat steeds de totale output van een instrument zichtbaar blijft. Hierdoor staan er ook regels 'ongewijzigde output' in de tabellen. In de tekst onder de tabel worden de wijzigingen inhoudelijk toegelicht.

Wijze van toelichten van de financiële mutaties

De zomernota bevat resultaatneutrale en niet-resultaatneutrale mutaties.

Resultaatneutrale mutaties: Wat is de definitie?

Dit zijn mutaties die geen (financieel) effect op het begrotingssaldo hebben, maar waar wel het budgetrecht van PS op van toepassing is. De mutaties zijn alleen in financiële zin neutraal. Het gaat bijvoorbeeld om de bijstelling van ramingen voor projecten die gedekt worden uit reserves of de raming van bijdragen van derden en even hoge bijbehorende lasten. Het saldo van alle neutrale mutaties in deze zomernota bedraagt € 0.

Resultaatneutrale mutaties: Waar staat de toelichting?

Resultaatneutrale mutaties zijn toegelicht onder de financiële tabellen bij de operationele doelen. Niet iedere resultaatneutrale mutatie is afzonderlijk toegelicht. Neutrale mutaties onder de € 100.000 worden in de regel niet toegelicht. Daardoor is het saldo van de bedragen die bij de toelichtingen per operationeel doel worden vermeld niet altijd helemaal gelijk aan het totale bedrag aan mutaties.

Niet-resultaatneutrale mutaties: Wat is de definitie?

Niet-resultaatneutrale mutaties zijn mutaties die ten gunste of ten laste van de algemene middelen komen en die tezamen het begrotingsresultaat bepalen. Hieronder vallen bijvoorbeeld

de mutaties als gevolg van de meicirculaire van het provinciefonds, de verwerking van de Kaderbrief en de prognoses van geïnventariseerde mee- of tegenvallers. Het saldo van alle niet-resultaatneutrale mutaties in deze zomernota is € 4,58 miljoen voordelig.

Niet-resultaatneutrale mutaties: Waar staat de toelichting?

In de voordracht en in de inleiding van de zomernota is een lijst van niet resultaatneutrale mutaties opgenomen. De toelichting op de mutaties kunt u terugvinden bij het betreffende programma. Bij iedere mutatie is vermeld of deze voor- of nadelig is ten opzichte van het begrotingsresultaat.

Administratieve uitwerking Kaderbrief 2019 m.b.t. effecten in 2018

In de Kaderbrief is een aantal ontwikkelingen opgenomen die ook in 2018 effect hebben. De hieruit voortkomende mutaties zijn financieel ook opgenomen in de kolom “mutaties zomernota”. In een tabel in hoofdstuk 2 zijn de kaderbriefmutaties gespecificeerd met verwijzing naar de kaderbriefregel en het operationele doel. Eén kaderbriefregel kan in meerdere operationele doelen tot uiting komen. Deze mutaties zijn nader toegelicht bij de operationele doelen.

2 Zomernota in één oogopslag

Overzicht financiële ontwikkelingen

Het totale begrotingssaldo na de verwerking van alle mutaties in de zomernota is € 8,54 miljoen voordelig. Het totale overzicht van mutaties en tussentijdse begrotingssaldi vanaf begroting 2018 tot en met de verwerking van de Kaderbrief 2019 en de zomernota 2018 treft u in onderstaande tabel.

Saldoverloop tot en met zomernota

	2018
Begroting 2018	48.000
Eerste begrotingswijziging 2018	-153.000
Tweede begrotingswijziging 2018	0
Kaderbrief 2019	-838.000
zomernota 2018 voor storting resultaat	-7.595.765
Storting resultaat na zomernota in algemene reserve	8.538.765
Eindtotaal	0

Anticiperend op het sluitend maken van de begroting 2019 was in de Kaderbrief 2019 alvast rekening gehouden met een zogenaamde kasschuif. In het financieel kader van de Kaderbrief 2019 werd nog uitgegaan van een positief rekeningresultaat 2017 ter dekking van incidentele uitgaven in 2019. Gezien het negatieve rekeningresultaat 2017 was deze ruimte er uiteindelijk niet. In de zomernota 2018 is er nu voldoende ruimte (€ 8,5 miljoen) beschikbaar om het ontstane dekkingstekort 2019 op te vangen. Voor het realiseren van een aanvullende kasschuif worden deze middelen geoormerkt gestort in de algemene reserve. In de begroting 2019 zullen deze middelen aan de algemene reserve worden onttrokken ter dekking van incidentele uitgaven in 2019.

Specificatie niet resultaatneutrale mutaties

Voor het opstellen van de zomernota 2018 zijn de gevolgen van de Meicirculaire van het provinciefonds verwerkt. Daarnaast zijn de meest recente gegevens over autonome ontwikkelingen zoals indexeringen conform het vigerende beleid geactualiseerd. Ook zijn mee- en tegenvallers geïnventariseerd. Inhoudelijk zijn deze mutaties toegelicht bij het betreffende programma in de zomernota.

De tabel hieronder specificeert de niet-resultaatneutrale mutaties in de zomernota 2018.

Programma/ Operationeel doel	Omschrijving niet-resultaatneutrale mutaties	Bedrag * € 1.000
1 Openbaar Bestuur		279.000
1.1.1	Gestegen vergoedingen Statenleden	141.000
	Burgerparticipatie: Restant budget Coalitieakkoord	55.000
	Wisseling CvdK	57.000
	100-jarig jubileum vrouwenkiesrecht	25.000
	Aanbesteding nieuwe accountant controle jaarrekening	23.000
	Toename kosten live uitzendingen PS-vergaderingen	13.000
1.1.2	Lagere kosten veiligheidsbeleid	-50.000
1.1.3	Toegezegde bijdrage i.v.m. sociale acceptatie LHBTIQ+	15.000
2 Bereikbaarheid		-491.000
2.1.1	Extra bijdrage Nationale Databank Wegverkeergegevens	270.000
2.1.2	Afwaardering schades wegen door overgang naar gebiedscontracten	580.000
	Hogere baten vanwege dynamisch verkeersmanagement gemeenten Amsterdam, Zaandam, Haarlem	-150.000
	Project "wegveiligheid via mobiles"	29.000
2.1.4	Lagere lasten werkzaamheden nautisch beheer	-475.000
	Lagere afschrijvingskosten vaarwegen	-2.000
	Lagere kapitaallasten PMI	-43.000
	Diverse mutaties i.v.m. studiekosten PMI	-600.000
3 Water		15.000
3.2.1	Subsidie gemeente Waterland zwemplekken	15.000
4 Milieu		-777.000
4.1.1	Stiltebeleid en stiltetafels	45.000
	Organiseren milieudialogen en milieucafé	49.000
	Extra capaciteitsinzet t.b.v. energiebesparing industrie	40.000
4.1.2	Opwaartse bijstelling verwachte legesopbrengsten inzake Wabo-vergunningen	-1.275.000
	Overheveling taken van Stichting Landelijk Meetpunt Afvalstoffen naar Rijkswaterstaat	-380.000
	Plaatsing 40 extra eNoses langs Noordzeekanaal en Amsterdams Rijnkanaal	110.000
	Sluitingsprocedure stortplaatsen Schoteroog en Hollandse brug	120.000
	Extra capaciteitsinzet t.b.v geluidstaken	12.000
4.2.1	Bijstelling vergoedingen beheersactiviteiten	357.000

Programma/ Operationeel doel	Omschrijving niet-resultaatneutrale mutaties	Bedrag * € 1.000
	Uitvoeringsprojecten structuurvisie	45.000
5 Ruimte		-5.135.000
5.1.2	Lagere eindafrekening Rijksbommenregeling	-873.000
	Neerwaartse bijstelling huuropbrengsten	413.000
	Opwaartse bijstelling pachtopbrengsten	-313.000
	Structurele aframing jaarlijkse beheerkosten Crailo naar aanleiding van verkoop	-550.000
	Aframing kosten jaarlijkse uitvoering legionella risicobeheerplan n.a.v. verkoop Crailo	-260.000
	Vrijval bijdrage MRA-budget, staat ook al op andere begrotingspost	-50.000
	Structurele verlaging opbrengst jachthuurtarieven	10.000
	Opbrengsten en kosten verkoop panden N201	-125.000
	Betaling Schiphol Logistics Park bij 1ste levering perceel in SLP-Zuid aan nieuwe eigenaar (voorzien in 2020)	-690.000
	Meerjarige aanpassing geraamde verkoopopbrengsten groene gronden BBL en Paso	500.000
5.3.1	Extra budget voor beleidsonderzoek en monitoring	100.000
	Realisatie dividend Alliander	-3.380.000
	Bijstelling dividend PWN	-22.000
5.3.4	Gederfde pachtopbrengsten uit gronden NNN met € 110.000 toegenomen, waarvan 50% doorbelasting aan Landbouw (OD 5.3.4) en 50% aan Groen (OD 6.1.1)	55.000
	Alsnog inzet middelen uit decentralisatieuitkering eind 2017 tbv programma "jong leren eten"	50.000
6 Groen		945.000
6.1.1	Verhoging budget n.a.v. verdeelsleutel "Natuurtaken" t.b.v. PAS-bureau (Programma Aanpak Stikstof)	305.000
	Gederfde pachtopbrengsten uit gronden NNN met € 110.000 toegenomen, waarvan 50% doorbelasting aan Landbouw (OD 5.3.4) en 50% aan Groen (OD 6.1.1)	55.000
	Storting grondopbrengsten groene gronden BBL en Paso in Reserve Groen	-500.000
6.2.1	Aandeel PNH t.b.v. RVO.nl voor uitvoering Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer	1.223.000
	Extra kosten uitvoering Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer	54.000
	Aframen budget Natuurbeheer i.v.m. wijzigingen Septembercirculaire 2017	-192.000
7 Cultuur en Erfgoed		-829.000
7.5.1	Administratieve correctie dubbel opgevoerde Uitgestelde Intentie uit 2017	-400.000

Programma/ Operationeel doel	Omschrijving niet-resultaatneutrale mutaties	Bedrag * € 1.000
7.5.3	Een deel van de Coalitieakkoord middelen voor onderwaterarcheologie worden naar latere jaren geschoven	-436.000
	Indexering jaarlijkse beheerkosten Huis van Hilde	7.000
8 Financiën & Bedrijfsvoering		-1.602.765
8.1.1	Eindafrekening Provinciefonds 2017	1.020.000
	Bijstelling Provinciefonds n.a.v. Meicirculaire 2018	-93.000
	Vrijval stelpost prijsstijgingen	-2.156.000
	Afboeken subsidiecrediteuren	-1.800.000
	Realisatie dividend BNG	-1.244.000
	Storting voorziening voor vergoeding planschade door aanwijzing van polder De Ronde Hoep tot calamiteitenberging	2.695.000
	Formatieuitbreiding Statengriffie	32.000
	Uitbreiding communicatieondersteuning	33.000
	Verhoging apparaatskosten facilitair (dekking doorbelaste servicekosten Elan)	37.000
	Vrijval als gevolg van indexeringsverschil	-66.765
	Verhoging lasten calamiteit asbestbesmetting	14.000
	Huurinkomsten en doorbelaste servicekosten Elan	-122.000
	Lagere opbrengsten parkeergarage Dreef	89.000
	Hogere kosten onroerend zaak belasting	20.000
	Vrijval talentbudget	-76.000
8.1.2	Correctie balanspost BLS Zuid-Kennemerland	15.000
Totaal mutaties Zomernota 2018		-7.595.765

De toelichtingen bij deze niet-resultaatneutrale mutaties zijn bij de budgettabel per programma opgenomen.

Specificatie van mutaties die voortkomen uit de Kaderbrief

In de zomernota zijn ook mutaties opgenomen die voortkomen uit de Kaderbrief 2019 en effect hebben op het begrotingsjaar 2018. In onderstaande tabel is te lezen, op welke operationele doelen deze mutaties betrekking hebben. De mutaties zijn toegelicht bij de operationele doelen. Daarbij is geprobeerd de toelichtingen zelfstandig leesbaar te houden, zonder de hele Kaderbrief te herhalen. Voor uw gemak is tevens een verwijzing opgenomen naar de plaats waar het betreffende onderwerp in de Kaderbrief te vinden is (zie pagina 39/40 van de Kaderbrief 2019). De Kaderbrief vind u hier.

Progr./ Operati-oneel doel	Omschrijving mutatie	Verwijzing	
		Kaderbrief-regel	2018

1 Openbaar Bestuur			600.000
1.3.2	Bijdrage provincie Zeeland	K	600.000
2 Bereikbaarheid			1.617.000
2.1.2	Actualisatie PMO	H	-388.000
	Effect egalisatie storting Groot onderhoud	I	166.000
2.1.4	Aanpassen Boerenverdrietsluis Den Helder	W	1.000.000
	Actualisatie PMO	H	-283.000
2.2.1	Acutalisatie PMI	G	21.000
	Metropoolregio Amsterdam (MRA) Elektrisch	S.1	1.101.000
4 Milieu			254.000
4.1.2	ICT Regionale Uitvoeringsdienst Noord-Holland noord	N	254.000
5 Ruimte			600.000
5.3.2	Extra bijdrage UVR MKB Innovatiestimulering Topsectoren	Z	500.000
5.3.3	Werkbudget werkambassadeur	AA	100.000
6 Groen			3.825.000
6.2.1	Recreatieschappen	P	100.000
	Faunaschade	Q	3.725.000
8 Financiën & Bedrijfsvoering			-7.734.000
8.1.1	Informatieagenda	L	2.250.000
	Stelpost prijsstijgingen (actualisatie jaarschijf)	B	3.357.000
	Inzet stelpost macro-economische tegenvallers	F	-8.393.000
	Co-financiering regio-deals en Interbestuurlijk Programma	Y	1.000.000
	Bijstelling Provinciefonds o.b.v. maartcirculaire 2018	D	-5.095.000
	Bijstelling motorrijtuigenbelasting o.b.v. gewichtsuitdraai	E	-4.757.000
8.1.2	Kasschuif (inzet middelen 2018 ter dekking 2019)	-	14.034.000
	Vrij besteedbaar deel rekeningresultaat 2017	A	-10.130.000
Totaal effect in 2018 van Kaderbrief 2019			-838.000

Kredieten

Instelling nieuwe kredieten

Aanvragen krediet studieplanfase Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek/ Duinpolderweg

Op 26 juni 2018 is door het College van GS voor het project Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek / Duinpolderweg een definitief voorkeursalternatief (vka) aangewezen.

Het project gaat nu een nieuwe fase in, namelijk de project MER-fase. Er wordt nu een krediet aangevraagd van € 4,8 miljoen voor deze fase. Dit krediet wordt geactiveerd (afschrijving 25 jaar) en gedekt door provincie Noord-Holland, provincie Zuid-Holland (PZH) en Vervoerregio Amsterdam (VRA) voor ieder € 1,6 miljoen. De (eigen) provinciale bijdrage wordt gedekt t.l.v. de reserve Infrastructuur waarin bij de Tweede Begrotingswijziging 2018 (TBW 2018) € 25,0 miljoen is gestort voor het project Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek /Duinpolderweg.

Het krediet wordt besteed aan de inrichting van de uitvoering van de projectMER-fase, waarbij onder andere de volgende activiteiten worden voorzien:

- het opstellen van een IPIP (Inter-Provinciaal-Inpassingsplan)
- het opbouwen van de projectorganisatie voor die intensievere fase
- het geven van een opdracht aan een te selecteren adviesbureau voor het uitvoeren van de project MER-studie
- het inhuren van omgevingsmanagement en communicatiedeskundigheid
- het inhuren van een projectsecretaris
- het vervaardigen van audio-visuele middelen als 3D-visualisaties
- het mogelijk inrichten van een werklocatie in het studiegebied

De uitgaven bedragen € 200.000 in 2018, € 1,6 miljoen in 2019 en € 1,6 miljoen 2020 en € 1,4 miljoen in 2021. Op basis van de uitkomsten uit de project MER-fase wordt eind 2021 of zoveel eerder als mogelijk aan PS een kredietbesluit worden voorgelegd tot realisatie van het project, waarbij – naar het zich laat aanzien - de PNH projecteigenaar en –beheerder van het tracé op Noord-Hollands grondgebied wordt.

Aanvullend krediet HOV-03 HOV in 't Gooi (Huizen-Hilversum) € 9.400.000

Voor dit project is reeds een krediet beschikbaar van € 112.000.000. Met deze aanvullende kredietaanvraag komt het totale krediet op € 121.400.000.

De provincie realiseert samen met de gemeenten Huizen, Eemnes, Laren en Hilversum een HOV-verbinding (R-net) tussen busstation Huizen en NS-station Hilversum. Een deel van het projectbudget wordt besteed aan het verbeteren van het leefklimaat, het verhogen van de verkeersveiligheid en het versterken van de natuur (natuurbrug bij Anna's Hoeve). Met de realisatie van een onderdoorgang van de bus- en spoorbaan bij de Oosterengweg in Hilversum wordt bovendien een groot knelpunt in de Hilversumse ring opgelost.

Uit de aanbesteding van de uitvoeringscontracten voor de bouw van de busbaan en diverse spoorkruisingen (incl. aanpassing van spoorbeveiliging en bovenleiding) in Laren-Hilversum, komen inhoudelijk zeer goede aanbiedingen, maar de inschrijfsommen liggen hoger dan de prognose uit de laatste halfjaarrapportage augustus 2017-januari 2018, die besproken is in de Statencommissie M&F van 9 april jl. De aanleiding voor deze kostentoename ligt voornamelijk in indexering, marktspanning, de nieuwe bouw-cao die per 1 januari 2018 is ingegaan en inspanningen van de aannemer ten behoeve van zijn EMVI-score (Economisch Meest Voordelige Inschrijving). In de prognose was al een toename voorzien als gevolg van deze ontwikkelingen, maar deze was aanzienlijk lager dan nu is gebleken. Hierdoor is er bij de laatste actualisatie van het PMI, welke behandeld is in Provinciale Staten van 9 juli 2018, geen aanvullend krediet aangevraagd. De omvang van de toename is echter aanzienlijk hoger dan verwacht, waardoor deze niet uit de post onvoorzien kan worden opgevangen. Om de verwachte toename in de prognose op te vangen, wordt een aanvullend krediet aangevraagd van in totaal € 9.400.000.

Bij de vrijgave van het uitvoeringskrediet voor het project HOV in 't Gooi (zie voordracht 2014-02 d.d. 3 februari 2014) is bij besluit nr. 3 € 18,9 miljoen binnen de reserve TWIN-H, budget OV/1.1 HOV in het Gooi OV (resterende middelen) gereserveerd voor dekking van eventueel lagere rijksbijdragen: AROV, MJPO en BDU (vanaf 2017 reserve Infrastructuur). Dit risico is voor wat betreft het MJPO en BDU/reserve Infrastructuur niet meer aanwezig. De kans dat de bijdrage vanuit AROV lager wordt dan voorzien, is zeer gering. Daarmee kan deze reservering ingezet worden voor de dekking van het aanvullende krediet. De ontwikkelingen die aanleiding hebben gegeven voor deze kredietaanvraag, hebben naar verwachting ook invloed op de andere, nog aan te besteden contracten. De omvang van deze invloed kan echter nog niet ingeschat worden en is daarmee niet verwerkt in de kredietaanvraag. Voorgesteld wordt om het restant van de reservering voor HOV in 't Gooi binnen de reserve TWIN-H hiervoor aan te houden.

3 Overzicht verwerkte tussentijdse wijzigingen

Wijziging nummer	Datum	Voordracht
1e wijziging programmabegroting	26 maart 2018	PS Voordracht, 966205-1024831
2e wijziging programmabegroting	26 maart 2018	PS Voordracht, 1016028-1045734
1e budgettair neutrale wijziging	9 februari 2018 13 februari 2018	Directie CC, 1040006-1041761 GS, 1040006-1042010
2e budgettair neutrale wijziging	12 maart 2018	Directie CC, 1040006-1050042
3e budgettair neutrale wijziging	17 april 2018 24 april 2018	Directie CC, 1040006-1065464 GS, 1040006-1066538
4e budgettair neutrale wijziging	14 mei 2018 15 mei 2018	Directie CC, 1040006-1075177 GS, 1040006-1075725
5e budgettair neutrale wijziging	11 juni 2018	Directie CC, 1040006-1085117

4 Overzicht per programma

Programma 1 Openbaar bestuur

Maatschappelijk doel

Een goed functionerend openbaar bestuur waarborgen.

Doelenboom

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

Programma 1			Openbaar bestuur					
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	10.662	12.596	0	12.596	0	11.169	11.131	11.094
Overdrachten	6.854	4.737	1.565	6.302	33	4.407	4.205	4.022
Directe lasten	5.669	7.138	276	7.414	4	6.954	6.109	6.109
Subtotaal Lasten	23.184	24.471	1.841	26.312	8	22.530	21.445	21.225
Baten	-120	-93	-12	-105	13	-93	-93	-93
Saldo van baten en lasten	23.064	24.378	1.829	26.207	8	22.437	21.352	21.132
Storting reserves	0	3.000	0	3.000	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-2.681	-183	-998	-1.181	545	-183	-183	0
Resultaat	20.384	27.195	831	28.026	3	22.254	21.169	21.132

Toelichting op de budgettabel

Lasten gedekt door algemene middelen

OD 1.1.1: In de begroting is de afgelopen jaren geen rekening gehouden met de jaarlijks stijgende vergoedingen voor leden van Provinciale Staten (meer uitgaven, € 141.000, nadelig).

OD 1.1.1: In het Coalitieakkoord 2015-2019 is € 102.000 gereserveerd voor de werkgroep Burgerparticipatie. In 2017 is een deel van de begroting niet besteed. Dit deel ad € 35.000 is bij de jaarrekening terug gevloeid naar de algemene middelen. In 2018 vinden nu de laatste uitgaven van de werkgroep plaats. Daarvoor wordt het niet-bestede deel van 2017 geraamd, evenals het bedrag van € 20.000 dat oorspronkelijk voor 2019 was geraamd. In de begroting 2019 kan daarmee het gereserveerde bedrag voor 2019 vervallen (meer uitgaven, € 55.000, nadelig).

OD 1.1.1: In verband met de benoeming van een nieuwe Commissaris van de Koning worden extra kosten gereserveerd (meer uitgaven, € 57.000, nadelig).

OD 1.1.1: Voor het 100-jarig jubileum van het vrouwenkiesrecht zullen in 2018 verschillende activiteiten worden georganiseerd (meer uitgaven, € 25.000, nadelig).

OD 1.1.1: De aanbesteding van de jaarrekeningcontrole heeft een nieuwe accountant opgeleverd. Het contract is aangegaan voor een hogere prijs, waardoor het budget moet worden opgehoogd (meer uitgaven, € 23.000, nadelig).

OD 1.1.1: In verband met de live-uitzendingen van de vergaderingen van Provinciale Staten nemen de kosten van stenografische verslagen toe (meer uitgaven, € 13.000, nadelig).

OD 1.2.1: Voor het veiligheidsbeleid is minder budget nodig (minder uitgaven, € 50.000, voordelig).

OD 1.3.1: In het kader van de sociale acceptatie van LHBTIQ+s (Lesbisch, Homoseksueel, Biseksueel, Transgender, Interseks, Queer en anderen)' gaan we een bijeenkomst organiseren waarbij Noord-Hollandse gemeenten, kennis en informatie uitwisselen over het thema (meer uitgaven, € 15.000, nadelig).

OD 1.3.2: In de vergadering van 23 april 2018 hebben PS ingestemd met een bijdrage aan de provincie Zeeland in de jaren 2018, 2019 en 2020 van elk jaar € 0,6 miljoen. De bijdrage voor 2018 is in deze zomernota verwerkt. De bijdragen voor de jaren 2019 en 2020 zijn betrokken bij de Kaderbrief 2019 (lasten verhoogd, € 600.000, nadelig).

Lasten gedekt door specifieke baten

-

Lasten gedekt door reserves

-

Overige mutaties

-

1.1 beleidsdoel

Het provinciaal bestuur goed organiseren

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

1.1.1 operationeel doel

De kwaliteit van het bestuur in Noord-Holland optimaliseren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
1.1.1.08 Indienen verzoek tot onderzoek bij de Randstedelijke Rekenkamer	- Op de uitvoering van 6 onafhankelijke onderzoeken gestuurd.	- Op de uitvoering van 4 onafhankelijke onderzoeken gestuurd.
Toelichting op te wijzigen instrument - Het onderzoeksprogramma van de Randstedelijke Rekenkamer wordt jaarlijks afgestemd met de programmaraad. Voor 2018 zijn door Noord-Holland 4 in plaats van 6 onderzoeken aangevraagd bij de Randstedelijke Rekenkamer.		
1.1.1.13 Uitvoeren van evaluatieonderzoeken en monitoren van beleid	- Diverse evaluatieonderzoeken en monitors uitgevoerd.	- Aantal evaluatieonderzoeken en beleidsmonitors uitgevoerd.
Toelichting op te wijzigen instrument - Er stond geen output vermeld; deze is nu toegevoegd.		

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 1.1.1	De kwaliteit van het bestuur in Noord-Holland optimaliseren							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	8.047	8.924	0	8.924	0	7.380	7.344	7.311
Directe lasten	4.008	5.146	-86	5.060	-2	4.962	4.817	4.817
Overdrachten	2.750	2.874	0	2.874	0	2.669	2.467	2.467
Subtotaal Lasten	14.805	16.944	-86	16.858	-1	15.011	14.628	14.595
Baten	-82	-43	0	-43	0	-43	-43	-43
Saldo van lasten en baten	14.723	16.901	-86	16.815	-1	14.968	14.585	14.552
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	14.723	16.901	-86	16.815	-1	14.968	14.585	14.552

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Lasten gedekt door specifieke baten

Lasten gedekt door reserves

Overige mutaties reserves

1.1.2 operationeel doel

Integriteit borgen en toetsen

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 1.1.2 Integriteit borgen en toetsen

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	223	436	0	436	0	440	440	440
Directe lasten	33	34	0	34	0	34	34	34
Subtotaal Lasten	257	470	0	470	0	474	474	474
Baten	-38	-50	0	-50	0	-50	-50	-50
Saldo van lasten en baten	219	420	0	420	0	424	424	424
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	219	420	0	420	0	424	424	424

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Lasten gedekt door specifieke baten

Lasten gedekt door reserves

Overige mutaties reserves

1.1.3 operationeel doel

Interbestuurlijk toezicht op gemeenten uitoefenen

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 1.1.3	Interbestuurlijk toezicht op gemeenten uitoefenen							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	770	1.453	0	1.453	0	1.490	1.492	1.492
Directe lasten	482	522	0	522	0	522	122	122
Overdrachten	10	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	1.261	1.975	0	1.975	0	2.012	1.614	1.614
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	1.261	1.975	0	1.975	0	2.012	1.614	1.614
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	1.261	1.975	0	1.975	0	2.012	1.614	1.614

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Lasten gedekt door specifieke baten

Lasten gedekt door reserves

Overige mutaties reserves

1.1.4 operationeel doel

Rijkstaken Commissaris van de Koning uitvoeren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 1.1.4 Rijkstaken Commissaris van de Koning uitvoeren

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	30	30	0	30	0	30	30	30
Subtotaal Lasten	30	30	0	30	0	30	30	30
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	30	30	0	30	0	30	30	30
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	30	30	0	30	0	30	30	30

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Lasten gedekt door specifieke baten

Lasten gedekt door reserves

Overige mutaties reserves

1.2 beleidsdoel

Openbare orde handhaven en veiligheid verzekeren

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

1.2.1 operationeel doel

Bestuurlijke samenwerking in crisisbeheersing en veiligheidszorg bewaken en bevorderen

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 1.2.1	Bestuurlijke samenwerking in crisibeheersing en veiligheidszorg bewaken en bevorderen							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	62	121	0	121	0	123	123	123
Directe lasten	50	121	350	471	289	121	121	121
Overdrachten	20	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	131	242	350	592	145	244	244	244
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	131	242	350	592	145	244	244	244
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	131	242	350	592	145	244	244	244

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Lasten gedekt door specifieke baten

Lasten gedekt door reserves

Overige mutaties reserves

1.2.2 operationeel doel

Risicokaart beheren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 1.2.2 Risicokaart beheren

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	48	95	0	95	0	96	96	96
Directe lasten	-1	0	0	0	0	0	0	0
Overdrachten	3	50	0	50	0	50	50	50
Subtotaal Lasten	50	145	0	145	0	146	146	146
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	50	145	0	145	0	146	146	146
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	50	145	0	145	0	146	146	146

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Lasten gedekt door specifieke baten

Lasten gedekt door reserves

Overige mutaties reserves

1.3 beleidsdoel

Het provinciaal bestuur representeren

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

1.3.1 operationeel doel

Bestuurshandelingen communiceren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 1.3.1 Bestuurshandelingen communiceren

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	795	778	0	778	0	778	778	778
Directe lasten	1.043	972	0	972	0	972	672	672
Overdrachten	433	581	15	596	3	581	581	581
Subtotaal Lasten	2.271	2.331	15	2.346	1	2.331	2.031	2.031
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	2.271	2.331	15	2.346	1	2.331	2.031	2.031
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	2.271	2.331	15	2.346	1	2.331	2.031	2.031

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Lasten gedekt door specifieke baten

Lasten gedekt door reserves

Overige mutaties reserves

1.3.2 operationeel doel

Provinciale belangen op landelijk en Europees niveau behartigen

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 1.3.2	Provinciale belangen op landelijke en Europees niveau behartigen							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	686	759	0	759	0	832	828	824
Directe lasten	54	343	12	355	3	343	343	343
Overdrachten	3.638	1.232	1.550	2.782	126	1.107	1.107	924
Subtotaal Lasten	4.379	2.334	1.562	3.896	67	2.282	2.278	2.091
Baten	0	0	-12	-12	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	4.379	2.334	1.550	3.884	66	2.282	2.278	2.091
Storting reserves	0	3.000	0	3.000	0	0	0	0
Onttrekking reserves	-2.681	-183	-998	-1.181	545	-183	-183	0
Resultaat	1.698	5.151	552	5.703	11	2.099	2.095	2.091

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Administratieve correctie op de 1e begrotingswijziging 2018. Een deel van de middelen t.b.v. IPO programmabegroting 2018 overhevelen van programma 1 naar programma 6. De middelen voor PAS, € 33.000, naar OD 6.1, budget Wet Natuurbescherming. De middelen voor vitaal platteland natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden, € 15.000, naar OD 6.2 (lasten verlaagd, € 48.000, neutraal).

In de vergadering van 23 april 2018 hebben PS ingestemd met een bijdrage aan de provincie Zeeland in de jaren 2018, 2019 en 2020 van elk jaar € 0,6 miljoen. De bijdrage voor 2018 is in deze zomernota verwerkt. De bijdragen voor de jaren 2019 en 2020 zijn betrokken bij de Kaderbrief 2019 (lasten verhoogd, € 600.000, nadelig).

Lasten gedekt door specifieke baten

Voor advisering van de Marine Resources Group (MRG) wordt een bijdrage ontvangen van de North Sea Commission (lasten en baten verhoogd, € 12.000 neutraal).

Lasten gedekt door reserves

Voor subsidieverlening ten laste van de reserve Cofinanciering Europese projecten wordt een kasraming opgenomen (lasten verhoogd, € 3,7 miljoen, reserve Cofinanciering Europese projecten).

Door de afsluiting van het Europese subsidieprogramma Kansen voor West 1 komt een tweetal verplichtingen, voor overcommittering en technische bijstand, niet tot besteding. De hiervoor gereserveerde middelen vloeien terug in de reserve (lasten verlaagd, € 2,7 miljoen, reserve Cofinanciering Europese projecten).

Programma 2 Bereikbaarheid

Maatschappelijk doel

Voor veilig vervoer van en naar woon-, werk- en recreatie locaties zorg dragen, alsmede een goede bereikbaarheid van deze locaties bewerkstelligen.

Doelenboom

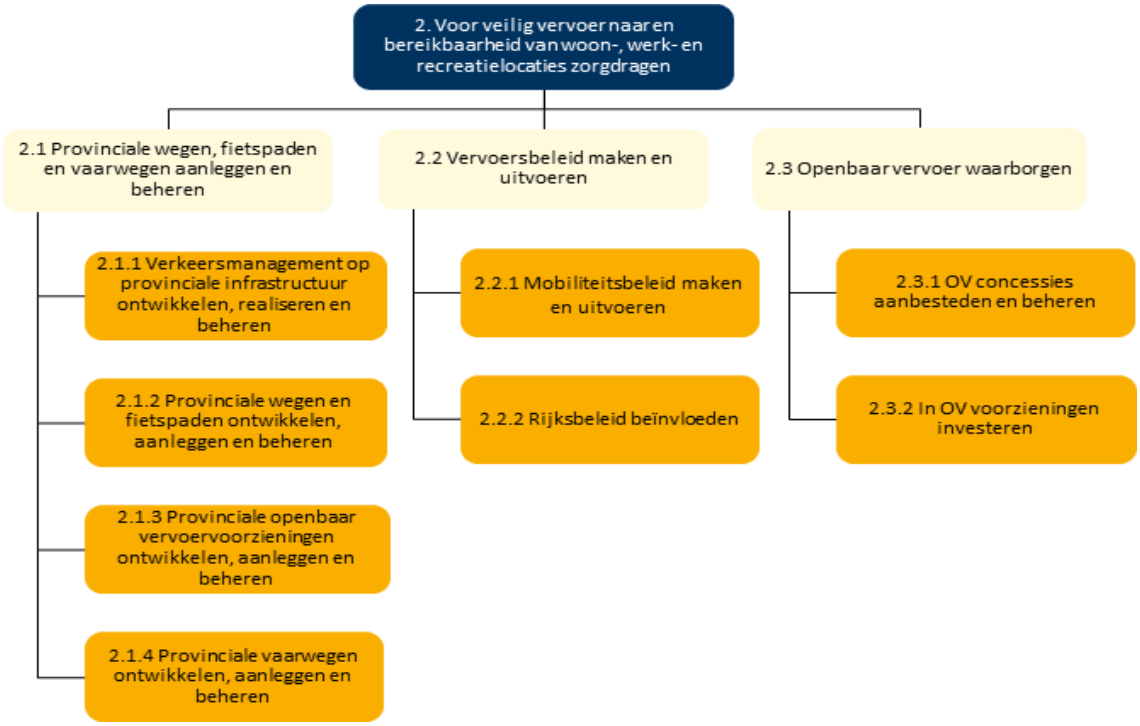

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

Programma 2			Bereikbaarheid					
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	15.826	15.081	0	15.081	0	27.688	15.713	15.143
Kapitaallasten	12.019	16.757	-818	15.939	-5	25.338	32.009	36.191
Directe lasten	45.079	94.620	9.572	104.192	10	59.446	71.579	68.531
Overdrachten	85.294	83.368	22.852	106.220	27	71.201	67.656	67.456
Subtotaal Lasten	158.218	209.826	31.606	241.432	15	183.673	186.957	187.321
Baten	-77.115	-13.690	-3.646	-17.336	27	-4.927	-4.696	-4.880
Saldo van baten en lasten	81.104	196.136	27.960	224.096	14	178.746	182.261	182.441
Storting reserves	252.668	126.199	28.409	154.608	23	97.897	87.724	82.363
Onttrekking reserves	-82.404	-90.974	-50.003	-140.977	55	-78.663	-74.000	-74.640
Resultaat	251.368	231.361	6.366	237.728	3	197.981	195.984	190.163

Toelichting op de budgettabel

Lasten gedekt door algemene middelen

Onderstaand overzicht betreft alleen de niet-neutrale bijstellingen van de verschillende OD's in programma 2. Neutrale bijstellingen zijn toegelicht bij de operationele doelen.

OD 2.1.1 De mutatie in de overdrachten betreft een bijdrage van de provincie aan de Nationale Databank Wegverkeergegevens (NDW). Het betreft een totale bedrage van € 450.000 onderverdeeld in een algemene bijdrage van € 230.000 en bijdrage voor data-inwinning van € 220.000. In de begroting 2018 was per ongeluk slechts een bedrag begroot van € 180.000, dit had € 450.000 moeten zijn. (overdrachten verhoogd, € 270.000, nadelig).

OD 2.1.2 Aanpassing areaal uitbreiding gebiedscontract 1 (Kop van Noord-Holland) onderhoud wegen. Er is meer areaaluitbreiding begroot dan daadwerkelijk is gerealiseerd. Deze bijstelling is afkomstig uit de Kaderbrief 2019 (directe lasten verlaagd, € 99.000, voordelig).

OD 2.1.2 Vast onderhoud provinciale wegen. Er is meer areaaluitbreiding begroot dan daadwerkelijk is gerealiseerd, waardoor de lasten inzake vast onderhoud wegen zijn verlaagd (directe lasten verlaagd, € 282.000, voordelig).

OD 2.1.2 Bijstellen kapitaallasten Kaderbrief 2019 op basis van herberekening n.a.v. werkelijke realisatie (kapitaallasten verlaagd € 7.000, voordelig).

OD 2.1.2 Voor het onderzoek naar de mogelijkheid om d.m.v. smartphones verkeersgedrag van automobilisten te registeren is bij de jaarrekening het nog beschikbare budget onterecht vrijgevallen (directe lasten verhoogd, € 29.000, nadelig)

OD2.1.2 De provincie verricht tegen betaling het technisch en verkeerskundig beheer van VRI's voor de gemeenten Amsterdam, Haarlem en Zaanstad en sluit de drie gemeenten aan op de provinciale verkeerscentrale (baten verhoogd, € 150.000, voordelig).

OD2.1.2 Door de overgang naar gebiedscontracten zijn schades < € 50.000 voor risico van de desbetreffende gebiedsaannemer. Voorheen kwamen deze schades voor risico van de provincie. De gebudgetteerde inkomsten als gevolg van uitgekeerde schades vallen weg. Hierdoor heeft er een afwaardering van het geraamde bedrage voor schades aan de wegen plaatsgevonden (baten verlaagd, € 580.000, nadelig).

OD 2.1.4 In de Kaderbrief 2019 verleent de provincie voor het boekjaar 2018 een subsidie van € 1 miljoen voor het aanpassen van de Boerenverdrietsluis in Den Helder (overdrachten verhoogd, € 1,0 miljoen, nadelig).

OD 2.1.4 Bij de Kaderbrief 2019 zijn de kapitaallasten PMO vaarwegen bijgesteld naar aanleiding van werkelijk gerealiseerde investeringen in 2017 (kapitaallasten verlaagd, € 176.000, voordelig). Bij deze zomernota heeft nog een geringe extra bijstelling van € 2.000 plaatsgevonden (kapitaallasten verlaagd, € 2.000, voordelig).

OD 2.1.4 De overdracht aan het waterschap betreffende nautisch beheer (overeenkomst "herverdeling vaarwegen") heeft nog niet volledig plaatsgevonden (overdrachten verlaagd, € 475.000, voordelig).

OD 2.2.1 In 2017 is voor € 1,07 miljoen minder besteed aan investeringen in nieuwe infrastructuur PMI. Op basis van een afschrijvingsperiode van 25 jaar leidt dit vanaf 2018 tot lagere kapitaallasten (lasten verlaagd, € 43.000, voordelig).

OD 2.2.1 De uitgaven voor studiekosten Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek (voorheen Duinpolderweg) worden met € 951.000 verlaagd van € 1,5 miljoen naar € 549.000. De verklaring is dat met de afronding van de studiefase de totale kosten lager zullen uitvallen, omdat de huidige studiefase financieel wordt afgerond tot en met Q3-2018 en de kosten die in Q4-2018 nog gemaakt zullen worden ten laste komen van een voorbereidingskrediet. Deze fase treedt iets later in dan voorzien was bij de laatste voortgangsrapportage. Voor de gehele studiefase zullen de kosten uitkomen op € 2,7 miljoen, wat een bijdrage per partner van € 900.000 betekent. Na verrekening van de al verleende bijdragen betekent dit dat over 2018 de (eigen) provinciale bijdrage van € 750.000 verlaagd wordt naar € 150.000 (lasten verlaagd, € 600.000, voordelig).

2.1 beleidsdoel

Provinciale wegen, fietspaden en vaarwegen aanleggen en beheren

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

2.1.1 operationeel doel

Verkeersmanagement op provinciale infrastructuur ontwikkelen, realiseren en beheren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 2.1.1	Verkeersmanagement op provinciale infrastructuur ontwikkelen, realiseren en beheren							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	2.119	1.976	0	1.976	0	8.751	1.967	1.967
Directe lasten	1.526	1.470	0	1.470	0	1.470	1.470	1.470
Kapitaallasten	3	0	0	0	0	0	0	0
Overdrachten	623	180	270	450	150	630	630	630
Subtotaal Lasten	4.272	3.626	270	3.896	7	10.851	4.067	4.067
Baten	-345	-560	0	-560	0	-1.010	-1.010	-1.010
Saldo van lasten en baten	3.926	3.066	270	3.336	9	9.841	3.057	3.057
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	3.926	3.066	270	3.336	9	9.841	3.057	3.057

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

De mutatie in de overdrachten betreft een bijdrage van de provincie aan de Nationale Databank Wegverkeergegevens (NDW). Het betreft een totale bedrage van € 450.000 onderverdeeld in een algemene bijdrage van € 230.000 en bijdrage voor data-inwinning van € 220.000. In de begroting 2018 was per ongeluk slechts een bedrag begroot van € 180.000, dit had € 450.000 moeten zijn. (overdrachten verhoogd, € 270.000, nadelig).

2.1.2 operationeel doel

Provinciale wegen en fietspaden ontwikkelen, aanleggen en beheren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
2.1.2.01 Doen van onderzoek door uitvoeren van verkeerstudies	- A8/A9: Voorstel definitief voorkeursalternatief inclusief besluit te starten met PIP A8/A9 aan PS voorgelegd Q3-2018. - Bereikbaarheid Haarlemmermeer-Bollenstreek/DPW; Voorstel definitief voorkeursalternatief inclusief besluit te starten met PIP in Q4-2018 gestart. - Uitkomsten studie Broek in Waterland ter besluitvorming aan PS voorgelegd in Q1 -2018, waarbij het gaat om zowel boven- als ondergrondse varianten. - Bereikbaarheid Den Helder: Eerste resultaten over mogelijk oplossingsrichtingen uit de bereikbaarheidsstudie.	- A8/A9: Voorstel definitief voorkeursalternatief en starten planuitwerkingsfase door ons genomen in Q2. - Bereikbaarheid Haarlemmermeer-Bollenstreek/DPW; Voorstel definitief voorkeursalternatief en starten project MER fase door ons genomen in Q2. - Uitkomsten studie Broek in Waterland ter besluitvorming aan PS voorgelegd in Q3 -2018, waarbij het gaat om zowel boven- als ondergrondse varianten. - Bereikbaarheid Den Helder: eerste resultaten over mogelijk oplossingsrichtingen uit de bereikbaarheidsstudie.

Toelichting op te wijzigen instrument
- A8/A9 en Bereikbaarheid Haarlemmermeer-Bollenstreek/DPW: wij hebben voor beide studies op 29 mei resp. 26 juni een definitief voorkeursbesluit genomen en PS hierover geïnformeerd. Uitkomsten studie Broek in Waterland ter besluitvorming aan PS voorgelegd in Q3 -2018

Overige toelichtingen
PIP = Provinciaal Inpassings Plan

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 2.1.2	Provinciale wegen en fietspaden ontwikkelen, aanleggen en beheren							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	10.361	9.747	0	9.747	0	15.465	10.274	9.715
Directe lasten	29.080	63.566	10.019	73.585	16	49.160	52.868	52.350
Kapitaallasten	2.938	3.216	-7	3.209	0	4.056	4.970	5.392
Overdrachten	17.135	1.500	-950	550	-63	0	0	0
Subtotaal Lasten	59.514	78.029	9.062	87.091	12	68.681	68.112	67.457
Baten	-15.492	-8.424	3.185	-5.239	-38	-1.480	-1.480	-2.057
Saldo van lasten en baten	44.022	69.605	12.247	81.852	18	67.201	66.632	65.400
Storting reserves	26.017	18.454	17.224	35.678	93	11.505	7.600	4.000
Onttrekking reserves	-37.061	-1.300	-28.225	-29.525	2.171	-150	-150	-250
Resultaat	32.978	86.759	1.246	88.004	1	78.556	74.082	69.150

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Aanpassing areaal uitbreiding gebiedscontract 1 (Kop van Noord-Holland) onderhoud wegen. Er is meer areaaluitbreiding begroot dan daadwerkelijk is gerealiseerd. Deze bijstelling is afkomstig uit de Kaderbrief 2019 (directe lasten verlaagd, € 99.000, voordelig).

Vast onderhoud provinciale wegen. Er is meer areaaluitbreiding begroot dan daadwerkelijk is gerealiseerd, waardoor de lasten inzake vast onderhoud wegen zijn verlaagd (directe lasten verlaagd, € 282.000, voordelig).

Er vindt een overheveling plaats tussen de OD 2.1.2 en OD 2.1.4 omdat volgens de wettelijke regels Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) beweegbare kunstwerken onderdeel zijn van wegen en niet van vaarwegen (OD 2.1.2 baten verhoogd, € 186.000, OD 2.1.4 baten verlaagd, € 186.000, neutraal) en (OD 2.1.2 directe lasten verhoogd, € 256.239, OD 2.1.4 directe lasten verlaagd, € 256.239 neutraal).

Via de Kaderbrief 2019 is budget toegekend voor het innovatieproject Grass2Grit vanaf het begrotingsjaar 2019. Grass2Grit is een strooimiddel afkomstig van sap uit bermgras. Aan dit innovatieproject is een Europese subsidie gekoppeld. In 2018 zijn de eerste uitgaven gepland (directe lasten verhoogd, € 332.000, baten verhoogd, € 332.000, neutraal).

Technische bijstelling afkomstig uit Kaderbrief 2019. (storting reserve groot onderhoud verhoogd, € 166.000).

Overige mutaties < € 100.000:

- Bijstellen kapitaallasten Kaderbrief 2019 (kapitaallasten verlaagd € 7.000, voordelig);
- Correctie indexering 2018 op basis van GWW-index (directe lasten verlaagd met € 53.000, neutraal);
- Voor het onderzoek naar de mogelijkheid om d.m.v. smartphones verkeersgedrag van automobilisten te registeren is bij de jaarrekening het nog beschikbare budget onterecht vrijgevallen (directe lasten verhoogd, € 29.000, nadelig

Baten ten laste of ten gunste van de algemene middelen

De provincie heeft met de gemeenten Amsterdam, Haarlem en Zaanstad een overeenkomst gesloten met betrekking tot het technisch en verkeerskundig beheer. De provincie verricht tegen betaling het technisch en verkeerskundig beheer en sluit de drie gemeenten aan op de provinciale verkeerscentrale (baten verhoogd, € 150.000, voordelig). Vanuit het voorzichtigheidsprincipe worden deze baten nu pas geraamd omdat ten tijde van het opstellen van de begoting de overeenkomst nog niet helemaal rond was. De hiermee samenhangende lasten waren wel al in de begroting geraamd.

Door de overgang naar gebiedscontracten zijn schades < € 50.000 voor risico van de desbetreffende gebiedsaannemer. Voorheen kwamen deze schades voor risico van de provincie. De gebudgetteerde inkomsten als gevolg van door verzekeraars uitgekeerde schades vallen weg. Hierdoor heeft er een afwaardering van het geraamde bedrage voor schades aan de wegen plaatsgevonden (baten verlaagd, € 580.000, nadelig).

Lasten gedekt door specifieke baten

Door de omzetten van een voorziening groot onderhoud wegen naar een reserve groot onderhoud wegen wordt de vrijval van € 3,4 miljoen gecorrigeerd met de storting in de voorziening groot onderhoud wegen. (directe lasten verlaagd, € 3,4 miljoen, baten verhoogd, € 3,4 miljoen, neutraal).

Lasten gedekt door reserves

De uitgaven voor TWIN-H projecten weginfrastructuur worden netto verlaagd met € 529.000, neutraal.

Enerzijds door verhoging van de uitgaven in opdrachten met in totaal € 421.000:

- € 400.000 voor verbinding A8-A9. Voor de planfase Verbinding A8-A9 is op 29 mei 2018 besloten ten laste van het algemeen voorbereidingsbudget TWIN-H € 1,0 miljoen beschikbaar te stellen. Hiervan wordt in 2018 en 2019 respectievelijk € 400.000 en € 600.000 besteed;
- € 21.000 voor het investeringspakket (IPB) Alkmaar. Dit betreft het deelproject Nollenweg (haalbaarheid oeververbinding).

Anderzijds door verlaging subsidiebijdragen (overdrachten) deelprojecten IPB Alkmaar met netto bedrag van € 950.000:

- € 1,5 miljoen verlaging van de bijdrage Kogendijk. Deze bijdrage schuift door naar 2019 omdat er nog geen overeenstemming is met Rijkswaterstaat (RWS) over de bijdrage aan de fietstunnel onder de N9 bij Kogendijk;
- € 550.000 verhoging bijdrage Bergerweg. De bijdrage is voor aanpassing van de kruising Bergerweg/Jan Ligthartstraat, verplaatsing van een bushalte en verwijderen van een voetgangersoversteek ter verbetering van de verkeersveiligheid en doorstroming van het OV op de Bergerweg. Voor de verhoging wordt aan u een voorstel voorgelegd in Q4.

Bij controle van de jaarrekening 2017 is door de accountant geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud wegen niet voldoet aan de bepalingen van wettelijke regels van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Bij de resultaatbestemming van het jaarresultaat 2017 is aan PS voorgesteld een bestemmingsreserve groot onderhoud wegen in de stellen. De omzetting van de voorziening naar een reserve groot onderhoud wegen bij de jaarrekening 2017 leidt in 2018 tot de volgende mutaties:

- De variabele onderhoudsbudgetten wegen worden door de omzetting van een voorziening groot onderhoud wegen naar een reserve groot onderhoud wegen begroot in de exploitatie (directe lasten verhoogd, € 28,2 miljoen, onttrekkingen reserve verhoogd, € 28,2 miljoen, neutraal);
- De storting in voorziening groot onderhoud wegen wordt omgezet in een storting in de reserve groot onderhoud wegen (directe lasten verlaagd, € 15,5 miljoen, storting reserve, verhoogd, € 15,5 miljoen, neutraal);
- Het tekort op vast onderhoud wegen wordt gedekt vanuit de reserve groot onderhoud wegen. Dit conform besluitvorming Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG) 2015 (directe lasten verhoogd € 0,6 miljoen, onttrekking reserve verhoogd, € 0,6 miljoen, neutraal).

Overige mutaties < € 100.000: Verhoging budget SolaRoad op basis van planning van TNO (directe lasten verhoogd € 75.000, onttrekking reserve € 75.000, neutraal)

Overige mutaties reserves

Er heeft een actualisatie plaatsgevonden van de projecten groot onderhoud wegen en vaarwegen. Hierdoor vindt er een overheveling plaats van de reserve groot onderhoud vaarwegen naar de reserve groot onderhoud wegen van € 1,8 miljoen (reserve storting verhoogd, € 1,8 miljoen, neutraal).

De provincie heeft de reconstructie N197 Velsertraverse uitgevoerd en in 2017 afgerond. De projectkosten zijn lager uitgevallen dan het budget dat door projectpartners (gemeente Velsen en Rijkswaterstaat (RWS)) is toegezegd. De eindafrekening is inmiddels ontvangen. Het overschot op dit project bedraagt € 122.800 en wordt gestort in de reserve TWIN-H (baten verhoogd, € 122.800, storting reserve verhoogd, € 122.800, neutraal).

2.1.3 operationeel doel

Provinciale openbaar vervoervoorzieningen ontwikkelen, aanleggen en beheren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 2.1.3	Provinciale openbaar vervoervoorzieningen ontwikkelen, aanleggen en beheren							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	198	186	0	186	0	183	185	185
Directe lasten	666	209	-209	0	-100	0	0	0
Kapitaallasten	2	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	865	395	-209	186	-53	183	185	185
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	865	395	-209	186	-53	183	185	185
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	865	395	-209	186	-53	183	185	185

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door reserves

Dit betreft een bijstelling van de bestedingsraming van het project HOV A9 tunnel Schipholweg (directe lasten verlaagd, € 209.000, onttrekking reserve verlaagd € 209.000, neutraal).

2.1.4 operationeel doel

Provinciale vaarwegen ontwikkelen, aanleggen en beheren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
2.1.4.05 Operationeel beheren van vaarwegen	- Bediening van de objecten wordt conform vastgestelde bedientijden uitgevoerd. - Centrale bediening bruggen en sluizen 1 fase is operationeel (15 bruggen). - Bedieningsmethodiek Roskamsluis is operationeel.	- Bediening van de objecten conform vastgestelde bedientijden uitgevoerd. --1 brug gekoppeld aan centrale bediening - Bedieningsmethodiek Roskamsluis in voorbereiding.

Toelichting op te wijzigen instrument
- Centrale bediening bruggen en sluizen: de planning is zes maanden vertraagd ten opzichte van de mijlpalen in de samenwerkings-overeenkomsten. Dit heeft onder meer te maken met de levertijd van bouwmaterialen in een aantrekkende economie en de niet verwachte noodzakelijke aanpassingen bij de Stolperophaalbrug en Zijperbrug. Bij het uitvoeren van een nul-inspectie is geconstateerd dat aanpassingen nodig zijn in het kader van de Machinerichtlijn.
- Roskamsluis: De afstemming van de bedieningsmethodiek op de planning en maatregelen van het programma Machine Richtlijn vergde extra onderzoek, advies en afstemming. De uitvoering staat nu gepland in het najaar van 2019

Overige toelichtingen
PIP = Provinciaal Inpassings Plan

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 2.1.4	Provinciale vaarwegen ontwikkelen, aanleggen en beheren							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	1.406	1.312	0	1.312	0	1.297	1.308	1.308
Directe lasten	4.994	13.793	28	13.821	0	6.496	15.021	12.628
Kapitaallasten	1.431	2.280	-441	1.839	-19	3.797	5.757	6.662
Overdrachten	368	2.065	525	2.590	25	2.235	2.235	2.235
Subtotaal Lasten	8.199	19.450	112	19.562	1	13.825	24.321	22.833
Baten	-1.349	-2.199	211	-1.988	-10	-1.798	-1.567	-1.174
Saldo van lasten en baten	6.850	17.251	323	17.574	2	12.027	22.754	21.659
Storting reserves	23.789	1.670	6.027	7.697	361	1.300	1.600	800
Onttrekking reserves	0	-480	-7.123	-7.603	1.484	-789	-981	-1.085
Resultaat	30.639	18.441	-772	17.669	-4	12.538	23.373	21.374

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

In de Kaderbrief 2019 verleent de provincie voor het boekjaar 2018 een subsidie van € 1,0 miljoen voor het aanpassen van de Boerenverdrietsluis in Den Helder (overdrachten verhoogd, € 1,0 miljoen, nadelig).

Bijstelling van de kapitaalslasten PMO vaarwegen (Kaderbrief 2019) naar aanleiding van werkelijk gemaakte kosten in 2017 (kapitaallasten verlaagd, € 176.000, voordelig).

De overdracht aan het waterschap betreffende nautisch beheer (overeenkomst “herverdeling vaarwegen”) heeft nog niet volledig plaatsgevonden (overdrachten verlaagd, € 475.000, voordelig).

Overige mutaties < € 100.000:

- Bijstellen kapitaallasten vaarwegen (kapitaallasten verlaagd, € 2.000, voordelig);
- Correctie indexering 2018 op basis van GWW-index (directe lasten verlaagd, € 14.000, neutraal).

Lasten gedekt door specifieke baten

Door de omzetten van een voorziening groot onderhoud vaarwegen naar een reserve groot onderhoud vaarwegen wordt de vrijval van € 1,0 miljoen gecorrigeerd met de storting in de voorziening groot onderhoud vaarwegen (directe lasten verlaagd, € 1,0 miljoen, baten verlaagd, € 1,0 miljoen, neutraal).

Lasten gedekt door reserves

Bij controle van de jaarrekening 2017 is door de accountant geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud vaarwegen niet voldoet aan de bepalingen van wettelijke regels van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Bij de resultaatbestemming van het jaarresultaat 2017 is aan PS voorgesteld een bestemmingsreserve groot onderhoud vaarwegen in de stellen. De omzetting van de voorziening naar een reserve groot onderhoud vaarwegen bij de jaarrekening 2017 leidt in 2018 tot de volgende mutaties:

- De variabele onderhoudsbudgetten vaarwegen worden door de omzetting van een voorziening groot onderhoud vaarwegen naar een reserve groot onderhoud vaarwegen

begroot in de exploitatie (directe lasten verhoogd, € 3,6 miljoen, onttrekkingen reserve verhoogd, € 3,6 miljoen, neutraal);
- De storting in voorziening groot onderhoud vaarwegen wordt omgezet in een storting in de reserve groot onderhoud vaarwegen (directe lasten verlaagd, € 5,3 miljoen, storting reserve verhoogd, € 5,3 miljoen, neutraal);
- Het tekort op vast onderhoud vaarwegen wordt gedekt vanuit de reserve groot onderhoud vaarwegen. Dit conform besluitvorming Nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG) 2015 (directe lasten verhoogd € 2,1 miljoen, onttrekking reserve verhoogd, € 2,1 miljoen, neutraal).

De kapitaallasten in de begroting 2018 waren geraamd op € 480.000 op basis van een investeringsvolume voor 2017 van € 9,3 miljoen. De kapitaallasten en de onttrekking uit de reserve dekking kapitaallasten vaarwegen worden nu bijgesteld met € 223.000 op basis van de werkelijke uitgaven 2017. Deze bedragen € 7,1 miljoen. De lagere uitgaven ad € 2,2 miljoen worden veroorzaakt doordat de projecten Machinerichtlijn (MRL) en de Zelfbediening Roskamsluis een langere voorbereidingstijd hadden dan vooraf was ingeschat (€ 2,9 miljoen minder). Dit wordt veroorzaakt doordat de complexiteit van het programma MRL groter is dan vooraf was ingeschat (vele activiteiten bij verschillende bruggen, ook in afstemming met lopende projecten). Dit heeft ook invloed gehad op het project Roskamsluis, waar de MRL ook een bijdrage aan levert. Het project Vervanging Vechtbrug is eerder opgeleverd en voor het project centrale afstandsbediening is voor 2017 een te laag kasritme opgenomen (samen € 0,7 miljoen meer) (kapitaallasten verlaagd, € 223.000, neutraal, onttrekking reserve verlaagd, € 223.000, neutraal).

Bij PS-voordracht 2018-1 is besloten het restant voor Integrale ILG projecten (ILG: Investeringsbudget Landelijk Gebied) uit de reserve TWIN-H (€ 296.000) in te zetten voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers in provinciale vaarwegen. Daarnaast is een budget van € 44.000 in OD 3.2.1 bedoeld voor de voorbereidingskosten van de aanleg van natuurvriendelijke oevers langs de Schermervaart, Huigenvaart en Beverkoog. Aanvullend is bij de uitvoering van motie 110 € 500.000 bestemd voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Dit budget was opgenomen bij OD 6.3.1, Natuurinclusieve landbouw. In totaal wordt € 840.000 gestort in de reserve kapitaallasten vaarwegen ten behoeve van natuurvriendelijke oevers.

De afschrijvingstermijn voor het sluis en haven informatie punt (SHIP) is aangepast van 25 jaar naar 10 jaar. Dit leidt tot hogere kapitaallasten van € 28.000 naar € 70.000. Omdat de dekking van deze kapitaallasten geheel is voorzien vanuit de reserve kapitaallasten vaarwegen is dit neutraal (kapitaallasten verhoogd, € 42.000, onttrekking reserve verhoogd, € 42.000, neutraal). Aanvullend melden wij nu alvast dat de afschrijvingstermijn geen 10 maar 5 jaar dient te zijn. Deze omissie kon niet meer financieel verwerkt worden in de nu voorliggende zomernota en zal daarom financieel (neutraal) in de laatste begrotingswijziging worden verwerkt.

Overige mutaties reserves

Er heeft een actualisatie plaatsgevonden van de projecten groot onderhoud wegen en vaarwegen. Hierdoor vindt er een overheveling plaats van de reserve groot onderhoud vaarwegen naar de reserve groot onderhoud wegen van € 1,8 miljoen (reserve onttrekking verhoogd, € 1,8 miljoen, neutraal).

2.2 beleidsdoel

Vervoersbeleid maken en uitvoeren

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

2.2.1 operationeel doel

Mobiliteitsbeleid maken en uitvoeren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
2.2.1.01 Ontwikkelen van mobiliteitsbeleid	- Mobiliteitsplan aan PS voorgelegd in Q4-2018.	- Agenda Mobiliteit aan PS voorgelegd in Q1-2019.
Toelichting op te wijzigen instrument - Mobiliteitsplan aan PS voorgelegd in Q1 2019 in plaats van Q4-2018 als gevolg van vaststelling van de omgevingsvisie in PS in november. Het Mobiliteitsplan wordt de Agenda mobiliteit		
2.2.1.02 Verlenen van subsidies	- Subsidies voor Kleine Infrastructuur en Gedragsbeïnvloeding verleend in Q2-2018. - Subsidies fietsknelpunten verleend in Q2-2018.	- Subsidies voor Kleine Infrastructuur en Gedragsbeïnvloeding verleend in Q2-2018. - Subsidies fietsknelpunten vanaf Q3 verleend.

Toelichting op te wijzigen instrument
2.2.1.02 Subsidies fietsknelpunten: De regeling wordt in Q3-2018 door ons vastgesteld. De voorbereiding met de gemeenten om tot een passende regeling bij de vraag te komen, heeft meer tijd gekost dan te voren ingeschat. Zodra de regeling is vastgesteld, kunnen aanvragen worden ingediend. Deze worden direct na ontvangst beoordeeld en verleend.

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 2.2.1 Mobiliteitsbeleid maken en uitvoeren

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	953	1.056	0	1.056	0	1.162	1.156	1.151
Directe lasten	7.936	13.565	305	13.869	2	1.837	1.799	1.799
Kapitaallasten	7.528	10.451	-148	10.303	-1	15.505	18.090	20.309
Overdrachten	23.235	23.222	14.258	37.480	61	13.931	13.329	13.329
Subtotaal Lasten	39.652	48.294	14.414	62.708	30	32.435	34.374	36.588
Baten	-10.573	-2.507	-229	-2.736	9	-639	-639	-639
Saldo van lasten en baten	29.079	45.787	14.185	59.972	31	31.796	33.735	35.949
Storting reserves	102.335	56.767	11.741	68.508	21	34.784	28.215	27.563
Onttrekking reserves	-42.193	-33.577	-15.210	-48.787	45	-24.833	-18.066	-18.066
Resultaat	89.221	68.977	10.716	79.693	16	41.747	43.884	45.446

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Metropool Regio (MRA) E

Bij de Kaderbrief 2019 is ter voorfinanciering van het plaatsen van laadpalen een bedrag van € 1,1 miljoen beschikbaar gesteld uit algemene middelen waarmee de maximale uitgaven zijn verhoogd naar € 3,2 miljoen.

Op basis van het actuele programma zijn de uitgaven in deze zomernota vooralsnog geraamd op € 3,1 miljoen. De bijbehorende dekking is conform besluit verdeeld over diverse dekkingsposten als volgt opgenomen: € 1,2 miljoen uit algemene middelen (vanuit Kaderbrief en reeds begroot); € 723.000 uit de reserve Infrastructuur (ophoging van de kasraming met € 473.000) en € 1,2 miljoen uit bijdragen derden (een verlaging van de kasraming van € 560.000).

Lasten gedekt door algemene middelen

Administratieve correctie op de 2e begrotingswijziging. De middelen voor onderdeel "2.3.3. fietsbeleid" van de voordracht zijn onder OD 5.3.1 geplaatst en worden nu omgezet naar OD 2.2.1 (lasten verhoogd, € 100.000, neutraal).

In 2017 is voor € 1,1 miljoen minder besteed aan investeringen in nieuwe infrastructuur PMI. Op basis van een afschrijvingsperiode van 25 jaar leidt dit vanaf 2018 tot lagere kapitaallasten (lasten verlaagd, € 43.000, voordelig).

De uitgaven voor studiekosten Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek (voorheen Duinpolderweg) in 2018 worden verlaagd van € 1,5 miljoen naar € 549.000. De studiekosten vallen lager uit doordat de studiefase eerder wordt afgerond, namelijk in Q3-2018. Kosten die in Q4-2018 nog gemaakt worden komen ten laste van een voorbereidingskrediet. Voor de gehele studiefase komen de kosten uit op € 2,7 miljoen. Dit betekent een bijdrage per partner van € 900.000. Na verrekening van de al verleende bijdragen door de provincie, wordt de (eigen) provinciale bijdrage in 2018 van verlaagd van € 750.000 naar € 150.000 (lasten verlaagd, € 600.000, voordelig).

Bij de tweede begrotingswijziging is € 100.000 beschikbaar gesteld voor stil asfalt ten gunste van een gezonde leefomgeving. Dit bedrag wordt in 2018 ingezet voor gevelmaatregelen (lasten verlaagd, € 100.000, neutraal, zie OD 4.1.2 Basiskwaliteit borgen).

Lasten gedekt door specifieke baten

De uitgaven voor studiekosten Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek (voorheen Duinpolderweg) in 2018 worden verlaagd van € 1,5 miljoen naar € 549.000, doordat de studiefase eerder wordt afgerond. Hierdoor ontstaat een voordeel op de provinciale middelen van € 600.000. Voor het overige voordeel vind verrekening plaats met de bijdragen derden via de balanspost. Hierdoor worden de zowel de baten als de lasten met € 351.000 verlaagd. Daarnaast is de eindafrekening van de balanspost opgenomen. Het restant van € 618.000 wordt zowel als baat als als last opgenomen en terugbetaald aan de partners.

Voor de inhuur van projectondersteuning voor het Platform Bereikbaarheid Metropool Amsterdam (PBMA) is € 35.000 aan kosten geraamd, hetgeen de nettobijdrage van de provincie hieraan betreft. De feitelijke uitgaven zijn € 90.000, waar € 55.000 aan baten van de VRA tegenover staat (lasten verhoogd, specifieke baten verhoogd, € 55.000, neutraal).

De uitgaven voor MRA Elektrisch worden verlaagd door enerzijds lagere uitgaven en anderzijds door (extra) dekking derden t.l.v. reserve Infrastructuur van € 473.000 (lasten verlaagd, specifieke baten, € 560.000, neutraal).

De uitgaven t.l.v. de Uitvoeringsregeling Wayfinding worden hoger. Reden is dat de niet tot besteding komende ontvangen bijdrage van de Vervoerregio Amsterdam (VRA) voor de uitvoeringsregeling wordt terugbetaald. De reden hiervoor is de lagere vaststelling van de subsidies voor de gemeenten Amsterdam en Haarlemmermeer (lasten verhoogd, specifieke baten, € 467.000, neutraal).

Lasten gedekt door reserves

De kapitaallasten in de begroting 2018 waren geraamd op € 1.605.000 op basis van een investeringsvolume voor 2017 van € 40,1 miljoen. De kapitaallasten en de onttrekking uit de reserve dekking kapitaallasten wegen worden nu bijgesteld met € 105.000 op basis van de werkelijke uitgaven 2017. Deze bedragen € 37,5 miljoen. De lagere uitgaven ad € 2,6 miljoen

worden veroorzaakt o.a. door het project N23 Westfrisiaweg (incl. vaarduikers). Door een hogere inzet van ontvangen bijdragen van derden aan het project, dan was voorzien, is de onttrekking van de kapitaalslasten lager uitgevallen. Ook worden de vaarduikers niet in 2017 maar in 2018 gerealiseerd (€ 0,9 miljoen minder). Door de complexiteit in afstemming met de vele partijen en vertraging van de aanbesteding is het project Blauwe Golf niet in 2017, maar in 2018 opgeleverd. Dit heeft geleid tot een lager kasritme in 2017 dan geraamd (€ 0,7 miljoen minder). Ook bij het project N241 Nes fietstunnel is de oplevering vertraagd doordat de opleverdossiers nog niet volledig waren. Dit heeft geleid tot een lager kasritme (€ 1,6 miljoen minder). Daarnaast is er na opgave van de kapitaallasten voor de begroting 2018 het PMI project de N243 Noordervaart van de studiefase naar de planfase gepromoveerd en is bij de 2e actualisatie PMI een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld (€ 0,6 miljoen meer) (lasten verlaagd, € 105.000, onttrekkingen reserve verlaagd, € 105.000, neutraal).

Bij de 2e begrotingswijziging 2018 is € 100.000 beschikbaar gesteld voor een studie naar het oplossen van knelpunten Fietsinfrastructuur. Hierdoor kan voor een gelijk bedrag de dekking vanuit de reserve Fietsinfrastructuur worden afgeraamd (lasten verlaagd, € 100.000, onttrekking reserve Infrastructuur verlaagd, € 100.000, neutraal).

De uitgaven ten laste van de reserve Infrastructuur worden netto verhoogd met € 189.000.

Enerzijds door lagere vergoeding omrijkosten OV aan concessiehouders met € 370.000 omdat deze in 2017 al zijn geboekt. Anderzijds door hogere uitgaven van € 559.000. Deze hogere uitgaven bestaan uit de volgende posten:

- € 473.000 extra bijdrage MRA Elektrisch voor het plaatsen van laadpalen;
- € 86.000 aan hogere opdrachtverlening, voornamelijk voor vervolgonderzoek voor goederenvervoer over water

(lasten verhoogd, onttrekking reserve Infrastructuur verhoogd, € 189.000, neutraal).

De subsidie-uitgaven voor kleine infrastructuur worden netto verhoogd met € 1,2 miljoen.

Enerzijds door verlaging van het subsidieplafond 2018 van € 18,9 miljoen met € 3,7 miljoen door ondervraging subsidieplafonds en anderzijds door raming uitbetaling van voor 2018 vastgelegde subsidieverplichtingen kleine infrastructuur van € 4,9 miljoen (lasten verhoogd, onttrekking reserve Infrastructuur verhoogd, € 1,2 miljoen, neutraal).

Eindafrekening van de uitgaven voor Mobiliteitsmanagement voor het onderdeel het mijden van de spits, goederenvervoer en incidentmanagement van het programma “Beter Benutten Vervolg” heeft begin 2018 plaatsgevonden, terwijl dat eind 2017 was geraamd (lasten verhoogd, onttrekking reserve Infrastructuur verhoogd, € 466.000, neutraal).

Extra project landelijke werkgroep intelligente kruispunten. Het project betreft het ontwikkelen en aanpassen van de systemen ten behoeve van alle wegbeheerders (baten en directe lasten verhoogd, reserve Infrastructuur € 520.000 neutraal).

De uitgaven voor Smart Mobility uit de Kaderbrief 2018 worden gedekt uit de reserve infrastructuur voor € 10,5 miljoen en € 550.000 wordt gedekt uit de exploitatie. Het deel exploitatie wordt in de reserve infrastructuur gestort zodat alle Smart Mobility uitgaven ten laste van de reserve infrastructuur worden gebracht (baten verhoogd, storting reserve infrastructuur verhoogd, € 550.000 neutraal).

Onttrekking vanuit reserve Infrastructuur. Dit betreft het aandeel van de provincie (voor de vervanging van de Zaanbrug (lasten verhoogd, onttrekking reserve Infrastructuur verhoogd, € 11,6 miljoen, neutraal).

Overige mutaties reserves

In 2017 is vanuit de reserve Fietsinfrastructuur voor de Fietstunnel Nes (N241) € 1.6 miljoen overgeheveld (krediet € 1.8 miljoen). Het resterende bedrag wordt nu overgeheveld (onttrekkingen verhoogd, € 164.000, neutraal).

In 2018 wordt er vanuit de reserve Infrastructuur budget overgeheveld:

- € 90.000: in 2017 is het grootste deel regionale bijdrage N241 overgeheveld naar de reserve Dekking Kapitaallasten Wegen. Het resterend budget wordt nu ook overgeheveld;
- € 650.000: bij de 2e actualisatie PMI 2018 (PS 9 juli 2018) hebben PS besloten het krediet van het project HOV in ’t Gooi op te hogen vanwege een scopewijziging. Deze bijdrage

t.l.v. de reserve Infrastructuur wordt overgeheveld en toegevoegd aan de reeds overgehevelde middelen voor het project (onttrekkingen verhoogd, € 740.000, neutraal).

BDU-middelen infrastructuur worden ingezet voor exploitatie OV. Als gevolg hiervan wordt de storting in de reserve OV verlaagd en de storting in de reserve Infrastructuur en Fietsinfrastructuur verhoogd. Dit is conform het GS-besluit d.d. 12 juli 2016 over het Addendum en overlegd met het toenmalige Ministerie van I&M (storting verhoogd, reserve Infrastructuur, € 5,6 miljoen, neutraal) (storting verhoogd, reserve Fietsinfrastructuur, € 355.000, neutraal). Zie ook de toelichting bij OD 2.3.2. in OV voorzieningen investeren.

Een administratieve correctie naar aanleiding van de voorlopige eindafrekening concessie OV 2017. Deze eindafrekening is (ad € 2,0 miljoen) in de jaarstukken 2017 ten laste gebracht van BDU INFRA, terwijl het OV betreft. In 2018 wordt dit rechtgezet door een verlaagde storting van afgerond € 2,0 miljoen in de reserve OV ten gunste van een evenredige storting in de Reserve Infrastructuur (storting verhoogd, reserve Infrastructuur, € 2,0 miljoen, neutraal). Zie ook OD 2.3.2. In OV voorzieningen investeren

De storting in de reserve Dekking Kapitaallasten Wegen is verhoogd met als redenen:

- € 6.4 miljoen: bij de 2e actualisatie PMI 2018 (PS: 9 juli 2018) hebben PS ermee ingestemd dat de vrijval van middelen N201 wordt ingezet ter dekking van de N23 Westfrisiaweg;
- € 164.000: in 2017 is vanuit de reserve Fietsinfrastructuur van het krediet N241 Fietstunnel Nes € 1.8 miljoen een bedrag van € 1.64 miljoen overgeheveld. Het resterende bedrag wordt nu overgeheveld;
- € 90.000: in 2017 is het grootste deel regionale bijdrage N241 overgeheveld naar de reserve Dekking Kapitaallasten Wegen. Het resterend budget wordt nu ook overgeheveld (stortingen verhoogd, € 6.6 miljoen, neutraal).

Uit het provinciefonds wordt een decentralisatie uitkering (DU) ontvangen voor Beter Benutten ter hoogte van € 3,0 miljoen. Deze middelen worden gestort in de reserve Infrastructuur en zijn neutraal met de ontvangst in het provinciefonds in Programma 8 (lasten verhoogd, € 3,0 miljoen, neutraal).

2.2.2 operationeel doel

Rijksbeleid beïnvloeden

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
2.2.2.01 Maken/ontwikkelen van beleid en beïnvloeden van Rijksbeleid	- Samen met het Rijk en de Regiopartijen opstellen van het Programma Bereikbaarheid in, van en naar de MRA en daar PS over informeren in Q4-2018. - Instemming verkrijgen van het Rijk voor een door de provincie ondersteund voorkeursalternatief in de MIRT verkenning corridor Amsterdam – Hoorn en PS daarover informeren in Q4-2018. - Instemming verkrijgen van het Rijk met het door de MRA op te stellen Regionaal OV toekomstbeeld en PS daarbij betrekken en over informeren Q4-2018.	- Samen met het Rijk en de Regiopartijen opstellen van het Programma Bereikbaarheid in, van en naar de MRA en daar PS over informeren in Q4-2018. - Instemming verkrijgen van het Rijk voor een door de provincie ondersteund voorkeursalternatief in de MIRT verkenning corridor Amsterdam – Hoorn en PS daarover informeren in Q2-2019. - Instemming verkrijgen van het Rijk met het door de MRA op te stellen Regionaal OV toekomstbeeld en PS daarbij betrekken en over informeren Q4-2018.

Toelichting op te wijzigen instrument
- Instemming verkrijgen van het Rijk voor een door de provincie ondersteund voorkeursalternatief in de MIRT verkenning corridor Amsterdam – Hoorn en PS daarover informeren in Q2-2019 zoals toegelicht in de C-agenda Commissie M&F van 17 mei 2018.

Overige toelichtingen
Betekenis van de gebruikte termen en afkortingen:
MIRT: Meerjarenprogramma infrastructuur, Ruimte en Transport

Extra informatie voor kaderstelling of controle:
- Regionaal OV toekomstbeeld: doordat het opstellen van zowel het regionale als het landelijke OV toekomstbeeld meer tijd vergt bestaat de mogelijkheid dat de afronding ervan uitloopt naar Q1-2019. PS (Commissie M&F) zijn al wel in Q2 geïnformeerd en zullen ook doorlopend geïnformeerd worden.

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 2.2.2 Rijksbeleid beïnvloeden

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	80	79	0	79	0	81	80	79
Subtotaal Lasten	80	79	0	79	0	81	80	79
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	80	79	0	79	0	81	80	79
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	80	79	0	79	0	81	80	79

Toelichting op het meerjarenoverzicht

2.3 beleidsdoel

Openbaar vervoer waarborgen

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

2.3.1 operationeel doel

OV concessies aanbesteden en beheren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 2.3.1 OV concessies aanbesteden en beheren

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	416	416	0	416	0	423	419	416
Directe lasten	507	404	0	404	0	284	284	284
Overdrachten	49.692	49.202	685	49.887	1	50.125	50.762	51.262
Subtotaal Lasten	50.615	50.022	685	50.707	1	50.832	51.465	51.962
Baten	-49.355	0	-6.638	-6.638	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	1.260	50.022	-5.954	44.069	-12	50.832	51.465	51.962
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	1.260	50.022	-5.954	44.069	-12	50.832	51.465	51.962

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door specifieke baten

Het Bonus-malus saldo wordt overgeheveld naar de reserve OV zodat het kan worden ingezet voor projecten die de kwaliteit van reizen met OV verhogen (lasten verhoogd, € 685.000, neutraal uit BDU Rijksgelden). Hier staat een verhoogde storting in de reserve OV tegenover (zie OD 2.3.2 In OV voorzieningen investeren).

Baten ten gunste van algemene middelen

In IPO verband en in overleg met het toenmalige ministerie van I&M is afgesproken om de BDU Rijksmiddelen uit voorgaande jaren versneld in te zetten via de exploitatiebijdragen openbaar vervoer (hogere baten, Rijksbijdrage BDU, € 6.638.000 neutraal). Hier staat een verlaagde storting in de reserve OV tegenover (zie OD 2.3.2 In OV voorzieningen investeren).

2.3.2 operationeel doel

In OV voorzieningen investeren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 2.3.2 In OV voorzieningen investeren

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	295	309	0	309	0	326	324	322
Directe lasten	370	1.614	-571	1.043	-35	200	137	0
Kapitaallasten	116	810	-222	588	-27	1.980	3.192	3.828
Overdrachten	-5.760	7.199	8.065	15.264	112	4.280	700	0
Subtotaal Lasten	-4.979	9.932	7.272	17.204	73	6.786	4.353	4.150
Baten	0	0	-175	-175	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	-4.979	9.932	7.097	17.029	71	6.786	4.353	4.150
Storting reserves	100.527	49.308	-6.583	42.725	-13	50.308	50.309	50.000
Onttrekking reserves	-3.149	-55.617	556	-55.062	-1	-52.891	-54.803	-55.239
Resultaat	92.399	3.623	1.070	4.693	30	4.203	-141	-1.089

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door reserves

De kapitaallasten in de begroting 2018 waren geraamd op € 810.000 op basis van een investeringsvolume voor 2017 van € 20,3 miljoen. De kapitaallasten en de onttrekking uit de reserve dekking kapitaallasten ov worden nu bijgesteld met € 222.000 op basis van de werkelijke uitgaven 2017. Deze bedragen € 14,7 miljoen. Het verschil ad € 5,6 miljoen worden veroorzaakt door mindere uitgaven ad € 7,6 miljoen voor de projecten HOV 't Gooi (door het niet voldoen aan voorwaarden om de aanbestedingsfase te kunnen starten met een beheersbaar risicoprofiel is vertraging ontstaan), Brug Ouderkerk aan de Amstel (er loopt een rechtszaak n.a.v. de aanbesteding) en het project Productformules OV. Dit project is al enige jaren in uitvoering. Door een wijziging van de BBV moet het binnen het EXIN-H beschikbare budget voor dit project worden gestort in de reserve Kapitaallasten OV. Dit heeft in 2018 plaatsgevonden (€ 1,6 miljoen minder in 2017). De uitgaven aan het project HOV Aalsmeer bedragen € 2 miljoen meer dan de raming. Dit wordt veroorzaakt door de extra kosten van bodemverontreiniging (PFOS) die bij het opstellen van de begroting 2018 niet waren voorzien (lasten verlaagd, onttrekking reserve Dekking Kapitaallasten OV-infrastructuur verlaagd, € 222.000, neutraal).

De uitgaven voor EXIN-H projecten OV worden verlaagd met netto € 150.000 door:

- € 200.000 verlaging uitgaven Verkeersmanagement;
- € 60.000 verhoging studiekosten HOV Noordwijk vanwege aanvullend onderzoek naar het tracé;
- € 53.000 verhoging opdrachten Wayfinding (het beheer/aanpassen van de zogenaamde Knop-kaarten bij de NS stations);

- € 67.000 verlaging door verrekening van de uitvoeringskosten van Wayfinding met VRA door lagere subsidies;
- € 4.000 verhoging overige opdrachten
  (lasten verlaagd, onttrekking reserve EXIN-H verlaagd, €150.000, neutraal).

De subsidie-uitgaven EXIN-H projecten OV worden verhoogd met € 5,31 miljoen met als verklaring:

- € 1,5 miljoen verlening (van de in 2017 uitgestelde) subsidie aan RWS voor bus voorzieningen A1;
- € 1,9 miljoen verlening (van de in 2017 uitgestelde) subsidie Uithoornlijn aan de vervoerregio;
- € 1,9 miljoen verlening subsidies Investeringsagenda doorstroming OV.

(lasten verhoogd, reserve EXIN-H, € 5,3 miljoen, neutraal).

De uitgaven voor de OV subsidies worden verhoogd met € 2,8 miljoen, ten laste van de reserve OV, met als verklaring:

- € 2,3 miljoen voor de uitvoeringsregeling 2018 halte toegankelijkheid;
- € 383.000 voor de subsidieregeling Texel 2014-2016;
- € 613.000 voor de subsidieregeling Texel vervolg

(lasten verhoogd, onttrekking reserve OV verhoogd, € 2,8 miljoen, neutraal).

De uitgaven van de OV projecten dalen met € 488.000, als gevolg van:

- € 600.000 lagere uitgaven doordat het studiebudget binnen de Investeringsagenda OV verlaagd wordt naar € 100.000 per jaar. De middelen (ad € 600.000) worden later ingezet voor toekomstig te verstrekken subsidies binnen de Investeringsagenda OV;
- € 10.000 extra kosten voor de pilot Texel in verband met fase 2 (2016-2018);
- € 20.000 extra voor het deelfietsproject Huizen in verband met een verlenging van de opdracht als gevolg van de doorloop van de pilot en de verlenging opdracht leverancier deelfietsen en onderzoek locatie uitbreiding.
- € 100.000 extra uitgaven voor programma OV-reiziger centraal 2016-2019 binnen de visie OV 2020 voor de lopende opdrachten

(lasten verlaagd, onttrekking reserve OV verlaagd, € 488.000, neutraal).

Overige lasten (lager dan € 100.000) ten laste van de reserve OV, betreffen € 14.500 extra kosten voor de buurtbussen en ROCOV N-H.

Overige mutaties reserves

De resterende middelen uit bijdrage BON-Route € 133.111 voor de OV-tool en Stichtse Brug € 41.600 worden overgeheveld naar de reserve OV. Hiermee zijn de balansposten m.b.t. BDU-saldi helemaal leeg aan het eind van het jaar (bijdrage OV voorziening verhoogd, € 175.000, neutraal).

Wegens de versnelde inzet van het BDU-oud saldo INFRA is de storting in de reserve OV verlaagd. De onttrekking en kasraming voor exploitatie OV nemen evenredig af (onttrekking verlaagd, reserve OV, € 6,6 miljoen, neutraal). De versnelde inzet is toegelicht onder OD 2.3.1. OV concessies aanbesteden en beheren en OD 2.2.1 Mobiliteitsbeleid maken en uitvoeren.

In 2017 is het geheel restantbudget Productformules R-Net van € 5.712.000 vanuit de reserve EXIN-H overgeheveld naar de reserve Dekking Kapitaallasten OV-infrastructuur. Bij de 2e actualisatie PMI 2018 (PS: 9 juli 2018) hebben PS voor dit project een krediet van € 2.914.143 beschikbaar gesteld. Het resterend budget wordt teruggeboekt naar de reserve EXIN-H (onttrekkingen verhoogd, € 2,8 miljoen, neutraal).

BDU-middelen infrastructuur worden ingezet voor exploitatie OV. Als gevolg hiervan wordt de storting in de reserve OV verlaagd en de storting in de reserve Infrastructuur en Fietsinfrastructuur verhoogd. Dit is conform het GS-besluit d.d. 12 juli 2016 over het Addendum en overlegd met het toenmalige Ministerie van I&M (storting verlaagd, reserve OV, € 6,64 miljoen, neutraal). Zie ook OD 2.2.1 Mobiliteitsbeleid maken en uitvoeren.

Het Bonus-malus saldo uit BDU-Rijksgelden is overgeheveld naar de reserve OV zodat het in 2021 kan worden ingezet voor vervanging van buurtbussen (storting verhoogd, € 685.000, neutraal (zie ook OD 2.3.1 OV concessies aanbesteden en beheren).

Een administratieve correctie naar aanleiding van de voorlopige eindafrekening concessie OV 2017. Deze is (ad € 1,97 miljoen) in de jaarstukken 2017 ten laste gebracht van BDU INFRA terwijl

het OV betreft. In 2018 wordt dit rechtgezet door een verlaagde storting van afgerond € 1,97 miljoen in de reserve OV ten gunste van een evenredige storting in de Reserve INFRA (storting verlaagd, reserve OV, € 1,97 miljoen, neutraal). Zie ook OD 2.2.1 Mobiliteitsbeleid maken en uitvoeren.

De resterende middelen uit bijdrage BON-Route € 133.111 voor de OV-tool en € 41.600 voor Stichtse brug worden overgeheveld van vooruit ontvangen middelen BDU naar de reserve OV. Hiermee zijn de balansposten m.b.t. BDU saldo's helemaal leeg aan het eind van het jaar (storting verhoogd, reserve OV, € 175.000, neutraal).

De storting in de reserve Dekking Kapitaallasten OV-infrastructuur is verhoogd met als redenen:

- € 40.000: in 2017 is van het restantbudget € 400.000 voor het project Alkmaar-Nieuwe Schermerweg € 360.000 vanuit de reserve EXIN-H overgeheveld. Het restantbudget van € 40.000 wordt daar nu aan toegevoegd.
- € 650.000: bij de 2de actualisatie PMI 2018 (PS 9 juli 2018) hebben uw staten besloten het krediet van het project HOV in 't Gooi op te hogen vanwege een scopewijziging. Deze bijdrage ten lasten van de reserve Infrastructuur wordt overgeheveld en toegevoegd aan de reeds overgehevelde middelen van het project (stortingen verhoogd, € 690.000, neutraal).

Programma 3 Water

Maatschappelijk doel

Waterveiligheid waarborgen en water benutten en beheren.

Doelenboom

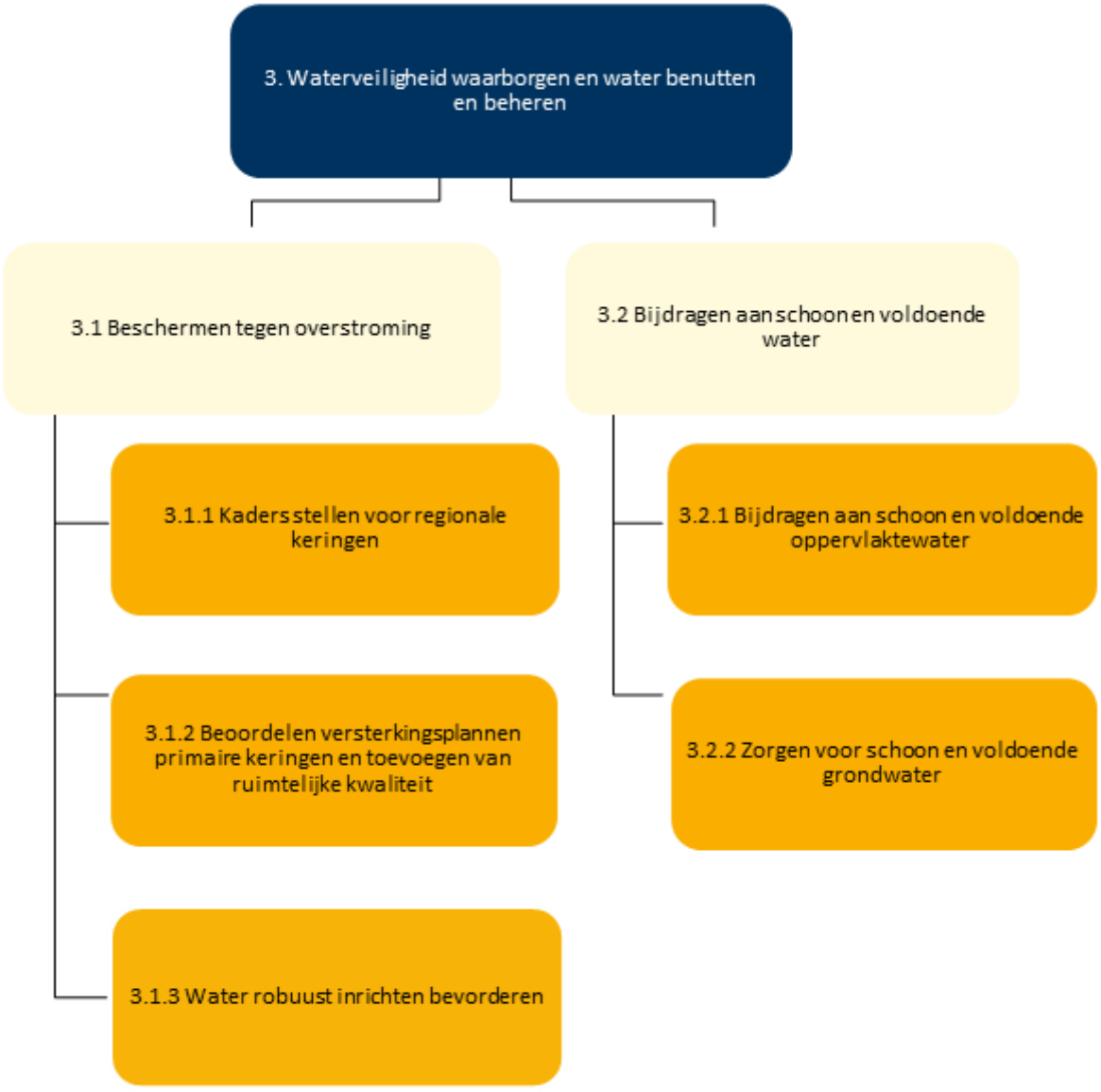

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

Programma 3		Water						
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Overdrachten	7.689	2.894	4.541	7.435	157	1.812	1.812	1.812
Apparaatskosten	1.911	1.921	0	1.921	0	1.965	1.948	1.934
Directe lasten	1.534	1.992	641	2.633	32	1.518	1.418	1.418
Subtotaal Lasten	11.133	6.807	5.182	11.989	76	5.295	5.178	5.164
Baten	-1.028	-835	-1.295	-2.130	155	-835	-835	-835
Saldo van baten en lasten	10.105	5.972	3.887	9.859	65	4.460	4.343	4.329
Storting reserves	5.431	4.722	7	4.729	0	5.301	0	0
Onttrekking reserves	-1.421	-1.482	-4.736	-6.218	320	0	0	0
Resultaat	14.114	9.212	-842	8.370	-9	9.761	4.343	4.329

Toelichting op de budgettabel

Geen niet-resultaatneutrale mutaties

3.1 beleidsdoel

Beschermen tegen overstroming

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

3.1.1 operationeel doel

Kaders stellen voor regionale keringen

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 3.1.1 Kaders stellen voor regionale keringen

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	97	96	0	96	0	98	97	96
Directe lasten	2	35	0	35	0	35	35	35
Overdrachten	10	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	109	131	0	131	0	133	132	131
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	109	131	0	131	0	133	132	131
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	109	131	0	131	0	133	132	131

Toelichting op het meerjarenoverzicht

3.1.2 operationeel doel

Beoordelen versterkingsplannen primaire keringen en toevoegen van ruimtelijke kwaliteit

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
3.1.2.01 Toezien op het opstellen en het goedkeuren van projectplannen voor de versterking van primaire keringen	- Het projectplan Markermeerdijken ter visie gelegd voor inspraak. - Gecoördineerde beroepsprocedure voor de Raad van State voor projectplan Prins Hendrikzanddijk en start van realisatie. - Projectplan goedgekeurd voor de versterking van de Markermeerdijken en indien van toepassing van de gecoördineerde beroepsprocedure voor de Raad van State. - Het Ruimtelijk Uitvoeringsprogramma Waddenpoort Den Oever in uitvoering. Twee projecten van het ruimtelijk uitvoeringsprogramma Den Oever in uitvoering genomen.	- Het projectplan Markermeerdijken ter visie gelegd voor inspraak. - Gestart met realisatie Prins Hendrikzanddijk. - Projectplan goedgekeurd voor de versterking van de Markermeerdijken. - Het Ruimtelijk Uitvoeringsprogramma Waddenpoort Den Oever in uitvoering. Twee projecten van het ruimtelijk uitvoeringsprogramma Den Oever in uitvoering genomen.
Toelichting op te wijzigen instrument - punt 2: er is geen beroep ingesteld bij de Raad van State waardoor er geen gecoördineerde beroepsprocedure hoeft te worden gestart. - punt 3: de goedkeuring zal eind 2018 plaatsvinden, waardoor de beroepsprocedure voor de Raad van State pas in 2019 aan de orde is.		
3.1.2.02 Investeren in de ruimtelijke kwaliteit bij dijkversterkingsprojecten	- Vanuit het Ambitie Programma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam subsidie verleend. - Totaal 21 projecten die subsidie hebben ontvangen van de 2e tranche Ruimtelijke kwaliteit Zwakke Schakels in uitvoering gebracht. - Programmaplan 2017-2020 voor De Nieuwe Afsluitdijk met project voor Economie, Energie en Ecologie in uitvoering. - Fietspad Prins Hendrikzanddijk in uitvoering.	- Ambitie Programma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam vastgesteld, Bestuursovereenkomst met circa 15 partijen ondertekend en subsidie uitvoeringsregeling vastgesteld. - Totaal 94 % van het totaal budget van de SOK Tranche 1 Ruimtelijke kwaliteit Zwakke Schakels eind 2018 aan de uitvoerende partijen uitbetaald. - Totaal 15 projecten die subsidie hebben ontvangen van Tranche 2 Ruimtelijke kwaliteit Zwakke Schakels is eind 2018 in uitvoering gebracht. - Programmaplan 2017-2020 voor De Nieuwe Afsluitdijk met project voor Economie, Energie en Ecologie in uitvoering. - Fietspad Prins Hendrikzanddijk in uitvoering.

Toelichting op te wijzigen instrument
- punt 1: De besluitvorming over de Markermeerdijken is uitgesteld, waardoor de besluitvorming voor het Ambitie Programma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam ook later wordt

vastgesteld.
- punt 2: de overige 6 % van het totaal budget van de SOK Tranche 1 wordt gerevserveerd voor 3 projecten waarvan uitvoering afhankelijk is van de uitspraak van de Raad van State.
- punt 3: van de oorspronkelijk 21 projecten zijn er 6 projecten geannuleerd, waarvan voor 2 projecten op verzoek van de ondernemer de subsidie is ingetrokken, voor 1 project de benodigde vergunning ontbreekt en voor 3 projecten de uiterste startdatum niet is gehaald.

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 3.1.2 Beoordelen versterkingsplannen primaire keringen en toevoegen van ruimtelijke kwaliteit

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	762	760	0	760	0	774	767	761
Directe lasten	623	454	300	754	66	279	279	279
Overdrachten	1.409	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	2.793	1.214	300	1.514	25	1.053	1.046	1.040
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	2.793	1.214	300	1.514	25	1.053	1.046	1.040
Storting reserves	3.750	3.750	0	3.750	0	3.750	0	0
Onttrekking reserves	-1.305	-175	-155	-330	89	0	0	0
Resultaat	5.239	4.789	145	4.934	3	4.803	1.046	1.040

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door reserves

Voor proces- en voorbereidingskosten voor meekoppelkansen bij dijkversterkingen wordt een kasraming opgenomen (lasten verhoogd, € 300.000, waarvan € 155.000, reserve meekoppelkansen bij dijkversterkingen en € 145.000 reserve TWIN-H).

3.1.3 operationeel doel

Water robuust inrichten bevorderen

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 3.1.3 Water robuust inrichten bevorderen

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	78	77	0	77	0	79	78	78
Directe lasten	26	87	0	87	0	87	87	87
Overdrachten	8	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	111	164	0	164	0	166	165	165
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	111	164	0	164	0	166	165	165
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	111	164	0	164	0	166	165	165

Toelichting op het meerjarenoverzicht

3.2 beleidsdoel

Bijdragen aan schoon en voldoende water

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

3.2.1 operationeel doel

Bijdragen aan schoon en voldoende oppervlaktewater

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 3.2.1 Bijdragen aan schoon en voldoende oppervlaktewater

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	840	858	0	858	0	884	877	870
Directe lasten	361	967	341	1.308	35	668	568	568
Overdrachten	2.267	1.869	4.541	6.410	243	787	787	752
Subtotaal Lasten	3.468	3.694	4.882	8.576	132	2.339	2.232	2.190
Baten	-64	0	-1.295	-1.295	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	3.404	3.694	3.587	7.281	97	2.339	2.232	2.190
Storting reserves	1.681	972	7	979	1	1.551	0	0
Onttrekking reserves	-117	-1.307	-4.581	-5.888	350	0	0	0
Resultaat	4.968	3.359	-987	2.372	-29	3.890	2.232	2.190

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Het budget voor voorbereidingskosten voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers langs de Schermervaart, Huigenvaart en Beverkoog wordt gestort in de reserve Kapitaallasten vaarwegen (lasten verlaagd, € 44.000, storting in reserve verhoogd bij OD 2.1.4).

Lasten gedekt door specifieke baten

Voor subsidieverlening op grond van de Uitvoeringsregeling subsidie Kennisontwikkeling Bodem & Water Noord-Holland 2017 wordt een budget opgenomen ten laste van de van de waterschappen ontvangen bijdragen (lasten en baten verhoogd, € 755.000).

In 2018 zal voor deze uitvoeringsregeling ook een bijdrage van de waterschappen worden ontvangen (lasten en baten verhoogd € 540.000).

Lasten gedekt door reserves

Voor de subsidieverlening op grond van de Uitvoeringsregeling Recreatief Personenvervoer over Water Noord-Holland 2018 wordt een kasraming opgenomen (lasten verhoogd, € 3 miljoen, reserve Waterrecreatie).

Er worden proceskosten voor Recreatief Personenvervoer over Water opgenomen (lasten verhoogd, € 370.000, reserve Waterrecreatie).

Aan het waterschap Amstel Gooi en Vecht wordt een subsidie buiten UVR verleend voor de aanleg van Natuurvriendelijke oevers (lasten verhoogd, € 400.000, reserve TWIN-H).

Een in 2012 verleende subsidie voor het project 'Waterberging Bovenkerker- en Noorderlegmeerpolder' is lager vastgesteld dan de oorspronkelijke verlening (lasten verlaagd, € 158.000, reserve TWIN-H).

Overige mutaties reserves

Bij de zomernota 2018 wordt de reserve Oostelijke Vechtplassen (OVP) gestart. In het gebiedsakkoord zijn afspraken gemaakt omtrent de bijdrage van de provincie, een deel daarvan betreft reserve waterrecreatie die gestort wordt in de voorziening OVP. Het deel van het budget dat uit de reserve waterrecreatie komt is € 1,2 miljoen en is beschikbaar voor de in het GS besluit van 17 oktober 2017 aangewezen vaarverbindingen. De besteding van deze middelen wordt gemonitord. Indien het project niet doorgaat of de bijdrage lager uitvalt, zullen deze resterende middelen worden teruggestort in de reserve waterrecreatie (onttrekking reserve verhoogd, 1,2 miljoen).

3.2.2 operationeel doel

Zorgen voor schoon en voldoende grondwater

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 3.2.2 Zorgen voor schoon en voldoende grondwater

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	134	130	0	130	0	130	129	129
Directe lasten	522	449	0	449	0	449	449	449
Overdrachten	3.996	1.025	0	1.025	0	1.025	1.025	1.060
Subtotaal Lasten	4.651	1.604	0	1.604	0	1.604	1.603	1.638
Baten	-964	-835	0	-835	0	-835	-835	-835
Saldo van lasten en baten	3.687	769	0	769	0	769	768	803
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	3.687	769	0	769	0	769	768	803

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Programma 4 Milieu

Maatschappelijk doel

Een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving in de provincie Noord-Holland bevorderen.

Doelenboom

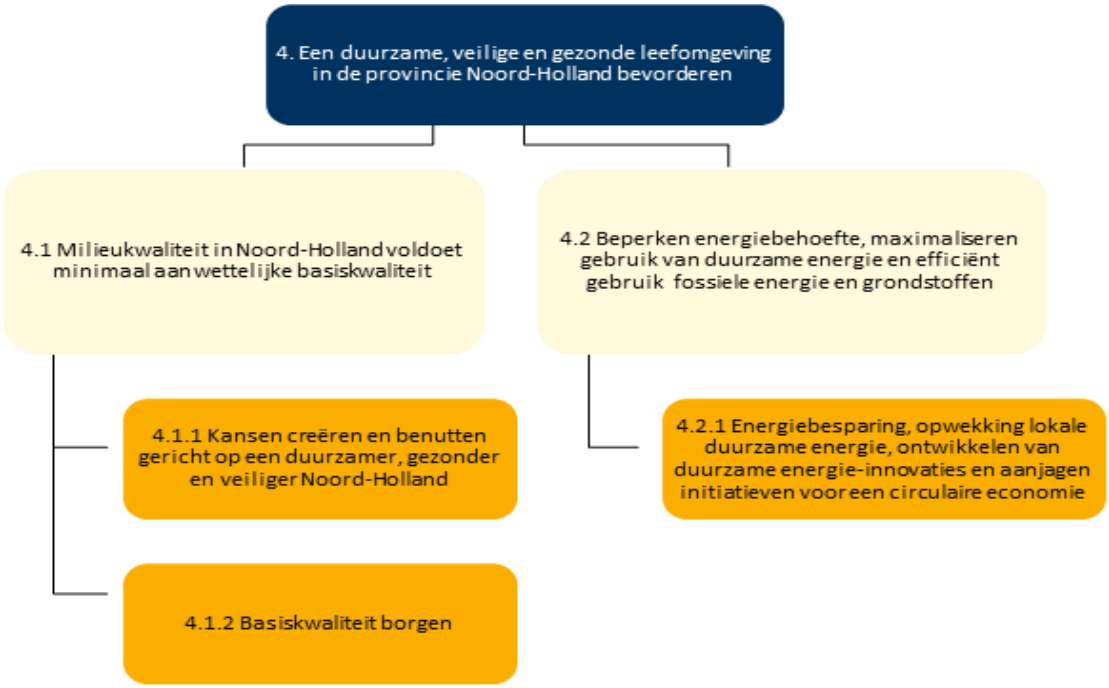

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

Programma 4	Milieu							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Kapitaallasten	23	0	0	0	0	0	0	0
Overdrachten	18.144	42.986	484	43.470	1	15.057	14.777	14.777
Apparaatskosten	2.943	2.970	0	2.970	0	3.049	3.031	3.011
Directe lasten	6.904	5.143	8.773	13.916	171	5.619	3.982	996
Subtotaal Lasten	28.014	51.099	9.257	60.355	18	23.725	21.790	18.784
Baten	-7.894	-3.071	-3.302	-6.373	108	-2.980	-2.616	-2.439
Saldo van baten en lasten	20.120	48.028	5.955	53.982	12	20.745	19.174	16.345
Storting reserves	18.044	2.773	2.979	5.752	107	0	0	0
Onttrekking reserves	-1.008	-1.310	-6.384	-7.694	487	0	0	0
Resultaat	37.156	49.491	2.549	52.040	5	20.745	19.174	16.345

Toelichting op de budgettabel

Lasten gedekt door algemene middelen

OD 4.1.1 Eén van de aandachtsgebieden bij Energietransitie is 'energiebesparing in de industrie'. Om hier vorm aan te geven zal voor een beperkte periode (2 jaar) capaciteit worden ingehuurd (lasten verhoogd, € 40.000, nadelig).

OD 4.1.1 Het organiseren van milieudialogen en een milieucafé zal worden uitbesteed. Daarnaast zal een strategische notitie worden opgesteld met betrekking tot de positionering van het instrument milieudialogen in het Noordzeekanaalgebied (lasten verhoogd, € 49.000, nadelig).

OD 4.1.1 Voor de drie stiltegebieden waar niet wordt voldaan aan de criteria die gelden voor stiltegebieden worden zogenaamde stiltetafels belegd. Daarnaast wordt een strategische notitie met betrekking tot stiltegebieden onder de omgevingswet opgesteld (lasten verhoogd, € 45.000, nadelig).

OD 4.1.2 Bij de tweede begrotingswijziging is voor de uitvoering van Motie 110, onderdeel gezonde leefomgeving, € 100.000 beschikbaar gesteld voor stil asfalt. Dit bedrag wordt in 2018 ingezet voor gevelmaatregelen. Voor stil asfalt komt in 2019 budget beschikbaar (lasten verhoogd, € 100.000, zie OD 2.2.1).

OD 4.1.2 De taken van de Stichting Landelijk Meetpunt Afvalstoffen (LMA) zijn overgegaan naar Rijkswaterstaat. Hiervoor heeft een uitname uit het provinciefonds plaatsgevonden en is het budget structureel op de Rijksbegroting geplaatst (lasten verlaagd, € 380.000, voordelig).

OD 4.1.2 Om het verbod op varend ontgassen van benzeenhoudende stoffen in Noord-Holland te kunnen handhaven worden 40 extra eNoses geplaatst langs het Noordzeekanaal en het Amsterdam-Rijnkanaal (lasten verhoogd, € 110.000, nadelig).

OD 4.1.2 Door aanvullende afsluitingsprocedures voor Schoteroog en Hollandse brug in het kader van de Nazorg Stortplaatsen is voor 2018 meer budget nodig (lasten verhoogd € 120.000, nadelig)

OD 4.1.2 Voor geluidtaken, waaronder het uitvoeren van het actieplan geluid met betrekking tot gevelisolatie, het behandelen van geluidhinderklachten en het adviseren over ruimtelijke- en infrastructurele plannen wordt capaciteit ingehuurd (lasten verhoogd, € 12.000, nadelig).

OD 4.1.2 Bij de Kaderbrief 2019, paragraaf 5.2, onderdeel N, zijn middelen beschikbaar gesteld voor ICT Regionale Uitvoeringsdienst Noord-Holland Noord. (lasten verhoogd, € 254.000, nadelig)

OD 4.2.1 Bij de tweede begrotingswijziging is voor de uitvoering van Motie 110, onderdeel Energietransitie € 24 miljoen beschikbaar gesteld. Een deel van dit budget wordt gebruikt ter dekking van de hogere apparaatskosten (lasten verlaagd, € 280.000, neutraal).

Baten

OD 4.1.2 Op basis van de legeopbrengsten in het kader van aanvragen voor Wabo-vergunningen in 2016 en 2017, de ontwikkeling van de legeopbrengsten in de eerste maanden van 2018 en bovendien de verwachting dat de economische hoogconjunctuur zal aanhouden, worden de verwachte legeopbrengsten inzake Wabo voor 2018 naar boven bijgesteld (baten verhoogd, € 1,3 miljoen, voordelig).

OD 4.1.1 Voor de uitgaven voor het Gebiedsbeheerplan Dammerweg (GS-nota 1085697/1086511) verwacht de provincie ongeveer de helft van de kosten te verhalen op de vier aangewezen bron eigenaren op basis van afkoopovereenkomsten (baten verhoogd, €187.000).

4.1 beleidsdoel

Milieukwaliteit in Noord-Holland voldoet minimaal aan wettelijke basiskwaliteit

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

4.1.1 operationeel doel

Kansen creëren en benutten gericht op een duurzamer, gezonder en veiliger Noord-Holland

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 4.1.1	Kansen creëren en benutten gericht op een duurzamer, gezonder en veiliger Noord-Holland							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	185	198	0	198	0	212	211	210
Directe lasten	604	242	6.705	6.947	2.771	278	278	278
Kapitaallasten	21	0	0	0	0	0	0	0
Overdrachten	125	71	0	71	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	935	511	6.705	7.216	1.312	490	489	488
Baten	-13	0	-187	-187	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	921	511	6.518	7.029	1.276	490	489	488
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	921	511	6.518	7.029	1.276	490	489	488

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Eén van de aandachtsgebieden bij Energietransitie is 'energiebesparing in de industrie'. Om hier vorm aan te geven zal voor een beperkte periode (2 jaar) capaciteit worden ingehuurd (lasten verhoogd, € 40.000, nadelig).

Voor de drie stiltegebieden waar niet wordt voldaan aan de criteria die gelden voor stiltegebieden worden zogenaamde stiltetafels belegd. Daarnaast wordt een strategische notitie met betrekking tot stiltegebieden onder de omgevingswet opgesteld (lasten verhoogd, € 45.000, nadelig).

Het organiseren van milieudialogen en een milieucafé zal worden uitbesteed. Daarnaast zal een strategische notitie worden opgesteld met betrekking tot de positionering van het instrument milieudialogen in het Noordzeekanaalgebied (lasten verhoogd, € 49.000, nadelig).

Als gevolg van wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording zijn de lasten met betrekking tot bodemsanering ontrecht niet opgenomen bij het opstellen van de begroting 2018 in 2017. De actualisatie van het programma Bodemsanering, het vaststellen van een ontwerp Gebiedsbeheerplan Dammerweg (GS-nota 1085697/1086511) en aanvullende te betalen DUB-gelden aan het Hoogheemraadschap Noorderkwartier en Waterschap Amstel, Gooi- en Vechtstreek vormen de totale uitgaven in 2018 (lasten verhoogd, € 6.571.000).

Baten

Voor de uitgaven voor het Gebiedsbeheerplan Dammerweg (GS-nota 1085697/1086511) verwacht de provincie ongeveer de helft van de kosten te verhalen op de vier aangewezen bron eigenaren op basis van afkoopovereenkomsten (baten verhoogd, €187.000).

4.1.2 operationeel doel

Basiskwaliteit borgen

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
4.1.2.02 Uitvoeren Nazorg Wm Stortplaatsen	- Sluiting stortplaats Schoteroog voorbereid. - Sluiting stortplaats Hollandse Brug voorbereid. - Twee nazorgplannen door GS goedgekeurd.	- Sluiting stortplaats Schoteroog voorbereid. - Sluiting stortplaats Hollandse Brug voorbereid. - Een nazorgplan door GS goedgekeurd.
Toelichting op te wijzigen instrument - punt 3: het Nazorgplan Schoteroog wordt later ingediend in verband met vertraging sluiting.		
4.1.2.06 Uitvoeren Regelgeving Burgerluchthavens- en Militaire luchthavens (RBML)	- Luchthavenbesluit Heliport Amsterdam vastgesteld. - Bestuurlijke afspraken ten aanzien van luchthavenbesluit helikopterplatform VUmc uitgevoerd.	- Concept Luchthavenbesluit Heliport Amsterdam vastgesteld. - Bestuurlijke afspraken ten aanzien van luchthavenbesluit helikopterplatform VUmc uitgevoerd.
Toelichting op te wijzigen instrument - punt 1: het Luchthavenbesluit zal dit jaar in ontwerp worden vastgesteld, definitieve vaststelling volgt in 2019. Er is onder andere meer tijd nodig om overeenstemming te bereiken over een verlegging van de aanvliegroute die nodig is in verband met de realisatie van het windpark Nieuwe Hemweg.		
4.1.2.09 Uitvoeren stiltebeleid	- Stiltebeleid herijkt en resultaten stiltetafels meegenomen in een aanpassing van de PMV en vervolgens in de Omgevingsvisie.	- Herijking stiltebeleid voorbereid.
Toelichting op te wijzigen instrument Voor de herijking van het stiltebeleid worden voor de drie te heroverwegen gebieden stiltetafels georganiseerd. De stiltetafels hebben plaatsgevonden van februari t/m mei 2018. Alleen voor de stiltetafel voor het stiltegebied Het Grootslag-west vindt nog een extra bijeenkomst plaats in juni. Deze stiltetafels worden na de zomer 2018 afgerond, waardoor de herijking van het stiltegebieden beleid niet meegenomen kan worden in de omgevingsvisie, maar meegenomen wordt in de omgevingsverordening. De omgevingsvisie heeft een andere looptijd en een hoog abstractieniveau, waarin het detailniveau voor het toekomstige stiltebeleid niet past. De aanpassing van de PMV wordt voor de zomer verwacht ook hier kan de herijking van het stiltebeleid niet in worden meegenomen, vanwege de doorlooptijd van de stiltetafels. De herijking van het stiltebeleid zal na de zomer 2018 plaatsvinden na afronding van de stiltetafels en zal een verwachte doorlooptijd hebben in het eerste kwartaal 2019.		
4.1.2.15 Actieplan geluid 2018-2023 provinciale wegen	- Beleid om geluidbelasting van provinciale wegen terug te dringen tijdig vastgesteld door GS.	- Beleid om geluidbelasting van provinciale wegen terug te dringen vastgesteld door GS.
Toelichting op te wijzigen instrument - De vaststelling van het Actieplan Geluid is vertraagd omdat eerst de financiering van de geluidreducerende maatregelen geborgd wordt via de gelden voor motie 110 en de Kaderbrief. Het definitieve actieplan geluid zal in het najaar worden vastgesteld.		

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 4.1.2 Basiskwaliteit borgen

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	1.509	1.490	0	1.490	0	1.508	1.501	1.492
Directe lasten	2.425	2.761	1.991	4.752	72	3.246	3.039	218
Kapitaallasten	1	0	0	0	0	0	0	0
Overdrachten	18.086	17.998	-116	17.882	-1	15.057	14.777	14.777
Subtotaal Lasten	22.022	22.249	1.875	24.123	8	19.811	19.317	16.487
Baten	-7.632	-3.026	-3.161	-6.187	104	-2.980	-2.616	-2.439
Saldo van lasten en baten	14.390	19.223	-1.286	17.937	-7	16.831	16.701	14.048
Storting reserves	18.044	2.773	2.979	5.752	107	0	0	0
Onttrekking reserves	-1.008	-1.310	-6.384	-7.694	487	0	0	0
Resultaat	31.426	20.686	-4.691	15.994	-23	16.831	16.701	14.048

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Bij de tweede begrotingswijziging is voor de uitvoering van Motie 110, onderdeel Gezonde leefomgeving € 100.000 beschikbaar gesteld voor stil asfalt. Dit bedrag wordt in 2018 ingezet voor gevelmaatregelen. Voor stil asfalt komt in 2019 budget beschikbaar. (lasten verhoogd, € 100.000, zie OD 2.2.1).

De taken van de Stichting Landelijk Meetpunt Afvalstoffen (LMA) zijn overgegaan naar Rijkswaterstaat. Hiervoor heeft een uitname uit het Provinciefonds plaatsgevonden en is het budget structureel op de Rijksbegroting geplaatst (lasten verlaagd, € 380.000, voordelig).

Om het verbod op varend ontgassen van benzeenhoudende stoffen in Noord-Holland te kunnen handhaven worden 40 extra eNoses geplaatst langs het Noordzeekanaal en het Amsterdam-Rijnkanaal (lasten verhoogd, € 110.000, nadelig).

Voor geluidtaken, waaronder het uitvoeren van het actieplan geluid met betrekking tot gevelisolatie, het behandelen van geluidhinderklachten en het adviseren over ruimtelijke- en infrastructurele plannen wordt capaciteit ingehuurd (lasten verhoogd, € 12.000, nadelig).

Bij de Kaderbrief 2019, paragraaf 5.2, onderdeel N, zijn middelen beschikbaar gesteld voor ICT Regionale Uitvoeringsdienst Noord-Holland Noord (lasten verhoogd, € 254.000, nadelig).

Door aanvullende afsluitingsprocedures voor Schoteroog en de Hollandse brug in het kader van de Nazorg Stortplaatsen is voor 2018 meer budget nodig (lasten verhoogd €120.000).

Baten

Op basis van de legeopbrengsten in het kader van aanvragen voor Wabo-vergunningen in 2016 en 2017, de ontwikkeling van de legeopbrengsten in de eerste maanden van 2018 en bovendien de verwachting dat de economische hoogconjunctuur zal aanhouden, wordt de te verwachten legeopbrengst voor Wabo voor 2018 naar boven bijgesteld naar € 2,3 miljoen (baten verhoogd, € 1,3 miljoen, voordelig).

Door aanvullende afkoopsommen in het kader van Nazorg Stortplaatsen, waaronder afkopen voor Crailo NS (SBNS) en de Kerkstraat Bussum ontvangt de provincie extra bedragen in 2018 (baten verhoogd, €1.806.000)

Lasten gedekt door specifieke baten

Van de provincie Noord-Brabant wordt een bijdrage ontvangen voor subsidieverlening op grond van de Uitvoeringsregeling subsidie opruiming drugsafval (lasten en baten verhoogd, € 10.000).

Voor de begeleiding van de transitiefase naar het landelijk verbod op varend ontgassen is door de provincies gezamenlijk een programmamanager ingehuurd om de nationale taskforce op te zetten en te begeleiden (lasten en baten verhoogd, € 69.000).

Overige mutaties reserves

Uit het provinciefonds is een bedrag ontvangen in de Meicirculaire van € 2.752.000 voor bodemsanering. Deze middelen worden gestort in de reserve Bodemsanering. Deze storting is neutraal met de ontvangst in het provinciefonds in Programma 8 (storting reserve Bodemsanering verhoogd, € 2.752.000, neutraal).

Als gevolg van wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording is de onttrekking aan de Reserve Bodemsanering onterecht niet opgenomen bij het opstellen van de begroting 2018 in 2017. De actualisatie van het programma Bodemsanering, het vaststellen van een ontwerp Gebiedsbeheerplan Dammerweg (GS-nota 1085697/1086511) en aanvullende te ontvangen DUB-gelden (Decentralisatie Uitkering Bodem) van het Ministerie van I&W DG Water en Bodem (Verseon 1061164) vormen de totale onttrekking in 2018 (Onttrekking aan Reserve Bodemsanering B&U, ontrekking verhoogd € 6.384.000).

4.2 beleidsdoel

Beperken energiebehoefte, maximaliseren gebruik van duurzame energie en efficiënt gebruik fossiele energie en grondstoffen

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

4.2.1 operationeel doel

Energiebesparing, opwekking lokale duurzame energie, ontwikkelen van duurzame energie-innovaties en aanjagen initiatieven voor een circulaire economie

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 4.2.1	Energiebesparing, opwekking lokale duurzame energie, ontwikkelingen van duurzame energie-innovaties en aanjagen initiatieven voor een circulaire economie							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	1.249	1.282	0	1.282	0	1.329	1.319	1.309
Directe lasten	3.876	2.140	77	2.217	4	2.095	665	500
Overdrachten	-67	24.917	600	25.517	2	0	0	0
Subtotaal Lasten	5.057	28.339	677	29.016	2	3.424	1.984	1.809
Baten	-249	-45	45	0	-100	0	0	0
Saldo van lasten en baten	4.808	28.294	722	29.016	3	3.424	1.984	1.809
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	4.808	28.294	722	29.016	3	3.424	1.984	1.809

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Bij de uitwerking van de voorstellen voor energietransitie die in motie 110 zijn opgenomen, is ook de inzet van capaciteit geraamd voor de uitvoering van deze voorstellen. Bij de tweede begrotingswijziging is dit door PS geaccordeerd. Deze inzet zal gepleegd worden vanuit de apparaatskosten. Het geraamde budget wordt overgeheveld van programmabudgetten naar het apparaatskostenbudget (lasten verlaagd, € 280.000, neutraal).

De vaste- en variabele beheersvergoeding voor het Participatiefonds Duurzame Economie nemen toe door de voorgenomen bijstorting van het fondsvermogen met € 25 miljoen (lasten verhoogd, € 109.000, nadelig).

In het businessplan PDENH is vastgelegd dat de provincie de jaarlijkse bijkomende kosten voor het uitvoeren van het fondsmanagement Participatiefonds Duurzame Economie vergoed, zoals communicatiekosten, inhuur specialistisch advies en vergoedingen aan het Investment Committee (lasten verhoogd, € 250.000, nadelig).

Lasten gedekt door reserves

Voor subsidieverlening op grond van de UVR regionaal energiebesparingsprogramma woningen Noord-Holland 2018 wordt een kasraming opgenomen (€ 400.000, reserve Actieprogramma 2010).

Voor subsidieverlening op grond van de Uitvoeringsregeling subsidie innovatieve financiering duurzaamheidsmaatregelen woningen Noord-Holland wordt een kasraming opgenomen (€ 200.000, reserve Actieprogramma 2010).

Programma 5 Ruimte

Maatschappelijk doel

Ruimtebeslag van wonen, werken en recreëren optimaliseren.

Doelenboom

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

Programma 5		Ruimte						
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Kapitaallasten	7.515	0	0	0	0	0	0	0
Directe lasten	23.892	20.102	7.444	27.546	37	16.384	12.134	9.854
Overdrachten	16.946	42.707	7.125	49.832	17	19.657	10.597	5.757
Apparaatskosten	8.515	9.191	0	9.191	0	9.046	8.975	8.911
Subtotaal Lasten	56.867	72.000	14.569	86.569	20	45.087	31.706	24.522
Baten	-26.947	-13.468	-4.578	-18.046	34	-14.991	-14.991	-14.391
Saldo van baten en lasten	29.921	58.532	9.991	68.523	17	30.096	16.715	10.131
Storting reserves	13.708	6.715	351	7.066	5	9.430	600	0
Onttrekking reserves	-3.493	-30.463	-7.367	-37.830	24	-13.625	-8.735	-1.450
Resultaat	40.136	34.784	2.975	37.759	9	25.901	8.580	8.681

Toelichting op de budgettabel

Lasten gedekt door algemene middelen

OD 5.1.2. Eind 2017 is Crailo verkocht. De jaarlijkse beheerskosten voor Crailo worden daarom structureel afgeraamd (lasten verlaagd, € 550.000, voordelig).

OD 5.1.2. Eind 2017 is Crailo verkocht. Hierdoor is het niet meer nodig om een legionella-beheerplan voor Crailo uit te voeren. De hiervoor voorziene kosten van € 260.000 worden afgeraamd (lasten verlaagd, € 260.000, voordelig).

OD 5.1.2. De betaling van de afgesproken bijdrage aan Schiphol Logistics Park (SLP) aangaande de infrastructuur van het bedrijventerrein vindt plaats op het moment van de eerste levering van het PNH-eigendom SLP-Zuid aan een nieuwe eigenaar. Dit is voorzien in 2020 (lasten verlaagd, € 690.000, voordelig).

OD 5.1.2. Enkele panden die aangekocht zijn in het kader van de uitbreiding van de N201 worden dit jaar verkocht. Hiervoor worden de bijkomende verkoopkosten eenmalig met € 150.000 verhoogd. Tevens zijn de bijkomende kosten voor de voorziene verkopen van overtollig PNH-eigendom structureel met € 100.000 verhoogd (lasten verhoogd, € 250.000, nadelig).

OD 5.3.1. In 2017 is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst voor het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord aangegaan waarbij eenmalige kosten voor 2018 (€ 250.000) in eerste instantie binnen de begroting van regionale economie opgevangen zouden moeten worden. Het opvangen van dit bedrag valt samen met hogere dan wel onvoorziene uitgaven voor de dossiers Pallas en Distriport (respectievelijk uitvoeren 2nd opinion en extra juridische kosten). Dat leidt tot de extra budgetaanvraag van € 100.000 voor 2018 voor beleidsonderzoek en monitoring (lasten verhoogd, € 100.000, nadelig).

OD 5.3.4. De gederfde pachtopbrengsten uit gronden NNN waren met € 110.000 te laag geraamd, hiervan wordt 50% doorbelast aan Landbouw (lasten verhoogd, € 55.000, nadelig). Zie ook programma 6 Groen.

OD 5.3.4. Conform de Decembercirculaire 2017 van het provinciefonds is een aantal decentralisatie uitkeringen (DU's) ontvangen, waaronder een bedrag van € 50.000 voor het programma Jong Leren Eten. Het bedrag is bedoeld voor netwerkactiviteiten. Dit geld is in 2017 niet meer tot besteding gekomen en vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen. In 2018 worden de middelen alsnog voor het doel ingezet (hogere lasten, €50.000, nadelig).

Lasten gedekt door specifieke baten

OD 5.3.1. In samenwerking met de provincies Zuid-Holland en Utrecht wordt een onderzoek naar koopstromen uitgevoerd. De opdracht wordt aanbesteed door de provincie Noord-Holland. De provincies Zuid-Holland en Utrecht dragen op basis van inwonersaantallen bij (lasten verhoogd, baten verhoogd, € 197.000, neutraal).

Baten

OD 5.1.2. Door de verkoopopbrengsten van de panden aan de N201, Middenweg 1 en 6 worden de inkomsten bijgeraamd met € 375.000 (inkomsten verhoogd, € 375.000, voordelig).

OD 5.1.2. Bij het opstellen van de begroting zijn in plaats van de pachtopbrengsten huuropbrengsten geraamd. Deze raming is bijgesteld door een verlaging van de huuropbrengsten en een verhoging van de pachtopbrengsten. Tevens wordt € 100.000 afgeraamd omdat door verkopen het totale areaal te verpachten grond verminderd is (inkomsten verlaagd, € 100.000, nadelig).

OD 5.1.2. De verkoopopbrengsten van de groene gronden BBL en PASO worden meerjarig aangepast waarbij de verkoopopbrengsten in 2018 worden verlaagd van € 3,5 miljoen naar € 3 miljoen. Daar staat tegenover dat de opbrengsten in latere jaren verhoogd worden (inkomsten verlaagd, € 500.000, nadelig).

OD 5.3.1 Dividend PWN: De provincie ontvangt over haar aandelenkapitaal 9% bovenop het gewogen gemiddelde rendement op de in 2017 uitgegeven langlopende staatsleningen, met een maximumdividend van 15%. Het aandelenkapitaal van de provincie Noord-Holland bedraagt € 6.795.000. Het gemiddeld rendement op langlopende staatsleningen was in 2017 plusminus 0,584%. Dit leidt per saldo over 2017 tot een dividenduitkering van: €652.337. Dit is € 22.000 minder dan is begroot (baten verhoogd, € 22.000, voordelig).

OD 5.3.4. Bijdrage van RVO aan de uitvoeringskosten voor technische bijstand POP3 Europese landbouwsubsidies 2016 is lager uitgevallen dan begroot (baten verhoogd, € 61.000, voordelig).

Lasten gedekt door reserves

OD 5.3.1. De provincie Noord-Holland heeft samen met het Rijk de stichting Voorbereiding Pallas-reactor opgericht. Rijk en provincie (voordracht 2012-56) hebben elk een lening van maximaal € 40 miljoen beschikbaar gesteld om de eerste stappen te kunnen zetten voor realisatie van Pallas. Ultimo 2017 was de omvang van de uitstaande lening van € 15,3 miljoen (nominale storting inclusief bijgeboekte rente). In de jaarrekening 2017 is m.b.t. de verstrekte lening op basis van een risicoafweging een verliesvoorziening van € 15,3 miljoen opgenomen. In het voorjaar van 2018 is als onderdeel van de 2e tranche van lening € 7,5 miljoen beschikbaar gesteld. Hierdoor bedraagt op dit moment de uitstaande lening aan stichting Pallas € 22,8 miljoen. Gelet op de risicoafweging wordt in deze zomernota de verliesvoorziening met € 7,5 miljoen verhoogd (lasten verhoogd, € 7,5 miljoen, neutraal). De verhoging van de verliesvoorziening wordt door een onttrekking aan de algemene reserve gedekt, zie ook de toelichting onder OD 8.1.2. Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 zal het risico op oninbaarheid van de lening en de omvang van de verliesvoorziening opnieuw worden gewogen.

Overige mutaties reserves

OD 5.3.4. De bijdrage van RVO aan de uitvoeringskosten voor technische bijstand POP3 Europese landbouwsubsidies 2016 wordt in de reserve Europese landbouw gestort (lasten verhoogd, € 61.000, nadelig).

5.1 beleidsdoel

Beleid voor wonen, vitaliteit woonomgeving en ruimtelijke ontwikkeling voeren

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

5.1.1 operationeel doel

Wonen en vitaliteit woonomgeving van dorpen en steden stimuleren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 5.1.1	Wonen en vitaliteit woonomgeving van dorpen en steden stimuleren							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	917	1.004	0	1.004	0	1.092	1.085	1.080
Directe lasten	84	200	0	200	0	200	200	200
Overdrachten	562	6.700	265	6.965	4	8.850	3.900	3.900
Subtotaal Lasten	1.563	7.904	265	8.169	3	10.142	5.185	5.180
Baten	-742	0	-265	-265	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	821	7.904	0	7.904	0	10.142	5.185	5.180
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	245	-2.205	0	-2.205	0	0	0	0
Resultaat	1.066	5.699	0	5.699	0	10.142	5.185	5.180

Toelichting op het meerjarenoverzicht

5.1.2 operationeel doel

Ruimtelijke ontwikkeling vormgeven en uitvoeren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 5.1.2	Ruimtelijke ontwikkeling vormgeven en uitvoeren							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	5.233	5.238	0	5.238	0	5.331	5.285	5.242
Directe lasten	5.415	6.596	-595	6.001	-9	4.820	4.420	4.420
Kapitaallasten	7.515	0	0	0	0	0	0	0
Overdrachten	8.611	11.554	-690	10.864	-6	2.621	461	121
Subtotaal Lasten	26.775	23.388	-1.285	22.103	-5	12.772	10.166	9.783
Baten	-15.089	-7.360	-653	-8.013	9	-8.883	-8.883	-8.283
Saldo van lasten en baten	11.686	16.028	-1.938	14.090	-12	3.889	1.283	1.500
Storting reserves	500	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	-10.000	0	-10.000	0	-2.500	-340	0
Resultaat	12.186	6.028	-1.938	4.090	-32	1.389	943	1.500

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Eind 2017 is Crailo verkocht. De jaarlijkse beheerskosten voor Crailo worden daarom structureel afgeraamd (lasten verlaagd, € 550.000, voordelig).

Door de verkoop is het tevens niet meer nodig om een legionella-beheerplan voor Crailo uit te voeren. De hiervoor voorziene kosten van € 260.000 worden afgeraamd (lasten verlaagd, € 260.000, voordelig).

De betaling aan Schiphol Logistics Park (SLP) van de afgesproken bijdrage aan de infrastructuur van het bedrijventerrein vindt plaats op het moment van de eerste levering van het PNH-eigendom SLP-Zuid aan een nieuwe eigenaar; dit is voorzien in 2020 (lasten verlaagd, € 690.000, voordelig).

Enkele panden die aangekocht zijn in het kader van de uitbreiding van de N201 worden dit jaar verkocht. Hiervoor worden de bijkomende verkoopkosten eenmalig met € 150.000 verhoogd. Tevens zijn de bijkomende kosten voor de voorziene verkopen van overtollig PNH-eigendom structureel met € 100.000 verhoogd (lasten verhoogd, € 250.000, nadelig).

Baten

De jachthaventarieven zijn structureel verlaagd (inkomsten verlaagd, € 10.000, nadelig).

Door de verkoopopbrengsten van de panden aan de N201, Middenweg 1 en 6 worden de inkomsten bijgeraamd met € 375.000 (inkomsten verhoogd, € 375.000, voordelig).

Bij het opstellen van de begroting zijn in plaats van de pachtopbrengsten huuropbrengsten geraamd. Deze zijn bijgesteld hetgeen een neerwaartse bijstelling van de huuropbrengsten en een verhoging van de pachtopbrengsten betekent. Tevens wordt € 100.000 afgeraamd in verband met de verkopen die plaatsvinden (inkomsten verlaagd, € 100.000, nadelig).

De verkoopopbrengsten van de groene gronden BBL en PASO worden meerjarig aangepast waarbij de verkoopopbrengsten in 2018 worden verlaagd van € 3,5 miljoen naar € 3 miljoen. Daar staat tegenover dat de opbrengsten in latere jaren verhoogd worden (inkomsten verlaagd, € 500.000, nadelig).

5.3 beleidsdoel

Welvaart en welzijn bevorderen door duurzame, vernieuwende en ondernemende economie

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

5.3.1 operationeel doel

Bijdragen aan een aantrekkelijk en duurzaam ruimtelijk vestigingsklimaat

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
5.3.1.02 Toekomstbestendig maken van werklocaties	- Via de Uitvoeringsregeling HIRB is verbetering tot stand gebracht in kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. - Via ambassadeur beheer bedrijventerrein 10 partijen geadviseerd over het beheer van bedrijventerreinen.	- Via de Uitvoeringsregeling HIRB is verbetering tot stand gebracht in kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. - Via ambassadeur beheer bedrijventerreinen 10 partijen geadviseerd over het beheer van bedrijventerreinen.

Toelichting op te wijzigen instrument
- punt 2: de opdracht aan de ambassadeur beheer bedrijventerrein is stopgezet, aangezien de invulling van de functie niet de goede manier bleek te zijn; tot het tijdstip van stopzetting zijn er 4 partijen geadviseerd. Opdracht wordt nu opnieuw belegd bij twee nieuwe partijen.

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 5.3.1			Bijdragen aan een aantrekkelijk en duurzaam ruimtelijk vestigingsklimaat					
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	992	994	0	994	0	1.011	1.002	994
Directe lasten	17.404	3.661	7.697	11.358	210	3.386	3.036	3.036
Overdrachten	2.670	20.222	250	20.472	1	6.170	3.120	170
Subtotaal Lasten	21.066	24.877	7.947	32.824	32	10.567	7.158	4.200
Baten	-11.009	-6.108	-3.599	-9.707	59	-6.108	-6.108	-6.108
Saldo van lasten en baten	10.057	18.769	4.348	23.117	23	4.459	1.050	-1.908
Storting reserves	6.112	4.893	0	4.893	0	6.052	250	0
Onttrekking reserves	-1.285	-8.132	-250	-8.382	3	-3.750	-2.950	0
Resultaat	14.884	15.530	4.098	19.628	26	6.761	-1.650	-1.908

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

In 2017 is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst voor het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord aangegaan waarbij eenmalige kosten voor 2018 (€ 250.000) in eerste instantie binnen de begroting van regionale economie opgevangen moeten worden. Het opvangen van dit bedrag valt samen met hogere dan wel onvoorziene uitgaven voor de onderwerpen Pallas en Distriport (resp. uitvoeren 2nd opinion en extra juridische kosten). Dat leidt tot de extra budgetaanvraag van € 100.000 voor 2018 voor beleidsonderzoek en monitoring (lasten verhoogd, € 100.000, nadelig).

Administratieve correctie op de 2e begrotingswijziging. De middelen voor onderdeel "2.3.3. fietsbeleid" van de voordracht zijn onder dit operationeel doel geplaatst, terwijl dit thuis hoort onder Mobiliteit OD 2.1.1 (lasten verlaagd, € 100.000, neutraal).

Lasten gedekt door specifieke baten

In samenwerking met de provincies Zuid-Holland en Utrecht wordt een onderzoek naar koopstromen uitgevoerd. De opdracht wordt aanbesteed door de provincie Noord-Holland (lasten verhoogd, € 197.000, nadelig). Zie ook bij baten.

Lasten gedekt door reserves

Voor de uitvoering van het programma water als economische drager wordt kasraming opgenomen voor de subsidie Buiten Uitvoeringsregeling aan Vaarnetwerk West-Friesland (lasten verhoogd, € 250.000, neutraal).

Baten

In samenwerking met de provincies Zuid-Holland en Utrecht wordt een onderzoek naar koopstromen uitgevoerd. De opdracht wordt aanbesteed door de provincie Noord-Holland. De provincies Zuid-Holland en Utrecht dragen op basis van inwonersaantallen bij (baten verhoogd, € 197.000, voordelig). Zie ook bij lasten.

Dividend PWN: De provincie ontvangt over haar aandelenkapitaal 9% bovenop het gewogen gemiddelde rendement op de in 2017 uitgegeven langlopende staatsleningen, met een maximumdividend van 15%.. Ons aandelenkapitaal bedraagt € 6.795.000,-. Het gemiddeld rendement op langlopende staatsleningen was in 2017 plusminus 0,584%. Dit leidt per saldo over 2017 tot een dividenduitkering van: €652.337. Dit is € 22.000 minder dan werd begroot (baten verhoogd, € 22.000, voordelig).

Lasten gedekt door reserves

De provincie Noord-Holland heeft samen met het Rijk de stichting Voorbereiding Pallas-reactor opgericht. Rijk en provincie (voordracht 2012-56) hebben elk een lening van maximaal € 40 miljoen beschikbaar gesteld om de eerste stappen te kunnen zetten voor realisatie van Pallas. Ultimo 2017 was de omvang van de uitstaande lening van € 15,3 miljoen (nominale storting inclusief bijgeboekte rente). In de jaarrekening 2017 is m.b.t. de verstrekte lening op basis van een risicoafweging een verliesvoorziening van € 15,3 miljoen opgenomen. In het voorjaar van 2018 is als onderdeel van de 2e tranche van lening € 7,5 miljoen beschikbaar gesteld. Hierdoor bedraagt op dit moment de uitstaande lening aan stichting Pallas € 22,8 miljoen. Gelet op de risicoafweging wordt in deze zomernota de verliesvoorziening met € 7,5 miljoen verhoogd (lasten verhoogd, € 7,5 miljoen, neutraal). De verhoging van de verliesvoorziening wordt door een onttrekking aan de algemene reserve gedekt, zie ook de toelichting onder OD 8.1.2. Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 zal het risico op oninbaarheid van de lening en de omvang van de verliesvoorziening opnieuw worden gewogen.

Overige mutaties reserves

Er vindt een evenredige onttrekking aan de Reserve Water als Economische Drager plaats voor de subsidie Buiten Uitvoeringsregeling aan Vaarnetwerk West-Friesland (onttrekking verhoogd, € 250.000, neutraal).

5.3.2 operationeel doel

Bijdragen aan een sterk innovatieklimaat

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 5.3.2	Bijdragen aan een sterk innovatieklimaat							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	410	412	0	412	0	420	416	413
Directe lasten	450	6.580	137	6.717	2	6.480	3.780	1.500
Overdrachten	2.115	0	7.300	7.300	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	2.975	6.992	7.437	14.429	106	6.900	4.196	1.913
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	2.975	6.992	7.437	14.429	106	6.900	4.196	1.913
Storting reserves	6.596	322	290	612	90	3.129	100	0
Onttrekking reserves	-1.542	-7.776	-7.117	-14.893	92	-5.475	-2.445	0
Resultaat	8.030	-462	610	148	-132	4.554	1.851	1.913

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Bij de Kaderbrief 2019 is €500.000 voor de MIT regeling beschikbaar gesteld in het jaar 2018 (lasten verhoogd, € 500.000).

Lasten gedekt door reserves

Met de storting van fondsdeel 1 in het Innovatiefonds Noord-Holland BV zijn beheerslasten gemoeid (lasten verhoogd, € 137.000, neutraal).

Voor de uitvoering van projecten wordt een kasraming opgenomen uit de reserve Werkgelegenheid en Economie (lasten verhoogd, € 6,8 miljoen, neutraal):

- Uitvoeringsregeling MIT 2018 € 4,8 miljoen;
- Proof of concept € 1,2 miljoen;
- Investeringsgereed programma € 600.000;
- Versnellingsprogramma € 200.000..

Overige mutaties reserves

Er vindt een evenredige onttrekking aan de reserve Werkgelegenheid en Economie plaats voor de beheerslasten van de storting fondsdeel 1 in het Innovatiefonds Noord-Holland B.V. (onttrekking verhoogd, € 137.000, neutraal).

Er vindt een evenredige onttrekking aan de reserve Werkgelegenheid en Economie voor de UVR MIT, Proof of concept, het Investeringsgereed programma en het Versnelling programma, (onttrekking verhoogd, € 6,8 miljoen, neutraal).

In de Meicirculaire van het provinciefonds is opgenomen dat de provincie een bedrag van €290.000 ontvangt als decentralisatie uitkering MKB Innovatiestimulering Topsectoren. Dit bedrag wordt gestort in de reserve Werkgelegenheid en Economie (storting in de reserve verhoogd, € 290.000, neutraal).

De ruimte die aanwezig was binnen de reserve Werkgelegenheid en Economie wordt overgeheveld naar het apparaatskostenbudget en wordt benut voor de dekking van extra tijdelijke formatie voor de uitvoering van de uitvoeringsregeling MKB innovatiestimulering topsectoren (baten verhoogd, €180.000, neutraal).

5.3.3 operationeel doel

Bijdragen aan een veerkrachtige arbeidsmarkt

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 5.3.3 Bijdragen aan een veerkrachtige arbeidsmarkt

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	658	1.236	0	1.236	0	880	877	875
Directe lasten	353	82	100	182	122	500	0	0
Overdrachten	790	1.250	0	1.250	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	1.800	2.568	100	2.668	4	1.380	877	875
Baten	-48	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	1.752	2.568	100	2.668	4	1.380	877	875
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	1.752	2.568	100	2.668	4	1.380	877	875

Toelichting op het meerjarenoverzicht

5.3.4 operationeel doel

Bijdragen aan een sterke en duurzame agrosector

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 5.3.4	Bijdragen aan een sterke en duurzame agrosector							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	305	307	0	307	0	312	310	307
Directe lasten	185	2.983	105	3.088	4	998	698	698
Overdrachten	2.198	2.981	0	2.981	0	2.016	3.116	1.566
Subtotaal Lasten	2.688	6.271	105	6.376	2	3.326	4.124	2.571
Baten	-58	0	-61	-61	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	2.629	6.271	44	6.315	1	3.326	4.124	2.571
Storting reserves	500	1.500	61	1.561	4	250	250	0
Onttrekking reserves	-912	-2.350	0	-2.350	0	-1.900	-3.000	-1.450
Resultaat	2.217	5.421	105	5.526	2	1.676	1.374	1.121

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Conform de Decembercirculaire 2017 van het provinciefonds is een aantal decentralisatie uitkeringen (DU's) ontvangen, waaronder een bedrag van € 50.000 voor het programma Jong Leren Eten. Het bedrag is bedoeld voor netwerkactiviteiten. Dit geld is in 2017 niet meer tot besteding gekomen en vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen. In 2018 worden de middelen alsnog voor het doel ingezet (hogere lasten, €50.000, nadelig).

De gederfde pachtopbrengsten uit gronden NNN zijn met € 110.000 toegenomen, hiervan wordt 50% doorbelast aan Landbouw (lasten verhoogd, € 55.000, nadelig). Zie ook programma 6 Groen.

Baten

Bijdrage van RVO aan de uitvoeringskosten voor technische bijstand POP3 Europese landbouwsubsidies 2016 ontvangen (baten verhoogd, € 61.000, voordelig).

Overige mutaties reserves

De bijdrage van RVO aan de uitvoeringskosten voor technische bijstand POP3 Europese landbouwsubsidies 2016 wordt in de reserve Europese landbouw gestort (lasten verhoogd, € 61.000, nadelig).

Programma 6 Groen

Maatschappelijk doel

Aantrekkelijk en toegankelijk groen voor de bewoners en bezoekers van de provincie, voor ecologie en economie.

Doelenboom

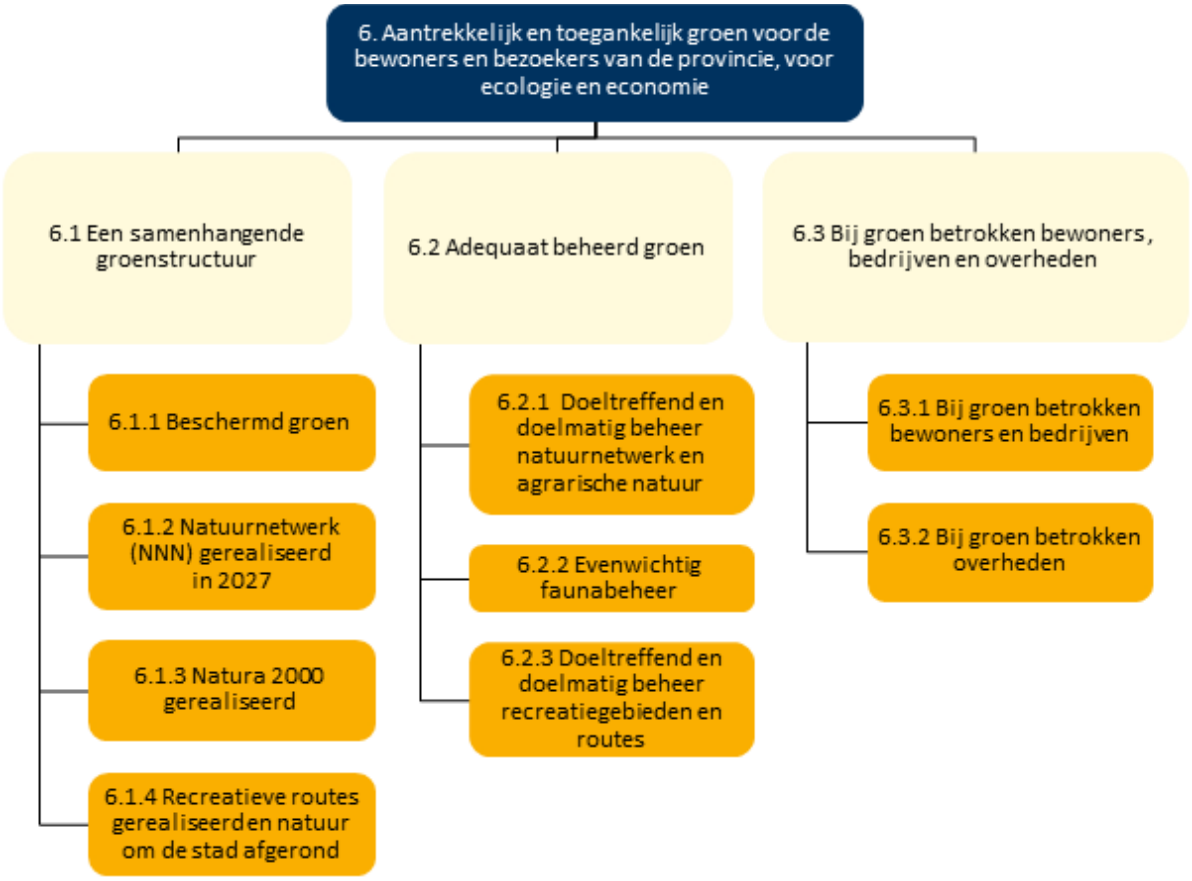

Leeswijzer

Met ingang van de begroting 2016 is als gevolg van de Motie 53/2014 ‘Natuur is Kapitaal’ het begrotingsprogramma Groen losgekoppeld van Programma Ruimte en als een apart programma met afwijkende lay-out in de begroting opgenomen. Vanaf de begroting 2019 is het de bedoeling dat alle programma’s weer dezelfde, gemoderniseerde, lay-out krijgen. Ook programma Groen zal dan worden aangepast aan deze nieuwe lay-out.

Bij de zomernota wordt op programma- en beleidsdoelniveau een toelichting gegeven op de voortgang van de budgetten. Tevens worden op beleidsdoelniveau ook de prestatie-indicatoren weergegeven indien deze worden gewijzigd ten opzichte van de begroting

Wat mag het kosten?

Budgettabel (x 1.000 euro)

Programma 6 Groen	Rek. 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota 2018	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot2019	Begroot 2020	Begroot2021
Bedragen x € 1.000								
Lasten uit algemene middelen	47.600	45.437	17.703	63.139	39%	45.935	46.087	46.340
6.1 Een samenhangende groenstructuur	10.296	10.178	13.437	23.615	132%	11.247	11.160	11.176
6.2 Adequaat beheerd groen	35.426	30.580	4.871	35.451	16%	32.767	33.010	33.251
6.3 Bij groen betrokken bewoners en bedrijven en overheden	1.878	4.679	-605	4.074	-13%	1.922	1.918	1.914
Lasten gedekt uit reserves, details zie 6.1 en 6.2	18.301	33.287	5.455	38.742	16%	60.484	25.622	22.267

	Rek. 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota 2018	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot2019	Begroot 2020	Begroot2021
Totaal Lasten	65.901	78.723	23.157	101.881	29%	106.420	71.709	68.607
Totaal Baten	-5.837	-1.658	-3.756	-5.414	217%	-7.343	-1.558	-558
Saldo van baten en lasten	60.064	77.065	19.401	96.467	25%	99.077	70.151	68.049

Stortingen in reserves	Rek. 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota 2018	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot2019	Begroot 2020	Begroot2021
Reserve Groen	15.400	17.582	253	17.835	1%	29.837	21.802	22.772
Reserve Groene Uitweg	36.414	50	0	50	0%	0	0	0
Reserve Cofinanciering Waddenzee	911	911	0	911	0%	951	0	0
Reserve kapitaallasten groen	13.072	0	753	753	100%	0	0	0

Toelichting op de budgettabel

Baten

Voor de Samenwerkingsovereenkomst Laag Holland hebben de partners (onder andere de gemeenten en het waterschap) de afgelopen jaren hun bijdrage overgemaakt naar de provincie. Hiervan is € 180.140 nog niet uitgegeven en staat op de balans van de provincie. Dit bedrag zal ten behoeve van enkele projecten in Laag Holland weer toegevoegd worden aan de begroting (baten verhoogd, € 180.000, neutraal).

Tegenover de verplichtingen uit de ILG-periode (2007-2012) staat een balanspost vooruit ontvangen Rijksbijdrage ILG-middelen. Hierin zitten de baten voor de resterende FES-projecten (Fonds Economische Structuurversterking) die nog uitgevoerd moeten worden. Bij de zomernota 2018 wordt dit bedrag geactualiseerd (baten verlaagd, € 685.000, neutraal).

Bijdrage van de externe partijen die deelnemen in het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen voor diverse projecten (baten verhoogd, € 4 miljoen).

Stortingen in reserves

De storting in de reserve Groen uit de opbrengsten (bruto verkoopprijs minus boekwaarde) van de verkoop van BBL- en PASO-gronden wordt, op basis van recente ramingen, aangepast naar € 3 miljoen (in de begroting 2018 was een bedrag van € 3,5 miljoen opgenomen, storting in reserve Groen verlaagd met € 500.000).

In de laatste begrotingswijziging 2017 is op basis van een verkeerde aanname de storting in de reserve Kapitaallasten Groen voor de Natuurbrug Zeepoort verlaagd met € 683.000. Dit wordt nu gecorrigeerd (storting in de reserve Kapitaallasten Groen verhoogd € 683.000, neutraal). Daarnaast is op basis van een nieuwe prognose de uitgave voor natuurbrug Zeepoort naar beneden bijgesteld met € 500.000, waardoor er € 500.000 minder onttrokken wordt aan de reserve kapitaallasten Groen ter dekking van de kapitaallasten (storting in de reserve Groen verhoogd € 500.000, neutraal).

Hiernaast wordt er voor het project Faunapassage N231b een bedrag van € 70.000 vanuit de TWIN-H middelen in de reserve Kapitaallasten Groen gestort (storting in de reserve Kapitaallasten Groen verhoogd € 70.000, neutraal).

Baten en stortingen in reserves

De Balanspost FES (Groenfonds ILG Rijk) bevat middelen die in de ILG-periode (2007-2012) door het Rijk aan de provincie zijn overgemaakt voor specifieke bestedingsdoelen in het landelijk gebied. Met het Natuurakkoord (2011) is afgesproken dat deze middelen definitief aan de provincies worden gedecentraliseerd, zonder nadere voorwaarden of verantwoordingsverplichting. Inmiddels is duidelijk dat een deel van de middelen die was gelabeld t.b.v. specifieke projecten, niet langer nodig is voor deze projecten. Bij eerdere begrotingswijzigingen is daarom al € 7,3 miljoen niet-gelabelde middelen in de reserve Groen gestort. Uit het geactualiseerde balansdossier blijkt dat door het lager vaststellen van een aantal subsidies voor een aanvullend bedrag van € 253.000 geen verplichtingen (meer) zijn. Gelet op het oorspronkelijke doel waarvoor deze middelen door het Rijk aan de provincies zijn gedecentraliseerd, ligt storting in de reserve Groen opnieuw voor de hand. De reserve Groen dient nl. voor de realisatie van natuur-, recreatie- en waterprojecten in het landelijk gebied (baten verhoogd € 253.000, neutraal en storting in de reserve Groen verhoogd € 253.000, neutraal).

6.1beleidsdoel

Een samenhangende groenstructuur

Wat gaan we daarvoor doen?

Tabel Prestatie-indicatoren

Toelichting op de wijziging

Geen wijzigingen

Wat mag het kosten?

Meerjarenraming lasten (x 1.000 euro)

6.1 Een samenhangende groenstructuur	Rekening 2017	Begroting 2018	Mutaties zomernota 2018	Begroot 2018 na zomernota	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten uit algemene middelen	10.296	10.178	13.436	23.614	11.247	11.160
a. NB wet en Flora- en Fauna wet (handhaving, vergunningverlening)	0	0	0	0	0	0
b. Realisatie NNN	703	703	0	703	703	703
c. Onderzoek en advies groen	677	1.231	155	1.386	1.555	1.405
d. Beheerplannen N2000	90	0	0	0	0	0
k. Omgevingsdiensten Groen	3.264	3.571	0	3.571	4.039	4.099
l. Subsidies Regionale samenwerking	1.263	160	180	340	0	0
Wet Natuurbescherming	0	206	338	544	511	511
n. Oostelijke Vechtplassen	0	0	12.763	12.763	0	0
Apparaatskosten	4.304	4.307	0	4.307	4.439	4.442
Afrekeningsverschillen voorgaande boekjaren	-6	0	0	0	0	0
Lasten gedekt uit reserves en balansposten (BDU en vooruitontvangen bijdrage)	17.996	33.287	2.964	36.251	60.484	25.622
e. Reserve Groen	12.186	25.714	4.517	30.231	42.646	13.722
f. Reserve Groene Uitweg	1.796	3.015	0	3.015	7.033	10.525
g. BDU Groene Uitweg	0	0	0	0	0	0
h. Groenfonds ILG Rijk	3.278	1.050	-685	365	6.360	1.000
i. Reserve TWIN-H (compartiment groen)	736	2.251	218	2.469	3.200	0
j. Reserve UNA (compartiment groen)	-6	1.078	-1.048	30	1.048	0
m. Investeringen Groen	0	179	-38	141	197	375

(reserve. Kapitaallasten)

Natuurbrug Zandpoort	6	0	0	0	0	0

Toelichting op het meerjarenoverzicht lasten

c. Vanaf 2015 mag PWN de inkoop-btw over haar natuurbeheer niet meer op haar aangifte(n) in aftrek brengen. Zodoende vormt deze btw voortaan een kostenpost bij PWN. PWN kan deze btw via de z.g. transparantieregeling doorschuiven naar de provincie, die deze vervolgens declareert bij het btw-compensatiefonds. Teneinde de zaak financieel af te handelen, zal PWN eenzelfde bedrag (als de doorgeschoven btw) middels een factuur terugvragen van de provincie. De doorgeschoven btw vloeit in de algemene middelen van de provincie (lasten verhoogd, € 270.000, neutraal).

Conform de Kaderbrief 2017 (Regel AH) worden de gederfde pachtopbrengsten die voortvloeien uit de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland doorbelast aan de vakinhoudelijke begrotingsprogramma's. De gederfde pachtopbrengsten nemen toe van totaal € 230.000 naar € 340.000. Hiervan wordt 50% € 170.000 doorbelast aan Groen –en 50% aan Landbouw. Er stond al € 115.000 op de begroting in Programma Groen (lasten verhoogd, € 55.000, nadelig). Zie ook programma 5 Ruimte.

In het kader van motie 110 / 2e begrotingswijziging 2018 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor het startkapitaal MRA landschapsfonds in het kader van de voorbereidingskosten voor het kwaliteitsbeeld landschap. Een deel van deze middelen wordt ingezet in de vorm van extra apparaatskosten budget (lasten verlaagd, € 170.000, neutraal).

l. Voor de Samenwerkingsovereenkomst Laag Holland zal ten behoeve van enkele projecten in Laag Holland het bedrag uit de balans weer toegevoegd worden aan de begroting (lasten verhoogd, € 180.000, neutraal).

Wet natuurbescherming: de budgetten "Beheerplannen 2000" en "Flora- en Faunabeleid" zijn, mede i.v.m. de nieuwe Wet natuurbescherming die beide onderwerpen combineert, samengevoegd tot één budget. Hieruit zullen ook de kosten voor het PAS-bureau betaald worden. Het PAS-bureau (onderdeel van BIJ12) ondersteunt de provincies en drie ministeries bij de uitvoering van het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Het gaat hierbij om zaken als gebruikersondersteuning (o.a. protocollen en draaiboeken), monitoring, rapportage, informatievoorziening (kennis), communicatie en onderzoek. Op basis van de verdeelsleutel 'Natuurtaken' is het Noord-Hollandse aandeel in de kosten voor het PAS-bureau in 2018 € 131.207, afgerond € 135.000. Omdat hiervoor nog geen structurele dekking beschikbaar was, zijn deze kosten de afgelopen jaren gedekt uit het subproduct 'Onderzoek en Advies Groen'. Dit is, gegeven het aantal opdrachten dat uit dit subproduct moet worden gedekt, niet langer haalbaar. Gezien het structurele karakter van onze bijdrage voor het PAS-bureau is raming van deze kosten binnen de begroting gewenst. Daarnaast is inmiddels uit de Begrotingswijziging 2018 van BIJ12 (AAC Vitaal Platteland 31-05-2018) gebleken dat de kosten voor ontwikkeling en beheer van AERIUS (het rekeninstrument voor stikstofdepositie) € 1,5 miljoen/jaar (landelijk) meer zijn dan in 2017. Dit getal komt voort uit een onafhankelijke audit uitgevoerd door het RIVM. Ook de programmakosten PAS-bureau zijn hoger dan in 2017: € 0,6 miljoen/jaar (landelijk). Totaal gaat het dus om extra kosten van € 2,1 miljoen/jaar, landelijk (indicatief). Op basis van de verdeelsleutel 'Natuurtaken' is het Noord-Hollandse aandeel € 169.050, afgerond € 170.000. Wij stellen voor om het budget te verhogen naar in totaal € 305.000 (lasten verhoogd, € 305.000, nadelig).

Administratieve correctie op de 1e begrotingswijziging 2018. Een deel van de middelen t.b.v. IPO programmabegroting 2018 wordt overgeheveld van programma 1 naar programma 6. De middelen voor PAS, € 33.000, naar OD 6.1, budget Wet Natuurbescherming (lasten verlaagd, € 33.000, neutraal).

e., f., g., i. en j. Betreft voornamelijk gewijzigde kasramingen voor in het concept Programma Natuurontwikkeling 2019-2023 opgenomen projecten (lasten uit de verschillende reserves verhoogd, € 3,7 miljoen, neutraal).

h. De raming is geactualiseerd voor betaalde subsidies en opdrachten in het kader van projecten die uit de ILG-gelden van het Rijk worden gefinancierd (lasten verlaagd, € 685.000, neutraal).

m. De kapitaallasten t.l.v. de reserve Dekking Kapitaallasten Groen worden met € 38.000 afgeraamd doordat de (in 25 jaar af te schrijven te activeren) projectkosten ten laste van deze

reserve in 2017 € 954.000 lager zijn dan geraamd. De lagere uitgaven worden veroorzaakt door de projecten Natuurpoort Zeepoort (de overdracht heeft nog niet plaatsgevonden door restwerkzaamheden) en Binnendoorvaartverbinding Naarden buiten de Vesting (later starten van de precontractuele fase door discussies over gebruik van de trekvaart). (onttrekkingen verlaagd, € 38.000, neutraal).

n. Vooruitlopend op de definitieve besluitvorming in de stuurgroep Oostelijke Vechtplassen en het overleg met de accountant, omtrent de wijze van financiële administratieve inrichting van het Programma Oostelijke Vechtplassen zijn voorlopig de provinciale middelen opgenomen in een Voorziening Oostelijke Vechtplassen. De storting is gebaseerd op de GS-nota 935022/990669 Vaststelling van het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen, gecorrigeerd voor de reeds betaalde bedragen. Bij de laatste begrotingswijziging betrekken we op basis van de formele besluitvorming eventuele wijzigingen (lasten verhoogd, € 12,8 miljoen, neutraal).

6.2beleidsdoel

Adequaat beheerd groen

Wat gaan we daarvoor doen?

Tabel Prestatie-indicatoren

Toelichting op de wijziging

Geen wijzigingen

Wat mag het kosten?

Meerjarenraming lasten (x 1.000 euro)

6.2 Adequaat beheerd groen	Rekening 2017	Begroting 2018	Mutaties zomernota 2018	Begroot 2018 na zomernota	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten uit algemene middelen	35.426	30.580	4.871	35.451	32.767	33.010
a. Natuur- en landschapsbeheer	19.202	16.476	1.046	17.522	17.818	17.992
b. Landschapsbeheer Texel	0	0	0	0	0	0
c. Faunafonds	8.031	4.578	3.725	8.303	8.075	8.075
d. Flora en Faunabeleid	17	0	0	0	0	0
e. Recreatieschappen	7.439	6.888	100	6.988	6.074	6.149
f. Beheer NH pad	49	125	0	125	125	125
g. Subsidies beheer groene organisaties	2.917	1.850	0	1.850	0	0
h. N.V. Recreatie NH	0	0	0	0	0	0
Onderzoek en advies Landschap	0	0	0	0	0	0
Apparaatskosten	659	663	0	663	675	669
Afrekeningsverschillen voorgaande boekjaren	-2.888	0	0	0	0	0
Lasten gedekt uit reserves	305	0	2.491	2.491	0	0
i. Reserve cofinanciering Waddenfonds	305	0	2.491	2.491	0	0
Reserve Werkgelegenheid en Economie	0	0	0	0	0	0

Toelichting op het meerjarenoverzicht lasten

a. Voor de uitvoering van de SNL maakt de provincie gebruik van de uitvoeringsorganisatie RVO.nl. De kosten van RVO.nl vallen in twee categorieën en declaraties uiteen.

1. De behandeling van dossiers voor alle provincies gezamenlijk, waarover in IPO-verband afspraken zijn gemaakt en waarvan onze provincie een evenredig deel betaalt: € 1,2 miljoen (7,8% van € 15.161.298). Voor een deel van deze kosten wordt overigens door het Rijk een bijdrage gestort in het Provinciefonds (voor ons ongeveer € 1 miljoen).

2. De behandeling van dossiers specifiek voor Noord-Holland (natuurbeheer, functieverandering), waarover een directe afspraak tussen ons en RVO.nl is gemaakt: € 39.816, afgerond € 40.000. (lasten verhoogd € 1,2 miljoen, nadelig).

In de Septembercirculaire 2017 is het bedrag, dat we bij de Meicirculaire 2017 via het provinciefonds ontvangen hadden, verlaagd. Hierbij is de volgende toelichting gegeven: "In de Meicirculaire 2017 zijn provincies geïnformeerd over de verdeling van de middelen ten behoeve van de uitvoering van agrarisch natuurbeheer (€ 8,9 miljoen structureel) en van natuurbeheer door de kleine natuurbeheerders (<75 ha; € 0,6 miljoen structureel). De verdeling is ten onrechte gebaseerd op de (eenmalige) kosten van de transitie naar een collectief stelsel. De verdeling dient plaats te vinden conform het advies van de commissie-Jansen, namelijk op basis van de verwachte opgaven per provincie." (lasten verlaagd, € 192.000, voordelig).

In oktober 2016 is de uitvoering van de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer (onderdeel Natuurbeheer, SVNL-N) overgegaan van RVO.nl naar de provincie. Dit leidt tot korte lijnen en een efficiëntere afhandeling, maar als gevolg van de overgang is tijdelijk extra capaciteit nodig om enkele knelpunten op te lossen. Daarom het voorstel om de incidentele extra inzet te verlengen voor de periode van 01-01-2018 t/m 31-08-2018. De hiermee gepaard gaande extra kosten bedragen € 54.000 (lasten verhoogd, € 54.000, nadelig). Dit bedrag zal budgetneutraal toegevoegd worden aan het apparaatskostenbudget (lasten verlaagd, € 54.000, neutraal).

Administratieve correctie op de 1e begrotingswijziging 2018. Een deel van de middelen t.b.v. IPO programmabegroting 2018 overhevelen van programma 1 naar programma 6. De middelen voor vitaal platteland natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden, € 15.000, naar OD 6.2. (lasten verhoogd, € 15.000, neutraal).

c. Bij de Kaderbrief 2019 (paragraaf 5.2, regel Q) is rekening gehouden met een verhoging van het bedrag voor uit te keren tegemoetkomingen in faunaschade (lasten verhoogd, € 3,7 miljoen, nadelig).

e. Bij de Kaderbrief 2019 (paragraaf 5.2, regel P) is rekening gehouden met een verhoging van onze deelnemersbijdrage aan de recreatieschappen (lasten verhoogd, € 100.000, nadelig).

i. De uitgavenraming wordt aangepast. Om alle subsidieaanvragen in 2018 te kunnen verstrekken, is een budget van € 2,2 miljoen nodig. Hiernaast gaan we nog € 250.000 uitgeven aan voorbereidingskosten van het Investeringsprogramma Waddengebied (lasten verhoogd, € 2,5 miljoen, neutraal).

6.3beleidsdoel

Bij groen betrokken bewoners, bedrijven en overheden

Wat gaan we daarvoor doen?

Tabel Prestatie-indicatoren

Toelichting op de wijziging

Geen wijzigingen

Wat mag het kosten?

Meerjarenraming lasten (x 1.000 euro)

6.3 Bij groen betrokken bewoners en bedrijven	Rekening 2017	Begroting 2018	Mutaties zomernota 2018	Begroot 2018 na zomernota	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten uit algemene middelen	1.878	4.679	-605	4.074	1.922	1.918
a. Programma Betrekken bij Groen	722	608	0	608	608	608
b. Bijdrage regionale samenwerking	357	560	0	560	380	380
d. Deelname Nationale parken	268	258	0	258	258	258
e. Groen Kapitaal	164	555	0	555	200	200
f. Natuurinclusieve landbouw	0	2.230	-605	1.625	0	0
Apparaatskosten	468	468	0	468	476	472
Afrekeningsverschillen voorgaande boekjaren	-102	0	0	0	0	0

Toelichting op het meerjarenoverzicht lasten

f. Van de bij motie 110 / 2e begrotingswijziging 2018 beschikbaar gestelde middelen voor Natuurinclusieve landbouw en Bodemdaling Veenweidegebieden is € 375.000 bestemd voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Dit bedrag dient te worden gestort in de reserve Kapitaallasten vaarwegen (zie ook OD 2.3.3). Hiernaast zal € 230.000 van de middelen voor Bodemdaling Veenweidegebieden worden ingezet in de vorm van extra apparaatskosten budget (lasten verlaagd, € 605.000, neutraal).

Programma 7 Cultuur en Welzijn

Maatschappelijk doel

De kwaliteit en identiteit van de leefomgeving behouden en versterken door het inzetten van cultuur en erfgoed.

Doelenboom

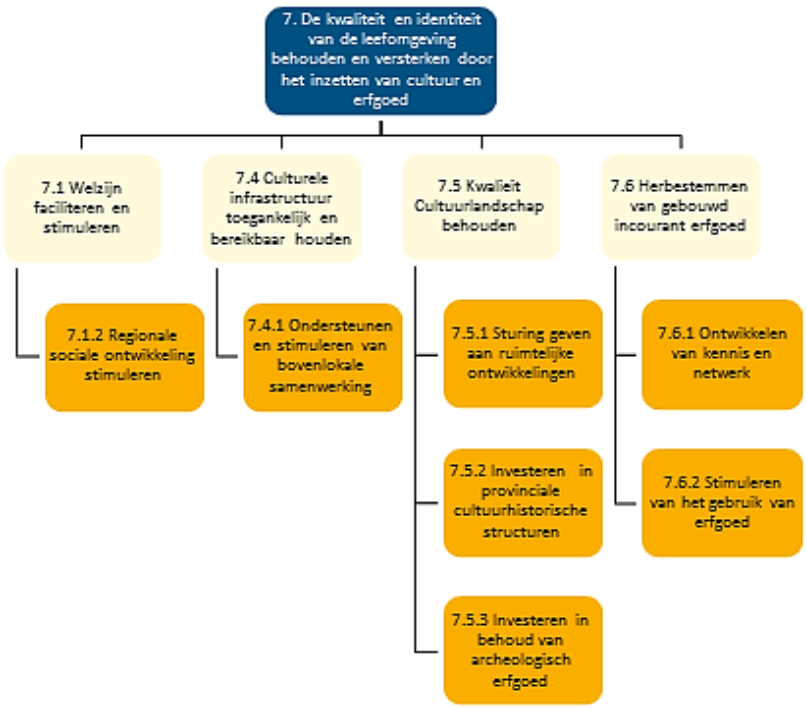

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

Programma 7	Cultuur en Welzijn							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Kapitaallasten	279	279	0	279	0	279	279	279
Overdrachten	3.960	18.841	-98	18.743	-1	9.263	8.983	8.733
Apparaatskosten	1.573	1.714	0	1.714	0	1.860	1.848	1.839
Directe lasten	1.680	3.198	-429	2.769	-13	1.606	1.606	1.606
Subtotaal Lasten	7.492	24.032	-527	23.505	-2	13.008	12.716	12.457
Baten	-35	-30	0	-30	0	-30	-30	-30
Saldo van baten en lasten	7.457	24.002	-527	23.475	-2	12.978	12.686	12.427
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	7.457	24.002	-527	23.475	-2	12.978	12.686	12.427

Toelichting op de budgettabel

Lasten gedekt door algemene middelen

Een deel van de middelen uit het Coalitieakkoord 2015-2019 voor onderwaterarcheologie wordt vooruitgeschoven in de tijd voor wetenschappelijk onderzoek, conservering, restauratie en museale presentatie van de collectie vondsten Palmhoutwrak (lasten verlaagd, € 436.000, voordelig):

- De basisrapportage van het wetenschappelijk onderzoek naar de vondsten wordt verwacht in 2019. Dit komt doordat de collectie zo omvangrijk en divers is. Hiervoor wordt € 15.000 doorgeschoven naar 2020 en € 15.000 naar 2021;
- Voor conservering en restauratie wordt € 16.000 doorgeschoven naar 2019, € 15.000 naar 2020 en € 15.000 naar 2021;
- In 2022 wordt een bijdrage van circa € 360.000 aan beheers- en behoudsaspecten van de permanente tentoonstelling in Kaap Skil verwacht.

De kosten voor beheer en onderhoud van het Huis van Hilde worden op basis van de uitvoeringsovereenkomsten met de leveranciers met 2,5% geïndexeerd (lasten verhoogd, € 7.000, nadelig).

Lasten gedekt door reserves

OD 7.5.1 Voor de subsidie buiten uitvoeringsregeling aan Fort Zuidwijkermeer is een kasraming opgenomen (lasten verhoogd uit Reserve EXIN-H, € 302.000, neutraal).

OD 7.5.1. Administratieve correctie uitgevoerd van een dubbel opgevoerde UI-post uit 2017 (lasten verlaagd, € 400.000, voordelig).

Overige mutaties

7.1 beleidsdoel

Welzijn faciliteren en stimuleren

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

7.1.2 operationeel doel

Regionale sociale ontwikkeling stimuleren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 7.1.2 Regionale sociale ontwikkeling stimuleren

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	265	351	0	351	0	430	429	429
Overdrachten	-20	2.292	0	2.292	0	180	0	0
Subtotaal Lasten	245	2.643	0	2.643	0	610	429	429
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	245	2.643	0	2.643	0	610	429	429
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	245	2.643	0	2.643	0	610	429	429

Toelichting op het meerjarenoverzicht

7.4 beleidsdoel

Culturele infrastructuur toegankelijk en bereikbaar houden

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

7.4.1 operationeel doel

Ondersteunen en stimuleren van bovenlokale samenwerking

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Instrumenten	Output begroot	Output bijgesteld
7.4.1.01 Uitvoeren van het programma Culturele Infrastructuur	- Subsidie verstrekt aan Probiblio voor ondersteuning provinciaal netwerk (basis) bibliotheken. - Subsidie verstrekt aan Plein C voor coördinatie uitvoeren van programma Cultuureducatie met Kwaliteit. - Uitvoering gegeven aan de Actie-agenda Cultuurimpuls MRA. - Netwerkbijeenkomst voor bestuurders tijdens de UIT-markt georganiseerd.	- Subsidie verstrekt aan Probiblio voor ondersteuning provinciaal netwerk (basis) bibliotheken. - Subsidie verstrekt aan Plein C voor coördinatie uitvoeren van programma Cultuureducatie met kwaliteit. - Uitvoering gegeven aan de Actie-agenda Cultuurimpuls MRA. - Netwerkbijeenkomst voor bestuurders tijdens het evenement "Toekomst van Toen" georganiseerd.
Toelichting op te wijzigen instrument - punt 4: de netwerkbijeenkomst wordt niet tijdens de UIT-markt georganiseerd, maar tijdens het evenement "Toekomst van Toen".		

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 7.4.1 Ondersteunen en stimuleren van bovenlokale samenwerking

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	169	169	0	169	0	172	170	169
Directe lasten	52	100	0	100	0	0	0	0
Overdrachten	2.672	2.747	0	2.747	0	2.840	2.740	2.490
Subtotaal Lasten	2.894	3.016	0	3.016	0	3.012	2.910	2.659
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	2.894	3.016	0	3.016	0	3.012	2.910	2.659
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	2.894	3.016	0	3.016	0	3.012	2.910	2.659

Toelichting op het meerjarenoverzicht

7.5 beleidsdoel

Kwaliteit Cultuurlandschap behouden

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

7.5.1 operationeel doel

Sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 7.5.1 Sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	419	437	0	437	0	461	458	455
Directe lasten	97	1.088	0	1.088	0	100	100	100
Overdrachten	643	13.117	-98	13.019	-1	5.703	5.703	5.703
Subtotaal Lasten	1.159	14.642	-98	14.544	-1	6.264	6.261	6.258
Baten	-5	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	1.154	14.642	-98	14.544	-1	6.264	6.261	6.258
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	1.154	14.642	-98	14.544	-1	6.264	6.261	6.258

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Lasten gedekt door specifieke baten

Lasten gedekt door reserves

Voor de subsidie buiten uitvoeringsregeling aan Fort Zuidwijkermeer is een kasraming opgenomen (lasten verhoogd uit Reserve EXIN-H, € 302.000, neutraal).

Administratieve correctie uitgevoerd van een dubbel opgevoerde UI-post uit 2017 (lasten verlaagd, € 400.000, voordelig).

Overige mutaties

7.5.2 operationeel doel

Investeren in provinciale cultuurhistorische structuren

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 7.5.2 Investeren in provinciale cultuurhistorische structuren

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	45	51	0	51	0	55	54	54
Directe lasten	313	399	0	399	0	432	432	432
Overdrachten	573	435	0	435	0	290	440	440
Subtotaal Lasten	932	885	0	885	0	777	926	926
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	932	885	0	885	0	777	926	926
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	932	885	0	885	0	777	926	926

Toelichting op het meerjarenoverzicht

7.5.3 operationeel doel

Investeren in behoud van archeologisch erfgoed

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 7.5.3	Investeren in behoud van archeologisch erfgoed							
Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	470	502	0	502	0	534	531	528
Directe lasten	1.161	1.226	-429	797	-35	689	689	689
Kapitaallasten	279	279	0	279	0	279	279	279
Overdrachten	0	150	0	150	0	150	0	0
Subtotaal Lasten	1.910	2.157	-429	1.728	-20	1.652	1.499	1.496
Baten	-30	-30	0	-30	0	-30	-30	-30
Saldo van lasten en baten	1.880	2.127	-429	1.698	-20	1.622	1.469	1.466
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	1.880	2.127	-429	1.698	-20	1.622	1.469	1.466

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Een deel van de middelen uit het Coalitieakkoord 2015-2019 voor onderwaterarcheologie wordt vooruitgeschoven in de tijd voor wetenschappelijk onderzoek, conservering en restauratie en museale presentatie van de collectie vondsten Palmhoutwrak (lasten verlaagd, € 436.000, voordelig):

- De basisrapportage van het wetenschappelijk onderzoek naar de vondsten wordt verwacht in 2019. Dit komt doordat de collectie zo omvangrijk en divers is. Hiervoor wordt € 15.000 doorgeschoven naar 2020 en € 15.000 naar 2021;
- Voor conservering en restauratie wordt € 16.000 doorgeschoven naar 2019, € 15.000 naar 2020 en € 15.000 naar 2021;
- In 2022 wordt een bijdrage van circa € 360.000 aan beheers- en behoudsaspecten van de permanente tentoonstelling in Kaap Skil verwacht.

De kosten voor beheer en onderhoud van het Huis van Hilde worden op basis van de uitvoeringsovereenkomsten met de leveranciers met 2,5% geïndexeerd (lasten verhoogd, € 7.000, nadelig).

7.6 beleidsdoel

Herbestemmen van gebouwd incourant erfgoed

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

7.6.1 operationeel doel

Ontwikkelen van kennis en netwerk

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 7.6.1 Ontwikkelen van kennis en netwerk

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Directe lasten	5	235	0	235	0	235	235	235
Subtotaal Lasten	5	235	0	235	0	235	235	235
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	5	235	0	235	0	235	235	235
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	5	235	0	235	0	235	235	235

Toelichting op het meerjarenoverzicht

7.6.2 operationeel doel

Stimuleren van het gebruik van erfgoed

Tabel Instrumenten - Bijstelling output

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 7.6.2 Stimuleren van het gebruik van erfgoed

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	205	204	0	204	0	208	206	204
Directe lasten	51	150	0	150	0	150	150	150
Overdrachten	91	100	0	100	0	100	100	100
Subtotaal Lasten	347	454	0	454	0	458	456	454
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	347	454	0	454	0	458	456	454
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	347	454	0	454	0	458	456	454

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Programma 8 Financiën

Mutaties budgettabel (x 1.000 euro)

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Overdrachten	-17.564	13	-800	-787	-6.154	13	13	13
Apparaatskosten	57.595	58.214	2.415	60.629	4	57.201	56.496	56.327
Directe lasten	-733	7.783	-2.372	5.411	-30	11.000	14.064	17.653
Kapitaallasten	407	448	0	448	0	448	448	448
Subtotaal Lasten	39.704	66.458	-757	65.701	-1	68.662	71.021	74.441
Baten	-415.508	-398.258	-17.804	-416.062	4	-401.410	-403.929	-404.669
Saldo van baten en lasten	-375.804	-331.800	-18.561	-350.361	6	-332.748	-332.908	-330.228
Storting reserves	61.327	18.450	34.310	52.759	186	14.416	10.500	7.102
Onttrekking reserves	-197.977	-129.500	-32.850	-162.350	25	-45.567	-12.730	-12.216
Resultaat	-512.454	-442.850	-17.101	-459.952	4	-363.898	-335.139	-335.342

Toelichting op de budgettabel

Lasten gedekt door algemene middelen

OD 8.1.1 Bij de Kaderbrief 2019 is de stelpost voor opvangen van macro-economische tegenvallers vrijgevallen (lasten verlaagd, € 8.390.000, voordelig).

OD 8.1.1 Bij de Kaderbrief 2019 is de Stelpost prijsstijgingen opgehoogd met € 3.357.000. Voor het herberekenen van de stelpost zijn de volgende begrotingsposten meegenomen: de budgetten voor onderhoud aan infrastructuur, de apparaatskosten en de budgetten voor omgevingsdiensten, RUD's en omgevingsdiensten (lasten verhoogd, € 3.357.000, nadelig).

OD 8.1.1: Met het Presidium is afgesproken om de communicatie-ondersteuning voor de Statengriffie uit te breiden met 0,39 fte (lasten verhoogd, € 33.000, nadelig).

OD 8.1.1: Met het Presidium is afgesproken dat de formatie van de Statengriffie met 0,5 fte wordt uitgebreid (lasten verhoogd, 32.000, nadelig).

OD 8.1.1 Voor vergoeding van planschade door de aanwijzing van polder De Ronde Hoep tot calamiteitenberging wordt een storting gedaan in de voorziening financiële risico's (lasten verhoogd, € 2,7 miljoen). Polder De Ronde Hoep is aangewezen als calamiteitenberging bij te veel water. In een bestuursconvenant in 2009 hebben de provincie, waterschap Amstel, Gooi en Vecht en de gemeente Ouder-Amstel afgesproken dat eventuele planschade door het waterschap en de provincie zullen worden vergoed. De € 2,7 miljoen is het provinciale aandeel van de maximaal geraamde planschade van € 5,4 miljoen.

OD 8.2.1 Om de effecten van digitalisering te stroomlijnen is een Informatieagenda opgesteld. De Informatieagenda omvat zowel de investeringen in ICT en techniek, maar ook in mensen, organisatie en processen. Voor de Informatieagenda zijn structureel extra middelen nodig (meer uitgaven, € 2,25 miljoen, nadeel).

Overige mutaties reserves

OD 8.1.2: Aan medewerkers die uit dienst gingen en aan nabestaanden van overleden medewerkers zijn in 2017 salarisbetalingen gedaan waarin het talentbudget zat. Daardoor kunnen de in de reserve GO gereserveerde bedragen voor talentbudget voor deze medewerkers vrijvallen (minder uitgaven, € 76.000, voordelig).

OD 8.1.2 Bij de Kaderbrief 2019 is rekening gehouden met een jaarrekeningresultaat 2017 van € 10,13 miljoen. Deze middelen zijn meegenomen ter dekking van de aangeleverde voorstellen en zijn onttrokken aan de Algemene reserve (onttrekking aan de Algemene reserve, € 10,13 miljoen, voordelig)

OD 8.1.2 Bij de Kaderbrief 2019 is een deel van het voordelige Kaderbrief resultaat gestort in de Algemene reserve om het Kaderbrief tekort in 2019 te dekken (storting in de Algemene reserve verhoogd, € 14.034.000, nadelig)

Baten

OD 8.1.1 Op basis van de Maartcirculaire 2018 is bij de Kaderbrief 2019 de uitkering van het provinciefonds met € 5.095.000 opgehoogd. Door de verbreding van de normeringssystematiek, oplopende ramingen voor loon-, prijs- en volumeontwikkelingen en door de intensiveringen van het Rijk is extra accres voor provincies beschikbaar gekomen (baten verhoogd, € 5.095.000, voordelig).

OD 8.1.1 Bij de Kaderbrief 2019 is op basis van de gewichtsuitdraai van de Belastingdienst de raming van de opcenten verhoogd met € 4.757.000 (baten verhoogd, € 4.757.000, voordelig).

OD 8.1.1: De provincie Noord-Holland ontvangt opbrengsten voor gedetacheerde medewerkers (meer baten, € 1.240.000, neutraal).

OD 8.1.1: Het dividend van BNG wordt met € 1.244.000 opgehoogd. Het huidige niveau van de leverage ratio is aanleiding voor BNG bank om het dividend te verhogen over 2017. Er is 37,5 % (2016: 25 %) van de beschikbare winst na belasting uitgekeerd. Dit komt neer op een dividendbedrag van € 141 miljoen (2016: € 91 miljoen). In 2018 zal naar verwachting zekerheid verkregen worden over de invoering van de leverage ratio, waarna BNG bank haar kapitalisatie- en dividendbeleid wil evalueren (baten verhoogd, € 1.244.000, voordelig).

OD 8.1.1. De geraamde opbrengsten van de parkeergarage Dreef worden neerwaarts bijgesteld (inkomsten verlaagd, € 89.000, nadelig).

OD 8.1.1. De huurinkomsten zijn verhoogd door het verhuren van de 1e werketage en een gedeelte van de winkelplint aan Elan wonen (inkomsten verhoogd, € 85.000, voordelig).

OD 8.1.1. De doorbelaste servicekosten zijn verhoogd door het verhuren van de 1e werketage en een gedeelte van de winkelplint aan Elan wonen (inkomsten verhoogd, € 122.000, voordelig).

OD 8.1.1 De algemene uitkering van het provinciefonds wordt op basis van de Meicirculaire met € 93.000 opgehoogd. Dit wordt veroorzaakt door een iets hoger accres vergeleken met de Maartcirculaire (baten verhoogd, € 93.000, voordelig).

OD 8.1.1 De eindafrekening van het provinciefonds over 2017 heeft plaatsgevonden. Dit zorgt voor een lagere uitkering van € 1.020.000 in 2018 (baten verlaagd, € 1.020.000, nadelig).

Onttrekkingen reserves

OD 8.1.2. De provincie Noord-Holland heeft samen met het Rijk de stichting Voorbereiding Pallas-reactor opgericht. Rijk en provincie (voordracht 2012-56) hebben elk een lening van maximaal € 40 miljoen beschikbaar gesteld om de eerste stappen te kunnen zetten voor realisatie van Pallas. Ultimo 2017 was de omvang van de uitstaande lening van € 15,3 miljoen (nominale storting inclusief bijgeboekte rente). In de jaarrekening 2017 is m.b.t. de verstrekte lening op basis van een risicoafweging een verliesvoorziening van € 15,3 miljoen opgenomen. In het voorjaar van 2018 is als onderdeel van de 2e tranche van lening € 7,5 miljoen beschikbaar gesteld. Hierdoor bedraagt op dit moment de uitstaande lening aan stichting Pallas € 22,8 miljoen. Gelet op de risicoafweging wordt in deze zomernota de verliesvoorziening met € 7,5 miljoen verhoogd (zie ook de toelichting onder OD 5.3.1) De verhoging van de verliesvoorziening wordt door een onttrekking aan de algemene reserve gedekt (onttrekkingen verhoogd, € 7,5 miljoen, neutraal). Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 zal het risico op oninbaarheid van de lening en de omvang van de verliesvoorziening opnieuw worden gewogen.

8.1 beleidsdoel

Algemene dekkingsmiddelen verzorgen

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

8.1.1 operationeel doel

Algemene dekkingsmiddelen provincie

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 8.1.1 Algemene dekkingsmiddelen provincie

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	4.138	2.518	2.415	4.933	96	1.981	1.979	1.979
Directe lasten	-733	7.783	-2.372	5.411	-30	11.000	14.064	17.653
Kapitaallasten	407	448	0	448	0	448	448	448
Overdrachten	-17.571	13	-800	-787	-6.154	13	13	13
Subtotaal Lasten	-13.760	10.763	-757	10.006	-7	13.442	16.504	20.093
Baten	-415.508	-398.258	-17.804	-416.062	4	-401.499	-404.018	-404.758
Saldo van lasten en baten	-429.268	-387.495	-18.561	-406.056	5	-388.057	-387.514	-384.665
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-429.268	-387.495	-18.561	-406.056	5	-388.057	-387.514	-384.665

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Bij de Kaderbrief 2019 is de stelpost voor opvangen van macro-economische tegenvallers vrijgevallen (lasten verlaagd, € 8.390.000, voordelig).

Bij de Kaderbrief 2019 is de Stelpost prijsstijgingen opgehoogd met € 3.357.000. Voor het herberekenen van de stelpost zijn de volgende begrotingsposten meegenomen: de budgetten voor onderhoud aan infrastructuur, de apparaatskosten en de budgetten voor omgevingsdiensten, RUD's en omgevingsdiensten (lasten verhoogd, € 3.357.000, nadelig).

Met het Presidium is afgesproken om de communicatie-ondersteuning voor de Statengriffie uit te breiden met 0,39 fte (lasten verhoogd, € 33.000, nadelig).

Met het Presidium is afgesproken dat de formatie van de Statengriffie met 0,5 fte wordt uitgebreid (lasten verhoogd, € 32.000, nadelig).

Voor de vervanging van gedetacheerde medewerkers worden inhuurkosten gemaakt (lasten verhoogd, € 1.240.000, neutraal).

Voor de uitvoering van de regeling SVNL Natuurbeheer wordt tijdelijk extra capaciteit ingezet (lasten verhoogd, € 54.000, neutraal).

Voor de uitvoering van de MIT-regeling wordt tijdelijk extra capaciteit ingezet (lasten verhoogd, € 180.000, neutraal).

Bij de uitwerking van de voorstellen die in motie 110 zijn opgenomen, is ook de inzet van capaciteit geraamd voor de uitvoering van deze voorstellen. Bij de 2e begrotingswijziging is dit door PS geaccordeerd. Deze inzet zal gepleegd worden vanuit de apparaatskosten. Het geraamde budget wordt overgeheveld van programmabudgetten naar het apparaatskostenbudget (lasten verhoogd, € 680.000, neutraal).

Voor vergoeding van planschade door de aanwijzing van polder De Ronde Hoep tot calamiteitenberging wordt een storting gedaan in de voorziening financiële risico's (lasten verhoogd, € 2,7 miljoen). Polder De Ronde Hoep is aangewezen als calamiteitenberging bij te veel water. In een bestuursconvenant in 2009 hebben de provincie, waterschap Amstel, Gooi en Vecht en de gemeente Ouder-Amstel afgesproken dat eventuele planschade door het waterschap en de provincie zullen worden vergoed. De € 2,7 miljoen is de helft van de maximaal geraamde planschade van € 5,4 miljoen.

Lasten gedekt door specifieke baten

OD 8.1.1. De opbrengsten van de parkeergarage Dreef worden lager geraamd (inkomsten verlaagd, € 89.000, nadelig).

OD 8.1.1. De huurinkomsten zijn verhoogd door het verhuren van de 1e werketage en een gedeelte van de winkelplint aan Elan wonen (inkomsten verhoogd, € 85.000, voordelig).

OD 8.1.1. De huurinkomsten en de doorbelaste servicekosten zijn verhoogd door het verhuren van de 1e werketage en een gedeelte van de winkelplint aan Elan wonen (inkomsten verhoogd, € 122.000, voordelig).

Baten

Op basis van de Maartcirculaire 2018 is bij de Kaderbrief 2019 de uitkering van het provinciefonds met € 5.095.000 opgehoogd. Door de verbreding van de normeringssystematiek, oplopende ramingen voor loon-, prijs- en volumeontwikkelingen en door de intensiveringen van het Rijk is extra accres voor provincies beschikbaar gekomen (baten verhoogd, € 5.095.000, voordelig).

De algemene uitkering van het provinciefonds wordt op basis van de Meicirculaire met € 93.000 opgehoogd. Dit wordt veroorzaakt door een iets hoger accres vergeleken met de Maartcirculaire (baten verhoogd, € 93.000, voordelig). Op basis van de Meicirculaire ziet de opbouw van het provinciefonds er als volgt uit:

Omschrijving	Bedrag in € 1.000
Algemene uitkering	187.615
DU Monumentenzorg	4.718
DU Bodemsanering	5.412
DU Beter benutten	2.975
DU MKB Innovatiestimulering Topsectoren	290
DU Zoetwatermaatregelen	49
DU Projecten verkeer en vervoer	308
DU Programma IOV	646
Totale uitkering Provinciefonds	202.013

De eindafrekening van het provinciefonds over 2017 heeft plaatsgevonden. Dit zorgt voor een lagere uitkering van € 1.020.000 in 2018 (baten verlaagd, € 1.020.000, nadelig).

De door verkoop gerealiseerde restwaarde van oude ICT-apparatuur wordt in de reserve vervanging ICT gestort (baten verhoogd, € 75.000, neutraal).

Storting reserves

Bij deze zomernota wordt het voordelige resultaat van € 8,5 miljoen gestort in de Algemene reserve om in te zetten in de jaarschijf 2019 en verder van de komende begroting (storting in de Algemene reserve verhoogd, € 8,5 miljoen nadelig)

8.1.2 operationeel doel

Programma overkoepelende reserves

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
	0	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	0	0	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Storting reserves	61.327	18.450	34.310	52.759	186	14.416	10.500	7.102
Onttrekking reserves	-197.977	-129.500	-32.850	-162.350	25	-45.567	-12.730	-12.216
Resultaat	-136.650	-111.051	1.460	-109.591	-1	-31.150	-2.231	-5.114

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Subsidieverantwoording projecten HIRB tender 2010, heeft geleid tot terugstorting van middelen door de gemeenten Alkmaar, Amsterdam en Enkhuizen. Het bedrag valt vrij uit de Reserve AP-2010 en wordt vervolgens gestort in de algemene reserve (hogere lasten, € 239.000, nadelig).

Lasten gedekt door reserves

Voor de subsidie buiten uitvoeringsregeling aan Fort Zuidwijkermeer is een kasraming opgenomen (onttrekking verhoogd uit Reserve EXIN-H, € 302.000, neutraal).

Administratieve correctie van de 2e begrotingswijziging leidt tot een storting in de reserve Monumenten, Kranenburgfonds (hogere storting, € 2,2 miljoen, neutraal)

In 2018 wordt er vanuit de reserve EXIN-H voor € 40.000 aan budget overgeheveld. In 2017 is van het restantbudget € 400.000 overgeheveld voor het project Alkmaar Nieuwe Schermerweg en € 360.000 overgeheveld vanuit de reserve EXIN-H. Het restantbudget van € 40.000 wordt daar nu aan toegevoegd (onttrekkingen verhoogd, € 40.000, neutraal).

Onttrekkingen reserves

Bij de Kaderbrief 2019 is rekening gehouden met een jaarrekeningresultaat 2017 van € 10,13 miljoen. Deze middelen zijn meegenomen ter dekking van de aangeleverde voorstellen en zijn onttrokken aan de Algemene reserve (onttrekking aan de Algemene reserve, € 10,13 miljoen, voordelig)

De onttrekking aan de reserve EXIN-H projecten OV wordt verlaagd met netto € 150.000. Dit komt door:

- € 200.000 verlaging uitgaven Verkeersmanagement;
- € 60.000 verhoging studiekosten HOV Noordwijk;
- € 53.000 verhoging opdrachten Wayfinding (beheer kaarten);
- € 67.000 verlaging door verrekening uitvoeringskosten Wayfinding met VRA;
- € 4.000 verhoging overige opdrachten.

(onttrekkingen verlaagd, reserve EXIN-H, € 150.000, neutraal).

De onttrekkingen aan de reserve EXIN-H voor subsidies projecten OV worden verhoogd met € 5.309.000 met als verklaring:

- € 1.500.000 verlening (van de in 2017 uitgestelde) subsidie aan RWS voor Busvoorzieningen A1;
- € 1.894.000 verlening (van de in 2017 uitgestelde) subsidie Uithoornlijn;
- € 1.915.000 verhoging uitgaven subsidies Investeringsagenda doorstroming OV (onttrekkingen verhoogd, reserve EXIN-H, € 5.309.000, neutraal).

De onttrekkingen aan de reserve TWIN-H inzake projecten weginfrastructuur, worden netto verlaagd met € 529.000

Enerzijds door verhoging uitgaven aan de opdrachten met in totaal € 421.000:

- € 400.000 verbinding A8-A9. Op 29 mei 2018 hebben GS besloten om voor de planfase verbinding A8-A9 ten laste van het algemeen voorbereidingsbudget TWIN-H een bedrag van € 1.000.0000 beschikbaar te stellen. Hiervan wordt in 2018 en 2019 respectievelijk € 400.000 en € 600.000 besteed;
- € 21.000 Investeringspakket (IPB) Alkmaar. Voor het deelproject Nollenweg wordt de eindfactuur uit 2017 haalbaarheid oeververbinding betaald.

Anderzijds door verlaging subsidiebijdragen deelprojecten IPB Alkmaar met netto € 950.000:

- € 1.500.000 aframing bijdrage Kogendijk. Deze bijdrage schuift door naar 2019 omdat er nog geen overeenstemming is met Rijkswaterstaat (RWS) over de bijdrage van het Rijk aan de fietstunnel onder de N9 bij Kogendijk
- € 550.000 bijraming bijdrage Bergerweg. De bijdrage is voor aanpassing van de kruising Bergerweg/Jan Ligthartstraat, verplaatsing van een bushalte en verwijderen van een voetgangersoversteek ter verbetering van de verkeersveiligheid en doorstroming van het OV op de Bergerweg. Dit zal in het 4e kwartaal aan GS worden voorgelegd (onttrekkingen verlaagd,, reserve TWIN-H, € 529.000, neutraal).

In 2016 zijn de mutaties subsidie-uitgaven EXIN-H projecten OV tegen geboekt op de reserve TWIN-H in plaats van de reserve EXIN-H. Deze verkeerde administratieve boeking wordt nu gecorrigeerd (onttrekking verlaagd, reserve TWIN-H, € 325.000, neutraal en onttrekkingen verhoogd, reserve EXIN-H, € 325.000, neutraal).

Voor subsidieverlening op grond van de UVR regionaal energiebesparingsprogramma woningen wordt een kasraming opgenomen (onttrekking aan reserves verhoogd, € 400.000, reserve Actieprogramma 2010, zie OD 4.2.1).

Voor subsidieverlening op grond van de UVR Innovatieve financieringsvormen wordt een kasraming opgenomen onttrekking aan reserves verhoogd, € 200.000, reserve Actieprogramma 2010, zie OD 4.2.1).

Bij de 2e begrotingswijziging is voor het versnellen van de woningbouwproducten (Motie 110) € 3 miljoen beschikbaar gesteld. Voor de uitgaven is een kasraming opgenomen, maar nog geen onttrekking aan de reserve (onttrekking aan reserves verhoogd, € 3 miljoen, reserve Actieprogramma 2010).

OD 3.2.1 Aan het waterschap Amstel Gooi en Vecht zal een subsidie buiten UVR worden verleend voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers (onttrekking aan reserves verhoogd, € 400.000, reserve TWIN-H).

Voor proces- en voorbereidingskosten voor meekoppelkansen bij dijkversterkingen wordt een kasraming opgenomen (onttrekking aan reserve verhoogd, € 145.000, reserve TWIN-H).

Bij voordracht 2018-1 is besloten het restant voor Integrale ILG projecten uit de reserve TWIN-H in te zetten voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers in provinciale vaarwegen. Een deel hiervan wordt gestort in de reserve Kapitaallasten vaarwegen (onttrekking aan reserve TWIN-H verhoogd, € 296.000).

Een in 2012 verleende subsidie voor het project Waterberging Bovenkerker- en Noorderlegmeerpolder is lager vastgesteld dan de oorspronkelijke verlening (onttrekking aan reserve verlaagd, € 158.000, reserve TWIN-H).

De provincie Noord-Holland heeft samen met het Rijk de stichting Voorbereiding Pallas-reactor opgericht. Rijk en provincie (voordracht 2012-56) hebben elk een lening van maximaal € 40 miljoen beschikbaar gesteld om de eerste stappen te kunnen zetten voor realisatie van Pallas. Ultimo 2017 was de omvang van de uitstaande lening van € 15,3 miljoen (nominale storting

inclusief bijgeboekte rente). In de jaarrekening 2017 is m.b.t. de verstrekte lening op basis van een risicoafweging een verliesvoorziening van € 15,3 miljoen opgenomen. In het voorjaar van 2018 is als onderdeel van de 2e tranche van lening € 7,5 miljoen beschikbaar gesteld. Hierdoor bedraagt op dit moment de uitstaande lening aan stichting Pallas € 22,8 miljoen. Gelet op de risicoafweging wordt in deze zomernota de verliesvoorziening met € 7,5 miljoen verhoogd (zie ook de toelichting onder OD 5.3.1) De verhoging van de verliesvoorziening wordt door een onttrekking aan de algemene reserve gedekt (onttrekkingen verhoogd, € 7,5 miljoen, neutraal). Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 zal het risico op oninbaarheid van de lening en de omvang van de verliesvoorziening opnieuw worden gewogen.

Overige mutaties reserves

Bij de Kaderbrief 2019 is een deel van het voordelige Kaderbrief resultaat gestort in de Algemene reserve om in te zetten in de jaarschijf 2019 (storting in de Algemene reserve verhoogd, € 14,0 miljoen nadelig)

Bij deze zomernota wordt het voordelige resultaat van € 8,5 miljoen gestort in de Algemene reserve om in te zetten in de jaarschijf 2019 en verder van de komende begroting (storting in de Algemene reserve verhoogd, € 8,5 miljoen nadelig)

Bij de 2e begrotingswijziging is voor het versnellen van de woningbouwproducten (Motie 110) € 3 miljoen beschikbaar gesteld. Dit bedrag dient nog te worden gestort in de reserve Actieprogramma 2010 (stortingen in reserves verhoogd, € 3 miljoen, reserve Actieprogramma 2010).

Uit Rijksgelden vrijgevallen middelen worden in de reserve AP 2010 gestort, omdat de gelden onderdeel uitmaken van het vastgestelde subsidieplafond voor de UVR Woonvisie, regio Zuid-Kennemerland (storting in de Reserve AP 2010 verhoogd, € 15.000).

De door verkoop gerealiseerde restwaarde van oude ICT-apparatuur wordt in de reserve vervanging ICT gestort storting reserve verhoogd, € 75.000, neutraal).

Aan medewerkers die uit dienst gingen en aan nabestaanden van overleden medewerkers zijn in 2017 salarisbetalingen gedaan waarin het talentbudget zat. Daardoor kunnen de in de reserve GO gereserveerde bedragen voor talentbudget voor deze medewerkers vrijvallen (minder uitgaven, € 76.000, voordelig).

Baten

Het Noord-Hollands Fonds voor Monumenten wordt verbreed ten bate van herbestemming, restauratie en verduurzaming. De middelen uit het coalitieakkoord 2015-2019 voor herbestemming worden als een lening in de vorm van een rekening courant aan het NRF overgedragen. Daartoe valt een evenredig bedrag vrij uit de reserve Monumenten, Kranenburgfonds totaal 4 miljoen, waarvan een € 3,4 miljoen in 2018 en het resterend deel in 2019 (hogere Baten uit vrijval, € 3,4 miljoen, voordelig).

Subsidieverantwoording projecten HIRB tender 2010, heeft geleid tot terugstorting van middelen door de gemeenten Alkmaar, Amsterdam en Enkhuizen. Het bedrag valt vrij uit de Reserve AP-2010 in de algemene middelen (hogere baten, € 239.000, voordelig).

Administratieve correctie van de 2e begrotingswijziging leidt tot een onttrekking aan de reserve Monumenten, Kranenburgfonds (hogere onttrekking, € 2,2 miljoen, neutraal).

In 2017 is het geheel restantbudget Productformules R-Net van € 5.712.000 vanuit de reserve EXIN-H overgeheveld naar de reserve Dekking Kapitaallasten OV-infrastructuur. Bij de 2e actualisatie PMI 2018 (PS: 9 juli 2018) hebben uw Staten voor dit project een krediet van € 2.914.143 beschikbaar gesteld. Het resterend budget wordt teruggeboekt naar de reserve EXIN-H (storting verhoogd, € 2.797.000, neutraal).

In 2017 is het geheel budget aan door PS beschikbaar gesteld voorbereidingskrediet Noordervaart overgeheveld vanuit de reserve TWIN-H naar de reserve Dekking Kapitaallasten Wegen. Aangezien in 2017 € 24.000 aan kosten t.l.v. TWIN-H is gekomen, wordt dit bedrag teruggeboekt (stortingen verhoogd, € 24.000, neutraal).

8.2 beleidsdoel

Overhead

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

8.2.1 operationeel doel

Overhead

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 8.2.1 Overhead

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Apparaatskosten	53.457	55.696	0	55.696	0	55.220	54.517	54.348
Subtotaal Lasten	53.457	55.696	0	55.696	0	55.220	54.517	54.348
Baten	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	53.457	55.696	0	55.696	0	55.220	54.517	54.348
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	53.457	55.696	0	55.696	0	55.220	54.517	54.348

Toelichting op het meerjarenoverzicht

Lasten gedekt door algemene middelen

Om de effecten van digitalisering te stroomlijnen is een Informatieagenda opgesteld. De Informatieagenda omvat zowel de investeringen in ICT en techniek, maar ook in mensen, organisatie en processen. Voor de Informatieagenda zijn structureel extra middelen nodig (meer uitgaven, € 2,25 miljoen, nadeel).

Lasten gedekt door specifieke baten

-

Lasten gedekt door reserves

-

Overige mutaties

8.3 beleidsdoel

Overige subproducten

Verandering: geen.

Toelichting: geen.

8.3.1 operationeel doel

Overige subproducten

Meerjarenoverzicht mutaties Baten & Lasten (x 1.000 euro)

Operationeel doel 8.3.1 Overige subproducten

Lasten	Rekening 2017	Begroot 2018	Mutaties zomernota	Begroot 2018 na zomernota	% Toe- of afname	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Overdrachten	7	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Lasten	7	0	0	0	0	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0	89	89	89
Saldo van lasten en baten	7	0	0	0	0	89	89	89
Storting reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	7	0	0	0	0	89	89	89

Toelichting op het meerjarenoverzicht

5 Stand en mutaties van reserves

Staat van het verloop van de reserves

(x 1.000 euro)

2018	Beginsaldo	Storting	Overhevelingen van andere reserve	Onttrekking	Overhevelingen naar andere reserve	Vrijval	Eindsaldo
Algemene reserves							
Algemene reserves	133.696	78.211	-	-85.010	-	-	126.897
Totaal Algemene reserves	133.696	78.211	-	-85.010	-	-	126.897
Programma 1 Openbaar Bestuur							
Reserve Cofinanciering Europese projecten	3.700	3.000	-	-1.181	-	-	5.519
Programma 2 Bereikbaarheid							
Reserve Zuidas en Zeepoort	40.937	18.454	-	-	-	-	59.391
Reserve Fietsinfrastructuur	24.908	444	-	-2.500	-164	-	22.688
Reserve OLV Greenport	11.291	-	-	-2.900	-	-	8.391
Reserve Openbaar vervoer projecten	43.057	42.035	-	-48.215	-	-3.462	33.415
Reserve Infrastructuur	70.907	55.874	-	-40.030	-915	-750	85.086
Reserve Innovatieprojecten SolaRoad	2.560	-	-	-1.375	-	-	1.185
Reserve Kapitaallasten Wegen	39.957	12.014	175	-1.499	-29	-	50.618
Reserve Kapitaallasten OV	96.816	690	-	-588	-2.797	-	94.121
Reserve Kapitaallasten Vaarwegen	23.789	2.315	70	-217	-	-	25.957
Reserve Groot onderhoud Wegen	-	40.041	1.750	-27.536	-	-615	13.640
Reserve Groot onderhoud Vaarwegen	-	15.596	-	-3.554	-1.750	-2.082	8.210

Programma 3 Water							
Reserve Meekoppelkansen bij dijkversterking	11.422	3.750	-	-330	-	-	14.842
Reserve Waterrecreatie	5.296	979	-	-4.613	-70	-1.205	387
Programma 4 Milieu							
Reserve Bodemsanering	17.036	5.577	175	-7.694	-	-	15.094
Programma 5 Ruimte							
Reserve Stedelijke vernieuwing	2.450	-	-		-	-2.205	245
Reserve Kwaliteitsfonds Bloemendalerpolder	5.340	-	-	-	-	-	5.340
Reserve Europese proj. Landbouwsubsidies	9.307	1.561	-	-2.350	-	-	8.518
Reserve Herstructurering Bedrijventerreinen	5.019	3.500	-	-6.450	-	-	2.069
Reserve Programma Water als Econ. Drager	1.780	1.000	-	-450	-	-80	2.250
Reserve Werkgelegenheid en economie	18.200	612	-	-14.713	-	-180	3.919
Reserve Leefbaarheidsfonds Schiphol	10.000	-		-10.000		-	-
Reserve Investeringsimpuls Duurzame Zeehavens*	1.402	-	-	-1.402	-	-	-
Reserve Ontwikkeling Havencomplexen	6.359	393	-	-	-	-	6.752
Programma 6 Groen							
Reserve Cofinanciering Waddenzee	4.206	911	-	-2.491	-	-	2.626
Reserve Groen	70.451	17.835	-	-30.914	-	-1.103	56.269
Reserve Groene Uitweg	37.144	50	-	-3.015	-	-5.298	28.881
Reserve Kapitaallasten Groen	13.072	753	-	-641	-	-	13.184

Programma 8 Financiën							
Reserve UNA*	1.766	-	-	-30	-	-	1.736
Reserve EXIN-H	73.136	3.006	-	-13.439	-40	-20.923	41.740
Reserve TWIN-H	180.029	147	-	-7.190	-175	-41.528	131.283
Reserve Actieprogramma 2010	28.674	3.637	-	-4.883	-	-1.927	25.501
Reserve Huisvesting	16.008	-	-	-782	-	-	15.226
Reserve Monumenten (Mr.F.J.Kranenburgfonds)	10.235	7.979	-	-12.524	-	-3.351	2.339
Reserve Vervanging ICT-apparatuur	1.255	962	-	-964		-	1.253
Reserve Organisatieverandering	1.528	-	-	-300	-	-	1.228
Reserve Bedrijfsvoering	4.093	508	-	-1.300	-	-	3.301
Reserve GO-gelden	3.606	-	-	-1.000	-	-76	2.530
Reserve Oostelijke Vechtplassen	-	420	-	-	-	-	420
Totaal Bestemmingsreserves	896.736	244.043	2.170	-257.070	-5.940	-84.785	795.154
Reserves	1.030.432	322.254	2.170	-342.080	-5.940	-84.785	922.051

*Deze reserve wordt per 31-12-2018 opgeheven.

6 Aanbestedingen

Europese aanbestedingen 2018

	Aangekondigd	Gegund	Bedrag
Contracten	4	7	153.925.500
Raamcontracten	0	2	n.v.t.
Totaal	4	9	

Niet-Europese aanbestedingen 2018

Type	Categorie		Bedrag		
			Aantal	€	%
Openbaar	B1	Conform	1	159.592	1%
(drempelwaarden werken > € 50.000 - < € 5.000.000)	B2	Uitzondering PNH	0	0	0
	B3	Uitzondering EA	0	0	0%
	B4	Afwijking	0	0	0%
Meervoudig onderhands	C1	Conform	25	2.776.687	16%
(drempelwaarden leveringen en diensten:	C2	Uitzondering PNH	10	1.439.457	8%
> €50.000 - < € 221.000)	C3	Uitzondering EA	0	0	0%
	C4	Afwijking	0	0	0%
Raamcontract	D		91	12.822.012	75%
Totaal			127	17.197.748	100%

Ontwikkeling aanbestedingen

Jaar	2014		2015		2016		2017	
Type	Aan-tal	Bedrag in €	Aan-tal	Bedrag in €	Aan-tal	Bedrag in €	Aan - tal	Bedrag in €
Europees	26	276.803.317	14	157.420.000	28	290.468.032	16	151.534.000
Openbaar	11	12.329.211	10	15.364.559	15	18.314.238	6	10.201.710
Meervoudig onderhands	53	6.505.498	62	6.614.289	83	9.400.105	91	14.939.165
(Mantel-/ raam) contract	237	79.988.485	226	372.400.292	172	155.778.880	261	202.464.103
Totaal	327	375.625.511	312	551.799.140	298	473.961.255	374	379.138.978

7 Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling

In onderstaande lijst staan de subsidies buiten uitvoeringsregeling (UVR). In de kolom wijzigingen staat aangegeven of de subsidie nieuw, gewijzigd of ongewijzigd is.

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2018	Gewijzigd
	Programma 2 Bereikbaarheid		
2.1.3	VRA/ HOV Amstelveen-Uithoorn	€ 1.893.681	
2.3.2	Gemeente Haarlem/ Herinrichting Houtplein	€ 3.700.000	verwijderd
2.2.1	Gemeente Hilversum/ Fietsenkelder station Hilversum	€ 2.750.000	verwijderd
2.2.1	Gemeente Hilversum/ Kleine spoorbomen Hilversum	€ 1.000.000	verwijderd
2.2.1	Gemeente Gooisemeren/ Inpassing nieuwe westelijke entree station Naarden Bussum	€ 250.000	verwijderd
2.2.1	Gemeente Gooisemeren/ Transformatielocatie fietsenstalling/voormalige garage Albrechtlaan Bussum	€ 2.750.000	verwijderd
2.2.1	Gemeente Gooisemeren/ Aanpassen Stationsweg Bussum	€ 280.000	verwijderd
2.2.1	Gemeente Gooisemeren/ Uitbreiding fietsparkeervoorziening station Bussum Zuid	€ 75.000	verwijderd
2.2.1	Gemeente Gooisemeren/ Aanpassen wegvakken overweg omeniuslaan/Zwarteweg Naarden-Bussum	€ 80.000	verwijderd
2.2.1	Gewest Gooi en Vecht/ Creeren van nieuwe regionalesnelfietsroutes	€ 375.000	verwijderd
2.2.1	Gemeente Aalsmeer/ Ongestoord Logistieke verbinding	€ 10.550.000	verwijderd
2.1.2	Gemeente Alkmaar/ Kogendijk/N9	€ 1.500.000	
2.1.2	Gemeente Alkmaar/Bergerweg	€ 1.000.000	
2.1.2	Gemeente Alkmaar/Koelmalaan/Willemde zwijgerlaan	€ 1.000.000	Al verwijderd bij 2 BW
2.1.2	Gemeente Heiloo/ Aansluiting A9 Heiloo	€ 1.500.000	
2.1.4	Gemeente Den Helder / Aanpassen Boerenverdrietsluis	€ 1.000.000	
2.2.1	Gemeenten Zaanstad + Wormerland/ Vervanging Zaanbrug	€ 11.562.750	
2.3.2	Gemeente Texel: Pilot Texel	€ 383.000	
2.3.2	Gemeente Almaar: Investeringsagenda OV	€ 1.429.000	Gewijzigd
2.3.2	Gemeente Bussum: Investeringsagenda OV	€ 85.000	Gewijzigd
2.3.2	Gemeente Haarlem: Investeringsagenda OV	€ 4.124.000	Gewijzigd
2.3.2	Gemeente Heemskerk: Investeringsagenda OV	€ 105.151	Al verwijderd bij 2 BW
2.3.2	Gemeente Heerhugowaard: Investeringsagenda OV	€ 80.000	
2.3.2	Gemeente Hilversum: Investeringsagenda OV	€ 325.000	
2.3.2	Gemeente Hoorn: Investeringsagenda OV	€ 50.000	Al verwijderd

			bij 2 BW
2.3.2	Gemeente Velsen: Investeringsagenda OV	€ 2.200.000	
2.3.2	RWS: Investeringsagenda OV	€ 1.229.650	Al verwijderd bij 2e BW
2.3.2	Gemeente Wijdemeren: Investeringsagenda OV	€ 50.000	Verwijderd
2.3.2	RWS: Investerings agenda	€ 100.000	Nieuw
2.2.1	Stichting CROW: bijdrage Kennisplatform Verkeer en Vervoer	€ 185.000	
2.2.1	Stichting Amsterdam Economic Board / bijdrage Amsterdam Smart City	€ 100.000	
2.3.2	Gemeente Texel/ Texelhopper 2e fase	€ 703.000	
2.3.2	RWS: Busvoorzieningen A1	€ 1.500.000	
2.3.1	Regionaal Overlegorgaan Consumentenbelangen Openbaar vervoer: Jaarlijkse bijdrage	€ 50.000	

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2018	Gewijzigd
	Programma 3 Water		
3.1.2	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier: Prins Hendrikdijk	€ 705.946	
3.1.2	Gemeente Texel: Fietspad Prins Hendrikdijk	€ 357.837	
3.2.1	Gemeente Waterland: vooronderzoek naar officiële zwemplek Marken	€ 11.000	
3.2.1	Recreatieschap WF: Aquapunctuurpunt Rustenburg-Verlaat	€ 60.000	
3.2.1	HHNK: Aquapunctuurpunt Engewormerbrug	€ 750.00	
3.2.1	Gemeente Drechterland: vooronderzoek naar 2 officiële zwemplekken IJsselmeerkust	€ 22.000	
3.2.1	HHNK, subsidie verbetering kwaliteit zwemwater Ursemmerplas	€ 80.000	Nieuw
3.1.2	Icoon Afsluitdijk, kunst op de Afsluitdijk	€ 500.000	Nieuw
3.1.2	Vereniging van Bos- en Natuureigenaren (VBNE), Onderzoek natte dooradering	€ 15.000	Nieuw
3.2.1	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier / Waterberging en Natuur	€ 450.000	Nieuw
3.2.1	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht/ Waternet, aanleg golfbrekers in de Amstel	€ 400.000	

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2018	Gewijzigd
	Programma 4 Milieu		
4.1.1	Stichting heet Belangengroep Nauerna (BGN)/Plaatsen	€ 6.000	Verwijder

	peilbuizen		d
4.1.2	InVesta / Infrastructuur en voorzieningen InVesta	€ 960.000	
4.1.2	Regionale Uitvoeringsdienst Noord-Holland Noord	€ 131.877	Gewijzigd
4.1.2	Regionale Brandweer Amsterdam/Amstelland	€ 17.250	Gewijzigd
4.1.2	Milieudienst IJmond	€ 120.000	Gewijzigd
4.1.2	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied	€ 268.552	Gewijzigd
4.1.2	Omgevingsdienst Flevoland-Gooi en Vechtstreek	€ 57.142	Gewijzigd
4.2.1	NEMIS	€ 50.000	
4.2.1.	N.V. Meerlanden; realisatie CO2 infrastructuur voor glastuinbouw	€ 706.000	Nieuw
4.2.1	N.V. HVC Alkmaar; afvang CO2 bij biovergister Middenmeer	€ 794.000	Nieuw
4.2.1.	OCAP BV; CO2 vervloeiing en lokaal distributienetwerk voor glastuinbouwgebieden Alton en Het Grootslag	€3.000.000	Nieuw
4.2.1	OCAP BV; CO2 fase De Kwakel	€ 4.000.000	Nieuw
4.2.1	ECN; Solar Lab	€14.000.000	Nieuw
4.2.1.	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier / verbetering kwaliteit zwemwater Ursemmerplas	€ 80.000	Nieuw
4.1.1	Milieufederatie NH/sterren dichterbij	€ 36.400	
4.1.2	Groen Gas Noord-Holland BV/Milena-Olga-Esme	€ 500.000	Verwijderd

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie/ garantstelling * 2018	Gewijzigd
	Programma 5 Ruimte		
5.1.1	Gemeente Castricum; opknappen stationsomgeving	€ 500.000	
5.1.1	Gemeente Haarlem; bijdrage Gebiedsontwikkeling Koepelterrein t.b.v. versnelling binnenstedelijk bouwen	€ 1.000.000	Nieuw
5.1.1	Gemeente Uitgeest; opknappen openbare ruimte in het stationsgebied Uitgeest	€ 180.000	Nieuw
5.1.1	Gemeente Amsterdam; organisatie Flexibele Schil Versnelling Woningbouw MRA	€ 700.000	Nieuw
5.1.1	Gemeente Amsterdam; gebiedsontwikkelingsteams Flexibele Schil Versnelling Woningbouw MRA	€ 2.000.000	Nieuw
5.1.2	Gemeente Zaanstad; bijdrage sanering voormalig industrieterrein Kan Palen/Touwen	€ 3.500.000	Nieuw
5.1.2	Gemeente Alkmaar; verbetering kwaliteit openbare ruimte en bereikbaarheid rond station Alkmaar Noord	€ 200.000	Nieuw
5.1.2	Gemeente Den Helder; geluidbeperkende maatregelen permanent motorcrossterrein	€ 25.000	
5.1.2	Gemeente Hollands Kroon; geluidbeperkende maatregelen permanent motorcrossterrein	€ 25.000	

5.1.2	Stichting Noord-Hollandse Geluid Sporten Phoenix (NHGS Phoenix); Motorcross Noord-Holland	€133.148	Gewijzigd
5.1.2	Stichting bevordering kwaliteit leefomgeving Schipholregio; Tweede Tranche Leefbaarheidsfonds Schipholregio	€ 10.000.000	
5.1.2	Stichting Ondersteuning Omgevingsraad Schiphol (SOORS)	€ 112.500	
5.1.2	Vervolg Nieuw-West Airport Express	€ 120.000	Gewijzigd
5.1.2	Gemeente Laren, Hilversum & Gooise Meren gezamenlijk; aanpassing van het knooppunt A1-Crailo	€ 200.000	
5.3.1	Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord	€ 1.518.286	Verwijderd
5.3.1	Eijkelboom B.V.; verbeteren ecologische waarde bedrijventerrein Oude Meer	€ 30.000	
5.3.1	Tulipower B.V.; De Natuurzuil	€ 30.000	
5.3.1	Damen Shiprepair Amsterdam B.V.; biodiversiteit op terrein Damen Shiprepair Amsterdam	€ 30.000	
5.3.1	Recreatieschap West-Friesland; aanpassen knelpunten regionaal vaarnetwerk	€ 250.000	
5.3.3	Regio College; robotisering	€ 130.000	
5.3.1	Coöperatie Breedband Alkmaar Buiten U.A.*	€ 4.500.000	
5.3.1	Coöperatie Breedband Beemster U.A.*	€ 6.000.000	
5.3.1	Gemeente Hoorn; bijdrage maaien waterplanten Markermeer 2018	€ 60.000	Nieuw
5.3.1	Gemeente Almere; bijdrage maaien waterplanten IJmeer 2018	€ 13.000	Nieuw
5.3.1	Stichting Waterrecreatie Nederland; bijdrage ontwikkeling webapp waterplanten	€25.000	Nieuw
5.3.1.	Holland Boven Amsterdam/Marketing Noord-Holland Noord	€ 75.000	Nieuw
5.3.1	Coöperatie Bergen Breedband U.A.*	€ 1.059.941	
5.3.1	Coöperatie Veenglas*	€ 500.000	
5.3.1	Gemeente Hollands Kroon Breedband*	€ 13.400.000	gewijzigd
5.3.1	Stichting Breedband Wijdemeren*	€ 2.660.000	verwijderd
5.3.1	Glasvezel De Kwakel B.V.*	€ 155.000	
5.3.1	Glasvezel Landelijk Amsterdam Noord*	€ 1.548.910	gewijzigd
5.3.1.	Glasvezelnetwerk Noordkop B.V.*	€ 20.000.000	nieuw
5.3.1	Stichting Glasvezel Buitengebied Amstelveen*	€ 2.202.200	gewijzigd
5.3.1	Stichting buitengebied Waterland*	€ 2.759.650	
5.3.1	Glasvezel Noordkop Kabeltex B.V.*	€ 18.400.000	verwijderd
5.3.1	Stichting Glasvezel Rijnlanderweg e.o.*	€ 687.720	
5.3.1	Stichting Breedband Wormerland buiten*	€ 1.906.450	gewijzigd
5.3.3	Horizon College; Dudok Huis (huis van de toekomst), Duurzaam bouwen	€ 90.000	

5.3.3	Horizon College; zorgtechniek in de wijk, gekoppeld aan Dudok Huis	€ 65.000	
5.3.3	Clusius College; Green Food NH (Powerhouse MBO-WO)	€ 130.000	
5.3.3	Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord; talentprogramma	€ 65.000	
5.3.3	ROC de Kop - Horizon College; samenwerking instroom technisch VMBO-MBO-TIB	€ 150.000	
5.3.3	ROC Amsterdam; House of Digital	€ 90.000	
5.3.4	Greenport Noord-Holland Noord; programmabureau	€ 165.000	
5.3.4	Greenport Noord-Holland Noord; uitvoeringsprogramma	€ 100.000	
5.3.3	Inholland Alkmaar; TerraTechnica	€ 75.000	
5.3.3	Techport-Gemeente Velsen; Innovation Warehouse	€ 1.000.000	
5.3.3.	Nova College; Greenbizz (circulaire economie)	€ 65.000	nieuw
5.3.3.	Technisch College Velsen; doorgaande leerlijn VMBO/MBO	€ 75.000	nieuw
5.3.3.	ROC Amsterdam; Technisch Talent Werkt MRA	€ 45.000	nieuw
5.3.3	ROC Amsterdam; pedagogische medewerkers en onderwijsassistenten	€ 50.000	
5.3.4	N.V. HVC Alkmaar/Afvang CO2 bij bio-vergister Middenmeer	€ 1.500.000	verwijderd
5.3.4.	Hollands Kroon; bouw scheepsdok tbv oa visserij	€ 50.000	nieuw
5.3.4	Gemeente Haarlemmermeer; ontsluitingsweg PrimA4a	€ 800.000	
5.3.4	Greenport Aalsmeer; programmabureau	€ 150.000	
5.3.4	Greenport Aalsmeer; uitvoeringsprogramma	€ 100.000	
5.3.4	Kennis Centrum Plantenstoffen; Biobased Greenports	€ 50.000	

* Voor de aanleg van glasvezel worden garantstellingen afgegeven. Het betreft hier dus geen verstrekking van een subsidie. Juridisch gezien is echter de grondslag voor deze garantstelling een beschikking “buiten uitvoeringsregeling”, waardoor ze in deze lijst moeten worden opgenomen.

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2018	Gewijzigd
	Programma 6 Groen		
6.1.1	Regio Gooi- en Vechtstreek; Groene Uitweg, Recreatiemakelaar Gooi en Vechtstreek	€ 31.212	
6.1.1	Staatsbosbeheer Regio West; Haneplas Texel	€ 173.205	Nieuw
6.1.2	Stichting Icoon Oostelijke Vechtplassen; prijsvraag Icoon (Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen)	€ 30.000	
6.1.2	Gemeente Wijdemeren; gebiedsloods (Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen)	€ 140.000	
6.1.2	Gemeenten (vindt nog overleg plaats); ecologische verbindingen en faunapassages (GV 53)	€ 60.000	Verwijderd
6.1.2	Stichting Bovenlanden Aalsmeer; Groene As	€ 400.000	Verwijderd

	Bovenlanden (KL 30)		
6.1.2	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier; polder Waard Nieuwland (NHN 23)	€ 450.000	
6.1.2	Gemeente Schagen; Boskerpad realisatie NNN Inrichting (NHN 16)	€ 247.000	
6.1.2	Landschap Noord-Holland; NNN Inrichting Zandpolder (NHN 17)	€ 500.000	Gewijzigd
6.1.2	Groengebied Amstelland; maatregelen duurzaam beheer Diemerbos	€100.000	Nieuw
6.1.2	Staatsbosbeheer; Houtrakpolder	€ 350.000	Nieuw
6.1.4	Gemeente Wijdemeren; 's Gravelandsevaart (Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen)	€ 100.000	
6.1.4	Regio Gooi en Vecht; kano-oversteek Vuntus (Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen)	€ 7.500	
6.1.4	Regio Gooi en Vecht; zonneveer (Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen)	€ 171.000	
6.1.4	Regio Gooi en Vecht; Radingpad (Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen)	€ 32.300	
6.1.4	Gemeente Wijdemeren; projectleiding Vaarverbinding 's Gravelandsevaart	€ 100.000	
6.1.4	Gemeente Wijdemeren; voetgangersbrug 's-Gravelandsevaart (NH-pad) (GV 39)	€ 22.500	
6.1.4	Groengebied Amstelland; wandelnetwerk Amstelland (GV 39)	€ 143.800	
6.1.4	Groengebied Amstelland; ruiterpad Diemerpolder (GV 39)	€ 60.000	
6.1.4	Groengebied Amstelland; recreatiemakelaar Diemerscheg (GV 39)	€ 30.492	
6.1.4	Staatsbosbeheer; Duurzaam Beheer Diemerbos (GV 39 en GV 64)	€135.000	
6.1.4	Recreatieschap Spaarnwoude; verplaatsing pont De Opstapper naar Schoteroog	€ 40.000	
6.1.4	Recreatie Noord-Holland; quick scan wandelnetwerk Zuid-Kennemerland	€ 17.500	
6.1.4	Stichting Fietsplatform; Landelijke Fietsroute 23a Zuiderzeeroute	€ 75.000	Nieuw
6.2.1	Natuurmonumenten; groene Uitweg, Fort Abcoude en omgeving	€ 290.000	
6.2.1	Natuurmonumenten; overgangsbeheer	€ 225.000	Nieuw
6.2.1	Stichting Natuurcollectief Noord-Holland; opstart- en organisatiekosten Natuurcollectief 2017/2022	€ 34.755	
6.2.1	Stichting Natuurcollectief Noord-Holland; begeleiding en certificering van aanvragers SNL-N	€ 29.450	
6.2.1	Agrarische Natuurvereniging Water, Land & Dijken; ruige mest op Vaarland 2018	€ 47.959	
6.2.1	Vereniging Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer	€ 20.000	Nieuw

	Water, Land en Dijken; oplossen knelgevallen ANLB		
6.2.1	Staatsbosbeheer; extra kosten herfstmaaien Eilandspolder-Oost	€ 12.304	Nieuw
6.2.2	Faunabeheereenheid; reguliere taken	€ 427.447	Gewijzigd
6.2.2	Faunabeheereenheid; maatregelen uitvoering ganzenbeheer	€ 493.769	Gewijzigd
6.2.3	Goois Natuurreservaat	€ 722.380	
6.2.3	Stichting Landelijk Fietsplatform; coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken fietsen 2018/2019	€ 32.559	
6.2.3	Stichting Wandelnet; coördinatie en systeembeheer van de landelijke routenetwerken fietsen 2018/2019	€ 34.183	
6.3.1	Landschap Noord-Holland; Groene Gezonde Leefomgeving (Groen Kapitaal)	€ 100.000	Nieuw
6.3.2	Nationaal Park Zuid Kennemerland	€ 121.789	
6.3.2	Nationaal Park Duinen van Texel	€ 136.211	
6.3.2	Agrarisch Natuurvereniging Water, Land en Dijken; boerderij-educatie Laag-Holland	€ 80.000	
6.3.2	Bureau Promotie Laag Holland	€ 80.000	
6.3.1	Landschap Noord-Holland; uitvoering Programma 'Betrekken bij Groen'	€ 608.000	
6.3.1	Landschap Noord-Holland; Innovatieprogramma Veen	€ 1.000.000	
6.3.1	Stichting Oer-IJ; Oer-IJ gebied	€ 63.750	Gewijzigd

OD	Naam subsidie aanvrager	Max subsidie 2018	Gewijzigd
	Programma 7 Cultuur en Welzijn		
7.1.1	Vereniging Dorpswerk Noord-Holland	€ 60.000	
7.1.1	Sportservice	€ 120.000	
7.4.1	Plein C	€ 250.000	
7.4.1	Probiblio	€ 2.384.240	
7.5.1	Stichting NMF; steunpunt M&A	€ 180.865	
7.5.1	Mooi Noord-Holland; steunpunt M&A	€ 279.135	
7.5.2	Gooise Meren; toeristisch informatiepunt	€ 10.000	Gewijzigd
7.5.2	Molenfederatie	€ 15.000	
7.5.2.	Stichting Fort bij Penningsveer; restauratie fortwachterswoning bij Fort Penningsveer	€ 16.000	Nieuw
7.5.2	Vestingmuseum Naarden; gele loods, restauratie en infopunt Vesting Naarden en NHW	€ 330.000	
7.5.2	Waternet; Fort Spion	€ 300.000	
7.5.2	Stichting Liniebreed Ondernemen; publiekscommunicatie Stelling van Amsterdam	€ 70.000	

7.5.2	Stichting Uiteraard Uitermeer; herstel keerkom bij Fort Uitermeer	€ 200.000	
7.5.2	Landschap Noord-Holland; Fort bij Veldhuis: restauratie kruitmagazijn en genieloods	€ 300.000	
7.5.2	Stichting Pampus; vernieuwing Pampus Experience	€ 300.000	Gewijzigd
7.5.2	Landschap Noord-Holland; restauratie Fort Zuidwijkermeer	€ 305.000	
7.5.2	Monumentenwacht Noord-Holland	€ 112.000	
7.5.2	ROP Midden-West	€ 17.000	
7.5.2	ERM voor het project certificering inspectiemethode	€ 17.130	
7.5.2	Stichting Oneindig Noord-Holland	€ 200.000	

Nr	Commissie	Fractie	Naam vragensteller	Pagina	Vraag	Antwoord	Pfh
1	M&F	50PLUS	O.A.C. de Meij	10	Onder Aanvullend krediet HOV-03 HOV in 't Gooi (Huizen-Hilversum) staat dat het krediet € 9.400.000 hoger uitkomt o.a. door hogere inschrijfsommen. Kan GS aangeven wat zij bedoelt met inspanningen van de aannemer t.b.v. zijn EMVI score!?	Bij de gunning van het contract worden onder andere maatregelen die de aannemer treft voor duurzaam werken, hinderbeperking, risicobeheersing meegewogen. Gunning is daarmee niet op laagste prijs, maar op basis van Economisch Meest Voordelige Inschrijving (EMVI). Tot voor kort waren de extra inspanningen (en bijbehorende kosten) die deze kwalitatieve aspecten met zich meebrengen, niet terug te vinden in de inschrijfsom. Dit is nu wel het geval.	E. Post
2	EEB / M&F	CDA	De Kam	7	Wat houdt de mutatie in op de realisatie van de dividend van Alliander?	De mutatie betreft het verschil tussen het oorspronkelijk geraamde dividend en het daadwerkelijk in 2018 ontvangen dividend.	E. Post
3	M&F	CDA		28	Waarom is er voor gekozen de lagere studiekosten van het project bereikbaarheid bollenstreek ten gunste laten komen van de algemene reserve. Zijn er geen andere infrastructurele projecten waar later hogere studiekosten worden verwacht?	Dit is gedaan omdat deze studiekosten ook uit de algemene middelen zijn gedekt. Mochten de Studiekosten PMI een tekort hebben aan het eind van het jaar dan kan alsnog een beroep op deze nu vrijgevallen middelen worden gedaan middels besluitvorming door PS.	E. Post
4	M&F	CDA	De Graaf	33	€ 1,5 miljoen verlaging van de bijdrage Kogendijk. Deze bijdrage schuift door naar 2019 omdat er nog geen overeenstemming is met Rijkswaterstaat (RWS) over de bijdrage aan de fietstunnel onder de N9 bij Kogendijk; Wanneer is er zicht op overeenstemming met RWS en waardoor is dit niet gerealiseerd?	RWS heeft de kruising N9/Kogendijk opgevoerd als maatregel voor de korte termijn file aanpak van I&W. Bij de eerste tranche is de maatregel afgevallen. Eind 2018 wordt een tweede tranche verwacht waarbij RWS zal proberen dit project opnieuw op te voeren. Begin 2019 wordt de beslissing van het Ministerie verwacht.	E. Post
5	M&F	CDA		38	Waarom is de afschrijvingstermijn van SHIP verlaagd, eerst van 25 naar 10 en nu naar 5 jaar? Was dat eerder niet voorzien?	De afschrijvingstermijn wordt met de laatste correctie aangepast naar de gebruiksduur van het pand. Deze gebruiksduur bedraagt 5 jaar. Voorheen werd ten onrechte uitgegaan van een langere gebruiksduur.	E. Post
6	M&F	CDA	De Graaf	40	2.2.1.02 Subsidies fietsknelpunten: De regeling wordt in Q3-2018 door ons vastgesteld. De voorbereiding met de	De ambitie is realistisch omdat de regeling op 11 september door GS is vastgesteld. De opening van de regeling voor inschrijving van projecten is zo snel mogelijk na 11	E. Post

					gemeenten om tot een passende regeling bij de vraag te komen, heeft meer tijd gekost dan te voren ingeschat. Zodra de regeling is vastgesteld, kunnen aanvragen worden ingediend. Deze worden direct na ontvangst beoordeeld en verleend. Gezien de vertragingen: hoe realistisch is de ambitie om in Q3 tot implementatie te komen? Hoe worden de Staten over de toekenningen/implementatie geïnformeerd?	september. De regeling staat open tot 15 december 2018 en zal daarna in 2019 (naar verwachting eind Q1) weer open gaan totdat het subsidieplafond bereikt is. Bij de openstelling in 2019 zullen wij de staten informeren over het aantal en de omvang van de beschikte projecten in 2018.	
7	M&F	CDA		48	Worden de gelden die niet aan HOV 't gooi uitgegeven kunnen worden (7,6 mln) doorgeschoven naar 2019? En hoe staat dit in relatie met het extra krediet dat wordt gevraagd voor HOV 't gooi?	Deze gelden worden inderdaad doorgeschoven naar 2019 en verder. Dit gewijzigde kasritme heeft, anders dan dat de totale omvang overeen moet komen, geen relatie met het krediet, aangezien het gaat om het moment waarop kosten gemaakt worden.	E. Post
8	M&F	CDA	De Graaf	48	Brug Ouderkerk aan de Amstel (er loopt een rechtszaak n.a.v. de aanbesteding) Wat is de verwachting hiervan vwb de uitvoering: is er vertraging?	Een van de niet geselecteerde partijen heeft op 28 juli 2017 een kort geding ingesteld tegen het gunningsbesluit. Het vonnis van de rechtbank is op 18 oktober 2017 gepubliceerd. Wij zijn volledig in het gelijk gesteld; alle vorderingen zijn afgewezen. Het project is door het kort geding met ca. 3 maanden vertraagd.	E. Post
9	NLW M / M&F	CDA		60	Wordt hier nu een nieuwe reserve gestart (Oosterlijke Vechtplassen)? Dat vereist toch een apart besluit van PS?	Er wordt inderdaad een nieuwe reserve gestart. Het besluit voor het instellen van de Reserve Oostelijke Vechtplassen is genomen bij de Begroting 2018, Voordracht 62-2017.	C. Loggen
10	M&F	CDA	Heijnen	112	Wanneer wordt de stelpost prijsstijgingen ingezet? Ook in 2018 hebben we daar toch last van?	Ja dat klopt, ook in 2018 hebben we daar last van. Daarom hebben we bij de laatste Kaderbrief (Kaderbrief 2019) meerjarig middelen gereserveerd om de toekomstige prijsstijgingen op te vangen. In 2018 gaat het om een bedrag van € 3.357.000.	E. Post
11	EEB	PVV	Bezaan	14	*"OD 1.2.1: Voor het veiligheidsbeleid is minder budget nodig (minder uitgaven, € 50.000, voordelig)."* VRAAG:	Dit wordt veroorzaakt door het programma "Uitvoeringskosten Veilig Publieke Taak", dat inmiddels afgelopen is.. Dit was een programma vanuit het Rijk waar ook geld voor beschikbaar werd gesteld. Zowel de gemaakte kosten als de opbrengsten vanuit het Rijk zijn al eerder verantwoord	J. Remkes

					Kunt u toelichten waar deze daling door wordt veroorzaakt?	in de provinciale jaarrekening. Ten onrechte stonden de uitvoeringskosten ook nog geraamd voor 2018, dat wordt nu gecorrigeerd.	
12	EEB	PVV	Bezaan	85	Bij operationeel doel 5.3.3 “Bijdragen aan een veerkrachtige arbeidsmarkt” staat bij “Begroot 2018” het bedrag van 82.000 euro aan directe lasten. Dit stijgt naar 182.000 euro. VRAAG: Kunt u aangeven waarom dit bedrag met een ton is gestegen en wat de resultaten waren?	Bij de kaderbrief is € 100.000 werkbudget 2018 voor activiteiten van de werkambassadeur beschikbaar gesteld. Zie pagina 9 van de Zomernota. Aan het behalen van de resultaten wordt nu gewerkt.	A. Tekin
13	M&F	PVV	Bezaan	110	*“OD 8.1.1: De provincie Noord-Holland ontvangt opbrengsten voor gedetacheerde medewerkers (meer baten, € 1.240.000, neutraal).”* VRAAG: Kunt u aangeven om hoeveel fte dit gaat en wat de werkzaamheden waren van deze medewerkers?	Het gaat om ruim 17 fte, komend uit verschillende onderdelen van de organisatie en belast met uiteenlopende werkzaamheden. Bijna 5 fte heeft betrekking op de brugbedienaren die gedetacheerd worden naar Trigion. Daarnaast gaat het over ruim 4 fte repro- medewerkers die naar Xerox worden gedetacheerd. Voor het overige is 3fte gedetacheerd bij het IPO, 2 fte bij het Rijk en 2 bij andere provincies.	C. Loggen
14	EEB	PVV	Kaptheijns	22	Bij operationeel doel 1.2.1 “Bestuurlijke samenwerking in crisisbeheersing en veiligheidszorg bewaken en bevorderen” staat bij “Directe lasten” dat voor het jaar 2018 een bedrag van 121.000 euro was begroot. Na de zomernota zal dit bedrag 471.000 euro zijn. Ofwel, een stijging van 289%. VRAAG: Kunt u aangeven waardoor deze stijging komt?	In afstemming met uw staten is er een tweejarig programma gestart, genaamd “Versterking kwaliteit en integriteit lokaal bestuur: ondersteuningsteam bestuurlijke weerbaarheid en ondermijning”. Voor 2018 en 2019 is hier vanuit motie 110 2 x € 400.000 beschikbaar gesteld. Zie bijlage, Statenbrief met kenmerk 1080724/ 1080859.	J. Remkes

15	M&F	PVV	Deen	10	*"Aanvullend krediet HOV-03 HOV in 't Gooi (Huizen-Hilversum) € 9.400.000* *Voor dit project is reeds een krediet beschikbaar van € 112.000.000. Met deze aanvullende kredietaanvraag komt het totale krediet op € 121.400.000.* *De provincie realiseert samen met de gemeenten Huizen, Eemnes, Laren en Hilversum een HOV-verbinding (R-net) tussen busstation Huizen en NS-station Hilversum. Een deel van het projectbudget wordt besteed aan het verbeteren van het leefklimaat, het verhogen van de verkeersveiligheid en het versterken van de natuur (natuurbrug bij Anna's Hoeve)."* VRAAG: Kunt u aangeven welk gedeelte van het projectbudget wordt besteed aan de natuurbrug bij Anna's Hoeve en welke concrete resultaten de natuurbrug heeft bereikt en/of moet bereiken?	Van het projectbudget wordt in totaal ca. € 8,7 mln. besteed aan de natuurbrug, waarvan € 7,3 mln. door het Rijk gefinancierd wordt vanuit het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO). De natuurbrug zorgt voor het vervolmaken van de natuurverbinding tussen het Gooi en de Utrechtse Heuvelrug (Groene Schakel), waardoor migratie van fauna tussen deze gebieden mogelijk wordt.	E. Post
16	M&F	PVV	Van Hooff	14	*"OD 1.1.1: In de begroting is de afgelopen jaren geen rekening gehouden met de jaarlijks stijgende vergoedingen voor leden van Provinciale Staten (meer uitgaven, € 141.000, nadelig)."* VRAAG: Hoe kan hier geen rekening mee gehouden zijn en wat is verbeterd om dergelijke foutjes in de toekomst te voorkomen?	De vergoedingen aan Provinciale Staten vallen binnen het gehele budget van PS. De invoering van de Werkkostenregeling (WKR), de wisseling van PS en een budgetaframing in 2016 hebben ertoe geleid dat het budget in 2016 en 2017 niet afdoende was om alle vergoedingen van Provinciale Staten te dekken. De bijraming in de Zomernota is voor het boekjaar 2018 en bij de begroting 2019 wordt een zelfde bedrag bijgeraamd. Om foutjes in de toekomst te voorkomen, is afgesproken om op regelmatige basis door te rekenen wat wijzigingen in wet en uitvoering voor gevolgen hebben op het budget van de vergoedingen van PS.	C. Loggen

17	M&F	PVV	Deen	33	*"Overige mutaties < € 100.000: Verhoging budget SolaRoad op basis van planning van TNO (directe lasten verhoogd € 75.000, onttrekking reserve € 75.000, neutraal)"* VRAAG: Kunt u aangeven waarom het budget met 75.000 euro is verhoogd?	Het project blijft binnen budget. Op basis van een actuele planning van TNO worden alleen de uitgaven in 2018 hoger geraamd dan eerder was voorzien.	E. Post
18	M&F	PVV	Van Hooff	120	Bij operationeel doel 8.3.1 "Overige subproducten" staat een bedrag van 89.000 euro begroot aan baten voor 2019. VRAAG: Kunt u aangeven wat deze baten zijn?	Dit betreft een verlaging van het dividend PWN die ten onrechte was doorgevoerd. Bij de Kaderbrief 2019 is dit meerjarig gecorrigeerd waardoor het meerjarige saldo 0 wordt. Voor 2018 was de correctie al bij de Eerste begrotingswijziging 2018 doorgevoerd.	E. Post
19	M&F	PVV	Van Hooff	128	*"5.3.1 Tulipower B.V.; D Natuurzuil* VRAAG: Kunt u aangeven wat voor dit bedrag exact is gedaan?	Dit is 1 van 3 winnaars van de prijsvraag 'biodiversiteit op bedrijventerreinen'. Op basis van de vermelding op de lijst buiten uitvoeringsregeling kan subsidie verstrekt worden. Dat is op dit moment nog niet gebeurd, de verwachting is dat de aanvraag nog wel gedaan wordt. Het idee is om 'natuurzuilen' te plaatsen op bedrijventerreinen. Dat zijn gestapelde bouwwerken van 3,5 a 4 meter hoog, met landschappen die dienen als leefgebieden voor vogels en insecten. Door het stapelen is maar beperkte (dure en schaarse) ruimte nodig.	J. Bond
20	NLW M	PVV	Van der Sluijs	69	*"Van de provincie Noord-Brabant wordt een bijdrage ontvangen voor subsidieverlening op grond van de Uitvoeringsregeling subsidie opruiming drugsafval (lasten en baten verhoogd, € 10.000)."* VRAAG:	Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft voor de jaren 2015, 2016 en 2017 telkens een bedrag van € 1 miljoen beschikbaar gesteld aan gedupeerden (publieke en private grondeigenaren) voor het opruimen van afval voortkomend uit de productie van synthetische drugs (amendement Tweede Kamer 30 oktober 2014). Om efficiencyredenen wordt dit miljoen door het Rijk uitgekeerd aan de provincie Noord-Brabant. De provincie Noord-Brabant is het loket voor de	A. Tekin

					Kunt u aangeven wat er precies voor dat bedrag wordt gedaan?	aanvragen uit alle provincies. Dit bedrag wordt naar rato van het aantal drugsdumpingen door Noord-Brabant verdeeld over de provincies. In Noord-Holland zijn in 2016 twee drugsdumpingen gemeld bij de politie. Op basis daarvan krijgt Noord-Holland € 10.000 voor subsidieverstrekking in 2018. Dit bedrag wordt aangevuld met het resterende budget van 2017 ad € 18.707. Het subsidieplafond 2018 komt daarmee op € 28.929. De regeling heeft tot doel om gemeenten en grondeigenaren te ontlasten wanneer op hun grond een drugsafvaldumping heeft plaatsgevonden. Gedupeerden kunnen subsidie aanvragen voor 50% van de kosten voor het opruimen van drugsafval. Geld dat niet wordt aangevraagd vloeit terug naar de algemene middelen van de provincie.	
21	NLW M	PVV	Kaptheijns	63	*"OD 4.1.2 Op basis van de legeopbrengsten in het kader van aanvragen voor Wabo-vergunningen in 2016 en 2017, de ontwikkeling van de legeopbrengsten in de eerste maanden van 2018 en bovendien de verwachting dat de economische hoogconjunctuur zal aanhouden, worden de verwachte legeopbrengsten inzake Wabo voor 2018 naar boven bijgesteld (baten verhoogd, € 1,3 miljoen, voordelig)."* VRAAG: Kunt u aangeven hoe de leges zich verhouden tot die van onze buurprovincies en wat redenen zijn voor eventuele verschillen?	Zoals aangegeven in de paragraaf provinciale heffingen voeren Provinciale Staten NH als beleid dat kostendekkendheid in eerste instantie bereikt wordt door het optimaliseren van efficiency en in tweede instantie door het verhogen van de tarieven. Dit beleid vereist inzicht in de kostenstructuur, kostenbeheersing en kostentoerekening. In dat kader wordt momenteel onderzocht in hoeverre de huidige tarieven opgenomen in de tarieventabel horende bij de legesverordening kostendekkend zijn. Dit kan leiden tot een verhoging maar ook tot een verlaging van de huidige tarieven. Er bestaan inderdaad verschillen tussen de tarieven die de provincies hanteren. Vergelijking met de legestarieven zoals onze buurprovincies die hanteren is heel lastig. De verschillen ontstaan doordat de kosten die gemaakt moeten worden of worden toegerekend om een aanvraag voor het in behandeling nemen en afgeven van een vergunning per provincie kunnen verschillen. Bij de legestarieven voor bouwwerken zien wij ook verschillen in de klassen van de bouwkosten alsmede de tarieven/tariefpercentages die de provincies hanteren. Bijgaand treft u aan een overzicht waar een aantal tarieven van de provincie Utrecht met die van Noord-Holland worden vergeleken. Daarnaast speelt een rol in hoeverre er in de desbetreffende provincie gekozen is om de kosten volledig toe	A. Tekin

						te rekenen dan wel een bepaald percentage daarvan.	
22	NLWM	SP	Mw. de Groot	66	Het gebiedsplan 'Dammerweg' meldt het volgende: Aan de Dammerweg e.o. te Nederhorst den Berg is sprake van een complexe verontreinigingssituatie van de grond en het grondwater, ontstaan uit verschillende bronlocaties met verschillende eigenaren. Voor de complexe grondwaterverontreiniging lijkt een aanpak van individuele gevallen niet goed mogelijk en niet kosteneffectief. In dergelijke gevallen kan een gebiedsgerichte aanpak van de grondwaterverontreiniging een alternatief zijn. De Zomernota meldt: Voor de uitgaven voor het Gebiedsbeheerplan Dammerweg (GS-nota 1085697/1086511) verwacht de provincie ongeveer de helft van de kosten te verhalen op de vier aangewezen bron-eigenaren op basis van afkoopovereenkomsten (baten verhoogd, € 187.000). **Vraag: Waarom is het niet mogelijk alle kosten te verhalen op de vier aangewezen broneigenaren? Graag een uitgebreide toelichting.**	Het verhalen van kosten op veroorzakers van verontreinigingen en schuldig eigenaren gebeurt op basis van de Wet bodembescherming. Bij het gebiedsplan Dammerweg zijn alle mogelijkheden die de Wet biedt benut. Voor de saneringen van de verontreinigende bronnen, die veel duurder zijn dan het gebiedsgerichte beheer van de grondwaterverontreinigingen, geldt dat deze geheel door de broneigenaren betaald worden. Voor het beheer van de grondwaterverontreinigingen bleek dit om meerdere redenen niet geheel mogelijk. Zo is er op een van de verontreinigde percelen geen sprake van een zogenaamde spoedeisende sanering. Alleen in geval van een spoedeisende sanering biedt de wet de mogelijkheid om kosten verhalen. De eigenaar van dat perceel, wiens niet-spoedeisende verontreiniging wel bijdraagt het gehele grondwaterprobleem, heeft overigens vrijwillig een beperkte financiële bijdrage geleverd. In twee andere situaties was er respectievelijk sprake van een beperkte juridische aantoonbaarheid van de relatie tussen de verontreinigde bron en de verontreinigde pluim in het grondwater, en van een beperkte draagkracht van de eigenaar. Over het gebiedsbeheerplan en de te verhalen kosten heeft afstemming met het Ministerie van I&W plaatsgevonden. Het Ministerie heeft hiermee ingestemd en de bijdrage van de provincie aan de kosten wordt gefinancierd uit de decentralisatie uitkering bodem die de provincie van het Ministerie ontvangt.	A. Tekin
23	NLWM	SP	Mw. de Groot	130	Bij (6.2.1) staat vermeld dat er een nieuwe post van € 225.000 ten behoeve van Natuurmonumenten. **Vraag: U hebt deze subsidie verstrekt of u gaat deze verstrekken. Kunt u ons mededelen waar het hier precies om gaat.**	Natuurmonumenten heeft met een Europese subsidie (zgn. LIFE-subsidie) grootschalig natuurherstel gerealiseerd in het Wormer- en Jisperveld. Hiermee zijn de aanwezige natuurwaarden in kwaliteit verbeterd en daardoor ook duurder geworden om te beheren. Voor de periode tot ingaan van een nieuwe subsidiebeschikking voor SNL-natuurbeheer wordt voor het beheer van deze natuur een overgangssubsidie verleend.	A. Tekin

24	MF	SP	Hoogervorst	110	OD 8.1.1 Eindafrekening provinciefonds over 2017 – dit zorgt voor een lagere uitkering van € 1.020.000 in 2018. **Vraag: kunt u nader specificeren waardoor deze lagere uitkering veroorzaakt wordt? Is er een document beschikbaar waar wij de uiteindelijke berekening/afrekening kunnen terugvinden?**	De bron voor deze mutatie is te vinden in bijlage 12 van het Financieel jaarverslag 2017 van het Rijk. De lagere gerealiseerde uitgaven van het Rijk zorgen voor een lager vastgesteld accrès over 2017. Dit werkt door middel van het "trap-op-trap-af principe" door in het accrès van de provincies. Deze consequenties zijn verder verwerkt en beschreven in de meicirculaire 2018 van het provinciefonds. Op blz 5/6 van deze meicirculaire wordt een korte toelichting gegeven op de ontwikkeling van het accrès. In bijlage 8 (blz 32) van de circulaire is het effect hiervan van alle afzonderlijke provincies opgenomen. Voor PNH gaat het dus om een bedrag van € 1.020.000.	E. Post
25	MF / EEB	SP	Hoogervorst	125 e.v.	In de Lijst subsidies buiten uitvoeringsregeling staat, zoals gewoonlijk, een overzicht te lezen van subsidies verstrekt aan aanvragers – bij veel subsidieposten is te lezen 'verwijderd' of 'gewijzigd'. **Vraag: is het mogelijk om aan te geven wat de reden(en) is/zijn om subsidieposten, wat betreft bedragen bijvoorbeeld, te verwijderen of te wijzigen? Waarom wel of niet?** **En mocht het antwoord JA zijn: hoe gaat u hiervoor zorgen, welke vorm kiest u en wanneer kunnen we dit verwachten?**	In tegenstelling tot wat u stelt in uw vraag, betreft het overzicht geen overzicht van alle subsidies verstrekt aan aanvragers. Dit overzicht vindt u in het subsidieregister. Het door u bedoelde overzicht betreft de vermelding van de juridische grondslag, alleen in geval er geen uitvoeringsregeling is, op basis waarvan GS gemachtigd is, mits aan de nog af te spreken voorwaarden wordt voldaan, een subsidie te verlenen voor maximaal het vermelde bedrag aan de vermelde subsidieontvanger. De werkelijke subsidieverlening is onderdeel van de uitvoering van een operationeel doel. Niet over iedere individuele subsidie bij de uitvoering van het beleid voor een operationeel doel wordt afzonderlijk verantwoording afgelegd, het gaat om honderden subsidies, die soms ook nog onderdeel uitmaken van samenwerkingsovereenkomsten of projecten. Sommige subsidies vinden plaats via een uitvoeringsregeling, sommige buiten uitvoeringsregeling. De wet schrijft voor dat degenen buiten uitvoeringsregeling apart van een juridische grondslag moeten worden voorzien door vermelding in de begroting. Deze lijst wordt bij iedere begrotingswijziging up to date gehouden, maar het betreft dus geen verantwoordingsinstrument. De verantwoording vindt conform BBV plaats in de rapportage bij de operationele doelen. Het verwijderen of veranderen van een item van de lijst betekent dat de juridische grondslag wijzigt of verdwijnt of wordt doorgeschoven naar volgend jaar en GS in de uitvoering soms kiest voor een andere instrument.	E. Post

<table>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>26</td><td>M&F</td><td>SP</td><td>Bruggeman</td><td>5</td><td>Kan nog eens worden uitgelegd hoe van het in het concept controlerapport van accountant EY (Uitkomsten controle en overige informatie 2017, pag. 7) gemelde gerealiseerd resultaat over 2017 van € 40,3 miljoen voordelig is gekomen naar het in de Zomerbrief vermelde negatieve rekeningresultaat over 2017?</td><td><table>
<tr><td>Begroot rekeningresultaat 2017</td><td>-5,03</td></tr>
<tr><td>Gerealiseerd rekeningresultaat 2017</td><td>-40,34</td></tr>
<tr><td>Uitgestelde Intenties (UI)</td><td>4,67</td></tr>
<tr><td>Storting in reserve Groot onderhoud wegen</td><td>24,57</td></tr>
<tr><td>Storting in reserve Groot onderhoud vaarwegen</td><td>10,28</td></tr>
<tr><td>Storting in reserve Infrastructuur</td><td>6,38</td></tr>
<tr><td>Totaal resultaatsbestemming</td><td>45,9</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Eindresultaat 2017</td><td>5,56</td></tr>
</table>

Toelichting bij bovenstaande tabel:

Het rekeningresultaat voor 2017 was geraamd op € 5 miljoen (positief) en het gerealiseerde rekeningresultaat bedroeg uiteindelijk ruim € 40 miljoen (positief). Dit verschil van € 35 miljoen wordt veroorzaakt doordat de voorziening groot onderhoud op aanwijzen van de accountant moest worden opgeheven. Dit vrijvallende saldo is vervolgens in 2018 gestort in 2 nieuwe reserves (groot onderhoud wegen en groot onderhoud vaarwegen). Vooruitlopend op de definitieve afrekening van de N201 is berekend dat tegenover € 6,4 miljoen aan middelen op de balans geen verplichtingen meer staan. Deze middelen moesten op aanwijzen van de accountant al vrijvallen in de jaarrekening 2017. Dit bedrag is in 2018 gestort in de reserve Infrastructuur (bestemd ter dekking van de N23). Tenslotte is op basis van het besluit bij de Eerste Begrotingswijzging 2017 een bedrag van € 4,7 miljoen bestemd voor uitgestelde intenties. Daarmee valt het rekeningresultaat 2017 na resultaatsbestemming negatief uit. Dit nadelige saldo van € 5,6 miljoen is onttrokken aan de algemene reserve.</td><td>E. Post</td></tr>
<tr><td>27</td><td>EEB</td><td>SP</td><td>Bruggeman</td><td>6</td><td>Waaraan is of wordt het bedrag van €</td><td>Het bedrag van € 55.000,- wordt o.a. besteed aan</td><td>J.</td></tr>
</table>

					55.000 voor Burgerparticipatie precies besteed?	advertentiekosten voor duo-interviews, scholierenbezoeken en de kosten voor het maken en het begeleiden van het provinciespel. De begroting is opgesteld door de werkgroep welke is voorgelegd aan het Presidium.	Remkes
28	M&F	VVD	Wiesehahn	p.28	Met het oog op bijdrage aan NDW begrootte GS in 2017 een bedrag van 180.000 euro voor het jaar 2018. Dat bleek 450.000 euro te moeten zijn. Dit bleek per ongeluk verkeerd te zijn begroot. Kan GS nader toelichten hoe een dergelijke fout per ongeluk in de begroting sluipt?	Geconstateerd is dat de bijdrage voor de inwinning van de wegverkeersgegevens te laag begroot is. Dit wordt nu hersteld. Tevens wordt bij de laatste begrotingswijzing 2018 de bijdrage verhoogd met € 80.000 tot € 530.000 betreffende de verlegde compensabele btw die achteraf verrekend wordt en als bate wordt begroot in programma 8 Financiën.	E. Post
29	EEB	VVD	Wiesehahn	p.74	Kan GS nader toelichten waarom er +/- 30% extra 1-mailig budget nodig is voor de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst met het OB NHN? Wat is het verband tussen de extra kosten gemaakt voor Pallas en Distripoort en de 1-malige kosten uit deze overeenkomst?	Het budget voor regionale economie/5.3.1 beschikbaar wordt gesteld, wordt benut voor diverse activiteiten en onderzoeken uit de Economische Agenda. Er is geen 1 op 1 koppeling tussen de eenmalige kosten voor het Ontwikkelingsbedrijf en de andere onderwerpen anders dan het budget waaruit ze betaald worden, binnen het kader van de Economische Agenda. Met de stand van het budget medio 2018 is gekeken naar aantal zaken: de raming van nog uit te voeren beleidsonderzoeken, de extra uitgevoerde activiteiten waaronder die voor Pallas (haalbaarheidsonderzoek businesscase), Distriport en de eenmalige budgetvraag voor het Ontwikkelingsbedrijf (volgend uit de nieuwe Samenwerkingsovereenkomst met gemeenten over het Ontwikkelingsbedrijf NHN). Een deel van de extra budgetaanvraag voor ONHN is opgevangen binnen het beschikbare budget (150.000), maar tezamen met die extra uitgaven en de nog uit te voeren onderzoeken is een budgetaanvraag van 100.000 voorgelegd aan PS.	J. Bond
30	EEB	VVD	Wiesehahn	p.83	Citaat: “Er vindt een evenredige onttrekking aan de reserve Werkgelegenheid en Economie voor de UVR MIT, Proof of concept, het Investeringsgereed programma en het Versnelling programma, (onttrekking verhoogd, € 6,8 miljoen, neutraal).” De zin is onduidelijk. Kan GS dit nader toelichten?	Er is een kasraming opgenomen uit de Reserve Werkgelegenheid en Economie voor de UVR MIT 2018, het Proof of Concept, het Investeringsgereed programma en het versnelling programma. De totale uitgaven in 2018 zijn geraamd op € 6,8 miljoen en staan in de financiele tabel opgenomen in de regel *overdrachten* in de kolom *mutaties zomernota* . De kasraming is toegelicht onder het kopje “*Lasten gedekt door reserves”.*	J. Bond

						Tegenover een kasraming staat altijd een onttrekking aan de reserve voor hetzelfde bedrag. Dit kunt u in de financiele tabel terugvinden in de regel *Onttrekking aan reserves* in de kolom *mutaties zomernota* .	
31	EEB	VVD	Wiesehahn	p.97	Citaat: “OD 7.5.1. Administratieve correctie uitgevoerd van een dubbel opgevoerde UI-post uit 2017 (lasten verlaagd, € 400.000, voordelig).” Wat is een UI-post en hoe kan het dat dergelijke posten dubbel opgevoerd worden?	UI-post staat voor Uitgestelde Intentie. Daarmee wordt bedoeld dat het restant van incidenteel beschikbare middelen op 31 december van een gegeven jaar, worden doorgeschoven naar het volgende jaar via een storting in/ onttrekking uit de reserve Uitgestelde intentie. In 2017 is per ongeluk een bedrag dubbel meegenomen in de UI naar 2018. Dit wordt administratief gecorrigeerd in de Zomernota 2018.	J. Bond
32	M&F	GL	Hietbrink	5	Op pagina 5 heeft GS het over een "aanvullende kasschuif". Deze kasschuif komt - als ik het goed begrijp - naast of in aanvulling op de kasschuif die eerder bij de Kaderbrief is gerealiseerd ter dekking van incidentele uitgaven in 2019. De aanvullende kasschuif is bedoeld om het ontstane dekkingstekort over 2019 op te vangen. Kan inzichtelijk worden gemaakt welke kasschuiven er nu precies zijn en hoeveel geld daar in zit om incidentele uitgaven en het dekkingstekort 2019 op te vangen	Er hebben 2 kasschuiven plaatsgevonden: 1) Bij de Kaderbrief 2019 heeft een kasschuif plaatsgevonden, omdat ten tijde van het vaststellen van de Kaderbrief 2019 nog uitgegaan werd van een positief jaarrekeningresultaat over 2017. Dit positieve resultaat zorgde mede voor een positief saldo over 2018. Het ging hierbij destijds om een bedrag van € 14 miljoen. Echter als gevolg van opmerkingen/correcties van de accountant is later (na vaststellen van de Kaderbrief) het positieve jaarrekeningresultaat 2017 omgeslagen in een tekort. Dit heeft ervoor gezorgd dat er aanvullende dekking gevonden moest worden. Dit is gebeurd bij de Zomernota en zorgt voor de 2e kasschuif: 2) Bij de Zomernota is voorgelegd om het positieve Zomernota resultaat in te zetten ter dekking van het tekort in 2019. Ter dekking van het tekort in 2019 wordt een bedrag van € 8,5 miljoen gestort in de Algemene reserve.	E. Post
33	M&F	GL	Hietbrink	9,10 & 28	- Op pagina 9-10 en pagina 28 wordt uitgelegd welke middelen de provincie heeft ingezet en gaat inzetten voor de studiefase en de project MER-fase van de Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek.	(a): De verlaagde bijdrage van € 600.000 komt ten gunste van de algemene middelen waar deze is uitgekomen. (b): Nee, dat bedrag blijft beschikbaar in de reserve Infrafonds PNH-Zuid en dient ter dekking van investeringen, die nodig kunnen blijken te zijn, indien beide Staten (ZH en NH) instemmen met voortgang van het project, waarbij	E. Post

					(a) De uitgaven voor de studiekosten worden verlaagd met 951.000 euro (p. 28). De totale kosten voor de studiefase komen voor de provincie uit op 900.000 euro waardoor de provinciale bijdrage verlaagd kan worden met 600.000 euro. Wat gebeurt er met dat geld? (b) Voor de project MER-fase wordt nu een krediet aangevraagd van 4,8 miljoen euro (provinciale bijdrage 1,6 miljoen euro). Die wordt gedekt met het geld dat bij de tweede begrotingswijziging beschikbaar werd gesteld (motie 110) voor het project Bereikbaarheid Haarlemmermeer Bollenstreek. Het totale bedrag wordt uitgegeven in de periode 2018 tot en met 2021. Eind 2021 wordt dan een kredietbesluit voorgelegd aan PS om te komen tot eventuele realisatie van het project. Aangezien de middelen die beschikbaar zijn gesteld bedoeld waren om tot uitvoering te komen in 2018 nemen wij aan dat de resterende 23,4 miljoen die in de reserve Infrastructuur is gestort vrijvalt naar de Algemene Reserve. Klopt dat? En zo nee, waarom niet?	bijvoorbeeld ook al voorafgaand aan realisering van het feitelijk trace strategische aankopen van beschikbare gronden kunnen worden gedaan.	
34	M&F	GL	Hietbrink	10	- Op pagina 10 wordt een aanvullend krediet van 9,4 miljoen euro gevraagd voor HOV in 't Gooi. Dekking daarvoor wordt gevonden in de reserve TWIN-H. Daarin is middels een besluit uit 2014 een bedrag gereserveerd van 18,9 miljoen euro voor eventuele tegenvallende rijksbijdragen. Volgens GS is dat risico niet meer aanwezig. Het bedrag dat resteert (18,9 - 9,4 miljoen = 9,5 miljoen euro) euro wil GS binnen de reserve TWIN-H aanhouden omdat "de ontwikkelingen die aanleiding hebben gegeven voor deze	Werkzaamheden die nog aanbesteed moeten worden, betreffen alle maatregelen van de deelprojecten Huizen-Blaricum en Eemnes-Laren, het verleggen van de Weg over Anna's Hoeve, het realiseren van een voetbrug bij de halte Van Linschotenlaan en diverse fysieke maatregelen ten behoeve van de bereikbaarheid van Hilversum. De aanbesteding van deze maatregelen vinden voornamelijk plaats in 2019. De aanbesteding van de verlegging van de Weg over Anna's Hoeve zal naar verwachting pas in 2020 plaatsvinden.	E. Post

					kredietaanvraag [indexering, marktspanning etc., AH] naar verwachting ook invloed hebben op de andere, nog aan te besteden contracten". Kan GS aangeven welke contracten er nog aanbesteedt moeten worden en wanneer duidelijk of de resterend middelen aangesproken moeten worden?		
35	M&F /EEB	GL	Hietbrink	14	- Op pagina 14 staat dat in verband met de live-uitzendingen van de vergaderingen van PS de kosten van stenografische verslagen toenemen. Graag een toelichting op deze op het eerste gezicht wat paradoxale constatering. Of praten we langer omdat we worden uitgezonden en moet er dus meer gestenografeerd worden?	In het verleden werden alleen de PS vergaderingen live uitgezonden. De kosten zijn toegenomen omdat sinds oktober 2017 ook de commissievergaderingen live worden uitgezonden.	J. Remkes
36	R&W		Hietbrink	63	- Op pagina 63 staat dat een deel van het budget dat bij Motie 110 beschikbaar is gesteld voor de energietransitie (24 miljoen euro) beschikbaar wordt gesteld voor hogere apparaatskosten (280.000 euro). (a) Welke extra inzet is er gepleegd met deze 220.00 euro? (b) Is er naast dit bedrag nog meer uitgegeven uit de bij Motie 110 beschikbaar gestelde 24 miljoen euro voor de energietransitie? (c) Aangezien de middelen die beschikbaar zijn gesteld bij Motie 110 bedoeld waren om tot uitvoering te komen in 2018 nemen wij aan dat de resterende middelen vrijvallen naar de Algemene Reserve. Klopt dat? En zo nee, waarom niet?	a) Dit budget is deels benut voor expertise-inhuur voor staatssteuntoets en –aanvraag voor projecten. Daarnaast wordt het budget benut voor extra capaciteitsinzet om projecten te realiseren. Alle projecten waar het hier om gaat zijn projecten die passen binnen de scope van motie 110. b) Op dit moment zijn een aantal grote uitgaven in voorbereiding. Zie hiervoor ook de brief die wij hebben opgesteld met kenmerk 1102069-1102081 en aan uw Staten is verstuurd en de lijst subsidie buiten uitvoeringsregeling. c) De middelen die beschikbaar zijn gesteld zijn voor uitvoering in 2018 én 2019. Zie hiervoor ook de eerder genoemde brief.	J. vd Hoek/ J. Bond / C. Loggen
37	EEB	GL	Pels	16	Waarom zijn er maar vier onderzoeken aangevraagd in plaats van zes bij de rekenkamer?	De Randstedelijke Rekenkamer beslist zelf welke onderwerpen zij wil onderzoeken. Wel laat de Rekenkamer zich, voorafgaand aan de vaststelling van het onderzoeksprogramma, adviseren door een programmaraad. Deze bestaat uit leden van de Provinciale Staten van de vier provincies. Via de programmaraad kan gestuurd worden op de onderzoeken van de rekenkamer. In de gemeenschappelijke	J. Remkes

						regeling is opgenomen dat er 4 tot 8 onderzoeken per jaar worden uitgevoerd. Dit jaar zijn er 4 onderzoeken specifiek voor de provincie Noord-Holland uitgevoerd en zijn/worden daarnaast door de rekenkamer ook onderzoeken uitgevoerd voor de vier provincies gezamenlijk.	
38	EEB	GL	Pels	22	Wat zijn de oorzaken voor de afname van de kosten van het veiligheidsbeleid?	Dit wordt veroorzaakt door het programma “Uitvoeringskosten Veilig Publieke Taak”, dat inmiddels afgelopen is.. Dit was een programma vanuit het Rijk waar ook geld voor beschikbaar werd gesteld. Zowel de gemaakte kosten als de opbrengsten vanuit het Rijk zijn al eerder verantwoord in de provinciale jaarrekening. Ten onrechte stonden de uitvoeringskosten ook nog geraamd voor 2018, dat wordt nu gecorrigeerd.	J. Remkes
39	M&F	GL	Pels	26	Wat is de MRG en wat is de relatie met de provincie?	De Marine Resources Group (MRG) is een bestuurlijke werkgroep van de North Sea Commission. De North Sea Commission maakt deel uit van de Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR), waar Gedeputeerde Cees Loggen vice-voorzitter van is. CPMR is een Europees netwerk, denktank en lobby instrument voor Europese kustregio’s met als doel beleidsbeïnvloeding. De North Sea Commission is één van de zes geografische commissies van de CPMR waar 32 regio’s samenwerken op onderwerpen specifiek m.b.t. de Noordzee. Met de positie van adviseur van de bestuurlijke werkgroep MRG, bekleedt Noord-Holland een strategische positie. In de bestuurlijke werkgroep gaat het om beleidsbeïnvloeding op voor Noord-Holland belangrijke thema’s als: Cohesiebeleid, post-Brexit samenwerking, maritieme zaken (zoals visserij, off shore energy, ecologie, maritime spatial planning en integraal kustbeheer), klimaatverandering, duurzame energie, transport.	C. Loggen
40	M&F	GL	Pels	34	Waarom valt overschot N197 niet terug naar de algemene reserve?	Het project N197 heeft TWIN-H als dekkingsbron. Conform de Nota reserves en voorzieningen betreft TWIN-H een budget-gerichte reserve en is de afspraak dat eventuele overschotten terugvloeien naar de betreffende dekkingsbron.	E. Post

41	M&F	GL	Pels	37	Waarom heeft de overdracht aan het waterschap betreffende nautisch beheer nog niet plaats gevonden (p.37)?	De onderhandelingen met de waterschappen betreffende de verdeling van het nautisch beheer lopen nog.	E. Post
42	M&F	GL	Pels	78	Waarom zijn de jachthaventarieven verlaagd?	De provincie heeft geen jachthaventarieven, aangezien de provincie geen jachthavens in eigendom heeft. In de zomernota is per vergissing i.p.v. jachtverhuurtarieven, jachthaventarieven genoemd. Na een verzoek van WBE Wieringen om de jachtverhuur contracten met dezelfde voorwaarden te verlengen is op 23 september 2017 door de provincie het besluit genomen om de jachthuurovereenkomsten met wildbeheereenheden te continueren, dan wel aan te gaan conform artikel 34, lid 1 van de Flora- en faunawet. De financiële consequentie van dit besluit betreft de verlaging van de tarieven.	E. Post
43	NLMW	GL	Pels	95	“Hiernaast zal € 230.000 van de middelen voor Bodemdaling Veenweidegebieden worden ingezet in de vorm van extra apparaatskosten budget (lasten verlaagd, € 605.000, neutraal)Waarom vallen de apparaatskosten hoger uit dan verwacht?	In de Voordracht (14-2018) bij de Tweede Begrotingswijziging 2018, in uw Staten behandeld op 26 maart 2018, hebben wij gemeld dat een deel van de voor Programma Bodemdaling Veenweiden beschikbaar gestelde middelen zal worden ingezet voor ‘opbouw en menskracht Taskforce Bodemdaling en uitvoeren Regionale gebiedsvisies’. Voor 2018 betreft dit € 230.000. Middels deze Zomernota wordt dit budget toegevoegd aan het apparaatskostenbudget. Met ‘extra’ wordt hier dus niet bedoeld: ‘hoger dan verwacht’, maar tijdelijk extra capaciteit (inhuur) bovenop de vaste formatie van de directie Beleid voor dit specifieke doel.	C. Loggen
44		GL	Pels	nvt	Kan er per programma aangegeven worden wat de bestemming is van de middelen die voortkomen uit een hogere baten dan verwacht, een hoger saldo dan verwacht dan wel uit het vrijvallen van een bestemde reserve?	Indien er sprake is van meevalllers, dan is de afspraak dat deze vrijvallen ten gunste van de algemene middelen. Indien er tegenvallers zijn in de programma’s en deze kunnen niet opgevangen worden binnen de programma’s zelf dan zullen deze ten laste komen van de algemene middelen.	E. Post
45		GL	Pels	Nvt	Bij veel beleidsdoelen wordt geen bijstelling van de output gegeven. Is bij deze beleidsdoelen de verwachting dat deze	Ja, dat klopt. De Zomernota is een tussentijdse rapportage, het betreft een wijziging op de begroting. Als er zich geen wijzigingen voordoen, worden er geen toelichtingen gegeven.	Alle

					gerealiseerd worden conform de originele begroting?	Oftewel, bij deze beleidsdoelen zijn er op dit moment van rapportage geen wijzigingen/ bijstellingen te vermelden.	
46	M&F	GL	Pels	63/68	Er worden middelen uit de pot stil asfalt beschikbaar gesteld voor gevelmaatregelen. Graag een overzicht van doelstellingen die zijn geformuleerd bij het instellen van die reserve.	Het budget voor gevelmaatregelen wordt niet in een reserve gestort maar zit in het reguliere budget van de begroting. Gevelmaatregelen zullen in ieder geval worden getroffen voor 59 solitair gelegen woningen die een geluidsbelasting van 63 dB of hoger ervaren op de gevel, volgens het ontwerp actieplan geluid 2018-2022. Daarnaast wordt er gekeken naar uitbreiding van het aantal woningen dat in aanmerking komt voor gevelisolatie ten opzichte van het ontwerp-actieplan geluid 2018-2022.	A. Tekin
47	M&F	GL	Pels	26	Waarom wordt er een kasraming opgenomen?	In het Coalitieakkoord is aangegeven dat de provincie Noord-Holland cofinanciering beschikbaar stelt voor Europese projecten. In de Zomernota is een kasraming opgenomen voor cofinanciering van Europese projecten. Er is geld in de reserve, maar om dat beschikbaar te stellen voor subsidies is een kasraming nodig en jaarlijks een GS besluit voor het openstellen van een nieuw subsidieplafond voor de Uitvoeringsregeling Cofinanciering Europese EFRO programma's Noord-Holland. Een kasraming is bedoeld voor het doen van uitgaven ten laste van een reserve. In dit geval betreft het cofinanciering van Europese projecten op grond van de Uvr Cofinanciering Europese EFRO-programma's Noord-Holland 2016, waarvoor voor 2018 (GS 9 januari 2018, 710704/1035563) twee subsidieplafonds zijn vastgesteld, voor KVW2 € 1,5 miljoen en voor 2 Zeeën of NW Europa en Noordzee € 1,5 miljoen.	C. Loggen
48	EEB	PvdD	F. Zoon	127/129	Bij punt 5.3.4 is het project voor CO2 afvang verwijderd (á €1.5 milj) en bij 4.2.1 is deze weer toegevoerd (á €0.8 milj). De verschuiving van Programma 5 naar Programma 4 lijkt logisch, maar de verlaging van 50% niet. Kan dit nader worden toegelicht?	De eerder genoemde € 1,5 miljoen voor HVC/afvang CO2 bij Middenmeer is opgesplitst in twee projecten: - 4.2.1 HVC afvang CO2 bij biomassavergister Middenmeer voor € 794.000 én - 4.2.1 Meerlanden, realisatie CO2 infrastructuur voor 706.000 Tezamen zijn ze € 1,5 mln. De reden daarvoor is dat HVC zelf had aangegeven dat ze in samenwerking met De Meerlanden een duo-project wilden indienen voor hetzelfde totale subsidiebedrag. Beide projecten zijn inhoudelijk ongeveer	J. Bond

						gelijk, maar het zijn twee afzonderlijke afvalverwerkers en verschillende plekken in Noord-Holland. Begrotingstechnisch moeten we dat splitsen, omdat er nu twee subsidieontvangers zijn.	
49	M&F	OPNH	J. Leever	6	Bij 2.1.2 is sprake van het afwaarderen van schades met € 580.000 door overgaan naar gebiedscontracten. Vraag: Afwaarderen schades = lagere lasten = voordeel maar bedrag is zonder '–' vermeld. Waarom?	Er wordt bedoeld "Afwaardering VERGOEDING schades wegen", omdat deze in de gebiedscontracten zijn opgenomen.	E. Post
50	M&F	OPNH	J. Leever	8 / 110	Vermeld is 'Lagere opbrengsten parkeergarage Dreef € 89.000'. Vraag: Waarom, waardoor en op welke wijze is de provincie betrokken bij het exploitatieresultaat van parkeergarage Dreef?	De parkeergarage Dreef is eigendom van de provincie en wordt geheel verhuurd aan de gemeente Haarlem. In opdracht van de gemeente Haarlem exploiteert Spaarnelanden de parkeergarage. Onderdeel van de exploitatie is de terughuur van 113 plaatsen door de provincie t.b.v. het personeel. De provincie staat geheel buiten de exploitatie en is niet verantwoordelijk voor de opbrengsten. De genoemde lager opbrengsten zijn het gevolg van het per abuis meenemen van de btw in de begroting. Dit wordt nu gecorrigeerd.	C. Loggen
51	NLW M	OPNH	J. Leever	71	In het businessplan is vastgelegd dat de provincie diverse de kosten voor fondsenmanagement Participatiefonds Duurzame Economie vergoedt. Vraag; Graag een verklaring voor de substantiële verhoging met € 250.000	In het oorspronkelijke businessplan PDENH 2013 en in de Nota van Inlichtingen (december 2013) is vastgelegd welke overige kosten, zoals communicatiekosten, kosten voor specialistisch advies, vergoedingen aan het IC, etc., aanvullend aan PDENH worden vergoed (die niet onder de beheervergoeding vallen). Op basis van de afgelopen twee jaren wordt voor deze 'bijkomende kosten' een jaarlijks bedrag van € 250.000 begroot.	J. Bond
52	M&F	OPNH	J. Leever	118	Voor de informatie agenda wordt t.b.v. investeringen in ICT, mensen, processen en organisatie structureel om € 2,25 miljoen aan extra middelen gevraagd. Vraag: Graag een nadere onderbouwing van de totale en de gevraagde extra structurele middelen	In de bijlage bij deze beantwoording is de onderbouwing van de middelen nodig voor de informatieagenda gevoegd. Deze bijlage is eveneens op toezegging van gedeputeerde Van den Hoek als vervanger van gedeputeerde Loggen bij behandeling van de kadernota 2019 in PS als bijlage bij de begroting 2019 gevoegd.	C. Loggen

					voor de 'informatieagenda'		
53	M&F	OPNH	J. Leever	8	Voor afboeken subsidiecrediteuren wordt opgeven -1.800.000. Hoe moeten we dit begrijpen?	Het betreft hier een bedrag van lager vastgestelde subsidies dan wel ingetrokken subsidieverplichtingen welke in vorige jaren zijn verleend t.l.v. doelgerichte reserves en waarvan in de door PS vastgestelde Nota reserves en voorzieningen is bepaald dat deze vrijkomende middelen terugvloeien naar de algemene middelen.	E. Post
54	M&F	OPNH	J. Leever	15 - 25	Programma 1 Openbaar Bestuur Waarom wordt er bij de budgettabellen op 15 t/m 25 geen toelichting gegeven?	De Zomernota is een tussentijdse rapportage, het betreft een wijziging op de begroting. Als er zich geen wijzigingen voordoen, worden er geen toelichtingen gegeven. Oftewel, bij dit betreffende onderdeel zijn er op dit moment van rapportage geen wijzigingen te vermelden.	J. Remkes
55	M&F	OPNH	J. Leever	125	Waarom worden alle subsidies behorend bij operationeel doel 2.2.1 verwijderd?	Het gaat hier om subsidies voor de OLV Greenport en de 8 OV Saal projecten (spoorovergangen) welke worden doorgeschoven naar 2019, omdat de aanvragers (gemeenten) de projecten niet hebben kunnen aanbesteden.	E. Post
56	M&F	OPNH	J. Leever	127	Waarom worden bij de operationele doelen 5.1.1 en 5.1.2 zes nieuwe subsidies toegevoegd?	Het betreft hier drie subsidies die zijn bepaald na uitwerking van het Uitvoeringsprogramma binnenstedelijk bouwen en versnellen woningbouw (Koepelterrein Haarlem, de organisatie van de flexibele schil versnelling en gebiedsontwikkelingsteams flexibele schil versnelling) en 3 subsidies die zijn bepaald na uitwerking van het programma OV-knooppunten (stationsgebied Uitgeest, industrieterrein Kan Palen/Touwen en stationsgebied Alkmaar Noord). Wij willen aan deze projecten nog dit jaar een bijdrage kunnen doen, daarvoor is het noodzakelijk om deze subsidies op de lijst buiten uitvoeringsregeling te plaatsen via de zomernota.	J. Geldhof
57	M&F	OPNH	J. Leever	7	We lezen daar: Lagere eindafrekening Rijksbommenregeling: -873.ooo Neerwaartse bijstelling huuropbrengsten: 413.000 Opwaartse bijstellimg pachtopbrengsten: -313.000	Dit betreffen niet-resultaat neutrale mutaties. De toelichtingen op deze mutaties zijn in principe terug te vinden bij de budgettabel per programma. De mutatie "Lagere eindafrekening Rijksbommenregeling" is echter per abuis niet toegelicht in programma 5.1.2 en de andere 2 mutaties (bijstelling huur- en pachtopbrengsten) zijn wel toegelicht, maar dan onder programma 5.2.1, onder baten (Bij het opstellen van de begroting zijn in plaats van de pachtopbrengsten huuropbrengsten geraamd). Deze raming is	E. Post

					Hoe moeten we deze bedragen begrijpen?	bijgesteld door een verlaging van de huuropbrengsten en een verhoging van de pachtopbrengsten. Tevens wordt € 100.000 afgeraamd omdat door verkopen het totale areaal te verpachten grond verminderd is (inkomsten verlaagd, € 100.000, nadelig).	
58	EEB	OPNH	J. Leever	81	Onder aan de pagina lezen we over een nieuw samenwerkingsverband voor het Ontwikkelingsbedrijf NHN. Wat is het resultaat van dat nieuwe samenwerkingsverband? Zijn de eenmalige kosten voor 2018 van € 250.000 voldoende om de kosten te dekken?	Op 17 december 2017 hebben 18 gemeenten in Noord-Holland Noord, de Provincie Noord-Holland en het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord de regionale samenwerking, die reeds vanaf 2006 bestond, gecontinueerd en in een Aandeelhoudersovereenkomst en een Dienstverleningsovereenkomst met het Ontwikkelingsbedrijf NHN vastgelegd tot 2019 tot en met 2024. Het resultaat is dat deze partijen met elkaar een Ambitiedocument Holland boven Amsterdam 2040 hebben vastgesteld en een HbA Actieagenda 2019-2024, waaraan door de partijen gezamenlijk uitvoering wordt gegeven. Deels doen de overheidspartijen dit zelf en deels wordt aan Ontwikkelingsbedrijf NHN opdracht voor uitvoering van activiteiten gegeven via de Jaarplannen. In het Bestuurlijk Afstemmingsoverleg NHN (BAO) wordt zowel inhoud en voortgang van beide uitvoeringsdocumenten geformuleerd en gemonitord. De thema's waarop het Ambitiedocument zich richt zijn: agri&food, bereikbaarheid, toerisme, klimaatadaptatie, energie, wonen en arbeidsmarkt&onderwijs. De eenmalige bijdrage in 2018 van 250.000 euro was bedoeld voor nieuwe huisvesting van het Ontwikkelingsbedrijf en voor het aanpassen van de organisatie aan het nieuwe takenpakket. Deze bijdrage zijn voldoende gebleken voor beide doelen.	J. Bond

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

dhr M.C. ten Dam

AD/KAB/KAB

Telefoonnummer +31235143147

damm@noord-holland.nl

Verzenddatum

Betreft: voorstel Versterking kwaliteit en integriteit lokaal bestuur: ondersteuningsteam bestuurlijke weerbaarheid en ondermijning

Kenmerk

1080724/1080859

Uw kenmerk

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) informeren wij u over het volgende.

Op 19 februari 2018 zijn in de commissie Economie, Energie & Bestuur de Aanvullende voorstellen uitvoering motie 110 besproken, waaronder het voorstel *Versterking kwaliteit en integriteit lokaal bestuur*: ondersteuningsteam bestuurlijke weerbaarheid en ondermijning. De Staten hebben de voordracht inmiddels aanvaard.

In de bijeenkomst voor de burgemeesters in Noord-Holland over ‘ondermijning openbaar bestuur’ van vrijdag 9 maart 2018 op het provinciehuis heeft de commissaris van de Koning dit voorstel nader toegelicht. Naast de burgemeesters waren daar ook de Hoofdofficieren van Justitie en de chefs van de politie-eenheden van Amsterdam, Noord-Holland en Midden-Nederland aanwezig. Het voorstel is daar goed ontvangen. In deze besloten bijeenkomst is verder vooral stilgestaan bij de dilemma’s die burgemeesters ervaren bij de aanpak van de georganiseerde ondermijnende criminaliteit en bij het versterken van de weerbaarheid van het eigen bestuur en de ambtelijke organisatie tegen ondermijning. Op 3 april jongstleden heeft de CdK met enkele burgemeesters verder gesproken over de aanpak van ondermijning, met name over de rol die de provincie kan spelen bij het bevorderen van de bestuurlijke weerbaarheid van gemeenten. Wij willen u hierbij graag informeren over de uitkomsten.

Globale doelstelling
De doelstellingen in het voorstel *Versterking kwaliteit en integriteit lokaal bestuur* worden door de burgemeesters onderschreven. Het uiteindelijke doel is dat alle gemeenten in Noord-Holland, als ook de waterschappen en de provincie zelf, tenminste een adequaat en gedeeld basiskennisniveau hebben over de ondermijnende criminaliteit en over de eigen weerbaarheid en in staat zijn om vervolgens tot (gezamenlijk) effectief beleid en maatregelen te komen. Om dit te stimuleren en te zorgen dat dit binnen afzienbare tijd gerealiseerd zal worden, richt de provincie een ondersteuningsteam op die gemeenten en waterschappen hierbij gaat helpen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Dreef 3

2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Bewustwording
Allereerst blijkt de ernst en omvang van de georganiseerde ondermijnende criminaliteit in Noord-Holland nog met enige regelmaat te worden onderschat. Het ondersteuningsteam zal daarom waar nodig bijdragen aan verdere bewustwording. Het team kan bijeenkomsten en workshops organiseren voor bijvoorbeeld wethouders en gemeenteraadsleden, maar mogelijk ook voor andere partijen, zoals publieke uitvoeringsinstanties of ondernemers in het midden-kleinbedrijf.

Weerbaarheidsbeelden
De regionale informatie en expertise centra (RIEC's) van Amsterdam-Amstelland, Midden-Nederland en van Noord-Holland zijn op dit moment bezig om voor de gemeenten in Noord-Holland ondermijningsbeelden te maken. Naar verwachting zullen uiterlijk begin 2019 alle gemeenten in Noord-Holland over een dergelijk ondermijningsbeeld beschikken. Niet in alle gevallen worden deze beelden echter aangevuld met een weerbaarheidsbeeld van de eigen kwetsbaarheden. In aansluiting op de ondermijningsbeelden die door de RIEC's worden opgeleverd, zal het ondersteuningsteam gemeenten weerbaarheidsbeelden aanbieden. Het zal naar schatting gaan om een totaal van ongeveer dertig nog op te leveren weerbaarheidsbeelden.

Gemeentelijk beleid
Het voorgestelde ondersteuningsteam zal met name een kennis- en adviesfunctie hebben. Zij moet gemeenten helpen om te zorgen dat hun beleid als het ware ook echt van het papier afkomt. Daar blijkt de grootste behoefte te liggen. Om uiteenlopende redenen blijkt het voor gemeenten, zeker de kleinere, vaak nog lastig om van een ondermijningsbeeld naar een effectieve aanpak van de ondermijnende criminaliteit te komen en om van een weerbaarheidsanalyse naar concrete verbeteringen in de eigen organisatie en processen te komen. Hoe breng je beleidsintenties daadwerkelijk in de praktijk? Het ondersteuningsteam zal bevorderen dat bestaande instrumenten beter worden benut. Te denken valt aan gebruik van Bibob (integriteitstoets bij vergunningen en subsidies) en Damocles (sluiting drugspanden), maar bijvoorbeeld ook aan gebruik van barrièremodellen, waarin concrete stappen beschreven staan om bepaalde criminele activiteiten te frustreren. Het ondersteuningsteam zal helpen om die barrièremodellen te implementeren en indien gewenst bijvoorbeeld ook nieuwe barrièremodellen kunnen laten ontwikkelen.

Bovengemeentelijk beleid
De focus van de RIEC's ligt vooral op het samenbrengen van informatie en op analyse, minder op treffen van (integrale) maatregelen. Samen optrekken is in dit geval van belang, alleen al om te voorkomen dat een effectieve lokale aanpak resulteert in verplaatsing van de problemen, het zogeheten waterbedeffect. Met het oog daarop zouden gemeenten de aanpak van ondermijning tezamen vorm moeten geven, ook in die gemeenten waar (ogenschijnlijk) nog nauwelijks sprake is van ondermijnende criminaliteit. Het ondersteuningsteam zal waar nodig meewerken aan bovengemeentelijke, regionale samenwerking en opbouw van de noodzakelijke expertise en capaciteiten. Concreet kan het ondersteuningsteam bijvoorbeeld samen met de RIEC's gemeente-overstijgende thematische ondermijningsbeelden maken over bijvoorbeeld bedrijventerreinen, havens of recreatie- en vakantieparken.

Desgewenst zal het team ook een rol spelen bij het opzetten van pilots voor een integrale thematische aanpak van ondermijnende criminaliteit in bijvoorbeeld vakantieparken. Hierbij zal ook gekeken worden naar ruimtelijke, economische en/of financiële maatregelen voor de langere termijn.

Provinciaal weerbaarheidsbeeld
Naast de oplevering van gemeentelijke weerbaarheidsbeelden, zal ook een weerbaarheidsbeeld van de provincie zelf gemaakt worden. Hierin worden de kwetsbaarheden voor ondermijnende handelingen en integriteitsschendingen bij de uitoefening van specifiek de provinciale taken en verantwoordelijkheden geïnventariseerd, met daarbij aanbevelingen voor het oplossen van die geconstateerde kwetsbaarheden. Het is dus geen stapeling van gemeentelijke weerbaarheidsbeelden, maar een aparte analyse voor en over de provincie zelf.

Uitgangspunten programma
Het voorgestelde programma loopt vanaf heden tot eind 2019. Met het ondersteuningsteam wordt geen aparte organisatie opgezet, maar wordt aangesloten bij bestaande organisaties en samenwerkingsstructuren in Noord-Holland. Het is dan ook de bedoeling dat het ondersteuningsteam op termijn weer wordt opgeheven en aandachtspunten zijn geborgd in de gemeentelijke of provinciale organisatie en in de bestaande samenwerkingsstructuren. De concrete activiteiten van het ondersteuningsteam zullen ontplooid worden in afstemming en desgewenst in samenwerking met RIEC Amsterdam-Amstelland, Midden-Nederland en Noord-Holland. Het is van belang dat al hetgeen het ondersteuningsteam doet, aansluit op de vraag en behoefte en op lopende activiteiten van onder meer het RIEC en de gemeenten. Per regio zal dat verschillen. Waar in de RIEC-regio Noord-Holland bijvoorbeeld waarschijnlijk als eerste gekeken zal worden naar gemeentelijke weerbaarheidsbeelden, zal in Gooi en Vechtstreek waarschijnlijk vooral aandacht zijn voor het ondersteunen van gemeenten bij het in de praktijk brengen van beleidsintenties.

Voor het gehele programma is door de provincie Noord-Holland over twee jaar een totaalbedrag van € 800.000 gereserveerd. Naast personele kosten van het ondersteuningsteam zoals voor een projectleider is het budget nadrukkelijk bestemd voor de eerder genoemde projecten en pilots, zoals het organiseren van bewustwordingsbijeenkomsten of het laten maken van thematische ondermijningsbeelden en aanvullende barrièremodellen. Afhankelijk van de precieze invulling van de werkzaamheden is daarbij op onderdelen inhuur van tijdelijke (externe) deskundigen voorzienbaar. Door een beter zicht te krijgen op de risico's en ontwikkelingen kunnen er in de provincie nieuwe risico's zichtbaar worden waarvoor nieuwe producten ontwikkeld moeten worden. In het budget is enige ruimte en daarmee flexibiliteit voorzien om hier op te kunnen acteren.

Projectleider
Op korte termijn zal de projectleider van het ondersteuningsteam aangesteld worden. Hij of zij zal conform de in deze brief geschetste lijn zorgdragen voor de nadere invulling en uitvoering van het programma en beperkte (personele) invulling van het ondersteuningsteam. De projectleider zal dit doen in overleg met betrokken partijen en zal daarbij zowel op bestuurlijk als op

managementniveau het gesprek aangaan. Van de projectleider wordt verwacht dat hij of zij voor de betrokken gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden optreedt als gesprekspartner en deskundig adviseur.

De provincie zelf zal ook het nodige doen en blijven doen. De commissaris van de Koning blijft uit hoofde van zijn rijkstaken in ieder geval over dit onderwerp in gesprek met de burgemeesters in Noord-Holland en kan – indien nuttig en nodig – ook een schakelfunctie vervullen richting het kabinet.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris voorzitter

Kopie aan Gemeenteraden in Noord-Holland

Burgemeesters in Noord-Holland

Voorbereiding Cie M&F, 17 september 2018

In de technische vragen over de Zomernota is de volgende vraag gesteld over de Informatieagenda.

52	M&F	OPNH	J. Leever	118	**Voor de informatie agenda wordt t.b.v. investeringen in ICT, mensen, processen en organisatie structureel om € 2,25 miljoen aan extra middelen gevraagd. Vraag: Graag een nadere onderbouwing van de totale en de gevraagde extra structurele middelen voor de 'informatieagenda'**	C. Loggen	Frank Osswaarde

Eerder zijn hierover al vragen gesteld. In Provinciale Staten van 9 juli is daarop door gedeputeerde Van den Hoek als vervanger van gedeputeerde Loggen toegezegd dat de onderbouwing voor de claim voor de informatieagenda als bijlage bij de begroting aan de Staten toegestuurd zou worden.

Hieronder treft u de bedoelde bijlage aan. Deze bevat de nadere onderbouwing voor de aangevraagde middelen.

De kern van de argumentatie waarom deze extra middelen voor informatievoorziening en ICT noodzakelijk zijn is als volgt:

- Er is nu binnen de provincie een regulier budget van € 850.000,- per jaar voor informatievoorziening en ICT.
- De steeds verdergaande digitalisering van de maatschappij maakt dat we niet meer uitkomen met de budgetten die we hebben.
- De gevraagde dekking is nodig voor investeringen in onder andere cybersecurity, veiligheid, digitale dienstverlening, data-gedreven werken etc. Als voorbeeld kunnen investeringen in projecten rond de omgevingsvisie genoemd worden of het project optimaal digitaal waarbij het gaat om de digitalisering binnen de provincie.
- De vragen van de Staten zijn begrijpelijk omdat er vaak negatieve berichtgeving in kranten verschijnt over mislukkende ICT-projecten van de overheid. Het gaat dan echter om projecten met veel en veel grotere bedragen. Op dit moment telt het Rijks ICT dashboard bijvoorbeeld 12 projecten die elk groter dan 50 miljoen zijn.
- Het is goed om te weten dat het binnen de provincie gaat om relatief kleine projecten die veel korter duren en waarbij de risico's goed beheersbaar zijn.
- Mochten er echt grote uitgaven voor projecten komen dan zal dit apart via de begroting aan PS worden voorgelegd.
- De aanvraag voor extra fte voor strategische data adviseurs komt voort uit de datastrategie die in opdracht van GS wordt opgesteld. Hiermee zorgt de provincie dat ze opgewassen is tegen de snelle ontwikkelingen op het gebied van big data. Vorige week wees de Raad van State nog op het belang hiervan in een 'ongevraagd advies'.

Bijlage: onderbouwing van de Kaderbriefclaim

(ook als bijlage gevoegd bij de Begroting)

1. Inleiding

In de Kaderbrief 2019-2022 is aan Provinciale Staten verzocht om voor 2018 het budget voor de Informatieagenda te verhogen met € 2,25 miljoen en daarna vanaf 2019 structureel met een bedrag van € 2,75 miljoen per jaar.

In de vergadering van 9 juli 2018 is gevraagd om een nadere onderbouwing van deze bedragen. Door gedeputeerde Van de Hoek is deze onderbouwing toegezegd. Deze nota geeft invulling aan de toezegging.

2. Uitgangssituatie

In de Zomernota 2016 is het instellingsbesluit van de bestemmingsreserve bedrijfsvoeringreserve opgenomen. De bedrijfsvoeringreserve dient om fluctuaties in de uitgaven voor bedrijfsvoering op te vangen en investeringen te doen ter verbetering van de bedrijfsvoering in het algemeen en innovatie en I&I-ambities in het bijzonder. Bij dat laatste gaat het er vooral om als provincie een antwoord te hebben op de snel groeiende mogelijkheden en verwachtingen op het gebied van digitalisering en informatievoorziening. Om die reden is in 2016 een CIO (met een CIO-office) aangesteld met als opdracht de provincie-organisatie naar een hoger niveau van IV- en ICT-volwassenheid te brengen. Dit was onder meer nodig om invulling te geven aan de ambities zoals die o.a. waren opgenomen in het IPO-document Kompas 2020 en in het Coalitieakkoord voor Noord-Holland voor de periode 2016-2020. In de tweede helft van 2016 zijn deze ambities verder geconcretiseerd in een Concern Informatie Plan (CIP). In het CIP zijn ook de plannen en projecten opgenomen die voortkomen uit wettelijke verplichtingen en uit eisen die de Rijksoverheid stelt aan andere overheden.

In 2017 en 2018 zijn de ambities uit het CIP vertaald in concrete projecten en programma's. Er is toen ook een eerste raming gegeven voor de benodigde investeringen. Voor de periode 2017-2020 is deze toen geschat tussen de € 5,6 en € 8,9 miljoen. Er is toen geen extra structureel geld aangevraagd.

3. Trends en ontwikkelingen

De samenleving ontwikkelt zich razendsnel. Informatievoorziening en ICT zijn daarvan de grote drijvende krachten. Elke dag lezen we in de krant over nieuwe technologische mogelijkheden op het gebied van informatie-uitwisseling en -verwerking, digitalisering, data-analyse en ICT. En over de bedreigingen die daarmee samenhangen op het gebied van privacy, beveiliging en cybersecurity.

Om onze rol te kunnen blijven spelen moeten we daar als provincie in mee. Of we willen of niet. Burgers en bedrijven verwachten dat ze op een moderne manier zaken met ons kunnen doen, diensten kunnen afnemen en dat we open en transparant zijn. Als we met aannemers samenwerken in langjarige gebiedscontracten willen ze digitaal zaken met ons kunnen doen en bestanden met ons kunnen uitwisselen. Als burgers een subsidieaanvraag doen verwachten ze dat dat digitaal kan met moderne hulpmiddelen. En als we benaderd worden door projectontwikkelaars of gemeenten met bouwplannen moeten we als provincie in staat zijn om op basis van analyse van beschikbare data die plannen op waarde te kunnen schatten.

Zo zijn er vele andere voorbeelden te noemen die het belang van een investeringsagenda op het gebied van informatievoorziening en ICT onderstrepen. Ook het Kabinet c.q. de Rijksoverheid verlangt dat van ons. Zie bijvoorbeeld recente kabinetsstandpunten zoals het rapport Maak Waar (april 2017)[1] , de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (juni 2018) [2] en de agenda Digitale Overheid: NL DIGIbeter (juli 2018)[3].

In 2016 hebben we deze ontwikkelingen beschreven in het zojuist genoemde Concern Informatie Plan. Sindsdien zijn de technologische ontwikkelingen in hoog tempo doorgegaan. Te noemen zijn de snelle ontwikkelingen op het gebied van data en datatechnologie, robotisering, blockchain, maar ook het overstappen op nieuwe dienstverleningsmodellen waarbij ICT-diensten worden afgenomen "uit de cloud".

Al deze ontwikkelingen maken dat het steeds belangrijker wordt om als organisatie een geïntegreerd I-beleid en een meer centrale regievoering te hebben. Om die reden bouwen we nieuwe ICT-oplossingen niet meer versnipperd maar "onder architectuur" en besteden we meer aandacht aan de veranderingen in processen, organisatie en werkwijzen die gepaard gaat met de invoering van nieuwe ICT-componenten. Vrijwel elke verandering in de primaire werkprocessen van de provincie gaat immers gepaard met aanpassingen in informatievoorziening en ICT. In de kaderbriefaanvraag hebben we de investeringsvoorstellen op dit terrein gebundeld in één Informatieagenda voor de provincie als geheel. In deze budgetaanvraag zijn dus zowel investeringen in onze administratieve ICT (de kantoorautomatisering) als in de primaire werkprocessen (bijvoorbeeld Dynamisch Verkeersmanagement, efficiëntere aansturing van onze weginspecteurs en datamanagement) opgenomen.

Daarbij wordt ook door de provincie Noord-Holland steeds meer gewerkt volgens de methode van het "agile werken". Waar projecten voorheen werden uitgevoerd volgens strakke planningen en formats wordt dat nu gedaan in korte cycli waarin we voortdurend inspelen op veranderingen in de praktijk. Daardoor zijn stabiele meerjarige planningen moeilijk af te geven. Om dat te ondervangen actualiseren we continue onze planningen. De provinciale opgaven zijn daarbij leidend. Maar of het nu gaat om energietransitie, verstedelijking, mobiliteit, klimaatverandering of assetmanagement, alle opgaven vereisen investeringen in informatievoorzieningen ICT.

4. Nadere onderbouwing van het aangevraagde budget

Omdat de bestaande middelen structureel niet meer voldoende zijn wordt extra budget aangevraagd om aan te kunnen blijven sluiten bij de continue ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en informatievoorziening. Het gaat hier niet om eenmalige gelden voor de uitvoering van grote, meerjarige ICT-projecten zoals de rijksoverheid die kent, maar om het creëren van een voldoende structurele financiële basis om in te kunnen blijven spelen op deze ontwikkelingen. [4]

---

[1] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/04/18/rapport-van-de-studiegroep-informatiesamenleving-en-overheid-maak-waar

[2] https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2018/06/15/kamerbrief-over-nederlandse-digitaliseringsstrategie/kamerbrief-over-nederlandse-digitaliseringsstrategie.pdf

[3] https://www.digitaleoverheid.nl/nldigibeter/

[4] Op het Rijks ICT-dashboard https://www.rijksictdashboard.nl/projecten staan dd juli 2018 101 grote (> 5 miljoen) of risicovolle ICT-projecten genoemd

Gevraagd is om een nadere onderbouwing van het aangevraagde budget voor de Informatieagenda. Zoals al gezegd is deze onderbouwing niet “in beton gegoten”. Hoe verder weg in de tijd, hoe onzekerder de raming.

De onderbouwing van het bij de kadernota aangevraagde bedrag is als volgt.

	Thema’s Informatieagenda	Raming 2018-2022				
		2018	2019	2020	2021	2022
1.	Cybersecurity objecten	490.611	273.040	173.040	173.040	173.040
2.	Efficiëntere aansturingweginspecteurs	504.750	68.000	68.000	68.000	
3.	Pro-BIM	300.000	300.000	300.000		
4.	Verkennen samenwerking rond data	140.000	280.000	280.000	Ntb	ntb
5.	Innovatie en herijking bedrijfsvoeringsystemen	2.111.520	2.030.000	pm	Pm	pm
6.	Huis op orde en continuïteit (o.a. beveiliging, privacy, architectuur).	894.658	200.000	pm	pm	Pm
7.	Digitale dienstverlening	395.000	500.000	pm	Pm	pm
8.	Datamanagement (Samen Data Excellent) en datastrategie	825.800	895.000	100.000 + PM	100.000 +pm	Pm
9.	Het Nieuwe Technische Fundament.	1.727.760	2.659.000		pm	Pm
10.	Digitaal duurzaam informatiebeheer	750.000	3.200.000		Pm	pm
	Totaal	**8.140.099**	**10.405.040**	**891.040 + pm**	**341.040 + pm**	**173.040 + pm**

Het Concern Informatieplan dat nu wordt uitgevoerd loopt t/m 2020 en zal de komende jaren worden geactualiseerd. De bedragen vanaf 2020 bevatten dan ook nog veel p.m.-posten. Deze posten zullen later worden ingevuld op basis van onderzoek, businesscases en offertes van bedrijven. Zaken die vanaf 2020 o.a. gaan spelen zijn de vervanging of vernieuwing van ons huidige financiële systeem SAP en de inrichting van een data-infrastructuur. Posten zoals informatiebeveiliging, privacy, dataondersteund werken, interne digitalisering en digitalisering van de dienstverlening zullen ook na 2020 aandacht blijven vragen.

De gedetailleerde onderbouwing van de aangevraagde budgetten per onderwerp is als volgt:

Ad 1. Cybersecurity objecten.

	Cybersecurity tbv Dynamisch verkeersmanagement (DVM)	200.000	200.000	100.000	100.000	100.000
	Renovatie hard- en software Abdijtunnel	190.611	23.040	23.040	23.040	23.040
	Cybersecurity Bediencentrale Heerhugowaard	100.000	50.000	50.000	50.000	50.000

- Dynamisch Verkeersmanagement (DVM). De cybersecurity voor de ketens van het DVM dient op het gewenste niveau te worden gebracht en gehouden. Hiertoe is een 5 stappenplan Cybersecurity opgesteld. Uitvoering van dit 5 stappenplan vergt inhuur van externe deskundigheid en inzet van aanvullende beveligingsmaatregelen in zowel de Verkeerscentrale Hoofddorp als in de wegkantsystemen (met name VRI’s en camera’s). Daarnaast dient jaarlijks

een Cybersecurity toets te worden uitgevoerd om te voldoen aan de wettelijke en provinciale richtlijnen.

- Abdij Tunnel (AT). In het kader van de renovatie Abdijtunnel heeft Engie de software en hardware geleverd. Zij hebben een Cybersecurityplan geschreven. Na controle door een onafhankelijke deskundige is gebleken dat er op het gebied van cybersecurity diverse verbetermaatregelen noodzakelijk zijn om te zorgen dat de provincie voldoet aan alle relevante eisen op het gebied van Informatieveiligheid. Hiertoe zijn de proceseisen, systeemeisen en beheersdoelen op het gebied van cybersecurity voor de Abdijtunnel verscherpt.
- Bediencentrale Heerhugowaard. Bij het inrichten van de bediencentrale in Heerhugowaard wordt rekening gehouden met cybersecurity eisen. Deze kosten zijn al opgenomen in het project 24-uurs bediening, dus hier is geen budget voor nodig. De extra kosten die gemaakt worden houden verband met de koppeling van de bediencentrale aan het SOC (security operations center) van Rijkswaterstaat. Door koppeling aan dit SOC worden de bediencentrale en de kunstwerken van de Provincie Noord-Holland actief gecontroleerd op cybersecurity aanvallen. Zodra een aanval gedetecteerd wordt, worden afgesproken maatregelen in gang gezet om de schade te beperken en de aanval tegen te houden. De provincie heeft geen eigen SOC, vandaar de samenwerking met Rijkswaterstaat. Het koppelen van de bediencentrale aan het SOC van Rijkswaterstaat vergt een investering van €100 K, daarna is structureel € 50K nodig om de verbindingen te bewaken.

Ad 2. Efficiënte aansturing weginspecteurs

In het beleidskader Verkeersmanagement (vastgesteld door PS op 2 juni 2014) is afgesproken dat de gemiddelde afhandelingsduur bij incidenten verminderd wordt met 10%. Onderdeel van het behalen van deze doelstelling is het efficiënter inzetten van de weginspecteurs. Om dit te bereiken wordt een softwaretoepassing gemaakt die tot doel heeft om efficiencyslagen te maken bij de verkeerscentrales in Hoofddorp en van Rijkswaterstaat, bij de weginspecteurs en in de informatievoorziening naar de weggebruikers (via het navigatiesysteem).

Ad 3. Pro-BIM

De provincie werkt aan de invoering van de zgn. BIM (Building Information Modelling)-standaarden in de bouw. Doordat er steeds meer in ketens wordt samengewerkt en we als provincie steeds meer de rol van regisseur aannemen, moeten we kunnen monitoren of ons areaal blijft voldoen aan de gestelde kwaliteitseisen. Deze monitoring vindt plaats op basis van data. En deze data wisselen we uit met de zogenaamde BIM-standaarden. Hierdoor wordt het assetmanagement effectiever en efficiënter uitgevoerd, doordat o.a. faalkosten worden gereduceerd door betere data-uitwisseling. Hiermee bereiden we ons als provincie ook voor op bredere ontwikkelingen zoals de Omgevingswet die straks volledig digitaal en op geogerelateerde gegevens zal moeten functioneren.

Ad 4. Verkennen samenwerking rond data

3D-printing, 4D-printing, kunstmatige intelligentie, machine learning, deep learning, robotisering, internet of things, big data. Zo maar wat voorbeelden van technologieën en hun verschijningsvormen die steeds nadrukkelijker de kop opsteken. Ze hebben allemaal te maken met data. Data is tegenwoordig overal om ons heen. Kort en goed: er is voldoende reden voor de Provincie Noord-Holland om zich in deze nieuwe wereld te positioneren.

Gedeputeerde Staten hebben daarom aan de ambtelijke organisatie gevraagd om te komen tot een datastrategie. Die wordt op dit moment voorbereid. Deze post betreft het aanstellen van drie strategische data-adviseurs die per regio moeten gaan verkennen welke samenwerking op datavlak met andere partijen (mede-overheden, bedrijven, kennisinstellingen) essentieel is om invulling te kunnen geven aan onze maatschappelijke opgaven (bijv. energietransitie, omgevingskwaliteit). Hiermee geven we opvolging aan de oproep die is gedaan door mede-overheden, bedrijven en kennisinstellingen tijdens het symposium 'Samen Noord-Holland over technologie en data' (1 februari j.l.) om als provincie een stevige rol te vervullen op het vlak van datasamenwerking.

Ad 5. Modernisering bedrijfsvoeringsystemen

Bij Modernisering bedrijfsvoeringsystemen gaat het om zaken die voortkomen uit de ambitie om intern volledig digitaal te werken, met als doel een efficiënte en effectieve uitvoering van de eigen werkprocessen. Als startpunt wordt aangesloten bij de op dit moment lopende projecten. Het gaat daarbij o.a. om het verbeteren van documentkwaliteit en -beheer, verbetering van de (digitale) archivering, financiële informatievoorziening, herinrichting van het zgn. Customer Relation Management-systeem en verbetering van het gebruikersgemak van onze administratieve systemen (SAP, Verseon etc).

Ad 6. Huis op Orde en continuïteit

Onder het thema Huis op orde wordt verstaan alle aanpassingen die nodig zijn om de ICT-infrastructuur van de provincie Noord-Holland op het peil te brengen dat nodig is om invulling te geven aan wettelijke verplichtingen en aan inhoudelijke eisen die de komende jaren aan ons gesteld worden. Daarbij gaat het o.a. om sterk toenemende wettelijke eisen op het gebied van informatiebeveiliging en privacy (o.a. de Algemene Verordening Gegevensbescherming AVG), om overheidsbrede eisen op het gebied van standaardisatie van systemen, om informatie-uitwisseling en ter beschikking stellen van informatie en data (open data) maar ook om door de accountant gesignaleerde verbeterpunten in sommige van onze administratieve systemen.

Op dit punt is ten opzichte van eerdere inschattingen uit 2016-2017 (tussen 750.000 en 900.000 voor de periode 2017-2020) een hogere investering nodig dan toen werd gedacht. Die investering zit met name in de zwaardere eisen op het gebied van informatiebeveiliging en privacy (o.a. de toegangsbeveiliging van onze systemen), uitbreiding van de formatie met een vanwege de AVG vereiste Functionaris Gegevensbescherming, inrichten van het zgn. Enterprise Service Management en kennisopbouw op het gebied van het werken met nieuwe sourcingmodellen (het afnemen van diensten uit "de cloud").

Ad 7. Digitale dienstverlening

Burgers en bedrijven vragen van ons dat we in onze dienstverlening mee gaan met de tijd. Het betreft hier zaken zoals samenwerking en data-uitwisseling via het internet, het aanvragen van subsidies en andere diensten op een digitale wijze, het beschikbaar stellen van open data/open informatie in het kader van transparantie van het bestuur maar ook ter versterking van onze

regionale economie, digitaal stemmen en burgerparticipatie, veilige gegevensuitwisseling met externe partijen en ICT-aanpassingen t.b.v. de implementatie van de Omgevingswet. Eerdere schattingen gingen uit van ca. € 1.000.000 tot 1.750.000 voor de periode 2017-2020. Het betreft hier structurele uitgaven voor het up to date houden van onze digitale dienstverlening.

Ad 8. Datastrategie en datamanagement

Onder deze post valt o.a. het opstellen van een datastrategie voor de provincie (rol, ambitie) en de deelname in samenwerkingsverbanden met onze omgeving (ketenpartners, andere gemeenten) in de komende jaren. Hiervoor is 170.000 geraamd in 2018 en 100.000 in de jaren 2019 t/m 2021.

Voor datamanagement en de ontwikkeling van GIS/Geo-informatie is eerder tussen 500.000 en 750.000 geraamd voor de periode 2017-2020. Er is een zgn. datalab ingericht waarmee de provincie experimenteert met datagestuurd werken. Daarvoor is in de lopende begroting 250.000 per jaar gereserveerd. Na besluitvorming over de datastrategie van de provincie kunnen verdere investeringen worden geraamd die nodig zijn voor de uitvoering ervan. Naar verwachting zullen de benodigde investeringen hoger worden vanaf 2019. Dit betreft onder andere investeringen ter versterking van de datasamenwerking met andere partijen zoals het CBS, RIVM, GGD's, gemeenten, maar ook investeringen die we zelf als provincie moeten doen om zeker te kunnen zijn van de kwaliteit, het eigenaarschap en de juridische houdbaarheid van de data waarop we ons beleid baseren. Verder gaat het om het plaatsen van sensors en andere meetsystemen ter verkrijging van data voor onderhoud en beheer, het opbouwen van kennis en competenties op dit gebied, het inrichten van databases, beveiliging en kwaliteitsbewaking, etc.

Ad 9. Het Nieuwe Technische Fundament

Hierbij gaat het om de aanpassingen die nodig zijn om de ICT-werkplekomgeving van de provincie aan te laten sluiten bij de online maatschappij die inmiddels om ons heen ontstaan is en die zich zeer snel verder ontwikkelt. Het gaat in feite om het afbreken van ons huidige "digitale kasteel" en het daarvoor in de plaats krijgen van een open werkomgeving waarbij het, binnen een goed beveiligde systeemomgeving (identificatie en autorisatie), mogelijk is om op elke plek, met elk device overal en op elk moment te kunnen werken.

In 2016 is ingeschat dat hiervoor tussen de 1 miljoen en 1,750 miljoen nodig zou zijn in 2017-2021. Dit project loopt. De investering t/m 2021 betreffen onder meer het opzetten van een autorisatieplatform en het inrichten van een nieuw op de toekomst gericht identity en accessmanagement (beveiliging), het opzetten van een cloudkoppelplatform, het vernieuwen van de ICT-werkplek zodat die blijft voldoen aan de wensen en eisen van moderne gebruikers, om het ontwikkelen van samenwerkings- en andere functionaliteit in onze werkomgeving en om voorzieningen voor beheer en beveiliging van mobiele apparaten.

Ad 10. Duurzaam digitaal informatiebeheer

Dit betreft het programma Optimaal Digitaal wat o.a. voorziet in de vernieuwing en vervanging van het document management systeem en workflowmanagementsysteem, het optimaliseren van het digitaal werken binnen de provincie en met externe partners, het doorvoeren van vernieuwingen op het gebied van digitale archivering in onze informatiesystemen (e-depot) en het doorvoeren van aanpassingen in ons beleid en onze systemen die nodig zijn gelet op de meest recente rapportage van de archiefinspecteur. Daarnaast omvat deze post het digitaliseren en verbeteren van het bestuurlijke besluitvormingsproces. Het betreft hier de interne digitalisering van onze organisatie, maar daarmee is het in feite de backbone van onze digitale output.

5. Dekking

De beschikbare middelen voor de informatieagenda bedragen in 2018 € 6.019.959 (incidenteel en structureel samen). Vanaf 2019 bestaat het budgettaire kader uit het jaarlijkse O&I-budget van € 851.700 + het restant van de reserve bedrijfsvoering. In feite betekent dit dat er jaarlijks structureel slechts € 851.700 beschikbaar is om de toekomstige uitgaven op het gebied van data en informatievoorziening te dekken. Het instellen van de Bedrijfsvoeringreserve biedt wel enig soelaas, maar is incidenteel geld en bovendien niet alleen bestemd voor ICT-investeringen, maar ook voor investeringen op andere bedrijfsvoeringterreinen, zoals bijvoorbeeld onze gebouwen. Feitelijk is er dus slechts 8 ½ ton structureel beschikbaar voor toekomstige investeringen op het gebied van informatievoorziening, data en ICT.

Zoals hierboven beschreven vragen de vele ontwikkelingen op dit gebied structureel hogere investeringen dan de nu beschikbare budgetten. Omdat onze organisatie onmogelijk alle ontwikkelingen tegelijk kan bijbenen en omdat we ook niet alles vooraf kunnen inschatten en voorzien, vragen we geen volledige dekking. Met de aangevraagde extra middelen uit de Kaderbrief komt het totaal beschikbare budget op € 8.269.959 voor 2018 (incidenteel en structureel samen) en vanaf 2019 op ruim € 3,6 miljoen structureel. Daarmee leggen we een basis voor de noodzakelijke investeringen in de toekomst.

Bijlage bij antwoord op technische vraag nummer 21 – Zomernota 2018

Vergelijking tarieven bouwleges

provincie Utrecht	
bouwkosten	tarief
tot € 20.000	€ 200,- plus 2% over bouwkosten
tot € 50.000	€ 700,- plus 2,25% over bouwkosten boven € 20.000
tot € 100.000	€ 1.450,- plus 2,1% over bouwkosten boven € 50.000
tot € 400.000	€ 2.450,- plus 1,9% over bouwkosten boven€100.000
tot € 1.000.000	€ 8.150,- plus 1,8% over bouwkosten boven€400.000

provincie Noord-Holland	
bouwkosten	***tarief***
tot € 50.000	€ 103,- per € 1.000
tot € 400.000	€ 5.150(vast bedrag plus 3,58% over bouwkosten boven € 50.000 tot € 400.000
tot € 1.000.000	€ 17.680,-(vast bedrag plus 2,39% over bouwkosten boven € 400.000 tot € 1.000.000

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt

Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 31 AUG. 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr J.J. van den Berg
BEL/BS

Telefoonnummer +31235144076
bergjj@noord-holland.nl

Verzenddatum
31 AUG. 2018

Kenmerk
921516/1104634

Uw kenmerk

Betreft: vergadering Regiegroep Metropoolregio Amsterdam

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de vergadering van de Regiegroep Metropoolregio Amsterdam van 10 oktober 2018.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 28 augustus 2018

Onderwerp: vergadering Regiegroep Metropoolregio Amsterdam (MRA)

Kenmerk: 921516-1104625

Bijlagen: 4

1. Inleiding

PS wordt voorgesteld kennis te nemen van de vergaderstukken die op 10 oktober 2018 voorliggen in de Regiegroep van de MRA, en wensen en opvattingen desaangaande naar voren te brengen. Die kunnen vervolgens door de vertegenwoordigers namens de provincie Noord-Holland in de vergadering van de Regiegroep worden ingebracht.

Conform afspraken in het MRA-convenant moet in de vergadering van de Regiegroep van oktober 2018 het MRA Werkplan en de Begroting 2019 worden vastgesteld. Deze stukken zijn de uitwerking van de globale begroting die in april 2018 in de Regiegroep is vastgesteld. Vervolgens hebben de bestuurlijke overleggen van de drie Platform van de MRA het MRA Werkplan en de Begroting 2019 vastgesteld (per onderdeel waar het betreffende Platform voor verantwoordelijk is), waarna de MRA-Agendacommissie deze stukken openbaar heeft verklaard. Deze vergaderstukken zijn daarmee, conform de afspraken uit het MRA-convenant, acht weken voor de vergadering van de Regiegroep door het MRA-bureau verstuurd aan de griffies van de deelnemende gemeenten en provincies en tevens gepubliceerd op de MRA-website (www.metropoolregioamsterdam.nl).

De Regiegroep van 10 oktober 2018 zal besluiten nemen over de stukken, rekening houdend met de opvattingen die zijn binnengekomen vanuit de betrokken gemeenten en vanuit de provincies Flevoland en Noord-Holland.

Op 13 april 2018 heeft de eerste Regiegroep van dit jaar plaatsgevonden. Veel van de stukken waarover op 10 oktober zal worden gesloten, zoals de financiële verantwoording van de MRA over 2017, het MRA-werkplan voor 2019 en de MRA-begroting voor 2019, lagen toen reeds in conceptvorm voor. U heeft hierover gesproken in de vergadering van de commissie NLWM op 12 maart 2018 en in de vergadering van de commissie EEB op 9 april 2018.

2. Enkele aandachtspunten bij de voorliggende vergaderstukken

Vanaf 2017 functioneert de bestuurlijke samenwerking op basis van het MRA-convenant, waarin afspraken zijn gemaakt over procedures en de bekostiging. Overigens bouwden deze samenwerkingsafspraken voor een groot deel voort op de ‘governance’-structuur zoals die in voorgaande jaren stapsgewijs was opgebouwd. Wel is er in 2017 voor het eerst gewerkt met een integrale MRA-begroting, gevuld op basis van

een ‘contributie’ van 1,5 euro per inwoner, waarbij de twee deelnemende provincies Flevoland en Noord-Holland hetzelfde bijdragen als de grootste inliggende gemeenten (=Almere en Amsterdam).

In de vergadering van de commissie NLWM op 12 maart 2018, en de vergadering van de commissie EEB van 9 april 2018 is aan de hand van de binnengekomen concept-stukken gesproken over enkele inhoudelijke onderwerpen die in de MRA aan de orde zijn, zoals, circulaire economie, mobiliteit, woningbouw, toerisme en de Europastrategie van de MRA.

Activiteiten MRA in 2019
In het document ‘MRA Werkplan en Begroting 2019’, dat in conceptvorm aan u wordt voorgelegd, staat vermeld welke gezamenlijke activiteiten er het komende jaar in MRA-verband worden ondernomen en wat daarvan de kosten zijn. De kaders waarbinnen dit concept-Werkplan is opgesteld, komen voort uit de Voorjaarsnota MRA 2019, die in april 2018 in de Regiegroep zijn besproken. De actiepunten uit de MRA Agenda en de werkplannen van de Platforms Ruimte, Economie en Mobiliteit dienen hierbij als basis. Dit concept-Werkplan bevat in de vorm van een ‘stoplichtenmodel’ een actueel overzicht van de uitvoering van de actiepunten.
Het document ‘MRA Werkplan en Begroting 2019’ zal in de Regiegroep van oktober worden vastgesteld. Graag vernemen wij uw wensen en opvattingen terzake, die dan door ons in deze vergadering van de Regiegroep zullen worden ingebracht.

- *U treft het ‘MRA Werkplan en Begroting 2019’ bij de vergaderstukken voor de Regiegroep voor oktober aan*

MRA Verantwoording over 2017 en bestemming overschot
In de Regiegroep van 10 oktober 2018 zal de MRA Verantwoording over 2017 worden vastgesteld. Dit stuk gaat in op de feitelijke realisatie van de MRA Begroting over 2017. De begroting van het *Platform Economie* is bijna volledig benut. Van de programma’s van het *Platform Ruimte* is een deel van de begrote middelen nog niet benut, omdat sommige programma’s nog niet waren opgestart. De activiteiten en projecten van het *Platform Mobiliteit* worden betaald vanuit de BDU middelen die de partners van dit Platform tot hun beschikking hebben, en maken dus geen deel uit van de MRA-begroting.

De uitgaven over 2017 blijken uiteindelijk lager uit te vallen dan begroot. Dit heeft te maken met het feit dat 2017 een aanloopjaar was, waarin een aantal vacatures pas gaandeweg het jaar kon worden ingevuld en activiteiten in gang moesten worden gezet. Er was sprake van onderbesteding op enkele posten, en er kwamen iets meer inkomsten binnen dan begroot. Dit leidt tot een positief saldo van 1.240.000 euro.

In de commissievergaderingen van maart en april 2018 is aan de hand van de toen voorliggende concept-stukken reeds gesproken over de bestemming van dit overschot van 1,2 miljoen euro over 2017. In de commissievergaderingen werd verschillend gedacht over de besteding van dit overschot, waarbij wel een voorkeur bestond om dit overschot te laten terugvloeien naar de MRA-deelnemers. In die geest hebben de vertegenwoordigers van de provincie Noord-Holland dan ook hun inbreng geleverd in de Regiegroep van 13 april 2018 j.l..

Tijdens de Regiegroep van april bleek een ruime meerderheid van de MRA-partners er voorstander van te zijn om het overschot her te bestemmen voor MRA-activiteiten in 2018. Na discussie is besloten dat het MRA-bureau een nader onderbouwd voorstel zou uitwerken voor de besteding van het overschot. In de Regiegroep is afgesproken dat het MRA Bureau via de Platforms komt met een nader uitgewerkt en beter onderbouwd voorstel voor concrete besteding van het overschot. Dit voorstel is in de Agendacommissie vastgesteld, en vervolgens via een schriftelijke ronde ter kennisname met de Regiegroep gedeeld.

Wij merken op dat uiteindelijk de Regiegroep bepaalt waaraan gelden worden uitgegeven. Tegen herbestemming van het overgebleven geld bestaat op zichzelf geen bezwaar, mits er onderbouwde voorstellen worden voorgelegd aan de agendacommissie en worden gefiatteerd door de Regiegroep.

- *U treft dit voorstel bij de vergaderstukken voor de Regiegroep van oktober aan.*

Hoogte salarissen medewerkers MRA-bureau
In uw commissievergadering van 9 april 2018 riep de hoogte van enkele salarisposten van het MRA-bureau vragen op. In de stukken worden bedragen genoemd van 108.000 euro voor de secretarissen van de drie platforms. Navraag heeft duidelijk gemaakt dat het hier niet gaat om uitsluitend het salaris, maar om vaste normbedragen, gebaseerd op het maximum van een bepaalde ambtelijke salarisschaal waarbij dan nog alle werkgeverslasten en verzekeringen zijn opgeteld.

Met vergelijkbare bedragen werkt de provincie Noord-Holland zelf overigens ook. In maart 2018 zijn door de directie de 'interne en externe uurtarieven 2018' vastgesteld, die zijn te gebruiken bij de berekening van de vergoeding voor de inzet van provinciemedewerkers wanneer zij werkzaamheden of diensten verrichten voor derden. De kosten voor een provincieambtenaar in schaal 13 komen daarin uit op 103.500 euro.

Om misverstanden te voorkomen, is het wel goed als ook in de communicatie blijft worden benadrukt dat dergelijke bedragen altijd uit meer bestaan dan salaris alleen.

Ontwikkeling MRA-contributie van de provincie Noord-Holland
Een van de doelstellingen van het MRA-convenant, dat met ingang van 2017 van kracht werd, was om meer transparantie te krijgen in de bekostiging van de MRA-samenwerking. Afgesproken is dat gewerkt wordt met een vaste 'contributie' van 1,5 euro per inwoner per jaar, waarbij de twee provincies Noord-Holland en Flevoland evenveel bijdragen als de grootste inliggende gemeente (Amsterdam respectievelijk Almere). Zoals indertijd (in de zomer van 2016) tijdens de bespreking van het concept-convenant naar voren kwam, resulteerde deze financieringsgrondslag in een kostenstijging voor de provincie Noord-Holland van iets meer dan een miljoen euro. In de loop der jaren zal dit bedrag nog enigszins omhoog gaan, aangezien het inwonertal van Amsterdam blijft stijgen. In de Kaderbrief 2019-2022 is (onder regel M) de deelnemersbijdrage van de provincie voor een bedrag van 1,3 miljoen euro gedekt, waarmee de financiële doorvertaling van de voortgaande sterkere stijging van het inwoneraantal van Amsterdam langjarig kan worden opgevangen.

Naast de vaste deelnemersbijdrage voor de MRA draagt de provincie Noord-Holland ook nog voor een bedrag van 1,43 miljoen bij aan het regionaal budget innovatie, waarbij het Amsterdam Economic Board betrokken is. Het gaat hier echter niet om een nieuwe begrotingspost. Ook al voor 2017 financierde Noord-Holland daar aan bij.

Voor wat betreft het jaar 2018 is de provincie Noord-Holland voor een totale bijdrage van 2.706.952 euro aangeslagen. De begroting voor 2018 is op 5 september 2017 in uw staten behandeld, en op 13 oktober 2017 door de MRA-regiegroep vastgesteld.

In de Regiegroep van 13 oktober 2018 ligt de begroting voor 2019 in zijn definitieve vorm voor. Daarin wordt voor PNH een contributie berekend van 1.283.844 (bij een gelijkblijvende 'bijdrage economie'). Het totaalbedrag komt voor 2019 uit op 2.723.376 euro, hetgeen een stijging betekent van 16.424 euro ten opzichte van 2018.

- *U treft het 'MRA Werkplan en Begroting 2019' bij de vergaderstukken voor de Regiegroep voor oktober aan*

Betrokkenheid en rol van de staten
De provincie Noord-Holland heeft tijdens het proces van totstandkoming van het MRA-convenant meermaals aandacht gevraagd voor de betrokkenheid van raden en staten. Inderdaad is het belang daarvan ook als aandachtspunt geborgd in de tekst van het convenant (in de artikelen 7 en 8) van het convenant.

De informatievoorziening vanuit de MRA naar raden en staten wordt onder meer gefaciliteerd door middel van een maandelijks '*MRA Raads- en Statenleden Bericht*'.

In het MRA-convenant is bepaald dat tweejaarlijks een MRA-congres zal worden georganiseerd. Dit MRA-congres zal plaatsvinden op vrijdag 19 oktober 2018 tussen 11:00 en 17:00 uur in evenementenlocatie Gooiland in Hilversum. Alle raadsleden en statenleden zijn hiervoor uitgenodigd. De titel van het congres luidt '*Wij, de Metropoolregio Amsterdam – Samen bouwen aan de metropool*'. Het congres is bedoeld om, op de grens van een nieuwe bestuurlijke periode, met elkaar te delen wat er bereikt is en de lijnen uit te zetten voor de toekomstige samenwerking.

3. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. J.W. Remkes, voorzitter

mw. mr. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Nr. 921516-1104625

Provinciale Staten van Noord-Holland;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 28 augustus 2018;

besluiten:

1. Kennis te nemen van de vergaderstukken voor de vergadering van de Regiegroep Metropoolregio Amsterdam van 10 oktober 2018.

2. Wensen en opvattingen desaangaande naar voren te brengen, die door de vertegenwoordigers van de provincie Noord-Holland ingebracht kunnen worden in de vergadering van de Regiegroep Metropoolregio Amsterdam van 10 oktober 2018.

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, statengriffier

metropool
regioamsterdam

Aan: Agendacommissie MRA (via MRA Platforms Ruimte en Economie)
Datum: Juni 2018
Bijlage:
Onderwerp: Voorstel voor herbestemming van resultaat MRA begroting 2017
Opstellers: David Quarles van Ufford, Steef de Looze, Martin Bekker

---

Gevraagde afspraken:

2.1 In te stemmen met het voorliggende uitgewerkte voorstel voor besteding van het overschot 2017

2.2 In te stemmen met het schriftelijk ter kennis name delen van dit besluit met de Regiegroep MRA

Toelichting

In de gehele MRA begroting bedroeg het restant in 2017 € 1.240.000,-. Uiteraard had dit te maken met het aanloopjaar 2017, waarin een aantal vacatures pas na de zomer kon worden ingevuld. In de MRA regiegroep van april 2018 jl is afgesproken om het volledige bedrag her te bestemmen, mits hiervoor een passend voorstel voor wordt gemaakt, dat op instemming van de platforms Ruimte en Economie kan rekenen. De voorwaarden zijn: Activiteiten moeten acties van de MRA Agenda versnellen of moeten ondersteunend zijn aan de MRA programma's, die zijn opgenomen in het MRA Werkplan 2018. De voorgestelde activiteiten moeten dit jaar tot uitgaven leiden.
Onderstaand voorstel voor concrete besteding van het overschot vanuit 2017, is opgesteld door het Platform Economie en het Platform Ruimte, en in de bestuurlijke gremia van beide Platforms vastgesteld.

Platform Economie (in totaal €735.000 euro)

Maakindustrie MRA (actie 2.9) **€150.000**

Na het wegvallen van de clusterbenadering door de Amsterdam Economic Board zijn partners in het cluster 'maakindustrie' wel doorgegaan met hun samenwerking. De afgelopen jaren is duidelijk geworden, dat de maakindustrie in de MRA voor een grote transitie staat – m.n. als gevolg van de digitalisering en robotisering van de sector. Dit vraagt van de sector nog meer dan voorheen, dat er intensievere dwarsverbanden met andere sectoren en kennisinstellingen ontwikkeld worden. Om dit te faciliteren heeft de cluster het 'Innovatieprogramma Amsterdam Area Industries' opgesteld. Naast bijdragen van het bedrijfsleven en de gemeente Velsen, wordt aan de MRA een bijdrage gevraagd van € 150.000.
Over dit project heeft al eerder besluitvorming (juni 2017) plaatsgevonden, maar de start uitvoering – en daarmee reservering middelen – is niet geeffectueerd.

CONCEPT

metropool
regioamsterdam

Intensivering grondstofprogramma (actie 4.1) €180.000

In het kader van het werkplan Circulaire Economie MRA wordt gewerkt aan het verder bundelen van vijf verschillende grondstofstromen (restproducten als nieuwe grondstof). De gehele keten – van verzameling restproducten van uiteindelijk verwerking in nieuwe producten – wordt georganiseerd (afvalinzamelaars – verwerkers – eindgebruikers).
Als onderdeel hiervan worden ook de mogelijkheden van grondstofallianties onderzocht en een tool ontwikkeld tbv koppeling nieuwbouw en sloop.

Businessdevelopment INVEST-NL (nwe invulling actie 2.3) €405.000

In het voorjaar 2019 gaat INVEST-NL van start. Doelstelling van INVEST-NL is, indien de markt hierin onvoldoende voorziet, bij te dragen aan het financieren en realiseren van maatschappelijke transitieopgaven door ondernemingen en het aanbieden van toegang tot ondernemingsfinanciering. Hiertoe heeft INVEST-NL een startkapitaal van € 2,5 miljard beschikbaar. Omdat de MRA niet over een regionale ontwikkelingsmaatschappij beschikt, is op initiatief van Amsterdam en prov NH een verkennend onderzoek gestart naar de meest adequate wijze om de regio (en zijn bedrijven) optimale toegang te geven tot INVEST-NL. Uit deze verkenning komt duidelijk naar voren dat de regio goed gestructureerde en makkelijke toegankelijke expertise op gebied van 'business development' (het met marktpartijen ontwikkelen van sluitende businesscases voor majeure projecten) ontbeert. De verwachting is dat in Q4 er een voorstel voorligt op welke wijze – en onder welke condities – de optimale toegang tot INVEST-NL georganiseerd moet worden. De concretisering zal uiteindelijk ook nog wel enige maanden vergen.

Echter, vanaf heden tot voorjaar 2019 gaat INVEST-NL al voorbereidend van start. Zo is er ook al een accountmanager MRA aangesteld, die graag op korte termijn met de MRA wil gaan werken aan "INVEST-NL waardige businesscases".
Ook de OntwikkelingsMaatschappij Flevoland (OMFL) is in een proces van herpositionering, waarbij ook op een verdere ontwikkeling van de business-development (maar dan meer gericht op het één op één ondersteunen van ondernemers) wordt ingezet. Ook voor het ontwikkelen van deze vorm van business development is kennisontwikkeling gewenst.

Daarom wordt voorgesteld om zo snel mogelijk te starten met het opbouwen van kennis/expertise mbt business development – zowel ten behoeve van majeure projecten, als voor de meer op bedrijfsondersteuning gerichte acties. Daarmee wordt een drieledig doel gediend:

- Het – aan de hand van concrete cases - opdoen van kennis/expertise business development; nadrukkelijk is het de bedoeling de opgedane kennis te borgen en te delen
- Het nu al ontwikkelen van een goede werkrelatie met INVEST-NL, óók om scherper te krijgen wat hun werkwijze zal zijn, de gehanteerde criteria etc etc.; dit om bij de start INVEST-NL volledig toegerust te zijn om optimale toegang te verkrijgen
- Het de komende maanden al ondersteunen van concrete projecten en ondernemers mbt business development.

De kosten bestaan uit het ontwikkelen van de business case voor het smartcity project Arenagebied (zie bijlage voor uitgebreidere toelichting), een aantal business-development

CONCEPT

projecten door OMFL (met accent op circulaire economie), de borging en spreiding van de opgedane kennis en bijpassend werkbudget.

Platform Ruimte (in totaal €505.000 euro)

Binnen de begroting van het platform Ruimte is ten aanzien van deze extra impuls bekeken welke acties –gestart in 2017- een (beperkte) extra impuls kunnen gebruiken. De activiteiten die het betreft hebben rechtstreeks betrekking op de uitvoering van (acties uit) de MRA Agenda (t.o.v. de begroting van het platform Ruimte 2018). Alle activiteiten die hieronder zijn gemeld kunnen binnen zeer korte termijn worden gestart en kunnen worden afgerond in 2018.

Programma Bouwen en Wonen (actie 1.1, 1.11)			**€130.000**
a)	Betaalbaarheid Woningmarkt	30.000	
b)	Monitor woningbouwproductie	30.000	
c)	Verhuisbewegingen MRA	10.000	
d)	Onderzoek prijsopdrijving woningmarkt	60.000	

Betaalbaarheid woningmarkt: Het in kaart brengen van de betaalbaarheid en toegankelijkheid van de woningmarkt met de volgende onderzoeksvragen: Welke sturingsmogelijkheden zijn er? En hoe informeer je de partners met toegankelijke infographics en filmpjes? Er is inhuur noodzakelijk om deze producten samen te stellen.
Monitor woningbouwproductie: Het gaat hier om een monitor van kwantitatieve en kwalitatieve kenmerken van gerealiseerde woningen (zoals huur/koop, prijssegmenten, woningtype, woonmilieu, aardgasvrij/energieneutraal) en het ontwikkelen van een format om deze jaarlijks te herhalen dan wel tussentijds te actualiseren.
Verhuisbewegingen MRA: Voor het in kaart brengen van de verhuisbewegingen in de MRA is het nodig om verhuisgegevens van het CBS aan te schaffen. Deze worden niet in het WIMRA opgeleverd. Deze gegevens zijn tevens relevant voor de pijlers Economie en Sociaal.
Onderzoek prijsopdrijving woningmarkt: Onderzoeksvragen: Zijn woningen vooral een financieel product geworden in plaats van een woningmarktproduct? In dat geval is er sprake van een ander soort vraag en aanbod met andere spelers en spelregels en vraagt het woningmarktbeleid om andere politiek-bestuurlijke besluiten. Onderzoek uitbesteden aan bv Buck Consultants.

Programma Metropolitaan Landschap (acties 3.5 en 3.10)			**€110.000**
e)	MRA Agenda: actie 3.5 Kwartiermaker Curator Landschap	60.000	
f)	MRA Agenda: actie 3.10 (Cultuurimpuls MRA): Productie historische MRA waardenkaart Cultureel Erfgoed	50.000	

Kwartiermaker curator Landschap, Met deze functie wordt in de MRA Agenda beoogd het Metropolitane Landschap op de kaart te zetten voor recreanten en toeristen met een passend cultureel profiel. De aan te stellen curator is daarbij gangmaker en adviseur, ook in relatie met voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen, zodat kan worden bijgedragen aan een goede leef- en omgevingskwaliteit in de MRA.De taken van de curator zijn: Inhoudelijke redactie en regie op het op te stellen regioprofiel en met name ook op de publicatie(s); het leggen en onderhouden van verbindingen in dit kader met overheden en partijen in het veld; het functioneren als vraagbaak en adviseur, gevraagd en ongevraagd, specifiek waar het gaat om voorgenomen ruimtelijke

CONCEPT

ontwikkelingen in relatie met het landschap en het erfgoed en het inhoudelijk mede vormgeven van een gezamenlijk cultuuraanbod programma, gekoppeld aan regiomarketing en –promotie (gepositioneerd binnen het programma Cultuur & Erfgoed van de MRA).
Productie historische MRA waardekaart cultureel erfgoed: Een van de programmalijnen van de MRA Cultuurimpuls is het deelprogramma erfgoed. Het beschrijven en waarderen van erfgoed in de het landschap draagt bij aan de versterking van de identiteit van de 7 deelregio's, aan de benutting van de monumenten (bebouwd, archeologisch en natuurlijk) en de kaart zal een van de 7 onderlagen vormen voor de viewer van 1.1 (plancapaciteit wonen).

Programma Duurzaamheid (acties 2.5 t/m 2.8, 4.1 en 4.8)		**€115.000**
g)	Duurzaamheid, communicatie-impuls	60.000
h)	Energietransitie: verkenning kansrijke businessproposities	20.000
i)	Energietransitie en aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt), MRA-verkenning beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel	15.000
j)	Programmamanagement Waterstof	20.000

Communicatie-impuls duurzaamheid: Het laden van de duurzaamheidspagina's van de MRA website vergt dit jaar uitwerking van formats, lay-out, vormgeving, representatie en afwegingskader. Voor wat betreft de eerste content wordt gedacht aan de productie van een MRA filmpje, de digitale presentatie van best practices (regionale producten en projecten), het scherper inspelen op de actualiteit en een mix van folders, nieuwsbrieven, artikelen en informatiebijenkomsten, in het bijzonder voor het innovatiecongres en de MRA raads- en statenledenbijeenkomst van 6 juni. Voor deze activiteiten is tijdelijk de inhuur van communicatie expertise noodzakelijk ad 40.000,- en de inzet van communicatietools ad 20.000,-. Na een vliegende start dit jaar kan het content management in 2019 vanuit de programma's duurzaamheid en circulaire economie beheerd worden.
Verkenning businessproposities energietransitie: xxxxxx
Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt energietransitie: xxxxx
Programmamanagement waterstof: Een aantal regionale partners (Tata Shell, Haven Greenport, Board) verkennen met het Rijk (EZK, I&W, RVO) de mogelijkheden van waterstof economie (waterstof als drager van ons toekomstige energiesysteem. Een regionaal programmamanager is noodzakelijk om de ideeën nader uit te werken. Waarschijnlijk wordt dit thema onderwerp van gesprek in de te actualiseren MRA Agenda. Het Rijk is bereid te investeren evenals het bedrijfsleven, maar er wordt ook een bijdrage van de MRA verwacht.

Overige Acties MRA Agenda (actie 1.4, 1,6, 1,8 en 2,4)		**€150.000**
k)	Projectplan herstructurering wijken irt gezondheid (1.4)	40.000
l)	Transformatie Greenport, businessmodellen (1.6)	50.000
m)	OV Knooppunten Schipholcorridor (1.8)	20.000
n)	Datacenters: Onderzoek en monitoring van energie consequenties (2.4)	40.000

Herstructurering wijken: De aanpak van actie 1.4 kent een moeizame start. De complexiteit en het ontbreken van capaciteit is hier debet aan geweest. Een plan van aanpak is in de maak en in juni in concept gereed. Met een financiële impuls kunnen de eerste acties van dit plan versneld worden opgepakt in de tweede helft van 2018.
Transformatie Greenport: Na de inventarisatie door de Greenport bij 250 ondernemers is in beeld welke ruimte nodig is voor de glastuinbouw en welke ruimte naar verwachting vrij komt/is ten

CONCEPT

behoeve van transformatie ca 350 hectare. De braakliggende terreinen zorgen voor verpaupering in het gebied met consequenties voor kostbare handhaving. Door de beperkingen van Schiphol, de beperkte bereikbaarheid in het gebied, versnipperd eigendom en de relatie tot Plabeka afspraken betreft het hier een complexe transformatie, met name in financieel opzicht. Er zijn kansen voor nieuwe economie, recreatie, circulaire economie en energietransitie in het gebied, die regionaal afgestemd moeten worden. Nader onderzoek naar businessmodellen moet de transformatie kunnen versnellen.
OV Knooppunten Schipholcorridor: met betrekking tot de ontwikkeling van Enter NL (Corridor Amsterdam – Schiphiol moet het belang van de relevante knooppunten onderzocht worden. Het gaat hierbij om de doorlichting van 5 tot 6 OV knooppunten binnen het programma OV Knooppunten. De kosten zijn noodzakelijk voor de inhuur van het ondersteunende bureau. Afhankelijk van de inzet en behoeften vanuit gemeenten zelf is het de vraag nog of dit het definitieve aantal zal zijn, dit is echter onze eerste inschatting.

Datacenters: Uit de scenariostudie van onderzoeksbureau Stratix blijkt dat er mondiaal minder dan 15 concentratieregio's voor datacenters zijn. In Europa gaat het om vier belangrijke regio's, aangeduid met FLAP: Frankfurt, Londen, regio Amsterdam en Parijs. De MRA datacenterregio vormt een belangrijk fundament onder de nog steeds snel groeiende digitale economie in ons land. De parallelle groei van datacenters, overigens op basis van groene energie, wordt vooral bedreigd door tekortschietende distributie daarvan. Om deze belemmering het hoofd te bieden is een gezamenlijke inzet van de MRA-gemeenten en de overheidsbedrijven Liander en TenneT noodzakelijk. In 2018 wordt nader onderzocht welke beleidsmatige en ruimtelijke mogelijkheden de MRA hiertoe ten dienste staan. Dit leidt tot een concreet handelingsperspectief voor zowel de MRA als geheel als de afzonderlijke gemeenten in de regio. Uit de studie bleek eveneens dat er behoefte bestaat aan monitoring van de datacenter industrie. In 2018 wordt nader onderzocht hoe dit vorm kan krijgen. Hierbij kan gedacht worden aan het monitoren van ruimtelijke en energetische ontwikkeling van de industrie, de meerwaarde van de industrie, de relatie tot ontwikkelingen in andere internationale regio's en/of een early warning system m.b.t. de ontwikkelde scenario's.

Totaal Platform Ruimte	***€505.000***

Algemeen (in totaal €16.500 euro)
Er zijn een tweetal verbeteringen aan de MRA website nodig om de website nog beter bruikbaar te maken.

○ CMS voor projectenpagina's op de MRA Website	6.500
○ Grafisch en technisch ontwerp voor een aanklikbare kaart van de MRA deelregio's op de website:	10.000
Totaal Algemeen	***€16.500***

CONCEPT

Aan alle Raads- en Statengriffiers van de Metropoolregio Amsterdam,

Bijgaand treft u agenda van de Regiegroep (10 oktober 2018), het concept MRA Werkplan met daarin opgenomen de concept MRA Begroting.
Zojuist zijn deze documenten ook verzonden naar de leden van de Regiegroep en naar de secretarissen van de colleges van de MRA-deelnemers.

Wilt u zo vriendelijk zijn deze mail met bijlagen namens de Agendacommissie van de MRA naar uw raadsleden of statenleden door te sturen/mailen?

Met deze mail willen wij samen met u de informatieverstrekking en de betrokkenheid van raden en staten bij de MRA versterken. Op basis van deze stukken kunnen de raadsleden en staten leden hun wensen en opvattingen bespreken met hun bestuurders.

Bij deze al vast dank voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,
namens Rijk van Ark
secretaris Agendacommissie & Regiegroep

metropool
regioamsterdam

MRA Werkplan en Begroting 2019

Concept versie: ter vaststellingdoor de Regiegroep van de MRA oktober 2018

Samen bouwen aan de Metropool

De Metropoolregio Amsterdam wint snel aan betekenis. Door de aanwas van nieuwe inwoners, de sterke internationalisering, steeds meer bedrijven die zich in de regio vestigen en een groeiende stroom bezoekers, zakelijk én leisure, groeit de metropool. Hierdoor neemt de vraag naar ruimte voor wonen, werken en mobiliteit toe. Tegelijkertijd staan we aan de vooravond van een aantal grote transities. Bijvoorbeeld de energietransitie, de transitie naar een circulaire economie of naar nieuwe vormen van mobiliteit. Dergelijke transities zijn op zichzelf al grote opgaven, maar verhouden zich ook tot elkaar en tot andere opgaven. Welk type banen zijn nodig om deze transities mogelijk te maken? Wat betekenen de transities voor hoe we omgaan met ons landschap? Hoe vertalen de transities zich ruimtelijk, en wat betekent dat voor andere programma's die een beslag leggen op onze schaarse ruimte zoals bijvoorbeeld de woningbouwopgave?

In het eerste jaar van de MRA in zijn huidige vorm zijn veel resultaten geboekt, veel acties uit de MRA Agenda zijn afgerond of vorderen goed. Door goede regionale afstemming zijn we er in geslaagd om majeure investeringen vanuit het Rijk voor een aantal belangrijke knooppunten in onze infrastructuur binnen te halen. Er zijn eerste stappen gezet naar een integrale beschouwing van de woningbouwopgave in relatie tot de veranderende economie, een duurzame energievoorziening en het landschap. Op het gebied van energietransitie en circulaire economie zijn belangrijke stappen gezet door de intentieovereenkomst aardgasloos bouwen en de intentieverklaring circulaire inkoop. De gezamenlijke inspanningen die hebben geleid tot de komst van het European Medicine Agency (EMA) hebben op hun beurt gezorgd voor nieuwe regionale afstemming over bijvoorbeeld de huisvesting van de werknemers van het EMA die naar de MRA gaan verhuizen, de ruimte op internationale scholen die nodig is om hun kinderen naar school te laten gaan, en de acquisitie van nieuwe bedrijven voor de Metropoolregio die zich graag in de nabijheid van het EMA willen vestigen. En zo zijn er nog tal van voorbeelden te noemen waarin onze samenwerking loont.

De nieuwe opgaven en vragen waar we in het komende jaar voor staan zijn complex, en maken het des te belangrijker om binnen de Metropoolregio Amsterdam met elkaar samen te werken. Als overheden, maar ook binnen de triple helix met bedrijfsleven en kennisinstellingen. De inhoudelijke en vrijwillige manier van samenwerken waar voor is gekozen in het Convenant heeft het afgelopen jaar steeds meer vorm gekregen, en stelt ons in staat om flexibel te opereren. Wim Derksen, voormalig hoogleraar bestuurskunde, lid van de WRR en directeur van het Ruimtelijk Planbureau, roemt onze keuze voor een dergelijk model, en stelt dat deze effectiever is dan een formeler model via een gemeenschappelijke regeling. Tegelijkertijd vragen de grote ambities die we hebben als MRA ook om stevige afspraken naast slimme opgave gedreven investeringsconstructies. Bijvoorbeeld als regionale tegenhanger van INVEST-NL, of om effectiever investeringen vanuit Europa naar ons toe te trekken.

Het draagvlak voor de samenwerking blijft cruciaal. De nieuwe bestuurders en raadsleden na de verkiezingen van maart 2018, en voor sommige gemeenten en de provincies voor eind in 2019 worden daarom nauw betrokken. Op weg naar een volgende MRA agenda, met als start het congres van oktober 2018 en daarna, kunnen bestuurders en raadsleden expliciet meedenken en meebouwen aan de toekomst van de Metropoolregio Amsterdam.

Rijk van Ark - *Directeur MRA Bureau*

Inhoudsopgave

1.	**Inleiding**	**4**
	1.1 Aanleiding	4
	1.2 Proces & kaders	5
	1.3 Leeswijzer	5
2.	**Algemeen overzicht MRA Begroting**	**6**
3.	**Platform Economie**	**7**
	3.1 Inleiding	7
	3.2 Samenstelling / werkwijze	9
	3.3 Taken Platform Economie	9
	3.4 Jaarprogramma Platform Economie	10
4.	**Platform Ruimte**	**17**
	4.1 Inleiding	17
	4.2 Samenstelling / werkwijze	17
	4.3 Taken Platform Ruimte	18
	4.4 Jaarprogramma Platform Ruimte	19
5.	**Platform Mobiliteit**	**29**
	5.1 Inleiding	29
	5.2 Samenstelling / werkwijze	29
	5.3 Taken Platform Mobiliteit	30
	5.4 Jaarprogramma Platform Mobiliteit	30
6.	**MRA Algemeen**	**34**
	6.1 Inleiding	34
	6.2 Samenstelling en werkwijze	34
	6.3 Taken MRA Bureau	35
	6.4 Werkzaamheden 2019	35
Bijlage 1: Begroting MRA 2019		**36**
	Begroting overzicht op hoofdlijnen	36
	Begroting Platforms	37
	Begroting MRA Algemeen	42
Bijlage 2: Begrotingscyclus 2018 en 2019		**43**
Bijlage 3: Samenstelling Platforms		**44**
Bijlage 4: Organogram MRA-samenwerking		**45**
Bijlage 5: Weekplanning 2019		**46**
Bijlage 6: Stoplichtenmodel Acties MRA Agenda		**47**

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De doelstelling van de samenwerkende overheden in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) is om als stedelijke regio bij de Europese top te horen en een nog aantrekkelijkere plek worden voor bedrijven en bewoners om zich te vestigen, maar ook om te bezoeken als toerist of voor werk of studie. Dit gaat niet vanzelf. Bij alle onzekerheid over de economische ontwikkelingen is duidelijk dat wendbaarheid en uitvoeringskracht nu de leidende principes moeten zijn. Op verschillende fronten zijn concrete acties nodig om die principes vorm te geven. De regionale schaal wint daarbij steeds meer aan belang. Regionale samenwerking is essentieel om gezamenlijk kansen te kunnen verzilveren of bedreigingen het hoofd te kunnen bieden. De uitdagingen waar we voor staan zijn aanzienlijk. Er zijn een aantal grote transities die op ons af komen. Of het nu gaat om de energietransitie, de transitie naar een circulaire economie, de transitie naar nieuwe vormen van mobiliteit of de transitie van de banen die we hebben, vast staat dat regionale samenwerking en een integrale benadering nodig zijn om deze transities vorm te geven.

In de Metropoolregio Amsterdam werken de overheden daarom al sinds jaar en dag samen. Een samenwerking die terug gaat tot eind vorige eeuw, en die in de loop der jaren grote successen heeft geboekt (denk bijvoorbeeld aan de afspraken die zijn gemaakt in Plabeka of het programma Amsterdam Bezoeken, Holland Zien). In de afgelopen twee jaar is de samenwerking steeds verder geïntensiveerd. Via de gezamenlijke MRA Actieagenda, waarin acties zijn opgenomen om de doelstelling om bij de Europese top te horen te realiseren. Sinds 2017 is daarnaast het MRA Convenant van kracht, en is het MRA Bureau gestart. Door deze intensivering van de samenwerking zijn we steeds beter in staat om de uitdagingen waar we voor staan vanuit een integraler perspectief te benaderen, slagen we er beter in om Raads- en Statenleden bij de MRA te betrekken en het draagvlak onder de deelnemers te versterken.

Het hart van de MRA klopt in de deelregio's en de platforms. Hier ontmoeten lokale en provinciale bestuurders elkaar en werken zij samen aan de realisering van de actiepunten van de MRA Agenda, zoals beschreven in het MRA Convenant. In de afstemming en uitvoering hebben colleges in toenemende mate andere buurgemeenten, regio, provincie of de hele MRA nodig. Door het bundelen van krachten via regionale samenwerking is het voor alle bestuurders daarmee ook mogelijk de eigen lokale en provinciale uitdagingen van de toekomst beter aan te gaan. Wat de samenwerkende overheden het komende jaren concreet met elkaar willen gaan doen is opgenomen in het nu voorliggende MRA Werkplan en Begroting 2019.

Het MRA Werkplan en Begroting 2019 betreft een uitwerking van de Voorjaarsnota die in de Regiegroep van april 2018 is vastgesteld. Het werkplan is zo veel mogelijk geschreven vanuit de actiepunten van de MRA Agenda. De bijbehorende begrotingen van de platforms (die uitvoering geven aan de acties) zijn ook op die wijze opgesteld, en dit jaar in één totaaloverzicht opgenomen.

De Metropoolregio Amsterdam is gebaseerd op de inhoudelijke agenda van de MRA. Het MRA Werkplan beschrijft welke activiteiten in 2019 zijn gepland t.b.v. de uitvoering van de doelstelling, zoals beschreven in het MRA Convenant van maart 2017 en vastgelegd in 57 actiepunten van de MRA Agenda van februari 2016. In de bijlage 'stoplichtenmodel Actiepunten' treft u de actuele stand van zaken van de uitvoering deze actiepunten.

1.2 Proces & kaders

De kaders waarbinnen het MRA Werkplan en Begroting 2019 zijn opgesteld komen voort uit de Voorjaarsnota MRA 2019, die april 2018 in de Regiegroep is vastgesteld. De MRA Agenda en de werkplannen van de Platforms dienen hierbij als basis.

De Platforms Ruimte, Economie en Mobiliteit hebben in hun Platform het eigen werkplan en de bijbehorende gedetailleerde begroting opgesteld. Tezamen met een werkplan en gedetailleerde begroting voor het MRA Bureau vormen deze het MRA Werkplan en Begroting 2019. Zie bijlage 2 voor een overzicht van de begrotingscyclus van 2018 en de planning voor de begrotingscyclus in 2019.

Het concept van het MRA Werkplan en Begroting 2019 wordt nog voor de zomer naar de Raden en Staten gezonden van de MRA deelnemers, zodat zij hun wensen en opvattingen tijdig kenbaar kunnen maken. De bestuurders van de deelnemers die in de MRA gremia actief zijn, zijn verantwoordelijk voor het informeren en betrekken van collega-bestuurders en hun volksvertegenwoordigers bij de ontwikkelingen en de uitvoering van de MRA Agenda, en het daarmee samenhangende MRA Werkplan en Begroting 2019. Zij zijn verantwoordelijk om het gesprek hierover met hun vertegenwoordigende organen aan te gaan.

De deelnemers en hun vertegenwoordigende organen zijn zelf verantwoordelijk voor het ter tafel brengen van hun wensen en opvattingen in de Regiegroep. Voor Raads- en Statenleden betekend dat dat zij het gesprek met hun bestuurders aan moeten gaan, en voor bestuurders die zelf geen zitting hebben in de Regiegroep betekend dat dat zij binnen hun deelregio het gesprek moeten aangaan met de bestuurders die hun deelregio vertegenwoordigen in de Regiegroep.

1.3 Leeswijzer

In het MRA Werkplan 2019 zijn de werkplannen van de drie platforms Economie, Ruimte en Mobiliteit en het MRA Bureau in vier aparte hoofdstukken opgenomen. Ieder hoofdstuk begint met een korte inleiding, gevolgd door de taak, de werkwijze en de samenstelling. Een hoofdstuk wordt afgesloten met het jaarprogramma 2019. De jaarprogramma's van Platforms en Bureau vormen zo de eigenlijke kern van het MRA Werkplan 2018. De jaarprogramma's kunnen ook worden gelezen als toelichting op begroting, die is opgenomen in het laatste hoofdstuk.

De gedetailleerde MRA Begroting 2019 is in een apart hoofdstuk opgenomen. Dit om financiële samenhang en overzicht te bieden in de verschillende activiteiten en de te verwachten ontwikkelingen, zoals beschreven in de voorgaande hoofdstukken. Het hoofdstuk over de MRA Begroting 2019 begint met een overzicht van de begroting, gevolgd door de begrotingen van de Platforms en met als laatste het algemene begrotingsdeel van het MRA Bureau.

2. Algemeen overzicht MRA Begroting

Overzicht begroting Metropoolregio Amsterdam 2019

concept

Uitgaven	2018	**2019**
Uitvoering werkplan MRA Platform Economie	€ 4.950.000	€ 4.950.000
Uitvoering werkplan MRA Platform Ruimte	€ 1.200.000	€ 1.200.000
Uitvoering werkplan MRA Platform Mobiliteit	€ 0	€ 0
Uitvoering thema's Agendacommissie (Europa, Lobby, etc)	€ 0	€ 75.000
MRA Bureau	€ 1.969.000	€ 1.969.000
Algemene reserve	€ 7.158	€ 46.847
totale uitgaven	**€ 8.126.158**	**€ 8.240.847**

Inkomsten		
Gemeenten: €1.50 per inwoner*	€ 3.616.440	€ 3.688.943
Prov. Noord-Holland: gelijke bijdrage Amsterdam	€ 1.250.436	€ 1.283.844
Prov. Flevoland: gelijke bijdrage Almere	€ 297.218	€ 305.996
Gemeente Amsterdam: extra bijdrage Platform Economie	€ 1.439.532	€ 1.439.532
Provincie Noord-Holland: extra bijdrage Platform Economie	€ 1.439.532	€ 1.439.532
Vervoerregio Amsterdam: extra bijdrage Traineepool	€ 83.000	€ 83.000
totale inkomsten	**€ 8.126.158**	**€ 8.240.847**

**peildatum = 1 januari van het voorgaande jaar. Voor 2018 is met het aantal van 1 januari 2016 gerekend, omdat voor 2017 per abuis met het aantal van 2017 was gerekend. Voor 2019 is conform afspraken met het aantal van 1 januari 2018 gerekend.*

De inkomsten vanuit gemeentelijke (en provinciale) bijdragen zijn gestegen doordat het inwoner aantal is gestegen. Omdat om de fout uit 2017 te corrigeren er voor de bijdrage voor 2018 is gerekend met het inwoner aantal van 1 januari 2016, en voor het jaar 2019 conform afspraken is gerekend met het inwoneraantal van 1 januari 2018, is de stijging van de inkomsten dit jaar groter dan dat volgend jaar naar verwachting het geval zal zijn. Er is vooralsnog geen sprake van indexering.

Van de ongeveer 2 miljoen euro die begroot is voor ‘MRA Algemeen (w.o. Bureau) is 500.000 euro bestemd voor het budget voor Programma- en Projectmanagers, 175.000 euro voor programmasecretarissen, en 166.000 euro voor de MRA trainees. Deze functies betreffen in feite allemaal inhoudelijk werk. Tezamen met de budgetten van de Platforms is het totaal van de MRA Begroting dat naar ‘de inhoud’ gaat 6.991.000 euro, oftewel 85%. Het overige deel gaat naar ‘het proces’ (communicatie, betrekken raads- en statenleden, lobbystrategie en europa, MRA congres en andere bijeenkomsten, ‘vaste’ personeel MRA bureau, enzovoort) .

3. Platform Economie

3.1 Inleiding

De economie van de MRA blijft het ook in 2018 goed doen. Het herstel, dat sinds 2016 nadrukkelijk is ingezet, heeft zich dit jaar doorgezet. Ook de vooruitzichten, zoals in de jaarlijkse economische verkenningen, worden gepresenteerd zijn goed. Er is sprake 'robuuste groei' en dalende werkloosheid. Wél blijven er externe onzekerheden, die met name voortkomen uit geo-politieke ontwikkelingen. Tegelijkertijd maakt de sterke economische groei twee majeure knelpunten steeds manifester:

- Een sterke (ruimtelijke) druk op de stad Amsterdam – en daarmee toenemend belang van regionale spreiding
- Toenemende knelpunten op de arbeidsmarkt

De goede economische positie is natuurlijk geen gegeven. Alleen door goed te blijven inspelen op – en het doorvoeren van – noodzakelijke veranderingen, kan de MRA zich ook de komende jaren blijven ontwikkelen. De toenemende internationalisering, de transitie naar een circulaire economie, een veranderende arbeidsmarkt die steeds nieuwe competenties en kwalificaties vraagt én de voortgaande digitalisering van de economie zijn voor de komende jaren dé uitdagingen. Ze bieden kansen voor nieuwe (typen) bedrijvigheid, maar vragen ook aanpassingsvermogen van het bestaand bedrijfsleven, leiden tot andere ruimtevragen en nieuwe vormen van samenwerking tussen bedrijven onderling en met kennisinstellingen en overheden.

Hierbij wordt het ook steeds duidelijker dat de Metropoolregio een logisch schaalniveau is om zaken op te pakken. Termen als "one daily urban system" en "agglomeratiekracht" zijn juist door de regionale verwevenheden van woon-werkrelaties, de 'uitdijende stad Amsterdam' en deelregionale specialisaties nadrukkelijk van toepassing op de Metropoolregio Amsterdam.

Dit werkplan van het Platform Economie is een doorvertaling van de vigerende brede MRA-Actieagenda. Hierbij richt het werkplan zich enerzijds op de concretisering van de Economie-acties in deze MRA-Agenda, de samenhang met de overige acties uit deze MRA Agenda en verbindt ten slotte deze acties met activiteiten van andere partijen, zoals de Amsterdam Economic Board en het Rijk. Hierbij helpt ook dat enkele deelregio's de MRA Agenda hebben doorvertaald naar een eigen agenda. Hierdoor ontstaat een relevante gelaagdheid: deelregio's nemen hun verantwoordelijkheid voor de uitwerking van acties binnen hun gemeenten, in samenhang met de uitvoering op MRA-schaal. Dit helpt bij de concretisering en zichtbaarheid van de MRA-acties.

Wél vraagt de actualiteit om wat aanscherpingen. De transitie naar een 'circulaire economie' en het thema 'internationalisering' vragen extra aandacht. Ook is – op basis besluit BO Platform Economie – het budget voor de Vastgoed Marketing Strategie – aangepast. Daarom zijn ten opzichte van de voorlopige begroting de budgetten hiervoor opgehoogd. Dit heeft ook (neerwaartse) effecten op de budgetten voor andere thema's. Zo is de post 'onderwijs&arbeidsmarkt' verlaagd (van € 400.000 naar € 250.000). Dit kan omdat met de investeringen in eerdere jaren voor het Techniekpact, Werk maken voor talent, House of Skills en overige onderwijs&arbeidsmarkt projecten een stevige –

structurele – basis is gelegd. Ook het budget voor de prijsvragen is voor 2019 teruggebracht (van € 1,2 mln naar 1 mln).

Voortgang

Het gaat goed met de uitvoering van de meeste acties in het economisch domein. Hieronder volgt een beknopt overzicht van de voortgang van een aantal prominente dossiers.

Na vele jaren – in kader Plabeka – terugbrengen van de plancapaciteit voor kantoren en bedrijventerreinen, zien we met het aantrekken van de economie een kentering. Met name op de kantorenmarkt worden weer knelpunten zichtbaar – en leidt de transformatie van binnenstedelijke werklocaties in mn Amsterdam en Zaanstad tot nieuwe vraagstukken mbt spreiding economische activiteiten. Dit vraagt een actieve rol van Plabeka waar het gaat om goed te reageren op deze nieuwe omstandigheden. Ook het vraagstuk van de transformatie 'galstuinbouw' in de Greenport Aalsmeer is inmiddels een breder regionaal vraagstuk geworden , en daarmee is een intensivering van de samenwerking tussen Plabeka en Greenport onvermijdelijk.

De Vastgoedmarketingstrategie, gericht op het aantrekken van buitenlandse vastgoed-investeringen – is de afgelopen jaren succesvol gebleken. Juist omdat buitenlandse marktpartijen bereid zijn om ontwikkelingen te investeren waar Nederlandse partijen dat minder doen (bv sociale woningbouw, mee-financieren collectieve voorzieningen, bredere focus dan louter Amsterdam etc) is de Nederlandse markt in beweging gekomen. Kortom, lagere rendementen, andere kijk op de portefeuille en andere concepten is het resultaat van het aantrekken van internationale partijen.

De uitvoering/implementatie van House of Skills is in 2018 goed op stoom gekomen. Inmiddels zijn verschillende 'skills-trajecten' door de deelnemende partners opgestart. De toenemende krapte op de arbeidsmarkt – in combinatie met vraag naar nieuwe vaardigheden – leidt ook tot een groet commitment van het bedrijfsleven.

De komst van het European Medicin Agency (EMA) heeft de noodzaak tot het verder 'internationaliseren van het vestigingsklimaat' bij veel MRA-partners nog nadrukkelijker op de agenda gezet. Via het project 'internationalisering woningmarkt' zijn in 2018 concrete stappen gezet om de woningmarkt ook voor internationals beter toegankelijk te maken en juist hierbij gebieden buiten de stad Amsterdam onder hun aandacht te brengen. De toenemende groei van internationals (in 2017 ruim 13.000) heeft er ook toe geleid dat de uitbreiding van Internationale Scholen (via het in 2017 gestarte Deltaplan Internationaal Onderwijs) al weer om een vervolg vraagt via uitbreiding bestaande scholen en opstarten nieuwe scholen.. De voorbereidingen hiervoor zijn in 2018 gestart.

In nauwe samenwerking met de Amsterdam Economic Board is in 2017 de prijsvraag "bouwlogistiek" uitgezet en eind 2017/begin 2018 zal de prijsvraag "circulaire economie" volgen. De Board heeft aangekondigd ook in 2018 met voorstellen te komen voor twee nieuwe prijsvragen. Besluitvorming hierover is voorzien na de zomer 2018, opdat nog voor het eind van 2018 de prijsvragen uitgezet kunnen worden.

In 2018 is het MRA-project 'Start up in residence' gestart, waarmee rond thema's als eenzaamheid, levendigheid en bedrijven-desk, start-ups binnen gemeentelijke organisaties op een bedrijfsmatige

wijze bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. De resultaten hiervan moeten in 2019/2020 beschikbaar komen.

In 2018 is het MRA programma Circulaire Economie gestart, met een sterk accent op circulair inkopen en grondstofstromen.

3.2 Samenstelling / werkwijze

Het Platform Economie bestaat uit:

- Een selectie van portefeuillehouders Economie uit de deelregio's van de MRA
- Portefeuillehouders Economie van de provincies Noord-Holland en Flevoland

Voorzitter van het Platform Economie is de wethouder EZ van de gemeente Amsterdam, vice-voorzitter is de gedeputeerde EZ van de provincie Noord-Holland. De volledige samenstelling van het Platform Economie is inzichtelijk gemaakt in bijlage 3.

Binnen het Platform Economie worden bestuurlijke afspraken gemaakt over de economische dossiers waar binnen de MRA aan wordt gewerkt. Bestuurders binnen de MRA-platforms leggen - conform de informele samenwerking die is vastgelegd in het MRA Convenant- daarover zelf verantwoording af bij hun eigen colleges, Raden en Staten. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor het betrekken van de eigen deelregio bij de te maken afspraken. De deelregio's zelf kunnen agendapunten aandragen en voorstellen doen in de MRA-platforms. De verantwoordelijkheid van de voortgang van de acties uit de MRA Agenda ligt bij de bestuurlijke trekkers van de betreffende acties. Afstemming tussen die acties vindt plaats in het Platform Economie.

Het Platform Economie is daarnaast nauw betrokken bij de Amsterdam Economic Board, als overheidsdeel van deze triple-helix-samenwerking.

Het Platform Economie (bestuurlijk overleg) vergadert vier keer per jaar. Vergaderingen worden voorbereid in een Ambtelijk Overleg Economie en een Directeuren Overleg Economie, waar eveneens vertegenwoordigers van de deelregio's, provincies en de Amsterdam Economic Board aan mee doen. Op deze manier vindt ambtelijk dezelfde vorm van afstemming plaats als bestuurlijk.

3.3 Taken Platform Economie

De taken van het Platform Economie kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën:

- **Doen** - Als netwerk van publieke partners, worden in het Platform afspraken gemaakt over zaken die we gezamenlijk doen. Het gaat hier primair om activiteiten waarvoor gemeenten en provincies een zelfstandige verantwoordelijkheid hebben, zoals afspraken over werklocaties, het (ruimtelijk) faciliteren van hotels en het uitvoeren van gezamenlijk onderzoek. Daarnaast treden overheden vaak op als initiator/aanjager van activiteiten en het opzetten/organiseren van netwerken. In beide gevallen vaak wel samen met externe partners (bedrijfsleven, onderwijs-kennisinstellingen, uitvoeringsorganisaties etc.). Voorbeelden hiervan zijn het toeristisch beleid, onderwijs- en arbeidsmarktbeleid en circulaire economie.

- **Financieren** - het Platform Economie treedt op als (mede)-financier van acties uit de MRA Agenda. We kennen hiervoor meerdere vormen van financiering:
  - Bijdragen in de basisfinanciering, zoals die van de Board en vastgoedmarketing
  - Co-financiering van economische stimuleringsprojecten.
  - Prijsvragen: jaarlijks schrijft het Platform twee prijsvragen uit, bedoeld om het regionaal bedrijfsleven uit te dagen om met commerciële oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken te komen.
  - Opdrachten, zoals de jaarlijkse Economische Verkenningen

Besluiten tot het leveren van financiële bijdragen worden altijd in het Bestuurlijk Overleg – op basis van een projectplan – genomen, op basis van de vastgestelde criteria.

- **Beïnvloeden** - In diverse Rijkstrajecten met economische implicaties, zoals het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT), de Ruimtelijk-Economische Ontwikkelstrategie Noordelijke Randstad, Zuidelijke Randstad en Brainport Eindhoven (REOS), de Nationale Omgevingsvisie, het topsectorenbeleid etc. is het van belang dat vanuit de MRA een gecoördineerde inbreng wordt geleverd. Die inbreng vindt zijn basis in de MRA Agenda en wordt binnen het Platform Economie besproken en afgestemd. Daarnaast wordt binnen de MRA gewerkt aan diverse gebiedsprogramma's. Daarbij valt te denken aan (o.a.) de uitvoering van de Rijksstructuurvisie Amsterdam Almere Markermeer (RRAAM), de uitvoering van de Visie Noordzeekanaalgebied, de circulaire Westas, de Kerncorridor Schiphol-Zuidas-Amsterdam, etc. Deze programma's kennen alle raakvlakken met (acties uit) de MRA Agenda. Vanuit die optiek zullen deze programma's in het Platform Economie worden besproken. Daarbij wordt gezocht naar hoe de samenwerking binnen de MRA deze programma's kan ondersteunen.

3.4 Jaarprogramma Platform Economie

Zoals eerder geconstateerd zijn in de afgelopen twee jaar veel acties in gang gezet, die in 2019 verder doorgezet moeten worden. Hieronder een korte toelichting per actie, voor zover deze financiële consequenties (kunnen) hebben. Zie bijlage 1 voor het volledige begrotingsoverzicht van het Platform Economie.

Vastgoedmarketing

		Voorlopig 2019	Definitief 2019
1.3	Uitvoering geven aan de Vastgoedmarketingstrategie van de MRA om internationale investeerders aan te trekken	€ 150.000	€ 200.000

Het project Vastgoedmarketing loopt sinds 2015. Na een moeizame start is het project inmiddels goed op stoom. Regionale partners werken actief samen bij het aantrekken van (internationale)

investeerders in zowel commercieel vastgoed als woningbouw. Dit heeft ertoe geleid dat de MRA als één investeringsgebied wordt gepositioneerd. Op basis van BO Platform Economie besluit om ook bij te dragen aan deelname internationale vakbeurzen is budget 2019 opgehoogd met €50.000 tbv deelname aan Provada.

Plabeka

1.5	Transformatie van kantoren, bedrijven en (tijdelijk) woon- en werkruimte met veel aandacht voor de leefkwaliteit, bijvoorbeeld door flexibelere bestemmingsplannen	€ 270.000

Met de nieuwe Uitvoeringsafspraken zijn de kaders bepaald. In 20119 zal de verdere uitvoering van de afspraken vorm krijgen. Dit betekent met name:

- Jaarlijkse monitoring als basis voor aanpassingen
- Regionaal Coördinatie Team t.b.v. begeleiden/verleiden van te verplaatsen bedrijven naar andere MRA-locaties
- Regionale afspraken datacenters
- Regionale afspraken logistiek/stadsdistributie
- Projectbureau Herstructurering Bedrijventerreinen (PHB) (ps: evaluatie PHB is medio 2018 gestart – op basis uitkomsten zal besluit genomen worden over (wijze) continuering.
- Verkenning Innovatiemilieus

Zoals bij actie 1.3 al geconstateerd zijn er meerdere raakvlakken met Vastgoedmarketing – zowel inhoudelijk als in personele zin. Daarom zullen de trekkers van beide acties met een aanvullend voorstel komen over de wijze van het verbinden van beide acties.

Voor Plabeka, zie ook: https://www.metropoolregioamsterdam.nl/artikel/20170720-plabeka-30-ruimte-voor-werken-in-de-mra-van-morgen-2

Eind 2017 is een 'marktruimte-onderzoek detailhandel' op MRA-schaal uitgevoerd. De provincie Noord-Holland is hiervan de trekker, met financiële bijdrage van het Platform Economie. Op basis van de resultaten hiervan, zal eind 2018 bepaald gaan worden of – en zo ja: op welke wijze – detailhandelsbeleid op MRA-schaal meerwaarde heeft.

Regionale Hotel- en accommodatiestrategie – regionale hotelaanjager

1.9	De regionale hotelstrategie 2016-2020 verder verbreden tot een regionale accommodatiestrategie	€ 150.380

Sinds 2018 wordt – via de regionale hotelloods – actief uitvoering gegeven aan de ontwikkeling van een gezonde hotelmarkt in de regio. De hotelloods ondersteunt gemeenten concreet ondersteunen bij het acquireren van marktpartijen en – waar nodig – helpen bij het daadwerkelijk realiseren van nieuwe hotel- en accommodatie-ontwikkelingen.

Strategische Agenda Toerisme

1.10	Gezamenlijk uitvoering geven aan de Strategische Agenda Toerisme in de MRA 2025, en het daarbij behorende Actieprogramma Toerisme (waaronder uitvoering van Amsterdam Bezoeken, Holland Zien)	€ 450.000

Eind 2017 is de Strategische Agenda herijkt. Op basis hiervan wordt in 2019 verder uitvoering gegeven aan de ruim 40 deelacties, getrokken door de verschillende MRA-partners. Zie ook: https://www.metropoolregioamsterdam.nl/artikel/20170305-strategische-agenda-toerisme-in-de-mra.

Eind 2019 zal een werkplan voor de uitvoering van de Strategische Agenda Toerisme ter vaststelling voorliggen in het Platform Economie. Voor het Programma Amsterdam Bezoeken, Holland Zien worden jaarlijks activiteitenplannen voorgelegd, die zo lang zij binnen het vier jarig projectplan ABHZ 2017-2020 passen conform afspraken in de ambtelijke Werkgroep Toerisme worden vastgesteld.

Campusontwikkeling en start-ups

2.1	Inzet op campusontwikkeling voor start-ups en helpen bij het vinden van locaties en (groei)kapitaal	pm

Studentenhuisvesting en huisvesting internationale kenniswerkers

		Globale begroting 2019	Definitief 2019
2.2	De MRA-partijen maken op regionaal niveau afspraken over studentenhuisvesting en huisvesting voor pas afgestudeerden en internationale kenniswerkers (is tevens onderdeel van actie 1.1).	Financiering via IN Amsterdam	Wordt geintegreerd met actie 2.10

Deze actie wordt beleidsmatig ondergebracht in het programma ‘internationalisering MRA’ (actie 2.10)

Datacenters

2.4	Een plek aanwijzen in de nabijheid van de internetknooppunten in Amsterdam (zoekgebied: Westas) waar datacenters zich kunnen vestigen en op lange termijn kunnen blijven.	pm

De groeiende digitale economie leidt tot een sterke toename van datacenters in de regio. De verkenning naar wat de meest geschikte plekken in de metropoolregio voor nieuwe datacenters zijn, is inmiddels uitgevoerd. De resultaten daarvan zullen binnen de Plabeka-afspraken hun plek krijgen.

Uitdagingen liggen enerzijds in het 'vergroenen' van de datacenters en anderzijds in zorgen voor voldoende energie voor deze datacenters. In 2018 moet duidelijk worden welke acties noodzakelijk zijn om de datacenters optimaal te faciliteren. In totaal groeide de Nederlandse datacentermarkt de afgelopen zes jaar met gemiddeld 17,5%. Bovendien is voor de komende jaren zo'n 180.000m² aan vloeroppervlak in nieuw te bouwen multi tenant datacenters gepland. 98% van deze oppervlakte zal in de Metropool Regio Amsterdam (MRA) worden gerealiseerd.

Onderwijs & Arbeidsmarkt

		Globale begroting 2019	Definitief 2019
2.5 t/m 2.8	De MRA richt zich op een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt en het permanent scholen en opleiden van werknemers, om permanent een goed opgeleide beroepsbevolking te hebben in een snel veranderende economie	€ 400.000	€ 250.000

In de afgelopen jaren is regionaal sterk ingezet op initiatieven waarin onderwijsinstellingen en regionaal bedrijfsleven gezamenlijk vormgeven aan opleidingen (met name op MBO-niveau) die goed aansluiten op de vraag vanuit de markt. Hiermee is een stevig fundament onder het regionaal onderwijs&arbeidsmarktbeleid gelegd. Dit beleid zal het komend jaar gecontinueerd worden, waarbij sterk ingezet wordt op acute knelpunten op de arbeidsmarkt (zoals coderen t.b.v. ICT-sector) en op banen van de toekomst (circulair bouwen, energietransitie etc.). Zie ook: https://www.metropoolregioamsterdam.nl/pagina/20170126-house-of-skills

Triple Helix-samenwerking

		Globale begroting	Definitief 2019
2.9	Het in triple-helix organiseren van de samenwerking overheden-bedrijfsleven-kennisinstellingen, met als doel de innovatie-kracht te versterken, en het realiseren van de vijf maatschappelijke uitdagingen van de Amsterdam Economic Board (gezondheid, mobiliteit, human capital, digitale connectiviteit en circulair). Via het organiseren van prijsvragen worden bedrijven en kennisinstellingen uitgedaagd om op bedrijfsmatige en innovatieve wijze bij te dragen aan het realiseren van de vijf Board-uitdagingen	2.614.000	€ 2.440.000

Vanuit de MRA wordt de Board-organisatie jaarlijks financieel ondersteund t.b.v. het realiseren van de vijf uitdagingen: Gezondheid, Mobiliteit, Human Capital, Digitale Connectiviteit en Circulaire Economie. In nauwe samenwerking met de Board zal in 2019 verder vorm gegeven worden aan:

- Organiseren van State of the Region en in aanloop naar dat event mobiliseren van regionale stakeholders op een aantal concrete actielijnen binnen de vijf uitdagingen. De definitieve keuze voor deze concrete actielijnen zal worden gemaakt in het najaar van 2017.
- Verdere regionalisering van Board-activiteiten ("Board on Tour")
- Het samen met de Board organiseren van 2 prijsvragen
- Vanuit de MRA wordt voor een bedrag van € 1,4 mln (+ inflatiecorrectie) bijgedragen in de basisfinanciering van de Board (personeel, apparaatskosten, communicatie etc.). € 1 miljoen is gereserveerd voor 2 prijsvragen.

Zie ook: https://www.amsterdameconomicboard.com/

Programma Open Amsterdam – aantrekken internationaal talent

		Globale begroting	Definitief 2019
2.10	Samen met universiteiten en hogescholen uitvoering geven aan het programma Open Amsterdam, gericht op het aantrekken van internationaal talent. Via INAmsterdam ondersteuning geven aan de Internationale nieuwkomers	€ 100.000	€ 350.000

Onder regie van IN Amsterdam uitvoering geven aan het programma 'open amsterdam', gericht op het aantrekken van internationaal talent. Dit door het wegnemen van belemmeringen en het bieden van voorzieningen, zoals internationale scholen, huisvesting en goede, meertalige informatievoorzieningen over woonmogelijkheden in de metropoolregio en wet-&regelgeving. Ook wordt een bijdrage gegeven aan de servicedesk van IN Amsterdam. Zie ook: http://www.iamsterdam.com/en/our-network/in-amsterdam

Cultuurimpuls

3.10	De MRA Partners geven uitvoering aan de cultuurimpuls van de MRA, die zich richt op afstemming en versterking van het cultuuraanbod, en toeristische profilering op MRA-schaal, en nieuwe functies, voor leegstaande monumenten en erfgoedstructuren biedt.	Cofinanciering vanuit actie 1.10

Daar waar deze actie raakvlakken heeft met toerisme, wordt de uitvoering meegenomen in het kader van de Strategische Agenda Toerisme. Door een intensieve en productieve samenwerking zijn voor de Cultuurimpuls van de MRA de doelstellingen overgenomen die in de Strategische Agenda Toerisme zijn geformuleerd voor het thema Cultuur. De uitvoering van de acties behorende bij die doelstellingen gebeurt door de mensen van de Cultuurimpuls. Cofinanciering wordt gegeven vanuit de Strategische Agenda Toerisme.

Circulaire economie

4.1	Een plan opstellen met koplopers in het bedrijfsleven voor het circulair maken van grondstoffenketens in de regio	
4.3	De Westas, grondstoffenrotonde Zaanstad, Gooi en Vechtstreek, Schiphol Trade Park en Floriade Almere aanwijzen als pilotgebieden voor circulaire economie	
4.4	Een MRA-brede grondstoffenatlas opstellen, met grondstoffen analyse	
4.5	De MRA wijst plekken aan voor tijdelijke opslag van hoogwaardige bouwmaterialen die vrijkomen bij sloop, en zet een digitale marktplaats op om dit sloopafval op regioschaal weer te verhandelen	€ 300.000
4.6	Inventarisatie van braakliggende terreinen die in de komende 5 tot 10 jaar gebruikt kunnen worden voor de opwerking van zonne-energie of voor de verbouw van gewassen zoals vlas, hennep, olifantsgras en hop voor *bio-based* producten	
4.7	Onderzoeken van de regionale afvalinzameling- en verwerking, en voorstellen doen voor verbetering	

In de MRA Actieagenda zijn meerdere acties benoemd om de economie circulair te maken. Deze acties richten zich op het sluiten van de keten afval-grondstof. Samen met de Board en overige partners worden verschillende initiatieven uitgevoerd, die inmiddels gebundeld zijn in het MRA werkplan circulaire economie met een totale omvang van € 300.000 .

Monitoring

7.2	Structureel monitoren van relevante trends en ontwikkelingen op (inter)nationale en MRA-schaal (MRA Dashboard), met medeneming van signalen uit de samenleving	€ 150.000

Een belangrijk instrument om de economische ontwikkeling in de MRA periodiek te volgen zijn de jaarlijks de Economische Verkenningen. Deze worden ook in 2019 weer uitgevoerd – de presentatie is voorzien tijdens de 'State of the Region' (zie ook actie 2.9). Zie ook: https://www.metropoolregioamsterdam.nl/pagina/20170304-economische-verkenningen-mra

Nieuwe projecten of activiteiten

		Globale begroting	Definitief 2019
nvt	Budget voor urgente nieuwe projecten of activiteiten	€ 405.620	429.620

Gedurende het jaar doen zich kansen voor die we als MRA willen grijpen. Ontwikkelingen waar op korte termijn op ingespeeld moet worden, of bedreigingen die om snelle actie vragen. Elk jaar heeft het Platform Economie daarom een budget om te besteden aan dergelijke projecten of activiteiten. Ook de acties waarbij momenteel in de begroting als kostenpost nog PM staat vermeld, zullen –

indien zij tot uitvoering gaan komen en daarbij kosten worden gemaakt – na goedkeuring van het Bestuurlijk Overleg Economie vanuit dit budget worden gefinancierd.

4. Platform Ruimte

4.1 Inleiding

De samenwerking op het gebied van Ruimtelijke Ordening in de MRA kent ook in 2019 een brede insteek: veel onderwerpen en acties uit de MRA Agenda (zoals de opgaven voor woningbouw, energietransitie, het landschap, klimaatadaptatie etc.) kennen ruimtelijke consequenties die (ver) over de gemeentegrenzen heen gaan en daarom worden besproken in het Platform Ruimte van de MRA. De uitdaging voor 2019 zit in de onderlinge verbanden tussen de diverse acties uit de MRA Agenda en ervoor te zorgen dat dit een goede plek krijgt in de vernieuwing van de MRA Agenda. Hoe zorg je ervoor dat de belangrijke acties zo optimaal mogelijk –in een beperkte ruimte- worden uitgevoerd? Daarover vindt het gesprek plaats in het Platform Ruimte.

In de afgelopen jaren (2017 en 2018) heeft in het Platform Ruimte de nadruk gelegen op het starten en uitvoeren van diverse acties uit de MRA Agenda. Daarbij heeft het budget van het platform Ruimte diverse acties kunnen ondersteunen: de woningbouwopgave, energietransitie, het Metropolitaan Landschap en klimaatadaptatie zijn belangrijke onderwerpen die daarbij in het oog springen. Deze onderwerpen hebben zich in de afgelopen jaren ook kunnen ontwikkelen in de richting van een programma (gebaseerd op de acties uit de MRA Agenda). In 2019 is het wederom zaak waar het kan versnelling aan te brengen in de uitvoering van deze acties uit de MRA Agenda en de samenhang tussen de diverse acties en onderwerpen uit de MRA Agenda verder uit te werken.

4.2 Samenstelling / werkwijze

Het Platform Ruimte bestaat uit:

- Portefeuillehouders Ruimte uit de deelregio's van de MRA
- Portefeuillehouders Ruimte van de provincies Noord-Holland en Flevoland en
- Vertegenwoordigers uit de portefeuillehoudersoverleggen Bouwen&Wonen, Duurzaamheid en Metropolitaan Landschap van de MRA.

Voorzitter van het Platform Ruimte is gedeputeerde Geldhof (provincie Noord-Holland), vice-voorzitter is de wethouder Ruimtelijke Ordening van Amsterdam. De volledige samenstelling van het Platform Ruimte in 2019 was bij het schrijven van dit stuk nog niet bekend (in de meeste MRA gemeenten lopen de collegeonderhandelingen nog).
De werkwijze en taken van het platform Ruimte MRA zijn ongewijzigd t.o.v. 2018.

Binnen het Platform Ruimte worden bestuurlijke afspraken gemaakt over de ruimtelijke aspecten van vele onderwerpen waar binnen de MRA aan wordt gewerkt. Bestuurders binnen de MRA-platforms leggen -conform de informele samenwerking die is vastgelegd in het MRA Convenant- daarover zelf verantwoording af bij hun eigen colleges, Raden en Staten. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor het betrekken van de eigen deelregio bij de te maken afspraken. De deelregio's zelf kunnen agendapunten aandragen en voorstellen doen in de MRA-platforms. De verantwoordelijkheid van de voortgang van de acties uit de MRA Agenda ligt bij de bestuurlijke trekkers van de betreffende acties. Afstemming tussen die acties vindt plaats in het Platform Ruimte.

Binnen het Platform Ruimte functioneren drie portefeuillehoudersoverleggen: Bouwen&Wonen, Duurzaamheid (energietransitie) en Metropolitaan Landschap. De portefeuillehoudersoverleggen zorgen voor de voortgang in de daaraan verbonden programma's en acties uit de MRA Agenda. De (ruimtelijke) afstemming tussen die programma's en acties vindt plaats in het Platform Ruimte.

Het Platform Ruimte (bestuurlijk overleg) vergadert vier keer per jaar. Vergaderingen worden voorbereid in een ambtelijk overleg Ruimte en een directeurenoverleg Ruimte, waar eveneens vertegenwoordigers van de deelregio's, provincies en portefeuillehoudersoverleggen aan mee doen. Op deze manier vindt ambtelijk dezelfde vorm van afstemming plaats als bestuurlijk.

4.3 Taken Platform Ruimte

De taken van het Platform Ruimte kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën:

- **Doen** - Partijen binnen het Platform Ruimte leveren zelf producten op: dit betreft vooral de uitvoering van de acties uit de MRA Agenda. De bestuurlijk trekkers van die acties werken deze verder uit en zorgen voor bespreking daarvan binnen het Platform Ruimte (waarbij het Platform Ruimte o.a. de relaties tussen de verschillende acties bespreekt), met de andere platforms van de MRA en met –indien nodig- betrokkenen, Raden en Staten. Ook de portefeuillehoudersoverleggen binnen het Platform Ruimte werken hun eigen programma's (gebaseerd op acties uit de MRA Agenda) verder uit. Ook daarvoor wordt afstemming gezocht binnen het Platform Ruimte, met de overige platforms binnen de MRA en –indien nodig- met betrokkenen, Raden en Staten.
- **Financieren** – Het Platform Ruimte treedt op als (mede)-financier van acties uit de MRA Agenda. Alle acties die het Platform Ruimte betreffen zijn opgenomen in de begroting van het Platform Ruimte (onderdeel van dit jaarprogramma). Het Platform Ruimte kan binnen de begroting financiële middelen toedelen aan de betreffende acties, ook aan de acties in de begroting waar nu nog geen bedrag voor staat gereserveerd. De trekkende partij van de betreffende actie kan daar vervolgens via een aanvraag bij het MRA Bureau aanspraak op maken. De financiën binnen het Platform Ruimte zijn vooralsnog alleen bestemd voor activiteiten die een nauw verband hebben met (de uitvoering van acties uit) de MRA Agenda.
- **Beïnvloeden** – In diverse Rijkstrajecten met ruimtelijke implicaties, zoals het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT), de Ruimtelijk-Economische Ontwikkelstrategie Noordelijke Randstad, Zuidelijke Randstad en Brainport Eindhoven (REOS), de Nationale Omgevingsvisie, etc. is het van belang dat vanuit de MRA een gecoördineerde inbreng wordt geleverd. Die inbreng vindt zijn basis in de MRA Agenda en wordt binnen het Platform Ruimte besproken en afgestemd. Daarnaast wordt binnen de MRA gewerkt aan diverse gebiedsprogramma's. Daarbij valt denken aan (o.a.) de uitvoering van de Rijksstructuurvisie Amsterdam Almere Markermeer (RRAAM), de uitvoering van de Visie Noordzeekanaalgebied, de circulaire Westas, de Kerncorridor Schiphol-Zuidas-Amsterdam, etc. Deze programma's kennen alle raakvlakken met (acties uit) de MRA Agenda. Vanuit die optiek zullen deze programma's in het Platform Ruimte worden besproken. Daarbij wordt gezocht naar hoe de samenwerking binnen de MRA deze programma's kan ondersteunen. Ook bij de totstandkoming van gemeentelijke en provinciale omgevingsvisies is een gecoördineerde inbreng vanuit de MRA (op basis van de

MRA Agenda) van belang. Het Platform Ruimte kan daarvoor zorgen. Zo zijn recent de (processen om te komen tot) de Omgevingsvisies van de provincies Noord-Holland en Flevoland besproken in het Platform Ruimte.

Bestuurders van de deelregio's en provincies van de Metropoolregio Amsterdam kunnen binnen het Platform Ruimte ook zelf onderwerpen ter bespreking aandragen.

4.4 Jaarprogramma Platform Ruimte

De inhoud van het jaarprogramma van het Platform Ruimte wordt met name gevormd door een aantal programma's. Onderstaand de programma's die vallen binnen het Platform Ruimte, met daarbij een overzicht van de direct betrokken acties uit de MRA Agenda en een toelichting. Ook actie 1.1. uit de MRA Agenda staat hierbij uitgewerkt. De acties waarvoor in dit jaarplan (nog) geen budget is gereserveerd, gaan uiteraard gewoon door conform de plannen van aanpak die voor al die acties in de afgelopen 1,5 jaar zijn behandeld. Mocht het zo zijn dat in de loop van het jaar ook voor die acties financiën nodig zijn, dan kan daarvoor –na instemming van het platform- aanspraak worden gemaakt op het budget voor nieuwe activiteiten dat het platform daarvoor heeft ingesteld.

De activiteiten voor het Platform Ruimte zijn in 2018 onder te verdelen in zes delen:

1. Afspraken over afstemming en programmering woningbouw (actie 1.1 uit de MRA agenda)
2. Bouwen en Wonen, inclusief versnelling Woningbouw MRA
3. Versnellen van de Energietransitie
4. Metropolitaan Landschap
5. Klimaatadaptatie
6. Overige acties Agenda

Deze zes delen worden hieronder per deel in een sub-paragraaf uitgewerkt. Zie bijlage 1 voor het volledige begrotingsoverzicht van het Platform Ruimte.

4.4.1 Afspraken over afstemming en programmering woningbouw

1.1	Alle MRA-gemeenten maken afspraken over afstemming en programmering woningbouw	€ 90.000

Voor wat betreft het maken van afspraken over de afstemming en programmering van de woningbouw ligt de focus het komende jaar op drie activiteiten:

- Vanuit de gedragen gespreksmethodiek (gepland product 2018) komen tot een selectie van woningbouwlocaties waar, vanuit meerdere thema's bezien, door de partners binnen de MRA extra energie op ingezet kan worden – voor de periode 2021-2025-2030. Bijvoorbeeld door gezamenlijk te investeren in bereikbaarheid, het toevoegen van duurzaamheidsaspecten, of door woningbouwplannen in de planning naar voren te halen.
- Uitbreiden van de digitale viewer (maps.noord-holland.nl/mra). In de huidige viewer is alleen informatie beschikbaar gebaseerd op vastgesteld beleid. Doel is de informatie uit te breiden met discussiekaarten (niet-openbaar) op basis van de gespreksmethodiek.
- Toewerken naar afspraken over afstemming en programmering woningbouwopgave tot 2040.
- Bijdrage leveren aan nieuwe versie MRA Actie-Agenda om deze prioritaire actie goed ingebed te krijgen in de nieuwe agenda.

De begrote kosten voor 2019 behorende bij deze activiteiten bestaan uit:
Analyse monitor plancapaciteit 2019. € 20.000,-
Verdieping analyse beleidsthema's, opstellen discussiekaarten,
concept afspraken opstellen: € 60.000,-
Communicatie en bijeenkomsten: € 10.000,-

4.4.2 Bouwen en Wonen

1.11	De gemeenten in de MRA zetten in op versnelling van de woningproductie. Afgesproken is om in de periode 2016 t/m 2020 ten minste 60.000 woningen in aanbouw te nemen.	€ 60.000
	Overige acties programma Bouwen en Wonen, op het gebied van onderzoek (waaronder WiMRA) en kennisdeling, woningproductie en betaalbaarheid	€ 340.000

Nieuwe portefeuillehouders
Het jaarprogramma Bouwen en Wonen geeft het brede scala van inhoudelijke onderwerpen weer waar de portefeuillehouders bouwen en wonen in de MRA het gesprek over voeren, wat zij gezamenlijk oppakken en waarover zij willen adviseren richting de eigen deelregio's, de MRA platforms, andere portefeuillehoudersoverleggen (PHO's) en trekkers van MRA-acties.
In 2018 start een nieuwe collegeperiode, met grotendeels nieuwe portefeuillehouders op bouwen en wonen. Hoewel er ambtelijk 'gewoon' verder wordt gewerkt aan de uitvoering van het jaarprogramma, zal de tweede helft 2018 bestuurlijk in het teken staan van kennismaking met de ontwikkelingen op de regionale woningmarkt, de lopende activiteiten en actuele beleidsthema's. Het is mogelijk dat de invulling van het jaarprogramma bouwen en wonen 2019 nog wat zal veranderen, als nieuwe bestuurders andere thema's of accenten willen benadrukken.

Programma Bouwen en Wonen als volwaardig onderdeel MRA Agenda
Het programma geeft de regionale activiteiten en de onderlinge samenhang weer op het gebied van Bouwen en Wonen. Vanuit het programma wordt ook de samenhang en afstemming gecoördineerd met acties op andere domeinen als economie, ruimte, duurzaamheid en bereikbaarheid.
Het programma bouwen en wonen is tot op heden niet als MRA Actie in de MRA Agenda opgenomen. Alleen de Versnellingsactie is in 2017 als aparte actie opgenomen (actie 1.11)
De inzet voor 2019 is om in het traject van actualisering van de MRA Agenda, het programma bouwen en wonen volwaardig onderdeel te laten zijn van de nieuwe MRA Agenda.

Vanuit het programmateam wordt de regionale samenwerking op bouwen en wonen gecoördineerd (bestuurlijk via PHO, ambtelijk via AO en DO) en de afstemming met de overige programma's en acties die raken aan bouwen en wonen. Ook de samenwerking met en lobby richting het Rijk maakt een belangrijk onderdeel uit van de programma inzet. In 2018 is het gesprek met Rijk over het functioneren van de woningmarkt en over de woningbouwopgave in relatie tot bereikbaarheid geïntensiveerd.

Speerpunten en thema's in de uitvoering
De in 2018 geformuleerde speerpunten voor de MRA samenwerking bouwen en wonen zijn voor 2019 nog steeds actueel:

- Gedeeld inzicht over de werking van de regionale woningmarkt, kennisdeling en uitwisseling als solide basis voor samenwerking.
- De grote, diverse en complexe woningbouwopgave vraagt op de korte termijn om versnelling en samenwerking, en op de lange termijn om regionale afstemming.
- Bewaken en bevorderen van de betaalbaarheid en toegankelijkheid van de woningmarkt voor de lage en middeninkomens.
- Een regionale gesprekspartner zijn voor regionaal werkzame marktpartijen en corporaties.
- Goede informatievoorziening richting bewoners en woningzoekenden over het woonaanbod in de MRA.

Activiteiten programma Bouwen en Wonen 2019
De activiteiten van het programma Bouwen en Wonen 2019 zijn opgedeeld in drie hoofdthema's:
1) Gezamenlijke analyse en kennisdeling woningmarkt
2) Woningbouwopgave en versnelling productie tot 2025
3) Betaalbaarheid en toegankelijkheid woningmarkt

- Gezamenlijke analyse en kennisdeling woningmarkt

De basis voor de samenwerking bouwen en wonen is gelegen in gedeelde kennis over de opgaven op de woningmarkt en de bijdrage die elke deelregio daarin kan leveren. Het programma Bouwen en Wonen blijft dan ook stevig inzetten op activiteiten die gedeelde inzichten opleveren over de werking en samenhang op de woningmarkt en de woningbehoefte in de MRA. Daarbij is niet alleen de samenwerking van MRA partners onderling van belang, maar zeker ook de samenwerking met corporaties, bouwers, investeerders en ontwikkelaars. In 2019 zetten we o.a. in op:

- Gezamenlijk onderzoek , o.a. uitvoering van WiMRA 2019. Onderzoek levert ook bouwstenen op voor het gesprek over onze speerpunten woningbouwproductie/versnelling en betaalbaarheid/ toegankelijkheid.
- Versterken van het netwerk en kennisuitwisseling op gebied van bouwen en wonen binnen de MRA, waarmee we gemeenten met de binnen de metropoolregio aanwezige kennis en kunde krachtiger maken, o.a. via platforms als Nul20 en Bouw Woon Leef.

- Woningbouwopgave en versnelling productie tot 2025

De woningbouwopgave op zowel korte als lange termijn is groot in de MRA. Voor de kortere termijn blijft de inzet versnelling van de woningproductie. De korte termijn was tot nu toe in MRA Actie 1.11 gedefinieerd als start bouw t/m 2020. In 2018 is besloten dat de 'scope' van de versnellingsopgave verlengd moet worden tot 2025. In de tweede helft van 2018 wordt een ambitiedocument opgesteld waarin de gezamenlijke woningbouwopgave tot 2025 staat beschreven. Met in (kaart)beeld de 'no regret' locaties die we in de MRA willen realiseren tot 2025, en de daarvoor benodigde investeringen rond bereikbaarheid, landschap, en energie. Op basis van de huidige woningvraag en ontwikkeling van de kwalitatieve woningbehoefte maken we een gezamenlijke analyse om richting te geven aan

woningbouwprogramma's naar doelgroepen en segmenten, dat kan dienen als gesprekskader. De relatie met de bestaande voorraad en betaalbaarheid is cruciaal, nieuwbouw genereert namelijk maar een deel van het totale woningaanbod.
In 2019 zetten we o.a. in op:

- Uitvoering acties in het kader van versnelling woningbouw (MRA Actie 1.11), zoals analyse en aanpak knelpunten, uitvoering flexibele schil en planningssysteem
- Uitvoering ambitiedocument Woningbouwopgave MRA 2025, in goede afstemming met uitvoering MRA Actie 1.1
- Uitvoering monitor plancapaciteit en monitor woningproductie
- Regionale samenwerking met marktpartijen en woningcorporaties over woningbouwopgave en productie

- Betaalbaarheid en toegankelijkheid woningmarkt

Door de toenemende druk op de woningmarkt in de MRA, komt de betaalbaarheid en toegankelijkheid voor steeds meer mensen in het geding. Het WiMRA dat in 2018 is gepubliceerd heeft duidelijk aangetoond dat in een steeds groter deel van de MRA de toegankelijkheid een probleem is en de woonlasten hoog zijn. Terwijl een toegankelijke woningmarkt met voldoende betaalbaar aanbod juist een voorwaarde is voor een economisch gezonde en sterke regio. Mensen die werken in de regio, moeten er kunnen wonen en vice versa. De regio moet ook starters, studenten en jongeren een betaalbare woonplek kunnen bieden. Betaalbaarheid en toegankelijkheid van de woningmarkt zijn dan ook een gedeelde integrale opgave, op zowel korte als (middel)lange termijn. Dit vraagt om een aanpak in zowel nieuwbouw als de bestaande voorraad. In 2018 brengen we de opgaven helder in beeld en de knoppen waar we als regio en partners aan kunnen draaien.
In 2019 zetten we o.a. in op:

- Uitvoering actieprogramma betaalbare woningmarkt
- Uitvoering regionale agenda gemeenten en corporaties MRA
- Regionale samenwerking met marktpartijen over realiseren voldoende betaalbaar aanbod

De begrote kosten voor 2019 behorende bij deze activiteiten bestaan uit (naar schatting):

1)	Gezamenlijke analyse en kennisdeling woningmarkt	200.000
2)	Woningbouwopgave en versnelling productie tot 2025	160.000
3)	Betaalbaarheid en toegankelijkheid woningmarkt	40.000

4.4.3 Versnellen van de energietransitie

4.8	Opstellen en uitvoeren van een regionaal programma voor energie waarin de MRA-partners invulling geven aan het landelijke Energieakkoord en een bijdrage aan de Nationale Energieatlas.	€ 32.500
4.9	Opschalen van pilots van slimme en flexibele energiesystemen als uitvloeisel van het innovatieprogramma Smart Energy Systems	€ 50.000
4.10	Uitbreiden en verknopen van warmte/koudenetwerken in de MRA voor	€ 57.500

	grotere efficiëntie en aansluiting van 300.000 extra woningequivalenten.	
4.11	Met andere relevante stakeholders in de MRA opstellen en uitvoeren van een regionale energieprogramma en daaraan gekoppelde investeringsagenda	€ 40.000
	Werkzaamheden Duurzaamheid m.b.t. onderzoek, monitoring, communicatie, events, niet zijnde acties MRA Agenda	€ 50.000

Zonder twijfel is het thema energietransitie in 2018 nog hoger op de agenda komen te staan. Dat komt door de inzet van het kabinet om de CO2-uitstoot in 2030 met 49% te reduceren t.o.v. 1990, door het besluit om de aardgaskraan in 2030 dicht te draaien en door de op 1 februari 2018 door een flink aantal MRA-gemeenten ondertekende intentieovereenkomst over aardgasvrije nieuwbouw. Het is evident dat deze ambities en besluiten de MRA voor een nog grotere opgave stellen dan een jaar geleden nog werd gedacht.
Op dit moment wordt er op verschillende tafels gesproken over een nationaal klimaat- en energieakkoord (KEA) dat moet leiden tot de benodigde emissiereductie en dat sectoren zekerheid moet geven over de doelstellingen waaraan zij op de langere termijn moeten voldoen. De hoofdlijnen voor een dergelijk akkoord moeten er medio 2018 liggen. Op basis van het KEA zal ook worden bepaald wat het aandeel is dat iedere regio moet realiseren van de nationale opgave.
Op regionaal niveau zal dit akkoord worden vertaald in Regionale Energie- en Klimaatstrategieën (REKS), waarover inmiddels ook gesprekken lopen. De REKS vormt het instrument waarmee overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in de regio uitvoering geven aan sectorakkoorden, waarbij de focus vermoedelijk met name zal liggen op de gebouwde omgeving en de opwekking van duurzame energie. De REKS zelf zal uiteindelijk moeten worden vertaald in een uitvoeringsprogramma dat in gaat op het moment van vaststellen en doorloopt tot 2030. Onduidelijk is daarbij overigens nog onduidelijk wat de geografische scope zal zijn van de REKS-en. Naar het zich nu laat aanzien zullen er voor de MRA meerdere REKS-en worden opgesteld.

Omdat op dit moment nog onduidelijk is welk deel van de nationale opgave zal moeten gerealiseerd in de MRA en de voorbereiding van de REKS-en voor onze regio nog maar nauwelijks is begonnen, is het lastig om in dit stadium al duidelijk richting te geven aan de benodigde inzet vanuit de MRA op het thema energietransitie. Een extra complicatie is daarbij dat in 2019 een nieuwe versie van de Ruimtelijk-economische Actie-Agenda zal worden voorbereid, waarin voor het thema energietransitie niet per definitie dezelfde acties zullen zijn opgenomen dan in huidige Ruimtelijk-economische Actie-Agenda 2016-2020. Steeds is bij het vertalen van de opgave van de MRA naar acties vanuit de MRA ook de vraag aan de orde of en zo ja welke, bijdrage gewenst is op MRA-niveau.

De vertaling van de KEA in REKS-en en uitvoeringsprogramma energietransitie voor de MRA
Naar verwachting ontstaat in de loop van 2018 duidelijkheid over welk deel van de nationale opgave zal moeten gerealiseerd in de MRA. Op basis daarvan kunnen dan in de tweede helft van 2018 startnotities worden voorbereid en vastgesteld voor de REKS-en van deelregio's van de MRA, die inzicht bieden in de per sectortafel gemaakte afspraken en de opgave die vanuit de KEA neerslaat in de MRA en het proces om te komen tot REKS-en voor de MRA. Vervolgens kunnen deze startnotities REKS de basis vormen voor een uitvoeringsprogramma energietransitie voor de MRA. Dat zal zich

niet alleen moeten richten op de thema's die centraal staan in de REKS-en (de gebouwde omgeving en de opwekking van duurzame energie), maar in beginsel ook op thema's als mobiliteit en industrie en op de raakvlakken van het thema energietransitie met andere MRA-thema's (bouwen & wonen, ruimte, landschap, circulaire economie, arbeidsmarkt & onderwijs, ..). Keuzes van de acties op het terrein van energietransitie waarop de MRA zich in 2019 in het bijzonder gaat richten, zullen mede bepaald worden door de uitkomsten van de in het najaar van 2018 of begin 2019 te organiseren regionale Energietop.

Activiteiten voor het onderwerp versnellen van de energietransitie in 2019
Belangrijke uitgangspunten voor het te ontwikkelen regionale energieprogramma en de daaraan gekoppelde investeringsagenda blijven ook in 2019:

- Op regionaal niveau worden de opgaven benoemd en worden met maatschappelijke actoren afspraken gemaakt voor de energietransitie.
- De meerwaarde en eigen kracht van de MRA staat centraal en van daaruit wordt inzichtelijk gemaakt wat de wisselwerking is met de aanpak op de schaal van gemeenten, provincie en het Rijk. Het is een samenspel. Het onder regie van het kabinet op te stellen Nationaal Programma Energietransitie zal daarbij mede richting geven aan de binnen de MRA te maken regionale keuzes.
- Het richt zich op vier transitiepaden (1. wonen (bestaand en nieuw), 2. werken (industrie en kantoren; besparen en hergebruiken van energie), 3. energienetwerken en 4. opwekken van duurzame energie.
- De opbrengsten van de ruimtelijke verkenning energie worden meegenomen.
- De actieplannen die in 2017-2018 zijn opgesteld voor 4.9 (slimme netwerken), 4.10 (Warmte-Koude) en 4.11 (besparing bebouwde omgeving) vormen belangrijke bouwstenen. Er zal worden gezocht naar integraliteit met andere MRA-opgaven zoals "woningbouw" (opgave 1.1), Mobiliteit (o.a. 5.7) en Landschap.

In 2019 zal de inzet voor een deel verschuiven van agenderend en strategisch, naar initiërend en uitvoerend. Dit geldt in het bijzonder voor de actie besparing in de bebouwde omgeving, waar de inzet steeds meer gericht zal zijn op het ondersteunen van gemeenten bij het energieneutraal maken van nieuwe of bestaande gebouwen, op het ontzorgen van bewoners die willen investeren in het energiezuiniger maken van hun woning en op het stimuleren van het MKB om concepten te ontwikkelen die voor bewoners gemakkelijk toe te passen zijn.

De begrote kosten voor 2019 voor de verschillende activiteiten kunnen op dit moment moeilijk worden ingeschat. Deze hangen o.a. af van de rol die de MRA zal moeten gaan spelen bij de acties die nodig zijn als onderdeel van de energietransitie en de taakverdeling die daarbij zal worden overeengekomen met de beide provincies. Vooralsnog gaan we er maar even aan dat het benodigde budget voor 2019 identiek is aan dat voor 2018, te weten € 230.000. Van dat budget is:

- € 50.000 nodig voor het inhuren van een kwartiermaker die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het innovatieprogramma 'smart energy systems' (actie 4.9);
- € 56.500 nodig voor een verlenging van de inhuur van een projectcoördinator die samen met de Warmteregisseur moet zorgen voor voortgang bij de uitrol van het Grand Design 2.0 dat is ontwikkeld in het kader van het warmteprogramma van de MRA (actie 4.10);

- € 40.000 nodig voor het inhuren van een kwartiermaker en de bekostiging van events die gemeenten moet ondersteunen bij het concretiseren van hun inzet op het energieneutraal maken van hun woningvoorraad o.a. door het ontwikkelen van instrumenten die bijdragen aan het creëren van een lerende community voor de energietransitie (actie 4.11);
- € 32.500 nodig voor met andere relevante stakeholders in de MRA opstellen en uitvoeren van een regionale energieprogramma en daaraan gekoppelde investeringsagenda (actie 4.8);
- € 50.000 nodig voor werkzaamheden m.b.t. onderzoek, monitoring, communicatie, events (niet direct gekoppeld aan de acties uit de MRA Agenda).

Cruciaal voor het realiseren van voortgang op de energietransitie in de MRA is ook de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel om de benodigde aanpassingen in bestaande gebouwen te realiseren. Ook dit vraagt om een additionele inzet, waarvan de kosten op dit moment nog niet kunnen worden ingeschat.

4.4.4 Metropolitaan Landschap

3.1	Het actualiseren en uitvoeren van het lopende actieprogramma metropolitaan landschap, waaronder o.a. het ontwikkelen van Buitenpoorten, regionale samenwerking op het gebied van evenementen en het uitvoeren van ontwerpend onderzoek naar energielandschappen in de MRA.	20.000
3.2	Het faciliteren van regio's door de organisatie van gebiedsateliers om de effecten van ruimtelijk-economische ontwikkelingen op de verschillende landschappen in de MRA gebiedsgericht in beeld te brengen.	80.000
3.3	Het opstellen van een investeringsprogramma metropolitaan landschap	40.000
3.4	Op basis van verschillende modellen, waaronder het instellen van een landschapsfonds in de MRA, afspraken maken over de financiering van deze investerings- en beheeropgaven.	40.000
3.5	Het ophalen, ontwikkelen en ontsluiten van verhalen over het landschap als culturele waarde voor de MRA (in samenwerking met het programma cultuur), onder meer door het aanstellen van een curator voor het landschap.	40.000
3.6	Activiteiten van het portefeuillehoudersoverleg Metropolitaan Landschap gericht op intensivering van de samenwerking met partners, externe communicatie en monitoring.	10.000

Het landschap is een integraal onderdeel van het metropolitane systeem doordat op vele manieren bijdraagt aan het vestigingsklimaat en de kwaliteit van de leefomgeving; het biedt ruimte aan bijzondere natuurwaarden, voedselproductie, ontspanning en sport, waterberging, herbergt een schat aan cultuurhistorische waarden en geeft daarmee identiteit aan gebieden. Met de grote diversiteit aan bijzondere landschappen heeft de regio wat dit betreft een waardevolle troef in handen. Een troef die alleen waarde houdt als overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven deze koesteren en er in blijven investeren. Tegelijk staat dat landschap onder druk: de toename van het aantal huishoudens, bedrijven en bezoekers zorgen voor meer drukte in en buiten de stad, maar ook claimen de grote opgaven van deze tijd, zoals de opgave voor woningbouw en de energietransitie, ruimte en vragen om innovatieve oplossingen.
De grote uitdagingen én kansen voor het landschap in de MRA liggen in de verschillende ruimtelijk-economische transities die zich voltrekken, zoals verstedelijking, de energietransitie, klimaatadaptatie, intensivering van de landbouw en de groeiende vrijetijdseconomie. Uitgangspunt

is wederkerigheid: het landschap kan waarde toevoegen aan andere programma's, vaak door het metabolisme van de stad te verbeteren. Andersom kan integrale samenwerking helpen het landschap te versterken. Het portefeuillehoudersoverleg Metropolitaan Landschap (PHO ML) zet daarom in op meer samenhang van bovengenoemde opgaven met de waarden van het landschap in de actualisatie van de MRA Agenda en het huidige Actieprogramma ML.

Dit doet het PHO ML op basis van drie sporen:

1. *Werken aan het landschap:* In 2018 is gestart met het faciliteren van deelregio's bij het gebiedsgericht in beeld brengen van de relatie tussen de grote ruimtelijke opgaven in de MRA met de waarden van het landschap. Hierbij wordt gebruik gemaakt van toekomstscenario's die door de Amsterdam Economic Board zijn ontwikkeld. In 2019 wordt hier mee doorgegaan en wordt een MRA-dekkend beeld opgebouwd van de opgaven en projecten om het metropolitane landschap te versterken. Hierbij ligt de nadruk vooral op de relatie met de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden van het betreffende landschap.
2. *Financieren van het landschap*: In 2018 is gestart met het onderzoek naar een landschapsfonds voor de MRA. In 2019 worden enkele modellen voor de financiering van investeringen en/of beheer van het metropolitane landschap, waaronder de instelling van een landschapsfonds, voorgelegd aan raden en staten. Het voorkeursmodel zal worden uitgewerkt.
3. *Verhalen over het landschap*: Het uitwerken van landschap als culturele opgave, samen met het programma Cultuur van de MRA.

Met deze sporen zet het PHO ML in op een doorontwikkeling van het bestaande Actieprogramma ML en een integrale verankering in de vernieuwde MRA Agenda. Lopende projecten, zoals de ontwikkeling van Buitenpoorten, regionale samenwerking op het gebied van evenementen en het uitvoeren van ontwerpend onderzoek naar energielandschappen worden gecontinueerd. Daarnaast zet het PHO ML in op intensivering van de samenwerking met kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties, zoals terreinbeheerders.
De geraamde kosten zijn nodig voor de inhuur van expertise voor de organisatie van gebiedsateliers, aanvullend onderzoek, de uitwerking en implementatie van een financieringsmodel, het aanstellen van een museaal curator en het ophalen, ontwikkelen en ontsluiten van verhalen over het landschap.

4.4.5 Klimaatadaptatie

6.1	Een regionaal plan uitwerken voor de waterhuishouding waarin maatregelen staan op het gebied van calamiteitenvoorzieningen, waterberging, meerlaagse waterveiligheid, waterkwaliteit, verzilting van de landbouwgronden, bodemdaling en beperking van het watergebruik, onder meer in samenwerking met het Nationaal Deltaprogramma en andere rijksprogramma's	€ 100.000
6.2	Provincies, gemeenten en waterschappen wijzen waterbergingslocaties aan om zware buien op te kunnen vangen.	
6.3	Borgen dat bij beslissingen over grote infrastructurele ingrepen en vestiging van grote watervragers de veranderende klimaatopgave wordt meegenomen in omgevingsvisies.	

Begin 2018 heeft het Platform Ruimte ingestemd met het budget voor 2018 om te komen tot een MRA-plan van aanpak klimaatadaptatie. De activiteiten daarvan zullen ook doorlopen in 2019 en daarvoor in 2019 budget nodig hebben: Zie hieronder de bijbehorende producten:

1. De MRA is één van de grote economische motoren van Nederland. Deze motor is kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Door de snelheid van de woningbouwopgave worden in 2018 producten opgeleverd die helpen met klimaatbestendige locatiekeuzes, de inrichting van nieuwbouwlocaties en een analyse van kwetsbare en vitale functies.
   Producten die helpen bij een klimaatbestendige inrichting van woningbouw.
   A/C -Definitie maken van klimaatbestendige ontwikkelingen “hoe” te bouwen.
   Uitwerken van klimaatbestendige uitgangspunten voor nieuwbouw en inbreidingslocaties door het vertalen van lokale kennis en ervaring naar mogelijk juridisch instrumentarium, bouwvoorschriften, maatregelen voor het nut van algemeen gebruik.
   Daarbij “geen spijt maatregelen” en uitgangspunten benoemen die voor de MRA van toepassing zijn. Dit geldt voor bestaande en nieuw te ontwikkelen gebied in relatie tot energietransitie, bereikbaarheid, landschap en circulaire economie.
2. Definitie maken van klimaatbestendige ontwikkelingen “waar” te bouwen. De kwetsbaarheid (vanuit het watersysteem) in kaart brengen van de huidige voorkeurslocaties voor woningbouw. Randvoorwaarden opstellen voor klimaatbestendige locatiekeuzes.
3. Analyse van aanwezige vitale en kwetsbare infrastructuur (o.a. ziekenhuizen, datacentra en hoofdwegennet) binnen de MRA en toetsen op kwetsbaarheid voor wateroverlast, overstromingen, hittestress en droogte. Op basis hiervan regionale ambities formuleren voor vitale en kwetsbare infrastructuur

Activiteiten voor het onderwerp Klimaatadaptatie in 2019
Het plan van aanpak is begin 2018 bestuurlijk vastgesteld. Hierin is opgenomen waar, ten opzichte van de inbreng van afzonderlijke overheden, de MRA meerwaarde en rol bij klimaatadaptatie ligt. Voor 2019 worden onderstaande activiteiten (op hoofdlijnen) verwacht. In het najaar van 2018 volgt een nadere uitwerking op basis van de ervaringen en inzichten gedurende dit jaar.
In 2019 worden in het kader van het deltaplan Ruimtelijke Adaptatie risicodialogen gevoerd met belanghebbenden en een uitvoeringsprogramma opgesteld.
Dit zal grotendeels in de werkregio’s worden uitgewerkt, de MRA zal zich voornamelijk richten op de regionale opgaven en de afstemming tussen lokale overheden.

Activiteiten in 2019:
1. Vervolg aan klimaatbestendige woningbouwopgave €30.000,-
Verdere uitwerking en implementatie van producten bij gemeentes.
2. Ambities uitwerken vitaal en kwetsbare infrastructuur (bereikbaarheid oa) €30.000,-
Ambities op basis van analyse uitwerken in keuzerichtingen.
3. Bewustwording van thematiek (hittestress, droogte, etc) €10.000,-
Bewustwording en kennis delen, resultaten presenteren in bijeenkomst.
4. Bewustwording van kwetsbaarheid hoofdwatersysteem €10.000,-
Partners van de MRA betrekken (slim watermanagement spel)
5. Initiatieven met andere ontwikkelrichtingen uitwerken €20.000,-
Afstemmen met andere ontwikkelrichtingen (Ruimte, economie en mobiliteit) Extra inzetten op kansen binnen de MRA met andere ontwikkelrichtingen.

4.4.6 Overige acties: Datacenters

2.4	Locatie aanwijzen in de nabijheid van de internetknooppunten in de MRA waar datacenters zich kunnen vestigen met aandacht voor energievoorziening en een optimale benutting van restwarmte	€ 40.000

In 2018 is verkennend onderzoek gedaan naar de economische betekenis en de ruimtelijke consequenties van datacenters in de MRA. In 2019 wordt vervolgonderzoek gedaan, dat zich vooral zal richten op de benodigde energie-infrastructuur en de benutting van restwarmte bij datacenters.

4.4.7. Nieuwe projecten of activiteiten

nvt	Budget voor urgente nieuwe projecten of activiteiten, in eerste instantie voor die acties in de begroting van het Platform Ruimte waar nog geen bedrag voor staat opgenomen in de begroting, en in tweede instantie ook voor nieuwe nog niet in de begroting opgenomen activiteiten.	€ 110.000

Gedurende het jaar doen zich kansen voor die we als MRA willen grijpen. Ontwikkelingen waar op korte termijn op ingespeeld moet worden, of bedreigingen die om snelle actie vragen. Het Platform Ruimte heeft daarom een budget om te besteden aan dergelijke projecten of activiteiten. Ook de acties waarbij momenteel in de begroting als kostenpost nog PM staat vermeld, zullen – indien bij de verdere uitvoering daarvan extra kosten worden gemaakt – na goedkeuring van het Bestuurlijk Overleg Ruimte vanuit dit budget worden gefinancierd.

5. Platform Mobiliteit

5.1 Inleiding

De samenwerking binnen het Platform Mobiliteit kent een iets andere insteek dan binnen de andere Platforms het geval is: het gaat veelal over de financiering en vormgeving van de grote projecten op MRA-schaal, ook in overleg met de partners die op nationale schaal opereren: het Rijk, maar ook NS en ProRail. De partners in het Platform Mobiliteit zijn dan ook de financierende partijen binnen de MRA.

De MRA-portefeuillehoudersoverleggen en Platforms zijn onderling verweven en werken vanuit een andere invalshoek aan hetzelfde eindbeeld. Bij het bepalen van wenselijke woon- en werklocaties is de bereikbaarheid een belangrijke factor, anderzijds zorgt de bereikbaarheidspoot van de MRA voor een verbetering van de bereikbaarheid in het geval deze (nog) niet op orde is. Dit alles natuurlijk zo duurzaam mogelijk. Soms werkt het Platform Mobiliteit mee aan de opgaven vanuit andere platforms en portefeuillehoudersoverleggen en aan MRA-brede onderwerpen, denk hierbij aan MRA Elektrisch, de gezamenlijke woningbouwopgave, of het project Bereikbaarheid van, in en naar de MRA. Ook zijn er gezamenlijke opgaven zoals smart mobility, dat een van de vijf challenges van Amsterdam Economic Board vormt.

In 2018 is de mobiliteitsopgave nog steeds groot: de verkeersstroom blijft groeien, dus het belang van het beter benutten van bestaande infrastructuur, ook bij de werkzaamheden die in de metropoolregio verwacht worden, het optimaal inzetten van smart mobility-oplossingen en het waar nodig uitbreiden van infrastructuur wordt alleen maar groter. Met de grotere mobiliteitsdruk worden ook de problemen in het binnenstedelijk gebied en de zorgen rondom de leefkwaliteit steeds zichtbaarder en duidelijker, dus ook op die vlakken gaan we in 2018 onverminderd door. Naast de acties die in de MRA Agenda zijn opgenomen voor het thema mobiliteit zijn er ook nog een groot aantal andere acties die binnen het Platform Mobiliteit worden uitgevoerd. Zie hiervoor het overzicht aan het eind van dit hoofdstuk.

5.2 Samenstelling / werkwijze

In tegenstelling tot beide andere platforms nemen gemeenten / deelregio's niet rechtstreeks deel aan het Platform Mobiliteit. Alleen de partijen die zelf beschikking hebben over (voormalige) BDU-middelen, hebben zitting in het Platform. De overige gemeenten worden vertegenwoordigd door de Vervoerregio Amsterdam en de beide provincies. Het Platform Mobiliteit bestaat daarmee uit de volgende partijen:

- Provincie Noord-Holland
- Provincie Flevoland
- Vervoerregio Amsterdam
- Gemeente Amsterdam
- Rijkswaterstaat West-Nederland-Noord

Bestuurders van de vijf overheden en de Hoofdingenieur-Directeur van Rijkswaterstaat WNN komen vier maal per jaar bijeen (BO). Bij de projecten zijn gemeenten / deelregio's uiteraard wel betrokken.

Naast genoemde partijen zijn een vertegenwoordiger van NS en een vertegenwoordiger van ProRail aanwezig bij de behandeling van agendapunten die het spoor betreffen in het DO en het BO.

Een agendacommissie (AC) en vervolgens een overleg van directeuren (DO) agenderen de onderwerpen en bereiden de onderwerpen voor het bestuurlijk overleg voor. Een secretaris en een secretariaatsmedewerker vormen het Secretariaat van het Platform. Zij coördineren en faciliteren de werkzaamheden van het Platform.

5.3 Taken Platform Mobiliteit

De taken van het Platform Mobiliteit kunnen worden onderverdeeld in drie categorieën:

- **Doen** - Partijen binnen het platform Mobiliteit leveren zelf producten op. De bestuurlijk trekkers van die acties werken deze verder uit en zorgen voor bespreking daarvan binnen het platform, met de andere platforms van de MRA en met –indien nodig- betrokken andere partners.
- **Financieren** - Het Platform Mobiliteit treedt op als (mede)-financier van acties uit de MRA Agenda en de overige acties. De kosten hiervan worden opgebracht door de deelnemende partijen en soms ook andere partijen en lopen niet via de MRA-begroting.
- **Beïnvloeden** - Het Platform Mobiliteit werkt samen met Rijk en deelregio's aan de grote opgaven in de metropoolregio, die gezien de schaal veelal ook van landelijk belang zijn. Via de MIRT-overleggen voert het Platform Mobiliteit, in gezamenlijkheid met de andere platforms, gesprekken met het Rijk over de inzet van Rijk en metropoolregio voor de opgave en wordt de lobby-inzet richting Rijk en Europa bepaald. Ook werkt het Platform Mobiliteit actief aan projecten zoals slimme en duurzame mobiliteit, en trekt zij samen met het Rijk het project Bereikbaarheid van, naar en in de MRA

5.4 Jaarprogramma Platform Mobiliteit

De inhoud van het jaarprogramma van het Platform Mobiliteit wordt gevormd door de projecten uit de MRA-agenda, waar het Platform Mobiliteit trekker, medetrekker of anderszins betrokken is, aangevuld met een aantal andere mobiliteitsprojecten. De activiteiten van het Platform Mobiliteit worden geheel gefinancierd vanuit de eigen middelen van de deelnemende partijen. Hiervoor zijn dus geen middelen nodig vanuit het MRA Budget. In de begroting staan daarom geen bedragen vermeld bij de acties van het Platform Mobiliteit. Om toch een beeld te geven van wat het Platform Mobiliteit het komende jaar gaat doen, is hieronder per (groep van) actie(s) een beknopte omschrijving van de activiteiten gegeven. Daarnaast is een lijst opgenomen van acties en projecten die het Platform ook nog onderneemt, die geen expliciet onderdeel zijn van de MRA Agenda.

1.8	Knooppuntontwikkeling met als prioriteit de spoorcorridors Zaan en Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (SAAL) waar hoogfrequent rijden wordt ingevoerd

Het Platform Mobiliteit werkt samen met NS en ProRail aan de coördinatie van het spoorproduct, waarbij ook de integratie met andere systemen en samenwerking met de ruimtelijke sector een steeds grotere rol gaan spelen. Project 5.1 is een goed voorbeeld van dit type werkzaamheden.

5.1	Uitbreiding en verbetering knooppunt Schiphol Plaza
5.2	Een geïntegreerde lijnennetkaart van de MRA met een herkenbare lijnvoering op MRA-Schaal
5.3	Een aantrekkelijk, metropolitaan fietsnetwerk tot stand brengen door onder meer het aanleggen van ontbrekende schakels en verbetering van bestaande routes (afgerond)
5.4	Opstellen van een regionale bereikbaarheidsagenda voor alle soorten goederen via alle modaliteiten (afgerond)
5.6	De MRA-partners brengen de financiering van de capaciteitsvergroting van de A1 en A9 bij het Rijk onder de aandacht (afgerond)

Ook in 2018 werkt de MRA aan de infrastructuur in de regio. Er wordt samen met het Rijk, de Vervoerders en de spoorse partijen gewerkt aan verbetering van de verschillende netwerken weg, OV en fiets. Ook betere samenwerking op het gebied van goederenvervoer is onderwerp van gesprek: hoe kunnen we bestaande initiatieven beter verbinden, zodat de ambities voor een goede afwikkeling van het goederenvervoer in combinatie met wensen op het gebied van leefkwaliteit en veiligheid het beste waargemaakt kunnen worden? Zo blijft onze regio, inclusief de luchthavens, goed bereikbaar. Voor de onderdelen infrastructuur wordt nauw samengewerkt met de ruimtelijke sector. Gezien de grote druk op de mobiliteit en de woningmarkt is het extra belangrijk dat de wisselwerking tussen beide optimaal tot zijn recht komt.

5.7	De MRA stelt een innovatie- en duurzaamheidsagenda 'smart mobility' op. (afgerond)
5.8	Onderzoeken toekomstige bekostiging openbaar vervoer
5.9	Het efficiënter vormgeven van het stedelijk distributienetwerk (afgerond)
5.10	MRA-partijen stellen in samenwerking met het Rijk een multimodale regioregisseur aan.

Het beter benutten van het verkeer- en vervoersysteem is van groot belang, zo kan kostbare uitbreiding voorkomen worden, terwijl doorstroming en betrouwbaarheid wel verbeteren. Hierbij wordt uiteraard gebruik gemaakt van de nieuwste technologische ontwikkelingen, zowel aan de wegkant, als voertuigtechnieken. Ook bij wegwerkzaamheden is het goed benutten van bestaande mogelijkheden van groot belang. Omdat er in 2019 flinke werkzaamheden in het vooruitzicht zijn, is een goede regie hierop met een breed spectrum aan oplossingen een belangrijk onderdeel van de taken.

6.3	Borgen dat bij beslissingen over grote infrastructurele ingrepen en vestiging van grote watervragers de veranderende klimaatopgave wordt meegenomen in omgevingsvisies.

Nadruk bij dit onderwerp ligt bij de Omgevingsvisies. Daar waar verkeer en vervoer hier een concrete bijdrage kan leveren, gaat het Platform Mobiliteit hierover graag in gesprek.

7.1	Verbeteren van de bestuurlijke en ambtelijke samenwerking in de MRA
7.2	Structureel monitoren van relevante trends en ontwikkelingen op (inter)nationale en MRA-schaal (MRA Dashboard), met medeneming van signalen uit de samenleving
7.3	Om de betrokkenheid bij de opgaven van de MRA raadsleden, vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en de deelregio's te borgen gaan de MRA partners jaarlijks bijeenkomsten organiseren.

Het Platform Mobiliteit denkt ook in 2018 actief mee aan de optimalisering van de bestuurlijke en ambtelijke samenwerking en uiteraard de samenwerking met wetenschap en bedrijfsleven. Om de complexe en grote opgave te kunnen uitvoeren is een goede samenwerking tussen alle partijen een basisvereiste, en moeten we goed zicht hebben op de nieuwste trends en ontwikkelingen.

Overzicht van acties en projecten die het Platform Mobiliteit onderneemt, die niet expliciet zijn opgenomen in de MRA Agenda:

A.1	MIRT Rijk-Regio MIRT Algemeen
A.4	MIRT-Onderzoek Noordwestkant Amsterdam
A.5	MIRT-Onderzoek Oostkant Amsterdam
A.6	Bereikbaarheid van, in en naar de MRA
B.1	VERKEERSMANAGEMENT Praktijkproef Amsterdam
B.2	Bereikbaarheid Amsterdam
B.3	Regionaal Verkeersmanagement
C.1	WEGPROJECTEN Bereikbaarheid Lelystad Airport
C.2	Duinpolderweg/Bereikbaarheid Haarlemmermeer
C.3	Planstudie Verbinding A8/A9
C.4	Corridorstudie Amsterdam-Hoorn (MIRT Verkenning A7/A8)
C.5	Optimalisering verbinding Almere-Gooi-Utrecht
D.1	OPENBAAR VERVOER MRA Spoorcoördinatie

D.2	R-Net (Dienstregeling NS, stad/streek/BOR, e.d.)
E.1	Stedelijke Bereikbaarheid Almere/Knooppunt Almere centrum
E.2	Regionaal verkeersprognosemodel VENOM
E.3	MRA Elektrisch

6. MRA Algemeen

6.1 Inleiding

Waar het jaar 2017 grotendeels in het teken stond van het oprichten van het MRA Bureau, en in 2018 veel aandacht uit gaat naar het uitwerken van de werkprocessen, de organisatie van het MRA Congres, en de nasleep van de gemeenteraadsverkiezingen, zal in 2019 de MRA in volle vaart vooruit gaan. De nieuwe bestuurders zijn dan grotendeels ingewerkt, de nieuwe MRA Agenda gaat zijn vorm krijgen, de grote nieuwe programma's staan dan in de steigers en de discussie over de integraliteit tussen die programma's krijgt vorm. Een jaar kortom waarin het MRA Bureau flink aan de slag gaat.

6.2 Samenstelling en werkwijze

Het MRA Bureau heeft geen eigen rechtspersoonlijkheid, en heeft zelf geen mensen in dienst. Iedereen die voor het MRA Bureau werkt, wordt naar het MRA Bureau gedetacheerd vanuit een van de samenwerkende MRA-partners.

De directeur en directiesecretaris vormen het gezicht en eerste aanspreekpunt van het MRA Bureau, en vormen het secretariaat van de Regiegroep van de MRA en de Agendacommissie.

De kern van het MRA Bureau bestaat uit de secretarissen van de Platforms Economie, Ruimte en Mobiliteit. Zij zijn verantwoordelijk voor agendasetting binnen de Platforms, en voor het proces van het maken van bestuurlijke afspraken binnen de Platforms. Zij zorgen voor afstemming met de programmamanagers en projectmanagers die verantwoordelijk zijn voor programma's en projecten die vanuit hun Platform worden aangestuurd en gefinancierd, en zijn verantwoordelijk voor de integrale afstemming tussen de Platforms op operationeel niveau. Daarnaast voert het bureau het secretariaat van de regiegroep en de agendacommissie.

Daarnaast heeft het MRA Bureau een adviseur voor het betrekken van Raden en Staten en een communicatieadviseur. Zij zijn verantwoordelijk voor twee andere speerpunten van de MRA-samenwerking: het beter betrekken van Raads- en Statenleden en het verbeteren van de communicatie en transparantie. Hiertoe worden bijeenkomsten georganiseerd (conferenties, congressen, bestuurlijke bijeenkomsten, raads- en statenledenbijeenkomsten), worden (gemeenteraadsbijeenkomsten van) gemeenten bezocht voor informatieve presentaties, worden nieuwsbrieven gemaakt, een website onderhouden, enzovoort.

Verder bestaat het MRA Bureau uit een aantal staffuncties. Er is een officemanager / directiesecretaresse, een financieel adviseur en er zijn projectsecretarissen, die zowel ondersteuning geven bij het dagelijkse functioneren van het MRA Bureau als bij concrete projecten en programma's.

In de begroting van MRA Algemeen is voorzien in een aantal 'vaste' functies die behoren tot de kern van het bureau (zie hierboven). Daarnaast is een budget voor (co-)financiering opgenomen van

programmamanagement of projectmanagement. De samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam is een samenwerking vanuit de inhoud. Projecten en programma's vormen de kern, want zij helpen de inhoudelijke doelen te realiseren. Om projecten of programma's van de grond te krijgen en uitgevoerd te krijgen is goed project- en programmamanagement nodig. Waar mogelijk zou dit zo veel mogelijk vanuit MRA-partners ter beschikking moeten worden gesteld. Waar dit niet mogelijk is, is vanuit het MRA Bureau een budget beschikbaar voor (co-)financiering. Er werken vanuit de verschillende partners veel mensen in de gemeente- en provinciehuizen aan MRA-projecten en programma's. Op het MRA Bureau wordt elke dinsdagochtend een ambtelijke bijeenkomst georganiseerd voor het MRA-netwerk, waarin concrete inhoudelijke punten worden besproken en aan elkaar verbonden.

6.3 Taken MRA Bureau

Het MRA Bureau is verantwoordelijk voor het faciliteren en verbeteren van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam. Belangrijke taken daarbij zijn het begeleiden van de processen van bestuurlijke besluitvorming, het (coördineren van het) uitvoeren van de MRA Agenda, het vergroten van de betrokkenheid van raads- en statenleden, het verbeteren van de transparantie en communicatie en het verstevigen van de integraliteit van de samenwerking. Zoals gezegd is de MRA Agenda hierbij leidend, en geeft het convenant de kaders waarbinnen de samenwerking zijn beslag krijgt. De MRA Agendacommissie is verantwoordelijk voor de dagelijkse bestuurlijke aansturing van het MRA Bureau.

6.4 Werkzaamheden 2019

De organisatie van het MRA Bureau staat inmiddels, en ook alle werkprocessen die in rol spelen in de MRA samenwerking krijgen steeds meer vorm. In 2018 is de rol van de Agendacommissie intensiever geworden, en krijgen een aantal grote programma's steeds meer vorm (energietransitie, circulaire economie, bereikbaarheid van in en naar de MRA, bouwen en wonen, enzovoort). In 2019 zal de MRA in volle vaart vooruit gaan. De nieuwe bestuurders zijn inmiddels grotendeels ingewerkt, de nieuwe MRA Agenda gaat zijn vorm krijgen, de genoemde grote nieuwe programma's staan in de steigers en de discussie over de integraliteit tussen die programma's krijgt vorm.

Het MRA Congres van oktober 2018 heeft richting gegeven aan de nieuwe MRA Agenda, en het traject om tot deze agenda te komen is in 2019 een van de grote opgaven. Met dit traject hangen een groot aantal bijeenkomsten samen in de MRA deelregio's en een MRA bestuurders conferentie.

In maart zijn daarnaast verkiezingen voor Provinciale Staten. Dat betekend dat het MRA Bureau inwerkprogramma's zal maken voor de nieuwe statenleden, waarin zij worden meegenomen in de wereld van de MRA samenwerking.

Met het aantrekken van een nieuwe coördinator voor de Europastrategie in 2018 zal in 2019 ook deze strategie zijn vorm krijgen en uitgevoerd gaan worden. Uiteraard wordt daarbij nauw samengewerkt met de MRA Lobbystrategie.

Bijlage 1: Gedetailleerde begroting MRA 2019

Overzicht begroting Metropoolregio Amsterdam 2019

concept

Uitgaven	2018	**2019**
Uitvoering werkplan MRA Platform Economie	€ 4.950.000	€ 4.950.000
Uitvoering werkplan MRA Platform Ruimte	€ 1.200.000	€ 1.200.000
Uitvoering werkplan MRA Platform Mobiliteit	€ 0	€ 0
Uitvoering thema's Agendacommissie (Europa, Lobby, etc)	€ 0	€ 75.000
MRA Bureau	€ 1.969.000	€ 1.969.000
Algemene reserve	€ 7.158	€ 46.847
totale uitgaven	**€ 8.126.158**	**€ 8.240.847**

Inkomsten		
Gemeenten: €1.50 per inwoner*	€ 3.616.440	€ 3.688.943
Prov. Noord-Holland: gelijke bijdrage Amsterdam	€ 1.250.436	€ 1.283.844
Prov. Flevoland: gelijke bijdrage Almere	€ 297.218	€ 305.996
Gemeente Amsterdam: extra bijdrage Platform Economie	€ 1.439.532	€ 1.439.532
Provincie Noord-Holland: extra bijdrage Platform Economie	€ 1.439.532	€ 1.439.532
Vervoerregio Amsterdam: extra bijdrage Traineepool	€ 83.000	€ 83.000
totale inkomsten	**€ 8.126.158**	**€ 8.240.847**

**peildatum = 1 januari van het voorgaande jaar. Voor 2018 is met het aantal van 1 januari 2016 gerekend, omdat voor 2017 per abuis met het aantal van 2017 was gerekend. Voor 2019 is conform afspraken met het aantal van 1 januari 2018 gerekend.*

Overzicht begroting Metropoolregio Amsterdam 2019

MRA Agenda actienummer	Omschrijving MRA Agenda actie	Begroting Economie 2019	Begroting Ruimte 2019	Begroting Mobiliteit 2019	Totaal Begroting 2018	Totaal Begroting 2019
Ruimte geven aan wonen en werken						
1.1 en 1.2	Alle MRA-gemeenten maken afspraken over afstemming en programmering woningbouw. Alle MRA-gemeenten geven aan welke binnenstedelijke locaties komende 4-10 jaar ter beschikking komen.		**€ 90.000**		€ 90.000	**€ 90.000**
1.3	Uitvoering geven aan de Vastgoedmarketingstrategie van de MRA om internationale investeerders aan te trekken.	**€ 200.000**			€ 150.000	**€ 200.000**
1.4	De MRA-gemeenten onderzoeken bestaande jaren 70- en 80-wijken op behoeften en mogelijkheden vanuit de zorgvraag en vergrijzing en delen kennis over de preventie van sociale problemen in verouderde wijken.		**pm**		€ 0	**pm**
1.5	Transformatie van kantoren, bedrijven naar (tijdelijke) woon- en werkruimte met veel aandacht voor de leefkwaliteit, bijvoorbeeld door flexibelere bestemminngsplannen	**€ 270.000**			€ 270.000	**€ 270.000**
1.6	Transformatie en/of herstructurering verouderd glastuinbouwgebied bij Greenport Aalsmeer, bijvoorbeeld naar woon- en werkruimte.	**€ 0**			€ 0	**€ 0**
1.7	In 2016 hebben het Rijk, de luchtvaartsector en regionale overheden in de regio rondom Schiphol bestuurlijke afspraken gemaakt in het ‘wonen en vliegen’ dossier. Doel van de afspraken is om meer ruimte te geven aan decentrale overheden om tegemoet te komen aan de grote woningbouwopgave in de MRA, zonder verslechtering van de positie van de luchthaven Schiphol. Inmiddels werken partijen de gemaakte afspraken uit in daartoe geëigende regelgeving. De verwachting is dat de uitwerking op korte termijn kan worden afgerond en nieuwe regelgeving in werking zal treden.	**€ 0**			€ 0	**€ 0**
1.8	Knooppuntontwikkeling met als prioriteit de spoorcorridors Zaan en Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (SAAL) waar hoogfrequent rijden wordt ingevoerd.			**€ 0**	€ 0	**€ 0**
1.9	De regionale hotelstrategie 2016-2020 op korte termijn herijken, en op middellange termijn uitbouwen tot een Regionale Accomodatiestrategie.	**€ 150.380**			€ 150.380	**€ 150.380**
1.10	Gezamenlijk uitvoering geven aan de Strategische agenda Toerisme in de MRA 2025 en het daarbij behorende Actieprogramma Toerisme (incl. ABHZ)	**€ 450.000**			€ 450.000	**€ 450.000**
1.11 (nieuwe actie)	Het versnellen van de woningbouwproductie in de MRA voor 60.000 nieuwe woningen van 2017 t/m 2020.		**€ 60.000**		€ 60.000	**€ 60.000**

MRA Agenda actienummer	Omschrijving MRA Agenda actie	Begroting Economie 2019	Begroting Ruimte 2019	Begroting Mobiliteit 2019		Totaal Begroting 2018	Totaal Begroting 2019
Slimmer en innovatiever werken							
2.1	MRA Start-up, met gebruikmaking van (succesvolle) producten Start-up Amsterdam	**pm**				pm	**pm**
2.2	De MRA-partijen maken op regionaal niveau afspraken over studentenhuisvesting en huisvesting voor pas afgestudeerden en internationale kenniswerkers (is tevens onderdeel van actie 1.1)	**via actie 2.10**	**€ 0**			€ 10.000	**€ 0**
2.3 vervalt	(nut en noodzaak onvoldoende aangetoond)	**€ 0**				€ 100.000	**€ 0**
2.4	Locaties aanwijzen in de nabijheid van de internetknooppunten in de MRA waar datacenters zich kunnen vestigen met aandacht voor energievoorziening en een optimale benutting van restwarmte.	**pm**	**€ 40.000**			€ 30.000	**€ 40.000**
2.5 t/m 2.8	De MRA richt zich op een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt en het permanent scholen en opleiden van werknemers, om permanent een goed opgeleide beroepsbevolking te hebben in een snel veranderende economie	**€ 250.000**				€ 400.000	**€ 250.000**
2.9	Het in triple-helix organiseren van de samenwerking overheden-bedrijfsleven-kennisinstellingen, met als doel de innovatie-kracht te versterken, en het realiseren van de vijf maatschappelijke uitdagingen van de Amsterdam Economic Board (gezondheid, mobiliteit, human capital, digitale connectiviteit en circulair). Via het organiseren van prijsvragen worden bedrijven en kennisinstellingen uitgedaagd om op bedrijfsmatige en innovatieve wijze bij te dragen aan het realiseren van de vijf Board-uitdagingen	**€ 2.440.000**				€ 2.614.000	**€ 2.440.000**
2.10	Samen met universiteiten en hogescholen uitvoering geven aan het programma Open Amsterdam, gericht op het aantrekken van internationaal talent. Via INAmsterdam ondersteuning geven aan de Internationale nieuwkomers	**€ 350.000**				€ 0	**€ 350.000**
De leefkwaliteit verbeteren							
3.1	Een actieprogramma opstellen en uitvoeren voor het metropolitane landschap.		**€ 20.000**			€ 100.000	**€ 20.000**
3.2	Onderzoek doen naar een landschapsfonds en een landschapscompensatieregeling voor de MRA.		**€ 80.000**			€ 30.000	**€ 80.000**
3.3	Een regionaal plan voor afstemming van evenementen waarbij rekening wordt gehouden met een optimale verdeling van overlast en inkomsten die bijdragen aan het beheer van gebieden.		**€ 40.000**			€ 30.000	**€ 40.000**
3.4	Een verkenning uitvoeren naar de metropolitane potentie van het Markermeer-IJmeer voor de doelstellingen van de MRA.		**€ 40.000**			€ 0	**€ 40.000**

MRA Agenda actienummer	Omschrijving MRA Agenda actie	Begroting Economie 2019	Begroting Ruimte 2019	Begroting Mobiliteit 2019		Totaal Begroting 2018	Totaal Begroting 2019
3.5	Een curator aanstellen voor het landschap, te beginnen met Waterland als voorbeeldproject, die in 10 jaar tijd het landschap op de kaart zet voor recreanten en toeristen.		**€ 40.000**			€ 0	**€ 40.000**
3.6	De MRA-partners voeren een quick scan uit voor lopende landschappelijke projecten (zoals de Markermeerdijken) om na te gaan in hoeverre de in deze agenda gemaakte keuzes en acties daarin meegenomen worden.		**€ 10.000**			€ 0	**€ 10.000**
3.7 vervalt	(komt terug in groot aantal MRA acties)						
3.8	De samenwerking in het sociale domein verkennen, gericht op de onderkant van de Arbeidsmarkt, verwarde mensen in de stad en gezondheidsverschillen.						
3.9 vervalt	(samengevoegd met 1.4)						
3.10	De MRA-partners geven uitvoering aan de Cultuurimpuls MRA, die zich richt op afstemming en versterking van het cultuuraanbod en toeristische profilering op MRA-schaal, en nieuwe functies voor leegstaande monumenten en erfgoedstructuren biedt	**Cofinanciering vanuit actie 1.10**				Cofinanciering vanuit actie 1.10	**Cofinanciering vanuit actie 1.10**
Versnellen van de transitie naar een schone economie							
4.1 **4.2** **4.3** **4.4** **4.5** **4.6** **4.7**	Een plan opstellen met koplopers in het bedrijfsleven voor het circulair maken van grondstoffenketens in de regio. Roadmap opstellen voor versnelling en vereenvoudiging van vergunningverlening en aanpassing wetgeving De Westas, grondstoffenrotonde Zaanstad, Gooi en Vechtstreek, Schiphol Trade Park en Floriade Almere aanwijzen als pilotgebieden voor circulaire economie. Een MRA-brede grondstoffenatlas opstellen, met grondstoffenanalyse. De MRA wijst plekken aan voor tijdelijke opslag van hoogwaardige bouwmaterialen die vrijkomen bij sloop en zet een digitale marktplaats op om dit sloopafval op regioschaal weer te verhandelen Inventarisatie van braakliggende terreinen die in de komende 5 tot 10 jaar gebruikt kunnen worden voor de opwerking van zonne-energie of voor de verbouw van gewassen zoals vlas, hennep, olifantsgras en hop voor bio-based producten Onderzoeken van de regionale afvalinzameling- en verwerking en voorstellen doen voor verbetering.	**€ 300.000**				€ 300.000	**€ 300.000**
4.8	Opstellen en uitvoeren van een regionale programma voor energie waarin de MRA-partners invulling geven aan het landelijke Energieakkoord en een bijdrage aan de Nationale Energieatlas.		**€ 32.500**			€ 50.000	**€ 32.500**
4.9	Opschalen van pilots van slimme en flexibele energiesystemen zoals smart grids, waarbij vraagsturing en energieopslag een rol spelen.		**€ 50.000**			€ 30.000	**€ 50.000**

MRA Agenda actienummer	Omschrijving MRA Agenda actie	Begroting Economie 2019	Begroting Ruimte 2019	Begroting Mobiliteit 2019		Totaal Begroting 2018	Totaal Begroting 2019
4.10	Uitbreiden en verknopen van warmte/koudenetwerken in de MRA voor grotere efficiëntie en aansluiting van 300.000 extra woningequivalenten.		**€ 57.500**			€ 50.000	**€ 57.500**
4.11	Opstellen en uitvoeren van een regionaal programma voor het versnellen van energiebesparing.		**€ 40.000**			€ 40.000	**€ 40.000**
Beter verbinden							
5.1	Uitbreiding en verbetering knooppunt Schiphol Plaza			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.2	Eén geïntegreerde lijnennetkaart van de MRA met een herkenbare lijnvoering op MRA-schaal			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.3	Eén aantrekkelijk, metropolitaan fietsnetwerk tot stand brengen door onder meer het aanleggen van ontbrekende schakels en verbetering van bestaande routes.			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.4 (5.4 en 5.9)	Opstellen van een bereikbaarheidsagenda voor goederen, waarbij ook nadrukkelijk aandacht is voor efficiënte en schone stedelijke distributie met zo min mogelijk hinder			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.5	Onderzoeken welke nieuwe infrastructuurinvesteringen prioriteit hebben na 2025, zoals uitbreiding metronet, de IJmeerverbinding, A1, N23 en voltooiing van een 2e ring rond Amsterdam		**€ 0**	**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.6 vervalt	(loopt al via andere projecten)			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.7	De MRA stelt een innovatie- en duurzaamheidsagenda 'smart mobility'op			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.8 vervalt	(is al afgerond)			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.9 vervalt	(samengevoegd met 5.4)			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
5.10	MRA-partijen stellen in samenwerking met het Rijk een multimodale regioregisseur aan			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
De metropool klimaatbestendiger maken							
6.1	Een regionaal plan uitwerken voor de waterhuishouding waarin maatregelen staan op het gebied van calamiteitenvoorzieningen, waterberging, meerlaagse waterveiligheid, waterkwaliteit, verzilting van de landbouwgronden, bodemdaling en beperking van het watergebruik, onder meer in samenwerking met het Nationaal Deltaprogramma en andere rijksprogramma's		**€ 100.000**			€ 100.000	**€ 100.000**
6.2 vervalt	(samengevoegd met 6.1)					€ 0	**€ 0**
6.3 vervalt	(samengevoegd met 6.1)			**€ 0**		€ 0	**€ 0**
6.4	Samenwerken met kennisinstituten en benutten van manifestaties zoals de Floriade 2022, om innovaties voor waterbestendigheid en voedselvoorziening in de regio te stimuleren en start-ups aan te trekken die zich op dit onderwerp richten.					€ 0	**€ 0**
De Metropool wendbaarder maken							
7.1	Verbeteren van de bestuurlijke en ambtelijke samenwerking in de MRA.					€ 0	**€ 0**

MRA Agenda actienummer	Omschrijving MRA Agenda actie	Begroting Economie 2019	Begroting Ruimte 2019	Begroting Mobiliteit 2019		Totaal Begroting 2018	Totaal Begroting 2019
7.2	Structureel monitoren van relevante trends en ontwikkelingen op (inter)nationale en MRA-schaal (MRA dashboard), met medeneming van signalen uit de samenleving.	**€ 150.000**				€ 150.000	**€ 150.000**
7.3	Om de betrokkenheid bij de opgaven van de MRA raadsleden, vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en de deelregio's te borgen gaan de MRA-partners jaarlijks bijeenkomsten organiseren.					€ 0	**€ 0**
Overige kosten / activiteiten							
nvt	Europa	**€ 0**				€ 0	**€ 0**
nvt	Detailhandel	**€ 0**				€ 0	**€ 0**
nvt	Budget voor urgente nieuwe projecten	**€ 389.620**	**€ 110.000**			€ 505.620	**€ 499.620**
nvt	Activiteiten, niet zijnde acties uit de MRA Agenda: thema's en werkzaamheden Bouwen en Wonen: onderzoeken (waaronder WiMRA), analyse, monitoring, marketing, communicatie, etc.		**€ 340.000**			€ 340.000	**€ 340.000**
nvt	Activiteiten, niet zijnde acties uit de MRA Agenda: werkzaamheden Metropolitaan Landschap m.b.t., onderzoek, monitoring, communicatie, events		**€ 0**			€ 70.000	**€ 0**
nvt	Activiteiten, niet zijnde acties uit de MRA Agenda: Werkzaamheden duurzaamheid m.b.t. onderzoek, monitoring, communicatie, events		**€ 50.000**			€ 60.000	**€ 50.000**
nvt	Vergaderkosten / bijeenkomsten Platform Ruimte		**€ 0**			€ 10.000	**€ 0**

TOTAAL	**€ 4.950.000**	**€ 1.200.000**	**€ 0**	**€ 6.150.000**	**€ 6.150.000**
	Platform Economie	Platform Ruimte	Platform Mobiliteit	Totaal 2018	Totaal 2019

Gedetailleerde begroting MRA Bureau 2019

Omschrijving	Begroting 2018	Begroting 2019
Personele lasten		
Budget 'vast' personeel MRA Bureau	€ 793.000	€ 793.000
Budget Programma- en Projectmanagers	€ 500.000	€ 500.000
Budget Traineepool MRA	€ 166.000	€ 166.000
Totaal personele lasten	***€ 1.459.000***	***€ 1.459.000***
Bureaukosten		
Huisvesting, ICT en ondersteuning	€ 100.000	€ 100.000
Vergader-, bureau- en OV kosten	€ 110.000	€ 110.000
Communicatie- en representatie budget	€ 80.000	€ 80.000
Totaal bureaukosten	***€ 290.000***	***€ 290.000***
Congres- en Onderzoek		
Bestemmingsreserve: MRA Congres	€ 80.000	€ 80.000 *
Onderzoeksbudget	€ 60.000	€ 60.000
State of the Region	€ 80.000	€ 80.000
Totaal Congres- en Onderzoek	***€ 220.000***	***€ 220.000***
Totaal begroting MRA Bureau	€ 1.969.000	**€ 1.969.000**

** elke twee jaar wordt een MRA congres georganiseerd. De kosten hiervoor bedragen ongeveer 160.000 euro. Deze kosten worden verdeeld over twee jaar opgenomen in de begroting, waarbij het in het jaar dat er geen congres wordt georganiseerd (zoals bijvoorbeeld 2019) in feite een bestemmingsreserve betreft voor het MRA Congres in in het jaar erna (2020 in dit voorbeeld)*

Bijlage 2: Cyclus Planning & Control 2019

PM: volgt zodra de notitie Planning & Control is vastgesteld in de eerste Agendacommissie na de zomer

Bijlage 3: Samenstelling van de Platforms

Samenstelling van het Platform Economie

- Udo Kock (vz)- Amsterdam, deelregio Amsterdam, tevens lid Agendacommissie namens Platform Economie
- Jaap Bond (vice vz), provincie Noord-Holland
- Jan-Nico Appelman, provincie Flevoland
- Adam Elzakalai - Haarlemmermeer, deelregio Amstelland-Meerlanden
- Janneke Sparreboom - Lelystad, deelregio Flevoland
- Wimar Jaeger - Hilversum, deelregio Gooi en Vechtstreek
- Cora Yfke Sikkema - Haarlem, deelregio Zuid-Kennemerland
- Maaike Veeningen - Almere, deelregio Flevoland
- Mario Hegger - Purmerend, deelregio Zaanstreek-Waterland
- Gerard Ram - Zaanstad, deelregio Zaanstreek-Waterland
- Floor Gordon - Amstelveen, deelregio Amstelland-Meerlanden
- Jeroen Verwoort - Velsen, deelregio IJmond

Samenstelling van het Platform Ruimte

- Joke Geldhof (vz), provincie Noord-Holland
- Marieke van Doorninck (vice vz) - Amsterdam, deelregio Amsterdam
- Floor Gordon - Amstelveen, deelregio Amstelland-Meerlanden
- Adam Elzakalai - Haarlemmermeer, deelregio Amstelland-Meerlanden
- Maaike Veeningen - Almere, deelregio Flevoland
- Thijs Kroese - Purmerend, deelregio Zaanstreek-Waterland
- Jan de Reus, provincie Flevoland
- Alexander Luijten - Gooise meren, deelregio Gooi en Vechtstreek
- Jop Fackeldey, provincie Flevoland, trekker PHO Duurzaamheid
- Peter Schot - Lelystad, deelregio Flevoland
- Serge Ferraro - Beverwijk, deelregio IJmond
- Lex Scholten - Diemen, deelregio Amstel-Meerlanden, trekker PHO Wonen
- Floor Roduner - Haarlem, deelregio Zuid-Kennemerland
- Rolf Steenwinkel - Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
- Hans Krieger - Zaanstad, deelregio Zaanstreek-Waterland
- Adnan Tekin, provincie Noord-Holland, trekker PHO Metropolitaan Landschap

Samenstelling van het Platform Mobiliteit

- Elisabeth Post (vz), provincie Noord-Holland, tevens lid Agendacommissie namens Platform Mobiliteit
- Derk Reneman (vice vz), Vervoerregio Amsterdam, tevens lid Agendacommissie namens Platform Mobiliteit
- Jan Hoek, gemeente Almere
- Sharon Dijksma, gemeente Amsterdam
- Bob Demoet, Rijkswaterstaat West-Nederland Noord
- Jan de Reus, provincie Flevoland

Bijlage 4: Organogram MRA-samenwerking

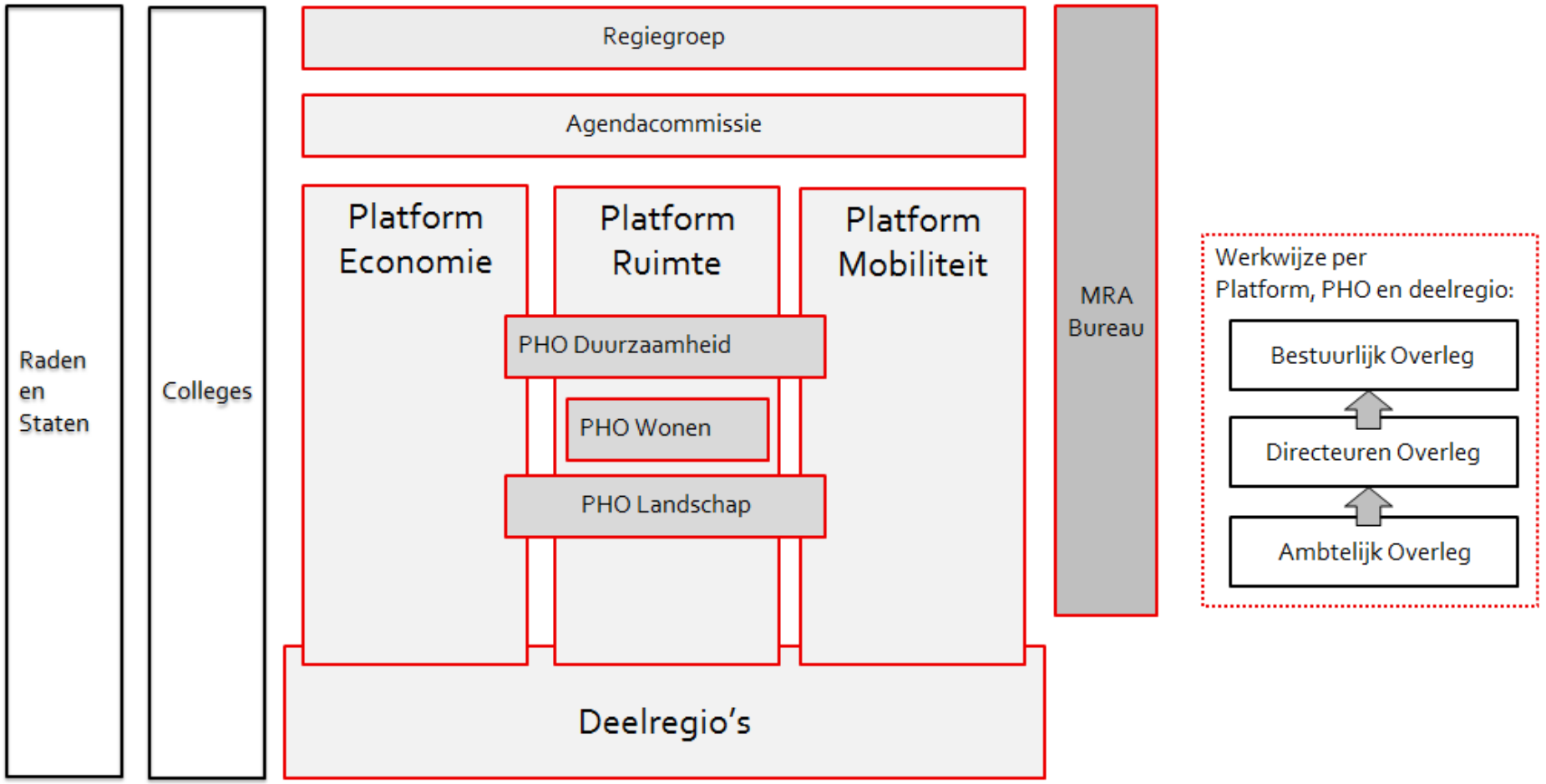

Bijlage 5: Weekplanning 2019

PM (volgt in definitieve versie bij verzending stukken Regiegroep na de zomer)

Bijlage 6: STOPLICHTENMODEL ACTIES MRA AGENDA PER 07-07-2017

STOPLICHTENMODEL ACTIES MRA AGENDA PER 13-07-2018

Actie	Omschrijving	R, EU, I	MRA platform	Betrokken organisaties	Bestuurlijk trekker	Verantwoordelijk manager	Ambtelijk projectleider	Status
	Ruimte geven aan wonen en werken							
1.1	Alle MRA-gemeenten maken afspraken over afstemming en programmering woningbouw. Alle MRA-gemeenten geven aan welke binnenstedelijke locaties komende 4-10 jaar ter beschikking komen.		Ruimte	Amsterdam, NH, Flevoland, Haarlem, MRA deelregio's, woningcorporaties, projectontwikkelaars	**Marieke van Doorninck, Joke Geldhof, Jan de Reus, Floor Roduner**	**Piet Eilander**, Johan Fuite, Bregje van Beekvelt, Maaike Patist	**Charlotte Hilbrand** c.hilbrand@amsterdam.nl , Delia Hoffman, Maaike Stoop	Fase: De viewer is gepubliceerd. Het overdrachtsdocument met kwalitatieve aspecten en de consequenties voor thema's als mobiliteit, energietransitie, circulaire economie, landschap is gereed. Er wordt nu gewerkt aan een gespreksmethodiek om de complexe samenhang te kunnen bespreken in september 2018. Relaties: Met vrijwel alle ontwikkelrichtingen, specifiek met Acties 1.2, 1.3, 1.5, 1.12, 2.2, 4.8 en 5.5 en het Programma Bouwen en Wonen
1.2	*Alle MRA-gemeenten geven aan welke binnenstedelijke locaties komende 4-10 jaar ter beschikking komen.*							Opgenomen in 1.1
1.3	Uitvoering geven aan de Vastgoedmarketingstrategie van de MRA om internationale investeerders aan te trekken.	I	Economie	Amsterdam, PRES partners marktpartijen zoals SADC, AAA, Port of Amsterdam, Omala	**Adam Elzakalai**	**GJ Put**, A. Vogel,	**Lex Brans,** a.brans@amsterdam.nl	Fase: De actualisatie van de programma-aanpak Vastgoedmarketing. Is vastgesteld in platform Economie en in uitvoering. Relaties met Acties 1.1 en 1.5 Internationaal: Gericht op buitenlandse investeerders, mede via internationale beurzen
1.4	De MRA-gemeenten onderzoeken bestaande jaren 70- en 80- wijken op behoeften en mogelijkheden vanuit de zorgvraag en vergrijzing en delen kennis over de preventie van sociale problemen in verouderde wijken.		Ruimte	Purmerend, Lelystad, Almere woningbouwcorporaties, Vereniging eigen huis, Zorgverzekeraars	**Thijs Kroese**, **Peter Schot, Maaike Veeningen**	**Joktan Cohen,** Wim Kwekkeboom, Harry Zondag	**Annemiek Molenaar**, jm.molenaar@purmerend.nl **Hinde Dijkhuis, Floris van Slijpe**	Fase: Het Plan van aanpak is in ontwikkeling inclusief financieel voorstel en wordt september 2018 voorgelegd aan platform Ruimte. Financiële middelen zijn gereserveerd in de begroting Ruimte 2018 Knelpunt: Er is capaciteit nodig om kaartmateriaal voor de hele MRA te ontwikkelen. Relatie met het programma Bouwen en Wonen
1.5	Transformatie van kantoren, bedrijven naar (tijdelijke) woon- en werkruimte met veel aandacht voor de leefkwaliteit, bijvoorbeeld door flexibelere bestemminngsplannen		Economie, Ruimte	Noord-Holland, MRA-partners, projectontwikkelaars, marktpartijen	**Jaap Bond**, **Marieke van Doorninck**	**Stan Kaatee**, Piet Eilander	**Geert-Jan Put**, gj.put@lelystad.nl Martin van den Oever	Fase: Actie 1.5 maakt onderdeel uit van Uitvoeringsprogramma Plabeka 3.0. De Plabeka monitor is vastgesteld in platform Economie De monitor laat zien dat op korte termijn nieuwe afspraken gemaakt moeten worden t.a.v. de ruimte voor kantoren, omdat in sommige regio's de frictieleegstand wordt bereikt. Relaties met Acties 1.1, 1.2, 1.3 en ontwikkelrichting 5
1.6	Transformatie en/of herstructurering verouderd glastuinbouwgebied bij Greenport Aalsmeer, bijvoorbeeld naar woon- en werkruimte.		Economie, Ruimte	Greenport, Noord-Holland, Flora Holland, LTO, marktpartijen, Zuid-Holland, Aalsmeer, Haarlemmermeer, Uithoorn, Amstelveen, Nieuwkoop, Kaag en Braassem	**Jaap Bond**, Adam Elzakalai	**Henk de Ruiter**	**Sander van Voorn**, svanvoorn@greenportaalsmeer.nl , Debby de Rijk	Fase: Actie 1.6 maakt onderdeel uit van het uitvoeringsprogramma Ruimtelijke Visie Greenport Aalsmeer. (http://www.greenportaalsmeer.nl/media/100706/definitieve-uitvoeringsagenda-ruimtelijke-visie-2016-2020.pdf In de begroting Ruimte 2018 zijn middelen geresereevrd. Er wordt gewerkt aan een voorstel om de regionale afstemming m.b.t. transformatie, Plabeka, afspraken Schiphol en kansen voor energietransitie en recreaties te onderzoeken

								Relaties met Acties 1.2, 1.5 en 2.1 en ontwikkelrichting 4 (www.lettigrow.org)
1.7	In 2016 hebben het Rijk, de luchtvaartsector en regionale overheden in de regio rondom Schiphol bestuurlijke afspraken gemaakt in het 'wonen en vliegen' dossier. Doel van de afspraken is om meer ruimte te geven aan decentrale overheden om tegemoet te komen aan de grote woningbouwopgave in de MRA, zonder verslechtering van de positie van de luchthaven Schiphol. Inmiddels werken partijen de gemaakte afspraken uit in daartoe geëigende regelgeving. De verwachting is dat de uitwerking op korte termijn kan worden afgerond en nieuwe regelgeving in werking zal treden.	R	Ruimte, Economie	Noord-Holland, Amsterdam, Haarlemmermeer, Schiphol, KLM, gemeenten binnen de 20KE-contour.	**Joke Geldhof**, Udo Kock, Adam Elzakalai	**Bregje van Beekvelt**, Piet Eilander	**Titus Ahrens**, ahrensh@noord-holland.nl Jaap Kersten	Fase: De uitwerking van de regelgeving is onderwerp van gesprek tussen Rijk en MRA. Het nieuwe luchtvaartindelingsbesluit (LIB) is per 1 januari 2018 van kracht. Deze actie zal in de loop van 2018 worden geherformuleerd Relaties met Acties Wonen 1.1, 1.2, etc… R: Afspraken met I&M en BZK
1.8	Knooppuntontwikkeling met als prioriteit de spoorcorridors Zaan en Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (SAAL) waar hoogfrequent rijden wordt ingevoerd.	R	Ruimte, Mobiliteit	Noord-Holland, NS, Prorail, marktpartijen, kennisinstitutengemeenten langs de Zaan- en Schipholcorridor en Kennemerlijn	**Joke Geldhof**, Maaike Veeningen + Platform Mobiliteit,	**Bregje van Beekvelt**, Ronald Kramer	**Jaap van Opstal**, opstalj@noord-holland.nl , Rowena Kuijper	Fase: Zaancorridor, Kennemerlijn en OV Saal corridor zijn in onderzoek. In december 2017 heeft platform Ruimte afgesproken om de Schipholcorridor op te pakken in relatie tot Enter NL. Er zijn middelen gereserveerd in de begroting Ruimte 2018. Relaties met 1.1, 1.2, 1.5, 2.1 en ontwikkelrichting 5. Rijk: Maakt onderdeel uit van MRA Spoor, OV Toekomstbeeld en MRA Bereikbaarheid (Zuidwest)
1.9	De regionale hotelstrategie 2016-2020 op korte termijn herijken, en op middellange termijn uitbouwen tot een Regionale Accomodatiestrategie.	I	Economie	MRA partners	**Mario Hegger,** Ed Rentenaar	**Stan Kaatee, Geert-Jan Put en Alexandra van Olst**	**Rieneke Kanne**, r.van.schie@metropoolregioamsterdam.nl , Remco Rienties, René van Schie	Fase: De regionale accommodatie- en leisure strategie is vastgesteld in platform Economie. De uitwerking wordt in septemer in de platforms Economie en Ruimte geagendeerd. Relaties met Acties 1.2 en 1.10 I: Betrekken buitenlandse investeerders
1.10	Gezamenlijk uitvoering geven aan de Strategische agenda Toerisme in de MRA 2025 en het daarbij behorende Actieprogramma Toerisme	I	Economie	ABHZ partners, Amsterdam Marketing	**Vacature**	**Stan Kaatee, Geert-Jan Put en Alexandra van Olst**	**Remco Rienties**, r.rienties@metropoolregioamsterdam.nl	Fase: Het Uitvoeringsprogramma is geactualiseerd in platform Economie en in uitvoering. Relaties met Acties 3.7, 3.10 en ontwikkelrichting 5 I: Afspraken met internationale touroperators/investeerders
1.11	Het versnellen van de woningbouwproductie in de MRA voor 60.000 nieuwe woningen van 2016 t/m 2020.	R	Ruimte	Portefeuillehoudersoverleg Bouwen & Wonen, woningcorporaties en marktpartijen	**Laurens Ivens, Maaike Veeningen**	**Bregje van Beekvelt**	**Lex Brans,** a.brans@amsterdam.nl Lisan Wilkens, Jan Jaap Visser	Fase: Actie 1.11 is in uitvoering als onderdeel van het programma Bouwen en Wonen.. R: Actie 1.11 is betrokken bij de BO MIRT afspraken. Er is een relatie met het programma Bouwen en Wonen, Programma Energietransitie en het Programma Bereikbaarheid
	Slimmer en innovatiever werken							
2.1	MRA Start-up, met gebruikmaking van (succesvolle) producten Start-up Amsterdam	I	Economie	Haarlem, Hilversum, Amsterdam, bedrijfsleven, start-up delta EU	**Cora-Yfke Sikkema**, Wimar Jaeger	**Jorien Kaper**	**Ellen van der Vossen**, evossen@haarlem.nl **Ruben Nieuwenhuis**	Fase: Voorstel voor vervolgaanpak is december 2017 in platform Economie geaccordeerd en in uitvoering. I: Afspraken met steden wereldwijd
2.2	De MRA-partijen maken op regionaal niveau afspraken over studentenhuisvesting en huisvesting voor pas afgestudeerden en internationale kenniswerkers	I	Economie, PHO Wonen	Haarlem, IN Amsterdam, Almere, Zaanstad, PHO Wonen, woningbouwcorporaties,	**Marie Thérèse Meijs,** Cora-Yfke Sikkema	**Bregje van Beekvelt**, Stan Kaatee	**Internationaal talent: Noor Hulskamp**, n.hulskamp@amsterdam.nl	Fase: Plan van aanpak Huisvesting Internationaal Talent in uitvoering. Relaties met Acties 1.1 en 1.3 en Programma Bouwen en Wonen

				projectontwikkelaars			**Studentenhuisvesting: Anneleen Lagae** a.lagae@amsterdam.nl Tomas Postema	R: BZK zorgt voor cofinanciering van de aanpak irt de komst van EMA. I: Gericht op internationaal talent Studentenhuisvesting in de MRA wordt door Amsterdam en een aantal MRA gemeenten opgepakt, PvA wordt juni 2018 in PHO Wonen geagendeerd.
2.3	De MRA onderzoekt de mogelijkheden om samen met de regio Utrecht een regionaal fonds voor het innovatieve MKB op te richten							Afgerond
2.4	Locaties aanwijzen in de nabijheid van de internetknooppunten in de MRA waar datacenters zich kunnen vestigen met aandacht voor energievoorziening en een optimale benutting van restwarmte.	R, EU	Ruimte, Economie	Amsterdam, Haarlemmermeer, Flevoland, Haarlem, AMEC Board, ALB, AAA, Cluster Logistiek/ICT, AMS-IX, kennisinstellingen, bedrijfsleven	**Marieke van Doorninck**, Jaap Bond, Adam Elzakalai	**Carla Weber,** Piet Eilander, Bregje van Beekvelt,	**Dirk van der Woude**, d.van.der.woude@amsterdam.nl Frouwien Oudkerk, Hinne Paul Krolis, Willem Koeman	Fase: Het onderzoek van Stratix is afgerond en gepubliceerd. Er zijn middelen gereserveerd in de Begroting Ruimte voor een vervolg. Er volgt een nader voorstel voor een monitor en vervolgonderzoek naar de energie consequenties in juni 2018 Relaties met roadmap digitale connectiviteit Board, en Actie 1.5 R: Aansluiting rijksprogramma's I&M en EZ
2.5	De MRA richt zich op een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt en het permanent scholen en opleiden van werknemers, om permanent een goed opgeleide beroepsbevolking te hebben in een snel veranderende economie	R, EU	Economie	Amsterdam, MRA partners Arbeidsmarkt en Onderwijs, AMEC Board, onderwijsraad, SER, bedrijfsleven	**Udo Kock**, Maaike Veeningen, Jan Nico Appelman, Jur Botter	**Stan Katee**	**Annelies Spork**, a.spork@amsterdam.nl Petra ter Voert, Victor Bos	Fase: SER en OC&W zijn betrokken. Deze actie wordt uitgevoerd in het project House of Skills. Relaties met Roadmap Human Capital van de Amsterdam Economic Board . R: Aansluiten bij OCW beleid en SER afspraken EU: Uitvoering via EFRO
2.6	*De MRA voert het Techniekpact uit in samenwerking met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen, gericht op praktijkgericht onderwijs en meer instroom op de technische arbeidsmarkt*							Opgenomen in 2.5
2.7	*Investeren in primair en voortgezet onderwijs, door meer excellentieprogramma's en aanbod voor coderen en programmeren*							Opgenomen in 2.5
2.8	*De MRA lobby bij het Rijk om geld voor banenplannen en scholing niet sectoraal, maar regionaal in te zetten.*							Opgenomen in 2.5
2.9	Het in triple-helix organiseren van de samenwerking overheden-bedrijfsleven-kennisinstellingen, met als doel de innovatie-kracht te versterken, en het realiseren van de vijf maatschappelijke uitdagingen van de Amsterdam Economic Board (gezondheid, mobiliteit, human capital, digitale connectiviteit en circulair). Via het organiseren van prijsvragen worden bedrijven en kennisinstellingen uitgedaagd om op bedrijfsmatige en innovatieve wijze bij te dragen aan het realiseren van de vijf Board-uitdagingen		Economie, AMEC Board	AMEC Board	**Udo Kock**, Jaap Bond, Gerard Ham	**Stan Katee**	**Martin Bekker**, m.bekker@metropoolregioamsterdam.nl Victor Bos	Fase: Prijsvraag bouwlogistiek is gepubliceerd. Met de firma Rutte BV wordt de uitvoering nader afgesproken. Er zijn middelen gereserveerd in de begroting Economie voor 2 vervolg prijsvragen.
2.10	Samen met universiteiten en hogescholen uitvoering geven aan het programma Open Amsterdam, gericht op het aantrekken van internationaal talent. Via IN Amsterdam ondersteuning geven aan de internationale nieuwkomers.	R, I	Economie.	MRA partners, IN Amsterdam	**Cora-Yfke Sikkema**	**Stan Katee**	**Noor Hulskamp** n.hulskamp@amsterdam.nl	Fase: In uitvoering
	De leefkwaliteit verbeteren							
3.1	Een actieprogramma opstellen en uitvoeren voor het metropolitane landschap.		Ruimte, PHO ML	Noord-Holland, MRA partners, gebiedsbeheerders	**Adnan Tekin** namens stuurgroep MRA Landschap	**Maaike Patist,** Bregje van Beekvelt	**Marijn Bos,** bosm@noord-holland.nl werkgroep ML	De uitvoering van het actieprogramma ML vindt deels plaats binnen de acties 3.2 t/m 3.6 en deels in nieuwe acties. Dit wordt meegenomen in een geactualiseerd uitvoeringsprogramma na de Landschapstriënnale. De opdracht hiervoor is

								vastgesteld in PHO Landschap en Platform Ruimte in december 2017 Relaties met alle ontwikkelrichtingen
3.2	Onderzoek doen naar een landschapsfonds en een landschapscompensatieregeling voor de MRA.		Ruimte, PHO ML	Zaanstad, MRA partners	**Gerard Slegers** namens stuurgroep MRA Landschap), Hans Krieger	**David Beekhuis,** Maaike Patist	**Suzanne Meijer,** s.meijer@zaanstad.nl Marijn Bos	Fase: In uitvoering, agendering voortgang september 2018 in PHO Landschap Relaties met 1.1
3.3	Een regionaal plan voor afstemming van evenementen waarbij rekening wordt gehouden met een optimale verdeling van overlast en inkomsten die bijdragen aan het beheer van gebieden.		Ruimte, PHO ML	Noord-Holland, Gooi en Vechtstreek, toeristische mantelorganisaties, gebiedsbeheerders.	**Adnan Tekin**, Astrid Nienhuis	**Maaike Patist,** Bregje van Beekvelt	**Tim Putting**, t.putting@metropoolregioamsterdam.nl Remco Rienties	Fase: In uitvoering. Relaties met 3.1 en 1.10
3.4	Een verkenning uitvoeren naar de metropolitane potentie van het Markermeer-IJmeer voor de doelstellingen van de MRA.	R	Ruimte, PHO ML	Noord-Holland, Flevoland, Amsterdam, MRA partners, Rijk, natuurmonumenten, sportvisserij, watersport, bedrijfsleven	**Cees Loggen**, Marieke van Doorninck, Jan de Reus	**Bregje van Beekvelt**, Philippe Spapens	**Charles van Schaik**, schaikc@noord-holland.nl	Fase: Afgerond. Agendering in december 2017 in platform Ruimte. Vervolg is ondergebracht in lopende projecten. Relaties: 3.1
3.5	Een curator aanstellen voor het landschap, te beginnen met Waterland als voorbeeldproject, die in 10 jaar tijd het landschap op de kaart zet voor recreanten en toeristen.		Ruimte, PHO ML	Purmerend, Waterland, MRA partners	**Luzette Wagenaar,** Thijs Kroese	**Joktan Cohen,** Maaike Patist	Rob van Aerschot, r.van.aerschot@metropoolregioamsterdam.nl Yvonne van der Zee, Dick Hendriks	Fase: In de begroting Ruimte 2018 zijn middelen gereserveerd voor de uitvoering Relaties met 3.1 en 3.2
3.6	De MRA-partners voeren een quick scan uit voor lopende landschappelijke projecten (zoals de Markermeerdijken) om na te gaan in hoeverre de in deze agenda gemaakte keuzes en acties daarin meegenomen worden.		Ruimte, PHO ML	Zie 3.4	Zie 3.4	Zie 3.4	Zie 3.4	Gereed, zie 3.4
3.7	*Het initiatief Stad in Balans van Amsterdam vertalen in een regionaal initiatief*							Gereed
3.8	De samenwerking in het sociale domein verkennen, gericht op de onderkant van de Arbeidsmarkt, verwarde mensen in de stad en gezondheidsverschillen.	R	MRA Agenda-commissie	Amsterdam, Haarlem, Zaanstad, Haarlemmermeer, Almere, GGD		**5 directeuren Sociaal Domein**	**Herman Swen**, h.swen@zaanstad.nl Piet Haker	Fase: Er zijn pilots uitgevoerd m.b.t. onderkant arbeidsmarkt en gezondheidspreventie. De polot arbeidsmarkt wordt opgeschaald. Het Sociaal Domein is als thema inclusieve groei in samenhang met woningmarkt en arbeidsmarkt gepresenteerd in State of the Region mede ondersteund door de brede welvaarts monitor MRA.. Knelpunt: Geen bestuurlijk trekkerschap Relaties: Met programma Onderwijs en Arbeidsmarkt, programma Bouwen en Wonen en Board Roadmap Health Amsterdam Economic Board en Acties 2.6-2.9 Rijk: Afspraken over transformatie en ontschotting
3.9	*Kennisdelen over de preventie van sociale problemen in verouderde wijken.*							Opgenomen in 1.4
3.10	De MRA-partners geven uitvoering aan de Cultuurimpuls MRA, die zich richt op afstemming en versterking van het cultuuraanbod en toeristische profilering op MRA-schaal, en nieuwe functies voor leegstaande monumenten en erfgoedstructuren biedt	R, EU, I	Economie, Ruimte	Amsterdam, Noord-Holland, Haarlem, MRA partners, culturele instellingen	**Touna Meliani**, Jack van der Hoek, Udo Kock en Adnan Tekin	**Olga Luiten, Annelies Maas-Van 't Hoff**	**Araf Ahmadali**, a.ahmadali@amsterdam.nl , Ellen Koning,	Fase: M.b.t. de toeristische profilering is aangehaakt bij het uitvoeringsprogramma Toerisme. Een voorstel voor Cultuurjaren is in platform Economie geacoordeerd. Het deelprogramma Erfgoed wordt met het programma Metropolitane Landschap opgepakt in het project historische waardekaarten. In de begrting Ruimte zijn middelen gereserveerd. Relaties met 1.10 I: Aansluiting bij World Cities Forum en

								handelsmissies EU: Er zijn kansen mbt kunst en erfgoedprogramma's R: De nieuwe convenantstructuur van OCW heeft geleid tot een MRA aanvliegroute.
	Versnellen van de transitie naar een schone economie							
4.1	Een plan opstellen met koplopers in het bedrijfsleven voor het circulair maken van grondstoffenketens in de regio.	R, EU	Economie, Ruimte, PHO DHZ	Flevoland, MRA partners	**Jop Fakkeldey**, **John Nederstigt,**	**Johan Fuite**	**Jolein Baidenmann,** j.baidenmann@amecboaord.com, **Nurullah Gerdan,** nurullah.gerdan@haarlemmermeer.nl Marc Maassen	Actualisatie: Plan is vastgesteld en is in uitvoering, toevoegen actie circulaire inkoop Fase: Plan van aanpak is vastgesteld en is in uitvoering. Circulaire inkoop wordt verkend Relatie met 4.3, 4.4 en 4.5 en roadmap Board. R: Aansluiting op Rijksprogramma I&M EU: Kansen EU programma's en Urban Agenda
4.2	Roadmap opstellen voor versnelling en vereenvoudiging van vergunningverlening en aanpassing wetgeving	R	Ruimte, PHO DZH	Lelystad en Beverwijk, MRA partners		**Geert-Jan Put**	**GuidoVermeer**, g.vermeer@lelystad.nl Niels Tijhuis	Fase: Gereed, Er wordt bezien of de communicatie vanuit Rijk en VNG voldoende is
4.3	De Westas, grondstoffenrotonde Zaanstad, Gooi en Vechtstreek, Schiphol Trade Park en Floriade Almere aanwijzen als pilotgebieden voor circulaire economie.	R	Economie, PHO DZH	Noord-Holland, Haarlemmermeer, AMEC Board, Haven, Westpoort, Schiphol, Greenport Aalsmeer, Almere, Gooi en Vechtstreek, EU, Haarlemmermeer	**J. Bond**, A. Elzakalai, …	**Annelies Maes-Van 't Hoff**, …	**…** Manon Sernée	Fase: Aanwijzing pilotgebieden is gereed. Westas is in uitvoering, maar stagneert. De andere 3 pilotgebieden worden opgestart. Relatie met Roadmap Circulaire Economie Amsterdam Economic Board, programmalijn Bouwlogistiek en Acties 4.1 en 4.4. Knelpunt: Capaciteit en organisatie Rijk: Speerpunt vanuit MRA Lobby, kansen voor 2e hotspot NL, REOS
4.4	Een MRA-brede grondstoffenatlas opstellen, met grondstoffenanalyse.	R	Economie, Ruimte, PHO DZH	Flevoland, AMEC Board, Zaanstad, Velsen, Haarlemmermeer, Amsterdam, NH, Haven, bedrijfsleven, EU	**Jop Fackeldey**, Adam Elzakalai,	**Peter Bijvank**, Bregje van Beekvelt	**Carina van Dijk**, carina.vandijk@flevoland.nl	Fase: In uitvoering Relaties met 4.1, Roadmap Circulaire Economie Amsterdam Economic Board, programma Rijk
4.5	De MRA wijst plekken aan voor tijdelijke opslag van hoogwaardige bouwmaterialen die vrijkomen bij sloop en zet een digitale marktplaats op om dit sloopafval op regioschaal weer te verhandelen		Economie, AMEC Board, PHO DZH	MRA partners				Fase: Nog niet gestart Knelpunt: Bestuurlijk en ambtelijk trekker ontbreken, Board actief via roadmap circulaire economie, programmalijn raw materials, relatie met 4.1 en 4.3
4.6	Inventarisatie van braakliggende terreinen die in de komende 5 tot 10 jaar gebruikt kunnen worden voor de opwerking van zonne-energie of voor de verbouw van gewassen zoals vlas, hennep, olifantsgras en hop voor bio-based producten	R, EU	Economie, Ruimte, PHO DZH	Almere, Purmerend, MRA Partners	**Maaike Veeningen, Thijs Kroese** …	**Jan Vogel** **…**	**Erwin Lindeijer**, elindeijer@almere.nl **Lex Hendriksen**	Fase: Eerste deel m.b.t. zonne-energie is gereed en gecommuniceerd op de website. Inventarisatie mbt biogewassen nog niet gestart Relaties: Met Actie 3.1, 1.5 en 4.8 en Nationale Energie Atlas Herformulering actie naar biomassa/vergisting noodzakelijk R: Onderdeel MRA Lobby, kansen voor EU programma's
4.7	Onderzoeken van de regionale afvalinzameling- en verwerking en voorstellen doen voor verbetering.		Ruimte, Economie PHO DZH	Lelystad, Gooi en Vechtstreek, Afval Energiebedrijf, AMEC Board, bedrijfsleven, EU	**Elly van Wageningen**, vacature G&V	**Geert-Jan Put**	**Guido van der Meer,** Marc Maassen	Fase: In uitvoering. Relaties: Met Actie 4.1-4.5
4.8	Opstellen en uitvoeren van een regionale programma voor energie waarin de MRA-partners invulling geven aan het landelijke Energieakkoord en een bijdrage aan de Nationale Energieatlas.	R, EU	Ruimte, PHO DZH	Flevoland, NH, A'dam, Haarlem, Zaanstad, woningbouwcorporaties, bedrijfsleven	**Jop Fackeldey**, Jack van der Hoek, Sanne Munnikendam, Marieke van Doorninck, Cora-Yfke Sikkema, John Nederstigt,	**Peter Bijvank**, Piet Eilander, Marc Hanou	**Edwin Oskam,** e.oskam@amecboard.nl. Ron Stapel	Fase: Plan van aanpak geaccordeerd, uitgewerkt voorstel voor de onderdelen volgt in juni 2018 Relaties: Met Actie 4.1 en Roadmap Circulaire Economie Amsterdam Economic Board R: Kansen voor regionaal Energie/Klimaatakkoord

								EU: Kansen voor EU programma's.
4.9	Opschalen van pilots van slimme en flexibele energiesystemen zoals smart grids, waarbij vraagsturing en energieopslag een rol spelen.	R, EU	Ruimte, PHO DZH	Zaanstad, Amsterdam, Alliander	**Sanne Munnikendam**,	**David Beekhuis**	**Jan Schreuder**, j.schreuder@zaanstad.nl , Vivienne Bolsing	Fase: In uitvoering. Zaanstad, Amsterdam en Alliander hebben opdracht verstrekt aan Royal haskoning/DHV voor PvA Smart Grids R: Kansen Rijksprogramma's EU: Kansen EU programma's
4.10	Uitbreiden en verknopen van warmte/koudenetwerken in de MRA voor grotere efficiëntie en aansluiting van 300.000 extra woningequivalenten. *In PRO 23 maart 2016 is afgesproken om 4.10 en 4.11 qua uitvoering te combineren*	R, EU	Ruimte, AMEC Board, PHO DZH, SG Warmte en Koude	NH, A'dam, Zaanstad, H'meer, Almere, Haarlem, Velsen, Alliander, Tata, Greenport	**Jack van der Hoek**, Abduleheb Choho, Sanna Munnikendam, John Nederstigt, Jan Hoek	**David Beekhuis**, Piet Eilander, Bregje van Beekvelt	**Jan van der Meer**, j.vandermeer@amecboard.com Teun Koelemij, Bob Mantel	Fase: Uitvoering loopt via stuurgroep Warmte en Koude Voortgang via stuurgroep Duurzaamheid en PRO, zie ook: http://www.warmteiscool.nl/ Warmteregisseur aangesteld, gefinancierd vanuit deelnemende partners. Voortgang agenderen in november 2017 R: Kansen voor Rijksprogramma's EU: Kansen voor EU programma's
4.11	Opstellen en uitvoeren van een regionaal programma voor het versnellen van energiebesparing.	R, EU	Ruimte, PHO DZH	Haarlem, Amsterdam, MRA-partners, AMEC Board, woningbouwcorporaties, bedrijfsleven	**Cora-Yfke Sikkema**, Maaike van Doorninck	**Maaike Patist**	**Margreet van der Woude**, a.hendriksen@haarlem.nl , Juliane Kürschner	Fase: In uitvoering Relaties met Acties 4.1, 4.8, Roadmap Board R: Kansen voor Rijksprogramma's EU: Kansen voor EU programma's
	Beter Verbinden							
5.1	Uitbreiding en verbetering knooppunt Schiphol Plaza	R	Mobiliteit	Vervoerregio Amsterdam, Haarlemmermeer, Rijk, Schiphol, Prorail,	**Derk Reneman**	**Anne Joustra**	**Peter van Halteren**, p.vanhalteren@vervoerregio.nl	Fase: In voorbereiding met het Rijk. R: Onderdeel van MIRT afpraken
5.2	Eén geïntegreerde lijnennetkaart van de MRA met een herkenbare lijnvoering op MRA-schaal	R	Mobiliteit	Vervoerregio Amsterdam, MRA partners	**Derk Reneman**	**Anne Joustra**	**Nico van Paridon,** n.vanparidon@vervoerregio.nl	Fase: In uitvoering Relatie met Actie 1.10 R: Afspraken met nationale vervoerders
5.3	Eén aantrekkelijk, metropolitaan fietsnetwerk tot stand brengen door onder meer het aanleggen van ontbrekende schakels en verbetering van bestaande routes.		Mobiliteit, Ruimte	Vervoer Amsterdam, NH, MRA-partners	**Derk Reneman**, Bram Diepstraten, Ed Rentenaar	**Hans de Neef**	**Martijn Sargentini**, msargentini@vervoerregio.nl Sietze Faber	Fase: Intentie-overeenkomst programmma wordt op 7 februari ondertekend door vertegenwoordigers platforms Mobiliteit en Ruimte. In uitvoering Relaties met 3.1 Agenda Landschap en Roadmap Smart Mobility Board
5.4	Opstellen van een bereikbaarheidsagenda voor goederen, waarbij ook nadrukkelijk aandacht is voor efficiënte en schone stedelijke distributie met zo min mogelijk hinder	R	Mobiliteit	Vervoerregio Amsterdam, Cluster Logistiek, Haven, Greenport, Schiphol, TLN, NS, Waternet, NZKG	**Derk Reneman**, Bram Diepstraten, Cora Yfke Sikkema en Raymond van Haeften	**Anne Joustra**	**Martijn Kas,** m.kas@vervoerregio.nl Richard Hoving	Fase: PvA vastgesteld. Het gaat in deze eerste fase vooral om het voortbouwen op en verbinden van bestaande initiatieven. 5.4 wordt in samenhang met 5.9 uitgevoerd. Relatie met Roadmap Smart Mobility Amsterdam Economic Board en cluster Logistiek. De actie wordt gecombineerd uitgevoerd met 5.9 R: Afspraken met nationale vervoerders via tafel R&I. Samengevoegd met 5.9
5.5	Onderzoeken welke nieuwe infrastructuurinvesteringen prioriteit hebben na 2025, zoals uitbreiding metronet, de IJmeerverbinding, A1, N23 en voltooiing van een 2e ring rond Amsterdam	R	Mobiliteit, Ruimte	Provincie NH, MRA-partners, NS, ProRAIL, ministerie I en M	**Elisabeth Post,** Jaap Lodders, Eric van der Burg, Mirjam van Meerten	**Peter Paul Horck**, Hans de Neef, Martin Visser, Piet Eilander	**Björn Hutten**, **Frans Hasselaar,** f.hasselaar@vervoerregio.nl Ad Otte	Fase: Actie 5.5 is 'on hold' gezet. Eerst wordt nagegaan of het Programma Bereikbaarheid van, in en naar de MRA , invulling geeft aan deze actie of dat een aanvullende actie nodig is. Met de vaststelling van het Programmaplan in het BO MIRT van 15 maart is het Programma van start gegaan. In het BO van het platform mobiliteit van 3 oktober wordt een definitief voorstel voor afronding actie 5.5 geagendeerd Relaties: Met overige acties ontwikkelrichting 5 en

								met Acties 1.1, 1.2, 1.5 R: In lijn met MIRT afspraken
5.6	*De MRA-partners brengen de financiering van de capaciteitsvergroting van de A1 en A9 bij het Rijk onder*							Gereed
5.7	De MRA stelt een innovatie- en duurzaamheidsagenda 'smart mobility'op	EU	Mobiliteit	Vervoerregio Amsterdam, Provincie NH, MRA partners, AMEC Board, REOS partners, Kennisinstellingen, vervoerbedrijven	**Elisabeth Post**	**Hans de Neef**	**Julie van Heeteren**, j.vanheteren@vervoerregio.nl David Uiterwaal,	Fase: In uitvoering Relatie met Roadmap Smart Mobility Amsterdam Economic Board EU: Kansen EU programma's
5.8	Onderzoeken toekomstige bekostiging van het openbaar vervoer		Mobiliteit	Vervoerregio	**Derk Reneman**			Met actualisatie van september onterecht afgevoerd
5.9	Het efficiënter vormgeven van het stedelijk distributienetwerk	EU						Samengevoegd met 5.4.
5.10	MRA-partijen stellen in samenwerking met het Rijk een multimodale regioregisseur aan	R	Mobiliteit	Amsterdam, MRA partners, Rijk	**Fred Delpeut**, Sharon Dijksma	**Nanou Beekman**, Senta Modder	**Leonie Zeestraten**, Gert Oosting	Gereed, in uitvoering via Bereikbaarheidsprogramma A'dam Zuid.
	De metropool klimaatbestendiger maken							
6.1	Een regionaal plan uitwerken voor de waterhuishouding waarin maatregelen staan op het gebied van calamiteitenvoorzieningen, waterberging, meerlaagse waterveiligheid, waterkwaliteit, verzilting van de landbouwgronden, bodemdaling en beperking van het watergebruik, onder meer in samenwerking met het Nationaal Deltaprogramma en andere rijksprogramma's	R	Ruimte	**AGV A'dam en Haarlem**, Noord-Holland, Flevoland, IJmond, Haarlemmermeer, Amsterdam	**Rolf Steenwinkel,** Cora-Yfke Sikkema	**Bregje van Beekvelt**, Jaap Kelderman	**Twan Brinkhof,** twan.brnkhof@waternet.nl **Joram de Ruijter**, jderuijter@haarlem.nl	Programma klimaatadaptaie is vastgesteld door platform Ruimte. Deelprogramma's worden nu ingericht: Definiëring bouwontwikkeling hoe en waar i.s.m. 1.1 en no regret maatregelen. Relatie met 1.1, Landschap, Energietranistie, Bereikbaarheid R: Relatie met Deltaplan
6.2	*Provincies, gemeenten en waterschappen wijzen waterbergingslocaties aan om zware buien op te kunnen vangen.*							Opgenomen in 6.1
6.3	*Borgen dat bij beslissingen over grote infrastructurele ingrepen en vestiging van grote watervragers de veranderende klimaatopgave wordt meegenomen in omgevingsvisies.*							Opgenomen in 6.1
6.4	Samenwerken met kennisinstituten en benutten van manifestaties zoals de Floriade 2022, om innovaties voor waterbestendigheid en voedselvoorziening in de regio te stimuleren en start-ups aan te trekken die zich op dit onderwerp richten.		Economie	**Almere**, MRA partners, Onderwijsinstellingen, bedrijfsleven		**Jan Vogel**	**…**	Er wordt gewerkt aan Plan van Aanpak
	De metropoolregio weerbaarder maken							
7.1	Verbeteren van de bestuurlijke en ambtelijke samenwerking in de MRA.		Regieg-roep en Agenda-commissie MRA .	Alle MRA partners	**Regiegroep en Agendacommissie**	**Rijk van Ark**	**Remco Rienties**, r.rienties@metropoolregioamsterdam.nl	Fase: MRA Convenant is getekend op 6 maart. Regiegroep, Agendacommissie, PHO's en MRA Bureau zijn ingericht.
7.2	Structureel monitoren van relevante trends en ontwikkelingen op (inter)nationale en MRA-schaal (MRA dashboard), met medeneming van signalen uit de samenleving.	I	AMEC Board, Agenda-commissie MRA	Board, MRA partners, O&S A'dam, Kennisinstellingen, bedrijfsleven	**Agendacommissie**	**Rijk van Ark**	**Antonio Carretero,** a.carretero@amecboard.com **M**artin Bekker	Fase: Dashboard omgeving Economic Board is online ontsloten: https://www.amsterdameconomicboard.com/feiten-en-cijfers Onderzoeken EVMRA, WIMRA en Brede welvaartsmonitor in samenhang gepubliceerd en gepresenteerd. Verder integratie wordt voorbereid Relatie met alle programma's internationale

								ontwikkelingen
7.3	Om de betrokkenheid bij de opgaven van de MRA raadsleden, vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en de deelregio's te borgen gaan de MRA-partners jaarlijks bijeenkomsten organiseren.		Regie-groep en Agenda-commissie	MRA Bureau	**Regiegroep en Agendacommissie**	**Rijk van Ark**	**Arjan Overbeek,** a.overbeek@metropoolregioamsterdam.nl	Fase: Conferentie Raden en Staten heeft plaatsgevonden in februari 2018. State of the Region op 20 juni 2018. Het MRA Congres vindt plaats op 19 oktober 2018

Toelichting

Het stoplichtenmodel MRA Agenda laat zien hoe het er met de uitvoering van de actie voorstaat. Het model is afgestemd met de secretarissen van de platforms Ruimte, Economie en Mobiliteit en de betrokken projectleiders, ambtelijk trekkers. De betekenis van de kleuren is als volgt:

Geel :	De actie is afgerond
Groen:	De actie is in uitvoering conform planning
Oranje:	Er is sprake van een knelpunt, waarop door bestuurlijk en ambtelijk trekker c.q. betrokken manager op bijgestuurd dient te worden
Rood:	De actie staat on hold. Er vinden mogelijk wel gesprekken plaats deze op te lossen, maar dit komt nog niet tot uiting in de voortgang.
Lichtblauw:	Er is behoefte aan een herformulering die in de volgende actualisatie van de MRA Agenda wordt meegenomen.

De kolom R, EU, I geeft aan waar betrokkenheid van het Rijk, EU en/of de Internationale agenda aan de orde is. Deze wordt nader verklaard in de kolom Status.

Bij vragen of opmerkingen kunt u terecht bij Steef de Looze, s.looze@haarlem.nl

metropool
regioamsterdam

AGENDA

Overleg: **Regiegroep Metropoolregio Amsterdam**
Datum: **10 oktober 2018**
Locatie: **MRA Bureau, Willem-Alexander en Maximazaal**
Tijd: **10.00 – 11.30 uur**

Agendapunten:

1. **Opening en mededelingen**

2. **Overzicht van de nieuwe samenstelling van de bestuurlijke gremia van de MRA (bijlage 2a)**
   Nieuwe samenstelling van de Regiegroep (onder voorbehoud) en nieuwe samenstelling van de BO's van de Platforms en de PHO's

Afspraakvormend:

3. **Verslag Regiegroep Metropoolregio Amsterdam 13 april 2018 (bijlage 3a,3b)**
   Ter vaststelling bijgevoegd het verslag van de bijeenkomst van de Regiegroep van de Metropoolregio Amsterdam van 13 april 2018. Een publicatieversie van dit verslag is reeds openbaar gemaakt direct na de bijeenkomst van de Regiegroep op 13 april. Deze is ter volledigheid ook toegevoegd als bijlage 3b.
   Gevraagde afspraak:
   - **3.1 Vaststelling van het verslag van de Regiegroep MRA van 13 april 2018**

4. **MRA Werkplan en Begroting 2019 (bijlage 4a)**
   Conform de afspraken uit het convenant wordt in oktober van elk jaar het MRA Werkplan en Begroting voor het volgende jaar vastgesteld. Dat bestaat uit een overzicht van de activiteiten die het komende jaar globaal gaan worden uitgevoerd, en een uitgewerkte begroting, waarvoor de voorjaarsnota die in april is vastgesteld de basis vormt.
   Gevraagde afspraken:
   - **4.1 Het MRA Werkplan en Begroting 2019 vast te stellen**
   - **4.2 Het MRA Werkplan en Begroting 2019 openbaar te verklaren, en daarmee vrij te geven voor publicatie op de website**

5. **Werkwijze Convenant (bijlage 5a)**
   Op 1 januari 2017 is de hernieuwde MRA samenwerking van start gegaan, met het Convenant als basis. In het Convenant is bij een aantal punten aangegeven dat deze nog nader uitgewerkt dienen te worden. Daarnaast is gedurende het afgelopen jaar ook

gebleken dat een aantal punten uit het Convenant nadere uitwerking of werkafspraken behoeven. Er is daarom (in bijlage 5a) een werkwijze omschrijving gemaakt van het Convenant, waarin voor een aantal onderdelen nader uit is gewerkt hoe hier in de dagelijkse werk praktijk mee wordt omgegaan.

Gevraagde afspraken:

5.1 De vaststelling van het document Werkwijze Convenant, als uitwerking van het eerder vastgestelde MRA Convenant

5.2 Het openbaar verklaren van de notitie 'Werkwijze Convenant', en daarmee vrij te geven voor publicatie op de website

6. **Onderzoeksopdracht deelregionale samenwerking (bijlage 6a)**

De samenwerking in de MRA is een informele samenwerking vanuit de inhoud. Die inhoud is veelal belegt bij de Platforms en PHO's, en deze zijn georganiseerd via deelregionale vertegenwoordiging. Samenwerking in de deelregio's is daarom essentieel. Deze samenwerking in de deelregio's functioneert niet overal hetzelfde en loopt nog niet overal even goed. Bijgaande onderzoeksopdracht voorziet in een onderzoek naar hoe de deelregionale samenwerking in de MRA deelregio's momenteel functioneert, wat hier wellicht aan versterkt zou kunnen worden, en wat de deelregio's van elkaar kunnen leren.

Gevraagde afspraken:

6.1 De Agendacommissie opdracht te geven om het onderzoek uit te laten voeren, en over de uitkomsten te rapporteren in de eerste Regiegroep na afronding van het onderzoek

7. **Proces en voortgang nieuwe MRA Agenda (bijlage 7a)**

In bijlage 7a is een overzicht opgenomen van het proces (en de voortgang daarvan) voor het tot stand komen van de nieuwe MRA Agenda. Daarbij is ook aandacht voor de rol dat het MRA Congres van 19 oktober 2018 daarin speelt.

Gevraagde afspraken:

7.1 Het proces voor het opstellen en vaststellen van een nieuwe MRA Agenda vast te stellen

Meningsvormend:

8. **Inhoudelijke presentatie: MRA Programma Bouwen en Wonen**

Inhoudelijke presentatie over het MRA Programma Bouwen en Wonen, de versnellingsopgave van de woningbouw, en inhoudelijke verbanden met andere MRA opgaven als mobiliteit/bereikbaarheid, circulaire economie en de energietransitie.

9. **Rondje langs de velden n.a.v. gemeenteraadsverkiezingen**

Rondje langs de aanwezigen voor de laatste stand van zaken met betrekking tot de vorming van de nieuwe colleges.

metropool
regioamsterdam

10. **Relatie tussen Europa Strategie en MRA Agenda (op verzoek van de vorige Regiegroep)**
    PM (ivm aanstelling nieuwe ambtelijk trekker Europa Strategie)
    Bespreekpunten:
    10.1 PM

Ter kennisname:

11. **MRA Actieagenda Update (bijlage 11a)**
    In bijlage 11a is een overzicht opgenomen van de voortgang van de uitvoering van de MRA Agenda.

12. **MRA planning 2018/2019 (bijlage 12a)**
    Overzicht van de belangrijke data (voor zover bekend) voor de Metropoolregio Amsterdam van 2018 en 2019

13. **Rondvraag**

Openbaarheid stukken:
Voorstel is om de volgende bijlagen van deze vergadering van de Agendacommissie openbaar te verklaren, en daarmee vrij te geven voor plaatsing op de website. **De overige stukken worden dus niet openbaar gemaakt.**

- Het document *Werkwijze Convenant* (bijlage 5a)
- Het document *Proces en voortgang nieuwe MRA Agenda* (bijlage 7a)

Onderstaande documenten zijn reeds bij het verzenden van de stukken (of reeds eerder) openbaar gemaakt (conform afspraken hierover in het convenant):

- Het verslag van de Regiegroep van de MRA van april 2018 (bijlage 3a)
- De stukken behorende bij het MRA Werkplan en Begroting 2019 (bijlage 4a)

metropool
regioamsterdam

Bezoekadres
WTC Amsterdam
I-tower, second floor
Strawinskylaan 1779
1077 XX Amsterdam

info@metropoolregioamsterdam.nl

notulen

Overleg	**Regiegroep van de Metropoolregio Amsterdam**
Datum	13 april 2018
Locatie	Amsterdam, MRA Bureau in het WTC op de Zuidas
Terugkoppeling	Remco Rienties, MRA Bureau, 06-20002447, r.rienties@metropoolregioamsterdam.nl
Aanwezigen	**Jozias van Aartsen** (Voorzitter, Amsterdam), **Johan Remkes** (Provincie Noord-Holland), **Franc Weerwind** (deelregio Flevoland), **Lieke Sievers** (deelregio Zaanstreek-Waterland), **Arjen Verkaik** (deelregio IJmond), **Jeroen Spijk** (deelregio Zuid-Kennemerland), **Elisabeth Post** (Provincie Noord-Holland), **Leen Verbeek** (Provincie Flevoland), **Don Bijl** (deelregio Zaanstreek-Waterland, Vervoerregio), **Luzette Kroon** (deelregio Zaanstreek-Waterland), **Michiel Rijsberman** (Provincie Flevoland), **Pieter Broertjes** (deelregio Gooi- en Vecht), **Marian van der Weele** (deelregio Amstelland-Meerlanden), **Gerard Kuipers** (deelregio Zuid-Kennemerland), **Bas Eenhoorn** (deelregio Amstelland-Meerlanden), **Miriam van Meerten** (deelregio Gooi- en Vecht), **Udo Kock** (deelregio Amsterdam), **Derk Reneman** (deelregio Amstelland-Meerlanden, Vervoerregio)
Ondersteuning	**Rijk van Ark** (Directeur MRA Bureau), **Remco Rienties** (Directiesecretaris MRA Bureau), **Marjolein Stamsnijder** (Bestuursdienst gemeente Amsterdam)
Afwezig met bericht	**Wimar Jaeger** (deelregio Gooi- en Vecht), **Ina Adema** (deelregio Flevoland)

CONCEPT

1. Opening en mededelingen

Jozias van Aartsen zit de vergadering voor. Hij stelt voor dat indien mogelijk aan het eind van de vergadering tijd te reserveren voor een rondje langs de velden betreffende de voortgang van de vorming van de nieuwe coalities en colleges naar aanleiding van de recente gemeenteraadsverkiezingen.

Afspraakvormend:

2. Verslag Regiegroep Metropoolregio Amsterdam 13 oktober 2017

Er zijn geen opmerkingen over of naar aanleiding van het verslag van de bijeenkomst van de Regiegroep van de Metropoolregio Amsterdam van 13 oktober 2017: het verslag is daarmee vastgesteld..

Gemaakte afspraken:

2.1 Het verslag van de Regiegroep Metropoolregio Amsterdam van 13 oktober 2017 is vastgesteld.

3. MRA Verantwoording 2017

Conform de afspraken uit het convenant wordt in april van elk jaar verantwoording afgelegd over het voorgaande jaar. Dat bestaat uit een overzicht van de realisatie van de begroting, een korte toelichting hierop, en een voorstel voor de herbestemming van de vrijgevallen middelen. In de bijlagen van de vergadering is tevens de informatieve brochure over de MRA samenwerking bijgevoegd, waarin onder andere enkele van de behaalde resultaten kort worden toegelicht. Voor de bespreking van dit agendapunt wordt een ronde voor input langs de aanwezigen gemaakt.

De discussie in de Regiegroep heeft zich voornamelijk gefocust op het voorstel voor herbestemming van het overschot. Uit de wensen en opvattingen die de deelnemers hebben ingezonden blijkt dat de meerderheid van de MRA partners voorstander is van het herbestemmen van het volledige overschot voor benutting voor inhoudelijke programma's in 2018. Bij bespreking in de Regiegroep waren er een aantal partners die aangaven het hier niet mee eens te zijn, en het geld geheel (een enkeling) of gedeeltelijk (een paar) terug te storten naar de deelnemers.

In de Regiegroep is afgesproken dat op basis van voorstellen van de Platforms een uitwerking zal worden gemaakt met daarin een betere onderbouwing van de concrete besteding van het overschot. Over dit voorstel zal nog voor de zomer in de Agendacommissie besloten worden , en zal daarna per schriftelijke ronde ter kennisname worden gecommuniceerd naar de Regiegroep.

Gemaakte afspraken:

3.1 De verantwoording over 2017 is vastgesteld

3.2 Voor wat betreft het voorstel tot herbestemming is afgesproken dat het MRA Bureau via de Platforms komt met een nader uitgewerkt en beter onderbouwd voorstel voor concrete besteding van het overschot. Dit voorstel zal in de Agendacommissie worden vastgesteld, en vervolgens via een schriftelijke ronde ter kennisname met de Regiegroep worden gedeeld.

4. Globale begroting 2019

Conform de afspraken uit het convenant wordt in april van elk jaar de globale begroting voor het volgende jaar vastgesteld. Op verzoek van de Regiegroep is een meerjarige begroting opgesteld, zodat ook de verwachte inkomsten en uitgaven voor de komende jaren inzichtelijk zijn. Op basis van deze globale begroting kunnen de deelnemers van de MRA in hun eigen begroting de jaarlijkse bijdrage opnemen. De globale begroting zal worden uitgewerkt in het gedetailleerde MRA Werkplan en Begroting 2019, welke in de Regiegroep van oktober ter vaststelling voor zal liggen. De concept stukken hiervoor zullen worden besproken in de Platforms van de MRA, en zullen vervolgens nog voor de zomer (in de eerste helft van juli) worden verzonden naar de deelnemers en hun vertegenwoordigende organen, zodat zij tijdig hun wensen en opvattingen kenbaar kunnen maken. Voor de bespreking van dit agendapunt wordt een ronde voor input langs de aanwezigen gemaakt.

De Regiegroep heeft haar zorgen geuit over de gehanteerde techniek van de begroting en het warrige gebruik van verschillende termen door elkaar. Voor de volgende begroting zal met financiele experts nog eens goed gekeken worden hoe dit te verbeteren. Cijfermatig lijkt de begroting goed op orde.

De Agendacommissie zal in haar nieuwe rol meer betrokken worden bij de financiën van de MRA.

CONCEPT

Gemaakte afspraken:

4.1 De globale begroting voor 2019 is vastgesteld, en de Agendacommissie krijgt de opdracht om deze uit te werken in een gedetailleerde begroting en werkplan voor het jaar 2019, welke in de Regiegroep van oktober 2018 ter vaststelling zullen worden voorgelegd. Daarbij zal extra aandacht uitgaan naar de gehanteerde technieken en gebruikte definities, zodat er geen fouten of onduidelijkheden in de begroting sluipen.

4.2 De Regiegroep heeft kennisgenomen van de meerjarenbegroting voor 2020 en 2021

5. Werkwijze Convenant

Dit agendapunt is komen te vervallen, en zal worden geagendeerd voor de Regiegroep van oktober 2018

Meningsvormend:

6. Betrekken Raads- en Statenleden

Op 12 januari heeft een gesprek plaatsgevonden tussen een afvaardiging van de Regiegroep (de heren Verbeek, Bijl en Straat) en een afvaardiging van de klankbordgroep van Griffiers. Dit gesprek ging over het beter aanhaken van Raads- en Statenleden, en de verschillen tussen de deelregio's die daarbij opspelen. Op 16 februari 2018 jongstleden heeft de Raads- en Statenledenconferentie. Hoewel het afgelopen jaar grote stappen zijn gezet in het beter betrekken van Raads- en Statenleden, geven bovenstaand gesprek en conferentie voldoende input voor verdere verbeteringen.

Binnen de MRA is sprake van verschillende snelheden. De vervoerregio gemeenten hebben bijvoorbeeld behoefte aan een klankbordgroep voor raadsleden op MRA schaal, terwijl daarbuiten die behoefte niet of veel minder aanwezig is. De griffiers van de MRA hebben wisselende beelden bij de manier van betrokkenheid van raads- en statenleden. Er zal gezocht moeten worden naar een vorm van betrekken van raads- en statenleden die past bij verschillende snelheden. Er zal gewerkt worden aan een termijn agenda van inhoudelijke of strategische onderwerpen, en welke daarvan in een bepaalde vorm met raads- en statenleden besproken moet worden. De vorm is daarbij aan de bestuurders.

De bestuurders uit de Regiegroep constateren dat het betrekken van raads- en statenleden primair de verantwoordelijkheid is van de colleges van B&W en GS. Ook in deelregionale sessies voor het betrekken van Raads- en Statenleden zouden bestuurders uit bijvoorbeeld de Regiegroep en Agendacommissie een stevigere rol moeten hebben. Het uitdragen van concrete resultaten is daarbij belangrijk.

Gemaakte afspraken:

6.1 De leden van de Regiegroep en Agendacommissie spreken af zich meer in te gaan zetten om raads- en statenleden beter te betrekken: zij onderkennen dat het primair de verantwoordelijkheid is van bestuurders om deze betrokkenheid vorm te geven. Specifiek spreken zij af om er voor te zorgen dat bij elke deelregionale sessie die belegd wordt om raads- of statenleden beter bij de MRA te betrekken, minimaal een bestuurder vanuit de Regiegroep en/of Agendacommissie aanwezig is.

CONCEPT

Ter kennisname:

7. Rollen en taken Agendacommissie van de MRA

De Regiegroep geeft opdracht aan de Agendacommissie om voortaan als meer als dagelijks bestuur van de MRA te gaan functioneren.

Gemaakte afspraken:

7.1 De Regiegroep geeft opdracht aan de Agendacommissie om voortaan als DB van de MRA te gaan functioneren

8. Overdrachtsdocument MRA Europastrategie

In het overdrachtsdocument aan de nieuwe bestuurders wordt beschreven hoe het MRA EU dossier zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld, welke acties zijn ontplooid en welke resultaten zijn geboekt, maar ook welke ontwikkelingen we op ons af zien komen en hoe we de komende periode als MRA verder samen willen werken op het MRA Europa dossier. Als trekker van het MRA Europadossier heeft de Agendacommissie het overdrachtsdocument vast gesteld.

De Regiegroep constateert dat het document een prima overzicht geeft, maar dat de MRA er ook wel erg als consument in zit. We versterken onze aanwezigheid in Europa door er ook op een andere manier te zijn in Europa. De provincies helpen de MRA daarbij graag. Hoe de agenda van de MRA zich verhoudt tot de EU agenda en de landelijke EU agenda's is onderwerp van belang, evenals een goed contact met de permanente Nederlandse vertegenwoordigers in Brussel.

Gemaakte afspraken:

8.1 Het onderwerp Europastrategie keert de volgende keer terug op de agenda van de Regiegroep

9. State of the Region

Dit punt is ter kennisname aangenomen.

10. MRA Actieagenda Update

Sinds 2016/2017 vormen we met elkaar als MRA een woningmarktregio, maar volgens de Regiegroep is dat vooralsnog vooral een aantallen discussie. Eigenlijk zou dit moeten gaan over programmering en huisvestingsbeleid. De Regiegroep pleit ervoor om deze discussie op korte termijn met elkaar te starten op regionale schaal, ook gezien de opkomst van de lokale partijen bij de verkiezingen en de spanning die er lijkt te zitten tussen de belangen van die lokale partijen en regionale afspraken over programmeringDe Regiegroep verzoekt om deze discussie in het Platform Ruimte te laten agenderen, om dan vervolgens via bespreking in de Agendacommissie ook het in de Regiegroep met elkaar hierover te hebben.

CONCEPT

11. MRA planning 2018/2019

Dit punt is ter kennisname aangenomen.

12. Rondvraag

Er zijn geen punten voor de rondvraag.

Openbaarheid stukken:

Afgesproken is om de volgende stukken openbaar te maken.

- Bijlage 3E, met daarin de ingekomen wensen en opvattingen van de deelnemers en hun vertegenwoordigende organen op de jaarstukken van de MRA

Onderstaande documenten zijn reeds bij het verzenden van de stukken (of reeds eerder) openbaar gemaakt (conform afspraken hierover in het convenant):

- Het verslag van de Regiegroep van de MRA van oktober 2017
- De stukken behorende bij de verantwoording over 2017 (bijlage 3a t/m 3d)
- De stukken behorende bij de globale begroting voor 2019 (bijlage 4a)

De overige stukken worden dus niet openbaar gemaakt.

CONCEPT

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

INGEKOMEN - 4 SEP. 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
Mw. M. Ebrahimi
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235143745
ebrahimim@noord-holland.nl

Betreft: Voorgenomen wijziging kaart 4 van de Provinciale Ruimtelijke Verordening en concept Nota van Beantwoording op B-agenda

Verzenddatum
- 4 SEP. 2018

Kenmerk
1060770/1101262

Uw kenmerk

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u de (concept)Nota van Beantwoording (NvB) en het voorgenomen besluit tot wijziging kaart 4 van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) op de B-agenda van de desbetreffende commissie(s) van september 2018 te plaatsen.

GS-besluit op 28 augustus
Ons besluit luidt als volgt:

1. De (concept)Nota van Beantwoording van de wijziging van kaart 4 van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) vast te stellen;
2. Het voorgenomen besluit tot wijziging van de begrenzing van:
   - het Natuurnetwerk Nederland (NNN) ex artikel 19 lid 6 en art.43 van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV);
   - het weidevogelleefgebied ex artikel 25 lid 5, vast te stellen en de wijzigingen op te nemen op kaart 4 (Ecologie) van de PRV;
3. Provinciale Staten het voorgenomen besluit en de (concept)Nota van Beantwoording toe te zenden met bijgevoegde brief voor bespreking in de betreffende PS-commissies;
4. De indieners van de opmerkingen op het ontwerpbesluit te informeren over de besluitvorming via bijgevoegde brief.

Reden van agendering op de B-agenda van de betreffende PS-commissies
Gedeputeerde Staten zijn op grond van artikelen 19 lid 6 en 25 lid 5 van de PRV bevoegd om, na het horen van de betreffende commissie(s) van Provinciale Staten, de begrenzing van respectievelijk het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de weidevogelleefgebieden aan te passen. Vóórdat ons college deze wijzigingen definitief vaststelt, leggen wij deze daarom aan de betreffende commissie(s) voor.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Dreef 3
Haarlem [2012 HR]
www.noord-holland.nl

Het ontwerpbesluit tot wijziging van de begrenzingen van NNN en weidevogelleefgebieden, is op 10 april 2018 door ons college vastgesteld. Vervolgens is deze ontwerpwijziging inclusief het kaartmateriaal vanaf 19 april tot en met 30 mei 2018 ter inzage gelegd. Naar aanleiding daarvan hebben wij zestien reacties ontvangen. Op basis daarvan hebben we een (concept)NvB opgesteld, die als bijlage 1 aan deze brief is toegevoegd.

Aanleiding tot wijziging kaart 4 en toelichting op de wijziging
Op 11 april jl. hebben we u per brief (kenmerk: 1060770/1061281) over de aanpassing van de begrenzing van het NNN geïnformeerd. Hieronder nogmaals een nadere toelichting op de wijzigingen.

Relatie Provinciale Ruimtelijke Verordening en Natuurbeheerplan
De wijziging van de begrenzing op kaart 4 bij de PRV betreft de wijziging van de buitengrenzen van het NNN. Op deze manier worden de NNN-gebieden via de PRV planologisch beschermd. De begrenzing zoals die nu wordt vastgesteld met deze wijziging van kaart 4 wordt als basis gebruikt voor het nog door uw Staten vast te stellen Natuurbeheerplan 2019. De ontwerpwijziging van de PRV kaart 4 en het ontwerp-Natuurbeheerplan 2019 zijn beide van 19 april t/m 30 mei 2018 ter inzage gelegd.

Gronden voor wijziging NNN en weidevogelleefgebied
Wij hebben het voornemen de begrenzing van de NNN te wijzigen op grond van artikel 19 lid 6 van de PRV. Op basis van dit artikel kunnen wij de begrenzing van het NNN op kaart 4 onder meer wijzigen ten behoeve van een verbetering van de samenhang of planologische inpassing van het NNN ('op ecologische gronden') of ten behoeve van de krachtens het derde lid van artikel 19 gestelde regels (waaronder activiteiten van groot openbaar belang, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan en wordt gecompenseerd conform de provinciale Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie). Voorwaarden zijn dat de wezenlijke kenmerken en waarden en het oppervlak van het NNN blijven behouden.

Op grond van artikel 25 lid 5 van de PRV hebben wij het voornemen de begrenzing van het weidevogelleefgebied op kaart 4 onder meer te wijzigen ten behoeve van activiteiten van groot openbaar belang, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan en wordt gecompenseerd conform de provinciale Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie.

In beide gevallen dient de desbetreffende commissie van uw Staten te worden gehoord.

Daarnaast hebben wij op grond van artikel 43 kennelijke onjuistheden in de begrenzing van beide gebieden op kaart 4 hersteld. Ons college is

bevoegd kennelijke onjuistheden in de begrenzingen van gebieden te herstellen. Omdat de aanpassingen op grond van artikel 43 deel uitmaken van de procedure tot wijziging van de begrenzing van kaart 4, informeren wij u voor de volledigheid in deze brief ook over deze aanpassingen.

Wat is er gewijzigd?

Wijziging NNN begrenzing

Voor wijzigingen om ecologische redenen is in het Natuurbeheerplan 2018 een aantal criteria benoemd. Deze houden in dat herbegrenzingen ertoe moeten leiden dat meer aaneengesloten gebieden gaan ontstaan en de ecologische waarden of potenties van het NNN worden vergroot. De volgende in ons ontwerpbesluit voorgestelde wijzigingen voldoen aan deze criteria:

- In het kader van het gebiedsproces Waterland Oost is het streven erop gericht dat het NNN zich gaat concentreren aan de oostkant van het Goudriaankanaal. In dat licht is 18,7 ha agrarische grond (nog niet-gerealiseerd NNN) ten westen van het kanaal ontgrensd en 6,5 ha ten oosten daarvan begrensd. Aangezien de natuurpotenties van de nieuw begrensde delen als hoger zijn beoordeeld dan die van de ontgrensde delen, nemen de wezenlijke kenmerken en waarden hiermee toe. De komende tijd wordt dit proces voortgezet.
- In het kader van kustversterking bij de Hondsbossche zeewering is 185 ha opgespoten land als natuur ingericht. Dit gebied wordt nu als NNN begrensd. Hierdoor wordt de aansluiting tussen het NNN ten noorden en ten zuiden van de Hondsbossche zeewering versterkt.
- Op enkele andere locaties zijn kleinere oppervlakten extra begrensd als NNN. Het betreft 2,15 ha provinciale grond langs de A9, 0,44 ha provinciale grond bij Fort Uittermeer en 3,5 ha grond bij Egmond, waarmee een ecologische verbinding ontstaat tussen het duingebied te noorden en dat ten zuiden van Egmond aan zee. Dit laatste is gebeurd in overleg met de gemeente.

Voorts wordt een wijziging voorgesteld in verband met de nieuwe aansluiting op de A9 bij Heiloo. In het bestemmingsplan dat hiervoor is vastgesteld heeft de gemeente naar onze mening voldoende aangetoond dat dit een project betreft van groot openbaar belang is, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan en compensatie plaatsvindt. Hiervoor wordt 3,47 ha NNN ontgrensd. De benodigde compensatie vindt plaats volgens de provinciale Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie. Dat gebeurt door aankoop, inrichting en een aantal jaar beheer van 5,48 ha nieuwe natuur binnen het begrensde, maar nog niet gerealiseerde NNN in de directe omgeving van het project.

Tot slot zijn de volgende correcties op de kaart aangebracht op grond van artikel 43. Voor uw Staten ter informatie:

- Uit overleg met de betrokken gemeenten is gebleken dat een aantal sportvelden in Vogelenzang, Laren en Crailo bij vergissing als NNN zijn begrensd. Deze zijn nu uit de begrenzing gehaald, evenals een aantal erven in de Gemeente Alkmaar (kleine kernen Noordeinde); dit steeds na overleg met de betreffende gemeenten.
- Voorts zijn enkele randjes toegevoegd, die wel door een terreinbeheerder beheerd werden, maar niet als NNN begrensd stonden. Dit betreft kaartfouten, die zijn ontstaan door verschillen in gebruikte kaartondergronden. Het betreft zes locaties, bij Hemmenland, Amstelmeer, Zuiderveen, Fischer Weid, nabij Egmond en Noordduinen. Ook is de locatie van de natuurverbinding bij de Sluisbuurt in Amsterdam technisch aangepast, omdat deze over bebouwd gebied bleek te lopen.

Wijziging begrenzing weidevogelleefgebied

De nieuwe aansluiting op de A9 bij Heiloo leidt niet alleen tot aantasting van het NNN, maar ook van het weidevogelleefgebied. In het vastgestelde bestemmingsplan heeft de gemeente naar onze mening voldoende aangetoond dat het een project betreft van groot openbaar belang, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan en compensatie plaatsvindt. Hiervoor wordt 9 ha weidevogelleefgebied ontgrensd. Dit wordt financieel gecompenseerd. Dat is in deze situatie volgens de provinciale Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie toegestaan, omdat fysieke compensatie in de directe omgeving niet mogelijk is gebleken.

Wij wijzigen het weidevogelleefgebied overigens alleen ten behoeve van de realisatie van het project aansluiting A9 Heiloo. Zoals bij de vaststelling van de PRV-wijziging 2018 op 23 april 2018 in uw Staten besproken, zal de heroverweging van de weidevogelleefgebieden die niet tot de kerngebiedenbenadering behoren, plaatsvinden in het kader van de Omgevingsvisie en de vertaling daarvan in de Omgevingsverordening. Tot die tijd worden genoemde gebieden gehandhaafd op basis van hun kwaliteit als open landschap.

Wat wordt gewijzigd naar aanleiding van de terinzagelegging?

Naar aanleiding van de reacties die we tijdens de terinzagelegging hebben ontvangen, hebben we het voorgenomen besluit aangepast. Hieronder vindt u een opsomming van de wijzigingen op basis van de opmerkingen:

- Begrenzing van twee percelen en ontgrenzen van één perceel in Broek in Waterland;
- Correctie van de natuurverbinding nabij Camping Zeeburg;

- Correctie op het terrein van het pompstation Wim Mensink in Wijk aan Zee;
- Correctie van de begrenzing van de Hondsbossche Duinen;
- Diverse correcties ten gevolge van het gebruik van verschillende basiskaarten.

Voor nadere toelichting verwijzen wij u naar het voorgenomen besluit. De aanpassingen op basis van de terinzagelegging zijn geel gearceerd.

Wat wordt er aan de commissie gevraagd?
De commissie wordt gevraagd om het voorgenomen besluit en de conceptnota van beantwoording te bespreken en ons college eventuele suggesties te doen met betrekking tot de inhoud ervan ten behoeve van de vaststelling. Ons college is bevoegd de kaartwijziging vast te stellen. Deze wijziging zal dus na behandeling in de PS-commissies van september 2018 niet nogmaals aan uw Staten worden voorgelegd.

Communicatie
Tegelijkertijd zullen we de indieners informeren over de (concept)NvB en de behandeling van hun reacties bij de betreffende PS-commissie(s). Vervolgens zal het college, na het horen van de PS- commissie(s), het voorgenomen besluit tot wijziging van kaart 4 PRV vaststellen.

Financiële aspecten/risico's
Deze zijn niet van toepassing.

Vervolgprocedure
De wijzigingen worden, na de definitieve vaststelling van kaart 4 PRV door ons college, gepubliceerd op ruimtelijkeplannen.nl en beschikbaar gemaakt in de viewer op de website.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Bijlagen:
1. (concept)nota van beantwoording
2. Voorgenomen besluit wijziging kaart 4 PRV;

Provincie
Noord-Holland

J.W. Remkes

Bijlage 1

Provincie Noord-Holland

CONCEPTNOTA VAN BEANTWOORDING

Van de wijziging van kaart 4 ecologie behorende Provinciale Ruimtelijke Verordening.

Samenvatting van de opmerkingen op de ontwerpwijziging van kaart 4 van de PRV en beantwoording zoals in concept vastgesteld door Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Holland op 28 augustus 2018.

Provincie Noord-Holland
Postbus 123
2000 MD Haarlem
Hier link aanpassen: www.noord-holland.nl/structuurvisie
structuurvisie@noord-holland.nl

Kenmerk 1060770/1101258

CONCEPT

1. Overzicht met wijzigingen naar aanleiding van de terinzagelegging

Voorstel	Onderdeel	Indiener nr.
1	Toevoegen van twee percelen en ontgrenzen van één perceel in Broek in Waterland	1
2	Correctie van de natuurverbinding nabij Camping Zeeburg	3
3	Correctie van de begrenzing rond pompstation PWN	8
4	Correctie van de begrenzing van de Hondsbossche Duinen	13
5	Diverse correcties als gevolg van het gebruik van verschillende basiskaarten	14

2. Lijst van indieners en overzicht vindplaats beantwoording

Nr.	Afkorting	Indiener	Zaak/documentnummer
1	AB	Adviseur Brusse namens Fam. Vijftigschild-Kohlbrugge	1088563
2	SDB	Stichting De Bovenlanden	1084742
3	GA	Gemeente Amsterdam	1086006
4	GW	Gemeente Waterland	1088577
5	HHNK	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier	1088578
6	MT	Maatschap Teeuwen	1088549
7	Vg	Vogelwerkgroep Midden Kennemerland	1088583
8	PWN	PWN	1088585
9	SA	Stichting Alkmaardermeeromgeving	1083252
10	S	Natuurlijk persoon	1076118
11	SD	Stichting Duinbehoud	1083022
12	GWm	Gemeente Wijdemeren	1095660
13	GS	Gemeente Schagen	1095654
14	GNR	De Stichting Goois Natuurreservaat	1091587
15	SBNG	Stichting burgerinitiatief “Bescherm de natuur in het Geestmerambacht”	1091585
16	V	Natuurlijk persoon	1101188

3. Opmerkingen op ontwerpwijziging kaart 4 Provinciale Ruimtelijke Verordening en reactie GS

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
1	**NNN**	**AB**	De indiener verzoekt om één perceel Broek in Waterland te ontgrenzen van NNN en twee percelen in de NNN begrenzing op te nemen en te voorzien van het beheer- en ambitietype N. 13.01 vochtig weidevogelland. Argumentatie is dat, in verband met de pachtsituatie, een beheer van vochtig weidevogelgrasland op perceel 258 kansarm is, en op de percelen 256 en 254 kansrijk.	Wij honoreren uw verzoek. De door u voorgestelde ontgrenzing van één perceel en extra begrenzing van twee andere percelen die uw eigendom zijn, leidt tot een betere samenhang van het NNN. Bovendien is de ecologische potentie van de nieuw begrensde percelen hoger dan die van het te ontgrenzen perceel. Netto neemt door deze herbegrenzing het oppervlakte van het NNN toe met 1,67 ha.	JA
2	**NNN**	**SDB**	De indiener verzoekt dat de in het Natuurbeheerplan 2018 doorgevoerde ontgrenzing als NNN gebied van de kadastrale percelen Aalsmeer H-0654, H-4292, H-3424, H-0672, H-0673, H-0674 en H-0676 ongedaan gemaakt wordt en dat de genoemde percelen in het Natuurbeheerplan 2019 weer begrensd zullen worden. De genoemde percelen liggen in het zoekgebied voor de Groene As en dus in het gebied dat in aanmerking komt voor realisering van natuur door middel van de zogenaamde 'stepping stones'. Daarnaast constateert de indiener dat de situatie m.b.t. de kaarten verwarrend en chaotisch is. Kaarten zijn niet te vinden, een afdruk van een gekozen kaart ziet er als print anders uit dan op het scherm, kaarten van voorgaande jaren verdwijnen van het overzicht, enzovoorts.	Wij zien geen aanleiding om de begrenzing conform uw zienswijze aan te passen. Genoemde percelen komen niet langer in aanmerking voor begrenzing en inrichting als 'stepping stones', omdat het tracé van de Groene As inmiddels naar het zuiden is verlegd. Wij hebben de situatie ambtelijk al regelmatig zowel mondeling als schriftelijk met u besproken, waarbij we u hebben geïnformeerd over de gang van zaken in de afgelopen jaren. Ook hebben wij u van de gevraagde informatie voorzien. Mocht u desondanks van mening zijn dat er voor u een onwerkbare situatie is gecreëerd, dan zijn wij bereid om met u nogmaals te bespreken hoe we die situatie voor u kunnen verbeteren.	NEE

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
			De argumentatie is dat een onwerkbare situatie gecreëerd wordt voor een Natuurbeheer-organisatie als Stichting De Bovenlanden Aalsmeer.		
3	NNN	GA	De indiener verzoekt het ontwerp van kaart 4 van de PRV te wijzigen door een correctie van de Natuurverbinding nabij Camping Zeeburg aan te brengen zodat deze de in 2013 aangelegde rieteilandjes daadwerkelijk volgt waardoor het niet langer voor een deel over de toekomstige uitbreiding van de camping loopt. Het betreft hier een technische correctie waardoor de Natuurverbinding overeen zal komen met de feitelijk gerealiseerde situatie. De doelstellingen en ambities van de PRV worden met deze correctie niet doorkruist. Zonder de gevraagde correctie worden beperkingen geïmpliceerd in het gebied waar de Natuurverbinding over de uit te breiden camping loopt. Een correctie dient daarom het belang geen onduidelijkheden te laten bestaan voor derden over de uitvoerbaarheid van plannen. De indiener verzoekt bovendien om een ambtelijk overleg.	Naar aanleiding van uw zienswijze hebben we geconstateerd dat de lijn van deze natuurverbinding nabij Camping Zeeburg op de kaart inderdaad niet correct loopt ten opzichte van de gerealiseerde natuurverbinding in de praktijk. Wij gaan dit corrigeren. NB: Natuurverbindingen behoren niet tot het NNN, tenzij wij langs de natuurverbinding 'stepping stones' als NNN hebben begrensd. Dat is hier niet het geval. Het oppervlakte NNN wijzigt door deze correctie niet.	JA
4	NNN	GW	De indiener verzoekt dat de wijziging in het gebied Hemmeland niet binnen de NNN begrenzing opnemen en hiermee te wachten tot het moment dat deze zijn ingebracht als compensatie voor de onttrekking van NNN oppervlakte voor de realisatie van het Mirror Waterhotel. Een gedeelte van de randen van het gebied Hemmeland waren buiten de aanwijzing	In een bestuurlijk overleg tussen de gemeente Waterland en de provincie op 27 maart 2017, in het kader van een prealabele vraag van uw kant over de voorgenomen bouw van een hotel op het Hemmeland, is inderdaad afgesproken dat u een rapport zou laten opstellen over de natuurwaarden op de locatie van het hotel en op de niet begrensde gebieden, die eventueel als vervangend NNN gebied zouden kunnen dienen.	NEE

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
			NNN gehouden. Deze niet begrensde delen van het Hemmeland zijn door de gemeente Waterland ingebracht tijdens de prealabele vraag procedure ter realisering van het Mirror Waterhotel (eveneens op het Hemmeland). De indiener merkt het volgende op: Er is reeds in deze procedure verzocht compensatie te vinden voor de oppervlakte die door de bouw van dit hotel zal worden onttrokken aan het NNN gebied. Er is een natuurwaarden onderzoek verricht naar de natuurwaarden op de locatie van het hotel en de natuurwaarden op de locatie van de niet begrensde gebieden. Hoewel de oppervlakte van de niet begrensde gebieden groter is, wilde uw gedeputeerde niet het risico lopen dat de te begrenzen gronden minder van waarde zouden zijn dan de in te leveren gronden. Uit dit onderzoek bleek dat de natuurwaarden op de nog niet begrensde delen minstens gelijkwaardig zijn aan de waarden op de locatie van het hotel. Pas bij de ambtelijke bespreking van dit rapport werd door uw ambtenaren opgemerkt dat het onlogisch was dat deze randen niet waren meegenomen en dat er sprake moest zijn van een tekenfout. Nu u deze niet begrensde delen afdoet als een “kaarfoutje” wordt het onmogelijk gemaakt om gebruik te maken van de onderzochte compensatiemogelijkheid. Hoewel ons duidelijk is dat toetsing aan wet- en regelgeving plaats vind op het moment van vaststelling van het bestemmingsplan door de gemeenteraad is	Hierbij is er echter abusievelijk van uitgegaan dat de randen van het Hemmeland niet tot het NNN zouden behoren. Weliswaar stonden op dat moment de randen op de kaart niet als NNN aangemerkt, maar dat is, zoals wij u in een ambtelijk overleg op 4 juli 2017 reeds hebben laten weten, het gevolg van een kaartfout die moet worden hersteld. Het Hemmeland heeft altijd in zijn geheel behoord tot het NNN. Met de onderhevige wijziging van de NNN-begrenzing wordt deze kaartfout hersteld. Wij zijn ambtelijk met u in gesprek over de mogelijkheden om op andere wijze ervoor te zorgen dat de ontwikkeling van het Mirror Hotel per saldo niet zal leiden tot aantasting van de kwaliteit en het oppervlakte van NNN en daarmee past binnen ons ruimtelijke beschermingsregime voor het NNN zoals vastgelegd in artikel 19 PRV.	

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
			juist op verzoek van de provincie dit vooroverleg middels een prealabele vraag opgestart. Dit aangezien uw organisatie graag in een zo vroeg mogelijk stadium mee wenst te denken met gemeentelijke plannen. Nu door de provincie de uitkomst van onderzoeken in dit stadium van het proces wordt gebruikt om omissies in uw eigen verordening recht te zetten kunnen we niet anders dan met schrik en grote verbazing daar te reageren. Uw ontwerpwijziging doet op geen enkele wijze recht aan uw en onze wens om juist in gezamenlijkheid de ruimtelijke mogelijkheden te onderzoeken van de ruimtelijke ontwikkelplannen.		
5	**NNN**	**HHNK**	De indiener bereidt momenteel de versterking van de Markermeerdijken voor. Naar verwachting zal het algemeen bestuur van HHNK in september het Projectplan Waterwet vaststellen en ter goedkeuring aan Gedeputeerde Staten aanbieden. Omdat er geconstateerd is dat de begrenzing van het NNN op delen raakt aan het (tijdelijke) ruimtebeslag van de voorgenomen dijkversterking, verzoekt de indiener om met de begrenzing rekening te houden met dit (tijdelijke) ruimtebeslag.	Wij kunnen uw verzoek niet honoreren. Wij wijzen u erop dat deze wijziging van de begrenzing van het NNN heeft plaatsgevonden op ecologische gronden. In een later stadium kan eventueel herbegrenzing aan de orde zijn als gevolg van de planologische inpassing van de versterking van de Markermeerdijken, als zijnde een project van groot openbaar belang, waarbij eventuele effecten op het NNN moeten worden gecompenseerd. Pas als de planologische inpassing van dit project is vastgesteld in het bestemmingsplan, passen wij de NNN begrenzing daarop zo nodig aan.	NEE

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
6	**NNN**	**MT**	De indiener merkt op dat zijn bedrijf op slot wordt gezet door het beleid zoals verwoord in het Natuurbeheerplan en het ontwikkelingsperspectief Binnenduinrand en door de overheid niet behoorlijk wordt behandeld.	De ontwerpwijziging ziet niet op het beleid van het Natuurbeheerplan en het ontwikkelingsperspectief Binnenduinrand. Wij hebben al met u overlegd over de wijze waarop uw situatie zou kunnen worden verbeterd en wat de provincie daaraan zou kunnen bijdragen. Zoals wij u in eerdere contacten al hebben aangegeven, kunt u over uw zorgen en mogelijke oplossingen nogmaals contact opnemen met de bij u bekende medewerkers van de provincie.	NEE
7	**NNN/ Weidevogelleefgebied**	**Vg**	De indiener merkt het volgende op: 1. het lijkt ons buitengewoon onverstandig en zeer ongewenst de betreffende kaart niet meer ook te koppelen aan het Natuurbeheerplan; 2. het in het kader van de vereiste natuurcompensatie aangaande de afslag A9 nu al initiëren van de ontgrenzing van 3.47 ha NNN gebied en 9 ha weidevogelleefgebied is volstrekt prematuur en ongewenst. Nut en noodzaak van dit project wordt door diverse partijen op dit moment aangevochten bij de Raad van State, evenals de omvang en inhoud van de	1. Kaart 4 bij de PRV is nog steeds gekoppeld aan het Natuurbeheerplan. De kaart geeft immers het gebied aan waarbinnen in het Natuurbeheerplan beheer- en ambitietype worden toegekend en SLN- subsidies kunnen worden aangevraagd. De gewijzigde kaart 4 bij de PRV die wij, gehoord de betreffende PS-commissie, naar verwachting in oktober zullen vaststellen, zal daarom ook dienen als basis voor het definitieve Natuurbeheerplan 2019. 2. Naar onze mening heeft de gemeente afdoende aangetoond dat dit een project betreft van groot openbaar belang, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan en compensatie plaatsvindt, ex art. 19 lid 6 onder c en art. 25 lid 5 onder c van de PRV. Dit betekent dat het project is toegestaan ondanks dat het tot een significante aantasting van het NNN leidt.	NEE

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
			vereiste natuurcompensatie. Ook wordt het oordeel gevraagd van de Raad van State over het door het A9 projectteam verrichte natuuronderzoek dat aantoonbaar op vele punten niet correct is en daarmee niet voldoet aan de minimaal vereiste zorgvuldigheid betreffende project-impact en daarmee derhalve ook niet op het punt van de vereiste mitigerende maatregelen. De Raad van State heeft inmiddels ook aangegeven meer tijd nodig te hebben in verband met een lopende zaak bij het Europese Hof op het punt van de Nederlandse PAS-regeling. Wij maken daar ernstig bezwaar tegen en eisen dat u dit besluit intrekt totdat de Raad van State uitspraak heeft gedaan; 3. wij maken ernstig bezwaar tegen de vaststelling van GS dat het niet mogelijk zou zijn gebleken geschikte fysieke natuurcompensatie in de omgeving van de project locatie te vinden, en dat daarom besloten is tot financiële compensatie. Wat is de evidentie daarvoor waarop GS dat besluit baseert? Uit eigen ondervinding hebben wij moeten vaststellen dat er geen enkele ambitie en urgentie was bij het A9 project team om echt iets aan goede natuurcompensatie te doen. Op deze wijze tast GS opnieuw een deel aan van één van de beste weidevogel gebieden	3. Wij hebben onder andere met indiener intensief naar fysieke natuurcompensatie mogelijkheden gezocht en zijn gezamenlijk tot de conclusie gekomen dat die er niet waren. Om deze reden hebben wij besloten tot financiële compensatie, zoals onze Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie dat in een dergelijke situaties mogelijk maakt.	

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
			van Noord-Holland, zonder tijdige en passende natuurcompensatie. Wij maken hier als Vogelwerkgroep ernstig bezwaar tegen en pleiten voor een ruimhartige en kwalitatief goede compensatie en niet voor een aflaat; 4. wij vinden het zeer ongepast dat ook GS gewoon doordendert met besluiten over dit aan alle kanten aanvechtbare project, terwijl wij nooit een fatsoenlijk antwoord hebben ontvangen op ons voorstel van 12-12-2017.	4. Wij hebben u in overleg met de gemeente Heiloo op 21 december 2017 een uitgebreid ambtelijk antwoord gemaild.	
8	**NNN**	**PWN**	De indiener merkt het volgende op: Bij de voorbereiding van een zonneveld op ons terrein in Wijk aan Zee (pompstation Wim Mensink) is ons opgevallen dat de begrenzing van het NNN-gebied ter plekke niet, zoals gebruikelijk, de gebruiksgrenzen van dit pompstation volgt. Zowel de wegen op het terrein als enkele velden met leidingwerk zijn nu als natuurgebied ingedeeld, terwijl dit evident tot de infrastructuur van het pompstation behoort. Om te voorkomen dat dit tot ongepaste gebruiksbeperkingen kan leiden, stellen wij voor de begrenzing alsnog te corrigeren naar het feitelijke gebruik. Hierbij stellen wij voor de begrenzing aan te houden die ook is gebruikt bij het Natura 2000-gebied rondom het pompstation (tevens het buitenhek). Zie in de bijlage beide begrenzingen.	Wij honoreren uw verzoek. De door u bedoelde delen op het terrein van het pompstation zijn weliswaar begrensd als NNN, maar kennen geen beheertype en hebben ook geen natuurwaarde. Wij zien dit als een technische correctie van de kaart. Het oppervlakte NNN neemt door deze correctie af met 2,20 ha.	JA

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
9	NNN	SA	De indiener merkt het volgende op: De stichting ondersteunt uw voornemen om het Noord-Hollandse deel van het Nationale natuur Netwerk uit te breiden. Wij stellen u in dat verband voor om dit zoekgebied binnen de gemeente Castricum uit te breiden met het terrein, dat hierna in het volgende kort wordt beschreven: Het gebied is plaatselijk bekend als de Zanderij Noord bij Bakkum, voor zover in agrarisch gebruik is. Het wordt begrensd door de Geversweg, de Duin en Boschweg en de Natura 2000 gebieden van het Noord-Hollands Duinreservaat en het Landgoed Duin en Bosch/ Duinpad. Het gebied is grotendeels in agrarisch gebruik. In de recent door de gemeenteraad vastgestelde Hoofdlijnennota voor de in voorbereiding zijnde Kadernota Zanderij Noord wordt gesteld, dat het agrarisch gebruik binnen afzienbare tijd geheel of gedeeltelijk beëindigd zal worden. Het gebied zou daarna, bij voorkeur, omgezet moeten worden in natuurterrein, dat aansluit bij de genoemde Nature 2000 gebieden. Verwacht wordt dat het gebied pas op langere termijn beschikbaar is voor een mogelijke inkadering in het NNN. Reeds nu opnemen op de zoekkaart lijkt ons toch een zinvolle zaak.	Wij honoreren uw verzoek niet. 'Zoekgebied' is geen categorie op kaart 4: de ruimtelijke bescherming geldt alleen voor concreet begrensde gebieden. Op dit moment is het project 'Zanderij Noord' nog in een te vroeg stadium om tot concrete begrenzing over te gaan. De provincie is ook betrokken bij dit project en wij zullen bij de voorbereiding van de volgende kaartwijziging bezien of concrete begrenzing dan wel kan plaatsvinden.	NEE

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
10	**NNN**	**S**	De indiener verzoekt de percelen met de kadastrale nummers BRO00G452G 0 en BRO 00G481G0 te ontgrenzen. De indiener merkt op dat er geen sprake is van “vochtig weidevogelland”, het peil te laag is, er geen tot weinig broedparen aanwezig zijn, de omliggende percelen niet dezelfde ambitie hebben en desbetreffende percelen geen deel uitmaken van een groter geheel, had het in de rede gelegen om de percelen te ontgrenzen dan wel de ambitie “vochtig weidevogelgrasland” niet toe te kennen. De gronden van de buren (de aanliggende percelen) zijn ontgrensd, terwijl de percelen uit dezelfde grondsoort bestaan en hetzelfde lage waterpeil hebben.	In reactie op uw zienswijze op het Natuurbeheerplan 2018 hebben wij u reeds laten weten dat uw percelen op dit moment niet in aanmerking komen voor ontgrenzing. Ze hebben waterhuishoudkundig goede potenties en zijn gelegen aan oostzijde van Waterland-Oost, waar gestreefd wordt naar versterking van het NNN. Dat laatste is ook de reden dat wij, zoals u in uw zienswijze ook opmerkt, een ander perceel hier extra begrensd hebben en twee percelen die westelijker liggen en minder ecologische potentie hebben, hebben ontgrensd. Wij herhalen onze toezegging dat wij uw wens tot ontgrenzing meenemen in het gehele gebiedsproces in Waterland-Oost. Mocht het proces ter versterking van het NNN aan de oostzijde leiden tot een uitkomst die op draagvlak in het gebied kan rekenen en waarin de begrenzing van uw grond niet noodzakelijk is, dan kan ontgrenzing overwogen worden.	NEE
11	**NNN**	**SD**	De indiener merkt het volgende op: 1. Het Natura 2000-gebied in het NH Duinreservaat wordt op de kaarten aan de westkant begrensd door de duinvoet van de zeereep. De zee ten westen van de vloedlijn valt onder NNN. De smalle reep strand valt hierdoor buiten enig natuurbeschermingsregime. Echter vallen embryonale duinen onder Natura 2000. Deze ontstaan typisch juist in het nu statusloze gebied. De westgrens van Natura 2000 is dus dynamisch en valt in veel gevallen westelijker dan op de huidige kaarten is aangegeven. Ons voorstel is om het strand op te nemen	Wij honoreren uw zienswijze niet. 1. Het strand is in Noord-Holland nooit als NNN begrensd. Als onderdeel van het Toekomstperspectief Kust is aan bureau Tauw gevraagd te adviseren over de wenselijkheid van het alsnog begrenzen van het strand wanneer er verstuivingsprojecten in het duin plaatsvinden. Het advies geeft aan dat het op die plaatsen vrijhouden van bebouwing van het strand de garantie geeft dat verstuiving kan plaatsvinden en dat begrenzen als NNN daar geen meerwaarde heeft. Wel kan na afronding van een verstuivingsproject op basis van monitorgegevens besloten worden een stuk te begrenzen waar bijvoorbeeld blijvende duimvorming op het strand is ontstaan.	NEE

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
			in de NNN, en de grens van Natura 2000 op kaarten weer te geven waar tussen november en april, als veel seizoensbebouwing afwezig is, nieuwe duinvorming optreedt. De voornaamste reden is dat zonder deze bescherming economische activiteit juist ook in het kwetsbare gebied plaats vindt (verstoring, bebouwing, afgraven). 2. In Castricum ligt een gebied bekend als Zanderij Noord. Het ligt in grote lijnen tussen de spoorlijn Uitgeest-Alkmaar (oostgrens), de Vinkenbaan/Duinpad (noordgrens), de Geversweg (zuidgrens) en het Noord-Holland Duinreservaat (westgrens). Dit is nu nog overwegend agrarisch gebied (bollenteelt). Een natuurbeheerder (PWN) is voornemens een deel hiervan tot natuur om te vormen (kwelwater, nollenland). Maatschappelijke ontwikkelingen maken het in de toekomst misschien mogelijk dat een groter deel van dit gebied tot natuur wordt omgevormd. Wellicht is het verstandig dit hele gebied nu al als zoekgebied voor NNN aan te wijzen.	2. Zie onze reactie op zienswijze 9.	
12	**Weidevogelleefgebied**	**GWm**	De indiener merkt het volgende op: Er blijkt dat het gehele gebied ten noorden, zuiden en westen van de kern Nederhorst den Berg gelegen ten wensten van de Voorstraat bestemd wordt als weidevogelleefgebied. In dit gebied (De Horn- en Kuijerpolder) kunnen als	De begrenzing van het weidevogelleefgebied in de gemeente Wijdemeren maakt geen deel uit van het voorliggende ontwerpbesluit. De door u genoemde opmerking heeft betrekking op de wijziging van PRV, inclusief kaart 4 (ecologie) van de PRV, die	NEE

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
			gevolg hiervan nagenoeg geen activiteit/ontwikkelingen meer worden ontplooid. Het bestemmingsplan 'Buitengebied Nederhorst den Berg' maakt reeds diverse activiteiten/ontwikkelingen mogelijk. Gelet op de urgentie om woningbouw te realiseren voor de vele woningzoekenden is het te betreuren als de mogelijke locatie op voorhand al feitelijk niet haalbaar is door de aanwijzing van het gebied als weidevogelleefgebied. Wij verzoeken u dan met klem om het deel van het gebied uit te zonderen van het weidevogelleefgebieden, eventueel gecombineerd met (passende) compenserende maatregelen en/of ontwikkelingen.	op 23 april 2018 door Provinciale Staten is vastgesteld. In november 2017 heeft u tijdens ambtelijke consultatieronde kennis kunnen nemen van de wijzigingen. Vervolgens heeft het ontwerp van deze wijziging van 8 januari t/m 16 februari 2018 ter inzage gelegen. In die periodes hebben wij geen opmerking ontvangen van de gemeente Wijdemere. Wij kunnen uw verzoek niet honoreren.	
13		**GS**	De indiener merkt het volgende op: Bij het bestuderen van het ontwerp natuurbeheerplan 2019 zien we dat de Hondsbossche duinen aan de kaarten zijn toegevoegd. Wat opvalt, is dat daarbij ook het strand is meegenomen. Op andere plekken zit het strand er niet bij. Wij vragen ons af waarom hier het strand erbij gevoegd wordt. Te meer omdat de gemeenteraad een bestemmingsplan "Kustzone Petten" heeft vastgesteld, dat voorziet in de bouw van strandpaviljoens, beachhouses en strandhuisjes op de strand. Kunt u ons hier een toelichting op geven, c.q. eventueel de kaart aanpassen?	Wij bedanken indiener voor zijn opmerkzaamheid. Hier is sprake van een onjuiste intekening begrenzing van de Hondsbossche Duinen op de kaart. Het is inderdaad niet de bedoeling om het strand als NNN te begrenzen (zie ook onze reactie op zienswijze 11). De kaart wordt op dit punt aangepast. Het oppervlakte van NNN neemt door deze correctie 92,71 ha af.	JA

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
14	NNN	GNR	De indiener verzoekt de vorig jaar aangeleverde herbegrenzingsvoorstellen ten gevolge van verschillen tussen de door het GNR gebruikte kadastrale kaart en de door de provincie gebruikte topografische kaart alsnog te verwerken, mede gezien mondelinge toezegging dat dat dit jaar wél zou gebeuren	Wij nemen uw voorstellen alsnog mee met deze kaartwijziging. Wij hebben alleen de voorstellen die een oppervlakte van tenminste 0,5 ha. betreffen beoordeeld. De kleinere verschillen nemen wij mee op het moment dat wij het gehele NNN gaan begrenzen op grond van de Basiskaart grootschalige Topografie (BGT), naar verwachting bij de vaststelling van de Omgevingsverordening. Wij begrenzen naar aanleiding van uw zienswijze vier locaties van in totaal 3,16 ha. extra als NNN. Het betreft natuurterreinen die logischerwijze deel uitmaken van uw bestaande beheereenheid.	JA
15	NNN	SBNG	De indiener merkt het volgende op: 1. De gebieden 'Uitbreiding Kleimeer' en 'Groene Loper' (boven Sint Pancras) ontbreken zowel op de beheertypekaart als op de Ambitiekaart. Dit geldt ook voor de Voortgangskaart. 2. Het ontwerpplan PRV is niet vindbaar op de website. 3. Op de begrenzingenkaart NNN als onderdeel van het ontwerp natuurbeheerplan 2019 zijn de deelgebieden 'Uitbreiding Kleimeer' en 'Groene Loper' niet ingetekend als zijnde NNN-gebied noch zijn de ecologische verbindingszones aangegeven. Het is wenselijk en op grond van de geldende PRV onontkoombaar dat aan deze gebieden de NNN-status verleend word. Een	1. Deze gebieden staan niet op genoemde Natuurbeheerplankaarten, omdat ze niet zijn begrensd als NNN (zie ook onder punt 3) 2. Het ontwerpbesluit is tijdens de terinzagelegging op onze website en op de ruimtelijkeplannen.nl gepubliceerd. 3. Wij honoreren uw verzoek nu niet. Wij gaan naar verwachting in 2019 een herijking van de NNN-begrenzing uitvoeren om te verkennen of aanpassing van de begrenzing kan leiden tot het verzilveren van kansen respectievelijk het stoppen van onze inspanningen in gebieden waar NNN-realisatie niet langer realistisch of ecologisch zinvol moet worden geacht. Uitgangspunten van deze herijking zijn dat deze 'hectareneutraal' plaatsvindt en dat de ecologische samenhang van het NNN gelijk blijft of verbetert. In het licht hiervan nemen	NEE

Nr.	Thema	Code	Samenvatting opmerking	Reactie Gedeputeerde Staten	Wijzigings-voorstel
			argument is dat voor uitbreiding van het bestaande NNN-gebied in het Geestmerambacht met deze aan het NNN-gebied in het Geestmerambacht aansluitende gebieden een meer robuuste en daardoor een duurzamer leefgebied voor kwetsbare soorten ontstaat.	wij nu geen besluit over het al dan niet als NNN begrenzen van de door u genoemde gebieden, maar wij nemen uw verzoek mee in dit proces.	
16	**NNN**	**V**	De indiener verzoekt of zijn huiskavel, die deels als NNN is begrensd, ontgrensd kan worden. Zijn argument hierbij is dat het perceel in zijn geheel volgens het kadaster hetzelfde kadastrale nummer heeft.	Wij honoreren uw verzoek niet. Wij zien geen ecologische redenen om bedoelde percelen te ontgrenzen. Dat de percelen hetzelfde kadastrale nummer hebben als uw huiskavel, is geen argument om tot ontgrenzing als NNN over te gaan.	NEE

KAART 4: ECOLOGIE

Behorende bij voorgenomen besluit 28.08.2018 (Gedeputeerde Staten),
tot wijziging van kaart 4 (ecologie) van de Provinciale Ruimtelijke Verordening

- Natuurnetwerk Nederland (NNN)
- NNN grote wateren
- Weidevogelleefgebied
- Natuurverbinding

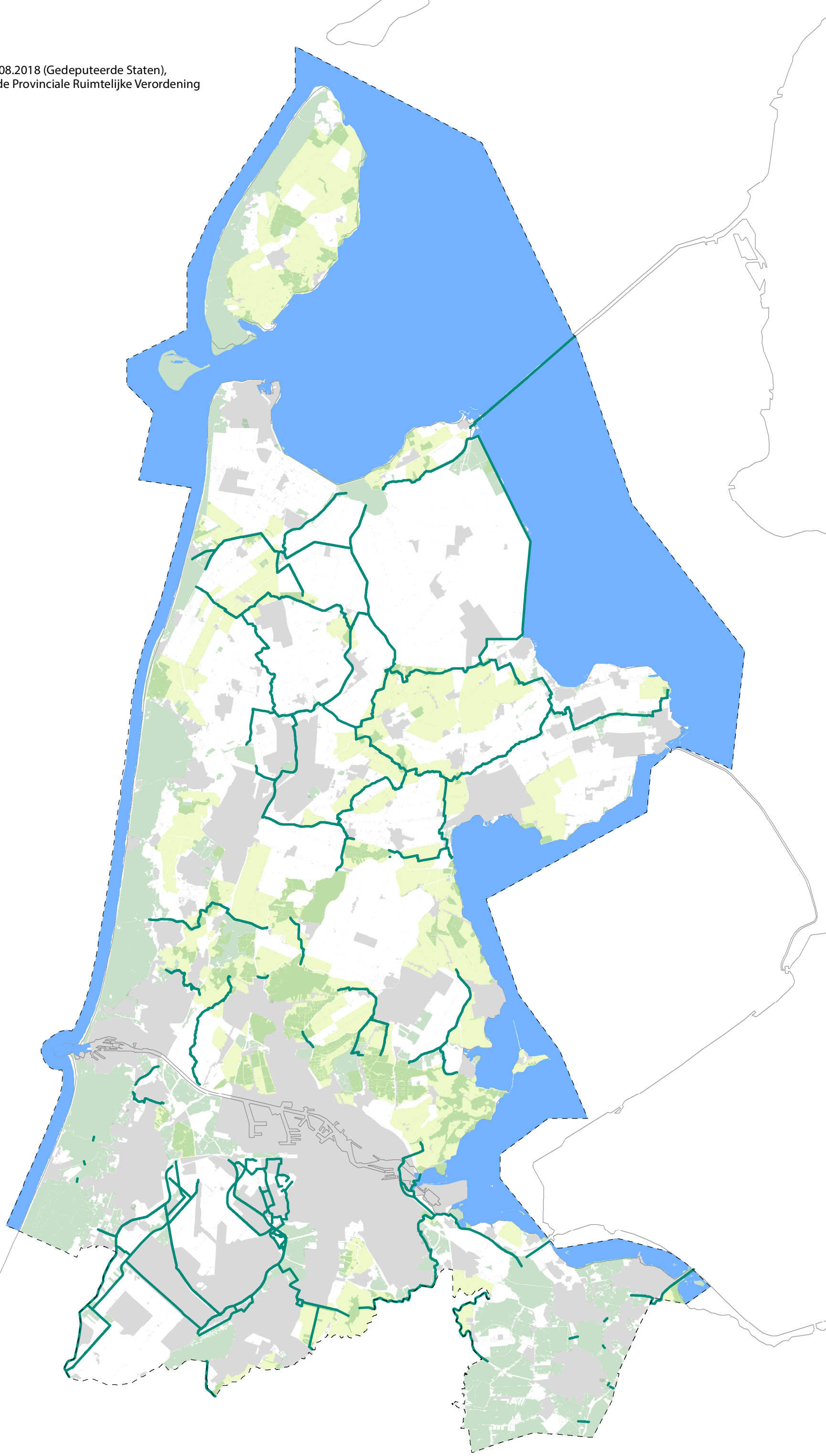

Kaarten en tekst dienen in samenhang te worden gelezen.
Aan afzonderlijke kaarten kunnen geen rechten worden ontleend.

Overzicht van totale wijziging NNN kaart 4

	Locatie	Wijziging wens	ha erbij	ha eraf
voor ontwerp				
1	van der Pol	NNN eraf		0,09
3	A9	NNN toevoegen	2,15	
4	Hondsbossche Zeewering	NNN toevoegen	185,4	
7	kleine kernen	NNN eraf		0,84
8	vogelenzang	NNN eraf		2,43
9	Fort Uitermeer	NNN toevoegen	0,44	
10	Mirror hotel	NNN toevoegen	1,14	
12	sportpark Craillo	NNN eraf		1,06
15	Egmondia	NNN toevoegen	3,5	
16	Amstelmeer	NNN toevoegen	1,67	
17	Zuiderveen	NNN toevoegen	0,12	
18	Fischer Weid	NNN toevoegen	0,13	
19	Noordduinen	NNN toevoegen	0,13	
21	Laren sportvelden	NNN eraf		0,86
22	Spronk	NNN eraf		7,5
23	van Elten	NNN eraf		11,2
24	Pampus b.v.	NNN toevoegen	6,5	
25	A9 afrit	NNN eraf		3,54
	technische wijzigingen		0,12	0,92

n.a.v zienswijze

1	kohlbruggen waterland oost	ruil tbv SKNL	6,33	3,05
3	Amsterdam camping Zeeburg	EVZ goed leggen	0,00	0,00
4	Hondsbossche Zeewering	teveel begrensd in ontwerp	-92,71	
8	PWN pomstation Wijk aan Zee	ontgrenzen tot aan N2000 grens		2,2
14	GNR	4 gebieden extra begrenzen	3,16	
	Technische wijziging (Naardermeer)		0,15	

Totaal			118,23	33,69

2. Verschillenkaart tussen de vigerende kaart 4 en de voorgenomen wijziging van kaart 4

Behorende bij voorgenomen besluit 28.08.2018 (Gedeputeerde Staten),
tot wijziging van kaart 4 (ecologie) van de Provinciale Ruimtelijke Verordening

- NNN natuur
- NNN grote wateren
- Begrenzen
- Ontgrenzen

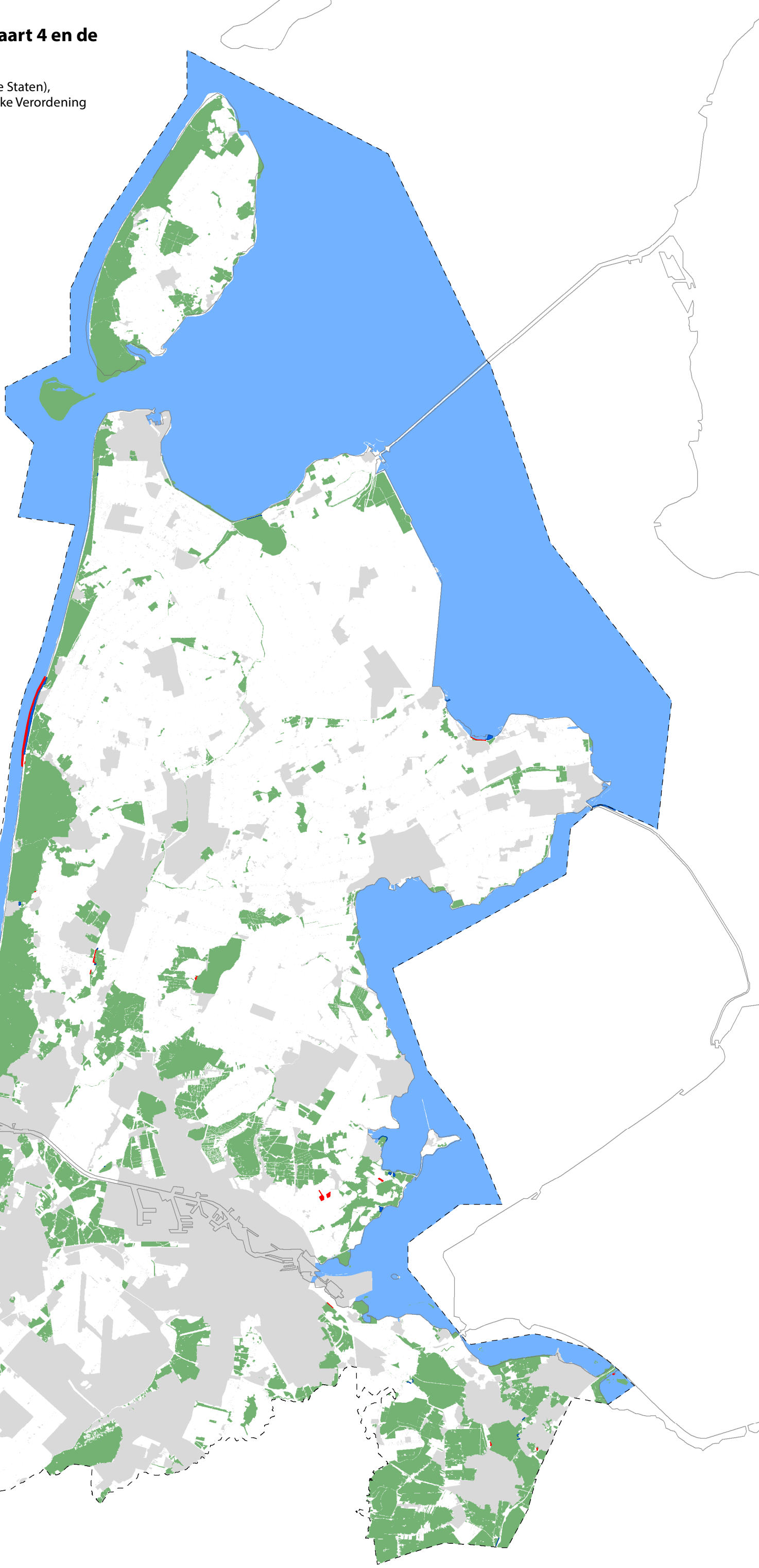

Kaarten en tekst dienen in samenhang te worden gelezen.
Aan afzonderlijke kaarten kunnen geen rechten worden ontleend.

VOORGENOMEN BESLUIT van …., tot wijziging van kaart 4 (ecologie) van de Provinciale Ruimtelijke Verordening

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Overwegende dat aanleiding bestaat de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) op grond van artikel 19, zesde lid aanhef en onder a en c van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) te wijzigen ten behoeve van een verbetering van de samenhang of planologische inpassing van het NNN en het doorvoeren van een wijziging ten behoeve van het project aansluiting A9 Heiloo;

Overwegende dat aanleiding bestaat de begrenzing van de weidevogelleefgebieden op grond van art. 25, vijfde lid, van de PRV te wijzigen in verband met het doorvoeren van een wijziging in de begrenzing vanwege het project aansluiting A9 Heiloo;

Overwegende dat aanleiding bestaat op grond van artikel 43 een aantal onjuistheden in de NNN begrenzing op kaart 4 te corrigeren.

Gelet op artikel 19, zesde lid aanhef en onderdelen a en c, en zevende lid, artikel 25, vijfde lid en artikel 43 van de PRV;

Besluiten:

Artikel 1

De begrenzingen van het Natuurnetwerk Nederland en de begrenzing van het weidevogelleefgebied op kaart 4 (Ecologie) bij de Provinciale Ruimtelijke Verordening worden gewijzigd door vervanging van deze kaart door de bij dit besluit behorende bijlage kaart 4: Ecologie.

Artikel 2
Een digitale verbeelding van kaart 4 (Ecologie) behorende bij de Provinciale Ruimtelijke Verordening elektronisch beschikbaar te stellen overeenkomstig artikel 1.2.1 van het Besluit ruimtelijke ordening.

Artikel 3
Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin het wordt geplaatst.

Haarlem, ****

Namens Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

J.W. Remkes, voorzitter

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

voorgenomen besluit

Toelichting

1. Wijziging begrenzing NNN

Op grond van artikel 19 lid 6 aanhef en onder a van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) kunnen Gedeputeerde Staten – na het horen van de betreffende commissie van Provinciale Staten – de begrenzing van het NNN op kaart 4 behorende bij de PRV onder meer wijzigen ten behoeve van een verbetering van de samenhang of planologische inpassing van het NNN ('op ecologische gronden') of ten behoeve van de krachtens het derde lid gestelde regels (vanwege activiteiten van groot openbaar belang). Met dit besluit tot herbegrenzing wordt van deze bevoegdheid gebruik gemaakt.

Daarnaast kunnen Gedeputeerde Staten op grond van artikel 43 kennelijke onjuistheden in de begrenzing van gebieden op kaart 4 herstellen. In het onderhavige besluit tot wijziging van de begrenzing van het NNN wordt ook deze bevoegdheid aangewend.

Wijziging begrenzing op ecologische gronden (artikel 19, lid 6, aanhef en onder a, PRV)

Voor de aanpassing op ecologische gronden is in het Natuurbeheerplan 2018 een aantal inhoudelijke criteria benoemd. Deze houden in dat herbegrenzingen ertoe moeten leiden dat meer aaneengesloten gebieden gaan ontstaan en de ecologische waarden of potenties van het NNN worden vergroot.

De volgende voorgestelde aanpassingen voldoen aan deze criteria:

- In het kader van het gebiedsproces Waterland- Oost is het streven erop gericht dat het NNN zich gaat concentreren aan de oostkant van het Goudriaankanaal. In dat licht is 18,7 ha agrarische grond (nog niet-gerealiseerd NNN) ten westen van het kanaal ontgrensd en 6,5 ha ten oosten daarvan begrensd. Aangezien de natuurpotenties van de nieuw begrensde delen als hoger zijn beoordeeld dan die van de ontgrensde delen, nemen de wezenlijke kenmerken en waarden hiermee toe. De komende tijd wordt dit proces voortgezet.

- Binnen de gemeente Waterland wordt één perceel ontgrensd en worden in ruil daarvoor twee andere percelen extra begrensd. Hiermee worden de samenhang en ecologische potentie van het NNN verbeterd en neemt het netto oppervlak toe met 3,28 ha.

- In het kader van kustversterking bij de Hondsbossche zeewering is 92,69 ha opgespoten land als natuur ingericht. Dit gebied wordt nu als NNN begrensd. Hierdoor wordt de aansluiting tussen het NNN ten noorden en ten zuiden van de Hondsbossche zeewering versterkt.

- Op enkele andere locaties zijn kleinere oppervlakten extra begrensd als NNN. Het betreft 2,15 ha provinciale grond langs de A9, 0,44 ha provinciale grond bij Fort Uittermeer en 3,5 ha grond bij Egmond, waarmee een ecologische verbinding ontstaat tussen het duingebied te noorden en dat ten zuiden van Egmond aan zee.

Wijziging begrenzing vanwege de nieuwe aansluiting op de A9 bij Heiloo (artikel 19, lid 6, aanhef en onder c, PRV)

In verband met de nieuwe aansluiting op de A9 bij Heiloo, een project van groot openbaar belang, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan, is op basis van het bij dit project opgestelde compensatieplan 3,47 ha NNN ontgrensd. De compensatie vindt (in lijn met de Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie Noord-Holland) plaats binnen bestaand NNN. Het project is vastgelegd in bestemmingsplannen van de gemeenten Heiloo en Castricum. In de

Voorgenomen besluit

toelichting is voldoende gemotiveerd dat de aantasting van het NNN ter plaatse is toegestaan, omdat wordt voldaan aan de voorwaarden van artikel 19, lid 3, aanhef en onder a, PRV .

Als gevolg van de wijzigingen van de begrenzing op grond van artikel 19, lid 6, onder a en c en lid 7, PRV is het NNN netto met bijna ruim 85 ha in omvang in omvang toegenomen.

Technische correcties van begrenzingen op grond van art. 43

- Uit overleg met de betrokken gemeenten is gebleken dat een aantal sportvelden in Vogelenzang, Laren en Crailoo bij vergissing als NNN zijn begrensd. Deze zijn nu uit de begrenzing gehaald, evenals een aantal erven in de Gemeente Alkmaar (kleine kernen Noordeinde); dit steeds na overleg met de betreffende gemeenten.

- Voorts zijn enkele randjes toegevoegd, die wel door een terreinbeheerders beheerd werden, maar niet als NNN begrensd stonden. Dit betreft kaartfouten, die zijn ontstaan door kleine verschillen in gebruikte kaartondergronden. Het betreft de volgende locaties: Hemmenland, Amstelmeer, Zuiderveen, Fischer Weid, nabij Egmond en Noordduinen. Ook is de locatie van de natuurverbinding bij de Sluisbuurt in Amsterdam technisch aangepast, omdat deze – onbedoeld - over bebouwd gebied bleek te lopen. Eveneens is de locatie van de natuurverbinding nabij Camping Zeeburg aangepast, omdat deze niet overeen blijkt te komen met de reeds gerealiseerde natuurverbinding aldaar. Daarnaast is de begrenzing van het NNN op het terrein van het pompstation in Wijk aan Zee (van PWN) aangepast aan de feitelijke situatie.

- In het werkgebied van de Stichting Goois Natuurreservaat (GNR) zijn correcties in de begrenzing aangebracht die het gevolg zijn van verschillen tussen de door het GNR gebruikte kadastrale kaart en de door de provincie gebruikte topografische kaart.

2. Wijziging begrenzing weidevogelleefgebied ex artikel 25, lid 5, aanhef en onder c, PRV

De aanpassing ten aanzien van weidevogelleefgebied betreft het doorvoeren van een wijziging ten behoeve van het project aansluiting A9 Heiloo. Door de aanleg van dit project van groot openbaar belang, waarvoor geen alternatieve locaties bestaan, gaat weidevogelleefgebied verloren, wordt financieel gecompenseerd conform de daarvoor geldende Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie Noord- Holland. Ten behoeve van de betrokken bestemmingsplannen van de gemeenten Heiloo en Castricum is afdoende gemotiveerd dat het project doorgang kan vinden op grond van artikel 25, lid 3, PRV. In navolging hierop wijzigen GS met dit besluit de begrenzing van het weidevogelleefgebied (artikel 25, lid 5, aanhef en onder c, PRV).

Voorgenomen besluit

Bijlagen:

- **Kaart 4 (ecologie)**
- **Kaart 4, verschillenkaart**
- **Tabel overzicht wijzigingen kaart 4**

Voorgenomen besluit

Agenderingsverzoek De woningbouwproductie in Noord-Holland en het Weblogartikel van gedeputeerde Geldhof "Verstoppertje spelen of aan de slag?" d.d. 6 september 2018

Het lid dhr. J. Kramer (VVD) verzoekt het Weblogartikel Verstoppertje spelen of aan de slag?" Van gedeputeerde Geldhof d.d. 6 september 2018 ter bespreking op de B-agenda in de commissievergadering van de commissie Ruimte & Wonen van 24 september 2018 te plaatsen.

De aanleiding voor het bespreekverzoek is dat gedeputeerde Geldhof in het artikel een probleemanalyse uiteenzet inzake de woningbouwproductie van Noord-Holland en constateert dat er "12.000 woningen niet gebouwd zijn". Vervolgens wijst gedeputeerde ook een aantal "spelbrekers" aan die volgens haar ten grondslag liggen aan het achterblijven van de woningbouwproductie. Over de probleemanalyse, de door de gedeputeerde aangewezen obstakels en oplossingsrichtingen wil het lid dhr Kramer (VVD) graag verder van gedachten wisselen met de leden van de commissie Ruimte en Wonen en gedeputeerde Geldhof.

Doel van de bespreking in de commissie is in de eerste plaats het verkrijgen van een door commissie en gedeputeerde gedeeld feitelijk kader inzake het door de gedeputeerde geconstateerde achterblijven van de woningbouwproductie in Noord-Holland. In het verlengde daarvan kan worden gesproken over de onderbouwing van de analyse welke obstakels daar aan hebben bijgedragen en welke oplossingsrichtingen de problematiek mogelijk zullen verlichten.

Het beoogde vervolg van de behandeling in de commissie Ruimte en Wonen van 24 september is in de eerste plaats dat er concrete voorstellen worden gedaan om de druk op de woningmarkt te verlichten, de woningbouwproductie op peil te brengen en de leden en gedeputeerden te verzekeren van een gedeeld beeld van de feiten die aan de huidige problematiek ten grondslag liggen.

De volgende vragen wil het lid dhr. Kramer (VVD) in ieder geval aan bod laten komen:

1. Kunt u aangeven hoeveel woningen er in Noord-Holland gebouwd kunnen worden op alle plekken waar bestemmingsplannen al lang en breed zijn vastgesteld?

2. Hoeveel woningen moeten er gebouwd worden in Noord-Holland om de druk op de woningmarkt te verlichten?

3. Wat gaat u eraan doen dat de schop wel de grond in gaat?

4. U stelt zich de vraag waarom de afgelopen 2 jaar in Noord-Holland 12.000 woningen NIET zijn gebouwd. Wat is volgens u de reden?

5. Waarom willen ontwikkelaars niet binnenstedelijk bouwen?

6. Wat gaat u eraan doen om de volgens u 'grote spelbrekers' (milieueisen, stedenbouwkundige en welstandeisen, bereikbaarheid en capaciteitsproblemen bij bouwers, ontwikkelaars en gemeenten) weg te nemen of 'spelmakers' te laten worden?

7. U neemt het gemeenteraden kwalijk dat zij vaak op het laatste moment om politieke redenen plannen tegenhouden. Hoeveel specifieke gevallen betreft dit in Noord-Holland in de afgelopen 5 jaar?

8. Hoeveel plannen heeft de provincie de afgelopen 5 jaar tegen gehouden? (Door bijvoorbeeld te procederen tegen een gemeente, dan wel een zienswijze in te dienen op een bestemmingsplan, door niet mee werken met een uitruil van weidevogelleefgebied, etc.)

9. Hoe gaat het met het oplossen van de belemmeringen door het inzetten van de 15 miljoen van de provincie? Hoeveel daarvan is inmiddels gebruikt om plancapaciteit om te zetten in productiecapaciteit en welke projecten betreft dit?

10. Bij hoeveel projecten zijn tot nu toe de maatwerkoplossingen getroffen of de gebiedsontwikkelingsteams ingezet, die u beschrijft in uw column?

Bijlage: Weblogartikel van gedeputeerde Geldhof zoals dat onder andere gepubliceerd is op de website van Bouwend Nederland: http://www.bouwendnederland.nl/nieuws/14095082/column--verstoppertje-spelen-of-aan-de-slag (6 september 2018)

Bouwend Nederland
de vereniging van bouw- en infrabedrijven

COLUMN / Verstoppertje spelen of aan de slag?

Door Joke Geldhof(/profiel/13177082/joke-geldhof) , 06 september 2018

De media stonden er afgelopen zomer vol van: Provincies houden de bouw van woningen tegen. Bouwers en gemeenten willen wel, aldus de media, maar van de provincie mogen zij niet bouwen op de plekken waar zij dat nou net zo graag zouden willen.

Ik denk dat het speelkwartier voorbij is. Het is tijd dat iedereen stopt zich achter dit argument te verschuilen. Het is namelijk echt onzin. We kunnen eindeloos blijven discussiëren over plekken waar alle woningen wel of niet zouden kunnen komen. Maar als daadwerkelijk gebouwd wordt op alle plekken waar bestemmingsplannen al lang en breed zijn vastgesteld, kunnen

we voorlopig een heel eind vooruit en de druk op de woningmarkt verlichten. De schop moet de grond in! Provincies, gemeenten en het rijk hebben samen met de hele bouwkolom de verantwoordelijkheid om in de woonbehoefte te voorzien. Maar toen ik begin deze week weer de laatste cijfers onder ogen kreeg werd ik niet vrolijk. Want hoe kan het, dat de afgelopen twee jaar in Noord-Holland zo'n 12.000 woningen NIET gebouwd zijn. Er zijn meer dan voldoende bouwlocaties, en de vraag overstijgt het aanbod ver.

Wie of wat houdt de productie van woningen dan wel tegen? Is dat de Ladder voor Duurzame Verstedelijking? Natuurlijk niet. Binnenstedelijke locaties zijn ruim voorhanden. En de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte zijn onomstreden. Milieueisen, stedenbouwkundige en welstandseisen, bereikbaarheid en capaciteitsproblemen bij bouwers, ontwikkelaars en gemeenten, dat zijn de grote spelbrekers.

Ook gemeenteraden spelen een cruciale rol bij het bepalen waar uiteindelijk echt gebouwd gaat worden. Nog te vaak komt het voor dat mooie plannen die volledig voldoen aan de behoefte van toekomstige bewoners, op het laatste moment niet van de grond komen, omdat de gemeenteraad ze afschiet. Niet altijd op reële gronden, soms puur om politieke redenen. Dat is doodzonde. Dat brengt ons en vooral woningzoekenden geen stap verder.

We moeten met open vizier de werkelijke belemmeringen onder ogen zien. Als provincie Noord-Holland hebben wij 15 miljoen euro in kas om de ruim beschikbare plancapaciteit om te zetten in productiecapaciteit. Geld om juist die belemmeringen op te lossen, voor de inzet van experts zoals

verkeerseconomen, stedenbouwkundigen en vergunningverleners bij gemeenten. Per project kunnen bovendien maatwerk-oplossingen worden getroffen of gebiedsontwikkelingsteams worden ingezet.

En niet alleen geld zal als katalysator dienen om de woningbouw op stoom te krijgen. Soms kan met eenvoudige, praktische ingrepen een versnelling op gang komen. Het zou goed zijn bij Bouwend Nederland één centraal aanspreekpunt te hebben, waar bouwers belemmeringen of suggesties kunnen melden. Dan kunnen we snel schakelen en waar mogelijk samen zorgen dat knelpunten worden opgelost.

De zomerse temperaturen zijn inmiddels verdreven, maar de woningbouwdiscussie zal zeker nog een tijd 'hot' blijven. Laten we ons nu vooral richten op wat sowieso wél gebouwd kan worden. En zorgen dat óók de achterstanden worden weggewerkt. Want in een tijd als deze woningen niet bouwen is niet uit te leggen.

Laten we met elkaar die inhaalslag maken en zorgen voor goede woningen voor het toenemende aantal huishoudens – en dus voor u rendabel om te bouwen. De provincie zal u daarin zeker niet tegenhouden.

WONINGMARKT(/nieuws/thema/markt/woningmarkt)

[(/profiel/13177082/joke-geldhof)](/profiel/13177082/joke-geldhof)

Over de auteur

Joke Geldhof(/profiel/13177082/joke-geldhof)

Gedeputeerde Ruimtelijke ordening en Wonen van de provincie Noord-Holland

Interessante artikelen

- 17 september 2018
  Woningvraagstuk Noord-Holland vraagt om heldere en consistente keuzes (/nieuws/14313950/woningvraagstuk-noordholland-vraagt-om-heldere-en-consistente-keuzes)
- 17 september 2018
  Save the Date - Grootste Woonevent van Oost-Nederland 31/10/18 (/nieuws/14313948/save-the-date--grootste-woonevent-van-oostnederland-311018)
- 17 september 2018
  Verhagen: 'Op deze manier creëren we woningnood' (/nieuws/14300047/verhagen-op-deze-manier-creeren-we-woningnood)
- 13 september 2018
  Levensloopbestendig bouwen: aan de bak! (/nieuws/14257901/levensloopbestendig-bouwen-aan-de-bak)
- 13 september 2018
  COLUMN / Betaalbaar wonen. Betaalbaar bouwen. (/nieuws/14257899/column--betaalbaar-wonen-betaalbaar-bouwen)
- 13 september 2018
  BNR Bouwmeesters: levensloopbestendig bouwen (/nieuws/14257897/bnr-bouwmeesters-levensloopbestendig-bouwen)

Meer nieuws (/actueel)

Interessante hulpmiddelen

- **Feiten en cijfers - BouwActueel (/feitenencijfers)**

- **Bouwend Nederland Academy (/academy)**
- **Leidraad UAVgc (/leidraad-uavgc-downloads)**
- **Financieringswijzer Energiezuinig (ver)bouwen (/download.php?itemID=32243)**
- **Keuzemodel - Algemene voorwaarden (/hulpmiddelen/keuzemodel-algemene-voorwaarden)**
- **Beslisboom - Herstel na oplevering? (/hulpmiddelen/beslisboom-herstel-na-oplevering)**
- **Vraag en aanbod bouwbedrijven (/hulpmiddelen/vraag-en-aanbod)**

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 17 JULI 2018

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
mw S.H.M. Beliën
BEL/REE

Telefoonnummer +31235144188
beliens@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 JULI 2018

Kenmerk
1099621/1099633

Uw kenmerk

Betreft: Stand van zaken projecten Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam - Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020 tot 1 juli 2018

Geachte leden,

Hierbij sturen wij u ter informatie de kaart 'Stand van zaken ontwikkeling forten Stelling van Amsterdam tot 1 juli 2018.

Op deze kaart vindt u basisinformatie over de forten, zoals wie de eigenaar en beheerder is, in welke gemeente het fort ligt en wat de huidige functie van het fort is. Daarnaast is in kleur aangegeven of het fort economisch is benut, er een ontwikkeling op het fort plaatsvindt of niet, of dat het fort voornamelijk natuurwaarden heeft. Op deze kaart zijn ook de toekomstige ontwikkelingen opgenomen voor zover deze bij ons bekend zijn.

Ontwikkeling forten Stelling van Amsterdam 2de helft 2017 tot 1 juli 2018

- In oktober 2017 is het belevingscentrum Fort K'IJK bij Krommeniedijk geopend. In dit belevingscentrum komen 'Natuur & Landschap binnen de Stelling van Amsterdam' tot leven. Dit fort is in juni ook de winnaar van de Duurzaam Erfgoedprijs 2018 geworden.
- In april 2018 is er een toeristisch informatiepunt over de Vesting Muiden en de Stelling van Amsterdam geopend in het Muider Muizenfort.
- Voor Fort bij Uithoorn is een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd dat gefinancierd is door de provincie Utrecht. Het fort krijgt een recreatiebestemming met overnachtingsmogelijkheden en horeca in de genieloods. Op dit moment wordt een intentieovereenkomst opgesteld.
- Voor de genieloods bij Fort aan den Ham is door Stadsherstel Amsterdam N.V. een restauratieplan opgesteld om het geschikt te maken voor een nieuwe bestemming.
- De omgevingsvergunning voor herontwikkeling van Fort bij Hoofddorp is door de gemeente Haarlemmermeer afgegeven. Het fort wordt ontwikkeld tot een recreatief landschap met ruimte voor horeca, culturele activiteiten en werkplekken. Komende zomer starten de werkzaamheden aan het fort.
- Fort bij Kudelstaart is aanbesteed en wordt ontwikkeld tot een "zeilfort".

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

- Mogelijk volgt er een herontwikkeling Fort bij Aalsmeer.
- De restauratie van de Batterij aan de Sloterweg en munitiemagazijnen langs de Geniedijk is afgerond met als functie een broedplaats voor kunstenaars. Op dit moment is Stadsherstel op zoek naar huurders hiervoor.
- Het dak van Fort benoorden Spaarndam is waterdicht gemaakt. Op dit moment vindt een natuurtoets plaats die duidelijk moet maken wat voor herontwikkelingsmogelijkheden mogelijk zijn.
- De ondernemers voor Fort Abcoude zijn bekend. Er wordt gewerkt aan een contract tussen Natuurmonumenten en de beoogd ondernemers.

Ontwikkeling forten Stelling van Amsterdam voorzien voor 2de helft 2018

- Het bezoekerscentrum van de Stelling van Amsterdam op Forteiland Pampus wordt inhoudelijk en technisch vernieuwd. Op dit moment is men in de fase van fondsaanvraag.

Bijzondere activiteiten en evenementen in de 2de helft van 2018

- Het Streekpad Stelling van Amsterdam en het Waterliniepad van de Nieuwe Hollandse Waterlinie wordt omgezet naar één LAW-pad. Begin 2019 wordt dit pad gelanceerd.
- Op 7 september wordt de fietsbrug over het Amsterdam – Rijnkanaal bij Nigtevecht geopend. Met deze brug ontstaat er een betere fietsverbinding vanaf de regio Amsterdam naar het fort Nigtevecht en de forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Meer informatie
Mocht u meer informatie wensen over de projecten en ontwikkelingen rondom de Stelling van Amsterdam, dan kunt u hierover informatie opvragen bij mevrouw S. Beliën via e-mailadres: beliens@noord-holland.nl of telefoonnummer 023-5144188.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris R.M. Bergkamp

voorzitter J.W. Remkes

Deze beslissing is namens gedeputeerde staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.

1 bijlage(n)

Kaart basisinformatie ontwikkeling forten Stelling van Amsterdam 2de helft 2017 tot 1 juli 2018

Stand van zaken ontwikkeling forten per 1-7-2018

De Stelling van Amsterdam

Fort is economisch benut
In ontwikkeling
Voornamelijk natuur
Geen nieuwe ontwikkelingen
Wijzigingen

forten en batterijen
inundatiesluizen / damsluizen
inundatievelden
huidige bebouwing
hoofdverdedigingslijn
verbinding naar forteilanden
Begrenzing Nationaal Landschap

FORT BIJ VELDHUIS
Gemeente: Heemskerk
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Landschap NH
Gebruiker: Stichting ARG '40-'45
Functie: Museaal
Ontwikkeling: Opknapbeurt fort en restauratie herontwikkeling kruitmagazijn

FORT AAN DEN HAM
Gemeente: Uitgeest
Eigenaar Rijks Vastgoed Bedrijf (RVB)
Erfpacht: Stadsherstel A'dam
Gebruiker: Stichting Fort aan den Ham
Functie: Museum
Ontwikkeling: Genieloods wordt gerestaureerd en geschikt gemaakt voor nieuwe bestemming

FORT BIJ MARKENBINNEN
Gemeente: Alkmaar
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Gebruiker: stichting RBOC en FORTtreffelijk
Functie: Opleidingscentrum Brandweer en evenementenlocatie.

FORT BIJ SPIJKERBOOR
Gemeente: Beemster
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Natuurmonumenten
Gebruiker: Vrijwilligersgroep Fort bij Spijkerboor
Functie: Museaal, rondleidingen
Ontwikkeling: In gesprek met potentiele exploitant over de ontwikkeling tot Kinderfort, horeca en verblijfsrecreatie

FORT AAN DE MIDDENWEG
Gemeente: Beemster
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruik kantoor en Carex
Functie: Natuurgebied

FORT AAN DE NEKKERWEG
Gemeente: Beemster
Eigenaar: Landschap Waterland
Gebruiker / erfpacht: Fort Resort Beemster
Functie: Hotel en Wellnesscentre.
Ontwikkeling: Plannen voor informatiepunt SvA in ontwikkeling

FORT BIJ KROMMENIEDIJK
Gemeente: Uitgeest
Eigenaar: Landschap NH
Erfpacht: Stadsherstel A'dam
Gebruikers: Heeren van Zorg
Ontwikkeling: Bezoekerscentrum, kleinschalige horeca en woontrainingscentrum voor autistische jongeren. In oktober 2017 geopend

FORT AAN DE JISPERWEG
Gemeente: Beemster
Eigenaar: Natuurmonumenten
Functie: Natuurgebied

FORT BENOORDEN PURMEREND
Gemeente: Beemster
Eigenaar: J. Bart BV
Gebruiker: Wijnimport J. Bart BV
Functie: Wijngroothandel

FORT BIJ KWADIJK (aardwerk, genieloods en fortwachterswoning)
Gemeente: Edam - Volendam
Eigenaar: Privé
Functie: Dumpstore

FORT BIJ EDAM
Gemeente: Edam-Volendam
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Gebruiker: Stichting Fort bij Edam
Functie: geen, rondleiding mogelijk
Ontwikkeling: Onderzoek naar economische potentie is uitgevoerd (haalbaarheidsonderzoek). In gesprek met gemeente.

FORT AAN DE ST. AAGTENDIJK
Gemeente: Beverwijk
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Landschap NH / Stadsherstel A'dam
Gebruiker: Stichting Fort Pop
Functie: Oefenruimten muziek.

FORT BIJ VELSEN
Gemeente: Beverwijk
Eigenaar: Firma Kruk
Gebruiker: Firma Kruk
Functie: Opslag

FORT BIJ IJMUIDEN
Gemeente: Velsen
Eigenaar: Rijkswaterstaat
Gebruiker: PBN, Vrienden van Forteiland IJmuiden
Functie: Evenementen en Museaal

FORT BENOORDEN SPAARNDAM
Gemeente: Velsen
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Recreatieschap Spaarnwoude
Gebruiker: Stichting Krayenhoff
Functie: geen
Ontwikkeling: Oorspronkelijke ontwikkeling gestopt. Dak en afwatering is in 2017 hersteld. Er vindt nu een natuurtoets om mogelijkheden voor de toekomst te bepalen.

FORT ZUIDWIJKERMEER
Gemeente: Zaanstad
Eigenaar: Landschap NH
Gebruiker: Bourgondische lifestyle
Functie: Opslag
Ontwikkelingrestauratie fort t.b.v. opslag kazen, gereed medio 2019

FORT BEZUIDEN SPAARNDAM
Gemeente: Haarlem
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Recreatieschap Spaarnwoude
Gebruiker: Café terras Fort Zuid), kinderopvang, kanovereniging
Functie: Horeca, kinderopvang, sport.

KUSTBATTERIJ DIEMERDAM
Gemeente: Diemen
Eigenaar: Stadsherstel Amsterdam
Gebruiker: Paviljoen Puur
Functie: Horeca

KUSTBATTERIJ BIJ DURGERDAM (VUURTORENEILAND)
Gemeente: Amsterdam
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Functie: biologisch zomer- en winterrestaurant
Ontwikkeling: kleinschalig hotel.

FORT AAN HET PAMPUS
Gemeente: Gooise Meren
Eigenaar en beheerder: Stichting Pampus
Functie: Bezoekerscentrum en horeca
Ontwikkeling: in 2018 vindt update van het bezoekerscentrum plaats

VESTING MUIDEN
Gemeente, eigendom en beheer: grootste deel Gooise Meren, Fort H particulier eigendom.
Functie: Horeca, museaal, jachthaven, verenigingsruimten, bedrijfsruimten.
Ontwikkeling: Bezoekerscentrum Vesting Muiden is in april 2018 geopend

FORT BIJ PENNINGSVEER
Gemeente: H'lemmerliede en Spaarnwoude
Eigenaar: Rijk (RVB)
Gebruiker: Stichting Penningsveer en diverse anderen
Functie: verblijfsaccommodatie en diverse andere functies.
Ontwikkelng: restauratie Fortwachterswoning

FORT BIJ DE LIEBRUG
Gemeente: H'lemmerliede en Spaarnwoude
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Recreatie Spaarnwoude
Gebruiker: Divers
Functie: Wijnimport, bedrijfsruimte
Ontwikkeling: Fort komt in ondererfpacht van Stadsherstel Amsterdam. Restauratie start in 2018

FORT A/D LIEDE
Gemeente: Haarlemmermeer
Eigenaar Rijksvastgoedbedrijf
Gebruiker: Rijkswaterstaat
Functie: Wegensteunpunt
Fort voorlopig niet beschikbaar voor nieuwe ontwikkeling

BATTERIJ AAN DE SLOTERWEG
Eigenaar: Gemeente Haarlemmermeer
Gebruiker: N.v.t.
Functie: geen
Ontwikkeling: restauratie afronding mei 2018 en daarna ingebruikname als broedplaatsen kunstenaar en commerciële activiteiten

FORT BIJ VUFHUIZEN
Gemeente: Haarlemmermeer
Eigenaar: provincie NH
Erfpacht / gebruiker: St. Kunstfort Vijfhuizen, Restaurant 't Fort
Functie: Galerie, horeca, bedrijfsruimte en in genieloods multifunctionele ruimte

FORT BIJ HEEMSTEDE (aardwerk)
Gemeente: Haarlemmermeer
Gebruiker: N.v.t.
Functie: park, groen

BATTERIJ AAN DE IJWEG
Gemeente / eigenaar: Haarlemmermeer
Gebruiker: geen
Functie: geen

FORT BIJ HINDERDAM
Gemeente: Weesp
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruiker en functie: N.v.t.

FORT BIJ UITHOORN
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Staatsbosbeheer
Erfpacht: Fort Amstelhoek
Gebruik: Fort Amstelhoek
Functie: Evenementen, opslag
Ontwikkeling: Recreatiebestemming met overnachtingsmogelijkheden, horeca in genieloods
Ruimtelijke procedures gestart.
Er wordt nu een intentieovereenkomst opgesteld.

FORT COEHOORN (aardwerk)
Gemeente en eigenaar: Gooise Meren
Gebruik en functie: n.v.t.

VESTING WEESP (Fort aan de Ossenmarkt)
Gemeente en eigenaar: Weesp
Gebruiker: diverse verenigingen en bedrijven.
Functie: bedrijfs- en verengingsruimten, Museaal.

FORT BIJ NIGTEVECHT
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruiker: Gedenk Plaats
Functie: Gedenkplaats
Ontwikkeling: Ondernemer is gestart met opbouwperiode van 3 jaar

FORT UITERMEER
Gemeente: Weesp
Eigenaar: provincie NH
Erfpacht: Stichting Uiteraard Uitermeer
Gebruiker: Restaurant Uit & Meer, Documentatiecentrum SvA (bibliotheek) en werkruimte aannemer Boskalis
Functie: Horeca, archief
Ontwikkeling: restauratie Keerkom

FORT BIJ HOOFDDORP
Gemeente: Haarlemmermeer
Eigenaar: Gemeente Haarlemmermeer
Gebruiker: Stiching Fort van Hoofddorp
Functie: N.v.t.
Ontwikkeling: Wordt gerestaureerd en getransformeerd tot stadspark met horeca en openluchttheater. Omgevingsvergunning is afgegeven

FORT BIJ AALSMEER
Gemeente: Haarlemmermeer
Eigenaar: Gemeente Haarlemmermeer
Gebruiker: Stichting Crash, Boer Bos (Genieloods)
Functie: Museaal
Ontwikkeling: Er ligt een restauratieplan en In gesprek met gemeente over herontwikkeling fort

FORT A/D DRECHT
Gemeente en eigenaar: Uithoorn
Beheerder: Stichting BHEU
Erfpacht terrein: Landschap NH
Gebruiker: Pannenkoekenfort, Drechtfort, st. Crea en anderen
Functie: Horeca, expositie- en verenigingsruimtes.
Ontwikkeling: Genieloods woonfunctie.

FORT IN DE BOTSHOL (aardwerk)
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar en beheerder: Natuurmonumenten
Functie: Natuurgebied

FORT AAN DE WINKEL
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Rijk (RVB)
Gebruiker: wordt gezocht
Ontwikkeling: Onderzoek Rijksvastgoedbedrijf naar openbare verkoop loopt

FORT ABCOUDE
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruiker: Stichting Fort Abcoude
Functie: Viscentrum gehandicapten (genieloods)
Ontwikkeling: Natuurmonumenten is in gesprek met gekozen ondernemers voor totale benutting van het fort Wordt gewerkt aan contract tussen Natuurmonumenten en ondernemers.

FORT BIJ KUDELSTAART
Gemeente: Aalsmeer
Eigenaar: Aalsmeer
Gebruiker: Zeilfort Kudelstaart BV
Functie: Jachthaven, Zeilfort
Ontwikkeling: Wordt gerestaureerd en ontwikkelaar is bekend

FORT BIJ DE KWAKEL
Gemeente: Uithoorn
Eigenaar: Bar 't Fort
Gebruiker: Bar 't Fort, diverse verenigingen
Functie: horeca, verenigingsruimte

FORT WAVER-AMSTEL
Gemeente: De Ronde Venen
Eigenaar: Natuurmonumenten
Gebruiker: Krimpenfort wijnen
Functie: bedrijfsruimte

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 19 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr F. Kuiper
BEL/IOT/CE

Telefoonnummer +31235143628
kuiperf@noord-holland.nl

Verzenddatum
19 JULI 2018

Kenmerk
1063371/1063372

Uw kenmerk

Betreft: Lidmaatschap Vanguard Initiative

Geachte leden,

In de commissievergadering RWW (Ruimte, Wonen & Water) van 26 januari 2017 is bij de bespreking van de Europastrategie Noord-Holland 2017-2021 over het Vanguard Initiative (VI) gesproken. Het VI kwam ter sprake in het kader van het thema circulaire economie. Er werd gevraagd naar de toegevoegde waarde van het VI, waarom de provincie Noord-Holland geen lid is van dit netwerk.

Het VI is een samenwerking voor industriële innovatie van 34 sterke economische regio's in Europa. Dit netwerk van kennis, beleid en MKB is gericht op versnelling van innovaties. Circulaire economie is geen expliciet thema, terwijl de pilots binnen het VI hieraan wel een bijdrage leveren.

Meer achtergrondinformatie over VI vindt u op de volgende pagina's:

- **Website van het Vanguard Initiative**
  http://www.s3vanguardinitiative.eu
- **Introductie animatie over het Vanguard Initiative**
  https://www.youtube.com/watch?time_continue=27&v=7h5I6vvrkZY

In de afgelopen anderhalf jaar heeft circulaire economie een grote vlucht genomen. Naast de provincie zelf, hebben andere overheden en het bedrijfsleven het belang en de kansen van circulaire economie herkend en opgepakt. Binnen deze ontwikkelingen is VI er één. Binnen de samenwerking die we hebben in de Randstadregio is afgesproken dat de provincie Zuid-Holland namens de Randstadregio lid is van het VI. Via hen worden wij geïnformeerd over ontwikkelingen.

Medio 2017 heeft u besloten langs een zestal creatiesporen de rol van de provincie in de circulaire economie invulling te geven. Hierin komen de thema's van het VI ook terug, maar dan in de context van Noord-

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Holland. Een van de creatiesporen gaat over de belemmeringen van de op de lineaire economie gebaseerde wet en regelgeving voor de transitie naar circulaire activiteiten en bedrijfsvoering. Over de internationale kant daarvan is onlangs samen met bedrijven een gesprek gevoerd door de gedeputeerde duurzaamheid met een vertegenwoordiging van de Europese commissie, de Permanente Vertegenwoordiging en een Europarlementariër.

Gelet op voorgaande zien wij op dit moment geen meerwaarde van een grotere deelname in het VI, anders dan via de Randstadregio.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

J.W. Remkes

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN - 4 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. I.R. Roselaar-Herlaar
BEL/GND

Telefoonnummer +31235143825
herlaari@noord-holland.nl

1 | 1

Verzenddatum
- 4 JULI 2018

Kenmerk
1071142/1090047

Uw kenmerk

Betreft: **Wob-verzoek inzake zonneweiden**

Geachte leden,

Ter uitvoering van artikel 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) informeren wij u over het volgende.

Op 17 april 2018 hebben wij een verzoek om informatie in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur ontvangen betreffende openbaarmaking van informatie met betrekking tot het voornemen een zonnepark te ontwikkelen op de Distriportlocatie.

Onze beslissing op dit verzoek zal met het verzoek en de openbare informatie in geanonimiseerde vorm gepubliceerd worden via www.noord-holland.nl/Wob.

Vertrouwende u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben,

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A. Tekin

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN - 4 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. I.R. Roselaar-Herlaar
BEL/GND

Telefoonnummer +31235143825
herlaari@noord-holland.nl

1 | 1

Verzenddatum
- 4 JULI 2018

Kenmerk
1071142/1090047

Uw kenmerk

Betreft: **Wob-verzoek inzake zonneweiden**

Geachte leden,

Ter uitvoering van artikel 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) informeren wij u over het volgende.

Op 17 april 2018 hebben wij een verzoek om informatie in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur ontvangen betreffende openbaarmaking van informatie met betrekking tot het voornemen een zonnepark te ontwikkelen op de Distriportlocatie.

Onze beslissing op dit verzoek zal met het verzoek en de openbare informatie in geanonimiseerde vorm gepubliceerd worden via www.noord-holland.nl/Wob.

Vertrouwende u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben,

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A. Tekin

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
Mw. S. Willemsen
BEL/BS

Telefoonnummer 023-5143654
willemsens@noord-holland.nl

INGEKOMEN 11 JULI 2018

Betreft: Stand van zaken Wind op Land april 2018

Verzenddatum

11 JULI 2018

Kenmerk
829132/1072951

Uw kenmerk

Geachte leden,

Bijgevoegd treft u de evaluatie van de herstructureringsronde wind op land (2016-2018) voor de realisatie van de taakstelling wind op land in 2020. Tevens bijgesloten de "Monitor Wind op Land 2017. Vijfde editie, 31 maart 2018" van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Conform eerdere toezeggingen op dit dossier stellen wij voor om dit onderwerp op de B-agenda van de commissie Ruimte & Wonen te plaatsen.

Taakstelling wind op land gerealiseerd
De herstructurering in Noord-Holland is afgerond, wij hebben aan onze prestatieafspraken met het Rijk voldaan. Zoals de monitor van RVO bevestigt liggen we op koers om de taakstelling in 2020 te realiseren. Op welk aantal MW we exact uitkomen weten we pas nadat alle windturbines zijn gebouwd. Maar met de verstrekte vergunningen binnen deze herstructureringsronde komen we uit rond de afgesproken 685,5 MW.

De monitor geeft slechts een indicatie. Uiteindelijk komen we waarschijnlijk iets lager uit dan nu door RVO ingeschat, zie tabel onder B op pagina 30 van de monitor. Zo is de kans groot dat de Poldermolen in de Wieringenmeer niet wordt gerealiseerd. De uitbreiding waar RVO aan refereert is feitelijk geen uitbreiding. Oorspronkelijk is in het inpassingsplan voorzien in 34 molens in het WCW deel van windpark Wieringermeer. Daarvan zijn er nu 32 vergund, de overige 2 deelnemers zijn uitgestapt. De laatste 2 posities kunnen wellicht in de toekomst nog worden vergund, daar is in het rijksinpassingsplan een mogelijkheid voor opgenomen.

Verder hebben de initiatiefnemers van meerdere nieuwe parken geen exact aantal MW aangegeven in hun aanvraag maar is een bandbreedte

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl

aangevraagd. De uiteindelijke turbinekeuze valt daarmee altijd binnen het vergunde maximum maar kan wel lager uitvallen dan nu door RVO is ingeschat. Zo lijkt windpark Waardpolder te kiezen voor een 3,6 MW molen in plaats van een 5 MW molen. Bij de vaststelling van de restant taakstelling is verder rekening gehouden met de mogelijkheid van autonome sanering van technisch afgeschreven molens. Of deze molens ook echt worden gesaneerd is niet zeker.

Al met al is er nog steeds een aantal onzekerheden, maar met de marges die in het peilbesluit zijn ingebouwd lijken we rond de afgesproken taakstelling uit te komen. Zoals ook door RVO wordt bevestigd. Daarmee is uitvoering gegeven aan het coalitieakkoord en ronden wij deze opgave voor wind op land af.

Evaluatie van deze herstructureringsronde

De evaluatie "Stand van zaken wind op land" omschrijft het verloop van de herstructureringsprocedure. Het geeft een beeld van de aanpak, het proces en de werkwijze en zet de feiten en bereikte resultaten op een rij. De hoofdconclusie van deze rapportage is dat de provincie Noord-Holland nog steeds op koers ligt om haar taakstelling te realiseren. Dit resultaat is met name te danken aan de juridisch sluitende aanpak en de effectieve toepassing van de verschillende provinciale beleidskaders en uitvoeringsinstrumenten. De gestelde kaders met het ruimtelijk en het economisch spoor en de verschillende uitvoeringsregelingen hebben hun vruchten afgeworpen bij de verschillende stappen in het proces.

De resultaten zijn goed, er gelden scherpe criteria en het provinciale beleid is zorgvuldig tot stand gekomen. Dit blijkt ook uit de uitspraken die de Raad van State de afgelopen twee jaar over ons beleid heeft gedaan. Toch is duidelijk dat bij de uitvoering van het beleid onvrede is ontstaan bij groepen omwonenden en bij afgewezen aanvragers. Ook is duidelijk dat de inzet van de provincie Noord-Holland om met wind op land bij te dragen aan de energietransitie in de publieke beeldvorming niet zo positief wordt gewaardeerd, ondanks het resultaat. Mocht er in de toekomst nieuw beleid geformuleerd worden voor wind op land dan biedt deze evaluatie een waardevolle basis.

De toekomst van wind op land en eventuele beleidsaanpassingen liggen nu niet voor. Dat is onder meer afhankelijk van de ambities van het

volgende college en/of de afspraken die voortkomen uit het nieuwe energieakkoord dat in de loop van dit jaar wordt afgesloten.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Bijlagen:
- Rapport Stand van zaken herstructurering Wind op Land, april 2018
- Monitor Wind op Land 2017. Vijfde editie, 31 maart 2018 (RVO)

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Monitor Wind op Land 2017

Vijfde editie, 31 maart 2018

Door RVO in opdracht van het Kernteam Wind op Land

Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen

Versie: Definitief
Datum: 31/03/2018

*Deze 5e editie van de Monitor Wind op Land biedt de meest actuele inzichten op peildatum 31/12/2017 en vervangt daarmee alle voorgaande edities***.**

Inhoud

Inleiding 3

Conclusie en samenvatting RVO 4

Stand van zaken in Nederland eind 2017 5

Stand van zaken in de provincies eind 2017

Flevoland 13

Groningen 17

Zuid-Holland 20

Noord-Holland 28

Zeeland 33

Fryslân/Friesland 36

Noord-Brabant 40

Drenthe 44

Gelderland 48

Limburg 53

Overijssel 57

Utrecht 61

Verantwoording 64

Bijlagen

Bijlage: Procesfasen 68

Bijlage: Het Spoorboekje Rijk-IPO/provincies 69

Bijlage: Toelichting bij het Afwegingskader 70

Colofon 73

Inleiding

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert in opdracht van het Kernteam Wind op Land (kernteam) jaarlijks de Monitor Wind op Land uit. In dit kernteam is een brede groep markt- en overheidspartijen[1] vertegenwoordigd die zich gezamenlijk inzetten voor de doelstelling uit het Energieakkoord om in 2020 minimaal 6.000 MW opgesteld vermogen aan windenergie op land operationeel te hebben. Eenmaal per jaar rapporteert RVO aan het kernteam over de voortgang en knelpunten in de planning voor de realisatie van deze doelstelling voor wind op land. De opzet en werkwijze van deze monitor zijn vooraf afgestemd met het kernteam. Met betrekking tot deze doelstelling zijn begin 2013 afspraken gemaakt tussen Rijk en IPO/provincies[2], die bestuurlijk zijn uitgewerkt in de volgende drie prestatieafspraken:

Prestatieafspraak 1
De eerste prestatieafspraak is dat, iedere provincie, uiterlijk 30 juni 2014, voor haar deel van de 6.000 MW (provinciale taakstelling), de ruimte planologisch moet hebben vastgelegd in provinciale structuurvisies.

Prestatieafspraak 2
De tweede prestatieafspraak is dat, de provincies en het Rijk zich actief zullen inspannen om de initiatieven voor windenergie die bijdragen aan hun provinciale taakstelling, te ontwikkelen door op tijd te starten met de benodigde mer-procedures, vergunningprocedures, bestemmingsplanprocedures / inpassingsplan procedures en coördinatieregelingen. Dit met het doel uiterlijk op 1 januari 2018 te starten met de bouw van de grootschalige windturbineparken.

Prestatieafspraak 3
De derde prestatieafspraak is dat het Rijk en de provincies de voorwaarden die noodzakelijk zijn voor de ontwikkeling van windparken in de door de provincies aangewezen gebieden regelen. Hiertoe is een kernteam geformeerd van Rijk, provincies en brancheorganisatie dat zich richt op de voortgang van de prestatieafspraken en het oplossen van knelpunten. Onderwerpen die hieronder vallen zijn onder andere een wijziging in de SDE+ om voor windprojecten meer maatwerk te bieden en samen te werken aan draagvlak.

Doel van de monitor
Doel van de monitor is om een zo compleet, nauwkeurig en objectief mogelijk inzicht te geven in de voortgang van de afspraken tussen IPO en Rijk om in 2020 6.000 MW opgesteld vermogen aan windenergie gerealiseerd te hebben.
De monitor laat zien in hoeverre elke provincie ruimte voor ontwikkeling van windenergie planologisch heeft vastgelegd en geeft inzicht in actuele ontwikkelingen rond de toepassing van het ruimtelijke beleid. Daarnaast geeft het een beeld van de voortgang van projecten, de mogelijke knelpunten die optreden, de consequenties en benodigde c.q. getroffen maatregelen.
Het kernteam heeft RVO ook verzocht een inschatting te maken ten aanzien van de (tijdige) haalbaarheid van de provinciale doelstellingen. Op basis van deze inzichten kan het kernteam acties benoemen en in gang zetten om tot oplossingen van grote knelpunten te komen.

Deze rapportage geeft inzicht in de feitelijke stand van zaken op peildatum 31 december 2017 en is ook gericht op het informeren op hoofdlijnen van de leden van de Tweede Kamer over de voortgang van de energiedoelstellingen voor Windenergie op Land.

[1] Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, IPO/provincies, de Nederlandse Windenergie associatie NWEA, De Vereniging van Nederlandse Gemeenten VNG, Netbeheer Nederland, de verenigde Natuur- en Milieuorganisaties (Stichting Natuur & Milieu en provinciale natuur- en milieufederaties), Unie van Waterschappen en RVO.

[2] Zie de Kamerbrief "Afspraken over wind op land met IPO " (nummer 33400-XII-54, d.d.31 januari 2013).

Conclusie en samenvatting RVO

Conclusie:

Rijk en IPO/provincies hebben een nationale doelstelling van 6.000 MW operationeel vermogen wind op land in 2020. Aan het eind van 2017 stond er in Nederland 3.249 MW operationeel vermogen; dat is goed voor 54% van de landelijke doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het operationeel vermogen wind op land met 48 MW afgenomen. Het operationeel vermogen is licht gedaald ten opzichte van 2016. Dit is een tijdelijk effect dat grotendeels het gevolg is van geplande saneringen.

Er resteert in Nederland een opgave van 2.751 MW (Netto) voor de doelstelling 2020, waarvan voor 2.070 MW (75%) de bouw is gestart dan wel in voorbereiding (SDE+ aangevraagd / beschikt). Ten opzichte van 2016 is de totale projectcapaciteit met 229 MW toegenomen. Eind 2017 is in Nederland 867 MW (14,5%) méér projectcapaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat circa 5.153 MW operationeel vermogen in 2020 haalbaar is. Over zo'n 71 MW is twijfel (mogelijk / deels haalbaar). De resterende 776 MW, die benodigd is voor de doelstelling, is waarschijnlijk niet operationeel eind 2020.

Met een recordaantal (1.810 MW) aanvragen voor SDE+ in 2017 is wederom een belangrijk stap vooruit gezet. Het aantal MW's waarvan de Bouw in voorbereiding is (SDE+ is aangevraagd/beschikt) steeg daarmee het afgelopen jaar fors. Ook in deze fase liggen echter nog risico's op de loer, zoals vertraging bij netaansluiting, het niet tijdig aanvragen of verkrijgen van een Verklaring van Geen Bezwaar (VvGB) in geval van radarverstoring of een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet c.q. de Natuurbeschermingswet. Waar van toepassing zal alles op alles moeten worden gezet om vertraging te voorkomen.
Voor het overige vermogen in achtereenvolgende procesfasen geldt dat het van alle betrokken partijen nog zeer veel inspanning vergt om knelpunten rond de projecten op te lossen en/of waar mogelijk de benodigde procedures versneld te doorlopen.

De projecten die in deze monitor als niet haalbaar voor de doelstelling 2020 (lichtgrijs) zijn gescoord zijn veelal nog in het voortraject en hebben op de peildatum 31/12/2017 een flinke achterstand op de normplanning van het spoorboekje Rijk-IPO. Tijdige realisatie is daarmee (zeer) onzeker. Een klein deel daarvan, vooral projecten die al verder in procedure zijn, zal de komende jaren mogelijk nog zodanig kunnen versnellen dat tijdige realisatie in zicht komt. En voor de overige projecten in het voortraject geldt nadrukkelijk dat deze projecten waarschijnlijk niet in 2020 operationeel zijn. Een deel zal, met meer of minder vertraging, ná 2020 mogelijk alsnog kunnen worden gerealiseerd.

Bij de ontwikkeling van windprojecten op land speelt een aantal weerbarstige, generieke knelpunten, zoals hoogtebeperking rondom luchthavens, natuur/ecologie, obstakelverlichting, radarverstoring, normstelling en regelgeving voor wind op (primaire) waterkeringen en (bestuurlijk) draagvlak / acceptatie. Dit zijn belemmeringen die in meerdere provincies spelen.

Ten opzichte van de monitor van 2016 is, naar inschatting van RVO, in deze monitor een (lichte) verbetering zichtbaar (+). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het aantal projecten dat tijdig gerealiseerd kan worden met 577 MW gestegen. Het is volgens RVO vooralsnog niet waarschijnlijk dat de volledige nationale doelstelling voor wind op land eind 2020 operationeel is.

Stand van zaken in Nederland eind 2017

Voortgang in procesfasen

Het realiseren van een windproject, van idee tot en met levering aan het elektriciteitsnet, doorloopt diverse planfasen en procedures, die bij elkaar vele jaren kunnen duren. De procesfase geeft een indruk van de voortgang op weg naar realisatie. Het Rijk en IPO/de provincies hebben een Spoorboekje ontwikkeld (zie bijlage), dat een normplanning geeft van de doorlooptijd in het voortraject tot en met realisatie van een project (operationeel). Ook de doorlooptijden van mogelijke coördinatieregelingen zijn hierin opgenomen. De projecten die moeten voorzien in de resterende opgave voor Nederland bevinden zich in verschillende planfasen. Alle projecten die in gebruik of in voorbereiding van de bouw zijn, hebben een herroepelijke vergunning en een aanvraag voor SDE+ ingediend (nog niet alle aanvragen uit de najaarsronde SDE+ hadden eind 2017 een beschikking).

Geïnstalleerd vermogen en capaciteit in ontwikkeling

De nationale opgave is 6.000 MW windvermogen op land operationeel in 2020. Eind 2017 stond in Nederland 3.249 megawatt (MW) aan operationeel windvermogen opgesteld. Dit is goed voor 54% van de nationale doelstelling.

Ten opzichte van de vorige editie van de Monitor 2016 is het netto operationeel vermogen met 48 MW afgenomen (-1,5%). Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen. In 2017 is bijna 90 MW bestaand windvermogen gesaneerd (Windstats). Een belangrijke oorzaak is dat er, vooruitlopend op de aankomende bouw van nieuwe windparken, in een aantal provincies verouderde windparken zijn gesaneerd. Daarnaast worden ook verouderde of overlast gevende turbines verwijderd. Verder is in 2017 het geïnstalleerd windvermogen over 2016 met ca. 30 MW naar beneden bijgesteld, als gevolg van een (administratieve) correctie bij een gehanteerde externe databron. In de vorige monitor is daardoor feitelijk een iets te hoog geïnstalleerd vermogen gerapporteerd, wat de omvang van de ogenschijnlijke krimp verder reduceert.

Het geïnstalleerde vermogen samen met alle geplande windparken telt op tot 6.867 MW. Daarmee is de extra geplande projectcapaciteit ten opzichte van de vorige monitor met 228 MW toegenomen tot 867 MW. Dit is zo'n 14,5% méér dan de doelstelling van 6.000 MW.

Circa 335 MW (39%) van deze extra MW's is gepland in Flevoland. Nog eens 199 MW (23%) aan extra capaciteit wordt gepland in Zuid-Holland en in de provincie Groningen is 155 MW (18%) overcapaciteit in de plannen opgenomen. De extra geplande MW's dienen ook om tegenvallers in ontwikkeling van andere projecten binnen de provincie te kunnen opvangen. Deze extra projectcapaciteit bevindt zich echter voor het grootste deel nog in het voortraject, waardoor het onwaarschijnlijk is dat dit nog zal gaan bijdragen aan de doelstelling voor 2020. Ook zullen niet alle extra geplande MW's daadwerkelijk tot ontwikkeling kunnen komen.

Resterende opgave

Eind 2017 resteert voor Nederland een opgave van 2.751 MW (46%) tot aan de nationale doelstelling van 6.000 MW wind op land in 2020.

Figuur 1 laat zien dat, door de geboekte voortgang in 2017 een deel van het geplande project-vermogen in procesfase verder is doorgeschoven ten opzichte van de situatie in 2016. Vooral projecten uit de vergunningen- en ruimtelijke procedure zijn doorgeschoven naar de fase bouw (in voorbereiding).

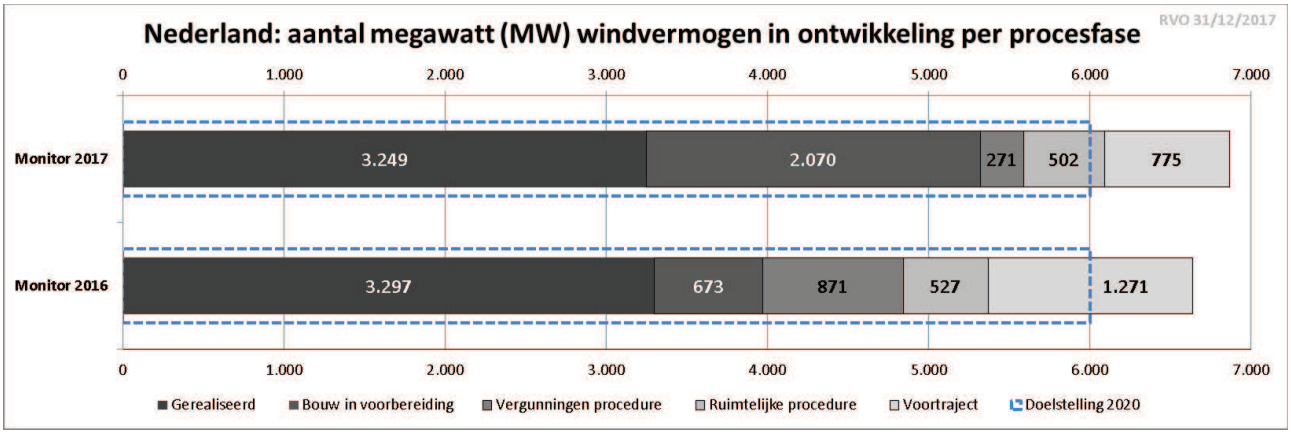

Figuur 1: Opgesteld en gepland vermogen in Nederland per procesfase (RVO 31/12/2017)

Bouw(in voorbereiding): Van de *resterende opgave* voor Nederland (2.751 MW) is voor 2.070 MW aan projecten (75%) de bouw gestart dan wel in voorbereiding (SDE+ is toegekend/aangevraagd). Door alle beschikkingen/aanvragen SDE+ in 2017 is het projectvermogen in deze fase enorm toegenomen. Van deze projecten is het (vrijwel, maar niet 100%) zeker dat deze tijdig kunnen worden gerealiseerd om bij te dragen aan de doelstelling voor 2020. Voor enkele grote windprojecten geeft de bij de SDE+ aanvraag afgegeven planning aan dat realisatie van een deel van het park pas na 2020 kan worden afgerond.
Het betreft hier projecten waarvoor een (herroepelijke) vergunning is afgegeven, die eventueel nog open staat voor bezwaar en beroep. De ervaring leert dat projecten binnen deze categorie in incidentele gevallen alsnog kunnen stagneren of blokkeren, bijvoorbeeld doordat de vergunning door de Raad van State wordt vernietigd en (zo mogelijk) een deel van de planprocedure moet worden overgedaan. In uitzonderlijke gevallen kan realisatie van het beoogde project in het geheel niet meer mogelijk blijken. Ook liggen in deze fase nog andere risico's op de loer, zoals vertraging bij netaansluiting, het niet tijdig aanvragen/ verkrijgen van een Verklaring van Geen Bezwaar (VvGB) in geval van radarverstoring of een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet c.q. de Natuurbeschermingswet. Vanaf het moment dat SDE+ is toegekend hebben partijen niet veel instrumenten meer ter beschikking om procesversnelling te kunnen bewerkstelligen.
In procedure: Het projectvermogen dat nog in procedure is (vergunningen- en ruimtelijke procedure) omvat eind 2017 in totaal 773 MW (28%). Deze fase omvat 92 MW méér projectvermogen dan strikt benodigd voor de nationale doelstelling. Projecten die eind 2017 nog in de vergunningenprocedure zijn, liggen qua planning op een kritisch tijdschema voor 2020. Projecten in de ruimtelijke procedure hebben een ruime achterstand op de normplanning van het Spoorboekje Rijk-IPO. Er is een gedeeld beeld binnen het kernteam dat eigenlijk alleen de gecoördineerde projecten in de vergunningen-procedure, die eind 2017 al beschikten over een ontwerpvergunning, bij voldoende tempo nog een SDE+ aanvraag in de voorjaarsronde van 2018 kunnen indienen. Bij voldoende tempo in de verdere ontwikkeling kunnen deze projecten mogelijk/deels nog meetellen voor de doelstelling 2020. Voor vrijwel al het vermogen dat nu nog in (de ruimtelijke en/of vergunningen) procedure is geldt dat voor realisatie in 2020 het nog te doorlopen traject voortvarend moet worden opgepakt.
Voortraject: Eind 2017 is in totaal nog 775 MW in het voortraject. Als alle eerder genoemde project-vermogen tijdig wordt gerealiseerd is het vermogen in het voortraject strikt genomen niet nodig voor het halen van de nationale doelstelling. De kans dat deze projecten eind 2020 gerealiseerd zijn is volgens RVO erg klein.

<u>Aanvragen SDE+</u>
Het afgelopen jaar is er voor een record aantal MW's windvermogen SDE+ subsidie aangevraagd. In de voorjaarsronde SDE+ 2017 is 630 MW windenergie beschikt en in de najaarsronde is voor nog eens 1.180 MW windenergie subsidie aangevraagd[3]. Een trend die al langer opvalt, is dat in de aanvragen het gemiddelde vermogen per turbine stijgt. Uiteraard vragen initiatiefnemers altijd SDE+ aan voor een maximaal vermogen op de betreffende locatie. Deze vermogens zijn planologisch dan weliswaar

[3] Eind 2017 waren nog niet alle projecten beschikt, die in de najaarsronde 2017 SDE+ hebben aangevraagd.

toegestaan maar worden in de praktijk niet altijd gerealiseerd doordat een turbine met iets minder vermogen in de businesscase van de ontwikkelaar soms gunstiger uitpakt. De subsidie mag altijd naar beneden worden bijgesteld maar verhoging van het subsidiebedrag is nooit mogelijk.

Feiten en cijfers
De monitor omvat in totaal 167 projecten die nog in ontwikkeling zijn. Van 81 projecten is de status Bouw (in voorbereiding); 23 projecten zijn in de vergunningenprocedure; 11 projecten zijn nog in ruimtelijke procedure en 52 projecten zijn nog in het voortraject.
Voor 14 projecten, met een nieuw te bouwen *bruto* vermogen (dus zonder verrekening van saneringseffecten) van 1.793 MW, loopt een Rijkscoördinatieregeling (RCR). Daarnaast zijn er 16 projecten op basis van een provinciale coördinatieregeling (PCR), met een totaal bruto windvermogen van 428 MW. Voor 26 projecten (467 MW bruto) wordt gemeentelijke coördinatieregeling (GCR) gevoerd.

Geplande sanering en risico op onvoorziene sanering.
Gekoppeld aan de ontwikkeling van 54 lopende windprojecten, met een totaal bruto windvermogen van 1.768 MW, wordt ook de uiteindelijke geplande sanering van 851 MW voorzien, wat naar verwachting een netto toevoeging van 917 MW op het reeds geïnstalleerde windvermogen oplevert. In deze monitor is door de provincies veelal aangeven hoe zij om gaan met sanering van windturbines (gepland en ongepland).

Het beeld in de provincies per procesfase
Wat betreft de verdeling van de MW's per procesfase varieert het beeld per provincie.
In Groningen en Noord-Holland hebben de projecten die bijdragen aan de provinciale doelstelling de planprocedures doorlopen en is SDE+ beschikt/aangevraagd (figuur 2). Alleen negatieve uitspraken in beroepszaken kan het realiseren van de doelstelling nog vertragen of verhinderen. Ook Fryslân/Friesland, Flevoland, Zeeland, Gelderland en Overijssel doen het in dit opzicht relatief goed. In Utrecht, Limburg, Drenthe, Noord-Brabant en Zuid-Holland zijn aanzienlijke delen van de opgave in de provincie nog in het voortraject. Ondanks de soms grote inspanningen, lukt het hier met de betreffende projecten niet om binnen de normplanning van het Spoorboekje Rijk-IPO te komen.

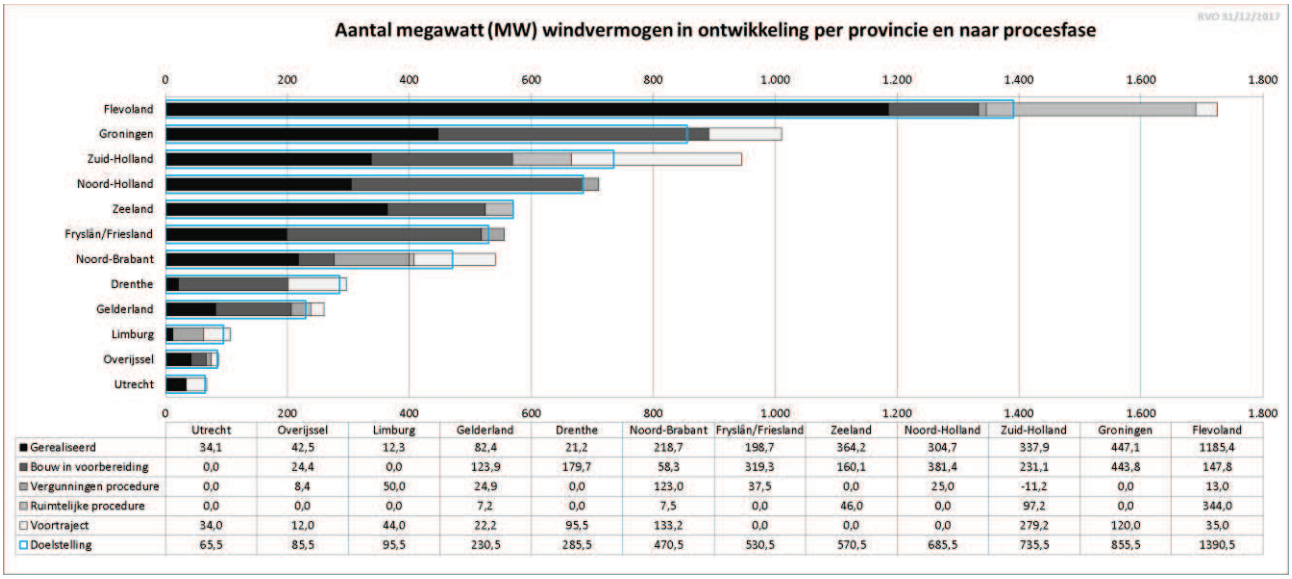

	Utrecht	Overijssel	Limburg	Gelderland	Drenthe	Noord-Brabant	Fryslân/Friesland	Zeeland	Noord-Holland	Zuid-Holland	Groningen	Flevoland
Gerealiseerd	34,1	42,5	12,3	82,4	21,2	218,7	198,7	364,2	304,7	337,9	447,1	1185,4
Bouw in voorbereiding	0,0	24,4	0,0	123,9	179,7	58,3	319,3	160,1	381,4	231,1	443,8	147,8
Vergunningen procedure	0,0	8,4	50,0	24,9	0,0	123,0	37,5	0,0	25,0	-11,2	0,0	13,0
Ruimtelijke procedure	0,0	0,0	0,0	7,2	0,0	7,5	0,0	46,0	0,0	97,2	0,0	344,0
Voortraject	34,0	12,0	44,0	22,2	95,5	133,2	0,0	0,0	0,0	279,2	120,0	35,0
Doelstelling	65,5	85,5	95,5	230,5	285,5	470,5	530,5	570,5	685,5	735,5	855,5	1390,5

Figuur 2: Aantal MW windvermogen in ontwikkeling per provincie in ontwikkeling en naar procesfase (RVO 31/12/2017)

Haalbaarheid van de opgave

RVO heeft een inschatting gemaakt van de mate van zekerheid dat de windparken in deze monitor in 2020 kunnen zijn gerealiseerd, gegeven de stand van zaken in de projecten eind 2017. Het afwegingskader is daartoe herijkt op de normplanning in het Spoorboekje Rijk-IPO (zie bijlagen)[4]. Bij de afweging of projecten redelijkerwijs productief zijn in 2020 heeft RVO, behalve de procesfase waarin projecten zich bevinden, ook andere projectkenmerken en (potentiële) knelpunten meegewogen. Voor elk project is in deze monitor een "projectstatus" aangegeven, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen projecten die (vrijwel) zeker in 2020 gerealiseerd zijn en projecten waarbij het op dit moment veel minder aannemelijk is dat deze tijdig gerealiseerd kunnen worden. Dit kan zijn omdat de projecten niet op schema van het spoorboekje liggen of omdat er sprake is van (generieke) knelpunten die het project vertragen of blokkeren. De haalbaarheid van de projecten is ingedeeld naar drie categorieën:

:>)	Donkergrijs	**(Vrijwel) zeker**: naar verwachting gerealiseerd in 2020
:>|	Grijs	**Mogelijk / deels**: kwetsbaar als gevolg van eventuele knelpunten en/of ten aanzien van benodigde doorlooptijd procedures
:>(	Lichtgrijs	**(Zeer) onzeker / onduidelijk**: vraagt veel inspanning ten aanzien van doorlooptijd en/of als gevolg van eventuele knelpunten. Tevens bij gebundelde projecten waar RVO onvoldoende inzicht op projectniveau kan verkrijgen.

Eind 2017 tekent zich een steeds duidelijker beeld af welk deel van het voor de doelstelling benodigde vermogen operationeel kan zijn. Op basis van de gegevens in deze monitor (Figuur 3), concludeert RVO dat het (vrijwel) zeker is dat eind 2020 ongeveer 5.153 MW windvermogen operationeel zal zijn in Nederland. Dit is goed voor bijna 86% van de nationale doelstelling. Voor nog eens 71 MW (ruim 1%) is het aannemelijk dat dit "mogelijk / deels" operationeel is in 2020 maar dat dit deel van de projecten kwetsbaar blijft voor vertraging door knelpunten en/of benodigde doorlooptijd van de procedures. Voor de minimaal resterende 13% (776 MW) geldt dat het van alle betrokken partijen in de projecten nog (zeer) veel inspanning vraagt om knelpunten op te lossen en/of versnelling in de benodigde procedures te realiseren.

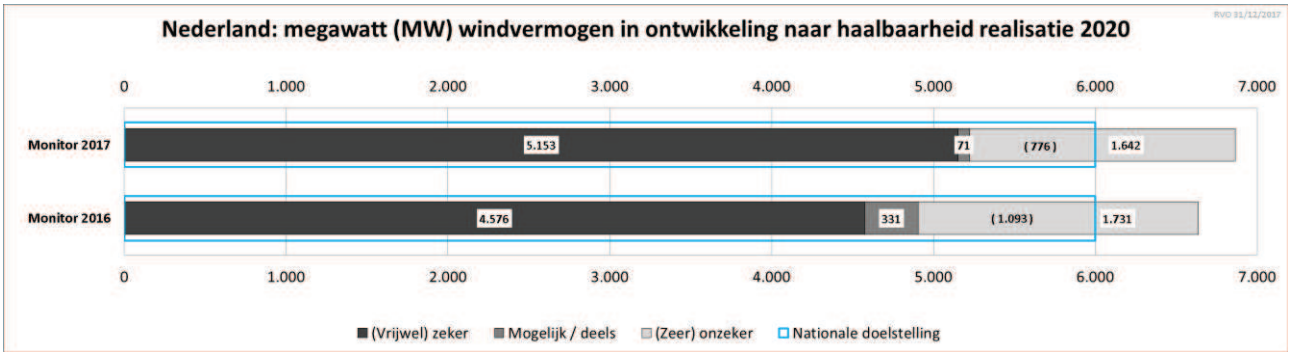

Figuur 3: Inschatting haalbaarheid realisatie in 2020 van de in ontwikkeling zijnde projecten (RVO 31/12/2017)

Het onderscheid tussen projecten die "(vrijwel) zeker" tijdig gerealiseerd kunnen worden (donkergrijs) en projecten waarvan dat "(zeer) onzeker / onduidelijk" is (lichtgrijs) wordt scherper naarmate de resterende realisatietijd korter wordt. Figuur 3 hierboven laat zien dat de categorie projecten waarvan het (vrijwel) zeker is dat deze in 2020 operationeel zullen zijn (donkergrijs), ten opzichte van de

[4] Het spoorboekje Rijk-IPO stelt een periode van 3 jaar vanaf contracting / procurement tot en met operationalisatie. Binnen deze periode moet in principe ook de netinpassing worden geregeld, mits hiervoor tijdig opdracht wordt verleend aan de netbeheerder. Voor veel projecten heeft RVO, via informatie van de initiatiefnemers zicht op knelpunten rond netinpassing en is deze informatie betrokken in de afweging rondom haalbaarheid van de doelstelling. Vanaf 2018 zal Netbeheer NL weer structureel vertegenwoordigd worden in het kernteam, wat kan bijdragen aan completering van het beeld vanuit het perspectief van de netbeheerders.

Monitor 2016, met 577 MW is toegenomen. Daarbij bestaat nog steeds het risico dat in de periode tussen beschikking van SDE+ en ingebruikstelling van het windpark, alsnog vertraging kan optreden door gevoerde bezwaarprocedures of dat (nieuwe) knelpunten zich manifesteren, waardoor het vermogen niet tijdig operationeel is om te kunnen meetellen voor de doelstelling. Ten opzichte van de totale doelstelling is het minimaal benodigde deel van de *resterende opgave,* waarvan tijdige haalbaarheid door RVO als het meest kritisch wordt beoordeeld (lichtgrijs), afgenomen van 1.093 MW (ruim 18%) in 2016 naar 776 MW (bijna 13%) in 2017.

Bij de ontwikkeling van windprojecten op land speelt een aantal weerbarstige, generieke knelpunten, zoals hoogtebeperking rondom luchthavens, obstakelverlichting, radarverstoring, normstelling en regelgeving voor wind op (primaire) waterkeringen en (bestuurlijk) draagvlak/acceptatie. Dit zijn belemmeringen die in meerdere provincies spelen. Binnen het kernteam wind op land is in 2017 een actieplan opgesteld waarin alle betrokken partijen afspraken hebben gemaakt om deze knelpunten aan te pakken.

<u>Beeld in de provincies, naar haalbaarheid</u>
Ook ten aanzien van tijdige haalbaarheid van de doelstelling geldt dat het beeld per provincie verschilt (Figuur 4). Voor Nederland als geheel geldt dat het voor 5.153 MW (bijna 86%) van de minimaal benodigde opgave naar verwachting (Vrijwel) zeker tijdig kan worden gerealiseerd (donkergrijs).

Eind 2017 is het beeld dat in de provincies Groningen en Noord-Holland naar verwachting de volledige (≥100%) doelstelling tijdig zal zijn gerealiseerd.
Dit geldt voor 97% van de opgave in Flevoland (1.344 MW). In Zeeland is dit 92% (524 MW) en in Gelderland 90% (206 MW). Overijssel (67 MW), Zuid-Holland (547 MW) en Drenthe (201 MW) scoren op dit vlak tussen de 80% en 70%. Voor Fryslân/Friesland (322 MW), Noord-Brabant (277 MW) en Utrecht (34 MW) wordt tijdige realisatie verwacht voor ongeveer 60% tot 50% van de doelstelling in de provincie. Voor Limburg is dit 13% (12 MW). De resterende MW's in de provincies beoordeelt RVO als "mogelijk / deels" (grijs) of "(zeer) onzeker" (lichtgrijs) wat betreft haalbaarheid "operationeel in 2020".

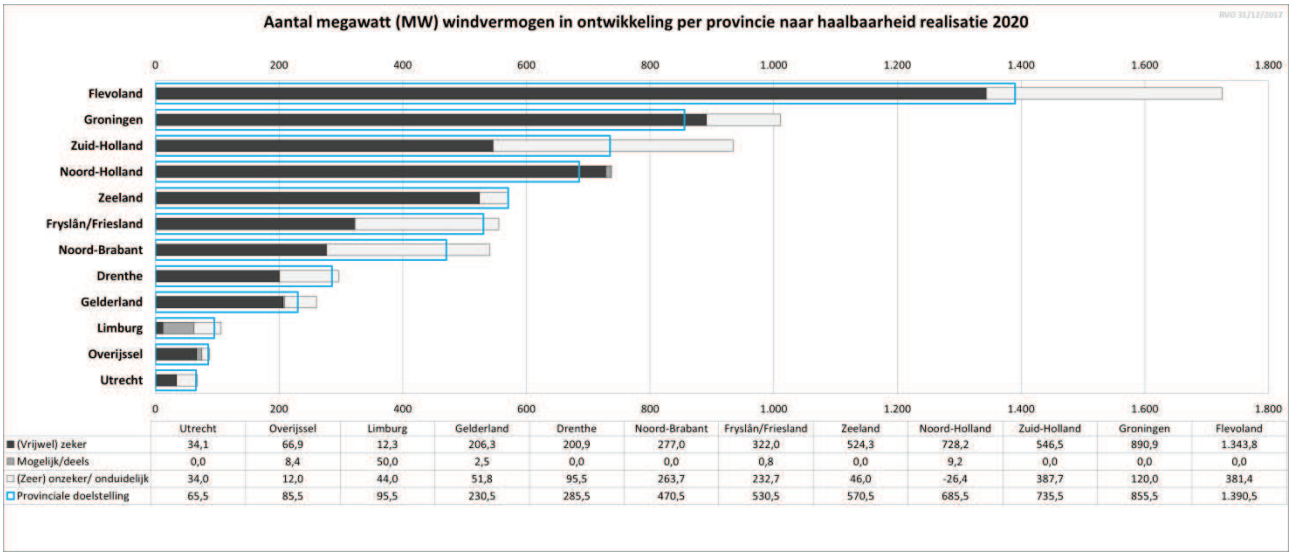

	Utrecht	Overijssel	Limburg	Gelderland	Drenthe	Noord-Brabant	Fryslân/Friesland	Zeeland	Noord-Holland	Zuid-Holland	Groningen	Flevoland
(Vrijwel) zeker	34,1	66,9	12,3	206,3	200,9	277,0	322,0	524,3	728,2	546,5	890,9	1.343,8
Mogelijk/deels	0,0	8,4	50,0	2,5	0,0	0,0	0,8	0,0	9,2	0,0	0,0	0,0
(Zeer) onzeker/ onduidelijk	34,0	12,0	44,0	51,8	95,5	263,7	232,7	46,0	-26,4	387,7	120,0	381,4
Provinciale doelstelling	65,5	85,5	95,5	230,5	285,5	470,5	530,5	570,5	685,5	735,5	855,5	1.390,5

Figuur 4: Inschatting haalbaarheid realisatie in 2020 van de in ontwikkeling zijnde projecten per provincie (RVO 31/12/2017)

<u>Doorontwikkeling tot 2023</u>
Het is belangrijk om te benadrukken dat met deze monitor sec wordt gekeken naar het operationeel kunnen hebben van projecten eind 2020. De projecten die als lichtgrijs zijn gescoord zijn veelal nog in het voortraject en hebben op de peildatum 31/12/2017 een flinke achterstand op de normplanning van het spoorboekje Rijk-IPO. In deze monitor omvat dat deel 1.642 MW, waarvan minimaal 776 MW nodig is voor de nationale doelstelling. Een klein deel daarvan zal de komende jaren mogelijk nog zodanig kunnen versnellen dat tijdige realisatie in zicht komt. En voor de overige projecten in het voortraject geldt nadrukkelijk dat deze projecten waarschijnlijk niet in 2020 zijn gerealiseerd. Een deel zal, met meer of minder vertraging, na 2020 mogelijk alsnog kunnen worden gerealiseerd.

Trends en ontwikkelingen
Hieronder staat een overzicht van trends en ontwikkelingen die RVO ziet in de sector. Dit kunnen trends zijn die op zich zelf staan of ontwikkelingen die op elkaar inwerken.

Stijgend vermogen turbines
Als gevolg van innovaties worden windturbines steeds hoger en krijgen ze een groter vermogen. In de SDE+ aanvragen die windparken doen is dit effect heel duidelijk zichtbaar. Meer vermogen per gerealiseerd windpark heeft een positief effect op de doelstelling wind op land. Ook de energieproductie (PJ) van windturbines stijgt hierdoor sterk.

Opkomst van de kleine windturbines (tot circa 15 meter)
Met name op agrarisch bedrijfsniveau in de provincie Groningen is een sterke opkomst van de kleine windturbine te zien. Deze turbine (ca. 15 meter hoog) levert genoeg energie op voor een agrarisch bedrijf en heeft weinig impact op het landschap. De provincie Groningen heeft dit planologisch mogelijk gemaakt. Gezien het beperkte vermogen van deze turbines, hebben ze voor de doelstelling wind op land geen noemenswaardige bijdrage. Sommige partijen stellen dat dergelijk windturbines een positief effect kunnen hebben op het maatschappelijk draagvlak voor windenergie. Net als zonnepanelen op (agrarische) bebouwing leveren deze kleine turbines een wezenlijke bijdrage aan de eigen energiebehoefte van (agrarische) ondernemingen. Anderen wijzen er op dat dergelijke mini-windturbines de aandacht afleiden van de te maken noodzakelijke keuzes binnen het kader van de nog veel grotere opgave van de energietransitie; het moet niet kleiner maar juist grootschaliger.

Lagere kostprijs windturbines (tot circa 1 MW)
De kostprijs van windturbines blijft dalen. Dit heeft een positief effect op de haalbaarheid van windprojecten. Tegelijk met deze kostprijsdaling daalt ook de SDE. Bij kleinere windturbines kan zo een probleem met de businesscase ontstaan. Deze kleinere turbines komen er in de SDE rekensystematiek relatief ongunstig uit, aangezien de SDE+ aanstuurt op de meest efficiënte manier van opwekking. In de praktijk betekent dit grotere turbines met meer vermogen. Vanuit het perspectief van innovatie en energietransitie is dat positief aangezien zodoende meer vermogen per hectare kan worden geplaatst. Vanuit het perspectief van maatschappelijk draagvlak en locaties waar sprake is van restrictief windbeleid, zoals hoogtebeperkingen, kan dit beperkend werken.

SDE+
De vergoedingen in de SDE+ houden geen rekening met de (beleids)trend van sanering en opschaling, zoals deze wordt toegepast in onder meer Noord-Holland en Flevoland. Omwille van de beoogde toename van het vermogen en versterking van de landschappelijke waarden dienen soms parken vervroegd te worden afgeschreven. De kosten die hiermee gepaard gaan zijn soms aanzienlijk en drukken de haalbaarheid businesscase van deze projecten.
De MEP-subsidie die indertijd is verstrekt voorzag in een deelvergoeding voor toekomstige sanering. In de praktijk zijn de gelden hier mogelijk door initiatiefnemers niet voor gereserveerd.

De openingsdata van de SDE-rondes hebben een relatie met de planning van de Statenvergaderingen, die veelal in januari wordt gemaakt. Door de openstelling van de SDE-rondes tijdig te communiceren, kunnen partijen (initiatiefnemers en bevoegde gezagen) de vaststellingsprocedures en afgifte van vergunningen (nog) beter afstemmen op SDE-trajecten.

Innovatie
Turbines worden steeds vaker uitgerust met techniek om de performance te verbeteren of om negatieve effecten te voorkomen. Denk aan toepassing van Lidar, bat-detectors, vogelradar en nieuwe technieken voor obstakelverlichting. Die innovatie kan bijdragen aan een grotere acceptatie van windenergie, maar kan soms ook leiden tot extra kosten voor initiatiefnemers.

Combinatie wind en zon
Dat combinatie van wind en zonne-energie synergievoordelen (ruimtegebruik, energieprofielen, gedeelde infrastructuur) geeft is al langer bekend. Initiatiefnemers van windprojecten zoeken ook steeds nadrukkelijker de combinatie met zonprojecten. De Regionale Energie Strategieën (RES) die nu worden ontwikkeld kunnen deze trend verder versterken en verbreden naar meerdere energietechnieken. Door de verbinding met ambities in lokaal energie- en klimaatbeleid van gemeenten ligt de horizon voor plannen doorgaans verder dan 2020 (2030 – 2050).

Groei en professionalisering energiecoöperaties
De ontwikkeling van energiecoöperaties lijkt vooralsnog geen grenzen te kennen. In een aantal gemeenten, waar tot voor kort windprojecten maar moeilijk van de grond kwamen, helpt de oprichting/ samenwerking met energiecoöperaties om deze initiatieven op gang te brengen. Belangenorganisatie ODE Decentraal professionaliseert in hoog tempo de organisatie en dienstverlening om deze ontwikkeling zo goed mogelijk te kunnen faciliteren. Op diverse plekken worden financieringsarrangementen aangeboden, zoals het revolverende fonds in de provincie Gelderland, om coöperaties te helpen de hoge risico's in het voortraject af te dekken.

Opschaling in de keten
Het aantal grote spelers in de windsector neemt toe, ook als gevolg van wind op zee. Energiebedrijven (Eneco) nemen windparkontwikkelaars over (de Wolff) en kleinere windturbinefabrikanten (Lagerwey) worden overgenomen door grotere (Enercon) waardoor kapitaal krachtiger en sterkere bedrijven ontstaan.

Gemeenteraadsverkiezingen
Op 21 maart 2018 vinden de Gemeenteraadsverkiezingen plaats. In diverse gemeenten, vooral waar al windprojecten lopen of waar projectideeën zijn gelanceerd, kan windenergie een prominent thema zijn in de lokale politieke campagnes. Dat kan soms tot gevolg hebben dat controversiële beslissingen over de verkiezingen heen worden getild. Ook de continuïteit van het eerdere vastgestelde windbeleid is niet altijd geborgd. Nieuwe colleges kunnen spontaan een andere koers gaan varen en de verhoudingen in de Raden kunnen verschuiven. Los van de tijd die nodig is om nieuwe colleges te formeren en operationeel te krijgen, kan dit vertraging voor lopende windprojecten inhouden. Het is raadzaam om nieuwe lokale bestuurders, waar nodig en gevraagd, te voorzien van objectieve informatie over windenergie op land om vertraging te voorkomen.

Stand van zaken in de provincies eind 2017

FLEVOLAND

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Flevoland)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 1.390,5 MW
Capaciteit gereserveerd: minimaal 1.390,5 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Ja

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Omgevingsplan Flevoland 2006			2/11/2006	
Ontwerp Regioplan Windenergie Zuidelijke en Oostelijk Flevoland	15/9/2015	Zowel in GS als in de Colleges van B&W van de gemeente Zeewolde, Dronten en Lelystad		
Partiele herziening Omgevingsplan Flevoland	15/9/2015		13/7/2016	
Regioplan Windenergie Zuidelijk en Oostelijk Flevoland	15/9/2015		13/7/2016	Hieraan voorafgaand is het Regioplan ook door de gemeenteraden van Dronten, Lelystad en Zeewolde vastgesteld.
Hoofdstuk 5 van de verordening voor de fysieke leefomgeving			13/12/2017	Juridische verankering van het recente windenergiebeleid

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
Het Regioplan (provinciale én intergemeentelijke structuurvisie) Windenergie Zuidelijk en Oostelijk Flevoland is in 2016 vastgesteld. In dit Regioplan staan onder andere ruimtelijke kaders, regels voor participatie en een ontwikkelingsstrategie. De gezamenlijke overheden hebben in dat kader de partijen in de onderscheiden vier projectgebieden gevraagd tot samenwerking te komen en als één initiatiefnemer met een projectplan te komen dat ziet op de sanering van de bestaande en de bouw van nieuwe windparken in het betreffende projectgebied, passend binnen de kaders van het Regioplan. Deze bottom-up benadering, waarbij de overheid kaders stelt en perspectief biedt, zorgt ervoor dat draagvlak voor en participatie bij de nieuwe windparken gewaarborgd zijn. In 2017 is de planvorming voor twee van de vier aangewezen projectgebieden ver gevorderd. Het Rijksinpassingsplan voor Windpark Zeewolde is in augustus vastgesteld en in het najaar van 2017 is het voorkeursalternatief voor windplan Blauw bepaald en vertaald naar een voorontwerp-inpassingsplan. Voor projectgebied Oost is een intentieovereenkomst ondertekend als formele start van de Rijkscoördinatieprocedure. Ook is het windenergiebeleid uit de structuurvisie juridisch vertaald naar de provinciale verordening voor de leefomgeving zodat de beleidsuitgangspunten ook van toepassing zijn op bestemmingsplannen die in de provincie worden opgesteld.
In de onderstaande tabel is aangegeven dat met realisatie van de projecten in de projectgebieden Zuid en Noord ruim aan de doelstelling wordt voldaan, echter volledige realisatie van deze windparken schiet over 31-12-2020 heen.

Van een autonome krimp van het aantal MW's door het verwijderen van onrendabele oude windturbines is in de provincie geen sprake omdat met het regioplanbeleid van opschalen en saneren bestaande windturbine-eigenaren hun bestaande windturbine juist laten draaien om te zijner tijd te kunnen betrekken bij het project van opschalen en saneren in het betreffende projectgebied. Het regioplanbeleid is daarmee een effectief instrument tegen autonome krimp.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Flevoland								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Zeewolde	Windpark Zeewolde, fase 1 (t/m 31-12-2020)	RCR			*175,0*	*25,2*	**149,8**				
	Dronten	Overijsselsetocht /samen voor de wind				*14,7*	*12,6*	**2,1**				
	Dronten	De Windstroom (Ansjovistocht)				*13,8*	*10,8*	**3,0**				
	Dronten	Wisenttocht/EWI Windpark				*12,0*	*12,0*	**0,0**				
	Lelystad	Testsite Lelystad positie 6				*3,5*	*0,0*	**3,5**				
	Zeewolde	Windpark Zeewolde, fase 2 (na 31-12-2020)	RCR			*173,2*	*183,8*	**-10,6**				
	Almere	Windpark Jaap Rodenburg 2 (incl. Almeerse Wind)				*30,0*	*17,0*		**13,0**			
	Dronten	Windplan Groen (Uitwerking Regioplan Deelgebied Oost)	RCR			*329,0*	*129,0*			**200,0**		
	Dronten	Windplan Blauw (noord)	RCR			*244,0*	*100,0*			**144,0**		
	Dronten	Windplan West (Uitwerking Regioplan Deelgebied West, Bruin)				*130,0*	*95,0*				**35,0**	
		Totaal:		**1.390,5**	**1.185,4**	*1.125,2*	*585,4*	**147,8**	**13,0**	**344,0**	**35,0**	**+334,7**

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
Alle windparken in Flevoland	Obstakelverlichting is een knelpunt in het draagvlak en wordt, nu het windpark NOP is afgebouwd en andere projecten in voorbereiding worden genomen, een steeds groter knelpunt.	Inmiddels heeft IenM in 2016 een richtlijn bekend gemaakt die de hinder nog onvoldoende beperkt. Verdere aanpassing van deze richtlijn zou bijdragen aan meer draagvlak voor windenergie en de projecten in Flevoland.
	Verschil tussen de hoogte en socialisering van grondretributie van het RVB en de specifieke marktconforme grondprijzen voor windenergie in Flevoland, rekening houdend met het beleid van opschalen en saneren en participeren	Uit het Regioplanproces blijkt dat het gebied een lagere grondvergoeding wil hanteren dan het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en deze grondvergoeding eerlijker wil verdelen (socialiseren) tussen eigenaar, eventuele pachter en omgeving. Voor windpark Zeewolde is dit knelpunt eind 2017opgelost, bij de andere windparken nog niet.
Windpark Zeewolde, fase 1 en 2	Realisatie van zo'n groot windpark binnen 4 jaar na SDE+ beschikkingsdatum is een moeilijke opgave. Temeer omdat grote investeringen pas kunnen worden gedaan als alle belangrijke vergunningen onherroepelijk zijn.	-

Vervolg tabel op volgende pagina

Vervolg tabel op vorige pagina

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
	Gedoogbeschikking wordt ook als voorwaarde geaccepteerd bij de SDE aanvraag. Echter de proceduretijd om een dergelijke gedoogbeschikking te verkrijgen is lang waardoor deze "oplossing" slechts een beperkte oplossing is.	Ook “aanvraag gedoogbeschikking” accepteren als grondverklaring bij de SDE.
	Bij de boordeling in okt. 2017 is voor 4 turbines de SDE+ aanvraag afgewezen. Waarschijnlijk volgt een nieuwe aanvraag in 2018.	SDE+ aanvragen in2018.
Windplan Blauw	De vaargeul doorkruist de buitendijkse geplande turbines.	Afstemming RWS en provincie/ontwikkelaars.
	Krappe planning voor aanvraag SDE+ najaarsronde 2018.	Tijdig vaststellen van het inpassingsplan.
	Overeenstemming bereiken tussen provincie en ontwikkelaars over het volledige deel van de saneringsopgave.	Mediation, omgevingsmanagement en dwingend instrumentarium als uiterst redmiddel.
Windplan Groen	Toekomstige SDE+ vergoeding in bepaalde delen van WP Groen zijn relatief ongunstig agv “keuzes” op de SDE windkaart. Hierdoor slechtere haalbaarheid businesscase in bepaalde delen in WP Groen.	De windkaart bij de SDE-regeling verder detailleren.
	Agv de geplande laagvliegroutes in Flevoland zijn bepaalde geplande zones in Windplan Groen niet mogelijk.	Mogelijkheden onderzoeken voor alternatieve zones in deelgebied Groen, en afweging maken over het belang van de General Aviation sector voor de luchthaven.
	Onduidelijkheid over hoogtebeperking (CTR) door nieuwe luchthaven Lelystad.	Duidelijkheid verschaffen hierover.
Windplan Groen en Windplan Blauw	Uit de elandproef radar blijkt dat enkele geplande turbines van het toekomstige Windplan verstoring geven op de defensieradar van Nieuw Millingen. De geplande verplaatsing van deze radarpost naar Herwijnen lost dit probleem op, echter heeft vertraging opgelopen waardoor dit knelpunt vooralsnog blijft bestaan.	Verplaatsen van defensie radarpost van Nieuw Millingen naar Herwijnen. Gezien het grote belang van zowel defensie als van de duurzame energie in Flevoland proberen de vertraging in de verplaatsing zo veel mogelijk te beperken.
Windplan West	Onduidelijkheid over hoogtebeperking (CTR) door nieuwe luchthaven Lelystad.	Duidelijkheid verschaffen door LVNL.
	Zware saneringsopgave i.r.t. relatief grote bestaande turbines en weinig ontwikkelruimte.	Voldoende ontwikkelruimte voor extra wind-opbrengst bij geplande locaties.
Windpark Jaap Rodenburg 2 (incl. Almeerse Wind)	Zie ook windplan groen en blauw. Verplaatsing van de defensie radarpost naar Herwijnen lost ook hier het verstoringsprobleem op.	Verplaatsen van defensie radarpost van Nieuw Millingen naar Herwijnen.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	1.185,4 MW	85,2%	85,2%
Bouw (in voorbereiding)	147,8 MW	10,6%	95,9%
Vergunningen procedure	13,0 MW	0,9%	96,8%
Ruimtelijke procedure	344,0 MW	24,7%	121,6%
Voortraject	35,0 MW	2,5%	124,1%
Totaal	**1.725,2 MW**	**124,1%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	1.343,8 MW	96,6%	96,6%
	0,0 MW	0,0%	96,6%
	381,4 MW*	27,4%	124,1%
Totaal	**1.725,2 MW**	**124,1%**	

**Waarvan 46,7 MW nodig voor de doelstelling en 334,7 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Flevoland heeft een doelstelling van 1.390,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Flevoland 1.185,4 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor ruim 85% van de provinciale doelstelling 2020. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerde vermogen nagenoeg gelijk gebleven.

Er resteert in de provincie Flevoland een opgave van 205,1 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Bij 147,8 MW (10,6 %) hiervan is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. De provincie heeft 334,7 MW méér projectcapaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal op 124,1% komt. De projectcapaciteit is licht afgenomen ten opzichte van 2016.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 1.343,8 MW operationeel vermogen in 2020 haalbaar is. De resterende 46,7 MW is waarschijnlijk niet tijdig haalbaar voor 2020. De oplossing van de knelpunten in provincie Flevoland vergt inspanningen van alle partijen.

In 2017 is wederom een belangrijk stap gezet in het regioplan. Voor elk deelgebied uit dit herstructureringsplan lopen er windprojecten waarbij het ene project verder is dan het andere. Het RCR-project Windpark Zeewolde heeft in 2017 SDE+ aangevraagd, echter gezien de grote van dit park zal een deel van dit park pas na 2020 worden gerealiseerd. In deze monitor is daarom dit windpark in 2 fases opgeknipt. Windpark Zeewolde Fase 1 t/m 2020. Windpark Zeewolde Fase 2 na 2020.
In de jaren na 2020 zullen naar verwachting andere windparken, zoals Windpark Blauw, Windpark Groen, Windpark West en Windpark Jaap Rodenburg 2 gerealiseerd worden waarmee het opgesteld windvermogen in Flevoland nog verder zal kunnen toenemen. Vooral windpark Blauw en Jaap Rodenburg 2 maakten in 2017 flinke processtappen.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de tijdige haalbaarheid van de opgave in de provincie licht afgenomen (-). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO vooralsnog niet waarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Flevoland tijdig zal worden gerealiseerd.

GRONINGEN

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Groningen)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 855,5 MW
Capaciteit gereserveerd: 936,7 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Gedeeltelijk

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Omgevingsvisie en verordening	19/4/2016	Vastgesteld	1/6/2016	Vastgesteld
Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl	13/12/2016	Vastgesteld ontwerp	1/6/2016	Vastgesteld
Toepassing PCR: geldt voor windpark Oostpolder en Dijkenproject in Eemsmond en Geefsweer in Delfzijl	26/11/2013	Vastgesteld	29/1/2014	Vastgesteld
Beleidskader saneren, opschalen en participatie, gebiedsfondsen	26/11/2013	Vastgesteld	29/1/2014	Vastgesteld
Uitbreiding concentratiegebieden	26/11/2013	Vastgesteld	29/1/2014	Vastgesteld

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
Op 12 september 2017 heeft de Provincie Groningen voor vijf windparken de omgevingsvergunningen verleend. In combinatie met de door het Rijk verleende vergunning voor Windpark N33 én de door de gemeente Eemsmond verleende omgevingsvergunning voor Windpark Zuid-Oost is de Provincie Groningen hard op weg om de taakstelling van 855,5 MW opgesteld vermogen op 31 december 2020 te halen. De ambities van de Provincie Groningen reiken echter verder, het doel is om in 2035 60% van de energievraag van de Provincie te betrekken uit duurzaam opgewekte energie. In 2050 moet het percentage op 100% liggen. Deze ambities wil de Provincie in samenspraak met bevolking uitrollen. Draagvlak en een beter verdeling van de lusten en lasten zijn daarbij essentieel. In 2017 heeft de Provincie Groningen daarom een Energiedialoog op gesteld. Verspreid door de provincie zijn er 19 bijeenkomsten geweest waar de provincie in gesprek ging met inwoners en bedrijven over deze duurzame ambities. Uit deze bijeenkomsten is gehaald dat verduurzaming Eerlijk, Efficiënt en Eigen moet zijn om op draagvlak te kunnen rekenen. In 2018 zal een vervolg aan deze verkenning worden gegeven. Het instrument wat de provincie daarbij voor ogen heeft is de maatschappelijke tender.

Door middel van een maatschappelijke tender wil de Provincie Groningen op basis van vooraf gestelde, heldere en transparante spelregels tot een selectie van windprojecten komen. Het idee van een maatschappelijke tender is dat in overleg met de regio vooraf een aantal minimum eisen gesteld worden die moeten leiden tot een maximaal haalbaar maatschappelijk verdienmodel. Zo wil de provincie ervoor zorgen dat de regio zoveel mogelijk voordeel heeft van windenergie. De opzet van de maatschappelijke tender is dus dat er een ondergrens gesteld wordt voor belangrijke zaken als bijvoorbeeld participatie en een bijdrage in een gebiedsfonds. Projecten die aan deze minimum eisen voldoen, nemen het tegen elkaar op. Dit heeft als doel om het project met de meeste meerwaarde te selecteren. Daarbij wil de provincie gaan werken met deelgebieden op basis van verschillende landschapstypen. Deze landschapstypen vormen de basis voor het formuleren van de ruimtelijke kaders waarbinnen initiatieven voor windenergie verder ontwikkeld kunnen worden. In 2018 wil de provincie weer verschillende bijeenkomsten en andere momenten plannen om met inwoners, bedrijven, overheden en belangenorganisaties van gedachten te wisselen. De tweede ronde van de energiedialoog wordt afgesloten met concrete kaders per gebied voor de maatschappelijke tender.

Het Beleidskader in de provincie Groningen stelt dat een ontwikkelaar op elke 30 MW die ontwikkeld wordt binnen een van de drie concentratiegebieden, er elders 1 MW gesaneerd dient te worden. Inmiddels het Provinciale Staten dit beleid geëvalueerd en afgerond en zal er bij nieuwe initiatieven niet meer om saneren en opschalen worden gevraagd. De inschatting is verder dat het risico op krimp in de provincie Groningen zeer beperkt zal zijn. Door het gunstige windklimaat en de huidige mogelijkheden binnen de SDE+ is juist de verwachting dat oudere turbines opgeschaald gaan worden en er MW's bijkomen in plaats van verdwijnen.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Groningen												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Delfzijl	Delfzijl Zuid uitbreiding	PCR			*64,0*	*0,0*	**64,0**				
	Delfzijl	Delfzijl, Geefsweer	PCR			*56,0*	*3,0*	**53,0**				
	Delfzijl	Delfzijl Midden (Oosterhorn)	GCR			*72,0*	*0,0*	**72,0**				
	Eemsmond	Eemshaven Dijkenproject Zuid-Oost, Oostpolderdijk	PCR			*9,9*	*0,0*	**9,9**				
	Eemsmond	Eemshaven Zuid-Oost	GCR			*22,5*	*0,0*	**22,5**				
	Eemsmond	Eemshaven - WP Oostpolder	PCR			*85,0*	*27,0*	**58,0**				
	Eemsmond	Eemshaven vervanging Helihaven, GSP01 en GSP02				*10,0*	*6,0*	**4,0**				
	Eemsmond	Windpark strekdammen BV				*16,8*	*0,0*	**16,8**				
	Eemsmond	Wintermolen in Eemshaven				*3,6*	*0,0*	**3,6**				
	Veendam	Windpark N33	RCR			*140,0*	*0,0*	**140,0**				
	Eemsmond	Eemshaven West	RCR			*120,0*	*0,0*				**120,0**	
		Totaal:		**855,5**	**447,1**	*599,8*	*36,0*	**443,8**	**0,0**	**0,0**	**120,0**	**+155,4**

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
Delfzijl Midden (Oosterhorn), Delfzijl Zuid uitbreiding en Delfzijl, Geefsweer	De netaansluiting capaciteit voor geplande windparken in Delfzijl is beperkt.	In overleg met de netbeheerder (TenneT) bekijken of de benodigde investeringen aan het net naar voren kunnen worden gehaald. Ook rechtstreekse levering aan bedrijven is wellicht een oplossing.
Eemshaven West	Sterke vertraging door geschil over grondposities door de betroken projectontwikkelaars.	Geschil oplossen.
Windpark N33	Zitting RvS is nog niet gepland.	-

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	447,1 MW	52,3%	52,3%
Bouw (in voorbereiding)	443,8 MW	51,9%	104,1%
Vergunningen procedure	0,0 MW	0,0%	104,1%
Ruimtelijke procedure	0,0 MW	0,0%	104,1%
Voortraject	120,0 MW	14,0%	118,2%
Totaal	**1.010,9 MW**	**118,2%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	890,9 MW*	104,1%	104,1%
	0,0 MW	0,0%	104,1%
	120,0 MW	14,0%	118,2%
Totaal	**1.010,9 MW**	**118,2%**	

**De volledige doelstelling en 5,4 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Groningen heeft een doelstelling van 855,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in de provincie 447,1 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor ruim 52% van de provinciale doelstelling 2020. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen met 3,0 MW toegenomen.

Er resteert in de provincie een opgave van 408,4 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Van 443,8 MW (51,9%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. Verder heeft de provincie 125,4 MW méér projectcapaciteit gepland in projecten dan strikt benodigd voor de doelstelling, waardoor het totaal op 118,2% komt.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 890,9 MW operationeel vermogen in 2020 haalbaar is. Daarmee overstijgt Groningen de doelstelling in de provincie met 35,4 MW.
In 2017 is, mede dankzij inzet van de coördinatieregelingen, een flinke versnelling bereikt. Voor al het benodigde projectvermogen is SDE+ aangevraagd c.q. toegekend. Het borgen van tijdige netaansluiting voor de projecten in Delfzijl (samen 189 MW) vraagt nog inzet van alle betrokken partijen op weg naar het operationeel krijgen van deze projecten. Windpark N33 (140 MW) is vooralsnog herroepelijk vastgesteld. Het project RCR Eemshaven-West (met veel knelpunten maar niet nodig voor het realiseren van de doelstelling in de provincie) is nog in het voortraject, waardoor tijdige realisatie van dit project in 2020 niet haalbaar lijkt.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de tijdige haalbaarheid van de opgave in de provincie flink toegenomen (+). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO waarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Groningen tijdig zal worden gerealiseerd.

ZUID-HOLLAND

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Zuid-Holland)

Datum 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020 735,5 MW
Capaciteit gereserveerd 887,0 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Ja

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM), Verordening Ruimte		Taakstelling windenergie voor Zuid-Holland ruimtelijk vastgelegd	9/7/2014	
Vaststelling Partiele herziening Visie Ruimte en Mobiliteit Windenergie		17 nieuwe locaties windenergie in regio Rotterdam ruimtelijk vastgelegd (als onderdeel van provinciale taakstelling)	20/12/2017	

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
De opgave van 735,5 MW is opgenomen in de Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM), de locaties windenergie zijn opgenomen in de Verordening Ruimte en de uitvoeringsstrategie is opgenomen in het Programma Ruimte (juli 2014). De provincie streeft naar maximale invulling van de vastgestelde locaties windenergie. Gelet op de afspraken met het Rijk, ziet de provincie toe op de voortgang. De provincie heeft de afgelopen jaren convenanten afgesloten voor realisatie van locaties windenergie op Goeree Overflakkee (225 MW), in de Haven Rotterdam (300 MW) en in de Stadsregio Rotterdam (150 MW).
Voor de Stadsregio is in 2015 gebleken dat niet alle in het convenant opgenomen locaties realiseerbaar zijn en heeft de provincie een PlanMER laten opstellen voor 47 alternatieve locaties voor windenergie. Na een langdurig en zorgvuldig proces met de betrokken gemeenten en andere betrokken stakeholders (waterschappen, natuur- en milieufederatie en andere maatschappelijke organisaties) heeft de provincie 17 nieuwe windlocaties met een gezamenlijk vermogen van circa 140 MW opgenomen in haar structuurvisie (Verordening Ruimte). De aangewezen locaties zijn grotendeels gebaseerd op een Handreiking van de gemeenten. De betreffende locaties zijn op 20 december 2017, middels de Partiële herziening VRM windenergie, door Provinciale Staten aangewezen.

Om de realisatie van de nieuwe locaties in de Stadsregio Rotterdam te versnellen wordt een team ingesteld die gemeenten in de Stadsregio Rotterdam op verschillende aspecten gaat helpen bij de realisatie. Hiermee worden individuele gemeenten ondersteund en gefaciliteerd in hun opgave windenergie. Door elkaar te helpen, kennis te delen, denkkracht te bundelen, samen aanpakken te ontwikkelen en elkaar scherp te houden lijkt het mogelijk de voortgang te behouden en de opgave te realiseren. Natuur- en milieufederatie, REScoop, Gemeente Rotterdam, Gemeente Nissewaard en Provincie Zuid-Holland maken deel uit van dit team. Daarnaast maakt het team gebruik van de expertise van overige convenantspartijen zoals Havenbedrijf Rotterdam, NWEA, DCMR, RVO en bijvoorbeeld de NLVOW.

Naast de hiervoor genoemde convenanten heeft de provincie overeenkomsten afgesloten met verschillende gemeenten die willen meewerken aan de realisatie van de locaties windenergie en die zelf de ruimtelijke inpassing en vergunningverlening van de locaties willen regelen. De provincie maakt in dat geval geen gebruik van de bevoegdheid tot coördinatie en besluitvorming betreffende de omgevingsvergunning en eventueel andere benodigde vergunningen waarvoor zij de bevoegdheden heeft op basis van de Elektriciteitswet. Wel ziet zij toe op de afgesproken planningen en deadlines. Voor het grote deel van de nieuwe locaties in de Stadsregio Rotterdam zullen eind 2017 en begin 2018 overeenkomsten gesloten worden.

Met een aantal gemeenten vindt bestuurlijk overleg plaats en zijn afspraken en realisatietermijnen geactualiseerd. Het grootste deel van de taakstelling zal, conform de huidige prognose, in 2020 afgerond kunnen worden. Het resterende deel zal in 2021 en 2022 worden gerealiseerd. De provincie is zich bewust van het belang van een tijdige afronding van de afgesproken opgave en stuurt actief op een voortvarende realisatie bij alle locaties uit de VRM.

Provincie Zuid-Holland hanteert de volgende prognose voor de realisatie van het opgesteld vermogen (inclusief saneringen):
1-1-2017 360 MW
1-1-2018 350 MW
1-1-2019 330 MW
1-1-2020 440 MW
1-1-2021 510 MW
1-1-2022 720 MW
1-1-2023 810 MW

Op diverse locaties in de provincie worden windturbines gesaneerd. In de meeste gevallen is dit voorzien. Er is dan sprake van opschaling of herstructurering van bestaande opstellingen. Ook moeten turbines in het Havengebied worden verwijderd in verband met het Besluit Externe Veiligheid Buisleidingen (havenconvenant). Deze krimpsituaties zijn in beeld en hiermee wordt rekening gehouden bij het behalen van de provinciale doelstelling voor wind op land.
Om vervanging van bestaande opstellingen te vereenvoudigen wordt in de VRM (Wijziging VRM 2018) de maximale ashoogte bij vervanging losgelaten.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Zuid-Holland												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Dordrecht	DR Duivelseiland				*2,3*	*0,0*		**2,3**			
	Dordrecht	DR Dordtse Kil III, IV Krabbepolder				*8,5*	*0,0*				**8,5**	
	Zwijndrecht	DR Groote Lindt				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Papendrecht	DR Oosteinde				*3,0*	*0,0*				**3,0**	
	Goeree-Overflakkee	GO Haringvliet				*19,8*	*0,0*	**19,8**				
	Goeree-Overflakkee	GO Windpark Blaakweg				*12,0*	*0,0*	**12,0**				
	Goeree-Overflakkee	GO Windpark Suyderlandt				*11,7*	*0,0*	**11,7**				
	Goeree-Overflakkee	GO WP Oost Flakkee / Anna Wilhelminapolder				*32,0*	*0,0*	**32,0**				
	Goeree-Overflakkee	GO Noordrand -Kroningswind				*60,0*	*0,0*			**60,0**		
	Rotterdam	HC Windpark Sif Maasvlakte				*7,4*	*0,0*	**7,4**				
	Rotterdam	HC WP Slufterdam (Nuon + Padus)				*46,8*	*12,0*	**34,8**				
	Rotterdam	HC Locatie BP (Nerefco)				*0,0*	*22,5*		**-22,5**			
	Rotterdam	HC Landtong Rozenburg I (repowering)				*27,0*	*15,0*			**12,0**		
	Rotterdam	HC Maasvlakte II Harde zeewering				*44,0*	*0,0*				**44,0**	
	Rotterdam	HC Maasvlakte II Zachte zeewering				*64,0*	*0,0*				**64,0**	
	Westland	HL A20-locatie				*6,7*	*0,0*				**6,7**	
	Binnenmaas	HW WP Oude Maas	GCR			*20,0*	*0,0*	**20,0**				
	Cromstrijen	HW Hogezandse polder				*30,6*	*0,0*	**30,6**				
	Cromstrijen	HW Westerse polder				*18,0*	*3,5*	**14,5**				
	Korendijk	HW WP Spuiwind	PCR			*18,0*	*0,0*	**18,0**				
	Strijen	HW WP Mariapolder	GCR			*15,0*	*4,8*			**10,2**		
	Zoeterwoude	OV Windpark Papemeer				*6,0*	*0,0*	**6,0**				
	Gorinchem	OV Bedrijventerrein Gorinchem Noord				*6,0*	*0,0*			**6,0**		
	Waddinxveen	OV Distripark Doelwijk				*3,0*	*0,0*				**3,0**	
	Teylingen	OV Akzo Nobel				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Katwijk	OV Valkenburgse meer				*9,0*	*0,0*				**9,0**	

Vervolg tabel op volgende pagina

Vervolg tabel op vorige pagina

Projecten: Zuid-Holland												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Rotterdam	SR Nieuwe Waterweg (Hoek van Holland)				*20,7*	*0,0*	**20,7**				
	Westvoorne	SR Noordzeeboulevard, fase 1				*3,6*	*0,0*	**3,6**				
	Ridderkerk	SR Nieuw Reijerwaard				*9,0*	*0,0*		**9,0**			
	Rotterdam	SR Landtong Rozenburg III				*9,0*	*0,0*			**9,0**		
	Albrandswaard	SR Distripark Eemhaven				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Barendrecht	SR Barendrecht Oost				*3,0*	*0,0*				**3,0**	
	Barendrecht	SR Vaanplein				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Brielle	SR N57- Entree Noord				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Hellevoetsluis	SR N57-Entree Zuid				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Hellevoetsluis	SR Windpark Haringvlietdam (binnenzijde)				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Krimpen aan den IJssel	SR Stormpolder				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Lansingerland	SR Prisma/Bleizo				*12,0*	*0,0*				**12,0**	
	Nissewaard	SR Hartel Oost Plaatweg				*18,0*	*0,0*				**18,0**	
	Rotterdam	SR Beneluxplein				*12,0*	*0,0*				**12,0**	
	Rotterdam	SR Poort van Charlois				*3,0*	*0,0*				**3,0**	
	Rotterdam	SR Verlenging Nieuwe Waterweg/ Stenaterrein				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Schiedam	SR Beneluxtunnel S-dam				*3,0*	*0,0*				**3,0**	
	Vlaardingen	SR Beneluxtunnel				*3,0*	*0,0*				**3,0**	
	Vlaardingen	SR Het Scheur				*9,0*	*0,0*				**9,0**	
	Vlaardingen	SR Oeverbos				*15,0*	*0,0*				**15,0**	
	Westvoorne	SR Noordzeeboulevard, fase 2				*9,0*	*0,0*				**9,0**	
		Totaal:		**735,5**	**337,9**	654,1	57,8	**231,1**	**-11,2**	**97,2**	**279,2**	**+198,7**

DR: Drechtsteden; GO: Goeree-Overflakkee; HC: Havenconvenant; HL: Haaglanden; HW: Hoekse Waard; SR: Convenant Stadsregio R'dam; OV: Overig

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiele) Maatregel
DR Dordtse Kil III, IV Krabbepolder	Beperking ivm risicozonering bedrijfsterrein. Geen initiatiefnemer.	Gesprek provincie en gemeente ivm aanpak risicozonering.
DR Groote Lindt	Gemeenteraad stemt niet in met locatie. Er is geen initiatiefnemer. Onderzoek naar alternatieve locaties is gestrand. Zolang er geen initiatiefnemer is stelt de Provincie geen PIP op voor ruimtelijke inpassing	Actief op zoek naar initiatiefnemer.
DR Oosteinde	Geen vorderingen. Lastige locatie in verband met risicozonering bedrijventerrein. Er is geen initiatiefnemer.	In gesprek met gemeente over knelpunt mbt risicozonering.
GO Haringvliet	Bezwaarprocedure loopt tegen ontheffing Wnb.	Uitspraak afwachten.
	Levertijd van de netaansluiting (Stedin) is problematisch. Duurt 12 tot 18 maanden.	In planning is rekening gehouden met lange levertijd, maar als deze verder uitloopt, leidt dit tot vertraging.
GO Noordrand -Kroningswind	Nabijgelegen natuurgebied kan beperkingen opleveren.	Zorgvuldige inpassing. Vermindering aantal turbines.
GO Windpark Suyderlandt/ GO Windpark Blaakweg	Bezwaar en beroep kan tot vertraging leiden.	Voortgang procedures in de gaten houden.
HC Landtong Rozenburg I (repowering)	Project ligt gevoelig bij omwonenden. Bezwaren kunnen tot vertraging leiden.	Participatieproces met omgeving is in gang gezet. Procedures worden gecoördineerd.
HC Maasvlakte II Zachte zeewering en Harde zeewering	Het project is groter dan 100 MW en valt daarmee onder de Rijks bevoegdheid. De tendering stagneert al drie jaar doordat de betrokken partijen er niet uitkomen. Discussie gaat over o.a. veiligheid en risico's die de businesscase beïnvloeden.	Via Bestuurlijk Overleg tussen betrokken (Rijks)partijen wordt een nieuwe start gemaakt. In februari 2018 ligt er een concreet voorstel van RWS voor de tender.
HC WP Slufterdam (Nuon + Padus)	Onduidelijkheid over voorschriften in de ontheffing Wet Natuurbescherming.	Nieuw besluit RVO (december 2017) staat nog open voor bezwaar en beroep.
HL A20-locatie	Er is geen initiatiefnemer Bovendien is de gemeente Westland tegen windenergie en werkt niet mee.	De provincie brengt de locatie wel steeds onder de aandacht van ontwikkelaars. Maar wegens de lokale weerstand is er weinig animo voor (afbreukrisico).
HW Westerse polder	Er loopt nog een beroep tegen ontheffing Wnb en omgevingsvergunning.	Uitspraak afwachten.
HW WP Spuiwind	Wellicht is aanpassing turbinetype nodig ivm radarverstoring.	Initiatiefnemer is op zoek naar alternatief.
OV Akzo Nobel	Planning kritiek. Draagvlak omgeving.	Zorgvuldig proces initiatiefnemer ism gemeente. Aanvraag omgevingsvergunning (incl. afwijking bestemmingsplan) in 2018
OV Bedrijventerrein Gorinchem Noord	Er loopt een beroepszaak tegen aanpassing van het bestemmingsplan.	Uitspraak wordt voorjaar 2018 verwacht. Dan vergunning aanvraag indienen.
OV Distripark Doelwijk	Er is een initiatiefnemer. De gemeente werkt actief mee en past het bestemmingsplan aan. Knelpunt is vooral de planning ivm koppeling windturbine aan nieuwe woonwijk Triangel.	Er wordt (bestuurlijk) verkend hoe op de locatie windenergie kan worden ontwikkeld.
OV Valkenburgse meer	Er is nog geen initiatiefnemer. De gemeente Katwijk wil de plaatsing van windturbines onderdeel laten zijn van de gebiedsontwikkeling van de woonwijk Valkenburg, hetgeen tot vertraging leidt. Onderhandelingen over grondoverdracht. Planning is kritiek.	Sturen op spoedige voortzetting van proces.

Vervolg tabel op volgende pagina

Vervolg tabel op vorige pagina

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiele) Maatregel
SR Landtong Rozenburg III	Voor één van de vier turbines problemen ivm toekomstige ontwikkeling high tech centre.	Op zoek naar een oplossing en/of verplaatsing. Anders 1 turbine (3 MW) minder.
	Planning loopt achter tov spoorboekje. Project ligt gevoelig bij omwonenden. Bezwaren kunnen tot vertraging leiden.	Participatieproces met omgeving is in gang gezet. Procedures worden gecoördineerd.
SR Beneluxplein	Grondpositie bevindt zich deels in gemeente Albrandswaard. De gemeenteraad gaat niet akkoord met windontwikkeling.	Bestuurlijk overleg tussen provincie en gemeente Albrandswaard. Eventueel Provinciaal Inpassingsplan.
	Verkeersveiligheid. Locatie bevindt zich vlak langs de snelweg.	Alternatieve locatie in herziening VRM. Proces zsm starten met ondersteuningsteam. Nader onderzoek verkeersveiligheid t.b.v. zorgvuldige en veilige inpassing.
SR Distripark Eemhaven	Gemeenteraad stemt niet in met windontwikkeling in Albrandswaard.	Bestuurlijk overleg tussen provincie en gemeente Albrandswaard. Eventueel Provinciaal Inpassingsplan.
SR Beneluxtunnel Schiedam	Kantoor nabij windlocatie. In hoeverre kan maatwerkoplossing gevonden worden.	Inzet van onafhankelijk adviseur.
	Grond in eigendom van RVB. Rijkswaterstaat (beheerder). Veiligheidsprobleem met nabijgelegen tunnel.	In gesprek met RWS over mogelijke maatwerkoplossingen.
SR Het Scheur	Geen voortgang.	Alternatieve locatie in herziening VRM. Proces zsm starten met ondersteuningsteam ZH.
SR Nieuw Reijerwaard	Windproject wordt gelijk met duurzaam bedrijventerrein ontwikkeld. Meer tijd nodig.	Planning monitoren, geen actieve maatregelen.
SR Nieuwe Waterweg (Hoek van Holland)	Geen watervergunning voor meest oostelijke turbine.	Deze turbine wordt niet geplaatst.
SR Nieuwe Waterweg (Hoek van Holland)	Vergunning voor 7 turbines is onherroepelijk maar voor één turbine is nog geen recht van opstal geregeld met de grondeigenaar (Tennet). Mogelijk vervalt ook een tweede turbine. Er ligt nog geen concreet verzoek van de initiatiefnemer. TenneT kan ook geen ZRO sluiten omdat de windturbine te dicht staat op het 380kV-station Hoek van Holland (risico verstoring leveringszekerheid).	Wethouder gaat in gesprek met grondeigenaar TenneT.
SR Noordzeeboulevard (fase 1)	Onduidelijkheid over voorschriften in de ontheffing Wet Natuurbescherming.	Nieuw besluit RVO (december 2017) staat nog open voor beroep.
SR Poort van Charlois	Nabij gelegen industrieterrein.	Advies inwinnen over mogelijkheden in relatie tot veiligheid.
	Nabij gelegen lintbebouwing en (toekomstige) woningbouw.	Zorgvuldig participatietraject inzetten mbv procesbegeleider.
SR Prisma/Bleizo	De gemeente heeft een overeenkomst met provincie over de uitvoering. Er is ook een initiatiefnemer. De planning knelt omdat de turbines ingepast moeten worden binnen een zich ontwikkelend bedrijventerrein, hetgeen complex is.	Alternatieve locatie in herziening VRM. Proces zsm starten met ondersteuningsteam ZH.
SR Vaanplein	Geen voortgang.	Alternatieve locatie in herziening VRM. Proces zsm starten met ondersteuningsteam ZH.
SR Windpark Haringvlietdam (binnenzijde)	Langdurig voortraject over locatie turbines icm waterkering en recreatiegebied. Project loopt achter op planning.	Proces zsm opstarten met ondersteuningsteam ZH.
SR Hartel Oost Plaatweg	Technische haalbaarheid van wind op waterkering.	In gesprek met waterschap over veiligheid en vergunning wind op kering.

DR: Drechtsteden; GO: Goeree-Overflakkee; HC: Havenconvenant; HL: Haaglanden; HW: Hoekse Waard; SR: Convenant Stadsregio R'dam; OV: Overig

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	337,9 MW	45,9%	45,9%
Bouw (in voorbereiding)	231,1 MW	31,4%	77,4%
Vergunningen procedure	-11,2 MW	-1,5%	75,8%
Ruimtelijke procedure	97,2 MW	13,2%	89,1%
Voortraject	279,2 MW	38,0%	127,0%
Totaal	**934,2 MW**	**127,0%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	546,5 MW	74,3%	74,3%
	0,0 MW	0,0%	74,3%
	387,7 MW*	52,7%	127,0%
Totaal	**934,2 MW**	**127,0%**	

**Waarvan 189,0 MW nodig voor de doelstelling en 198,7 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Zuid-Holland heeft een doelstelling van 735,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Zuid-Holland 337,9 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor bijna 46% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen met 25,5 MW afgenomen.

Er resteert in de provincie Zuid-Holland een opgave van 397,6 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Van 231,1 MW (31,4%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. Verder heeft de provincie 198,7 MW meer projectcapaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal op 127,0% uit komt.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 546,5 MW operationeel vermogen in 2020 haalbaar is. De resterende 189,0 MW is waarschijnlijk niet tijdig haalbaar. De oplossing van de knelpunten in provincie Zuid-Holland vergt inspanningen van alle partijen.

De provincie Zuid-Holland kent een hoge dichtheid van ruimtelijk-planologische functies en belangen. In voorgaande jaren is gebleken dat een flink aantal projecten, vooral in de Stadsregio Rotterdam, niet tot ontwikkeling konden worden gebracht. Dit vormde mede aanleiding tot de partiële herziening van de Visie Ruimte en Mobiliteit Windenergie, die in 2017 in de Provinciale Staten is vastgesteld. Een groot aantal projecten in de voormalige Stadsregio bevindt zich hierdoor nog in het voortraject. Naast de bestuurlijke afspraken die tussen Provincie en gemeenten worden gemaakt, is een ondersteuningsteam opgezet die gemeenten op weg helpt met de windprojecten. Een aantal projecten in de planprocedure is versneld doorontwikkeld, zodat in 2017 SDE+ kon worden aangevraagd. Daarnaast valt op dat het totaal aan opgesteld vermogen in 2017 in Zuid-Holland is afgenomen. Deze daling is voorzien. Het betreft een tijdelijke daling en komt door een aantal geplande saneringen. Deels als onderdeel van een herstructurering (Slufterdam) en deels in verband met de aanwezigheid van buisleidingen in het Havengebied. De overcapaciteit van het geplande projectvermogen is ook toegenomen.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie licht toegenomen (+). Gezien de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO onwaarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Zuid-Holland tijdig zal worden gerealiseerd.

NOORD-HOLLAND

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Noord-Holland)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 685,5 MW
Capaciteit gereserveerd: 685,5 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Gedeeltelijk; Windpark Wieringermeer: ja
Herstructurering WoL (HS WoL): deels

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Gewijzigde Structuurvisie NH 2040, PRV en beleidskader WoL	2/12/2014 en 17/2/2015		15/12/2014 en 2/3/2015	
Uitvoeringsregeling 'Verdeelprocedure herstructurering WoL'	8/12/2015			
Beleidsregel 'Uitwerking ruimtelijke uitgangspunten voor windturbines per herstructureringsgebied')	8/12/2015			
Wijziging Provinciale Milieu Verordening (PMV)	27/10/2015		14/12/2015	PMV (geamendeerd) vastgesteld. Integrale beleid herstructurering WoL per 15/1/2016 in werking.

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
De ruimtelijke reservering voor wind op land is vastgelegd in de provinciale ruimtelijke verordening (PRV). In artikel 32 van de PRV zijn diverse regimes opgenomen: Een overgangsregeling, een regeling voor het Rijksinpassingsplan Wieringermeer, een vervangingsregeling en een herstructureringsregeling.
In deze collegeperiode (2015-2019) is de provinciale inzet gericht op de realisatie van de provinciale taakstelling voor wind op land: 685,5 MW aan staand vermogen in 2020. Met het Windpark Wieringermeer was al een goede aanzet daartoe gegeven.

Van 15 januari 2016 tot en met 15 mei 2016 was de herstructureringsregeling opengesteld om het restant van de taakstelling in te vullen.
In totaal zijn er 17 aanvragen ingediend. Daarvan heeft de provincie er 11 definitief afgewezen op grond van de PRV vereisten. De resterende 6 projecten zijn door gegaan in de vergunningverlening. Volgens de provinciale monitor Wind op land uit 2016 moet met deze zes projecten het restant van de taakstelling kunnen worden ingevuld. Inmiddels zijn 5 van deze 6 projecten definitief vergund, de laatste vergunning is voorzien in het eerste kwartaal van 2018.

Vanuit het idee 'meer energie opwekken met minder windmolens', is de invulling van de restopgave in Noord-Holland gekoppeld aan een actief herstructurerings- en saneringsbeleid. Door de saneringsverplichting en de mogelijkheid om te vervangen proberen we het staand vermogen op peil te houden en te moderniseren. Door ook voor vervanging strenge eisen op te nemen zal vanuit de markt bepaald worden in hoeverre er nog kleine types beschikbaar zijn. Tot slot heeft Noord-Holland bij de vaststelling van haar restopgave in de provinciale monitor Wind op land 12,5 MW extra ruimte benoemd. Hierbij is rekening gehouden met de molens die in 2020 aan het einde zijn van hun technische levensduur. Dit betreft opgesteld vermogen dat voor 2000 is gebouwd, ofwel molens die ouder zijn dan 20 jaar, die niet zijn meegenomen in lopende aanvragen voor vervanging of sanering.
Er is gekozen voor deze "technische sanering" omdat dit een stabielere factor is (CE markering en daarmee het veiligheidscertificaat komt na 20 jaar te vervallen). De economische levensduur is minder makkelijk te bepalen omdat deze van meerdere factoren afhankelijk is. Naast de stroomprijs zijn bijvoorbeeld subsidieregelingen in Nederland maar ook in het buitenland (veel molens worden verkocht aan buitenlandse partijen) van invloed.

Op naar 2050:
Naast de realisatie van de taakstelling wind op land voor 2020 zijn we in Noord-Holland een koers aan het uitzetten richting energieneutraliteit in 2050. Daar zijn diverse verkenningen voor uitgevoerd die uiteindelijk hun beslag moeten krijgen in onze nieuwe provinciale omgevingsvisie. Ook de mogelijkheden voor wind op land worden daar in meegenomen. De provincie wil nu nog niet voorsorteren op één specifieke techniek maar vanuit gebiedsgerichte aanpakken komen tot de ideale energiemix. In de mix worden de kansen, beperkingen en bijzonderheden van het betreffende gebied meegenomen.

Voor nu zijn er geen algemene knelpunten ten aanzien van de huidige opgave. Onder B, zijn wel enkele project specifieke aandachtspunten benoemd. Bij een verdere ophoging van het huidige plafond zal radardekking, ook met de twee nieuw geplaatste radars op Schiphol en Den Helder, problemen kunnen geven. Vanuit het Rijk ontbreekt het nu aan instrumenten om hier al bij het aanwijzen van zoekgebieden/uitsluitingsgebieden rekening mee te houden. Elke locatie zal apart, op basis van een concrete uitwerking van het projectplan, doorgerekend moeten worden. Voor het vergunnen van windturbines op industriegebieden en bedrijventerreinen is een actualisatie van het Handboek Risicozonering urgent om te komen tot het juiste maatwerk bij het combineren van functies.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Noord-Holland												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Hollands Kroon	WP Wieringermeer, deel NUON	RCR			*180,0*	*0,0***	**180,0**				
	Hollands Kroon	WP Wieringermeer, deel NUON Extension (vh. WCW)	RCR			*115,2*	*0,0*	**115,2**				
	Hollands Kroon	WP Wieringermeer, deel ECN	RCR			*61,3*	*25,9*	**35,5**				
	Hollands Kroon	WP Wieringermeer, Poldermolen	RCR			*3,6*	*0,0*	**3,6**				
	Hollands Kroon	WP Wieringermeer, sanering turbines WCW na dubbeldraaien***	RCR			*0,0*	*26,4*	**-26,4**				
	Hollands Kroon	WP Wieringermeer, deel NUON extension 2	RCR			*7,2*	*1,6*		**5,6**			
	Medemblik	Westfrisia	PCR			*13,0*	*0,6*	**12,4**				
	Hollands Kroon	HS WP Groetpolder	****			*15,0*	*7,2*	**7,8**				
	Hollands Kroon	HS WP Waardpolder	****			*25,0*	*0,0***	**25,0**				
	Amsterdam	HS Nieuwe Hemweg	****			*19,8*	*7,3*	**12,5**				
	Velsen	HS Tata Steel - WP Ferrum	****			*9,0*	*0,4*	**8,6**				
	Amsterdam	HS Uitbreiding WtP Havenwind/Westpoort	****			*8,8*	*5,3*	**3,5**				
	Velsen	HS WP Spuisluis	****			*20,6*	*1,2***		**19,4**			
	Diverse	1-op-1 vervanging (8 projecten)+				*22,7*	*19,0*	**3,7**				
		Totaal:		**685,5**	**304,7**	*501,2*	*94,9*	**381,4**	**25,0**	**0,0**	**0,0**	**+25,6***

* De provincie hanteert zelf bandbreedtes (min./max.) voor het geplande vermogen in de herstructureringsprojecten, waarbij zodanig wordt gestuurd dat de resterende te vergunnen schaarse ruimte in elk geval niet wordt overschreden. Doordat RVO voor dit overzicht de gehanteerde bandbreedtes middelt lijkt er een overschot te ontstaan maar dit cijfer kan in de uitvoeringspraktijk zowel positief (hoger) als negatief (lager) uitvallen.

** De aan deze projecten gekoppelde te saneren windturbines zijn eerder al verwijderd (voor HS WP Spuisluis geldt dit deels).

*** Met Windcollectief Wieringermeer is in het planvormingstraject een afspraak gemaakt die toestaat dat de oude windturbines maximaal 5 jaar mogen dubbeldraaien. Deze turbines worden naar verwachting niet eerder dan rond 2025 gesaneerd en tellen dus nog mee voor de doelstelling 2020.

**** Wb. de planprocedure geeft de provincie aan dat er in dit traject, conform het kader van de Elektriciteitswet (artikel 9f, 1e lid) , sprake is van een afwijking van het Bestemmingsplan in combinatie met verlening van een Omgevingsvergunning, wat leidt tot verplichte coördinatie door de provincie. Dit staat formeel niet gelijk aan een Provinciale Coördinatieregeling (PCR) - er wordt ook geen Provinciaal Inpassingsplan (PIP) gemaakt - maar de provincie coördineert wel in die geest. PS van Noord-Holland is bevoegd gezag voor het afgeven van de Verklaring van Geen Bedenkingen (VvGB) met betrekking tot de afwijking van het Bestemmingsplan.

+ Boerensluisweg 5 Lutjewinkel, Hollands Kroon; Den Engelsen, Hollands Kroon; Kneeshoek, Hollands Kroon; Terdiek 16, Nieuw Niedorp, Hollands Kroon; Windpark Westeinde, Hollands Kroon; De Horn, Medemblik; Gerrit de Vriesweg 16, Andijk, Medemblik en Heldeur 1, Den Helder.

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
De Horn (1-op-1 vervanging)	Er loopt nog een beroepszaak bij RvS.	Geen directe maatregel mogelijk.
HS Nieuwe Hemweg	Project loopt langs middenspanningsinfra van Liander. De laatste windmolen is te dicht op 50kV-station gepland. Liander maakt principieel bezwaar dat de provincie niet heeft beoordeeld als ware het Hoogspanning en wil dat dit alsnog gebeurt. Falen kan leiden tot grote maatschappelijke ontwrichting. De provincie heeft naar zeggen beoordeeld conform kaders van het Handboek Risicozonering. Dit verschil van inzicht kan het project vertragen/blokkeren.	Nuon en Liander voeren overleg. NB: dit is een principiële discussie over de interpretatie van het Handboek Risicozonering. De uitkomst kan daarmee ook gevolgen hebben voor andere parken/locaties.
HS WP Groetpolder	Er lopen eind 2017 nog procedures van 4 partijen / omwonenden bij Raad van State.	Behandeling begin 2018. Met 1 partij lijkt men vooraf tot een vergelijk te kunnen komen.
Westfrisia	Weerstand bij gemeente en bewoners.	Zorgvuldig omgevingsmanagement blijft een aandachtspunt.
WP Wieringermeer, deel NUON	Het vestigen van de definitieve opstalrechten op de gronden van het Rijksvastgoed bedrijf gaat erg traag, mogelijk is het voor de start van de bouw nog niet rond. Daarnaast, als er sprake is van pacht van die RVB gronden, moet de pacht gedeeltelijk worden ontbonden. RVB pakt daarin haar rol om dit te regelen onvoldoende op. Er is ook geen incentive bij pachters om mee te werken er staat nl. amper iets tegenover vanuit RVB. Pachters kunnen het gedeeltelijk ontbinden ook aanvechten, met risico op vertraging tot gevolg. Als dit niet geregeld is met pachter en het opstalrecht niet is gevestigd kan er niet worden gebouwd.	Dialoog NUON met RVB.
WP Wieringermeer, Poldermolen	De locatiekeuze voor deze “participatie-molen” is gekoppeld aan de keuze voor toepassing van de postcoderoosregeling. In het gebied is vooralsnog onvoldoende interesse voor deelname.	Er wordt gesproken over mogelijkheden om te switchen naar financiering met SDE+.
WP Wieringermeer, deel NUON extension 2	Grondcontracten voor 2 turbines zijn nog niet rond.	Overleg met eigenaren.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	304,7 MW	44,4%	44,4%
Bouw (in voorbereiding)	381,4 MW	55,6%	100,1%
Vergunningen procedure	25,0 MW	3,6%	103,7%
Ruimtelijke procedure	0,0 MW	0,0%	103,7%
Voortraject	0,0 MW	0,0%	103,7%
Totaal	**711,1 MW**	**103,7%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	728,2 MW*	106,2%	106,2%
	9,2 MW	1,3%	107,6%
	-26,4 MW	-3,9%	103,7%
Totaal	**711,0 MW**	**103,7%**	

**** De volledige doelstelling en 42,8 MW overcapaciteit***

Conclusie:
De provincie Noord-Holland heeft een doelstelling van 685,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Noord-Holland 304,7 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor ruim 44% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen met 48,5 MW teruggelopen.

Er resteert in de provincie Noord-Holland een opgave van 380,8 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Van 381,4 MW (55,6%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. De provincie heeft 25,6 MW meer projectcapaciteit gepland dan benodigd voor de doelstelling 2020, waardoor het totaal op 103,7% komt.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 728,2 MW in 2020 haalbaar is. Dit is inclusief het tijdelijk paralleldraaien van windturbines in Windpark Wieringermeer (tot uiterlijk 2025).

In nauwe samenwerking met de initiatiefnemers van de projecten is de provincie er voor de meeste herstructureringsprojecten in geslaagd de (gecoördineerde) plan- en vergunningsprocedures tijdig af te ronden om aanvraag van SDE+ in 2017 mogelijk te maken. Realisatie van de nieuwe radarpost op De Kooy en netaansluiting lijken voldoende geborgd om de doelstelling op tijd te kunnen realiseren. Overige knelpunten lijken voldoende en tijdig geadresseerd te kunnen worden, waardoor Noord-Holland goed op schema ligt voor de doelstelling 2020 in de provincie.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie flink toegenomen (+). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO waarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Noord-Holland tijdig zal worden gerealiseerd.

ZEELAND

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Zeeland)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 570,5 MW
Capaciteit gereserveerd: 570,5 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Ja

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Omgevingsplan Zeeland			28/9/2012	

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
De provincie wil de turbines vooral plaatsen op de in het Omgevingsplan aangewezen locaties. Verder kunnen er turbines geplaatst worden op een aantal zogenaamde "overige locaties", die limitatief in het Omgevingsplan zijn aangegeven. Het betreft hier locaties van projecten die al in ontwikkeling waren op het moment dat besloten werd tot het concentratiebeleid.

Er is geen specifiek beleid ten aanzien van onvoorziene krimp. Turbines aan het eind van hun levensduur worden vervangen door nieuwe turbines die meestal een groter vermogen hebben.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Zeeland												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Schouwen-Duiveland	WP Krammer	RCR			*102,0*	*0,0*	**102,0**				
	Veere	Neeltje Jans Bouwdokken (fase 1)				*29,4*	*0,0*	**29,4**				
	Veere	Neeltje Jans Bouwdokken (fase 2)				*8,4*	*0,0*	**8,4**				
	Borsele	Windpark Sagro Vlissingen-Oost (Europaweg oost)				*6,9*	*0,0*	**6,9**				
	Vlissingen	Opschaling Indufor/WP Monsterhoek				*6,9*	*3,8*	**3,1**				
	Middelburg	Bernhardweg inrichting A+B				*6,9*	*2,7*	**4,2**				
	Middelburg	Bernhardweg inrichting C (windkracht 6)				*6,9*	*2,7*	**4,2**				
	Noord-Beveland	Windpark Noord-Beveland (Jacoba Rippolder)				*14,4*	*12,5*	**1,9**				
	Veere	Mattenhaven				*30,0*	*0,0*			**30,0**		
	Veere	Neeltje Jans Buitenhaven				*16,0*	*0,0*			**16,0**		
		Totaal:		**570,5**	**364,2**	*227,8*	*21,7*	**160,1**	**0,0**	**46,0**	**0,0**	**+0,7**

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
Neeltje Jans Bouwdokken (fase 1 en 2)	Rechtszaak bij Kantonrechter loopt i.v.m. aantasting huurgenot voor Deltapark Neeltje Jans. Dit vertraagt/ voorkomt de bouw van twee molens.	Instellen hoger beroep.
Neeltje Jan Buitenhaven en Mattenhaven	Radartoets geeft problemen.	Tijdig plaatsen extra radar in ZW Nederland.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	364,2 MW	63,8%	63,8%
Bouw (in voorbereiding)	160,1 MW	28,1%	91,9%
Vergunningen procedure	0,0 MW	0,0%	91,9%
Ruimtelijke procedure	46,0 MW	8,1%	100,0%
Voortraject	0,0 MW	0,0%	100,0%
Totaal	**570,3 MW**	**100,0%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	524,3 MW	91,9%	91,9%
	0,0 MW	0,0%	91,9%
	46,0 MW	8,1%	100,0%
Totaal	**570,3 MW**	**100,0%**	

Conclusie:
De provincie Zeeland heeft een doelstelling van 570,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Zeeland 364,2 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor zo'n 64% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen met 9,8 MW gestegen.

Er resteert in de provincie Zeeland een opgave van 206,3 MW (Netto) voor de doelstelling. Van 160,1 MW (28,1%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. De provincie heeft bijna precies het aantal MW projectcapaciteit gepland dat strikt benodigd is voor de doelstelling in 2020.

Voor de twee projecten (46,0 MW) is de ruimtelijke procedure in december 2017 gestart. Daarmee lopen ze achter op de normplanning van het Spoorboekje Rijk-IPO. Door deze vertraging lijkt tijdige realisatie van deze projecten in 2020 vooralsnog niet haalbaar.
"Er is overeenstemming tussen de ministeries van EZK en Defensie over de bouw van een nieuw radarstation in Wemeldingen die radarverstoring door de nieuwe parken in Zeeland voorkomt. Oplevering van het nieuwe radarstation staat gepland voor eind 2020. Met de bouw van de windparken dient eerder of gelijktijdig met de ontwikkeling van de radarpost te worden aangevangen om nog tijdig (in 2020) operationeel te kunnen zijn. Een strakke sturing op de planning van zowel de windparken als de bouw van het radarstation is hierbij noodzakelijk". Of dat er een gedoogsituatie wordt afgesproken totdat de nieuwe radarinstallatie operationeel is.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie gelijk gebleven (0). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO niet waarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Zeeland tijdig zal worden gerealiseerd.

FRYSLÂN/FRIESLAND

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Fryslân)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 530,5 MW
Capaciteit gereserveerd: 530,5 MW

Gedeelde visie provincie en gemeenten? Gedeeltelijk

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Besluit PS over omvang windenergie op land	17/12/2014		17/12/2014	
Structuurvisie Fryslân Windstreek 2014, IJsselmeer	28/10/2014		28/10/2014	
Coalitieakkoord 15 mei 2015	15/5/2015		15/5/2015	
PS start notitie Kop afsluitdijk vastgesteld	26/10/2016		26/10/2016	

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
De taakstelling voor de provincie Fryslân is 530,5 MW opgesteld vermogen in 2020. De huidige coalitie heeft deze taakstelling aanvaard maar daarbij aangegeven dat er vervolgens geen nieuwe windmolens bij mogen komen. Bestaande molens mogen worden vervangen door molens van dezelfde omvang.
In de beleidsbrief Duurzame Energie die in oktober 2016 door PS is vastgesteld wordt ervan uitgegaan dat er in 2025 25% van de energie duurzaam wordt opgewekt. Daarbij wordt verondersteld dat er dan 530,5 MW opgesteld vermogen aan windmolens staan en dat deze in totaal jaarlijks 4,2 PJ duurzame energie levert.

Uitgangspunt voor de verdeling van de taakstelling is het PS besluit van 17 december 2014. Daarin werd aangegeven dat de taakstelling als volgt zou moeten worden gehaald:
316 MW te ontwikkelen windpark in IJsselmeer (Windpark Fryslân)
18 MW in ontwikkeling windpark in IJsselmeer (Westermeerwind, 18 MW op Fries grondgebied)
36 MW te ontwikkelen windpark Kop Afsluitdijk
160 MW bestaande molens (bron: Monitor WOL 2014)
530 MW totaal

Stand van zaken ultimo 2017
Windpark Fryslân (WPF): De provincie gaat er nog steeds van uit dat WPF ca. 316 MW aan opgesteld vermogen zal realiseren. Het daadwerkelijke opgestelde vermogen zal pas formeel bekend worden bij de aanbesteding, die gepland staat in 2019. Het Rijksinpassingsplan en de bijbehorende vergunningen zijn inmiddels allen vastgesteld. De verwachting is thans dat deze in het tweede kwartaal 2018 onherroepelijk zullen worden.
De SDE+ aanvraag voor WPF is inmiddels gehonoreerd.
WPF dient gefinancierd te worden op basis van projectfinanciering. Deze financiering zal pas kunnen worden aangetrokken als het Rijksinpassingsplan en de vergunningen onherroepelijk zijn. In april 2017 hebben PS ingestemd met het ondertekenen van een samenwerkingsovereenkomst (SOK) met WPF BV waarin o.a. wordt geregeld dat de provincie bij Financial Close gaat deelnemen in WPF, mits aan de in de SOK gestelde voorwaarden is voldaan deze eisen zijn o.a.: het plan moet onherroepelijk zijn, de financiering volledig geregeld, burgerparticipatie wordt mogelijk gemaakt, de zeggenschap van de provincie in de vennootschap is voldoende geborgd, etc. De provincie gaat dan voor maximaal 24,5% (€ 20 mln.) deelnemen in het aandelenkapitaal en een achtergestelde lening verstrekken van nog eens € 80 mln. Daarnaast is er zo nodig nog eens € 27 mln. beschikbaar voor eventuele extra financiering enkel tijdens de bouwperiode.
De SOK is op 18 mei 2017 ondertekend. Door ondertekening van deze Samenwerkingsovereenkomst verwacht de provincie de aantrekking van vreemd kapitaal door WPF BV te versnellen en daarmee een substantiële bijdrage aan het park te kunnen geven.

Windpark Westermeerwind: Deze is inmiddels in 2016 volledig gerealiseerd en operationeel. De geplande 18 MW is daarmee een feit.

Windpark Kop Afsluitdijk (Nij Hiddum-Houw): PS hebben op 26 oktober 2016 de Startnotitie Windpark Nij Hiddum-Houw vastgesteld. Daarmee is besloten om een Provinciale Coördinatieprocedure te starten voor de realisatie van een windpark van ca. 42 à 43 MW op de Kop van de Afsluitdijk, ten noorden en ten zuiden van de A7 ter hoogte van het bestaande windpark Hiddum-Houw. Dit bestaande windpark zal, samen met zes omringende molens, gesaneerd worden. De totale omvang van de te saneren molens bedraagt 6 MW zodat per saldo ca. 36 MW aan vermogen zal worden toegevoegd. Dit is conform het PS besluit van december 2014.
De planologische procedure voor dit windpark is inmiddels begonnen. Provinciale Staten hebben (vergelijkbaar met de procedure rondom WPF) besloten om de verlening van een Omgevingsvergunning over te laten aan de gemeente Súdwest-Fryslân. De gemeente is tegen het windpark maar heeft aangegeven medewerking te zullen verlenen aan de vergunningverlening. Het plan zal ontwikkeld worden door NUON Wind Development en de plaatselijke vennootschap Gooyum Houw BV. Om de procedure zorgvuldig te kunnen doorlopen en vooral de burgerparticipatie daarin goed vorm te geven is de planning iets getemporiseerd. GS hebben op 7 november 2017 besloten het MER (inclusief Passende Beoordeling) het ontwerp provinciaal inpassingsplan (PIP) en de bijbehorende ontwerpvergunningen ter inzage te leggen. De terinzagelegging is van 10 november tot en met 21 december 2017. De vaststelling van het plan door PS wordt thans voorzien op 23 mei 2018, waarna een aanvraag voor SDE+ in de najaarsronde van 2018 zal volgen.

Geconstateerd is dat er in Fryslân een relatief groot aantal molens het risico lopen buiten gebruik te worden gesteld en vanwege het provinciale beleid niet vervangen kan worden.
De provincie erkent het probleem van het relatief oude molenbestand in Fryslân maar heeft een andere zienswijze op de omvang van het probleem. Geconstateerd wordt dat er thans ca. 64 MW aan molens zijn die in 2020 20 jaar of ouder zullen zijn. Hoewel het heel lastig te schatten is hoe de toekomst zich zal ontwikkelen gaan wij er vooralsnog van uit dat een derde daarvan niet zal worden vervangen.
Tegelijkertijd heeft de provincie geconstateerd dat er (nog afgezien van Windpark Westermeerwind) door vervanging en vergroting van bestaande molens en/of windparken sinds 2014 nog ruim 24 MW aan opgesteld vermogen bij is gekomen, dan wel dat daar SDE+ subsidie voor is toegekend. Daarmee kan de verwachte buitengebruikstelling tot 2020 worden gecompenseerd.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Fryslân/Friesland												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Súdwest-Fryslân	Windpark Fryslân, fase 1 (t/m 31-12-2020)	RCR			*120,0*	*0,0*	**120,0**				
	Súdwest-Fryslân	Windpark Fryslân, fase 2 (na 31-12-2020)	RCR			*196,0*	*0,0*	**196,0**				
	Diverse	1-op-1 Vervanging /Opschaling* (6 projecten)				*8,9*	*5,6*	**3,3**				
	Dongeradeel	Dorpsmolen Ternaard				*0,9*	*0,1*		**0,8**			
	Súdwest-Fryslân	Kop Afsluitdijk	PCR			*42,0*	*6,0*		**36,0**			
	Leeuwarden	Dorpsmolen Reduzum				*0,9*	*0,2*		**0,7**			
		Totaal:		**530,5**	**198,7**	*368,7*	*11,9*	**319,3**	**37,5**	**0,0**	**0,0**	**+25,0**

* 1-op-1 vervanging/opschaling in 6 projecten: Marconistraat 11, Harlingen; it Dok, Heerenveen; Windturbine Hantum, Dongeradeel; Heidenskipsterdyk 6, it Heideskip, Súdwest-Fryslân; t Nauwster Hoek, Súdwest-Fryslân; Solitaire molen Marrum (Koopmans), Ferwerderadiel.

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
Windpark Fryslân, fase 1 en 2	De zitting van de Raad van State is om verschillende redenen enkele keren uitgesteld en vindt nu plaats op 1 feb 2018. Uitspraak zal naar verwachting plaats-vinden in het 2e kwartaal 2018. Dit heeft geleid tot een aangepaste planning.	-

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	198,7 MW	37,5%	37,5%
Bouw (in voorbereiding)	319,3 MW	60,2%	97,6%
Vergunningen procedure	37,5 MW	7,1%	104,7%
Ruimtelijke procedure	0,0 MW	0,0%	104,7%
Voortraject	0,0 MW	0,0%	104,7%
Totaal	**555,5 MW**	**104,7%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	322,0 MW	60,7%	60,7%
	0,8 MW	0,2%	60,8%
	232,7 MW*	43,9%	104,7%
Totaal	**555,5 MW**	**104,7%**	

** Waarvan 207,7 MW nodig voor de doelstelling en 25,0 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Fryslân/Friesland heeft een doelstelling van 530,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Fryslân/Friesland 198,7 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor bijna 38% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen met 5,4 MW gestegen.

Er resteert in de provincie Fryslân een opgave van 331,8 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Van 319,3 MW (60,2%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. De provincie heeft 25,0 MW meer project-capaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal uitkomt op 104,7%.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 322,0 MW operationeel vermogen in 2020 haalbaar is en 232,7 MW waarschijnlijk niet tijdig haalbaar is[5]. De oplossing van de knelpunten in provincie Fryslân/Friesland vergt inspanningen van alle partijen.

De gedetailleerde realisatieplanning van Windpark Fryslân, laat zien dat het grootste deel van het project (196 MW van de 316 MW in totaal) pas na 2020 kan worden gerealiseerd. In de deze monitor is daarom dit windpark in 2 fases opgeknipt. Windpark Fryslân fase 1 t/m 2020 en Windpark Fryslân Fase 2 na 2020. De uitkomst van de beroepsprocedure bij Raad van State, over onder meer ecologie, is onzeker en kan verdere vertraging tot gevolg hebben. Specifiek voor netaansluiting wordt in samenwerking tussen het ministerie en de provincie een apart Inpassingsplan gemaakt.
Het project Kop van Afsluitdijk is met veel inzet versneld doorontwikkeld tot in de vergunningenprocedure. Wanneer het tempo wordt vastgehouden, komt het project in de buurt van een passende planning.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie afgenomen (-). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO onwaarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Fryslân/Friesland tijdig zal worden gerealiseerd.

[5] Over 0,8 MW zijn twijfels: mogelijk/deels haalbaar maar kwetsbaar als gevolg van knelpunten en/of tav benodigde doorlooptijd procedures.

NOORD-BRABANT

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Noord-Brabant)

Datum: 31 december 2017
Afspraakaantal MW in 2020: 470,5 MW
Capaciteit gereserveerd: > 500 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Gedeeltelijk

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Structuurvisie RO 2014			19/3/2014	
Provinciale Verordening Ruimte (PVR)			15/7/2017	

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
Het huidige college zet sterk in op duurzame energie. Afspraak in het bestuursakkoord is dat de afgesproken 470,5 MW windenergie in 2020 ook gehaald gaat worden, waarbij de gedeputeerde heeft aangegeven dat dit vermogen het minimum is. Naast het zoekgebied voor windenergie in West-Brabant, worden op grond van het provinciaal ruimtelijk beleid mogelijkheden geboden voor windprojecten buiten het dit zoekgebied op of aansluitend aan (middel)zware bedrijventerrein op in daarvoor aanvaardbare landschappen. Voorwaarden zijn dat de locaties passen binnen de uitgangspunten van de Structuurvisie RO, dat er sprake is van participatie en maatschappelijke meerwaarde. Brabant geeft hiermee ruimte aan windprojecten die door, voor en met de samenleving worden ontwikkeld.

De projecten die onderdeel uitmaken van de taakstelling van 470,5 MW zijn bestaande projecten en initiatieven waar bij de totstandkoming van de prestatieafspraken gemeenteraden volledig achter stonden. Het betreft initiatieven in het zoekgebied voor windenergie en locaties op of aansluitend aan bedrijventerreinen. Bij meerdere projecten spelen knelpunten, die leiden of hebben geleid tot vertraging of het wegvallen van locaties. Bij diverse projecten heeft de provincie de bestuurlijke druk opgevoerd, en ook wordt door de provincie ingezet op ondersteuning bij specifieke knelpunten.
Door een beleidsaanpassing eind 2016, waardoor ook buiten het zoekgebied, onder bovenstaande voorwaarden, ruimte wordt geboden aan windenergie, kunnen er ook kansrijke projecten elders in de provincie van de grond komen.

De provincie is momenteel bezig met het opzetten van een ‘community of practice’, om de gemeenten te kunnen ondersteunen bij het opzetten en begeleiden van windprojecten, vooral met betrekking tot aspecten als ruimtelijke ordening en de invulling van sociale randvoorwaarden. Het provinciaal ontwikkelbedrijf gaat hier ook een rol in spelen.

De provincie Noord-Brabant zet naast versnelling op bestaande projecten, vooral in op nieuwe projecten. Hierbij hecht de provincie, naast ruimtelijke voorwaarden, zeer aan lokale participatie en maatschappelijke meerwaarde. Dit leidt niet tot een extra versnelling voor 2020, maar draagt wel bij het draagvlak binnen de provincie en aan het behalen van de duurzaamheidsdoelstelling van de provincie op de langere termijn.

Het provinciebestuur vindt het belangrijk dat gemeenten, in samenwerking met de lokale bevolking, de sociale randvoorwaarden optimaal invullen. Dit vraagt tijd en voorbereiding, maar zal in de toekomst leiden tot groter draagvlak, snellere doorloop van procedures, en het realiseren van meer opgesteld vermogen dan voorzien en afgesproken.

De locaties waar de komende jaren sprake is van krimp, zijn gelegen op locaties binnen het zoekgebied voor windenergie of op/aansluitend aan bedrijventerreinen. Bij deze locaties is in alle gevallen sprake van opschaling, welke de komende jaren plaats zal vinden.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Noord-Brabant												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Tilburg	Mid - Spinderwind				*14,4*	*0,0*	**14,4**				
	Dongen	Mid - De Wildert				*12,0*	*0,0*				**12,0**	
	's-Hertogenbosch	NO - Rietvelden/Treurenburg uitbreiding				*14,4*	*0,0*	**14,4**				
	Oss	NO - Elzenburg / De Geer				*7,5*	*0,0*			**7,5**		
	Veghel	NO - Bedrijventerrein A50				*15,0*	*0,0*				**15,0**	
	's-Hertogenbosch	NO - De Brand				*7,5*	*0,0*				**7,5**	
	Waalwijk	NO - Uitbreiding en vervanging Ecopark				*35,0*	*7,5*				**27,5**	
	Breda, Drimmelen, Moerdijk en Zundert	W A16 - Knooppunt Galder, Kroeten (Haagsche Beemden), Princenville, Treeport Zundert / de Mosten, Zonzeel en overige locaties	PCR			*109,4*	*0,9*		**108,5**			
	Moerdijk	West - Industrieterrein Moerdijk				*21,0*	*0,0*	**21,0**				
	Woensdrecht	West - WP Kabeljauwbeek				*14,5*	*0,0*		**14,5**			
	Oosterhout	West - Uitbreiding Weststad				*18,0*	*0,0*				**18,0**	
	Bergen op Zoom	West - Vervanging Auvergnepolder				*14,8*	*6,8*				**8,0**	
	Moerdijk	West - Vervanging Volkerak/ Sabinadijk/ Karolinadijk				*43,0*	*15,8*				**27,2**	
	Etten-Leur	Opschaling WP Etten-Leur				*15,0*	*6,5*	**8,5**				
	Someren	Zummere Power				*18,0*	*0,0*				**18,0**	
		Totaal:		**470,5**	**218,7**	*359,5*	*37,5*	**58,3**	**123,0**	**7,5**	**133,2**	**+70,2**

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
Mid - De Wildert	Onduidelijkheid over risicozonering nieuw te plaatsen bedrijven en windturbines.	Op grond van resultaten pilot Wind op bedrijven-terreinen, verdere actie bepalen.
	Hoogtebeperking militaire vliegveld. Initiatief nemers willen heel graag windenergie op deze locatie maar zien geen mogelijkheid. Defensie wil niet in gesprek over een mogelijke oplossing.	Door hoogtebeperking is alleen mogelijkheid voor plaatsing lagere turbines. SDE is hier niet op ingesteld, geen sluitende businesscase. Bij EZK aangekaart om SDE toegankelijk te maken voor lagere turbines.
NO - Bedrijventerrein A50	Radarverstoring	In gesprek met provincie en ministerie van Defensie. Obv nieuwe hoogtebestand opnieuw berekening aangevraagd bij TNO naar radarverstoring.
NO - De Brand	Procedure stilgelegd. Locatie nu niet aan de orde.	's-Hertogenbosch zoekt, vanuit duurzaamheids-doelstelling samen met gemeente Oss, naar gezamenlijke locatie(s) voor (grootschalige) windenergie

NO - Uitbreiding en vervanging Ecopark	Windturbines realiseren op dit bedrijventerrein is complex door huidige regelgeving rond risicozonering.	Aanvragen experimenteerstatus. Besluitvorming hierover is uitgesteld. Dit gaat pas uitgewerkt worden wanneer de regeling uit het BKL (Besluit Kwaliteit Leefomgeving) helemaal vast ligt.
West - Vervanging Volkerak/ Sabinadijk/ Karolinadijk	Planning. Besluit vervangen sluizen wordt door RWS pas in 2020 genomen.	Afwachten besluit RWS in 2020.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Provincie Noord-Brabant	Door voornoemde knelpunten zal 470,5 MW opgesteld vermogen niet in 2020 zijn gerealiseerd. Echter, de conclusie in deze monitor dat 277,00 MW in 2020 haalbaar is, deelt de provincie niet. De provincie Noord-Brabant is zelf van mening dat, gekeken naar de specifieke projectplanningen bij diverse projecten, ca 390 MW operationeel vermogen in 2020 te verwachten is; dat is ruim 80% van de taakstelling in de provincie. In de loop van 2021/2022 verwacht de provincie de 470,5 MW evenwel te halen, en wel ruimschoots. Enerzijds door het oplossen van knelpunten, anderzijds door nieuwe initiatieven en gebiedsverkenningen die nu in opstartfase zijn. Lokale participatie, maatschappelijke meerwaarde en goede ruimtelijke ordening zijn hierbij speerpunten, welke wellicht nu leiden tot enige vertraging maar uiteindelijk zullen bijdragen in het behalen van de totale duurzaamheidsdoelstelling voor 2050.
Overige kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	218,7 MW	46,5%	46,5%
Bouw (in voorbereiding)	58,3 MW	12,4%	58,9%
Vergunningen procedure	123,0 MW	26,1%	85,0%
Ruimtelijke procedure	7,5 MW	1,6%	86,6%
Voortraject	133,2 MW	28,3%	114,9%
Totaal	**540,7 MW**	**114,9%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	277,0 MW	58,9%	58,9%
	0,0 MW	0,0%	58,9%
	263,7 MW*	56,0%	114,9%
Totaal	**540,7 MW**	**114,9%**	

**Waarvan 193,5 MW nodig voor de doelstelling en 70,2 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Noord-Brabant heeft een doelstelling van 470,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Noord-Brabant 218,7 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor ruim 46% van de provinciale doelstelling 2020. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen niet gestegen.

Er resteert in de provincie Noord-Brabant een opgave van 251,8 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Van 58,3 MW (12,4%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. De provincie heeft 70,2 MW meer projectcapaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal op 114,9% komt.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 277,0 MW operationeel vermogen haalbaar is. De resterende 193,5 MW is waarschijnlijk niet tijdig haalbaar. De oplossing van de knelpunten in provincie Noord-Brabant vergt inspanningen van alle partijen.

In de provincie Noord Brabant is het afgelopen jaar flink ingezet op versnelling in de pijplijn van projecten. Zo is het project West A16 (108,5 MW) onder provinciale coördinatie versneld doorontwikkeld tot in de vergunningenprocedure. In december is besluit over het voorkeursalternatief stevig doorgezet. Met steun van de Gedeputeerde zet de provincie alles op alles om tempo te maken met dit project.
In het afgelopen jaar heeft de provincie grote stappen in de goede richting gezet maar het effect van de versnelling is nog niet zo sterk dat het de projecten op een passende planning heeft gebracht.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie gelijk gebleven (0). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO onwaarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Noord-Brabant tijdig zal worden gerealiseerd.

DRENTHE

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Drenthe)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 285,5 MW
Capaciteit gereserveerd: 285,5 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Ja

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Gebiedsvisie			23/6/2013	
Actualisatie Omgevingsvisie			7/2/2014	
Regieplan			24/9/2014	

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:

Windparken Emmen

De gemeente Emmen heeft (in 2014 na vaststelling van het provinciaal regieplan windenergie Drenthe) aan Provincie Drenthe het verzoek gedaan om zelf de procesregie te mogen voeren voor de realisatie van 95,5 MW op haar grondgebied en hiervoor de planning te hanteren uit het Regieplan Windenergie Drenthe. Op 28 juni 2016 heeft de Raad van Emmen haar Structuurvisie Wind Emmen vastgesteld. Deze voorziet in de ontwikkeling van 95,5 MW windenergie in drie deelgebieden, namelijk N34, Pottendijk en Zwartenbergerweg. Begin 2017 zijn door Emmen 3 gebiedsplatforms ingesteld, waarbinnen voor elk van de drie deel-gebieden overleg plaatsvindt tussen initiatiefnemers en een vertegenwoordiging van omwonenden. Dit proces wordt begeleid door een onafhankelijk voorzitter in opdracht van gemeente Emmen. Deze drie gebiedsplatforms hebben in 2017 veel tijd gestoken in onderzoek en discussie naar de haalbaarheid van windturbines tot een maximale tiphoogte van 149 meter. Omwonenden houden daarbij vast aan deze randvoorwaarde vanuit de Structuurvisie Wind Emmen. Initiatiefnemers hebben per mei 2017 eigen doorrekeningen ingebracht waarbij een hogere tiphoogte aan de orde is vanwege afnemende SDE+ subsidies en een minimaal financieel rendement als ontwikkelende partij. Omwonenden hebben als reactie daarop een eigen berekening laten doen. De uitkomsten van beide onderzoeken zijn meegenomen naar de onderhandelingen in de gebiedsplatforms. Om een patstelling te voorkomen heeft Provincie Drenthe per oktober 2017 alle betrokken partijen aan tafel genodigd om de voortgang in de gebiedsplatforms te bespreken en een aanzet te geven tot de start van onderhandelingen richting voorstellen per deelgebied. Deze voorstellen moeten resulteren in vergunningaanvragen en de voorbereiding van project MER rapportages (startnotities) voor de verschillende windparken.
Voor WP Pottendijk tekent zich een lokaal alternatief af, wat op lokale steun kan rekenen. Dit omvat in totaal zo'n 50 MW, met een afwijkende configuratie. Start bouw wordt voorzien in 2019.

Windparken Coevorden

In Coevorden (40 MW doelstelling) zijn in de structuurvisie twee gebieden aangewezen, die overeenkomen met de Gebiedsvisie van de provincie. Inmiddels zijn er in Coevorden 8 turbines gerealiseerd. Het opgesteld vermogen in Coevorden is daarmee per december 2017 op 20,3 MW uitgekomen. Voor de resterende MW's zijn de gebieden Industrieterrein Europark en het gebied Weijerswold in beeld. Het Europark krijgt nog 3 turbines, terwijl bij tussen Weijerswold en Duitse grens 4 turbines worden gebouwd. In totaal 7 turbines. Dat brengt het totaal boven de 40 MW

Per juli 2017 heeft de Raad van Coevorden de bestemmingsplannen voor beide windparken vastgesteld en zijn in gecombineerde behandeling ook de Omgevingsvergunningen verleend. Tegen deze besluiten zijn beroepen mogelijk bij de Rechtbank en Raad van State.

Windpark Drentse Monden en Oostermoer (RCR):

Het windpark De Drentse Monden en Oostermoer is een initiatief van meerdere initiatiefnemers in het Veenkoloniale gedeelte in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. De minister van Economische Zaken en Klimaat is als projectminister, samen met de minister van Binnenlandse Zaken, verantwoordelijk voor de coördinatie van de ruimtelijke inpassing (inpassingsplan) en de vergunningverlening.

Voor dit windpark zijn in september 2016 de Omgevingsvergunningen, Natuurbeschermingswet vergunningen verleend en is het Rijksinpassingsplan vastgesteld. Tegen deze besluiten was beroep mogelijk bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Behandeling van deze beroepen heeft plaatsgevonden in de zitting bij de Raad van State op 14 en 15 september 2017. In het laatste kwartaal van 2017 zijn vergunningen voor de fysieke aanleg van het windpark aangevraagd, waaronder de aanlegvergunningen, aanpassingen in de wegenstructuur en voor de netinpassing.

Krimp ten aanzien van het reeds opgestelde vermogen aan windenergie speelt hier (gezien de leeftijd van de opgestelde windturbines) niet volgens de Provincie Drenthe.
In Drenthe lopen slechts 3 turbines (9 MW totaal) te Coevorden op terrein van het Ministerie van Defensie risico op onvoorziene sanering. Deze drie turbines zijn in 2011 geplaatst. Hiervoor is geen SDE+ subsidie verleend. Gezien de leeftijd van deze turbines is krimp hiermee niet aan de orde.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Drenthe												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Borger-Odoorn	Drentse Monden Oostermoer	RCR			*155,3*	*0,0*	**155,3**				
	Coevorden	Weijerswold	GCR			*14,4*	*0,0*	**14,4**				
	Coevorden	Europark Belweg	GCR			*6,4*	*0,0*	**6,4**				
	Coevorden	Europark Hulteweg	GCR			*3,6*	*0,0*	**3,6**				
	Emmen	N34	GCR			*21,0*	*0,0*				**21,0**	
	Emmen	Pottendijk	GCR			*50,5*	*0,0*				**50,5**	
	Emmen	Zwartenbergerweg	GCR			*24,0*	*0,0*				**24,0**	
		Totaal:		**285,5**	**21,2**	*275,2*	*0,0*	**179,7**	**0,0**	**0,0**	**95,5**	**+10,9**

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
Drentse Monden Oostermoer	Weerstand en gebrek aan acceptatie bij omwonenden en lagere overheden.	Uitwerken van het overeengekomen gebiedspakket/ fonds voor de leefomgeving.
Europark Hulteweg	Planning.	Gemeente moet vinger aan de pols houden.
N34 en Pottendijk	Onderhandelingen tussen bewonersplatforms en initiatiefnemers lijken tot een patstelling te leiden, wat er in het uiterste geval toe zou kunnen leiden dat het project helemaal niet van de grond komt. Initiatiefnemers willen turbines hoger dan 149 meter, bewoners willen dit niet. In de structuurvisie van de gemeente Emmen is een max. hoogte van 149 meter opgenomen, mits overeenstemming met de bewoners en initiatiefnemers wordt bereikt dat de turbines hoger mogen.	De gedeputeerde verzoekt de gemeente Emmen middels een brief het gebiedsproces weer te hervatten en alle betrokkenen weer aan tafel te krijgen.
Weijerswold	Weijerswold heeft last van een repower park aan Duitse zijde. Plan in Weijerswold was afgestemd op ”oude“ park, moet nu gaan schuiven (ca 50 m.) anders last van elkaar. Dus moet het bewonersplatform ook weer over nieuwe situatie praten	De gemeente fungeert als doorgeefluik van het platform naar de initiatiefnemers.
Zwartenbergerweg	Samenwerking gemeente, bewonersplatform en initiatiefnemers niet optimaal	Betere samenwerking tussen alle partijen.
	In dit gebied heeft initiatiefnemer te maken met verdrag van Meppen. Daardoor is samenwerking en afstemming met Duitsland noodzakelijk. Dit levert vertraging op door extra en andere procedures	Samenwerking en afstemming met Duitsland: overheden en initiatiefnemers.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	21,2 MW	7,4%	7,4%
Bouw (in voorbereiding)	179,7 MW	62,9%	70,4%
Vergunningen procedure	0,0 MW	0,0%	70,4%
Ruimtelijke procedure	0,0 MW	0,0%	70,4%
Voortraject	95,5 MW	33,5%	103,8%
Totaal	**296,4 MW**	**103,8%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	200,9 MW	70,4%	70,4%
	0,0 MW	0,0%	70,4%
	95,5 MW*	33,5%	103,8%
Totaal	**296,4 MW**	**103,8%**	

**Waarvan 94,6 MW nodig de doelstelling en 10,9 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Drenthe heeft een doelstelling van 285,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Drenthe 21,2 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor 7,4% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2015 is het geïnstalleerd vermogen gelijk gebleven.

Er resteert in de provincie Drenthe een opgave van 264,3 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Van 179,7 MW (54,4%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. De provincie heeft 10,9 MW meer project-capaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal op 103,8% komt.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 200,9 MW operationeel vermogen haalbaar is en 84,6 MW is waarschijnlijk niet tijdig haalbaar. De oplossing van de knelpunten in provincie Drenthe vergt inspanningen van alle partijen.

Voor Drentse Monden zijn de belangrijkste (herroepelijke) vergunningen al binnen maar er loopt nog een procedure bij de Raad van State. Ook voor de nog af te geven vergunningen ter voorbereiding op uitvoering van de bouw kunnen procedures bij de Raad van State worden aangespannen. Verder dient voldaan te worden aan het overeengekomen convenant met Lofar Astron, waardoor een tijdigheid van realisatie alsnog onder druk komt. In Drenthe worden acties tegen windprojecten veelal op het scherp van de snede gevoerd en soms overschrijden deze nadrukkelijk de grens van het maatschappelijk toelaatbare. In de overige projecten heeft de provincie de procesregie gedelegeerd aan de gemeenten Emmen en Coevorden, maar stuurt op planning. In Coevorden is men erin geslaagd de gewenste procesversnelling te realiseren. . De projectontwikkeling in Emmen (95,5 MW in het voortraject) echter lijkt tot een patstelling te leiden en is daarmee zorgwekkend vanuit het perspectief van bestuurlijke afspraken over wind op land. Het doorbreken van de patstelling vraagt bestuurlijke regie en besluitvorming teneinde (tijdige) realisatie van de doelstelling in deze gemeente te realiseren. De provincie heeft betrokken partijen in het najaar uitgenodigd om met voorstellen per deelgebied te komen die tot het doorbreken van de patstelling kunnen leiden. De gemeente voert de regie over de realisatie van windenergie en is in het najaar met alle betrokken partijen verder in overleg gegaan.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie niet veranderd (0). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO onwaarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Drenthe tijdig zal worden gerealiseerd.

GELDERLAND

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Gelderland)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 230,5 MW
Capaciteit gereserveerd: minimaal 230,5
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Gedeeltelijk

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Omgevingsverordening			24/9/2014	
Omgevingsvisie			9/7/2014	
Windvisie	2/9/2014		12/11/2014	Amendement ingetrokken op 25 feb. 2015

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
De provincie faciliteert een zoekproces voor gemeenten/regio's om tot goede locaties te komen.

Traject Omgevingsvisie/-verordening: PS hebben de Omgevingsvisie (hoofdlijnen) op 9 juli 2014 vastgesteld. De Omgevingsverordening (regels) is op 24 september 2014 vastgesteld. De omgevingsvisie en –verordening zijn geactualiseerd vastgesteld door PS op 28 juni 2017.

Windvisie: de provincie Gelderland heeft gezocht naar locaties voor windenergie met draagvlak bij gemeenten. Deze zijn vastgelegd in de "Windvisie provincie Gelderland", een eerste uitwerking van de Omgevingsvisie. Voor deze windvisie is ook een MER gemaakt, waarin de locaties op milieuaspecten zijn beoordeeld. De windvisie omvat 22 locaties (voorkeurs-alternatief), met een totaal vermogen, geactualiseerd voor 2017, van 254,8 MW.

De provincie ondersteunt gemeenten, initiatiefnemers maar vooral burgerinitiatieven actief in de verdere ontwikkeling van windparken o.a. door procesondersteuning, inzet 3D visualisatie, voorfinanciering van onderzoeken e.d. In de Windvisie is ook een zestal kansrijke locaties voor extra ontwikkeling genoemd, die nog niet ruimtelijk kunnen worden vastgelegd, maar waar de provincie actief samen met de betreffende gemeente opwekking van windenergie wil proberen tot stand te brengen. Deze locaties zijn opgenomen met een potentieel vermogen van 120,6 MW.

Om realisatie van gemeentelijke/regionale doelstellingen en overig gedragen (burger)-initiatieven buiten de vastgestelde locaties (en uitsluitingsgebieden) te faciliteren, is door de provincie aanvullend beleid geformuleerd dat realisatie van windturbines (waaronder ook solitaire turbines) mogelijk maakt. De beoordeling of solitaire windturbines passend zijn laat de provincie aan de betreffende gemeente.

De provincie heeft tot en met 2020 nog niet te maken met vervanging of sanering van windturbines. De operationele levensduur van windturbines is vaak minimaal 20 jaar. Gelet op het bouwjaar van de eerste windturbines die bijdragen aan de gemaakte afspraak in Gelderland (2005) en het jaar waarin de doelstelling bereikt moet worden (2020) speelt krimp hiervoor geen rol. De provincie heeft tevens geen geluid gehoord dat bestaande windturbines aan het eind van de subsidieperiode vervangen worden.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Gelderland

Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Netto vermogen: Bouw (in voorbereiding)	Netto vermogen: Vergunningen procedure	Netto vermogen: Ruimtelijke procedure	Netto vermogen: Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Arnhem	Kleefsewaard-Koningspleij	GCR			*14,4*	*0,0*	**14,4**				
	Geldermalsen	Windpark AVRI	GCR			*10,8*	*0,0*	**10,8**				
	Geldermalsen	Windpark Deil	GCR			*39,6*	*0,0*	**39,6**				
	Oldebroek	WP Hattemerbroek/ Oldebroek	GCR			*14,4*	*0,0*	**14,4**				
	Oude IJsselstreek	Den Tol				*31,5*	*0,0*	**31,5**				
	Zevenaar	Bijvanck	PCR			*13,2*	*0,0*	**13,2**				
	Nijmegen	De Grift Oosterhout - 5e turbine				*2,5*	*0,0*		**2,5**			
	Nijmegen	ENGIE-terrein	GCR			*4,8*	*0,0*		**4,8**			
	Overbetuwe	Rietkampen/Oosterhout-Park 15	GCR			*9,6*	*0,0*		**9,6**			
	Zaltbommel	Windpark Bommelerwaard-A2 (vh. Spoor A2)	PCR			*8,0*	*0,0*		**8,0**			
	Harderwijk	Uitbreiding Lorentz	GCR			*7,2*	*0,0*			**7,2**		
	Nijmegen	Langs A73				*9,6*	*0,0*				**9,6**	
	Nijmegen	TPN-West				*2,4*	*0,0*				**2,4**	
	Zutphen	IJsselwind				*10,2*	*0,0*				**10,2**	
		Totaal:		**230,5**	**82,4**	*178,2*	*0,0*	**123,9**	**24,9**	**7,2**	**22,2**	**+30,1**

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
De Grift Oosterhout - 5e turbine	De geplande 5e turbine is vertraagd. De grond-eigenaar werkt niet mee. Twee zaken moeten nog geregeld worden 1) wiekoverslag 4e turbine en 2) grondovereenkomst voor 5e turbine.	Er zijn diverse aanbiedingen gedaan. Als het laatste voorstel niet wordt geaccepteerd kan de gedoog-procedure worden ingezet.
Den Tol	Netbeheerder Liander heeft aangegeven dat netinpassing 2 jaar ipv 1 jaar gaat duren, vanaf het moment van aanvraag. Er is ook nog geen opdracht voor een aansluiting.	Dialoog met Liander. De eerste stapjes naar een oplossing zijn door Liander gezet. Eind 2017 is Liander gestart met uitbreidingsplan voor onder-station Ulft. Een tijdige totaaloplossing is onzeker.
	Er is nog geen definitieve beschikking ontvangen op het bezwaarschrift op de verleende ontheffing voor de Ff-wet (soortenbescherming). Er is bezwaar gemaakt door Nabu tegen de eerder afgegeven ontheffing. En de Initiatiefnemer maakt zelf bezwaar tegen opgelegde mitigerende maatregelen.	Overleg met RVO.
	Er loopt nog een procedure bij de Raad van State. De omgeving van Netterden heeft grote moeite met acceptatie van het plan.	Geen directe maatregel mogelijk. Men is in afwachting van de uitspraak.
ENGIE-terrein	Afstand tot waterwegen in relatie tot scheepvaartradar. Dit speelt bij beide turbines.	Omwille van versnelling is ingezet op verschuiving van de turbine. Productieverlies wordt voorzien doordat de turbines nu dichter op elkaar staan.

Vervolg tabel op volgende pagina

Vervolg tabel op vorige pagina

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
	1 molen is vlak bij een 150 kV onderstation van TenneT gepland. Volgens Handboek Risicozonering zou plaatsing binnen de 10-6 contour mogelijk moeten zijn (tot 10% risico mag worden toegevoegd). TenneT heeft inzet dit tot 0% terug te brengen en stuurt aan op plaatsing buiten de 10-6 contour. Wettelijke basis hiervoor is onduidelijk.	Omwille van versnelling wordt ingezet op verschuiving van de betreffende turbine buiten de 10-6 contour. Productieverlies wordt voorzien doordat de turbines nu dichter op elkaar staan.
	Het draagvlak in de omgeving is een onzekere factor. Vooral het thema 'geluid' vinden omwonenden moeilijk. Gemeenteraadsverkiezingen spelen een rol.	Initiatiefnemer maakte in Q4 2017 een inhaalslag. Men zocht breed verbinding met partijen (burgers / bedrijven) en een nog in te stellen Klankbordgroep. Er is intensief gecommuniceerd en een informatie-markt georganiseerd. Initiatiefnemer volgt de NWEA-gedragscode en denkt na over participatie vormen, zoals mee-investeren en stroomafname. Er is zicht op draagvlak voor beide turbines. Over thema "geluid" wordt aanvullend gecommuniceerd.
IJsselwind	Voor 1 (van de 3) turbine op dijk van het waterschap knelt de afstand tot de vaarweg irt scheepvaartradar. De aanvraag is afgewezen omdat de rotor (onder de huidige beleidsregel van 50 m.) over het kanaal zou komen te draaien.	Toetsen aan de nieuwe beleidsregel, eventueel verplaatsing van de turbine andere (grond)positie.
Kleefsewaard-Koningspleij	Tegen het vastgestelde bestemmingsplan en de verleende omgevingsvergunning zijn een aantal beroepschriften ingediend bij de Raad van State. Initiatiefnemers starten niet met bouw voordat Raad van State uitspraak heeft gedaan.	In 2018 volgt naar verwachting een eerste zitting bij de Raad van State. Vervolgens doet de Raad van State een uitspraak.
Langs A73	Planning loopt achter. Er is geen initiatiefnemer.	Geen maatregel.
Rietkampen/Oosterhout-Park 15	Een van de turbines valt binnen de 10-6 contour van de 380 kV Hoogspanningslijn langs de A15. Verplaatsing van de turbine is vooralsnog niet haalbaar.	Technische uitwerking en onderbouwing van een mitigerende maatregel, in samenspraak met het TenneT, Initiatiefnemer, Rijk en Provincie. Dit omvat een (maatwerk) turbine op een sterk verhoogde/verstevigde fundering, bij mastfalen de tweede lijn van het 380 kV-verbinding niet zou worden geraakt. TenneT zou de maatregel liever niet toepassen; maar gelet op de voorgeschiedenis wordt in dit specifieke geval toch meegewerkt aan het onderzoek. Mogelijk is realisatie van het project in twee tranches van twee turbines uit te voeren.
TPN-West	Er is geen initiatiefnemer die het wil/kan oppakken.	Geen maatregel.
Windpark AVRI	Er volgt waarschijnlijk een procedure bij de RvS.	Geen maatregel.
Uitbreiding Lorentz	Draagvlak Vogelbescherming en Natuurvereniging (ecologie) en bij tweetal recreatieondernemingen.	Inzetten op optimaal omgevingsmanagement.
Wp Bommelerwaard-A2 (vh. Spoor A2)	Woningen in de nabijheid (dichtstbijzijnde op 300 meter). Vragen bij geluid en slagschaduw.	Goede afspraken met omgeving en afspraken over mitigerende maatregelen.
	In het plan/vergunningsproces zijn overheden nog niet goed ingesteld op het faciliteren van bottom-up initiatieven. Mn de kosten hiervan.	Faciliteren financieringsarrangementen voor coöperaties door overheden.
	De manier van bestemmen in Zaltbommel is anders dan bij andere PCR's. Immers het grijpt nogal in bij de gemeente. Hier is nog weinig ervaring mee.	Goed overleg en verbinden tussen processen van overheden.
WP Hattemerbroek/ Oldebroek	Nabij het park is een verblijfgebied voor Wulpen. Onderzoek laat zien dat deze soort ook bijzonder verstoringsgevoelig is. Uiteindelijk zouden ze het gebied kunnen verlaten, wat als een kleiner of een groter risico kan worden ervaren.	Mogelijk moet er mogelijk een stilstandvoorziening worden getroffen.
	Het proces bij de Raad van State duurt langer.	Initiatiefnemer heeft hier geen directe invloed op.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteam	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	82,4 MW	35,7%	35,7%
Bouw (in voorbereiding)	123,9 MW	53,8%	89,5%
Vergunningen procedure	24,9 MW	10,8%	100,3%
Ruimtelijke procedure	7,2 MW	3,1%	103,4%
Voortraject	22,2 MW	9,6%	113,1%
Totaal	**260,6 MW**	**113,1%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	206,3 MW	89,5%	89,5%
	2,5 MW	1,1%	90,6%
	51,8 MW*	22,5%	113,1%
Totaal	**260,6 MW**	**113,1%**	

**Waarvan 21,7 MW nodig voor de doelstelling en 30,1 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Gelderland heeft een doelstelling van 230,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Gelderland 82,4 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor bijna 36% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen gelijk gebleven.

Er resteert in de provincie Gelderland een opgave van 148,1 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Van 123,9 MW (53,8%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. De provincie heeft 30,1 MW meer projectcapaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal op 113,1% komt.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 206,3 MW operationeel vermogen haalbaar is, over 2,5 MW zijn twijfels (mogelijk/ deels haalbaar maar kwetsbaar als gevolg van knelpunten en/of ten aanzien van benodigde doorlooptijd procedures) en 21,7 MW is waarschijnlijk niet tijdig haalbaar. De oplossing van de knelpunten in provincie Gelderland vergt inspanningen van alle partijen.

In het afgelopen jaar zijn in de provincie Gelderland goede stappen vooruitgezet. Het merendeel van de 14 projecten in de provinciale lijst is een procesfase opgeschoven. Windpark Den Tol, dat eerder een terugslag kreeg als gevolg van gevoerde beroepsprocedures bij de Raad van State, ligt dankzij intensieve samenwerking tussen alle betrokken stakeholders weer op koers.
Mede door bestuurlijke vasthoudendheid van de provincie via het hanteren van de provinciale coördinatieregeling, is Windpark Bommelerwaard A2 in een versnelling gekomen. De resterende projecten in de vergunningenfase zullen nog verder moeten versnellen om op een passende planning te kunnen komen.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie toegenomen (+). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO niet waarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Gelderland tijdig zal worden gerealiseerd.

LIMBURG

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Limburg)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 95,5 MW
Capaciteit gereserveerd: 95,5 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Gedeeltelijk

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) § 5.5.5	6/5/2014		12/12/2014	

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
Er zijn 19 gemeenten in Limburg waar windturbines conform het "Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014" (POL2014) zouden kunnen worden geplaatst, deze liggen buiten de uitsluitingsgebieden. In het POL2014 is er door PS van Limburg voor gekozen het voortouw van de planvorming van windturbines te leggen bij de gemeenten. De Provincie ondersteunt gemeenten actief hierbij. Dit gebeurt door de inzet van het Versnellingsteam Energie, waarmee expertise en dus ook capaciteit wordt geleverd. Tevens ondersteunt de Provincie bij generiek onderzoek en het organiseren van kennisdagen.
Er wordt, bij voorkeur intergemeentelijk, samengewerkt aan een gestructureerde en uitnodigende planontwikkeling. Er bestaat een intergemeentelijke samenwerking in Peelland-Zuid en in Parkstad Limburg. Daarnaast wordt er samengewerkt met de projectontwikkeling in Venlo/Horst a/d Maas en Sittard-Geleen.
In de aanpak worden de volgende stappen doorlopen:
1) het vaststellen van gemeentelijke uitgangspunten waarmee de randvoorwaarden voor medewerking door de gemeenten zijn vastgelegd;
2) het uitwerken en/of toetsten van plannen aan deze uitgangspunten;
3) de verdere planuitwerking.

Er worden met partijen afspraken gemaakt over samenwerking, zowel tussen gemeenten met Provincie als tussen gemeente, ontwikkelaar en Provincie. Hierin worden afspraken vastgelegd over planning, rolverdeling, participatie en ondersteuning.

Stand van zaken van de windopgave
In de samenwerking Peelland-Zuid doen vier gemeenten mee: Leudal, Nederweert, Peel en Maas en Weert. De samenwerking is in 2017 beklonken met een Samenwerkingsovereenkomst over de realisatie van 48 MW windvermogen. In de gemeente Leudal en Nederweert is gekozen voor een actief uitnodigen van initiatiefnemers, waarbij is gevraagd te komen met projectvoorstellen die zo maximaal mogelijk aansluiten bij de eerder door de gemeenteraad vastgestelde uitgangspunten. Dit leverde in deze twee gemeenten 19 projecten op. Om de gemeenten te ondersteunen in selectieproces is door de Provincie in 2017 een tijdelijk onafhankelijk deskundig windpanel ingesteld. Dit panel heeft geadviseerd op de aspecten landschap, profijt en omgevings-management. De gemeente zelf vulde dit aan met een beoordeling van andere RO-relevante toetsing. Op basis van deze gegevens heeft besluitvorming plaatsgevonden door B&W en gemeenteraad. In een eerste ronde zijn projectvoorstellen beoordeeld. De initiatiefnemers zijn vervolgens in staat gesteld de plannen aan te vullen en uit te werken tot principeverzoeken. Er zijn 9 principeverzoeken ingediend. Hierover is een tweede ronde beoordeling geweest. De gemeenteraad van Leudal heeft op basis van deze besluitvorming ingestemd met medewerking aan de coöperatieve projecten Kookepan en Heibloem. De gemeenteraad van Nederweert heeft medewerking toegezegd aan het project Ospeldijk, een samenwerking van de Water Maatschappij Limburg en een burger energiecoöperatie. De gemeente Nederweert beschouwt twee van de ingediende projecten als terugvaloptie. Er is na besluitvorming in de gemeenteraden gestart met de communicatie en ruimtelijke onderbouwing van de plannen.
In Weert is 2016 één locatie aangewezen voor de ontwikkeling van windenergie. In 2017 heeft de gemeente ingestemd met een principeverzoek van de burgerenergiecoöperatie Weertenergie. Weertenergie

heeft later dit jaar met Eneco een samenwerkingsovereenkomst getekend voor o.a. de gezamenlijke ontwikkeling van het project Windpark Weert.
In de gemeente Peel en Maas is een keuze gemaakt tussen twee concurrerende initiatieven, mede op basis van adviezen van het windpanel. Het project Egchelsheide heeft in 2017 een aanvraag voor een Omgevingswijzigingsvergunning ingediend voor een omvang van 20 MW.DE gemeente Peel en Maas heeft op 27 december het ontwerp van de Omgevingsvergunning ter inzage gelegd.
Alle initiatiefnemers streven naar een hoge doorloopsnelheid en zijn gericht op een bouwvergunning voor het najaar 2018 om mee te kunnen dingen naar de SDE+-tranche in het najaar van 2018. Dit vraagt het volgen van een kritisch tijdspad.

De samenwerking in Parkstad Limburg vindt plaats onder de vlag van Parkstad Limburg Energie Transitie (PALET). In Palet zijn zowel de gezamenlijke en gemeentelijke ambities en acties vastgelegd om toe te werken naar een energieneutrale stedelijke regio. De mogelijkheden voor windenergie zijn beperkt door hoge verstedelijking, Nationaal Landschap Zuid-Limburg en de nabijheid van vliegbasis Geilenkirchen. Er wordt met ondersteuning van het Versnellingsteam Energie gewerkt aan het vaststellen van uitgangspunten windenergie, participatie en communicatie. Er zijn verschillende ontwikkelaars op zoek naar geschikte locaties. Tot op heden heeft dit geleid tot één concreet principeverzoek in Landgraaf.

Het project Greenport Venlo is in 2017 gestart met de planologische procedure. Het planologisch zwaartepunt ligt in de gemeente Venlo. Horst aan de Maas werkt actief mee en heeft nog te maken met een planprocedure vanwege overdraai. Er is voorafgaande aan de start van de planologische procedure een overeenkomst getekend tussen ontwikkelaar Etriplus en de burger energiecoöperaties Reindonk (Horst) en Samenstroom (Venlo). Deze coöperaties gaan de sociale- en financiële participatie vormgeven. Voor de sociale participatie stelt Etriplus een fonds beschikbaar.

Er is in 2017 een intentieovereenkomst getekend tussen ontwikkelaar Engie, Sittard-Geleen en de Provincie, voor de ontwikkeling van het project Holtum-Noord. De communicatie met de omgeving is gestart. De technische en ruimtelijke onderbouwing wordt uitgewerkt.

De belangstelling door partijen voor projectontwikkeling in Limburg blijft aanwezig, maar lijkt af te nemen. Dit kan te maken hebben met het feit dat veel gemeenten keuzes hebben gemaakt voor of tegen windenergie.
Daarnaast vormen generieke knelpunten een serieuze bedreiging voor het realiseren van de opgave in Limburg. Destijds gaf de differentiatie van de SDE+ aanleiding voor een enorme toename van de belangstelling van initiatiefnemers. Met de jaarlijks afnemende SDE+-vergoeding, het ontbreken van een reële bandbreedte in de vergoeding op basis van feitelijk lokaal windregime en masthoogte en de onzekerheid over structurele toekomst van de SDE regeling in het beleid van het kabinet, heeft dit inmiddels een averechts effect.
Ook de hoogtebeperkingen rond vliegvelden (binnen en aan de grens) blijft een probleem. Nieuwe beperkingen rond Geilenkirchen zouden nieuwe projecten in Landgraaf in de kiem smoren. Vliegbasis de Peel, niet operationeel, beperkt het gebruik van het grondgebied van de gehele gemeente Venray. Daarbij is er een relatie met de radar toets, omdat dichterbij de vliegbasis de normhoogte niet 1000ft is, maar 500ft. Daarnaast beperkt de radar van Volkel de ontwikkeling van een groot deel van de windparken vanwege mogelijke radarverstoring

Naast deze meer technische knelpunten is draagvlak/acceptatie een continue zorg. De Provincie zet fors in om draagvlak en acceptatie te bevorderen. Dit vindt plaats door communicatie en kennisuitwisseling op bestuurlijk en ambtelijk niveau en in te zetten op een profijtplan voor de omgeving per project. Ook wordt de opgave voor wind verbreed naar een opgave voor duurzame opwekking: de windtaakstelling legt een focus op windenergie die de opgave voor de energietransitie te kort doet. Windenergie is hiervan slechts een onderdeel. Daarnaast zet de Provincie het versnellingsteam in ter ondersteuning van gemeenten. Coöperaties worden ondersteund door o.a. een leningsfaciliteit voor de projectontwikkeling.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Limburg												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Venlo	Greenport Venlo	GCR			*30,0*	*0,0*		**30,0**			
	Peel en Maas	Windpark Egchelseheide	GCR			*20,0*	*0,0*		**20,0**			
	Leudal	Windpark Heibloem	GCR			*5,0*	*0,0*				**5,0**	
	Leudal	Windpark Kookepan	GCR			*9,0*	*0,0*				**9,0**	
	Nederweert	Windpark Ospeldijk	GCR			*12,0*	*0,0*				**12,0**	
	Sittard-Geleen	Windpark Sittard-Geleen	GCR			*9,0*	*0,0*				**9,0**	
	Weert	Windpark Weert	GCR			*9,0*	*0,0*				**9,0**	
		Totaal:		**95,5**	**12,3**	*94,0*	*0,0*	**0,0**	**50,0**	**0,0**	**44,0**	**+10,8**

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
Greenport Venlo	In Limburg waait het op 100 m. hoogte minder hard dan elders in Nederland, vaak 6,5 m./sec. In SDE+ is categorie 7 m./sec. en lager de laagste categorie, geen gunstige businesscase.	Opnemen extra categorie in SDE+.
Greenport Venlo, Windpark Ospeldijk, Windpark Egchelseheide, Windpark Weert en Windpark Kookepan	Radarverstoring.	Initiatiefnemers moeten maatregelen nemen om radarverstoring te voorkomen.
Windpark Sittard-Geleen	Naast vliegtuigradar is de verstoring van de scheepsradar een knelpunt voor het project Holtum-Noord. RWS houdt zich aan de minimale afstand uit de beleidsregel. Door beperkingen in beschikbare ruimte is het lastig acceptabele locaties te vinden.	In gesprek met RWS bepalen wat hier met in achtneming van de (huidige en nieuwe) regelgeving mogelijk is en dit vastleggen. Maatwerk moet daarbij prevaleren boven standaard regels. Daarbij kan gedacht worden aan het toelaten van mitigerende maatregelen als bv de toepassing transponders.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	12,3 MW	12,9%	12,9%
Bouw (in voorbereiding)	0,0 MW	0,0%	12,9%
Vergunningen procedure	50,0 MW	52,4%	65,2%
Ruimtelijke procedure	0,0 MW	0,0%	65,2%
Voortraject	44,0 MW	46,1%	111,3%
Totaal	**106,3 MW**	**111,3%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	12,3 MW	12,9%	12,9%
	50,0 MW	52,4%	65,2%
	44,0 MW*	46,1%	111,3%
Totaal	**106,3 MW**	**111,3%**	

** Waarvan 33,2 MW nodig voor de doelstelling en 10,8 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Limburg heeft een doelstelling van 95,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Limburg 12,3 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor bijna 13% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen gelijk gebleven.

Er resteert in de provincie Limburg een opgave van 83,2 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Er zijn eind 2017 geen projecten waarvan de bouw is gestart, dan wel in voorbereiding is. De provincie heeft 10,8 MW meer projectcapaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal op 11,3% komt.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 12,3 MW operationeel vermogen gerealiseerd zal zijn, dat is niet meer dan het vermogen dat er nu al staat. Voor 50,0 MW zijn twijfels over de tijdige haalbaarheid (mogelijk/ deels haalbaar maar kwetsbaar als gevolg van knelpunten en/of ten aanzien van benodigde doorlooptijd procedures). De resterende 33,2 MW is niet tijdig haalbaar. De oplossing van de knelpunten in provincie Limburg vergt inspanningen van alle partijen.

De voortvarende projectontwikkeling in Greenport Venlo en Windpark Egchelseheide betekent een aanzienlijke versnelling op weg naar de doelstelling in de provincie. Ook in de andere projecten wordt geïntensiveerd door de inzet van het versnellingsteam. Het risico op radarverstoring bedreigt de ontwikkeling van windprojecten in nagenoeg de hele provincie; een afdoende maatregel voor dit knelpunt is nog niet in zicht. Dit maakt realisatie van de opgave in Limburg extra complex.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie gelijk gebleven (0). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO onwaarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Limburg tijdig zal worden gerealiseerd.

OVERIJSSEL

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Overijssel)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 85,5 MW
Capaciteit gereserveerd: Minimaal 85,5 MW (meer is mogelijk)
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Gedeeltelijk

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Herziene Omgevingsvisie (pag. 130, 131) en –verordening (bijlage 7,8)			7/3/2013	
Kaart beleidsvisie Noordoost-Overijssel: beleidsinformatie mei 2013 nr. 12295359				
Herziening Omgevingsvisie "Beken Kleur"			12/4/2017	

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
De Omgevingsvisie Overijssel beschrijft de ruimtelijke kaders voor windenergie en de rol van de provincie. In Overijssel wordt daartoe onderscheid gemaakt in de volgende gebieden:

1) Kansrijke zoekgebieden; ten noorden van de Vecht, tussen Staphorst-Zwolle en Hardenberg. In deze gebieden maakt de provincie prestatie-afspraken met gemeenten voor de bovenlokale ontwikkeling van windenergie.
2) Uitsluitingsgebieden windenergie:het Natuurnetwerk Nederland (NNN), voorheen EHS, de Nationale Parken,Nationale Landschappen, de laagvliegrotes en funnels en de obstakelvrije zones rond de in- en uitvliegroutes van luchthavens.
3) Gebieden met ruimte voor windenergie onder voorwaarden: in deze gebieden zijn initiatieven voor windenergie mogelijk indien er sprake is van een goed landschappelijk ontwerp conform de gebiedskenmerken.

In het huidige coalitieakkoord "Overijssel werkt 2015-2019" wordt vastgehouden aan de afspraak tussen Rijk en IPO om in 2020 85,5 MW aan windenergie in Overijssel te realiseren. Als voldaan is aan deze afspraak zullen vanuit de provincie geen dwingende ruimtelijke instrumenten meer ingezet worden voor de plaatsing van windmolens.
Het beleid gaat alleen over grote windmolens met een minimaal vermogen van 2 MW.

De verantwoordelijkheid om planologisch ruimte te maken voor windturbines ligt bij de gemeenten. De provincie stelt het kader voor locatiekeuze en ontwerp.
Voor elke situatie, windmolens in het buitengebied en op bedrijventerreinen, geldt het uitgangspunt van een goed landschappelijk ontwerp. De Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving en de catalogus Gebiedskenmerken wordt daarbij als uitgangspunt gehanteerd.

De provincie is van mening dat het al dan niet medewerking verlenen aan initiatieven die zijn gelegen in de "overige gebieden" op lokaal niveau dient te worden afgewogen. De provincie faciliteert initiatieven uit de markt en de maatschappij.
De herziening van de Omgevingsvisie Overijssel "Beken Kleur" is op 12 april 2017 door provinciale staten van Overijssel vastgesteld. De belangrijkste wijziging wat betreft windenergie is hierbij het loslaten van de zogenaamde clustereis van maximaal vier molens in het buitengebied.

Daarnaast hebben Provinciale Staten ingestemd met een voorstel om samen met partners een verkenning uit te voeren naar de mogelijkheden voor windenergie in Nationale Landschappen en (delen van) het Nationaal Natuur Netwerk. Deze verkenning is gestart maar het is nog niet bekend wanneer de uitkomsten worden verwacht. Als Provinciale Staten op grond van deze verkenningen, aanleiding ziet voor een beleidswijziging, dan wordt nieuw beleid in de eerstvolgende herziening van de Omgevingsvisie verwerkt.

In bestuurlijk overleg tussen provincie en betrokken de gemeenten Staphorst is besloten dat de provincie in deze gemeenten Dalfsen en Staphorst een actieve (faciliterende) rol krijgt om versnelling in planuitwerking te bewerkstelligen.
NB Vanuit het programma Nieuwe Energie Overijssel wordt ingezet op het bereiken van 20% hernieuwbare energie in 2023. Het programma wil lokale initiatieven nog sterker steunen.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Overijssel												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Hardenberg	De Veenwieken B (Boven de driehoek)	GCR			*14,1*	*0,0*	**14,1***				
	Ommen	De Veenwieken A (Onder de driehoek)	PCR			*9,4*	*0,0*	**9,4***				
	Staphorst	Spoorwind (WP Hopieve)				*6,9*	*6,0*	**0,9**				
	Dalfsen	Nieuwleusen synergie	GCR			*8,4*	*0,0*		**8,4**			
	Staphorst	Spoorwind II				*12,0*	*0,0*				**12,0**	
		Totaal:		**85,5**	**42,5**	*50,8*	*6,0*	**24,4**	**8,4**	**0,0**	**12,0**	**+1,8**

*Was samen 30 MW. Ter voorkoming van radarverstoring wordt dit project agv hoogtebeperking met 6,5 MW minder vermogen gerealiseerd.

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
Spoorwind (WP Hopieve)	De bestaande netcapaciteit (MS-D) laat niet meer toe dan turbines van 2,3 MW, wat op zich al een uitzonderings-situatie vormt. Het opschalen naar turbines van 3 MW, zou leiden tot een noodzakelijke verzwaring van de aansluiting (MS-T) en infrastructuur, die zowel voor de initiatiefnemer als netbeheerder in de miljoenen loopt.	Kostenafweging van initiatiefnemer.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	42,5 MW	49,7%	49,7%
Bouw (in voorbereiding)	24,4 MW	28,5%	78,2%
Vergunningen procedure	8,4 MW	9,8%	88,1%
Ruimtelijke procedure	0,0 MW	0,0%	88,1%
Voortraject	12,0 MW	14,0%	102,1%
Totaal	**87,3 MW**	**102,1%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	66,9 MW	78,2%	78,2%
	8,4 MW	9,8%	88,1%
	12,0 MW*	14,0%	102,1%
Totaal	**87,3 MW**	**102,1%**	

** Waarvan 10,2 MW nodig voor de doelstelling en 1,8 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Overijssel heeft een doelstelling van 85,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in Overijssel 42,5 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor bijna 50% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen gelijk gebleven.

Er resteert in de Overijssel een opgave van 43 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Van 24,4 MW (28,5%) is de bouw gestart dan wel in voorbereiding. De provincie heeft 1,8 MW méér projectcapaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal op 102,1% komt

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 66,9 MW operationeel vermogen haalbaar is, over 8,4 MW zijn twijfels (mogelijk/ deels haalbaar maar kwetsbaar als gevolg van knelpunten en/of ten aanzien van benodigde doorlooptijd procedures). De resterende 10,2 MW is waarschijnlijk niet tijdig haalbaar. De oplossing van de knelpunten in provincie Overijssel vergt inspanningen van alle partijen.

Het project Nieuwleusen synergie (8,4 MW) is er dankzij een forse inspanning van alle belanghebbende partijen in geslaagd een indrukwekkende versnelling te realiseren.
Wat het project Spoorwind II betreft heeft de provincie er uiteindelijk voor gekozen om de regie toch bij de gemeente Staphorst te laten. Gezien de actuele stand van zaken in de planontwikkeling zal de gemeente het proces op weg naar realisatie enorm moeten versnellen om het project op een passende planning voor 2020 te brengen. Dit lijkt erg optimistisch en vraagt nauwgezette monitoring van de voortgang door de provincie.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar de inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie gelijk gebleven (0). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO niet waarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Overijssel tijdig zal worden gerealiseerd.

UTRECHT

A) Onderdeel beleidsinformatie (bron: provincie Utrecht)

Datum: 31 december 2017
Afspraak aantal MW in 2020: 65,5 MW
Capaciteit gereserveerd: 65,5 MW
Gedeelde visie provincie en gemeenten? Ja

Plandocumenten:

Document	GS	Toelichting	PS	Toelichting
Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie (PRS) 2013-2028			4/2/2013	Herziening in jan. 2014; in november 2014 vastgesteld.
Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) 2013			4/2/2013	Herziening in jan. 2014; in november 2014 vastgesteld.
Herijking Structuurvisie			12/12/2016	Vastgesteld.

Hoe ruimtelijke reservering wordt geoperationaliseerd:
De in 2016 aangepaste Ruimtelijke Structuurvisie nodigt gemeenten uit te komen met initiatieven. De provincie kent op voorhand geen bovenwettelijke beperkingen en gaat nadrukkelijker het gesprek aan met relevante gemeenten en ondersteunt waar mogelijk zowel gemeenten als coöperaties. In 2017 hebben de gemeenteraden van Utrecht en Amersfoort groen licht gegeven voor de nadere uitwerking van (mogelijke) locaties. Voor locaties in andere gemeenten zijn verkennende gesprekken geweest met gemeente en coöperaties. Het primaat bij de ontwikkeling van locaties ligt bij het gemeentebestuur. Op basis van de in december 2017 voorliggende initiatieven kan volgens de provincie de 65,5 MW kort na 2020 worden bereikt. De 65,5 MW geldt niet als maximum.
Er is geen sprake van onvoorziene krimp. Voor de locatie te Lopik is de subsidietermijn in 2017 geëindigd. Er zijn geen voornemens de turbines te verwijderen.

B) Onderdeel projectinformatie (bron: RVO)

Projecten: Utrecht												
								Netto vermogen				
Projectstatus door RVO	Gemeente	Project	Coördinatieregeling	Doelstelling	Gerealiseerd	Bruto projectvermogen	Sanering bestaand vermogen	Bouw (in voorbereiding)	Vergunningen procedure	Ruimtelijke procedure	Voortraject	Verschil t.o.v. doelstelling
	Amersfoort	Isselt				*6,0*	*0,0*				**6,0**	
	Amersfoort	Knooppunt Hoevelaken				*9,0*	*0,0*				**9,0**	
	Houten	ARK-Goyerbrug				*9,0*	*0,0*				**9,0**	
	Utrecht	Rijnenburg				*10,0*	*0,0*				**10,0**	
		Totaal:		**65,5**	**34,1**	*34,0*	*0,0*	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**34,0**	**+2,6**

Projectknelpunten:

Projectnaam	Knelpunt	(Potentiële) maatregel
ARK-Goyerbrug	Evaluatie eerste windpark en mediation hebben lang geduurd. Gevoelig dossier bij omwonenden. Wachten op besluit Gemeenteraad om RO-traject te kunnen starten. Na de gemeenteraadsverkiezingen is meer duidelijkheid welk bevoegd gezag het park gaat ontwikkelen.	Zorgvuldig proces is gestart om omgeving op juiste manier te betrekken. Nagaan of GCR proces kan versnellen.
Isselt	Weerstand door mogelijke aantasting van open landschap. RO-traject start in 2018, te laat voor realisatie in 2020.	Zorgvuldig proces in samenspraak met de omgeving. Sturen op proces door gemeente en provincie.
Knooppunt Hoevelaken	RO-traject start in 2018; te laat voor realisatie in 2020.	Sturen op proces door gemeente en provincie.
Rijnenburg	Gevoelig traject. Over de precieze invulling van de polder Rijnenburg wordt uitgebreid besproken met initiatiefnemers en omgeving.	Werkgroep ingesteld met bewoners over inpassing wind bij toekomstige ontwikkeling polder Rijnenburg. Tot aan de zomer 2018 ontwerpateliers met de omgeving. Daarna besluit college of raad over in te zetten scenario.
Rijnenburg	Complexe situatie grondpositie. Ontwikkelaars hebben voorkeur voor woningbouw.	Gemeente en Provincie voeren gesprekken met grondeigenaren.

C) Reacties Stakeholders (bron: inbreng stakeholders via kernteamleden)

Stakeholder	Reactie
Provincie Utrecht	De in de tabel opgenomen MW's zijn indicatief.
Overige kernteamleden	Geen

D) Samenvatting en conclusie RVO 2017

Verdeling naar projectfase ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
Gerealiseerd	34,1 MW	52,1%	52,1%
Bouw (in voorbereiding)	0,0 MW	0,0%	52,1%
Vergunningen procedure	0,0 MW	0,0%	52,1%
Ruimtelijke procedure	0,0 MW	0,0%	52,1%
Voortraject	34,0 MW	51,9%	104,0%
Totaal	**68,1 MW**	**104,0%**	

Verdeling naar projectstatus ten opzichte van doelstelling 2020:

	Projectvermogen in MW	% Doelstelling	% Cumulatief
	34,1 MW	52,1%	52,1%
	0,0 MW	0,0%	52,1%
	34,0 MW*	51,9%	104,0%
Totaal	**68,1 MW**	**104,0%**	

** Waarvan 31,4 MW nodig voor de doelstelling en 2,6 MW overcapaciteit.*

Conclusie:
De provincie Utrecht heeft een doelstelling van 65,5 MW. Aan het eind van 2017 stond in de provincie Utrecht 34,1 MW geïnstalleerd vermogen; dat is goed voor ruim 52% van de provinciale doelstelling. Ten opzichte van 2016 is het geïnstalleerd vermogen met 9 MW toegenomen.

Er resteert in de provincie Utrecht een opgave van 31,4 MW (Netto) voor de doelstelling 2020. Er zijn eind 2017 geen projecten waarvan de bouw is gestart, danwel in voorbereiding is. De provincie heeft 2,6 MW meer projectcapaciteit gepland dan strikt benodigd voor de doelstelling in 2020, waardoor het totaal op 104,0% komt.

Door RVO wordt op basis van deze monitor ingeschat dat 34,1 MW operationeel vermogen haalbaar is. Voor de vier overige projecten geldt dat deze nog steeds in het voortraject zijn, waardoor tijdige realisatie in 2020 niet haalbaar lijkt. De oplossing van de knelpunten in provincie Utrecht vergt inspanningen van alle partijen.

In 2017 is in provincie Utrecht één windproject gerealiseerd (9 MW). Voor de overige vier windprojecten in de monitor zijn zorgvuldige en vaak tijdrovende trajecten ingezet waarbij de communicatie met de omgeving een belangrijk onderdeel is. Dit heeft (nog) niet geleid tot versnelling of concrete stappen in het ruimtelijk spoor. Met het verstrijken van de tijd is de doelstelling in de provincie verder buiten bereik gekomen.

Ten opzichte van de vorige editie van deze monitor is naar inschatting van RVO de haalbaarheid van de opgave in de provincie gelijk gebleven (0). Gegeven de stand van zaken per 31/12/2017 is het volgens RVO onwaarschijnlijk dat de volledige doelstelling voor 2020 in de provincie Utrecht tijdig zal worden gerealiseerd.

Verantwoording

Herkomst informatie
Als uitgangspunt voor deze Monitor Wind op Land is de voorgaande editie (2016) genomen. De samenstelling van deze monitor is via onderstaande stappen tot stand gekomen.

Deskresearch geïnstalleerd vermogen
RVO heeft het operationeel vermogen per provincie zo nauwkeurig mogelijk geactualiseerd tot en met 31/12/2017. Voor de bepaling van het operationeel vermogen in deze monitor heeft RVO de eigen Database WOL, projectdata uit de SDE+ regeling en data van Windstats (Bosch en Van Rijn[6]) als basis genomen. Verder zijn de data voor zover als mogelijk vergeleken met de CBS-data en de verkregen data van CertiQ (niet openbaar).

Een belangrijk verschil tussen data van Windstats en CertiQ is dat eerstgenoemde partij een turbine meetelt wanneer de windturbine fysiek is opgericht terwijl CertiQ deze niet eerder meetelt dan wanneer een windturbine is geïnstalleerd en daadwerkelijk elektriciteit levert aan het net.
RVO hanteert in de monitor het uitgangspunt dat de onder geïnstalleerd vermogen opgevoerde turbines ook daadwerkelijk operationeel dienen te zijn (produceren). Vooral voor nieuwe projecten die rond de jaargrens worden gebouwd, kan dat leiden tot verschillen tussen Windstats en CertiQ.

Diepte-interviews (360° feedback)
RVO heeft, conform de aanpak in eerdere edities van deze monitor, gedurende het afgelopen jaar informatie opgehaald bij relevante stakeholders rondom de verschillende wind op land projecten in Nederland. Veel informatie is opgehaald bij de provinciale windcoördinatoren (BLOW-co's) maar ook is gesproken met initiatiefnemers / projectontwikkelaars (waar onder energiecoöperaties), gemeenten, (RCR-)projectleiders, Bureau Energie Projecten, adviesbureaus, (provinciale) natuur en milieuorganisaties, netbeheerders, enz. De meeste aandacht is daarbij uitgegaan naar projecten in (de ruimtelijke en vergunningen-) procedure.
Aanvullend op de diepte-interviews scant RVO ontwikkelingen in de projecten via (thematische) digitale nieuwsbrieven/media.

Vertrouwelijk karakter
Projectinformatie, onder meer verkregen van initiatiefnemers/projectontwikkelaars, is soms zeer concurrentiegevoelig. In de gesprekken kan ook informatie zijn gewisseld die politiek/bestuurlijk gevoelig kan liggen. De gesprekken in het kader van deze monitor hebben daarom een vertrouwelijk karakter meegekregen. Zonder nadrukkelijke toestemming van de betreffende partijen mag RVO deze informatie niet delen met derden.

Uitgangspunten
Informatie over reserveprojecten en ook projectinitiatieven die buiten de provinciale visies vallen, is buiten beschouwing van deze monitor gelaten.
In de monitor kijken we vooral naar het *netto* opgesteld vermogen. Dit netto vermogen is voor de doelstelling het toegevoegde vermogens in Megawatt (MW), waarin de effecten van toekomstige sanering, al zijn verwerkt. In de projectenlijst per provincie is zowel bruto vermogen (nieuw te bouwen), saneringsvermogen en netto toe te voegen vermogen aangegeven. In deze monitor worden ook tijdelijke effecten als gevolg van paralleldraaien doorgerekend voor de doelstelling 2020.

Dataverwerking en analyse
RVO heeft alle verzamelde informatie uit verschillende bronnen in een relationele database bijeengebracht. Daartoe zijn zoveel mogelijk relevante variabelen als projectnaam, projectlocatie (gemeente), projectvermogen, projectfase, projectknelpunten, et cetera uniform vastgelegd.

[6] RVO heeft een gegevens leveringsovereenkomst gesloten met Bosch en van Rijn, met een verplichting tot maximale inspanning om de te leveren data zo compleet en accuraat mogelijk te laten zijn.

Afwegingskader en indeling van projecten
RVO heeft per opgenomen project beoordeeld of tijdige realisatie (uiterlijk eind 2020 operationeel) redelijkerwijs haalbaar is. Daartoe is een Afwegingskader ontwikkeld (zie ook nadere toelichting in de bijlage). Dit kader biedt een (RVO) standaard benadering om haalbaarheid van tijdige realisatie van projecten te vertalen naar een indeling in 3 categorieën die de projectstatus[7] aangeven: donkergrijs, grijs en lichtgrijs

Definitie grijscodes:

:>)	**Donkergrijs**	**(Vrijwel) zeker**: naar verwachting gerealiseerd in 2020
:>|	**Grijs**	**Mogelijk / deels**: kwetsbaar als gevolg van eventuele knelpunten en/of ten aanzien van benodigde doorlooptijd procedures
:>(	**Lichtgrijs**	**(Zeer) onzeker / onduidelijk**: vraagt veel inspanning ten aanzien van doorlooptijd en/of als gevolg van eventuele knelpunten. Tevens bij gebundelde projecten waar RVO onvoldoende inzicht op projectniveau kan verkrijgen.

Uitwerking definities en kalibratie van het kader:
In de grijscodering van projecten is nauwgezet gekeken naar de planning op weg naar realisatie conform het spoorboekje Rijk-IPO (zie bijlage), en de knelpunten die zich daarbij manifesteren.
De doorlooptijd van een project vanaf de start van de ruimtelijke procedure bedraagt *gemiddeld* circa 5½ jaar (spoorboekje Rijk-IPO/provincies). Al naar gelang de aard, omvang en impact van een project kan dat soms iets korter of langer zijn.

Het spreekt voor zich dat de definities van de grijscodering zijn aangescherpt ten opzichte van de monitor over 2016. Immers naarmate de tijd verstrekt is een project eind 2017 niet langer even (on)haalbaar als dat in 2016 was.

Rapportage
Vanuit de database is een rapportage opgesteld. RVO monitort op basis van actuele en voortschrijdende inzichten. De achtereenvolgende edities van de monitor kunnen niet helemaal naadloos 'op elkaar worden gestapeld'. Deze Monitor Wind op Land biedt de meest actuele inzichten op peildatum 31/12/2017 en vervangt daarmee alle eerdere edities.

Opbouw van de overzichten per provincie:
De provinciale overzichten in deze monitor hebben een standaard indeling:
Onderdeel beleidsinformatie: Het onderdeel beleidsinformatie (deel A) geeft inzicht in de ruimtelijke reservering, bijhorende plandocumenten en een beschrijving van hoe het beleid wordt geoperationaliseerd. De inhoud hiervan is door de provincies zélf aangeleverd. Deze informatie is in zijn geheel opgenomen in het provinciale overzicht (met vermelding bron: provincie). Eventueel gesignaleerde knelpunten en getroffen maatregelen worden vanaf deze editie geregistreerd in deel B bij de overige projectknelpunten.

Onderdeel projectinformatie: Voor elke provincie is een projectenoverzicht[8] (deel B) opgenomen. Dit overzicht toont de projecten waarmee de provincie verwacht haar doelstelling te halen en die dus in de provinciale visie passen. Per project zijn ook knelpunten in beeld gebracht en voor zover van toepassing ook de maatregelen die door de betrokken stakeholders zijn genomen. Aan de hand van het Afwegingskader Wind op Land heeft RVO de projecten gekwalificeerd naar grijscode die de mate van waarschijnlijkheid uitdrukt of tijdige realisatie (uiterlijk eind 2020 operationeel) volgens RVO redelijkerwijs mogelijk is. De gepresenteerde projectinformatie valt onder verantwoordelijkheid van RVO (met vermelding bron: RVO). Voor zover er op projectniveau afwijkende beelden leven, biedt de monitor ruimte voor stakeholders uit het kernteam om een aanvullende reactie in te brengen.

[7] In de bijlage bij deze monitor is (een toelichting op) het afwegingskader opgenomen.

[8] In voorkomende gevallen kan een aantal projecten gebundeld worden weergegeven.

Reacties Stakeholders: Dit onderdeel (deel C) biedt ruimte voor opvattingen van individuele stakeholders, voor zover dit niet breder wordt gedeeld door overige deelnemers aan de werksessie.

Samenvatting en conclusie RVO 2017: In de samenvatting presenteert RVO de geaggregeerde projectdata per provincie in MW's (absoluut en relatief) naar procesfase en naar grijscode. Dit in eerste instantie voor het totale vermogen dat binnen het kader van de provinciale monitor in ontwikkeling is, inclusief de extra projectcapaciteit. Op basis van de stand van zaken in de provincie heeft RVO langs een eenduidige structuur een conclusie geformuleerd, waarbij extra aandacht is gegeven aan aard en omvang van de restopgave tot aan de overeengekomen doelstelling, waarbij het niet benodigde deel van de extra capaciteit buiten beschouwing is gelaten. Het spreekt voor zich dat de conclusies volledig voor rekening van RVO komen.

Afstemming
De door RVO gehanteerde werkwijze is afgestemd via het Werkplan Monitor Wind op Land 2017 dat na agendering is vastgesteld in het kernteam en in het BLOW-overleg met provinciale windcoördinatoren. De conceptrapportage is inhoudelijk besproken met betrokken adviseurs uit RVO-team wind op land en waar van toepassing geharmoniseerd op eenduidige kwalificatie van projecten, onder meer voor indeling naar procesfase, grijscodering, knelpunten en formulering van conclusies.
Aansluitend is de conceptversie van de provinciale monitor gewisseld met de betreffende provinciale windcoördinatoren voor een laatste controle op gepresenteerde feiten over de projecten (niet op kwalificatie daarvan door RVO), waarna de gehele concept-monitor (alle provincies en het nationale beeld) is verspreid onder leden van het kernteam en de provinciale windcoördinatoren.

Werksessie kernteam
RVO streeft naar presentatie van een gedragen beeld bij Rijk, provincies en overige stakeholders.
In een gezamenlijke werksessie op 1 maart 2018 as. met de vertegenwoordigers uit het Kernteam, is het gevolgde werkproces toegelicht en is per provincie de provinciale monitor besproken evenals de conclusies ten aanzien van de nationale doelstelling.
Deelname aan de werksessie met het kernteam stond in principe ook open voor alle provinciale windcoördinatoren (BLOW-co's), die de behoefte voelden een inhoudelijke reactie te geven op het door RVO gepresenteerde beeld over de betreffende provincie. Waar bespreking van de conceptversie aanleiding gaf tot aanpassing of herformulering is deze doorgevoerd in het definitief concept van de monitor.

Na bespreking van het definitief-concept van de monitor in het kernteam en verwerking van de laatste punten is de Monitor Wind op Land 2017 vastgesteld en als versie Definitief opgeleverd aan de opdrachtgever, zijnde het kernteam Wind op Land. Het kernteam is daarmee verantwoordelijk voor (alle communicatie over) de inhoud van de monitor.

Aansluitend verzorgt het ministerie van EZK (voorzitter kernteam) voor bestuurlijke afstemming en aanbieding van de definitieve eindversie van de monitor aan de Tweede Kamer, mogelijk onder begeleiding van een Kamerbrief van de minister van Economische Zaken en Klimaat. Tevens wordt de monitor dan gepubliceerd op Rijksoverheid.nl, waarmee de monitor openbaar wordt.

BIJLAGEN

BIJLAGE: Procesfasen

Bij registratie van projecten op weg naar realisatie, wordt onderscheid gemaakt naar de volgende procesfasen:

Gerealiseerd:
Afbakening: vanaf het moment dat een turbine door de netbeheerder (en hiermee CertiQ) is geaccepteerd voor netlevering. Bron: CertiQ en Windstats.

Bouw (in voorbereiding):
Afbakening: vanaf moment dat positieve beschikking SDE+ is afgegeven.
NB Op peildatum 31/12/2017 zijn nog niet alle aanvragen uit de najaarsronde SDE+ beschikt. Daarom zijn alle *aangevraagde projecten/windvermogens* binnen deze categorie opgenomen. Bron: RVO

Vergunningen procedure:
Afbakening: vanaf moment dat bekend is dat het formeel proces voor de vergunningaanvraag loopt.
Bron: Provincie; Gemeente; IenW/EZK/BEP.

NB Coördinatietrajecten worden per project als RCR, PCR of GCR opgenomen. Gecoördineerde projecten kunnen direct in de fase 'vergunningprocedure' worden opgenomen.

Ruimtelijke procedure:
Afbakening: De 'ruimtelijke procedure' start zodra er een plandocument publiek ter inzage is gelegd.
Bron: Bron: Provincie; Gemeente; IenW/EZ/BEP.

Voortraject:
'Afbakening' is lastig: Er zijn initiatieven maar het draagvlak is nog niet breed/sterk genoeg om deze publiek te kunnen communiceren. Bron: NWEA; Gemeente en Provincie

Voor de verschillende planfasen wordt gevraagd naar de (verwachte) startdatum, bv indiening aanvraag vergunningen of SDE-aanvraag, en de einddatum, waarop men de (laatste) benodigde vergunning of beschikking verwacht te verkrijgen.

Als er een (negatief) verschil is tussen provinciale opgave en de optelling van projecten in verschillende planfasen, wordt een het verschil opgenomen in de kolom 'ontbrekend'.

In de monitor wordt per project het netto toegevoegde vermogen geregistreerd. In geval van herstructurering/sanering en opschaling wordt tevens geregistreerd het aantal te verwijderen MW's en de eventuele 'paralleldraai termijn'.

BIJLAGE: Spoorboekje IPO-Rijk

Realisatie 6.000 MW windenergie op land op xx-xx-20xx

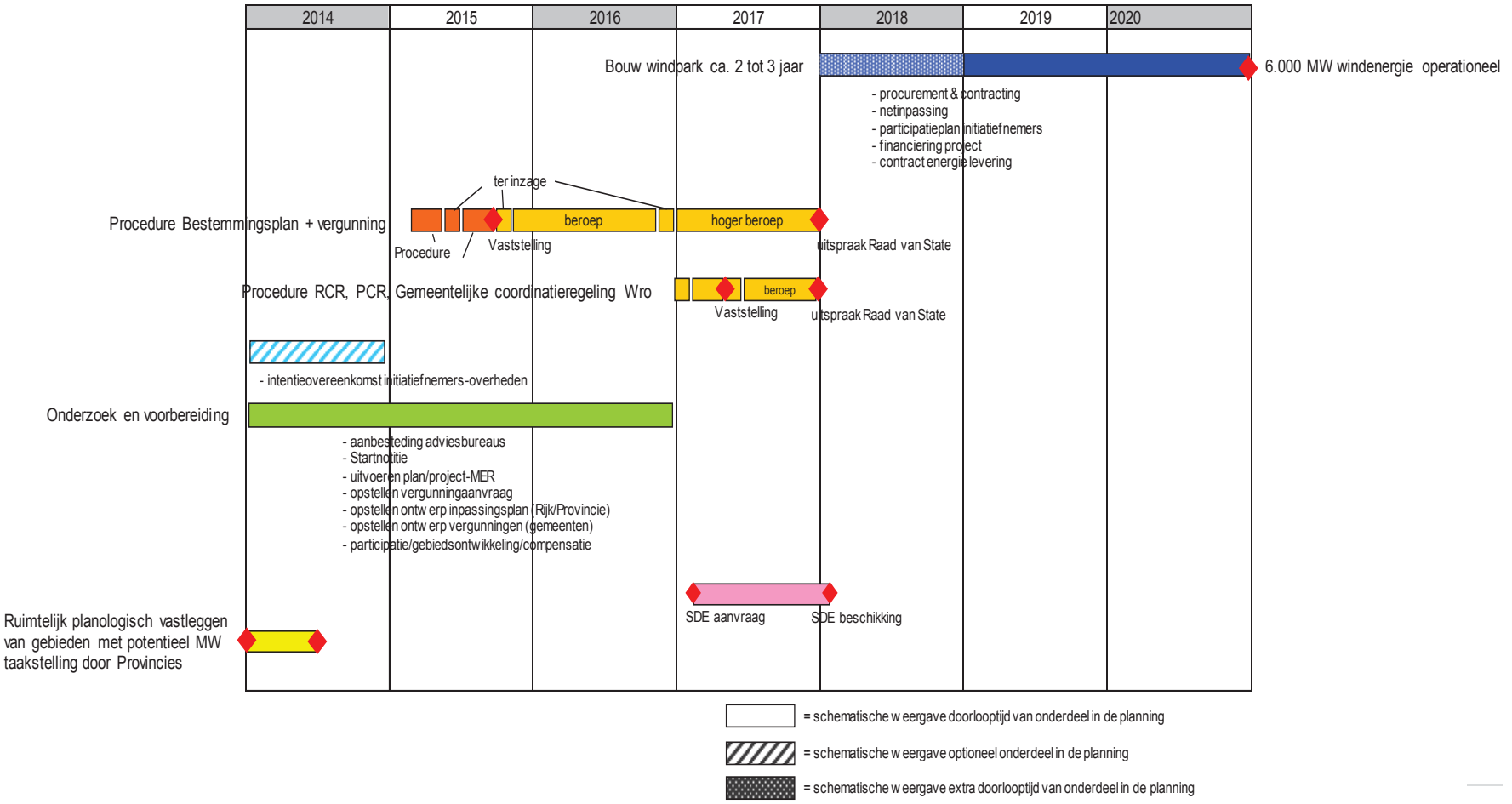

BIJLAGE: Toelichting bij het Afwegingskader

Het Afwegingskader Wind op Land biedt een RVO standaardbenadering om projecten in te delen naar projectstatus. Centraal daarbij staat de vraag of het opgenomen aantal MW's redelijkerwijs productief kan zijn in 2020. Bij de ontwikkeling van het kader is eerder samengewerkt met experts van RVO uit het team Kwaliteit, Monitoring en Effectmeting.

De door de provincies aangedragen projecten zijn ingedeeld binnen de drie categorieën (donkergrijs, grijs en lichtgrijs) in het Afwegingskader. Het Afwegingskader wordt elk jaar herijkt op de overeengekomen doorlooptijden/planning het Spoorboekje Rijk-IPO/Provincies. De focus voor deze editie ligt op projecten die in de ruimtelijke procedure en vergunningenprocedure verkeren. De beoordeling van projecten in door RVO heeft het karakter van een 'expert judgement' gebaseerd op de 360° feedback die door RVO voor deze monitor is opgehaald.

Deze monitor biedt slechts een momentopname. De ontwikkeling van windprojecten is een proces met een hoge dynamiek in verschillende betrokken domeinen. Deze zijn: draagvlak/planparticipatie (people); milieu, natuur en ecologie (planet): economische haalbaarheid (profit/prosperity) en nationale, provinciale en lokale politiek (politics).

De snelle ontwikkelingen in deze domeinen kunnen elkaar door de tijd al naar gelang versterken of tegenwerken. Hierdoor verloopt de haalbaarheid van een windproject vaak niet lineair. Nieuwe knelpunten kunnen het project terugwerpen in haalbaarheid of planning voor realisatie. Daarmee kan ook de indeling naar projectstatus per editie van de monitor wisselen.

De inschatting of een project tijdig wordt gerealiseerd kan positiever worden maar ook naar beneden worden bijgesteld, als bepalende factoren in de omgeving van het project daartoe aanleiding geven. Het afwegingskader en relaties tussen de gehanteerde categorieën bieden ruimte voor deze dynamiek.

Hantering van het model:
Primair wordt in het afwegingskader gekeken naar de procesfase waarin het project zich bevindt. Er worden 5 fasen onderscheiden:
- Voortraject
- Ruimtelijke procedure
- Vergunningenprocedure
- Bouw (in voorbereiding)
- Gerealiseerd

Projecten worden ingedeeld naar 3 categorieën:
Belangrijke leidraad bij de indeling is de gemiddelde doorlooptijd in het Spoorboekje dat is overeengekomen in het Bestuurlijk Overleg tussen IPO-Rijk (zie bijlage). Daarnaast weegt RVO de bij diverse belangenvertegenwoordigers opgehaalde informatie over voortgang in aanpak en mogelijke knelpunten mee in de uiteindelijke indeling. In het Afwegingskader worden projecten standaard beoordeeld naar een grijstint; lichtgrijs, grijs of donkergrijs. Soms kan een combinatie van factoren op het project van toepassing zijn en aanleiding geven om het project op te waarderen of af te waarderen naar de andere categorie grijstint.

In de samenvatting onderaan de provinciale overzichten zijn de al gerealiseerde MW's als donkergrijs meegeteld.

:>)	**Donkergrijs**	**(Vrijwel) zeker**: naar verwachting gerealiseerd in 2020
:>|	**Grijs**	**Mogelijk / deels**: kwetsbaar als gevolg van eventuele knelpunten en/of ten aanzien van benodigde doorlooptijd procedures
:>(	**Lichtgrijs**	**(Zeer) onzeker / onduidelijk**: vraagt veel inspanning ten aanzien van doorlooptijd en/of als gevolg van eventuele knelpunten. Tevens bij gebundelde projecten waar RVO onvoldoende inzicht op projectniveau kan verkrijgen.

Donkergrijs: **(vrijwel) zeker** naar verwachting operationeel eind 2020. Dit zijn projecten die al operationeel zijn of waarvan de bouw is gestart dan wel in voorbereiding is (SDE+ is aangevraagd, deels al beschikt). Vooral projecten die recentelijk een beschikking SDE+ hebben ontvangen zullen alles op alles moeten zetten om vertraging te voorkomen om tijdig operationeel te kunnen zijn.

Grijs: mogelijk / deels maar kwetsbaar als gevolg van eventuele knelpunten en/of ten aanzien van benodigde doorlooptijd procedures. Dit zijn coördinatieprojecten in de vergunningenprocedure met een in 2017 verleende ontwerp omgevingsvergunning. Aanvraag SDE+ in de voorjaarsronde 2018 is niet onhaalbaar maar het project heeft nauwelijks speelruimte om extra vertraging in de planning te kunnen opvangen.

Lichtgrijs: (zeer) onzeker / onduidelijk want deze projecten bevinden zich veelal nog in het voortraject en/of er is sprake van weerbarstige knelpunten. Dit zijn alle coördinatieprojecten die eind 2017 nog geen verleende ontwerp omgevingsvergunning hebben en alle niet-coördinatieprojecten die eind 2017 nog geen herroepelijke omgevingsvergunning hebben, waardoor aanvraag SDE+ in de voorjaarsronde 2018 niet haalbaar wordt geacht. Deze projecten vragen om versnelling in doorlooptijd en/of oplossing van knelpunten. Deze categorie wordt ook gehanteerd voor gebundelde projecten waar RVO onvoldoende inzicht op projectniveau kan verkrijgen.

Afwegingskader Monitor Wind op Land 2017

voor indeling naar projectstatus

- **Centrale vraag:** kunnen de opgevoerde MW's redelijkerwijs productief zijn in 2020?
- **Uitgangspunt**: spoorboekje Bestuurlijk overleg IPO-rijk, 27 januari 2014
- **Focus**: ruimtelijke procedure en vergunningenprocedure
- **Kwalificatie**: RVO.nl op basis van 360° feedback in 2017

Donkergrijs :>)

standaard:

- alle projecten in de fase "Bouw (in voorbereiding)" (SDE+ is aangevraagd/beschikt)

tenzij:

- een groot **knelpunt** de voortgang in het **project blokkeert**, waarvoor nog **geen passende maatregel** is getroffen, zoals bv. netinpassing.
- en/of **Raad van State de herroepelijke vergunning of het bestemmingsplan heeft vernietigd.**
- en/of de aanvraag in de SDE+ een **realisatiedatum na 31/12/2020** omvat.

afwaarderen naar grijs/lichtgrijs ↓↓↓↓

Grijs :>|

standaard:

- **coördinatieprojecten** in de vergunningen procedure met een **in 2017 verleende ontwerp omgevings-vergunning**, waarvoor **aanvraag SDE+ in de voorjaarsronde 2018** wordt verwacht**.**

tenzij:

- een groot **knelpunt** de voortgang in het **project vertraagt of blokkeert**, waarvoor nog **geen passende maatregel** is getroffen.

afwaarderen naar lichtgrijs ↓↓↓↓

Lichtgrijs :>(

standaard:

- alle **coördinatieprojecten** die **eind 2017 nog geen verleende ontwerp omgevingsvergunning** hebben en alle **niet-coördinatieprojecten** die **eind 2017 nog geen herroepelijke omgevingsvergunning** hebben, waardoor aanvraag SDE+ in de voorjaarsronde 2018 niet haalbaar wordt geacht.

Colofon

Dit is een publicatie van:
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 31 maart 2018
Croeselaan 15 | 3521 BJ Utrecht
Postbus 8242 | 3503 RE Utrecht
T +31 (0) 88 042 42 42
E klantcontact@rvo.nl
www.rvo.nl

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van het Kernteam Wind op Land, waarin het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, IPO/provincies, de Nederlandse Windenergie associatie NWEA, De Vereniging van Nederlandse Gemeenten VNG, Netbeheer Nederland, de verenigde Natuur- en Milieuorganisaties (Stichting Natuur&Milieu en provinciale natuur-en milieufederaties), Unie van Waterschappen en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland RVO samenwerken.

Disclaimer: RVO heeft zich ingespannen voor het aanleveren van zo uniform, compleet en objectief mogelijke informatie voor deze monitor maar is daarbij afhankelijk van kwantitatieve en kwalitatieve input van derden.

RVO levert met haar werkwijze een uiterste inspanning om de vertrouwelijkheid van gegevens te borgen. Tegelijkertijd hebben alle leden van het Kernteam en de windcoördinatoren van de provincies nadrukkelijk een rol in borging van de vertrouwelijkheid.

Deze Monitor Wind op Land biedt de meest actuele inzichten op peildatum 31/12/2017 en vervangt daarmee alle eerdere edities**.**

© Rijksdienst voor Ondernemend Nederland | Publicatienummer: RVO-026-1801/RP-DUZA

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) stimuleert duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Met subsidies, het vinden van zakenpartners, kennis en het voldoen aan wet- en regelgeving. RVO.nl werkt in opdracht van ministeries en de Europese Unie.
RVO.nl is een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

STAND VAN ZAKEN HERSTRUCTURERING WIND OP LAND

Sector Onderzoek & Informatie

Provincie Noord-Holland

07-05-2018

Gideon Ravesteijn

ravesteijng@noord-holland.nl

Inhoudsopgave

SAMENVATTING 5

1. INLEIDING 7

1.1 Aanleiding 7

1.2 Afbakening 7

1.3 Leeswijzer 7

2. DE HERSTRUCTURERING 9

2.1 Algemeen 9

2.2 De opgave 9

2.3 De provinciale taken 10

3. DE BELEIDSKADERS EN INSTRUMENTEN 11

3.1 Structuurvisie Noord-Holland 2040 11

3.2 De Provinciaal Ruimtelijke Verordening 12

3.3 Overige relevante wet- en regelgeving 13

4. DE PROVINCIALE TOETSING 14

4.1 Algemeen 14

4.2 Fase 1 Indieningsfase 14

4.3 Overgang van fase 1 naar fase 2 15

4.4 Fase 2 Toetsing aan de wettelijke vereisten 15

5. HET VERVOLG 16

5.1 Stand van zaken 16

5.2 De vervolgprocedure 16

-Ter inzagelegging Ontwerp Besluit GS 16

-Besluitvorming GS/ PS 16

-Beroepsprocedure bij Raad van State 17

-De geweigerde aanvragen 17

6. Overige ‘harde’ en zachte’ voornemens en wensen 18

7. CONCLUSIES 19

BRONNEN 20

BIJLAGEN 21

Bijlage 1 Overige ‘harde’ en zachte’ voornemens en wensen 21

SAMENVATTING

Deze evaluatie geeft na vijf jaar van intensieve voorbereiding en zwaarwegende besluitvorming de stand van zaken weer van de herstructureringsregeling Wind op land. Het geeft een beeld van de aanpak en werkwijze en zet de feiten en bereikte resultaten op een rij.

De aanleiding van deze rapportage is de wens van gedeputeerde staten om provinciale staten op korte termijn te informeren over de laatste stand van zaken van het dossier Wind Op Land (WOL). In februari 2018 heeft de politieke besluitvorming plaatsgevonden van de laatste lopende vergunningprocedure binnen de gestelde herstructureringsopgave (Spuisluis IJmuiden). Een 'natuurlijk' moment om de balans hierover op te maken.

De hoofdconclusie van deze rapportage is dat de provincie Noord-Holland nog steeds op koers ligt met het scheppen van de juiste condities om tijdig de plaatsing van nieuwe windturbines mogelijk te maken. Naar de huidige inzichten is het doelbereik van 685,5 MW in 2020 haalbaar. Dit resultaat is met name te danken aan de juridisch sluitende aanpak en de effectieve toepassing van de verschillende beleidskaders en uitvoeringsinstrumenten. De gestelde kaders met het ruimtelijk en het economisch spoor en de verschillende uitvoeringsregelingen hebben hun vruchten afgeworpen bij de verschillende stappen in het proces. Hiervoor is veel werk verzet. De bestuurswisselingen in 2011 en 2015 en de bestuurderswisseling in 2016 gaven een extra dimensie aan het proces van voorbereiding en besluitvorming.

Voor alle positief beoordeelde aanvragen zijn door provinciale staten nu de benodigde Verklaringen van geen Bedenkingen verstrekt. Gedeputeerde staten hebben aansluitend de bijbehorende omgevingsvergunningen afgegeven. Vijf van de zes verleende vergunningen zijn inmiddels onherroepelijk. De laatst verleende vergunning voor windpark Spuisluis ligt vanaf maart 2018 ter visie, het is vanaf dan mogelijk om hiertegen beroep in te dienen. Er zijn in totaal 11 geweigerde aanvragen. Bij zeven van de 11 geweigerde aanvragen is beroep aangetekend bij de Raad van State. De ingediende beroepen zijn inmiddels door de Raad van State ongegrond verklaard en de provincie is in het gelijk gesteld. Daarbij is de zorgvuldigheid van het provinciale beleid door de Raad van State getoetst en akkoord bevonden.

De provincie Noord-Holland heeft voor het realiseren van Wind op Land in 2013 bestuurlijke afspraken gemaakt met het Rijk en andere provincies. Daarbij heeft de provincie gekozen voor een strikt beleid vanwege de ruimtelijke kwaliteit en de wens om de opgave te beperken tot de volume afspraken met het rijk. De totaalopgave voor Noord-Holland betreft de realisatie van maximaal 685,5 MW aan staand vermogen aan duurzame energie opwekking in 2020. Dat is nodig om in Nederland als geheel 14% duurzame energie opwekking op deze termijn te kunnen halen. In hoofdstuk 6 is hiervan op hoofdlijnen de laatste stand van zaken gegeven.

De herstructureringsregeling is één van de vier provinciale regelingen voor windturbines. Daarnaast geldt er een vervangingsregeling voor bestaande turbines, een regeling voor het windpark Wieringermeer en een overgangsregeling van oud naar nieuw beleid. Deze drie regelingen zijn hier buiten beschouwing gebleven.

Een onzekere factor in het uiteindelijk te realiseren vermogen is de opgenomen bandbreedte in de verleende vergunningen. Het is om die reden pas bij plaatsing exact bekend wat er daadwerkelijk aan nieuw vermogen wordt gerealiseerd. Zo wordt bij het windpark Wieringermeer straks gekozen voor turbines met meer vermogen dan eerder werd aangegeven waardoor dat park naar verwachting iets hoger uitkomt in MW. Daarentegen is met name windpark Waardpolder ruim vergund. Dat park zal

naar verwachting minder MW gaan omvatten dan maximaal is vergund. Een tweede onzekere factor is de omvang van de uiteindelijke sanering van economisch of technisch afgeschreven turbines die niet in de saneringsovereenkomsten van de vergunde windparken staan opgenomen. Daar is geen zicht op. Tot slot is het de vraag of de vergunninghouders ook daadwerkelijk (tijdig) gaan bouwen. Dit hangt mede af van de lopende en de nog te starten subsidieprocessen, de ontwikkelingen in de energiemarkt (kostprijs) en de ontwikkelingen in de bouwmarkt (bouwcapaciteit).

Hoewel de resultaten goed zijn, er scherpe criteria gelden en het beleid, blijkens de uitspraken van de Raad van State, zorgvuldig tot stand is gekomen, is tegelijkertijd duidelijk dat bij de uitvoering van het beleid onvrede is ontstaan bij zowel de groepen omwonenden als bij de afgewezen aanvragers. Daarmee worden de prestaties van de provincie in de publieke beeldvorming niet zo positief gewaardeerd. De woorden “gebrek aan maatschappelijk draagvlak”” zijn daarbij veel gevallen. Vooraf hebben provinciale staten aangeven draagvlak heel belangrijk te vinden zonder te specificeren wat daar dan onder wordt verstaan. Bij de uitvoering konden gedeputeerde staten dat niet robuust invullen, omdat het juridisch gezien geen hanteerbaar criterium is. Bovendien hebben de strakke juridische regels voor schaarse vergunningen een negatieve rol gespeeld. De bezwaren tegen plaatsing kwamen vooral bij de behandeling van de concrete aanvragen aan het licht, terwijl bij het aanwijzen van de plaatsingsgebieden in een eerdere fase er geen noemenswaardige kritiek was. Daar zitten leerpunten in voor een mogelijke volgende ronde.

Gegeven de bestaande hoeveelheid aan staand vermogen op land en de extra bijdrage van windpark Wieringermeer, was er ruimte voor slechts een beperkte nieuwe opgave. Dit heeft mede geresulteerd in een vrij restrictief beleid waardoor verschillende gemeenten en initiatiefnemers zich ingeperkt voelden.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Voor de toekomstige windturbines in Noord-Holland heeft de provincie Noord-Holland begin 2013 bestuurlijke afspraken gemaakt met de andere provincies in IPO verband en met het Rijk[1]. Het gaat daarbij om afspraken over de totale hoeveelheid in 2020 en 2023 op te wekken windenergie op land. Overkoepelend doel is om in 2020 14% en in 2023 16% duurzame opwekking met windenergie te hebben in Nederland. De gemaakte afspraken betekenen voor Noord-Holland dat er in het jaar 2020 maximaal 685,5 megawatt aan windenergie in deze provincie op land kan worden opgewekt. De twee belangrijkste provinciale taken bij de herstructureringsregeling zijn zowel het toelaten van nieuwe windturbines onder specifieke voorwaarden met bijbehorende vergunningen alsmede het stimuleren van nieuwe aanvragen.

De aanleiding voor deze rapportage is de wens van gedeputeerde staten om provinciale staten op korte termijn te informeren over de laatste stand van zaken van het dossier Wind Op Land (WOL). In februari 2018 heeft de bestuurlijke afronding plaatsgevonden van de laatste lopende vergunningprocedure binnen de gestelde herstructureringsopgave. Een ‘natuurlijk’ moment om de balans hierover op te maken. Bij deze stand van zaken zijn de meeste recente gegevens gebruikt.

1.2 Afbakening

De afspraken met het rijk in 2013 hebben in Noord-Holland stapsgewijs geleid tot nieuw provinciaal beleid met bijbehorende aanpak. Daarbij is bestuurlijk een onderscheid gemaakt naar de verschillende deelterreinen van de te realiseren opgaven. Dit provinciale beleid inzake Wind op Land (WOL) is uitgewerkt in vier aparte regelingen:

1. Een regeling voor vervanging van bestaande turbines;
2. Een regeling voor het windpark Wieringermeer;
3. Een overgangsregeling van oud naar nieuw beleid;
4. Een herstructureringsregeling.

De focus van deze rapportage is met name gericht op de uitvoering van laatst genoemde regeling. Het gaat in deze rapportage om de inspanningen die zijn gepleegd en de resultaten die tot dusver zijn behaald bij de zogenaamde ‘herstructureringsregeling’. Hiermee is de restantopgave voor een groot deel gerealiseerd. Volledigheidshalve is in hoofdstuk 7 een totaaloverzicht gegeven.

1.3 Leeswijzer

In de hoofdstukken 2 en 3 zijn de provinciale opgave, de taken en de kaders alsmede de gebruikte instrumenten van de herstructurering beschreven. In de hoofdstukken 4 en 5 zijn de wijze van toetsing en de gevolgde procedures beschreven. In paragraaf 5.1 is de laatste stand van zaken van de herstructurering gegeven. Hoofdstuk 6 besteedt aandacht aan de overige ‘harde’ en ‘zachte’ voornemens en wensen die uiteindelijk niet tot concrete resultaten hebben geleid. Het laatste hoofdstuk bevat de conclusies.

[1] Nationaal Energieakkoord, juni 2013

KAART 9: DUURZAME ENERGIE

behorende bij de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV)

Wijziging vastgesteld door PS 2.3.2015

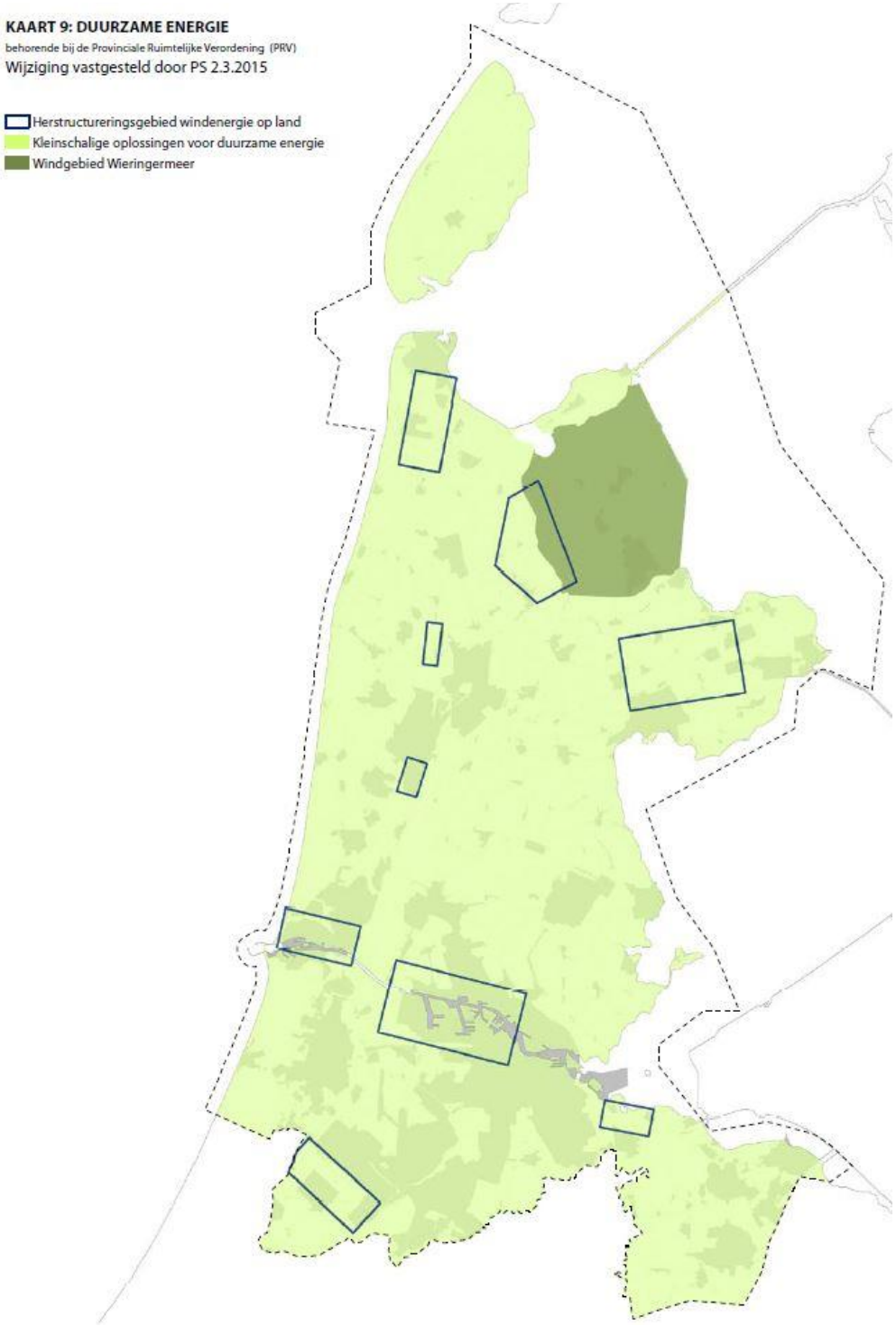

2. DE HERSTRUCTURERING

Dit hoofdstuk beschrijft de relevante achtergronden, de opgave en de provinciale taken.

2.1 Algemeen

De bouw van nieuwe windturbines in Noord-Holland is systematisch aangepakt. Provinciale staten hebben, op basis van een milieu-effect-rapportage en na consultatie van belanghebbenden, in Noord-Holland negen gebieden aangewezen en begrensd (zie kaart blz.7) waarbinnen een aanzienlijk deel van de opgave voor het plaatsen van nieuwe windturbines gerealiseerd dient te worden. Binnen deze gebieden kunnen (grootschalige) oplossingen voor duurzame windenergie gevonden worden. Tevens is bepaald dat de bouw van nieuwe turbines is gekoppeld aan de sanering van bestaande turbines in Noord-Holland.

Deze saneringseis komt er op neer dat voor elke nieuw te bouwen turbine twee bestaande turbines gesloopt moeten worden. De nieuwe turbines dienen dus binnen de aangewezen gebieden te worden geplaatst, terwijl voor de sanering van bestaande turbines geen locatievereisten gelden. Dit mag in heel Noord-Holland. Voor het plaatsen van de nieuwe turbines binnen de aangewezen gebieden gelden ook nog nadere plaatsingsregels. De belangrijkste regels zijn: Nieuwe windturbines moeten worden gebouwd en opgesteld in lijnen van minimaal zes turbines. En de plaatsingsregel dat nieuwe turbines op minimaal 600 meter afstand van 'gevoelige' bestemmingen en functies zoals woningen moeten zijn gelegen[2].

Het Coalitieakkoord 2011-2015

In het Coalitieakkoord 2011-2015 was oorspronkelijk vastgelegd dat er geen plaats was voor nieuwe windturbines in Noord-Holland. Na het akkoord met het IPO en het rijk begin 2013 ontstond een nieuwe werkelijkheid, waarvoor alsnog nieuw en aanvullend provinciaal beleid voorbereid en opgesteld moest worden.

2.2 De opgave

Het is de bedoeling en de inzet van de provincie Noord-Holland om in het jaar 2020 in Noord-Holland op het land over 685,5 MW aan geïnstalleerd vermogen voor windenergie te beschikken. In het coalitie akkoord 'Ruimte voor groei' dat geldt voor de bestuursperiode 2015-2019 is expliciet vast gelegd dat hier sprake is van een maximaal te bereiken plafond. Om deze totale doelstelling voor Noord-Holland te bereiken ligt er binnen de herstructureringsregeling een deelopgave voor het realiseren van afgerond 78-102 MW aan nieuw te bouwen vermogen. Deze opgave is inclusief het vermogen dat verloren gaat door de saneringseis om bij de nieuwbouw tevens bestaande turbines te slopen. Het benodigde netto toegevoegd vermogen bedraagt afgerond naar verwachting tussen de 52 en 76 MW (zie tabel 1).

[2] Het afstandscriterium is door provinciale staten destijds via een amendement aangescherpt van 500 naar 600 meter.

Tabel 1 Het vermogen per project

	gemeente	project	Te installeren vermogen in MW	Sanering in MW	Netto toegevoegd vermogen in MW (min)	Netto toegevoegd vermogen in MW (max)
1	Hollands Kroon	Groetpolder	11,4	7,2	4,2	4,2
2	Hollands Kroon	Waardpolder	18,0-30,0	3,0	15,0	27,0
3	Amsterdam	Nieuwe Hemweg	12,0-21,6	7,3	4,7	14,3
4	Amsterdam	Havenwind	9,2	5,2	4,0	4,0
5	Velsen	Ferrum	9,0	0,4	8,6	8,6
6	Velsen	Spuisluis	18,0-20,7	3,0	15,0	17,7
TOTAAL			**78-102**	**26,1**	**51,5**	**75,8**

Bron: provincie Noord-Holland, 2016

2.3 De provinciale taken

Op 31 maart 2010 is de Crisis en herstelwet, houdende regels met betrekking tot versnelde ontwikkeling en verwezenlijking van ruimtelijke en infrastructurele projecten, in werking getreden. Daarbij is de Elektriciteitswet 1998 gewijzigd. Vanaf dat moment zijn gedeputeerde staten op grond van artikel 9f van de Elektriciteitswet 1998 het bevoegd gezag met betrekking tot de gecoördineerde vergunningverlening voor windturbineparken vanaf 5 MW tot 100 MW.

Om nieuwe windturbines te kunnen plaatsen is een daartoe strekkende vergunning van gedeputeerde staten nodig. Om aan de taakstelling en de gestelde termijnen te voldoen heeft de provincie gebruik gemaakt van de wettelijke instrumenten van de Provinciale Coördinatieregeling en van de Omgevingsvergunning. Het uiteindelijke doel van de gevolgde aanpak en procedure is het al dan niet verlenen van de vergunningen. Het gaat daarbij om de omgevingsvergunning inclusief de coördinatie van alle benodigde vergunningen van het waterschap, ontheffingen voor flora en fauna en Verklaringen van geen Bedenkingen van de Inspectie Leefomgeving en Transport en de Luchtverkeersleiding Nederland.

De provincie heeft bij de herstructureringsregeling zowel een taak op het gebied van de ruimtelijke ordening als een toetsende taak inzake de relevante wet- en regelgeving te vervullen. Daartoe is een set van kaders en instrumenten ingezet om de projectaanvragen fasegewijs te beoordelen met borging van de rechtszekerheid van de indieners en de bezwaarden. Daarnaast heeft de provincie een taak om te stimuleren dat initiatiefnemers ook daadwerkelijk gebruik maken van de geboden ruimte en dat voldoende voortgang wordt geboekt bij de benodigde procedures voor besluitvorming. Het daadwerkelijk bouwen en saneren van de turbines is vervolgens aan de initiatiefnemers.

Schaarse vergunningen

Bij het beleid voor windparken is sprake van het fenomeen schaarse vergunningen vanwege het opgenomen plafond van 685,5 Mw. Een schaarse vergunning is een vergunning waarvan er maar één of een beperkt aantal kan worden verleend, terwijl er meer (potentiële) aanvragers zijn. Het is daarbij van belang dat een zorgvuldige procedure nodig is om alle partijen gelijk te behandelen. Verder betekent dit dat er geen veranderingen in de gestelde regels, procedures en aanvragen aangebracht mogen worden.

Provinciale staten hebben bij de herstructureringsregeling twee bevoegdheden:

- Het vaststellen van de beleidskaders;
- Het al dan niet verlenen van de Verklaringen van geen Bedenkingen (VvgB)[3].

De twee relevante beleidskaders zijn de provinciale Structuurvisie Noord-Holland 2040 en de provinciale Ruimtelijke Verordening. Beiden zijn eind 2014 en begin 2015 voor Wind op Land partieel herzien. De bevoegdheid van provinciale staten inzake de zgn. Verklaringen van geen Bedenkingen is toegepast voor het besluit inzake de concrete ruimtelijke inpassing. Daarbij zijn de aanvragen getoetst aan de beleidskaders.
Gedeputeerde staten zijn belast met de uitvoering van de kaders en hebben daartoe verschillende instrumenten ingezet (zie tabel 2). Daarmee werd vastgelegd de voorkeur voor bepaalde gebieden, de wijze van rangschikking van de windturbines, en het proces van toewijzing. Hierover heeft gedeputeerde staten eind 2015 met provinciale staten overlegd.

Tabel 2 De beleidskaders en uitvoeringsinstrumenten

Structuurvisie Noord-Holland 2040	PS
Provinciaal Ruimtelijke Verordening	PS
Beleidskader Wind op Land	GS
Beleidsregel Wind op Land	GS
Uitvoeringsregeling Verdeelprocedure Herstructurering Wind op Land	GS

3. DE BELEIDSKADERS EN INSTRUMENTEN

3.1 Structuurvisie Noord-Holland 2040

De provinciale Structuurvisie Noord-Holland 2040 dateert van 2010. Eind 2014 is deze visie voor het onderdeel Wind op Land geactualiseerd. De aanleiding waren de nieuwe bestuurlijke afspraken, de noodzakelijk geachte borging van de ruimtelijke kwaliteit en de gestage groei van het aantal windturbines waarbij het maatschappelijk draagvlak verder onder druk kwam. Maart 2015 is de visie opnieuw herzien naar aanleiding van amendement A22-2014. Om de herstructurering mogelijk te maken is gekozen voor een aanpak langs drie sporen waarvoor veel werk is verzet: het ruimtelijk, het economisch en het maatschappelijk spoor. In het ruimtelijk spoor zijn plaatsingsgebieden aangewezen waarbij een plan-MER als ondersteuning is gebruikt. In het economisch spoor heeft de

[3] Een dergelijke verklaring is nodig in het geval dat er sprake is van afwijking van het geldende bestemmingsplan.

provincie de initiatiefnemers actief ondersteund voor de economische uitvoerbaarheid van de projecten. In het maatschappelijk spoor streefde de provincie naar een zo open en transparant mogelijk proces. Daartoe zijn tal van activiteiten en bijeenkomsten voor betrokkenen georganiseerd.

3.2 De Provinciaal Ruimtelijke Verordening

De Provinciaal Ruimtelijke Verordening (PRV) vormt het ruimtelijk kader voor de uitvoering van de herstructureringsopgave. De PRV is in de afgelopen jaren hiervoor een aantal malen aangevuld en aangepast. Voor de eerste keer in december 2014 waarbij onder meer de plaatsingsgebieden zijn aangewezen. En voor de tweede keer naar aanleiding van amendement A22-2014. De negen aangewezen gebieden zijn weergegeven in kaart 9 van de PRV (zie kaart blz. 7). De provincie wil windturbines op een zorgvuldige manier ruimtelijk integreren in het landschap. Daarbij wordt in artikel 15 lid 3 van de PRV aangegeven dat de aanvragen voor windturbines in de plaatsingsgebieden worden getoetst aan de uitgangspunten voor de ruimtelijke kwaliteit zoals vastgesteld in het Beleidskader Wind op Land. Daarmee is dit beleidskader integraal onderdeel van de PRV. De gestelde kwaliteitseisen zijn later nog door gedeputeerde staten per herstructureringsgebied verder uitgewerkt en vastgesteld in de Beleidsregel Wind op Land (december 2015). Deze nadere uitwerking was bedoeld om initiatieven voor windparken (beter) te kunnen beoordelen en rangschikken naar ruimtelijke kwaliteit en geografische ligging, conform de wensen van provinciale staten . Deze nadere regels zijn via artikel 32 lid 7 door provinciale staten in de PRV opgenomen.

De uitgangspunten uit het Beleidskader WOL

1. Windparken moeten een bijdrage leveren aan een versterking van de kwaliteit en leesbaarheid van het Noord-Hollandse landschap, inclusief haar stedelijke gebieden en infrastructuur. Windparken dienen hierbij landschappelijke verschillen te verduidelijken en waardevolle (lijn)structuren te accentueren.
2. Binnen de dynamische gebieden wordt gestreefd naar een beperkt aantal robuuste clusters. Het doel is hierbij te komen tot (veel) minder en grotere concentraties (clusters) dan in huidige situatie. Voor de plaatsing van windturbines hebben daarom grote clusters van 'niet uitgesloten gebieden' - met name in de nabijheid of verweven met stedelijke omgeving - de voorkeur boven kleinere clusters en niet uitgesloten gebieden in landschappen zonder turbines.
3. Tussen nieuwe windclusters onderling en tot het (nieuwe) windpark Wieringermeer moet een substantiële afstand bestaan. Hoe groot deze afstand moet zijn moet per situatie worden bepaald, en is afhankelijk van de eigenschappen van de nieuwe windopstellingen en de kenmerken van het landschap.
4. De clusters moeten als zelfstandige windlandschappen waarneembaar zijn.
5. Tussen windclusters en cultuurhistorisch zeer waardevolle landschappelijke elementen, waaronder de West-Friese Omringdijk, moet een substantiële afstand bestaan. Voorkomen dient te worden dat windturbines de beeldkwaliteit van deze landschappelijke elementen marginaliseren.
6. In de dynamische gebieden kunnen de historische structuurlijnen minder relevant zijn als voorkeurslijnen voor de plaatsing van turbines. Nader ontwerponderzoek dient dit uit te wijzen.
7. Het verstilde, historische veenweidelandschap van Noord-Holland midden, met daarin de droogmakerijen, wordt vrijgehouden van windturbines. Dit is het 'windloze' midden van Noord-Holland.
8. Windturbines worden geplaatst in 'dynamische' gebieden: de agrotechnische in het noorden van de provincie en de stedelijke werkgebieden in het zuiden.

In artikel 32 lid 4 is bepaald dat binnen de plaatsingsgebieden door middel van een omgevingsvergunning en onder strikte eisen nieuwe windturbines gebouwd mogen worden. Daarbij mag onder voorwaarde worden afgeweken van het geldende bestemmingsplan of beheersverordening. In dit artikellid krijgen deze eisen concreet vorm. Zo worden er tal van eisen gesteld aan de opstelling van de windturbines en worden er eisen gesteld aan de turbines zelf. Aangezien de aangewezen plaatsingsgebieden ook 'gevoelige' functies bevatten zoals natuur en cultuurhistorie zijn hiervoor nadere uitsluitingsvoorwaarden opgenomen. Ook is bepaald dat de turbines een minimale afstand van 600 meter ten opzichte van 'gevoelige' bestemmingen moeten hebben, er een '1 nieuwe voor 2 bestaande'-regel geldt en dat het afgesproken plafond aan vermogen niet mag worden overschreden.

3.3 Overige relevante wet- en regelgeving

Voor de procedure en de beoordeling van de aanvragen gelden er aanvullend verschillende wetten en regels. De belangrijkste zijn:

- De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht ;
- De Wet natuurbescherming;
- De provinciale Milieuverordening;
- Het Activiteitenbesluit Wet milieubeheer;
- Het Besluit externe veiligheid inrichtingen;
- Het Luchthaven Indelingsbesluit (LIB);
- De Waterwet.

De Adviescommissie Ruimtelijke Ordening (ARO)

De toebedachte rol van de ARO in het proces was het beoordelen van de ruimtelijke kwaliteit van de ingediende aanvragen (art 15 PRV) en het aanbrengen van een rangvolgorde tussen de aanvragen op basis van ruimtelijke kwaliteit (uitvoeringsregeling). Ervan uitgaande dat er meer aanvragen zouden worden ingediend dan er nodig zou zijn om de resterend taakstelling te realiseren was een rangvolgorde in de aanvragen een vereiste om een volgorde in de vergunningverlening te bepalen.

De Omgevingsdiensten

De omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied heeft een onafhankelijke, toetsende rol in het verlenen van de vergunningen gehad. Zij heeft de aanvragen zowel aan de indieningsvereisten, de PRV-vereisten als aan de overige wet- en regelgeving getoetst. De toetsing van de aanvragen aan de Natuurwet is bij de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord ondergebracht, vanwege hun reguliere taak inzake de uitvoering van de Natuurwet.

4. DE PROVINCIALE TOETSING

Dit hoofdstuk behandelt in het kort de fasegewijze toetsing van de ingediende aanvragen. De Omgevingsdiensten hebben hierin een prominente rol gehad.

4.1 Algemeen

Bij de gekozen aanpak kunnen op hoofdlijnen twee verschillende fasen worden onderscheiden: een indieningsfase en een toetsingsfase. De toetsing is in twee fasen geschiedt conform de Uitvoeringsregeling Verdeelprocedure Herstructurering Wind op Land (december 2015). Kenmerkend voor het gehele uitvoeringsproces is de stapsgewijze aanpak waarbij verschillende stappen onderdeel zijn van het totale toetsings- en besluitvormingsproces. Een en ander is in onderstaand schema weergegeven.

Stroomschema toetsing – en besluitvormingsproces

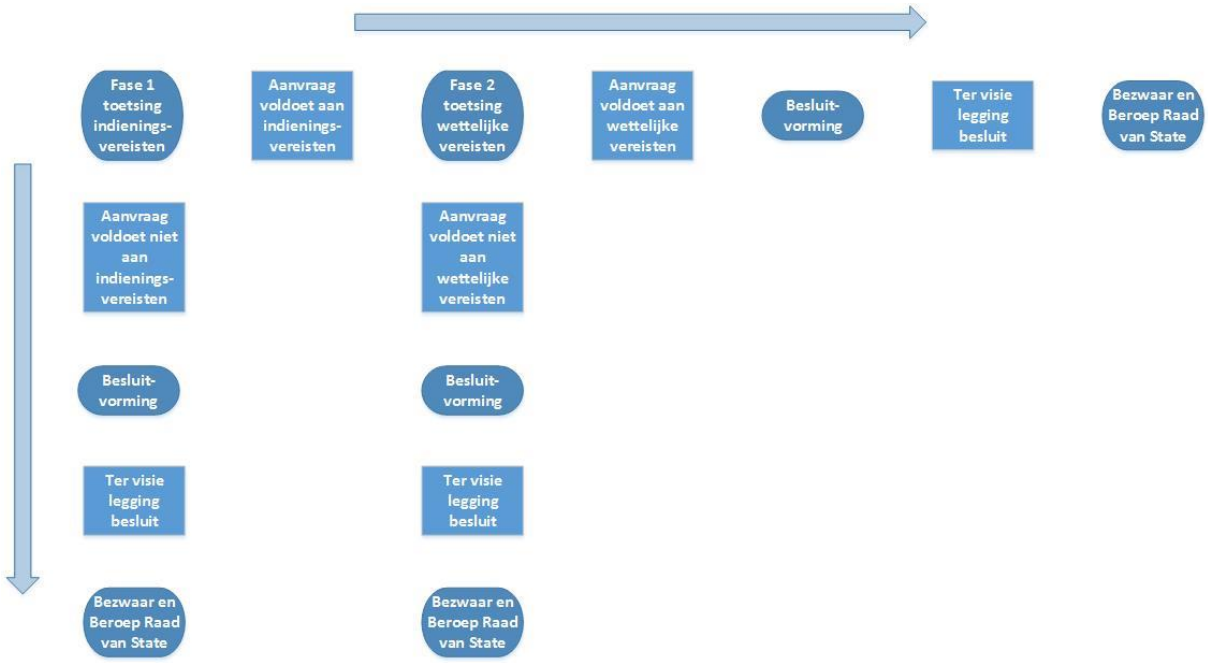

4.2 Fase 1 Indieningsfase

In de periode van 15 januari tot en met 14 mei 2016 was er voor initiatiefnemers de gelegenheid om concrete aanvragen in te dienen. Voorafgaand aan deze periode was er veel overleg en kreeg men de gelegenheid voor een voortoets om de indieners te ondersteunen in hun uiteindelijke aanvraag. Door middel van publicaties[4] heeft de provincie destijds kenbaar gemaakt dat er gedurende vier maanden gelegenheid was om aanvragen in te dienen. Daarbij werd aangegeven aan welke indieningsvereisten deze aanvragen dienden te voldoen. In totaal zijn in deze periode 17 verschillende aanvragen ingediend.

Vervolgens zijn de binnengekomen aanvragen getoetst aan de door de provincie gestelde vereisten voor indiening en werden de initiatiefnemers in de gelegenheid gesteld om de ingediende aanvraag

[4] Deze publicaties verschenen kort voor 15 januari, waardoor verschillende betrokkenen boos waren over de korte periode tussen publicatie en start indieningstermijn..

(zo nodig) compleet te maken. Vervolgens zijn alle aanvragen door de betreffende omgevingsdienst formeel inhoudelijk getoetst aan de vereisten. In totaal bleken 11 aanvragen niet te voldoen aan de criteria uit de Provinciaal Ruimtelijke Verordening (PRV). Deze 11 aanvragen zijn in november 2016 vervolgens door gedeputeerde staten formeel geweigerd. Vervolgens zijn de betreffende provinciale besluiten ter visie gelegd om de betreffende initiatiefnemers in de gelegenheid te bieden om beroep aan te tekenen bij de Raad van State.

4.3 Overgang van fase 1 naar fase 2

Zes aanvragen voldeden wel aan de criteria uit de PRV en zijn aan de Adviescommissie Ruimtelijke Ordening (ARO) voorgelegd voor toetsing op de ruimtelijke kwaliteit . De ARO heeft de zes aanvragen in augustus 2016 gerangschikt op basis van ruimtelijke kwaliteitscriteria . Vervolgens stelden gedeputeerde staten in september 2016 op basis van monitorgegevens de ruimte voor de herstructurering vast op 77,5 MW en bepaalde dat het totaal aan MW van de zes resterende aanvragen daar binnen viel. Alle zes de aanvragen konden daarmee door naar fase 2. De rangschikking van de aanvragen zoals die door de ARO was geadviseerd had daardoor geen betekenis meer in de procedure.

4.4 Fase 2 Toetsing aan de wettelijke vereisten

In fase 2 zijn alle zes projecten getoetst aan de overige relevante wet- en regelgeving (zie paragraaf 3.3). Eind oktober 2016 is de betreffende statencommissie nader door gedeputeerde staten geïnformeerd over de stand van zaken[5] en is tegelijkertijd inzicht geboden in de restopgave voor de plaatsingsgebieden[6]. Ook hebben gedeputeerde staten aan de commissie gemeld dat de rangschikking van de ARO naar ruimtelijke kwaliteit niet meer aan de orde was in deze verdeelprocedure.

[5] GS brief 829132/854031, 22 september 2016

[6] Monitor windturbines in Noord-Holland, 2e editie, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, september 2016

5. HET VERVOLG

In dit hoofdstuk is de stand van zaken, de verschillende stappen in de procedure en een overzicht van de geweigerde aanvragen gegeven.

5.1 Stand van zaken

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de laatste stand van zaken van de vergunningprocedures van de zes positief getoetste windparken. Er zijn daarbij zes individuele procedures gevolgd. Per turbinepark is eerst een ontwerpbesluit en vervolgens het definitieve provinciaal besluit ter visie gelegd. Vier vergunningen zijn inmiddels onherroepelijk geworden en twee zijn nog in procedure. De statenbehandeling met besluit van de laatste VVGB (voor de Spuisluis in IJmuiden) heeft op 12 februari 2018 plaatsgevonden. Gedeputeerde staten hebben op 20 februari besloten de bijbehorende omgevingsvergunning te verstrekken.

Tabel 3 Stand van zaken per 1 april 2018

	project	Ontwerp vergunning	Vergunning met Verklaring van geen Bedenking	Beroep bij Raad van State	Vergunning is onherroepelijk	Aanvraag SDE+ subsidie[7]
1	Groetpolder	28 februari 2017	11 juli 2017	Ingetrokken	7 september 2017	
2	Waardpolder	14 februari 2017	13 juni 2017	Ingetrokken	10 augustus 2017	
3	Nw. Hemweg	11 juli 2017	3 oktober 2017	ja	24 april 2018	
4	Havenwind	11 juli 2017	3 oktober 2017	nee	30 november 2017	
5	Ferrum	14 maart 2017	11 juli 2017	nee	8 februari 2018	
6	Spuisluis	14 maart 2017	20 februari 2018	Nog in procedure		

5.2 De vervolgprocedure

-Ter inzagelegging Ontwerp Besluit GS

Elke procedure start bij gedeputeerde staten die voor elk turbinepark een ontwerp vergunning en ontwerp Verklaring van geen Bedenkingen heeft vastgesteld. Voor elk van de zes aanvragen is door gedeputeerde staten een ontwerpbesluit voor de vergunning en de VVGB voorbereid dat vervolgens zes weken ter visie is gelegd om eenieder in de gelegenheid te stellen een zienswijze naar voren te brengen.

-Besluitvorming GS/ PS

Parallel aan de ter inzage legging van de betreffende ontwerp-vergunning met bijbehorende ontwerp verklaring (VvgB) heeft de betreffende statencommissie beraadslagingen gehouden over de ontwerp verklaring. Vervolgens hebben GS, zo nodig, aanpassingen gepleegd en middels een Statenvoordracht een ontwerp besluit over de Verklaring van geen Bedenkingen aan provinciale staten gezonden. In formele zin besluiten provinciale staten in geval van afwijking van het

[7] Deze kolom is volledigheidshalve toegevoegd.

bestemmingsplan over de Verklaring van geen Bedenkingen en geven gedeputeerde staten de vergunning af.

-Beroepsprocedure bij Raad van State

Het besluit inzake de vergunning wordt vervolgens ter visie gelegd. Degenen die een zienswijze hebben ingediend tegen het ontwerp kunnen in beroep gaan tegen het besluit bij de Raad van State. Op dit moment (eind april 2018) is er nog één beroepszaak in behandeling (Spuisluis) en zijn vijf vergunningen inmiddels onherroepelijk geworden: Groetpolder, Waardpolder, Havenwind, Ferrum en Nieuwe Hemweg (zie bovenstaand schema).

-De geweigerde aanvragen

Zoals in het voorgaande is aangegeven voldoen 11 projecten, die als aanvraag zijn ingediend, niet aan de gestelde vereisten. Uiteindelijk zijn tegen zeven weigeringsbesluiten beroepen ingesteld bij de Raad van State. Bij alle zeven geweigerde aanvragen heeft de Raad van State inmiddels uitspraak gedaan en de beroepen ongegrond verklaard. Alle weigeringen zijn inmiddels onherroepelijk.

Tabel 4 Overzicht geweigerde aanvragen

	Indiener	project	Hoofdreden	In beroep bij Raad van State	Uitspraak
1	Tata Steel IJmuiden BV	Windpark Tata Steel scenario 1	Voldoet niet aan de eis van een lijnopstelling en binnen 600 m liggen woningen.	Nee	Niet van toepassing
2	Tata Steel IJmuiden BV	Windpark Tata Steel scenario 2	Voldoet niet aan de eis van een lijnopstelling en binnen 600 m liggen woningen.	Nee	Niet van toepassing
3	Tata Steel IJmuiden BV	Windpark Tata Steel scenario 4	Voldoet niet aan de eis van een lijnopstelling en binnen 600 m liggen woningen.	Nee	Niet van toepassing
4	Tata Steel IJmuiden BV	Windpark Tata Steel scenario 5	Voldoet niet aan de eis van een lijnopstelling en binnen 600 m liggen woningen.	Nee	Niet van toepassing
5	ENGIE Energie Nederland Windenergie Holding B.V.	Windpark Midwoud	Ligging binnen weidevogelleefgebied	Ja	Ongegrond verklaard
6	Stichting Windpark Haarlemmermeer-Zuid	Windpark Haarlemmermeer-Zuid	Ligging windpark buiten aangewezen herstructureringsgebied	Ja	Ongegrond verklaard
7	Coöperatie NDSM Energie U.A.	Windpark NDSM Energie	Voldoet niet aan de eis van een lijnopstelling en binnen 600 m liggen	Ja	Ongegrond verklaard

			woningen.		
8	Havenbedrijf Amsterdam NV	Windlocaties Afrikahaven	Voldoet niet aan de eis van een lijnopstelling en binnen 600 m liggen woningen. De saneringsovereenkomst ontbreekt.	Ja	Ongegrond verklaard
9	Havenbedrijf Amsterdam NV	Windlocaties Siciliëweg	Voldoet niet aan de eis van een lijnopstelling en binnen 600 m liggen woningen. De saneringsovereenkomst ontbreekt.	Ja	Ongegrond verklaard
On10	Havenbedrijf Amsterdam NV	Hornweg	De saneringsovereenkomst ontbreekt.	Ja	Ongegrond verklaard
11	Havenbedrijf Amsterdam NV	Windlocaties Westpoortweg	Voldoet niet aan de eis van een afzonderlijk te lezen lijnopstelling. De saneringsovereenkomst ontbreekt.	Ja	Ongegrond verklaard

6. Overige 'harde' en zachte' voornemens en wensen

In de afgelopen periode hebben verschillende gemeenten en betrokken initiatiefnemers mogelijkheden en potenties voor wind op land onderzocht en besproken (zie Bijlage 1). Een deel daarvan is bij de provincie bekend en is met de provincie in oriënterende zin besproken. Om uiteenlopende redenen zijn deze voornemens en wensen nooit tot concrete resultaten gekomen.

In het voortraject voorafgaand aan de indieningsfase, zoals bedoeld in paragraaf 4.2, zijn in totaal vier mogelijkheden besproken, gelegen in de gemeenten Koggenland, Zaanstad, Medemblik en Den Helder. Deze bleken niet in het provinciaal beleid te passen vanwege de nabijheid van geluidgevoelige functies (woningen) en de nabijheid van vliegveld de Kooy (Den Helder).

Gedurende de beleidsvorming (zie hoofdstuk 3) zijn in totaal 5 voornemens schriftelijk onder de aandacht gebracht bij de provincie. Deze zijn gelegen in de gemeenten Diemen, Waterland, Hilversum Heiloo en Texel.

Gedurende de recent gehouden D-Tour zijn in totaal elf voornemens bekend gemaakt. Deze zijn gelegen in de gemeenten Haarlem, Medemblik, Beverwijk, Heemskerk, Koggenland, Drechterland, Heiloo, Ouder-Amstel, Landsmeer, Zaanstad en Waterland.

7. CONCLUSIES

1. *Qua vergunningverlening ligt de provincie Noord-Holland op koers*
   De hoofdconclusie van deze rapportage is dat de provincie Noord-Holland op koers ligt met het scheppen van de juiste condities om de plaatsing van windturbines volgens de herstructureringsregeling mogelijk te maken. Naar de huidige inzichten is het doelbereik van 685,5 MW in 2020 haalbaar. Dit resultaat is met name te danken aan de juridisch sluitende aanpak en de effectieve toepassing van de verschillende beleidskaders en uitvoeringsinstrumenten. De gestelde kaders met het ruimtelijk en het economisch spoor en de verschillende uitvoeringsregelingen hebben hun vruchten afgeworpen bij de verschillende stappen in het proces. De behaalde resultaten zijn (tot nu toe) positief. Voor alle benodigde aanvragen zijn inmiddels door provinciale staten de Verklaringen van geen Bedenkingen verstrekt. Gedeputeerde staten hebben aansluitend de bijbehorende omgevingsvergunningen afgegeven.

2. *Bij alle tot nu toe gevoerde beroepsprocedures bij de Raad van State is de provincie in het gelijk gesteld*
   Vijf van de zes verleende vergunningen zijn inmiddels onherroepelijk. De verleende vergunning voor Spuisluis is in maart 2018 ter visie gelegd. Bij zeven van de 11 geweigerde aanvragen is beroep aangetekend bij de Raad van State. De ingediende bezwaren zijn inmiddels ongegrond verklaard waarbij de provincie in het gelijk is gesteld.

3. *Ondanks de onzekere factoren is de verwachting dat de taakstelling WOL in 2020 haalbaar is*
   Voor de toekomstige windturbines in Noord-Holland heeft de provincie Noord-Holland begin 2013 met het rijk bestuurlijke afspraken gemaakt. De totaalopgave voor Wind op Land betreft de realisatie van de taakstelling van maximaal 685,5 MW aan staand vermogen in 2020. De herstructureringsregeling is één van de vier provinciale regelingen voor windturbines. Een onzekere factor in het uiteindelijk te realiseren vermogen is de opgenomen bandbreedte in de verleende vergunningen. Het is daardoor pas bij plaatsing exact bekend wat er daadwerkelijk aan nieuw vermogen wordt gerealiseerd. Zo wordt bij het windpark Wieringermeer gekozen voor turbines met meer vermogen waardoor dat park naar verwachting iets hoger uitkomt in MW. Daarentegen is met name Waardpolder ruim vergund. Dat park zal naar verwachting minder MW gaan omvatten dan maximaal is vergund. Een tweede onzekere factor is de omvang van de uiteindelijke sanering van economisch of technisch afgeschreven turbines die niet in de saneringsovereenkomsten van de vergunde windparken staan opgenomen. Ook daar is geen zicht op. Tot slot is het de vraag of de vergunninghouders ook daadwerkelijk (tijdig) gaan bouwen. Dit hangt mede af van de lopende en de nog te starten subsidieprocessen, de ontwikkelingen in de energiemarkt (kostprijs) en de ontwikkelingen in de bouwmarkt (bouwcapaciteit).

4. *Het maatschappelijk spoor heeft niet in alle opzichten tot draagvlak geleid*
   Hoewel de resultaten goed zijn, er scherpe criteria gelden en het beleid blijkens de uitspraken van de Raad van State zorgvuldig tot stand is gekomen, is tegelijkertijd duidelijk dat bij de uitvoering van het beleid er onvrede is ontstaan bij sommige omwonenden en bij de afgewezen aanvragers. Daarmee worden de prestaties van de provincie in de beeldvorming niet zo positief gewaardeerd. De woorden “gebrek aan maatschappelijk draagvlak”” zijn daarbij veel gevallen. Vooraf hebben provinciale staten aangeven draagvlak heel belangrijk te vinden zonder te specificeren wat daar dan onder wordt verstaan. Bij de

uitvoering konden gedeputeerde staten dat niet robuust invullen, omdat het juridisch gezien geen hanteerbaar criterium is. Bovendien hebben de strakke juridische regels voor schaarse vergunningen een negatieve rol gespeeld. De bezwaren tegen plaatsing kwamen vooral bij de behandeling van de concrete aanvragen aan het licht, terwijl bij het aanwijzen van de plaatsingsgebieden in een eerdere fase er geen noemenswaardige kritiek was. Daar zitten leerpunten in voor een mogelijke volgende ronde.

5. *Verschillende gemeenten en initiatiefnemers hebben zich ingeperkt gevoeld*
   Gegeven de bestaande hoeveelheid aan staand vermogen op land en de extra bijdrage van windpark Wieringermeer, was er ruimte voor slechts een beperkte nieuwe opgave. Dit heeft mede geresulteerd in een vrij restrictief beleid waardoor verschillende gemeenten en initiatiefnemers zich ingeperkt voelden.

BRONNEN

Wijziging Structuurvisie Noord-Holland 2040, Provinciale Staten van Noord-Holland, 15 december 2014

Wijziging Provinciale Ruimtelijke Verordening, Provinciale Staten van Noord-Holland, 15 december 2014

Amendement A22-2014 Geluidsbelasting windturbines voor omgeving, Provinciale Staten van Noord-Holland, 15 december 2014

Wijziging Structuurvisie Noord-Holland 2040, Provinciale Staten van Noord-Holland, 2 maart 2015

Wijziging Provinciale Ruimtelijke Verordening, Provinciale Staten van Noord-Holland, 2 maart 2015

Beleidskader Wind op Land, Provinciale Staten van Noord-Holland, 15 december 2014

Beleidsregel Wind op Land, Uitwerking van de ruimtelijke uitgangspunten voor windturbines per herstructureringsgebied, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, 8 december 2015

Uitvoeringsregeling Verdeelprocedure herstructurering Wind op Land, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, 8 december 2015

GS brief 829132/854031, 22 september 2016

Monitor windturbines in Noord-Holland, 2e editie, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, september 2016

www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/beleid/nationaal-beleid

www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/beleid/provinciaal-beleid

www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/06/21/monitor-wind-op-land-2016

www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Duurzaamheid_Milieu/Projecten/Wind_op_land

https://windstats.nl/statistieken/#

BIJLAGEN

Bijlage 1 Overige 'harde' en zachte' voornemens en wensen

Besproken in voortraject maar niet ingediend		
Gemeente	**project / initiatiefnemer**	**knelpunt**
Koggenland	Bobeldijk / Windunie	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).
Zaanstad	Noordzeekanaalgebied / Windpark Zaanstad 6 tot 10 nieuwe turbines van ca. 3 MW; ca. 30 MW.	Voldoet niet aan art. 32 lid 4 PRV: woningen binnen 600 meter, lijnen van 2 tot 4 turbines in plaats van 6, geen saneringscontracten. Overige aandachtspunten t.a.v. wet- en regelgeving: LIB; Externe veiligheid Bevi-bedrijven en overdraai vaarwegen; Ecologie vleermuizen.
Medemblik	Windpark Hauwert / Eneco	Woningen binnen 600 meter (art. 32 lid 4 PRV)
Den Helder	Windpark Koegraspolder / De Eendracht	Geen 6 op een rij, woningen binnen 600 meter (art. 32 lid 4 PRV). Bouwhoogtebeperkingen i.v.m. vliegveld De Kooy.
Brief- of mailwisseling		
Gemeente	**Wensen ten aanzien van WoL**	**knelpunt**
Diemen	Molens in het Diemerbos die (financieel) bijdragen aan het beheer van het groengebied.	Woningen binnen 600 meter (art.32 lid 4).
Waterland	Pleidooi voor drie nieuwe windmolens bij de Nes aan de dijk richting Marken.	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).
Hilversum	Verzoek voor een windpark in de directe omgeving van ziekenhuis Tergooi.	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).
Heiloo	In verlengde huidige lijn Wp Boekelermeer	Geen 6 op een rij (art.32 lid 4). Beoogde zesde molen valt in gemeente Alkmaar. Aanwezigheid van asbest op de beoogde locatie voor de 6e turbine.
Texel	Geen concreet verzoek wel gepolst of er mogelijkheden zouden zijn.	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).
D-tour		
Gemeente	**Wensen ten aanzien van WoL**	**Knelpunt**
Haarlem	Zouden graag bestaande windmolens op Schoteroog vervangen door nieuwe windmolens.	Kunnen geen molens vinden die passen binnen de vervangingsregeling in de PRV (art. 32 lid 2).
Medemblik	Men wil een oude molen vervangen door een nieuwe. Het lukt niet om binnen de regels van het beleid te blijven op het vlak van de 2% afwijking voor opschaling. Er	Kunnen geen molens vinden die passen binnen de vervangingsregeling in de PRV (art. 32 lid 2).

	zijn niet meer dit soort type molens.	
Beverwijk	Zouden ook graag windmolens langs het Noordzeekanaal gebied willen neerzetten.	Plafond in de PRV biedt nu geen ruimte voor nieuwe initiatieven (art. 32 lid 4).
Heemskerk	De gemeente zou graag op termijn meer windmolens willen.	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).
Koggenland	Nieuwe windmolens. Vanuit de regelgeving was het nodig om weer opnieuw funderingen aan te leggen en bood ook geen mogelijkheid om het vermogen te verdubbelen.	Binnen de vervangingsregeling mag slechts zeer beperkt worden opgeschaald (art. 32 lid 2). De vereisten t.a.v. de fundering zijn niet gekoppeld aan de PRV.
Drechterland	Zou graag kleinere windmolens toepassen.	Tot 7 meter vallen molens niet onder de PRV. Vanaf 7 meter worden nieuwe initiatieven worden getoetst aan de PRV. Plafond in de PRV biedt nu geen ruimte voor nieuwe initiatieven (art. 32 lid 4).
Heiloo	Heiloo wilde een bestaande lijn van vier molens graag uitbreiden naar een lijn van zes. Heiloo zou zelf de vijfde molen plaatsen voor de zesde molen zijn zij afhankelijk van de gemeente Alkmaar op de locatie GP groot zou neerzetten.	Plafond in de PRV biedt nu geen ruimte voor nieuwe initiatieven (art. 32 lid 4). De zesde molen valt binnen 600 meter contour.
Ouder-Amstel	1 windmolen langs Ouderkerkerplas staat er al lang, men wil een tweede. Geen mogelijkheid voor, hoewel er draagvlak voor is. 6 molens kan wel volgens provinciaal beleid in 1 lijn, maar dat is te veel.	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).
Landsmeer	In raad is motie aangenomen om meer windmolens te plaatsen binnen de gemeente. Wethouder polst bij provincie mogelijkheden. Men heeft gebied voor ogen, dat geen NNN is en ook geen bufferzone, gelegen langs A10. Ook in recreatiegebieden is het mogelijk extra verdienoptie. Wanneer het hard waait, zijn er toch geen bezoekers.	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).
Zaanstad	Zaanstad hoopt op een beleidswijziging. Ze geven aan dat er enkele kansrijke locaties zijn maar dat deze nu niet binnen het beleid passen.	Er waren in het voortraject projecten in beeld maar er is niets formeel ingediend. Zie hierboven onder besproken maar niet ingediend. Plafond in de PRV biedt nu geen ruimte voor nieuwe initiatieven (art. 32 lid 4).
Waterland	De windmolens zijn een groot succes. De opbrengst wordt geïnvesteerd in allerlei duurzame projecten in de gemeente. Er is daardoor veel draagvlak voor de molens. Er is een petitie gestart voor nog meer windmolens op de dijk. Er waren 1500	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).

	stemmen voor. Er is ook een petitie gestart ‘tegen’ nieuwe turbines. Daar waren 500 stemmen voor. De gemeente wil graag meer molens plaatsen.	
Texel	Geeft aan in het verleden te zijn tegengehouden door de provincie, op het gebied van windmolens, geothermie en zonnepanelen.	Geen herstructureringsgebied (art.32 lid 4).

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt

Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 19 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr J.J. van den Berg
BEL/BS

Telefoonnummer +31235144076
bergjj@noord-holland.nl

Verzenddatum
19 JULI 2018

Kenmerk
1100288/1100289

Uw kenmerk

Betreft: regiodeals in Noord-Holland

Geachte leden,

In het regeerakkoord heeft het kabinet de ambitie opgenomen om regionale opgaven aan te pakken samen met andere overheden, het bedrijfsleven, kennisinstanties en maatschappelijke organisaties. Daarvoor is voor de periode 2018-2022 een budget van 950 miljoen euro uitgetrokken (de 'Regio Envelop'). Uit dit budget kan geput worden om 'regio deals' af te sluiten tussen het Rijk en partijen uit de regio. Op 8 juni 2018 is hierover een brief gestuurd aan de Tweede Kamer door de minister van LNV, die het proces rond de regiodeals coördineert.

We informeren u hierbij over de actuele stand van zaken omtrent mogelijke regiodeals die in Noord-Holland in de maak zijn en waarbij de provincie Noord-Holland betrokken is. In de Kaderbrief 2019-2022, die op 9 juli 2018 door u is vastgesteld, zijn middelen gereserveerd ter ondersteuning van regiodeals in Noord-Holland. Het gaat om een bedrag van in totaal 29 miljoen euro voor de periode 2019-2021. Deze middelen zijn overigens ook bedoeld om regionale projecten te financieren die tot stand komen in het kader van het Interbestuurlijk Programma van Rijk, IPO en VNG.

Zoals blijkt uit de brief van de minister van LNV, worden diverse eisen gesteld waaraan regiodeals moeten voldoen. In alle gevallen is sprake van cofinanciering van Rijkszijde tot een maximum van 50%, waarbij het gaat om bedragen tussen minimaal 5 en maximaal 40 miljoen euro per regiodeal. Tot 1 september 2018 kunnen aanvragen worden ingediend, die meedingen in een eerste 'tranche' van in totaal 200 miljoen euro aan Rijkscofinanciering. In een latere periode komt dan nog een tweede tranche beschikbaar.

De regiodeal-aanvraag kan de vorm hebben van een beknopte programmaopzet ('*two pager*'), die in de periode september-oktober 2018 vervolgens ambtelijk door de betrokken regionale- en Rijkspartijen verder wordt uitgewerkt. Later dit najaar beslist het kabinet welke regiodeals zullen worden gehonoreerd.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Aanvullende besluitvorming over de cofinanciering en bestuurlijke governance kan vanaf dat moment plaatsvinden. In de brief spreekt de minister van LNV de ambitie uit om deze regiodeals in het voorjaar van 2019 te kunnen ondertekenen. De verwachting is dat vanuit het hele land een dusdanig groot aantal regiodeals zal worden ingediend, dat het beschikbare budget van 200 miljoen fors wordt overschreden. Dit betekent dat er een gerede kans is dat niet alle vanuit Noord-Holland ingediende voorstellen zullen worden gehonoreerd.

Sinds het bekend worden van het kabinetsvoornemen rond de regiodeals wordt in Noord-Holland aan diverse voorstellen gewerkt door wisselende combinaties van overheden, kennisinstanties, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Op dit moment zijn nog niet alle voorstellen voldoende uitgewerkt om de deadline van 1 september 2018 te kunnen halen. Er komt echter ook nog een tweede tranche van cofinanciering, waarvoor die voorstellen desgewenst zouden kunnen worden ingediend.

Momenteel zijn in elk geval drie voorstellen al voldoende uitgewerkt om wel voor 1 september 2018 te kunnen worden ingediend. Ons College is intensief bij deze drie concept-regiodeals betrokken, omdat de inhoud daarvan goed aansluit op de doelstellingen uit ons collegeakkoord *Ruimte voor Groei*. Het gaat om drie voorstellen, die hieronder in het kort worden toegelicht:

1. **Haven Den Helder**

Het draaipunt van deze regiodeal is de ontwikkeling van de haven van Den Helder. Die haven is een noodzakelijke voorwaarde voor de vitaliteit en de sociaaleconomische ontwikkeling van de regio die sterk onder druk staat. De regiodeal speelt in op het snel toenemende belang van duurzame energieopwekking op zee en op het feit dat het ministerie van Defensie weer meer mogelijkheden krijgt om te investeren.

De ontwikkeling van de haven is alleen mogelijk als het Rijk en de regio nauw gaan samenwerken aan oplossingen voor genoemde opgaven, en als alle betrokken rijkspartijen zich, samen met regionale partners, maximaal inspannen om belemmeringen in bijvoorbeeld regelgeving en beleid weg te nemen.
Er wordt daarbij gestreefd naar toekomstbestendige en ecologisch verantwoorde ('*building with nature*') diversificatie van de haven, waarbij naast de traditionele marine-activiteiten ook gezocht wordt naar meer ruimte voor civiel medegebruik, zoals offshore wind en aanlanding en opslag van energie. Deze regiodeal heeft tevens een onderzoeks- en innovatiecomponent waarin samen met bedrijfsleven, marine, overheden en kennisinstellingen wordt gewerkt aan een onderwijs en innovatieagenda.

Het gaat in totaal om een investeringsimpuls van circa 55,75 miljoen euro. Er wordt van het Rijk een inzet vanuit de regiodeal gevraagd van 12 miljoen euro. Het regiodeal-voorstel zal worden ingediend door de provincie Noord-Holland.

2. Energy & Health-campus Petten

Deze regiodeal is bedoeld om een bijdrage te leveren aan de realisatie van de Energy & Health Campus. De huidige locatie te Petten zal worden omgevormd tot een levendige en breed toegankelijke Campus op het gebied van onderzoek naar Energy & Health. Met de campusontwikkeling wordt een impuls gegeven aan de regionale werkgelegenheid, kennisontwikkeling, innovatie, toerisme en natuurbenutting. De Campus zal een grote aantrekkingskracht krijgen op internationaal bedrijfsleven en toptalent op het gebied van onderzoek naar duurzame energiesystemen en medische isotopen. Samenwerking met Terra Technica is voorzien. Ook is voorzien in een publieksfunctie op de Campus. Deze heeft meer te bieden voor de regio. Bijvoorbeeld een high- end educatief interactief bezoekerscentrum voor alle leeftijden, waar het brede publiek veel kan leren over de nieuwste inzichten over volksgezondheid en een CO2 neutrale maatschappij. Dit bezoekerscentrum maakt het toeristisch product van Petten en omgeving completer en robuuster.

De concept-regiodeal wordt een overkoepelende aanvraag, waar diverse projecten onder zijn geschaard. Betrokken partners zijn, naast de provincie Noord-Holland, Stichting ECN/NRD, ECN part of TNO, stichting Pallas reactor, gemeente Schagen, JRC, Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland-Noord, Staatsbosbeheer en Curium.

Het budget van het gehele programma wordt geschat op circa 40 - 60 miljoen euro, hetgeen betekent dat er een cofinancieringsaanvraag bij het Rijk zal worden gedaan voor 20 miljoen euro. Deze cofinanciering wordt gevraagd aan betrokken partners. Van de provincie Noord-Holland wordt gevraagd om als partner aan deze regiodeal mee te werken, en om de intentie uit te spreken die mee te willen financieren.

3. Wadden en Texel

Deze regiodeal is gericht op de ontwikkeling van het Waddengebied, waaronder ook het programma 'Eilanden met nieuwe kracht' op Texel valt (en de ontwikkeling van de haven van Den Helder, die hierboven reeds is vermeld).

Deze regiodeal loopt via de samenwerking van het investeringskader Waddengebied, in samenwerking met de provincies Friesland en Groningen. Het onderdeel 'Eilanden met nieuwe kracht' wordt in coproductie met Texel ontwikkeld. Er wordt uitvoering gegeven aan de ambitie voor de transitie naar een zelfvoorzienende, duurzame en circulaire samenleving. De maatregelen richten zich op de energietransitie, transport en circulaire energie.

De provincie Groningen is penvoerder voor deze concept-regiodeal en zal het voorstel indienen. Van de provincie Noord-Holland wordt gevraagd om als partner aan deze regiodeal mee te werken, en om de intentie uit te spreken mee te willen financieren. Bij de financiering vanuit de regio is het relevant dat mede aanspraak kan worden gedaan op middelen vanuit het Waddenfonds, al dan niet onder de vlag van het investeringskader 2016-2026 (het sluit aan op de opgave 'Eilanden op Eigen Kracht'), en vanuit 'de Kop Werkt'.

4. Eventuele andere voorstellen

Het valt te verwachten dat in de zomerperiode nog enkele andere voorstellen gereed zullen komen die als regiodeals kunnen worden ingediend, bijvoorbeeld vanuit de MRA. Wanneer die voorstellen bijdragen aan onze provinciale beleidsdoelstellingen, dan zal ons College daaraan steun verlenen. Wij zullen u later dit jaar informeren over de stand van zaken en de verdere uitwerking van de regiodeals.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (**editie 16 – 26 juni 2018)**

Geachte Raadsleden en Statenleden van de Metropoolregio Amsterdam,

Met deze maandelijkse brief informeren wij u graag in het kort over actuele ontwikkelingen van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam (MRA).

Het maandelijkse Bericht wordt ook gearchiveerd op de MRA-website.

Nieuws uit de Metropoolregio Amsterdam

- Metropoolregio Amsterdam zet circulaire inkoop op de kaart
- Future of the Region: Van 'state of mind' naar 'state of action'
- Economische Verkenningen MRA 2018: economie groeit, werkloosheid daalt
- Rijk en regio investeren fors in spoor rond Amsterdam
- Ontwikkelplan stippelt route uit naar circulaire MRA-economie
- Vervoerregio lanceert Regionale Thermometer Mobiliteit
- EMA trekt medische bedrijven naar Metropoolregio Amsterdam
- Stations als schakel tussen de stad en het groen

SAVE THE DATE: MRA Congres op vrijdag 19 oktober 2018
De MRA Agendacommissie heeft besloten dat het tweejaarlijkse MRA Congres wordt gehouden in evenementenlocatie Gooiland in Hilversum op vrijdag 19 oktober. Noteer de datum in uw agenda!

Heeft u suggesties of ideeën voor het programma, neem dan contact op via info@metropoolregioamsterdam.nl

Via uw griffier ontvangt u separaat een 'Save the Date'.

Inwerkprogramma's voor gemeenteraden
Na de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018 worden in de deelregio's inwerkprogramma's georganiseerd. Op dit moment wordt in overleg met griffiers gewerkt aan 'op maat-programma's', waarin de nieuwe raad wordt geïnformeerd en het gesprek tussen raadsleden en bestuurders over de inhoudelijke samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam wordt gevoerd. Dit wordt per deelregio ook met de Vervoerregio Amsterdam afgestemd. In de MRA Brochure ('Samenwerken aan de toekomst - Een overzicht van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam in 2018') treft u al veel informatie over de Metropoolregio Amsterdam.

De reeds geplande inwerkprogramma zijn op:

27 juni 2018 Zuid-Kennemerland

(De inwerkprogramma's voor Gooi en Vechtstreek, Zaanstreek-Waterland, Amstelland-Meerlanden en IJmond hebben reeds plaatsgevonden)

Geüpdatete 45 actiepuntenlijst, de MRA Agenda en MRA Brochure
De geüpdatete versie van de MRA Agenda kunt u downloaden via de MRA-website. Dat geldt ook voor de laatste update van de 45 actiepunten (7 mei 2018).

Middels deze brief hopen wij u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd.
Het volgende 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' verschijnt eind volgende maand.

Met vriendelijke groet,

Rijk van Ark
Directeur MRA Bureau

*) De 36 deelnemers van de MRA zijn de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn, Amsterdam, Almere, Lelystad, Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp, Wijdemeren, Beverwijk, Heemskerk, Uitgeest, Velsen, Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Zandvoort, de provincies Noord-Holland en Flevoland, en de Vervoerregio Amsterdam.

**) De 7 regio's zijn: Almere-Lelystad, Amstelland-Meerlanden, Amsterdam, Gooi en Vechtstreek, IJmond, Zaanstreek-Waterland en Zuid-Kennemerland.

Dit digitale 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' verschijnt maandelijks, met uitzondering van de zomermaanden.

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (**editie 17 – 17 juli 2018)**

Geachte Raadsleden en Statenleden van de Metropoolregio Amsterdam,

Met deze maandelijkse brief informeren wij u graag in het kort over actuele ontwikkelingen van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam (MRA).

Het maandelijkse Bericht wordt ook gearchiveerd op de MRA-website.

Nieuws uit de Metropoolregio Amsterdam

- Femke Halsema voorzitter Metropoolregio Amsterdam
- Manifest Landbouw en Landschap in de Metropoolregio Amsterdam
- NS vervoert fors meer reizigers in Metropoolregio Amsterdam
- Noordzeekanaalgebied zet in op halvering CO2-emissie in 2030
- Recordaantal kantoren in MRA omgezet in woningen
- Documentaire brengt uitdagingen voor gezonde metropool in beeld
- Metropoolregio Amsterdam heeft primeur met intelligente laadpaal
- Oplevering nieuwe zeesluis vertraagd – havens blijven bereikbaar
- Oogst Landschapstriënnale 2017 in woord en beeld

SAVE THE DATE: MRA Congres op vrijdag 19 oktober 2018
Begin juli is de 'save the date' voor het tweejaarlijkse MRA Congres via de griffie(r) naar u verzonden. Het congres vindt plaats in evenementenlocatie Gooiland in Hilversum op vrijdag 19 oktober van 11.00 tot 16.30 uur. Noteer de datum vast in uw agenda! Een uitnodiging met aanmeldingsmogelijkheid volgt begin september.

Bijeenkomsten in de deelregio's in de opmaat naar het MRA Congres
In de aanloop tot het MRA Congres worden in verschillende deelregio's bijeenkomsten gehouden met bestuurders en raads- en Statenleden. Iedere deelregio heeft een eigen opzet en behandelt onderwerpen die voor hen belangrijk zijn.:

19 september - Zaanstreek-Waterland
20 september - Zuid-Kennemerland
24 september - Gooi en Vechtstreek
9 oktober - IJmond
12 oktober - Amstelland en Meerlanden

Geüpdatete 45 actiepuntenlijst, de MRA Agenda en MRA Brochure
De geüpdatete versie van de MRA Agenda kunt u downloaden via de MRA-website. Dat geldt ook voor de laatste update van de 45 actiepunten (13 juli 2018).

Middels deze brief hopen wij u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd.
Het volgende ‘MRA Raads- en Statenleden Bericht’ verschijnt eind volgende maand.

Met vriendelijke groet,

Rijk van Ark
Directeur MRA Bureau

*) De 36 deelnemers van de MRA zijn de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn, Amsterdam, Almere, Lelystad, Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp, Wijdemeren, Beverwijk, Heemskerk, Uitgeest, Velsen, Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Zandvoort, de provincies Noord-Holland en Flevoland, en de Vervoerregio Amsterdam.

**) De 7 regio’s zijn: Almere-Lelystad, Amstelland-Meerlanden, Amsterdam, Gooi en Vechtstreek, IJmond, Zaanstreek-Waterland en Zuid-Kennemerland.

Dit digitale ’MRA Raads- en Statenleden Bericht’ verschijnt maandelijks, met uitzondering van de zomermaanden.

Industrie in het Noordzeekanaalgebied:
Vliegwiel voor een duurzame metropool

1. Inleiding
2. Kansen
3. Transitie
4. Dit is er nodig
5. Conclusie

**"Wij gaan het gewoon doen.
Kansen voor circulaire industrie en duurzame energie verzilveren."**

Inleiding

De urgentie om onze lineaire economie om te bouwen tot een klimaatneutrale, circulaire economie, staat sinds het klimaatakkoord van Parijs buiten kijf. Hernieuwbare energie en duurzame grondstoffen zijn de essentiële pijlers voor een nieuw op te bouwen energie- en industrieel systeem.

Op mondiaal, Europees, landelijk en regionaal-lokaal niveau zijn forse doelstellingen afgesproken. Nationaal wordt CO_2-reductie verplicht in een klimaatwet: ten opzichte van 1990 moet de CO_2-emissie in 2030 met minimaal 49% gedaald zijn en in 2050 met 95%.

Vliegwiel voor verduurzaming

Het Noordzeekanaalgebied (NZKG) herbergt één van de grootste industriële complexen van Nederland, variërend van Tata, tot aan de voedingsmiddelenindustrie, circulaire industrie, brandstoffenoverslag en ook datacenters. Een industrie die in toenemende mate een verbinding vormt tussen internationale en regionale energiesystemen en grondstofstromen. Een groot deel van onze energie in de metropool komt namelijk uit het Noordzeekanaalgebied via elektriciteitsproductie, restwarmtelevering aan onze woningen, brandstoffen, hergebruik van afvalstromen, biomassa verwerking, enzovoort. Deze zeer diverse industrie fungeert als vliegwiel voor de verduurzaming en de internationale concurrentiepositie van de Metropoolregio Amsterdam (MRA). De industrie werkt daarmee als vliegwiel voor de duurzame transitie: indien je op de knop 'industrie' drukt, beïnvloed je het hele systeem.

In de periode tot 2030 komt circa 6 GW aan extra groene elektriciteitsproductie direct voor onze kust. Het grootste offshore windpark van Nederland staat nu figuurlijk en straks letterlijk voor de deur. Dit geeft het NZKG de kracht en het potentieel om snel grote stappen te zetten. De komst van grootschalige windenergie is essentieel voor de gestelde doelen van de industrie, helemaal gezien het feit dat diverse fossiele energiecentrales versneld worden uitgeschakeld. Aansluiting op deze windparken vormt de drijvende kracht achter veel van de vervolgstappen in de regionale energieketen.

Dankzij innovatieve technologische ontwikkelingen zijn er nieuwe mogelijkheden ontstaan om de emissie van CO_2 verder terug te dringen én als grondstof te hergebruiken. Bijvoorbeeld in combinatie met waterstof. Hiermee komen er steeds meer daadwerkelijk toepasbare opties voor een duurzame chemie, emissieloos wegtransport en schone brandstoffen voor de lucht- en zeevaart. De industrie in het NZKG speelt een cruciale rol als bron van hernieuwbare energie en leverancier van grondstoffen voor circulaire alternatieven én als gebruiker van hernieuwbare energie en duurzame grondstoffen uit de regio. Dit gebruik creëert schaalvoordelen waarvan overige sectoren kunnen profiteren. Bebouwde omgeving, mobiliteit, glastuinbouw en industrie versterken elkaar om te komen tot een duurzame metropool. Samen met de overheid en publieke partners staat de industrie voor de uitdaging om zelf de CO_2-emissies terug te dringen en tegelijkertijd de rol van 'vliegwiel' met succes te vervullen. En dus samen op weg te gaan naar een internationaal concurrerende, CO_2-neutrale en circulaire metropool. Deze aanpak kan een blauwdruk zijn voor landelijke en internationale uitdagingen; de groene showroom voor de toekomst

"Showroom voor toekomst van energie"

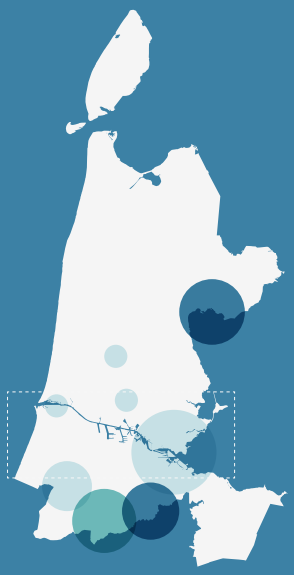

Energieverbruik Noord-Holland, 254 p/j

- **Bebouwde omgeving,** 112 p/j
- **Landbouw,** 17 p/j
- **Mobiliteit,** 64 p/j
- **Industrie,** 61 p/j

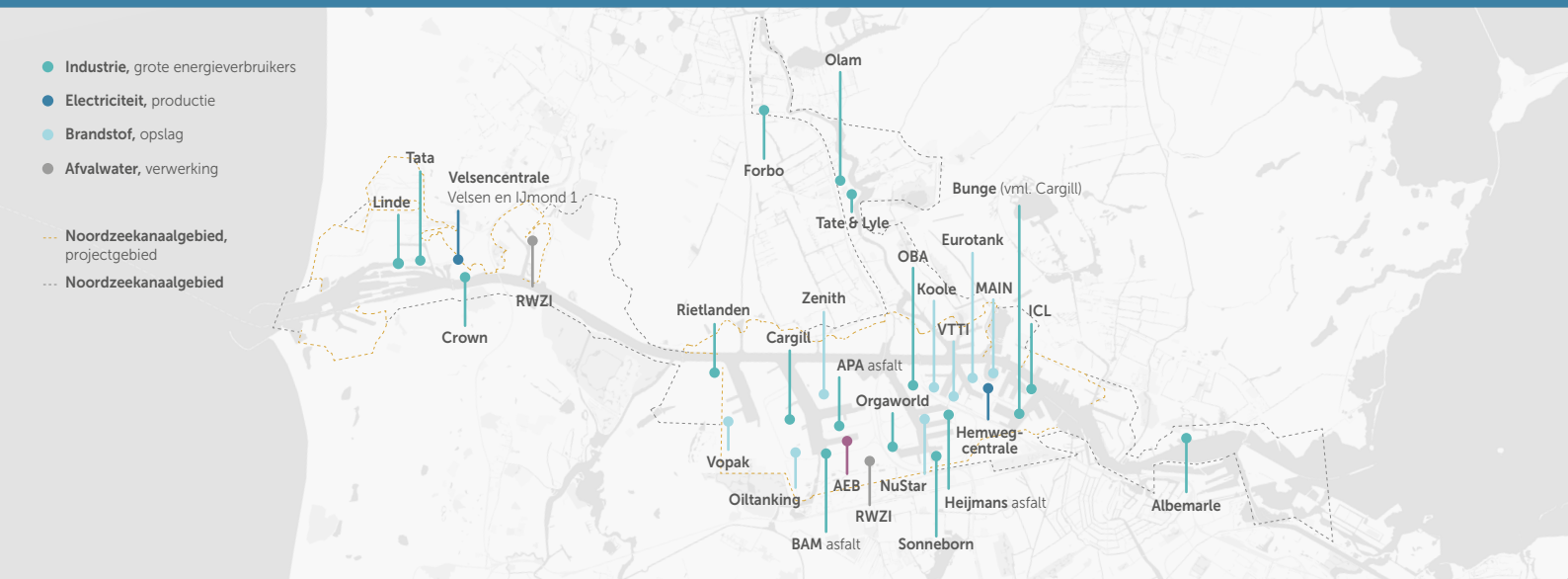

Kansen van het Noordzeekanaalgebied

Alle voorwaarden voor de duurzame transitie zijn aanwezig in het NZKG. De regio herbergt alle functies, spelers en uitdagingen die voor een succesvolle transitie nodig zijn. Maar het vraagt wel een proactieve inzet van bedrijfsleven, publieke 'infra' partners en overheden.

De regio staat voor grote opgaven. Terwijl de CO_2-emissies moeten worden teruggedrongen, groeit de bevolking en daarmee ook de bebouwing, hoeveelheid afval, het aantal vervoersbewegingen, behoefte aan arbeidsplaatsen en de energiebehoefte. Tegelijkertijd, en elkaar versterkend, trekt de regio bedrijven aan waaronder industriële spelers, variërend van start-ups tot gerenommeerde wereldspelers, en datacenters met een grote energiebehoefte. Op dit moment vormt de beschikbaarheid van voldoende elektriciteitscapaciteit al een knelpunt voor de vestiging van grootgebruikers. Als daarbij de transitie van het energieverbruik in de bebouwde omgeving, mobiliteit en industrie ('aardgasloos') wordt opgeteld is duidelijk dat er gezamenlijk hard moet worden gewerkt aan de beschikbaarheid van voldoende hernieuwbare energie in de regio (zoals wind- en zonne-energie, biogas, restwarmte, geothermie en waterstof).

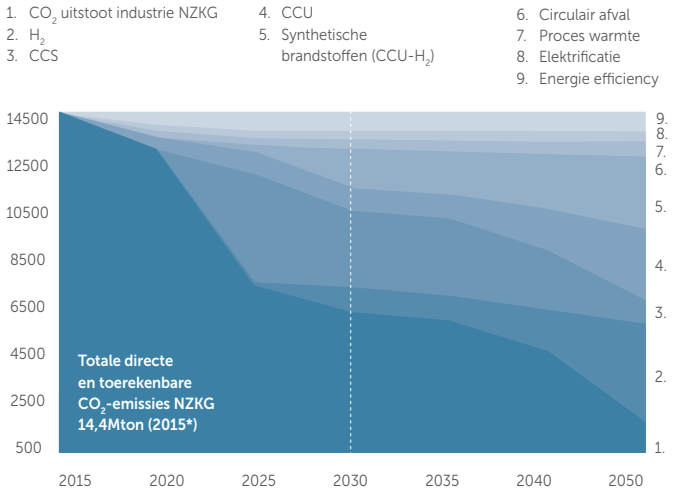

*Groei in industriële activiteiten, en daarmee CO_2 emissies, als ook reguliere energie-efficiencyverbeteringen worden verondersteld beide gemiddeld ca. 1-2% op jaar te bedragen en elkaar op te heffen. Een van de maatregelen die nu reeds in de cijfers is opgenomen is Hisarna. Deze maakt efficiënte groei van de staalproductie mogelijk waarbij het merendeel van de extra CO_2 emissie wordt afgevangen.

Pijlers voor oplossingen

In de MRA zijn ingrediënten voor oplossingen en kansen volop aanwezig:

- Sterke industriële bedrijven: binnen de MRA en specifiek het NZKG, is een lange traditie van een diverse, innovatieve en internationaal concurrerende industrie. De industriële bedrijven zijn in staat de noodzakelijke transitie als kans te benutten en willen helpen de transitie van de regio naar CO_2-neutraliteit en circulariteit te verwezenlijken.

- Innovatiekracht: niet alleen de bestaande industrie toont innovativiteit in processen en producten, het gehele economisch klimaat in de regio wordt gekenmerkt door innovatie. Kennisinstellingen die zich richten op toepasbare innovaties, een hoog aantal start-ups en scale-ups ondersteunt door 'incubators' en een hele hoge diversiteit aan bedrijvigheid op een relatief klein oppervlakte met de nodige 'kruisbestuiving' tot gevolg.

- Grote vraag naar hernieuwbare energie: de uitdaging vormt tegelijkertijd de kans. Doordat hier de vraag naar hernieuwbare energie voor de bebouwde omgeving en mobiliteit (wegtransport, scheepvaart en luchtvaart) dusdanig hoog zal zijn, biedt dit voldoende schaal om publieke infrastructuur en private productie-investeringen tot een logische keuze te maken.

- Een strategische ligging: voor de kust wordt grootschalige uitbouw van windparken voorbereid die in 2030 gerealiseerd zal zijn. Een grote Europese zeehaven met fijnmazige infrastructuur geschikt voor het grootschalig bufferen van energie (zowel voor energie van de Noordzee als importstromen) en de op- en overslag van hernieuwbare grondstoffen. Het NZKG vormt nu al een energieknooppunt met infrastructuur voor de aanlanding van gas, aardolie, productie en transport van elektriciteit en (bio-) brandstoffen. Waar nu nog fossiele energie wordt opgewekt, ligt opgeslagen of wordt getransporteerd, zal dat in de toekomst plaatsvinden met hernieuwbare stromen.

- Quality of life & goed opgeleide bevolking: de regio trekt mensen aan vanwege de hoge levensstandaard en kwaliteit van onderwijs. De kenniscentra in de regio en de vele jonge ondernemingen geven een impuls aan allerlei innovaties. Met grote spelers, uitgebreide start-up campussen en financiële centra in de directe nabijheid kan opschaling snel gerealiseerd worden. Tegelijkertijd hebben we ook werknemers met technische en ambachtelijke kwaliteiten hard nodig. De Metropoolregio Amsterdam is dan ook de sterkst groeiende regio van Nederland. Zeker voor bedrijven die met innovatieve toepassingen de transitie willen versnellen is de 'quality of life' voor de werknemers, de beschikbaarheid van uiteenlopende typen gekwalificeerde werknemers en afnemers een belangrijker factor om juist in deze regio aan de slag te gaan.

- Ambitieuze overheden, met heldere visie gericht op verduurzaming, regionale samenwerking en versterking van de internationale concurrentiepositie.

Kansen van het Noordzeekanaalgebied

Deze unieke mix brengt duurzame oplossingen dichtbij en is economisch kansrijk. Het is een impuls voor een nieuwe industrie en economie, gebouwd op duurzame energiebronnen en grondstoffen.

Daarvoor zijn fundamentele veranderingen en investeringen nodig: we moeten fossiele grondstoffen en brandstoffen verantwoord vervangen door circulaire alternatieven op basis van reststromen (waaronder CO_2) en hernieuwbare energie op basis van zon, restwarmte, biotische reststromen, geothermie, warmte-koude opslag en vooral wind op zee.

Vraag naar duurzame energie neemt sterk toe de komende jaren:

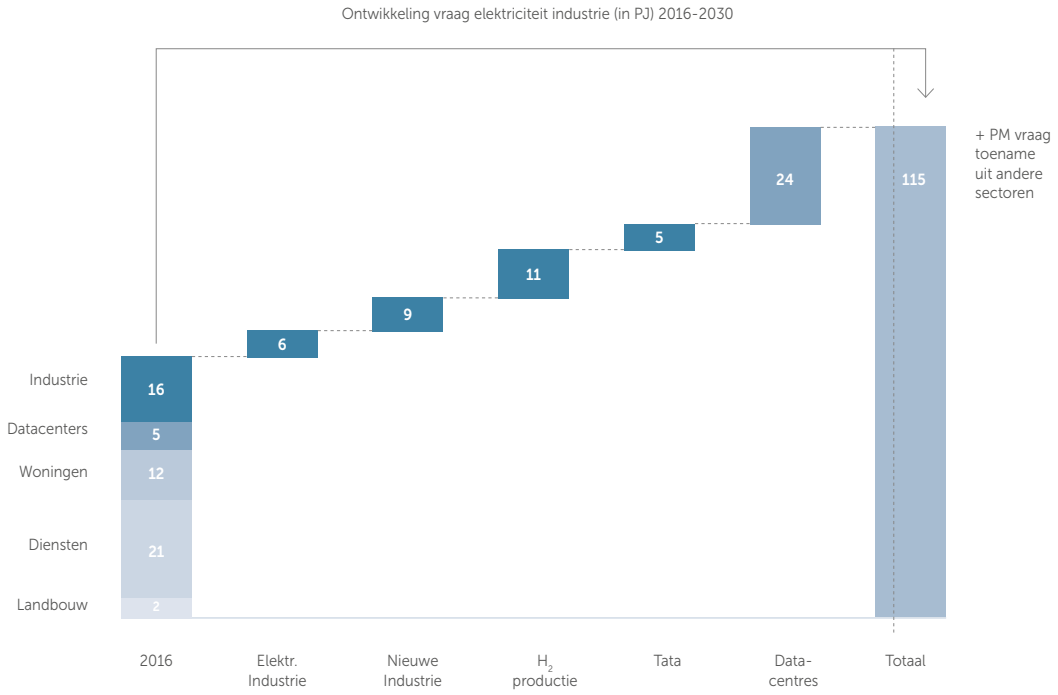

H_2 en CO_2 als alternatief voor fossiel
Uit die groene elektriciteit kan via elektrolyse waterstof (H_2) worden gemaakt. Dit is makkelijk op te slaan. Waterstof heeft bovendien de unieke eigenschap dat het zowel energiedrager is als grondstof. Van de combinatie van waterstof en CO_2 kunnen veel producten gemaakt worden die nu nog geproduceerd worden uit aardolie. Denk hierbij aan synthetische kerosine en de productie van syngas als basis voor de duurzame chemie.

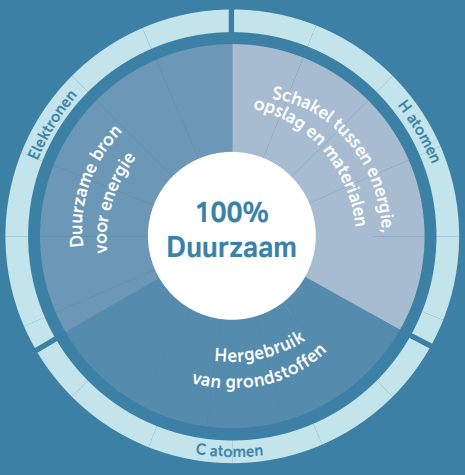

Kansen van het Noordzeekanaalgebied

Opgaven en kansen
Het Noordzeekanaalgebied is het gebied om te bewijzen dat het kán: klimaatdoelen halen, reststromen hergebruiken én de economie en werkgelegenheid werkelijk duurzaam laten groeien. We willen kansen op synergie benutten door voort te bouwen op elementen die verweven zijn met het gebied:

- In 2030 komt het grootste deel van de Nederlandse elektriciteitsopwekking van windmolens in de Noordzee. Hiervoor bouwen we de komende jaren nieuwe offshore windparken. De energie van deze parken kan aan land worden gebruikt of opgeslagen in de haven, bijvoorbeeld in de vorm van waterstof. Deze waterstof kan op veel manieren worden toegepast: voor de mobiliteit, als basis voor de productie van schone brandstoffen voor zee- en luchtvaart, voor circulaire chemie én als seizoensonafhankelijke buffer voor onze energiebehoeften. Daarvoor is H_2- infrastructuur randvoorwaardelijk.
- CO_2 is zeer geschikt voor de circulaire productie van nieuwe materialen en brandstoffen. Onder andere Tata Steel, AKZO Nobel, HVC, AEB Amsterdam en Greenport Aalsmeer spelen een belangrijke rol in het afvangen, opslaan en hergebruik van CO_2 als grondstof. Daarvoor is de aanleg van CO_2-infrastructuur nodig.
- Deze nieuwe infrastructuur vormt een vliegwiel voor innovatie. Het NZKG wordt hiermee aantrekkelijker voor innovatieve partijen met oplossingen voor CO_2-reductie en circulaire productieprocessen.
- De regio wil zo spoedig mogelijk overschakelen op duurzame energiebronnen om mogelijk al in 2030 aardgasvrij te zijn en vervoer emissieloos te maken. Dit vergt een enorme transformatie van ons regionale energiesysteem naar elektriciteit, restwarmte, groen gas en H_2 toepassingen. Dit vraagt om een ingrijpende aanpassingen aan het elektriciteitsnet en uitbreiding van het warmtenet. Hierdoor wordt duurzame industrie en de bebouwde omgeving nog beter verbonden en synergiën benut.

Wereldspelers en plug-and-play-infra zijn de vliegwielen voor nieuwe waardeketens en verduurzaming

We versterken de regio

- Metropool aardgasvrij
- Vervoer emissieloos
- Afval is grondstof
- Duurzame energiebronnen

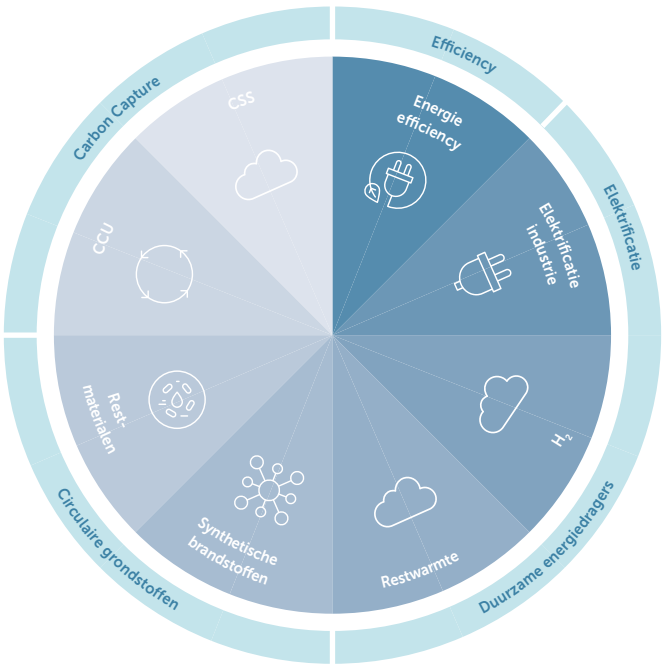

En bedienen de wereld

- Duurzame brandstoffen
- Circulaire industrie
- Duurzame datacenters

1. **Industrie:**
   Business & innovatie
2. **Publieke partners:**
   'Plug-and-play' H_2, warmte, Electra, gas en CO_2 infra
3. **Overheden:**
   Leefomgeving, investeringsklimaat, ruimte & regelgeving

Transitieprogramma naar een CO_2-neutrale industrie

Voor het realiseren van de duurzame ambities voor het NZKG hebben we de industrie, infrastructuur en overheid hard nodig. Welke stappen moeten we zetten en wat zijn de randvoorwaarden? We willen daar samen de schouders onder zetten, ieder vanuit zijn eigen kracht.

Het NZKG wil een bijdrage leveren aan de realisatie van circulaire economie en klimaatneutrale samenleving. Tegelijk willen we onze internationale concurrentiepositie verbeteren en willen de individuele bedrijven marktkansen benutten. De directe uitstoot van de industrie in het NZKG bedraagt 14,4 megaton[1] (Mton) CO_2.

Afgesproken doelen zijn halvering in 2030 van de huidige jaarlijkse CO_2-uitstoot van 14,4 megaton en in 2050 hergebruik van vrijwel alle grondstoffen en minimalisering van de CO_2-uitstoot. We zien de industrie als basis voor een nieuw systeem voor de metropool. Wat nodig is voor vermindering van CO_2-uitstoot en hergebruik van producten en grondstoffen, is tegelijk de basis voor deze nieuwe economie. Door circulaire processen in te richten, speelt de industrie een cruciale rol. De kritieke bouwstenen hiervoor zijn CO_2 en waterstof.

[1] Directe emissies industrie NZKG 8,6Mton en elektriciteitscentrales Velsen 5,8Mton = 14,4Mton. Elektriciteitscentrale Hemweg (4Mton) is onderdeel tafel elektriciteit.

Dat doen we programmatisch bijvoorbeeld op basis van onderstaande uitdagingen:

1. Metropool aardgasvrij:
Via de productie van groen gas en (rest)warmte draagt de industrie (met datacenters) bij aan aardgasvrije HVAC (heating, ventilatie en airconditioning) -oplossingen op weg naar een aardgasvrije metropool in 2040.

2. Vervoer emissieloos:
Distributiesystemen voor transport en mobiliteit, met in 2030 een laadinfrastructuur voor waterstof- en elektrisch rijden. Distributie van emissievrije (synthetische) brandstoffen voor zwaar vrachtverkeer, zeevaart en luchtvaart.

3. Afval als grondstof:
Afvalstromen uit de regio worden gescheiden en geschikt gemaakt voor hergebruik als hoogwaardige grondstof in de industrie. Ook CO_2 wordt afgevangen en hergebruikt.

4. Benutten duurzame energiebronnen:
Aanlanding en draaischijf van hernieuwbare elektriciteit en groene waterstof. Een offshore cluster verricht installatie en onderhoud van offshore windenergie uit de Noordzee. Kansen voor hoge temperatuurgeothermie en overige hernieuwbare bronnen.

5. Duurzame brandstoffen:
Synthetische brandstoffen worden in de regio geproduceerd, op- en overgeslagen en verhandeld.

6. Circulaire industrie:
Industrie wordt onderdeel van het circulaire systeem en levert duurzame producten en hoogwaardige technologie aan de wereldmarkt.

7. Duurzame datacenters:
Amsterdam en Noord-Holland zijn hét Europese knooppunt voor duurzame datacenters.

Transitieprogramma naar een CO_2-neutrale industrie

Onze belangrijkste initiatieven die momenteel in beeld zijn, richten zich op de productie van waterstof, synthetische brandstoffen, syngas als basisgrondstof voor de chemie, energiebesparing en elektrificatie. De industrie is verantwoordelijk voor het optuigen ervan. Net- en havenbedrijven moeten de "plug-and-play"-infrastructuur voor de distributie van waterstof, elektra en hoogwaardige CCS/CCU-infrastructuur inrichten, zodat ook toekomstige innovaties en start-ups hier snel op kunnen inspelen. Hiermee worden ook de randvoorwaarden gecreëerd die nodig zijn om in de toekomst nieuwe projecten te initiëren die we misschien nu nog niet eens kunnen inbeelden. De technische ontwikkelingen gaan immers snel en met goede infrastructuren kan de toepasbaarheid in de regio worden versneld.

Groene waterstofproductie
Eén van de pilotprojecten betreft de productie van groene waterstof. Met dit basisbestanddeel worden synthetische brandstoffen gemaakt voor de scheep- en luchtvaart (synthetische kerosine). Het tweede project is de productie van syngas (synthetisch groen gas) voor mobiliteit en de gebouwde omgeving. De waterstofprojecten hebben prioriteit vanwege hun hoge opbrengst in de beperking van CO_2-uitstoot en hun brede toepassingsmogelijkheden voor zowel energie als ook circulaire chemie. Daarom bouwen we Nederlands grootste groene waterstoffabriek: een 100 MW-elektrolyse-faciliteit. Deze wordt gevoed door wind op zee en kan worden opgeschaald naar 1 GW in 2030 tot mogelijk zelfs 5 GW in 2050. Dit vormt het uitgangspunt voor de productie van syngas – de basisgrondstof voor een duurzame chemie.

Afval = Grondstof
Hergebruik van grondstoffen en materialen maakt het mogelijk om slimmer om te gaan met ons afval en bespaart daarmee ontginning van nieuwe grondstoffen (en leidt dus ook tot CO_2 reductie). We richten ons op grootschalig recyclen van plastics en op het hergebruik van biologisch afvalstromen (m.b.v. bioraffinage).

Carbon capture-infrastructuur
Het derde initiatief betreft het afvangen en hergebruiken van CO_2: carbon capture. De CO_2 uit de fabrieken van Tata Steel en AEB Amsterdam wordt afgevangen en kan als grondstof dienen voor schone energie, of kan via pijpleidingen worden afgenomen door bijvoorbeeld producenten van groen gas of tuinders.

Na het afvangen zijn er twee mogelijkheden: CCS (carbon capture storage) en CCU (carbon capture usage). We vangen zoveel mogelijk CO_2 af. Omdat de afzetmarkt voor CO_2 nog klein is, kiezen wij voorlopig voor tijdelijke CCS in lege gasvelden in de Noordzee. Zodra de infrastructuur staat en de markt voor CO_2-hergebruik op stoom komt, optimaliseren we echter naar CCU. Daar zit wat ons betreft de echte toekomst.

Waterstofinfrastructuur
Grootschalige opslag van energie in de vorm van elektronen is moeilijk. Voor lange afstanden en seizoen overbruggingen zijn daarom moleculaire vormen van energie nodig. De uiteindelijke energiemix moet bestaan uit een combinatie van elektriciteit en synthetische brandstoffen (op basis van koolstof- en waterstofmoleculen). Een hoogwaardige waterstofinfrastructuur die IJmuiden met Amsterdam verbindt en aansluit op een landelijke infrastructuur, is daarbij cruciaal.

Geen Gronings aardgas meer
Veel grotere en ook kleinere ondernemingen variërend van voedingsmiddelenindustrie tot elektriciteitsproductie, nemen afscheid van Gronings gas. De omschakeling naar elektrificatie, warmte boilers en waterstof vraagt een versterking van het elektriciteitsnet en aanpassing van de warmte- en gasinfrastructuur.

Hoofdstuk 3

Dit is er nodig

De industrie in het NZKG wil de technologische en economische kansen benutten en daarmee vliegwiel zijn voor een duurzame regio. Met een gezamenlijke aanpak van de klimaatproblematiek en de best practices die daaruit ontstaan, versterken we onze concurrentiepositie en blijven we een zeer aantrekkelijke regio om in te wonen, werken en investeren.

Voor een CO_2-neutraal en circulair systeem zijn lef en leiderschap nodig. Industrie, publieke partners en overheid zijn afhankelijk van elkaar voor investeringen in technologie, infrastructuur en regelgeving. Publieke partners willen investeren in nieuwe infrastructuur als zeker is dat de industrie deze gebruikt. De industrie investeert in nieuwe technologie en capaciteit als er vertrouwen is in de tijdige beschikbaarheid van infrastructuur en regelgeving. De overheid ontwikkelt regelgeving als er vertrouwen is in maatschappelijk draagvlak.

De oplossing? Een gezamenlijke planning van transitiepaden, die de samenhang van publieke én private investeringen, regelgeving en tijdspaden duidelijk maakt. Daarnaast moet verantwoord worden geanticipeerd met nieuwe regelgeving en no-regret-investeringen in de infrastructuur, onafhankelijk van transitiepaden.

No-regret-infrastructuur

De omvang en ligging van het industriële cluster in het NZKG maken dat het behoort tot één van de kernregio's van deze transitie. Daarnaast zijn naar de toekomst toe – met alle onzekerheden van dien – een paar infrastructuren onontbeerlijk: CO_2, H2, elektriciteit.

Om het hergebruik van CO_2 (CCU) te realiseren, is carbon capture-infrastructuur nodig. Denk aan een pijplijn om CO_2 van Tata Steel en AEB naar tuinbouwbedrijven te pompen en op termijn naar nieuwe chemische installaties gevoed door syngas. Ook is een waterstofinfrastructuur noodzakelijk, zoals een leiding om waterstof naar oliebedrijven in het havengebied te transporteren. Een verzwaring van de elektra-infrastructuur is daarnaast nodig voor datacenters, productie van waterstof en voor elektrificatie van de groeiende industrie. We verwachten dat de vraag naar elektriciteit vanuit de industrie in 2030 is toegenomen met 55 PJ (Peta joule), exclusief de groeiende vraag vanuit andere sectoren. Windparken in de Noordzee kunnen helpen om aan de toenemende vraag te voldoen.

Steun overheden

Meerdere initiatieven zijn rendabel, maar veel nu ook nog niet. De techniek is beschikbaar, maar de kosten zijn vaak nog hoog. Ook regelgeving kan nog belemmerend werken, evenals vergunningverlening die hergebruik van reststromen stimuleert. Ook zullen we de ruimtelijke inbedding en milieueffecten snel moeten organiseren. In het NZKG gaan we met steun van de landelijke overheid deze transitie rendabel mogelijk maken.

Conclusie

Dat het klimaat verandert, raakt ons ook dichtbij. Het veranderlijke weer - zware regenbuien afgewisseld met droogte - merken we inmiddels dagelijks. Juist in het NZKG, waar een groot deel ver onder de zeespiegel ligt, zijn we kwetsbaar. De noodzaak van een gezamenlijke aanpak is daarom groot.

Het Noordzeekanaalgebied onderscheidt zich door een combinatie van elementen. Het NZKG heeft wereldspelers in sterke sectoren, innovatiekracht dankzij kennisinstellingen en kennisintensieve bedrijven, een grote luchthaven nabij, uitzicht op offshore windparken en bedrijvigheid gericht op een biobased en circulaire economie. De uitgangspositie is sterk.

CO_2-reductie als vliegwiel

De noodzaak om CO_2 te reduceren leidt tot creativiteit en vernieuwing. Te beginnen bij vermindering van gebruik van fossiele brandstoffen en eindigend bij complexe procesinnovaties met hoogwaardig hergebruik van grondstoffen. Ondernemingen maken hun eigen afwegingen waar de schaarse gelden in te investeren: energiebesparing, elektrificatie, herinrichting van processen en het afvangen van CO_2. Ze investeren tevens in nieuwe technologieën van waterstofproductie, tot hergebruik van plastics. Spannend en uitdagend waarmee we het uiterste vragen van mensen en ondernemingen. De technische mogelijkheden liggen binnen handbereik, de marktpotentie ligt aan de horizon.

Tien jaar geleden was wind op zee nog onbetaalbaar, nu staan we op het punt dat windparken subsidievrij gebouwd kunnen worden. Die horizon is dus dichterbij dan we wellicht denken.

Sterke concurrentiepositie

Het bedrijfsleven wil samen met publieke partners vooroplopen in deze duurzame transitie.
Het NZKG is de ideale omgeving om duurzame én economisch aantrekkelijke initiatieven te testen. Als het hier werkt, kan het overal. De industrie speelt een cruciale rol in het succes van deze initiatieven, maar kan het niet alleen. Daarbij zijn de rentabiliteit van projecten, een tijdige beschikbaarheid van voldoende energie-infrastructuur en een ondersteunende overheid vanzelfsprekende randvoorwaarden. Dat maakt snelle opschaling van innovatieve projecten mogelijk, waarmee op termijn ook start-ups en scale-ups profiteren van een gerichte aanpak van infrastructuur voor CO_2-emissie.

Samen sterk, iedereen nodig

Om deze omvangrijke, uitdagende en complexe opgave waar te maken is iedereen uitgenodigd. Iedereen op zijn of haar plaats in een bedrijf, publieke onderneming of bij de overheid. Dat is én nodig voor het resultaat én maakt samenwerken voor een doel de sleutel tot veel voldoening en succes; de levende spaken vormen het vliegwiel voor duurzame toekomst van de Metropoolregio Amsterdam.

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (**editie 18 - 28 augustus 2018)**

Geachte Raadsleden en Statenleden van de Metropoolregio Amsterdam,

Met deze maandelijkse brief informeren wij u graag in het kort over actuele ontwikkelingen van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam (MRA).

Het maandelijkse Bericht wordt ook gearchiveerd op de MRA-website.

Nieuws uit de Metropoolregio Amsterdam

- Startup in Residence uitgerold in Metropoolregio Amsterdam
- De nieuwe Omgevingswet vraagt om 'anders denken'
- Groter deel bedrijventerreinen MRA is toekomstbestendig

Begin september: Uitnodiging en programma MRA Congres 19 oktober 2018 in Hilversum
Via uw griffier ontvangt u een begin september een uitnodiging voor het MRA Congres met daarin het programma en hoe u zich kan aanmelden.
Het congres vindt plaats in evenementenlocatie Gooiland in Hilversum op vrijdag 19 oktober van 11.00 tot 16.30 uur. Noteer de datum vast in uw agenda!

Begin juli is de 'save the date' (bijgevoegd) voor het tweejaarlijkse MRA Congres via de griffie(r) naar u verzonden.

Bijeenkomsten in de deelregio's in de opmaat naar het MRA Congres
In de aanloop tot het MRA Congres worden in verschillende deelregio's bijeenkomsten gehouden met bestuurders en raads- en Statenleden. Iedere deelregio heeft een eigen opzet en behandelt onderwerpen die voor hen belangrijk zijn.:

19 september - Zaanstreek-Waterland
20 september - Zuid-Kennemerland
24 september - Gooi en Vechtstreek
9 oktober - IJmond
12 oktober - Amstelland en Meerlanden

Concept MRA Werkplan en Begroting 2019
De Regiegroep van 10 oktober a.s. bespreekt het concept van het MRA Werkplan / Begroting en stelt deze vast. Voor de zomervakantie is het concept namens de MRA Agendacommissie via de griffiers aan de Raads- en Statenleden aangeboden.

Geüpdatete 45 actiepuntenlijst, de MRA Agenda en MRA Brochure
De geüpdatete versie van de MRA Agenda kunt u downloaden via de MRA-website. Dat geldt ook voor de laatste update van de 45 actiepunten (13 juli 2018).

Bestuurders in de MRA Platforms
De MRA telt drie platforms: Ruimte, Economie, Mobiliteit. Deze zijn samengesteld uit wethouders en gedeputeerden. Onder het platform Ruimte vallen de portefeuillehoudersoverleggen Wonen, Duurzaamheid en Landschap. Na de recente gemeenteraadsverkiezingen zijn er enkele mutaties binnen de platforms en de portefeuillehoudersoverleggen. Wie in welk platform zit, is vermeld op de MRA-website.

Middels deze brief hopen wij u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd.
Het volgende 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' verschijnt eind volgende maand.

Met vriendelijke groet,

Rijk van Ark
Directeur MRA Bureau

*) De 36 deelnemers van de MRA zijn de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn, Amsterdam, Almere, Lelystad, Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp, Wijdemeren, Beverwijk, Heemskerk, Uitgeest, Velsen, Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Zandvoort, de provincies Noord-Holland en Flevoland, en de Vervoerregio Amsterdam.

**) De 7 regio's zijn: Almere-Lelystad, Amstelland-Meerlanden, Amsterdam, Gooi en Vechtstreek, IJmond, Zaanstreek-Waterland en Zuid-Kennemerland.

Dit digitale 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' verschijnt maandelijks, met uitzondering van de zomermaanden.

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt

Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 29 AUG. 2018

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
dhr J.W. Mollema
BEL/BS

Telefoonnummer +31235144297
mollemajw@noord-holland.nl

Verzenddatum
29 AUG. 2018

Kenmerk
1100288/1112600

Uw kenmerk

Betreft: Voorstellen regiodeals in Noord-Holland

Geachte leden,

De minister van LNV heeft een bedrag van 950 miljoen beschikbaar gesteld voor regionale opgaven. Een deel van deze middelen is bestemd voor zes grote opgaven die in het regeerakkoord worden genoemd. De resterende gelden (circa 450 miljoen) komen in de vorm van regiodeals beschikbaar voor andere regionale opgaven. Begin juni is de Tweede Kamer geïnformeerd over de criteria waaraan de regiodeals moeten voldoen. De sluitingsdatum voor de eerste tranche van de regiodeals is 1 september 2018.

Op 17 juli jl. hebben wij u geïnformeerd over de regiodeals die in overleg met de provincie voorbereid worden. Op dat moment waren er drie voorstellen die goed aansloten bij ons collegeakkoord en voor de deadline ingediend konden worden, namelijk *Haven Den Helder*, *Energy & Health Campus Petten* en *Waddenzee & Texel*.

In deze brief willen wij u op de hoogte stellen van de voortgang van deze initiatieven en de stand van zaken rond andere kansrijke voorstellen die tijdens het reces zijn verkend.

De aanvragen voor *Haven Den Helder* en *Energy & Health Campus Petten* zijn uitgewerkt en worden zoals gepland voor 1 september ingediend. Het voorstel *Wadden en Texel* is echter aangehouden door de provincie Groningen, die als penvoerder voor dit project optreedt. Zodra er meer duidelijkheid is over de verdere voortgang, zullen wij u hierover informeren.

Daarnaast zijn er tijdens het zomerreces nog twee voorstellen uitgewerkt en met de provincie afgestemd:

1. ZaanIJ
2. Media Valley

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Deze voorstellen sluiten goed aan op onze provinciale doelstellingen en kunnen voor de deadline van 1 september 2018 ingediend worden. We hebben daarom besloten ook deze aanvragen te ondersteunen. Hieronder geven we een korte toelichting op deze initiatieven.

Regiodeal ZaanIJ

De regiodeal Zaan IJ wordt getrokken door de gemeenten Zaanstad en Amsterdam. Oostzaan en de provincie Noord-Holland zijn bij de voorbereiding betrokken. Verder is er een triple helix samenwerking met bedrijfsleven, ontwikkelaars, bewonersorganisaties, corporaties, onderwijs en andere maatschappelijke partners. De regiodeal sluit aan op de MRA Actieagenda.

Het gebied ligt op het grensvlak van de gemeenten Zaanstad, Oostzaan en Amsterdam. Concreet gaat het om de Achtersluispolder, transformatiegebieden in Amsterdam Noord die deel uitmaken van gebiedsontwikkeling ZaanIJ, de wijken Poelenburg en Peldersveld in Zaanstad, Tuindorp Oostzaan en Molenwijk in Amsterdam Noord en het dorp Oostzaan, inclusief het omliggend landelijk gebied.

De Metropoolregio Amsterdam kent een sterke economische groei, maar een deel van de inwoners vindt nog onvoldoende aansluiting. Er dreigt een metropool met twee snelheden te ontstaan. Dit proces is onder meer zichtbaar in Zaandam en Amsterdam-Noord, met veel dynamiek langs het waterfront van Zaan en IJ, terwijl soms letterlijk aan de overkant van de weg oude volksbuurten te vinden zijn die sterk in zichzelf gekeerd zijn en die grote sociaal-fysieke en sociaaleconomische opgaven kennen.

De inzet van de regiodeal is om bestaande wijken beter te verbinden met de regio via gerichte investeringen in het gebied. Doel is het verbeteren van de leefkwaliteit en het verbeteren van gezondheid via investeringen in recreatieve en groenblauwe verbindingen en voorzieningen, en het vergroten de ontplooiingskansen voor kinderen en jongeren in de wijken door onderwijs en scholing. Concreet wordt gedacht aan de volgende investeringen:

- Aanleg recreatieve fietsverbinding 'Van Dam tot Dam'
- Investering in recreatief-educatieve voorzieningen bij de Noorder IJplas
- Investeringen in groenblauwe verbindingen en kwaliteiten in de wijken en het omliggend gebied
- Investering in nieuw Huis van de Wijk voor Poelenburg
- Impuls aanpak sociaal domein in de wijken, gericht op jongeren (opvoeding, onderwijs, werk)

De totale kosten worden geraamd op 44 miljoen. Aan het Rijk wordt een bijdrage gevraagd van 15 miljoen. Het resterende bedrag zou uit de regio zelf moeten komen.

Regiodeal Media Valley

De gemeente Hilversum is namens de regio Gooi en Vecht initiatiefnemer van het programma Media Valley. Het doel is behoud en versterking van het mediacluster. De vallei staat voor de as Amsterdam - Hilversum - Utrecht. Speerpunt is behoud van expertise en werkgelegenheid in de regio Gooi en Vechtstreek, met Hilversum als

media hot spot en Amsterdam en Utrecht als belangrijke broedplaatsen voor de creatieve industrie. Andere doelen zijn het behoud van onafhankelijke mediavoorziening, media-wijsheid en media-identiteit in en van Nederland.

Het probleem is dat nieuwe mediabedrijven, creatieve industrie, MediaTech-bedrijven en jong talent niet meer automatisch kiezen voor Hilversum als werkplek. Ook huurders vertrekken steeds vaker van het Media Park. Er is sprake van urgentie: als men niets doet, raakt het Media Park achterop en verliezen Hilversum en de regio Gooi en Vechtstreek een essentiële economische motor. De recente bezuiniging van 62 miljoen euro op de publieke omroep benadrukt deze urgentie.

De regio wil het tij keren en heeft de ambitie om een gezamenlijke media-agenda en een uitvoeringsstrategie op te stellen. Om dit proces in goede banen te leiden, is regie nodig en het plan is om dit met clustermanagement op te pakken. Het Media Park wordt getransformeerd naar een Media Campus. Bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen worden betrokken bij de uitvoering van deze regiodeal (triple helix). De belangrijkste uitgangspunten zijn:

1. De Media Campus wordt een toekomstbestendig landelijke media-hub.
2. Hilversum, de regio Gooi en Vechtstreek en de Metropoolregio hebben baat bij een vitaal en toekomstbestendige Media Valley, een noodzakelijke impuls voor de economische ontwikkeling en de werkgelegenheid.
3. Kern van de activiteiten is sturing geven aan aantrekkelijke clusters van mediabedrijven, toeleveranciers, overheid, onderzoek en onderwijs (triple helix).

Bedrijven en organisaties uit de Economic Board Utrecht en Economic Board Amsterdam zijn positief over het voorstel voor Media Valley, en diverse mediabedrijven hebben hun steun uitgesproken.

De totale investeringsimpuls bedraagt 25 miljoen euro. Het Rijk wordt om een bijdrage van 10 miljoen euro gevraagd. De resterende middelen moeten door regionale partijen opgebracht worden.

Vervolgproces

De aanvragen voor de eerste tranche worden voor 1 september 2018 ingediend. Het indienen van de aanvragen is een eerste stap in een lang proces. Na indiening worden de voorstellen in overleg met de betrokken ministeries en de regionale partners verder uitgewerkt. Er is dus nog ruimte om plannen aan te passen of nieuwe elementen toe te voegen. In deze fase zal waarschijnlijk ook al een aantal initiatieven afvallen.

Vervolgens besluit het Rijk in het najaar op basis van de uitgewerkte voorstellen welke regiodeals daadwerkelijk gehonoreerd worden. De verwachting is dat deze deals in het najaar van 2018 of het voorjaar van 2019 worden ondertekend.

De uiteindelijke vorm, inhoud en begroting van de regiodeals worden dus pas eind 2018 bepaald. Op dat moment moeten alle betrokken partners een definitief besluit nemen over de regiodeal. Dan volgt ook besluitvorming over de samenwerkingsovereenkomst en (mogelijke) provinciale cofinanciering.

Wij zullen u tijdens dit vervolgproces vanzelfsprekend informeren over de voortgang en de verdere uitwerking van de regiodeals.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 20 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw L.M. van Bakel
BU/BSP

Telefoonnummer +31235143161
bakell@noord-holland.nl

Verzenddatum
20 JULI 2018

Kenmerk
1080662/1085281

Uw kenmerk

Betreft: Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur Noord-Holland

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis: vaststelling van de Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur Noord-Holland.

Uitwerkingsnota voor alle provinciale groenzones
Weg, vaarweg en landschap zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en voortdurend in ontwikkeling. We beleven het landschap vanaf de (vaar)weg en vanuit het landschap zien we de (vaar)weg. Veiligheid is, wettelijk gezien, het belangrijkste aspect voor bermen langs provinciale wegen. De groene zones langs wegen en vaarwegen (bermen en bomen, oevers en bosschages) geven echter kansen om méér te doen. Voor het landschap, de cultuurhistorie, de ecologie, het milieu. De provincie geeft met de Uitwerkingsnota voor provinciale (vaar)wegen een richtlijn voor de (toekomstige) inrichting van haar groenzones.

Doel Uitwerkingsnota: leidraad voor inrichting bermen
Hoe moeten we onze groenzones inrichten? De Provincie heeft vastgesteld beleid van heel diverse aard en dat is mede van toepassing op ons eigen areaal. Beleidsnota's zijn meestal te abstract als leidraad voor de inrichting van een concrete groenzone. Bovendien sluiten beleidswensen niet altijd op elkaar aan of dienen tegenstrijdige belangen. De provincie wil met deze uitwerkingsnota het eigen beleid integraal toepassen op haar groenzones en hiermee de stap zetten naar onderbouwde inrichtingsrichtlijnen. Daarmee biedt het een onderlegger aan onderhoudsaannemers en projectleiders, maar ook aan gemeente of waterschap.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Voor de Uitwerkingsnota heeft een brede werkgroep van de Provincie, bestaande uit vertegenwoordigers van de betrokken beleidsafdelingen, samen met de opstellers van het plan, bureau Bosch Slabbers, per traject een integrale afweging gemaakt. Er was aandacht voor landschapskwaliteiten, herkenbaarheid van cultuurhistorische waarden, ecologisch functioneren, borging van biodiversiteit, ontsnippering (flora en fauna), veiligheid voor weggebruikers en een duurzame en gezonde leefomgeving. Een conceptversie is besproken met vertegenwoordigers van belanghebbende gemeenten en waterschappen.

De reikwijdte van deze nota beperkt zich tot de eigendommen van de provincie Noord-Holland en die behoren tot of grenzen aan de provinciale wegen en/of vaarwegen.

Wat bevat de Uitwerkingsnota *niet*?
Bij deze nota is *geen* rekening gehouden met kabels en leidingen, de beschikbare ruimte (deze is grofweg meegenomen, maar niet tot op de meter), mogelijk toekomstige beschikbare ruimte, bewonerswensen/inspraak, toekomstige ontwikkelingen (het is een uitwerking voor bestaand areaal) en specifieke plaatselijke bodemopbouw. Evenmin kan het anticiperen op beleidswijzigingen. De beoogde looptijd van dit document is 10 jaar. Omdat beleidsdocumenten in zo'n periode nu eenmaal wijzigen, zullen wij in het najaar van 2018 een eerste oplegnotitie opstellen en deze periodiek actualiseren. In deze oplegnotitie zullen wij informatie geven over de beleidswijzigingen die tot dat moment hebben plaats gevonden en mogelijk van invloed kunnen zijn op de nota.

Toepassing in de praktijk
Kleinschalige beslissingen in het onderhoud -een boom wel of niet vervangen- zullen nu vaak direct in de uitvoering aan de hand van dit document genomen kunnen worden. Voor grootschaliger wijzigingen zal in de uitwerking in projecten eerst meer in detail worden gekeken of het aangegeven beeld ook werkelijk gerealiseerd kan worden. Per project dient het op basis van het beleid geschetste beeld verder te worden uitgewerkt; op dat moment zal gecommuniceerd worden met betrokken overheden en met de omgeving.

Het document zelf
Naast het Algemeen Deel is per gebiedscontractregio een aparte Uitwerkingsnota opgesteld.
De Uitwerkingsnota bestaat uit 8 onderdelen:

1. Uitwerkingsnota Groenzones Provinciale Infrastructuur Noord-Holland Algemeen Deel
2. Landschapsvisie provinciale wegen en vaarwegen Kop van Noord-Holland
3. Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur Alkmaar e.o.
4. Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur West Friesland
5. Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur Zuid Kennemerland- IJmond
6. Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur Zaanstreek-Waterland
7. Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur Noord-Holland Zuid
8. Uitwerkingsnota groenzones provinciale infrastructuur Gooi- en Vechtstreek

In de Kaderbrief 2019 is voor dit onderwerp een voorstel ingediend voor E 350.000,-- per jaar tot en met 2022 voor de verbetering van de landschappelijke/ecologische inpassing van circa 2 (vaar)wegen per jaar op basis van deze Nota.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.C. van der Hoek

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
S. Ruijs
BEL/OMB

Doorkiesnummer +31235143775
ruijss@noord-holland.nl

INGEKOMEN - 4 JULI 2018

Betreft: Beantwoording openstaande vragen uit de vergaderingen van de commissies Ruimte en Wonen en Natuur Landbouw Milieu en Water van 25 juni 2018

Verzenddatum
- 4 JULI 2018

Kenmerk
1076408/1098308

Uw kenmerk

Geachte leden,

Tijdens de vergadering van de Statencommissies R&W en NLWM van 25 juni 2018 is bij de behandeling de ontwerpwijziging PRV met betrekking tot NNN, strandzonering en kleinschalige ontwikkeling toegezegd schriftelijk terug te komen op een aantal vragen zoals gesteld in de commissies.

Ontwerpwijziging artikel 19

Vraag 1 (gesteld in de commissie NLWM)
Wat betekent het begrip "stilte" bij het realiseren van percelen vochtig hooiland?

Antwoord 1
Vochtige hooilanden zijn botanisch van grote waarde, maar vormen leefgebied van o.a. kemphaan, watersnip, zomertaling en paapje. Dit zijn relatief stille gebieden.

Vraag 2 (gesteld in de commissie R&W)
Biedt de vastlegging van de Wezenlijke Kenmerken en Waarden (WKW) in de PRV (en nader onderzoek ter plekke) niet al voldoende handvatten voor initiatiefnemers, gemeenten en rechter, om te kunnen beoordelen of initiatieven in de NNN daar wel of niet in (zouden) passen? Mijn aanname is dat het juridisch niet nodig is om, daarnaast, de gemeenten volledige vrijheid te geven in het bepalen van de bestemming van de desbetreffende NNN-gebieden. Als deze aanname niet zou kloppen, hoor ik graag hoe dat juridisch wordt beargumenteerd.

Antwoord 2
Het initiatief om aan de slag te gaan met het wijzigen van artikel 19 van de PRV en het opstellen van goede beschrijvingen van de wezenlijke

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
Haarlem [2012 DE]
www.noord-holland.nl

kenmerken en waarden (WKW) voor het gehele NNN is genomen om ruimtelijke initiatieven beter te kunnen beoordelen, ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan en gewenste ontwikkelingen te ondersteunen. Om gewenste ontwikkelingen, zoals recreatieve activiteiten in recreatieschappen, mogelijk te maken is het juridisch gezien noodzakelijk om geen verplichte enkelbestemming natuur meer voor te schrijven.

Gemeenten moeten namelijk bij het opstellen van bestemmingplannen gebruikmaken van de "Standaard Vergelijkbare Bestemmingsplannen". Volgens deze standaard passen recreatieve activiteiten niet onder de enkelbestemming natuur. In het geval van een verplichte enkelbestemming natuur kunnen gewenste recreatieve activiteiten, die gelet op de WKW zonder bezwaren kunnen worden toegestaan, geen doorgang vinden.

De gemeenten hebben overigens geen volledige vrijheid in het bepalen van de bestemming. De vrijheid wordt immers ingeperkt door de eerste drie leden van het gewijzigde artikel 19. Zo wordt in het eerste lid voorgeschreven dat een bestemmingsplan voor NNN-gebieden strekt tot de bescherming, instandhouding en ontwikkeling van de WKW. In het tweede lid is voorts bepaald dat voor deze gebieden regels moeten worden gesteld in het belang van de bescherming, instandhouding en ontwikkeling van de WKW. Op grond van het derde lid is het tot slot niet toegestaan om in een bestemmingsplan activiteiten, en dus ook bestemmingen, toe te staan die per saldo leiden tot een significante aantasting van de WKW, een significante vermindering van de oppervlakte van het NNN of de samenhang. Deze regels zullen er in veel gevallen toe leiden dat, ook al wordt dat niet meer expliciet voorgeschreven, een natuurbestemming wordt toegekend.

Vraag 3 (gesteld in de commissie R&W)
Wat zijn de nadere regels voor compensatie die GS willen stellen mbt artikel 19 lid 9 PRV?

Antwoord 3
De 'nadere regels' waarover in artikel 19 lid 9 wordt gesproken, bestaan al. Het gaat om de Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie 2014, die al eerder door GS is vastgesteld en die vastlegt hoe natuurcompensatie dient plaats te vinden. Voordat het nieuwe artikel 19 in werking treedt (15 januari 2019), dient deze uitvoeringsregeling te worden geactualiseerd. Deze verwijst immers naar onderdelen van het huidige artikel 19, die dan niet meer relevant zijn. Hierover zullen uw Staten nader geïnformeerd worden tijdens het BOT-overleg over het onderwerp natuurcompensatie, dat op uw verzoek dit najaar plaatsvindt.

Ontwerpwijziging kleinschalige ontwikkeling (artikelen 5c en 17)

Plattelandswoning
In de commissie R&W werd gevraagd waarom in de ontwerpwijziging van de artikelen 5c en 17 niet is gekozen voor de term 'plattelandswoning' in plaats van burgerwoning. Dit om de ontwikkelmogelijkheden van omringende bedrijven veilig te stellen. Hieronder een nadere onderbouwing waarom niet is gekozen voor de term plattelandswoning.

De term burgerwoning wordt op meerdere plaatsen in de PRV gebruikt. Binnen het omgevingsrecht wordt deze term gebruikt ter onderscheiding van bedrijfswoningen. Met de door uw Staten gesuggereerde term plattelandswoning wordt verwezen naar art. 1.1a van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Onder een plattelandswoning wordt de voormalige bedrijfswoning bedoeld bij een agrarisch bedrijf, die inmiddels door een derde wordt bewoond. De Wabo regelt dat deze woning voor de milieuruimte van het agrarisch bedrijf waartoe de woning behoorde, gezien blijft worden als een bedrijfswoning. Dit geldt echter alleen voor de milieubelasting vanuit het bedrijf waartoe de voormalige bedrijfswoning behoorde, voor andere agrarische bedrijven maakt deze status geen verschil. In deze wijziging van de PRV gaat het om herontwikkeling van agrarische en andersoortige bedrijven bij bedrijfsbeëindiging. Voorts gaat het in lang niet alle gevallen om hergebruik van de bestaande woning, maar om sloop/nieuwbouw of zelfs het toevoegen van een woning. De term plattelandswoning ziet niet op deze situaties. Om deze redenen is gekozen voor de term burgerwoning en worden de ontwikkelingsmogelijkheden van omliggende bedrijven veiliggesteld door middel van de artikelen 5c lid 4 sub e en artikel 17 lid 2 sub b.

Omvang woonbestemming en aantal woningen
In de commissie R&W is uitgebreid stilgestaan bij de in de ontwerpwijziging 5c en 17 opgenomen omvang van de woonbestemming (maximaal 2500 m2) en het aantal toegestane burgerwoningen (maximaal 2).

Zoals in de discussie in de commissie aan de orde is gekomen, wil ons college met de ontwerpwijziging van 5c en 17 meer mogelijkheden bieden ten behoeve van omzetting van (agrarische) bedrijfspercelen in het landelijk gebied naar woningen. Hiermee willen we verrommeling voorkomen op percelen met bebouwing die leegstaat of leegkomt. Daartegenover staat de gedachte achter het door uw Staten vastgestelde huidige artikel 5c (kleinschalige ontwikkelingen) wat ons college betreft nog overeind: voor een kleinschalige ontwikkeling, zoals

bijvoorbeeld enkele woningen, is altijd ruimte te vinden binnen bestaand stedelijk gebied.
De uitdaging waar ons college en uw Staten thans voor staan is een balans vinden tussen het bieden van meer ruimte voor transformatie van voormalige bedrijfspercelen en het tegengaan van kleinschalige woonwijken of buurtschappen verspreid in het landelijk gebied. Eén manier om die balans te vinden is de door ons college voorgestelde ontwerpwijziging van de artikelen 5c en 17. De in de commissie R&W genoemde suggesties om de maximale omvang van de woonbestemming te heroverwegen en om geen maximum aantal woningen te verordenen, maar een maximaal bouwvolume, zijn waardevol. Deze input zullen we, samen met de input die we van de gemeenten verwachten tijdens de ter inzagelegging, meenemen in het opstellen van het definitieve ontwerpbesluit dat we dit najaar aan uw Staten voorleggen.

Aangepast ontwerpbesluit
In de bijlage vindt u het op basis van de bespreking in de Statencommissie R&W aangepaste ontwerpbesluit. Het betreft de toegezegde aanpassingen in artikel 5c en 17. Daarnaast is in de toelichting op artikel 31 (Strandzonering, pagina 10) een nadere onderbouwing opgenomen met betrekking tot de periode waarbinnen seizoensgebonden bouwwerken zijn toegestaan op het seizoenstrand. De wijzigingen in het ontwerpbesluit zijn herkenbaar door middel van de functie 'wijzigingen bijhouden' en een gele arcering. Het ontwerpbesluit zal van 6 juli tot en met 14 september ter inzage worden gelegd.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.

Bijlage: het gewijzigde ontwerpbesluit PRV

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 14 JUNI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr M.S. de Graef
BEL/REE

Telefoonnummer +31235143327
graefm@noord-holland.nl

Verzenddatum
14 JUNI 2018
Kenmerk
1076848/1084996
Uw kenmerk

Betreft: Terinzagelegging Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

- de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 vast te stellen en deze van 18 juni tot en met 30 juli 2018 ter inzage te leggen;
- kennis te nemen van het PlanMER Omgevingsvisie NH2050;
- het PlanMER Omgevingsvisie NH2050 samen met de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 van 18 juni tot en met 30 juli 2018 ter inzage te leggen.

Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050
Bij de bespreking in de commissie R&W op 28 mei jl. hebben wij toegezegd nog twee wijzigingen aan te brengen in de Ontwerp-Omgevingsvisie voordat deze ter inzage wordt gelegd. Dat ging om het toevoegen van de gehele tekst van de Koers NH2050 en verandering van de titel van beweging Schiereiland naar 'Dynamisch Schiereiland.' Daarnaast zijn nog enkele kleine tekstuele wijzigingen aangebracht. Dit gaat om feitelijke onjuistheden, het tekstueel beter in lijn brengen met parallelle processen waar we als provincie mee bezig zijn en tekstpassages die onduidelijkheid zouden kunnen oproepen en daardoor mogelijk tot zienswijzen zouden kunnen leiden.

Ontwerp-PlanMER Omgevingsvisie NH2050
Gelijktijdig met de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 wordt ook het PlanMER ter inzage gelegd.
Op basis van het eerder door Royal Haskoning/DHV uitgebrachte advies, heeft Tauw (i.s.m. Royal Haskoning/DHV) een PlanMER op hoofdlijnen uitgevoerd. Hierbij is een effectbeoordeling uitgevoerd van de ontwikkelprincipes die in de Ontwerp-Omgevingsvisie zijn opgenomen. Leidraad hierbij zijn de leefomgevingsaspecten c.q.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

indicatoren die bepaald zijn in de eerder door GS vastgestelde Nota Reikwijdte en Detailniveau (NRD). Daarnaast is ook een beoordeling gemaakt van het doelbereik, oftewel in hoeverre de ontwikkelprincipes bijdragen aan de in de Koers NH2050 geformuleerde ambities.
Referentie voor de beoordeling in het kader van het PlanMER is de uitgangssituatie en de autonome ontwikkeling (dus zonder interventie door provinciaal beleid). Het PlanMER brengt in beeld welke kansen en risico's er zijn ten aanzien van de ontwikkeling van de verschillende leefomgevingsaspecten. Het is uiteraard, gezien de in de Omgevingsvisie gehanteerde horizon en de autonome invloeden van buitenaf, onmogelijk om met zekerheid te zeggen wat de consequenties zullen zijn van ons beleid in de Omgevingsvisie.
N.B. Conform de MER-systematiek zijn de ontwikkelprincipes die een volledige voortzetting van bestaand beleid zijn niet getoetst.

Het PlanMER geeft samenvattend inzage in:

- De huidige situatie en autonome ontwikkeling van de getoetste leefomgevingsaspecten (Referentie situatie)
- De effecten van het beleid (ontwikkelprincipes) uit de omgevingsvisie op deze zelfde leefomgevingsaspecten
- De mate waarin het beleid bijdraagt aan het behalen van de gestelde ambities in de Koers NH2050
- Synergie en strijdigheden in het geformuleerde beleid
- Uitvoerbaarheid van het beleid

Algemene conclusie van het PlanMER is dat de ontwikkelprincipes in de Omgevingsvisie kansen bieden om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Bij de meeste thema´s en indicatoren verbetert de kwaliteit vanwege de omgevingsvisie. Dit zijn verbeteringen ten opzichte van de autonome ontwikkeling. De conclusie is dan ook dat het beleid van de omgevingsvisie kansen biedt om trends van autonome verslechteringen te keren.

Wat betreft het doelbereik is de conclusie dat voor de meeste ambities in de Koers NH2050 geldt dat het in de Omgevingsvisie geformuleerde beleid wel een bijdrage levert aan het halen van de ambities, maar dit niet voldoende is om de ambities (zelfstandig) helemaal te halen in 2030 en in 2050. Voornaamste reden hiervoor is dat de opgaven bij deze ambities over het algemeen groter zijn dan de beïnvloedingsruimte en sturingsmogelijkheden van de provincie.

Het PlanMER is een ondersteunend instrument dat iedereen kan betrekken bij het indienen van een zienswijze op de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050.
Daarnaast zal de Commissie MER op basis van het PlanMER beoordelen of de effectbeoordeling die is uitgevoerd alle informatie bevat die nodig is voor een goede besluitvorming over de Omgevingsvisie NH2050.

Procedure terinzagelegging
De Omgevingsvisie NH2050 vervangt vijf wettelijk voorgeschreven plannen (Structuurvisie, Watervisie, Milieubeleidsplan, Provinciaal Verkeer- en Vervoerplan en Agenda Groen/Natuurbeleidsplan). Dit betekent dat voor de formele procedure van terinzagelegging is gekeken naar verschillende wettelijke voorschriften. Conclusie is dat de uniforme uitgebreide voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Awb moet worden toegepast.

Op grond hiervan is bepaald dat de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 en het PlanMER gedurende 6 weken ter inzage moeten worden gelegd. Eenieder moet in de gelegenheid worden gesteld om zienswijzen over de ontwerpen naar voren te brengen. Voorafgaand aan de terinzagelegging moet kennis worden gegeven van het ontwerp. Deze kennisgeving zal worden gepubliceerd in:

- Staatscourant
- Provinciaal Blad
- Regionale dag- en weekbladen
- Huis-aan-huisbladen

De Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 en het PlanMER zullen te raadplegen zijn op www.ruimtelijkeplannen.nl en op de projectwebsite www.noord-holland.nl/omgevingsvisie.

Daarnaast zal een papieren versie te raadplegen zijn in het Noord-Hollands Archief (Kleine Houtweg 18, 2012 CH Haarlem) en in alle gemeentehuizen en waterschapskantoren in Noord-Holland.

Vervolg
Na de terinzagelegging zullen wij een Nota van Beantwoording opstellen waarin wij voorstellen hoe om te gaan met de zienswijzen die zijn ingediend. Deze zullen we samen met het eindconcept van de Omgevingsvisie NH2050 ter besluitvorming aan u voorleggen.
De planning hiervoor ziet er als volgt uit:

11 september 2018	1e bespreking in GS overzicht zienswijzen en concept Nota van Beantwoording
24 september 2018	Technische briefing Commissie R&W met overzicht zienswijzen
9 oktober 2018	GS Vaststelling Nota van Beantwoording en eindconcept Omgevingsvisie NH2050

29 oktober 2018	Bespreking Commissie R&W Nota van Beantwoording en eindconcept Omgevingsvisie NH2050
19 november 2018	PS vaststelling Omgevingsvisie NH2050

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

2 bijlage(n)

Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050

PlanMER Omgevingsvisie NH2050

Provincie
Noord-Holland

ONTWERP OMGEVINGSVISIE NH2050

Balans tussen economische groei en leefbaarheid

OMGEVIN

Foto: Theo Baart

INHOUD

5 Voorwoord

6 Urgentie en koers

8 | De acht meest urgente ontwikkelingen in de leefomgeving van Noord-Holland

12 | Koers NH 2050: ambities en doelstellingen

13 | Balans tussen economische groei en leefbaarheid

16 Visie

16 | Noord-Holland in beweging

19 | Op weg naar een economisch duurzame toekomst

20 | Leefomgevingskwaliteit

26 | Dynamisch schiereiland

32 | Metropool in ontwikkeling

40 | Sterke kernen, sterke regio's

43 | Nieuwe energie

50 | Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving

56 | Samenhang bewegingen

58 | Noord-Hollandse kwaliteiten in context

62 Van visie naar uitvoering

64 | Van visie naar uitvoering

64 | De Omgevingsvisie als onderdeel van de beleidscyclus

65 | Werkwijze

66 | Opgavegerichte uitvoering

72 | Proces

74 | Begrippenlijst

77 | Colofon

Foto: Theo Baart

VOORWOORD

Voor u ligt de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050. Het resultaat van een bijzonder en intensief proces! Een proces dat, zoals aangekondigd in ons Coalitieakkoord 2015 – 2019 'Ruimte voor Groei', is gestart voorjaar 2016.
De wereld is continu in verandering. Mondiale invloeden zijn groter dan ooit. Technologische ontwikkelingen bieden steeds meer mogelijkheden waarvan de impact nauwelijks voorstelbaar is. Veranderingen gaan steeds sneller en de onzekerheden daarover nemen toe. Met die wetenschap in het achterhoofd hebben wij een Omgevingsvisie opgesteld om koers te zetten richting de toekomst. Om onszelf richting mee te geven en onderwerpen aan te geven waar we als samenleving iets mee moeten. Gewoonweg omdat ze op ons afkomen, of we het leuk vinden of niet.
Klimaatverandering, energietransitie, veranderende economieën, grote woningbehoeftes, bodemdaling, verminderde biodiversiteit. Het is een greep uit de vele grote onderwerpen waar opgaven in schuil gaan.

Met deze visie proberen we in samenhang te kijken naar die opties. Provinciale Staten hebben ambities geformuleerd op die onderwerpen. De leidende hoofdambitie in de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 is de balans tussen economische groei en leefbaarheid. Een gezonde en veilige leefomgeving, die goed is voor mens, plant én dier, is een voorwaarde voor een goed economisch vestigingsklimaat. Tegelijkertijd is duurzame economische ontwikkeling een voorwaarde voor het kúnnen investeren in een prettige leefomgeving. Omdat het leefbaar houden van onze mooie provincie ook vraagt om grote investeringen in bijvoorbeeld het landschap, natuurontwikkeling en de transitie naar een duurzame energiehuishouding.

We proberen kansen te benutten die zich bij veranderingen voordoen. Economische kansen bijvoorbeeld van energietransitie, ingegeven door de gunstige ligging van Noord-Holland. Kansen voor mooie aanvullende woonmilieus en aansprekende landschappen, om de mensen die hier wonen, werken en op bezoek komen in een prettig leefbare provincie te verwelkomen. Kansen ook om nieuwe mobiliteitsconcepten uit te proberen in een gebied met bereikbaarheidsopgaven. Mogelijkheden voor de ontwikkeling van circulaire economie door slimmer om te gaan met de al aanwezige grondstoffen. En uitdagingen om in een drukker wordende provincie oplossingen te bedenken waardoor het hier leefbaar blijft.

Deze Ontwerp-Omgevingsvisie pretendeert daarbij niet te kunnen voorspellen hoe de wereld en Noord-Holland in het bijzonder er in 2050 uitziet. Wel proberen we met onze visie, vanuit de bestaande kwaliteiten en de kansen die veranderingen met zich meebrengen, een richting uit te zetten om houvast te bieden naar die onzekere toekomst. Die richting bestaat uit het benoemen van een aantal bewegingen naar de toekomst toe, een aantal ontwikkelprincipes die ons moeten helpen om in samenhang naar ontwikkelingen te kijken. En uiteindelijk ook een aantal randvoorwaarden waar soms ook gewoon regels bij horen om iedereen duidelijkheid te geven over de letterlijke en figuurlijke ruimte die er is om de veranderingen die op ons afkomen in goede banen te leiden. Bovenal beoogt de visie een uitnodiging te zijn aan onze inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en mede-overheden om samen de tocht richting toekomst vorm te geven.

Om die reden is onze Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 in co-creatie tot stand gekomen met continue inbreng van heel veel partijen, professionals én inwoners. We zijn ze daarvoor zeer erkentelijk. Als laatste stap in ons proces zullen we dit Ontwerp ter inzage leggen, zodat iedereen een reactie kan geven voordat Provinciale Staten in het najaar een definitief besluit nemen.
Maar de belangrijkste opgave ligt dan nog voor ons. En dat is om onze visie waar te gaan maken. Door dit toekomstperspectief te vertalen naar wat we concreet gaan doen op de korte termijn. In het laatste hoofdstuk geven we hier al een aanzet toe. Hier willen we samen met u de komende jaren verder uitwerking aan geven!

Joke Geldhof
Coördinerend gedeputeerde Omgevingsvisie

URGENTIE EN KOERS

Foto: Theo Baart

De acht meest urgente ontwikkelingen in de leefomgeving van Noord-Holland

In de Verkenningen NH2050[1] zijn acht hoofdthema's van trends en ontwikkelingen, met hun kernopgaven, geformuleerd. Deze bieden een referentie om te bepalen welke onderwerpen en opgaven terug moeten komen in de Omgevingsvisie NH2050.

Klimaatverandering bedreigt onze leefomgeving
Klimaatscenario's laten een zeespiegelstijging zien van 25 tot 80 centimeter in 2085. Er zijn wetenschappers die met veel hogere stijgingen in 2100 rekening houden (tussen 6 en 20 meter). De eerder door het KNMI voor 2050 voorspelde extreemweersituaties blijken zich nu al voor te doen. Met veel overlast en maatschappelijke schade tot gevolg. Willen we Noord-Holland veilig houden tegen de dreiging van het water voor onze inwoners en aanwezige economische waarden? Zijn we daarom bereid om bij elke nieuwe ontwikkeling waterrobuust inrichten volgens het principe van meerlaagse veiligheid als leidend principe te hanteren?

- Hoe gaan we Noord-Holland beschermen tegen te veel water (veiligheid en overlast)?
- Hoe zorgen we in Noord-Holland voor voldoende en schoon zoetwater?
- Hoe gaan we bodemdaling tegen, met name in veengebieden?
- Hoe maken we Noord-Holland ruimtelijk klimaatbestendig en waterrobuust?

Bodem, water en luchtkwaliteit
De kwaliteit van bodem, water en lucht is verbeterd, maar is nog niet overal gezond. Verdere verbetering is grotendeels afhankelijk van lokale, maar zeker ook landelijke, zelfs internationale regelgeving en van nieuwe technologie. De bodemvervuiling met risico's voor gezondheid en biodiversiteit is grotendeels beheerst. Hoe geven we invulling aan de opgave voor gezonde luchtkwaliteit, bij de groeiende verstedelijking en mobiliteit? Willen we bodemdaling tegengaan om onder andere de CO_2-uitstoot door veenafbraak te verminderen? De ondergrond wordt in toenemende mate benut. Denk aan ondergronds bouwen, bodemenergie of de opslag van gas. Hoe gaan we hier mee om, onder andere in relatie tot veiligheid en de kwaliteit van het grondwater?

-
- Hoe maken we afwegingen in de samenhang tussen ondergrond en bovengrond, zoals de wens tot het benutten van bodemenergie in relatie tot de kwaliteit van grondwater?
- Hoe zorgen we, als provincie, maar ook met de samenleving, voor een gezonde leefomgeving met een goede water-, bodem- en luchtkwaliteit?
- Hoe gaan we om met (de verschillende effecten van) bodemdaling en veenafbraak?

Biodiversiteit
In 42 jaar 58% verlies aan biodiversiteit wereldwijd. De biodiversiteit is in 2016 in Noord-Holland met 85% afgenomen ten opzichte van de oorspronkelijke ongestoorde situatie rond 1700. Inmiddels lijkt deze afname tot stilstand te komen volgens het PBL. De opgave blijft echter onverminderd groot. Afbreuk van onze ecosystemen heeft een negatieve invloed op de basis van ons leven. Willen we dat elke fysieke ingreep in het Noord-Hollandse landschap een bijdrage moet leveren aan het herstel van de biodiversiteit? Zijn we bereid te investeren in het vergroten van biodiversiteit binnen heel Noord-Holland?

- Wat gaat de provincie Noord-Holland ondernemen om het verlies aan biodiversiteit te stoppen?
- Wat gaat de provincie doen om het Natura 2000-netwerk te versterken met betere bescherming van natuur in de EU?
- Hoe compenseren we verlies aan biodiversiteit? Welke verbindingen gaan we leggen tussen doelen rond biodiversiteit en andere sectoren? Welke initiatieven moeten we nemen om de groene relatie tussen stad en land verder te versterken?

Economische transitie
De economie zit met name door mondiale ontwikkelingen in een grote transitie naar
bijvoorbeeld circulaire economie, digitale economie (automatisering, technologische ontwikkelingen met effect op elk gebied, zowel op (landbouw)productie als mobiliteit), meer hybride vormen van bedrijfsvoering die zich niet meer verhouden met statische regels in wetten en verordeningen.
Wil de provincie vol inzetten op een top ICT-infrastructuur en letterlijk en regeltechnisch ruimte geven aan experimenten voor circulaire economie en hybride bedrijfsvormen?

- Waar zet Noord-Holland haar beperkte middelen in om het verdienvermogen te vergroten ten behoeve van grote investeringen?
- Hoe en waar faciliteren we de snel groeiende behoefte aan een goede digitale infrastructuur inclusief datacenters?
- Hoe kunnen we het adaptief vermogen verder vergroten?
- Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire economie?
- Hoe kunnen we bedrijven en instellingen ondersteunen om de omschakeling te maken die nodig is om te komen tot energietransitie en circulaire economie?

[1]Het document **Verkenningen NH2050** is te vindingen op **www.noord-holland.nl/omgevingsvisie**

- Hoe zorgen we voor een stevige internationale positie van Schiphol, die garant staat voor een sterke positie van de MRA (Metropoolregio Amsterdam) als een van de best bereikbare en aantrekkelijke locaties voor internationaal opererende bedrijven?
- Hoe zorgen we voor een duurzame agrisector die een bijdrage levert aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken?
- Hoe kunnen we energie-intensieve clusters in de regio rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw verbinden aan opgaven rond energietransitie?
- Hoe faciliteren we een duurzame afstemming tussen arbeidsmarkt en onderwijs, die flexibel kan inspelen op die veranderingen?
- Hoe zorgen we voor behoud en/of (her-)ontwikkeling van leegstaand (cultuurhistorisch waardevol) vastgoed?
- Hoe geven we ruimte aan de toenemende vraag naar recreatieve en toeristische voorzieningen?

Energietransitie
De voortgaande klimaatverandering, geopolitieke verschuivingen en op den duur uitputting van grondstoffen maken energietransitie naar hernieuwbare bronnen urgenter dan ooit.
Wil de provincie inzetten op het ruim baan geven aan initiatieven voor hernieuwbare energiebronnen en de aanleg van smart grids? Moeten we sturen op doelen in termen van percentages hernieuwbaar of op de verschijningsvorm ervan?

- Hoe formuleren we meerjarig consistent beleid voor energietransitie?
- Welke no regret-maatregelen kunnen we nemen?
- Welke beleidskaders wil de provincie desgewenst verruimen om de energietransitie te bewerkstelligen?
- Welke bijdrage wil de provincie leveren aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving?
- Hoe helpen we de glastuinbouw om te transformeren naar energieproducent en CO_2 consument?
- Welke bijdrage wil de provincie leveren aan het aanpassen van het energienetwerk?

Mobiliteit
De behoefte aan mobiliteit neemt verder toe, waarbij verplaatsingspatronen steeds diffuser worden en de impact en snelheid van technologische veranderingen omkleed zijn met tal van onzekerheden. Moeten we ervoor kiezen om in het verstedelijkte zuiden in te zetten op binnenstedelijke verdichting, bij voorkeur bij OV-knooppunten, en op

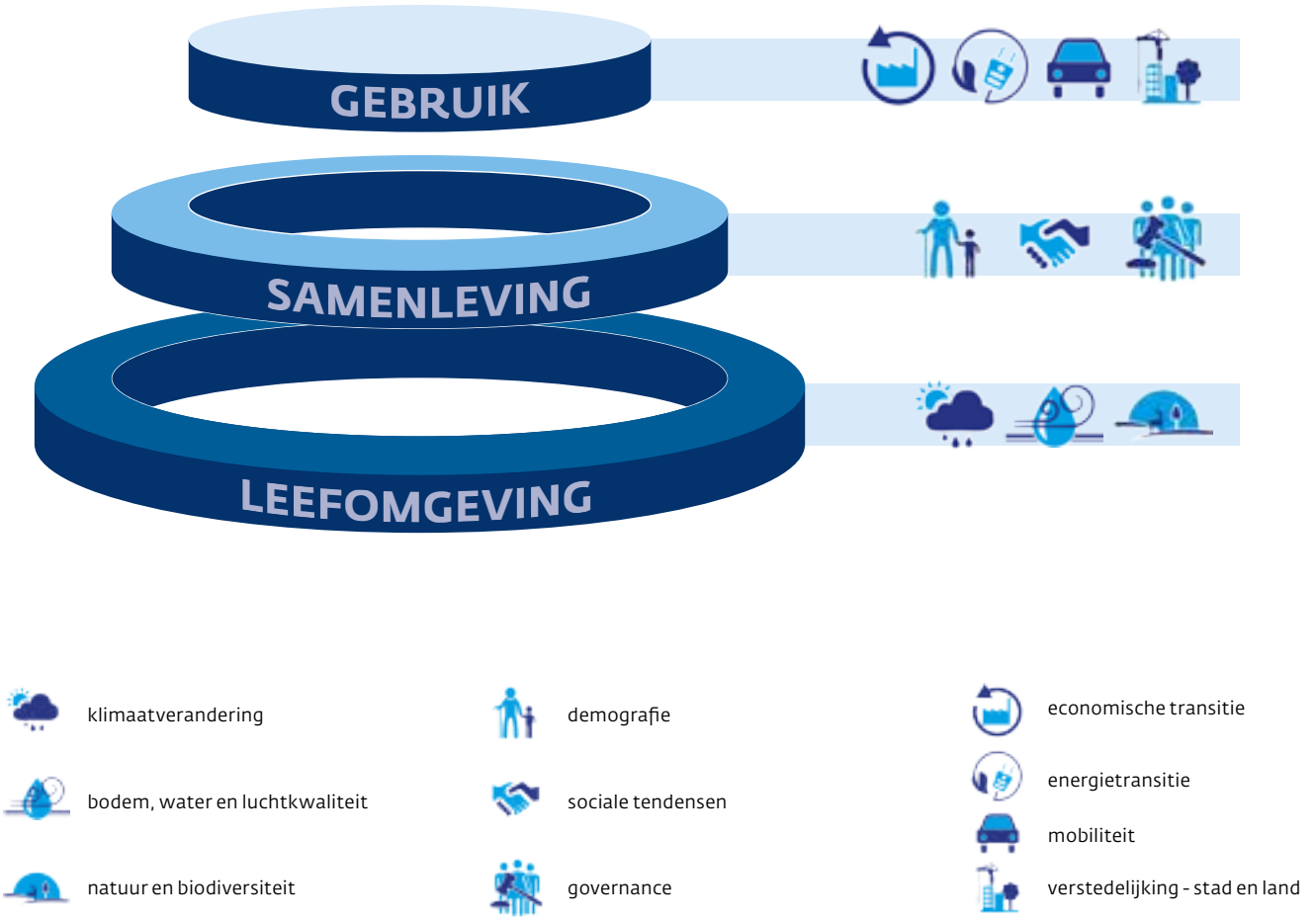

Afbeelding: *Benaderingswijze duurzame ontwikkeling: fysieke leefomgeving, samenleving, gebruik leefomgeving: Deze drie elementen werken op elkaar in en bepalen uiteindelijk samen de kwaliteit van onze leefomgeving.*

uitbreiding en aanpassing van het regionale OV-systeem? En zouden we in het noorden moeten inzetten op individueel vervoer en vraagafhankelijk OV met inzet van nieuwe technologie?

- Hoe stemmen we ruimtelijke ontwikkelingen en de mobiliteitsvraag op elkaar af?
- Hoe verwerken we de grotere druk op de capaciteit én garanderen we de kwaliteit van mobiliteitsnetwerken (van fiets, openbaar vervoer, wegverkeer en vaarwegen)?
- Hoe zorgen we ervoor dat Noord-Holland een aantrekkelijke omgeving blijft om in te wonen, werken en recreëren?
- Hoe gaan we om met de toenemende vraag naar mobiliteitskeuzes en de tegelijkertijd vervagende grens tussen de verkeersmodaliteiten?
- Welke bijdrage willen we leveren aan het verduurzamen van mobiliteit?
- Hoe spelen we in op veranderingen op het gebied van het goederenvervoer?
- Hoe houden we grip op de verkeersveiligheid?
- Hoe zorgen we voor beveiliging en beschikbaarheid van data?

Verstedelijking

De woningbehoefte voor NHZ en NHN tot 2040 bedraagt respectievelijk 189.000 en 23.000 woningen[2]. De prognoses laten ook in lage scenario's nog groei zien in de MRA. In Noord-Holland Noord is er een groei vergelijkbaar met het Nederlands gemiddelde. Tegelijkertijd is er steeds meer structureel leegstaand vastgoed en kunnen er leefbaarheidsproblemen in verouderde nieuwbouwwijken ontstaan. Moet de resterende woningvraag eerst gefaciliteerd worden in structureel leegstaand vastgoed en gebruikt worden voor herstructurering van bestaande verouderde wijken voordat aan uitleglocaties wordt gedacht?

- Waar geven we ruimte aan de opgave uit de demografische prognoses om 189.000 woningen in Noord-Holland Zuid en 23.000 woningen in Noord-Holland Noord te bouwen?
- Hoe kunnen we intensiever en inventiever verdichten in de bestaande kernen?
- Hoe koppelen we de verdichtingsopgave nog beter dan nu aan de verbetering van de kwaliteit van leven in de steden en kernen?
- Hoe zorgen we ervoor dat de verdichting- en verstedelijkingsopgaven zo goed mogelijk worden gefaciliteerd en we tegelijkertijd de functie van de luchthaven Schiphol versterken?
- Hoe houden we het voorzieningenniveau in de hele provincie op peil?

Landschap

Wonen, werken en recreëren concentreren zich verder in de stad en stedelijke agglomeraties, met tot gevolg druk op de stad en het omliggende landschap. Betekent een principe van duurzame verstedelijking, met vooral binnenstedelijk verdichten in de MRA, dat recreatieve doeleinden binnen het metropolitaan landschap het primaat krijgen?

- Hoe dragen we bij aan de toenemende verdichting van de steden met zorg voor een goede integratie van groen?
- Hoe zorgen we dat de verstedelijking in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt?

[1] Deze gegevens zijn op basis van prognoses uit 2017. De actuele ontwikkelingen worden maandelijks gevolgd en in verband gebracht met de prognoses en zo nodig bijgesteld

Foto: Theo Baart

Koers NH 2050: ambities en doelstellingen (vastgesteld door PS op 18-12-2017[3])

Hoofdambitie

Noord-Holland heeft een relatief hoog welvaarts- en welzijnsniveau. Om deze ook voor de toekomst vast te kunnen houden, richten we ons op een goede balans tussen economische groei en leefbaarheid. Zodanig dat bij veranderingen in het gebruik van de fysieke leefomgeving de doelen voor een gezonde en veilige leefomgeving overeind blijven.

Sturingsfilosofie

We gaan uit van het principe 'lokaal wat kan, regionaal wat moet', gelet op de diversiteit aan regio's, om ruimte te bieden aan maatwerk en om vorm te kunnen geven aan een wendbare samenleving. Hierbij staat de opgave centraal. Dat bepaalt de wijze van sturing en samenwerking.

Ambities

Leefomgeving

We staan voor een gezonde en veilige basiskwaliteit van de leefomgeving, maar sluiten een verhoging van deze ambitie in de toekomst niet uit.

a. Klimaatverandering
Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in. We zetten ons in om gebiedsgericht en in gezamenlijkheid met de partners die daar mede voor verantwoordelijk zijn de bodemdaling in veenweidegebieden af te remmen, te stoppen en zo mogelijk te herstellen.

b. Gezondheid en veiligheid
Onze ambitie is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van bodem-, water- en lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond. In elk geval voldoen we aan de wettelijke normen, en waar mogelijk meer. We spannen ons in om samen met onze partners zo spoedig mogelijk aan de KRW-normen voor water en aan de WHO-normen voor luchtkwaliteit te voldoen, doch uiterlijk in 2027 wat betreft de KRW-normen en 2050 wat betreft de WHO-normen.

c. Biodiversiteit en natuur
Onze ambitie is om de biodiversiteit in Noord-Holland te vergroten, ook omdat daarmee andere ambities/doelen kunnen worden bereikt. Zoals een gezonde leefomgeving, economisch duurzame landbouw, bodem- en waterkwaliteit, aantrekkelijke verstedelijking en klimaatadaptatie.

Gebruik van de leefomgeving

We willen ruimtelijk ontwikkelingen faciliteren, onder voorwaarde van behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit.

a. Economische transitie
Onze ambitie is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor. We bieden daarom ruimte aan de ontwikkeling van circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.

b. Wonen en Werken
Onze ambitie is dat vraag en aanbod van woon- en werklocaties (kwantitatief en kwalitatief) beter met elkaar in overeenstemming zijn. De woningbouwbehoefte wordt vooral in en aansluitend op de bestaande verstedelijkte gebieden gepland, in overeenstemming met de kwalitatieve behoeftes en trends. Duurzaamheid van de totale voorraad is uitgangspunt.

c. Mobiliteit
Onze ambitie is dat de inwoners en bedrijven van Noord-Holland zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt kunnen verplaatsen, waarbij de negatieve gevolgen van de mobiliteit op klimaat, gezondheid, natuur en landschap steeds nadrukkelijk meegewogen worden. De provincie zet zich in voor het versterken van mobiliteitsopties die hieraan bijdragen, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie. Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen. Zodanig dat het totale verkeers- en vervoersnetwerk optimaal wordt gebruikt en ten dienste staat van de ruimtelijk-economische ontwikkeling. We sturen op een optimale afstemming tussen ruimtelijke ontwikkelingen en infrastructuur. We streven naar een vorm van basisbereikbaarheid voor kleine kernen.

d. Landschap
Onze ambitie is het benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.

Energietransitie

Onze ambitie is dat Noord-Holland als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd is op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie. Daarom bieden we de ruimte aan de noodzakelijke energietransitie en daarvoor benodigde infrastructuur. Rekening houdend met de ambities voor verstedelijking en landschap. We monitoren de ontwikkeling van de energievraag, het aandeel duurzame energie en de hoogte van de CO_2-uitstoot.

[3] Het document **Koers NH2050** is te vinden op **www.noord-holland.nl/omgevingsvisie**

Balans tussen economische groei en leefbaarheid

Hoofdambitie

Inhoudelijk

De provincie streeft naar een evenwichtige balans tussen economische groei en leefbaarheid. Een economisch vitale provincie draagt bij aan het welzijn, en een leefbare provincie draagt bij aan economische vitaliteit. We staan voor een gezonde en veilige leefomgeving, goed voor mens, plant en dier, en daarmee ook goed voor het economisch vestigingsklimaat binnen de provincie. Dit evenwicht staat ten dienste van duurzame ontwikkeling: toekomstige generaties moeten ook profiteren van de keuzes die wij maken.

Sturingsfilosofie

In onze aanpak om ambities waar te maken, geldt het principe 'lokaal wat kan, regionaal wat moet'. Daarbij staat de opgave altijd centraal. Deze bepaalt het schaalniveau, de samenstelling van samenwerkende partijen en de tijdspanne. Vanuit een gedeelde visie op de (bestaande en toekomstige) kwaliteiten van een gebied. Om onze doelen te bereiken benutten we alle beschikbare instrumenten. Vanuit een groot vertrouwen in initiatiefnemers en andere overheden zijn we terughoudend met het opstellen van regels.

Gezonde en veilige leefomgeving in de hele provincie

Een gezonde leefomgeving wil zeggen: een woon-werkomgeving waar je zo min mogelijk wordt blootgesteld aan ongezonde en onveilige stoffen en veiligheidsrisico's.

Natuur en biodiversiteit: natuurinclusief ontwikkelen

Voor een gezonde leefomgeving is de aanwezigheid van natuur en biodiversiteit een voorwaarde. Om de biodiversiteit in Noord-Holland op peil te houden zullen toekomstige ontwikkelingen (verstedelijking, landbouw, klimaatmaatregelen) zoveel mogelijk natuurinclusief moeten zijn. Daarmee leveren ze een bijdrage aan behoud en vergroting van de biodiversiteit. Hierbij gaat het niet alleen om de kwantiteit (hectares) maar ook om de kwaliteit (soortenrijkdom, toegankelijkheid). Natuur en maatschappelijke activiteiten zijn wederkerig en kunnen elkaar versterken. Zo kan natuur met veel biodiversiteit ook veel ecosysteemdiensten leveren. Natuur kan bijvoorbeeld ingezet worden in klimaatbuffers en bijdragen aan de gezondheid van mensen. Natuurinclusief bouwen, leven en werken is dan ook een wederkerig beginsel.

Duurzame en vernieuwende economie

De economie van morgen is niet alleen duurzaam, maar ook meer en meer afhankelijk van kennis, keuzes en vaardigheden van mensen. Mensen die steeds bewuster hun plaats van vestiging kiezen. In hun slipstream volgen de bedrijven. Voor Noord-Holland komt dat goed uit.

Een belangrijke kwaliteit van Noord-Holland ligt in de grote mate van diversiteit aan steden, landschappen en regio's. Alle met een sterke eigen identiteit. Hiermee hebben wij een sterke troef in handen. Het is daarom van groot belang ze te bewaren en te versterken. Economische ontwikkelingen dienen qua aard, omvang en vorm aan te sluiten bij de regio of plek.

Dit sluit naadloos aan op het uitgangspunt van een duurzame economie. Die houdt rekening met en bouwt voort op de kenmerken en karakteristieken van de locatie, versterkt die, maar wel passend bij de tijd en bij de stand der techniek. De activiteiten zijn dus bij voorkeur vernieuwend, circulair en schoon en dragen bij aan een gezonde en duurzame leefomgeving.

Toekomstbestendige landbouw in Noord-Holland

Er is in de land- en tuinbouw een omslag gaande naar een adaptieve kringlooplandbouw, die meer rekening houdt met behoud en versterking van biodiversiteit en bodem- en waterkwaliteit. De landbouw in Noord-Holland heeft baat bij innovatie om ook op lange termijn rendabel te kunnen functioneren. Uit oogpunt van duurzaamheid in brede zin moeten de vernieuwingen ook voordelig zijn voor natuur en milieu. Een verantwoorde voedselproductie, dus onder diervriendelijke, gezonde en gecontroleerde omstandigheden. Om de regionale kwaliteiten te versterken en innovatie te stimuleren, bieden we ruimte voor experimenten. Indien nodig wordt ruimte geboden aan schaalvergroting.

Klimaatadaptatie

Essentieel is dat wij zowel het landelijk als het stedelijk gebied beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering. Dat vergt aanpassingen in zowel de ruimtelijke inrichting als het watersysteem. Met name in gebieden waar sprake is van verdergaande verstedelijking en verdichting, waardoor bij wateroverlast en droogte de schade aan gebouwen en infrastructuur groot kan zijn. Dit speelt helemaal sterk wanneer ook sprake is van bodemdaling. We zorgen ervoor dat we voldoende zijn voorbereid op wateroverlast, hittestress, verdroging, verzilting en de gevolgen van een overstroming.

Nieuwe ontwikkelingen moeten klimaatbestendig en waterrobuust zijn. Ook zijn in sommige bestaande situaties aanpassingen nodig, bijvoorbeeld bij vitale infrastructuur voor energie, drinkwater, ICT en mobiliteit. Met name in stedelijk gebied moet ruimte worden geboden voor het tijdelijk opvangen van water, dat vaker in piekbuien valt. In het landelijk gebied houden we daarnaast ook rekening met verdroging en verzilting.

We onderzoeken, samen met waterschappen en gemeenten, de mogelijkheid om het waterpeil in bepaalde gebieden niet meer kunstmatig laag te houden, maar om het water ruimte te geven en de functie van het gebied daarop aan te passen. Denk aan bepaalde veenweidegebieden, zoals Laag Holland en het Groene Hart, waar de bodemdaling dan wordt tegengegaan, gestopt en waar mogelijk hersteld. Dat heeft enerzijds consequenties voor het grondgebruik dat moet veranderen, anderzijds helpt het tegen de uitstoot van CO_2 en methaan – gassen die bijdragen aan klimaatverandering. Zo kan het tegengaan van bodemdaling bijdragen aan alsook plaatsvinden door slimme natuurontwikkeling. Met vergroting van de biodiversiteit en in sommige gevallen zelfs bodemaangroei als gevolg. Ook ontstaan er mogelijkheden voor andere vormen van landbouw.

Energietransitie

We zorgen niet alleen voor bescherming tegen het water, we doen ook ons uiterste best om bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen. Gericht op vermindering van de CO_2-uitstoot dat een belangrijke veroorzaker is van de klimaatverandering. Het energievraagstuk is een van de belangrijkste opgaven voor de komende tijd. We sturen op een energietransitie met een maximale opwekking van duurzame energie voor de volledige energievraag in Noord-Holland in 2050. Om dit doel van een klimaatneutraal Noord-Holland in 2050 te bereiken, is een optimale mix nodig van energiebesparing en allerlei vormen van duurzame energie. Op weg naar 2050 houden we daarom oog voor alle nieuwe technologieën – ook buiten de energiesector – die daaraan een bijdrage kunnen leveren.

Daar komt veel bij kijken, ook al om de bestaande woningvoorraad van het gas te halen en energiebesparende aanpassingen te doen. Het gaat niet alleen om de opwekking van duurzame energie, maar misschien nog belangrijker om uitbreiding en aanpassing van de infrastructuur die nodig is om deze energie op een effectieve manier te verdelen. Dat heeft consequenties voor locatiekeuzen van nieuwe ontwikkelingen en voor het landschap. De locatie van opwekking en distributie van duurzame energie en in welke vorm is afhankelijk van meerdere zaken. Zoals van de kenmerken van de ondergrond (voor geothermie bijvoorbeeld) en van het zogenoemde draagvermogen van de verschillende landschappen. Ook de stedelijke, met oog op de ruimtelijke kwaliteit.

We houden rekening met een forse toename van windmolens op zee voor de kust van Noord-Holland. En daarmee met een of meer aanlandingen van kabels en leidingen vanuit zee op onze kust, waarvoor Den Helder en IJmuiden goede uitgangsposities hebben. De energietransitie vraagt om een hele andere benadering van het energienetwerk, de infrastructuur en de locatiekeuzen voor de functies die daaraan moeten worden verbonden.

Ontwikkeling van stad en land

De locatiekeuze voor ruimtelijk-economische ontwikkelingen wordt bepaald door een veelheid aan factoren. De energie-infrastructuur is er daar een van, maar ook de fysieke bereikbaarheid door verkeers- en vervoersnetwerken, en de internet/ICT-infrastructuur, inclusief datacenters.

De locatiekeuze voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen staat dus onder invloed van de effecten van klimaatverandering, van bereikbaarheid, behoud van landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten en van de energie-infrastructuur.

De woningbouwbehoefte wordt vooral in en aansluitend op de bestaande verstedelijkte gebieden gepland, in overeenstemming met de kwalitatieve behoeftes en trends. Nabijheid van functies is een belangrijk duurzaamheidsprincipe. Daarbij wordt in het ontwerp rekening gehouden met voldoende afvoermogelijkheden van (regen)water, voldoende groen in en om de stad, en optimale verkeersontsluiting met multimodale knooppunten.
Uitgangspunt is – en daarop zal het verkeers- en vervoersnetwerk worden geoptimaliseerd – dat men zich effectief, veilig en efficiënt kan verplaatsen, waarbij de negatieve gevolgen van de mobiliteit op klimaat, gezondheid, natuur en landschap steeds nadrukkelijk meegewogen worden. Daarbij heeft men zo veel mogelijk keuzevrijheid in het bepalen van zijn of haar vervoerswijze.

Metropoolregio Amsterdam: dynamiek in balans houden

Door de grote economische dynamiek zijn woon- en werklocaties vooral nodig in het zuidelijk deel van Noord-Holland, de Metropoolregio Amsterdam, met Amsterdam als zwaartepunt. Het is nodig om hierin te investeren juist ook uit oogpunt van benutting van de agglomeratiekracht.

De grote economische dynamiek betekent dat de druk op het metropolitane landschap groot is, terwijl dat bijzonder belangrijk is voor het vestigingsklimaat. Zorgvuldigheid is dus geboden. Schiphol en het Noordzeekanaalgebied zijn belangrijk voor de economie van Nederland en Noord-Holland in het algemeen en van de MRA in het bijzonder. Gelet op de balans tussen leefbaarheid en een veilige en verantwoorde groei van Schiphol leggen we voor de ontwikkeling van Schiphol de focus op hinderbeperking in plaats van op het aantal vliegbewegingen. In de bestaande afspraken over Schiphol over de ontwikkelingen van de luchthaven na 2020 zijn randvoorwaarden voor geluid, uitstoot en vervuiling opgenomen waaraan Schiphol zich ook bij een verantwoorde groei in de toekomst moet houden. Hierbij wordt rekening gehouden met de hinder voor omwonenden, het belang van werkgelegenheid van de vele Noord-Hollanders en het gebruik dat zij van de luchthaven maken. Overigens geldt veiligheid eveneens als een absolute randvoorwaarde.

Noord-Holland Noord: ontwikkeling unieke kracht en kwaliteit

Noord-Holland Noord is in vele opzichten economisch kansrijk, zoals voor doorontwikkeling van de agrisector (Greenport Noord-Holland Noord). Tevens heeft de regio goede uitgangspunten om de benodigde energietransitie vorm te geven. Dit komt door de beschikbare ruimte, de mogelijkheden van geothermie en de goede uitgangspositie van de haven van Den Helder ten opzichte van de grote energie-ontwikkelingen op de Noordzee. Daarbij heeft Noord-Holland Noord met ECN in Petten de kennis in huis om een grote rol te spelen in de energietransitie.

Het noordelijk deel van Noord-Holland beschikt daarnaast over bijzondere eigen kenmerken en kwaliteiten. Zoals (meer) rust, ruimte, groen, natuur en (gezonde) lucht. Die kwaliteiten zijn het waard om te koesteren. Niet alleen voor de inwoners van die gebieden zelf, voor toeristen, maar ook voor de inwoners in het drukke zuidelijke deel van de provincie die op zijn tijd een meer landelijke omgeving willen bezoeken. Om daar rust en ruimte te kunnen ervaren of een ander type woonmilieu te zoeken.

Om deze kwaliteiten te waarborgen is dynamiek en ontwikkeling in Noord-Holland Noord nodig. Verstedelijking nabij knooppunten van openbaar vervoer en in de omgeving van historische binnensteden en de nodige voorzieningen komt daarvoor het meest in aanmerking. Deze locaties kunnen ook dienen als aanvulling op woon- en werkmilieus in de Metropoolregio Amsterdam. Concreet gaat het om de centrumgemeenten Alkmaar en Hoorn en de omliggende regio's. Dit is ook goed voor de vitaliteit van de betreffende regio's.

VISIE

Foto: Theo Baart

NOORD-HOLLAND IN BEWEGING

LEGENDA

- Bestaand stedelijk gebied
- Grote woningbouwlocaties
- Industriegebieden
- Strategische reserveringen
- Woningbouw binnen hindercontouren
- Verzorgingsgebied stedelijke voorzieningen
- Groene geleding tussen kernen
- Metropolitaan landschap
- Grote werkgebieden
- Metropolitaan OV netwerk
- Aanvullende OV verbinding
- OV bereikbaarheid t.b.v. sterke kernen
- Weginfrastructuur
- Aanvullingen op het wegnetwerk
- 'Doorgaand verkeer om de stad'
- 'Ring A10 als regionale verdeelweg'
- Aangewezen gebieden Wind op Zee
- Bestaande windparken
- Transportrichting duurzame energie (indicatief)
- Geothermie
- Potentiële warmte-/koudebronnen
- Ondergrondse opslag
- Glastuinbouw
- OCAP- CO_2 leiding (indicatief + planning)
- Draaischijf 'Nieuwe energie'
- Ruimte voor circulaire economie
- Greenports (NHN + Aalsmeer)
- Seedvalley
- Mainports
- Energy campus

Op weg naar een economisch duurzame toekomst

De Omgevingsvisie NH2050 wil zorgen voor balans tussen economische groei en leefbaarheid. Zo kunnen we voor toekomstige generaties het welvaarts- en welzijnsniveau in Noord-Holland op een hoog niveau houden. Dit betekent dat in Noord-Holland een basiskwaliteit van de leefomgeving wordt gegarandeerd; de ruimte voor economische ontwikkeling wordt altijd in samenhang met dit uitgangspunt beschouwd. Duurzame economische ontwikkeling is nodig voor de werkgelegenheid en daarmee voor de bestaanszekerheid van onze inwoners. Maar ook om de grote investeringen op te brengen die nodig zijn voor onder meer de transitie naar een duurzame-energiehuishouding, de overgang naar een circulaire economie en het behoud van ons karakteristieke landschap.
In de wetenschap dat de wereld waarmee Noord-Holland is verbonden continu verandert, geeft deze visie enerzijds richting en daarmee houvast naar een onbekende toekomst, en anderzijds voldoende ruimte en handelingsperspectief om te anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. We presenteren dus geen eindbeeld voor 2050. Deze visie laat in algemene zin wel zien wat onze ontwikkelprincipes zijn voor de hele provincie om een hoge leefomgevingskwaliteit te bieden. Deze principes zijn overkoepelend: ze gelden voor de hele provincie. Hierbij komen de thema's gezondheid, veiligheid, klimaatadaptatie en landschap aan bod, alsook een aantal generieke principes voor het gebruik van de fysieke leefomgeving. Daarnaast schetsen we vijf samenhangende bewegingen. Bewegingen die laten zien hoe we omgaan met opgaven die op onze samenleving afkomen en die we willen faciliteren. Dat doen we door een aantal ontwikkelprincipes en randvoorwaarden mee te geven om de beweging naar de toekomst te kunnen maken. Het gaat om de volgende vijf bewegingen:

- **Dynamisch schiereiland** – hier is het benutten van de unieke ligging leidend waarbij de kustverdediging voorop staat en waar toeristische en recreatieve kansen benut kunnen worden en natuurwaarden worden toegevoegd.
- **Metropool in ontwikkeling** – hierin beschrijven we hoe de Metropoolregio Amsterdam steeds meer als één stad gaat functioneren en dat de reikwijdte van de metropool groter wordt. Door het ontwikkelen van een samenhangend metropolitaan systeem vergroten we de agglomeratiekracht.
- **Sterke kernen, sterke regio's** – deze beweging gaat over de ontwikkeling van centrumgemeenten die daarmee het voorzieningenniveau in de gehele regio waarin ze liggen vitaal houden en de kernen hun herkenbare identiteit behouden.
- **Nieuwe energie** – in deze beweging gaat het over het benutten van de economische kansen van de energietransitie en circulaire economie.
- **Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving** – deze beweging gaat over het ontwikkelen van natuurwaarden in combinatie met het versterken van de (duurzame) agrifoodsector.

Alle vijf bewegingen hebben een economische drijver. Van de kansen die onze kusten bieden voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling in Dynamisch schiereiland tot de economische mogelijkheden die de transitie naar duurzame energie bieden voor de 'draaischijven' Den Helder en NZKG. De bewegingen verbinden deze economische kansen aan het versterken van de leefbaarheid, juist met het oog op duurzame economische groei. Bijvoorbeeld door de ontwikkeling van het metropolitane landschap nadrukkelijk onderdeel te maken van het gehele metropolitane systeem, inclusief de verstedelijking, alsook om de agrifoodsector te ondersteunen als partner om de biodiversiteit te vergroten.

Leefomgevingskwaliteit

- Hoofdambitie: balans tussen economische groei en leefbaarheid
- Randvoorwaarden voor garantie basiskwaliteit leefomgeving en waar mogelijk meer (streven naar het behalen van de WHO-normen in 2050)
- Randvoorwaarden om te kunnen omgaan met klimaatverandering (adaptatie) (KRW-normen behalen in 2027)
- Passend ontwikkelen en behouden van (karakteristieke) landschappen
- Zo veel mogelijk natuurinclusief ontwikkelen passend bij de context
- Geclusterd ruimtelijk economische ontwikkelingen rond infrastructuur
- Rekening houden bij ontwikkelingen met de ondergrond

We willen in de hele provincie een goede balans tussen leefbaarheid en economische ontwikkeling. Een belangrijk aspect van de leefbaarheid is een goede leefomgevingskwaliteit. Daarmee doelen we op aspecten van een gezonde en veilige leefomgeving. Denk aan luchtkwaliteit, geur, bodem en ondergrond, waterkwaliteit, geluid, omgevingsveiligheid (gevaarlijke stoffen, brand en explosiegevaar), waterveiligheid en verkeersveiligheid. Maar we doelen ook op aspecten die te maken hebben met het watersysteem, klimaatbestendigheid, ruimtelijke (landschappelijke) kwaliteit en natuur. Om de leefomgevingskwaliteit voor onze inwoners te behouden en te versterken, is een goed beheer van de bestaande kwaliteit nodig met toevoeging van (nieuwe) kwaliteiten. Een goede ruimtelijke inrichting draagt ook bij aan de gezondheid. Groen en water in de omgeving werken bijvoorbeeld ontspannend en nodigen uit tot bewegen en ontmoeten. Betrokkenheid bij de leefomgeving werkt eveneens positief. De betrokkenheid is groter naarmate de leefomgeving identiteit en karakter heeft. Het is daarom belangrijk om in alle dynamiek, bij alle druk op het landschap, aan te blijven sluiten bij de karakteristieke kenmerken van een gebied.
Om een goede leefomgevingskwaliteit te borgen, hanteren we twee basisrandvoorwaarden. Daarnaast gelden vier generieke ontwikkelprincipes die op alle bewegingen van toepassing zijn. De basisrandvoorwaarden gaan over gezondheid, veiligheid en klimaatadaptatie. De vier generieke ontwikkelprincipes gaan over landschap, natuurinclusiviteit, clustering van activiteiten en de samenhang tussen de bovengrond en de ondergrond.

Gezond, veilig en klimaatadaptief
De ambitie is om bij inrichting als beheer te voldoen aan de wettelijke basiskwaliteit voor een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier. We willen toegroeien naar een woon-werkomgeving waar je zo min mogelijk wordt blootgesteld aan ongezonde en onveilige omstandigheden. We streven naar het behalen van de WHO-normen in 2050.

Tevens zorgen we voor een goede milieukwaliteit ten behoeve van de biodiversiteit en gezonde voeding. Deze zogeheten basismilieukwaliteit moet op orde zijn. Hiervoor gelden verschillende wettelijke Europese en nationale randvoorwaarden, waaraan we deels provinciaal invulling geven en die de ruimte bepalen waarbinnen economische ontwikkelingen kunnen worden gefaciliteerd. Het is vanzelfsprekend dat we daaraan voldoen, hoewel dat op een aantal locaties niet gemakkelijk is in onze dichtbevolkte provincie. Dat komt deels door de specifieke bedrijvigheid (haven en luchthaven; zie Metropool in ontwikkeling). Waar mogelijk houden we vast aan de al aanwezige hogere kwaliteit of realiseren we die. Denk aan de relatief goede luchtkwaliteit in het noordelijk deel van de provincie en de rust en donkerte in het Waddengebied.

Water is de basis van het huidige landschap. Het is bovendien de basis van de economische voorspoed die we vanaf de 17de eeuw kennen. Technische ingrepen als inpolderingen, dijken, gemalen en sluizen, maakten het mogelijk op veengrond te boeren, bollen te telen in polders en steden te bouwen op slappe bodems. Het watersysteem voldeed aan alle nieuwe behoeften. We bereiken nu echter de grenzen van dat systeem, terwijl de opgaven nog enorm toenemen, onder andere door klimaatverandering. In de toekomst moeten we de rollen dus steeds vaker omdraaien. Ruimtelijke ontwikkelingen moeten zich dan voegen naar wat het watersysteem nog kan faciliteren, in termen van kwaliteit en kwantiteit. Dit is geen kwestie van willen, maar van moeten, vanwege de hoge kosten van vermijdingsgedrag. Waterveiligheid is hierbij een topprioriteit, want Noord-Holland grenst aan drie zijden aan grotere wateren en ligt grotendeels beneden de zeespiegel; een zeespiegel die naar verwachting sneller en meer stijgt dan we tot voor kort dachten. Het veilig houden van onze provincie gaat daarom boven alle andere opgaven. Alleen dan kunnen we ons welzijn en onze welvaart op een hoog niveau houden.
Klimaatadaptatie houdt in dat we voorbereid zijn op wateroverlast, hittestress, verdroging en verzilting en dat we de gevolgen van overstromingen weten te beperken. Vanaf het begin moeten we rekening houden met deze mogelijke effecten, om slachtoffers en economische schade te beperken (klimaatbestendigheid). Dit kan consequenties hebben voor de locatiekeuze, de inrichting van de openbare ruimte, en het ontwerp van gebouwen en infrastructuur. Het kan ook de bedrijfsvoering raken, zoals in gebieden met verdroging of verzilting. Voor bestaande situaties geldt dat vitale infrastructuur en kwetsbare objecten, zoals ziekenhuizen, onder extreme omstandigheden zoveel mogelijk kunnen blijven functioneren. Dit kan aanpassingen vergen aan bestaande infrastructuur, installaties en gebouwen.

Basisrandvoorwaarden

- Overal wordt voldaan aan de wettelijke basiskwaliteit voor een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier
- Alle nieuwe ruimtelijke (her)ontwikkelingen doorlopen een klimaatstresstest[4]

De basisrandvoorwaarden volgen uit Europese/Nationale regelgeving, onder andere: Kaderrichtlijn Water (KRW), Deltaprogramma, veiligheidsnormering primaire waterkeringen, Drinkwaterrichtlijn, Grondwaterrichtlijn, Zwemwaterrichtlijn, Europese Richtlijn Luchtkwaliteit, NEC-richtlijn (emissies bedrijven) en bij het ingaan van de Omgevingswet: Besluit Kwaliteit Leefomgeving. Daaronder valt ook de wettelijk verplichte provinciale uitwerking van deze Europese/Nationale regelgeving, denk aan het Natuurnetwerk Nederland, beheerplannen Natura 2000, herstelmaatregelen Natura 2000, Grondwaterbeschermingsgebieden, Stiltegebieden en veiligheidsnormering regionale keringen.

Generieke Kritische succesfactoren

- Voldoende samenwerking tussen alle partijen en vertaling van inzichten in uitvoeringsprogramma's om gebiedsspecifiek invulling te geven aan de leefomgevingskwaliteit, gekoppeld aan gewenste ontwikkelingen
- Bereidheid om bij alle nieuwe ruimtelijke (her)ontwikkelingen rekening te houden met de grenzen van het watersysteem
- Goede bereikbaarheid van natuur- en recreatiegebieden via groenblauwe verbindingen in belang van het welzijn en de gezondheid van onze inwoners en bezoekers
- Voldoende ruimte voor nieuwe duurzame technologische ontwikkelingen

Foto: Theo Baart

[4] Onderdeel van zes-jaarlijkse cyclus van risico-inventarisatie via klimaatstresstesten, risicodialogen, strategie bepalen en uitvoeringsprogramma's opstellen, conform Deltaprogramma

1. Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij de waarden, de karakteristiek en het draagvermogen van het landschap

Noord-Holland beschikt over een unieke en rijke variatie aan (open) landschappen, ruimtelijke structuren, aardkundige en archeologische waarden, cultuurhistorie en gebouwd erfgoed. De provincie onderscheidt zich door haar openheid, de grote afwisseling en de contrasten in het landschap. Deze karakteristieken reflecteren de rijke ontstaansgeschiedenis en maken het aantrekkelijk voor mensen om hier te wonen, voor bedrijven om zich hier te vestigen en voor recreanten en toeristen om hier te verblijven.

Voor de leefomgevingskwaliteit is het essentieel deze waarden en karakteristieken van landschap en cultuurhistorie te benoemen, te behouden, waar nodig te herstellen en waar mogelijk te versterken en te ontwikkelen. En het gaat er om ontwikkelingen en transities te benutten om een goede landschapskwaliteit in stand te houden en zo nodig te creëren.

We maken onderscheid in draagvermogen van de diverse landschappen. Mede op basis daarvan wegen we zorgvuldig af welke ruimtelijk-economische ontwikkelingen op welke plek en op welke wijze ontwikkeld kunnen worden. Denk aan zonneparken, windmolens, verstedelijking, vergroting van agrarische bebouwing en waterberging. In principe onderkennen we twee soorten gebieden. In gebieden met grotere structuren en relatief geringere aanwezigheid van cultuurhistorie zijn meer en grotere ontwikkelingen mogelijk. In gebieden waar de waarden van bijvoorbeeld cultuurhistorie, openheid of ecologie hoog zijn en/of waar de betekenis voor de stad groot is, is alleen ruimte voor ontwikkelingen die bijdragen aan de instandhouding of versterking van deze kernkwaliteiten. Tegelijkertijd investeren we gebiedsgericht in de landschappelijke, cultuurhistorische, recreatieve en ecologische kwaliteiten. In alle gevallen is ruimtelijke kwaliteit het uitgangspunt. Deze benaderingswijze betekent een eenvoudig landschappelijk regime met twee soorten gebieden.

Er zijn ook karakteristieke en gewaardeerde landschappen die niet stabiel zijn of waar veel dynamiek op afkomt en waar een integraal perspectief op een nieuwe balans tussen de opgaven, waarden, beleving en (economisch) gebruik noodzakelijk is.

Randvoorwaarden

- Restricties behorend bij werelderfgoederen (UNESCO), in dit geval de Waddenzee, de Beemster, de Stelling van Amsterdam en de Amsterdamse grachtengordel
- De Europese Landschapsconventie voor de bescherming van het landschap. De provincies dragen hiervoor een belangrijke verantwoordelijkheid
- Rijksmonumenten, provinciale monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten

Foto: *Voorbeeld van een Landschap met een laag draagvermogen voor nieuwe ontwikkelingen (Foto: Theo Baart)*

Foto: *Voorbeeld van een Landschap met een groot draagvermogen voor nieuwe ontwikkelingen (Foto: Theo Baart)*

2. Nieuwe ontwikkelingen zijn zo veel mogelijk natuurinclusief

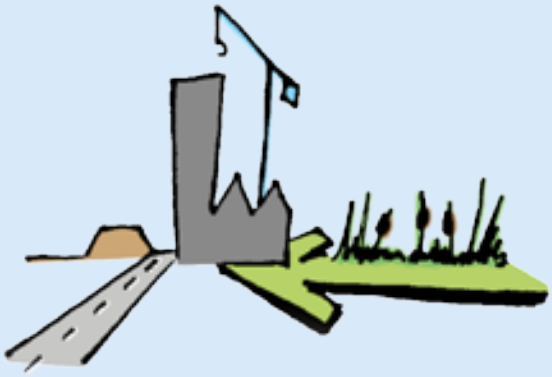

Bij alle ontwikkelingen is er in potentie ruimte voor biodiversiteit. Meer biodiversiteit draagt bij aan een duurzame agrifoodsector en andersom en tevens aan een gezonde leefomgeving. Het gaat daarbij niet alleen om het vergroten van het aantal hectares aan natuur, maar ook om het maken van slimme combinaties waarmee kwaliteit wordt toegevoegd. Natuurinclusiviteit heeft in verschillende omgevingen verschillende verschijningsvormen (agrarisch gebied, bebouwde omgeving, water). Biodiversiteit draagt bij aan vruchtbare bodems en een natuurlijke bescherming van de gewassen. Natuurinclusief ontwikkelen in het agrarisch gebied kan bestaan uit terugdringing van emissies, nutriënten-management (om uit- en afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen tegen te gaan), circulaire landbouw, het bieden van ruimte aan natuur (bijvoorbeeld in oevers en randen door ecologisch slootbeheer, natuurvriendelijke oevers en ecologisch randenbeheer) en het stimuleren van vismigratie. In de bebouwde omgeving kan de soortenrijkdom aan planten en dieren toenemen door de vergroening van waterbergingen, het nemen van maatregelen voor faunavoorzieningen in infrastructuur en het aanleggen van natuurvriendelijke bermen langs wegen. Groen en water in de stad dragen bij aan het voorkomen van hittestress, klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving. Biodiversiteit in en om het watersysteem kan zich ontwikkelen in ecologische oevers en in groen ingerichte waterbergingen. De waterkwaliteit vaart wel bij een vergroting van de biodiversiteit. Om die redenen stimuleren we meer ruimte voor groen en blauw in en om de stad. Specifiek nabij natuurgebieden stimuleren we dat er meer ruimte komt voor de combinaties waterberging, natuur en recreatie, als antwoord op de verwachte groei in recreatie.

Randvoorwaarde

- Natuurnetwerk Nederland (NNN) blijft de basis van de natuurstructuur

Kritische succesfactoren

- Kwalitatief sterke natuurgebieden functioneren als brongebieden voor biodiversiteitsontwikkeling in het landelijk en stedelijk gebied
- Daar waar mogelijk worden groene zones en gebieden verbonden om soorten de kans te geven zich te verspreiden en ontwikkelen
- Natuurinclusief ontwikkelen is een proces van samen optrekken met verschillende betrokken partijen met verschillende doelstellingen

3. Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zo veel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten

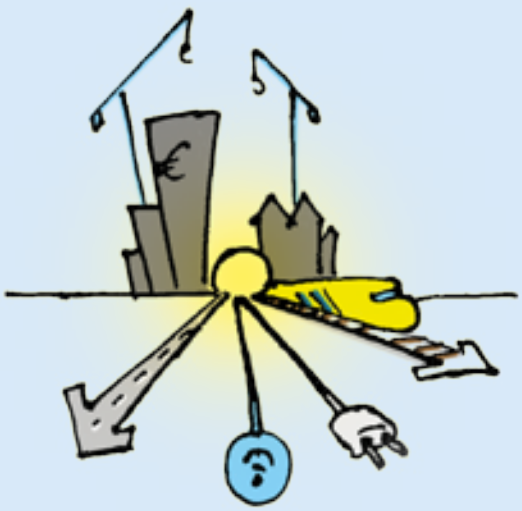

De kansen voor synergie en duurzaam ruimtegebruik nemen toe als we economische activiteiten en andere stedelijke activiteiten bij elkaar brengen, nabij knooppunten (clustering). Dat levert mogelijkheden op voor energietransitie, collectieve maatregelen in het versterken van klimaatrobuustheid, het uitwisselen van kennis en het optimaliseren van bereikbaarheid. Nabijheid van functies of clustering is dan ook een belangrijk duurzaamheidsprincipe, ook al omdat het tot minder verkeersbewegingen leidt. Clustering kan echter ook nadelige gevolgen hebben voor de leefbaarheid, denk aan het oplopen van concentraties fijnstof. Maar diezelfde clustering vergroot eveneens de kans om tot haalbare oplossingen te komen. Dat vraagt ook om experimenteerruimte in het combineren van nieuwe functies en oplossingen.

Kritische succesfactor

- Knooppunten in samenhang ontwikkelen

4. Bij nieuwe ontwikkelingen worden de effecten op de ondergrond meegewogen

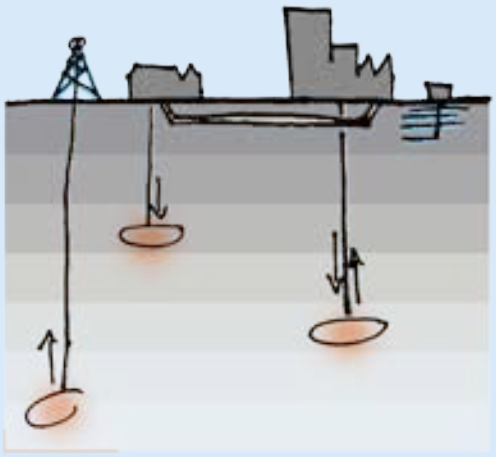

De manieren waarop de ondergrond wordt gebruikt, nemen nog steeds toe, mede door ruimtetekort boven de grond. Daardoor wordt het belangrijker dat er goede afwegingen worden gemaakt tussen ruimtegebruik boven- en ondergronds, maar ook tussen functies onderling onder de grond. Bescherming van de kwaliteit van het grondwater, mede voor de drinkwaterwinning, is daarbij cruciaal. De provincie is daarvoor medeverantwoordelijk. De ondergrond levert grondstoffen en bodemenergie, vormt de basis voor voedselproductie (bodemvruchtbaarheid) en natuurontwikkeling (bodembiodiversiteit), vervult een bufferfunctie (bijvoorbeeld het bergen van water) en een draagfunctie (voor bouwwerken als woningen en wegen), biedt ruimte voor het realiseren van ondergronds ruimtegebruik (tunnels, kabels en leidingen, maar ook opslag van gas, CO_2 in onderzeese gasvelden en warm water). Maar de bodem 'vertelt' ook de ontstaansgeschiedenis van het huidige landschap, bevat veel archeologische waarden en vervult een regulatiefunctie (natuurlijke CO_2-opslag, zoals in veenbodems). We zetten in op het optimaal benutten van al deze functies. Tevens wegen we veiligheidsaspecten mee (denk aan het beperken van seismische risico's). Daarnaast zetten we waar mogelijk in op het beschermen van de aardkundige en archeologische waarden. Wanneer we moeten kiezen, gaan hernieuwbare bronnen (grondwater, bodemenergie) boven bronnen voor eenmalig gebruik (delfstoffen). Initiatieven kunnen in principe in de ondergrond naast elkaar plaatsvinden, mits ze elkaar niet schaden. Tussen koude- en warmtebronnen moet bijvoorbeeld voldoende afstand zitten voor het optimaal benutten van duurzame energie en tussen warmtenetten en drinkwaterleidingen is ook een bepaalde afstand noodzakelijk.

Randvoorwaarden

- Beschermen van de kwaliteit van het grondwater en de drinkwaterwinning (inclusief aandacht voor medicijnresten en microplastics)
- (Inter)nationale regels ter bescherming van archeologische waarden

Kritische succesfactor

- Gezien de grotere druk op de ruimte onder de grond en de vele betrokken partijen, zijn nieuwe vormen van afstemming en samenwerking nodig

Uitvouw flap.

LEGENDA - TYPERING KUSTEN

- Oase
- Metropool
- Parkduinen
- Kop
- Eiland
- Barrièrekust*
- Wieringerkust*
- IJle lijn*
- Dijklandschap*
- Parkdijk*
- Suburbane dijk*
- Gouwzee*
- Metropool (IJmeer)*
- Gooikust*

5 10 20 km

N

DYNAMISCH SCHIEREILAND

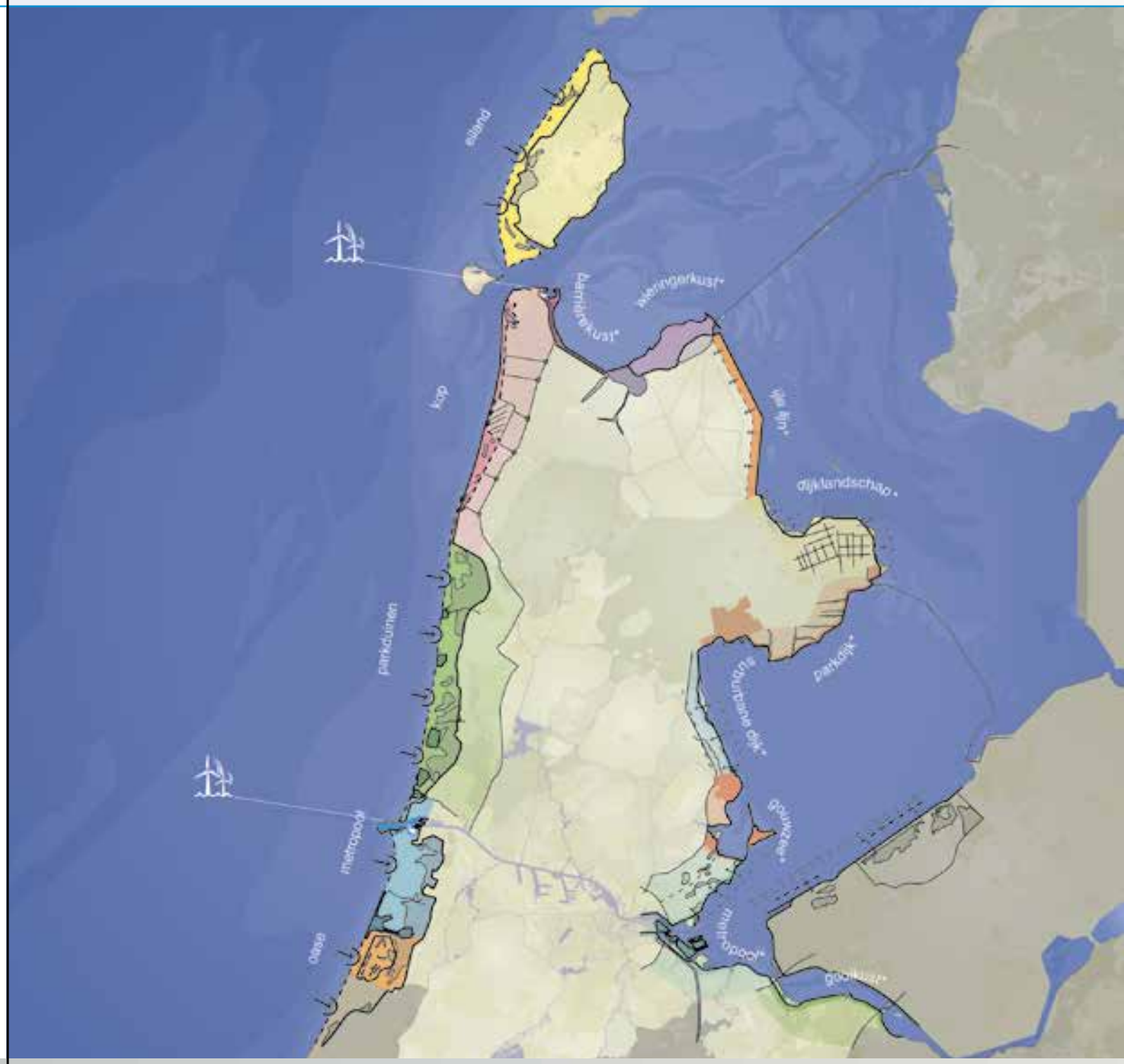

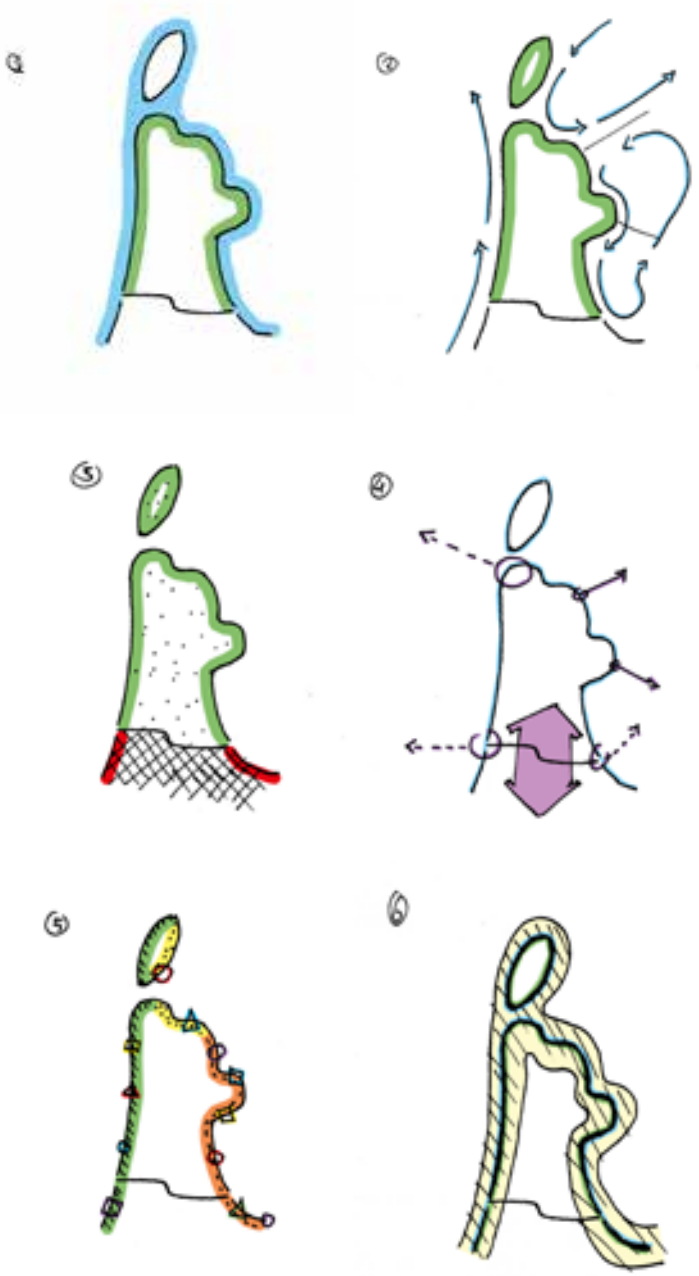

Benutten van een unieke ligging

- We beschermen ons tegen water uit de grote wateren om ons heen
- Waar mogelijk vergroten we ecologische waarden
- We benutten de economische kansen van de unieke ligging voor energietransitie en recreatie en toerisme met een goede balans tussen rust en reuring

Noord-Holland is een unieke provincie, omdat zij als enige voor het grootste deel is omgeven door groot water. Deze positie van schiereiland biedt kansen in en aan de kusten: kansen voor energietransitie en economische ontwikkelingen (zie de beweging Nieuwe energie), toeristische en recreatieve ontwikkeling én natuurontwikkeling.
Door de aanwezige sterke verschillende landschappen, van duinen naar de polders aan de Noordzeekant, maar ook langs de oevers van de meren en de Waddenzee, zijn de kusten bij uitstek geschikt om deze kansen te benutten.
Noord-Holland kent een rijke geschiedenis van land maken. Het schiereiland is in de loop der eeuwen naar het noorden toe ‘gegroeid’. Er werden dijken aangelegd, (grote) meren drooggelegd en in het noorden werd land gewonnen in de (Wadden)zee. Ook het water rondom het schiereiland is niet onberoerd gelaten. Het zoute water heeft deels een bijzondere status gekregen (UNESCO Werelderfgoed Waddenzee) en de voormalige Zuiderzee is getransformeerd in hét zoetwaterbekken van Noord-Nederland. Door onder andere de Deltaprogramma’s is dit water met haar randen prominenter in beeld gekomen en worden de ontwikkelkansen beter gezien.
Het schiereiland wordt tegen overstromingen beschermd door een stelsel van keringen en duinen. De verdediging tegen het water is een grote en voortdurende opgave die alles te maken heeft met (de waarde van) de functies op, aan en achter de dijk, zoals verstedelijking en landbouw. Door zeespiegelstijging en bodemdaling wordt deze opgave alleen maar groter. Niet alleen voor de waterkeringen rondom, maar ook om verzilting en verdroging in bijvoorbeeld de droogmakerijen het hoofd te kunnen bieden.

Ook in de wateren kan in de nabije toekomst veel veranderen. In de Noordzee zijn al windparken en er worden er nog meer ontwikkeld. Ze zijn bedoeld om in het grootste deel van de Nederlandse stroombehoefte te voorzien. Het IJsselmeer heeft wellicht ook potentie voor energieopwekking, zoals drijvende zonnepanelen. Naast energie zullen mogelijk ook andere functies nadrukkelijker hun stempel drukken op het uiterlijk en het gebruik van deze wateren, zoals waterrecreatie, sportvisserij, toerisme, sneltransport en beroepsvisserij.
Noord-Holland is van oudsher een visserijprovincie met visafslagen in IJmuiden, Den Helder en Den Oever. Voor de Wadden en voor het IJsselmeer zet de provincie in op verduurzaming van de visserij, werkgelegenheid en het stimuleren van innovaties, zoals het verbouwen van zeewier, zilte teelt en mossel- en kokkelkweek.

Het schiereiland kent een drukke en een luwe zijde. In het zuiden is de drukte, waar de Noordvleugel van de Randstad de Metropoolregio Amsterdam ontmoet. Hier zijn het Noordzeekanaal en het IJ belangrijke dragers van de economie. Maar ze vormen ook flinke barrières voor het verkeer dat het schiereiland noodgedwongen in deze zone op en af moet, en waarvoor de Afsluitdijk en Houtribdijk geen alternatieven vormen. Hoe noordelijker, hoe meer de drukte overgaat in luwte, in rust. Druk en luw bieden nu al een goede basis voor een gevarieerde leefomgevingskwaliteit en mogelijkheden voor recreatie en toerisme. De kansen daarvoor kunnen we benutten door dit verder in samenhang uit te werken.
Verblijfsrecreatie kan overigens in bepaalde kustlocaties ook de leefbaarheid bevorderen, doordat de voorzieningen in verblijfsrecreatieparken ook van betekenis kunnen zijn voor de bewoners in de omgeving.

5. Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid en karakteristieken van de kustlandschappen en aanliggende grote wateren

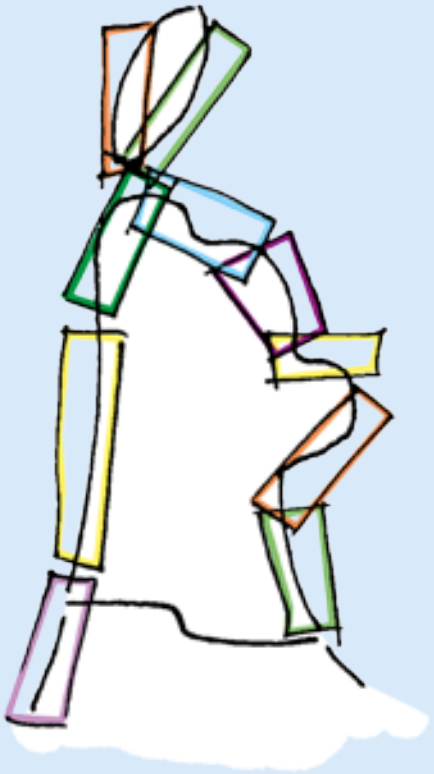

De duinen en dijken van Noord-Holland maken deel uit van een zone waarin water en land elkaar ontmoeten, beïnvloeden en verrijken. In deze zone komen veel verschillende, karakteristieke combinaties van water, waterkering en achterland voor, die elkaar ook op verschillende manieren beïnvloeden. Deze combinaties zijn te beschouwen als afzonderlijke kustlandschappen. Met name aan de Noordzeekust zijn deze breed en omvatten ze ook de duinen en binnenduinrand.
In deze dynamische overgangszone blijven we voortdurend aan de veiligheid werken, waar nodig in combinatie met de integrale ontwikkeling van het betreffende kustlandschap. Er zal ook steeds meer recreatie plaatsvinden. Duinen en dijken zullen steeds minder de harde scheidslijnen tussen land- en waternatuur vormen. Als gevolg van de klimaatverandering is op delen van de kusten wellicht meer ruimte nodig, waardoor het kustlandschap daar breder wordt. Langs de verschillende kusten kunnen we deze duin- en dijklandschappen beschermen, behouden en tegelijk aangrijpen voor verschillende vormen van (water)recreatie, passend bij de aanwezige drukte en luwte. Het gaat om een balans tussen rust en reuring die op een verstandige manier worden afgewisseld, met het oog op kwaliteit, diversiteit en differentiatie. Op veel plaatsen langs de kusten gaat de ruimtelijke druk verder dan recreatieve ontwikkeling en natuur. Daardoor vereist de ontwikkeling van deze landschappen, zoals de binnenduinrand, een brede, integrale benadering en oog voor de gewenste regionale identiteit. Voor alle kusten biedt een zonering voor rust en reuring met betrekking tot recreatieve bebouwing en activiteiten uitkomst, op basis van de kwaliteiten en karakteristieken van deze landschappen. Zonering geeft ruimte aan openheid/geen ontwikkeling, seizoensgebonden ontwikkeling en jaarrondontwikkeling.
Verblijfsrecreatieve voorzieningen kunnen daar waar mogelijk bijdragen aan versterking van de economie en de leefbaarheid van kleine kernen. Niet alleen vanwege de (verblijfs)recreanten en het geld dat zij besteden, maar ook door het economisch draagvlak voor commerciële voorzieningen. Dan is het overigens wel nodig om ook te werken aan de vitalisering en kwaliteit van de bestaande (deels verouderde) verblijfsrecreatieparken.

Randvoorwaarde

- Besluit Kwaliteit Leefomgeving. Dat beoogt voor de kustzones bescherming van het Noordzeekustfundament, aanwijzing van de NNN-gebieden, bescherming van de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van Waddenzee, Waddengebied en IJsselmeergebied, en geeft regels met het oog op de bescherming van de ruimtelijke kwaliteiten, natuur en zoetwater- en drinkwaterfunctie van het IJsselmeergebied

Kritische succesfactoren

- (Mate van) bescherming en behoud van natuurwaarden
- Accommoderen van toegankelijkheid van het kustgebied (mobiliteit, wonen, werken, waterrecreatie, toerisme), waaronder het kunnen accommoderen van groeiende bezoekersaantallen van het kustlandschap van de metropoolregio Amsterdam (Zandvoort/Bloemendaal, Waterland en IJmeer)
- Het hanteren van zonering voor activiteiten op lokaal niveau
- Regionale samenwerking, zowel binnen als tussen provincies

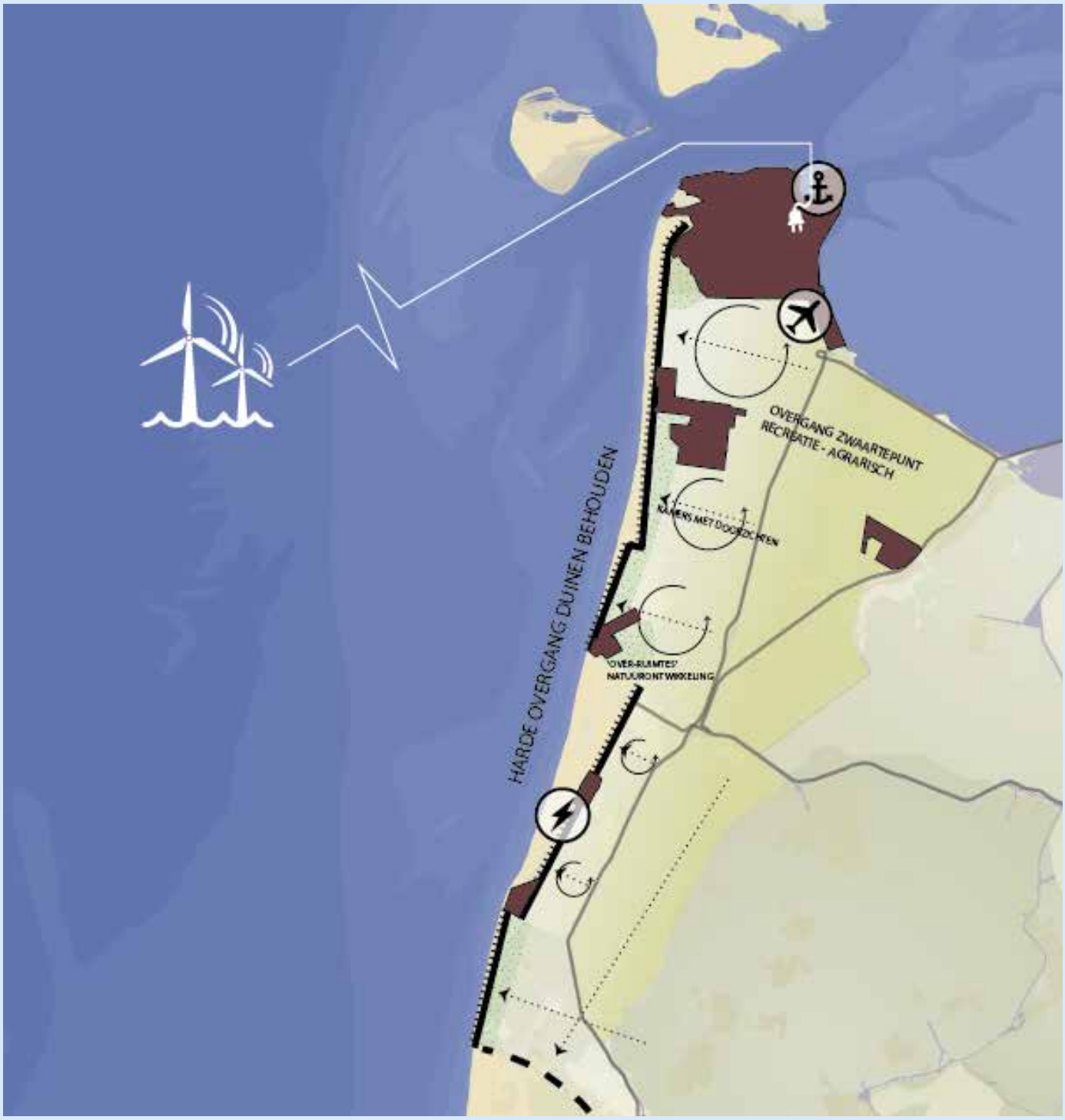

Voorbeelduitwerking Binnenduinrand, verdere uitwerking in Verkenning Samenwerkingsagenda Kusten (bron: werkatelier Binnenduinrand)

6. Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen

De hoge waardering van de kusten heeft voor een deel te maken met de beleving van openheid en weidsheid. Dit ontwikkelprincipe beoogt deze kwaliteiten te borgen bij ontwikkelingen op en voor de kust. De Noordzeekust van het vaste land kent een holle kustboog, daar waar die van het eiland Texel bol is. De holle vorm sluit de strandruimte in, bepaalt het zicht en zorgt voor een zekere intieme sfeer. Bij de bolle kustboog is de strandruimte juist niet te overzien en daardoor onbepaald. Hier sluit de oneindige ruimte van de Noordzee goed bij aan.
Vorm en maat van de Noord-Hollandse 'waddenbaai' worden bepaald door de ligging van het duin van Huisduinen en de keileembulten Texel en Wieringen. Deze omsloten ruimte, met de beeldbepalende overkanten en de getijdennatuur, is de entree van Werelderfgoed internationale Waddenzee.
Bij het IJsselmeer zijn de ruimtereeks IJmeer-Markermeer-IJsselmeer-Waddenzee – van klein naar groot – én de horizon in verschillende richtingen de belangrijkste ruimtelijke karakteristieken[4]. Compartimentering van het geheel is daarom niet wenselijk, net zo min als hoge opgaande elementen op de Houtribdijk en de Afsluitdijk. In (hoog)stedelijke context komen deze kwaliteiten meer tot uiting door het relatief grote verschil tussen verdicht en open landschap.
Het Gooimeer vertegenwoordigt een andere, meer intieme, kleinschalige en beschutte kwaliteit die een waardevolle aanvulling vormt op de grote wateren.

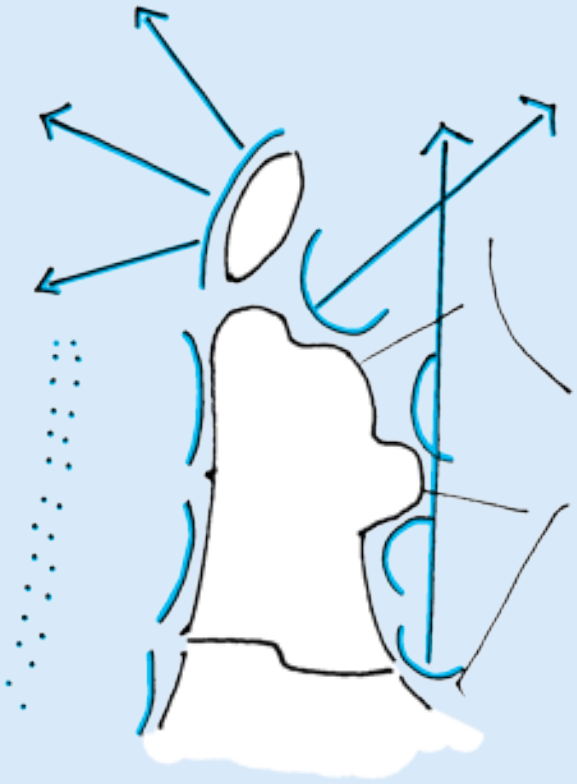

Kritische succesfactoren

- Bewustwording van het belang en de (recreatieve) kansen van de rand als geheel
- Adoptie door MRA-partners van het metropolitane kustlandschap Zandvoort en Waterland en IJmeer: behouden, ontwerpen, ontwikkelen én investeren

[4] Deze zijn vertaald in de '10 gouden regels', benoemd in de Agenda IJsselmeergebied 2050

7. Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren

Om meer ontwikkelingen in en gebruik van het IJsselmeergebied te kunnen opvangen, moet het systeem ecologisch robuuster worden. Het is wenselijk om hierbij verder te kijken dan de grenzen van natuurregimes die nu gelden. Ook de (natte) kustlandschappen aan de randen van het IJsselmeergebied kunnen bijdragen aan het realiseren van deze opgave. Ecologische verbindingen in de kustgebieden van de grote wateren (land- en waterzijde) worden behouden en aangevuld. Naast deze verbindingen tussen de wateren en het land werken we aan de verbetering van de ecologische kwaliteit van de verbindingen tussen de grote wateren, zoals Markermeer, IJsselmeer en Waddenzee.

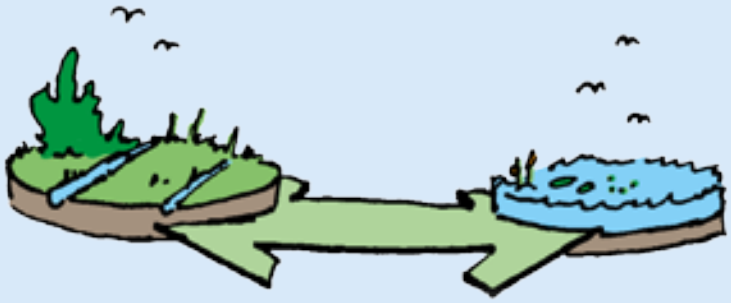

Randvoorwaarden
- Kaderrichtlijn Water (KRW)
- IJsselmeergebied als strategische zoetwatervoorraad voor drinkwater, landbouw en andere functies

Kritische succesfactoren
- Extra inzet op KRW
- Waterkwaliteit in relatie tot voedingsstoffen (beschikbaarheid van waterplanten) en temperatuurstijging van het water
- Handhaving van de milieunormen, ook in de randgebieden
- Slimme combinatie van functies, zoals natuurontwikkeling, waterveiligheid, waterberging, recreatie en landbouw

METROPOOL IN ONTWIKKELING

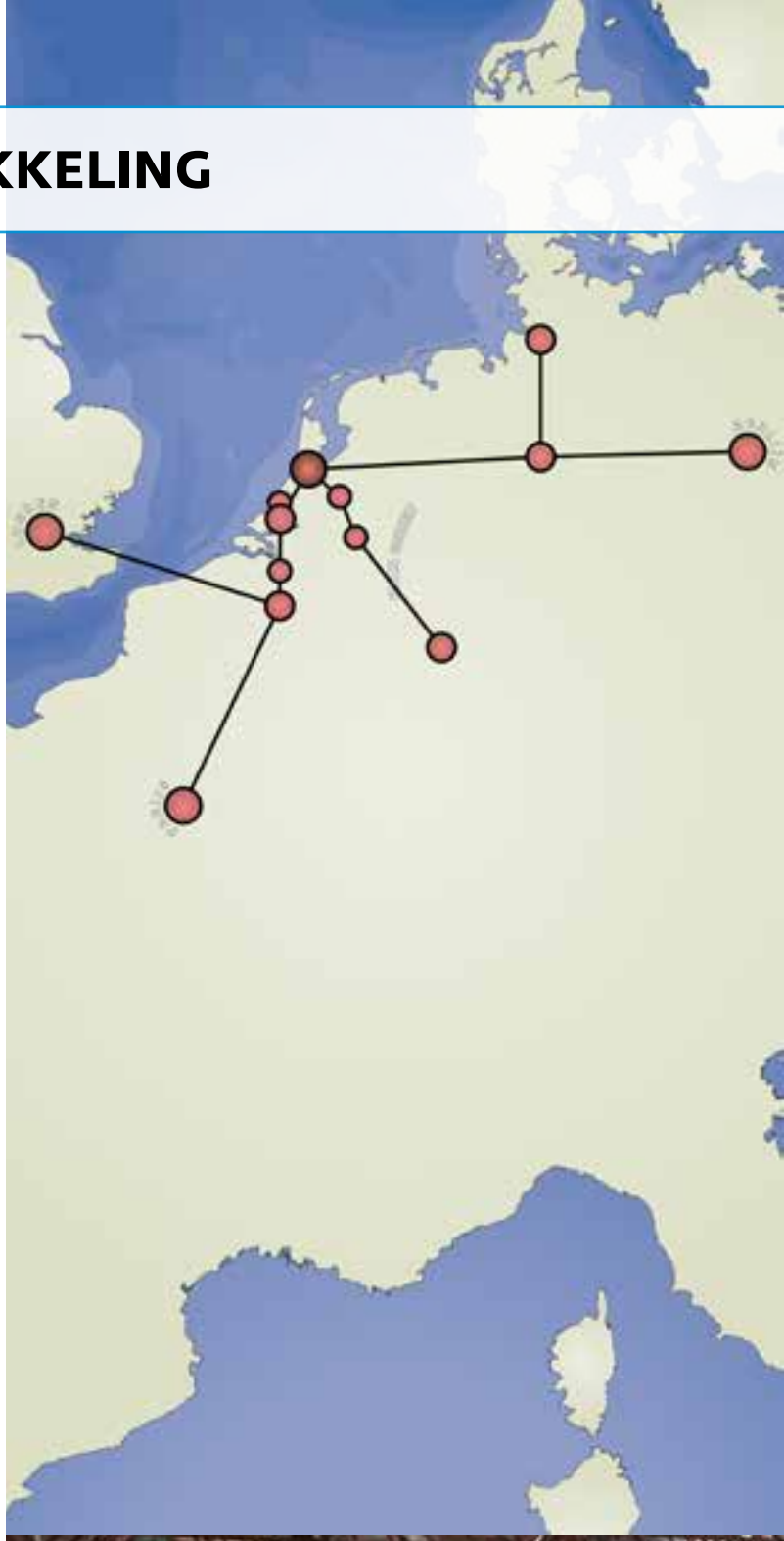

Vergroten agglomeratiekracht door het ontwikkelen van een samenhangend metropolitaan systeem

- Wonen en werken zo veel mogelijk via binnenstedelijke verdichting
- Aanpassen van totale mobiliteitssysteem aan de drukker wordende metropool
- Versterken van functies in het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem
- Duidelijkheid ontwikkelruimte van Schiphol en Noordzeekanaalgebied in relatie tot ruimte voor verstedelijkingsopgave

Wereldwijd vindt verstedelijking plaats. In een aantal gevallen leidt dit tot de ontwikkeling van metropolen. In Noord-Holland ontwikkelt zich een metropool rond Amsterdam. Het gaat hier om een stedelijk systeem van grotere en kleinere kernen, met Amsterdam als hoogstedelijke kernstad, een landschap met hoge gebruiks- en belevingswaarde, een multimodale bereikbaarheid, een havengebied met energietransitie en circulaire economie als dragers en Schiphol als internationale hub. De ontwikkeling komt tot uiting door een snel groeiend aantal inwoners, arbeidsplaatsen en bezoekers, leidend tot een tendens van clustering van economische functies. In het Noordzeekanaalgebied is er een concentratie van werkgelegenheid van direct en indirect aan de haven gerelateerde activiteiten. Daarnaast concentreren zich grote aantallen arbeidsplaatsen op een aantal locaties in een zone van de Amsterdamse binnenstad tot net ten zuiden van Schiphol. Daarbij is het wenselijk om, vanuit het beperken van woon-werkafstanden en daarbij horende mobiliteitsinvesteringen, nieuwe woningen zo dicht mogelijk bij de grote werkconcentraties te realiseren.

De metropolitane ontwikkeling is goed voor de economie, welvaart en internationale concurrentiepositie van Nederland. De metropool in ontwikkeling kenmerkt zich door een grote verscheidenheid aan steden, dorpen en deelregio's, met specifieke identiteiten en kwaliteiten. Al deze kernen liggen in een grote diversiteit aan landschappen. Deze landschappen in en om de metropool zijn van groot belang als groene longen en vestigingsfactor. De kracht van de metropool zit hem in het feit dat kernen, regio's en gebieden een sterke eigen identiteit behouden, terwijl het geheel in steeds sterkere mate als één daily urban system functioneert.

De metropool en de mensen die zich erin ophouden, laten zich niets gelegen liggen aan bestuurlijke grenzen. Binnen de metropool functioneert sinds 2007 het samenwerkingsverband Metropoolregio Amsterdam (MRA). Hierbij zijn enkele tientallen gemeentes betrokken in zowel de provincies Noord-Holland als

Uitvouw flap.

LEGENDA

- Stedelijk gebied
- Woningbouwlocaties
- Industriegebieden
- Strategische reserves haven/Schiphol
- Grote werkgebieden
- Openbaarvervoernetwerk
- Aanvullende OV-verbindingen
- Weginfrastructuur
- Aanvullingen op het netwerk
- 'Doorgaandverkeer om de stad'
- 'Ring A10 als regionale verdeelweg'
- Kernnet vrachtvervoer over water
- Metropolitaane landschap
- Veenweiden
- Mainports
- Aanlanding Wind op Zee
- Locaties voor circulaire economie

5 10 20 km

N

Flevoland. In functionele zin is er een steeds sterkere uitstraling van de metropool in alle windrichtingen: naar Alkmaar en Hoorn, naar de Leidse regio (provincie Zuid-Holland) en in de richting van Utrecht en Flevoland. Op internationale schaal is de metropool goed verbonden met andere stedelijke regio's in Noordwest Europa, zoals het Ruhrgebied, Frankfurt, Berlijn, Brussel, Parijs en Londen.

Economische activiteiten ballen zich meer en meer samen in het hart van de metropool, in en om Amsterdam. Hier kan het bedrijfsleven gebruik maken van de hoge concentratie aan groeiend, groot, gevarieerd en hoog gekwalificeerd arbeidspotentieel. De grootste concentraties van werkgelegenheid liggen in de binnenstad van Amsterdam, op de Zuidas, rond Schiphol, Sloterdijk en in het Arenagebied. Een groot deel van de werkgelegenheid is te vinden in de zakelijke dienstverlening, waarvoor de hoogwaardige digitale bereikbaarheid een belangrijke vestigingsfactor is. Kennisgerelateerde economische activiteiten clusteren zich in toenemende mate in de stad met Amsterdam Science Park als brandpunt. Daarnaast gaat het om werkgelegenheid die aan toerisme is gelieerd; het toerisme neemt verder toe en daarmee ook het belang om het toerisme te verspreiden over de metropool en daarbuiten.
Ook elders in de metropool bevinden zich echter specifieke economische concentraties, zoals de zeehaven in de IJmond en het Mediapark in Hilversum. Het Noordzeekanaalgebied groeit in belang als locatie voor energietransitie en circulaire economie in de metropool. De Westas, langs de A5, draagt hierin ook een deel. Essentieel voor de duurzame ontwikkeling van de metropool is de opwekking van energie, waarvoor vooral op zee de ruimte is. Op het grondgebied van de metropool wordt grootschalig geïnvesteerd in de benodigde energie-infrastructuur voor alle vormen van energie. Daarnaast wordt er werk gemaakt van energiebesparing (zie beweging Nieuwe energie). Schiphol ontwikkelt zich verder binnen de afgesproken milieucontouren, rekening houdend met mogelijke ontwikkelingen in Schiphol Noordwest.

De metropolitane ontwikkeling brengt grote opgaven met zich mee. Er ligt een zware druk op tal van kwaliteiten, zowel binnen de kernen als in de omringende landschappen. Het is zaak de basiskwaliteit voor gezondheid en veiligheid te behouden. En dat vergt inspanningen, in de wetenschap dat een metropool zonder hinder niet bestaat. Een zorgvuldig gebruik en verdeling van de schaarse ruimte is van belang. Keuzes maken is hierbij onvermijdelijk; het is niet altijd mogelijk de kool én de geit te sparen. We kiezen voor het behouden van het metropolitane landschap, maar met toevoeging of verandering van functies. We waarborgen milieuruimte voor bedrijvigheid, maar wel met duidelijke grenzen.

In de drukker wordende metropool zijn het landschap en zijn gebruiksmogelijkheden van toenemend belang. Voor de leefbaarheid, maar ook om aantrekkelijk te blijven als vestigingsplaats. Om het landschap te sparen, kiezen we daarom primair voor verdichting van de bestaande kernen. Samen met enkele uitleglocaties, die al langere tijd op ons netvlies staan. Het betreft overwegend locaties uit het Ontwikkelingsbeeld van de MRA (uit 2007), zoals Haarlemmermeer-West, IJburg fase 2 en Almere-Pampus (in Flevoland). Daarnaast blijkt uit nadere verkenningen dat er binnenstedelijk meer verdichting mogelijk is dan eerder verondersteld. In totaliteit zijn er voldoende locaties om in de vraag te voorzien. We letten daarbij niet alleen op kwantiteit, maar ook op kwaliteit om de metropool in sociaal opzicht inclusief te houden. We verdichten op goed bereikbare plekken, zoals nabij knooppunten van openbaar vervoer. Waar mogelijk bundelen we en combineren we functies.

Bij een metropool hoort een mobiliteitssysteem van hoge kwaliteit dat meegroeit met de verstedelijking. Dit is een grote opgave, gelet op de mobiliteitstoename als gevolg van de groeiende bevolking en werkgelegenheid. Dit geldt voor alle soorten vervoer. Het grootstedelijke OV-systeem vormt in onze visie de ruggengraat van het *daily urban system*. Verkeer dat niet in de centra en hun werkgebieden hoeft te zijn, wordt in die situatie zoveel mogelijk omgeleid. Dat betekent dat de A9 meer en meer de doorgaande route door de metropool wordt. Tegelijk verbeteren we OV-verbindingen tussen grote woon- en werklocaties. Het moet makkelijker worden om van het ene naar het andere vervoermiddel over te stappen om zo efficiënt mogelijk door de metropool te kunnen reizen. Ook het stedelijke distributiesysteem ontwikkelt zich verder; er komen logistieke ontkoppelpunten op slim gekozen plekken.

De druk op het watersysteem neemt eveneens toe, zowel in als buiten de kernen. De provincie bevordert vervoer over water en wijst daarvoor een kernnet aan. Het samenstel van Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal vervult in meerdere opzichten een ruggengraatfunctie in het watersysteem. Vijf waterschappen voeren er hun overtollige water op af en het is een belangrijke scheepvaartcorridor. Alleen al het vergroten van de waterbergings- en waterafvoercapaciteit wordt een steeds grotere opgave. Het goed combineren van de water- en scheepvaartfuncties vraagt om steeds meer aandacht en afstemming.
Met de ontwikkeling van de metropool wordt het versterken van het metropolitane landschap steeds belangrijker. Dit landschap kent gebieden als Laag Holland, Markermeer en IJmeer (het 'waterpark' van de metropool), Gooi en Vechtstreek, Amstelscheg en natuurlijk de kust. Recreatie, natuur en voedselproductie hebben hier een plek, waarbij het landschap soms in verschijningsvorm zal veranderen. Het tegengaan van de bodemdaling in veenweidegebieden vormt eveneens een belangrijke reden voor verandering van het gebruik van het landschap.
De samenhang tussen verstedelijkings-, mobiliteits-, (lucht)haven- en landschappelijke ontwikkelingen leidt tot een versterking van de agglomeratiekracht, die cruciaal is om de metropool in ontwikkeling ook naar de toekomst toe succesvol te laten zijn.

Kritische succesfactoren
- Samenwerking in de metropool: voor behoud en versterking van zowel de afzonderlijke (deel)regionale als het geheel aan karakteristieken en identiteiten
- Voldoende ruimte voor energietransitie en circulaire economie
- Investeringen in het totale mobiliteitssysteem moeten samengaan met de intensivering en uitbreiding van woon- en werklocaties
- Een basisbereikbaarheid voor de kleine kernen naar de voorzieningen van grote(re) kern of stad
- Gebiedsgericht maatwerk voor ontwikkelingen in kleine kernen
- Verstedelijking en versterking van het metropolitane landschap gaan gelijk op
- Huisvestingsmogelijkheden voor de continue in- en doorstroming van arbeidskrachten

8. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd

De metropool ontwikkelt zich snel. De vraag naar woningen en ruimte voor bedrijven houdt aan, evenals de ruimtevraag voor recreatie en andere functies. Tegelijkertijd willen we de landschappen in de metropool sparen. De bebouwingsopgave moet dan ook zoveel mogelijk binnen de bestaande kernen plaatsvinden, met een voorkeur voor knooppunten van openbaar vervoer. Verdichting vraagt steeds meer inventiviteit en bestuurskracht. De bebouwde omgeving wordt steeds intensiever gebruikt, de plancapaciteit binnenstedelijk blijkt door een andere kijk op stad en stedelijkheid een stuk groter te zijn dan we lang hebben gedacht. En zowel bij bestaande bouw als nieuwbouw moeten we inzetten op besparing van energie. Dit alles moet samen gaan met de verdere verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Daarbij onderkennen we dat verdichting in de kernen leidt tot toenemende druk op het landschap.
Wonen en werken worden binnenstedelijk geconcentreerd (transformeren, bundelen, verdichten). Hierbij houden we oog voor behoud en versterking van de leefbaarheid in bestaande en nieuwe gebieden. We houden ook een vinger aan de pols voor wat betreft de kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van de vraag. Zo zorgen we ervoor dat regionale afspraken over stedelijke ontwikkelingen bij de vraag blijven aansluiten. Hierbij betrekken we de bestaande voorraad woningen. Bestaande afspraken uit het ontwikkelingsbeeld van de MRA uit 2007 over uitleglocaties voor wonen en/of werken, zoals Haarlemmermeer, Bloemendalerpolder en IJburg fase 2, worden gerespecteerd. Deze uitleglocaties worden beoordeeld op hun effecten op de regionale bereikbaarheid en het landschap van de metropool. Eventuele maatregelen voor de bereikbaarheid worden direct gekoppeld aan ontwikkellocaties (bijvoorbeeld de verlenging van de Zuidtangent bij de ontwikkelingen in Haarlemmermeer West).
De regio's kiezen welke kernen voorzieningencentra zijn en blijven in de toekomst (zie ook Sterke kernen, sterke regio's). Dit kan bijdragen aan het behoud van voorzieningen en leefbaarheid in deze gebieden.

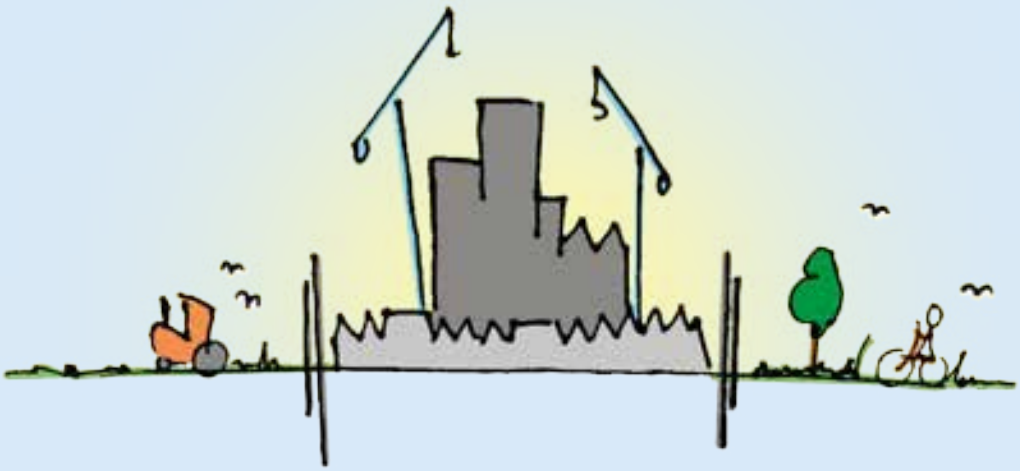

Kritische succesfactoren
- Het duurzaam ontwikkelen van de metropool
- De gewenste ontwikkeling van de metropool kan alleen plaatshebben wanneer het verkeerssysteem kwalitatief en kwantitatief meegroeit, waarbij het gebruik van OV en fiets prioriteit hebben in binnenstedelijk gebied. Inventieve, duurzame vormen van stedelijke en regionale distributie zijn belangrijke aandachtspunten

9. Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, het regionaal OV, fietsnetwerk en auto, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd

De voorspelling is dat het verkeer gaat groeien (zie verkenningen en NMCA). Om deze groei op te vangen, zijn twee dingen noodzakelijk:

- Een vergroting van de capaciteit van het OV-, weg- en fietsnetwerk;
- Een betere verdeling van het verkeer over de netwerken en over de modaliteiten, daar waar er ruimte is of gecreëerd kan worden. De grote werkgebieden met de meeste werknemers dienen rechtstreeks verbonden te zijn met de grote (nieuwe) woongebieden, zowel over de weg als met het OV. Omdat het meeste verkeer binnen de metropool blijft, wordt dat verkeer gefaciliteerd en moet het doorgaande verkeer zich daarin voegen.

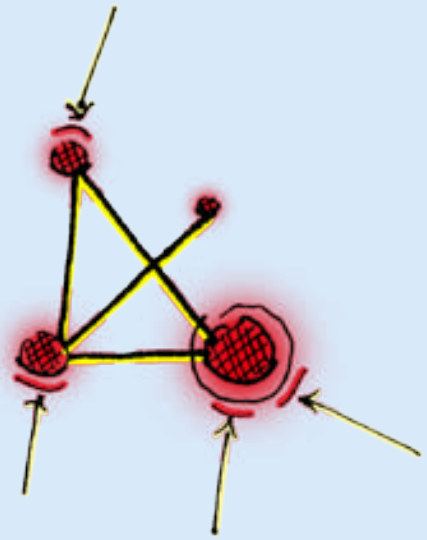

Om de A10 te ontlasten, wordt de A9 meer de route voor doorgaand verkeer. Dit betreft het verkeer van en naar het noorden van de metropool via de Westfrisiaweg of de A7-A8-A9 om Amsterdam heen. De mogelijkheden van de route via Enkhuizen en Lelystad worden bekeken.
Het OV-netwerk (over spoor en weg) richt zich primair op reizigers binnen de metropool. Het doorgaande netwerk voor het lange-afstandstreinverkeer staat ten dienste hiervan.
Het verkeer wordt gestuurd door betrouwbare reisinformatie naar de routes waar nog ruimte (capaciteit) is. Ook wordt de overstap naar andere netwerken gestimuleerd *(modal shift)*. Aan de randen van de werkgebieden en kernen komt parkeergelegenheid, met overstapmogelijkheid op lokaal OV of deelfiets. Technologische ontwikkelingen als zelfrijdende voertuigen, *smart mobility* en diensten als *mobility as a service* hebben invloed op de bereikbaarheid. Deze effecten zijn vaak nog onbekend. Door hier onderzoek naar te doen en de mogelijkheden te verkennen, vergroten we de kansen voor de nieuwe ontwikkelingen. Zo leveren we een goede bijdrage aan de grote bereikbaarheidsopgave bij de verdere ontwikkeling van de metropool.
Ons doel is dat in het jaar 2050 de fiets een nog belangrijker rol speelt in de regionale mobiliteit van Noord-Holland. Er is dan één compleet, herkenbaar en veilig netwerk van fietspaden: op de belangrijkste regionale verbindingen tussen gemeenten, werklocaties, OV-knooppunten, onderwijsinstellingen en natuurgebieden.

Randvoorwaarde

- Verkeersveiligheidsnormen

Kritische succesfactoren

- Voldoende investeringsbudget voor het totale mobiliteitssysteem
- Afstemming met MRA-partners, Rijk, NS en Vervoerregio, waarbij ieder over zijn eigen netwerk heen moet kunnen kijken
- Voldoende ruimte en budget, met name voor de ontsluiting van de grote woongebieden (Haarlemmermeer-West, IJburg/ Zeeburgereiland en Haven-Stad). De grote ontwikkelgebieden moeten beoordeeld worden op hun regionale (MRA-) bereikbaarheid en niet alleen op de lokale ontsluiting
- Rijk draagt bij aan mobiliteitsinvesteringen
- Capaciteit van het huidige netwerk moet hoger worden; voor zowel de fiets, auto en logistiek als voor het OV (schaalsprong OV)
- Beschikbare fysieke (uitbreidings)ruimte
- Bij het ontwerp van het totale mobiliteitssysteem moet rekening worden gehouden met recreatief verkeer
- Vervoersvorm passend bij de schaal van het gebied
- Directe relaties met de bereikbaarheid van omliggende regio's en hun werkgebieden (noordelijke Duin- en Bollenstreek, Alkmaar, Leiden en Utrecht)
- Betrouwbare en passende dienstregeling(en)
- De verwachte groei in recreatie en toerisme vereist sturing op locatie en mobiliteit
- Betrouwbare en juiste informatie (data, diensten en hardware)

10. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem

Behoud en versterking van het landschap is cruciaal voor de metropool
Een uniek kenmerk van de metropool is de grote diversiteit aan landschappen met hoge ecologische, recreatieve en cultuurhistorische waarden. Daarnaast is er een sterke verwevenheid tussen stad en landschap. Het groenblauwe gebied ligt tussen de kernen, die daarmee karakteristiek en onderscheidend blijven. Het biedt ook een plek voor relatieve rust ten opzichte van de stad. Het landschap is als drager van deze waarden cruciaal voor het vestigingsklimaat en het woon- en leefmilieu in de metropool.

Ontwikkeling van een metropolitaan landschap
Het landschap staat onder druk door de ruimtevraag van stedelijke functies, energietransitie, schaalvergroting in de landbouw, toenemende recreatie en toerisme, en klimaatadaptatie. Aan de functie van het groenblauwe gebied als primair natuur- en agrarisch gebied worden op plekken nieuwe functies toegevoegd. Deze functieverbreding biedt kansen voor het combineren van functies, zoals in het veenweidegebied (bij het tegengaan van de bodemdaling) of recreatie met natuur. Het benutten van deze kansen is ook noodzakelijk. Dit kan ook tot nieuwe economische dragers voor een gebied leiden. Niet overal is elke functie mogelijk. We willen een balans tussen rust en drukte. Dit is gebiedsgericht maatwerk. Bijvoorbeeld door OV-knooppunten te ontwikkelen tot buitenpoorten naar het landschap.
Voor deze opgaven is het noodzakelijk dat het landschappelijke raamwerk in de metropool wordt versterkt, bijvoorbeeld door het verbinden van gebieden. Verdichting in de stad vraagt ook om versterking van groen in en om de stad. Een voorbeeld zijn de transformatiegebieden van Greenport Aalsmeer. Hier kan het landschappelijk raamwerk zelfs worden uitgebreid.
Door de ontwikkelingen staan deze waarden wel onder druk. Ontwikkelingen zijn mogelijk, mits onder strikte voorwaarden. Het metropolitane landschap zal steeds vaker verschillende opgaven moeten stapelen en diverse belangen moeten verenigen.

Financiële regeling voor investeringen en het beheer van het landschap
Het beheer van het veenweidegebied door agrarisch gebruik blijft niet vanzelfsprekend. De druk op het metropolitaan landschap en de ambities voor dit gebied brengen ook een grotere investerings- en beheeropgave met zich mee. De verdiencapaciteit in de metropool moet worden aangewend om deze ambities te kunnen waarmaken.

Kritische succesfactoren
- Het metropolitane landschap wordt adequaat beschermd
- Het landschap is goed bereikbaar, zeker met de fiets, te voet of met het openbaar vervoer
- Waar mogelijk is het landschap openbaar toegankelijk
- Waar mogelijk combineren we functies. Dit vraagt om een gebiedsgerichte benadering en samenwerking, rekening houdend met de kernkwaliteiten van het gebied
- Voldoende beschikbare middelen voor investeringen en beheer, door aanwending van de verdiencapaciteit in de metropool (kosten en baten voor en over de hele metropool beschouwen)
- Bij noodzakelijke ontwikkelingen in het landschap zoeken we in een vroegtijdig stadium naar integrale versterking van het gebied (zoals het beter inpassen en opheffen van doorsnijdingen bij aanpassing van infrastructuur)

11. Bedrijvigheid in de metropool kan zich blijven ontwikkelen binnen de beschikbare milieuruimte, waarbij op een beperkt aantal plekken nieuwe woningbouw te maken kan krijgen met een grotere mate van geluidhinder, binnen de wettelijke grenzen

Binnen de metropool bevindt zich een aantal internationale, grootschalige industriële complexen met milieucontouren. Het gaat om luchthaven Schiphol, de haven tussen Amsterdam en IJmond (Noordzeekanaalgebied, NZKG) en Tata Steel. De oprukkende woningbouw zet druk op de ontwikkel- en milieuruimte voor deze economische complexen. De provincie zet het beleid voort dat duidelijkheid, ruimte en zekerheid biedt voor de economische activiteiten van deze complexen. Voor Schiphol betekent dit dat de luchthaven zich kan ontwikkelen binnen de afgesproken wettelijke en bestuurlijke kaders. Voor de haven geldt dat de Ringweg-A10 als harde grens geldt tussen 'de stad' en het havengebied ten zuiden van het NZKG. Dit biedt een grotere investeringszekerheid voor het bedrijfsleven in de haven, mede nodig om de energietransitie en circulaire economie ontwikkelruimte te geven. Daarbij wordt aangetekend dat milieucontouren van bedrijven ten westen van de A10 ook deels over de A10 ten oosten van de Ring invloed hebben op de (on)mogelijkheden van verstedelijking.

Randvoorwaarden

- In de luchtvaartwet gestelde randvoorwaarden voor het milieu en de veiligheid
- De 50/50-verdelingsregel, onderdeel van het Nieuwe Normen- en Handhavingsstelsel (NNHS, Wet Luchtvaart). Dat houdt in dat na 2020 de milieuwinst die de luchtvaartsector realiseert voor 50 procent ten goede komt aan de omgeving; de overige 50 procent mag de sector gebruiken voor een verantwoorde groei van de luchthaven[5]
- Voor eventuele uitbreiding van het luchthavenareaal op Schiphol Noordwest gelden de wettelijke milieuvereisten. Hierbij is aandacht nodig voor grondlawaai en verkeersaantrekkende werking van de uitbreiding
- Wettelijke milieunormen

Kritische succesfactoren Schiphol

- Landzijdige ontsluiting van Schiphol Noordwest met als mogelijke oplossingen:
  - goede aansluiting op de A4 en/of A9
  - afmaken van de parallelstructuur van de A4 aan Noordoostkant Schiphol
  - doortrekken van de Noordzuidlijn via Schiphol Noordwest naar Schiphol Plaza en Hoofddorp
- Optimaal vestigingsklimaat voor internationale bedrijven in de MRA
- Optimaal woon- en leefklimaat, waaronder voldoende woningaanbod
- Draagvlak omgeving
- Een veilige en verantwoorde groei van met name het hub-verkeer op Schiphol

[5] Dit 50/50-beginsel gaat uit van wat we nu kunnen voorzien aan technologische ontwikkelingen om de hinder van vliegtuigen te verminderen. Mogelijk zullen nieuwe ontwikkelingen dit in een ander perspectief plaatsen.

Kritische succesfactoren NZKG en Haven-Stad

- Voor de ontwikkelingen van woningbouw rondom het Noordzeekanaalgebied houden we onverkort vast aan de afspraken die Provinciale Staten en de vijf betrokken gemeenteraden hebben gemaakt bij de vaststelling van de Visie Noordzeekanaalgebied 2040:
  - Eerst intensiveren van het huidige bestaande havenareaal gericht op een overslaggroei tot 125 miljoen ton. Eerst intensiveren van wonen en werken in de bestaande stad. Pas na intensivering van bestaand havenareaal wordt aanspraak gemaakt op havenuitbreiding in andere (groen)gebieden. Uitgangspunt is een duurzame economische groei, waarbij (in de havens) transities mogelijk gemaakt worden gericht op duurzame energie
  - Transformatie van havenareaal naar gemengd woonwerkgebied op de in de visie aangeven locaties op termijn mogelijk te maken. Hierbij wordt uitgegaan van een geleidelijke ontwikkeling, passend bij de ontwikkelingen in de economie, woningmarkt en de bedrijven die het aangaat
- Voldoende vervangende nautische en kaderuimte
- Beschikbaarheid alternatieve vestigingsmogelijkheid bestaande bedrijvigheid
- Milieuruimte van bedrijvigheid aan westkant A10 is maatgevend voor ontwikkelingen aan oostkant A10
- Acceptatie van NZKG als langjarig bestemd gebied voor energietransitie en circulaire economie, food-industrie en logistiek, en daarmee acceptatie van de urgentie van een dergelijk complex voor het kunnen functioneren van de metropool
- De Houtrakpolder geldt als strategische reservering conform de condities uit de Visie Noordzeekanaalgebied
- Voldoende ruimte voor op- en overslag voor stadsdistributie en circulaire economie
- Acceptatie van noodzaak ontwikkeling gemengd stedelijke gebieden
- Ruimtereserveringen in NZKG voor energie-infrastructuur en circulaire economie
- Voldoende tijd nemen om bovenstaande randvoorwaarden en kritische succesfactoren in gezamenlijkheid met partners uit te werken
- Lage parkeernorm Haven-Stad vraagt om voldoende alternatieve ontsluiting
- Voldoende aansluiting en oplossing voor doorstroming verkeer op de A10

STERKE KERNEN, STERKE REGIO'S

Sterke kernen houden regio's vitaal

- Ontwikkelen op basis van eigen kracht en kwaliteiten
- Voorzieningenniveau en bereikbaarheid op peil houden
- Behoud en ontwikkeling van krachtige identiteiten
- Principe van versterken complementariteit en regionale netwerken
- Mogelijkheden om te bouwen voegen zich naar de vraag op dat moment

De beweging 'Sterke kernen, sterke regio's' beoogt handvatten te geven om de werkgelegenheid, het voorzieningenniveau en de bereikbaarheid op peil te houden. En om dorpen, steden en regio's de krachtige identiteit die ze zo kenmerkt te laten behouden of te ontwikkelen. In het regionale netwerk zijn de verschillende typen kernen complementair aan elkaar. Daarbij zijn krachtige centrumsteden van cruciale betekenis voor de leefbaarheid van de hele regio vanwege de regionale voorzieningen en de stedelijke woon- en werkmilieus die er te vinden zijn. Zij kunnen jonge mensen en bedrijven aantrekken, wat leidt tot dynamiek en gezonde regio's. Door de centrumsteden te versterken, verbetert het vestigingsklimaat en worden deze steden nog interessanter voor woonconsumenten en bedrijven die zich in een stedelijke omgeving willen vestigen.

Groen-binnenstedelijke kernen en dorpskernen horen bij het regionale netwerk, versterken dat en zijn aanvullend op wat de centrumstad te bieden heeft en andersom. Zij bieden een woon- en werkmilieu passend bij dit type kern. Het beleid is er op gericht om kernen hun eigen identiteit te laten behouden. Versterking van de relatie met het landschap kan helpen hun identiteit krachtiger te maken. Groenblauwe structuren tussen de kernen door kunnen een voorbeeld daarvan zijn.

Binnen geheel Noord-Holland spelen de doelen uit deze beweging. Noord-Holland Noord kent een eigen kracht en dynamiek. De regio heeft op het gebied van economie, energie, toerisme, recreatie en gedeeltelijk woningbouw verbinding met de metropool in ontwikkeling rondom Amsterdam. Deze sectoren komen tot uitdrukking in de bewegingen Dynamisch schiereiland, Nieuwe energie en Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving. De opgave bepaalt het schaalniveau waarop afstemming en samenwerking plaatsvinden. De ene keer is dat op de schaal van Noord-Holland als geheel, de andere keer op Noord-Holland Noord of op regionaal niveau, zoals bij het voorzieningenniveau op peil houden en de afstemming van woningbouwontwikkeling.
Binnen de metropoolregio Amsterdam speelt in een aantal deelregio's eenzelfde vraagstuk als het gaat om het op peil houden van het voorzieningenniveau, de verhouding tussen centrumstad en omliggende dorpen

LEGENDA

- Centrumsteden
- Groenstedelijke kernen
- Dorpskernen
- Verzorgingsgebied stedelijke voorzieningen
- Groene geleding tussen kernen
- Openbaarvervoernetwerk
- Hoofdinfrastructuur (weg)

N

5 10 20 km

en het behoud van identiteit, bijvoorbeeld in Gooi en Vechtstreek.

Het is zaak dat regio's vitaal blijven en zich verder kunnen ontwikkelen. Hiertoe maken zij kwalitatieve en kwantitatieve afspraken over woningbouw (mede gebaseerd op demografische ontwikkelingen en prognoses), werklocaties en over de ontwikkeling en locaties van voorzieningen, zoals detailhandel. Of er mogelijkheden komen om te bouwen, hangt af van de vraag die er op dat moment is. Daarnaast is ook oog voor de schaalvergroting in de landbouw, gericht op de verduurzaming van de agrifoodsector. Aan de andere kant zijn er bedrijfsbeëindigingen en daarmee erven en stallen die hun functie verliezen. Dit is ook zichtbaar bij beeldbepalende monumentale gebouwen, zoals kerken en industrieel erfgoed. Mede door de ontwikkeling van online winkelen is met name bij detailhandel sprake van een toenemende leegstandsopgave en noodzaak tot transformatie. Dit vraagt om regionale afstemming en selectiviteit om winkelcentra krachtig en onderscheidend te houden. Leegstand is niet goed voor de ruimtelijke kwaliteit, vitaliteit en leefbaarheid van het landelijk gebied. Daarom moeten mogelijkheden voor alternatieve functies tijdig in beeld komen. Zo ontstaan economische kansen en mogelijkheden om de energietransitie vorm te geven.
Regionale samenwerking is de sleutel voor een goede strategie om het netwerk van steden en kernen sterker te maken (voorzieningenniveau, economische ontwikkeling, woningbouw) en te verbinden met het landschap. In de beweging 'Sterke kernen, sterke regio's' zijn alle kernen onderscheidend en complementair. Dat maakt ze tot sterke regio's! Goed voor de vitaliteit, de aantrekkingskracht en het vestigingsklimaat van stad en regio.

Kritische succesfactoren
- Regionale samenwerking en afstemming over verstedelijkingsopgaven
- Gebiedsgericht maatwerk voor ontwikkelingen in de regio
- Herbestemming van erfgoed en waardevolle gebouwen
- Bereikbaarheid op orde

12. Nieuwe ontwikkelingen van woningbouw en voorzieningen worden geconcentreerd in kernen, passend bij de rol van de kernen in het regionale netwerk, en voegen zich naar de vraag op basis van de meest actuele cijfers

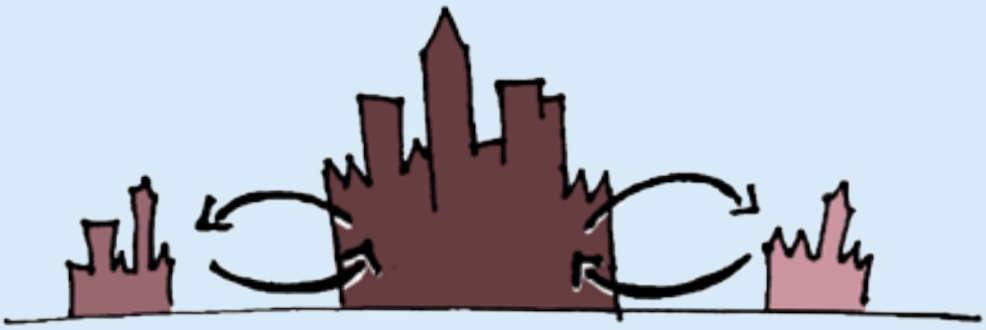

Uitgangspunt bij dit principe is dat ontwikkelingen zo veel mogelijk binnenstedelijk en –dorps plaatsvinden. Dit geldt voor alle kernen. De omvang waarin dit gebeurt wordt ingegeven door de vraag die er op dat moment is (meest actuele bevolkingsprognoses). Deze wordt afgelezen aan de hand van demografische ontwikkelingen (afspraken over uitleglocaties worden aan de actuele prognoses aangepast), periodieke monitors over woonwensen en woonbehoefte-onderzoeken. Deze ontwikkelingen en daaruit voortvloeiende afspraken worden regionaal ingevuld met ruimte voor maatwerk en herijking. De omvang en verschijningsvorm is passend bij de kernen waarbij grofweg drie typen kernen vallen te onderscheiden. Ook hier kan in regionale afstemming meer onderscheid in worden gemaakt. Het gaat in ieder geval om:

Centrumsteden fungeren als kloppend hart voor de omliggende regio's
Regionale centrumsteden- en dorpen kunnen binnenstedelijk verder groeien, rond een goed functionerend OV-knooppunt en een aantrekkelijke (historische). Ze worden stedelijker, robuuster en diverser met gevarieerde woonmilieus en een gemengde economie. Transformatie en revitalisering voegen verder meer stedelijk weefsel toe, goed voor de dynamiek van de stad.

Groenstedelijke kernen bouwen binnenstedelijk
Ontwikkelingen bij groenstedelijke kernen en dorpskernen vinden zoveel mogelijk binnenstedelijk plaats, nabij OV-knooppunten.

Dorpskernen zorgen voor behoud van voorzieningen in het landelijk gebied
Bij de dorpskernen lopen de functies en karakters van de vele kernen ver uiteen. Er worden door de regio's keuzes gemaakt: welke dorpskernen zijn en blijven voorzieningencentra? Dit kan bijdragen aan het behoud van voorzieningen en de leefbaarheid in deze gebieden. Er is daarnaast een zeer divers beeld van de sociale cohesie (denk hierbij aan bijvoorbeeld een bruisend verenigingsleven) en ontwikkelkracht per kern. Dit vraagt daarom ook om maatwerk, in samenspraak met de lokale bevolking en ondernemers.
Daar waar de kleinschalige en lokale vraag helder is (kwalitatief en kwantitatief regionaal onderbouwd) is het aan de regio om maatwerk te leveren met oog voor onder andere de natuur, agrisector, duurzaamheid en milieu.

Kritische succesfactoren
- Regionale samenwerking
- Maatwerk per regio
- Betrekken van de bevolking/gemeenschappen
- Aanpasbaarheid van bestaande woningvoorraad op feitelijke bevolkingssamenstelling en behoefte

13. Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten

Binnen het regionale netwerk wordt bepaald hoe de kernen elkaar kunnen versterken. Hier is de bereikbaarheid niet altijd de grootste opgave, met uitzondering van de bereikbaarheid van Texel. De opgave zit meer in de beschikbaarheid van mobiliteit. Kunnen er verschillende modaliteitsvormen naast elkaar bestaan? Waar mogelijk worden de veelgebruikte verbindingen versterkt. Door bepaalde functies of bestemmingen zoveel mogelijk te bundelen nabij een OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunt, kunnen de verkeersstromen toenemen. Dat maakt een reguliere, hoogwaardige vorm van OV gerechtvaardigd en rendabel. Mobiliteit op maat, bijvoorbeeld *mobility as a service*, en burgerinitiatieven kunnen bijdragen aan vergroting van mobiliteitsmogelijkheden.
Ons doel is dat in het jaar 2050 de fiets een nog belangrijker rol speelt in de regionale mobiliteit van Noord-Holland. Er is dan één compleet, herkenbaar en veilig netwerk van fietspaden: op de belangrijkste regionale verbindingen tussen steden, werklocaties, OV-knooppunten, onderwijsinstellingen en natuurgebieden.

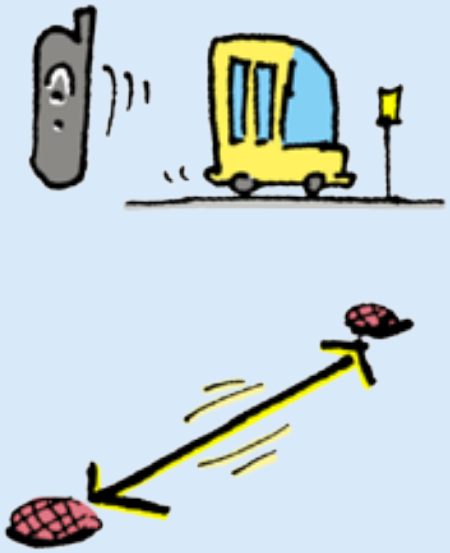

Kritische succesfactoren
- Een basisbereikbaarheid voor de kleine kernen naar de voorzieningen van grote(re) kern of stad
- Voor *mobility as a service* is goede regelgeving en financiering nodig
- Vanuit de centrumsteden is een goede relatie met de eigen centrumkern van belang. Voor gemeenten als Hoorn en Alkmaar is dat Amsterdam/de MRA. Tegelijk is een goede verbinding tussen de centrumstad en omliggende kernen en regio's van zeer groot belang. Dit stelt eisen aan de kwaliteit van de verbindingen, in capaciteit, vervoersmodaliteit en frequentie. De A9- en de A7-corridors zijn daarin de backbone van het systeem. In de oude kernen ontbreekt de ruimte om alle manieren van vervoer te laten bestaan. De inzet is hier gericht op het vermijden van autogebruik
- Ook wordt op de grenzen van de gebieden (NHN en MRA) en modaliteiten (knopen) een overstap tussen de verschillende vervoersmogelijkheden of een opstap op het metropolitane systeem bevorderd
- Samenwerking

NIEUWE ENERGIE

Economische kansen benutten van energietransitie

- Ambitie is een klimaatneutrale provincie in 2050 en benutting van de economische potentie van de energietransitie en de circulaire economie
- Adaptieve strategie voor het ontwikkelen van een duurzame energiemix op land
- Grootschalige energieopwekking op zee
- Ruimte voor energie-infrastructuur in Noord-Holland met Noordzeekanaalgebied en Den Helder als schakels in een nationaal netwerk
- Ruimte voor circulaire economie, met name in Noordzeekanaalgebied, Westas en Boekelermeer met ruimte voor experiment

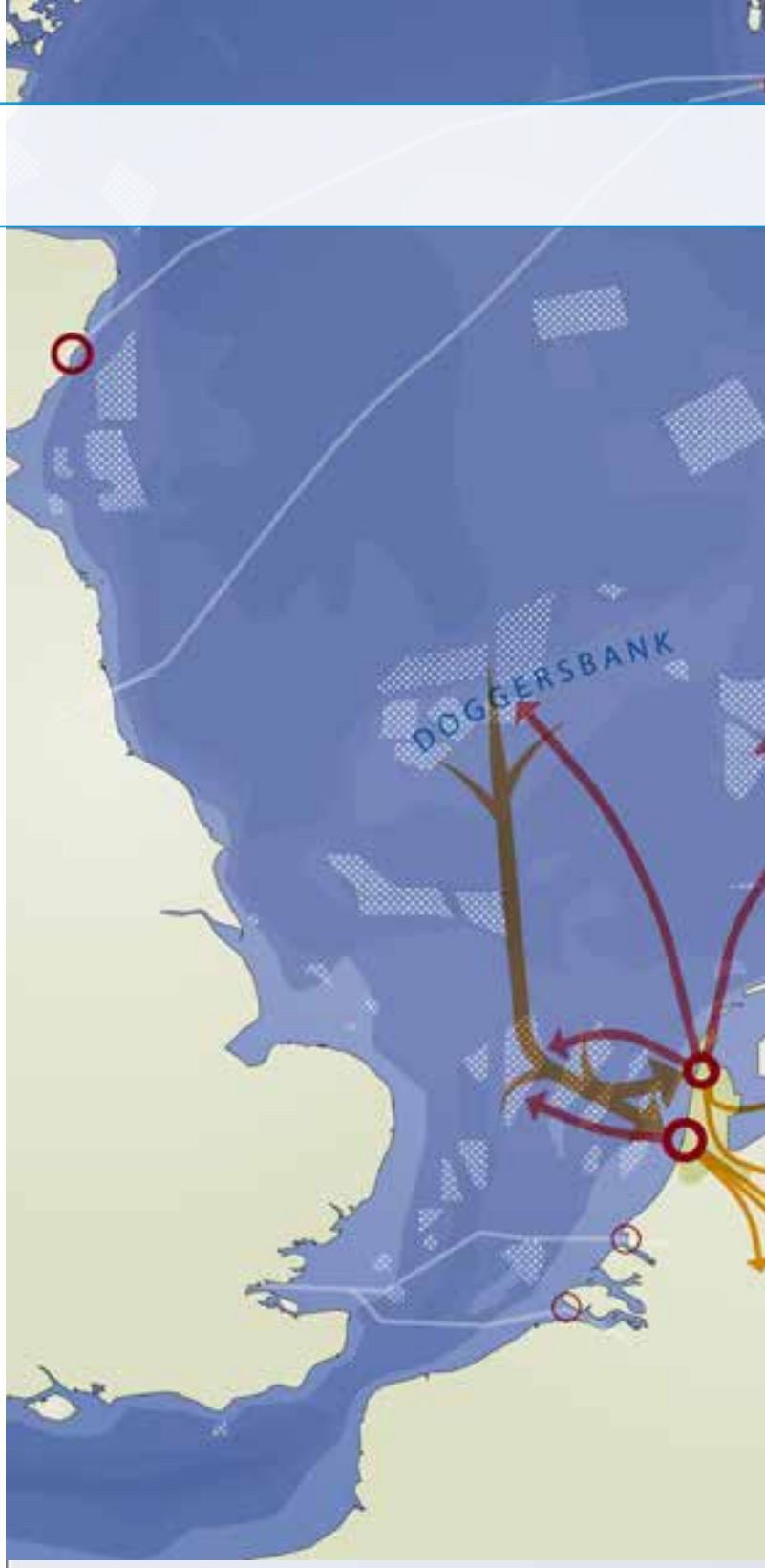

We willen in 2050 een klimaatneutrale provincie zijn, in lijn met de nationale doelstelling op dit gebied. Dat betekent dat we ruimte bieden aan de energietransitie. De transitie naar opwekking en gebruik van duurzame energie heeft consequenties voor de energiehuishouding en de energie-infrastructuur. Elektriciteit zal op veel meer plekken dan we gewend zijn worden opgewekt. Noord-Holland energieneutraal op eigen grondgebied is niet haalbaar, zo blijkt uit onderzoek.
Om te voorzien in de behoefte aan elektriciteit in de provincie is energie nodig die wordt opgewekt op land en op zee. Ook zijn er systemen nodig om in onze warmtebehoefte te voorzien, zoals systemen die elektriciteit in warmte omzetten. Daarnaast is ruimte nodig voor opslag van energie, zodat vraag en aanbod van energie beter op elkaar kunnen worden afgestemd.
Technologieën op het gebied van duurzame energie zijn voortdurend in ontwikkeling. Denk bijvoorbeeld aan de enorme snelheid waarmee windparken op zee zich ontwikkelen. Dat vraagt om een adaptieve strategie die ruimte laat om te variëren in de duurzame-energiemix. Bovendien brengen deze nieuwe technologieën nieuwe gezondheids- en veiligheidsaspecten met zich mee.
De huidige en toekomstige energie-infrastructuur speelt een doorslaggevende rol bij de economische kansen van de energietransitie. Noord-Holland ligt heel gunstig om zich te ontwikkelen tot een belangrijke schakel in het nationale en internationale energienetwerk. Op de Noordzee wordt veel nieuwe energie opgewekt die maar op enkele plekken aan land kan worden gebracht. Den Helder en het Noordzeekanaalgebied (NZKG) zijn hiertoe bijzonder geschikt, vanwege hun potentiële functie als draaischijf (aanlanding, opslag, doorvoer en verdeling van duurzame energie) en de energie-infrastructuur die al aanwezig is.

Naast een energietransitie is er ook een economische transitie gaande: een overgang naar een meer kennisintensieve en circulaire economie. Deze ontwikkeling draagt eveneens fors bij aan het halen van de klimaatdoelstellingen[6]. De provincie wil de beweging richting circulaire economie versnellen en zij aan zij staan met de voortrekkers daarin. Doel is het

[6] Zie: http://www.pbl.nl/publicaties/kan-de-circulaire-economie-een-bijdrage-leveren-aan-de-energietransitie

Uitvouw flap.

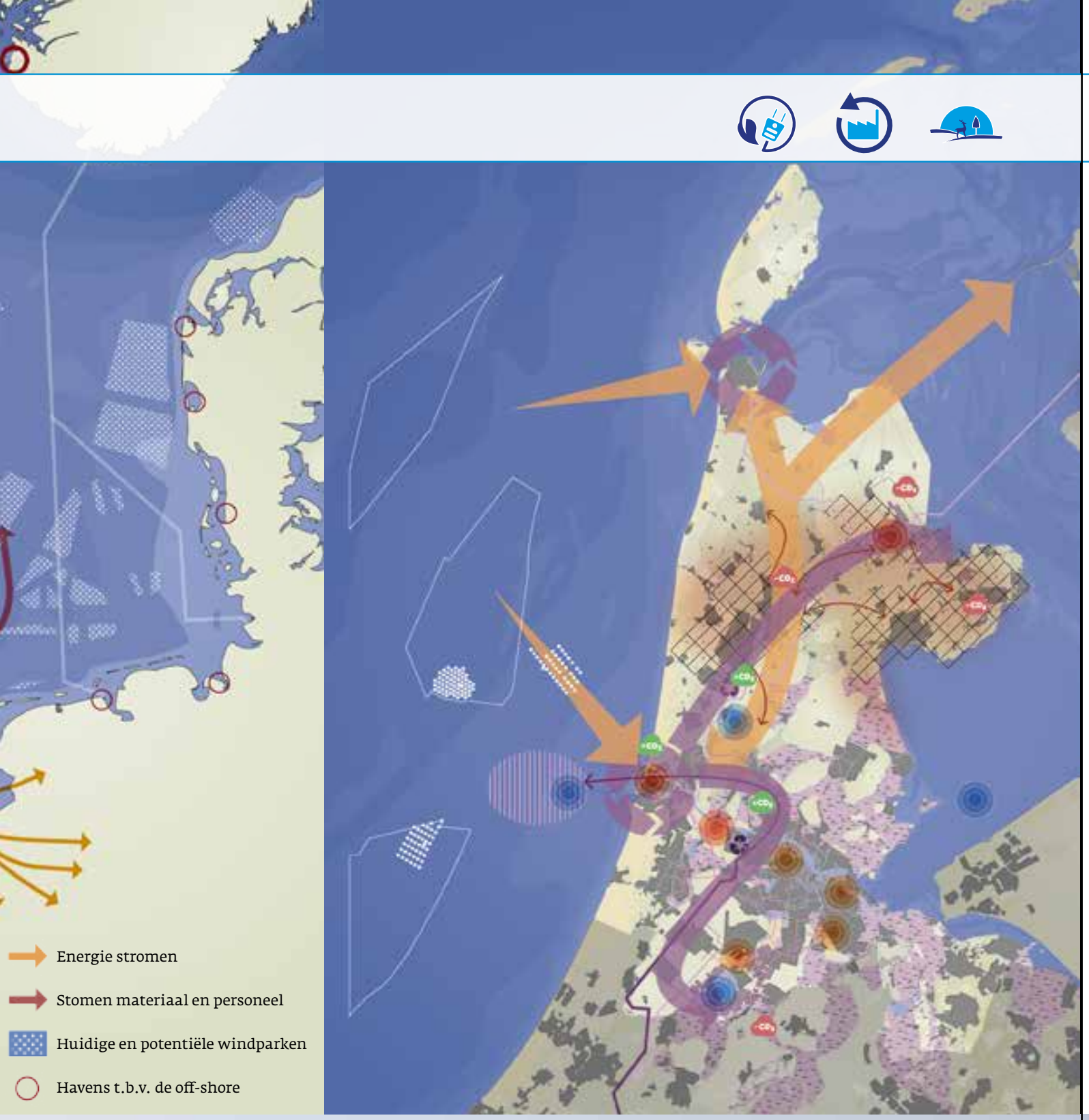

LEGENDA

Energie

- Aangewezen gebieden Wind op Zee
- Bestaande windparken
- Transportrichting duurzame energie (indicatief)

Warmte

- Kansrijke geothermie gebieden
- Mogelijk grid warmteputten
- Oppervlaktewater
- Restwarmte TATA Steel en NZKG
- Restwarmte

Gas en CO_2

- Ondergrondse gasopslag
- Glastuinbouw
- OCAP - CO_2 leiding (indicatief + planning)
- CO_2 aanbod of vraag
- Transportrichting CO_2 (indicatief)
- Draaischijf voor ‘nieuwe energie’
- Veenweide gebieden
- Ruimte voor circulaire economie

5 10 20 km

N

verminderen van het verlies van (primaire) grondstoffen die geschikt zijn voor hergebruik. In 2030 moet dit verlies met de helft zijn teruggedrongen, in vergelijking met 2018. In 2050 willen we volledige circulariteit bereiken. In het bijzonder in het Noordzeekanaalgebied en de Westas zien wij hiervoor kansen.
Het ruimtegebruik zal hierdoor veranderen, maar ook als gevolg van de nieuwe en toenemende betekenis van de stad als woon- én werkgebied voor hoogopgeleide kenniswerkers (zie ook Verkenningen NH2050). Zo zijn er datacenters op strategisch gesitueerde locaties nodig. Die vragen heel veel energie, maar geven ook veel warmte af. Het is dus zaak ruimte te creëren voor nieuwe energie en circulaire economie, en deze bedrijvigheid te koppelen aan de ruimtelijk-economische veranderingen: ze moeten onderdeel worden van andere, grote integrale opgaven, zoals duurzame mobiliteit, duurzame verstedelijking en duurzame, circulaire landbouw. Bijvoorbeeld door het ruimtelijk clusteren van energievraag en -aanbod. Een goede energie-infrastructuur is van wezenlijk belang voor de economische transitie die nodig is.

Randvoorwaarde
- Om de provincie klimaatneutraal te laten zijn in 2050, zijn tot 2030 de afspraken leidend uit het Klimaatakkoord (2018)

Kritische succesfactoren
- Robuuste en toekomstbestendige energie- en data-infrastructuur
- Maximale benutting van besparingsmogelijkheden
- Experimenteerruimte voor en kennisuitwisseling over innovatieve oplossingen
- Regelgeving

14. De regionale optimale energiemix voor opwekking van hernieuwbare energie in de ondergrond, op de bovengrond en in de bebouwde omgeving past bij de regionale landschappelijke en gebiedskwaliteiten en de economische kansen

Noord-Holland kenmerkt zich door regio's die door natuurlijke omstandigheden (geologische, geomorfologisch en klimatologisch) specifieke kwaliteiten hebben: relatief windrijk, veel zonuren en de beschikbaarheid van aardwarmte. Het is zaak deze kwaliteiten optimaal te benutten voor de opwekking van hernieuwbare energie (elektriciteit en lage-temperatuurwarmte), zonder onaanvaardbare inbreuk te doen op landschappelijke en gebiedskwaliteiten. Binnen dit kader geldt als uitgangspunt dat we gebruikmaken van die vormen van duurzame energie, die zorgen voor de meeste energieopbrengst tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
Bij de invulling van de regionale energiemix zijn de economische kansen voor belangrijke economische clusters richtinggevend (zie kritische succesfactoren als voorbeelden).

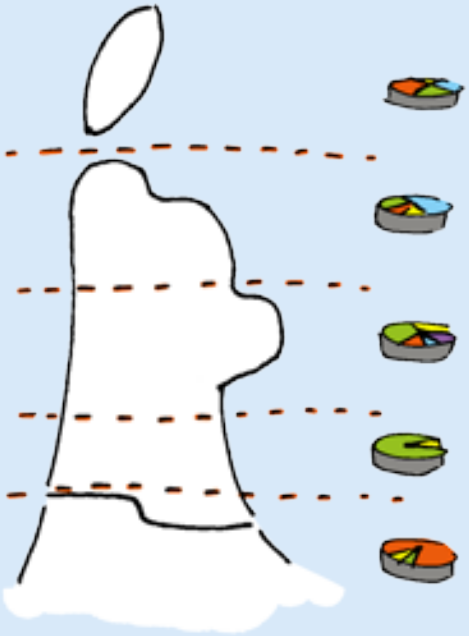

De warmtevoorziening is een belangrijk onderdeel van de energietransitie in Noord-Holland. In het zuidelijk deel van de provincie is de vraag naar warmte het grootst; daar is weliswaar restwarmte beschikbaar, maar in onvoldoende mate. De beschikbaarheid van aardwarmte is in dit deel nog onzeker. Wel beschikken sommige gebieden in het zuiden van de provincie over een warmtenetwerk.
In het noordelijk deel is de vraag naar warmte verhoudingsgewijs het laagst, maar is er wel aanbod van aardwarmte en slechts lokaal van warmtenetwerken.
Er moeten strategieën komen voor warmtesystemen die de warmte van hernieuwbare bronnen samen met restwarmte van bedrijven naar afnemers brengen (bedrijf, wijk en regio).

Randvoorwaarden
- Warmtevoorziening moet toekomstbestendig, betaalbaar, betrouwbaar en duurzaam zijn
- Er moet onderzoek komen naar de potentie van iedere energiebron per gebied

Kritische succesfactoren
- De aanwezigheid van geothermie in Noord-Holland Noord (onder andere) benutten voor de verduurzaming van de glastuinbouw in Noord-Holland Noord
- De aanwezigheid van wind op zee benutten voor de verduurzaming van Tata Steel
- Wind op zee benutten voor de verdere ontwikkeling van de offshore industrie
- Wind op zee benutten voor ontwikkeling van industriële toepassingen in opslag en doorvoer van hernieuwbare energie

15. Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte

Economische en andere stedelijke activiteiten kunnen van elkaars nabijheid profiteren. Het is zaak daarmee rekening te houden bij het reserveren van ruimte voor deze activiteiten. Zo nemen de kansen op synergie toe. Dat geldt in het bijzonder voor energietransitie: het bundelen van vraag en aanbod is voordelig: er is dan minder energieverlies en de ruimte wordt efficiënter gebruikt. Om het energiesysteem in z'n totaliteit goed te laten functioneren, moet goed afgewogen worden waar nieuwe, grote energievragers komen, zoals datacenters. Bepaald moet worden waar de nieuwe energievraag het beste gefaciliteerd kan worden op basis van de onderliggende infrastructuur. Volgens het uitgangspunt 'lokaal wat kan', heeft de gemeente het hier voor het zeggen (via de bestemmingsplannen). Vanuit de provincie sturen we op de regionale afstemming hierover. Speciale aandacht is er voor het Noordzeekanaalgebied. Door beschikbaarheid van grootschalige kavels en ruimte voor hogere milieucategorieën, leent dat zich bij uitstek voor clustering van duurzame-energievoorzieningen voor Amsterdam en omgeving. Het belang van deze voorzieningen is groot, ook om de woningbouwopgave in deze regio duurzaam vorm te geven. In Noord-Holland Noord is de Boekelermeer geschikt voor duurzame-energievoorzieningen.

Kritische succesfactoren
- Regionale afstemming van kansrijke ontwikkelingen
- Ruimte in het Noordzeekanaalgebied als draaischijf benutten
- Goede afstemming van ondergrondse energie-infrastructuur met andere functies in de ondergrond

16. Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekt energie

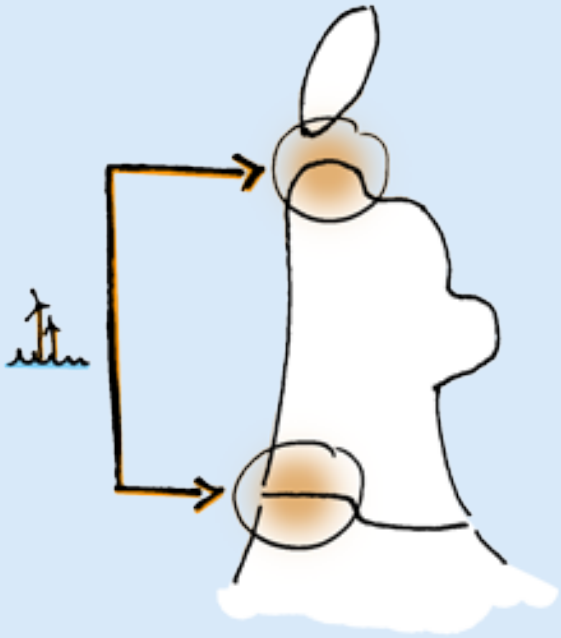

De locaties voor wind op zee zijn voor een belangrijk deel gelegen voor de kust van Noord-Holland. Dit biedt meerdere kansen voor Noord-Holland. De energie die op zee wordt opgewekt, kan niet overal aan land worden gebracht. Ook is het niet altijd mogelijk om goed in te spelen op de kansen om ruimtelijk-economische ontwikkelingen te koppelen.
Het Noordzeekanaalgebied en afhankelijk van de aanlandingsmogelijkheden voor energie bij Den Helder zijn tot 2030 de eerst aangewezen locaties voor het treffen van ruimtelijke maatregelen om de aanlanding van op zee opgewekte elektriciteit goed te laten plaatsvinden. Hoe dat gebeurt, hangt mede af van de energiebehoefte op land. Tot 2030 betreft de opwekking voor de kust vooral stroom. Daarnaast komt ook de directe omzetting naar waterstof meer in beeld, met een hele andere ruimtelijke impact.

Over de aanlanding van wind op zee zullen met verschillende partners regionale afspraken worden gemaakt in convenanten.

Kritische succesfactoren
- Samenhang tussen aanlandingspunten van energie uit wind op zee met
- Locaties waar deze energie direct gebruikt wordt (zoals Tata Steel)
- Gebieden waar opslag en doorvoer van de energie ruimtelijk-economisch mogelijk is
- De aanwezige energie-infrastructuur

17. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen

Bij circulaire economie zijn het terugwinnen van grondstoffen, het inzetten van reststromen en verwaarding belangrijk. Dat vereist ruimte voor opslag en verwerking van materialen en reststromen, waaronder CO_2. Het gaat niet alleen om fysieke ruimte voor deze (grootschalige) activiteiten, maar ook om milieuruimte voor de hinder die hierbij komt kijken. De beweging richting circulaire economie moet versnellen, waarbij wij in het bijzonder in het Noordzeekanaalgebied en de Westas (grootschalige) kansen zien. Maar regionaal zijn er ook kansen voor de Boekelermeer. Gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor de ruimtelijke sturing via de bestemmingsplannen; de provincie stuurt op regionale afstemming. Daarnaast geven we als provinciale organisatie het goede voorbeeld: van inkoop tot aanbesteding. Waar mogelijk zetten we zelf de stap naar circulair en faciliteren we met kennis, contracten en subsidies om innovaties te stimuleren.

Kritische succesfactor

- Goede aansluiting van onderwijs op arbeidsmarkt

Afbeelding: *Ontwikkelperspectief voor circulaire economie (**bron:** We maken het rond: Ontwikkelperspectief circulaire economie p (2017))*

NATUURLIJK EN VITAAL LANDELIJKE OMGEVING

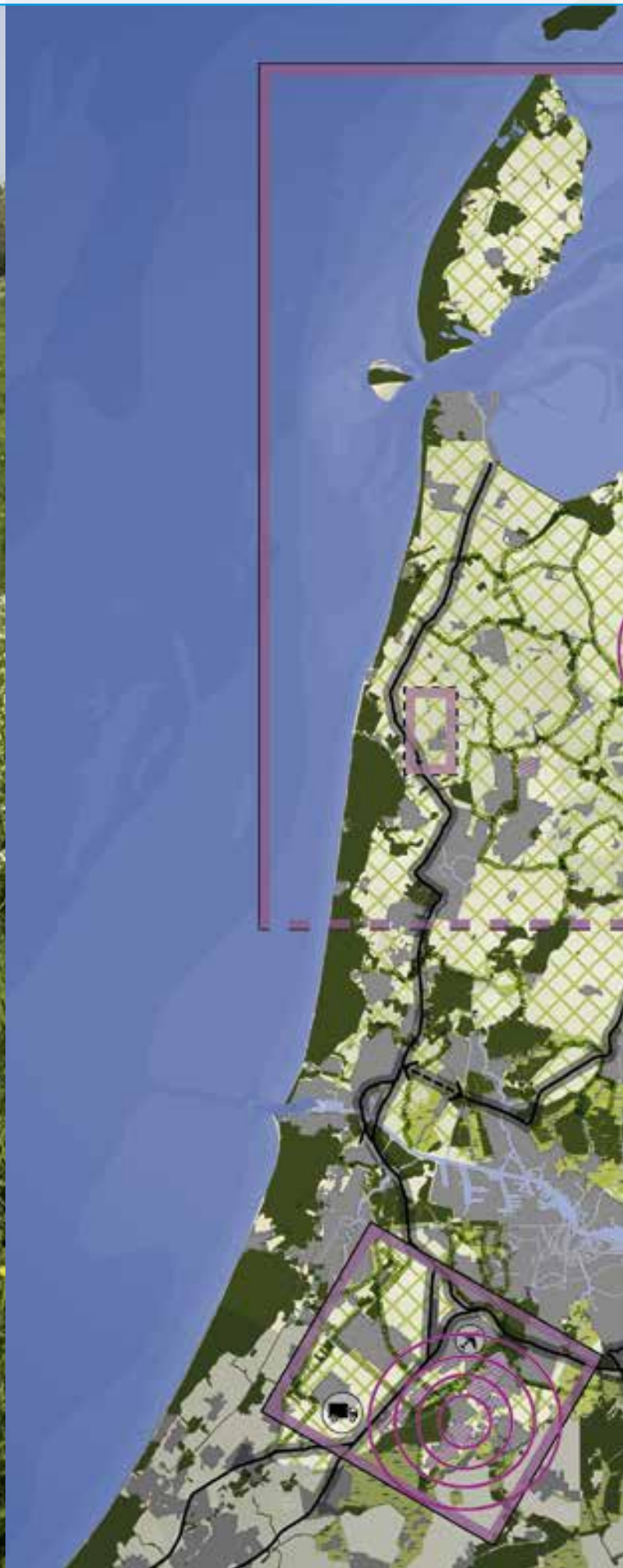

Vergroten van biodiversiteit en ontwikkelen van een economisch duurzame agrifoodsector

- Economisch duurzame ontwikkeling van de agrifoodsector
- Vergroten van biodiversiteit in Noord-Holland
- Natuur-, recreatieve en waterdoelen worden in samenhang gerealiseerd
- Partnerschap tussen agrifoodsector en ontwikkeling natuurwaarden
- Maatwerk in omvang en tempo van veranderingen

In Noord-Holland is er voor een natuurlijke en vitaal landelijke omgeving een goede balans nodig tussen de agrifoodsector en de natuur- en watersystemen. De landelijke omgeving in Noord-Holland is van oudsher bepaald door het watersysteem, het landbouwkundig gebruik en de natuurgebieden. We zoeken continu naar de juiste balans tussen een gezonde leefomgeving, een sterke economische ontwikkeling en robuuste natuurlijke systemen.

De agrifoodsector geeft steeds vaker invulling aan de gewenste balans. Dit gebeurt door het vergroten en benutten van biodiversiteit (onder andere in de bodem), technologische ontwikkelingen, door natuur onderdeel te laten zijn van de bedrijfsvoering, efficiëntieverbetering en verbetering en vernieuwing van gewassen. Uit oogpunt van het bieden van voedselzekerheid en voedselveiligheid is een verantwoorde voedselproductie een gezamenlijke ambitie van de provincie en de sector. Verantwoord wil zeggen: onder gezonde en gecontroleerde omstandigheden.

Natuurwaarden zijn van grote betekenis voor een gezonde leefomgeving. Het grote aantal verschillende ecosystemen in Noord-Holland biedt mogelijkheden voor een enorme biodiversiteit en veel verschillende landschappen. Om de biodiversiteit te vergroten, is een sterk natuurnetwerk met hoge natuurwaarden voorwaarde. Een goed natuurbeheer en ecologische verbindingen tussen de natuurgebieden vergroten de veerkracht van het natuurnetwerk. Ook helpt het als ontwikkelingen als verstedelijking, ontwikkelingen in de landbouw en klimaatmaatregelen zoveel mogelijk natuurinclusief zijn. Niet alleen in kwantitatieve zin (hectares), maar ook in kwalitatieve zin (soortenrijkdom, toegankelijkheid). De groeiende bewustwording in de landbouw dat meer rekening gehouden moet worden met natuurwaarden, draagt hieraan bij. Met aansluiting op de natuurlijke processen leidt natuurinclusieve landbouw (gericht op minder emissies van nutriënten en gebruik van minder gewasbeschermingsmiddelen) tot vermindering van de druk op het milieu en vergroting van de biodiversiteit.

Uitvouw flap.

LEGENDA

- Greenports (Noord-Holland Noord en Aalsmeer)
- Seedvalley
- Logistieke corridor
- Natuur Netwerk Nederland
- Ecologische verbinding (EHS)
- Fijnmazig ecologisch netwerk (indicatief)
- Veenweide

5 10 20 km

N

Biodiverse natuur kan ook veel ecosysteemdiensten leveren. Zo kan bijvoorbeeld een grote en diverse insectenpopulatie sterk bijdragen aan gewasbescherming en bestuiving. Fijnmazige groenblauwe verbindingen tussen de natuurgebieden verbeteren de veerkracht van het totale natuurnetwerk en, slim ingericht, kunnen ze bijdragen aan de belevingswaarde van het landschap, de versterking van de watersystemen en de verbinding van natuurlijke systemen.
In landbouwgebieden draagt de verbetering van de milieukwaliteit – samen met een meer natuurinclusieve landbouw – bij aan meer natuurlijke ziekte- en plaagbestrijding, bestuiving, biodiversiteit en vastlegging van CO_2. In de stedelijke omgeving draagt natuur bij aan het tegengaan van hittestress, wateropvang, biodiversiteit, en aan welzijn en gezondheid van de mensen.

18. De agrifoodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling

Agrifood is de verzameling van (economische) activiteiten van zaadje tot gereed product dat de consument bereikt.
De provincie Noord-Holland biedt ruimte aan toekomstgericht en duurzaam ondernemerschap, inspelend op de maatschappelijke vraag en marktbehoeftes. De ambitie is de ontwikkeling van een toekomstbestendig agribusinesslandschap: een landschap waarin de agrarische keten optimaal functioneert en innoveert, passend binnen andere maatschappelijke doelstellingen.

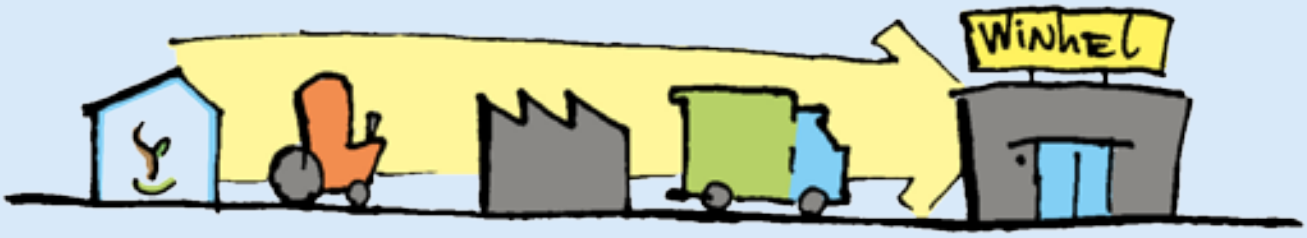

Kritische succesfactoren

- Klimaatadaptief vermogen van de sector, waaronder voldoende zoet water (zelfvoorziening)
- Bereidheid van de sector tot verduurzaming, rekening houdend met natuur, landschap en biodiversiteit
- Behoud en versterking van de kennisinfrastructuur innovatiemogelijkheden
- Schaalvergroting alleen als die samengaat met economische, maatschappelijke en duurzame ontwikkeling
- Ruimte voor functiemenging en functiestapeling, mits die bijdragen aan duurzaamheid en aan een economisch sterke sector
- Clustering van sectoren die van elkaars nabijheid kunnen profiteren en waar dit vanuit duurzaamheidsperspectief voordelen biedt: glastuinbouw, permanente bollen, zaadteelt en veredelingsbedrijven
- Logistieke ruimte en fysieke en digitale bereikbaarheid
- Mogelijkheden voor alternatieve teelten, bijvoorbeeld in de veenweidegebieden
- Benutten van vrijkomende agrarische bebouwing voor andere functies of verduurzaming van omliggende bedrijven

19. Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden

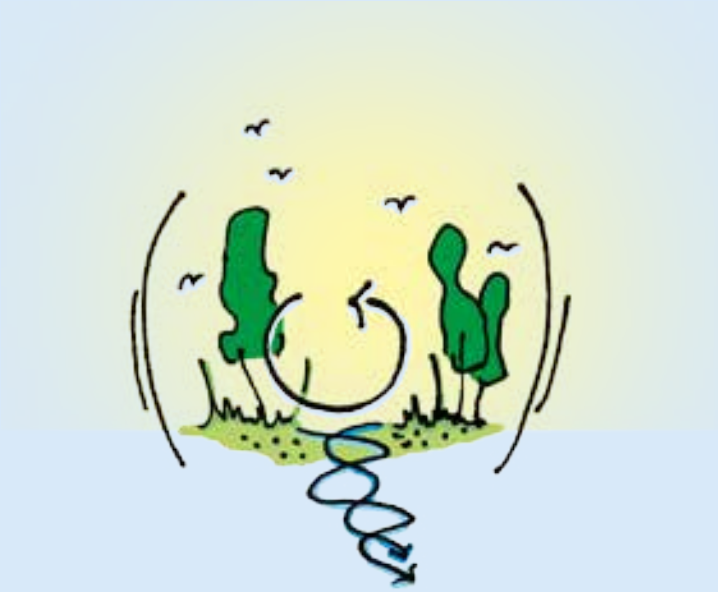

We streven naar gezonde en natuurlijke ecosystemen, die een stootje kunnen hebben. In Noord-Holland zijn natuurlijke processen voornamelijk bepaald door het watersysteem, zowel langs de drie kusten, als in het poldersysteem. In veel gebieden is het historische landbouwkundige gebruik bepalend voor de aanwezige natuurwaarden. Extensieve vormen van landbouwkundig gebruik worden ook nu nog benut voor het beheer van natuurgebieden. Natuur is niet statisch, natuurdoelen kunnen wijzigen onder invloed van fysieke en maatschappelijke ontwikkelingen van buitenaf. Dat betekent bijvoorbeeld dat de natuurdoelen zullen mee veranderen met veranderingen die op lange termijn te verwachten zijn in het watersysteem, als gevolg van klimaatadaptatie, specifiek in de veenweidegebieden. De veranderingen zijn gebiedsspecifiek, maatwerk is dus van belang. We houden hierbij wel vast aan de bescherming van de natuurwaarden van Europees belang, zoals vastgelegd in het Natura 2000-beleid.

Natuur- en waterdoelen worden in het vervolg altijd in gezamenlijkheid gerealiseerd

Waterbeheer, natuurbeheer en recreatie worden meer in samenhang aangepakt. Aanvullend op het natuurnetwerk streven we naar multifunctionele groene ruimten waarin natuur, water, recreatie en landbouw worden gecombineerd. Zoals (piek) waterbergingsgebieden die worden ingericht als natuur en recreatiegebied, en die ondersteunend kunnen zijn voor landbouwkundig watergebruik. Of overgangen tussen land- en waternatuur, die de kansen voor biodiversiteit en een betere waterkwaliteit vergroten. Groene verbindingen tussen stad en landelijk gebied kunnen waterberging, recreatie, klimaatverandering, gezondheid en natuur combineren. Zo ontstaan multifunctionele groene ruimten met een grotere biodiversiteit.

De landbouw draagt verder bij aan de verbetering van de kwaliteit en vermindering van emissies van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen naar natuurgebieden en oppervlaktewater door nieuwe en innovatieve teeltsystemen (naast doorvoering van rendementsverbeteringen).

Kritische succesfactoren

- Draagvlak bij gebruikers om het bedrijfssysteem aan te passen aan de beschikbaarheid van zoetwater
- Beheer en inrichting van natuurgebieden moeten aansluiten op het gebruik en de ontstaansgeschiedenis van die gebieden, om verschillende typen natuur te houden
- Kleinschalige agrarische kavelruil om ruimte voor nieuwe natuur en sterke landbouw vrij te maken
- (Stimulering van) agrarisch natuurbeheer op de juiste locatie
- Gebiedsgerichte ontwikkeling bedoeld om slimme combinaties te maken, bijvoorbeeld ruimte voor recreatie, natuur en waterberging
- Goede afstemming tussen water- en natuurbeheer (zoals natuurvriendelijke oevers)

20. Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd

De bestaande natuurgebieden zijn een bron voor de biodiversiteit in de provincie. Beter behoud en beheer van deze gebieden is dan ook basis voor vergroting van de biodiversiteit. Bestaande natuurgebieden worden versterkt door zonering van recreatie, door slimmer landgebruik, versterking van verbindingen tussen natuurgebieden en door functies te combineren.

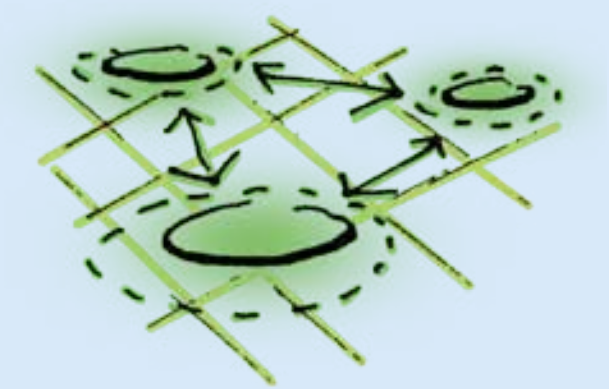

Daar waar mogelijk wordt agrarisch natuurbeheer geconcentreerd rond natuurgebieden, wat bijdraagt aan betere bescherming van de natuurwaarden in de NNN. Een gebiedsgerichte aanpak kan de verwachte groei van recreatiedruk opvangen. Deze aanpak combineert ruimte voor natuurontwikkeling, recreatie, waterberging en landbouw. Ook houden we bij de locatiekeuze en clustering van functies rekening met de gevolgen voor water. Bijvoorbeeld met het waterpeil en de zoetwatervraag (opdat die niet toeneemt).

Verbetering van de verbinding tussen natuurgebieden is een manier om de biodiversiteit te vergroten. Enerzijds werken we daarom aan een fijnere groenblauwe dooradering van zowel landelijk als bebouwd gebied. Anderzijds kan deze fijnmazige dooradering uitgroeien tot een robuuste verbinding van grotere ecosystemen in de gebieden waar veel natuurgebieden bij elkaar in de buurt liggen, zoals in Laag Holland en Gooi en Vechtstreek.

Randvoorwaarden

- Kaderrichtlijn Water (KRW)
- Ontwikkelingen dienen minimaal waterneutraal te zijn: ze mogen in geen enkel geval een verslechtering betekenen voor het watersysteem. Dat betekent: geen achteruitgang van de waterkwaliteit, geen afname van de hoeveelheid open water, geen afname van het waterbergend vermogen, geen toenemende bodemdaling of versnippering in peilvakken

Kritische succesfactoren

- Daadwerkelijke realisatie van de bestaande NNN en N2000 doelen
- Extra inzet op KRW
- Functiestapeling als manier om middelen te genereren voor het (gebiedsgericht) behalen van meerdere doelstellingen
- Goede geleiding van de recreatiegroei om zo een negatief effect op de natuurgebieden te voorkomen

21. Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied

Om de bodemdaling van veengronden af te remmen, is volgens de huidige inzichten met name in de zomer vernatting nodig. Daarom moet het landgebruik meer in evenwicht komen met het benodigde waterpeil. Het tempo waarin het landgebruik aangepast kan worden op het remmen van bodemdaling heeft consequenties voor landbouw (bijvoorbeeld op de toepassing van nieuwe technieken of teelten), voor landschap (bijvoorbeeld door het verdwijnen van veenweidelandschap) en voor natuur

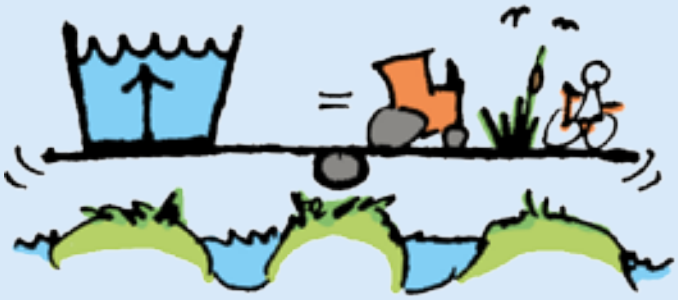

(misschien ontstaan er meer vormen van natte natuur in het gebied).
Hoe we het landgebruik kunnen aanpassen, verschilt van gebied tot gebied in het metropolitane landschap en het Groene Hart. Zo kunnen de bodemsamenstelling, de hoogteligging, de mate van kwel of wegzijging, de peilverschillen met omliggende natuur of boezemsystemen, de snelheid van bodemdaling en het draagvlak voor maatregelen van gebied tot gebied anders zijn. De urgentie zal ook verschillen per gebied. Het is dus erg belangrijk in samenwerking met alle betrokken partijen te komen tot maatwerk.
We zijn bereid om de aard en de invulling van bestaande natuur en landbouwgebieden te laten veranderen als we daarmee de opgaven en problemen oplossen. Daar waar we de bodemdaling willen verminderen, doen we dat integraal en gebiedsgericht, in samenwerking met anderen, rekenschap gevend van de belangen van de landbouw, natuur en leefomgeving. We denken in de richting van het ontwikkelen van kansrijke verdienmodellen voor gebieden en houden daarbij rekening met de ketenaanpak en de planologie. Het kan betekenen dat we nieuwe landschapsvormen accepteren.

Kritische succesfactoren
- Acceptatie bij iedereen dat het landschap verandert
- Stimuleren van innovaties
- Ketenaanpak en positionering van functies, passend bij het watersysteem
- Experimenteerruimte voor innovatieve oplossingen

Poort Den Helder
Westfriesland
Alkmaar en omgeving
Noordzeekanaalgebied
Metropolitaan landschap
Schiphol - Amsterdam
Gooi en Vechtstreek

Samenhang bewegingen

De vijf geschetste bewegingen naar de toekomst toe staan niet op zichzelf. Samen met de randvoorwaarden en ontwikkelprincipes uit het onderdeel Leefomgevingskwaliteit, vormen ze onze visie. In het deel Leefomgevingskwaliteit staan generieke randvoorwaarden en ontwikkelprincipes. Deze gaan dus over de hele provincie. De vijf bewegingen spelen in delen van de provincie. Ze vullen elkaar aan en beschouwen verschillende ambities en opgaven in samenhang. Die samenhang vinden we ook terug in gebieden waar verschillende bewegingen bij elkaar komen. Op de kaart 'samenhang bewegingen', is dit weergegeven. Deze gebieden vormen brandpunten van activiteit met een grote complexiteit. Een aantal van die brandpunten is beschreven en bieden, samen met visies die regio's hebben gemaakt, een voorzet voor regionale samenwerkingsagenda's die in het deel 'Van visie naar uitvoering' worden aangekondigd.

Poort Den Helder
In het gebied rondom Den Helder komen de bewegingen Dynamisch schiereiland, Sterke kernen, sterke regio's en Nieuwe energie bij elkaar. De mogelijke aanlanding van energie-infrastructuur van de op zee opgewekte windenergie in de toegangspoort Den Helder biedt economische kansen en vraagt om zorgvuldige inpassing. Dit dient ook de doelen uit de beweging Sterke kernen, sterke regio's, om werkgelegenheid te versterken en het voorzieningenniveau op peil te houden. De doelen uit Dynamisch schiereiland voegen daar de benutting van de toeristische en recreatieve potentie aan toe in combinatie met opgaven rond de kustverdediging en het toevoegen van natuurwaarden. Meer landinwaarts komen daar ook het ontwikkelen van de duurzame agrifoodsector en vergroten van de biodiversiteit bij uit de beweging Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving.

Westfriesland
In Westfriesland komen de bewegingen Nieuwe energie, Sterke kernen, sterke regio's, Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving en Dynamisch Schiereiland bij elkaar. De grote potentie voor geothermie en daarmee komende economische kansen en inpassingsopgaven, het verder benutten van de kusten aan het IJsselmeer en het doorontwikkelen van Seed Valley, brengen een aantal opgaven bij elkaar die tegelijkertijd belangrijk zijn voor het vitaal houden van het voorzieningenniveau.

Alkmaar en omgeving
In de regio Alkmaar spelen de bewegingen Dynamisch schiereiland, Nieuwe Energie, Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving. Op de achtergrond spelen ook de doelen uit de beweging Sterke kernen, sterke regio's en laten invloeden van de Metropool in ontwikkeling zich steeds meer gelden. Het benutten van kwaliteiten van kust en binnenduinrand en doelen uit Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving brengen kansen voor het vergroten van de biodiversiteit, recreatie en toerisme samen. Het Sterke kernen verhaal samen met de invloeden van de Metropool in ontwikkeling past bij de knooppuntontwikkelingen in de regio Alkmaar. De beweging Nieuwe energie steunt de kansen voor circulaire economie en daarmee nieuwe economische activiteiten in de Boekelermeerpolder.

Noordzeekanaalgebied
Het Noordzeekanaalgebied is een onmisbaar puzzelstuk voor de metropoolregio Amsterdam om de doelen die in de beweging Nieuwe energie zijn aangegeven voor energietransitie en circulaire economie waar te maken. De grote verstedelijkingsopgaven en het beter benutten van het landschap maken de opgave nog complexer. De inpassing van alle opgaven raakt ook de beweging Dynamisch schiereiland en de doelen uit Natuurlijk en vitaal landelijk gebied en in het bijzonder de randvoorwaarden en ontwikkelprincipes uit het hoofdstuk Leefomgevingskwaliteit.

Schiphol-Amsterdam
In de beweging Metropool in ontwikkeling wordt geschetst dat er in de band Amsterdamse binnenstad-Schiphol e.o. zich een concentratie van grote werkgelegenheid voordoet. Tegelijk wordt gesteld dat het vanuit mobiliteitsoverwegingen slim is woningen dichtbij die concentraties te ontwikkelen. De randvoorwaarden en principes uit Leefomgevingskwaliteit horen bij deze opgave. Zeker ook met het uitbreidingsvraagstuk van de luchthaven in het achterhoofd. De opgave voor het mobiliteitssysteem in de MRA staat hier ook mee in verband. Daarnaast is de Westas een gebied tussen haven, luchthaven en Greenport, waar de opgaven rond circulaire economie uit de beweging Nieuwe energie een plek zouden kunnen krijgen.

Gooi en Vechtstreek
In deze streek komen de bewegingen Dynamisch schiereiland, Metropool in ontwikkeling, Sterke kernen, sterkte regio's en Natuurlijk vitaal landelijke omgeving bij elkaar. De grote leefomgevingskwaliteit met diverse landschappen, recreatieve en toeristische mogelijkheden, topwoonmilieus in combinatie met mobiliteitsopgaven, economisch vitaal blijven en opgaven in het veenweidegebied, brengen een complex aan vraagstukken met zich mee.

Metropolitaan Landschap
Het metropolitaan landschap is een van de grote bouwstenen van de beweging Metropool in ontwikkeling. Hier spelen de doelen uit de beweging Natuurlijk vitaal landelijke omgeving een grote rol. Het gaat om onderwerpen als vergroten van de natuurwaarden en het tegengaan van bodemdaling in veenweidegebieden. De groter wordende recreatieve druk op het gebied, de inpassing van energietransitie-opgaven uit de beweging Nieuwe energie en kansen voor gedeeltelijk nieuwe agrarische activiteiten en klimaatadaptatie. Een complex aan vraagstukken komt dus samen. In alle delen van de metropoolregio zoals Amstel-Meerlanden, Spaarnwoude, het Groene Hart en in geheel Laag Holland waaronder Waterland en de Zaanstreek.

TOERISTEN ZEEHONDEN
ZELFVOORZIENEND
SCHAPEN
SKUUMKOPPE
ENERGIENEUTRAAL
STRAND WADDENZEE
AFSLUITDIJK HAVEN
ENERGIETRANSITIE
KAMPEREN WADDENZEE
BOLLEN OFFSHORE GREENPORT
PIONIEREN
ONDERNEMEN
WESTFRIESE OMRINGDIJK
GOUDEN EEUW
ZEILEN
SEED VALLEY
DUINEN
VILLA'S
EXCLUSIEF
STAD VAN DE ZON
STRAND KAAS
LANDBOUW
WATERSPORT
OFFSHORE HAVEN
TATA
INNOVATIEF
TOEGANGSPOORT
DUINEN
MAAKINDUSTRIE
INTELLIGENTE SCHANS
INDUSTRIEEL ERFGOED
STAUTISCH
WATER MARKEN
VEENWEIDE FIETSEN
HARDDRAVERIJ
VOGELS
VOLENDAM
VAREN
SMART CIRCUIT
LANDGOEDEREN
HISTORISCH MUSEA
CREATIEVE TECHNOLOGIE
TOERISTEN
ZUIDAS MUSEA
GRACHTEN
LANDBOUW
AMSTEL
SCHIPHOL GREENPORT
DIVERSE WOONMILIEUS
MUIDERSLOT
MEDIA HEIDE
VILLA'S BOS
WANDELEN WATER

Noord-Hollandse kwaliteiten in context

De Omgevingsvisie NH2050 is niet met een blanco vel begonnen. Noord-Holland bestaat al veel langer en herbergt vele kwaliteiten. Kwaliteiten die een basis bieden voor verdere ontwikkeling richting de toekomst. We houden daarbij rekening met alle invloeden die op onze provincie afkomen en etaleren onze visie daarop. Ook kijken we hoe we verbonden zijn met de directe omgeving van de provincie, met Nederland, Europa en de rest van de wereld. Vanuit die context - van aanwezige kwaliteiten en verbinding met onze omgeving - kijken we, met de Omgevingsvisie NH2050 als houvast, naar hoe we onze visie kunnen waarmaken.

Noord-Holland is via de lucht, het water, de weg, het spoor en digitaal verbonden met bestemmingen in de hele wereld. Van oudsher brengt onze ligging goede uitgangspunten voor de handel met zich mee. Veel van die handel vindt ook plaats met naburige landen. Zo is er veel interactie met stedelijke regio's om ons heen zoals Londen, Parijs, Antwerpen, Brussel, Frankfurt en het Ruhrgebied.

In economische zin doet Noord-Holland het goed en zijn er binnen Nederland sterke relaties met onder andere de regio's Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven. Direct om ons heen zijn er dagelijkse verbanden met de Leidse regio, grote delen van Utrecht en Flevoland. Daarnaast liggen er relaties waar de Wadden en het IJsselmeer ons verbinden met Friesland en Overijssel. De Afsluitdijk en de Houtribdijk verzorgen de wegverbindingen richting noorden en oosten. Kort gezegd, we zijn op vele manieren en schaalniveaus verbonden aan onze omgeving. Samen met de in Noord-Holland aanwezige kwaliteiten biedt dat een sterke basis voor toekomstige ontwikkelingen.

Van oudsher wordt Noord-Holland grofweg aan de hand van twee grote gebiedseenheden beschreven: Noord-Holland noord en Noord-Holland zuid. Maar je kan de provincie ook typeren zoals dat in de beweging Dynamisch schiereiland is gedaan. In dit hoofdstuk kiezen we voor een regionale typering. Wat heel de provincie kenmerkt, is de grote ondernemerszin.

Van noord naar zuid

Het grootste deel van het huidige landschap van de Kop van Noord-Holland, inclusief Texel, is door de eeuwen heen op zee veroverd door aandijkingen en inpolderingen. Een uniek gebied door de aanwezigheid van drie kusten: van de Noordzee, de Waddenzee en het IJsselmeer. De duinen, het keileem- en Westfriese oude zeekleilandschap, de aandijkingen en polders: vier duidelijk verschillende landschapstypen, die allemaal bijdragen aan de economie en kwaliteit van leven in de Kop. Het toerisme, de offshore, de visserij en de landbouw konden zich door deze kwaliteiten goed ontwikkelen en doen dat nog steeds. De bollenteelt op de zandgronden in de kuststrook is inmiddels een visitekaartje van de regio. Door het klimaat met relatief veel wind en zon en de aanwezige ruimte zijn de voorwaarden voor de productie van duurzame energie (wind) gunstig. Belangrijke economische clusters zijn Agriport, Seed Valley, Bio Valley en – in samenwerking met Westfriesland – Greenport Noord-Holland Noord en de Energy & Health Campus in Petten. Maar vergeet niet de "Attractieve Noordzeekust" in de Kop. De aanwezige Noordzee- en Waddenkust hebben potentie om een hoogwaardig recreatief en toeristisch 'product' te worden, in balans met het veelzijdige landschap. En dan hebben we het nog niet over de verschillende kernen gehad, zoals marinehavenstad Den Helder, het oude Schagen en het ertussen liggende meer landelijke Anna Paulowna.

Het landschap van de regio Alkmaar wordt eveneens gekenmerkt door een opeenvolging van verschillende landschappen. Een kustlandschap met strand en brede duinen, overgaand in een open luw landschap, met veel water. In het hele gebied liggen aantrekkelijke woonkernen, met hun uiteenlopende eigen specifieke woonmilieus en toeristische kwaliteiten. Het oude Alkmaar, met zijn kaasmarkt, en het 'nieuwe' Heerhugowaard zijn de grootste en centraal in de regio liggende steden. In de kustzone en aan zee vinden we de recreatiegemeenten Castricum, Heiloo en Bergen. En aan de binnenzijde het eilandenrijk van Langedijk en Noord-Scharwoude. De belangrijkste ruimtelijk-economische clusters in de regio zijn Energy, Agribusiness en de vrijetijdseconomie; in de regio zijn bijvoorbeeld zaadveredeling, tulpenbroeierij, bollenteelt, glastuinbouw, veeteelt en ketenactiviteiten te vinden. De verbinding in de richting van Amsterdam en de rest van Nederland is zowel over weg als per spoor goed.

Westfriesland heeft bijzondere eigenheden. De regio is een mini-schiereiland op het schiereiland dat Noord-Holland heet, omringd door het water van het IJsselmeer en Markermeer, de vroegere Zuiderzee. De oud-Hollandse visserijstadjes liggen daar dan ook niet voor niets: Medemblik, Enkhuizen en, de grootste, Hoorn. Toerisme en watersport zijn dan ook kenmerken voor Westfriesland. Behalve de verbondenheid met het water, is er veel landschap, met een sterke en diverse agrarische sector; zaadveredeling is synoniem voor deze regio (Seed Valley). Landschappelijke en stedelijke diversiteit alsook het watersysteem zijn de leidende kwaliteiten en uitgangspunten voor ontwikkelingen. De Westfriese Omringdijk is een imponerend niet te missen landschapselement. De regio is via Hoorn zowel over weg als spoor goed met Amsterdam en de rest van Nederland verbonden. De diversiteit aan woonmilieus, van stedelijk tot dorps en landelijk, is enorm.

De regio Waterland heeft een enorme recreatieve en toeristische aantrekkingskracht op binnen- en buitenland, en een veelheid van woonmilieus. De rust en ruimte van het polderlandschap en dijken, haar vele fiets- en vaarroutes, havens en natuurlandschappen en rijkdom aan water- en weidevogels. Daartussen de vele

historische (lint)dorpen en monumentale stadscentra zoals Monnickendam en vestingsteden Purmerend en Edam. Dagtoerisme, het 'oude Holland' met haar klederdrachten in Volendam en Marken en werelderfgoederen De Beemster en de Stelling van Amsterdam. Deze karakteristieke waarden worden gecombineerd met alle denkbare woonmilieus, van stads tot dorps en landelijk wonen, het meest intensieve busnetwerk en ruimte voor ondernemen, van agrarisch tot industrieel.

De IJmond is de nautische toegangspoort tot Amsterdam. De economische ruggengraat van de IJmond en de omliggende regio wordt gevormd door het Noordzeekanaalgebied, de zeehaven en Tata Steel. In de MRA is de IJmond het centrum van productie, ontwikkeling en innovatie, en huisvest de opleiding in de maakindustrie. Daarmee is de IJmond de Techport van de MRA. In de Techport Techniekcampus werken bedrijfsleven, onderzoek en onderwijs en overheid samen om de innovatiekracht van de maakindustrie te versterken, en technisch onderwijs te stimuleren. De IJmond heeft een sleutelpositie als het gaat om bouw en onderhoud van offshore wind. Daarnaast kent deze deelregio, door de ligging aan het Noordzeekanaal en twee rijkswegen, een sterke logistieke sector en innovatieve tuinbouw. Ook heeft het specifieke kwaliteiten op het gebied van recreatie en toerisme, zoals Beverwijkse Bazaar, IJmuiden aan Zee, Wijk aan Zee en recreatieschap Spaarnwoude. De IJmond kenmerkt zich verder door de kust, het Nationaal Landschap van de duinen en een landgoederenzone.

De Zaanstreek kenmerkt zich door een van oudsher bijzondere mix van wonen en werken. Het is een streek met veel cultuurhistorisch en industrieel erfgoed, zoals de historische lintbebouwingen, herkenbare verkavelingsstructuur, gebouwde en archeologische monumenten, de Zaanse Schans, polders met diverse, waterrijke landschappen en waardevolle veenweidenatuur. En natuurlijk de rivier de Zaan als beeldbepalende drager.
Traditioneel zijn economische clusters zoals de voedingsmiddelenindustrie, de logistiek, de nautische sector, de landbouw en de ambachtelijke maakindustrie goed vertegenwoordigd in de streek. Ook het toerisme is een belangrijke economische factor. De Zaanse Schans trekt bijvoorbeeld jaarlijks 1,5 tot 2 miljoen bezoekers. De kwaliteit van het open veenweidelandschap is van grote recreatieve waarde voor de Zaanstreek en Metropoolregio Amsterdam als geheel, nu en in de toekomst.

Door de ligging aan de Noordzee en met de historische stad Haarlem, de landgoederenzone in de Binnenduinrand en het recreatiegebied Spaarnwoude biedt Zuid-Kennemerland een uniek en aantrekkelijk vestigingsklimaat met ruime mogelijkheden voor recreatie. De combinatie van kust, landschap, cultureel erfgoed en hoogwaardige woonmilieu kenmerken de ruimtelijke structuur van Zuid-Kennemerland. De economie in Zuid-Kennemerland bestaat vooral uit zakelijke dienstverlening, (semi)overheidsorganisaties (provincie, rechtbank, InHolland en zorg), detailhandel en de creatieve sector. Onderscheidend zijn culturele voorzieningen als het Frans Hals Museum en Teylers Museum en de aantrekkingskracht van Haarlem als winkelstad. Daarnaast vormen Haarlem en Zandvoort een trekpleister voor een groeiende toeristische bezoekersstroom. Zuid-Kennemerland heeft een relatief hoogopgeleide bevolking en een toenemend aantal expats. Recent valt vooral de dynamiek op van nieuwe ondernemingen en start-ups op het gebied van circulaire economie en nieuwe, creatieve technologieën.

Amsterdam is vanouds een internationale handelsstad, waar dagelijks grote stromen mensen, goederen, informatie en geld doorheen gaan. In de 17e eeuw uitgegroeid tot wereldhandelsstad, berust de huidige economie nog steeds op handel, logistiek en bankieren. De toegang tot de globale netwerken via luchthaven, zeehaven en internethub zijn daarbij essentieel.
Er is een rijke verscheidenheid aan woonbuurten, winkels, banen en vrijetijdsmogelijkheden.
De openheid maakt Amsterdam tot een stad van kennis, onderzoek en innovatie. De universiteiten, scholen, kennisintensieve bedrijven en Amsterdamse ambiance trekken jongeren die het menselijke kapitaal vormen voor de groeiende kenniseconomie.

De deelregio Amstelland-Meerlanden wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van de mainports Schiphol en Greenport Aalsmeer, belangrijke motoren van onze nationale economie. Bronnen van werkgelegenheid en brandpunten van internationaal transport. Zakelijke dienstverlening en een vitaal MKB complementeren de kracht. Goed opgeleide inwoners en een hoog aandeel internationale kenniswerkers zijn de menselijke motoren. Ruimtelijk biedt Amstelland-Meerlanden een breed pallet aan hoog gewaardeerde diverse woonmilieus. Van stedelijke appartementen tot historische kernen en landelijk wonen. Met hoogwaardige culturele en detailhandelsvoorzieningen en stedelijk groen. Maar tegelijk altijd nabij een rijk geschakeerd landschap. Van buitenplaatsen langs de Amstel, recreatie bij de Westeinderplassen, Ouderkerkerplas, Diemerscheg en Amsterdamse Bos, natuurschoon in de Ronde Hoep, de weidsheid van de Bovenkerkerpolder tot nieuwe landschappen als Park 21.

Gooi en Vechtstreek is een regio waarbinnen hoge kwaliteit van leven en zorg centraal staat. Topografisch bekeken wisselen verstedelijkte delen zich af met bovenregionale landschappen: de Vechtstreek, de Randmeren en de Utrechtse Heuvelrug. Strategisch gelegen tussen Amsterdam, Almere, Amersfoort en Utrecht is Gooi en Vechtstreek een aantrekkelijk vestigingsgebied voor innovatieve bedrijven en hun medewerkers. Een belangrijke economische pijler is het Mediapark in Hilversum en een grote creatieve sector. Daarnaast biedt Gooi en Vechtstreek een breed scala aan recreatiemogelijkheden, dichtbij de stad.

Foto: Theo Baart

VAN VISIE NAAR UITVOERING

Van visie naar uitvoering

In de Omgevingsvisie NH2050 schetsen we onze visie op de ontwikkeling van de leefomgevingskwaliteit en beschrijven we vijf samenhangende bewegingen naar de toekomst. Deze bewegingen vertalen we naar randvoorwaarden, kritische succesfactoren en ontwikkelprincipes. De randvoorwaarden bakenen het speelveld af waarbinnen ontwikkelingen zich kunnen afspelen. Deze zijn vooral gebaseerd op wet- en regelgeving. De kritische succesfactoren bepalen of het lukt om ontwikkelingen waar te maken. De ontwikkelprincipes laten zien hoe we omgaan met de langetermijnopgaven die op de fysieke leefomgeving in Noord-Holland afkomen. Deze ontwikkelprincipes geven richting aan de toekomst, in de wetenschap dat er nog veel onzekerheden zijn. Daarom bieden ze ook ruimte om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen en mogelijkheden.

Nu de visie er ligt, maken we onze ambities, randvoorwaarden en ontwikkelprincipes concreet en formuleren we acties voor de korte termijn. Dat doen we samen met onze partners: inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden. Die concrete uitwerking is essentieel om onze ambities waar te maken. We geven hier een eerste aanzet voor de mix aan instrumenten die we per beweging willen inzetten om onze doelen te realiseren. Uitgangspunt is dat we navolgbaar zijn in ons handelen.

De vertaling van ontwikkelprincipes naar de inzet van instrumenten biedt de mogelijkheid om accenten te leggen in de uitvoering voor de korte termijn, uiteraard redenerend vanuit het langetermijnperspectief van onze Omgevingsvisie.

De instrumentenmix die we nu per beweging hebben beschreven, vormt daartoe een eerste aanzet. De bedoeling is om met het aantreden van een nieuw college in het voorjaar van 2019 een definitief en actueel overzicht vast te stellen van de acties die we de komende collegeperiode (2019–2023) voorstaan. Dit zal gelijktijdig zijn met de besluitvorming over de Omgevingsverordening die gekoppeld is aan de Omgevingsvisie (medio 2019).
Vervolgens kunnen deze acties begin 2021 geactualiseerd worden, aan de hand van de actualisatie van de Omgevingsverordening, naar aanleiding van de inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2021.

De Omgevingsvisie als onderdeel van de beleidscyclus

De Omgevingsvisie is onderdeel van de beleidscyclus [zie Afbeelding]. De Verkenningen NH2050 zijn een analyse van trends en ontwikkelingen en de opgaven voor de samenleving die daaruit voortkomen. In de Omgevingsvisie NH2050 staan de ambities en ontwikkelprincipes voor Noord-Holland. De komende jaren geven we samen met onze partners verder invulling en uitvoering aan deze ambities en ontwikkelprincipes, door de inzet van verschillende instrumenten voor de korte termijn (0-5 jaar).

Deze uitvoering monitoren wij en passen we elke twee jaar aan, op basis van de voortgang. Ook monitoren we in de vierjaarlijkse Omgevingsvisiemonitor NH2050 hoe de leefomgeving in Noord-Holland er voor staat. Als we vinden dat onze ambities onvoldoende waargemaakt zijn, of als er onverwachte ontwikkelingen zijn, dan zullen we ons er hard voor maken dat de uitvoering van de acties versterkt wordt. Bijstellen van de visie is alleen aan de orde bij trendbreuken of radicale veranderingen.

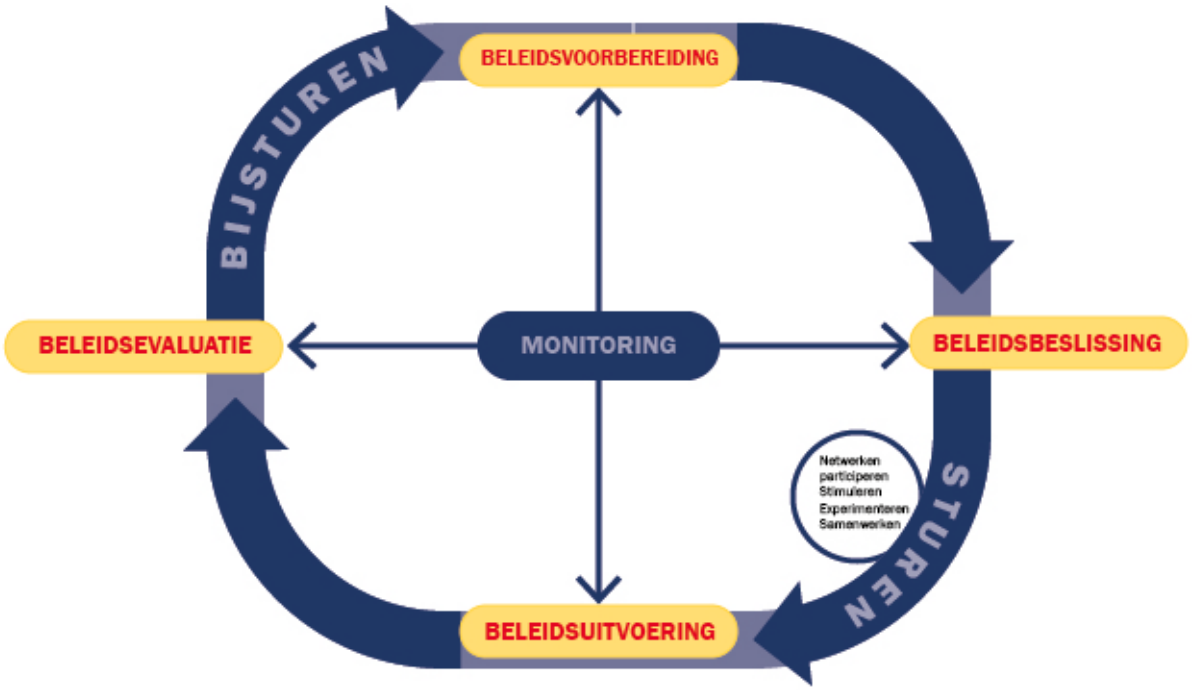

Afbeelding: *Beleidscyclus*

Werkwijze

Bij de uitvoering van de Omgevingsvisie NH2050 werken we volgens de principes die zijn vastgelegd in de sturingsfilosofie:
We gaan uit van het principe 'lokaal wat kan, regionaal wat moet', gelet op de diversiteit aan regio's, om ruimte te bieden aan maatwerk en om vorm te kunnen geven aan een wendbare samenleving. Hierbij staat de opgave centraal. Die bepaalt de wijze van sturing en samenwerking.
Om van deze sturingsfilosofie tot een werkwijze voor de uitvoering te komen, maken we gebruik van de vier vormen van overheidssturing.

Als provincie zijn we, net als andere overheden, van oudsher gewend om als rechtmatige en presterende overheid te sturen. De complexiteit van de maatschappelijke opgaven vraagt echter ook een andere manier van denken en werken van de overheid. We zullen meer ruimte en vertrouwen moeten geven aan maatschappelijke initiatieven en meer met de samenleving moeten samenwerken om de opgaven verder te brengen. Dit betekent niet dat rechtmatig en presterend sturen zullen verdwijnen. Er zijn immers regels nodig voor het ordenen van het speelveld en het borgen van basiskwaliteiten. Ook in samenwerking worden prestaties gevraagd. Conform onze sturingsfilosofie kiezen we ervoor om het accent op de meer samenwerkende en responsieve overheid te leggen. Dit zullen we niet van de een op de andere dag kunnen. We willen hier stap voor stap, samen met onze partners, naar toe werken. We verwachten dat zij ook de openheid, verantwoordelijkheid en betrokkenheid tonen die deze nieuwe overheid nodig heeft.
Meer ruimte voor de samenleving betekent ook dat de samenleving meer verantwoordelijkheden krijgt. De zorgplicht, zoals verwoord in de Omgevingswet, is daarom een belangrijk principe. Dit houdt in dat iedereen verantwoordelijk is voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving – niet alleen de overheid. Wij vertrouwen erop dat overheden, bedrijven en burgers zich bij hun activiteiten verantwoordelijk voelen voor een veilige en gezonde leefomgeving.

De ontwikkelprincipes die wij in de Omgevingsvisie hebben geformuleerd, geven richting aan ontwikkelingen in de leefomgeving in Noord-Holland. Plannen en activiteiten van ondernemers, inwoners of geïnitieerd door medeoverheden en de provincie worden door ons vanuit de ontwikkelprincipes bekeken. Ontwikkelprincipes bieden houvast voor iedereen die iets wil doen dat raakt aan de fysieke leefomgeving. Denk aan de provincie die een weg wil aanleggen, gemeenten die een woonwijk plannen en aan een agrariër die een stal wil bouwen. Als ontwikkelingen volgens de principes plaatsvinden, draagt dit bij aan het halen van onze provinciale ambities.

Uitgangspunt is dat de ontwikkelprincipes ruimte bieden voor initiatieven en flexibel zijn. Per opgave werken we met alle betrokkenen de invulling van de principes verder uit. De invulling kan zo per gebied en ontwikkeling verschillen. 'Samen' is hierbij het uitgangspunt, waardoor er ruimte is voor meer vertrouwen. Daarnaast denken wij na over de vraag hoe we onze regels zo kunnen formuleren dat ze bijdragen aan het bereiken van onze opgaven én ruimte bieden voor initiatieven. We willen meer ruimte en vertrouwen geven aan maatschappelijke initiatieven. Dit betekent ook iets voor onze partners, waar we verantwoordelijkheid, betrokkenheid en de wil om er samen uit te komen van verwachten.
Als opgaven niet gehaald worden, verstevigen we onze inzet of veranderen we van rol en instrumenten. De inzet en rol van de provincie varieert, de ontwikkelprincipes blijven hetzelfde. Zo kunnen wij zelf initiatieven starten als we een groot belang zien. Of wij vertalen ontwikkelprincipes die vragen om beperkingen van andermans handelen in de Omgevingsverordening.

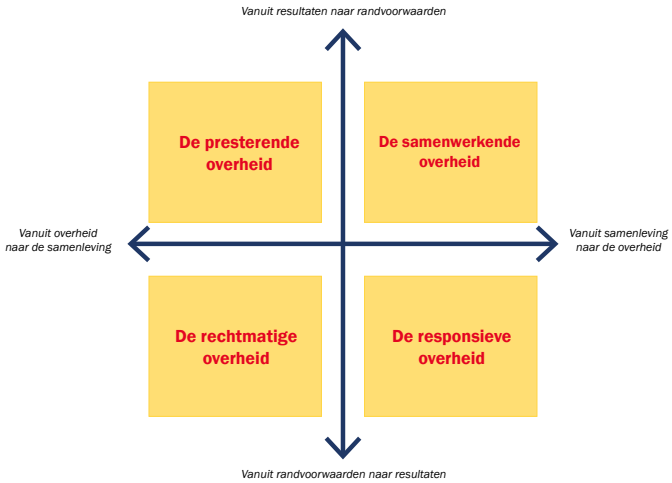

- De responsieve overheid: zoveel mogelijk overlaten aan initiatieven uit de samenleving
- De samenwerkende overheid: bovenregionaal afstemmen en partijen verbinden
- De presterende overheid: eigen investeringen en de onmisbare prestaties leveren
- De rechtmatige overheid: wettelijke bevoegdheden inzetten als normerend optreden noodzakelijk is

Afbeelding: *Vier vormen van overheidssturing*

Omgevingsverordening
Voor de Omgevingsverordening analyseren we alle huidige regels in onze verordeningen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving. Door deze analyse brengen we onze regels in lijn met de ambities en ontwikkelprincipes en met de sturingsfilosofie van de Omgevingsvisie NH2050. De eerste integrale Omgevingsverordening wordt na de vaststelling van de Omgevingsvisie NH 2050 afgerond en na de Provinciale Statenverkiezingen van maart 2019 in procedure gebracht. Bij het analyseren van onze huidige regels en het schrijven aan de nieuwe Omgevingsverordening betrekken we onze partners.

Integraliteit
De Omgevingsvisie NH2050 is, zoals de Omgevingswet beoogt, onze integrale visie op de ontwikkeling van de hele fysieke leefomgeving. In de vijf bewegingen komt steeds een aantal opgaven en ambities samen die onlosmakelijk verbonden zijn. Door opgaven te koppelen ontstaan kansrijke perspectieven. Bijvoorbeeld om de economische kansen van de energietransitie te benutten of de ontwikkeling van de agrifoodsector hand in hand te laten gaan met het versterken van de biodiversiteit. Deze integrale benadering moet doorwerken in de wijze waarop we de komende jaren de visie gaan waarmaken en instrumenten inzetten. Vaak is dit gebiedsgericht, omdat in specifieke gebieden een aantal opgaven en ontwikkelprincipes samenkomen (zie kaart samenhang bewegingen op p. 56). Soms is dit thematisch, bij overkoepelende opgaven, zoals de energietransitie. Heel specifiek krijgt dit vorm via een aantal integrale programma's en de regionale samenwerkingsagenda's.

Rollen en instrumenten
In het vervolg van dit hoofdstuk geven we een globaal inzicht in de rollen en instrumenten die wij per beweging willen inzetten om onze doelen te bereiken. Per vorm van overheidssturing identificeren wij de volgende rollen en instrumenten:

- **De rechtmatige overheid:** kiest vaak voor de rol van *regelgever en toezichthouder*, met instrumenten als verordening, handhaving en inpassingsplan;
- **De presterende overheid:** kiest vaak voor de rol van *opdrachtgever, eigenaar of beleidsontwikkelaar*, met instrumenten als opdrachten, subsidies of programma's;
- **De netwerkende overheid:** kiest vaak voor de rol van *partner of bemiddelaar*, met instrumenten als convenanten, kennisoverdracht of (interbestuurlijke) programma's;
- **De responsieve overheid:** kiest vooral voor de rol van *bemiddelaar*, met instrumenten als co-creatie.

Opgavegerichte uitvoering

Onze visie op de ontwikkeling van de leefomgevingskwaliteit in Noord-Holland en de vijf bewegingen nodigen ons, en onze partners, uit om concreet aan de slag te gaan met alle instrumenten die ons ter beschikking staan.
We hebben een veelvoud aan instrumenten om onze doelstelling te behalen, zoals het (interbestuurlijk) programma, investeringsprogramma's, samenwerkingsafspraken, de Omgevingsverordening, subsidies en andere beleidsinstrumenten, zoals het grondbeleid.
De opgavegerichte uitvoering betekent ook dat we de komende tijd nog een aantal verkenningen initiëren om thema's verder uit te werken. We gaan aan het werk met de Omgevingsverordening en de andere juridische kerninstrumenten. Ook analyseren we de financiële instrumenten op hun effectiviteit.

Omdat veel van de integrale opgaven in de bewegingen gebiedsspecifiek zijn, introduceren we hier een nieuw beleidsinstrument: de regionale samenwerkingsagenda. Vervolgens geven we voor de ontwikkeling van de leefomgevingskwaliteit en per beweging een eerste aanzet van de mix aan instrumenten die we willen inzetten, gekoppeld aan de rol(len) die we voor onszelf zien. Waar vinden we dat versnelling nodig is – en daarmee bijvoorbeeld een opgavegericht programma? Waar zijn regionale afspraken nodig? En waar zetten we regels in (Omgevingsverordening) om kwaliteiten te beschermen en duidelijkheid te bieden over de kaders waarbinnen ontwikkelingen mogelijk zijn? Per beweging lichten we er één of meer programma's uit die uitvoering geven aan de integrale opgaven van de beweging.
De instrumentenmix die we beschrijven is niet uitputtend. Wel geeft deze mix weer waar het zwaartepunt ligt in ons handelen voor de korte termijn, in lijn met onze langetermijnvisie.
Uiteraard zullen wij de inzet van deze instrumenten in overleg met de betrokkenen verder uitwerken en afstemmen.

Regionale samenwerkingsagenda's
Veel opgaven in onze Omgevingsvisie hebben een regiospecifiek karakter: de uitwerking van de bijbehorende ontwikkelprincipes kunnen per regio en gebied verschillen. Daarbij is het onze inzet om – waar nodig en mogelijk – ruimte te bieden aan maatwerk, indachtig onze sturingsfilosofie. Daarom willen we de mogelijkheden verkennen om onze ontwikkelprincipes samen met de regio uit te werken als onderdeel van regionale samenwerkingsagenda's. Hierbij staat, conform onze sturingsfilosofie, de opgave centraal. Deze bepaalt namelijk vaak het schaalniveau dat passend is. In ieder geval gaan we uit van twee relevante schaalniveaus: de gangbare indeling in bestuurlijke regio's en het bovenregionale schaalniveau Metropoolregio Amsterdam en Noord-Holland Noord. In de regionale samenwerkingsagenda kunnen we afspraken maken over de concrete invulling van de ontwikkelprincipes per regio voor de komende jaren, de rol van provincie, gemeenten en andere partijen hierbij en de instrumenten. In de volgende collegeperiode (2019 – 2023) kan dit verder worden uitgewerkt, op basis van de verkenning die we hiernaar doen.

Programma's
Een programma wordt door GS vastgesteld. Het dient ter operationalisering van het beleid, zoals dat op strategisch niveau is vastgelegd in de Omgevingsvisie. Het is enerzijds een beleidsdocument, namelijk uitwerking van strategische doelen uit de visie en anderzijds gericht op uitvoering in de vorm van maatregelen en concrete voornemens om die doelen te realiseren. In beginsel is het programma

zelfbindend. Voor doorwerking naar burgers, bedrijven en andere overheden is inzet van andere instrumenten nodig. De Omgevingswet kent een aantal verplichte programma's die voortvloeien uit Europese regelgeving. Zo moeten GS een programma opstellen voor geluid langs provinciale wegen (het actieplan geluid), één of meer regionale waterprogramma's vaststellen en beheerplannen maken voor Natura 2000 gebieden. Voor deze programma's is de openbare voorbereidingsprocedure van de Awb (Algemene wet bestuursrecht) van toepassing. Daarnaast is er een verplicht programma in het geval de provincie omgevingswaarden in de provinciale omgevingsverordening vastlegt: bij dreigende overschrijding van een dergelijke omgevingswaarde ligt in principe de programmaplicht bij het college van B&W van de betreffende gemeente waar de waarde overschreden wordt, maar de omgevingsverordening zou ook GS een programmaplicht kunnen opleggen voor het bereiken van de beoogde omgevingswaarde.
Naast deze verplichte programma's is het ook mogelijk om te werken met vrijwillige programma's. Een programma kan een sectoraal of gebiedsgericht karakter hebben en het kan uit verschillende elementen bestaan: het kan concrete plannen bevatten voor de uitvoering van projecten of maatregelen om sectorale doelen te verwezenlijken.
De wet laat de mogelijkheid open om andere bestuursorganen in een programma te betrekken. Ook kan een programma worden vastgesteld door meer dan één bestuursorgaan gezamenlijk.

Grondbeleid
Grond is een belangrijke factor bij alle soorten ruimtelijke opgaven, In het grondbeleid benoemt de provincie de spelregels voor onder andere (tijdelijk) beheer, ruil en aan- en verkopen van grond. Uitgangspunt van beleid is dat de inzet van gronden bijdraagt aan de realisering van provinciale doelen. Het grondbeleid is flexibel en gericht op maatwerk. Daardoor is het mogelijk effectief in te spelen op actuele ontwikkelingen en zo invulling te geven aan de gebieds- en opgavegerichte aanpak uit deze Omgevingsvisie.

Leefomgevingskwaliteit

Gezien de randvoorwaarden en ontwikkelprincipes om het peil van de leefomgevingskwaliteit hoog te houden, willen wij in eerste instantie inzetten op de volgende rollen en instrumenten:

- Voor het borgen van de basiskwaliteit van de leefomgeving liggen de toezichthoudende en opdrachtgevende rol voor de hand als het gaat om wet- en regelgeving. Het instrument vergunningverlening/toezicht/handhaving is het meest geëigend. Waar nodig borgen we de basiskwaliteit – aanvullend aan wetgeving – in onze Omgevingsverordening.
- In aanvulling daarop organiseren we in onze rol als bemiddelaar milieudialogen in de IJmond en Westpoort. Met als doel met belanghebbenden en medeoverheden te verkennen hoe we kunnen zorgen voor economische ontwikkeling en een goede leefbaarheid in deze gebieden.
- Als beleidsontwikkelaar en regelaar zullen wij periodiek het (onder de Omgevingswet verplichte) Waterprogramma vaststellen. Daarnaast werken wij mee aan het Deltaprogramma. Hierin zijn landelijk bindende afspraken gemaakt over onder andere doelen en aanpak van klimaatadaptatie, (zoet)waterbeschikbaarheid en de versterking van de zandige kust. De stand van zaken wordt jaarlijks aan de Tweede Kamer gemeld en indien nodig wordt de inzet geïntensiveerd.
- Om de leefomgeving op een hoger niveau te brengen dan de basiskwaliteit, zetten wij in eerste instantie in op de rollen van partner of bemiddelaar en het instrument (interbestuurlijk) programma. Voorbeelden hiervan zijn het bestaande programma OV-knooppunten en het Deltaprogramma. In aanvulling hierop maken we gebruik van onze regelgevende rol en het instrument Omgevingsverordening.

Programma (OV)-knooppunten
De provincie streeft naar compacte en goed bereikbare steden en dorpen met daartussen groene ruimte. Met als doel een beter leefklimaat. Dit sluit aan bij de hoofdambitie van de Omgevingsvisie: balans tussen economische groei en leefbaarheid. Met het programma OV-knooppunten stimuleert de provincie betere benutting van de bebouwde omgeving en het vervoersnetwerk. Samenwerking tussen gemeenten, vervoerders, bedrijven, instellingen en de provincie is daarbij cruciaal. In Noord-Holland zijn alle zestig treinstations en vier grote busstations aangewezen als OV-knooppunten. Zij zijn de entrees van binnensteden en omliggende wijken of toegangspoorten naar recreatieve gebieden. Stationsomgevingen zijn belangrijke schakels in de reis van mensen op weg naar werk, voorzieningen of recreatieve bestemmingen.
De provincie wil knooppuntontwikkeling stimuleren. Met als doel korte reistijden, groen en voorzieningen dichtbij, snellere routes naar stations, minder uitstoot en behoud van waardevolle cultuurlandschappen. Het programma sluit aan op het generieke ontwikkelprincipe 3 waarbij nieuwe ruimtelijk economische ontwikkelingen zoveel mogelijk worden gesitueerd nabij knooppunten. Verder geeft het programma invulling aan de principes die gelden voor de bewegingen Metropool in ontwikkeling en Sterke kernen, sterke regio's. Binnen het programma OV-knooppunten zijn drie prioritaire corridors benoemd: de Zaancorridor, de Kennemerlijn en de Schipholcorridor. Voor zowel de Zaancorridor als de Kennemerlijn is er een regionale strategie opgesteld en een actie- en uitvoeringsprogramma. Dit vormt de basis voor de gemeenten om met de ontwikkeling van hun knooppunt aan de slag te gaan. Er vinden op dit moment gesprekken plaats met een aantal gemeenten voor een financiële bijdrage voor concrete maatregelen in het stationsgebied. De Schipholcorridor bevindt zich momenteel in een verkennende fase. Er worden aanvullende onderzoeken gehouden over verschillende urgente thema's op deze corridor, zoals P+R.

Dynamisch schiereiland

De beweging Dynamisch schiereiland richt zich op het veilig houden van onze kusten en het benutten van de kansen die onze unieke ligging als schiereiland biedt. Hierbij liggen de rollen van partner/bemiddelaar en regelaar in eerste instantie voor de hand. Een mogelijkheid is om een integraal programma voor onze drie kusten te verkennen. Naar aanleiding van dit programma (opgesteld in co-creatie), kunnen wij in de regelgevende rol de afgesproken kustzonering in de Omgevingsverordening opnemen.
Met het Rijk en andere partners hebben we binnen het Deltaprogramma ook afspraken gemaakt over doelen en aanpak voor de beschikbaarheid van zoetwater en versterking van de zandige kust.

Verkenning samenwerkingsagenda Kusten (voorbeeld nieuw)

In het Toekomstperspectief Noordzeekust, dat in maart 2018 is vastgesteld, hebben we samen met alle stakeholders afspraken gemaakt over zonering van de Noorzeekust. Centraal hierin staat een goede spreiding van activiteiten qua 'rust en reuring'. Verkend kan worden hoe dit ontwikkelprincipe verder uitpakt voor alle kusten in Noord-Holland (naast Noordzeekust, de Waddenkust en IJsselmeerkust). Gezien de verscheidenheid van de drie kusten, zal dit een regionale invulling krijgen in nauwe samenhang met het reeds bestaande Investeringskader Waddenfonds en de Gebiedsagenda IJsselmeer.

Metropool in ontwikkeling

In de beweging Metropool in ontwikkeling spelen vele ambities en opgaven met grote complexiteit rond verstedelijking, mobiliteit, energietransitie, circulaire economie, landschap en milieu. De provincie zet dan ook alle mogelijke rollen in die passen bij de opgave en de bevoegdheden waarover we beschikken. Allereerst is er de partnerrol binnen het samenwerkingsverband MRA en bijbehorende MRA-bureau en -platforms. De bemiddelende rol nemen we bij de regionale afstemming van de woningbouw (RAPs), kantoren, bedrijven (Plabeka) en detailhandel. Er is een regelende rol via de verordening met doorwerking naar bouwmogelijkheden en ontwikkelingen in het landschap. Daarnaast is er een opdrachtgeversrol richting openbaarvervoerbedrijven en omgevingsdiensten, een eigenaarsrol bij infrastructuur en een beleidsontwikkelende rol, zoals bij het Metropolitane landschapsprogramma.
Bij een aantal opgaven wordt gewerkt in programma's. Zo hebben we het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur (PMI), waarbij de provincie gelden inzet voor beheer, onderhoud en verbetering van de mobiliteit. Verder werken we aan gezamenlijke programma's met het Rijk en de regio in het regionaal OV Toekomstbeeld, het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) en het Programma Bereikbaarheid MRA. Voor een nieuw PMI is een agenda Mobiliteit (inclusief perspectief fiets) in de maak die tevens inhoud genereert voor deze Omgevingsvisie. Daarnaast is er een aantal programma's waarin we in samenwerking met partners een aantal specifieke opgaven in de metropoolregio aanpakken. Naast het programma OV-knooppunten (zie Leefomgevingskwaliteit) zijn dat in ieder geval de volgende programma's:
Programma Metropolitaan Landschap, Samenwerking Noordzeekanaalgebied (NZKG) en het Programma Schiphol.

Programma Metropolitaan Landschap (bestaand)

Om op duurzame wijze te groeien zal de Metropoolregio Amsterdam het landschap, als essentieel onderdeel van het metropolitane systeem, moeten versterken. Van primair natuur- en agrarisch gebieden ontwikkelt het zich naar een netwerk van groenblauwe longen met meer en verschillende functies. De ruimte voor ontwikkelingen verschilt per gebied en hangt af van de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarde van de verschillende landschappen. Daarom werken we samen met de MRA-partners in het (bestaande) programma Metropolitaan Landschap gebiedsgericht het ontwikkelprincipe verder uit.
De opgave voor de komende jaren is om de ontwikkeling en het beheer van het metropolitane landschap sterker te verbinden met de ruimtelijk-economische groei van de metropoolregio en investeringsopgaven in beeld te brengen. Hierbij kijken we ook hoe deze groei op structurele wijze financieel kan bijdragen aan versterking, uitbreiding en het beheer van het landschappelijke raamwerk (bijvoorbeeld door transformatie van het verouderde deel van glastuinbouwgebied Aalsmeer).

Samenwerking Noordzeekanaalgebied (NZKG)

De gemeenten rond het NZKG, de havenbeheerders, het Rijk en de provincie hebben gezamenlijk het belang van een goede samenwerking erkend, omdat de verschillende belangen in het gebied over bestuurlijke grenzen heengaan. Voor deze samenwerking is het Bestuursplatform NZKG opgericht. Het platform krijgt ondersteuning van het Projectbureau NZKG; het aanspreekpunt voor de gezamenlijke programma-uitvoering die op basis van de visie NZKG 2040 wordt uitgevoerd.
De provincie stelt de projectbureaudirecteur beschikbaar en is bestuurlijk voorzitter van het platform. Hiermee vervult de provincie een partnerrol. Het Projectbureau is verantwoordelijk voor het programmamanagement van het uitvoeringsprogramma en zorgt daar waar projecten en acties alle partners raken voor het projectleiderschap voor de gezamenlijke beleidsontwikkeling en acties. Dit zijn de projecten in het kader van duurzaamheid, zoals circulaire economie en energietransitie NZKG. Tevens brengt het Projectbureau jaarlijks de beschikbare ruimte in beeld in de Monitor Ruimte-intensivering. Het Projectbureau zorgt verder voor de gezamenlijke communicatie met de omgeving. In de Omgevingsvisie heeft het NZKG een cruciale plaats in het verwezenlijken van een aantal door PS benoemde ambities, onder andere op het gebied van energietransitie en circulaire economie. Deze zijn in de bewegingen Nieuwe Energie en Metropool in ontwikkeling terug te vinden. Ook sluit het programma van het Bestuursplatform NZKG aan op het thema een gezonde en veilige leefomgeving, zoals verwoord in het deel Leefomgevingskwaliteit. Gezien de grote opgaven in het gebied en de snelheid waarmee ontwikkelingen plaatsvinden, is het de vraag of alle ontwikkelingen conform de visie NZKG kunnen plaatvinden of dat er nieuwe, gezamenlijke afwegingen nodig zijn. Het maken van die afwegingen gebeurt dan aan de hand van concreet gemaakte uitwerkingen, samen met de partners van het platform.

Programma Schiphol

Schiphol vervult een belangrijke economische functie voor de MRA, Noord-Holland en Nederland als geheel. Als provincie hebben we een aantal taken die direct en indirect met de luchthavenontwikkeling te maken hebben, op het land en in mindere mate in de lucht. Dit vanwege de ruimtelijk economisch effecten van beslissingen die het Rijk neemt over groeimogelijkheden van de luchthaven. Onderwerpen die hierbij aan bod komen, zijn:

- de huidige afspraken over hinder (geluid, uitstoot, veiligheid) van het vliegverkeer;
- de discussie over de voorwaarden waaronder groei kan plaatsvinden;
- de mogelijke uitbreiding van Schiphol ten noordwesten van de A4;
- het verbeteren van de bereikbaarheid van de luchthaven en het stedelijk gebied, zoals weg- en OV-uitbreidingen;
- de ruimtelijk-economische ontwikkelingsmogelijkheden rondom de luchthaven, zoals in de studie kerncorridor Schiphol-Amsterdam verwoord;
- de transformatie van verouderde kantoorlocaties naar woongebieden;
- de landschappelijke inpassing van de luchthaven in de metropoolregio.

Er is hier een veelheid aan complexe vraagstukken waar verschillende partijen taken en bevoegdheden hebben. In de beweging Metropool in ontwikkeling en in het deel Leefomgevingskwaliteit komen de luchthaven en daaraan gelieerde onderwerpen terug in verschillende ontwikkelprincipes. Het is van belang dat de provincie als betrouwbare partner vanuit een samenhangende visie deelneemt aan de discussie over de ontwikkelingen van Schiphol en omgeving.

Sterke kernen, sterke regio's

De beweging Sterke kernen sterke regio's heeft tot doel het netwerk van steden en kernen qua voorzieningenniveau, economische ontwikkeling en woningbouwontwikkeling sterker te maken. En om de verschillende kernen en regio's de krachtige identiteit die ze zo kenmerkt te laten behouden en te ontwikkelen. Hierbij is regionale samenwerking van essentieel belang. Indachtig onze sturingsfilosofie (lokaal wat kan, regionaal wat moet) willen we graag ruimte bieden aan gemeenten om in regionaal verband te komen tot goede afspraken. Wij zien daarom in eerste instantie voor ons een rol als partner van gemeenten en regio's. De regionale samenwerkingsagenda vormt hierbij bij uitstek een belangrijk instrument. Hierbinnen kunnen we meer specifieke instrumenten inzetten. Bijvoorbeeld de Regionale Actieprogramma's Wonen (RAP) om de woningbouw regionaal af te stemmen op de vraag (kwantitatieve en kwalitatief). Ditzelfde geldt voor de monitor bedrijventerreinen, regionale visies detailhandel en regionale visies verblijfsrecreatie, bedoeld om de programmering van werklocaties regionaal af te stemmen. Ook kan de regionale samenwerkingsagenda als kapstok dienen voor (gebieds)programma's die gericht zijn op het aanbrengen van versnelling en de realisatie van concrete projecten, zoals het huidige programma De Kop Werkt!
In het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur (PMI) staat waar de provincie gelden inzet voor beheer, onderhoud en verbetering van de mobiliteit. Daarnaast zijn er gezamenlijke programma's in wording met Rijk en

regio in het regionaal OV Toekomstbeeld, het MIRT en Programma Bereikbaarheid MRA. Belangrijk in deze beweging is de opdrachtgeversrol richting openbaarvervoerbedrijven. Voor een nieuw PMI is een agenda Mobiliteit (inclusief perspectief fiets) in de maakt die tevens inhoud genereert voor deze Omgevingsvisie. Ook in deze beweging is het programma OV-knooppunten van belang (zie Leefomgevingskwaliteit).

Programma De Kop Werkt! (bestaand)

De Kop Werkt! is een regionaal stimuleringsprogramma van de vier kopgemeenten Texel, Den Helder, Hollands Kroon en Schagen en de provincie Noord-Holland. Wij werken samen aan een toekomstbestendige regio. Dat doen we door continu kansen te benutten die de kracht van de regio versterken. Daarbij gaat het om de ontwikkeling van havens, agribusiness, energiesector, toerisme, bereikbaarheid en leefomgeving.

Nieuwe energie

De beweging Nieuwe energie richt zich op onze ambitie om in 2050 een klimaatneutrale provincie te zijn en de economische kansen te benutten die de energietransitie en de overgang naar een circulaire economie bieden. Dit kunnen we alleen door samen te werken met andere overheden, bedrijven, burgerinitiatieven en andere maatschappelijke partners.
We zetten hier dus vooral in op onze rol als ontwikkelaar en partner. Ons programma Transitie Energie en Grondstoffen (TEG) vervult hierin een sleutelrol. Dit programma bundelt veel van onze activiteiten en instrumenten. Ook zijn we partner in verschillende samenwerkingsverbanden. Denk aan de Greenport-structuur, waarin we met overheden en agrifoodsector werken aan verduurzaming, het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord en het Bestuursplatform Noordzeekanaalgebied. In dat laatste platform geven we uitwerking aan de overgang naar circulaire economie en energietransitie binnen het havencomplex.
Daarnaast faciliteren wij met subsidies de ruimtelijke transitie naar een circulaire economie. Een voorbeeld hiervan is de regeling Herstructurering en Intelligent Ruimtegebruik Bedrijventerreinen (HIRB). Bij de ruimtelijke uitwerking van de energietransitie vervullen wij uiteindelijk ook de rol van regelgever, door de energietransitie te verankeren in onze Omgevingsverordening.

Programma Transitie Energie en Grondstoffen (TEG, bestaand)

In het programma TEG werken we samen met de externe partners aan de opgave om te komen tot een energieneutraal en circulair Noord-Holland in 2050. Deze opgave is mede gekoppeld aan de doelstelling van het Klimaatakkoord om te komen tot 49 procent CO_2-reductie in 2030. De komende jaren geven wij verder uitwerking aan de ontwikkelprincipes voor Nieuwe energie. Deze richten zich op CO_2, warmte en duurzame energie.

Centrale elementen hierin zijn:

- opstellen van de Regionale Energie- en Klimaat Strategieën (REKS). In de REKS voor Noord-Holland Noord en MRA geven we samen met gemeenten en andere belangrijke actoren nadere invulling aan de optimale regionale energie- en warmtemix. De strategie houdt rekening met de vraag en de potentie van het gebied, de economische kansen, het maatschappelijk draagvlak en de verdeling van kosten en opbrengsten;
- mogelijk maken van de transitieopgave en tegelijkertijd benutten van economische kansen door de bestaande en nieuwe energie-infrastructuur efficiënt te benutten;
- ruimtelijke economische strategie opstellen voor het verwezenlijken van de CO_2-doelstellingen van de belangrijke economische clusters in Noord-Holland;
- versterken van de strategische clusters voor circulaire economie.

Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving

Met de beweging Natuurlijk en vitaal landelijke omgeving willen we de biodiversiteit vergroten en de ontwikkeling van een economisch duurzame agrifoodsector faciliteren.
Hierbij vervullen we als provincie de rol van ontwikkelaar met het realiseren van een sterk natuurnetwerk. Belangrijk instrument hierbij is ons Meerjarenprogramma Groen waarbij we bestaande natuurgebieden verbinden en nieuwe natuurgebieden creëren en verwerven. Groen Kapitaal is hét netwerkplatform voor initiatieven die de biodiversiteit stimuleren.

Daarnaast zijn we samenwerkingspartner in de Greenports Noord-Holland Noord en Aalsmeer en in het Programma Metropolitaan landschap voor de MRA.
Kern van de beweging zijn twee grote veranderprocessen die vragen om samenwerking, innovatie en gebiedsgericht maatwerk: de ontwikkeling naar een natuurinclusieve landbouw en de bodemdaling in veenweidegebied. Wij zien hierbij voor onszelf een belangrijke verbindende rol. Dit laten we tot uiting komen in twee specifieke programma's die we in nauwe samenwerking met onze partners ontwikkelen: het Programma natuurinclusieve landbouw en het Programma bodemdaling.

Programma natuurinclusieve landbouw (mogelijk nieuw)

Onze ambitie is om de grondgebonden landbouw in Noord-Holland in 2030 zoveel mogelijk natuurinclusief te laten zijn. Dat wil zeggen dat de grondgebonden landbouw bijdraagt aan het behouden en versterken van biodiversiteit, bodemvruchtbaarheid en water in en om haar landbouwbedrijven. Op die manier draagt ook de landbouw bij aan de kwaliteit van onze leefomgeving (natuur, water, milieu).
Het programma bestaat uit vier pijlers, die zijn gebaseerd op een onderzoek naar de voornaamste behoeften van de doelgroep voor het programma: kennisdeling, netwerkversterking, keteninnovatie en stimulering van gebiedsontwikkeling. Het programma investeert gefaseerd in projecten verdeeld over de pijlers, zoals het opschalen van koploper-initiatieven, stimuleren van innovaties en samenwerken met het onderwijs. De invulling van natuurinclusieve landbouw zal per regio sterk verschillen, afhankelijk van de gebiedscontext. Het ligt daarom voor de hand dat de uitwerking hiervan aan bod komt bij het opstellen van regionale samenwerkingsagenda's.

Programma bodemdaling veenweiden (in ontwikkeling)

Met het programma bodemdaling veenweiden geven wij nadere uitwerking aan de ambitie om gebiedsgericht, met name in het metropolitane landschap en het Groene Hart, samen met de partners die daar mede voor verantwoordelijk zijn, de bodemdaling in veenweidegebieden af te remmen, te stoppen en zo mogelijk te herstellen. In de Omgevingsvisie hebben wij deze ambitie vertaald naar het principe dat het landgebruik en de waterpeilen in balans worden gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied. Hierbij staan maatwerk en een gebiedsgerichte aanpak voorop. We zien hierbij als provincie voor onszelf een belangrijke regierol.

Wij werken binnen het programma langs vier sporen:
1. betrekken, informeren, adviseren en samenwerken (onder andere in de Task Force Bodemdaling en via de gebiedscommissie Laag Holland);
2. visievorming en instrumentarium (onder andere door het opstellen van regionale bodemdalingsvisie(s));
3. innovatie en ontwikkeling (onder andere uitbouw van het Innovatieprogramma Veen voor innovaties in de landbouw, perspectieven voor andere landschappelijke inrichting van veenweidegebieden);
4. gebiedsgerichte projecten.

05/2016

12/2016

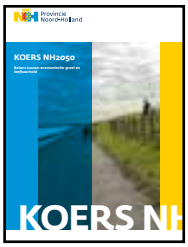

12/2017

11/2018

Proces

Vier stappen
In de door Provinciale Staten (PS) op 23 mei 2016 vastgestelde **Startnotitie Omgevingsvisie NH2050**, is een proces afgesproken om te komen tot een Omgevingsvisie voor de provincie Noord-Holland. Het proces bestaat uit vier stappen.

De eerste stap is op 21 januari 2017 afgerond met een presentatie van de **Verkenningen NH2050** in de statencommissie R&W. In dit document zijn feiten verzameld over de autonome ontwikkelingen die op de Noord-Hollandse samenleving afkomen en opgaven geformuleerd die daaruit voortvloeien. Het bevat de resultaten van eigen onderzoeken, gesprekken en onderzoeken van universiteiten en kennisinstituten en gesprekken en interviews met mede-overheden en opinionleaders in de samenleving. De opgaven in de Verkenningen NH2050 vormen voor ons het referentiekader voor waar het in de omgevingsvisie op hoofdlijnen over moet gaan.

De tweede stap in het proces heet de Koersfase. In deze fase zijn meningen verzameld. Dat er allerhande ontwikkelingen op onze samenleving afkomen is een feit. Maar hoe met die ontwikkelingen om te gaan, daar kan verschillend tegenaan worden gekeken. In de Koersfase hebben we deze verschillende blikvelden weergegeven in samenhang met de opgaven uit de Verkenningen. De meningen zijn verzameld via de grootschalige publiekscampagne Jouw Noord-Holland en bijeenkomsten met mede-overheden en stakeholders uit de samenleving. Op basis daarvan hebben Provinciale Staten met de vaststelling van **Koers NH2050** op 18 december 2017 de hoofdambitie en daarmee samenhangende doelen (langetermijnambities) voor de Omgevingsvisie NH2050 bepaald.

In de derde fase van het proces hebben we op basis van de vastgestelde Koers NH2050 de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 opgesteld. Hierin zijn de ambities vertaald naar een aantal ontwikkelprincipes, die richting en ruimte geven aan de toekomstige ontwikkeling van de leefomgeving in Noord-Holland. Ook in de ontwerpfase liep de grootschalige publiekscampagne Jouw Noord-Holland door evenals de gesprekken met mede-overheden en stakeholders uit de samenleving.

In de vierde en laatste stap leggen we de **Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050** ter inzage. Alle betrokkenen kunnen door middel van een zienswijze een reactie geven op ons ontwerp. Vervolgens leggen we in het najaar van 2018 de definitieve **Omgevingsvisie NH2050** ter besluitvorming voor aan PS, voorzien van een Nota van Beantwoording waarin we voorstellen hoe om te gaan met de ingediende zienswijzen.

Participatie
De Omgevingsvisie NH2050 is in co-creatie met heel veel anderen gemaakt. In alle fasen van het proces hebben we in grotere en kleinere bijeenkomsten, werkateliers en bestuurlijke overleggen het gesprek gevoerd over en samengewerkt aan de Omgevingsvisie NH2050. In totaal zijn ongeveer 500 vertegenwoordigers van gemeenten, veiligheidsregio's, omgevingsdiensten, GGD's, waterschappen en belangenorganisaties uit de profit- en non-profitsector betrokken geweest bij de totstandkoming.
Om de betrokkenheid van met name gemeenten en waterschappen te borgen, namen aan de ambtelijke projectgroep die de Omgevingsvisie daadwerkelijk heeft opgesteld ook vertegenwoordigers deel van gemeenten uit de verschillende regio's in Noord-Holland en de drie Noord-Hollandse waterschappen.

Daarnaast hebben we tussen 1 maart 2017 en 1 juni 2018 onder de noemer Jouw Noord-Holland een grootschalige publiekscampagne uitgevoerd, gericht op de inwoners van Noord-Holland.
De campagne bestond uit drie representatieve panelonderzoeken onder respectievelijk 1600, 1400 en 1447 Noord-Hollanders. Daarnaast kent de campagne een aantal niet-representatieve activiteiten die kleuring beoogden te geven aan het publieke debat. Live-gesprekken in klein verband (Huiskamers van Noord-Holland) en groot verband (op tweemaal op Bevrijdingspop in Haarlem en Sail Den Helder). Tevens is er een platform ingericht op Facebook, waar uiteindelijk ruim 11.500 volgers (peildatum 8 mei 2018) berichten postten.
Alle beschikbare verslagen van de bijeenkomsten met professionals, bestuurders, alsmede de uitkomsten van panelonderzoeken en verslagen van de huiskamers van Noord-Holland en impressies van de grote evenementen, zijn te vinden op www.noord-holland.nl/omgevingsvisie.

PlanMER
Een milieueffectrapportage (m.e.r.) heeft als doel milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over plannen en projecten. De resultaten worden beschreven in een milieueffectrapport (MER). Voor deze omgevingsvisie met strategische afwegingen is een PlanMER op hoofdlijnen opgesteld.

De PlanMER geeft inzicht in
- de huidige situatie en autonome ontwikkeling (zonder provinciaal beleid) van de getoetste leefomgevingsaspecten (referentiesituatie)
- de effecten van het beleid c.q. de ontwikkelprincipes uit de Omgevingsvisie op bepaalde leefomgevingsaspecten
- de mate waarin het beleid bijdraagt aan het behalen van de gestelde ambities in de Koers NH2050
- de synergie en strijdigheden in het beleid
- uitvoerbaarheid van het beleid

Gedurende het proces van de totstandkoming van de Omgevingsvisie, na de Koersfase, is parallel gewerkt aan de milieueffectrapportage. Daardoor was er sprake van een interactie tussen beide processen, en sluiten beide documenten inhoudelijk en qua abstractieniveau op elkaar aan. Er is een effectbeoordeling uitgevoerd op de ontwikkelprincipes van de Ontwerp-Omgevingsvisie. Leidraad hierbij zijn de leefomgevingsaspecten c.q. indicatoren die bepaald zijn in de Nota Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor de PlanMER. Ook is er een beoordeling gemaakt van het doelbereik, oftewel in hoeverre de ontwikkelprincipes bijdragen aan de in de Koers NH2050 geformuleerde ambities. De ontwikkelprincipes die feitelijk voortzetting zijn van bestaand beleid zijn niet in de beoordeling meegenomen. Referentie voor de m.e.r.-beoordeling is de huidige situatie en de autonome ontwikkeling. De PlanMER brengt in beeld welke kansen en risico's er zijn voor (de ontwikkeling van) de verschillende leefomgevingsaspecten. Gelet op de in de Omgevingsvisie gehanteerde horizon en de autonome invloeden van buitenaf, kan niet met zékerheid worden gezegd wat de consequenties zullen zijn van ons beleid in de Omgevingsvisie.
De PlanMER en de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050 worden gelijktijdig ter inzage gelegd, zodat opmerkingen op de PlanMER bij de vaststelling van de Omgevingsvisie NH2050 kunnen worden betrokken.

Begrippenlijst

50/50-verdelingsregel (Schiphol)	Deze regel gaat uit van wat we nu kunnen voorzien aan technologische ontwikkelingen om de hinder van vliegtuigen te verminderen. De regel houdt in dat na 2020 de door de luchtvaartsector gerealiseerde milieuwinst voor 50% ten goede komt aan de omgeving, de andere 50% mag gebruikt worden voor een verantwoorde groei van de luchthaven
Aardwarmte	Aardwarmte of geothermie is de energie die kan worden gewonnen door gebruik te maken van het temperatuurverschil tussen het aardoppervlak en diep in de aarde gelegen warmtereservoirs
Agglomeratiekracht	Agglomeratievoordelen die bedrijven en instellingen ondervinden door ruimtelijke en organisatorische nabijheid: massa en dichtheid in een gebied in de vorm van lokale concentraties van bedrijven, kennis, human capital en een goede bereikbaarheid, internationale connectiviteit en kwaliteit van leven
Agrifoodsector	Geheel van sectoren en activiteiten in de agribusiness, gericht op ontwikkeling, productie, bewerking, verwerking en handel van agrarische producten
Basiskwaliteit leefomgeving	De kwaliteit waaraan de leefomgeving van de mens, dier of plant uit oogpunt van gezondheid en veiligheid minimaal moet voldoen; de door de wetgever gestelde normen zijn daarbij leidend
Biodiversiteit	Soortenrijkdom aan planten en dieren
Bundeling	Ruimtelijk concentreren, in de nabijheid van elkaar situeren van activiteiten en functies
Circulaire economie	Systeem dat zich zelf versterkt en herstelt. Doel is om producten, onderdelen en materialen op een zo hoogwaardig mogelijke manier in het systeem te behouden. In een circulaire economie wordt economische groei losgekoppeld van de toename in de behoefte aan grondstoffen
Clustering	Ruimtelijke concentratie van gelijksoortige activiteiten
Connectiviteit	Verbondenheid; ruimtelijke verbindingen, bijvoorbeeld tussen natuur- of groengebieden
Daily Urban System	Het gebied waarbinnen mensen hun dagelijkse ritten (verplaatsingen, reizen) maken, zoals naar en van werk, om boodschappen te doen of te winkelen, te sporten of bioscoopbezoek
Draaischijf	Plek waar aanvoer, opslag, distributie en doorvoer van goederen en/of diensten (zoals energie) plaatsvindt en die daardoor als het ware een draaischijf voor de richtingsverandering in goederenstromen vormt
Duurzaam	Letterlijk: van lange duur; de aarde niet uitputtend; een duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generaties zonder daarmee de mogelijkheden voor toekomstige generaties, om ook in hun behoeften te voorzien, in gevaar te brengen
Ecosysteem	Het geheel van alle organismen in een bepaald gebied, hun onderlinge wisselwerkingen en hun leefomgeving
(Cultureel) erfgoed	De fysieke overblijfselen van de historie: bovengronds (gebouwde monumenten), ondergronds (archeologie), het cultuurlandschap met historische landschapselementen en collecties (archieven en musea) en het immateriële erfgoed (verhalen en tradities)

Gelijkwaardigheidscriteria (Schiphol)	Criteria voor een gelijkwaardige of betere bescherming van de omgeving, zoals bepaald in de Wet luchtvaart: mochten regels en grenswaarden in het Luchthavenverkeerbesluit worden gewijzigd, dan moet het nieuwe (of gewijzigde) besluit de omgeving een bescherming bieden die per saldo gelijkwaardig is aan of beter is dan de bescherming die door het eerste besluit wordt geboden
Geothermie	Geothermie of aardwarmte is de energie die kan worden gewonnen door gebruik te maken van het temperatuurverschil tussen het aardoppervlak en diep in de aarde gelegen warmtereservoirs
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Gemeenschap; doelstellingen zijn een redelijke levensstandaard voor agrariërs, een verzekerde voedselvoorziening en redelijke prijzen voor de consument
Gradiënten	(Geleidelijke) overgangen tussen gebieden. De belangrijkste zijn hoog-laag, droog-nat, voedselrijk-voedselarm
Groenstedelijke kernen	Grotere woonkernen die gekenmerkt worden door (dominantie van) groene woonmilieus
Hernieuwbare energie	Duurzame energie: energie waarover voor onbeperkte tijd kan worden beschikt, zoals zonne-energie, windenergie, waterkracht
Hittestress	Gezondheidsverschijnsel tijdens periode met uitzonderlijk warm weer, waarbij door niet of weinig aanvulling van vochtverlies het lichaam kan uitdrogen met eventueel een hartaanval of beroerte tot gevolg
Hub	Vervoersknooppunt, een (lucht)haven die als knooppunt functioneert in het (lucht)havenverkeer
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
Klimaatbestendigheid	Toestand waarbij de effecten van de klimaatverandering niet tot problemen leiden; toegerust/voorbereid op de klimaatverandering
Klimaatneutraal	Niet bijdragend aan de klimaatverandering
Klimaatverandering	De verandering van het gemiddelde weer of klimaat over een langere periode; in 2015 hebben 174 landen in Parijs afgesproken de opwarming van de aarde niet boven de 2 graden Celsius te laten komen door de CO_2-uitstoot te verminderen
Klimaatstresstest	Min of meer gestandaardiseerde test voor het in beeld brengen van de kwetsbaarheden van een gebied voor de thema's wateroverlast, hitte, droogte, overstroming en bodemdaling, o.a. met behulp van de Klimaateffectatlas
KRW	Kaderrichtlijn Water: Europese richtlijn die voorschrijft dat de water-kwaliteit van de Europese wateren vanaf 2015 aan bepaalde eisen moet voldoen
Landschap	Een gebied dat in zijn verschijningsvorm een geheel vormt; het geheel van landschappelijke en cultuurhistorische elementen
Landschappelijke kwaliteit	Waardering van het landschap op basis van criteria als aantrekkelijk-heid, samenhang, openheid, karakteristiek

Milieucontouren	Gerelateerd aan milieuzonering en een hulpmiddel bij het ruimtelijk scheiden of inpassen van enerzijds overlastgevende of risicovolle functies en anderzijds kwetsbare functies; geluidscontouren, veiligheidscontouren en geurcontouren zijn voorbeelden van milieucontouren
Mobiliteit	Verkeer en vervoer; het verplaatsen van mensen of goederen
MRA	Metropoolregio Amsterdam; samenwerking tussen gemeenten, waterschappen en de provincies Noord-Holland en Flevoland
NEC-richtlijn	National Emission Cellings, oftewel Nationaal emissieplafond; EU-afspraak ter beperking van de uitstoot van verzurende en luchtverontreinigende stoffen NO_x, SO_2, $PM_{2,5}$, NH_3 en VOS
Nutriënten	Voedingsstoffen; natuurlijke bestanddelen die onontbeerlijk zijn voor de groei en ontwikkeling van organismen (mensen, planten en dieren)
OV	Openbaar Vervoer
OV-knooppunten	Openbaarvervoersknooppunten
PAS	Programma Aanpak Stikstof
Ruimtelijke kwaliteit	Ruimtelijke kwaliteit is de balans tussen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde (bij het maken van keuzes voor nieuwe ontwikkelingen
Transitie	Structurele verandering als resultaat van op elkaar inwerkende en elkaar versterkende ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld economie, cultuur, technologie, instituties en natuur en milieu
UNESCO	De Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Verdroging	Verschijnsel waarbij de waterspiegel in het grondwater daalt ten opzichte van het natuurlijke niveau
(Verkeers)modaliteiten	Vervoerswijze, zoals auto, trein, fiets, lopen, vaartuig, vliegtuig

Colofon

Kernteam:
David Bosch, Ton Bossink, André van Eijk, Michiel de Graef, Bart van Leeuwen, Imre de Roo, Joke Schaap, Jethro Steijvers, Jurjen Tjarks

Projectgroep:
Lutine de Boer, (Gemeente Alkmaar), Marisse Boegheim (Waternet namens de Waterschappen Amstel, Gooi en Vecht, Hollands Noorderkwartier en Rijnland), Gerda Dinkelman, Mark Eker, Peter Graven, Hans Groot, Geert Haenen, Peter Harmsen (Rijkswaterstaat), Mira Heesakkers, Delia Hofman, Tessie Dijkers, Karin van Hoof, Ienke Verhoeff, Rianne Klein Koerkamp (gemeente Hollands Kroon), Nils Klopper, Sacha Maarschall, Harry van der Pijl, Gideon Ravesteijn, Edwin Rem, Anne de Rooij, Sanne Ruijs, Robert Sabée, Paul Visser (gemeente Hollands Kroon), Erik Vos (Gemeente Hoorn), Koos van Zanen (gemeente Amsterdam), Christiaan van Zanten (regio Gooi- en Vechtstreek)

Met dank aan:

Intern:
Titus Ahrens, Maaike Alles, Rogier Baars, Jeanot van Belkom, Jelle Blaauwbroek, Marianne de Boer, Marijn Bos, Jos van Brussel, Annebet van Duinen, Marjolein Geirnaert, Eva Gijbels, Nadav Haran, Arjan Hassing, Ellen van der Heijden, Désirée Henfling, Parvin Hoseini, Anneke Houdijk, Maaike Kamps, Rieneke Kanne, Marloes Konterman, Paul Lensink, Fleur Meijer, Anne Weike Noorman, Stephan Melis, Harm Jan Mostert, Ton Oortman Gerlings, Matthijs Oosterhout, Ruurd Postma, Olga Prins, Manon Sernee, Noemi von Meijenfeldt, Jan Willem Mollema, Charles van Schaik, Francien Scholvinck, Bram Schout, Kalle van Seeters, Andre Smit, Linda van Soerland, Harry Steenbergen, Gerke Veenboer, Chris de Veer, Maartje van der Ven, Jacqueline Verwindt, Jan-Jaap Visser, Hans Vonk, Martijn Vos, Riekje Wiersma, Jan Wijkhuizen

Extern:
Er zijn een aantal gemeentesessies gehouden (zowel in de Metropoolregio Amsterdam als in Noord-Holland Noord en meerdere sessies per deelregio), een-op-eengesprekken met stakeholders, een bestuurlijk congres op 8 februari 2018 met burgemeesters en wethouders, raads- en statenleden en een ambtelijk werkcongres op 15 april 2018, waaraan vertegenwoordigers van gemeenten, veiligheidsregio's en waterschappen hebben deelgenomen.

Speciale dank aan alle Noord-Hollanders en andere geïnteresseerden die aan ons panelonderzoek hebben meegedaan en die ons volgen en actief zijn op onze Facebook-pagina JouwNoord-Holland.nl waar inmiddels 11.500 mensen op participeren.

HAARLEM, 2050

2050

OMGEVINGSVISIE NH2050

planMER

Tauw

Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

Tauw

Royal HaskoningDHV
Enhancing Society Together

PlanMER Omgevingsvisie NH2050

Verantwoording

Titel	PlanMER Omgevingsvisie NH2050
Opdrachtgever	Provincie Noord-Holland
Projectleider	Tijmen van de Poll (Royal HaskoningDHV)
Auteurs	Joost de Jong (Tauw), Lucy Talens (Tauw), Tijmen van de Poll (Royal HaskoningDHV)
Tweede lezers	Jan Bakker (Royal HaskoningDHV), Martijn Gerritsen (Tauw)
Projectnummer	1262850
Aantal pagina's	110
Datum	6 juni 2018

Inhoud

Samenvatting (online iReport)

1 Vooraf: Omgevingsvisie en rol van de plan-m.e.r. 5

1.1 Waarom een Omgevingsvisie en planMER? 5

1.2 Totstandkoming van de Omgevingsvisie en de rol van de plan-m.e.r. daarin 6

1.3 Vertrekpunt voor dit planMER: wat is er al gedaan? 7

1.4 Besluitvorming over dit planMER en de Omgevingsvisie 7

2 De Omgevingsvisie NH2050 9

2.1 Probleemschets: waarom een Omgevingsvisie? 9

2.2 Ambities NH2050: wat wil Noord-Holland bereiken? 11

2.3 Beleidsinvulling NH2050: hoe wil Noord-Holland ambities behalen? 13

2.4 Hoe is de omgevingsvisie tot stand gekomen en hoe is daar milieu-informatie bij gebruikt? 16

3 De m.e.r.: hoe is het uitgevoerd en wat is er onderzocht? 19

3.1 Opstellen planMER in 5 stappen 19

3.2 Alternatieven en beoordeeld beleid 20

3.3 Beoordelingskader 22

3.4 Wijze waarop effecten, doelbereik en strijdigheden zijn beoordeeld 24

3.5 Beleidsopties en mitigerende maatregelen 27

3.6 Passende beoordeling Natura 2000-gebieden 27

4 De leefomgeving en de effecten van de omgevingsvisie 29

4.1 Samenvattend totaalbeeld 29

4.3 Bodem en water 37

4.4 Gezondheid 40

4.5 Natuur en biodiversiteit 42

4.6 Welzijn en leefbaarheid 46

4.7 Economische transitie 49

4.8 Energietransitie 51

4.9 Mobiliteit 54

4.10 Verstedelijking 56

4.11 Ruimtelijke kwaliteit 58
5 In welke mate kan het beleid bijdragen aan het behalen van ambities? 61
5.1 Bijdrage van ontwikkelprincipes aan behalen ambities (‘doelbereik’) 61
5.2 Consistentie in beleid: potentiele synergie en strijdigheden in ontwikkelprincipes 69
6 Hoe kan de leefomgeving verder verbeterd worden: beleidsopties en mitigerende maatregelen 74
7 Conclusies en aanbevelingen 78
8 Leemten in kennis en onzekerheden 85
9 Evaluatie en monitoring van beleid 86
10 Begrippen en afkortingen 88

Bijlagen

Bijlage 1 M.e.r.-procedure
Bijlage 2 Beleidsanalyse Omgevingsvisie NH2050
Bijlage 3 Factsheets indicatoren leefomgeving
Bijlage 4 Factsheets ontwikkelprincipes
Bijlage 5 Overzicht effectbeoordeling indicatoren
Bijlage 6 Kwaliteitsniveaus leefomgeving N-H
Bijlage 7 Overzicht bijdragen aan behalen ambities (‘doelbereik’)
Bijlage 8 Beoordeling strijdigheden en synergie
Bijlage 9 Passende beoordeling Natura 2000 gebieden

1 Vooraf: Omgevingsvisie en rol van de plan-m.e.r.

1.1 Waarom een Omgevingsvisie en planMER?

De Omgevingsvisie NH2050 beschrijft hoe de fysieke leefomgeving in Noord-Holland zich zal ontwikkelen richting 2050 en wat de provincie daar aan gaat doen (klik **hier** voor de provinciale website met alle informatie over de Omgevingsvisie). Het is een visie voor de lange termijn met beleid op hoofdlijnen. Met de omgevingsvisie loopt de provincie vooruit op de invoering van de Omgevingswet (verwacht na 2020, klik **hier** voor meer informatie over de Omgevingswet). In de Omgevingswet is de omgevingsvisie hét instrument om samenhang in het beleid voor de fysieke leefomgeving aan te brengen. Bestaande wettelijk plannen worden in de omgevingsvisie samengevoegd en komen als afzonderlijke plannen te vervallen. Daarvoor in de plaats komt er één omvattende omgevingsvisie voor de fysieke leefomgeving met onderliggende programma's: de Omgevingsvisie NH2050. Op basis van het coalitieakkoord gaan de volgende strategische plannen en nota's geheel of gedeeltelijk op in de provinciale omgevingsvisie:

- Structuurvisie Noord-Holland 2040 (vastgesteld juni 2010, geactualiseerd 2015);
- Watervisie 2021 (vastgesteld november 2015);
- Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (vastgesteld 2003, geactualiseerd 2007);
- Provinciaal Milieubeleidsplan 2015-2018 (vastgesteld december 2014);
- Agenda Groen (vastgesteld september 2010);
- Provinciale Woonvisie 2010-2020 (vastgesteld september 2010);
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (vastgesteld juni 2010, laatste actualisatie begin 2018).

Het provinciale beleid voor de leefomgeving gaat verder dan bovenstaande plannen. Het gaat bijvoorbeeld ook om delen van het economisch beleid (werklocaties, toerisme, recreatie) en cultuurbeleid (monumenten en archeologie). Ook deze onderdelen hebben een plek in de omgevingsvisie. Ontwikkelprincipes uit de visie Noordzeekanaalgebied (NZKG) 2040 en het Ontwikkelingsbeeld Metropoolregio Amsterdam (MRA) 2040 zijn als bouwstenen gebruikt voor de Omgevingsvisie NH2050.

Uiteindelijk wordt al het beleid voor de fysieke leefomgeving inclusief de juridische doorwerking gebundeld in een samenhangend stelsel van omgevingsvisie, programma's en een omgevingsverordening. De omgevingsvisie geeft als visie op hoofdlijnen inclusief sturingsfilosofie richting aan de onderliggende programma's en de omgevingsverordening.

Begrippen en afkortingen
In dit milieueffectrapport worden veel begrippen en afkortingen gebruikt. In het rapport wordt regelmatig een uitleg van een begrip of afkorting geven in een geel kader. Aan het eind van dit rapport is een lijst opgenomen met de gebruikte begrippen en afkortingen en de betekenis ervan. Klik **hier** om naar de lijst met begrippen en afkortingen te gaan.

Het is te verwachten dat de Omgevingsvisie het kader wordt voor zogenaamde ‘m.e.r.-plichtige activiteiten’ en dat die activiteiten gevolgen hebben voor (onder andere) Natura 2000-gebieden. Het opstellen van een milieueffectrapport (planMER) is dan verplicht, omdat de Omgevingsvisie belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu kan hebben. Het laat zien of en hoeveel het voorgestelde beleid bijdraagt aan het halen van de gestelde doelen en welke effecten het heeft op de leefomgeving. Het planMER moet de milieu-informatie geven die nodig is om een besluit te nemen over de vaststelling van de Omgevingsvisie. Een besluit waarbij de milieubelangen op basis van het planMER volwaardig zijn meegewogen. Omdat de Omgevingsvisie over de lange termijn (2050) gaat en de hoofdlijnen van het beleid beschrijft, geeft dit planMER net zo op hoofdlijnen de kansen op positieve effecten en risico’s op negatieve effecten weer voor de langere termijn. Vanwege de onzekerheden van een lange termijn is in de effectbeoordeling uitgegaan van 2030. Daar waar relevant is een doorkijk gemaakt naar 2050.
Omdat het beleid van de omgevingsvisie kan leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden, is er in het kader van de m.e.r. een passende beoordeling opgesteld.

De gevolgen van de Omgevingsvisie NH2050 gaan verder dan alleen de fysieke leefomgeving (‘het milieu´). Om de reikwijdte van die impact en de raakvlakken die dat heeft met de fysieke leefomgeving tot uiting te laten brengen, is het begrip ‘milieu’ breder opgevat dan meestal gebruikelijk is in een m.e.r. Zo zijn bijvoorbeeld ook aspecten als circulaire economie en sociale samenhang beschouwd.

1.2 Totstandkoming van de Omgevingsvisie en de rol van de plan-m.e.r. daarin

In mei 2016 hebben provinciale staten de **Startnotitie Omgevingsvisie NH2050** vastgesteld. Daarin is beschreven waar de Omgevingsvisie over moet gaan (reikwijdte) en wat het ambitieniveau moet zijn. Deze notitie was het vertrekpunt voor het opstellen van de Omgevingsvisie. Vervolgens zijn in de Verkenningenfase feiten verzameld over de trends en ontwikkelingen in samenleving en leefomgeving die op de provincie afkomen. Van daaruit zijn opgaven geformuleerd waar de provincie voor gesteld staat om de trends en ontwikkelingen richting 2050 het hoofd te bieden. In deze fase zijn wetenschappers betrokken en vertegenwoordigers uit bedrijfsleven, gemeenten, waterschappen en belangenorganisaties. Daarna zijn in de Koersfase de langetermijnambities voor de Omgevingsvisie geformuleerd. De ambities beschrijven wat de provincie in 2050 bereikt wil hebben. Ze zijn tot stand gekomen op basis van gesprekken met belanghebbenden en inwoners van Noord-Holland. Provinciale Staten (PS) hebben over de ambities gedebatteerd. Door PS aangenomen moties (van debat 13 november 2017) en amendementen (van debat 18 december 2017) zijn verwerkt bij het formuleren van de ambities. Daarna is de Ontwerp Omgevingsvisie opgesteld. Dat is gedaan in samenspraak met gemeenten, waterschappen, bedrijfsleven en belangenorganisaties. Via Facebook is de publiekscampagne Jouw Noord-Holland gehouden, waarin Noord-Hollanders zijn

uitgenodigd hun stem te laten horen over de invulling van de Ontwerp Omgevingsvisie. De Ontwerp Omgevingsvisie vormt de grondslag voor dit planMER.

Naast het inhoudelijke proces van het opstellen van de Omgevingsvisie, doorloopt de visie ook een wettelijke besluitvormingsprocedure. Onderdeel van de besluitvormingsprocedure is de **milieueffectrapportage** (m.e.r).

De provincie Noord-Holland heeft het opstellen van de Omgevingsvisie en het planMER als één geïntegreerd proces ingestoken. De m.e.r. is gebruikt als middel om keuzes te maken bij het opstellen van de Omgevingsvisie en het aanscherpen van het beleid tot ontwikkelprincipes. Daarnaast vormt de m.e.r. de basis voor het monitoren en bijsturen van het beleid tijdens de uitvoering.

1.3 Vertrekpunt voor dit planMER: wat is er al gedaan?

De publicatie van de **Notitie Reikwijdte en Detailniveau** (NRD) is het officiële vertrekpunt van de m.e.r.-procedure geweest . De voorbereidingen voor het opstellen van de Omgevingsvisie zijn daarvóór al in gang gezet. Daarbij is ook informatie over de leefomgeving verzameld en gebruikt. In die zin is het feitelijke m.e.r.-proces al eerder opgestart dan de officiële m.e.r.-procedure, zoals die met de NRD van start is gegaan. Dit planMER beschrijft op welke wijze er voorafgaand aan de NRD milieu-informatie is betrokken en meegewogen (zie paragraaf **2.4**).

Van 20 december 2017 tot en met 31 januari 2018 heeft de NRD ter inzage gelegen. Tijdens deze periode heeft een ieder kunnen reageren op de aanpak van de m.e.r. Daarbij werd een reactie ingezonden met het verzoek om gezondheidseffecten mee te nemen in het planMER. In het beoordelingskader is gezondheid als expliciet beoordelingsaspect opgenomen, met verschillende indicatoren zoals bijvoorbeeld luchtkwaliteit en geluid (zie paragraaf **3.3**).

De **Commissie voor de m.e.r.** is gevraagd om aan de hand van de NRD advies uit te brengen over reikwijdte en detailniveau van het op te stellen planMER. De aandachtspunten uit het **advies** van de Commissie zijn in dit planMER meegenomen. Zo is de effectbeoordeling op advies van de Commissie op 2030 gericht en is voor de periode daarna waar zinvol een doorkijk naar effecten in 2050 gegeven.

Dit planMER is opgesteld op basis van de Ontwerp Omgevingsvisie, de stukken uit eerdere fasen van de Omgevingsvisie (Verkenningen NH2050, Drie verhaallijnen op weg naar de Koers NH2050, Koers NH2050), de NRD en het advies van de Commissie voor de m.e.r. De resultaten en aanbevelingen uit dit planMER worden verder in de Omgevingsvisie overwogen en verwerkt bij het opstellen van de definitieve Omgevingsvisie.

1.4 Besluitvorming over dit planMER en de Omgevingsvisie

Dit planMER wordt tegelijk met de Ontwerp Omgevingsvisie 6 weken ter inzage gelegd. Een ieder mag dan zienswijzen indienen op het planMER en de Ontwerp Omgevingsvisie. De Commissie

voor de m.e.r. toetst in de inzageperiode de kwaliteit van het planMER en beoordeelt of de juiste en volledige (milieu)informatie aanwezig is om een besluit over de omgevingsvisie te kunnen nemen. De zienswijzen en het advies van de Commissie voor de m.e.r. kunnen aanleiding geven tot het bijstellen van de Ontwerp Omgevingsvisie.

In de definitieve Omgevingsvisie motiveert de provincie Noord-Holland hoe met de uitkomsten van het planMER en de inspraakreacties is omgegaan.

PlanMER als interactieve PDF, samenvatting als online ´iReport´
Dit planMER is opgezet en gepubliceerd als interactieve PDF. Interactief betekent dat in dit PDF-document links zijn opgenomen waarmee direct doorgeklikt kan worden naar achterliggende documenten en websites. Doorklikbare links zijn in **rode** letters weergegeven. De samenvatting van dit planMER is gepubliceerd als volledig digitaal en online toegankelijk rapport, een ‘iReport. In het iReport zijn ook kaarten opgenomen. Door **hier** te klikken gaat u rechtstreeks naar de online samenvatting als iReport.

Opbouw van dit planMER

Dit planMER bestaat uit de volgende hoofdstukken:

- De Omgevingsvisie NH2050
- De m.e.r.: hoe is het uitgevoerd en wat is er onderzocht?
- De leefomgeving en de effecten van de omgevingsvisie
- In welke mate kan het beleid bijdragen aan het behalen van ambities?
- Hoe kan de leefomgeving verder verbeterd worden: beleidsopties en mitigerende maatregelen
- Conclusies en aanbevelingen
- Leemten in kennis en onzekerheden
- Evaluatie en monitoring van beleid
- Begrippen en afkortingen

2 De Omgevingsvisie NH2050

Voor dit planMER is een systematische analyse gemaakt van de Omgevingsvisie. Dat wil zeggen: de Omgevingsvisie is als het ware uiteengerafeld, waarbij de voor dit planMER belangrijke onderdelen op een gestructureerde manier zijn samengevat. Dat is gedaan op basis van de volgende vragen:

1. *Doelen en ambities:* Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?
2. *Situatieschets:* Hoe is de situatie in de leefomgeving nu en welke trends en ontwikkelingen spelen er?
3. *Knelpunten:* Welke problemen treden er op bij ongewijzigd beleid?
4. *Opgaven:* Wat wil en kan de provincie doen om de problemen te voorkomen of beperken?
5. *Be-m.e.r.-bare beleidsuitspraken*: Welke concrete beleidsvoornemens zijn er in de Omgevingsvisie opgenomen die nieuw en 'be-m.e.r.-baar' zijn? (met be-m.e.r.-baar wordt bedoeld: is er een relatie te leggen met een effect op de leefomgeving?)

De resultaten van deze analyse zijn in **bijlage 2** opgenomen. Dit hoofdstuk is een uitleg en een verduidelijking daarvan. Het beschrijft aan het eind ook op welke manier de Omgevingsvisie tot stand is gekomen en hoe daar milieu-informatie bij gebruikt is.

2.1 Probleemschets: waarom een Omgevingsvisie?

Panelonderzoek in de campagne **Jouw Noord-Holland** laat zien dat Noord-Hollanders bovengemiddeld tevreden zijn over de provincie waar ze wonen. De economie trekt mensen aan van buiten de provincie en buiten Nederland. De diversiteit in steden, dorpen en landschappen spreken aan. Er zijn verschillende woonmilieus variërend van hoogstedelijk in Amsterdam tot aan landelijk op andere plekken. Er is diverse werkgelegenheid in bijvoorbeeld de zakelijke dienstverlening, havens, in en om Schiphol, de Greenports, media, ICT, maakindustrie en toerisme. De afstanden tussen woongebieden en recreatieve mogelijkheden en landschappen zoals bijvoorbeeld de kust, duinen, veengebieden, het IJsselmeer en de Wadden zijn relatief klein.

Tegelijkertijd staat de Noord-Hollandse leefomgeving onder druk door verschillende ontwikkelingen die nu al optreden en op Noord-Holland afkomen. In de **Verkenningen NH2050** signaleert de provincie Noord-Holland de volgende 10 belangrijkste trends en ontwikkelingen. In **bijlage 2** is het totale overzicht aan trends en ontwikkelingen opgenomen. Deze trends en ontwikkelingen zijn meegenomen in de beschrijving van autonome ontwikkelingen in dit planMER in hoofdstuk **4**.

Top 10 trends en ontwikkelingen uit Verkenningen NH2050

1. Klimaatverandering bedreigt de Noord-Hollandse leefomgeving met zeespiegelstijging en extremere weersomstandigheden.
2. In Noord-Holland is nog 15% over van de oorspronkelijke totale hoeveelheid biodiversiteit, wereldwijd is sprake van 58% verlies aan biodiversiteit in 42 jaar.
3. Door vergrijzing wordt migratie bepalender voor de bevolkingsontwikkeling, krimpt de beroepsbevolking en neemt het aantal eenpersoonshuishoudens toe.
4. De woningbehoefte voor NHZ en NHN tot 2040 bedraagt respectievelijk 200.000 en 20.000 woningen, een factor 10 verschil.
5. Sociaal-economische verschillen nemen toe, binnen steden en tussen regio's.
6. Het vertrouwen van burgers in politiek en overheid neemt af. Het speelveld voor de (provinciale) overheid verandert.
7. Door mondiale ontwikkelingen zit de economie in een grote transitie naar bijvoorbeeld circulaire economie, digitale economie (automatisering, technologische ontwikkelingen met effect op elk gebied, zowel op (landbouw)productie als mobiliteit), meer hybride vormen van bedrijfsvoering die zich niet meer verhouden met statische regels in wetten en verordeningen.
8. De voortgaande klimaatverandering, geopolitieke verschuivingen en op den duur uitputting van grondstoffen maken energietransitie naar hernieuwbare bronnen urgenter dan ooit.
9. De behoefte aan mobiliteit neemt verder toe, waarbij verplaatsingspatronen steeds diffuser worden en de impact en snelheid van technologische veranderingen omkleed zijn met tal van onzekerheden.
10. Wonen, werken en recreëren concentreren zich verder in de stad en stedelijke agglomeraties, met tot gevolg druk op de stad en het omliggende landschap.

Onder invloed van de trends en ontwikkelingen verandert de Noord-Hollandse leefomgeving. Dat kunnen zowel positieve als negatieve veranderingen zijn. Het beïnvloeden van deze veranderingen betekent dat er een opgave, een vraagstuk ligt voor de provincie: wat kan of moet er gedaan worden om een trend of ontwikkeling te beïnvloeden?

Wat is een 'opgave'?
In de Omgevingsvisie NH2050 wordt met een ´opgave´ bedoeld een vraagstuk over wat er gedaan kan of moet worden om een autonome trend of ontwikkeling in de leefomgeving te beïnvloeden.

In de Verkenningen NH2050 heeft de provincie op basis van de trends en ontwikkelingen in totaal 48 opgaven benoemd. In het m.e.r.-proces is daar een selectie uit gemaakt van 25 opgaven die de provincie als de belangrijkste kernopgaven ziet waar zij voor gesteld staat. De 25 kernopgaven zijn terug te vinden in **bijlage 2**. Daarin is ook aangegeven of en welke sturingsmogelijkheden de provincie heeft om aan de opgaven invulling te geven. Belangrijk om te weten is dat in de

Omgevingsvisie een opgave alleen een vraag is wat de provincie kan of moet doen om trends of ontwikkelingen in de leefomgeving te veranderen. Het zijn als het ware ‘triggers’, hulpmiddelen om richting te geven bij het maken van keuzes over waar de Omgevingsvisie zich op moet richten. Onderbouwd vanuit de gesignaleerde trends en ontwikkelingen vormen de opgaven een brug naar wat de provincie wil bereiken: de ambities. Kort gezegd: een opgave is een vraag over wat de provincie kan doen om een trend of ontwikkeling te beïnvloeden, een ambitie is een streven wat de provincie daadwerkelijk wil bereiken.

2.2 Ambities NH2050: wat wil Noord-Holland bereiken?

Wat is een ‘ambitie?
In de Omgevingsvisie NH2050 wordt met een ´ambitie´ bedoeld de toestand van de leefomgeving die de provincie Noord-Holland nastreeft om in 2050 bereikt hebben.

De ambities van de Omgevingsvisie zijn opgenomen in de ‘**Koers NH2050; Balans tussen economische groei en leefbaarheid**’. De hoofdambitie is:

Hoofdambitie Omgevingsvisie NH2050
“Noord-Holland heeft een relatief hoog welvaarts- en welzijnsniveau. Om deze ook voor de toekomst vast te houden, richten we ons op een goede balans tussen economische groei en leefbaarheid. Zodanig dat bij veranderingen in het gebruik van de fysieke leefomgeving de doelen voor een gezonde en veilige leefomgeving overeind blijven.”

Vanuit deze hoofdambitie zijn er deelambities geformuleerd, die zijn in onderstaand kader opgenomen. Wat is onderstreept is in het MER als doel gebruikt waar het beleid uit de omgevingsvisie aan getoetst is (‘doelbereik’). Dat zijn elementen die een concrete na te streven toestand van de leefomgeving beschrijven.

Deelambities Omgevingsvisie NH2050

1. Leefomgeving
We staan voor een gezonde en veilige basiskwaliteit van de leefomgeving, maar sluiten een verhoging van deze ambitie in de toekomst niet uit.
a. Klimaatverandering
Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in. We zetten ons in om gebiedsgericht en in gezamenlijkheid met de partners die daar mede voor verantwoordelijk zijn de bodemdaling in veenweidegebieden af te remmen, te stoppen en zo mogelijk te herstellen.
b. Gezondheid en veiligheid
Onze ambitie is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van bodem-, water- en lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond. In elk geval voldoen we aan de wettelijke normen, en waar mogelijk meer. We spannen ons in om samen met onze partners zo spoedig mogelijk aan de KRW-normen voor water en aan de WHO-normen voor luchtkwaliteit te voldoen, doch uiterlijk in 2027 wat betreft de KRW-normen en 2050 wat betreft de WHO-normen.
c. Biodiversiteit en natuur
Onze ambitie is om de biodiversiteit in Noord-Holland te vergroten, ook omdat daarmee andere ambities/doelen kunnen worden bereikt. Zoals een gezonde leefomgeving, economische duurzame landbouw, bodem- en waterkwaliteit, aantrekkelijke verstedelijking en klimaatadaptatie.

2. Gebruik van de leefomgeving
We willen ruimtelijke ontwikkelingen faciliteren, onder voorwaarde van behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit.
a. Economische transitie
Onze ambitie is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor. We bieden daarom ruimte aan de ontwikkeling van circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.
b. Wonen en werken
Onze ambitie is dat vraag en aanbod van woon- en werklocaties (kwantitatief en kwalitatief) beter met elkaar in overeenstemming zijn. De woningbouwbehoefte wordt vooral in en aansluitend op de bestaande verstedelijkte gebieden gepland, in overeenstemming met de kwalitatieve behoeftes en trends. Duurzaamheid van de totale voorraad is uitgangspunt.

c. Mobiliteit
Onze ambitie is dat de inwoners en bedrijven van Noord-Holland zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt kunnen verplaatsen, waarbij de negatieve gevolgen van de mobiliteit op klimaat, gezondheid, natuur en landschap steeds nadrukkelijk meegewogen worden. De provincie zet zich in voor het versterken van mobiliteitsopties die hieraan bijdragen, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie. Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen. Zodanig dat het totale verkeers- en vervoersnetwerk optimaal wordt gebruikt en ten dienste staat van de ruimtelijk-economische ontwikkeling. We sturen op een optimale afstemming tussen ruimtelijke ontwikkelingen en infrastructuur. We streven naar een vorm van basisbereikbaarheid voor kleine kernen.
d. Landschap
Onze ambitie is het benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.

3. Energietransitie
Onze ambitie is dat Noord-Holland als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd is op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie. Daarom bieden we de ruimte aan de noodzakelijke energietransitie en daarvoor benodigde infrastructuur. Rekening houdend met de ambities voor verstedelijking en landschap. We monitoren de ontwikkeling van de energievraag, het aandeel duurzame energie en de hoogte van de CO_2-uitstoot.

2.3 Beleidsinvulling NH2050: hoe wil Noord-Holland ambities behalen?

Sturingsfilosofie: ‘lokaal wat kan, regionaal wat moet’
In de aanpak om ambities waar te maken hanteert de provincie het principe ‘lokaal wat kan, regionaal wat moet’. Daarbij wil de provincie de opgave centraal stellen: dat bepaalt het schaalniveau, de te betrekken partijen en de tijdhorizon voor doorvertaling van de richtinggevende beleidsuitspraken uit de Omgevingsvisie naar programma’s, provinciale verordening en andere instrumenten. Om de ambities waar te maken wil de provincie alle beschikbare instrumenten benutten, waarbij zij terughoudend wil zijn met het opstellen van regels.

De Omgevingsvisie is een visie voor de lange termijn, richting 2050. Concrete keuzes over welke instrumenten de provincies bij de uitvoering van het beleid in gaat zetten worden in de Omgevingsvisie niet gemaakt. Voor meerdere beleidsonderdelen wil de provincie tijdens de uitvoering zien welk instrument het meest passend, vanuit de gedachte van ‘lokaal wat kan, regionaal wat moet’. Het type instrument is wel van invloed op de effecten van het beleid en de mate waarin ambities waargemaakt worden: een dwingend instrument dat de provincie zelf in kan zetten heeft een grotere kans op effecten dan een stimulering instrument waarvoor de provincie afhankelijk is van andere partijen. Daarom is in dit m.e.r. aangegeven in welke mate de provincie zelf kan sturen bij de beleidsuitvoering of dat zij afhankelijk is van andere partijen. Ook is bij de

concrete, getoetste beleidsuitspraken aangegeven welke instrumenten de provincie tot haar beschikking heeft en in kan zetten (zie **bijlage 4**).

Ontwikkelprincipes

In de Omgevingsvisie zijn uitspraken opgenomen die richtinggevend zijn voor de verdere invulling en uitwerking van het beleid tijdens de uitvoering. Deze ontwikkelprincipes belichamen op hoofdlijnen de keuzes die de provincie maakt om de ambities van de omgevingsvisie waar te maken. Deze 'ontwikkelprincipes' zijn de beleidsuitspraken die in dit m.e.r. gebruikt zijn om te beoordelen wat de effecten van de Omgevingsvisie zijn en of de ambities waargemaakt worden.

Wat is een 'ontwikkelprincipe'?

In de Omgevingsvisie NH2050 wordt met een ´ontwikkelprincipe´ bedoeld een beleidsuitspraak die richtinggevend is voor de verdere invulling en uitwerking van het beleid tijdens de uitvoering.

Belangrijk om te weten is dat de nadruk bij de ontwikkelprincipes ligt op 'richtinggevend'. Het zijn geen 'in beton gegoten, gedetailleerde blauwdrukken' en tegelijkertijd ook geen 'vrijblijvende ideeën'. Ze geven richtingen op hoofdlijnen weer, die leidend zijn bij de verdere invulling en uitwerking in de uitvoeringsfase via programma's, de provinciale verordening of andere instrumenten.

In de Omgevingsvisie zijn de onderstaande 21 ontwikkelprincipes opgenomen. In **bijlage 2** zijn de ontwikkelprincipes opgenomen en gegroepeerd naar ambities, trends, ontwikkelingen en opgaven. Dat maakt duidelijk uit welke ambities en opgaven de ontwikkelprincipes voortkomen en op welke trends en ontwikkelingen ze in moeten grijpen. De aard van de ontwikkelprincipes is wisselend: in het ene geval gaat het bijvoorbeeld om een uitspraak die het hanteren een toetsings- of afwegingskader voorschrijft, in het andere geval om een uitspraak die het toewijzen van ruimte voor een bepaalde functie voorschrijft.

Om de gevolgen van de ontwikkelprincipes op de leefomgeving in beeld te kunnen brengen, zijn ze in het m.e.r.-proces verder verduidelijkt. Dat hebben we gedaan door als MER-makers de provincie kritisch te bevragen op de mate waarin de ontwikkelprincipes nieuw beleid zijn, wat er op basis van de ontwikkelprincipes gedaan kan worden, hoe dat er in de leefomgeving uit kan gaan zien, op welke plek(ken) in de provincie dat kan gaan gebeuren, of de provincie voor uitvoering ervan afhankelijk is van andere partijen en welke instrumenten de provincie in kan zetten om het te realiseren. Deze informatie is voor elk ontwikkelprincipe in een factsheet opgenomen. Deze factsheets staan in **bijlage 4**.

Ontwikkelprincipes Omgevingsvisie NH2050

1. Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap.
2. Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief.
3. Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.
4. Bij nieuwe ontwikkelingen worden de effecten op de ondergrond meegewogen.
5. Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.
6. Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.
7. Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.
8. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.
9. Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.
10. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.
11. Bedrijvigheid in de metropoolregio kan zich blijven ontwikkelen binnen de beschikbare milieuruimte, waarbij op een beperkt aantal plekken nieuwe woningbouw te maken kan krijgen met een grotere mate van geluidhinder, binnen de wettelijke grenzen.
12. Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.
13. Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.
14. De regionale optimale energiemix voor opwekking van hernieuwbare energie in de ondergrond, op de bovengrond en in de bebouwde omgeving past bij de regionale landschappelijke en gebiedskwaliteiten en de economische kansen.
15. Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.
16. Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.
17. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.
18. De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector.
19. Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.
20. Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
21. Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.

2.4 Hoe is de omgevingsvisie tot stand gekomen en hoe is daar milieu-informatie bij gebruikt?

De omgevingsvisie wordt opgesteld in 4 stappen:
1. Verkenningen;
2. Koers;
3. Ontwerp Omgevingsvisie;
4. Omgevingsvisie.

In de onderstaande tabel is per stap aangegeven wat er gedaan is aan de totstandkoming van de omgevingsvisie en welke milieu-informatie er is gebruikt en hoe dat is betrokken bij de besluitvorming.
Per stap heeft de provincie een manier van structureren en ordenen gehanteerd om te komen tot verdere invulling en uitwerking van de omgevingsvisie in een volgende stap. Deze structureringsmanieren zijn in de tabel aangegeven.

Tabel 2.1. Stappen Omgevingsvisie NH2050 en gebruikte milieu-informatie.

Stap 1: Verkenningen	
Wat is er gedaan?	a. In beeld brengen huidige toestand van de leefomgeving ('leefomgevingsfoto'), vastgelegd in **Staat van de Provincie – NH2016**[1]. b. Verkenning naar trends en ontwikkelingen in de leefomgeving die op de provincie afkomen (lange termijn, 2050), vastgelegd in **Verkenningen NH2050**. c. Benoemen van opgaven die voortvloeien uit de gesignaleerde trends en ontwikkelingen, vastgelegd in **Verkenningen NH2050**.
Structureringswijze?	Lagen en thema's: • Laag 1: leefomgeving ➔ thema's: klimaatverandering, bodem, water en luchtkwaliteit, natuur en biodiversiteit. • Laag 2: samenleving ➔ thema's: demografie, sociale tendensen, governance. • Laag 3: Gebruik ➔ thema's: economische transitie, energietransitie, mobiliteit, verstedelijking stad en land. Per thema zijn trends, ontwikkelingen en opgaven benoemd
Hoe is milieu-informatie gebruikt?	Er is breed milieu-informatie opgehaald en gebruikt. Op basis van literatuuronderzoek, gesprekken met wetenschappers en expertsessies, werksessies met gemeenten over regionale verschillen, congres met trendwatchers, experts, bestuurs- en raadsleden, ambtenaren, bedrijfsleven en belangenorganisaties is gekomen tot top 10 van belangrijkste trends en ontwikkelingen in de leefomgeving. Op basis daarvan zijn opgaven geformuleerd: vraagstukken over wat de provincie kan doen om de trends en ontwikkelingen te beïnvloeden. Verantwoording van bronnen en informatie is opgenomen in **Verkenningen NH2050**.

[1] In de Staat van de Provincie is informatie opgenomen over: samenstelling huishoudens, verdeling welvaart, bevolkingsspreiding, werk- en recreatieplekken, toeristische trekpleisters en voorzieningen, zichtbare (bijvoorbeeld natuur en landschap) en niet zichtbare (bijvoorbeeld geluid, luchtkwaliteit) leefomgeving, economische clusters en de manier waarop de provincie verbonden is met de 'buitenwereld'.

Stap 2: Koers	
Wat is er gedaan?	Formuleren van ambities, op basis van de in stap 1 vastgestelde opgaven voor de Noord-Hollandse leefomgeving in 2050. De ambities zijn vastgelegd in **Koers NH2050**.
Structureringswijze?	Verhaallijnen die vanuit een dominante invalshoek naar de opgaven kijken, vastgelegd in **Discussiedocument. Drie verhaallijnen op weg naar de koers NH2050**: 1. Gezond en veilig Noord-Holland (gezondheid en veiligheid zijn het belangrijkst). 2. Economisch duurzaam Noord-Holland (langdurige welvaart is het belangrijkst). 3. Karakteristiek Noord-Holland (bestaande omgevingskwaliteit is het belangrijkst). De verhaallijnen zijn als hulpmiddel gebruikt om in beeld te krijgen wat door betrokkenen als belangrijkste ambities worden gezien en wat de gevolgen voor de leefomgeving als geheel zijn als het beleid vanuit een dominante invalshoek wordt ingevuld. Na het vaststellen van de koers NH2050 hebben de verhaallijnen hun doel volbracht en hebben ze geen functie meer. Feitelijk is er vanaf het moment van vaststelling van de koers één nieuwe verhaallijn: de koers NH2050.
Hoe is milieu-informatie gebruikt?	De basis vormt de milieu-informatie uit stap 1: trends en ontwikkelingen in de leefomgeving die op Noord-Holland afkomen en de opgaven die daaruit volgen. In stap 2 is in het Discussiedocument per verhaallijn in beeld gebracht wat de gevolgen van de keuzes kunnen zijn voor de leefomgeving als geheel. Dit zijn de mogelijke gevolgen wanneer vanuit de dominante invalshoek van de verhaallijn invulling aan beleid gegeven wordt. Het dóórdenken op de verhaallijnen naar (onder andere) hun betekenis voor de leefomgeving in de toekomst heeft mede geleid tot het vaststellen van de Koers en de daarin opgenomen ambities.
Stap 3: Ontwerp Omgevingsvisie	
Wat is er gedaan?	Invulling geven aan beleid en beschrijven wat er gedaan gaat worden om de ambities te halen, op basis van in stap 2 vastgestelde ambities. Voor de m.e.r. was het formuleren van ontwikkelprincipes het belangrijkste onderdeel.
Structureringswijze?	Om met een integrale blik de stap van ambities naar ontwikkelprincipes te maken, heeft de provincie 5 bewegingen benoemd. Vanuit deze 5 bewegingen zijn de ontwikkelprincipes geformuleerd. De bewegingen zijn geen aanvullende ambities (die zijn in stap 2 in de koersfase vastgesteld), maar een hulpmiddel om ambities met elkaar in verband te brengen, de ambities verder toe te spitsen op de karakteristieken van Noord-Holland en het borgen van integraliteit bij het formuleren van ontwikkelprincipes. Zie ook **bijlage 2** (beleidsanalyse) waarin het verband tussen ambities, ontwikkelprincipes is opgenomen. De 5 bewegingen zijn: 1. Dynamisch schiereiland. 2. Metropool in ontwikkeling. 3. Sterke kernen, sterke regio's. 4. Nieuwe energie. 5. Natuurlijke en vitale landelijke omgeving. b. Beoordelingskader m.e.r. met leefomgevingsindicatoren m.e.r. (zie paragraaf **3.3**).

Hoe is milieu-informatie gebruikt?	Kwaliteitsniveaus van leefomgevingsindicatoren (klimaatverandering, bodem en water, luchtkwaliteit, enzovoorts) in de huidige situatie en bij autonome ontwikkeling in 2030, zoals beschreven voor de m.e.r. De kwaliteitsniveaus zijn gebruikt bij het formuleren en uitwerken van ontwikkelprinicpes.

De definitieve Omgevingsvisie wordt opgesteld in stap 4. Dat moet nog gebeuren, na de periode van terinzagelegging van dit planMER en de Ontwerp Omgevingsvisie. In deze laatste stap worden de effecten van het beleid op de leefomgeving en de aanbevelingen voor beleidsopties en mitigerende maatregelen uit dit planMER meegewogen, net als de zienswijzen die worden ingediend.

3 De m.e.r.: hoe is het uitgevoerd en wat is er onderzocht?

De Omgevingsvisie NH2050 is een strategische visie voor de lange termijn met beleid op hoofdlijnen. In de visie zijn uitspraken opgenomen die richtinggevend zijn (‘ontwikkelprincipes’) voor de verdere uitwerking en uitvoering in bijvoorbeeld programma’s, de provinciale verordening of inpassingsplannen. In de plan-m.e.r. is evenzo beoordeeld wat op hoofdlijnen de effecten zijn van de richtinggevende beleidsuitspraken over de leefomgeving. Omdat het om de lange termijn gaat en om richtinggevende uitspraken die hun beslag nog moeten krijgen in verder uitgewerkte programma’s of inpassingsplannen, moeten de effecten in dit planMER gezien worden als kansen voor positieve effecten en risico’s op negatieve effecten. Deze kansen en risico’s zijn in beeld gebracht op basis van kwalitatieve inschattingen door experts. Bij verdere uitwerking in bijvoorbeeld programma’s of inpassingsplannen, is het beleid voldoende concreet om er modelberekeningen voor uit te voeren. Dat is nu nog niet geval.

3.1 Opstellen planMER in 5 stappen

Dit planMER is opgesteld in de volgende 5 stappen.

- **Stap 1: vaststellen beoordelingskader**
  Met de NRD als vertrekpunt is het beoordelingskader vastgesteld waarmee de gevolgen van de Omgevingsvisie NH2050 op de leefomgeving in beeld zijn gebracht. In het beoordelingskader zijn alle onderdelen (‘indicatoren’) opgenomen die belangrijk zijn voor de leefomgeving en de Omgevingsvisie NH2050, bijvoorbeeld bodem, water mobiliteit. De indicatoren zijn afgestemd op de voorziene monitoring van de uitvoering van het beleid uit de omgevingsvisie. In paragraaf **3.3** wordt het beoordelingskader verder beschreven en toegelicht.

- **Stap 2: beschrijven en duiden huidige situatie en autonome ontwikkeling**
  De huidige situatie en autonome ontwikkeling zijn beschreven op basis van de **Staat van de Provincie – NH2016** en **Verkenningen NH2050**. Daar waar de Staat van de Provincie en de Verkenningen onvoldoende informatie gaven, is aanvullende informatie gebruikt (zie de factsheets in **bijlage 3**). Per onderdeel van de leefomgeving is een kwaliteitsniveau aangegeven voor de huidige situatie en bij ongewijzigd beleid in 2030 (‘autonome ontwikkeling’). Deze kwaliteitsniveaus geven aan in hoeverre er sprake is van problemen en knelpunten of risico’s op problemen en knelpunten.

Autonome ontwikkeling
Verwachte situatie in de toekomst die optreedt zonder de veranderingen waar de omgevingsvisie in voorziet. Alle met besluitvorming vastgesteld beleid, ontwikkelingen of projecten behoren tot de autonome ontwikkeling.

Duiden van kwaliteitsniveaus leefomgeving
Per leefomgevingsindicator is op basis van een deskundigeninterpretatie van de Staat van de Provincie en de Verkenningen NH2050 een kwaliteitsniveau aangegeven. Om het zo duidelijk en navolgbaar mogelijk te houden, is er voor gekozen om de kwaliteitsniveaus op hoofdlijnen in 3 categorieën aan te geven:

- Rood: overwegend sprake van knelpunten/problemen (‘slecht’).
- Oranje: wisselend sprake van wel en geen knelpunten/problemen of risico op knelpunten (‘wisselend’)
- Groen: overwegend geen sprake van knelpunten/problemen (‘goed’).

De kwaliteitsniveaus hebben een signalerende functie. Ze maken duidelijk welke onderdelen van de leefomgeving ‘op orde’ zijn en bij welke onderdelen sprake is van problemen of risico´s in de huidige situatie, bij autonome ontwikkeling en bij uitvoering van het beleid uit de omgevingsvisie. De kwaliteitsniveaus zijn voor de provincie als geheel toegekend, aanvullend is in kaarten per provinciedeel een kwaliteitsniveau aangegeven.

- **Stap 3: testen ontwikkelprincipes**
  In stap 3 is getest of de ontwikkelprincipes concreet genoeg waren om te beoordelen welke gevolgen ze hebben voor de leefomgeving. Door de ontwikkelprincipes met het beoordelingskader van het m.e.r. te confronteren en van daaruit kritisch door te vragen op wat het ontwikkelprincipe betekent, hoe het er in de prakrijk uit kan zien en doorwerkt in de leefomgeving, op welke gebieden de ontwikkelprincipes betrekking hebben zijn de ontwikkelprincipes, enzovoorts, zijn de ontwikkelprincipes aangescherpt tot be-m.e.r.-bare beleidsuitspraken. Bij het testen van de ontwikkelprincipes is ook informatie ingebracht over de kwaliteitsniveaus bij autonome ontwikkeling (zonder beleid van de omgevingsvisie). Dat is gedaan om in beeld te krijgen voor welke thema’s en indicatoren de kwaliteitsniveaus bij autonome ontwikkeling tekort schieten, en daarom vooral ook daar beleid nodig is om de kwaliteitsniveaus te verbeteren.

- **Stap 4: beoordeling ontwikkelprincipes: effecten, doelbereik en strijdigheden**
  In stap 4 zijn de ontwikkelprincipes beoordeeld op hun effecten, de mate waarin ze bijdragen aan het behalen van ambities (‘doelbereik’) en of ze strijdig met elkaar kunnen zijn. Deze werkwijze wordt verder toegelicht in paragraaf 3.4.

- **Stap 5: schrijven planMER**
  In de vijfde en laatste stap is het planMER geschreven.

3.2 Alternatieven en beoordeeld beleid

Voorafgaand aan de plan-m.e.r. heeft in de Koersfase van het omgevingsvisieproces een strategische afweging over de koers en ambities plaatsgevonden. Dat is gedaan op basis van drie

verhaallijnen die elk vanuit een dominante invalshoek naar de opgaven keken waar Noord-Holland voor staat:

1. Gezond en veilig Noord-Holland (gezondheid en veiligheid zijn het belangrijkst).
2. Economisch duurzaam Noord-Holland (langdurige welvaart is het belangrijkst).
3. Karakteristiek Noord-Holland (bestaande omgevingskwaliteit is het belangrijkst).

Deze drie verhalen zijn als strategische alternatieven gebruikt bij het vaststellen van de koers voor de omgevingsvisie. Per verhaallijn is in beeld gebracht wat de gevolgen van de keuzes kunnen zijn voor de leefomgeving als geheel. Dit zijn de mogelijke gevolgen wanneer vanuit de dominante invalshoek van elk van de verhaallijn invulling aan beleid gegeven wordt. In **Discussiedocument. Drie verhaallijnen op weg naar de koers NH2050** zijn de verhaallijnen en gevolgen daarvan voor de leefomgeving beschreven en verantwoord. Op basis hiervan zijn de ambities voor de omgevingsvisie vastgesteld. Na het vaststellen van **Koers NH2050** hebben de verhaallijnen hun doel volbracht en hebben ze geen functie meer. Feitelijk is er vanaf het moment van vaststelling van de koers één nieuwe verhaallijn: Koers NH2050. Daarom heeft dit planMER geen rol meer als afwegingskader voor alternatieven voor de Omgevingsvisie. Die rol is al vervuld door het genoemde Discussiedocument. Dit planMER beschrijft dan ook de effecten van één alternatief: het voornemen zoals opgenomen in de Ontwerp Omgevingsvisie.

De effecten zijn in beeld gebracht voor be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraken. Dat wil zeggen, beleidsuitspraken:

a. die nieuw beleid introduceren en geen bestaand beleid dat al in de autonome ontwikkeling is meegenomen;
b. waarmee een relatie is te leggen met een effect in de leefomgeving.

De beoordeelde beleidsuitspraken zijn in dit geval de ontwikkelprincipes uit de Ontwerp Omgevingsvisie: beleidsuitspraken die richtinggevend zijn bij de verdere uitwerking en doorwerking in bijvoorbeeld programma's.

3.3 Beoordelingskader

In de onderstaande tabel is het beoordelingskader weergegeven waarmee de effecten van het beleid in beeld zijn gebracht. Het beoordelingskader bevat alle aspecten die nodig zijn om de leefomgeving in de volle breedte te kunnen beschrijven. In de tabel is ook aangegeven of een indicator is opgenomen vanwege relevante leefomgevingseffecten of omdat het een raakvlak heeft met ambities uit de omgevingsvisie.

Omdat de gevolgen van de omgevingsvisie verder gaan dan alleen de fysieke leefomgeving, zijn ook aspecten als bijvoorbeeld circulaire economie en sociale samenhang beschouwd. Dat is gedaan om de reikwijdte van de impact van de omgevingsvisie en de raakvlakken die dat heeft met de fysieke leefomgeving tot uiting te laten brengen.

De indicatoren zijn afgestemd op het Plan van Aanpak Effect en doelmeting Omgevingsvisie NH2050 van de provincie Noord-Holland. Dat Plan van Aanpak vormt de basis voor de monitoring van het beleid in de uitvoeringsfase.

Tabel 3.1. Beoordelingskader m.e.r.

Thema	Indicator	Beoordelingsaspect	Indicator vanwege	
			Effect	Ambitie
Klimaatverandering	Wateroverlast	Omvang verharding vs neerslag	●	●
	Waterveiligheid	Overstromingsrisico	●	●
	Hittestress	Verhouding verhard oppervlak versus groen en water	●	●
	Verdroging	Omvang gebieden met droogtestress	●	●
	Verzilting	Toename kwel	●	
Bodem en water	Bodemkwaliteit en -vruchtbaarheid	Bodemkwaliteit en -vruchtbaarheid	●	●
	Bodemdaling	Bodemdaling (metrisch) per tijdseenheid	●	●
	Kwaliteit en kwantiteit grondwater	Kwaliteit en kwantiteit grondwater	●	●
	Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater	Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater, inclusief verzilting	●	●
Gezondheid	Luchtkwaliteit	Concentraties NO_2, PM_{10} en $PM_{2,5}$ en daaraan bloogestelden	●	●
	Geluid	Geluidgehinderden	●	●
	Geur	Geurgehinderden	●	
	Lichthinder	Hemelhelderheid ‘s nachts	●	
	Externe veiligheid	Inwoners binnen risicocontouren	●	●

Thema	Indicator	Beoordelingsaspect	Indicator vanwege	
			Effect	Ambitie
Natuur en biodiversiteit	Natura 2000-gebieden	Staat van instandhouding soorten en habitattypen Natura 2000-gebieden	●	
	Natuurnetwerk Noord-Holland buiten N2000	Wezenlijke kenmerken en waarden	●	
	Biodiversiteit buiten NNN	Omvang biodiversiteit: aantal soorten en groepen en omvang leefgebieden.	●	●
Welzijn en leefbaarheid	Sociale samenhang	Bereikbaarheid van sociale voorzieningen	●	●
	Mogelijkheden tot bewegen en recreatie	Kwantiteit, kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen	●	●
Economische transitie	Circulaire economie	Kansen op een circulaire economie in de aanleg-, gebruik- en herstelfase	●	●
	Duurzame landbouw	Areaal biologische landbouw vs grondgebonden/intensieve landbouw, areaal glastuinbouw	●	●
Energietransitie	Aandeel duurzame energie	Omvang van hernieuwbare energiebronnen t.o.v. totaal (wind, zon, water, thermisch, etc)	●	●
	Energiegebruik	Aantal petajoule per jaar	●	
	Energie-infrastructuur (ruimtegebruik)	Omvang van boven- en ondergrondse energienetten	●	
	Uitstoot broeikasgassen	Uitstoot CO_2, methaan, lachgas	●	●
Mobiliteit	Internationale bereikbaarheid (mainports Schiphol, Noordzeekanaalgebied, Greenports)	Milieugebruiksruimte van mainports	●	●
	Bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets	Knelpunten en capaciteit tussen herkomst en bestemming	●	●
	Verkeersveiligheid	Aantal slachtoffers	●	
Verstedelijking	Kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties	Kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties	●	●
	Voorzieningenniveau	Aanbod aan voorzieningen binnen een gebied (ziekenhuizen, hoger onderwijsinstellingen en winkelgebieden)	●	●

Thema	Indicator	Beoordelingsaspect	Indicator vanwege	
			Effect	Ambitie
Ruimtelijke kwaliteit	Cultuurhistorische waarden	Beschermde/erkende gebieden	•	•
	Landschappelijke waarden	Gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde	•	•
	Aardkundige waarden	Beschermde aardkundige monumenten	•	
	Archeologie	Gebieden van provinciaal belang en archeologische monumenten	•	

3.4 Wijze waarop effecten, doelbereik en strijdigheden zijn beoordeeld

De Omgevingsvisie NH2050 richt zich op 2050. Vanwege de onzekerheden voor zo'n lange termijn is in de effectbeoordeling, zoals ook door de Commissie voor de m.e.r. geadviseerd uitgegaan van 2030. Daar waar relevant is een doorkijk gemaakt naar 2050. Bijvoorbeeld in het geval dat er voor of na 2030 belangrijke autonome ontwikkelingen spelen die van invloed zijn op de kwaliteitsniveaus van leefomgevingsindicatoren, of als het om beleid gaat dat pas na 2030 gerealiseerd kan zijn.

Effectbeoordeling

De ontwikkelprincipes zijn als volgt op hun effecten beoordeeld (kwalitatief deskundigenoordeel):

1. Eén op één confrontatie van ontwikkelprincipes met indicatoren uit het beoordelingskader, met behulp van een effectenmatrix. Per ontwikkelprincipe en per indicator zijn de volgende vragen gesteld:
   a. Heeft dit ontwikkelprincipe een relatie met deze indicator? Zo nee, dan is in de matrix ´N.v.t.´ ingevuld. Zo ja, dan:
   b. Heeft dit ontwikkelprincipe een effect op deze indicator? Zo nee, dan is in de matrix '0' ingevuld. Zo ja, dan:
   c. Is het een positief of negatief effect? Doet het effect zich in de hele provincie voor of alleen in een bepaald deel? Bij een voornamelijk positief of negatief effect in overwegend de hele provincie is in de matrix een '+' of '-' ingevuld. Bij wisselend positieve en negatieve effecten is per saldo een '0' ingevuld. Effecten die zich niet in de hele provincie maar in een bepaald gebied voordoen zijn in een kaart aangegeven.

   Op deze manier is van elk ontwikkelprincipe een beeld gekregen van de effecten in de leefomgeving.

   De effectenmatrix is in **bijlage 5** opgenomen, in onderstaand figuur een uitsnede daarvan als voorbeeld.

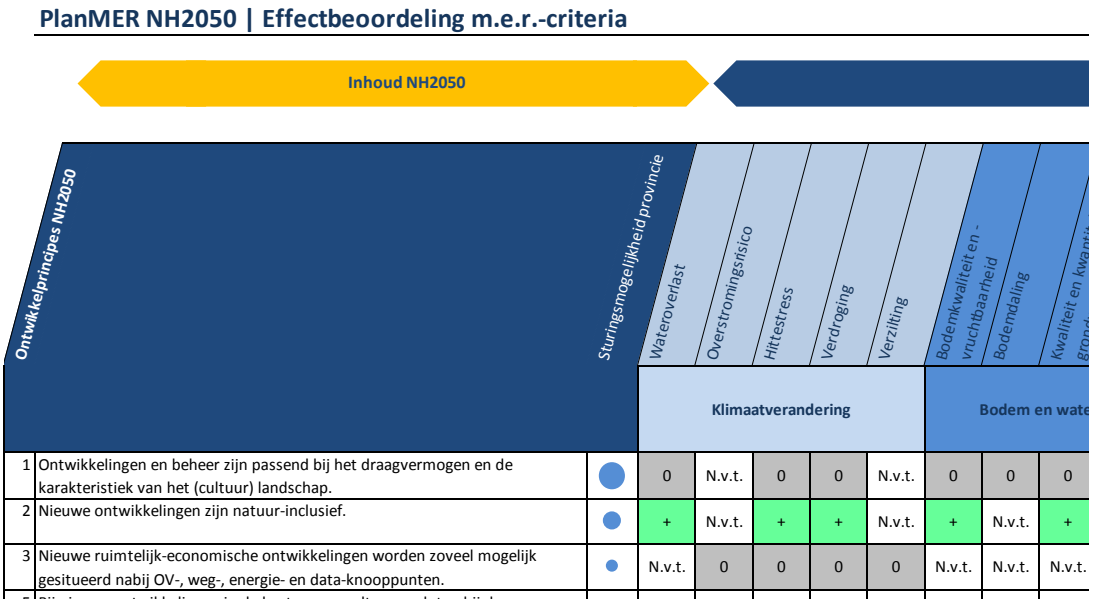

1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap.	●	0	N.v.t.	0	0	N.v.t.	0	0	0
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief.	●	+	N.v.t.	+	+	N.v.t.	+	N.v.t.	+
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	●	N.v.t.	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Figuur 3.1. Voorbeeld effectenmatrix ontwikkelprincipes.

2. Na het invullen van de effectenmatrix is een totaalbeeld van de effecten gemaakt door per indicator de (provinciebrede) positieve en negatieve scores van alle ontwikkelprincipes in samenhang te bekijken. Zo is een eerste beeld gekregen van de mate waarin de ontwikkelprincipes gezamenlijk tot effecten leiden. Op basis van een deskundigenoordeel is per indicator een totaalscore gegeven voor het effect van alle ontwikkelprincipes als geheel. Daarbij is meegewogen hoe een effect van het ene ontwikkelprincipe zich verhoudt tot het andere ontwikkelprincipe. Wanneer het gezamenlijke effect van alle ontwikkelprincipes overwegend positief is, is een positieve overallscore in de vorm van ↗ gegeven, bij een negatieve score een ↘. Bij geen effect of wisselend positieve en negatieve effecten is een neutrale overallscore gegeven in de vorm van ●. De locaties van positieve en negatieve effecten zijn in kaarten weergegeven.
3. Vervolgens is per indicator beoordeeld in hoeverre een positief dan wel negatief effect van alle ontwikkelprincipes als geheel leidt tot een ander kwaliteitsniveau. Bijvoorbeeld: als voor een indicator bij autonome ontwikkeling sprake was van een slecht kwaliteitsniveau (rood) en het geheel aan ontwikkelprincipes had een positief effect, dan is beoordeeld of dat tot een beter kwaliteitsniveau leidt. Daarbij is meegewogen wat de omvang van de effecten zijn en hoe groot de sturingsmogelijkheden zijn voor de provincie om de ontwikkelprincipes en de daarbij behorende effecten daadwerkelijk zelfstandig te realiseren.

Voor het in beeld brengen van regionale verschillen is een opdeling gemaakt in drie provinciedelen: noord, midden en zuid, zie onderstaand kaartje.

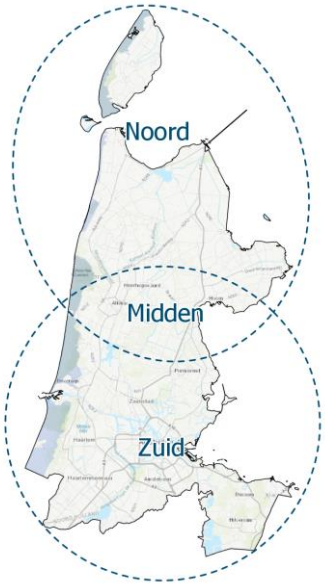

Figuur 3.2. Gebiedsindeling noord, midden, zuid.

Doelbereik

Voor het doelbereik is beoordeeld in hoeverre de ontwikkelprincipes tot het behalen van de ambities van de omgevingsvisie leidt. Dat is gedaan door elk ontwikkelprincipe systematisch met elke ambitie te confronteren en daarbij in termen van kansen en risico's aan te geven of het ontwikkelprincipe bijdraagt aan het halen van de betreffende ambitie of daar afbreuk aan doet. Daarvoor is de matrix gebruikt die is opgenomen in **bijlage 7**, in onderstaande figuur een voorbeeld daarvan. Een groen vakje (+) wil zeggen: kans op bijdrage aan behalen ambitie, een rood vakje (-) wil zeggen: risico dat ontwikkelprincipe afbreuk doet aan het halen van de ambitie. N.v.t. wil zeggen dat het ontwikkelprincipe geen relatie heeft met de ambitie.

PlanMER NH2050 | Beoordeling doelbereik

Inhoud NH2050 | Doelbereik NH2

	Ontwikkelprincipe NH2050	Sturingsmogelijkheid provincie	Noord-Holland is klimaatbestendig en waterrobuust.	Bodemdaling in veenweide gebieden is afgeremd, gestopt en zo mogelijk hersteld.	Kwaliteit van bodem, water, lucht, externe veiligheid, geluidbelasting (ontwikkelingen in de ondergrond voldoet aan wettelijke normen, is behouden en waar mogelijk verbeterd.	KRW-normen water en WHO-normen worden zo snel mogelijk gehaald, uiterlijk in 2027 (KRW) en 2050 (WHO).
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap.		0	0	0	N.v.t.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief.		+	N.v.t.	+	+
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.		0	N.v.t.	+	+
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap.		N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Figuur 3.3. Voorbeeld matrix doelbereik.

Op basis van de systematische confrontatie van ontwikkelprincipes met ambities is een overalloordeel gemaakt van de mate waarin de ontwikkelprincipes gezamenlijk tot het halen van de ambities leiden. Daarbij is meegewogen de omvang van positieve versus negatieve bijdragen en de mate waarin de provincie zelf sturingsmogelijkheden heeft om de ambitie met de betreffende ontwikkelprincipes te behalen, of dat zij sterk afhankelijk is van andere partijen.

Synergie en strijdigheden

Als onderdeel van de hoofdambitie van de omgevingsvisie is een `goede balans´ nagestreefd tussen economische groei en leefbaarheid. Beleid gericht op economische groei, kan op gespannen voet staan met beleid gericht op leefbaarheid. In het planMER is beoordeeld of een goede balans tussen economische groei en leefbaarheid reëel is met het voorgestelde beleid. Dat is gedaan door te beoordelen of de ontwikkelprincipes (dat is het beleid dat ingezet wordt om de ambities te halen) tegenstrijdig met elkaar (kunnen) zijn of dat ze elkaar (kunnen) versterken. Daarvoor zijn de ontwikkelprincipes systematisch onderling met elkaar geconfronteerd (zie **bijlage 8**). Daarbij is in termen van kansen en risico's aangeven of het ene ontwikkelprincipe een ander ontwikkelprincipe versterkt in het halen van ambities of dat het daar afbreuk aan doet. Hier is een vergelijkbare voor matrix gebruikt als voor de effectbeoordeling en het doelbereik.

3.5 Beleidsopties en mitigerende maatregelen

Voor leefomgevingsindicatoren waarvan het kwaliteitsniveau ook met het beleid van de omgevingsvisie nog ´in het rood´ zit (er is dan sprake van problemen of knelpunten), zijn in dit planMER aanbevelingen opgenomen voor beleidsopties of mitigerende maatregelen waarmee problemen of knelpunten verminderd of weggenomen kunnen worden. Dat is gedaan op basis van de beïnvloedingsruimte en sturingsmogelijkheden die de provincie heeft.

3.6 Passende beoordeling Natura 2000-gebieden

Het beleid van de omgevingsvisie kan mogelijk leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden. Daarom is een passende beoordeling opgesteld. In lijn met het planMER is dat ook weer gedaan op het abstractieniveau van de omgevingsvisie: hoofdlijnen van beleid voor de langere termijn en de kansen daarvan op positieve effecten en risico's op negatieve effecten. De volgende aanpak is gehanteerd.

1. Per Natura 2000-gebied (aggregeren in de 3 voorkomende Natura 2000 landschappen: Noordzee/Waddenzee, Meren en moerassen, Duinen):
    a. samenvatten staat van instandhouding in en direct om de provincie, geaggregeerd op niveau van groepen habitattypen/soorten (bijvoorbeeld voedselarme habitats, overwinterende steltlopers, etc.).
    b. Schetsen verwachte trend met betrekking tot doelbereik zonder beleid op gebiedsniveau en daarbij autonome knelpunten aangeven. Dit levert de referentiesituatie voor Natura 2000 gebieden.

2. Ontwikkelprincipes en leefomgevingsfactoren confronteren met de referentiesituatie, daarbij aangeven in hoeverre er nieuwe risico's en kansen ontstaan voor gunstige staat van instandhouding vanwege het beleid van de omgevingsvisie.
3. Trekken van conclusies van risico's op uitvoerbaarheid ontwikkelprincipes en aangeven van randvoorwaarden voor het vervolg.

4 De leefomgeving en de effecten van de omgevingsvisie

In dit hoofdstuk wordt de kwaliteit van de leefomgeving beschreven en de kansen op positieve en risico's op negatieve effecten daarop vanwege de omgevingsvisie. Eerst wordt het algemene beeld gegeven voor de leefomgeving als geheel, een samenvatting van hoe de leefomgeving er voor staat en hoe dat kan veranderen vanwege het beleid uit de omgevingsvisie. Vervolgens wordt per paragraaf ingezoomd op de kwaliteitsniveaus per thema en op de leefomgevingsindicatoren uit het beoordelingskader en de effecten van de ontwikkelprincipes. Een verdere gedetailleerde beschrijving van de huidige situatie en de autonome ontwikkeling per indicator, evenals een beschrijving van de effecten van de ontwikkelprincipes op de betreffende indicator is opgenomen in **bijlage 3**. Een toelichting op de ontwikkelprincipes is te vinden in **Bijlage 4**.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de huidige situatie, autonome ontwikkeling en situatie met Omgevingsvisie

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor het effect van het beleid uit de Omgevingsvisie

- kans op verbetering indicator / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op indicator
- risico op verslechtering indicator / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

4.1 Samenvattend totaalbeeld

In figuur 4.1 zijn de kwaliteitsniveaus van de verschillende thema's en indicatoren in de huidige situatie en de autonome ontwikkeling (situatie in 2030 zonder het beleid van de omgevingsvisie) te zien. Per indicator is weergegeven of het kwaliteitsniveau overwegend goed is oftewel geen knelpunten kent (groen), een wisselend beeld geeft (oranje) of overwegend slecht is en dus wel knelpunten heeft (rood). Een wisselend beeld betekent dat er op sommige plekken nog knelpunten zijn en op andere plekken niet. Een voorbeeld daarvan is de luchtkwaliteit. Deze kent in het zuidelijk deel van de provincie nog knelpunten, maar in het noordelijk niet of nauwelijks.

In de figuur geeft het transparante vlak het kwaliteitsniveau van de huidige situatie weer en de witte lijn toont die voor de autonome ontwikkeling. Hoe verder naar buiten toe, hoe beter de

kwaliteit. En: hoe meer de witte lijn naar buiten toe van het transparante vlak ‘weg loopt’, hoe meer het kwaliteitsniveau autonoom gezien verbetert[2].

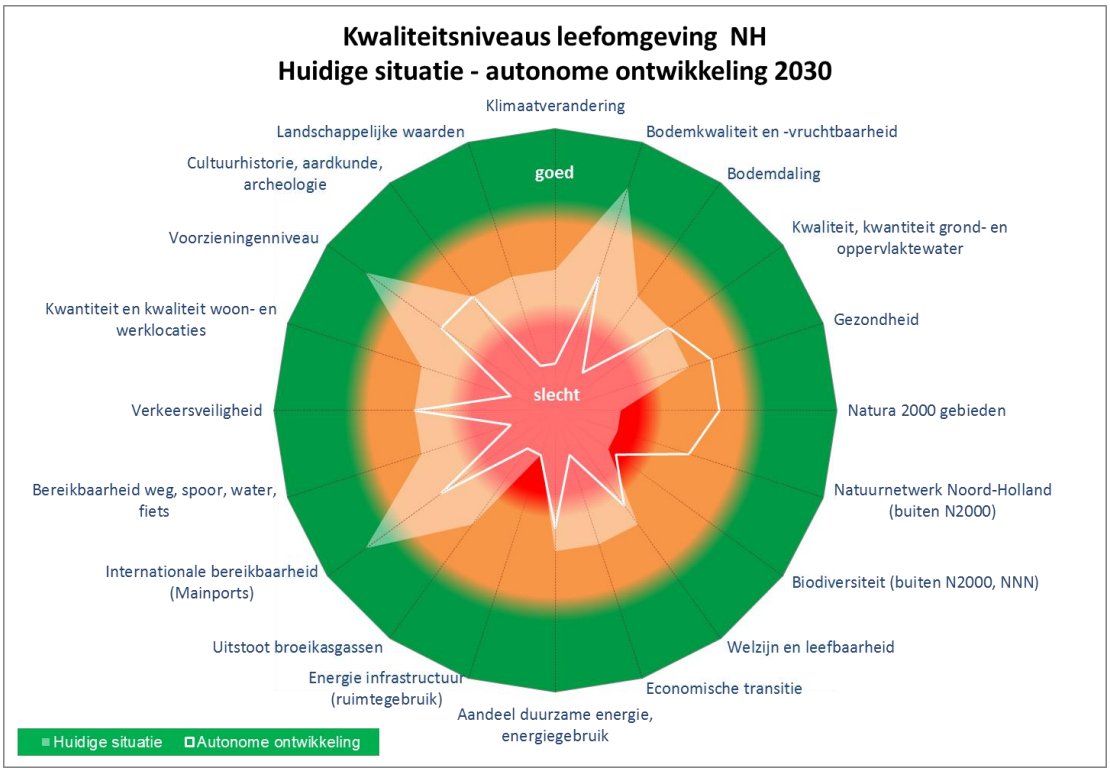

Figuur 4.1 Kwaliteitsniveaus in Noord-Holland van de huidige situatie en de autonome ontwikkeling in 2030.

In het algemeen is de Noord-Hollandse leefomgeving in de huidige situatie van wisselende kwaliteit. De bodemkwaliteit en –vruchtbaarheid, internationale bereikbaarheid en het voorzieningenniveau zijn overwegend van goede kwaliteit. Indicatoren op het vlak van natuur en biodiversiteit kennen een overwegend slechte kwaliteit, net als energie-infrastructuur (ruimtegebruik). Er is daar sprake van knelpunten en problemen. Bij de overige thema´s en indicatoren is het beeld wisselend.

Bij autonome ontwikkeling (witte lijn) is de kwaliteit bij de meeste thema´s en indicatoren in 2030 naar verwachting slechter dan in de huidige situatie. Bij klimaatverandering, bodemdaling, biodiversiteit, economische transitie, energie infrastructuur, uitstoot broeikasgassen, bereikbaarheid weg spoor, water, fiets, kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties en landschap zijn de kwaliteitsniveaus dan overwegend slecht en leidt het tot knelpunten en problemen. Op het

[2] Om de figuur zo duidelijk en overzichtelijk mogelijk te laten zien, zijn alleen onderscheidende indicatoren apart in de figuur opgenomen. Daar waar indicatoren binnen een thema minder onderscheidend zijn, is alleen het thema opgenomen. Bijvoorbeeld bij gezondheid: alle indicatoren binnen dit thema hebben een vergelijkbaar kwaliteitsniveau. Ze zijn daarom niet allemaal apart opgenomen, maar is voor het thema gezondheid als geheel het kwaliteitsniveau weergegeven. Voor de volledigheid is in **bijlage 6** een figuur opgenomen met daarin alle afzonderlijke indicatoren.

vlak van gezondheid (met name luchtkwaliteit), Natura 2000 gebieden en Natuurnetwerk Noord-Holland verbetert de kwaliteit bij autonome ontwikkeling. Er is dan nog geen sprake van overwegend goede kwaliteitsniveaus, want nog steeds kunnen er dan in wisselende mate knelpunten of problemen optreden.

In figuur 4.2 zijn de kwaliteitsniveaus van de verschillende indicatoren in de autonome ontwikkeling te zien en met het beleid van de omgevingsvisie. Het transparante vlak is de autonome ontwikkeling, de witte stippellijn de situatie inclusief het beleid van de omgevingsvisie (2030). Hoe verder naar buiten toe, hoe beter de kwaliteit. En: hoe meer de witte stippellijn naar buiten toe van het transparante vlak 'weg loopt', hoe groter de kansen die de omgevingsvisie biedt om het kwaliteitsniveau te verbeteren[3].

De figuur laat zien dat de kwaliteit bij de meeste thema´s en indicatoren verbetert vanwege het beleid van de omgevingsvisie. Dit zijn verbeteringen ten opzichte van de autonome ontwikkeling. De conclusie is dan ook dat het beleid van de omgevingsvisie kansen biedt om trends van autonome verslechteringen te keren.

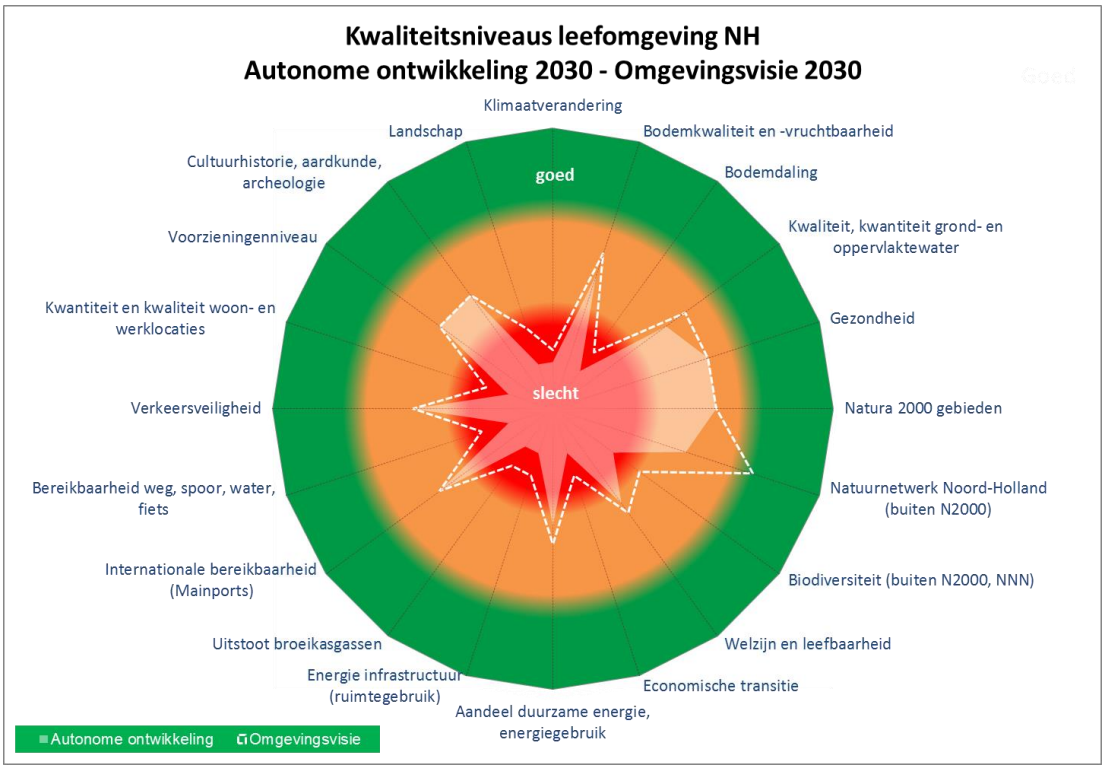

Figuur 4.2. Kwaliteitsniveaus in Noord-Holland in 2030 na uitvoering van de omgevingsvisie t.o.v. van de autonome ontwikkeling.

[3] Zie **bijlage 6** voor de figuur met daarin alle afzonderlijke indicatoren.

De grootste kansen op verbetering zijn er voor de indicatoren Natuurnetwerk Noord-Holland (buiten Natura 2000) en biodiversiteit. De omgevingsvisie bevat daar meerdere ontwikkelprincipes voor. Bijvoorbeeld het ontwikkelprincipe waarin het draagvermogen[4] passend is voor ontwikkelingen en beheer (1), zoveel mogelijk natuurinclusief bouwen (2) en het verbeteren van ecologische verbindingen in de kustzone (7) en tussen natuurgebieden (20). De sturingsmogelijkheden daarvoor van de provincie zijn relatief groot. Ook het kwaliteitsniveau van biodiversiteit verbetert, van overwegend slecht naar wisselend. Dit komt door de ontwikkelprincipes die gericht zijn op natuur of groen. Ook enkele ontwikkelprincipes die niet als eerste doel hebben de biodiversiteit te verbeteren dragen positief bij aan de verbetering van het kwaliteitsniveau. Voorbeelden daarvan zijn de ontwikkelprincipes waarin bij nieuwe ontwikkelingen wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustzone (5) en de verhoging van het waterpeil in veenweidegebieden (21).
Op grote maatschappelijke thema's als klimaatverandering, economische transitie (circulaire economie, duurzame landbouw) en energietransitie (aandeel duurzame energie, energiegebruik) biedt de omgevingsvisie kansen voor verbeteringen van de kwaliteit. Het is niet te verwachten dat deze verbeteringen groot genoeg zijn voor een substantiële verandering in kwaliteitsniveau. Daarbij: de toenemende autonome verstedelijking van vooral de metropoolregio Amsterdam en de verdere intensivering daarvan waar met de omgevingsvisie op ingezet wordt, levert ook risico's op met betrekking tot klimaatverandering (wateroverlast, hittestress) en gezondheid (luchtkwaliteit, geluidhinder).
We merken hierbij op dat het komen tot substantiële kwaliteitsverbeteringen binnen grote thema´s als klimaatverandering, economische transitie en energietransitie een opgave is voor ook het rijk, gemeentes, waterschappen, bedrijfsleven en consumenten. De invloed en sturingsmogelijkheden van de provincie daarin zijn gelimiteerd.

Thema's en indicatoren waar de kwaliteitsniveaus ook met het beleid van de omgevingsvisie overwegend slecht zijn en in 2030 naar verwachting knelpunten en problemen optreden zijn: klimaatverandering, bodemdaling, economische transitie, energie-infrastructuur, uitstoot broeikasgassen, bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets, kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties en landschap. Voor al deze aspecten biedt het beleid van de omgevingsvisie kansen voor verbetering van de kwaliteit, maar het is niet te verwachten dat die groot genoeg zijn om knelpunten en problemen substantieel op te lossen. Ook hier geldt dat inspanningen van andere overheden en partijen nodig zijn om tot substantiële verbeteringen en het oplossen van problemen te komen.

In de volgende paragrafen wordt per thema beschreven wat de kwaliteitsniveaus zijn voor de huidige situatie ('HS' in de tabel), autonome ontwikkelingen ('AO') en met het beleid van de

[4] Ontwikkelprincipe 1 maakt een onderscheid in gebieden met een hoog en een laag draagvermogen. Gebieden met een hoog draagvermogen zijn gebieden met grotere structuren en relatief geringere aanwezigheid van cultuurhistorie zijn meer en grotere ontwikkelingen mogelijk. In gebieden met een laag draagvermogen zijn de waarden van bijvoorbeeld cultuurhistorie, openheid of ecologie hoog zijn en/of is de betekenis voor de stad groot. Hier is alleen ruimte voor ontwikkelingen die bijdragen aan de instandhouding of versterking van deze kernkwaliteiten. Zie verder Bijlage 4 voor een verdere toelichting op dit ontwikkelprincipe.

omgevingsvisie (‘OV’). Regionale verschillen zijn waar relevant beschreven en volgen meestal de indeling noord, midden en zuid, zoals te zien is in figuur 4.3.

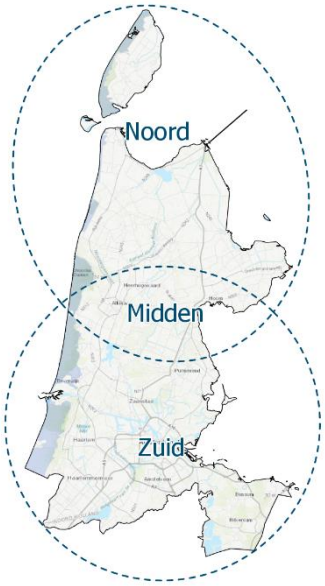

Figuur 4.3 Indeling in noord, midden en zuid.

Kaartmateriaal is opgenomen in het online **iReport** (samenvatting planMER).

4.2 Klimaatverandering

4.2.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
Klimaatverandering	1.1.1 Wateroverlast				●
	1.1.2 Waterveiligheid				●
	1.1.3 Hittestress				●
	1.1.4 Verdroging				↗
	1.1.5 Verzilting				●

Voor alle indicatoren binnen het thema klimaatverandering is het kwaliteitsniveau in de huidige situatie wisselend. Nu al zijn er problemen door wateroverlast, hittestress etc. Als gevolg van de verdergaande klimaatverandering zal dit verslechteren in de autonome ontwikkeling. Door klimaatverandering worden de zomers heter en worden de winters zachter en natter. Bovendien stijgt de zeespiegel. Naast de verandering van het ‘gemiddelde klimaat’ nemen ook de extremen toe. Dit betekent dat piekneerslagen, extreme hitte, extreme droogte en hoge waterstanden vaker voor kunnen komen. Zo neemt bijvoorbeeld de intensiteit van extreme regenbuien in de zomer

toe.[5] De omgevingsvisie bevat geen beleid dat direct gericht is op het verminderen van gevolgen van klimaatverandering. Wel leidt het beleid in de omgevingsvisie gericht op het verminderen van verdroging ook tot enige beperking van de gevolgen van klimaatverandering, bijvoorbeeld door enkele ontwikkelprincipes die gericht zijn op natuur waarbij (zoet) water meer de ruimte krijgt. Dit beperkte effect leidt er echter niet toe dat de knelpunten in de autonome ontwikkeling worden weggenomen. De invloed van de provincie is op het gebied van verdroging ook beperkt, hierin spelen de waterschappen, terreinbeheerders van het duingebied en de landbouw namelijk een grote rol.

Doorkijk 2050

Om het kwaliteitsniveau van de klimaatindicatoren in 2050 wisselend of zelfs goed te krijgen zal er op regionaal, nationaal en wereldschaal nog veel moeten veranderen om de gevolgen van klimaatverandering drastisch te beperken. Hiervoor moet een klimaatadaptieve inrichting van zowel binnenstedelijk als buitengebied een normale gang van zaken zijn in Noord-Holland voor alle betrokken partijen (provincie, gemeentes, projectontwikkelaars, bouwers, woningcorporaties, bedrijven). Op nationale en wereldschaal moet de klimaatverandering bovendien zijn afgeremd door onder andere een drastische vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. In hoeverre beide sporen in 2050 effectief zijn doorlopen is uitermate onzeker.

[5] Klimaateffectatlas.nl

4.2.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Wateroverlast	Overstromingsrisico	Hittestress	Verdroging	Verzilting
		Klimaatverandering				
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	N.v.t.	0	0	N.v.t.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	N.v.t.	0	0	0	0
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	N.v.t.	+	+	0
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	-	N.v.t.	-	-	N.v.t.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	N.v.t.	+	+	0
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	N.v.t.	+	+	0
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	-	N.v.t.	N.v.t.	+	+

De omgevingsvisie bevat geen concreet be-m.e.r.-baar beleid dat direct gericht is op het verminderen van gevolgen van klimaatverandering. Wel leidt het beleid in de omgevingsvisie gericht op het verminderen van verdroging ook tot enige beperking van de gevolgen van klimaatverandering, bijvoorbeeld door enkele ontwikkelprincipes die gericht zijn op natuur waarbij (zoet) water meer de ruimte krijgt. In totaal bieden vijf ontwikkelprincipes indirect een kans voor het tegengaan van wateroverlast, hittestress, verdroging of verzilting. Twee ontwikkelprincipes leveren juist een risico op wateroverlast, hittestress, verdroging. Geen enkel ontwikkelprincipe heeft een risico of kans op het overstromingsrisico.

Het valt hierbij vooral op dat het ontwikkelprincipe gericht op concentratie van wonen en werken binnenstedelijk zorgt voor risico's op meer wateroverlast, hittestress en verdroging. Dit wordt veroorzaakt door een toenemende bebouwingsdichtheid en hogere gebouwen in binnenstedelijk gebied. Dit betekent dat er in beginsel minder ruimte is voor groen en water en meer verharding komt. Piekbuien opvangen is dan lastiger. Door hogere gebouwen kan de wind minder voor verkoeling zorgen op hete dagen en nachten. De ontwikkelprincipes die meer groen beogen zorgen juist voor mogelijkheden om water beter af te voeren bij piekbuien en kunnen voor verkoeling zorgen. Het ruimte geven aan beide typen ontwikkelprincipes in kernen en in randen van steden is echter een grote, maar geen onmogelijke, opgave. Het verhogen van het waterpeil

in veenweidegebieden (ontwikkelprincipe 21) gaat verdroging en verzilting van gebieden tegen, maar zorgt er tegelijkertijd voor dat er minder ruimte is voor waterberging bij piekbuien. Door een hoger waterpeil zit het gebied al vol met het water en is de capaciteit om water op te nemen beperkt. De provincie is hier echter sterk afhankelijk van het waterschap en de landbouwers en grondeigenaren. Het ontwikkelprincipe ‘Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap’ leidt dit een wisselend beeld (0) voor enkele indicatoren. In de gebieden met een hoog draagvermogen zijn er risico’s voor meer hittestress en wateroverlast doordat hier groene ruimte verloren zal gaan en meer bebouwd oppervlak komt, in de gebieden met een laag draagvermogen biedt dit juist kansen omdat hier geen grootschalige ontwikkelingen zijn toegestaan waardoor er relatief weinig verharding bij komt. Hier zijn de problemen door de klimaatverandering echter een stuk beperkter. Het ontwikkelprincipe dat zich richt op de clustering van ruimtelijk-economische ontwikkelingen rond OV-, weg-, energie- en data-knooppunten (ontwikkelprincipe 3) leidt voor de hele provincie niet tot kansen of risico’s op de indicator waterveiligheid, maar biedt lokaal kansen, omdat clusters makkelijker te beschermen zijn tegen overstromingen, dan verspreide ontwikkelingen.

4.3 Bodem en water

4.3.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
1.2 Bodem en water	1.2.1 Bodemkwaliteit en -vruchtbaarheid				↗
	1.2.2 Bodemdaling				↗
	1.2.3 Kwaliteit en kwantiteit grondwater				↗
	1.2.4 Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater				↗

Twee van de indicatoren hebben in de huidige situatie een goed kwaliteitsniveau, namelijk bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid, en kwaliteit en kwantiteit grondwater. De bodemkwaliteit (gemeten op basis van chemische verontreinigingen) is bijna overal in Noord-Holland op orde, in die zin dat er geen acuut gezondheids- of ecologisch aandachtspunt meer is, omdat de vervuiling is gesaneerd[6] of is beheerst. Een paar lokale saneringslocaties zullen er altijd wel blijven, bijvoorbeeld omdat nieuwe functies een andere kwaliteit vragen, of doordat op een nieuwe bestaande vervuiling gestuit wordt. In de autonome ontwikkeling worden door de intensivering van het ruimtegebruik boven de grond steeds meer nieuwe functies in de ondergrond toegevoegd. Bijvoorbeeld tunnels en ondergronds bouwen, maar ook het toepassen van systemen om bodemenergie op te wekken en aan opslag van CO_2.
Ook de kwaliteit van het grondwater in Noord-Holland is in het algemeen goed en de grondwatervoorraad wordt op peil gehouden. De waterbalans in de grondwaterlichamen in Noord-Holland is voldoende om onttrekkingen te kunnen compenseren.
Vanwege langere en drogere zomers en hogere temperaturen verslechtert de kwantiteit en kwaliteit van grondwater naar een wisselend niveau in de autonome ontwikkeling. Voor een deel vormt het beleid van de provincie kansen voor verbetering van de situatie na de omgevingsvisie ten opzichte van de autonome ontwikkeling, zoals het tegengaan van nutriënten in het grondwater en een verhoging van het waterpeil in het veenweidegebied. De invloed van de provincie is echter te beperkt om het kwaliteitsniveau in zijn geheel te verbeteren naar goed.

Op dit moment hebben de landelijke gebieden en met name de veenweidegebieden al te maken met bodemdaling door oxidatie en inklinking. Het kwaliteitsniveau in de huidige situatie is daarom wisselend. In de autonome ontwikkeling verslechtert het kwaliteitsniveau. Door een toenemende temperatuur daalt de bodem nog sneller. Door watertekort zal de veenafbraak toenemen, met als gevolg meer uitstoot van broeikasgassen, verdere bodemdaling en grotere overstromingsrisico's. Directe gevolgen hiervan zijn ingewikkeldere en duurdere watersysteembeheer en hogere kosten voor het onderhoud aan hoogwatervoorzieningen, wegen en ondergrondse infrastructuur. Het beleid van de omgevingsvisie draagt weliswaar bij aan het tegengaan van de bodemdaling, maar zal niet genoeg effect hebben om het kwaliteitsniveau te verbeteren naar wisselend of zelfs goed.

[6] Conform het convenant dat in 2020 moet zijn uitgevoerd. In deze beschrijving van de huidige situatie is voorgesorteerd op de situatie in 2020.

De (maatschappelijke) opgave is hier namelijk erg groot. Om naar een overwegend goed kwaliteitsniveau te komen vergt dit een forse inzet van de provincie samen met andere partijen als waterschappen, agrariërs en grondeigenaren, elk vanuit hun eigen rol.

Het kwaliteitsniveau van de kwantiteit en kwaliteit van het oppervlaktewater is in de huidige situatie wisselend. De huidige waterkwaliteit is in het algemeen voldoende voor veel gebruiksfuncties, zoals de drinkwaterproductie (weliswaar met aanvullende zuiveringsstappen), het gebruik in de landbouw (drinkwater voor vee en beregening), zwemmen en andere vormen van waterrecreatie. Het voldoet echter niet overal aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Een hoge fosfaatconcentratie (en in mindere mate ook de stikstof concentratie) in het water in Noord-Holland vormt wel een probleem. Ook is er sprake van ammoniakproblematiek in het zuidwesten van Noord-Holland. In de autonome ontwikkeling is het kwaliteitsniveau wisselend. Langere droge zomers leiden tot afname van het debiet in de wateren. Hierdoor worden concentraties van ongewenste stoffen hoger en zijn extra maatregelen nodig om het water geschikt te maken voor onder andere drinkwatervoorziening. Het terugdringen van medicijnresten, microplastics en nano-deeltjes zijn belangrijke nieuwe uitdagingen. Ook is de verwachting dat verontreiniging met blauwalg in zwemwater toeneemt als gevolg van warme zomers. Het beleid van de provincie kan voor een geringe en lokale verbetering van de kwantiteit en kwaliteit van het oppervlaktewater zorgen ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Dit is echter niet genoeg om te spreken van een goed kwaliteitsniveau in de hele provincie.

Doorkijk 2050 bodemdaling

Voor 2050 is er geen zicht of het kwaliteitsniveau dan wisselend of zelfs goed te noemen is. In welke mate de bodemdaling afgeremd wordt en of het gestopt en hersteld wordt, is afhankelijk van de uitwerking in de praktijk en keuzes die daarbij gemaakt worden. De provincie heeft instrumenten beschikbaar (samenwerkingsconvenant, uitvoeringsprogramma, stimuleringsregeling), maar is sterk afhankelijk van andere partijen (waterschappen, gemeenten, agrarische bedrijven). Daarbij is het een ingreep met forse financiële impact, omdat in veenweidegebieden waar het grondwaterpeil verhoogd geen landbouw meer bedreven kan worden op de manier zoals dat nu gedaan wordt.

4.3.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Bodemkwaliteit en -vruchtbaarheid	Bodemdaling	Kwaliteit en kwantiteit grondwater	Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater
		Bodem en water			
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	0	0	0
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	N.v.t.	+	+
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	0	+	+
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	0	+	+
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	N.v.t.	+	0
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	+	+	+
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	+	+	0

Bij zes ontwikkelprincipes zijn kansen te zien voor het thema bodem en water. Deze ontwikkelprincipes bieden allemaal kansen voor de verbetering van de kwaliteit en kwantiteit van grondwater. Ontwikkelprincipe 1 (ontwikkelingen en beheer passen bij het draagvermogen en karakteristiek van het landschap) scoort op alle indicatoren neutraal. Voor de indicator bodemdaling komt dit doordat enerzijds in het zuiden meer bodemdaling plaatsvindt, terwijl anderzijds bodemdaling in de droogmakeringen geen groot issue is. Er zijn geen andere ontwikkelprincipes die een wisselend beeld opleveren. Ontwikkelprincipe 7 biedt kansen voor de water gerelateerde indicatoren, vanwege het robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden en het streven naar betere waterkwaliteit in relatie tot voedingsstoffen en temperatuurstijging van het water. Door het faciliteren van de agri-foodsector bij duurzame en economische ontwikkelingen (18) wordt een vermindering in bestrijdingsmiddelen verwacht, wat een kans biedt voor bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid en de kwaliteit en kwantiteit van grondwater. Ontwikkelprincipe 19 biedt kansen voor het verbeteren van bodemdaling, en de kwaliteit van grondwater en oppervlaktewater. Enerzijds doordat er wordt gestreefd naar een verbetering van waterkwaliteit als gevolg van verminderde emissies en gewasbestrijding en anderzijds het inzetten op overgangen tussen land- en waternatuur.

4.4 Gezondheid

4.4.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
1.3 Gezondheid	1.3.1 Luchtkwaliteit				●
	1.3.2 Geluid				●
	1.3.3 Geur				●
	1.3.4 Lichthinder				●
	1.3.5 Externe veiligheid				●

Alle indicatoren van het thema gezondheid hebben een wisselend kwaliteitsniveau in de huidige situatie.
De luchtkwaliteit in de provincie Noord-Holland voldoet nu grotendeels aan de normen. Desondanks veroorzaakt luchtverontreiniging nog steeds aanzienlijke gezondheidsschade. Er is een verschil zichtbaar in de luchtkwaliteit tussen het noordelijk en het zuidelijk deel van de provincie. Cumulatieve geluidbelasting is in de provincie het hoogst in het gebied rondom Amsterdam en Schiphol. In de regio in het midden van Noord-Holland neemt dit verder af, waarbij het noorden van Noord-Holland de minste geluidbelasting heeft, met uitzondering van de Afsluitdijk en de A7. Met name industrie en landbouw dragen in de huidige situatie bij aan geurhinder, binnen grenswaarden die vaak in vergunningen zijn vastgelegd. In en rond Westpoort is er sprake van een (cumulatie van) geurhinder vanuit de industrie. Er is in de provincie geen sprake van grootschalige (cumulatie van) geurhinder vanuit de (intensieve) veehouderij, maar rondom individuele bedrijven is hinder niet uitgesloten. Voor de indicator lichthinder laat de duisterniskaart zien dat het noordelijke deel van Noord-Holland duidelijk veel donkerder is dan het zuidelijk deel van de provincie. De donkerste gebieden in Noord-Holland, Texel en de Wieringermeerpolder, behoren tot de donkerste van Nederland. In de provincie zijn in de huidige situatie met name inrichtingen met gevaarlijke stoffen aanwezig in de havengebieden, zoals IJmond en de haven van Amsterdam. De risicocontouren gaan af en toe over woonkernen heen, zoals bij Schiphol het geval is.
Het kwaliteitsniveau van de autonome ontwikkeling verandert niet en blijft wisselend voor alle indicatoren. Technologische ontwikkelingen richting schonere technieken en duurzame energiebronnen verbeteren mogelijk de luchtkwaliteit op termijn, maar wanneer fossiele brandstoffen (voorlopig) voor een groot deel door biomassa worden vervangen, blijft er sprake van uitstoot door verbranding met negatieve gevolgen voor de luchtkwaliteit. Met name door weg- en vliegverkeer kan toenemende gezondheidsschade ontstaan door geluidhinder. De omvang van geluidscontouren bij toekomstige ontwikkelingen van Schiphol vormt een grote onzekerheid bij verstedelijkingsmogelijkheden. Voor geurhinder zal vanwege de voortschrijdende schaalvergroting van landbouw het aantal geurbronnen substantieel afnemen. Ook door de inzet van technologische maatregelen kan de toename van geurhinder beperkt blijven. Per saldo neemt de

geurhinder vanuit de veehouderij naar verwachting af, maar op wat voor termijn en op wat voor manier de ontwikkelingen daadwerkelijk plaats gaan vinden is lastig te voorspellen.
De mate van duisternis en lichthinder verandert niet snel en de verwachting is dat dit niet toeneemt of afneemt in de autonome ontwikkeling. Voor externe veiligheid geldt dat de risicocontour van Schiphol niet vergroot kan worden doordat dan nieuwe woningen binnen de contour vallen. Ongewijzigd beleid zal naar verwachting geen problemen of knelpunten opleveren, aangezien de provincie moet voldoen aan landelijke normen.
De omgevingsvisie bevat geen beleid dat specifiek gericht is op het verbeteren van de gezondheid, specifiek voor luchtkwaliteit, geluid, geur, externe veiligheid en lichthinder. In de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie is de effectbeoordeling voor de indicatoren dan ook onveranderd ten opzichte van de huidige- en autonome ontwikkeling.

4.4.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Luchtkwaliteit	Geluid	Geur	Lichthinder	Externe veiligheid
		Gezondheid				
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	+	0	0	0
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	+	N.v.t.	0	0
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	-	N.v.t.	0	0
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	0	N.v.t.	0	0
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	0	N.v.t.	0	0
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	0	N.v.t.	N.v.t.	0
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	0	0	N.v.t.	0
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	0	0	0	N.v.t.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.

De omgevingsvisie bevat geen beleid dat specifiek gericht is op gezondheid. Wel zijn er enkele ontwikkelprincipes die indirect kansen bieden op verbetering van enkele indicatoren. Voor geluid en luchtkwaliteit biedt ontwikkelprincipe 3 een kans (clustering van ruimtelijk-economische ontwikkelingen bij knooppunten). Door een verminderd gebruik van de auto als gevolg van kortere afstanden en bundeling van ontwikkelingen is er kans op minder geluidsoverlast. Doordat kortere afstanden makkelijker te voet, te fiets of met het openbaar vervoer afgelegd kunnen worden kan de auto minder gebruikt worden, wat een positief effect heeft op de luchtkwaliteit.
Een ander ontwikkelprincipe die een kans biedt voor de verbetering van luchtkwaliteit en in mindere mate ook voor geur, is het faciliteren van de agri-foodsector bij duurzame en economische ontwikkeling (18). Hierdoor wordt meer rekening gehouden met effecten op de omgeving, natuur en milieu en een vermindering van uitstoot en geur.
Veel van de ontwikkelprincipes hebben per saldo een neutraal effect op de indicatoren, doordat ze zowel een geringe kans als risico bieden in verschillende delen van de provincie. Dit is bijvoorbeeld het geval voor ontwikkelprincipe 17 (ruimtereservering voor opslag en verwerking reststromen). Op de ene locatie heeft dit een licht positief effect tot gevolg, maar op een andere locatie een licht negatief effect. Lokaal geringe effecten zijn ook te zien bij ontwikkelprincipes 12, 13 en 16. Ontwikkelprincipe 21 geeft eveneens een wisselend beeld. Om bodemdaling van veengronden te remmen is vernatting nodig. Dit heeft consequenties op de landbouw, het landschap en de natuur. Een verminderd gebruik van de gronden voor landbouw, of het toepassen van andere technieken kan hiervan het gevolg zijn. In het zuiden ontstaan daardoor mogelijk kansen voor luchtkwaliteit, geluid en geurhinder. Echter is het beeld voor de gehele provincie Noord-Holland per saldo neutraal.

Risico's worden enkel gezien bij ontwikkelprincipe 9: investering in verkeersnetwerken. Een betere doorstroming op de weg kan ertoe leiden dat meer mensen geneigd zijn met de auto te reizen, wat ten opzichte van de autonome ontwikkeling meer uitstoot en geluidsoverlast tot gevolg heeft. Ook zorgt een toename van wegen tot meer verkeer over de weg ten koste van andere modaliteiten. Mogelijk wordt de uitstoot en het geluidsoverlast wel wat minder indien de naast het wegenverkeer ook het goederenverkeer over water beter wordt en daardoor het vrachtwagenverkeer vermindert.

4.5 Natuur en biodiversiteit

4.5.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
Natuur en biodiversiteit	1.4.1 Natura 2000-gebieden				●
	1.4.2 Natuurnetwerk Noord-Holland				↗
	1.4.3 Biodiversiteit				↗

Alle indicatoren van natuur en biodiversiteit kennen in de huidige situatie een slecht kwaliteitsniveau. De (landelijke) staat van instandhouding van de soorten en habitattypen van de Natura2000-gebieden is erg variabel en varieert van zeer gunstig tot zeer ongunstig. Ook in het Natuurnetwerk Noord-Holland (NNN) is grote variatie te zien tussen gebieden, zowel qua natuurwaarden als doelen. Daarmee is er ook veel variatie in gevoeligheden voor allerlei vormen van verstoring. Het huidige verlies in biodiversiteit in Noord-Holland wordt voornamelijk veroorzaakt door ongunstige ruimtelijke- en milieucondities. Heidegebieden, open duinen en bossen hebben hieronder het meeste te lijden. De huidige toestand van weidevogels, die zowel binnen als buiten de NNN voorkomen, is ook zorgelijk.
In de autonome ontwikkeling verbetert het kwaliteitsniveau voor de Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Noord-Holland (buiten de Natura 2000-gebieden) naar een wisselend kwaliteitsniveau. Dit is het gevolg van de huidige wet- en regelgeving. Voor de Natura 2000-gebieden is dit bijvoorbeeld het gevolg van de uitvoering van de beheerplannen waardoor instandhoudingsdoelstellingen worden gehaald. Sommige doelen worden door uiteenlopende oorzaken echter pas na afloop van de looptijd van de omgevingsvisie gerealiseerd worden, waardoor de beoordeling van de autonome ontwikkeling weliswaar positiever is dan in de huidige situatie maar nog niet goed. Populaties van verscheidene soorten zullen in de autonome ontwikkeling nog steeds in de gevarenzone verkeren, wat mede veroorzaakt wordt doordat de doelen ten aanzien van de kwaliteit van lucht en water nog niet worden gehaald. Knelpunten die naar verwachting in de autonome ontwikkeling ook nog niet zijn opgelost, zijn de (nog te kleine) schaal van het weidevogelvriendelijke beheer, en het gebruik van bestrijdingsmiddelen waardoor het aantal insecten sterk afneemt en vogels moeilijker voedsel kunnen vinden.
Het effect van het beleid van de omgevingsvisie is neutraal voor Natura 2000-gebieden en positief voor het NNN en biodiversiteit. Voor NNN zorgt dit beleid ervoor dat het kwaliteitsniveau goed wordt na uitvoering van de omgevingsvisie. De autonome trend dat de biodiversiteit verder verslechtert, wordt zelfs omgekeerd en leidt tot een wisselend kwaliteitsniveau. Het beleid voor Natura 2000-gebieden en NNN heeft een positief effect op omliggende natuurgebieden. In het zuidelijk deel van de provincie is echter een enorme druk op de biodiversiteit door verdere verstedelijking, waar het beleid van de provincie niet voldoende aan kan veranderen. Daarnaast is de toenemende aandacht voor stadsnatuur goed, maar dit zorgt eerder voor het op peil houden van de biodiversiteit in de stad en niet tot een verbetering. Per saldo leidt dit tot een wisselend kwaliteitsniveau voor biodiversiteit (buiten NNN).

Doorkijk 2050 Natura 2000-gebieden
Het kwaliteitsniveau van Natura 2000-gebieden is voor de provincie Noord-Holland in 2030 wisselend, gebaseerde op de behaalde instandhoudingsdoelstellingen. In de beheerplannen per Natura 2000-gebied wordt uitgewerkt in welke mate, hoe en wanneer de diverse instandhoudingdoelstellingen gehaald worden. Verschillende instandhoudingsdoelstellingen zijn al behaald in 2030, maar nog niet allemaal. Sommige doelen kunnen door uiteenlopende oorzaken echter pas in de derde planperiode van de beheerplannen (globaal tussen 2030 en 2040) gehaald worden. Als deze doelen inderdaad worden gehaald, dan zal het kwaliteitsniveau van Natura 2000-gebieden in 2050 wellicht gunstig zijn.

4.5.2 Effecten van beleid

Zeven ontwikkelprincipes bieden kansen voor één of enkele indicatoren van het thema natuur en biodiversiteit. Verschillende zijn ook primair gericht op het versterken van de natuur (ontwikkelprincipes 2, 7, 19 en 20). Bij het ontwikkelprincipe ‘ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap’ (1) bepalen de ecologische waarden deels het draagvermogen van het gebied. In de gebieden met een laag draagvermogen liggen de meeste Natura 2000-gebieden en NNN van de provincie. Alleen kleinschalige ontwikkelingen zijn hier toegestaan als ze bijdragen aan de waarden van het gebied. Dat biedt natuurlijk een kans voor die twee indicatoren. De natuur buiten het NNN valt vaak binnen de gebieden met een hoog draagvermogen. Hier zijn grootschalige ontwikkelingen toegestaan die in potentie een risico vormen voor de biodiversiteit.
In het algemeen geldt verder dat de ontwikkelprincipes die voor meer ruimtelijk-economisch ontwikkeling zorgen negatief zijn voor de indicatoren van natuur. Dit is bijvoorbeeld terug te zien bij de risico’s op alle natuurindicatoren door ontwikkelprincipe 9 (investering in alle verkeersnetwerken). Waar een ontwikkelprincipe echter zorgt voor een concentratie van ruimtelijk-economische ontwikkelingen levert dit een wisselend beeld op (ontwikkelprincipes 3, 8 en 12). Het vormt risico’s op de plekken waar ontwikkelingen geconcentreerd worden, maar tegelijkertijd zorgt dit ervoor dat andere plekken niet aangetast worden.
Het ontwikkelprincipe ‘Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie’ kan een risico vormen als kabels of andere energie-infrastructuur aangelegd moet worden in het duingebied binnen een Natura 2000-gebied. Een van de strategische locaties die voor de opslag en verwerking van restromen is gereserveerd (ontwikkelprincipe 17) ligt in of direct aan Natura 2000-gebied Westzaan. Daarbij kan stikstof dat vrijkomt bij het verwerkingsproces neerslaan in Natura 2000-gebied in de omgeving van alle drie de locaties. Daarom zorgt dit ontwikkelprincipe voor een risico op de indicator Natura-2000 gebieden.

Ontwikkelprincipes NH2050		Natura 2000 gebieden	Natuurnetwerk Noord-Holland buiten Natura 2000	Biodiversiteit buiten NNN
		Natuur en biodiversiteit		
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	+	+	-
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	+	+
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	0	0
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	0	+	+
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	-	0	0
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	+	+
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	0	0
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	-	-
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	0	0
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	0	0
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	0	0
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	-	0	0
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	-	0	0
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	0	+
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	0	+
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	+	+	+

4.5.3 Conclusies Passende beoordeling Natura 2000-gebieden

Uit de Passende beoordeling (zie **bijlage 9**) komt naar voren dat de omgevingsvisie zowel kansen op positieve effecten als risico's op negatieve effecten in Natura 2000-gebieden met zich meebrengt. Kansen doen zich voor bij ontwikkelprincipes gericht op het behouden en aanvullen van ecologische verbindingen, verbindingen tussen natuurgebieden verbeteren en functies van daaruit slim positioneren. De risico's worden veroorzaakt door mogelijke toename van neerslag van stikstof ('stikstofdepositie') door bronnen die stikstof of ammoniak uitstoten bij Natura 2000-gebieden en mogelijke (optische) verstoring door functies die conflicteren met de Natura 2000 gebieden, zoals recreatie. Zo kan bijvoorbeeld investering in nieuwe wegen of uitbreiding van wegen leiden tot meer uitstoot van stikstof door verkeer. Het reserveren van ruimte voor opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie kan leiden tot ruimtebeslag en optische verstoring.

4.6 Welzijn en leefbaarheid

4.6.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
2.1 Welzijn en leefbaarheid	2.1.1 Sociale samenhang				●
	2.1.2 Mogelijkheden tot bewegen en recreatie				↗

De kwaliteitsniveaus van 'sociale samenhang' en 'mogelijkheden tot bewegen en recreatie' zijn in de huidige situatie wisselend. De bereikbaarheid van de sociale voorzieningen is in de steden van Noord-Holland beter dan in kleine kernen en het landelijk gebied van met name Noord-Holland Noord. Ook is een dalende bevolkingsgroei zichtbaar, voornamelijk in het landelijk gebied. De kuststrook is een belangrijk recreatiegebied. Door heel Noord-Holland is een fietsknooppuntnetwerk en een wandelnetwerk waar veel gebruik van wordt gemaakt. Ook wordt in de huidige situatie veel gerecreëerd op het water, met name op het Markermeer en het IJsselmeer. Wat betreft beweging voldoet 67% van de mensen in de GGD-regio Hollands Noorden aan de beweegnorm.
De dalende bevolkingsgroei kan in de autonome ontwikkeling omslaan naar stagnatie of krimp. Hierdoor zal het in het landelijk gebied lastiger blijven om voorzieningen open te houden en moeten mogelijk voorzieningen sluiten. In steden neemt de druk op de sociale voorzieningen juist toe door de verwachte bevolkingsgroei. Het kwaliteitsniveau blijft daarom wisselend voor sociale samenhang. Dit is ook het geval voor 'mogelijkheden tot bewegen en recreatie'. De recreatiedruk neemt toe als gevolg van demografische groei, vergrijzing en toenemende vrije tijd. Dit geldt met name voor metropoolregio Amsterdam. De sportdeelname zal stijgen, en sporten vindt in toenemende mate buiten plaats in de openbare ruimte. Ook stijgt de vraag naar recreatief bewegen in het buitengebied. De openbare ruimte moet hier geschikt voor worden gemaakt.
In de omgevingsvisie is geen specifiek beleid opgenomen voor sociale samenhang, waardoor het kwaliteitsniveau niet verandert in de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie. Voor de

mogelijkheden tot bewegen en recreatie is het beleid van de omgevingsvisie van positieve invloed op het kwaliteitsniveau. Het versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem kan zorgen voor de uitbreiding van recreatiemogelijkheden in het uitloopgebied van de metropoolregio. Ook kan het realiseren van een robuust ecosysteem de verbindingen tussen natuurgebieden verbeteren en kan zonering in natuurgebieden de recreatiedruk beter verdelen. Dit zal zorgen voor een spreiding van recreatiegebieden, waardoor ook de bereikbaarheid van de voorzieningen toeneemt. Het kwaliteitsniveau van de mogelijkheden tot bewegen en recreatie wijzigt echter niet in goed, omdat de invloed van de provincie beperkt is. De ontwikkeling van recreatiemogelijkheden, natuurgebieden en beweegbaarheid is namelijk sterk mede-afhankelijk van gemeentes, terreinbeheerders van natuur- en recreatiegebieden, recreatieschappen en ondernemers.

4.6.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Welzijn en leefbaarheid	
		Sociale samenhang	Mogelijkheden tot bewegen en recreatie
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	N.v.t.	0
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	N.v.t.	0
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	0
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	N.v.t.	0
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	N.v.t.	+
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	0
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	N.v.t.	+

Voor sociale samenhang heeft de concentratie van wonen en werken in binnenstedelijk gebied (ontwikkelprincipe 8) niet of nauwelijks effect op provinciale schaal. Het brengt mogelijk wel risico's met zich mee in het binnenstedelijk gebied als de druk op de sociale voorzieningen dusdanig groot wordt dat de kwaliteit van de voorzieningen achteruit gaat en/of dat er een tekort is aan voorzieningen, zoals openbare zwembaden.

In 4.6.1 zijn de kansen die ontwikkelprincipes 10 en 20 bieden voor de mogelijkheden tot bewegen en recreatie al beschreven. Enkele andere ontwikkelprincipes geven een wisselend beeld (0). Het eerste ontwikkelprincipe biedt afhankelijk van de exacte invulling kansen in de gebieden met een laag draagvermogen, maar risico's in de gebieden met een hoog draagvermogen als er te weinig ruimte over blijft voor recreatie- en bewegingsmogelijkheden doordat voorrang wordt gegeven aan ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Het ontwikkelprincipe dat gericht is op een investering in alle verkeersnetwerken (9) geeft ook een wisselend beeld. De investering in fietsnetwerken is natuurlijk positief voor de mogelijkheden om te bewegen, maar de investering in het wegnetwerk kan weliswaar de bereikbaarheid van recreatieplekken vergroten, maar kan ook het risico met zich meebrengen dat recreatieplekken moeten wijken voor meer asfalt.

4.7 Economische transitie

4.7.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
3.1 Economische transitie	3.1.1 Circulaire economie				●
	3.1.2 Duurzame landbouw				↗

De kwaliteitsniveaus voor beide indicatoren zijn wisselend in de huidige situatie. De klimaatverandering en de daaruit voortkomende noodzaak tot CO^2-reductie en transitie naar duurzame energievormen, verandert de sectorale opbouw van de Noord-Hollandse economie. Deze ontwikkeling heeft samen met mondiale ontwikkelingen als een sterk stijgende wereldbevolking, een groeiende welvaart en toenemende verstedelijking, ook de transitie van een lineaire naar een circulaire economie gestimuleerd.
Iets meer dan 4% van het landbouwareaal was in 2017 in gebruik voor biologische landbouw. Ten opzichte van eerdere jaren is dit al een stijging. Glastuinbouw is daarnaast een belangrijke afnemer van CO^2 en schakelt over van gas naar duurzame energiebronnen. Rest CO^2 wordt gebruikt voor energie- en warmtevoorziening om te schakelen naar niet-fossiele brandstoffen. Beide indicatoren zijn als negatief beoordeeld in de autonome ontwikkeling. De ruimtelijke gevolgen van de transitie naar een circulaire economie zijn moeilijk voorspelbaar; deze leidt mogelijk tot verdere grootschalige ruimtebehoefte vanwege de behoefte aan biomassa en voor verwerking van restafval. Die behoefte aan ruimte, ook voor vormen van duurzame energie, is lastig in te vullen met de ruimteclaims die er al liggen vanuit landbouw, cultuur, wonen, natuur en economie. Voor het Noordzeekanaalgebied zijn de gevolgen in elk geval groot, aangezien een belangrijk deel van de ruimte wordt ingenomen door op- en overslag van fossiele brandstoffen. In de autonome ontwikkeling blijft landbouw de grootste grondgebruiker in Noord-Holland, al is er een lichte afname te zien vanwege uitbreiding van de gebouwde omgeving en meer ruimte voor de natuur. Relatief energie-intensieve clusters in de regio staan voor grote opgaven. Ook de traditionele landbouw in delen van de veengebieden krijgt het steeds moeilijker als gevolg van afname van voldoende en kwalitatief geschikt zoet water. Het beleid van de provincie Noord-Holland draagt niet bij aan een verbetering of verslechtering van het kwaliteitsniveau voor circulaire economie ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Het effect van beleid van de provincie Noord-Holland voor duurzame landbouw is positief, met name vanwege de clustering van glastuinbouw. Toch heeft dit niet voldoende effect om het kwaliteitsniveau van duurzame landbouw in de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie te veranderen. Wel zet de algemene trend naar duurzamer voedsel en integrale voedselsystemen en –ketens door.

Doorkijk 2050
Om het kwaliteitsniveau van de indicatoren van de economische in 2050 beide wisselend of zelfs goed te krijgen zal er op regionaal, nationaal en wereldschaal nog veel nodig zijn. Omschakelen naar een duurzamere glastuinbouw hangt sterk samen met de energietransitie. Hiervoor moet de energietransitie in Noord-Holland door alle betrokken partijen veel stappen verder worden

gebracht (provincie, gemeentes, netbeheerders, ondernemers uit de agro-foodsector). Hoewel de bijdrage van technologische oplossingen op energiegebied hoopgevend is, blijft het uitermate onzeker of de verduurzaming van de glastuinbouw in Noord-Holland in 2050 wel is voltooid. De trend naar een duurzamere landbouw is ook lastig te voorspellen. Hier spelen ook de wensen van consumenten, de noodzaak en wil voor agrariërs om over te schakelen op duurzame landbouw, evenals eisen vanuit Europees, nationaal of provinciaal beleid een rol. Of de gehele landbouwsector in 2050 duurzaam te noemen is, blijft uitermate onzeker.

4.7.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Economische transitie	
		Circulaire economie	Duurzame landbouw
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	+
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	N.v.t.	0
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	N.v.t.	+
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	+	N.v.t.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	+	N.v.t.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	+

Twee ontwikkelprincipes bieden kansen voor het verbeteren van de circulaire economie na uitvoering van de omgevingsvisie. Dit zijn ontwikkelprincipe 16 (ruimtereservering voor het aan land brengen van windenergie) en 17 (ruimtereservering voor opslag en verwerking van reststromen). Voor beide ontwikkelingen is ruimte nodig en met het reserveren hiervan vergroot dit de mogelijkheden om circulaire economie verder te ontwikkelen in Noord-Holland.
Het faciliteren van de agri-food sector bij duurzame en economische ontwikkelingen (18) biedt mogelijke een kans voor circulaire economie vanwege het bundelen van duurzame ontwikkelingen. Dit effect zal echter gering zijn. Ook is lastig te zeggen of duurzame ontwikkelingen per saldo ook circulair zullen zijn. Voor de indicator duurzame landbouw vormt dit ontwikkelprincipe wel een duidelijke kans, vanwege de bundeling van glastuinbouw die bijdraagt aan verduurzaming van de landbouw. Om diezelfde reden biedt ook ontwikkelprincipe 15 een kans voor indicator duurzame landbouw, aangezien de provincie streeft naar bundeling van vraag

en aanbod van hernieuwbare energie voor een efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.

4.8 Energietransitie

4.8.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
3.2 Energietransitie	3.2.1 Aandeel duurzame energie				↗
	3.2.2 Energiegebruik				●
	3.2.3 Energie-infrastructuur (ruimtegebruik)				↗
	3.2.4 Uitstoot broeikasgassen				↗

Van energietransitie is het kwaliteitsniveau van alle indicatoren in de huidige situatie wisselend, behalve van energie-infrastructuur (ruimtegebruik) die slecht is. Hernieuwbare energiebronnen leveren op dit moment minder dan 4% van de Noord-Hollandse behoefte. Deze 4% bestaat, in volgorde van hun bijdrage, uit biomassa en –brandstoffen en windenergie. Er worden steeds meer duurzame energiebronnen gebruikt. De energiebehoefte van Noord-Holland in 2012 is 270 petajoule. Dat is te vergelijken met 270 keer de energiebehoefte van een stad als Almere. Een verkenning naar besparing en opwekking (niet naar transport en opslag) toont aan dat een volledig duurzame energievoorziening in Noord-Holland binnen de huidige stand van techniek niet mogelijk is. In het traditionele energiesysteem zijn productie, levering en afname van energie zéér nauw met elkaar verweven. Er zijn patronen ontwikkeld om deze energiestromen te structureren en vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Om de doelen voor duurzame energieproductie te halen, is een fundamentele verandering nodig van dit systeem. Nu al is de netcapaciteit niet altijd toereikend en kan er duurzaam opgewekte energie verloren gaan, omdat er geen ‘ruimte’ op het net is. Dit zal ook in de autonome ontwikkeling slecht blijven, aangezien steeds meer duurzame energiebronnen gebruikt gaan worden in 2030 en de netcapaciteit nog steeds niet toereikend zal zijn. Daarbij is de ruimtebehoefte voor de energietransitie erg groot, waardoor dit kan gaan knellen met de benodigde ruimte voor andere ondergrondse en bovengrondse belangen. Daarnaast is niet genoeg ruimte beschikbaar binnen het grondgebied van de provincie om in de eigen energiebehoefte te voldoen. Het kwaliteitsniveau voor energie-infrastructuur blijft daarom slecht in de autonome ontwikkeling. Ook uitstoot broeikasgassen gaat van wisselend naar een slecht kwaliteitsniveau. In de autonome ontwikkeling ontstaat een toename van CO^2 en methaan uitstoot, met als gevolg toenemende economische schade aan gebouwen en inkomstenderving.
De omgevingsvisie heeft wel een positieve invloed op de energie-infrastructuur, het van het aandeel duurzame energie en het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. De kwaliteitsniveaus blijven echter onveranderd ten opzichte van de autonome ontwikkeling, de invloed van de provincie is beperkt; er blijft sprake van een toename in energiegebruik en de beperkte ruimte voor energie-infrastructuur op grondgebied van de provincie blijft onveranderd.

Doorkijk 2050

Om het kwaliteitsniveau van de energie-indicatoren in 2050 allemaal wisselend of zelfs goed te krijgen zal er op regionaal, nationaal en wereldschaal nog veel nodig zijn. Hiervoor moet de energietransitie in Noord-Holland door alle betrokken partijen veel stappen verder worden gebracht (provincie, gemeentes, netbeheerders, projectontwikkelaars, bouwers, woningcorporaties, bedrijven en industrieën). Hoewel de bijdrage van technologische oplossingen op energiegebied hoopgevend is, blijft het uitermate onzeker of de energietransitie in Noord-Holland in 2050 wel is voltooid.

4.8.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Aandeel duurzame energie	Energiegebruik	Ruimtegebruik energie-infrastructuur	Uitstoot broeikasgassen
		Energietransitie			
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	N.v.t.	N.v.t.	0	+
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	N.v.t.	N.v.t.	+	N.v.t.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	-	N.v.t.	0	N.v.t.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	0	-	0
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	N.v.t.	-	N.v.t.	-
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	N.v.t.	0	0	0
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	0	0	0
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	N.v.t.	0	0	0
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	0	+	N.v.t.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	+	0	+	0
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	+	-	0	-
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	0	+	+
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+

Meerdere ontwikkelprincipes bieden kansen voor de indicatoren van energietransitie. Bijvoorbeeld de reservering van ruimte voor het aan land brengen van windenergie op zee (16) en de facilitering van de agri-foodsector bij de duurzame en economische ontwikkeling (18). Het eerste ontwikkelprincipe maakt mogelijk dat het aandeel duurzame energie in Noord-Holland hoger kan zijn dan op het provinciaal grondgebied te realiseren is. De windmolenparken op zee liggen namelijk buiten de provinciegrenzen. Daarbij biedt het kansen als slechts twee locaties nodig zijn om de windenergie aan land te halen. Dit zorgt voor een relatief kleiner oppervlak energie-infrastructuur dan wanneer meerdere locaties nodig zijn. Een duurzamere agri-foodsector biedt niet alleen kansen voor een groter aandeel duurzame energie, maar de clustering van deze sector zorgt ook voor een minder lang en zwaar energie-infrastructuur. Dit lukt als restwarmte van een bedrijf door het naastgelegen bedrijf als energievoorziening wordt gebruikt, waar ook ontwikkelprincipe 15 op gericht is.
Wat opvalt is dat de reservering van strategische locaties voor de opslag en het verwerken van reststromen (ontwikkelprincipe 17) een kans biedt voor het aandeel duurzame energie, maar risico's vormt voor het energiegebruik en de uitstoot van broeikasgassen. De drie strategische locaties zijn gekozen om vorm te geven aan een circulaire economie, waarin grondstoffen in een gesloten kringloop blijven. Van een compleet circulaire economie is sprake als geen nieuwe grondstoffen meer nodig zijn in die kringloop. Op de locaties zullen reststromen verwerkt worden. In 2030 zal een volledig circulaire economie nog niet de werkelijkheid zijn. Dit betekent dat bijvoorbeeld sloopafval nog met behulp van energie omgevormd moet worden om weer als grondstof te dienen. De warmte die hierbij vrijkomt kan weliswaar gebruikt worden voor de verwarming van gebouwen of woningen, maar zorgt tegelijkertijd voor meer energiegebruik en uitstoot van broeikasgassen. Ook de investering in alle verkeersnetwerken (ontwikkelprincipe 9) zal leiden tot meer energiegebruik en uitstoot van broeikasgassen. De investering in wegen leidt tot meer autogebruik en in 2030 zal het gehele wagenpark van Noord-Holland nog niet emissieloos zijn.
Ontwikkelprincipe 6 (Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren -Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer- wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen) vormt mogelijk een risico voor het aandeel duurzame energie als windmolens in het water botsen met de karakteristiek van de kustlijn. Verder levert de binnenstedelijke concentratie van wonen en werken (ontwikkelprincipe 8) risico's op voor de energie-infrastructuur. Een verdere verdichting van de binnensteden van Noord-Holland levert een nog grotere strijd om boven- en ondergrondse ruimte op die ook nodig is voor de aanpassingen in de energie-infrastructuur om de energietransitie te maken.

4.9 Mobiliteit

4.9.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
3.3 Mobiliteit	3.3.1 Internationale bereikbaarheid (mainports Schiphol, Noordzeekanaalgebied, Greenports)				●
	3.3.2 Bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets				↗
	3.3.3 Verkeersveiligheid				●

Het kwaliteitsniveau van de internationale bereikbaarheid is goed in de huidige situatie. Noord-Holland heeft een aantal belangrijke mainports die van groot economische belang zijn. De bereikbaarheid van weg, spoor, water en fiets laat een verschillend beeld zien. Rondom Amsterdam (A10, en vanuit A4 en A1) is de verkeersdrukte groot. Ook in Haarlemmermeer en rond Alkmaar ontstaan problemen op het provinciale wegennet. Op het spoor zijn de grootste problemen te zien op de corridors naar Amsterdam. Het kwaliteitsniveau is in de huidige situatie daarom wisselend. Dit is ook het geval voor verkeersveiligheid. Het totaal aantal verkeersdoden was in de provincie Noord-Holland 86 in 2016. Sinds tijden is er ook landelijk een toename in het aantal verkeersslachtoffers zichtbaar.
In de autonome ontwikkeling verslechtert het kwaliteitsniveau voor internationale bereikbaarheid naar een wisselend niveau. Er ontstaat onder andere een toename van goederenstromen naar belangrijkste HUBS (Schiphol, IJmond, Greenports), op Schiphol is sprake van groei van internationale vervoersbehoefte (passagiers en goederen) en toename van daaraan gekoppelde landzijdige passagiers- en goederenstromen. Uitbreiding van Schiphol is met de huidige milieugebruiksruimte niet mogelijk zonder hinderbeperking of door innovaties waarmee het vliegverkeer stiller en zuiniger wordt. Dit kan economische schade en afnemende waardering van woon- en vestigingsklimaat tot gevolg hebben door reistijdverlies op bestaande netwerken omdat het aanbod niet aansluit op toenemende vraag.
De bereikbaarheid weg, spoor, water zal slecht worden in de autonome ontwikkeling. Rondom Amsterdam ontstaan knelpunten met name op het snelwegennet en het spoor. Op de wegen zijn de problemen het grootst richting Amsterdam in de ochtendspits. Op het spoor gaat het om alle spoorlijnen richting Amsterdam met uitzondering van de Hoornlijn. Ook doen zich bij diverse stations knelpunten voor in de transfercapaciteit (o.a. fietsenstallingen, drukte op de perrons). Knelpunten in het stedelijk en regionaal openbaar vervoer doen zich eveneens voor in Amsterdam en op Schiphol. De economische schade die hierdoor ontstaat kan aanzienlijk zijn. In deze toekomstprognoses is maar beperkt rekening gehouden met nieuwe technologische ontwikkelingen en mobiliteitsconcepten (autonoom rijden, Cooperative, connected and automated mobility, Mobility as a Service, et cetera). Daarnaast zal de ontwikkeling van de mobiliteit sterk afhangen van toekomstige patronen van wonen, werken en recreëren.
De omgevingsvisie heeft een neutraal effect op de internationale bereikbaarheid en een positief effect op bereikbaarheid weg, spoor, water. Dat is echter niet voldoende om het kwaliteitsniveau

te verbeteren. Het kwaliteitsniveau van verkeersveiligheid blijft onveranderd, er is geen specifiek beleid in de omgevingsvisie gericht op verkeersveiligheid.

4.9.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Mobiliteit		
		Internationale bereikbaarheid	Bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets	Verkeersveiligheid
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	+	0
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	N.v.t.	0	N.v.t.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	+	0
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	+	0
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	N.v.t.	0	-
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	+	+
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	+	0
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	N.v.t.	0	0

Er zijn geen ontwikkelprincipes die een kans of risico opleveren voor de internationale bereikbaarheid van de mainports. Enkele ontwikkelprincipes hebben hooguit niet of nauwelijks effect op deze indicator. De milieugebruiksruimte van mainports wordt niet verder aangetast. Soms is er een gering effect te zien, tussen bijvoorbeeld een toename van woningbouw en de mainports, maar dat effect is niet sterker dan ten opzichte van de autonome ontwikkeling.
De omgevingsvisie heeft een positief effect op de bereikbaarheid weg, spoor, water en fiets. Dit komt door de twee ontwikkelprincipes die specifiek inzetten op mobiliteit. Ten eerste door de investeringen in alle verkeersnetwerken in de metropool (ontwikkelprincipe 9) en ten tweede het ontwikkelprincipe om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren (ontwikkelprincipe 13). Daarnaast bieden de ontwikkelprincipes die inzetten op concentratie en bundeling ook kansen (ontwikkelprincipes 3, 8 en 12). Ontwikkelprincipe 8 en 12 zorgen ervoor dat meer mensen te voet en met de fiets naar het werk komen, doordat mensen dichter bij hun werk wonen. Meer concentratie kan er ook voor zorgen dat het bestaande netwerk rendabeler wordt, door het verhogen van de bezettingsgraad van het openbaar vervoer.

De versterking van het landschap in de metropoolregio (10) zal zorgen voor meer verkeersbewegingen tussen de stad en het uitloopgebied. In het landelijk gebied zijn de wegen in het algemeen onveiliger voor fietsers, omdat deze gebieden veelal niet ingericht zijn fietsverkeer. De concentratie van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen met een centrumfunctie biedt juist een kans voor de verkeersveiligheid. Binnen de grotere kernen is namelijk vaak een betere fietsinfrastructuur dan in de kleinere kernen.

4.10 Verstedelijking

4.10.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
3.4 Verstedelijking	3.4.1 Kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties				↗
	3.4.2 Voorzieningenniveau				●

Voor het thema verstedelijking is het kwaliteitsniveau in de huidige situatie wisselend voor de indicator kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties. De grote druk op de woningmarkt zorgt voor structureel stijgende huizenprijzen, vooral in de zuidelijke helft van de provincie. Deze druk bevordert de doorstroming maar belemmert tegelijkertijd de instroom van huishoudens. De historische kernen, dorpen en buurten doen het beduidend beter op de woningmarkt bij hoger opgeleiden. Starters en lager opgeleiden zijn vooral aangewezen op de naoorlogse uitbreidingswijken. Er zijn verschillende kernen waar het aantal banen hoger is dan in de rest van de provincie. Deze kernen liggen hoofdzakelijk in en rondom de grote steden. De grootste kern is Amsterdam samen met omliggende gebieden. Ook in Haarlem en Beverwijk, Zaandam en Purmerend zijn er veel banen. Het geografische locatiepatroon verschilt sterk per cluster.
In de autonome ontwikkeling zullen wonen, werken en recreëren zich nog meer concentreren in steden en stedelijke agglomeraties. De verstedelijking van Noord-Holland ontwikkelt zich daardoor meer en meer in twee snelheden: een lagere snelheid ten noorden van de lijn Alkmaar-Hoorn (NHN) en een hogere snelheid in het zuiden. De werkgelegenheid concentreert zich steeds sterker in en rondom Amsterdam, terwijl in het noorden krimp kan ontstaan. Het kwaliteitsniveau is in de autonome ontwikkeling daarom beoordeeld als ‘negatief’.
Het effect van het beleid van de provincie op de indicator kwaliteit en kwantiteit van woon- en werklocaties is positief, maar beperkt. Het bouwtempo zal te laag blijven voor de grote vraag die zich met name in het zuiden van Noord-Holland concentreert. De druk op kwaliteit is hoog door de hoge mate aan verstedelijking, ruimteclaims, en diverse belangen. Het kwaliteitsniveau verbetert daarom niet ten opzichte van de autonome ontwikkeling en blijft als negatief aangeduid in de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie.

Het kwaliteitsniveau in de huidige situatie is goed voor het voorzieningenniveau. In het zuidelijke deel van de provincie concentreren de voorzieningen zoals ziekenhuizen, winkelgebieden en

Hogescholen en Universiteiten zich in en om Amsterdam. In het noorden van Noord-Holland zijn de voorzieningen wel aanwezig, maar liggen veel meer verspreid over de gehele regio. De bevolkingsgroei en trek naar steden en stedelijke agglomeraties is oorzaak voor het ontstaan van grotere druk op de publieke ruimte en aanbod van voorzieningen. Met name in Noord-Holland Noord neemt lokaal het draagvlak voor voorzieningen af. Het leven in de stedelijke kernen biedt daarentegen veel en diverse voorzieningen. De werkgelegenheid zal zich steeds sterker concentreren in en rondom Amsterdam, terwijl in het noorden enige krimp kan ontstaan. Hierdoor komen voorzieningen in Noord-Holland Noord zwaarder onder druk te staan dan rond Amsterdam. Voor de autonome ontwikkeling is het voorzieningenniveau daarom als 'wisselend' beoordeeld. Het belang van optimaal ruimtegebruik wordt groter en de vraag naar een snel en goed toegankelijk buitengebied en esthetisch hoogwaardig landschap rondom de stad neemt toe. Beleid van de provincie heeft een neutraal effect op het voorzieningenniveau. Het beleid biedt enige kans op verbetering, maar te weinig om het voorzieningenniveau dusdanig te beïnvloeden om het kwaliteitsniveau te veranderen ten opzichte van de autonome ontwikkeling.

4.10.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Verstedelijking: Kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties	Verstedelijking: Voorzieningenniveau
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	+
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	0	0
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	+	0
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	N.v.t.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	0
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	0
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	N.v.t.

Ontwikkelprincipe 3 (ruimtelijk-economische ontwikkelingen clusteren) biedt kansen voor beide indicatoren van verstedelijking. Het clusteren van de ruimtelijk-economische ontwikkelingen nabij

de genoemde knooppunten draagt bij aan zowel de kwantiteit als kwaliteit van het woon- en werkverkeer, en de clustering verhoogt het voorzieningenniveau in dat gebied. Binnenstedelijk wonen en werken (ontwikkelprincipe 8) biedt daarnaast een kans voor de kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties, omdat dit het mogelijk maakt om dichterbij werk te wonen. Voor de indicator voorzieningenniveau is het ontwikkelprincipe geen kans of risico, maar vormt wel een aandachtspunt aangezien de druk op voorzieningen hoog kan komen te liggen, zowel kwantitatief als kwalitatief. Ook het versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem (10) vormt voor kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties een kans, vanwege kwalitatieve verbetering van het woon- en werkomgeving en zal vooral positief zijn voor de toenemende vraag naar de groenstedelijke woonmilieus.

4.11 Ruimtelijke kwaliteit

4.11.1 Kwaliteitsniveaus

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
3.5 Ruimtelijke kwaliteit	3.5.1 Cultuurhistorische waarden				●
	3.5.2 Landschappelijke waarden				↗
	3.5.3 Aardkundige waarden				●
	3.5.4 Archeologie				●

In de huidige situatie zijn de kwaliteitsniveaus van alle indicatoren van ruimtelijke kwaliteit wisselend te noemen, behalve archeologie. De staat van cultuurhistorische lijnen en objecten is divers. Verschillende zijn in goede staat, maar anderen in slechtere fysieke staat of staan leeg. De landschappelijke waarden openheid en weidsheid vormen belangrijke kenmerken van het Noord-Hollandse landschap. Dit is het gevolg van zorgvuldige ruimtelijke inpassing van dorpen en steden, wat inmiddels zelfs uitgegroeid is tot miljoenen-metropool. Ondanks vele aantastingen en versnipperingen zijn er in de provincie nog tal van redelijk gave, kenmerkende aardkundige waarden. Archeologische gezien heeft de provincie een rijk bodemarchief met gunstige bewaarcondities. In de autonome ontwikkeling kennen de cultuurhistorische-, en aardkundige waarden en archeologie een wisselend kwaliteitsniveau. De landschappelijke waarden zullen verder verslechteren. Het veranderend ruimtegebruik als gevolg van demografische ontwikkelingen, verstedelijking en divergentie in regionale groeipaden, leidt tot verlies aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden en leegstand van waardevol erfgoed. Echter, juist de aanwezigheid van cultuur en erfgoed heeft een positief effect op de herkenbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving en wordt als ‘zachte vestigingsplaatsfactor’ van groter belang. Voor archeologische en aardkundige waarden is deze bijdrage echter minder, aangezien een groot deel niet zichtbaar of minder goed herkenbaar is.
Alleen voor de landschappelijke waarden heeft de omgevingsvisie een relatief positief effect. Het beleid van de provincie zorgt echter niet voor een verandering van het kwaliteitsniveau naar wisselend of goed, doordat autonoom al sprake is van verdere verstedelijking en ruimtelijk-

economische ontwikkeling van Noord-Holland die de landschappelijke waarden verder onder druk zet. Met name de openheid die karakteristiek is voor de provincie zal op sommige plekken toch verdwijnen, met name in de gebieden met een hoog draagvermogen. Voor aardkundige en archeologische waarden is het effect op provinciaal niveau vaak gering en is alleen sprake van mogelijk een lokaal effect bij bodemingrepen.

4.11.2 Effecten van beleid

Ontwikkelprincipes NH2050		Cultuurhistorische waarden	Landschappelijke waarden	Aardkundige waarden	Archeologie
		Ruimtelijke kwaliteit			
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	+	+	0	0
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	0	N.v.t.	N.v.t.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	0	0	0
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	+	+	+	0
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	+	+	0	0
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	0	0	0
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	+	0	-
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	-	0	0
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	0	0	0
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	0	0	0
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	0	0	0
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	0	0	0
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	0	0	0
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	0	0	0
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	-	-	0	0

Voor cultuurhistorische- en landschappelijke waarden is het beeld vrij overeenkomstig. Het beleid van de omgevingsvisie biedt enkele kansen tot verbetering, door onder meer het ontwikkelprincipe waarin ontwikkelingen en beheer passend zijn bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap (ontwikkelprincipe 1). Ontwikkelprincipe 1 maakt een onderscheid in gebieden met een

hoog en een laag draagvermogen. Gebieden met een hoog draagvermogen zijn gebieden met grotere structuren en relatief geringere aanwezigheid van cultuurhistorie. Hier zijn meer en grotere ontwikkelingen mogelijk. In gebieden met een laag draagvermogen zijn de waarden van bijvoorbeeld cultuurhistorie, openheid of ecologie hoog zijn en/of is de betekenis voor de stad groot. Hier is alleen ruimte voor ontwikkelingen die bijdragen aan de instandhouding of versterking van deze kernkwaliteiten[7].

Ook de ontwikkelprincipes waar nieuwe ontwikkelingen in de kustzone en grotere wateren worden aangesloten op de karakteristieken van de kustlandschappen (ontwikkelprincipes 5 en 6) bieden kansen. De concentratie van wonen en werken in binnenstedelijk gebied draagt er aan bij om het open landschap buiten de steden open te houden. Dit ontwikkelprincipe brengt wel het risico met zich mee dat archeologische waarden in het binnenstedelijk gebied niet meer in situ[8] behouden kunnen blijven door grootschalige ontwikkelingen. De wet- en regelgeving borgt daarentegen wel dat archeologisch onderzoek vooraf moet aantonen of daadwerkelijk waardevolle archeologie aanwezig is. Vervolgens kan door archeologievriendelijk bouwen de resten toch in de bodem bewaard blijven of worden ze opgegraven. Twee ontwikkelprincipes leveren risico's op voor beide indicatoren, namelijk de investering in alle verkeersnetwerken (ontwikkelprincipe 9) en de aanpassing van het landgebruik en waterpeil in de veenweidegebieden (ontwikkelprincipe 21). Als de investering in verkeersnetwerken leidt tot de aanleg van meer wegen, spoor en snelfietspaden, kan dit cultuurhistorische en landschappelijke waarden aantasten als dit leidt tot sloop van historische panden, doorsnijding van cultuurhistorische en/of landschappelijke lijnelementen zoals spoorlijnen en aantasting van historische en/of beeldbepalende (polder)structuren.

Veel ontwikkelprincipes geven een wisselend beeld. Zo hebben de ontwikkelprincipes die zorgen voor meer groen (ontwikkelprincipes 2, 7, 19 en 20) niet of nauwelijks effect op de schaal van de hele provincie, maar leidt dit lokaal mogelijk wel tot effecten. Dit kan het geval zijn als de openheid van het landschap of de (historische) polderstructuur verdwijnt ten bate van een natuurvriendelijke inrichting. Alle ontwikkelingen waar de schop de grond in gaat, geven lokaal mogelijk ook tot een effect op de aardkundige en archeologische waarden. Bestaande wet- en regelgeving zorgt echter voor een juiste omgang met deze waarden.

[7] Zie verder Bijlage 4 voor een verdere toelichting op dit en de andere ontwikkelprincipes.
[8] Op de oorspronkelijke plek in de bodem.

5 In welke mate kan het beleid bijdragen aan het behalen van ambities?

5.1 Bijdrage van ontwikkelprincipes aan behalen ambities (‘doelbereik’)

De mate waarin ontwikkelprincipes bijdragen aan het behalen van ambities uit de omgevingsvisie is beoordeeld door een systematische confrontatie van de ontwikkelprincipes met de ambities in de matrix zoals opgenomen in **bijlage 7**. Dat is gedaan op basis van de beoordeling van effecten op de leefomgevingsfactoren die een relatie hebben met een ambitie en die daardoor informatie geven over het behalen van een ambitie (zie beoordelings kader in paragraaf **3.3**). Bijvoorbeeld: voor de beoordeling of ontwikkelprincipes bijdragen aan het behalen van de ambitie ‘Noord-Holland is klimaatbestendig en waterrobuust’, is gekeken naar de effecten op het vlak van Klimaatverandering (indicatoren: wateroverlast, overstromingsrisico, hittestress, verdroging, verzilting). Vervolgens is beoordeeld of de totale effecten van alle ontwikkelprincipes gezamenlijk leiden tot het halen van doelen, dan wel bijdragen aan het behalen van ambities. In eerste instantie is daarbij – in lijn met de effectbeoordeling – gekeken naar 2030, vervolgens is een doorkijk gemaakt naar 2050. De resultaten van de beoordeling van het doelbereik zijn in onderstaande figuur opgenomen.

De figuur laat zien dat er voor de ambitie ‘De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot’ een reële kans is dat het beleid van de omgevingsvisie leidt tot het behalen van de ambitie in 2030. De ambities ‘Kwaliteit van bodem, water, lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond voldoet aan wettelijke normen, is behouden en waar mogelijk verbeterd’ en ‘KRW[9]-normen water en WHO[10]-normen worden zo snel mogelijk gehaald, uiterlijk in 2027 (KRW) en 2050 (WHO)’ worden in 2030 en 2050 waarschijnlijk behaald. De gebeurt al bij autonome ontwikkeling en niet zozeer vanwege het beleid in de omgevingsvisie. Voor bodem en water biedt de omgevingsvisie – aanvullend op de autonome ontwikkeling – kansen op verbeteringen, voor lucht, externe veiligheid en geluid is dat niet of nauwelijks het geval.
Voor de meeste andere ambities levert het beleid van de omgevingsvisie wel een bijdrage aan het halen ervan, maar is dit beleid onvoldoende om de ambities helemaal te halen in 2030 en in 2050.

Onder de figuur wordt per ambitie een toelichting op het doelbereik gegeven.

[9] KRW: Kaderrichtlijn Water.
[10] WHO: World Health Organisation (Wereldgezondheidsorganisatie).

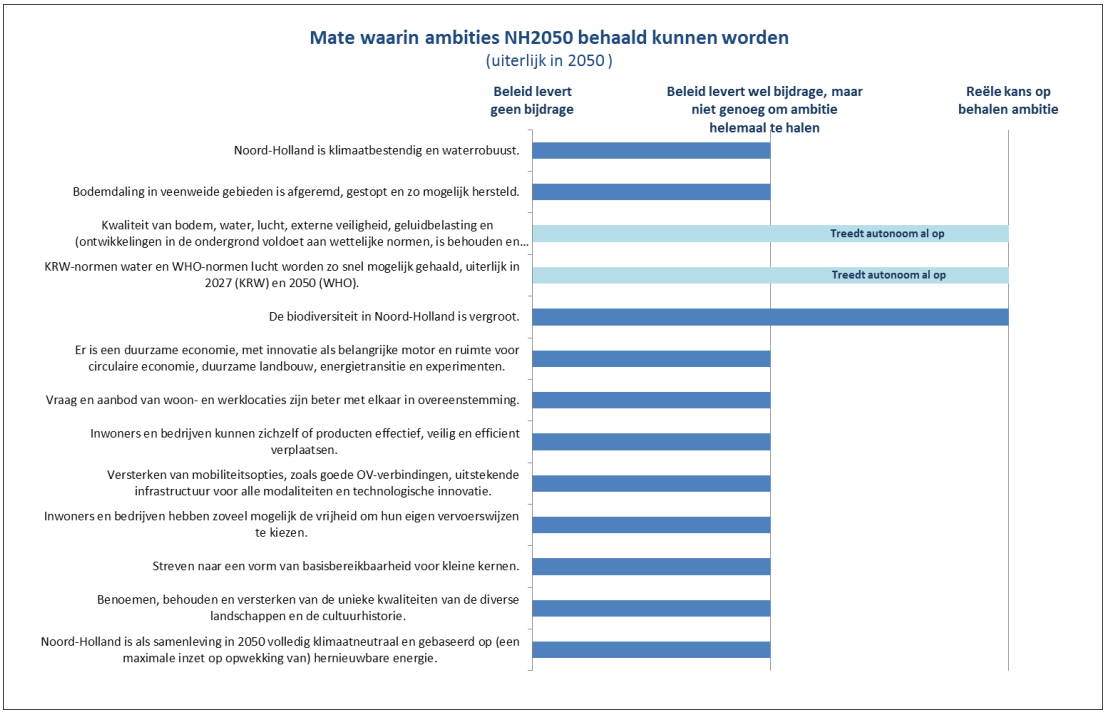

Figuur 5.1. Mate waarin ambities NH2050 behaald worden, uiterlijk in 2050.

Noord-Holland is klimaatbestendig en waterrobuust: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

Zoals de ambitie geformuleerd is kan de provincie deze niet zelfstandig behalen in 2030 of in 2050. Daar is op de opgave te groot voor en de beïnvloedingsruimte van de provincie te klein. Een volledig klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland vergt ook inspanning van het rijk en gemeentes.

In de omgevingsvisie is de ‘basisrandvoorwaarde’ opgenomen dat alle nieuwe ruimtelijke (her)ontwikkelingen een klimaatstresstest doorlopen. Daarmee worden kwetsbaarheden van een gebied verkend en kunnen eventuele maatregelen worden bepaald. Omdat er geen doorvertaling is gemaakt naar een ontwikkelprincipe en nog niet in beeld is welke maatregelen ingezet worden om kwetsbaarheden te verminderen, kunnen mogelijke effecten hiervan nu niet bepaald worden. De omgevingsvisie bevat wel meerdere ontwikkelprincipes die indirect een bijdrage kunnen leveren aan het halen van de ambitie van een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. Daarvan is ‘Het metropolitane landschap als onderdeel van het stedelijk gebied wordt versterkt’ het principe waar de provincie de grootste sturingsmogelijkheid heeft. Dit voorziet in meer diversiteit en verwevenheid van functies, zoals natuur en waterberging en vergroten van areaal van landschappen. Een ander ontwikkelprincipe dat kansen biedt is ‘Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief’ (bijvoorbeeld ruimte bieden aan natuur in oevers en randen door ecologisch slootbeheer, natuurvriendelijke oevers en ecologisch randenbeheer, natuurvriendelijke bermen bij infrastructuur). Een ontwikkelprincipe dat positief bijdraagt maar waarvan de

sturingsmogelijkheden van de principes beperkt zijn is ‘natuurlijke processen zijn richtinggevend bij de wijze waarop niet als zodanig aangewezen natuurgebieden worden ingericht en beheerd’.

Een ontwikkelprincipe dat afbreuk doet aan klimaatbestendigheid is ‘Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd’. Nieuw aan dit beleid is dat nog dichter op elkaar en hoger gebouwd gaat worden. Deze keuze leidt in stedelijk gebied waar de klimaatbestendigheid al het meest onder druk staat tot risico’s op meer wateroverlast, meer hittestress en meer verdroging.

Bodemdaling in veenweidegebieden is afgeremd, gestopt en zo mogelijk hersteld: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

De omgevingsvisie voorziet in een expliciet ontwikkelprincipe om aan deze ambitie bij te dragen: ‘Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.’ De gedachte achter dit ontwikkelprincipe is dat het grondwaterpeil in veenweidegebieden gebiedsgericht verhoogd wordt, in combinatie met het faciliteren en stimuleren van functieverandering. Het verhogen van het grondwaterpeil in veenweidegebieden draagt bij aan het afremmen van bodemdaling. In welke mate het afgeremd wordt en of het gestopt en hersteld wordt is afhankelijk van de uitwerking in de praktijk en keuzes die daarbij gemaakt worden. Verwacht mag worden dat afremmen van bodemdaling een heeft goede kans om te lukken, stoppen misschien, maar herstel waarschijnlijk niet.
De provincie heeft instrumenten beschikbaar (samenwerkingsconvenant, programma, stimuleringsregeling), maar is sterk afhankelijk van andere partijen (waterschappen, gemeenten, agrarische bedrijven). Daarbij is het een ingreep met forse financiële impact, omdat in veenweidegebieden waar het grondwaterpeil verhoogd geen landbouw meer bedreven kan worden op de manier waar dat nu gedaan wordt. Omdat er nog geen verdere uitwerking is van waar en in welke mate de peilverhogingen uitgevoerd gaan worden, is er op dit moment geen zicht op dat deze ambitie volledig behaald zal worden in 2030 of in 2050. Het ontwikkelprincipe op zichzelf is noodzakelijke en goede eerste stap in de richting van het afremmen en stoppen van bodemdaling.

Kwaliteit van bodem, water, lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond voldoet aan wettelijke normen, is behouden en waar mogelijk verbeterd: wordt naar verwachting bij autonome ontwikkeling al behaald.

Deze ambitie heeft verschillende onderdelen, het gaat zowel om het voldoen aan wettelijke normen als behouden en waar mogelijk verbeteren. Het voldoen aan wettelijke normen is een plicht die de wet voorschrift. Dat moet met het huidige beleid al behaald worden en kan daardoor strikt genomen niet als een ambitie gezien worden die met nieuw beleid nagestreefd wordt. De wettelijke normen worden nu nog niet overal in de provincie behaald (bodem, water, lucht), het is aannemelijk dat dat bij autonome ontwikkeling tussen 2030 en 2050 wel behaald wordt. Ook dat betekent dat het halen van al bestaande wettelijke normen binnen de context van de omgevingsvisie redelijkerwijs geen ambitie kan zijn.

Het behouden en waar mogelijk verder verbeteren van kwaliteitsniveaus kan wel als ambitie worden gezien. Bij behouden dan in zoverre als het om behouden van kwaliteitsniveaus gaat die al aan wettelijke normen voldoen.
Op het vlak van bodem en water heeft de omgevingsvisie meerdere ontwikkelprincipes die kansen bieden voor kwaliteitsverbetering, bijvoorbeeld: natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden, ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden en nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief. Dat maakt dat het beleid van de omgevingsvisie kansen biedt voor het bijdragen aan de ambitie van het verbeteren van de kwaliteitsniveaus van bodem en water. Voor ontwikkelingen in de ondergrond is het ontwikkelprincipe opgenomen dat bij nieuwe ontwikkelingen de effecten op de ondergrond meegewogen worden. Hoe die effecten meegewogen gaan worden wordt in een nog op te stellen afwegingskader opgenomen. Hoe dit uitwerkt in de leefomgeving is en in hoeverre het bij kan dragen aan het verbeteren van de kwaliteit van de ondergrond is daarom nog niet aan te geven. Het opstellen van een afwegingskader is wel een goede eerste stap op weg naar het gestructureerd en geobjectiveerd meewegen van effecten op de ondergrond en de kwaliteit daarvan.
Voor lucht en geluid zijn er enkele ontwikkelprincipes die kansen bieden op lokale verbetering van de kwaliteitsniveaus. Bijvoorbeeld nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten. Het ontwikkelprincipe investering in alle verkeersnetwerken om de groei van het verkeer in de metropool te faciliteren vormt een risico voor verbetering van de kwaliteitsniveaus, vooral als het om verkeer op fossiele brandstoffen gaat. Zo zal realisering van de Duinpolderweg en de verbinding A8-A9 meer wegverkeer faciliteren op plaatsen waar nu sprake is van betrekkelijk weinig verkeer. De Omgevingsvisie genereert op zichzelf geen nieuwe economische ontwikkelingen, maar geeft wel sturing aan de locatie ervan. Op sommige plekken kunnen de lucht- en geluidniveaus dus slechter worden, maar op andere plekkenweer beter dan in de autonome ontwikkeling. Overall gezien is het niet aannemelijk dat het beleid van de omgevingsvisie tot verbetering leidt van de kwaliteitsniveaus voor lucht en geluid. Hetzelfde geldt voor externe veiligheid. Daarvoor zijn geen ontwikkelprincipes opgenomen die kansen op positieve effecten bieden.

KRW-normen water en WHO-normen lucht worden zo snel mogelijk gehaald, uiterlijk in 2027 (KRW) en 2050 (WHO): wordt naar verwachting bij autonome ontwikkeling al behaald.

KRW-normen en het behalen daarvan in uiterlijk 2027 zijn een wettelijke verplichting die sowieso geldt, ook zonder deze omgevingsvisie. Strikt genomen is dat daardoor niet als beleidsambitie te zien. De verwachting is dat de KRW-normen met het huidige beleid al gehaald gaan worden. De WHO-‘normen’ hebben geen wettelijke status, het zijn advieswaarden voor luchtkwaliteitniveaus waarbij de risico’s op negatieve gezondheidseffecten relatief gering zijn. Wettelijke (Europese) grenswaarden (opgenomen in de Wet milieubeheer) zijn naast gezondheidsbescherming ook gebaseerd op bijvoorbeeld economische haalbaarheid, terwijl de advieswaarden van de WHO alleen op gezondheidsbescherming gebaseerd zijn. Dat maakt dat de waarden die de WHO voor

concentraties fijn stof (PM_{10}, $PM_{2,5}$) in de buitenlucht adviseert strenger zijn dan de wettelijke normen[11]. De verwachting is dat de advieswaarden met het huidige beleid in 2030 in het grootste deel van Noord-Holland bereikt zijn, vooral in het noorden en midden. In de metropoolregio zal dat langer duren, naar verwachting wel uiterlijk in 2050. De omgevingsvisie bevat geen beleid dat er in voorziet dat de advieswaarden voor fijn stof eerder behaald worden dan bij autonome ontwikkeling. Daarvoor is forse ingreep op belangrijke bronnen van fijn stof (PM_{10}, $PM_{2,5}$) nodig, zoals bijvoorbeeld industriële bronnen, luchtvaart, scheepvaart en landbouw en in meer verstedelijkt gebied ook wegverkeer en huishoudens (houtstook). Een deel van de fijn stofconcentraties wordt door bronnen binnen Noord-Holland veroorzaakt, een belangrijk deel komt ook van buiten de provincie, buiten Nederland en vanuit zee (zeezout). Dat betekent dat voor verbetering van de fijnstof concentraties ook ingrepen op nationaal en internationaal niveau nodig zijn.

De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot: reëele kans op halen ambitie.

De omgevingsvisie heeft meerdere ontwikkelprincipe die kansen bieden op het vergroten van de biodiversiteit. Dat maakt dat de kans reëel is dat deze ambitie in 2030 gehaald wordt. Het gaat dan bijvoorbeeld op ontwikkelprincipes gericht op het aanvullen en verbeteren van ecologische verbindingen, het verbeteren van verbindingen tussen natuurgebieden, natuurlijke processen richtinggevend laten zijn voor beheer en inrichting van natuurgebieden en landgebruik en waterpeilen in balans brengen met de draagkracht van het veenweidegebied. Aandachtspunten vormen ontwikkelprincipes die lokaal afbreuk kunnen doen aan de biodiversiteit: aanleg van de Duinpolderweg en de A8-A9 als onderdeel van het investeren in alle verkeersnetwerken (ontwikkelprincipe 9) en realisering van locaties voor aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie en locatie voor opslag en verwerking van reststromen. Door deze nieuwe ontwikkelingen natuur-inclusief te realiseren (ontwikkelprincipe 2), kan zoveel mogelijk voorkomen dat ze lokaal afbreuk doen aan de biodiversiteit.
In de ambitie is niet aangegeven welke vergroting nagestreefd wordt, met andere woorden: wanneer de vergroting groot genoeg is. Dat maakt dat met elke (per saldo) vergroting van de kwantiteit (oppervlakte natuur) en kwaliteit (soortenrijkdom en toegankelijkheid) de ambitie gehaald kan worden.

Er is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor en ruimte voor circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

De omgevingsvisie heeft ontwikkelprincipes die voorzien in ruimte voor circulaire economie (op strategische locaties ruimtereservering voor verwerking reststromen), duurzame landbouw (faciliteren agrifood sector bij duurzame en economische ontwikkeling) en energietransitie (ruimte reserveren voor aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie, bundelen vraag en aanbod hernieuwbare energie). Ruimte voor experimenten beperkt zich tot de

[11] Voor stikstofdioxide (NO_2) zijn de wettelijke grenswaarden gelijk aan de advieswaarden van de WHO.

landbouw via het ontwikkelprincipe faciliteren agrifoodsector bij duurzame en economische ontwikkeling. Voor andere sectoren wordt niet voorzien in ruimte voor experimenten.
Dat er met de omgevingsvisie ruimte wordt geboden voor circulaire economie, duurzame landbouw en energietransitie, maakt dat het beleid bijdraagt aan het behalen van de ambitie. De afhankelijkheid van andere overheden, sectoren en marktpartijen daarbij is groot. Of daarmee ook sprake zal zijn van 'een duurzame economie' is een vraag die hier niet beantwoord kan worden, omdat niet duidelijk is wat er verstaan wordt onder 'een duurzame economie' en wanneer daar sprake van is. Op voorhand is wel een gegeven dat ook sectoren als industrie en transport onderdeel uitmaken van de economie. In de omgevingsvisie is voor deze sectoren geen specifiek beleid opgenomen. Dat maakt dat het verwezenlijken van een duurzame economie over de volle breedte met deze omgevingsvisie niet haalbaar is in 2030 of in 2050.

Vraag en aanbod van woon- en werklocaties zijn beter met elkaar in overeenstemming: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

Het intensiever binnenstedelijk realiseren van woon- en werklocaties biedt kansen op het verbeteren van de afstemming van vraag en aanbod van woon- en werklocaties. Ook het clusteren van nieuwe ruimtelijk economische ontwikkelingen op locaties bij OV- en wegknooppunten biedt daar kansen voor. Wat opvalt is dat de ontwikkelprincipes aangeven 'zoveel mogelijk'. Dat roept de vraag op hoeveel mogelijkheden er nog zijn voor verder binnenstedelijk verdichten en clustering rond knooppunten. In de Verkenningen NH2050 geeft de provincie aan dat de grenzen van de mogelijkheden om te intensiveren en te verdichten om het landschap open te houden en de kwaliteit van leven in de stad op peil te houden in zicht komen. In de omgevingsvisie zelf staat dat de binnenstedelijke plancapaciteit door een andere kijk op stad en stedelijkheid groter is dan gedacht. De omgevingsvisie geeft geen inzicht geeft in welke concrete ruimte en mogelijkheden er nog zijn voor verder verdichten. Dat maakt dat niet aangegeven kan worden of met het verder binnenstedelijk verdichten de vraag en aanbod van woon- en werklocaties in 2030 of in 2050 ook daadwerkelijk substantieel beter met elkaar in overeenstemming gebracht kan worden. Daar komt bij dat doorwerking van dit beleid sterk afhankelijk is van het omgevingsbeleid van gemeentes. Bij de deze ambitie wordt aangegeven dat het uitgangspunt is dat de totale woningvoorraad duurzaam is. In de omgevingsvisie wordt niet ingegaan op wat er wordt verstaan onder een duurzame woningvoorraad. Het bevat ook geen beleid dat daar op gericht is.

Inwoners en bedrijven kunnen zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt verplaatsen: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

De omgevingsvisie heeft meerdere ontwikkelprincipes die kansen bieden op het bijdragen aan het halen van deze ambitie. Investeren in alle verkeersnetwerken in de metropoolregio levert een bijdrage aan de mobiliteit in het zuiden en midden van de provincie. Het gaat dan bijvoorbeeld om het realiseren van logistieke overslagpunten buiten het hoogstedelijk netwerk. Ook ontwikkelprincipes gericht op specifieke ruimtelijk positionering dragen bij, zoals het clusteren van nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen nabij OV- en wegknooppunten en wonen en

werken binnenstedelijk realiseren en concentreren. De omgevingsvisie heeft geen beleid dat gericht is op veilige verplaatsing. Vooral (autonome) ontwikkelingen op het vlak van elektrische fietsen, speed-pedelecs en daardoor grotere verschillen in snelheden op fietspaden en wegen is een aandachtspunt waar niet in voorzien wordt. Omdat het beleid van de omgevingsvisie niet voldoende is om alle problemen op het vlak van bereikbaarheid weg te nemen (zie paragraaf 4.9), wordt de ambitie dat inwoners en bedrijven zichzelf of producten effectief en efficiënt niet volledig behaald in 2030 of in 2050. Wat opvalt is dat in de omgevingsvisie beperkt beleid is opgenomen gericht op benutten van kansen die technologische ontwikkelingen bieden in mobiliteit en transport, terwijl daar wel kansen liggen voor effectiever en efficiënter maken van vervoer.

Versterken van mobiliteitsopties, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

In de omgevingsvisie zijn twee ontwikkelprincipes opgenomen die hier op gericht zijn. Eén voor de metropoolregio en één voor het noordelijk deel van de provincie. Voor de metropoolregio wordt voorzien in investering in alle modaliteiten: realisatie Duinpolderweg en A8-A9 voor autoverkeer, verbeteren verbindingen tussen grote woon-werkgebieden voor OV, vaarwegen geschikt maken voor grotere schepen (Kernnet goederenvervoer over water) en investering in fietsinfra (Provinciale koers fietsinfra). Dat betekent dat het beleid voor de metropoolregio meerdere kansen biedt voor het versterken van mobiliteitsopties voor meerdere modaliteiten. Voor het realiseren van ´uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten´ is de afhankelijkheid van andere overheden marktpartijen groot (rijk, gemeenten, verrvoersbedrijven).
Voor het noorden wordt voorzien in het uitbreiden van rendabele OV-consessies en het faciliteren van concepten als Mobility as a Service en deelauto´s. Het aantal modaliteiten waarop met het beleid ingegrepen wordt is in het noorden duidelijk kleiner dan in de metropoolregio.
In de omgevingsvisie zijn geen ontwikkelprincipes opgenomen die voorzien in versterking van technologische innovatie in mobiliteit.
Het volledig realiseren van deze ambitie in 2030 of 2050 is niet aannemelijk omdat met name in de Metropoolregio de ruimtelijke ontwikkeling harder gaat dan bijgebeend kan worden met investeringen tegelijkertijd wordt uit de omgevingsvisie niet duidelijk of wordt ingezet op vraag beïnvloeding. De omgevingsvisie voorziet wel in de metropoolregio in het versterken van mobiliteitsopties voor verschillende modaliteiten.

Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

De vraag hoeveel vrijheid inwoners en bedrijven hebben om hun eigen vervoerswijze te kiezen is door de manier wordt het geformuleerd is moeilijk om eenduidig en objectief te beantwoorden. Een belangrijke factor hierbij is bijvoorbeeld het inkomensniveau. Keuzevrijheid zal toenemen naarmate het inkomensniveau hoger is: voor burgers met een lager bestedingsniveau zullen duurdere vervoerswijzen sneller afvallen. Een dergelijke belangrijke factor valt buiten de scope van de fysieke leefomgeving en daarmee buiten de scope van dit planMER.

In dit planMER beoordelen we deze ambitie daarom op basis van het aanbod en nabijheid van verschillende vervoerswijzen (modaliteiten). De omgevingsvisie heeft ontwikkelprincipes gericht op het aanbod van mobiliteitsopties (zie de voorgaande ambitie) en op de nabijheid van vervoerswijzen (ruimtelijk economische ontwikkelingen clusteren rond OV- en wegknooppunten, investeren in verkeersnetwerken metropoolregio, wonen en werken binnenstedelijk concentreren). Daarmee biedt de omgevingsvisie kansen om bij te dragen aan het aanbod van vervoerswijzen te vergroten. Vooral voor het noordelijk deel is het vraag of het beleid daadwerkelijk bij gaat dragen aan vergroten van vervoersaanbod. Daar wordt alleen geïnvesteerd in rendabele OV-consessies en faciliteren van nieuwe concepten als Mobility as a Service en autodelen. Voor de provincie als geheel bevat de omgevingsvisie wel beleid dat bijdraagt aan het halen van deze ambitie, maar naar verwachting niet genoeg om de ambitie helemaal te halen in 2030 of 2050. Wat betreft keuzevrijheid in vervoersopties valt aan te bevelen om gebiedsgericht op een optimale mobiliteitsmix in te zetten en daar gerichte keuzes in te maken. Redelijkerwijs kan niet alles overal. Bijvoorbeeld: in de stad inzetten op fiets en OV en minder auto. Daar is dan meer keuze in fiets- en OV-mogelijkheden en minder qua auto. Toenemende druk op de ruimte en gezondheid in hoogstedelijk gebied maken dergelijke gerichte keuzes noodzakelijk.

Streven naar een vorm van basisbereikbaarheid voor kleine kernen: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

Voor het noordelijk deel wordt voorzien in het vergroten van rendabele OV-consessies en het faciliteren van concepten als Mobility as a Service en autodelen. Dit biedt kansen in het streven naar een vorm van een basisbereikbaarheid voor kleine kernen in het noorden. Omdat het vergroten van capaciteit van buslijnen afhankelijk is van de rendabiliteit ervan, is het onzeker of de basisbereikbaarheid van kleine kernen voldoende blijft. Omdat de effectiviteit van Mobility as a Service afhankelijk is van voldoende vragers en aanbieders, is alleen faciliteren van Mobility as a Service zonder iets aan vraag en aanbod te doen, geen garantie dat het een beperkt aanbod van buslijnen compenseert. Dat kan alleen door een alternatieve vervoerswijze aan te bieden. Mobility as as Service is geen vervoerswijze, maar een dienst die vragers en aanbieders aan elkaar koppelt. Als er geen alternatieve vervoerswijze aangeboden wordt, dan kan dat negatieve gevolgen hebben voor de basisbereikbaarheid. Het is daarom niet te verwachten dat deze ambitie in 2030 of in 2050 volledig gehaald gaat worden.

Benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

De omgevingsvisie heeft meerdere ontwikkelprincipes die bijdragen aan het benoemen en behouden van landschapskwaliteiten. Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij de het draagvermogen van en de karakteristiek van het landschap is expliciet gericht op het benoemen en behouden unieke kwaliteiten van landschappen. Wonen en werken binnenstedelijk concentreren is mede ingegeven vanwege het behouden van kwaliteiten van landschappen. Voor

kustgebieden zijn specifieke ontwikkelprincipes opgenomen gericht op de karakteristieken en van kustlandschappen en kustlijnen.
Het ontwikkelprincipe gericht op investeringen in verkeersnetwerken levert lokaal risico's op voor het behouden van unieke kwaliteiten van landschappen en cultuurhistorie. Vooral de aanleg van de A8-A9 vormt een aandachspunt, vanwege mogelijke conflictering met de Stelling van Amsterdam (Unesco Werelderfgoed). Het ontwikkelprincipe dat voorziet in peilverhoging levert risico's op voor behoud van karakteristieke landschappen van veenweidegebieden.
Het is sterk de vraag of de ontwikkelprincipes voldoende zijn om, behalve tot behoud, ook tot versterking van landschappelijke kwaliteiten en cultuurhistorie te komen zoals in de ambitie opgenomen.

Noord-Holland is als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie: beleid levert wel bijdrage, maar niet genoeg om ambitie helemaal te halen.

Zoals de ambitie geformuleerd is ('volledig klimaatneutraal') kan de provincie het niet zelfstandig behalen in 2030 of in 2050. Daar is op de opgave te groot voor en de beïnvloedingsruimte van de provincie te klein. Een volledig klimaatneutraal Noord-Holland vergt ook inspanning van het rijk, gemeentes, bedrijven en particulieren.
In de omgevingsvisie zijn wel verschillende ontwikkelprincipes opgenomen die bij kunnen dragen aan het behalen van de ambitie. Bundelen van vraag en aanbod van hernieuwbare energie en ruimte reserveren voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie dragen bij aan inzet op opwekking van hernieuwbare energie. Peilverhoging in veenweidegebieden en het ondersteunen van de agrifood sector bij het verduurzamen van de sector bieden kansen voor het terugdringen van uitstoot van broeikasgassen.

5.2 Consistentie in beleid: potentiele synergie en strijdigheden in ontwikkelprincipes

Hoe minder het ene ontwikkelprincipe afbreuk doet aan wat beoogt wordt met een ander ontwikkelprincipe, hoe consistenter het beleid gericht zal zijn op het halen van ambities. In deze paragraaf wordt beschreven op welke vlakken er risico's zijn voor strijdigheid en kansen voor synergie tussen ontwikkelprincipes. Daarvoor zijn alle ontwikkelprincipes op systematische wijze met elkaar geconfronteerd, zie **bijlage 8**. Daarbij is beoordeeld in hoeverre het ene ontwikkelprincipe zich verhoudt tot het andere en welke risico's op strijdigheden en kansen voor synergie er zijn. Onder strijdigheid verstaan we het risico dat het ene ontwikkelprincipe negatief uitwerkt op wat met het andere ontwikkelprincipe wordt beoogd. Onder synergie verstaan we de kans dat het ene ontwikkelprincipe versterkend werkt op wat met het andere ontwikkelprincipe wordt beoogd.

De conclusie is dat er meerdere ontwikkelprincipes zijn die kansen bieden voor het versterken van wat andere ontwikkelprincipes beogen. Er zijn een aantal risico's op strijdigheid. De meesten daarvan zijn bij adequate uitwerking van het beleid vermijdbaar. Bij ontwikkelprincipes waar

locaties aangewezen zijn voor aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewerkte energie en verwerking van reststromen, brengt de locatiekeuze inherent met zich mee dat concessies aan ontwikkelprincipes gericht op natuur en ecologie op die plekken onafwendbaar zijn. Op zijn best kunnen die concessies met uitgekiende begrenzing en natuur-inclusief ontwerp zoveel mogelijk beperkt worden.

Kansen voor synergie

De ontwikkelprincipes 1, 8 en 12 op bieden kansen voor synergie. Ontwikkelprincipe 1 (Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap) wordt in zijn algemeenheid versterkt door de concentratie van wonen en werken in binnenstedelijk gebied (ontwikkelprincipe 8) en de bundeling van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen met een centrumfunctie (ontwikkelprincipe 12). Deze twee ontwikkelprincipes hebben tot gevolg dat de (grotere) ruimtelijk-economische ontwikkelingen in de provincie zich met name voordoen in het binnenstedelijk gebied in de metropoolregio en in de kernen met een centrumfunctie in de overige delen van de provincie. Dit zorgt er daarmee voor dat het buitengebied meer open blijft. Dit biedt kansen voor versterking van ontwikkelprincipe 1 om de landschappelijke waarden te behouden en versterken in met name de gebieden met een laag draagvermogen. Openheid is daarbij een belangrijke waarde.

Synergie is ook te bereiken door te sturen op een combinatie van ontwikkelprincipes die gericht zijn op bundeling van functies en ontwikkelprincipes die profijt daarvan hebben. De ontwikkelprincipes die leiden tot bundeling of concentratie zijn ontwikkelprincipe 3 (Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.), 8 (Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.) en 12 (Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.) Deze bundeling kan verder bijdragen aan een hogere bezettingsgraad van bussen op OV-verbindingen in het noordelijk deel van de provincie (ontwikkelprincipe 13).
Vanuit de op bundeling gerichte ontwikkelprincipes 3, 8 en 12 zijn er ook kansen om vraag en aanbod van hernieuwbare energie beter samen te brengen (ontwikkelprincipe 15). Voorwaarde daarvoor is wel dat dat bij verdere uitwerking van het beleid expliciet met elkaar in samenhang afgewogen wordt. Dit geldt ook voor ontwikkelprincipe 18 en 3: door clustering van sectoren (18) waar dit vanuit duurzaamheidsperspectief voordelen biedt (bijvoorbeeld glastuinbouw) in samenhang te zien met het clusteren van nieuwe ruimtelijk economische ontwikkelingen nabij weg- en energieknooppunten (3) ontstaan er kansen voor versterkte mogelijkheden tot clustering.

Het intensiveren van binnenstedelijke verdichting (8) kan in de metropoolregio alleen een succes worden als het ook lukt om in die regio de bereikbaarheid te verbeteren (9). Mensen en bedrijven zullen zich minder snel vestigen in binnenstedelijk gebied als het OV overvol is en de wegen verder dichtslibben. Anders gezegd, hier is niet direct sprake van een synergie maar van een afhankelijkheid van ontwikkelprincipe 8 van ontwikkelprincipe 9.

Strijdigheden

Risico op strijdigheid zien wij tussen ontwikkelprincipe 1 (Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap) en ontwikkelprincipe 3 (Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.). Ontwikkelprincipe 1 beoogt dat in de gebieden met een laag draagvermogen alleen kleinschalige ontwikkelingen zijn toegestaan die ook bijdragen aan de landschappelijke, cultuurhistorische en/of ecologische waarden van het gebied.

Dat kan betekenen dat rond de knooppunten in de gebieden met een laag draagvermogen geen grotere ruimtelijk-economische ontwikkelingen mogelijk zijn. Het verdient aanbeveling om in de keuze welke clusters rond knooppunten verder ontwikkeld worden al rekening te houden met het ontzien van de gebieden met een laag draagvermogen. Daarmee worden strijdigheden voorkomen.

Meer op lokale schaal zijn er risico´s op strijdigheid enerzijds tussen ontwikkelprincipe 16 (Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.) en ontwikkelprincipe 17 (Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.) en anderzijds ontwikkelprincipes 19 (Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.) en 20 (Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.). Op de aangewezen locaties voor de aanwending, opslag en doorvoer van windenergie kunnen natuurlijke processen moeilijk richtinggevend zijn voor de inrichting (ontwikkelprincipe 19) van die locaties. Op die plekken kunnen ook lastig verbindingen tussen natuurgebieden worden verbeterd (ontwikkelprincipe 20). Dit is ook het geval voor de locaties voor opslag en verwerking van reststromen. Aanwijzing van locaties voor energie en reststromen brengt hoe dan ook met zich mee dat op die locaties concessies gedaan worden aan natuur. Hoe lager op die locaties de natuurwaarden zijn, hoe minder groot de concessies aan natuur. En hoe meer locaties met hogere natuurwaarden dan ontzien worden. Het verdient van daaruit aanbeveling om bij de locatiekeuze rekening te houden met de natuurwaarden en met een uitgekiende begrenzing en natuur-inclusief ontwerp concessies op het vlak van natuur zoveel als mogelijk is te beperken.

Over strijdigheid in het beleid van de omgevingsvisie kan in zijn algemeenheid nog het volgende gezegd worden. Er wordt bewust gekozen om verdere uitbreiding van wonen en werken binnenstedelijk te realiseren door nog intensiever te verdichten en concentreren dan al gedaan wordt. Juist binnenstedelijk is de druk qua gezondheid, veiligheid, klimaat (bijvoorbeeld hittestress) nu al het grootst, neemt dat autonoom verder toe en is er het risico dat die druk vanwege de omgevingsvisie nog verder toeneemt. Wat opvalt is dat de ambities van de omgevingsvisie op het vlak van gezondheid laag zijn. De omgevingsvisie heeft geen ontwikkelprincipes die direct gericht zijn op het verbeteren van de gezondheid in hoogstedelijke gebieden. Voor klimaat geldt hetzelfde. Daardoor komt de conflictering tussen binnenstedelijk verdichten en gezondheid en klimaat bij het confronteren van ontwikkelprincipes niet naar voren, maar zijn er op dat vlak wel degelijk risico´s. De keuze voor verder binnenstedelijk verdichten wordt voor een belangrijk deel gemaakt om waardevolle en karakteristieke landschappen buiten het stedelijk gebied in stand te houden. De keuze voor verder binnenstedelijk verdichten wordt voor een belangrijk deel gemaakt om waardevolle en karakteristieke landschappen buiten het stedelijk gebied in stand te kunnen houden. Vanuit landschappelijk oogpunt valt die keuze te verdedigen. Tegelijkertijd is het wel de vraag in welke mate het mogelijk is om in hoogstedelijk gebied nog intensiever te verdichten en tegelijk een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving te waarborgen. Dit raakt direct een openstaande opgave die de provincie in de Verkenningen NH2050 heeft benoemd: hoe zorgen we ervoor dat de verdichting- en verstedelijkingsopgaven zo

goed mogelijk worden gefaciliteerd en we tegelijkertijd de functie van de luchthaven Schiphol versterken? Het verdient aanbeveling om deze opgave nader in te vullen en te verkennen wat de mogelijkheden zijn qua intensiever stedelijk verdichten, de functie van Schiphol te versterken en wat er voor nodig is om daarbij gezondheid en klimaatbestendigheid te waarborgen.

6 Hoe kan de leefomgeving verder verbeterd worden: beleidsopties en mitigerende maatregelen

De effectbeoordeling heeft laten zien dat er in 2030 ook met het beleid van de omgevingsvisie nog leefomgevingsindicatoren zijn waar knelpunten en problemen optreden (zie paragraaf 4.1). Het gaat om klimaatverandering, bodemdaling, economische transitie, energie-infrastructuur, uitstoot broeikasgassen, bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets, kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties en landschap. Voor al deze aspecten geldt dat de omgevingsvisie beleid bevat met kansen op positieve effecten, maar die zijn naar verwachting onvoldoende om 'uit het rood te komen'. Dat wil zeggen: de effecten zijn niet groot genoeg om knelpunten en problemen goeddeels op te lossen.

Onderstaand gaan we in op de aspecten waar nog mogelijkheden zijn voor de provincie om positieve effecten te vergroten. Ondanks die mogelijkheden verwachten we niet dat de provincie zelfstandig in staat is om die aspecten 'uit het rood' te halen. De opgaven daarvoor zijn groot en en overstijgen de beïnvloedingsruimte en sturingsmogelijkheden van de provincie.

Klimaatverandering
De ontwikkelprincipes gericht op verdergaande concentraties van wonen en werken binnenstedelijk (ontwikkelprincipe 8) en de concentratie van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen met een centrumfunctie (ontwikkelprincipe 12) zorgen voor risico's op meer wateroverlast, hittestress en verdroging. Dit wordt veroorzaakt door een toenemende bebouwingsdichtheid en hogere gebouwen in binnenstedelijk gebied. Dit betekent een reëel risico op meer (verwarmende) gebouwen en verharding en minder (verkoelend en waterbergend) 'groen en water'. Het opvangen van de verschillende gevolgen van klimaatverandering, zoals meer piekbuien, is dan lastiger. Door hogere gebouwen kan de wind minder voor verkoeling zorgen op hete dagen en nachten. Om de effecten te verminderen is het nodig de binnensteden volledig klimaatadaptief in te richten. We bevelen daarom aan om aan het verder binnenstedelijk verdichten van wonen en werken de randvoorwaarde te koppelen dat dit klimaatadaptief gebeurt. Dit betekent bijvoorbeeld dat verharding waterdoorlatend moet zijn en meer groen in de stad nodig is. Dat kan onder meer door gebouwen van groene daken te voorzien. Om een wisselend of zelfs goed kwaliteitsniveau te bereiken moet een klimaatadaptieve inrichting van zowel binnenstedelijk als buitengebied een normale gang van zaken zijn in Noord-Holland voor alle betrokken partijen (provincie, gemeentes, projectontwikkelaars, bouwers, woningcorporaties, bedrijven). Daarvoor is nodig dat betrokken partijen een klimaatadaptatiestrategie opstellen waarin is beschreven hoe dit doel bereikt kan worden en met welke instrumenten. De provincie kan het voortouw nemen om te zorgen dat deze strategie er komt. Op nationale en internationale schaal moet de klimaatverandering bovendien zijn afgeremd door onder andere een drastische vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. In hoeverre deze sporen in 2050 effectief zijn doorlopen is uitermate onzeker.

Het verhogen van het waterpeil (ontwikkelprincipe 21) leidt tot risico's op minder ruimte voor waterberging bij piekbuien in het veenweidegebied. Door een hoger waterpeil zit het gebied al vol

met het water en is de capaciteit om water op te nemen beperkt. De provincie is hier afhankelijk van het waterschap en landbouwers en grondeigenaren. Wel kan de provincie het belang van wateroverlast meenemen als wordt bepaald wat de draagkracht is van het gebied. Een wateroverlastkaart geeft hierbij inzicht wat de lokale situatie is. Het is aan te bevelen om op provinciaal niveau een waterbergingsstrategie voor de lange termijn te ontwikkelen waarin ook rekening wordt gehouden met het gewenste herstel van het veenweidegebied en de randvoorwaarden die daaruit voorkomen. Deze strategie kan gevolgd worden bij de aanpak van ieder gebied om er zeker van te zijn dat ook de waterberging geborgd is voor de opvang van piekbuien. Afhankelijk van de insteek van strategie, de samenwerking tussen de betrokken partijen en de mate waarin de uitvoering lukt, kan het kwaliteitsniveau van wateroverlast in deze gebieden verbeteren naar een wisselend niveau. De kans daarop is groter in 2050 dan in 2030, aangezien dan meer tijd is om aan deze opgave te werken.

Kwaliteit woon- en werklocaties binnenstedelijk gebied

De ontwikkelprincipes gericht op verdergaande concentraties van wonen en werken binnenstedelijk (ontwikkelprincipe 8) en de concentratie van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen met een centrumfunctie (ontwikkelprincipe 12) zorgt voor meer mensen en functies in de binnensteden en daardoor ook een verdere concentratie van bronnen die luchtvervuiling en geluidhinder veroorzaken. In stedelijk gebied behoort wegverkeer tot de belangrijkste bronnen. Bij verdichting en hogere bebouwing blijven uitlaatgassen langer hangen in het stedelijk gebied, met daardoor verder oplopende risico's voor de gezondheid vanwege luchtvervuiling. Dit zorgt voor een grote druk op de gezondheid en leef- en verblijfskwaliteit kwaliteit van woon- en werklocaties van het binnenstedelijk gebied. Daar boven op komt de boven- en ondergrondse ruimteclaim door aanpassingen aan de energie-infrastructuur en een klimaatadaptieve inrichting. Het is een forse ontwerpopgave om deze verdichting te realiseren waarbij de kwaliteit hoog genoeg blijft. In het binnenstedelijk gebied kunnen alle opgaves (kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties, bereikbaarheid, gezondheid, klimaatbestendigheid) niet los van elkaar opgelost worden. Ze moeten in samenhang bekeken worden om het binnenstedelijk gebied leefbaar te houden bij de verdere verstedelijking. Het verdient aanbeveling om een strategie voor het binnenstedelijk gebied op te stellen, in ieder geval voor de metropoolregio. De provincie kan hierin het voortouw nemen om deze strategie samen met gemeentes, projectontwikkelaars, bouwers, woningcorporaties, waterschappen en netbeheerders op te stellen. Met deze strategie kunnen besluiten rond de maatschappelijke opgaves meer in samenhang genomen worden.

Circulaire economie

Het is aan te bevelen dat de provincie in haar beleid opneemt dat de aanleg van alle provinciale wegen en nieuwbouw in bezit van de provincie volledig circulair wordt uitgevoerd, waarbij de kringlopen werkelijk gesloten zijn en ook geen nieuwe energie in de kringloop toegevoegd hoeft te worden. De provincie kan hiermee een voorbeeldfunctie vervullen.

Klimaatverandering en energietransitie

Vanuit de ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn kan de provincie Noord-Holland overwegen om regionale CO_2-compensatie te stimuleren. De provincie Utrecht doet dit al met de stichting CO_2

Bank Utrecht. Daarin kunnen bedrijven en particulieren hun CO_2-uitstoot compenseren door te investeren in initiatieven van energiebesparing en de opwekking van duurzame energie door sportclubs, verenigingen en scholen.

Uitstoot broeikasgassen

Om de uitstoot van broeikasgassen verder te beperken kan de provincie in haar beleid gericht op mobiliteit voorrang geven aan OV, fietsers en voetgangers. De provincie kan haar eigen wagenpark geheel verduurzamen door bijvoorbeeld over te stappen op geheel elektrische auto's die worden voorzien van 100% duurzame opgewekte stroom. Vooral voor hoogstedelijke gebieden kan ook gedacht worden aan emissieloze gebieden: gebieden waar alleen verkeer mag rijden dat geen CO_2 uit stoot. Dit heeft direct ook een positief effect op gezondheid, omdat in emissieloze zones ook geen uitstoot meer is van stikstofoxiden en geen verbrandingsemissies van fijn stof. De provincie kan hier een voortrekkende rol in vervullen door samen met (grotere) gemeentes en de transportsector een strategie richting emissieloze hoogstedelijke zones op te stellen. Hiermee wordt aangesloten op onafwendbare ontwikkelingen op het gebied van emissieloos vervoer, zoals bijvoorbeeld emissieloos busvervoer, alle nieuwverkopen van personenenauto's in 2030 emissieloos (kabinetsbeleid) en Green Deal Zero Emission Stadslogistiek.

Landschap

Het verhogen van het waterpeil in veenweidegebieden leidt tot verandering van het landschap. De openheid verdwijnt als door de peilverhoging moerasbos ontstaat. Het landschappelijke beeld verandert dan van een door de mens ontgonnen gebied naar een waterrijke natuurlijke inrichting. Veranderingen van landschappen in Nederland zijn in het verleden vaker voorgekomen. De huidige veenweidegebieden waren in een verder verleden ook al natte gebieden, voordat de mens het heeft ontgonnen. Als de veranderingen van het landschappelijk beeld van veenweidegebieden worden bezien in een breder historisch perspectief, dan geeft dat al een andere kijk. Het verdient de aanbeveling om voor deze gebieden samen met de bevolking een ruimtelijk identiteits- en kwaliteitskader te ontwikkelen voorafgaand aan de transitie. Daarmee kan dan invulling gegeven aan landschappelijke waarden van veenweidegebieden zoals ze nu zijn en kunnen worden bij peilverhoging. Dit kader is dan richtinggevend voor de functionele en ruimtelijke invulling van deze transitie.

Natura 2000-gebieden

De met de Passende beoordeling (zie **bijlage 9**) in beeld gebrachte risico's op negatieve effecten in Natura 2000-gebieden, betekenen dat er bij de verdere uitwerking van het beleid gekeken moet worden naar het vermijden en verminderen van mogelijke negatieve effecten. Een mogelijkheid voor het vermijden is de begrenzing en gevoeligheden van Natura 2000-gebieden als uitgangspunt nemen bij de positionering van ontwikkelingen met gevolgen voor Natura 2000-gebieden. Ontwikkelingen met veel impact zullen dan op grotere afstand van Natura 2000-gebieden gepositioneerd moeten worden. Mogelijkheden voor het verminderen van negatieve effecten ('mitigatie') zijn het nemen of voorschrijven van maatregelen die de uitstoot van stikstof verminderen (bijvoorbeeld filters of luchtwassers bij industriële en agrarische bedrijven en

snelheidsverlaging voor wegverkeer) en het hanteren van een (recreatieve) zonering waarmee de delen van Natura 2000-gebieden die gevoelig zijn voor verstoring zoveel mogelijk worden ontzien.

Bereikbaarheid en mobiliteit

De omgevingsvisie voorziet voor de metropoolregio in investering in alle verkeersnetwerken om het verkeer in goede banen te leiden. De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur adviseert om niet langer primair te investeren in aanleg van infrastructuur, maar vooral in beter gebruik van bestaande infrastructuur en de ontwikkeling en opschaling van nieuwe mobiliteitsconcepten, gericht op de regionale vervoersvraag. Het aanleggen en verbreden van wegen en het realiseren van extra spoorcapaciteit voor de toekomst wordt niet langer als de meest effectieve manier om mobiliteitsknelpunten op te lossen. Bereikbaarheid kan beter gegarandeerd worden door infrastructuur anders te gebruiken en door de ontwikkeling van nieuwe vervoerswijzen. Hoewel dit inzicht breed wordt onderschreven door wetenschap en politiek, ziet de Raad dat het overgrote deel van het overheidsgeld nog altijd naar de aanleg en uitbreiding van (rijks)wegen en spoorwegen gaat. Bestaande regels en afspraken houden vernieuwing tegen, de mindset van betrokkenen wordt sterk bepaald door de historisch gegroeide praktijk en overheden en vervoersbedrijven zijn geneigd om in de eerste plaats te handelen vanuit hun eigen doelstelling. Nieuwe partijen met toekomstgerichte oplossingen komen daardoor niet aan de bak. Daardoor wordt de ontwikkeling van duurzame combinaties van vervoer die gebruik maken van toepasbare technologie en die de reiziger adequaat bedienen belemmerd[12]. Om het kwaliteitsniveau in Noord-Holland op het vlak van bereikbaarheid op de langere termijn verder te verbeteren, verdient het aanbeveling het recente advies van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur expliciet op de omgevingsvisie te betrekken. Bijvoorbeeld door een investeringsstrategie op te stellen die primair gericht is op beter gebruik van bestaande infrastructuur en de ontwikkeling en opschaling van nieuwe mobiliteitsconcepten gericht op de regionale vervoersvraag. Het verdient aanbeveling om duurzaamheidseisen een centrale plek te geven in de investeringsstrategie.

[12] Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (2018), **Van B naar anders; Investeren in mobiliteit voor de toekomst**.

7 Conclusies en aanbevelingen

De leefomgeving en de effecten van de omgevingsvisie

Figuur 7.1 laat zien dat de Noord-Hollandse leefomgeving in de huidige situatie (witte transparante vlak) van wisselende kwaliteit is. De bodemkwaliteit en –vruchtbaarheid, internationale bereikbaarheid en het voorzieningenniveau zijn overwegend van goede kwaliteit. Indicatoren op het vlak van natuur en biodiversiteit kennen een overwegend slechte kwaliteit, net als energie-infrastructuur (ruimtegebruik). Er is daar sprake van knelpunten en problemen. Bij de overige thema´s en indicatoren is het beeld wisselend.
Bij autonome ontwikkeling (witte lijn) is de kwaliteit bij de meeste thema´s en indicatoren in 2030 naar verwachting minder dan in de huidige situatie. Bij klimaatverandering, bodemdaling, biodiversiteit, economische transitie, energie infrastructuur, uitstoot broeikasgassen, bereikbaarheid weg spoor, water, fiets, kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties en landschap zijn de kwaliteitniveaus dan overwegend slecht en leidt het tot knelpunten en problemen. Op het vlak van gezondheid (met name luchtkwaliteit), Natura 2000 gebieden en Natuurnetwerk Noord-Holland verbetert de kwaliteit bij autonome ontwikkeling. Er is dan nog geen sprake van overwegend goede kwaliteitniveaus, want nog steeds kunnen er dan in wisselende mate knelpunten of problemen optreden.

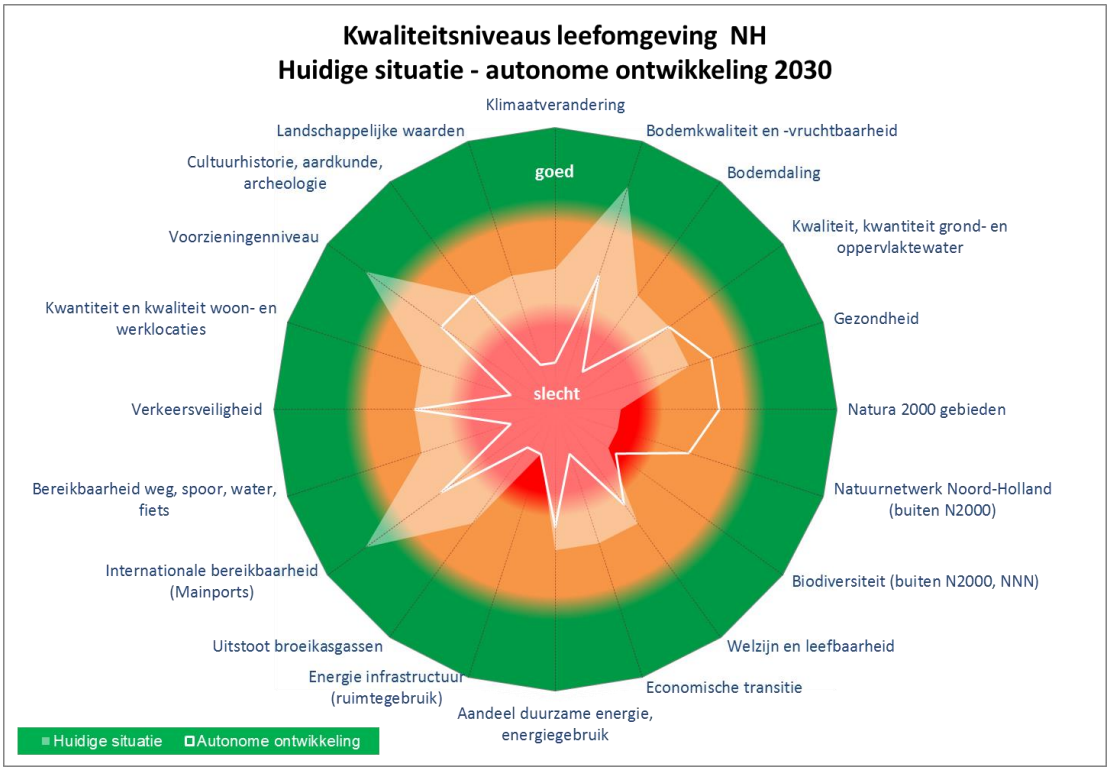

Figuur 7.1. Kwaliteitsniveaus in Noord-Holland van de huidige situatie en de autonome ontwikkeling in 2030.

Het beleid van de Omgevingsvisie biedt kansen om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. *Figuur 7.2* laat zien dat de kwaliteit bij de meeste thema´s en indicatoren verbetert vanwege de omgevingsvisie (witte stippellijn). Dit zijn verbeteringen ten opzichte van de autonome ontwikkeling (2030, transparante vlak). De conclusie is dan ook dat het beleid van de omgevingsvisie kansen biedt om trends van autonome verslechteringen te keren.
De grootste kansen op verbetering zijn er voor de indicatoren Natuurnetwerk Noord-Holland (buiten Natura 2000) en biodiversiteit. De Omgevingsvisie bevat daar meerdere ontwikkelprincipes voor. Bijvoorbeeld het ontwikkelprincipe waarin het draagvermogen passend is voor ontwikkelingen en beheer (1), zoveel mogelijk natuurinclusief bouwen (2) en het verbeteren van ecologische verbindingen in de kustzone (7) en tussen natuurgebieden (20). De sturingsmogelijkheden daarvoor van de provincie zijn relatief groot. Daardoor is de kans dat deze beleidsvoornemens kunnen worden waargemaakt ook relatief groot.
Ook zijn er kansen dat het kwaliteitsniveau van biodiversiteit, van overwegend slecht naar wisselend. Dit komt door de ontwikkelprincipes die gericht zijn op natuur of groen. Ook enkele ontwikkelprincipes die niet als eerste doel hebben de biodiversiteit te verbeteren dragen positief bij aan de verbetering van het kwaliteitsniveau. Voorbeelden daarvan zijn de ontwikkelprincipes waarin bij nieuwe ontwikkelingen wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustzone (5) en de verhoging van het waterpeil in veenweidegebieden (21).

Op grote maatschappelijke thema's als klimaatverandering, economische transitie (circulaire economie, duurzame landbouw) en energietransitie (aandeel duurzame energie, energiegebruik) biedt de omgevingsvisie kansen voor enige verbeteringen van de kwaliteit. Het is niet te verwachten dat deze verbeteringen groot genoeg zijn voor een substantiële verandering in kwaliteitsniveau. Daarbij: de toenemende autonome verstedelijking van vooral de metropoolregio Amsterdam en de verdere intensivering daarvan waar met de omgevingsvisie op ingezet wordt, levert ook risico's op met betrekking tot klimaatverandering (wateroverlast, hittestress).
We merken hierbij op dat het komen tot substantiële kwaliteitsverbeteringen binnen grote thema´s als klimaatverandering, economische transitie en energietransitie een opgave is voor ook het rijk, gemeentes, waterschappen, bedrijfsleven en consumenten. De beïnvloedingsruimte en sturingsmogelijkheden van de provincie daarin zijn gelimiteerd.

Thema's en indicatoren waar de kwaliteitsniveaus ook met het beleid van de omgevingsvisie overwegend slecht zijn en in 2030 naar verwachting knelpunten en problemen optreden zijn: klimaatverandering, bodemdaling, economische transitie, energie-infrastructuur, uitstoot broeikasgassen, bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets, kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties en landschap. Voor al deze aspecten biedt het beleid van de omgevingsvisie kansen voor verbetering van de kwaliteit, maar het is niet te verwachten dat die groot genoeg zijn om knelpunten en problemen substantieel op te lossen. Ook hier geldt dat inspanningen van andere overheden en partijen nodig zijn om tot substantiële verbeteringen en het oplossen van problemen te komen.

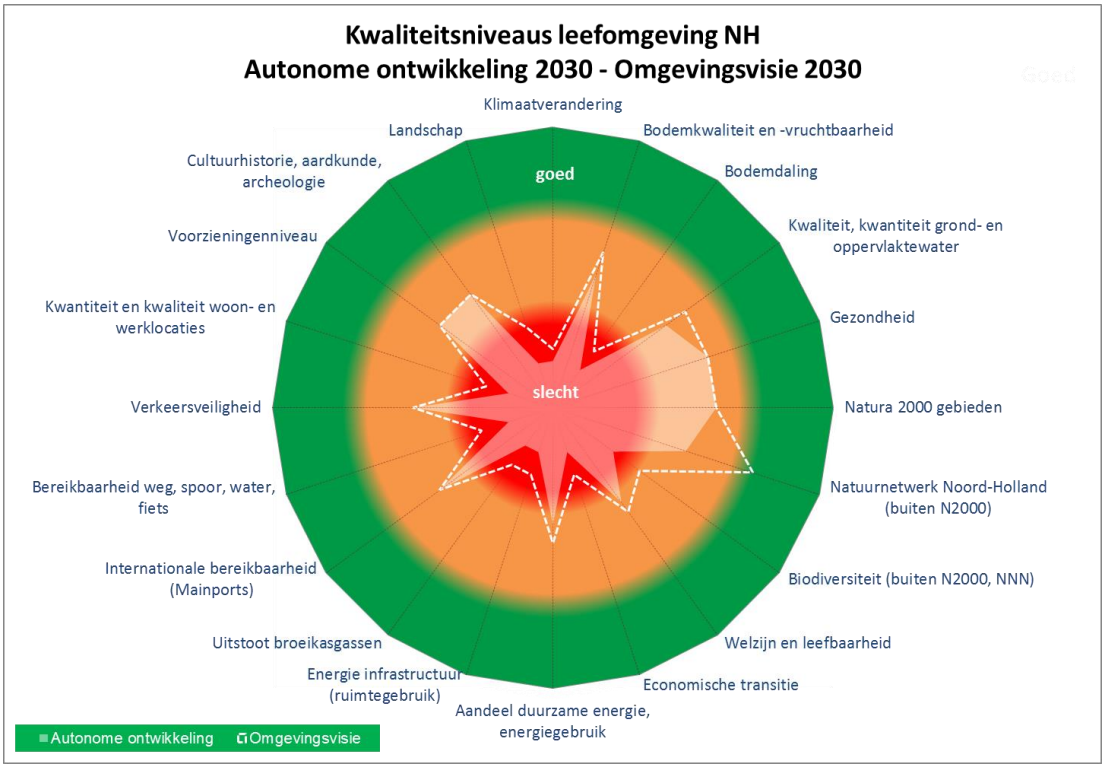

Figuur 7.2. Kwaliteitsniveaus in Noord-Holland in 2030 na uitvoering van de Omgevingsvisie t.o.v. van de autonome ontwikkeling.

Mate waarin het beleid bijdraagt aan het behalen halen van ambities ('doelbereik')
Voor de ambitie 'De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot' is een reële kans dat het beleid van de omgevingsvisie tot het behalen van de ambitie leidt in 2030 (zie figuur 7.3). De omgevingsvisie bevat meerdere ontwikkelprincipes die kansen bieden op het vergroten van de kwantiteit en kwaliteit in biodiversiteit. De sturingsmogelijkheden voor de provincie daarin zijn relatief groot. In de ambitie is niet aangegeven welke vergroting nagestreefd wordt, met andere woorden: wanneer de vergroting groot genoeg is. Dat maakt dat met elke (per saldo) vergroting van de kwantiteit (oppervlakte natuur) en kwaliteit (soortenrijkdom en toegankelijkheid) de ambitie gehaald kan worden. Door nader te specificeren welke vormen van biodiversiteit de provincie vergroot wil hebben, kan bij de uitvoering van het beleid gericht gemonitord worden of die vergroting behaald wordt.

Voor 'Kwaliteit van bodem, water, lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond voldoet aan wettelijke normen, is behouden en waar mogelijk verbeterd' worden de ambities 2030 en 2050 waarschijnlijk behaald. De gebeurt al bij autonome ontwikkeling en niet zozeer vanwege de omgevingsvisie. Hetzelfde geldt voor 'KRW-normen water en WHO-normen worden zo snel mogelijk gehaald, uiterlijk in 2027 (KRW) en 2050 (WHO)'. Wat betreft het halen van wettelijke normen geldt dat dat een wettelijke plicht is die sowieso behaald moet worden. Dat is geen vrijblijvende ambitie. Voor bodem en water biedt de omgevingsvisie kansen op

substantiële verbeteringen, voor lucht, externe veiligheid en geluid is dat niet of nauwelijks het geval.

Voor de overige ambities levert het beleid wel een bijdrage aan het halen van de ambities, maar is het onvoldoende om de ambities helemaal te halen in 2030 en in 2050. Bij deze ambities zijn de opgaven over het algemeen groter dan de beïnvloedingsruimte en sturingsmogelijkheden van de provincie. Het gaat dan vooral om ‘Noord-Holland is klimaatbestendig en waterrobuust’ en ‘Noord-Holland is als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal’. Het bereiken van een volledig klimaatbestendig, waterrobuust en klimaatneutraal Noord-Holland vergt ook inspanning van het rijk, gemeentes, bedrijven en particulieren.

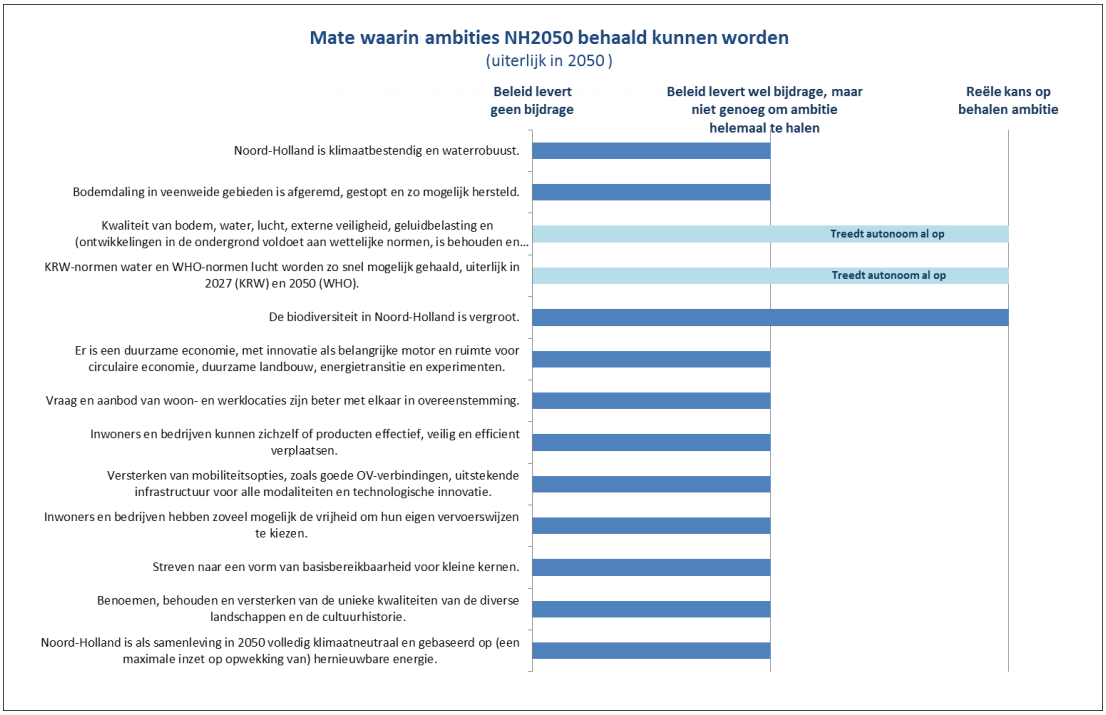

Figuur 7.3. Mate waarin beleid omgevingsvisie bijdraagt aan behalen ambities NH2050.

Synergie en strijdigheden in ontwikkelprincipes

Er zijn meerdere ontwikkelprincipes die kansen bieden voor het versterken van wat andere ontwikkelprincipes beogen. Zo biedt het ontwikkelprincipe dat wonen en werken zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd worden kansen op het versterken van het ontwikkelprincipe gericht op het ontzien van waardevolle landschappen. Daarnaast zijn er meerdere ontwikkelprincipes gericht op bundeling en clustering van functies en/of knooppunten. Dat biedt kansen op synergie.

Er is een aantal risico’s op strijdigheid tussen ontwikkelprincipes. De meesten daarvan zijn bij adequate verdere uitwerking van het beleid vermijdbaar. Bij de ontwikkelprincipes waar locaties aangewezen zijn voor aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewerkte energie en verwerking van stromen, brengt de locatiekeuze inherent met zich mee dat concessies aan

ontwikkelprincipes gericht op natuur en ecologie op die plekken onafwendbaar zijn. Op zijn best kunnen die concessies met uitgekiende begrenzing en natuur-inclusief ontwerp zoveel mogelijk beperkt worden.

Er wordt bewust gekozen om verdere uitbreiding van wonen en werken binnenstedelijk te realiseren door nog intensiever te verdichten en concentreren dan al gedaan wordt. Juist binnenstedelijk is de druk qua gezondheid, veiligheid, klimaat (bijvoorbeeld hittestress) nu al het grootst, neemt dat autonoom verder toe en is er het risico dat die druk vanwege de omgevingsvisie nog verder toeneemt. Wat opvalt is dat de ambities van de omgevingsvisie op het vlak van gezondheid laag zijn. De omgevingsvisie heeft geen ontwikkelprincipes die direct gericht zijn op het verbeteren van de gezondheid in hoogstedelijke gebieden. Voor klimaat geldt hetzelfde. De keuze voor verder binnenstedelijk verdichten wordt voor een belangrijk deel gemaakt om waardevolle en karakteristieke landschappen buiten het stedelijk gebied in stand te kunnen houden. Vanuit landschappelijk oogpunt valt die keuze te verdedigen. Tegelijkertijd is het wel de vraag in welke mate het mogelijk is om in hoogstedelijk gebied nog intensiever te verdichten en tegelijk een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving te waarborgen. Dit raakt direct een openstaande opgave die de provincie in de Verkenningen NH2050 heeft benoemd: hoe zorgen we ervoor dat de verdichting- en verstedelijkingsopgaven zo goed mogelijk worden gefaciliteerd en we tegelijkertijd de functie van de luchthaven Schiphol versterken? Het verdient aanbeveling om deze opgave nader in te vullen en te verkennen wat de mogelijkheden zijn qua intensiever stedelijk verdichten, de functie van Schiphol te versterken en wat er voor nodig is om daarbij gezondheid en klimaatbestendigheid te waarborgen

Uitvoerbaarheid van beleid

Toetsing aan wettelijke kaders is aan de orde bij verdere uitwerking tot beleid voor de kortere termijn in bijvoorbeeld programma's. Nu in het oogspringende risico´s op het vlak van uitvoerbaarheid binnen wettelijke kaders zijn bijvoorbeeld:

- Nog verdere intensivering van binnenstedelijk verdichten en bundeling bij infraknooppunten kan leiden tot extra geluidoverlast in nu al overbelaste stedelijke situaties. Dit brengt risico's op conflicten met wet- en regelgeving met zich mee.
- Op basis van de passende beoordeling kan gesteld worden dat geen van de ontwikkelprincipes onuitvoerbaar is vanwege alleen het effect op Natura 2000-gebieden. Dat neemt niet weg dat een aantal ontwikkelprincipes risico's met zich meebrengen voor Natura 2000-gebieden. De uitvoerbaarheid wordt mede bepaald door beschikbaarheid van voldoende ontwikkelingsruimte voor ontwikkelingen die kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofoxiden en/of ammoniak en de aandacht voor zonering en daardoor het voorkomen van een toename van verstoring door recreatie door het ontzien van kwetsbare, verstoringsgevoelige delen van gebieden.

Mogelijkheden voor verbetering leefomgevingskwaliteiten: beleidsopties en mitigerende maatregelen

De effectbeoordeling heeft laten zien dat er in 2030 ook met het beleid van de omgevingsvisie nog leefomgevingsindicatoren zijn waar naar verwachting knelpunten en problemen optreden. Het

gaat om klimaatverandering, bodemdaling, economische transitie, energie-infrastructuur, uitstoot broeikasgassen, bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets, kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties en landschap. Voor al deze aspecten geldt dat de omgevingsvisie beleid bevat met kansen op positieve effecten, maar die zijn naar verwachting onvoldoende om 'uit het rood te komen'. Dat wil zeggen: de effecten zijn niet groot genoeg om knelpunten en problemen goeddeels op te lossen.

Onderstaand gaan we in op de aspecten waar nog mogelijkheden zijn voor de provincie om positieve effecten te vergroten. Ondanks die mogelijkheden verwachten we niet dat de provincie zelfstandig in staat is om die aspecten 'uit het rood' te halen. De opgaven daarvoor zijn groot en en overstijgen de beïnvloedingsruimte en sturingsmogelijkheden van de provincie.

Aanbevelingen

- Breng in beeld in hoeverre er nog groeimogelijkheden zijn qua intensiever verdichten van hoogstedelijke gebieden en wat er voor nodig is om daarbij gezondheid en klimaatbestendigheid te waarborgen. Neem daar ook bereikbaarheid en mobiliteit in mee en de opgave van het verder versterken van Schiphol. Stel daar in samenwerking met gemeentes, projectontwikkelaars, bouwers, woningcorporaties, waterschappen, vervoersorganisaties en netbeheerders een samenhangende strategie voor op.
- Koppel aan het verder binnenstedelijk verdichten van wonen en werken de randvoorwaarde dat dat klimaatadaptief moet gebeuren. Daarmee kunnen negatieve effecten op het vlak van klimaatverandering voorkomen worden.
- Ontwikkel op provinciaal niveau een waterbergingsstrategie voor de lange termijn, waarin ook rekening wordt gehouden met het gewenste herstel van veenweidegebieden en de randvoorwaarden voor waterpeilverhoging die daaruit voorkomen.
- Ontwikkel samen met de bevolking een ruimtelijk identiteits- en kwaliteitskader voor de veenweidegebieden. Daarmee kan invulling gegeven worden aan landschappelijke waarden van veenweidegebieden zoals ze nu zijn en kunnen worden bij peilverhoging. Dit kader is dan richtinggevend voor de functionele en ruimtelijke invulling van de transitie van het veenweidegebied onder impuls van de waterpeilverhoging.
- Verken de mogelijkheden voor regionale CO_2-compensatie door te investeren in initiatieven van energiebesparing en de opwekking van duurzame energie door bedrijven, maatschappelijk middenveld en particulieren.
- Verken de mogelijkheden van geheel circulaire aanleg en beheer van alle provinciale wegen, waarbij de kringlopen werkelijk gesloten zijn en geen nieuwe energie in de kringloop toegevoegd hoeft te worden. Neem aan de hand van de verkenning in het beleid op dat de aanleg van alle provinciale wegen en nieuwbouw in bezit van de provincie volledig circulair wordt uitgevoerd. Hiermee kan de provincie een voorbeeldfunctie vervullen in de transitie naar een circulaire economie.
- Vervul een voorbeeldfunctie door het eigen wagenpark volledig emissieloos te maken, en volledig gebruik te maken van 100% duurzaam opgewekte energie.

- Vervul een voortrekkersrol in de overgang naar emissieloos vervoer, door samen met (grotere) gemeentes en de transportsector een strategie op te stellen voor emissieloze (hoogstedelijke) gebieden.
- Houdt bij de keuze welke clusters rond knooppunten verder ontwikkeld worden rekening met het ontzien van waardevolle landschappen. Daarmee kunnen strijdigheden voorkomen worden tussen ontwikkelprincipes gericht op het ontzien van waardevol landschap en het mogelijk maken van nieuwe ruimtelijke economische ontwikkelingen.
- Houdt bij de locatiekeuze voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie en opslag en verwerking van restromen rekening met de natuurwaarden. Ga daarbij uit van uitgekiende locatie begrenzing en natuur-inclusief ontwerp. Daarmee kunnen inherente concessies op het vlak van natuur zoveel als mogelijk beperkt worden.
- Specificeer bij de ambitie ‘De biodiversiteit is vergroot’ om welke vormen (flora en/of fauna, welke soortengroepen) van biodiversiteit het gaat en op welke plekken (bijvoorbeeld stadsnatuur, natuur in landbouwgebieden). Zo kan bij de uitvoering van het beleid gericht gemonitord worden of die vergroting behaald wordt.
- Zet bij de ambitie ‘Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen’ gebiedsgericht in op een optimale mobiliteitsmix. Maak op basis daarvan gerichte en duidelijke beleidskeuzes. Bijvoorbeeld: in de stad inzetten op fiets en OV en minder auto. Daar is dan meer keuze in fiets- en OV-mogelijkheden en minder qua auto. Toenemende druk op de ruimte en gezondheid in hoogstedelijk gebied maken dergelijke gerichte keuzes noodzakelijk.
- Betrek het recente advies van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur over mobiliteit voor de toekomst[13] expliciet op de omgevingsvisie. Stel bijvoorbeeld een investeringsstrategie op die primair gericht is op beter gebruik van bestaande infrastructuur en de ontwikkeling en opschaling van nieuwe mobiliteitsconcepten gericht op de regionale vervoersvraag. Geef duurzaamheidseisen een centrale plek in de investeringsstrategie.
- Hanteer de begrenzing en gevoeligheden van Natura 2000-gebieden zoveel mogelijk als uitgangspunt bij de positionering van ontwikkelingen met gevolgen voor Natura 2000-gebieden. Overweeg bij ontwikkelingen met veel impact welke mogelijkheden er zijn op grotere afstand van de Natura 2000-gebieden. Houd bij de uitwerking van ontwikkelprincipes die kansen bieden voor Natura 2000-gebieden zoveel mogelijk rekening met de natuurlijke kenmerken van die gebieden zodat maximale winst behaald kan worden.

[13] Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (2018), **Van B naar anders; Investeren in mobiliteit voor de toekomst**.

8 Leemten in kennis en onzekerheden

De effectbeoordeling in dit planMER is kwalitatief van aard, gericht op kansen en risico's en sluit aan bij het strategische en lange termijn karakter van de omgevingsvisie. De kansen en risico's zijn gebaseerd op in dit MER gehanteerde aannames voor uitwerking van de ontwikkelprincipes in de omgevingsvisie (zie **bijlage 4**).
De ontwikkelprincipes zijn richtinggevend voor verdere uitwerking en doorwerking in programma´s of andere instrumenten. Voor dit planMER, passend bij het niveau van de omgevingsvisie, zijn de gedane aannames afdoende om een voldoende betrouwbaar beeld te verkrijgen van kansen op positieve en risico's op negatieve effecten op de leefomgeving voor de langere termijn (2030-2050). Op dit abstractieniveau is er dan ook geen sprake van leemtes in kennis of onzekerheden met betrekking tot de in dit planMER beschreven kansen en risico's. Bovendien is de toestand van de leefomgeving voorafgaand aan de uitwerking van de Omgevingsvisie al goed in beeld gebracht. Onzekerheden doen zich vooral voor bij de extrapolatie van de huidige toestand naar de toekomst.
Meer gedetailleerde effectbeoordeling, kwantificering daarvan en toetsing aan wettelijke kaders kan alleen plaatsvinden bij verdere uitwerking tot beleid voor de kortere termijn in bijvoorbeeld programma's. De provincie zal bij de verdere uitwerking van Omgevingsvisie en de beoordeling van de effecten ervan uitgaan van het beoordelingskader zoals dat in dit MER is gehanteerd. Omdat de indicatoren in dit beoordelingskader ook richting zullen geven aan de indicatoren voor monitoring van de toestand van de leefomgeving en van de effecten van het beleid (zie hoofdstuk **9**) mag worden verwacht dat ook bij de uitwerking van het beleid leemtes in kennis beperkt of afwezig zullen zijn.

Of de in dit planMER in beeld gebrachte kansen en risico's op positieve en negatieve effecten daadwerkelijk op gaan treden is afhankelijk van de wijze waarop ontwikkelprincipes uit deze omgevingsvisie worden doorvertaald in programma's of andere instrumenten. Ook de keuze van in te zetten instrumenten (dwingend karakter of vrijwillig karakter) en de mate waarin de provincie afhankelijk is van andere overheden of derden is bepalend voor de uiteindelijk optredende effecten. De effecten die zich uiteindelijk in de praktijk voor zullen doen moeten op basis van monitoring en evaluatie in beeld worden gebracht .

9 Evaluatie en monitoring van beleid

Om in beeld te krijgen of de uitwerking van het beleid daadwerkelijk leidt tot een betere kwaliteit van de leefomgeving, moet er periodiek informatie over de toestand van de leefomgeving en de resultaten van het tot dan uitgevoerde beleid beschikbaar zijn. Met het voortschrijdend inzicht dat daaruit volgt kan uitwerking en bijsturing gegeven worden aan de Omgevingsvisie. Op deze manier ontstaat er een gesloten beleidscyclus (zie onderstaande figuur):

- Beleidsontwikkeling (Verkenningenfase, Koersfase en Visie-ontwikkeling van de Omgevingsvisie);
- Beleidsdoorwerking (uitwerking van de Omgevingsvisie in programma's en andere instrumenten);
- Uitvoering (ontwikkeling concrete besluiten/regels en ander instrumentarium en toepassing daarvan);
- Terugkoppeling (resultaten van monitoring evalueren op hun betekenis voor nieuwe beleidscyclus).

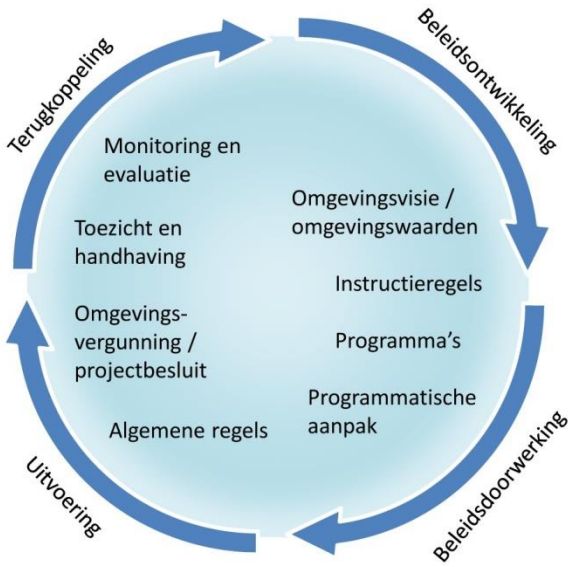

Figuur 9.1. Beleidscyclus in context Omgevingswet[14].

Het planMER voor de Omgevingsvisie laat op hoofdlijnen zien hoe de kwaliteit van de leefomgeving naar verwachting verandert als gevolg van het beleid. De referentie voor deze verandering is de huidige situatie zoals in beeld gebracht in hoofdstuk 4. De huidige situatie in dit planMER fungeert daarmee als 'nulmeting' voor de monitoring en evaluatie.

[14] https://www.duurzaamgebouwd.nl/expertposts/20160705-beleidscyclus-omgevingswet-kroonjuweel-voor-duurzaamheid

Uitvoering van het beleid van de Omgevingsvisie gebeurt stapsgewijs en in cycli van vier jaar. Tegelijk worden iedere vier jaar de thema's uit de Omgevingsvisie gemonitord. Met deze signalerende monitor wordt de toestand en ontwikkeling van de leefomgeving gemeten. Met behulp van deze informatie kan de omgevingsvisie zo nodig worden herijkt en kunnen nieuwe voornemens tot uitvoering van het beleid worden bepaald.

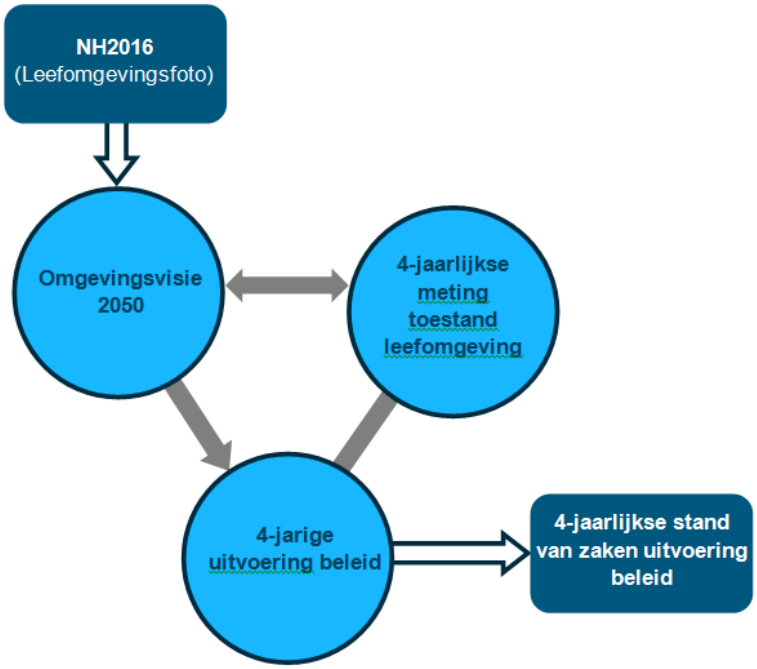

Figuur 9.2.Monitoringscyclus beleid.

In een monitoringsplan zal uitgewerkt moeten worden hoe de monitoring uitgevoerd wordt, welke parameters gehanteerd worden en de wijze waarop data wordt verzameld en welke partijen daarvoor nodig zijn (bijvoorbeeld gemeentes en waterschappen). Het beoordelingskader van dit planMER biedt een basis voor de te hanteren monitoringsparameters.
Resultaten uit het boven beschreven systeem voor monitoring zullen ook worden benut om in vervolgstappen inzicht te geven in de gevolgen van de uitwerking van (onderdelen van) de Omgevingsvisie voor de leefomgeving.

10 Begrippen en afkortingen

Ambitie (in Omgevingsvisie NH2050)	Toestand van de leefomgeving die de provincie Noord-Holland nastreeft.
Autonome ontwikkeling	Verwachte situatie in de toekomst die optreedt zonder de veranderingen waar de omgevingsvisie specifiek in voorziet. Alle met besluitvorming vastgesteld beleid, ontwikkelingen of projecten behoren tot de autonome ontwikkeling.
Beoordelingskader (in PlanMER)	Set indicatoren waarmee beoordeeld wordt a) in hoeverre met het beoogde beleid (in dit geval vooral ontwikkelprincipes) de beleidsdoelen worden gehaald ('doelbereik') en b) wat de effecten van het beleid zijn op de leefomgeving.
Beleidsinstrument	Middel dat een overheid inzet om beleid uit te voeren, bijveerbeeld: omgevingsvisie, programma, omgevingsvergunning, subsidieregeling.
Bevoegd gezag	Eén of meer overheidsinstanties die bevoegd zijn om over de activiteit van de initiatiefnemer het besluit te nemen.
Commissie voor de m.e.r.	Een bij wet ingestelde landelijke commissie van onafhankelijke milieudeskundigen. Zij adviseren het bevoegd gezag over de kwaliteit van de informatie in het milieueffectrapport en naar wens ook over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport.
Effect (in PlanMER)	Concreet gevolg van beleid op de leefomgeving.
Inspraak	Mogelijkheid om informatie te krijgen en op basis daarvan een mening, wensen of bezwaren kenbaar te maken, bijvoorbeeld voor een activiteit waarover door de overheid een besluit zal worden genomen.
Kennisgeving	Het openbaar maken van een voornemen om een m.e.r.-procedure te starten en of een m.e.r.-plichtig plan vast te stellen.
NRD	Notitie Reikwijdte en Detailniveau: notitie die beschrijft waar de m.e.r.-procedure wel en niet overgaat (‘reikwijdte’), welke aspecten in het planMER onderzocht gaan worden en met welke diepgang (‘detailniveau’).

Omgevingsvisie	Plan waarin de provincie haar beleid voor de leefomgeving op lange termijn vastlegt.
Ontwikkelprincipe (in Omgevingsvisie NH2050)	Een beleidsuitspraak in de Omgevingsvisie die richtinggevend is voor de verdere uitwerking en invulling van het beleid.
Opgave (in Omgevingsvisie NH2050)	Vraagstuk over wat er gedaan kan worden om een autonome trend of ontwikkeling te beïnvloeden.
Passende beoordeling	Een passende beoordeling beschrijft en beoordeelt op basis van de Wet natuurnatuurbescherming effecten van ontwikkelingen op instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000 gebieden.
Plan-m.e.r	M.e.r. staat voor ‘milieueffectrapportage’ en is de procedure waarbinnen een MER wordt opgesteld. De toevoeging ‘Plan’ wil zeggen dat het om een m.e.r. voor een plan gaat, zoals een omgevingsvisie.
PlanMER	MER staat voor ‘Milieueffectrapport’ en bevat de resultaten van het onderzoek naar de (milieu)effecten binnen een m.e.r. De toevoeging ‘Plan’ wil zeggen dat het om een MER voor een plan gaat, zoals een omgevingsvisie.
Ter inzage leggen	Gedurende een bepaalde periode belanghebbende de gelegenheid geven om op een voornemen of ontwerp-plan te reageren met een zienswijze.
Programma	Programma in de zin van de Omgevingswet waarin (lange termijn) beleidsdoelstellingen (*wat* gaan we doen?) worden vertaald naar (middellange termijn) concrete acties en interventies (*hoe* gaan we dat doen?)
Zienswijze	Reactie die een belanghebbende aan het bevoegd gezag kan sturen als reactie op de kennisgeving over een voornemen.

Bijlage 1 M.e.r.-procedure

M.e.r.-plicht

In onderdeel C en D van de bijlage bij het Besluit m.e.r. staan de activiteiten waarvoor een milieueffectrapport (planMER) moet worden opgesteld als deze worden mogelijk gemaakt in een plan zoals bedoeld in artikelen 2.1, 2.2 en 2.3 van de Wet ruimtelijke ordening.

Daarnaast kan een plan-m.e.r.-plicht ontstaan als vanwege mogelijk significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van nabijgelegen Natura 2000-gebieden een passende beoordeling moet worden opgesteld.

M.e.r.-procedure

Figuur 1. Procedureschema m.e.r.-procedure

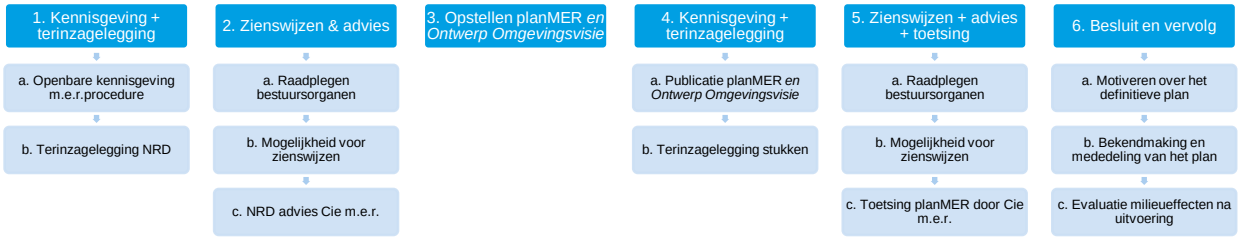

Openbare kennisgeving van het voornemen door bevoegd gezag en terinzagelegging
De procedure start met de openbare kennisgeving van het voornemen om een planMER op te stellen en de publicatie van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD).

Advies betrokken bestuursorganen en Commissie voor de m.e.r. over reikwijdte en detailniveau, en zienswijzen
Bij de planvorming betrokken bestuursorganen zijn actief geraadpleegd over de reikwijdte en het detailniveau van voorliggend planMER.

Opstellen planMER, gelijktijdig met Ontwerp Omgevingsvisie
Na het raadplegen van de betrokken bestuursorganen en het inwinnen van zienswijzen worden de effecten beoordeeld en beschreven in het planMER.

Kennisgeving en terinzagelegging planMER, gelijktijdig met Ontwerp Omgevingsvisie
Het planMER ligt samen met het de Ontwerp Omgevingsvisie 6 weken ter inzage.

Advies betrokken bestuursorganen, Commissie voor de m.e.r. en zienswijzen
Wederom worden de relevante bestuursorganen betrokken en mag eenieder zienswijzen indienen op het planMER en de Ontwerp Omgevingsvisie.

Daarnaast toetst de Commissie m.e.r. in deze periode de kwaliteit van het planMER en beoordeelt het of de juiste (milieu)informatie aanwezig is om een besluit over de Omgevingsvisie te kunnen nemen.

Besluit en vervolg

De Omgevingsvisie wordt vastgesteld door het bevoegd gezag (Provinciale Staten). De provincie Noord-Holland motiveert in de uiteindelijke Omgevingsvisie hoe met de uitkomsten van het planMER en de inspraakreacties is omgegaan.

Bijlage 2 Beleidsanalyse Omgevingsvisie NH2050

Beleidsanalyse Omgevingsvisie NH2050

Ambitie					
Wat is de hoofdambitie van de omgevingsvisie?					
"Noord-Holland heeft een relatief **hoog welvaarts- en welzijnsniveau**. Om deze ook voor de toekomst vast te kunnen houden, richten we ons op een goede **balans tussen economische groei en leefbaarheid**. Zodanig dat bij veranderingen in het gebruik van de fysieke leefomgeving de **doelen voor een gezonde en veilige leefomgeving overeind blijven**."					
Deelambities	**Situatieschets**	**Knelpunten**	**Opgaven**	**Be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraak**	
Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?	*Hoe is de situatie nu en wat zijn autonome trends en ontwikkelingen?*	*Welk probleem ('tekort') treedt op bij ongewijzigd beleid?*	*Wat wil en kan de provincie doen om het probleem te voorkomen/beperken?*	*Welke concrete beleidsvoornemens zijn er die nieuw én be-m.e.r.baar zijn?* *(is er een relatie te leggen met een omgevingseffect?)*	*Kan de provincie hier zelf op sturen?*
1 Leefomgeving: "We staan voor een **gezonde en veilige basiskwaliteit** van de leefomgeving, maar sluiten een verhoging van deze ambitie in de toekomst niet uit."					
a Klimaatverandering *Bewegingen: Dynamisch schiereiland, Metropool in ontwikkeling, Sterke kernen sterke regio's, Natuurlijke en vitale landelijk omgeving.*					

Noord-Holland is klimaatbestendig en waterrobuust	• Effecten van klimaatverandering (natte winters, hevige (zomer)buien, langdurige warme en droge perioden) door opwarming van de aarde worden steeds duidelijker zichtbaar: wateroverlast en waterschade aan infrastructuur en landbouw, grotere kans op overstromingen.
	• Groot deel van Noord-Holland ligt onder zeeniveau, door zeespiegelstijging wordt het steeds lastiger om teveel aan water uit het gebied weg te krijgen, meest effect in lage delen.
	• Pieken en dalen in wateraanvoer worden groter door stroomopwaarts meer regen in plaats van sneeuw.
	• Wateroverlast neemt toe door toename van neerslag en intensiteit van buien, meest overlast in stedelijk gebied, maar ook in landelijk gebied (bij kapitaalintensieve landbouw meer dan graslanden).
	• Stijgende temperaturen leiden tot: toenemende bedreiging voor mensen met een zwakkere gezondheid (hittestress), vermindering van arbeidsproductiviteit, problemen met de waterkwaliteit en grotere kans op blauwalg, botulisme en andere ziektes.
	• Toename van verzilting door toename lange droge periodes, vooral veenweidegebieden en diepe droogmakerijen ➔ gevolgen voor landbouw (inkomstenderving), natuur, waterkwaliteit.
		• Verder toenemende waterlast, kans op overstromingen en daardoor schade aan economische complexen en woon- en natuurgebieden.
		• Verder toenemende bedreiging van hogere temperaturen voor (kwetsbare) mensen (hittestress) en vermindering arbeidsproductiviteit, problemen met waterkwaliteit.
		• Tekort aan voldoende schoon drinkwater.
		• Verder toenemende verzilting met negatieve gevolgen voor landbouw (inkomstenderving), natuur en waterkwaliteit.
		• Afschuivende veendijken door toenemende verdroging.
			• Hoe maken we Noord-Holland ruimtelijk klimaatbestendig en waterrobuust?
			  ○ Hoe gaan we Noord-Holland beschermen tegen te veel water (veiligheid en overlast) (watersysteem)?
			  ○ Hoe zorgen we in Noord-Holland voor voldoende en schoon zoetwater?
					• Rijk verantwoordelijk voor veiligheid
					• Overlast gedeeltelijk kader-stellend, uitvoering bij WS en gem
					• Op vitale infrastructuur (wegen): deels
					• Verder faciliteren en stimuleren
					• Als laatst: ruimtelijk sturen

<u>Bodemdaling</u> in <u>veenweidegebieden</u> is afgeremd, gestopt en zo mogelijk hersteld	• Toename van snellere bodemdaling, vooral veenweidegebieden, door toename lange droge periodes a.g.v. klimaatverandering➔ gevolgen voor landbouw, natuur, waterkwaliteit, CO_2 uitstoot, funderingen, infrastructuur, economische schade aan gebouwen en inkomsten derving.	• Verdere versnelling van bodemdaling veenweidegebieden, daardoor economische schade en inkomstenderving.	• Hoe gaan we bodemdaling tegen, met name in veenweidegebieden?	21. Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	• Ja, in principe ruimtelijk sturen

Deelambities	Situatieschets	Knelpunten	Opgaven	Be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraak	
Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?	*Hoe is de situatie nu en wat zijn autonome trends en ontwikkelingen?*	*Welk probleem ('tekort') treedt op bij ongewijzigd beleid?*	*Wat wil en kan de provincie doen om het probleem te voorkomen/beperken?*	*Welke concrete beleidsvoornemens zijn er die nieuw én be-m.e.r.baar zijn?* *(is er een relatie te leggen met een omgevingseffect?)*	*Kan de provincie hier zelf op sturen?*
1 **Leefomgeving**: "We staan voor een **gezonde en veilige basiskwaliteit** van de leefomgeving, maar sluiten een verhoging van deze ambitie in de toekomst niet uit."					
b Gezondheid en veiligheid *Bewegingen: Dynamisch schiereiland, Sterke kernen sterke regio's, Natuurlijke en vitale landelijke omgeving.*					
Kwaliteit van bodem, water, lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in de ondergrond voldoet aan wettelijke normen, is behouden en waar mogelijk verbeterd. KRW-normen water en WHO-normen lucht worden zo snel mogelijk gehaald, uiterlijk in 2027 (KRW) en 2050 (HO).	<u>Bodem en ondergrond</u> • Bodemkwaliteit is bijna over in Noord-Holland op orde, er is geen acuut gezondheids- of ecologisch aandachtspunt meer omdat vervuiling is gesaneerd of wordt beheerst. • Afgelopen jaren is veel werk gemaakt van bodemsanering. Saneringsopgave neemt af nu af, aandacht verschuift naar voorkomen nieuwe vervuiling en verantwoord bodemgebruik. Lokale saneringslocaties zullen blijven, bijvoorbeeld omdat nieuwe functies andere kwaliteit vragen of doordat nieuwe vervuiling ontstaat. • Door intensivering van ruimtegebruik bovengronds worden steeds meer functies aan ondergrond toegevoegd (tunnels, ondergronds bouwen, opwekking bodemenergie, opslag CO_2). • Lokale maatwerkkeuzes in duurzaam gebruik van de ondergrond in samenspel met bovengrond worden steeds belangrijker. In de stad gaat het daarbij om vaker om inpassen van ondergronds bouwen of toepassen bodemenergie. <u>Water</u> • Door groeiende (wereld)bevolking neemt de markt toe, worden grondstoffen schaarser, neemt de vraag naar voedsel toe en zal de beschikbaarheid van grond- en zoetwater afnemen. • Kwaliteit van oppervlaktewater is sterk verbeterd, vervuiling met toxische en vermestende stoffen is afgenomen. • Huidige waterkwaliteit is in het algemeen voldoende voor veel gebruiksfuncties: drinkwaterproductie (met aanvullende zuiveringsstappen), gebruik in landbouw (drinkwater vee, beregening), waterrecreatie (bijvoorbeeld zwemmen). • In landelijk gebied draait het meer om waterkwaliteit voor natuur of bodemvruchtbaarheid voor de landbouw. • Industrie en landbouw stellen steeds hogere eisen aan de kwaliteit van water. <u>Lucht</u> • Hoewel de luchtkwaliteit grotendeels aan de normen voldoet veroorzaakt luchtvervuiling nog steeds aanzienlijke gezondheidsschade. • De trend laat een verbetering van de luchtkwaliteit zien, maar in stedelijke gebieden dalen de fijnstofconcentraties niet of nauwelijks meer. • In zuidelijk deel zal de luchtkwaliteit naar verwachting onder druk blijven staan door de verdere concentratie van wonen, werken, recreatie en daaraan gekoppelde	<u>Bodem en ondergrond</u> • Conflicten in en verdringing van functies door tekortschietende samenhang tussen boven- en ondergrond, niet kunnen voldoen aan vraag ondergronds bouwen, opwekken bodemenergie etc. <u>Water</u> • Achterblijvend ecologisch doelbereik van waterkwaliteit met daardoor achterblijvende natuurkwaliteit en schade aan natuur en biodiversiteit. • Niet kunnen voldoen aan hoger wordende eisen aan waterkwaliteit van industrie en landbouw, gaat ten koste van economisch groeipotentieel en welvaartsniveau Noord-Holland. <u>Lucht</u> • Blijvende en toenemende gezondheidsschade door tekort schietende luchtkwaliteit, ook onder wettelijke normen en gezondheidsadvieswaarden. • Blijvende en toenemende aantasting natuur door uitstoot en neerslag van stikstof in Natura 2000 gebieden, blijvende aantasting natuur levert ook potentiele beperking op voor nieuwe ontwikkeling binnen PAS-systematiek.	• Hoe zorgen we als provincie, maar ook met de samenleving, voor een gezonde leefomgeving met een goede water-, bodem- en luchtkwaliteit? • Hoe gaan we om met (de verschillende effecten van) bodem- en veenafbraak? • Hoe maken we afwegingen in de samenhang tussen ondergrond en bovengrond, zoals de wens tot het benutten van bodemenergie in relatie tot de kwaliteit van grondwater?	4. Bij nieuwe ontwikkelingen worden de effecten op de ondergrond meegewogen. 18. De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector.	Beperkt Ruimtelijk sturen in principe mogelijk

		mobiliteit. Daar wel kansen in relatie tot bijvoorbeeld andere mobiliteitsvormen (zie Mobiliteit). In noordelijk deel naar verwachting alleen nog aandacht voor luchtkwaliteit met betrekking tot lokale bronnen. • Luchtkwaliteit rondom Schiphol is een punt van aandacht. • Mogelijk verbeter luchtkwaliteit op termijn verder. Wanneer fossiele brandstoffen voorlopig voor een groot deel door biomassa worden vervangen blijft er sprake van uitstoot door verbranding van brandstoffen met negatieve gevolgen voor de luchtkwaliteit. • Ondanks ingezette verbeteringen blijven verzuring en vermesting (stikstof) een aandachtspunt, vooral voor de natuur. Belangrijkste bronnen: landbouw, verkeer en industrie. <u>Geluid</u> • Verkeersgeluid is een negatieve factor bij het ontstaan van ziekte. • Geluidcontouren Schiphol hebben grote impact op potentiele woninglocaties. Geluidscontouren bij toekomstige ontwikkeling Schiphol vormen grote onzekerheid bij verstedelijkingsmogelijkheden. • Bestaande geluidsnormen Schiphol kunnen de hoogste groei niet toelaten. Aantal vluchten kunnen alleen groeien als vliegtuigen stiller worden, maar ook dan is ruimte (in hoog scenario) niet voldoende om te voorzien in de vraag. <u>Externe veiligheid</u> Veiligheidscontouren bij toekomstige ontwikkeling Schiphol vormen grote onzekerheid bij verstedelijkingsmogelijkheden.	<u>Geluid</u> • Toenemende gezondheidsschade door geluidhinder door weg- en vliegverkeer (Schiphol).			

Deelambities	Situatieschets	Knelpunten	Opgaven	Be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraak	
Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?	*Hoe is de situatie nu en wat zijn autonome trends en ontwikkelingen?*	*Welk probleem ('tekort') treedt op bij ongewijzigd beleid?*	*Wat wil en kan de provincie doen om het probleem te voorkomen/beperken?*	*Welke concrete beleidsvoornemens zijn er die nieuw én be-m.e.r.baar zijn?* *(is er een relatie te leggen met een omgevingseffect?)*	*Kan de provincie hier zelf op sturen?*
1 **Leefomgeving**: "We staan voor een **gezonde en veilige basiskwaliteit** van de leefomgeving, maar sluiten een verhoging van deze ambitie in de toekomst niet uit."					
c Biodiversiteit en natuur *Bewegingen: Natuurlijke en vitale landelijke omgeving.*					
De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot.	• In de afgelopen 45 jaar is de biodiversiteit – soortenrijkdom van planten en dieren – wereldwijd met 58 % afgenomen. Vanwege groeiende en welvarender wordende bevolking neemt vraag naar voedsel, hout, energie en water toe, bij ongewijzigd beleid daardoor verwachting van 10% verdere afname van biodiversiteit de komende 40 jaar. • Landbouw, bosbouw, visserij, watersector en energie- en vervoerssector zijn veroorzakers van afname biodiversiteit. • Als het gaat om instandhouding van habitattypen is Nederland Europees gezien hekkensluiter. Driekwart van beschermde soorten en bijna alle habitattypen in Nederland hebben een zeer ongunstige tot matig ongunstige staat van instandhouding. De toestand van de Europese beschermde natuur is matig tot slecht. • In Noord-Holland is de 'voorraad' biodiversiteit teruggelopen van 41% in 1900 en 26% rond 1950 tot 15% in 2016. Dit komt overeen met het beeld voor heel Nederland. • Volgens PBL zijn de vermesting, verdroging en versnippering de belangrijkste oorzaken voor achteruitgang van natuur en biodiversiteit in Nederland. Andere oorzaken: verkleining van leefgebieden, verstoring, verschraling (monoculturen in landbouw) vervuiling, gifstoffen en pesticiden, invasieve exoten en klimaatverandering. • In NH hebben heidegebieden, open duinen en bossen het meest te lijden van ongunstige condities. Moerassen en (half)natuurlijke graslanden hebben de minste knelpunten. • Afgelopen decennia 'paradigma shift' in denken over natuurlijk kapitaal en baten die ecosystemen leveren: natuurgebieden leveren in vergelijking met stedelijk en agrarisch gebied het breedste scala aan ecosysteemdiensten. • Door klimaatverandering verschuiven klimaatzones, ecosystemen en veranderen groeiseizoenen.	Verdere afname van kwaliteit van natuur en biodiversiteit, daardoor toename van negatieve gevolgen voor volksgezondheid, veiligheid en leefklimaat ('quality of life') en daardoor afname van aantrekkelijkheid van NH als vestigingsplek.	• Wat gaat de provincie Noord-Holland ondernemen om de biodiversiteit te laten groeien? ○ Welke verbindingen gaan we leggen tussen doelen rond biodiversiteit en andere sectoren? ○ Welke initiatieven moeten we nemen om de groene relatie tussen stad en land verder te versterken? • Wat gaat de provincie doen om het Natura 2000 netwerk te versterken met betere bescherming van natuur in de EU?	2. Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief. 7. Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren. 19. Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden. 20. Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	Ja, prov BG voor Natura 2000 en overige natuur Daarbuiten: ruimtelijk sturen en stimuleren en faciliteren beleid

Deelambities	Situatieschets	Knelpunten	Opgaven	Be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraak	
Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?	*Hoe is de situatie nu en wat zijn autonome trends en ontwikkelingen?*	*Welk probleem ('tekort') treedt op bij ongewijzigd beleid?*	*Wat wil en kan de provincie doen om het probleem te voorkomen/beperken?*	*Welke concrete beleidsvoornemens zijn er die nieuw én be-m.e.r.baar zijn?* *(is er een relatie te leggen met een omgevingseffect?)*	*Kan de provincie hier zelf op sturen?*
2	**Gebruik van de leefomgeving**: "We willen ruimtelijke ontwikkelingen faciliteren, onder voorwaarde van behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit."				
a	Economische transitie (naar duurzame economie) *Bewegingen: Metropool in ontwikkeling, Sterke kernen, sterke regio's, Nieuwe energie, Natuurlijk en vitale landelijke omgeving.*				

	Er is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor en ruimte voor circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.	<u>Circulaire economie</u>
		• Opkomst van circulaire economie zal leiden tot verdere grootschalige ruimtebehoefte voor retourlogistiek en het verwerken van restafval. Daarnaast is een groeiende winkelbehoefte te verwachten die in kunnen spelen op hergebruik van bestaande goederen.
		• De behoefte aan biomassa en ruimte voor verwerking van restafval zal vrijwel zeker van invloed zijn op de ruimtelijke gevolgen van de transitie naar een circulaire economie. Biomassa vormt een belangrijke pilaar in de transitie naar en circulaire, biobased economie. De vraag naar biomassa zal de komende 15 jaar aanzienlijk stijgen.
		• M.b.t. circulaire economie zal veel veranderen in het Noordzee-kanaalgebied, waar nu nog veel ruimte in beslag wordt genomen door fysieke opslag en overslag van fossiele brandstoffen.
		
		<u>Duurzame landbouw</u>
		• In NL blijft de landbouw de grootste grondgebruiker, al is er een lichte afname van het areaal door uitbreiding van de gebouwde omgeving.
		• In het landelijk gebied leidt schaalvergroting tot meer leegstaande agrarische bebouwing. Een aanzienlijk deel van de huidige boerenbedrijven komt leeg te staan, terwijl de vraag naar eventuele nieuwe functies ontbreekt. Schaalvergroting en terugloop bedrijfsopvolging maken van agrarische bedrijven meer zakelijke bedrijven, ten kosten van het traditionele boerenbedrijf. Er is sprake van een transitie naar een natuurinclusieve bedrijfsvoering.
		• De productiewijzen binnen de landbouw veranderen door toenemende automatisering, robotisering, intensivering, digitalisering en veranderende ketens (voedselsystemen, teelt op water, teelt van eiwitgewassen).
		• De trend naar duurzamer voedsel (ecologische footprint) en integrale voedselsystemen en –ketens zet zich door.
		• De traditionele landbouw in delen van de veengebieden krijgt het steeds moeilijker door afname van voldoende en kwalitatief geschikt zoet water.
		
		<u>Energietransitie</u>
		Zie onder 3 Energietransitie.
			Verslechterde concurrentiepositie en afname welvaart.	• Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire en klimaatneutrale economie?
				  ○ Hoe kunnen we bedrijven en instellingen ondersteunen om de omschakeling te maken die nodig is om te komen tot energietransitie en circulaire economie?
				  ○ Hoe kunnen we energie-intensieve clusters in de regio rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw verbinden aan opgaven rond energietransitie?
				• Hoe zorgen we voor een duurzame agrosector die een bijdrage levert aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken?
				• Hoe en waar faciliteren we de snel groeiende behoefte aan een goede digitale infrastructuur inclusief datacenters?
					16. Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.
					17. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.
					18. De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector.
						Ja, faciliteren, stimuleren en ruimtelijk sturen

		<u>Experimenten</u> • Clusters als off-shore wind, duurzame energie en biomassa laten zien dat het NH-se bedrijfsleven kansen op het gebied van duurzaamheid omzet in nieuwe business. • Robotisering, nieuwe technologieën (3D-printing, big data) en de opkomst van datacenters wijzen naar een ander, meer arbeidsextensief gebruik van werklocaties en hebben op impact op alle opleidingsniveaus op de arbeidsmarkt. De stad als werkgebied zal meer aan betekenis winnen, ten koste van traditionele werklocaties. Grote veilige steden met hoge omgevingskwaliteit (historie, rijke cultuur, stedelijke voorzieningen) trekken in toenemende mate bewoners en (buitenlandse) bedrijven aan (hoogopgeleide kenniswerkers). • Er is een snelle aaneenschakeling van nieuwe producten, nieuwe diensten, nieuwe vormen van financiering en het vermarkten daarvan. Verdergaande automatisering en robotisering gaan gepaard met steeds meer big data waardoor in hele provincie snel internet nodig is. NL heeft een leidende positie in digitale infrastructuur, daarmee trekt met name Amsterdam internationaal opererende internetbedrijven aan. Verdere uitbreiding van datacenters vindt zeker plaats, vertonen steeds meer differentiatie waardoor het moeilijk sturen is op waar wat moet gaan gebeuren.				

Deelambities	Situatieschets	Knelpunten	Opgaven	Be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraak	
Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?	*Hoe is de situatie nu en wat zijn autonome trends en ontwikkelingen?*	*Welk probleem ('tekort') treedt op bij ongewijzigd beleid?*	*Wat wil en kan de provincie doen om het probleem te voorkomen/beperken?*	*Welke concrete beleidsvoornemens zijn er die nieuw én be-m.e.r.baar zijn?* *(is er een relatie te leggen met een omgevingseffect?)*	*Kan de provincie hier zelf op sturen?*
2	**Gebruik van de leefomgeving**: "We willen ruimtelijke ontwikkelingen faciliteren, onder voorwaarde van behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit."				
b	Wonen en Werken *Bewegingen: Metropool in ontwikkeling, Sterke kernen sterke regio's, Nieuwe energie.*				

	Vraag en aanbod van woon- en werklocaties zijn beter met elkaar in overeenstemming.	• In de komende decennia zal de bevolking van Noord-Holland groeien. De prognoses tot 2040 lopen uiteen van +36.000 in het laagste groeiscenario tot +387.000 in het hoogste scenario.
		• De verschillen tussen Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid nemen toe. Het overgrote deel van de bevolkingsgroei komt voor rekening van de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Voor de hele provincie is sprake van vergrijzing. Dit vertaalt zich in een daling van de beroepsbevolking en een toename van het aantal eenpersoonshuishoudens.
		• De groei van het aantal huishoudens zorgt met name in het zuidelijk deel voor een grote toename in de woningbehoefte. In Noord-Holland Noord is de toename van de woningbehoefte een factor 10 kleiner
		• De verstedelijking van Noord-Holland ontwikkelt zich daardoor mee en meer in twee snelheden: een lagere snelheid ten noorden van de lijn Alkmaar-Hoorn (NHN) met een woningbehoefte van 20.000 extra woningen tot 2040 en een hogere snelheid in het zuiden waar een woningbehoefte is van 200.000 woningen tot 2040. Als gevolg van de bevolkingstoename en de sterke groei van recreatie en toerisme, zal in het zuiden van Noord-Holland de druk op de publieke ruimte in de stad en op het landschap rond de stad verder toenemen.
		• De grenzen van de mogelijkheden om te intensiveren en te verdichten teneinde het landschap open te houden en de kwaliteit van leven in de stad op peil te houden, komen in zicht. Dit terwijl de nabijheid van groen in toenemende mate van waarde is voor steden met een snel groeiende kennisintensieve economie, zoals de steden in de MRA.
		• Hoger opgeleiden concentreren zich vooral in historische kernen, dorpen en buurten. Starters en lager opgeleiden zullen steeds meer aangewezen zijn op de naoorlogse uitbreidingswijken.
		• Energietransitie en klimaatverandering leiden in de toekomst met name in het zuiden tot nieuwe verstedelijkingsvraagstukken: ruimte voor opwekking van duurzame energie is lastig te vinden en dit legt een claim op het landschap om de stad. Tegelijkertijd leidt toename van het verharde oppervlak tot wateroverlast bij piekbuien en tot hittestress.
		• De op termijn te verwachten krimp van de beroepsbevolking in NHN vormt een bedreiging, voorzieningen komen daar onder druk te staan.
		• Robotisering, nieuwe technologieën (3D-printing, big data) en de opkomst van datacenters wijzen naar een
			• Toenemende ongelijkheid tussen bevolkingsgroepen, sociale segregatie (van zachte naar harde tweedeling). Maatschappelijke uitsortering en segregatietendensen
			• Achteruitgang leefbaarheid kleine kernen NHN door afname draagvlak voor voorzieningen door stagnerende bevolkingsgroei in landelijke en perifere gebieden.
			• Verschraling van voorzieningen in stadscentra door eenzijdige gerichtheid op bezoekersstromen onder invloed van groei van toerisme.
			• Conflictering van verdichtings- en transformatie opgaven met milieu- en risicocontouren rondom mainports (Schiphol, Haven Amsterdam).
			• Ruimte voor opwekking van duurzame energie is lastig te vinden en dit legt een claim op het landschap om de stad.
			• Toename van het verharde oppervlak tot wateroverlast bij piekbuien en tot hittestress.
				• Waar en geven we ruimte aan de opgave uit de demografische prognoses om 200.000 woningen in Noord-Holland Zuid en 20.000 woningen in Noord-Holland Noord te bouwen?
				  ○ Hoe kunnen we intensiever en inventiever verdichten in de bestaande kernen?
				  ○ Hoe koppelen we de verdichtingsopgave nog beter dan nu aan de verbetering van de kwaliteit van leven in de steden en kernen?
				  ○ Hoe dragen we bij aan de toenemende verdichting van de steden met zorg voor een goede integratie van groen?
				  ○ Hoe zorgen we dat de verstedelijking in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt?
				  ○ Hoe willen we in tijden van toenemende ruimtelijke ongelijkheid sturen op gelijke kansen voor iedereen in de provincie, ongeacht waar iemand woont en werkt, als het gaat om zaken als bereikbaarheid, onderwijs, werkgelegenheid en digitale bereikbaarheid?
				• Hoe houden we het voorzieningenniveau in de hele provincie op peil?
					3. Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.
					8. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.
					10. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.
					12. Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.
						Ja, faciliteren, stimuleren en ruimtelijk (juridisch planologisch) sturen

		ander, meer arbeidsextensief gebruik van werklocaties en hebben op impact op alle opleidingsniveaus op de arbeidsmarkt. De stad als werkgebied zal meer aan betekenis winnen, ten koste van traditionele werklocaties. Grote veilige steden met hoge omgevingskwaliteit (historie, rijke cultuur, stedelijke voorzieningen) trekken in toenemende mate bewoners en (buitenlandse) bedrijven aan (hoogopgeleide kenniswerkers). • Vraag naar woonmilieus is gedifferentieerd, maar kent twee duidelijk onderscheiden groepen: enerzijds grote vraag naar centrumstedelijke (plus) woonmilieus (schaars), anderzijds behoefte aan groenstedelijke woonmilieus (in middelgrote kernen). • Recreatiedruk neemt toe als gevolg van bevolkingsgroei, vergrijzing en toenemende vrije tijd, geldt vooral voor MRA (toename van 30% recreatiebehoefte in tot 2040). • Recreatie is van publieke taak uitgegroeid tot een vrijetijdseconomie met private sector. Ook deeleconomie heeft grote impact recreatie: door short stay accomodaties (Air BNB) meer logiesbedden in steden en bezoekers veel meer over de stad verspreid. Leidt tot kansen voor ondernemers en tegelijk tot maatschappelijke discussies over overlast van bezoekers in woongebieden. • Trend naar een belevingseconomie: behoefte aan breed aanbod van evenementen en recreatievoorzieningen groeit. Beleveniseconomie gaat langzaam over in betekeniseconomie: mensen meer op zaak naar zingeving en immateriele waarden. Sociaal-economische en sociaal-cultureel nemen verschillen toe, daardoor ontstaan ‘zachte tweedeling’ (SCP, varierend van inkomen en opleidingsniveau tot normen en waarden en diversiteit van sociale netwerken. Deze tweedeling vertaalt zich ook naar gezondheid en daarmee levensverwachting.				

Deelambities	Situatieschets	Knelpunten	Opgaven	Be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraak	
Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?	*Hoe is de situatie nu en wat zijn autonome trends en ontwikkelingen?*	*Welk probleem ('tekort') treedt op bij ongewijzigd beleid?*	*Wat wil en kan de provincie doen om het probleem te voorkomen/beperken?*	*Welke concrete beleidsvoornemens zijn er die nieuw én be-m.e.r.baar zijn?* *(is er een relatie te leggen met een omgevingseffect?)*	*Kan de provincie hier zelf op sturen?*
2	**Gebruik van de leefomgeving**: "We willen ruimtelijke ontwikkelingen faciliteren, onder voorwaarde van behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit."				
c	Mobiliteit *Bewegingen: Metropool in ontwikkeling, Sterke kernen, sterke regio's*				

Inwoners en bedrijven kunnen zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt verplaatsen
 	
Versterken van mobiliteitsopties, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie.
 	
Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen.
 	
Streven naar een vorm van basisbereikbaarheid voor kleine kernen.
	• Door economische groei en toenemende welvaart (onder andere meer vrijetijdsbesteding) zal mobiliteit toenemen, het meest in stedelijke gebieden.
	• In het mobiliteitssysteem blijft de auto de meest gebruikte modaliteit, al wijzigt de modalsplit wel iets en groeit openbaar vervoer procentueel gezien sterker.
	• In drukke stedelijke gebieden is in de toekomst een prominentere rol voor de fiets voorzien, elektrische fiets kan op termijn aantrekkelijk alternatief worden voor middellange afstanden voor zowel auto als OV.
	• In steden neemt wint de verblijfsfunctie van de openbare ruimte terrein ten koste van de verkeersfunctie. In stadscentra nemen autobezit en –gebruik af. Rol van de auto wordt daar steeds meer overgenomen door OV, fietsers en lopen.
	• Autonoom rijden en met elkaar verbonden voertuigen leiden tot efficiënter verkeer- en transportsysteem, daardoor kan capaciteit van wegennet beter worden benut en beladingsgraad van vrachtverkeer toenemen.
	• Er wordt een verandering van nationale en internationale goederenstromen verwacht, waardoor een toename van vervoer van en naar de belangrijkste hubs in de provincie ontstaat.
	• Verkeersstromen in de stad worden fijnmaziger en tijdkritischer, wat leidt tot groei van logistiek verkeer binnen de stad.
	• De beschikbaarheid van meer data en informatie over het vervoersysteem leidt ertoe dat nieuwe mobiliteitsconcepten worden ontwikkeld, waarbij grenzen tussen modaliteiten vervagen en mensen steeds flexibeler gebruik maken van diverse vervoermiddelen, al naar gelang de actuele situatie daarom vraagt (Mobility as a Service).
	• De ruimtelijke effecten van technologische ontwikkelingen, zoals autonoom en 'connected' (verbonden met internet) rijden, leiden wellicht op de lange termijn tot verkleining van de verkeersruimte.
	• Toenemende aandacht voor klimaat stimuleert ontwikkeling van duurzamere en nieuwe vervoersmiddelen en –concepten (elektrisch vervoer, gebruik van ICT).
	• Toenemende druk op HUBS: toename van
		Economische schade en afnemende waardering van woon- en (internationaal) vestigingsklimaat door:
		• Slechte bereikbaarheid/congestie/reistijdverlies op bestaande netwerken doordat aanbod niet aansluit op toenemende vraag.
		• HUBS (Schiphol, Haven, IJmond, Greenports) die toenemende personen- en goederenstroom niet aan kunnen/'vastlopen'.
		• Slechte aansluitingen tussen verschillende modaliteiten personenvervoer (ketenmobiliteit).
		• Niet adequaat inspelen op/achterblijven bij technologische ontwikkelingen en nieuwe mobiliteitsconcepten (autonoom rijden, connected, MaaS, data), daardoor verkeer- en transportsysteem niet optimaal benut en meer ruimte nodig voor verkeer- en transportsysteem dan bij optimale benutting nodig zou zijn, wat ten koste gaat van ruimte voor andere functies.
			• Hoe stemmen we ruimtelijke ontwikkelingen en de mobiliteitsvraag op elkaar af?
			• Hoe zorgen we voor een stevige internationale positie van Schiphol, die garant staat voor een sterke positie van de MRA als één van de best bereikbare en aantrekkelijke locaties voor internationaal opererende bedrijven?
			• Hoe verwerken we de grotere druk op de capaciteit én garanderen we de kwaliteit van mobiliteitsnetwerken (van fiets, openbaar vervoer, wegverkeer en vaarwegen)?
			  ○ Hoe houden we grip op de verkeersveiligheid ?
			  ○ Welke bijdrage willen we leveren aan het verduurzamen van mobiliteit?
			• Hoe gaan we om met de toenemende vraag naar mobiliteitskeuzes en de tegelijkertijd vervagende grens tussen de verkeersmodaliteiten?
			• Hoe spelen we in op veranderingen op het gebied van het goederenvervoer?
			
			Randvoorwaarde:
			• Hoe zorgen we voor beveiliging en beschikbaarheid van mobiliteit gerelateerde data?
				3. Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.
				9. Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.
				13. Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.
					Ja, afwisselend als opdrachtgever, wegbeheerder, verder faciliteren, stimuleren en ruimtelijk (juridisch planologisch) sturen

		goederenstromen naar belangrijkste HUBS (Schiphol, Haven, IJmond, Greenports), op Schiphol is sprake van groei van internationale vervoersbehoefte (passagiers en goederen) en toename van daaraan gekoppelde landzijdige passagiers- en goederenstromen, goederenstromen via de Westas nemen toe, concentratie van gespecialiseerde industrieën (o.a. bloemenindustrie Aalsmeer).				

Deelambities		Situatieschets	Knelpunten	Opgaven	Be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraak	
Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?		*Hoe is de situatie nu en wat zijn autonome trends en ontwikkelingen?*	*Welk probleem ('tekort') treedt op bij ongewijzigd beleid?*	*Wat wil en kan de provincie doen om het probleem te voorkomen/beperken?*	*Welke concrete beleidsvoornemens zijn er die nieuw én be-m.e.r.baar zijn?* *(is er een relatie te leggen met een omgevingseffect?)*	*Kan de provincie hier zelf op sturen?*
2	**Gebruik van de leefomgeving**: "We willen ruimtelijke ontwikkelingen faciliteren, onder voorwaarde van behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit."					
d	Landschap *Bewegingen: Dynamisch schiereiland, Metropool in ontwikkeling, Sterke kernen sterke regio's, Natuurlijke en vitale landelijke omgeving.*					
	Benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.	• Openheid en weidsheid zijn de belangrijkste kenmerken van het Noord-Hollandse landschap. • Door verstedelijking verandert het landschap: het vervult steeds vaker niet-agrarische economische en recreatieve functies. Dit wordt mede veroorzaakt door structuurveranderingen in de landbouw. Landbouw blijft verreweg de grootste grondgebruiker, al is er een structurele, lichte afname van landbouwareaal door uitbreiding van de gebouwde omgeving en natuurontwikkeling. • Kerken en maatschappelijk vastgoed, waaronder waardevol (cultureel) erfgoed staan steeds vaker leeg. • De voor Noord-Holland kenmerkende stolpboerderijen zullen niet meer allemaal worden gebruikt voor agrarische of andere economische activiteiten.	Verlies van unieke kwaliteiten en omvang van karakteristieke landschappen en cultuurhistorie en daardoor afname van aantrekkelijkheid en ruimtelijke kwaliteit.	• Hoe zorgen we dat de verstedelijking (bebouwing, infrastructuur) in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt? • Hoe geven we ruimte aan de toenemende vraag naar recreatieve en toeristische voorzieningen? • Hoe zorgen we voor behoud en/of (her-)ontwikkeling van leegstaand (cultuurhistorisch waardevol) vastgoed?	1. Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap. 5. Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water. 6. Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen. 8. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd. 10. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem. 12. Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	Ja, faciliteren, stimuleren en ruimtelijk (juridisch planologisch) sturen

Deelambities		Situatieschets	Knelpunten	Opgaven	Be-m.e.r.-bare nieuwe beleidsuitspraak	
Op welke onderwerpen richt de Omgevingsvisie zich en wat wil Noord-Holland daarin bereiken?		*Hoe is de situatie nu en wat zijn autonome trends en ontwikkelingen?*	*Welk probleem ('tekort') treedt op bij ongewijzigd beleid?*	*Wat wil en kan de provincie doen om het probleem te voorkomen/beperken?*	*Welke concrete beleidsvoornemens zijn er die nieuw én be-m.e.r.baar zijn?* *(is er een relatie te leggen met een omgevingseffect?)*	*Kan de provincie hier zelf op sturen?*
3	**Energietransitie: "**Onze ambitie is dat Noord-Holland als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd is op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie. Daarom bieden we de ruimte aan de noodzakelijke energietransitie en daarvoor benodigde infrastructuur. Rekening houdend met de ambities voor verstedelijking en landschap. We monitoren de ontwikkeling van de energievraag, het aandeel duurzame energie en de hoogte van de CO2-uitstoot." *Bewegingen: Dynamisch schiereiland, Metropool in ontwikkeling, Sterke kernen, sterke regio's.*					
a	Noord-Holland is als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie.	• De verandering van het klimaat instabiele geopolitieke verhoudingen en op den duur ook de eindigheid van fossiele energiebronnen maken richting 2050 een volledige transitie naar hernieuwbare energiebronnen noodzakelijk. • Hernieuwbare energiebronnen leveren op dit moment minder dan 4 % van de Noord-Hollandse energiebehoefte (biomassa en –brandstoffen, windmolens en zonnepanelen). In potentie kan maximaal 54% van de energiebehoefte in Noord-Holland met duurzame energieopwekking worden gerealiseerd binnen het huidige provinciale beleid. Voor de overige 46% is verruiming van de kaders nodig en/of opwekking buiten het eigen grondgebied (import groene stroom, biobrandstoffen, biomassa). • Noord-Holland heeft de oudste gebouwenvoorraad van alle provincies. Die is in tegenstelling tot nieuwbouw moeilijk te verduurzamen. • Voor de grootschalige opwekking van duurzame energie is ruimte nodig (windmolens, zonnepanelen, biovergistingsinstallaties). • Toename van datacenters vraagt veel elektriciteit, maar ze produceren ook warmte en CO_2 die opnieuw gebruikt kunnen worden. • Ontwikkelingen in energietransitie in industrie, luchtvaart, scheepvaart gaan langzaam. De Amsterdamse haven is voor 70% afhankelijk van fossiele brandstoffen. • Er is een duidelijke toename aan initiatieven (individueel en collectief) vanuit burgers op het gebied van energieopwekking en besparing. Ook komen steeds meer bedrijven op de markt die zich richten op opwekking, opslag en transport van duurzame energie. • NH Zuid heeft veel grotere energiebehoefte dan NH Noord, ruimte voor grootschalige opwekking van duurzame energie in NH Zuid is beperkt. Regionale verschillen worden bepaald door geologische (aanwezigheid van warmte in ondergrond), geomorfologische (kraken, CO_2 opslag), klimatologische (hoeveelheid wind, zon) en overige ruimtelijke omstandigheden.	NH wekt onvoldoende nieuwe en hernieuwbare energie op, daardoor: • Levert NH onvoldoende bijdrage aan bovenregionale en –provinciale klimaatdoelen. • Is NH teveel afhankelijk van derden van energielevering en daardoor kwetsbaar. • blijft NH teveel afhankelijk van fossiele energie met CO_2 uitstoot en daardoor toenemend kwetsbaar voor klimaatverandering (in groter verband).	• Welke bijdrage wil de provincie leveren aan het aanpassen van het energienetwerk? • Welke bijdrage wil de provincie leveren aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving? • Hoe helpen we de glastuinbouw om te transformeren naar energieproducent en CO_2 consument?	15. Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte. 16. Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie. 17. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerkinsg van reststromen.	Ja, faciliteren, stimuleren en ruimtelijk (juridisch planologisch) sturen

Bijlage 3 Factsheets indicatoren leefomgeving

1.1 Klimaatverandering

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
		HS	AO	OV		
Klimaatverandering	1.1.1 Wateroverlast				●	Verharding vs. neerslag
	1.1.2 Waterveiligheid				●	Overstromingsrisico
	1.1.3 Hittestress				●	Verhouding verharding vs. groen en water
	1.1.4 Verdroging				↗	Omvang gebieden met droogtestress
	1.1.5 Verzilting				●	Toename kwel

1.1.1 Wateroverlast

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Wateroverlast	Verharding vs. neerslag

Bij deze indicator binnen het thema Klimaatverandering worden de effecten op wateroverlast beoordeeld. Wateroverlast kan ontstaan vanuit oppervlaktewater dat buiten de oevers treedt, alsook door een te beperkte afvoer van regenwater van verharde oppervlakten en vanuit het grondwater. Door hevige regenval kunnen situaties ontstaan die grote economische schade tot gevolg hebben. Hoosbuien of langdurige zware regenval kunnen ervoor zorgen dat straten blank komen te staan, de bereikbaarheid van gebieden tijdelijk sterk vermindert en schade ontstaat aan vitale en kwetsbare functies, zoals ziekenhuizen. Het riool kan de hoeveelheid water dan niet verwerken.
Voor het MER worden de effecten van wateroverlast bekeken aan de hand van de mate van verharding in een gebied in relatie tot de hoeveelheid neerslag.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van wateroverlast

- ↗ kans op verbetering wateroverlast / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op wateroverlast
- ↘ risico op verslechtering wateroverlast / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

De gemiddelde jaarlijkse neerslag in Noord-Holland laat een duidelijk verschil zien tussen Amsterdam en omliggende gebieden en het noorden van de provincie. In Amsterdam en omstreken valt jaarlijks een stuk meer neerslag dan in het noorden van Noord-Holland. Opvallend is dat in Beverwijk, Zandvoort en Marken minder neerslag valt dan in de omliggende gebieden. In de huidige situatie is de gemiddelde hoeveelheid neerslag die valt in de winter ongeveer 10 tot 20 mm minder dan de neerslag die valt in de zomer. Verwachting voor 2050 is niet alleen dat de gemiddelde hoeveelheid neerslag toeneemt met 5%, maar ook dat het verschil tussen de hoeveelheid neerslag in de zomer en winter groter wordt (250 mm in de winter tegenover 195 mm in de zomer). Recente wateroverlast en de schade die deze heeft toegebracht aan infrastructuur en landbouw, maar ook de overlast van water op straat maakt duidelijk dat de grenzen van het huidige watersysteem bereikt gaan worden. Met name in stedelijk gebied moet ruimte worden geboden voor het tijdelijk opvangen van water, dat vaker in piekbuien valt.

Autonome trends en ontwikkelingen

De gemiddelde hoeveelheid neerslag neemt in 2050 naar verwachting met 5% toe en de intensiteit van de buien neemt eveneens toe. Dit heeft meer wateroverlast in het stedelijk en het landelijk gebied tot gevolg. Onder meer door het stijgen van de grondwaterstand en kwel neemt overlast toe, zeker op locaties waar al bodemdaling plaatsvindt. Dit heeft economische schade en overlast tot gevolg.

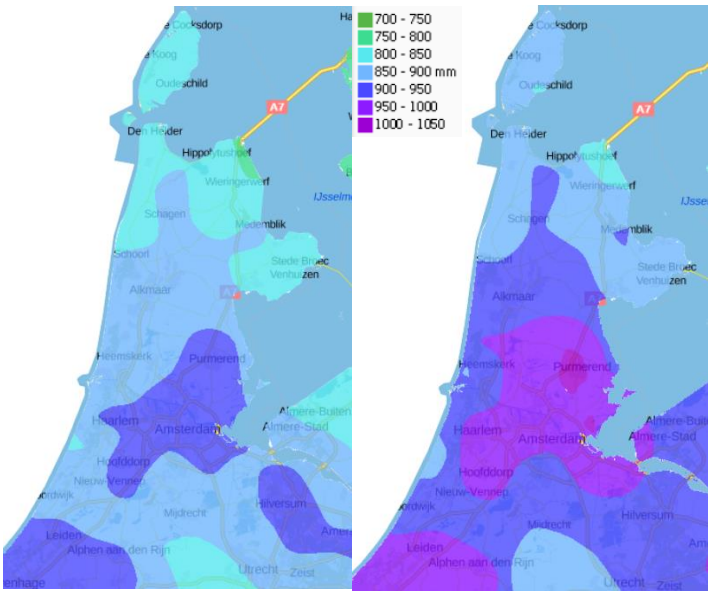

Figuur 1. Jaarlijkse neerslag. Links huidige situatie, rechts scenario 2050WH (bron: klimaateffectatlas.nl)

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

Wateroverlast kan schade veroorzaken in stedelijke gebieden aan tuinen, panden, wegen en straatverharding. De gevolgen van wateroverlast, zoals zuurstofstress bij planten en gewassen,

kan leiden tot derving van de gewasopbrengst, verlies aan biodiversiteit en vermindering van natuurgebieden.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe gaan we Noord-Holland beschermen tegen te veel water (veiligheid en overlast)?
- Hoe maken we Noord-Holland ruimtelijk klimaatbestendig en waterrobuust?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.1.1 Wateroverlast				●

Het kwaliteitsniveau van de autonome ontwikkeling voor wateroverlast is slecht. Dit komt aan de ene kant door de klimaatverandering en aan de andere kant door de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de provincie, met name in de metropoolregio. Dit zorgt voor minder plek voor groen en meer verhard oppervlak, waardoor piekbuien minder goed opgevangen worden. In de omgevingsvisie zijn geen ontwikkelprincipes primair gericht op de vermindering van wateroverlast. Enkele ontwikkelprincipes bieden indirect wel kansen of risico's. De kansen zorgen er niet voor dat het wijzigt naar een wisselend kwaliteitsniveau. Daarbij is de invloed van de provincie Noord-Holland op de vermindering van wateroverlast beperkt. Vooral in de steden spelen de gemeentes, projectontwikkelaars en woningcorporaties hierin een rol. In het buitengebied hebben ook de waterschappen een invloed hierop.

Het valt hierbij vooral op dat de concentratie van wonen en werken binnenstedelijk zorgt voor risico’s op meer wateroverlast. Dit wordt veroorzaakt door een toenemende bebouwingsdichtheid en hogere gebouwen in binnenstedelijk gebied. Dit betekent dat er zonder aandacht minder ruimte is voor groen en meer verharding komt. Piekbuien opvangen is dan lastiger. Vooral de ontwikkelprincipes die leiden tot meer groen zorgen juist voor mogelijkheden om water beter af te voeren bij piekbuien. Het verhogen van het waterpeil gaat verdroging en verzilting van gebieden tegen, maar zorgt er tegelijkertijd voor dat er minder ruimte is voor waterberging bij piekbuien. Door een hoger waterpeil zit het gebied al vol met het water en is de capaciteit om water op te nemen beperkt.

Ontwikkelprincipes NH2050		Wateroverlast	toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Risico op wateroverlast groter in krachtlandschappen, want daar wordt het nog stedelijker. Daar is dus minder plek voor waterberging. In andere plekken houd je genoeg plek voor waterberging.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Dit biedt kansen om meer plek te geven aan waterberging, maar is sterk afhankelijk van de uiteindelijke inrichting
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	Dit biedt kansen om meer plek te geven aan waterberging, maar is sterk afhankelijk van de uiteindelijke inrichting
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	-	Concentratie zorgt voor meer verdichting en meer verharding en minder ruimte voor groen in de stad. Hierdoor zijn piekbuien minder goed op te vangen
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijk effect.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	Het ontwikkelprincipe zorgt voor meer waterberging.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect in de hele provincie, maar lokaal mogelijk een risico voor centrumplekken: meer verharding en minder groen dus piekbuien minder goed op te vangen
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Niet of nauwelijks effect.
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect. Wel een kans als dit leidt tot meer water in de stad. Dit zorgt voor meer waterberging in de stad.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	-	Door een hoger waterpeil is er minder waterbergingscapaciteit in het veenweidegebied.

1.1.2 Waterveiligheid

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Waterveiligheid	Overstromingsrisico

Bij deze indicator binnen het thema klimaatverandering worden de effecten op waterveiligheid beoordeeld. Voor het MER worden de effecten van waterveiligheid bekeken aan de hand van het overstromingsrisico.
Binnen een gebied kunnen grote verschillen bestaan in de kans die een persoon op een locatie per jaar loopt om te maken te krijgen met een overstroming. Dit is de overstromingskans. Deze wordt bepaald aan de hand van de kans dat een waterkering voor een bepaalde trajectlengte doorbreekt. Vaak wordt ook de veiligheidseis (norm) meegenomen. Waterveiligheid is altijd een issue in gebieden die kunnen overstromen als gevolg van een dijkdoorbraak (dit moet je ruim zien, dus incl. doorbraak van duinen, regionale keringen, sluizen etc.). De kans dat een kering faalt is namelijk nooit 0, ook niet als deze aan de norm voldoet. Het overstromingsrisico bestaat naast de overstromingskans ook uit blootstelling van het gebied (fysieke kenmerken van de overstroming, bijvoorbeeld waar en hoe diep) en kwetsbaarheid van mensen en functies.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van waterveiligheid

- kans op verbetering waterveiligheid / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op waterveiligheid
- risico op verslechtering waterveiligheid / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Noord-Holland wordt door duinen en dijken, de primaire keringen, beschermd tegen het buitenwater. Binnen het hoogwaterbeschermingsprogramma wordt gewerkt aan de versterkingen langs de kust en het IJsselmeer. De meest recente beoordelingsronde van de primaire keringen is vanaf 2017 van start gegaan en daarbij worden de nieuwe klimaatscenario's meegenomen.
Naast de primaire keringen die de provincie beschermen tegen het buitenwater, liggen in Noord-Holland zo'n 1.500 km aan dijken die bescherming bieden tegen overstromingen en wateroverlast. Noord-Holland is onderdeel van de Rijndelta, met grote delen beneden NAP en met een zeer hoge bevolkingsdichtheid. Hoogteligging, bodemsamenstelling, landgebruik en bebouwingsdichtheid bepalen in belangrijke mate het effect van klimaatverandering. Een overstroming heeft het meest effect op de lage delen, zoals weergegeven in het paars in figuur 2.

Autonome trends en ontwikkelingen

Door klimaatverandering wordt de noodzaak om de normen te handhaven en aan de normen te voldoen groter. Noodzakelijke dijk- en kustversterkingen bevinden zich aan de Noordzeekust en de kusten rond het IJsselmeer en Markermeer. Er blijft echter altijd een (kleine) kans op overstroming. Door toenemende verstedelijking nemen de potentiële gevolgen daarvan ook toe. De primaire keringen langs de kust zijn het meest gevoelig voor zeespiegelstijging. Door de zeespiegelstijging zal het steeds moeilijker worden om het water te spuien naar zee onder vrij verval. Er zullen meer en grotere gemalen nodig zijn.

Onderstaande kaart laat de maximale waterdiepte als gevolg van een overstroming (gecombineerd effect van primaire en regionale kering doorbraak) zien. Hiervoor is uitgegaan van de set overstromingsscenario's die niet allen tegelijk kunnen plaatsvinden. Wel geeft het een beeld van de blootstelling bij een maximale overstroming, om te kunnen inschatten welke gebieden kansrijk zijn voor gevolgbeperkende maatregelen.

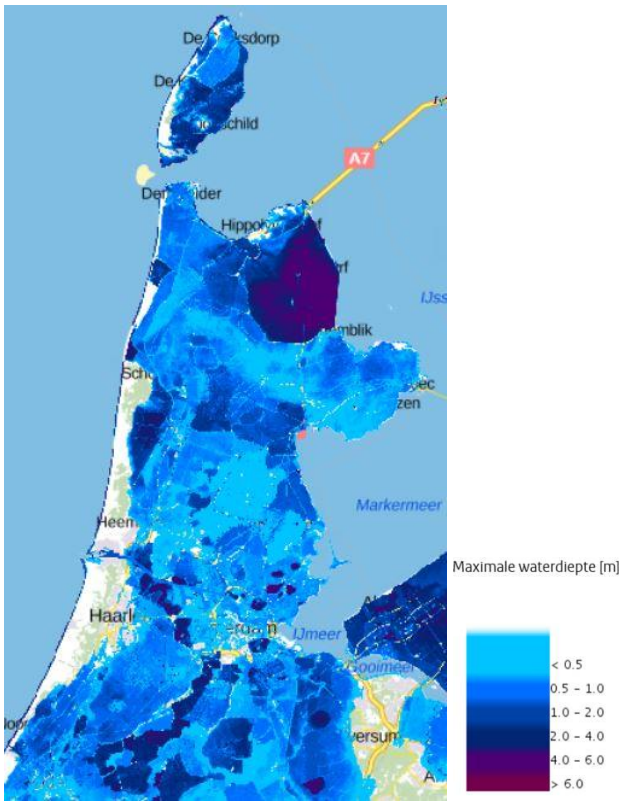

Figuur 2 Maximale overstromingsdiepte (bron: LIWO, https://www.basisinformatie-overstromingen.nl/liwo/)

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

Op de locaties in Noord-Holland waar de waterdiepte groot is na een overstroming, is aandacht nodig voor evacuatiemogelijkheden en gevolgbeperkende maatregelen. Ook bij lagere overstromingsdiepte kan de impact groot zijn, in verband met de beschikbaarheid van elektriciteit, schoon water en internet. Als in beleid geen rekening wordt gehouden met het overstromingsrisico, dan kan dit risico als meer mensen en meer (economische/natuur/…) waarden komen in overstromingsgevoelige gebieden. Het overstromingsrisico (=kans x gevolg) neemt automatisch toe als je geen maatregelen neemt om de gevolgen van een overstroming te voorkomen/beperken of de kering versterkt (= kans verkleint).

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe gaan we Noord-Holland beschermen tegen te veel water (veiligheid en overlast)?
- Hoe maken we Noord-Holland ruimtelijk klimaatbestendig en waterrobuust?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in. We zorgen ervoor dat we voldoende zijn voorbereid op wateroverlast, hittestress, verdroging, verzilting en de gevolgen van een overstroming.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.1.2 Waterveiligheid				●

De omgevingsvisie bevat geen ontwikkelprincipes die een kans of risico vormen voor de waterveiligheid. Het effect van beleid is daarmee neutraal. Dit leidt er ook toe dat het slechte kwaliteitsniveau in de autonome ontwikkeling niet wijzigt door toedoen van het beleid.
Slechts drie ontwikkelprincipes hebben een relatie met het overstromingsrisico, waarbij alleen lokaal kansen of risico's zijn.

Ontwikkelprincipes NH2050		Overstromingsrisico	toelichting
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Niet of nauwelijk effect voor hele provincie, maar lokaal kansen: clusters zijn makkelijker te beschermen tegen overstroming, dan verspreide ontwikkelingen.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijk effect.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Nieuw of nauwelijks effect voor hele provincie, maar lokaal effect bij genoemde locaties,. Als door een overstroming electriciteitsnet uitvalt dan kan er overlast zijn in delen van de provincie.

1.1.3 Hittestress

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Hittestress	Verhouding verharding vs. groen en water

Bij deze indicator worden de effecten op hittestress beoordeeld. Hittestress is voornamelijk een bedreiging voor mensen met een zwakkere gezondheid. Boven een zekere grens leiden hoge temperaturen tot hittestress. Dit kan leiden tot een verminderd comfort, slaapverstoring, verminderde arbeidsproductiviteit en kan tot hitte gerelateerde ziekten of zelfs sterfte leiden. Hittestress kan daarnaast effecten hebben op beweegbare infrastructuur, zoals bruggen die niet meer open gaan. Ook kan het de kans op legionella vergroten doordat waterleidingen te heet worden.

Voor de effectbeoordeling wordt voor de mate van hittestress gekeken naar de verhouding verharding in relatie tot aanwezigheid van groen en water. Groen en water hebben een verkoelend effect en zorgen voor verdampingskoeling. Onder groen worden bomen, struiken en lage vegetatie zoals gras verstaan. In buurten met veel verharding is minder verdamping door

planten, waardoor het warmer kan worden. Door de aanwezigheid van gebouwen koelt het ’s nachts ook minder snel af; de warmte blijft tussen gebouwen hangen. Hittestress komt daarom in grotere mate voor in stedelijke gebieden. In mindere mate komt het ook in landelijke gebieden voor en kan het effecten hebben op de biodiversiteit, infrastructuur, waterleidingen en toename van blauwalg en verwarming van koelwater. Of daadwerkelijk hittestress optreedt in een buurt is afhankelijk van de lokale kwetsbaarheid, maar door te kijken naar de verhouding verharding tegenover de verhouding groen en water in de regio is de kans op hittestress in beeld te brengen op het provinciale schaalniveau.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van hittestress

- ↗ kans op verbetering hittestress / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op hittestress
- ↘ risico op verslechtering hittestress / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

In de huidige situatie worden grote verschillen gezien in de hoeveelheid groen en verharding in gebieden. De twee hangen met elkaar samen. Op plaatsen in Noord-Holland waar veel verharding is, zoals in Amsterdam, Haarlem, Beverwijk, Alkmaar is relatief weinig groen. Het risico op hittestress in die regio’s is daarmee groter dan in de plaatsen met meer groen en water, zoals in de duinen en landelijke gebieden in Noord-Holland.

Het verkoelend effect van groen en blauw kan in sommige stedelijke kernen een verlaging in temperatuur van wel 2 tot 2,5 graden tot gevolg hebben. Dit is in de huidige situatie in de buitenste randen van de grote stedelijke kernen zichtbaar, zoals ter plaatse van het Amsterdamse Bos, of het gebied tussen Haarlem en Zandvoort. Een verkoelend effect van ongeveer 1,5 tot 2 graden is zichtbaar aan de randen van veel middelgrote of kleinere kernen, zoals Castricum, Hoofddorp, Heerhugowaard e.d. Op een aantal plaatsen in Noord-Holland is echter nog te weinig groen en water aanwezig om voor verkoeling te zorgen. Dit is het geval in het centrum van Haarlem, Amsterdam, Schiphol, Beverwijk, Den Helder en industriegebied Tata Steel bij IJmuiden. Op deze locaties is kans op het hittestress effect het grootst.

Autonome trends en ontwikkelingen

Verwachting is dat hittestress door warme nachten in stedelijke gebieden toeneemt, van gemiddeld 1 dag tot 1 week per jaar, naar 2 tot 3 weken per jaar. Dit komt mede door een verwachte toename in het aantal tropische (maximum temperatuur van 30 graden of hoger) en warme dagen (maximum temperatuur van 20 graden of hoger) (bron: Atlas leefomgeving).

Figuur 3. Aantal tropische nachten per jaar in het stedelijk gebied, scenario 2050WH (bron: klimaateffectatlas.nl).

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

Stijgende temperaturen kunnen leiden tot toenemende bedreiging voor mensen met een zwakkere gezondheid (hittestress), vermindering van arbeidsproductiviteit, problemen met de waterkwaliteit en grotere kans op blauwalg, botulisme en andere ziektes. Verminderde arbeidsproductiviteit als gevolg van hittestress kan leiden tot een aanzienlijke economische kostenpost in de toekomst.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe maken we Noord-Holland ruimtelijk klimaatbestendig (en waterrobuust)?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.1.3 Hittestress				●

Voor alle indicatoren binnen het thema klimaatverandering is het kwaliteitsniveau in de huidige situatie wisselend. Nu al zijn er problemen door hittestress. Als gevolg van de verdergaande klimaatverandering zal dit verslechteren in de autonome ontwikkeling. Door klimaatverandering worden de zomers heter en worden de winters zachter en natter. Naast de verandering van het ‘gemiddelde klimaat’ nemen ook de extremen toe. Dit betekent dat extreme hitte en extreme droogte vaker voor kunnen komen. De omgevingsvisie biedt geen ontwikkelprincipes die direct gericht zijn op het verminderen van gevolgen van klimaatverandering. Vier ontwikkelprincipes bieden indirect wel kansen om hittestress te verminderen en één biedt een risico op hittestress. Per saldo is het effect van het beleid van de omgevingsvisie neutraal, waardoor het kwaliteitsniveau ten opzichte van de autonome ontwikkeling niet zal veranderen.

Hetzelfde ontwikkelprincipe (8) dat kan zorgen voor meer wateroverlast in binnensteden, kan ook zorgen voor meer hittestress: de concentratie van wonen en werken binnenstedelijk. Dit wordt veroorzaakt door een toenemende bebouwingsdichtheid en hogere gebouwen in binnenstedelijk gebied. Dit betekent dat er zonder aandacht minder ruimte is voor groen en meer verharding komt. Door hogere gebouwen kan de wind minder voor verkoeling zorgen op hete dagen en nachten. Vooral de ontwikkelprincipes die leiden tot meer groen kunnen voor verkoeling zorgen in kernen en in randen van steden.

Ontwikkelprincipes NH2050		Hittestress	toelichting
		Klimaatverandering	
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Wisselend beeld. Risico op hittestress is groter in krachtlandschappen, want daar wordt het nog stedelijker en in hogere dichtheden gebouwd. In prachtlandschappen blijft het juist groen, wat voor verkoeling zorgt.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Biedt kansen om ontwikkelingen groener en met schaduw in te richten (bomen). Uiteindelijke effect sterk afhankelijk van de gekozen inrichting.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Wisselend beeld, door de clustering worden sommige plekken nog stedelijker/in hogere dichtheden, waardoor het warmer wordt en hitte minder goed weg kan. Op andere plekken zal het juist koeler blijven in vergelijking met een meer gespreide bebouwing.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	Positef, want meer bomen zorgen voor meer schaduw. Dit heb je in het algemeen minder in landbouwgebied. Dit zorgt voor een verkoelend effect bij de randen van bebouwd gebied.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	-	Concentratie zorgt voor meer verdichting en meer verharding en minder ruimte voor groen en wind in de stad.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	niet of nauwelijks effect
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	Meer bomen en meer water zorgen voor een verkoelend effect, ook aan de randen van de steden.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect in de hele provincie, maar lokaal mogelijk een risico voor centrumplekken: meer verharding en minder groen dus groter risico op hittestress.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	+	Positef, want meer bomen zorgen voor meer schaduw. Dit heb je in het algemeen minder in landbouwgebied. Dit zorgt voor een verkoelend effect bij de randen van bebouwd gebied.
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect, want het betreft hier subtiele ingrepen. Het biedt wel een kans als meer water en groen in de stad komt, wat voor een vermindering van hittestress zorgt.

1.1.4 Verdroging

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Verdroging	Omvang gebieden met droogtestress

Bij deze indicator worden de effecten op verdroging beoordeeld. In aansluiting op het provinciale schaalniveau wordt in het MER verdroging beoordeeld aan de hand van de omvang van gebieden met droogtestress.

Droogtestress komt voor wanneer de bodem zover uitdroogt dat planten niet meer optimaal kunnen verdampen. Dat kan voorkomen op bodems met een diepe grondwaterstand beneden het maaiveld en met een grove textuur, zoals grof zand. Op zware kleigrond kan ook droogtestress ontstaan. Dit kan voor zowel landbouw als natuur negatieve effecten hebben.
Droogtestress kan in kaart worden gebracht door te bekijken hoeveel mm water een aaneengesloten grasmat in een jaar maximaal tekort komt gedurende een aaneengesloten periode van 10 dagen (1 mm water is gelijk aan 1 liter per vierkante meter grondoppervlak). Voor het inzichtelijk maken hiervan zijn ook gewassen of andere vegetatie als grasland verondersteld. Op regionaal niveau geeft dat een voldoende indicatief beeld van de kwetsbaarheid van gebieden voor droogtestress.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van verdroging

- kans op verlaging droogte / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op droogte
- risico op verhoging droogte / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

In de huidige situatie is te zien dat met name langs de westkust in de duingebieden (ter plaatse van stuifzandbodems) een hoog risico op droogtestress is. Afgezien daarvan heeft het overgrote deel van de provincie een laag risico op droogtestress. Voor enkele locaties is een matig risico te zien, namelijk ten westen van Amsterdam en verscheidene locaties in de oostzijde en in het midden van de provincie. Dit zijn veelal ook zandgronden, maar op (kei)leem.

Autonome trends en ontwikkelingen

De wijze waarop nu omgegaan wordt met hemelwater maakt dat we kwetsbaarder worden en piekbuien en droogteperioden in de toekomst steeds minder goed kunnen opvangen. De gebieden waar in de huidige situatie matige of hoge kans is op droogte, zullen zonder maatregelen groter worden en toenemen in aantal.

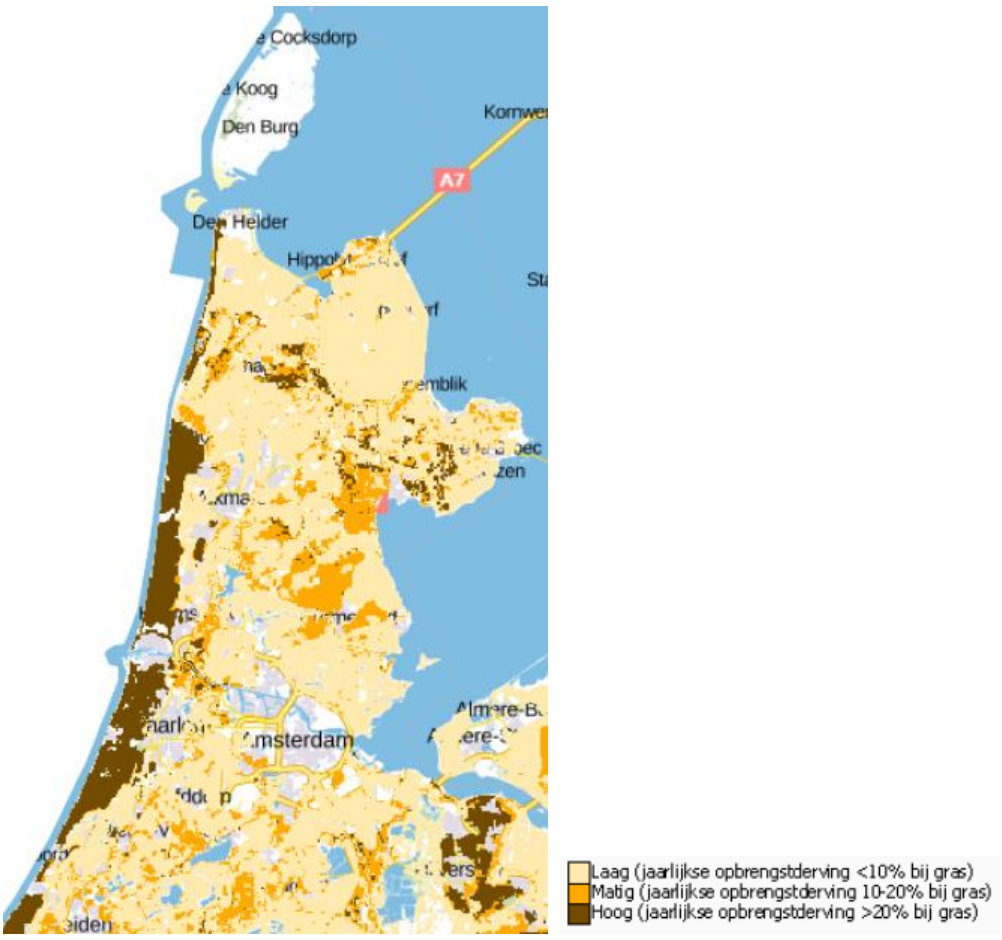

Figuur 4. Risico op droogtestress, scenario 2050WH (bron: klimaateffectatlas.nl).

Problemen en knelpunten die kunnen optreden bij ongewijzigd beleid

- In de landbouw leidt droogtestress tot een afname in gewasopbrengst. Indien vaker drogere perioden voorkomen moet de gewaskeuze hierop afgestemd worden.
- Afschuivende veendijken door toenemende verdroging.
- Vochtminnende natuur kan slecht tegen extreme droogte. Het risico bestaat dat hun plaats ingenomen wordt door generalistische natuursoorten die in verschillende condities kunnen overleven. Het soortenrijkdom kan daardoor afnemen.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe maken we Noord-Holland ruimtelijk klimaatbestendig (en waterrobuust)?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.1.4 Verdroging				↗

Voor alle indicatoren binnen het thema klimaatverandering is het kwaliteitsniveau in de huidige situatie wisselend. Nu al zijn er problemen door wateroverlast, hittestress en verdroging. Als gevolg van de verdergaande klimaatverandering zal dit verslechteren in de autonome ontwikkeling. Door klimaatverandering worden de zomers heter en worden de winters zachter en natter. Bovendien stijgt de zeespiegel. Naast de verandering van het ‘gemiddelde klimaat’ nemen ook de extremen toe. Dit betekent dat piekneerslagen, extreme hitte, extreme droogte en hoge waterstanden vaker voor kunnen komen. Zo neemt bijvoorbeeld de intensiteit van extreme regenbuien in de zomer toe. De omgevingsvisie biedt geen ontwikkelprincipes die direct gericht zijn op het verminderen van gevolgen van klimaatverandering. Wel is er een relatief positief effect van het beleid op het verminderen van verdroging door enkele ontwikkelprincipes die gericht zijn op natuur waarbij (zoet) water meer de ruimte krijgt. Ook bij de indicator verdroging zorgt ontwikkelprincipe 8 (de concentratie van wonen en werken binnenstedelijk) voor risico’s. Dit wordt veroorzaakt door een toenemende bebouwingsdichtheid en hogere gebouwen in binnenstedelijk gebied. Dit betekent dat er zonder aandacht minder ruimte is voor groen en meer verharding komt. De infiltratie van water wordt daardoor bemoeilijkt, wat kan leiden tot verdroging. Per saldo leiden de ontwikkelprincipes er niet toe dat de knelpunten in de autonome ontwikkeling worden weggenomen door het beleid van de omgevingsvisie. De invloed van de provincie is op het gebied van verdroging ook beperkt, hierin spelen de waterschappen, terreinbeheerders en de landbouw namelijk een grote rol.

Ontwikkelprincipes NH2050		Verdroging	toelichting
		Klimaatverandering	
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Niet of nauwelijks effect voor hele provincie. Wel kansen voor duingebieden. Deze zijn namelijk aangewezen als prachtlandschappen en hier zijn alleen kleinschalige ontwikkelingen toegestaan. Geen risico op grote toename van verharding.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Biedt kansen: dit kan leiden tot grotere stroken die niet verhard worden, waardoor water makkelijker infiltreert.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Niet of nauwelijks effect. Mogelijk lokaal effect afhankelijk van lokale omstandigheden.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	Positief, want je accepteert in natuurgebied vaak hoge grondwaterstanden
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	-	Meer verharding en minder groen zorgt voor minder infiltratiemogelijkheden in binnenstedelijk gebied en daarmee een risico op verdroging.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect. Mogelijk lokaal effect afhankelijk van lokale omstandigheden.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	Positief want dit ontwikkelprincipe zorgt voor meer ruimte voor waterberging.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect doordat agrofoodcluster eigen watervoorzieningen hebben en waterzuiniger zijn.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	+	Positief, want je accepteert in natuurgebied vaak hoge grondwaterstanden
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	+	Verhoging van het waterpeil gaat verdroging van het veenweidegebied tegen.

1.1.5 Verzilting

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Verzilting	Toename kwel

Bij deze indicator binnen het thema klimaatverandering worden de effecten op verzilting beoordeeld. Verzilting kan grote gevolgen hebben voor de landbouw, natuur, waterkwaliteit, CO^2-uitstoot en funderingen en infrastructuur.

Verzilting ontstaat door een tekort aan de aanvoer van zoet water, waardoor het zoute water de kans krijgt om Nederland verder in te stromen (externe verzilting), of wanneer zout kwelwater aan de oppervlakte komt (interne verzilting). Zeespiegelstijging en bodemdaling versterken dit effect. Deze indicator heeft daarom veel raakvlakken met andere indicatoren, zoals verdroging, bodemdaling, grondwater en oppervlaktewater.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van verzilting

- ↗ kans op verbetering verzilting / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op verzilting
- ↘ risico op verslechtering verzilting / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Gebieden met kapitaalintensieve landbouw ondervinden meer schade van verzilting dan bijvoorbeeld graslanden. Er is in de huidige situatie veel kapitaalintensieve landbouw in Noord-Holland. Ook de glastuinbouw en bollenteelt, bezien vanuit de primaire sector, kunnen als kapitaalintensief worden beschouwd. Verzilting zien we in Noord-Holland meer in het landelijk gebied, met name in de laaggelegen droogmakerijen en in de het bollenconcentratie gebied in de Kop van Noord-Holland. In Haarlemmermeer speelt ook verzilting maar hier vindt minder bollenteelt plaats. Verzilting levert vanuit de landbouwsector weinig knelpunten op in de huidige situatie in Noord-Holland, maar in de toekomst wordt het probleem groter.

Autonome trends en ontwikkelingen

Door klimaatverandering kan de zeespiegel flink gaan toenemen. In combinatie met inklinking van de bodem zal meer druk vanaf de zee op het grondwater komen, waardoor het proces zich met name in de kuststreken gaat versnellen. Landinwaarts zal verzilting met name gaan toenemen in de diepe polders, droogmakerijen en in de veenweidegebieden.

Wanneer door drogere periodes een lage rivierafvoer tot gevolg heeft, komt zout water verder landinwaarts. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor agrarische teelt, zoals bloembollen. Ook kan dit nadelig zijn voor de productie van drinkwater, door een verhoging van het chloridegehalte.

De vergroting van de zeesluis bij IJmuiden kan ervoor zorgen dat de opgave om de verzilting te bestrijden groter wordt. Ook kan verzilting toenemen als gevolg van de verdieping van de haven bij Rotterdam, wat van grote invloed kan zijn op de zoetwaterhuishouding in Noord-Holland.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Indien verzilting verder toeneemt ontstaat er meer watertekort, schade aan landbouw en natuur met negatieve gevolgen voor gevoelige teelten zoals bomen- en bollenteelt. Watertekort heeft vervolgens negatieve gevolgen voor bijvoorbeeld bodem en planten door het ontstaan van zuurstofstress of inundatie. Ook komt de drinkwatervoorziening in gevaar door een tekort aan aanvoer van zoetwater, het verdringen van zoet water door het zoute zeewater en verzilting van het watersysteem.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe maken we Noord-Holland ruimtelijk klimaatbestendig (en waterrobuust)?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in. We zetten ons in om gebiedsgericht en in gezamenlijkheid met de partners die daar mede voor verantwoordelijk zijn de bodemdaling in veenweidegebieden af te remmen, te stoppen en zo mogelijk te herstellen.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.1.5 Verzilting				●

Voor verzilting is het kwaliteitsniveau in de huidige situatie wisselend. Als gevolg van de verdergaande klimaatverandering zal dit verslechteren in de autonome ontwikkeling. Door klimaatverandering worden de zomers heter en worden de winters zachter en natter. Bovendien stijgt de zeespiegel. De omgevingsvisie biedt geen ontwikkelprincipes die direct gericht zijn op het verminderen van (de gevolgen van) verzilting. Het ontwikkelprincipe dat zorgt voor een verhoging van het waterpeil in veenweidegebied (21) biedt wel een kans op het tegengaan van verzilting. Andere ontwikkelprincipes die gericht zijn op meer groen bieden zowel kansen als risico's. Wanneer de inrichting voor natuur zorgt voor hogere grondwaterstanden gaat dit verzilting tegen. Wanneer een natuurgebied met getijdenwerking wordt aangelegd of kwel ontstaat kan dit juist zout of brak water het land intrekken en daardoor zorgen voor meer verzilting.

Ontwikkelprincipes NH2050		Verzilting	toelichting
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Niet of nauwelijks effect. Eventueel biedt het kansen als het problemen wegneemt op verzilting, doordat landbouw (dat last heeft van de verzilting) weggaat en andere bebouwing er voor in de plaats komt.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Wisselend beeld. Kansen als deze natuurgebieden een hogere grondwaterstand krijgen. Dit houdt verzilting tegen. Het levert echter risico's op als je een natuurgebied met kwel of getijdewerking aanlegt. Dan trek je zoute water het land in.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Wisselend beeld. Kansen als deze natuurgebieden een hogere grondwaterstand krijgen. Dit houdt verzilting tegen. Het levert echter risico's op als je een natuurgebied met kwel of getijdewerking aanlegt. Dan trek je zoute water het land in.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Wisselend beeld. Kansen als deze natuurgebieden een hogere grondwaterstand krijgen. Dit houdt verzilting tegen. Het levert echter risico's op als je een natuurgebied met kwel of getijdewerking aanlegt. Dan trek je zoute water het land in.
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Wisselend beeld. Kansen als deze natuurgebieden een hogere grondwaterstand krijgen. Dit houdt verzilting tegen. Het levert echter risico's op als je een natuurgebied met kwel of getijdewerking aanlegt. Dan trek je zoute water het land in.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	+	Een hoger grondwaterpeil houdt verzilting van het gebied tegen.

1.2 Bodem en water

Laag	Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
			HS	AO	OV		
Leefomgeving	Bodem en water	1.2.1 Bodemkwaliteit en -vruchtbaarheid				↗	Bodemkwaliteit en -vruchtbaarheid
		1.2.2 Bodemdaling				↗	Bodemdaling (metrisch) per tijdseenheid
		1.2.3 Kwaliteit en kwantiteit grondwater				↗	Kwaliteit en kwantiteit grondwater
		1.2.4 Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater				↗	Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater

1.2.1 Bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid	Bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid

Bij deze indicator binnen het thema bodem en water worden de effecten op bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid beoordeeld. De eigenschappen van de bodem en ondergrond bepalen of een plek

geschikt is voor bepaalde functies, zoals woningbouw, landbouw of een waterberging. De kwaliteit van de bodem is dus een randvoorwaarde voor ontwikkelingen boven de grond. Bodemleven zorgt is een van de drie sleutelfactoren voor bodemvruchtbaarheid, naast voedingsstoffen en organische stof. Bij een goede natuurlijke bodemvruchtbaarheid is minder kunstmest, water en grondbewerking nodig. Dit bespaart de aanvoer van eindige grondstoffen zoals fosfaatmest en fossiele brandstoffen. Ook spoelen minder nutriënten en bestrijdingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater uit. Een vruchtbare bodem is van groot belang voor de planten en dieren die daarvan afhankelijk zijn in natuurgebieden, parken en ander groen.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid

- kans op verbetering bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid
- risico op verslechtering bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie (na 2020)

De bodemkwaliteit (gemeten op basis van chemische verontreinigingen) is bijna overal in Noord-Holland op orde, in die zin dat er geen acuut gezondheids- of ecologisch aandachtspunt meer is, omdat de vervuiling is gesaneerd[1] of is beheerst. Een paar lokale saneringslocaties zullen er altijd wel blijven, bijvoorbeeld omdat nieuwe functies een andere kwaliteit vragen, of doordat een nieuwe vervuiling ontstaat. Lokale maatwerkkeuzes in het duurzaam gebruik van de ondergrond worden steeds belangrijker, waarbij het gaat om samenspel tussen ondergrond en bovengrond. Naast puur bodemkwaliteit speelt ook de samenhang met aardkundige en archeologische waarden, bodemenergie en waterbeheer een rol. In de stad gaat het daarbij vaker om het inpassen van ondergronds bouwen of toepassen van bodemenergie. In het landelijk gebied draait het meer om bodemvruchtbaarheid voor de landbouw.

Autonome trends en ontwikkelingen

Daar waar vervuiling bepaalde functies onmogelijk heeft gemaakt is de afgelopen jaren veel werk gemaakt van bodemsanering. Deze saneringsopgave neemt af, de aandacht verschuift nu naar het voorkomen van nieuwe vervuiling en naar verantwoord bodemgebruik. We zien een trend waarbij, door de intensivering van het ruimtegebruik boven de grond, er steeds meer nieuwe

[1] Conform het convenant dat in 2020 moet zijn uitgevoerd. In deze beschrijving van de huidige situatie is voorgesorteerd op de situatie in 2020.

functies in de ondergrond worden toegevoegd. Denk aan tunnels en ondergronds bouwen, maar ook aan de toepassing van systemen om bodemenergie op te wekken en aan opslag van CO^2.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
De opgave blijft om invulling te geven aan goed bodembeheer en nieuwe vervuiling te voorkomen. Tevens is het van belang de juiste functies op de juiste plek – met de juiste bodemkwaliteit – te plaatsen.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe zorgen we, als provincie, maar ook met de samenleving, voor een gezonde leefomgeving met een goede water-, bodem- en luchtkwaliteit?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van bodem-, water- en lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond. In elk geval voldoen we aan de wettelijke normen, en waar mogelijk meer.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.2.1 Bodemkwaliteit en –vruchtbaarheid				↗

Het kwaliteitsniveau van de autonome ontwikkeling voor bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid is wisselend. Enkele ontwikkelprincipes bieden wel kansen voor de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie, zoals het verminderen van bestrijdingsmiddelen en nutriënten in de bodem. Het beleid van de provincie voor de omgevingsvisie heeft een positief effect op het kwaliteitsniveau. Het grootste deel van de ontwikkelprincipes dat van toepassing is op de indicator heeft echter niet of nauwelijks effect op de bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid. Daarmee zorgt het beleid per saldo voor de provincie niet voor een verbetering van het kwaliteitsniveau.

Ontwikkelprincipes NH2050		Bodemkwaliteit en - vruchtbaarheid	Toelichting
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Het tegengaan van nutriënten heeft een positief effect op de bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Niet of nauwelijks effect
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Niet of nauwelijks effect
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	Kans voor het verbeteren van de bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	Kans voor het verbeteren van bodemkwaliteit- en vruchtbaarheid, vanwege het verminderen van bestrijdingsmiddelen.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Niet of nauwelijks effect
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	Niet of nauwelijks effect

1.2.2 Bodemdaling

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Bodemdaling	Bodemdaling (metrisch) per tijdseenheid

Bij deze indicator binnen het thema bodem en water worden de effecten op bodemdaling beoordeeld aan de hand van bodemdaling (metrisch) per tijdseenheid.

Bodemdaling ontstaat door krimp, oxidatie en samendrukken van (slappe) grond. Dit leidt tot volumeverlies. Als gevolg van de klimaatverandering krijgen we in Nederland vaker te maken met langdurige warme en droge perioden. Deze droge of warme periodes kunnen zorgen voor snellere bodemdaling. Bodemdaling is een groot probleem en leidt tot stijgende kosten voor waterbeheer. Bodemdaling of veenafbraak leidt niet alleen tot grotere potentiële wateroverlast en overstromingsrisico's, maar ook tot een toename in uitstoot van broeikasgassen, slechtere waterkwaliteit, gevolgen voor natuur en landbouw en effecten op infrastructuur, huizen en funderingen.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van bodemdaling

- kans op verbetering bodemdaling / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op bodemdaling
- risico op verslechtering bodemdaling / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Gebieden die het meest te maken hebben met bodemdaling zijn de landelijke gebieden, met name de veenweidegebieden. Directe gevolgen hiervan zijn ingewikkeldere en duurdere watersysteembeheer en hogere kosten voor het onderhoud aan hoogwatervoorzieningen, wegen en ondergrondse infrastructuur. De provincie Noord-Holland is samen met andere partijen bij het Innovatieprogramma Veen (IPV) aangesloten. Dat programma richt zich op het onderzoeken hoe bodemdaling tegengegaan kan worden of hoe de effecten zo veel mogelijk kunnen verminderen.

Autonome trends en ontwikkelingen

De veenweidegebieden in Noord-Holland zijn gevoelig voor droogte; daardoor daalt de bodem sneller. In 2017 is een documentaire gemaakt over de gevolgen van bodemdaling in West- en Noord-Nederland en de urgentie om duurzamer met de veenbodems om te gaan. Bewoners, bedrijven en overheden werken aan oplossingen, onder meer door het hoger houden van de grondwaterstand en andere manieren van bouwen op veengrond.[2] De documentaire geeft een beeld van de toekomst van veenbodems en problemen die daarbij gepaard gaan indien geen maatregelen getroffen worden om bodemdaling tegen te gaan.

Verschillende bodem- en wateropgaven kunnen niet los van elkaar gezien worden. Door watertekort zal de veenafbraak en daarmee gepaard gaande uitstoot van broeikasgassen toenemen, met als gevolg een toename van de bodemdaling en overstromingsrisico's. Onderstaande kaart geeft de bodemdaling weer die door lage grondwaterstanden als gevolg van klimaatverandering ontstaat (scenario WH2050). Door daling in de grondwaterstanden in veengebieden neemt de snelheid van veenoxidatie toe.

[2] Documentaire 'Het zinkende land', provincie Noord-Holland 2017.

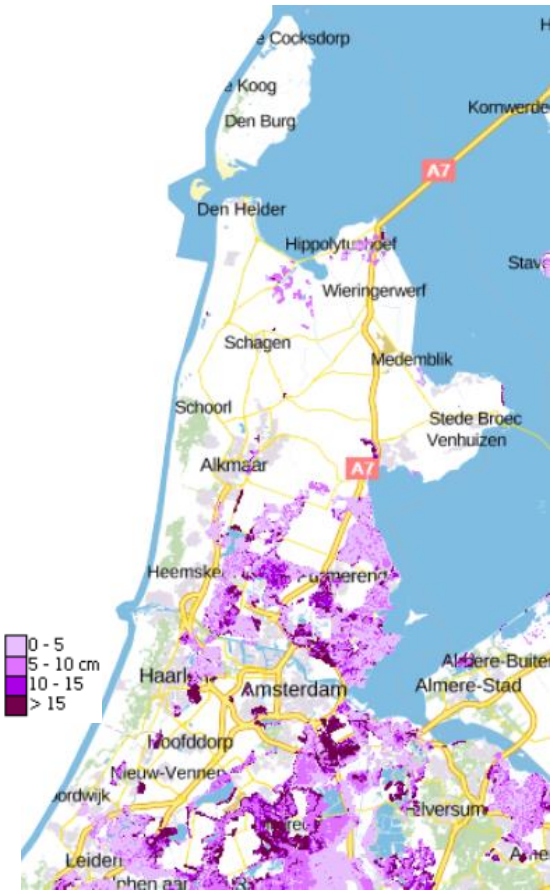

Figuur 5. Aanvullende bodemdaling door klimaatverandering (bron: klimaateffectatlas.nl).

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

Versnelde bodemdaling in veenweidegebieden is een bron van CO^2 uitstoot en zorgt voor economische schade aan gebouwen (fundatie en verzakking), inkomstenderving en vergroting van overstromingsrisico's. Het gaandeweg vernatten van de bodem als oplossing voor bodemdaling vraagt om een nieuw economisch businessmodel voor de agrariër.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe gaan we bodemdaling tegen, met name in veengebieden? En hoe gaan we om met (de verschillende effecten van) bodemdaling en veenafbraak?
- Hoe zorgen we, als provincie, maar ook met de samenleving, voor een gezonde leefomgeving met een goede water-, bodem- en luchtkwaliteit?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in. We zetten ons in om gebiedsgericht en in gezamenlijkheid met de partners die daar mede voor verantwoordelijk zijn de bodemdaling in veenweidegebieden af te remmen, te stoppen en zo mogelijk te herstellen.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.2.2 Bodemdaling				↗

Op dit moment hebben de landelijke gebieden en met name de veenweidegebieden al te maken met bodemdaling. Het kwaliteitsniveau in de huidige situatie is daarom wisselend. In de autonome ontwikkeling verslechtert het kwaliteitsniveau. Door een toenemende droogte daalt de bodem nog sneller. Door watertekort zal de veenafbraak toenemen, met als gevolg meer uitstoot van broeikasgassen, verdere bodemdaling en grotere overstromingsrisico's. Directe gevolgen hiervan zijn ingewikkeldere en duurdere watersysteembeheer en hogere kosten voor het onderhoud aan hoogwatervoorzieningen, wegen en ondergrondse infrastructuur.
Slechts twee ontwikkelprincipes van de omgevingsvisie kunnen lokaal, op de plekken waar bodemdaling plaatsvindt, voor een kans tot verbetering zorgen. Doordat natuurlijke processen richtinggevend kunnen zijn voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden kan het waterpeil verhogen. Dit heeft een positief effect op het verminderen van bodemdaling. Ook ontwikkelprincipe 21 kan met het verhogen van het waterpeil in het veenweidegebied bijdragen aan een vermindering van bodemdaling. De andere ontwikkelprincipes die betrekking hebben op bodemdaling hebben echter niet of nauwelijks effect. Het effect van het beleid is daarmee niet voldoende om het kwaliteitsniveau te verbeteren, waardoor het kwaliteitsniveau in de autonome ontwikkeling niet wijzigt. Om naar een overwegend goed kwaliteitsniveau te komen vergt dit een forse inzet van de provincie samen met andere partijen als waterschappen, agrariërs en grondeigenaren, elk vanuit hun eigen rol.

Ontwikkelprincipes NH2050		Bodemdaling	Toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Wisselend beeld. Er zijn enerzijds meer ontwikkelingen in het zuiden waar de bodem daalt, wat extra risico's met zich mee kan brengen. Anderzijds is bodemdaling geen groot issue in die inpolderingen.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Niet of nauwelijks effect
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Niet of nauwelijks effect
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	+	Kans voor het verbeteren van bodemdaling, vanwege het verhogen van het waterpeil
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	+	Kans voor het verbeteren van bodemdaling, vanwege het verhogen van het waterpeil

1.2.3 Kwaliteit en kwantiteit grondwater

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Kwaliteit en kwantiteit grondwater	Kwaliteit en kwantiteit grondwater

Bij deze indicator binnen het thema bodem en water worden de effecten op kwaliteit en kwantiteit van het grondwater beoordeeld.

In de dichtbevolkte waterrijke delta van West-Nederland is schoon en gezond water belangrijk voor mens, natuur en bedrijven. Het gaat dan om water waar niet te veel voedingsstoffen en geen vervuilende stoffen in zitten. Industrie en landbouw stellen steeds hogere eisen aan de kwaliteit van het water.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van kwaliteit en kwantiteit grondwater

- ↗ kans op verbetering kwaliteit en kwantiteit grondwater / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op kwaliteit en kwantiteit grondwater
- ↘ risico op verslechtering kwaliteit en kwantiteit grondwater / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

De kwaliteit van het grondwater in Noord-Holland is in het algemeen goed en de grondwatervoorraad wordt op peil gehouden. Noord-Holland maakt deel uit van vier grondwaterlichamen: duin Rijn-West, zand Rijn-West, deklaag Rijn-West en zout Rijn-West. Van deze vier is alleen Duin Rijn-West een aandachtspunt, vanwege een hoog fosfaatgehalte. Hiervoor worden de oorzaken en maatregelen onderzocht.

De grondwaterwinningen voor menselijke consumptie in Noord-Holland zijn allen wel in goede toestand en de zuiveringsinspanning is nergens toegenomen de afgelopen jaren. De waterbalans in de grondwaterlichamen in Noord-Holland is daarnaast voldoende om onttrekkingen te kunnen compenseren, waarmee het huidige gebruik duurzaam kan worden voortgezet.

Autonome trends en ontwikkelingen
Voor voldoende en kwalitatief goed water om drinkwater van te maken, is het ook in de toekomst voor de provincie Noord-Holland nodig om strategische en nationale grondwaterbronnen te beschermen. Door langere droge zomers en hoge temperaturen verslechtert de kwantiteit en kwaliteit van grondwater naar een wisselend niveau in de autonome ontwikkeling. Het debiet in de wateren vermindert en er zijn extra maatregelen nodig om het water kwalitatief geschikt te maken voor drinkwatervoorziening. Voldoende debiet is belangrijk voor de kwaliteit van het water. Middels vergunningverlening voor grondwateronttrekking wordt voorkomen dat intrusie van zout water plaatsvindt, waardoor uitputting en verzilting van het grondwater door overmatige onttrekking voorkomen wordt. Voor een gezonde waterkwaliteit geldt eveneens dat we op regionaal niveau afhankelijk zijn van internationale en lokale maatregelen. In stedelijk gebied kan de ondergrond niet onbeperkt worden gebruikt voor bodemenergie (gebruik van grondwater voor het koelen van gebouwen in de zomer, en in de winter om te verwarmen) en in natuurgebieden zijn maatregelen nodig om grondwaterafhankelijke natuur te behouden of verbeteren. De natuur is namelijk vrijwel overal in Noord-Holland afhankelijk van goede watercondities. Een goede grondwaterstand, tegengaan van verdroging (zie thema verdroging) en toevoer van schoon water is belangrijk in die gebieden. Voor de winning van aardwarmte als vorm van bodemenergie kan het nodig zijn om door aardlagen heen te boren, wat gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van het grondwater.

Technologische ontwikkelingen bieden ook hier kansen én bedreigingen. Het terugdringen van medicijnresten, microplastics en nano-deeltjes zijn belangrijke nieuwe uitdagingen. Door warmte ontstaan er problemen met de waterkwaliteit met een grotere kans op ziektes.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
De vergunningverlening voor activiteiten in de (diepe) ondergrond, zoals winning van aardwarmte, ligt veelal bij het Rijk, maar de provincie kan hier invloed op uitoefenen door haar belangen vast te leggen in de omgevingsvisie.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe zorgen we in Noord-Holland voor voldoende en schoon zoetwater?
- Hoe maken we afwegingen in de samenhang tussen ondergrond en bovengrond, zoals de wens tot het benutten van bodemenergie in relatie tot de kwaliteit van grondwater?
- Hoe zorgen we, als provincie, maar ook met de samenleving, voor een gezonde leefomgeving met een goede water-, bodem- en luchtkwaliteit?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van bodem-, water- en lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond. In elk geval voldoen we aan de wettelijke normen, en waar mogelijk meer. We spannen ons in om samen met onze partners zo spoedig mogelijk tenminste aan de KRW-normen voor water te voldoen, doch uiterlijk in 2027.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.2.3 Kwaliteit en kwantiteit grondwater				↗

Vele ontwikkelprincipes hebben een relatie met de kwaliteit en kwantiteit van grondwater. De kwaliteit en kwantiteit van het grondwater is in de huidige situatie goed, maar in de toekomst leiden vooral droge perioden tot afname van het debiet en verdroging. Voor een deel vormen de ontwikkelprincipes kansen voor verbetering van de situatie na de omgevingsvisie ten opzichte van de autonome ontwikkeling, zoals het tegengaan van nutriënten in het grondwater, het versterken van het landschap en een verhoging van het waterpeil. Het effect van het beleid van de provincie is positief op de indicator. Het is echter in zijn geheel niet voldoende om het wisselende kwaliteitsniveau te veranderen in goed. De invloed van de provincie is daarvoor te beperkt. Het kwaliteitsniveau blijft in de autonome ontwikkeling en na uitvoering van de omgevingsvisie wisselend.

	Ontwikkelprincipes NH2050	Kwaliteit en kwantiteit grondwater	Toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Niet of nauwelijks effect
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Het tegengaan van nutriënten heeft een positief effect op de kwaliteit en kwantiteit van grondwater.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Niet of nauwelijks effect
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	Toename van water is een kans voor het verbeteren van de kwantiteit en kwaliteit van grondwater.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	Het versterken van het landschap is een kans voor het verbeteren van de kwaliteit en kwantiteit van het grondwater
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	Kans voor de verbetering van kwaliteit en kwantiteit grondwater, want het ontwikkelprincipe kan zorgen voor minder bestrijdingsmiddelen.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	+	Kans voor de verbetering van kwaliteit en kwantiteit grondwater
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	+	Kans voor de verbetering van kwaliteit en kwantiteit grondwater, vanwege het verhogen van het waterpeil.

1.2.4 Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater	Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater

Bij deze indicator binnen het thema bodem en water worden de effecten op kwaliteit en kwantiteit van het oppervlaktewater beoordeeld. Vanaf de jaren zeventig van de twintigste eeuw is de kwaliteit van het oppervlaktewater in Nederland sterk verbeterd. De vervuiling met toxische en vermestende stoffen is afgenomen. De verbetering was vooral het gevolg van generiek milieubeleid in binnen- en buitenland.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater

- kans op verbetering kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater
- risico op verslechtering kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Ongeveer de helft van Noord-Holland is afhankelijk van de aanvoer van zoetwater vanuit het IJsselmeer. De andere helft wordt door de rivieren, via de Hollandse IJssel of via het Amsterdam-Rijnkanaal voorzien van zoetwater. De huidige waterkwaliteit is in het algemeen voldoende voor veel gebruiksfuncties, zoals de drinkwaterproductie (weliswaar met aanvullende zuiveringsstappen), het gebruik in de landbouw (drinkwater voor vee en beregening), zwemmen en andere vormen van waterrecreatie. De KRW-doelen voor oppervlaktewater vallen uiteen in twee categorieën: chemische doelen voor prioritaire stoffen (zeer giftige of moeilijk afbreekbare stoffen) en chemische doelen voor overige verontreinigende stoffen die mede de ecologische toestand bepalen. Deze laten zien dat een hoge fosfaatconcentratie (en in mindere mate ook de stikstof concentratie) in het water in Noord-Holland een probleem vormt. Deze is in vrijwel alle waterlichamen groter dan de draagkracht van het systeem. De problemen zijn het grootst op meren en plassen door hun gevoeligheid voor overbelasting met voedingsstoffen. Ook is er sprake van ammoniakproblematiek in het zuidwesten van Noord-Holland, wat veroorzaakt wordt door mest.

Autonome trends en ontwikkelingen
Langere droge zomers leiden in de provincie Noord-Holland o.a. door verdamping, tot afname van het debiet in de wateren. Hierdoor worden concentraties van ongewenste stoffen hoger en zijn extra maatregelen nodig om het water geschikt te maken voor drinkwatervoorziening of voor de instandhouding van habitats. Het terugdringen van medicijnresten, microplastics en nano-deeltjes zijn belangrijke nieuwe uitdagingen. Ook is de verwachting dat verontreiniging met blauwalg in zwemwater toeneemt als gevolg van warme zomers.

Wanneer een watertekort tot gevolg heeft dat doorspoelen met zoetwater wordt beperkt, leidt dat tot een verslechtering van de waterkwaliteit. Deze beperkt zich niet tot verzilting, ook concentraties van nutriënten en de kans op algenbloei zullen hierdoor toenemen. De aanvoer van schoon zoetwater en voldoende voorraad moet worden veiliggesteld en er moet zuiniger omgegaan worden met de beschikbare voorraden. Functies moeten daar zo nodig op worden aangepast.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Oppervlaktewaterbronnen zoals die bij Andijk zijn momenteel niet goed beschermd via het provinciaal beleid.

Voor zoetwater ligt de oplossing in een integrale aanpak van de opgave. Het gaat om het anders omgaan met water en maatregelen in de ruimtelijke inrichting, om ook in de toekomst te kunnen beschikken over voldoende schoon water.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe zorgen we in Noord-Holland voor voldoende en schoon zoetwater?
- Hoe zorgen we, als provincie, maar ook met de samenleving, voor een gezonde leefomgeving met een goede water-, bodem- en luchtkwaliteit?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van bodem-, water- en lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond. In elk geval voldoen we aan de wettelijke normen, en waar mogelijk meer. We spannen ons in om samen met onze partners zo spoedig mogelijk aan de KRW-normen voor water te voldoen, doch uiterlijk in 2027.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	OV
1.2.4 Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater				↗

Het kwaliteitsniveau van de kwaliteit en kwantiteit van oppervlaktewater is in alle situaties wisselend. In de huidige situatie is de kwaliteit en kwantiteit van het oppervlaktewater voldoende,

maar voldoet niet overal aan de KRW-doelen. De autonome ontwikkeling leidt door droge periodes, een toename in watertekort en verontreinigingen niet tot een verbetering. De omgevingsvisie bevat wel enkele ontwikkelprincipes die een kans vormen tot verbetering, zoals het tegengaan van nutriënten, het versterken van het landschap en een toename van water. Het effect van beleid is positief, maar dit leidt per saldo niet tot een verbetering van het kwaliteitsniveau. Wel kunnen enkele van de ontwikkelprincipes voor een geringe en lokale verbetering van de kwantiteit en kwaliteit van het oppervlaktewater zorgen ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Ontwikkelprincipe 19 biedt bijvoorbeeld een kans voor het verbeteren de kwaliteit oppervlaktewater. Enerzijds doordat er wordt gestreefd naar een verbetering van waterkwaliteit als gevolg van verminderde emissies en gewasbestrijding en anderzijds het inzetten op overgangen tussen land- en waternatuur. Ook ontwikkelprincipe 7 biedt kansen vanwege het robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden en het streven naar betere waterkwaliteit in relatie tot voedingsstoffen en temperatuurstijging van het water.

Ontwikkelprincipes NH2050		Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater	Toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Niet of nauwelijks effect
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Het tegengaan van nutriënten heeft een positief effect op de kwaliteit en kwantiteit van oppervlaktewater.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Niet of nauwelijks effect
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	Toename van water is een kans voor het verbeteren van de kwantiteit en kwaliteit van oppervlaktewater.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	Het versterken van het landschap is een kans voor het verbeteren van de kwaliteit en kwantiteit van het oppervlaktewater
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	+	Kans voor de verbetering van kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	Niet of nauwelijks effect

1.3 Gezondheid

Laag	Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
			HS	AO	OV		
Leefomgeving	Gezondheid	1.3.1 Luchtkwaliteit				●	Concentraties NO2, PM10 en PM2,5
		1.3.2 Geluid				●	Geluidgehinderden
		1.3.3 Geur				●	Geurgehinderden
		1.3.4 Lichthinder				●	Hemelhelderheid ‘s nachts
		1.3.5 Externe veiligheid				●	Inwoners binnen risicocontouren

1.3.1 Luchtkwaliteit

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Luchtkwaliteit	Concentraties NO2, PM10 en PM2,5

Bij deze indicator binnen het thema gezondheid worden de effecten van luchtkwaliteit op de gezondheid beoordeeld.
Voor het MER worden de effecten van luchtkwaliteit bekeken aan de hand van de concentraties stikstofdioxide (NO2) en fijn stof (PM10 en PM2,5). Roet is eveneens een stof waar via de EU beleid op is geformuleerd en een aandachtspunt is voor gezondheid, maar wordt niet specifiek meegenomen in het MER. Stikstofdioxide en fijn stof worden uitgestoten als gevolg van landbouw, industrie en verkeer (wegverkeer en scheepvaart). Fijn stof in de lucht kan leiden tot gezondheidsklachten (hoesten, benauwdheid, verminderde longfunctie, hart- en vaataandoeningen) en zelfs tot vroegtijdige sterfte. Mensen met bestaande luchtwegaandoeningen of met hart- en vaatziekten behoren tot de gevoeligste groepen. Met name de allerkleinste stofdeeltjes zijn schadelijk. Stikstofdioxide heeft voornamelijk negatieve gevolgen voor natuur.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van luchtkwaliteit

- kans op verbetering luchtkwaliteit / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op luchtkwaliteit
- risico op verslechtering luchtkwaliteit / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Hoewel de luchtkwaliteit grotendeels aan de normen voldoet, veroorzaakt luchtverontreiniging nog steeds aanzienlijke gezondheidsschade. Volgens het Europees Milieuagentschap en RIVM is de luchtkwaliteit in Europa en ook in Nederland de afgelopen decennia weliswaar verbeterd, maar zijn de waarden nog onvoldoende gezond. Fijn stof in de lucht leidt in Nederland tot een levensduurverkorting van naar schatting twaalf maanden. De trend laat een verbetering zien, maar in stedelijke gebieden dalen de fijn stof concentraties niet of nauwelijks meer, terwijl dit gezien de gezondheidseffecten wel wenselijk is.

Vooral het wegverkeer draagt in Noord-Holland voor 40% bij aan de concentratie stikstofdioxide in de provincie. Naast verkeer en industrie zijn huishoudens (o.a. middels houtstook) provinciale bronnen die bijdragen aan de fijn stof concentratie[3]. We zien een verschil in de luchtkwaliteit tussen het noordelijk en het zuidelijk deel van de provincie. In onderstaande kaarten zijn de NO2 en PM10 emissies te zien in Noord-Holland in 2016. NO2 concentreert zich met name in het stedelijk gebied rondom Amsterdam. Voor fijn stof (PM10) zijn vooral hoge concentraties te zien bij het industriegebied IJmond en de haven van Amsterdam.

[3] RIVM onderzoek: luchtkwaliteit in Noord-Holland (2017).

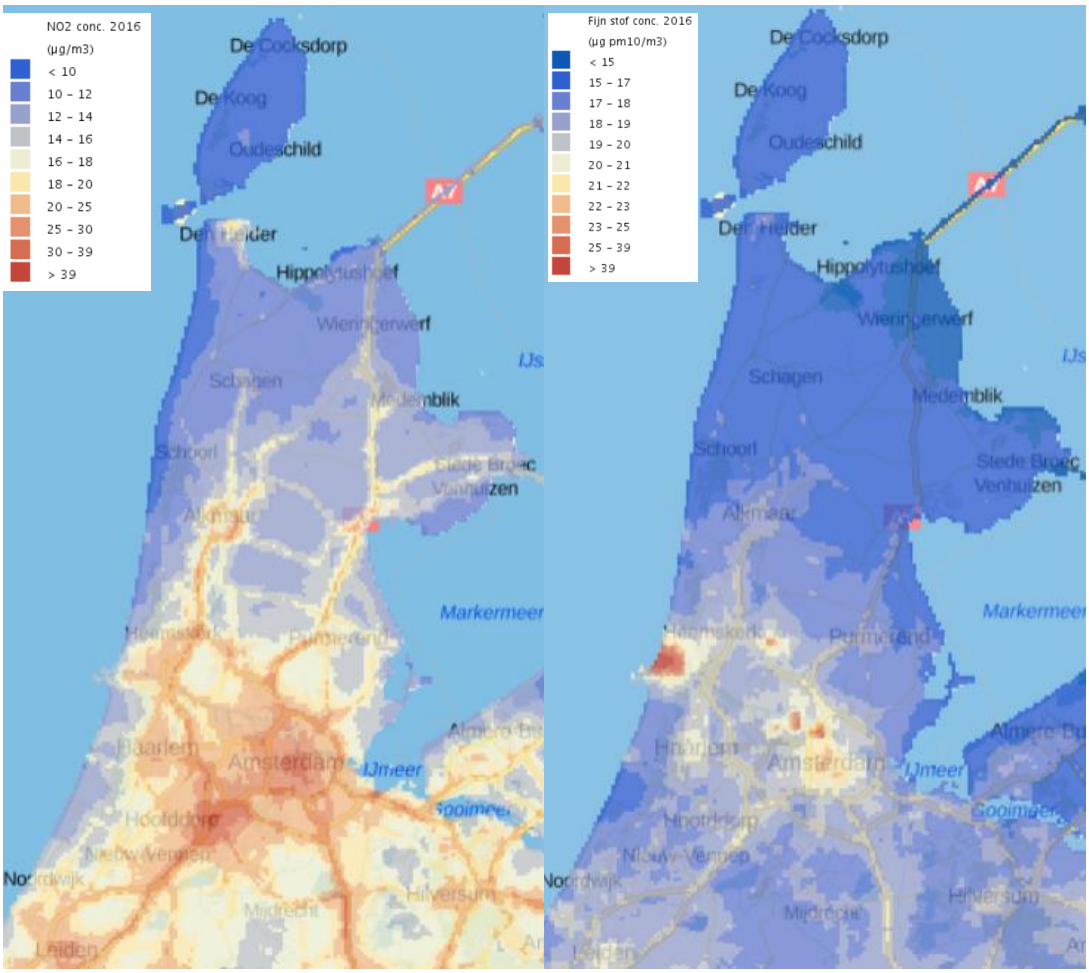

Figuur 6. NO2 en PM10 in Noord-Holland in 2016 (bron: atlasleefomgeving.nl/kaarten).

Autonome trends en ontwikkelingen

Technologische ontwikkelingen richting schonere technieken en duurzame energiebronnen zijn van belang, maar het is nog onzeker hoe ver we daar mee komen. Mogelijk verbetert de luchtkwaliteit op termijn. Echter wanneer fossiele brandstoffen (voorlopig) voor een groot deel door biomassa worden vervangen, blijft er sprake van uitstoot door verbranding met negatieve gevolgen voor de luchtkwaliteit. De overgang naar een circulaire economie gaat gepaard met het ontstaan van nieuwe processen die dus ook tot een toename van emissies kunnen leiden.
In het noordelijk deel zal er mogelijk alleen nog aandacht zijn voor de luchtkwaliteit in relatie tot lokale bronnen van vervuiling. In het zuidelijk deel wordt verwacht dat de luchtkwaliteit onder druk blijft staan door de verdere concentratie van wonen, werken en recreatie met daar aan gekoppelde mobiliteit. Overigens liggen hier ook juist kansen: denk aan warmtenetten en andere mobiliteitsvormen.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

De kwaliteit van de lucht is grotendeels afhankelijk van landelijke, zelfs internationale ontwikkelingen, zowel van regelgeving als van technologie. Het meewegen van luchtkwaliteit bij

ruimtelijk-economische ontwikkelingen is wel een regionale opgave, in het bijzonder bij verstedelijking en mobiliteit in het zuidelijk deel van de provincie, aangezien daar de meeste mensen wonen. In 2030 worden geen knelpunten meer verwacht voor NO2, op basis van de wettelijke normen en advieswaarden van de WHO. Wel worden nog fijn stof waarden verwacht die hoger zijn dan de WHO advieswaarden. Fijn stof veroorzaakt aanzienlijke gezondheidsschade, dus is het van belang aan de normen te voldoen. De provincie heeft als ambitie om uiterlijk in 2050 tenminste aan de normen van de WHO te voldoen.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe zorgen we als provincie, maar ook met de samenleving, voor een gezonde leefomgeving met een goede water-, bodem- en luchtkwaliteit?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van bodem-, water- en lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond. In elk geval voldoen we aan de wettelijke normen, en waar mogelijk meer. We spannen ons in om samen met onze partners zo spoedig mogelijk aan de WHO-normen voor luchtkwaliteit te voldoen, doch uiterlijk in 2050.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.3.1 Luchtkwaliteit				●

Luchtkwaliteit heeft in de huidige situatie en autonome ontwikkeling hetzelfde kwaliteitsniveau. Ook in de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie is het kwaliteitsniveau wisselend. De luchtkwaliteit voldoet in de huidige situatie grotendeels aan de normen, maar het is wenselijk om met name de concentratie fijn stof te verlagen. Ontwikkelprincipe 9 (investering in verkeersnetwerken) vormt een risico voor luchtkwaliteit. Als de doorstroming verbetert, gaat men meer gebruik maken van de auto. Meer wegen leidt eveneens tot meer verkeer, wat de uitstoot verhoogt. Een verbetering van het watervervoer kan wel voor een vermindering van vrachtwagenverkeer zorgen. Twee ontwikkelprincipes vormen een kans voor verbetering van de luchtkwaliteit. Door het bundelen van ruimtelijk-economische ontwikkelingen (3) kunnen kortere afstanden makkelijker te voet, te fiets of met het openbaar vervoer afgelegd worden. De auto kan daardoor minder gebruikt worden, wat een positief effect heeft op de luchtkwaliteit. Daarnaast kan het faciliteren van de agri-foodsector bij duurzame en economische ontwikkelingen (18) kansen bieden voor de biodiversiteit, natuur en het milieu, waarmee de uitstoot kan verminderen.

Ontwikkelprincipes NH2050		Luchtkwaliteit	Toelichting
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	Er is een effect, maar dat is een gering effect door het nieuw beleid ten opzichte van de autonome situatie. Per saldo blijft dat ongewijzigd voor de provincie.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	Kans op een verbetering van de luchtkwaliteit, want het bundelen van ontwikkelingen kan leiden tot een verminderd gebruik van de auto en in grotere mate gebruik maken van de fiets, te voet en met OV.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Door een concentratie van wonen en werken, wordt meer gebruik gemaakt van verplaatsing via fiets en te voet in plaats van met de auto. Hierdoor ontstaat er minder uitstoot. Echter blijft de uitstoot in stedelijk gebied meer hangen, waardoor het effect per saldo neutraal is.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	In de hele provincie is het effect per saldo negatief. Als de doorstroming op de weg beter is maakt men meer gebruik van de auto, wat meer uitstoot tot gevolg heeft. Ook zorgt een toename in het aantal wegen voor een toename van uitstoot. Indien het goederenvervoer over water beter wordt, kan dit tot een vermindering in vrachtwagenverkeer leiden en de uitstoot wat verminderen.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Niet of nauwelijks effect
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect in de hele provincie. In het noorden zijn minder verkeersbewegingen dus is het effect daar iets positiever dan in het zuiden, waar meer verkeersbewegingen zijn en het effect daar iets negatiever is.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Niet of nauwelijks effect in de hele provincie. In het noorden is het effect kleiner dan in het zuiden.
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	Niet of nauwelijks een effect. Het doel is locatiekeuze en pas indirect het voorkomen van uitstoot van bijvoorbeeld kolencentrales.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk wel lokaal een gering effect.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk wel lokaal een gering effect.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	Dit biedt kansen voor biodiversiteit. Door verduurzaming wordt meer rekening gehouden met effecten op de omgeving, natuur en milieu, wat minder uitstoot tot gevolg heeft.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	Per saldo is dit een neutraal effect voor de provincie. In het zuiden een positiever effect dan in het noorden. Bij verlaging van het waterpeil gaat veen veraarden, wat leidt tot

1.3.2 Geluid

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Geluid	Geluidgehinderden

Bij deze indicator worden de effecten op geluid beoordeeld. De beoordeling hiervan vindt plaats door kwalitatief in beeld te brengen hoe groot het aantal geluidgehinderden in de huidige situatie is en in hoeverre dit aantal kan toenemen of afnemen als gevolg van bepaalde ruimtelijke ontwikkelingen in de toekomst. Geluidbelasting per geluidsoort is een uitgangspunt om dit te kunnen bekijken, hierbij wordt niet alleen wegverkeer (provinciale en rijkswegen) meegenomen, maar ook de geluidbelasting afkomstig van het spoor, vliegvelden, industrie en windmolens. De gecumuleerde geluidbelasting is tevens van belang, Deze wordt niet zozeer in geluidgehinderden beoordeeld, maar per ontwikkeling wordt wel ingegaan of er sprake is van cumulatie en of dit invloed heeft op het woon- en leefklimaat.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van geluid

- kans op verbetering geluid / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op geluid
- risico op verslechtering geluid / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Het gebied rondom Schiphol heeft een zonering waarin beperkingen gelden met betrekking tot o.a. de geluidbelasting. Op basis hiervan zijn beperkingen opgelegd aan woningbouwinitiatieven in de zones rondom Schiphol. In de bestaande afspraken over Schiphol over de ontwikkelingen van de luchthaven na 2020 zijn randvoorwaarden voor geluid, uitstoot en vervuiling opgenomen waaraan Schiphol zich ook bij een verantwoorde groei in de toekomst moet houden. Hierbij wordt rekening gehouden met de hinder voor omwonenden, het belang van werkgelegenheid van de vele Noord-Hollanders en het gebruik dat zij van de luchthaven maken.

Naast vliegverkeer ondervinden de geluidgevoelige bestemmingen in Noord-Holland geluidbelastingen ten gevolge van wegverkeer. Dit concentreert zich met name rondom de rijkswegen A7 en A9 en de Ring Amsterdam. Provinciale wegen vormen ook een belangrijke bron van geluidbelasting, omdat de woningen veelal dichter op provinciale wegen staan dan bij rijkswegen het geval is. Uit de geluidkaart provinciale wegen 2016 blijkt namelijk dat 13.846 mensen in de categorie milieugezondheidskwaliteit ‘redelijk’ vallen, 10.336 mensen in de

categorie ‘matig’ en 1.950 mensen in de categorie ‘onvoldoende’. Daarnaast zijn er gemeentelijke wegen.

Industrieterreinen waar ‘grote lawaaimakers’ mogen vestigen, hebben een geluidzone waarbinnen beperkingen gelden voor het ontwikkelen van geluidgevoelige bestemmingen. Dit zijn bestemmingen zoals woningen, ziekenhuizen en onderwijsgebouwen. De geluidzones liggen vast in de bestemmingsplannen. Een aantal industrieterreinen zijn door de provincie aangewezen als industrieterrein van regionaal belang (IJmond, Westpoort, de Pijp, Zaandammer- en Achtersluispolder en Schiphol-Oost). De provincie beheert de geluidruimte die beschikbaar is binnen de geluidzones van deze terreinen.

Cumulatieve geluidbelasting is in de provincie het hoogst in het gebied rondom Amsterdam en Schiphol. In de regio in het midden van Noord-Holland neemt dit verder af, waarbij het noorden van Noord-Holland de minste geluidbelasting heeft, met uitzondering van de Afsluitdijk en de A7.

Autonome trends en ontwikkelingen
Het aantal vluchten op Schiphol kan alleen toenemen als vliegtuigen stiller worden. Het aantal passagiersbewegingen stijgt voor de langere termijn met 2 tot 3 %. Deze groei kan in de bestaande geluidsnormen niet volledig mogelijk gemaakt worden en naar verwachting zelfs niet als de vliegtuigen stiller worden. Uit de verkenning NH2050 volgt dan ook dat de groei in het passagiersbewegingen niet past binnen de huidige beschikbare geluidruimte.

Een ontwikkeling waar rekening mee gehouden moet worden is een uitbreiding in het aantal windturbines in de provincie. Niet alleen de hoeveelheid windmolens kan toenemen, maar ook de grootte. Hoe hoger de windturbine en hoe groter de rotorbladen zijn, hoe meer wind gevangen wordt en meer energie geproduceerd kan worden. Hoe groter de rotorbladen zijn hoe meer geluid geproduceerd wordt. Dit betekent plaatselijk mogelijk een toename van geluidgehinderden.

Het wegverkeerslawaai kan gaan afnemen indien er een groei is in elektrisch rijden. Aangezien bij hogere snelheid het bandengeluid bepalend is, verandert het elektrisch rijden ter hoogte van rijkswegen en provinciale wegen naar verwachting niet. Ook de ontwikkelingen van stillere banden en wegdekken is daarin al meegenomen. Ook is de verwachting dat in de toekomst de geluidemissie van het bandengeluid vermindert. In de reken- en meetvoorschriften voor geluid wordt al rekening gehouden met het stiller worden van verkeer door een toename van elektrisch rijden en met een lagere geluidemissie als gevolg van verminderd bandengeluid. In de praktijk kan het zijn dat bewoners in de toekomst wel minder geluidbelasting ervaren als gevolg van een toename in elektrisch rijden en stiller wegdek, waarmee de perceptie van geluidbelasting op de omgeving ten gevolge van wegverkeer afneemt. De geluidbelasting ten gevolge van wegverkeer kan wel toenemen door de groei van het verkeer en aanleg van nieuwe wegen.

De geluiduitstraling van de industriële activiteiten (machines) op gezoneerde industrieterreinen nemen in de toekomst af, echter kunnen niet alle geluidsbronnen gereduceerd worden. Denk hierbij aan koeltorens, waarbij stromende vloeistof zorgt voor koeling, maar daardoor wordt ook

geluid geproduceerd. Groei van bestaande terreinen en aanleg van nieuwe terreinen brengen over het algemeen meer geluidgehinderden met zich mee.

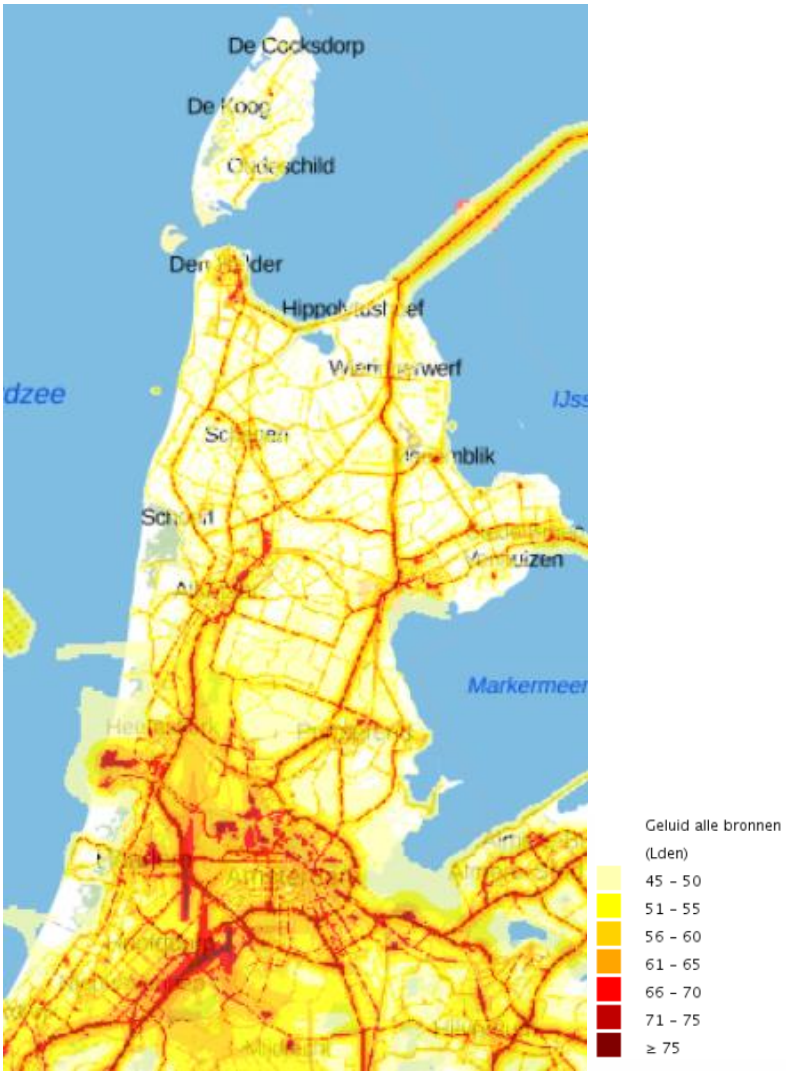

Figuur 7. Geluidbelasting Lden voor spoor, vliegvelden, industrie, windmolens en wegen (bron: atlasleefomgeving.nl/kaarten)

Problemen of knelpunten als gevolg van ongewijzigd beleid

Geluid is een negatieve factor bij het ontstaan van ziekte. Er ontstaat toenemende gezondheidsschade door geluidhinder door met name weg- en vliegverkeer. Geluidscontouren bij toekomstige ontwikkelingen van Schiphol vormen een grote onzekerheid bij verstedelijkingsmogelijkheden en hebben impact op potentiële woninglocaties.

Bij ongewijzigd beleid kunnen de volgende problemen of knelpunten ontstaan:

- Geluidhinder als gevolg van wegverkeer kan toenemen vanwege groei in autoverkeer. Met ingang van de Omgevingswet wordt de bestaande geluidbelasting geaccepteerd met daarbij nog ruimte voor groei tot een bepaald plafond. Verdere autonome groei (voorbij

het plafond) is niet zonder meer mogelijk. Daarvoor zullen eerst maatregelen moeten worden afgewogen.

- Geluidhinder als gevolg van geluidbelasting door rijkswegen komt voor en kan verder toenemen tot aan de voor geluidbelasting vastgestelde plafonds. De geluidbelasting wordt jaarlijks gemonitord. Indien de geluidproductieplafonds overschreden worden moeten maatregelen worden afgewogen. Er zullen meer geluidgehinderden ontstaan als afgewogen maatregelen niet doelmatig zijn en geluidproductieplafonds daarom worden verhoogd. De verwachting is dat maatregelen in dichtbevolkte gebieden van Noord-Holland vaak doelmatig zijn.
- Toename geluidhinder als gevolg van toename in aantal windmolens en mogelijk ook windmolens met grotere rotorbladen die meer geluid produceren.
- Toename geluidhinder ten gevolge van de groei van Schiphol. Door het algemeen belang van Schiphol wordt groei van Schiphol slechts beperkt aan banden gelegd. Wel kan het zijn dat bij verdere ontwikkeling van Schiphol woningbouw zal moeten wijken. Het realiseren van luchthaven Lelystad kan een positief effect hebben op de geluidcontouren, doordat de groei van Schiphol stagneert.
- Bij toenemend gebruik van warmtepompen zal een nieuwe veelvoorkomende geluidbron ontstaan. Een warmtepomp heeft een ventilator nodig; die ventilator maakt geluid. Dit is geluidbelasting die zich vooral binnenstedelijk zal voordoen.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Gelet op de balans tussen leefbaarheid en een veilige en verantwoorde groei van Schiphol leggen we voor de ontwikkeling van Schiphol de focus op hinderbeperking in plaats van op het aantal vliegbewegingen.
- Hoe koppelen we de verdichtingsopgave nog beter dan nu aan de verbetering van de kwaliteit van leven in de steden en kernen?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van bodem-, water- en lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond. In elk geval voldoen we aan de wettelijke normen, en waar mogelijk meer.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.3.2 Geluid				●

Het kwaliteitsniveau voor geluid is wisselend in de huidige situatie en blijft dat ook in de autonome situatie. De ontwikkelprincipes geven een wisselend beeld. Enerzijds zijn er ontwikkelprincipes die een kans op minder geluidsoverlast tot gevolg kunnen hebben, zoals door het bundelen van ontwikkelingen, en daarmee een verminderd gebruik van de auto (3). Ook door het concentreren van woon- en werklocaties kan het autogebruik en geluidoverlast verminderen (8). Het investeren in verkeersnetwerken is daarentegen juist een risico voor verslechtering van geluidshinder. Het

verbeteren van doorstroming kan ervoor zorgen dat men meer gebruik gaat maken van de auto. Ook zorgt een toename van wegen voor een toename van geluidsoverlast. Vele van de andere ontwikkelprincipes die betrekking hebben op geluid hebben niet of nauwelijks effect, of geven een wisselend beeld waardoor per saldo het effect neutraal is. Lokaal kan dan wel een gering effect optreden.

Ontwikkelprincipes NH2050		Geluid	Toelichting
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	Er is een effect, maar dat is een gering effect door het nieuw beleid ten opzichte van de autonome situatie. Per saldo blijft dat ongewijzigd voor de provincie.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	Kans op minder geluidsoverlast, door het bundelen van de ontwikkelingen en een verminderd gebruik van de auto. Er kan in grotere mate gebruik worden gemaakt van de fiets, te voet en met OV.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Bij ontwikkeling van een windmolenpark in het water ontstaat er extra geluid, maar de afstand tot woningen is dermate groot dat dit geen risico vormt.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	+	Door een concentratie van wonen en werken, wordt meer gebruik gemaakt van verplaatsing via fiets en te voet in plaats van met de auto. Hierdoor ontstaat er minder geluid.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	In de hele provincie is het effect per saldo negatief. Als de doorstroming op de weg beter is maakt men meer gebruik van de auto, wat meer geluid veroorzaakt. Ook zorgt een toename in het aantal wegen voor een toename van geluidsoverlast. Indien het goederenvervoer over water beter wordt, kan dit tot een vermindering in vrachtwagenverkeer leiden.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Niet of nauwelijks effect
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect in de hele provincie. In het noorden zijn minder verkeersbewegingen dus is het effect daar iets positiever dan in het zuiden, waar meer verkeersbewegingen zijn en het effect daar iets negatiever is.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Niet of nauwelijks effect in de hele provincie. In het noorden is het effect kleiner dan in het zuiden.
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	Niet of nauwelijks een effect. Het doel is locatiekeuze en niet het voorkomen van geluid. Maar dit zal clustering ten gevolg hebben, dus ook clustering van geluid.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk wel lokaal een gering effect.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk wel lokaal een gering effect.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	Per saldo is dit een neutraal effect voor de provincie. In het zuiden mogelijk een lokaal effect door verdwijnen van boerenbedrijven, wat minder tractoren en transport van en naar boerenbedrijven tot gevolg kan hebben en daarmee een vermindering van geluid.

1.3.3 – 1.3.5 Geur, lichthinder en externe veiligheid

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Geur	Geurgehinderden
Lichthinder	Hemelhelderheid ’s nachts
Externe veiligheid	Inwoners binnen risicocontouren

In deze paragraaf worden binnen het thema gezondheid de effecten op geur, lichthinder en extern veiligheid beoordeeld.

Geur
Lichamelijke gezondheidseffecten door geurhinder kunnen optreden doordat men stank ervaart, waardoor het welbevinden en de dagelijkse bezigheden van mensen gehinderd wordt. In onderzoeken genoemde klachten zijn onder andere hoofdpijn, benauwdheid en misselijkheid. Ook zijn er mensen die last krijgen van duizeligheid, maagpijn, slapeloosheid en zelfs angst en depressie als gevolg van geurhinder. Daarnaast passen mensen hun gedrag of activiteiten aan om de geur niet te hoeven ruiken. Voor het MER worden de effecten van geur bekeken aan de hand van het (relatieve) aantal geurgehinderden.

Lichthinder
De provincie bevordert donkerte in gebieden buiten de steden en stimuleert minder verlichting binnen de steden. Uitgangspunt is 'donker waar het kan, licht waar het moet'.
Voor het MER worden de effecten van lichthinder bekeken aan de hand van de hemelhelderheid ’s nachts. Hemelhelderheid is een maat voor hoe donker het ’s nachts is. Het betreft de lichtsterkte per oppervlakte eenheid in het punt aan de hemel als je recht omhoog kijkt. Vooral door kunstmatige verlichting kan dit sterk variëren in Nederland. Bronnen die meegenomen worden in het bepalen van de hemelhelderheid zijn wegen, bedrijventerreinen/industrie, glastuinbouw en woongebieden.

Lichthinder heeft raakvlakken met veel andere indicatoren. Een overdaad aan licht ‘s nachts kan het bioritme van allerlei organismen verstoren en negatieve effecten hebben op een ecosysteem. Ook heeft het een raakvlak met de energietransitie, aangezien verminderen van lichthinder samen op kan gaan met energiebesparing.

Externe veiligheid
De provincie beheert de risico’s die mensen lopen door opslag, productie, gebruik en transport van gevaarlijke stoffen in hun omgeving. Voor het MER wordt gekeken naar het (relatieve) aantal inwoners dat binnen risicocontouren woont.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van geur

- kans op verbetering geur / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op geur
- risico op verslechtering geur / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van lichthinder

- kans op verbetering lichthinder / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op lichthinder
- risico op verslechtering lichthinder / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van externe veiligheid

- kans op verbetering externe veiligheid / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op externe veiligheid
- risico op verslechtering externe veiligheid / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Geur

Voor het krijgen van een beter inzicht in de geurhinder werkt de provincie Noord-Holland samen met havenbedrijf Amsterdam, de omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied, de brandweer en bedrijven in de Westpoort middels het project ‘GeurinZicht’. Het bestaat uit een netwerk van 41 elektronische neuzen, of ook wel eNoses. Dit zijn meetinstrumenten uitgerust met sensoren, die veranderingen in de luchtsamenstelling signaleren. Als er een overmatige hoeveelheid van een bepaalde stof aanwezig is, dan signaleert ‘de neus’ dat en kan de bron van een bepaalde geur te herleid worden. Op deze manier wordt beter inzicht verkregen in wat de bron is van de geurklachten en wat hier praktisch gedaan kan worden om de klacht te voorkomen.
Met name industrie en landbouw dragen bij aan de geurhinder, binnen grenswaarden die vaak in vergunningen zijn vastgelegd. In en rond Westpoort, IJmond en Zaanstad is er sprake van een (cumulatie van) geurhinder vanuit de industrie. Er is in de provincie geen sprake van grootschalige (cumulatie van) geurhinder vanuit de (intensieve) veehouderij. Maar rondom individuele bedrijven is hinder niet uitgesloten.

Lichthinder

De provincie gebruikt langs haar eigen wegen onder andere dimbare verlichting en ‘actieve wegmarkering’: alleen verlichting als er verkeer is. Daarnaast brengt de provincie partijen bij elkaar om informatie en kennis te delen. De duisterniskaart laat zien dat het noordelijke deel van Noord-Holland duidelijk veel donkerder is dan het zuidelijk deel van de provincie. De donkerste gebieden in Noord-Holland, Texel en de Wieringermeerpolder, behoren tot de donkerste van Nederland. Op 24% van het grondgebied is de Melkweg nog te zien.
De provincie heeft de methodiek ‘Sterren dichterbij’ ontwikkeld. Hiermee kunnen partijen via een dialoog en concrete tips lichthinder verminderen en duisternis bevorderen. Lichtvervuiling door openbare- of particuliere verlichting, verlichting uit of van een gebouw, reclame verlichting en verlichting van sportvelden of recreatieterrein kunnen gemeld worden.

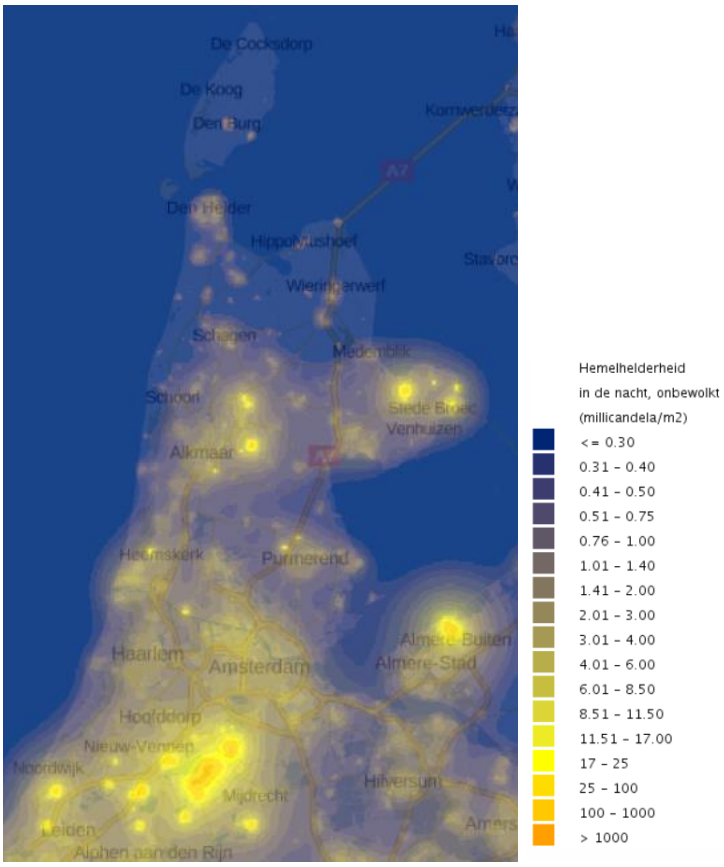

Figuur 8. Hemelhelderheid in de nacht zonder bewolking (bron: atlasleefomgeving/kaarten)

Externe veiligheid

In de provincie zijn inrichtingen met gevaarlijke stoffen met name gevestigd in havengebieden, zoals IJmond of de haven van Amsterdam. Kwetsbare objecten, zoals ziekenhuizen, scholen, hotels met meer dan 10 bedden en gebouwen met meer dan 25 verdiepingen staan idealiter niet in de buurt van risicobronnen. Binnen de wetgeving zoals voorzien in de Omgevingswet mogen in aandachtsgebieden geen kwetsbare objecten staan. Aandachtsgebieden omvatten echter wel eens (delen van) woonkernen, zoals het geval is rondom Schiphol. Voor een deel van de bedrijven (met name BRZO-bedrijven) in Noord-Holland die werken met gevaarlijke stoffen is de provincie verantwoordelijk voor vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Autonome trends en ontwikkelingen

Geur

Verwachting is dat het e-nose netwerk uitgebreid wordt langs het Noordzeekanaalgebied en in de IJmond. Dit maakt het mogelijk om incidenteel verhoogde geuremissies sneller op te sporen en maatregelen te nemen. Naast de overlast wordt hiermee ook de emissies van stoffen steeds beter beperkt. Wat betreft de geuremissies uit de landbouw geldt dat, vanwege de voortschrijdende schaalvergroting, het aantal geur bronnen substantieel af zal nemen. Op de resterende bedrijven zal wel het aantal dieren toenemen, maar door de inzet van technologische maatregelen zal hier

de toename van de geurhinder beperkt blijven. Per saldo zal de geurhinder vanuit de veehouderij afnemen.

Lichthinder
Duisternis verandert niet snel. Er zijn nu diverse goede voorbeelden en initiatieven om lichthinder te verminderen, gecombineerd met diverse innovaties in verlichting en de aandacht voor energiebesparing liggen er kansen dit toe te passen.

Externe veiligheid
Als gevolg van de ligging in een aandachtsgebied kan vliegveld Schiphol niet uitbreiden als door uitbreiding van het gebied nieuwe woningen binnen het gebied zullen vallen.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Geur
Voor dit thema worden geen problemen of knelpunten verwacht bij ongewijzigd beleid. De verwachting is dat geurhinder afneemt. Voor geur moet voldaan worden aan de BBT (best beschikbare technieken). Voor toekomstige inrichtingen en uitbreidingen van activiteiten bij bestaande inrichtingen kan het zijn dat zonder normoverschrijding op de te ontwikkelen locaties BBT + maatregelen getroffen moeten worden, om te voorkomen dat de norm wordt overschreden.

Lichthinder
Voor dit thema worden geen problemen of knelpunten verwacht bij ongewijzigd beleid. Verwachting is dat lichthinder niet toeneemt.

Externe veiligheid
Voor dit thema worden geen problemen of knelpunten verwacht bij ongewijzigd beleid. De provincie moet voldoen aan landelijke normeringen voor de aandachtsgebieden, en het verantwoorden van beslissingen kan voldoende zijn om ontwikkelingen nodig te maken.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?
Er zijn geen opgaven benoemd voor geur, lichthinder en externe veiligheid.

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is het behouden en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van bodem-, water- en lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in) de ondergrond. In elk geval voldoen we aan de wettelijke normen, en waar mogelijk meer.

Beoordeling

Beoordeling geur

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.3.3 Geur				●

Van de ontwikkelprincipes die betrekking hebben op geur is er geen of weinig effect zichtbaar. Mogelijk ontstaan er wel lokaal geringe effecten, maar deze hebben geen verandering van het kwaliteitsniveau tot gevolg. In de huidige situatie en autonome ontwikkeling, en na uitvoering van de omgevingsvisie blijft het kwaliteitsniveau dan ook gelijk. Het effect van beleid van de omgevingsvisie is niet van invloed op geur.

Ontwikkelprincipes NH2050		Geur	Toelichting
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	Er is een effect, maar dat is een gering effect door het nieuw beleid ten opzichte van de autonome situatie. Per saldo blijft dat ongewijzigd voor de provincie.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Per saldo is dit neutraal. Op de ene locatie zorgt het voor meer emissie door de concentratie van ontwikkelingen, maar op andere locaties is daardoor juist minder emissie.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Niet of nauwelijks effect
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk wel lokaal een gering effect.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	Per saldo is dit een neutraal effect voor de provincie. In het zuiden is dit iets positiever dan in het noorden, omdat in het zuiden agrarische bedrijven zullen verdwijnen en daardoor minder stankoverlast wordt

Beoordeling lichthinder

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.3.4 Lichthinder				●

Net als de voorgaande indicatoren binnen het thema gezondheid heeft ook lichthinder onveranderde kwaliteitsniveaus. In alle situaties is deze wisselend. Net als voor geur zijn er geen ontwikkelprincipes die kansen of risico's bieden voor verbetering of verslechtering van lichthinder. Het beleid van de omgevingsvisie heeft geen of nauwelijks effect. Wel kan er lokaal op een aantal plekken geringe verbetering of verslechtering zijn, bijvoorbeeld meer lichthinder in stedelijke gebieden dan in de buitengebieden.

Ontwikkelprincipes NH2050		Lichthinder	Toelichting
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Per saldo is dit neutraal. Op de ene locatie zorgt het voor meer emissie door de concentratie van ontwikkelingen, maar op andere locaties is daardoor juist minder emissie.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Per saldo neutraal effect voor de provincie. Er is op bepaalde locaties meer lichthinder (stedelijke gebieden) dan op andere plekken (buitengebied).
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	Niet of nauwelijks effect
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect

Beoordeling externe veiligheid

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.3.5 Externe veiligheid				●

Enkele ontwikkelprincipes bieden voor externe veiligheid een gering lokaal effect, zoals een verhoging van het aantal mensen dat binnen een risicocontour komt te wonen (8) of op bepaalde locaties waar meer of juist minder emissie zal zijn als gevolg van een concentratie van ontwikkelingen (3). Over het algemeen heeft het beleid van de omgevingsvisie echter weinig tot geen effect op het verbeteren of verslechteren van externe veiligheid. De kwaliteitsniveaus zijn dan ook wisselend in alle drie de situaties.

Ontwikkelprincipes NH2050		Externe veiligheid	Toelichting
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Per saldo een neutraal effect voor de provincie. Op de ene locatie zal meer emissie zijn door de concentratie van ontwikkelingen, maar op andere locaties is daardoor juist minder emissie.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Voor hele provincie neutraal, maar in Noord-Holland Zuid komen meer inwoners in de risicocontour te wonen.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk een effect door het vervoeren van waterstof, maar dat zorgt niet voor een kans of risico op meer/minder inwoners binnen een risicocontour.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk wel lokaal een gering effect.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Voor de hele provincie een neutraal effect. Ook lokaal zijn er niet meer gehinderden, doordat de verwerkingslocaties op plekken komen waar al risicocontouren zijn.

1.4 Natuur en biodiversiteit

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
		HS	AO	OV		
Natuur en biodiversiteit	1.4.1 Natura 2000-gebieden				●	Natuurlijke kenmerken (instandhoudingsdoelstellingen)
	1.4.2 Natuurnetwerk Noord-Holland				↗	Wezenlijke kenmerken en waarden
	1.4.3 Biodiversiteit				↗	Trends van soorten en levensgemeenschappen

1.4.1 Natura 2000-gebieden

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Natura 2000-gebieden	Staat van instandhouding

Bij deze indicator binnen het thema natuur en biodiversiteit worden de effecten op Natura 2000-gebieden beoordeeld. Natura 2000 is het samenhangende netwerk van beschermde natuurgebieden in de Europese Unie, bestaande uit Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden. Landen wijzen beschermingszones aan en stellen een beheerplan op om de natuurwaarden in

deze natuurgebieden te behouden, te vergroten of te verbeteren. De Europese afspraken zijn in Nederland vastgelegd in de Wet natuurbescherming. In Nederland gaat het om ruim 160 gebieden, waarvan er 19 geheel of gedeeltelijk in Noord-Holland zijn gelegen. Figuur 9 geeft een overzicht van deze gebieden.
Voor het MER worden de effecten op Natura 2000-gebieden bekeken aan de hand van de natuurlijke kenmerken (instandhoudingsdoelstellingen).

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van Natura 2000-gebieden

- kans op verbetering Natura 2000-gebieden / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten Natura 2000-gebieden
- risico op verslechtering Natura 2000-gebieden / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

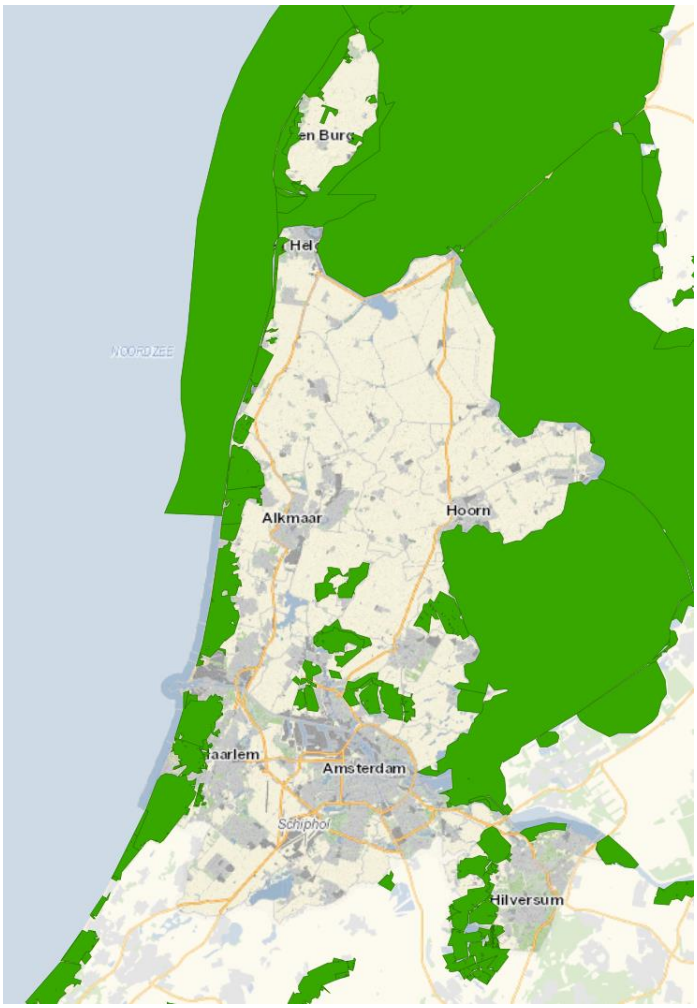

Figuur 9. Natura 2000-gebieden in Noord-Holland (bron: www.maps.noord-holland.nl)

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

In de provincie Noord-Holland worden drie verschillende Natura 2000-landschappen onderscheiden, te weten ‘meren en moerassen’, ‘duinen’ en ‘Noordzee, Waddenzee en Delta’. In Noord-Holland wordt binnen het Natura 2000-landschap ‘meren en moerassen’ onderscheid gemaakt in de laagveengebieden ten noorden van Amsterdam (‘laag-Holland’) en de gebieden ten (zuid)westen van Hilversum (Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen). Daarnaast horen hier drie ‘rijksgebieden’ tot dit landschap (te weten IJsselmeer, Markermeer & IJmeer en Eemmeer en Gooimeer zuidoever). De (landelijke) staat van instandhouding van de soorten en habitattypen waarvoor de diverse gebieden zijn aangewezen is erg variabel, en varieert van gunstig tot zeer ongunstig:

- duinen – de instandhouding van de habitattypen waarvoor de diverse duingebieden zijn aangewezen is overwegend matig ongunstig. Alleen van de habitattypen ‘grijze duinen’ en enkele typen van schrale standplaatsen als blauwgrasland is de instandhouding ‘zeer ongunstig’. De staat van instandhouding van soorten is wisselend; aandachtspunt is onder andere de tapuit (broedvogel), die in de duinen sterk achteruit is gegaan. De

Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging, voor diverse vormen van verstoring en (ook) voor de gevolgen van stikstofdepositie. De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:

  - Abtskolk en de Putten
  - Duinen en Lage land Texel
  - Duinen Den Helder en Callantsoog
  - Kennemerland Zuid
  - Noord-Hollands Duinreservaat
  - Schoorlse duinen
  - Zwanenwater en Pettemerduinen

- meren en moerassen – laag-Holland – in deze gebieden is lokaal nog sprake van enige invloed van zout, een gevolg van de afzettingen van de voormalige Zuiderzee. Deze gebieden wijken daarom af van de grote laagveenmoerassen die hierna worden behandeld. De instandhouding van de habitattypen waarvoor deze gebieden zijn aangewezen is overwegend matig ongunstig. Voornaamste aandachtspunten zijn de instandhouding van de noordse woelmuis, de roerdomp (broedvogel) en de grutto (niet-broedvogel). De Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse vormen van verstoring. Enkele gebieden zijn daarnaast gevoelig voor verzoeting, m.n. de gebieden met o.a. natuurwaarden van brakke standplaatsen. De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:
  - Eilandspolder
  - Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske
  - Polder Westzaan
  - Polder Zeevang
  - Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder
- meren en moerassen – Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer – deze gebieden worden hier apart behandeld omdat alleen in deze laagveengebieden lokaal sprake is van invloed van kwel van de Utrechtse heuvelrug. De voornaamste aandachtspunten zijn hier de instandhouding van het areaal blauwgrasland en van trilvenen en van diverse soorten, waaronder de broedvogels zwarte stern en grote karekiet en soorten als de gestreepte waterroofkever en groenknolorchis. Van de overige habitattypen en soorten is de staat van instandhouding meest ‘matig ongunstig’ tot ‘gunstig’. Een robuuste verbindingszone tussen de beide gebieden zorgt voor ruime mogelijkheden voor uitwisseling van dieren. Hiervan wordt o.a. gebruik gemaakt door de otter. De Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse vormen van verstoring. De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:
  - Naardermeer
  - Oostelijke Vechtplassen
- meren en moerassen – IJsselmeergebied. De staat van instandhouding van de meeste soorten niet-broedvogels is matig ongunstig (kuifeend, meerkoet, nonnetje bv.) tot zeer ongunstig (kleine zwaan). Ook van de Habitatrichtlijnsoorten (zoals meervleermuis en

rivierdonderpad) en habitattypen is de staat van instandhouding overwegend matig ongunstig. De Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies en diverse vormen van verstoring. De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:

- Eemmeer & Gooimeer zuidoever
- Markermeer & IJmeer
- IJsselmeer

- Noordzee, Waddenzee en Delta. In de gebieden die hiertoe worden gerekend (Waddenzee en Noordzeekustzone) is de staat van instandhouding van de soorten variabel, maar van de meeste soorten matig ongunstig. Van sommige broedvogels (als velduil, kluut en strandplevier) is deze zeer ongunstig, net als van sommige niet-broedvogels (bv. eider en scholekster). Van zeezoogdieren (bruinvis en de beide soorten zeehonden) is de staat van instandhouding matig ongunstig, van de vissen zeeprik en fint matig tot zeer ongunstig. De zoute gebieden zijn behalve voor diverse vormen van verstoring ook gevoelig voor een verandering van de dynamiek (stromingen, erosie/ sedimentatie van substraat). De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:
    - Noordzeekustzone
    - Waddenzee

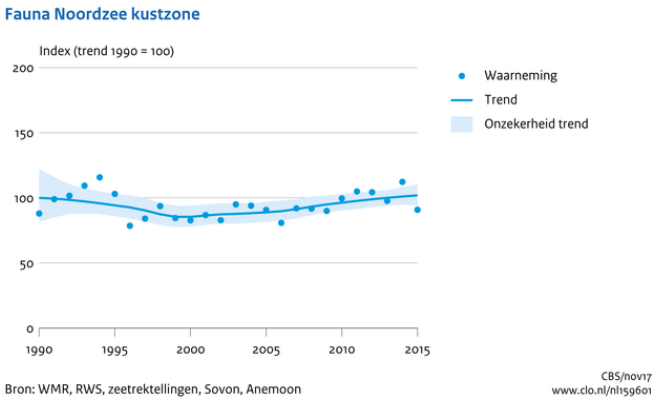

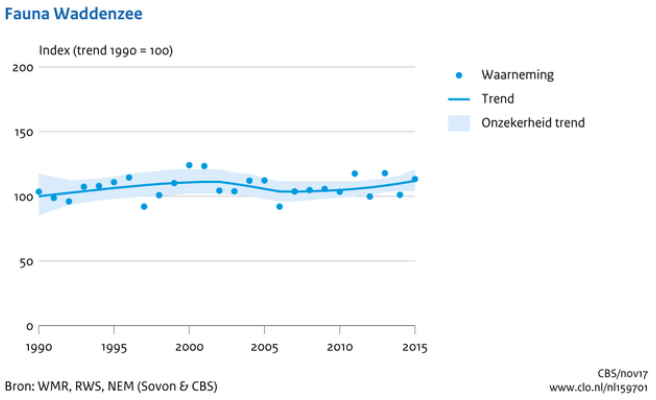

Voor elk Natura 2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld, waarin wordt uitgewerkt op welke wijze, waar, wanneer en op welke wijze de natuurdoelen (‘instandhoudingsdoelstellingen’) gehaald gaan worden. Uit de beheerplannen blijkt dat een gedeelte van de doelen binnen de eerste beheerplanperiode (d.w.z. uiterlijk ± 2024) gehaald wordt. Binnen de Natura 2000-gebieden die stikstofgevoelig zijn, en die om die reden deel uitmaken van het Programma Aanpak Stikstof (PAS), worden herstelmaatregelen getroffen. Deze worden beschreven in ‘gebiedsanalyses’ per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied. In de gebiedsanalyses wordt onderbouwd welke herstelmaatregelen per gebied nodig zijn om achteruitgang te voorkomen en op termijn de instandhoudingsdoelen te kunnen halen. Gebieden die géén deel uitmaken van het PAS zijn Abtskolk & de Putten, Eemmeer & Gooimeer zuidoever, Markermeer & IJmeer, IJsselmeer en Polder Zeevang.

De uitvoering van de herstelmaatregelen is in veel gebieden in de opstartfase of al volop gaande. Daarom is de beoordeling van de huidige situatie, waarin de maatregelen immers nog niet zijn afgerond, ‘overwegend ongunstig’ (rood).

Autonome trends en ontwikkelingen
Hieronder zijn de autonome trends en ontwikkelingen beschreven die voortvloeien uit de maatregelen die in het kader van de Natura 2000-beheerplannen, het Programma Aanpak Stikstof (PAS) (samen met het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, NSL) en de Kaderrichtlijn Water (KRW) worden uitgevoerd. In de beheerplannen per Natura 2000-gebied wordt uitgewerkt in welke mate, hoe en wanneer de diverse instandhoudingdoelstellingen gehaald worden. De autonome situatie is daarom beter beoordeeld dan de huidige. Omdat sommige doelen door uiteenlopende oorzaken echter pas in de derde planperiode gehaald kunnen worden (d.w.z. na afloop van de looptijd van de omgevingsvisie) is de beoordeling van de autonome ontwikkeling weliswaar positiever dan in de huidige situatie maar nog niet ‘gunstig’.

Autonome trends en ontwikkelingen die in meerdere Natura 2000-landschappen effecten hebben:
- luchtkwaliteit: diverse maatregelen die ervoor zorgen dat de stikstofbelasting afneemt. De maatregelen maken deel uit van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) en/of het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Van de maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit wordt het grootste effect verwacht in de duinen, in Laag-Holland en in Naardermeer & Oostelijke Vechtplassen.
- waterkwaliteit: diverse maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit. De maatregelen worden getroffen in het kader van de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) en hebben behalve verbetering van de waterkwaliteit ook het stimuleren van vismigratie als doel. Ook wordt de inrichting van wateren meer dan voorheen gericht op het verbeteren van habitats van vissen en andere aquatische fauna. Voorbeelden van maatregelen die worden getroffen zijn de aanleg van natuurvriendelijke oevers, verondieping, terugdringen van eutrofiëring, baggeren en realisatie van vispassages. Afgesproken is dat in 2021 60 % van de doelen gehaald moet zijn. Van de maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit wordt het grootste effect verwacht in alle Natura 2000-gebieden waar zoet oppervlaktewater een belangrijk deel van het oppervlak uitmaakt. Eventuele aanvullende maatregelen m.b.t. waterkwaliteit worden hieronder genoemd bij het betreffende Natura 2000-landschap.

Overige autonome trends en ontwikkelingen per Natura 2000-landschap zijn:

- duinen
  - waterkwantiteit - bestrijding verdrogingsverschijnselen door terugdringen effecten onttrekkingen in of dichtbij de duingebieden. Voorts omvorming van naaldbossen in andere habitats, waaronder loofbos
  - wegnemen of beperken van het effect van verstoring door recreatie, bijvoorbeeld door optimalisatie van routestructuren en daarmee stroomlijnen van bezoekers van stranden. De maatregelen verschillen per gebied en zijn uitgewerkt in de beheerplannen. De maatregelen dragen in sterke mate bij aan het terugdringen van effecten van betreding in het duingebied en de effecten van verstoring van kwetsbare broedgebieden van vogels en hebben dus een positief effect.
- meren en moerassen – laag-Holland
  - waterkwaliteit – behoud/ versterking van invloed van brak kwelwater, beperken van inlaat van voedselrijk oppervlaktewater
- meren en moerassen – oostelijke Vechtplassen en Naardermeer
  - waterkwantiteit – versterken aanvoer van schoon kwelwater en beperken wegzijging naar agrarisch gebied in de omgeving
  - waterkwaliteit: diverse maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit (beperken/ zuivering van inlaat van fosfaatrijk oppervlaktewater).
  - wegnemen of beperken van het effect van verstoring door recreatie van kwetsbare delen van de Natura 2000-gebieden. Maatregelen worden getroffen voor het beperken van verstoring door vaarrecreatie van bijvoorbeeld verlandingsvegetaties en eilandjes die van belang zijn voor broedende vogels. De maatregelen verschillen per gebied en zijn uitgewerkt in de beheerplannen. De maatregelen dragen in sterke mate bij aan het terugdringen van verstoring van kwetsbare broedgebieden van vogels en hebben dus een positief effect.
- meren en moerassen – IJsselmeergebied
  - waterkwantiteit – in stand houden reservoirfunctie voor peilbeheer aangrenzende provincies, vergroten spuicapaciteit Afsluitdijk
  - wegnemen of beperken van het effect van verstoring door recreatie van kwetsbare delen van de Natura 2000-gebieden. Maatregelen worden getroffen voor het beperken van verstoring door vaarrecreatie van bijvoorbeeld eilandjes die van belang zijn voor broedende sterns. De maatregelen verschillen per gebied en zijn uitgewerkt in de beheerplannen. De maatregelen dragen in sterke mate bij aan het terugdringen van verstoring van kwetsbare rustplaatsen van vogels en hebben dus een positief effect.
- Noordzee, Waddenzee en Delta
  - zeespiegelrijzing (zandwinning/ suppletie): zeespiegelrijzing leidt langzamerhand tot een andere wijze van omgang met kustverdediging. Van oudsher wordt de afslag van stranden en duinen teniet gedaan door zandsuppletie, waarbij grote hoeveelheden zand uit de Noordzee op stranden worden aangebracht; in de provincie Noord-Holland wordt jaarlijks 3,3 miljoen m^3 zand opgebracht. Het winnen van zand (in winvakken buiten de Natura 2000-gebieden) en het opbrengen daarvan op stranden (‘suppletie’) kan gevolgen hebben voor het ecologische functioneren. Zandwinning kan leiden tot een gewijzigd patroon van erosie en sedimentatie, soms ook ver van de winvakken. Suppletie kan gevolgen hebben in de vorm van verstoring van strandgebonden soorten

en habitattypen[4]. De effecten zijn overigens door een aangepaste uitvoeringswijze wel te verkleinen. Inmiddels wordt meer en meer gebruik gemaakt van natuurlijke processen als sedimentatie van zand (zoals in de 'Zandmotor' bij Hoek van Holland). Zeespiegelrijzing en dynamisch kustbeheer (zandmotor, verstuiving) bieden grote kansen voor natuur.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Voor de Natura 2000-gebieden zijn autonoom beheerplannen vastgesteld of in voorbereiding. Ook bij ongewijzigd beleid worden de instandhoudingsdoelstellingen daarom (op termijn) gehaald.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Wat gaat de provincie doen om het Natura 2000 netwerk te versterken met betere bescherming van natuur in de EU?
- Welke initiatieven moeten we nemen om de groene relatie tussen stad en land verder te versterken?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is om de biodiversiteit in Noord-Holland te vergroten, ook omdat daarmee andere ambities/doelen kunnen worden bereikt. Zoals een gezonde leefomgeving, economische duurzame landbouw, bodem- en waterkwaliteit, aantrekkelijke verstedelijking en klimaatadaptatie.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.4.1 Natura 2000-gebieden				●

De verbetering van het kwaliteitsniveau van de huidige situatie naar de autonome situatie komt door de bestaande regelgeving en voor Natura 2000-gebieden met name door de uitvoering van de beheerplannen voor die gebieden. Voor elk Natura 2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld, waarin wordt uitgewerkt op welke wijze, waar, wanneer en op welke wijze de natuurdoelen ('instandhoudingsdoelstellingen') gehaald gaan worden. Uit de beheerplannen blijkt dat een gedeelte van de doelen binnen de eerste beheerplanperiode (d.w.z. uiterlijk ± 2024) gehaald wordt. Omdat sommige doelen door uiteenlopende oorzaken echter pas na afloop van de looptijd van de omgevingsvisie gerealiseerd worden, is de beoordeling van de autonome ontwikkeling weliswaar positiever dan in de huidige situatie maar nog niet goed. Het effect van het beleid van de omgevingsvisie is neutraal voor Natura 2000-gebieden. Enkele ontwikkelprincipes leveren kansen voor Natura 2000, maar andere vormen juist een risico (zie onderstaande tabel). Bij het ontwikkelprincipe 'Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap' (1) bepalen de ecologische waarden deels het draagvermogen

[4] Bron: Passende beoordeling Ontwerpplan Tussentijdse wijziging Nationaal Waterplan, Tauw BV i.o.v. Ministerie van I&M, 1 juli 2014. Tauw kenmerk R002-1222571WCH-ssc-V01-NL

van het gebied. In de gebieden met een laag landschappelijk draagvermogen liggen de meeste Natura 2000-gebieden (en NNN) van de provincie. Alleen kleinschalige ontwikkelingen zijn hier toegestaan als ze bijdragen aan de waarden van het gebied. Dat is natuurlijk een kans voor deze gebieden.
In het algemeen geldt verder dat de ontwikkelprincipes die voor meer ruimtelijk-economisch ontwikkeling zorgen negatief zijn Natura 2000-gebieden. Dit is bijvoorbeeld terug te zien bij de risico's op alle natuurindicatoren door ontwikkelprincipe 9 (investering in alle verkeersnetwerken). Waar een ontwikkelprincipe echter zorgt voor een concentratie van ruimtelijk-economische ontwikkelingen levert dit een wisselend beeld op (ontwikkelprincipes 3 en 8). Het vormt risico's op de plekken waar geconcentreerd ontwikkeld wordt, maar tegelijkertijd zorgt dit ervoor dat andere plekken niet aangetast worden. Twee ontwikkelprincipes waar enkele locaties worden aangewezen leveren een risico op Natura 2000-gebied op. Het ontwikkelprincipe 'Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie' kan een risico (-) vormen als kabels of andere energie-infrastructuur aangelegd moet worden in het duingebied waar Natura 2000-gebieden liggen. Een van de strategische locaties die voor de opslag en verwerking van reststromen is gereserveerd (ontwikkelprincipe 17) ligt in of direct aan Natura 2000-gebied Westzaan. Daarbij kan stikstof dat vrijkomt bij het verwerkingsproces neerslaan in Natura 2000-gebied in de omgeving van alle drie de locaties. Daarom zorgt dit ontwikkelprincipe voor een risico op de indicator Natura 2000.

Ontwikkelprincipes NH2050		Natura 2000 gebieden	toelichting
		Natuur en biodiversiteit	
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	+	De prachtlandschappen zijn Natura2000 gebieden (en NNN). Grootschalige ontwikkelingen worden geweerd uit deze gebieden.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	Niet of nauwelijks effect. In Natura 2000-gebieden wordt al rekening gehouden met natuur door wet- en regelgeving.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor Natura 2000, maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	0	Wisselend beeld. In Natura 2000-gebied mag je al weinig: hele Noordzeekust is Natura2000 m.u.v. Hondbossche zeewering. Aan de IJsselmeerkust is op land bijna nergens Natura2000, het open water wel. Verder mogelijk negatief bij plekken met meer grootschalige recreatie (denk aan Zandvoort), mogelijk nul/positief waar combi natuur-recreatie meer plek krijgt, en positief op plekken waar natuur meer kans krijgt.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	-	Min, want grotere wateren (IJsselmeer, Markermeer-Ijmeer) zijn Natura2000 gebied en dit ontwikkelprincipe maakt hier ontwikkelingen mogelijk.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	De grote wateren zijn Natura 2000-gebied. De ecologische verbindingen bieden kansen voor realiseren instandhoudingsdoelstellingen.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor Natura 2000, maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	Risico, meer stikstofdepositie door meer auto's
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Meer plek voor natuur kan positief bijdragen aan Natura 2000, maar mogelijke risico's als doelen niet samengaan met recreatie
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor Natura 2000, maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	-	Als ruimtelijke ontwikkelingen in het duingebied wordt toegestaan (doorgraven etc) dan negatief effect.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	-	Min, want risico's op gekozen locaties. Locatie ter hoogte van Zaandam ligt in of nabij Natura 2000 Westzaan. Locaties nabij Alkmaar en bij Schiphol/Aalsmeer liggen niet in N2000, wel mogelijke effecten op N2000 in de nabijheid als er stikstofdepositie is door verbranding/omsmelting. In 2030 zal dit nog steeds nodig zijn, mogelijk/hopelijk in 2050 niet meer.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Is niet in N2000 gebied, maar mogelijk extern effect
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	+	Kansen voor realiseren instandhoudingsdoelstellingen door betere verbindingen
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	+	Laag-Holland is Natura2000 gebied. Bij verlaging waterpeil gaat veen veraarden, dat leidt tot stikstifuitstoot en CO2-uitstoot. De peilverhoging voorkomt dit.

1.4.2 Natuurnetwerk Noord-Holland buiten Natura 2000-gebieden

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Kwaliteit Natuurnetwerk Noord-Holland	• Oppervlak • Samenhang • Wezenlijke kenmerken en waarden; trends van soorten en levensgemeenschappen[5]

Bij deze indicator binnen het thema natuur en biodiversiteit worden de effecten op het Natuurnetwerk Noord-Holland beoordeeld. Het natuurnetwerk is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt te voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. Het kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur. De provincies zijn verantwoordelijk voor de begrenzing en de ontwikkeling van dit natuurnetwerk.
Het Natuurnetwerk bestaat uit de Natura 2000-gebieden in de provincie, aangevuld met gebieden daarbuiten, zoals belangrijke weidevogelgebieden en natuur- en bosgebieden in het Gooi. Ook de grote recreatiegebieden, waaronder Spaarnwoude en het Amsterdamse Bos, maken deel uit van het Natuurnetwerk. De gebieden worden onderling verbonden door ecologische verbindingszones. De inrichting van de verbindingszones wordt gebaseerd op de habitateisen van een aantal ‘gidssoorten’. Voorbeelden van gidssoorten zijn de ringslang, otter, waterspitsmuis en noordse woelmuis en daarnaast vissen en de meervleermuis. Er mag vanuit worden gegaan dat, wanneer de verbindingszones gericht op deze soorten worden ingericht dat deze ook voor veel andere soorten als verbindingszone zullen functioneren.
Figuur 10 geeft een overzicht van de gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Noord-Holland. Ganzenfoerageergebieden maken géén deel uit van NNN, wel sommige slaapplaatsen. Om doublures in dit rapport te vermijden wordt in deze paragraaf alléén ingegaan op de delen van het Natuurnetwerk Noord-Holland (hierna: NNN) buiten de Natura 2000-gebieden. De beschrijving van de Natura 2000-gebieden is te vinden in paragraaf 1.4.1.

Voor het MER worden de effecten van NNN bekeken aan de hand van de drie criteria, namelijk het oppervlak, de samenhang en de ‘wezenlijke kenmerken en waarden’.

[5] De trends van een groot aantal soorten worden gebruikt voor de ‘Living Planet Index’, die voor de provincie Noord-Holland nader is uitgewerkt (bron: Biodiversiteit Noord-Holland (provincie Noord-Holland, 2017)).

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HS en AO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van Natuurnetwerk Noord-Holland

- kans op verbetering Natuurnetwerk Noord-Holland / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten Natuurnetwerk Noord-Holland
- risico op verslechtering Natuurnetwerk Noord-Holland / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Het NNN (buiten de Natura 2000-gebieden) heeft als belangrijkste functies natuur, recreatie en cultuurhistorie. De 'kernkwaliteiten' met betrekking tot de functie natuur zijn de volgende:

- Water- en verlandingsvegetaties (in oorspronkelijk brak milieu, bv. delen van Laag-Holland)
- Open kleipolder met extensieve graslanden en water- en verlandingsvegetaties
- Open landschap met extensieve graslanden (o.a. van belang voor weidevogels en plantensoorten van hooilanden)
- Brakke tot zilte natuur (o.a. Kop van Noord-Holland, Wieringen)
- Bos- en moeraslandschap onder invloed van brakke kwel uit het Noordzeekanaal
- Bossen en heiden op droge gronden (Gooi)

De kwaliteit van het NNN is uiteenlopend. In sommige gebieden met een natuurfunctie (Gooi, sommige bezittingen Landschap Noord-Holland) is de kwaliteit overwegend gunstig, in andere is nog kwaliteitswinst mogelijk.

Een van de belangrijke natuurwaarden van het NNN buiten de Natura 2000-gebieden is de waarde voor weidevogels. Bijna alle soorten weidevogels staan op de 'rode lijst' van bedreigde soorten. Hoewel het redelijk goed gaat met de tureluur vertonen de meeste soorten nog een afname; kievit en grutto namen de afgelopen tien jaar met zo'n 20 % af, wulp en vooral kemphaan nog sterker. Belangrijke knelpunten die nog moeten worden opgelost zijn de (nog te kleine) schaal van het weidevogelvriendelijke beheer en daarnaast het gebruik van bestrijdingsmiddelen, waardoor insecten sterk zijn afgenomen. Vogels kunnen daardoor moeilijker dan voorheen voedsel vinden.

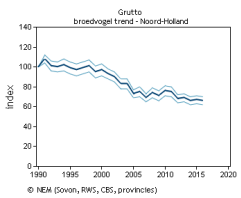

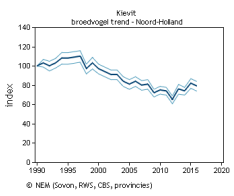

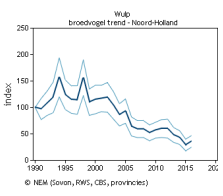

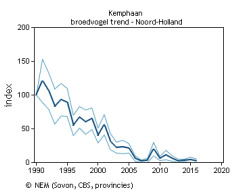

Figuur 10 Natuurnetwerk Noord-Holland en verbindingen (bron: www.maps.noord-holland.nl)

Autonome trends en ontwikkelingen

Het Natuur Netwerk Noord-Holland is uiterlijk in 2027 gereed en omvat een oppervlak van bijna 56.000 hectare natuur. Daarvan is ruim 50.000 hectare (89 %) al gerealiseerd (provincie Noord-Holland, 2017). De begrenzing en de voortgang van de realisatie van het NNN worden jaarlijks vastgelegd in het Natuurbeheerplan (provincie Noord-Holland, 2018).

Het NNN is begrensd om de voor de provincie bijzondere natuurwaarden ook op de lange termijn te kunnen behouden. Deze ‘wezenlijke kenmerken en waarden’ worden in 2018 op basis van nader onderzoek gedetailleerd beschreven aan de hand van:

- beheertypen, incl. monitoringssystematiek
- soorten en soortgroepen (weidevogels, moerasvogels, soorten van hoogwatervluchtplaatsen bv.) als aanvulling, plus gidssoorten voor ecologische verbindingszones, incl. ruimtelijke kenmerken en abiotische parameters
- kernkwaliteiten, bv. open weidelandschap

Voor het NNN geldt een 'nee, tenzij-beleid' waarbij (ruimtelijke) ontwikkelingen worden getoetst op hun effecten op 3 criteria (behoud oppervlak, behoud samenhang en wezenlijke waarden en kenmerken, incl. dwarsverbanden).

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Het oppervlak van het NNN wordt autonoom vergroot door verwerving en inrichting, de samenhang wordt versterkt door realisatie van ecologische verbindingen. Naast deze positieve autonome ontwikkelingen is bij het behouden/ versterken van de wezenlijke kenmerken en waarden zorg door de nog ontoereikende milieucondities, m.n. lucht, bodem, water, wat nog wordt versterkt door klimaatverandering. Ook oxidatie van veenbodems is in Noord-Holland, als gevolg van bodemdaling gevolgd door peilverlaging in het verleden, is in de provincie een probleem. Het vergt tijd en grotere inspanningen om ook dat probleem duurzaam op te lossen. Dit is de reden dat de autonome situatie nog een wisselend beeld laat zien.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?
Welke initiatieven moeten we nemen om de groene relatie tussen stad en land verder te versterken?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is om de biodiversiteit in Noord-Holland te vergroten, ook omdat daarmee andere ambities/doelen kunnen worden bereikt. Zoals een gezonde leefomgeving, economische duurzame landbouw, bodem- en waterkwaliteit, aantrekkelijke verstedelijking en klimaatadaptatie.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.4.2 Natuurnetwerk Noord-Holland buiten N2000				↗

De omgevingsvisie bevat enkele ontwikkelprincipes die kansen bieden voor versterking van het NNN. Dit zijn onder meer het ontwikkelprincipe waarin het landschappelijk draagvermogen passend is voor ontwikkelingen en beheer (1), zoveel mogelijk natuurinclusief bouwen (2) en het verbeteren van ecologische verbindingen in de kustzone (7) en tussen natuurgebieden (20). Dit leidt er toe dat voor deze indicator het kwaliteitsniveau goed is te noemen. De invloed van de provincie is op deze indicator groot en dit werpt ook zijn vruchten af. Het kwaliteitsniveau verandert van wisselend in de autonome situatie naar goed in de situatie met omgevingsvisie.

Bij het ontwikkelprincipe ‘Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap’ (1) bepalen de ecologische waarden deels het draagvermogen van het gebied. In de gebieden met een laag landschappelijk draagvermogen liggen de meeste Natura 2000-gebieden en NNN van de provincie. Alleen kleinschalige ontwikkelingen zijn hier toegestaan als ze bijdragen aan de waarden van het gebied. Dat is natuurlijk een kans (+) voor die twee indicatoren. De natuur buiten het NNN valt vaak binnen de gebieden met een hoog draagvermogen. Hier zijn grootschalige ontwikkelingen toegestaan die in potentie een risico (-) vormen voor de biodiversiteit.
In het algemeen geldt verder dat de ontwikkelprincipes die voor meer ruimtelijk-economisch ontwikkeling zorgen negatief voor de indicatoren van natuur. Dit is bijvoorbeeld terug te zien bij de risico’s op alle natuurindicatoren door ontwikkelprincipe 9 (investering in alle verkeersnetwerken). Waar een ontwikkelprincipe echter zorgt voor een concentratie van ruimtelijk-economische ontwikkelingen levert dit een wisselend beeld op (ontwikkelprincipes 3 en 8). Het vormt risico’s op de plekken waar geconcentreerd ontwikkeld wordt, maar tegelijkertijd zorgt dit ervoor dat andere plekken niet aangetast worden.

Een verdere toelichting op de effecten van de overige ontwikkelprincipes staat in onderstaande tabel.

Ontwikkelprincipes NH2050		Natuurnetwerk Noord-Holland buiten Natura 2000	toelichting
		Natuur en biodiversiteit	
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	+	De prachtlandschappen zijn NNN. Grootschalige ontwikkelingen worden geweerd uit deze gebieden.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Kansen voor verbetering van NNN
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor NNN, maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	+	Kansen aan IJsselmeerkust, als natuurwaarden ook gezien wordt als karakteristiek van de kustzone en positief op plekken waar natuur meer de ruimte krijgt. Wel mogelijk negatief op plekken waar recreatie natuur beperkt.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Grotere wateren zijn geen NNN buiten Natura2000, maar mogelijk gering effect.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	Binnendijks ligt op enkele plekken NNN. De ecologische verbindingen kan dit versterken.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor NNN, maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	Risico: Met de projecten A8-A9 en Duinpolderweg zou er een risico optreden op NNN, maar door plicht voor compensatie zal in de praktijk natuur per saldo niet verslechteren.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Meer aandacht voor natuur, maar meer druk op natuurgebieden door recreatie
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor NNN, maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Nul hele provincie, mogelijk lokaal effect op NNN, maar dat is afhankelijk van definitieve locatie t.o.v. NNN
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Min, want risico's op gekozen locaties. Bij locatie ter hoogte van Zaandam ligt NNN (ook buiten deel dat is aangewezen als Natura 2000 Westzaan) en ook bij locatie bij Schiphol/Aalsmeer.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Nul. In NNN veenweidegebied worden bedrijven al uitgekocht (autonoom beleid)
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Niet of nauwelijks effect. Dit ontwikkelprincipe is gericht op gebieden buiten NNN.
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	+	Betere verbindingen kan NNN versterken.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	+	NNN buiten Natura2000 gebied in veenweidegebied (bijv Waterland). Bij verlaging waterpeil gaat veen veraarden, dat leidt tot stikstifuitstoot en CO2-uitstoot. Dit voorkom je.

1.4.3 Biodiversiteit buiten het NNN

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Biodiversiteit	Trends van soorten en levensgemeenschappen[6]

Voor wat betreft de term 'biodiversiteit' wordt hier aangesloten bij de publicatie 'Biodiversiteit in Noord-Holland' (provincie Noord-Holland, 2017). In die publicatie wordt voor een groot aantal soorten de trend weergegeven sinds 1990. Door clustering van de trends van soorten wordt een trend per soortgroep berekend.
Bij deze indicator binnen het thema natuur en biodiversiteit worden de effecten op biodiversiteit beoordeeld. Voor het MER worden de effecten op biodiversiteit bekeken aan de hand van de omvang van biodiversiteit.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van biodiversiteit

- ↗ kans op verbetering biodiversiteit / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten biodiversiteit
- ↘ risico op verslechtering biodiversiteit / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Om doublures in de factsheets te vermijden wordt in deze paragraaf alléén ingegaan op de biodiversiteit buiten het Natuurnetwerk Noord-Holland. De beschrijving van de Natura 2000-gebieden is te vinden in paragraaf 1.4.1 en de beschrijving van de andere delen van het NNN is te vinden in paragraaf 1.4.2.

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Buiten het NNN hebben sommige agrarische gebieden 'natuur' als nevenfunctie. Voorbeelden van zulke gebieden weidevogel-leefgebieden en ganzenfoerageergebieden, gebieden met een primair agrarische functie. Vooral buiten het Natuur Netwerk Nederland staat de biodiversiteit onder druk.

[6] De trends van een groot aantal soorten worden gebruikt voor de 'Living Planet Index', die voor de provincie Noord-Holland nader is uitgewerkt (bron: Biodiversiteit Noord-Holland (provincie Noord-Holland, 2017)).

De huidige situatie is daarom als ongunstig (rood) gekwalificeerd. De belangrijkste oorzaken daarvan zijn[7]:

- Groene elementen in het landschap zijn verdwenen door schaalvergroting
- Intensivering leidde tot verdroging en monoculturen zonder kruiden en bloemen
- Toename van het gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen

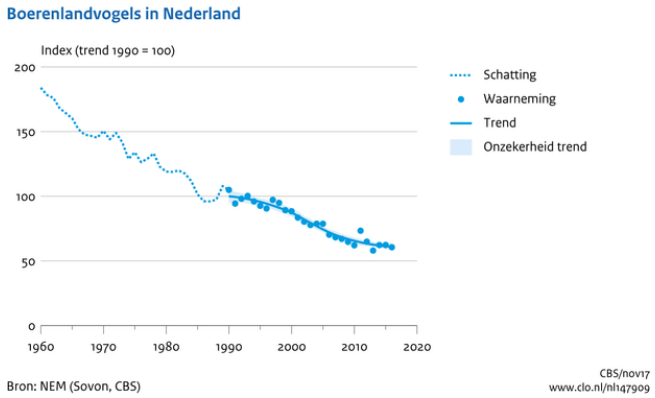

In de bebouwde omgeving ('stadsnatuur') gaat de aandacht voor natuur voornamelijk uit naar soorten die gebruik maken van gebouwen of bijvoorbeeld kademuren en soorten die gevonden worden op (nog) onbebouwde terreinen, zoals in havengebieden. Voorbeelden zijn gierzwaluw, huismus, diverse soorten vleermuizen en varens en andere soorten muurplanten. Ook hier is de biodiversiteit afgenomen. De voornaamste oorzaken daarvan zijn de volgende:

- Bebouwing wordt dichter
- Groen verdwijnt uit tuinen
- Weinig ecologisch groenbeheer door gemeenten

Autonome trends en ontwikkelingen

Verwacht mag worden dat ook buiten het NNN de biodiversiteit van de afronding van het NNN zal profiteren. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat de totale biodiversiteit achteruit zal gaan. Dat neemt niet weg dat voor de soorten die in de gevarenzone terecht zijn gekomen, vooral de soorten die vooral of mede zijn aangewezen op landschappen die geen deel uitmaken van het NNN, aanvullende maatregelen genomen zullen moeten worden om uitsterven te voorkomen. Daarom wordt in de autonome situatie nog geen verbetering verwacht ten opzichte van de huidige situatie; deze is als 'ongunstig' (rood) beoordeeld.

[7] Bron: Living Planet Report Natuur in Nederland. Gepubliceerd in oktober 2015 door het Wereld Natuur Fonds, in samenwerking met Naturalis Biodiversity Center, Anemoon, EIS Kenniscentrum Insecten, RAVON, Sovon Vogelonderzoek, Vlinderstichting en Zoogdiervereniging

Fauna in agrarisch gebied

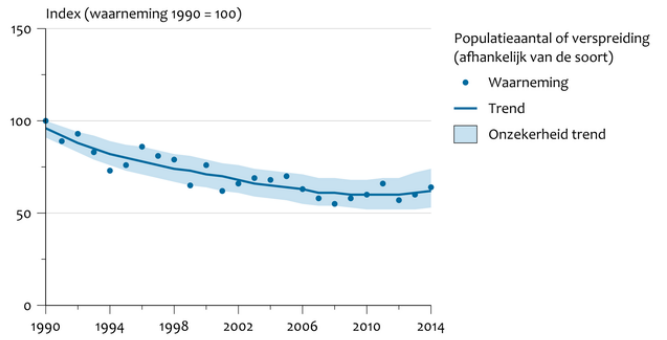

Bron: NEM (PGO's, CBS).

CBS/okt15
www.clo.nl/nl158001

Overigens zijn er lokaal ook ‘lichtpuntjes’. De groeiende aandacht voor ‘stadsnatuur’ leidt ertoe dat aanwezige populaties (veel) intensiever dan voorheen worden gevolgd. Met de verzamelde kennis kan en wordt rekening gehouden bij projecten die hierop van invloed kunnen zijn. Belangrijke voorbeelden daarvan zijn herstelwerkzaamheden aan kademuren, restauratie van gebouwen/ oude muren en verbeterde isolatie van gebouwen. De jarenlange achteruitgang van veel planten lijkt daardoor in elk geval op sommige plaatsen tot staan gebracht. Dat neemt niet weg dat de populaties onverminderd kwetsbaar blijven. Ook de jarenlange neergaande trend van fauna in stedelijk gebied is nog niet tot staan gebracht.

Fauna in stedelijk gebied

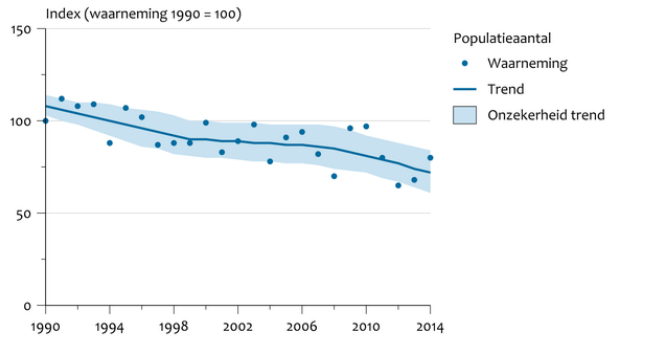

Bron: NEM (PGO's, CBS).

CBS/okt15
www.clo.nl/nl158501

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

De grote achteruitgang van de biodiversiteit in de jaren ’90 is tot staan is gebracht (provincie Noord-Holland, 2017). Uit de voor de provincie Noord-Holland berekende Living Planet Index (LPI) blijkt dat de totale biodiversiteit sinds 1990 ongeveer stabiel is. Dat neemt echter niet weg dat nog altijd veel soorten afnemen, waar anderen juist toenemen. Soorten die in de gevarenzone verkeren zijn bijvoorbeeld patrijs, baardman en veldleeuwerik. Uit analyses blijkt dat schaalvergroting, intensivering (vermesting, verdroging) en het gebruik van bestrijdingsmiddelen de belangrijkste oorzaken zijn voor de achteruitgang van soorten. Bij ongewijzigd beleid is de kans reëel dat hierdoor de neergaande trends van deze soorten niet in een toename omgebogen kan worden.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Willen we dat elke fysieke ingreep in het Noord-Hollandse landschap een bijdrage moet leveren aan het herstel van de biodiversiteit?
- Zijn we bereid te investeren in het vergroten van biodiversiteit binnen heel Noord-Holland?
- Wat gaat de provincie Noord-Holland ondernemen om het verlies aan biodiversiteit te stoppen?
- Hoe compenseren we verlies aan biodiversiteit?
- Welke verbindingen gaan we leggen tussen doelen rond biodiversiteit en andere sectoren? Welke initiatieven moeten we nemen om de groene relatie tussen stad en land verder te versterken?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is om de biodiversiteit in Noord-Holland te vergroten, ook omdat daarmee andere ambities/doelen kunnen worden bereikt. Zoals een gezonde leefomgeving, economische duurzame landbouw, bodem- en waterkwaliteit, aantrekkelijke verstedelijking en klimaatadaptatie.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
1.4.3 Biodiversiteit buiten NNN				↗

Het kwaliteitsniveau van biodiversiteit verbetert van slecht in de autonome situatie naar wisselend in de situatie met de omgevingsvisie. De autonome trend dat de biodiversiteit verder verslechterd, wordt zelfs omgekeerd en leidt tot een wisselend kwaliteitsniveau. Het beleid voor Natura 2000-gebieden en NNN heeft een positief effect op omliggende natuurgebieden en verschillende ontwikkelprincipes dragen positief bij. In het zuidelijk deel van de provincie is echter een enorme druk op de biodiversiteit door verdere verstedelijking waar het beleid van de provincie niet voldoende aan kan veranderen. Daarnaast is de toenemende aandacht voor stadsnatuur goed, maar dit zorgt eerder voor het op peil houden van de biodiversiteit in de stad en niet tot een verbetering. Per saldo leidt dit tot een wisselend kwaliteitsniveau voor biodiversiteit (buiten NNN). Het positieve effect van het beleid komt natuurlijk door ontwikkelprincipes die primair gericht zijn op natuur of groen. Ook enkele ontwikkelprincipes die niet als eerste doel hebben de biodiversiteit te verbeteren dragen positief bij aan de verbetering van het kwaliteitsniveau. Voorbeelden daarvan zijn de ontwikkelprincipes waarin bij nieuwe ontwikkelingen wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustzone (5) en de verhoging van het waterpeil in veenweidegebieden (21).

Ontwikkelprincipes NH2050		Biodiversiteit buiten NNN	toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	-	Krachtlandschappen zijn vooral gebieden buiten Natura2000 en NNN, dus hier bedreigen de grootschalige ontwikkelingen de biodiversiteit.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Kansen om biodiversiteit bij ontwikkelingen op peil te houden of versterken.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor biodiversiteit maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	+	Kansen aan IJsselmeerkust, als natuurwaarden ook gezien wordt als karakteristiek van de kustzone en positief op plekken waar natuur meer de ruimte krijgt. Wel mogelijk negatief op plekken waar recreatie natuur beperkt.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Mogelijk gering effect.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	Plus vooral voor binnendijks deel: op land delen nu geen N2000 of NNN en deze nieuwe ecoverbindingen worden tzt ook geen onderdeel van NNN. Dus kans voor biodiversiteit
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Per saldo nul: Negatief voor stadsnatuur, maar positief in buitengebied buiten NNN
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	Meer ruimte voor wegen, betekent risico op verlies van groen en natuur.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Meer aandacht voor natuur, maar meer druk op natuurgebieden door recreatie
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor biodiversiteit maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Op plekken waar geclusterd wordt mogelijk risico's voor biodiversiteit maar kansen op plekken die door clustering juist vrij blijven van ruimtelijk-economische ontwikkelingen
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Niet of nauwelijks effect
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	Biedt kansen voor biodiversiteit, want door verduurzaming houd je meer rekening met effecten op omgeving, natuur en milieu. Dus krijgt biodiversiteit ook aandacht.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	+	Biedt kansen. Dit speelt juist buiten aangewezen N2000 en NNN.
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	+	Betere verbindingen kan kansen bieden voor biodiversiteit
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	+	Kansen voor biodiversiteit buiten NNN en Natura2000 gebied in veenweidegebied. Bij verlaging waterpeil gaat veen veraarden, dat leidt tot stikstifuitstoot en CO2-uitstoot. Dit voorkom je.

Bij het ontwikkelprincipe ‘Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap’ (1) bepalen de ecologische waarden deels het draagvermogen van het gebied. In de gebieden met een laag landschappelijk draagvermogen liggen de meeste Natura 2000-gebieden en NNN van de provincie. Alleen kleinschalige ontwikkelingen zijn hier toegestaan als ze bijdragen aan de waarden van het gebied. Dat is natuurlijk een kans voor die twee indicatoren. De natuur buiten het NNN valt echter vaak binnen de gebieden met een hoog draagvermogen. Hier zijn grootschalige ontwikkelingen toegestaan die daarmee in potentie een risico vormen voor de biodiversiteit.

2.1 Welzijn en leefbaarheid

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
		HS	AO	OV		
2.1 Welzijn en leefbaarheid	2.1.1 Sociale samenhang				●	Bereikbaarheid van sociale voorzieningen.
	2.1.2 Mogelijkheden tot bewegen en recreatie				↗	Kwantiteit, kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen

2.1.1 Sociale samenhang

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Sociale samenhang	Bereikbaarheid van sociale voorzieningen

Bij deze indicator binnen het thema welzijn en leefbaarheid worden de effecten op sociale samenhang beoordeeld. Hoewel de provincie geen kerntaken heeft in het sociaal domein, hebben ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving in meer of mindere mate sociale effecten tot gevolg. Voor het MER worden de effecten op sociale samenhang bekeken aan de hand van de bereikbaarheid van sociale voorzieningen. Dit zijn voorzieningen als bibliotheek, scholen, multifunctionele centra, buurt/wijkcentrum, openbaar zwembad etc. Waar de provincie wel invloed op heeft, is het op peil houden van de regionale bereikbaarheid (van wegen en openbaar vervoer) van de sociale voorzieningen. Dit geldt des te meer in minder stedelijke gebieden dan in grootstedelijke gebieden. Aan de hand van de bereikbaarheid van sociale voorzieningen kan een indicatie verkregen worden van bijvoorbeeld de mate van sociaal contact, deelname aan sport- en maatschappelijke verenigingen, vrijwilligerswerk, politieke organisaties en dergelijke. Een hoge mate van sociale samenhang heeft niet alleen positieve effecten op participatie van inwoners, maar ook het vertrouwen dat men heeft in de samenleving.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van sociale samenhang

↗	kans op verbetering sociale samenhang / draagt bij aan halen doelen en ambities
●	niet of nauwelijks kans op relevante effecten sociale samenhang
↘	risico op verslechtering sociale samenhang / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

De bereikbaarheid van de sociale voorzieningen is in de steden van Noord-Holland beter dan in de kleinere kernen en het landelijk gebied van met name Noord-Holland Noord. Dit komt door de te overbruggen afstanden tussen woningen en de sociale voorzieningen, wat in de steden kleiner is. Tevens is het openbaar vervoer netwerk vaak dichter in de steden. Het draagvlak voor sociale voorzieningen is afhankelijk van de hoeveelheid inwoners, de rol van de gemeente en de mate van gebruik door bewoners. Dit is niet per definitie hoger in stedelijke gebieden, terwijl het wel zo kan zijn dat de landelijke gemeenten meer moeite hebben om de voorzieningen in leven te houden.

Autonome trends en ontwikkelingen & problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

De bereikbaarheid van de sociale voorzieningen houdt verband met demografische ontwikkelingen. Er is sprake van een trend van concentratie, waarbij het aantal inwoners en arbeidsplaatsen in stedelijke regio's hard groeit, terwijl in de landelijke gemeenten en meer perifere regio's de groei stagneert. Zo vindt het grootste deel van de demografische groei plaats in Noord-Holland Zuid. De ontwikkeling in Noord-Holland Noord is vergelijkbaar met andere grote delen van Nederland: een dalende groei die op de lange termijn kan omslaan naar stagnatie of krimp. Dit betekent dat in het landelijk gebied het verzorgingsgebied van sociale voorzieningen kleiner wordt. Daardoor zal het lastiger blijven om voorzieningen open te houden en voorzieningen zullen zelfs moeten sluiten (denk aan zwembaden, bibliotheken etc). Het noorden van de provincie Noord-Holland is daarbij kwetsbaarder voor een verminderde bereikbaarheid en dit leidt dus ook tot een verminderde sociale samenhang. In de steden neemt de druk op de sociale voorzieningen juist toe door de verwachte bevolkingsgroei. Als de bestaande voorzieningen niet worden uitgebreid en/of nieuwe voorzieningen worden gerealiseerd, zal dit nog meer leiden tot bijvoorbeeld overvolle klassen, drukke zwembaden in weekenden en schoolvakanties etc.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe koppelen we de verdichtingsopgave nog beter dan nu aan de verbetering van de kwaliteit van leven in de steden en kernen?
- Hoe houden we het voorzieningenniveau in de hele provincie op peil?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

In Koers NH2050 zijn geen specifieke ambities opgenomen gericht op de (bereikbaarheid) van sociale voorzieningen.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
2.1.1 Sociale samenhang				●

Het kwaliteitsniveau van sociale samenhang is in alle drie de situaties wisselend (oranje). De bereikbaarheid van de sociale voorzieningen is in de steden van Noord-Holland beter dan in kleine kernen en het landelijk gebied van met name Noord-Holland Noord. Ook is een dalende bevolkingsgroei zichtbaar, voornamelijk in het landelijk gebied. Dit kan in de autonome ontwikkeling omslaan naar stagnatie of krimp. Hierdoor zal het in het landelijk gebied lastiger blijven om voorzieningen open te houden en moeten mogelijk voorzieningen sluiten. In steden neemt de druk op de sociale voorzieningen juist toe door de verwachte bevolkingsgroei. Het kwaliteitsniveau blijft daarom wisselend voor sociale samenhang.
De drie ontwikkelprincipes die van toepassing zijn op sociale samenhang hebben alle drie niet of nauwelijks effect op de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie. Mogelijk is wel lokaal een geringe kans of risico, doordat nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk (12). In de omgevingsvisie is geen specifiek beleid opgenomen voor sociale samenhang, waardoor het kwaliteitsniveau niet verandert in de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie.

Ontwikkelprincipes NH2050		Sociale samenhang	toelichting
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Niet of nauwelijks effect. Wel met het risico dat de druk op sociale voorzieningen dusdanig groot wordt dat de waliteit achteruitgaat en er te weinig voorzieingen zijn
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Voor hele provincie een neutraal effect. Wel zijn er kansen voor het noordelijk deel van de provincie: in de kleinste kernen zitten al geen sociale voorzieningen (huidig dan wel autonoom). De kernen met centrumfunctie worden versterkt. In de grotere kernen met centrumfunctie ontstaat mogelijk meer druk op die voorzieningen, wat een risico vormt.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Voor hele provincie een neutraal effect. Wel geeft het een wisselend beeld. Voornamelijk in het noorden worden voorzieningen vanuit kleinere kernen lastiger bereikbaar. Grotere kernen en de voorzieningen daarin worden juist beter bereikbaar.

2.1.2 Mogelijkheden tot bewegen en recreatie

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Mogelijkheden tot bewegen en recreatie	Kwantiteit, kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen

Bij deze indicator binnen het thema welzijn en leefbaarheid worden de effecten op mogelijkheden tot bewegen en recreatie beoordeeld. Voor het MER worden de effecten op mogelijkheden tot bewegen en recreatie bekeken aan de hand van de kwantiteit, kwaliteit en de bereikbaarheid van voorzieningen. Dit zijn sportvoorzieningen, recreatievoorzieningen, fietspaden, wandelpaden en natuurgebieden. Ook wel indicatoren van een beweegvriendelijke omgeving, die uitnodigt tot gezond gedrag. Het percentage mensen met overgewicht is hoog (48%). Een op de drie Nederlanders beweegt weinig en dit zal naar verwachting ook in 2030 zo zijn. Overgewicht is een belangrijke oorzaak van sterfte en ziekte. De omgeving kan ook positief werken, zoals bij het aantrekkelijk maken van de openbare ruimte voor fietsen of andere vormen van lichaamsbeweging. Hoe beweegvriendelijk een omgeving is niet eenduidig weer te geven. Er zijn diverse bronnen die daar iets over kunnen zeggen. Dit komt doordat het deels een kwalitatief en deels kwantitatief aspect is. Hoeveel voorzieningen er zijn, zegt tot op een bepaalde hoogte iets, maar niet alles. Er moet namelijk ook gebruik van gemaakt worden en de omgeving zelf moet uitnodigend zijn.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van mogelijkheden tot bewegen en recreatie

- kans op verbetering mogelijkheden tot bewegen en recreatie / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten mogelijkheden tot bewegen en recreatie
- risico op verslechtering mogelijkheden tot bewegen en recreatie / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Noord-Holland biedt tal van mogelijkheden om te recreëren. Wandelen, winkelen en fietsen staan respectievelijk op nummer één, twee en drie als we het hebben over populaire vrijetijdsactiviteiten in Noord-Holland. Andere populaire vrijetijdsactiviteiten zijn naar de sportschool gaan, zwemmen of een tuincentrum bezoeken. Als we kijken naar de gebieden dan zien we dat de kuststrook een belangrijk recreatiegebied is (zie figuur 11). Langs de kuststrook van Zandvoort tot Den-Helder zijn er diverse stranden en duinen die geliefd zijn bij het grotere publiek. Maar er wordt ook steeds

meer gerecreëerd rondom Amsterdam. Met name de Zaanstreek is populair bij bezoekers. Over heel Noord-Holland is er een fietsknooppuntennetwerk en een wandelnetwerk waar veel mensen gebruik van maken. Verder zien we dat er veel wordt gerecreëerd op het water, met name het Markermeer en het IJsselmeer zijn in trek voor de pleziervaart.

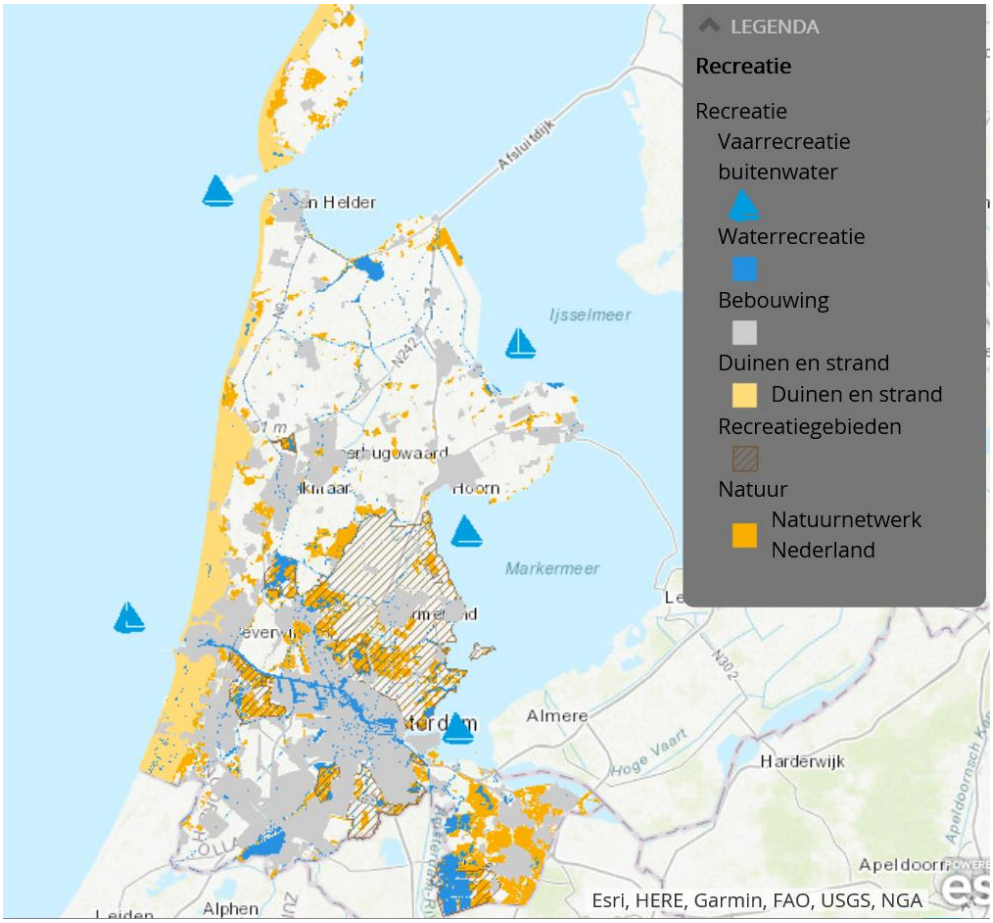

Figuur 11 Ligging recreatiegebieden in Noord-Holland (bron: Staat van de Provincie NH2016).

De kaart van het Mulier Instituut (figuur 12) toont op basis van zes kwantitatieve deelindicatoren aan hoe beweegvriendelijk de omgeving is. Kwalitatieve indicatoren zijn niet meegenomen. Desondanks geeft deze kaart een indruk. De kwantitatieve deelindicatoren zijn: publieke sportaccommodaties, sport- en speelplekken, sport-, speel- en beweegruimte, routes, buitengebied en nabijheid van voorzieningen. De linker kaart (figuur 12) laat zien dat de beweegvriendelijkheid op basis van de deelindicatoren hoger is langs de Noordzeekust. De rechterkaart laat de nabijheid van voorzieningen zien, dit gaat over de gemiddelde afstand tot een school of supermarkt. Dit laat duidelijk zien dat dit in de stedelijke gebieden korter is.

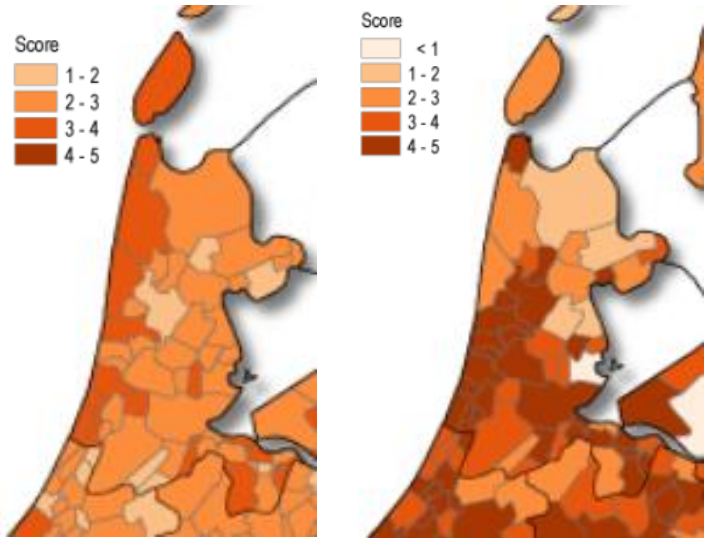

Figuur 12 Beweegvriendelijke omgeving (Mulier Instituut 2015).

Figuur 13 laat op basis van gegevens per GGD regio zien waar en in hoeverre er wel of niet voldaan wordt aan de beweegnorm. In de GGD-regio Hollands Noorden is het percentage mensen (67%) dat voldoet aan de beweegnorm het hoogst. Gemiddeld gezien voldoet 63% van de bevolking van 19 jaar en ouder aan de beweegnorm. De beweegnorm, of Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB), houdt voor volwassenen in dat ten minste vijf dagen per week minimaal 30 minuten per dag matig intensief wordt bewogen. Het kleine kaartje aan de rechterkant laat de beweegnorm per wijk zien, deze is aan de Noordzeekust hoger.

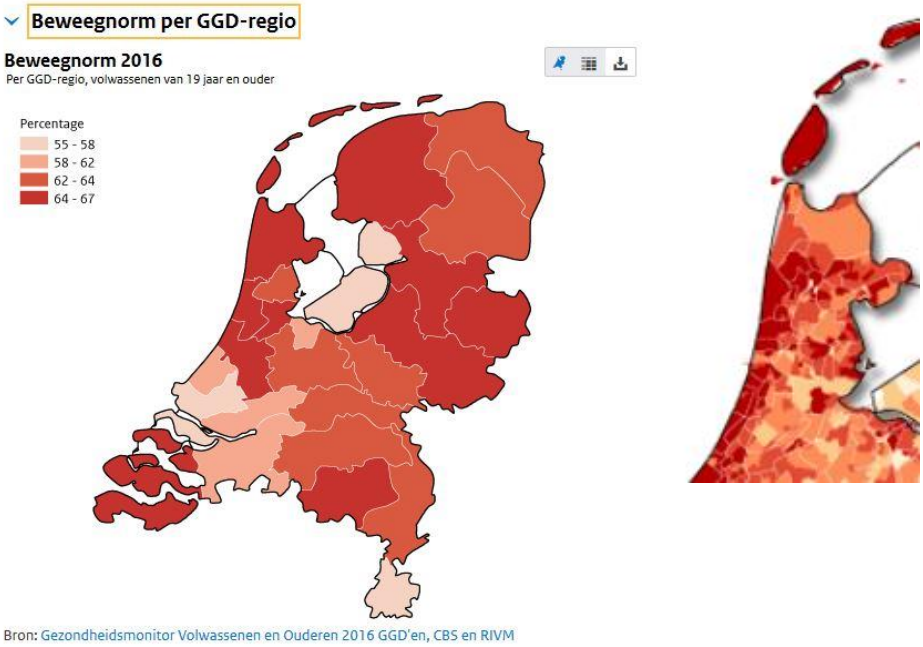

Figuur 13. Beweegnorm Nederland (links) en ingezoomd op Noord-Holland

Autonome trends en ontwikkelingen

Door de toename van vrije tijd is een trend naar een belevingseconomie waarneembaar: de behoefte aan een breed aanbod van evenementen en recreatievoorzieningen groeit. Deze beleveniseconomie gaat geleidelijk over in een betekeniseconomie, waarin mensen meer op zoek zijn naar zingeving en immateriële waarden.

De recreatiedruk neemt toe als gevolg van demografische groei, vergrijzing en toenemende vrije tijd. Dit geldt met name voor de metropoolregio Amsterdam. Uit onderzoek door de provincie is gebleken dat we in Noord-Holland rekening moeten houden met een gemiddelde toename van 30% recreatiebehoefte tot 2040. Recreatie is van een publieke taak uitgegroeid tot een vrijetijdseconomie met een private sector. Ook de deeleconomie heeft een grote impact op recreatie: door het toenemend aanbod van short stay accommodaties via organisaties als 'Airbnb' zijn er niet alleen meer logiesbedden in steden, maar worden bezoekers veel meer over de stad verspreid. Dit biedt mogelijkheden voor ondernemers in de kernen die in ontwikkeling zijn buiten de stadcentra, maar leidt tegelijkertijd tot maatschappelijke discussies over de overlast van bezoekers in woongebieden.

De sportdeelname onder de Nederlandse bevolking stijgt, waarbij men graag alleen beweegt in plaats van gezamenlijk. Volgens het trendscenario 2030 van RIVM lijkt er een einde te komen aan de toename van overgewicht. Wel blijft het percentage mensen dat te zwaar is onverminderd hoog (48%). Een belangrijke oorzaak is dat een op de drie Nederlanders te weinig beweegt en dit percentage zal in 2030 niet veel lager zijn.

Kijk je naar de soorten sport die worden beoefend dan blijkt fitness veruit de meest beoefende sport bij volwassenen te zijn (22%). Runner-up is hardlopen (12%). Tennis (5%) en zwemmen (5%) delen de derde plaats.

Steeds meer mensen sporten individueel. Waar jongeren kiezen voor hardlopen, doen 50-plussers aan wandelen, fietsen en zwemmen. Nog maar een op de drie sporters heeft een lidmaatschap bij een sportvereniging.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

De gezondheidsverschillen tussen de lagere en hogere sociaal economische groepen zijn groot en worden groter. Niet alleen de levensverwachting, maar ook de jaren ervaren in goede gezondheid laten dit zien. Iemand met een lagere sociaal economische status leeft gemiddeld 20 jaar minder in goede gezondheid. Dit vraagt een actieve benadering in sporten, bewegen en recreatie. Er zijn positieve trends: er wordt meer gesport, meer in de openbare ruimte en passender bij de persoon, in plaats van allemaal in de sportschool of dezelfde sportvereniging. Ook is er meer vraag naar recreatief bewegen in het buitengebied. De vergrijzing vraagt daarnaast om meer aandacht voor vitaliteit onder ouderen.

- Verschil kleinere kernen en steden qua diversiteit in voorzieningen
- Aandacht nodig voor recreatieve voorzieningen en goede inrichting openbare ruimte voor individueel sporten of in klein groepsverband (wandelen, fietsen, hardlopen, bootcamp etc.)

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe geven we ruimte aan de toenemende vraag naar recreatieve en toeristische voorzieningen?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

De provincie heeft geen specifieke ambities benoemd die gericht is op de mogelijkheden tot bewegen en recreëren. Meer in het algemeen is de volgende ambitie verwoord in Koers NH2050: “We staan voor een gezonde en veilige basiskwaliteit van de leefomgeving, maar sluiten een verhoging van deze ambitie in de toekomst niet uit.”

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
2.1.2 Mogelijkheden tot bewegen en recreatie				↗

Ook voor ‘mogelijkheden tot bewegen en recreatie’ is en blijft het kwaliteitsniveau in alle drie de situaties wisselend (oranje). De kuststrook is een belangrijk recreatiegebied. Door heel Noord-Holland is een fietsknooppuntnetwerk en een wandelnetwerk waar veel gebruik van wordt gemaakt. De recreatiedruk neemt in de autonome ontwikkeling toe als gevolg van demografische groei, vergrijzing en toenemende vrije tijd. Dit geldt met name voor metropoolregio Amsterdam. De sportdeelname zal ook stijgen, en sporten vindt in toenemende mate buiten plaats in de openbare ruimte. Ook stijgt de vraag naar recreatief bewegen in het buitengebied. De openbare ruimte moet hier geschikt voor worden gemaakt.

Voor de mogelijkheden tot bewegen en recreatie is het beleid van de omgevingsvisie van positieve invloed op het kwaliteitsniveau. Het versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem (ontwikkelprincipe 10) kan zorgen voor de uitbreiding van recreatiemogelijkheden in het uitloopgebied van de metropoolregio. Ook kan het realiseren van een robuust ecosysteem de verbindingen tussen natuurgebieden verbeteren (ontwikkelprincipe 20) en kan zonering in natuurgebieden de recreatiedruk beter verdeeld worden. Dit kan zorgen voor een spreiding van recreatiegebieden, waardoor ook de bereikbaarheid van de voorzieningen toeneemt. Het kwaliteitsniveau van de mogelijkheden tot bewegen en recreatie wijzigt echter niet in groen (goed), omdat de invloed van de provincie beperkt is. De ontwikkeling van recreatiemogelijkheden, natuurgebieden en beweegbaarheid is namelijk sterk mede-afhankelijk van gemeentes, terreinbeheerders van natuur- en recreatiegebieden, recreatieschappen en ondernemers.

	Ontwikkelprincipes NH2050	Mogelijkheden tot bewegen en recreatie	toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Afhankelijk van de invulling kunnen er kansen voordoen (ontwikkeling en beheer van het prachtlandschap) of het risico dat er te weinig recreatie- en bewegingsmogelijkheden zijn.
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	0	Niet of nauwelijks effect. Spreiding of concentratie zorgt niet per definitie voor méér recreatie. Daarmee zorgt het ook niet voor meer kansen of risico's.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Voor de gehele provincie per saldo een neutraal effect, maar aan de ijsselmeer kant kunnen ontwikkelingen als windmolenparken de watersport en -recreatie belemmeren. In de Noordzee zullen windmolenparken te ver in zee liggen om watersport te belemmeren.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Neutraal effect, want in het ontwikkelprincipe is geen aandacht voor de combinatie natuur-recreatie
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Per saldo een neutraal effect, maar een aandachtpunt in steden is dat sportvelden en parkjes kunnen verdwijnen ten koste van economische ontwikkelingen en woningen. In het buitengebied is wel meer ruimte.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	Kans voor de verbetering van mogelijkheden om te bewegen en recreëren als gevolg van het versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Per saldo een neutraal effect, maar een aandachtpunt in groterer kernen als Alkmaar is dat sportvelden en parkjes kunnen verdwijnen ten koste van economische ontwikkelingen en woningen. In het buitengebied is meer ruimte.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Voor hele provincie een neutraal effect. Wel geeft het een wisselend beeld. Voornamelijk in het noorden worden voorzieningen vanuit kleinere kernen lastiger bereikbaar. Grotere kernen en de voorzieningen daarin worden juist beter bereikbaar.
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	Nul, wel ruimteclaim maar lokaal effect
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Nul, wel ruimteclaim maar lokaal effect
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Er is een ruimteclaim maar dit heeft slechts lokaal een effect
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Nul, want in ontwprincipe geen aandacht voor combi natuur-recreatie
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	+	Plus, want bereikbaarheid van voorzieningen wordt beter door spreiding

3.1 Economische transitie

Laag	Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
			HS	AO	OV		
Gebruik	Economische transitie	Circulaire economie				●	Kansen op een circulaire economie in de aanleg-, gebruik- en herstelfase
		Duurzame landbouw				↗	Areaal biologische landbouw, areaal nieuwe glastuinbouw vs. grondgebonden / intensieve landbouw.

3.1.1 Circulaire economie

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Circulaire economie	Kansen op een circulaire economie in de aanleg-, gebruik- en herstelfase

Bij deze indicator binnen het thema economische transitie worden de kansen op een circulaire economie beoordeeld. Op het globalere schaalniveau van de omgevingsvisie en het MER, is het niet realistisch om het materiaalgebruik, afvalstromen en de modulariteit van producten en bijv. gebouwen en wegen kwantitatief of kwalitatief te beschrijven. Daarbij is de transitie naar een circulaire economie pas gestart. Hierdoor blijft de beoordeling van een circulaire economie beperkt tot een kwalitatieve beschrijving van de kansen die worden geboden in de omgevingsvisie, in de verschillende fases van een circulaire economie: de aanleg-, gebruik- en herstelfase.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HS en AO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van circulaire economie

- ↗ kans op verbetering circulaire economie / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op circulaire economie
- ↘ risico op verslechtering circulaire economie / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

In een circulaire economie worden afvalstoffen opnieuw gebruikt als grondstof voor nieuwe producten. Doel is het sluiten van kringlopen. Binnen circulaire economie worden in het algemeen drie fasen onderscheiden. Ten eerste de aanlegfase waarin het doel is door anders te ontwerpen het grondstofgebruik te verminderen en gebruik te maken van hernieuwbare grondstoffen. Ten tweede de gebruiksfase waarin de levensduur van producten/grondstoffen verlengd en gebruik verminderd moet worden. Als derde dienen in de herstelfase de kringlopen gesloten te worden, zodat er geen afval is. Dit kan bereikt worden door repareren, upgraden en recyclen.

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

De klimaatverandering en de daaruit voortkomende noodzaak tot CO^2-reductie en transitie naar duurzame energievormen, zal de huidige sectorale opbouw van de Noord-Hollandse economie doen veranderen. Deze ontwikkeling stimuleert, samen met mondiale ontwikkelingen als een sterk stijgende wereldbevolking, een groeiende welvaart en toenemende verstedelijking, ook de transitie van een lineaire naar een circulaire economie. Geopolitieke ontwikkelingen, leveringszekerheid van essentiële grondstoffen en de omvang van de ecologische voetafdruk van onze levenswijze vragen om transitie naar een circulaire economie. De transitie naar een circulaire economie wordt versterkt door de trend dat consumenten steeds (milieu-) bewuster gaan consumeren.

Autonome trends en ontwikkelingen

Biomassa vormt een belangrijke pilaar in de transitie naar een circulaire, biobased economie. Het Rijk heeft in dat kader begin 2016 een strategische visie op biomassa opgesteld, waarin het concludeert dat de vraag naar biomassa de komende 15 jaar naar verwachting aanzienlijk zal stijgen. Verwacht wordt dat de overgang naar een circulaire economie veel zal veranderen in het Noordzeekanaal-gebied, waar nu nog veel ruimte in beslag wordt genomen door zowel de fysieke opslag als de overslag van fossiele brandstoffen. De opkomst van de circulaire economie zal leiden tot verdere grootschalige ruimtebehoefte voor retourlogistiek en het verwerken van restafval.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid

De noodzaak om te komen tot een circulaire economie vraagt om een omschakeling van bedrijven en instellingen bij het betrekken van energie en grondstoffen. Productieketens moeten opnieuw ingericht worden en product-, proces- en systeeminnovaties zijn nodig. Voor het Noordzeekanaalgebied zijn de gevolgen in elk geval groot, aangezien een belangrijk deel van de ruimte wordt ingenomen door op- en overslag van fossiele brandstoffen. De kenniseconomie, en in het bijzonder de creatieve industrie, speelt een belangrijke rol bij het tot stand komen van noodzakelijke nieuwe businessmodellen en innovaties, die kunnen bijdragen aan het herinrichten van ketens.

De ruimtelijke gevolgen van de transitie naar een circulaire economie zijn moeilijk voorspelbaar; deze zal mogelijk tot verdere grootschalige ruimtebehoefte leiden vanwege de behoefte aan biomassa en voor verwerking van restafval. Die behoefte aan ruimte, ook voor vormen van

duurzame energie, is lastig in te vullen met de ruimteclaims die er al liggen vanuit landbouw, cultuur, wonen, natuur en economie.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe kunnen we het adaptief vermogen verder vergroten?
- Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire economie?
- Hoe kunnen we bedrijven en instellingen ondersteunen om de omschakeling te maken die nodig is om te komen tot energietransitie en circulaire economie?
- Hoe kunnen we energie-intensieve clusters in de regio rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw verbinden aan opgaven rond energietransitie?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor. We bieden daarom ruimte aan de ontwikkeling van circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.1.1 Circulaire economie				●

Het kwaliteitsniveau is wisselend in de huidige situatie. De klimaatverandering en de daaruit voortkomende noodzaak tot CO^2-reductie en transitie naar duurzame energievormen, verandert de sectorale opbouw van de Noord-Hollandse economie. Deze ontwikkeling heeft samen met mondiale ontwikkelingen als een sterk stijgende wereldbevolking, een groeiende welvaart en toenemende verstedelijking, ook de transitie van een lineaire naar een circulaire economie gestimuleerd.

Het kwaliteitsniveau voor circulaire economie in de autonome ontwikkeling is gelijk aan de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie. Twee ontwikkelprincipes bij deze indicator kunnen voor een kans op verbetering zorgen, door de reservering van ruimte die gebruikt kan worden voor de ontwikkeling van een circulaire economie. Dat kan enerzijds door de reservering van ruimte voor directe aanwending, opslag en doorvoer van windenergie die opgewerkt wordt op zee, en anderzijds door ruimtereservering op strategische locaties voor de opslag en verwerking van reststromen. De andere twee ontwikkelprincipes die van toepassing zijn op deze indicator hebben niet of nauwelijks een effect en vormen daarmee geen risico of kans. De invloed van de provincie hierin is maar beperkt. Het effect van beleid van de omgevingsvisie is dus ook beperkt, waardoor het kwaliteitsniveau niet verandert ten opzichte van de autonome ontwikkeling.

Ontwikkelprincipes NH2050		Circulaire economie	toelichting
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	Niet of nauwelijks effect
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	+	Kans, want voor het verbeteren van de circulaire economie moet ruimte zijn
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	+	Kans, want voor het verbeteren van de circulaire economie moet ruimte zijn
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Per saldo een neutraal effect. Mogelijk zijn er wel kansen, maar deze zijn niet terug te zien.

3.1.2 Duurzame landbouw

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Duurzame landbouw	Areaal biologische landbouw vs. grondgebonden/intensieve landbouw, en areaal glastuinbouw

Bij deze indicator binnen het thema economische transitie worden de effecten op duurzame landbouw beoordeeld. Voor het MER worden de effecten op duurzame landbouw bekeken aan de hand van het areaal biologische landbouw tegenover het areaal grondgebonden/intensieve landbouw. Ook wordt het areaal van duurzame glastuinbouw bekeken. Voor het MER kan wellicht niet het volledige beeld van duurzame landbouw worden gegeven. Er zijn meerdere vormen aan te wijzen als duurzaam echter is niet overal voldoende data beschikbaar om een effectbeoordeling op uit te voeren.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van duurzame landbouw

- ↗ kans op verbetering duurzame landbouw / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op duurzame landbouw
- ↘ risico op verslechtering duurzame landbouw / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

De glastuinbouwsector is sterk aan het verduurzamen, door versneld om te schakelen van het gebruik van fossiele brandstoffen naar alternatieve warmte en energiebronnen. de CO^2 die nodig is voor de plantengroei bij geconditioneerde omstandigheden wordt nu veelal uit rookgas gehaald. Met de omschakeling naar niet-fossiele brandstoffen moet de CO^2 ergens anders vandaan komen. Daarvoor wordt ingezet om rest CO^2 uit andere bronnen, met het doel op den duur ook CO^2 te gebruiken van biologische bronnen.

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

60% van het oppervlak van Noord-Holland is gerelateerd aan de agrosector. Steeds meer bedrijven nemen bij hun bedrijfsvoering of –ontwikkeling duurzaamheidsprincipes als uitgangspunt. Clusters als offshore wind, duurzame energie en biomassa laten zien dat het Noord-Hollandse bedrijfsleven kansen op het gebied van duurzaamheid omzet in nieuwe business. In 2017 was iets meer dan 4% van het landbouwareaal in gebruik voor biologische landbouw. Dit ligt iets boven het gemiddelde van de Nederlandse provincies. Ten opzichte van eerdere jaren is dit een stijging (iets meer dan 3% in 2011). In hectares is dit een groei van ca. 4.200 ha in 2011 naar ca. 5.100 ha in 2017. Het aandeel ten opzichte van niet-biologische landbouw blijft in Nederland nog wel beperkt in vergelijking met andere Europese landen. [8]

De glastuinbouw in de Greenport Aalsmeer en Greenport Noord-Holland Noord is een belangrijke afnemer van CO^2. Het gebruik van rest-CO^2 maakt het mogelijk om voor energie- en warmtevoorziening om te schakelen naar niet-fossiele brandstoffen. De keuze voor bedrijven om zich in bepaalde gebieden te vestigen of uit te breiden wordt steeds vaker gemaakt op basis van beschikbare voorzieningen, zoals een CO^2-leiding, waarmee duurzame maatregelen kunnen worden getroffen.

Autonome trends en ontwikkelingen

De landbouw blijft de grootste grondgebruiker in Noord-Holland en ook in geheel Nederland, al is er een lichte afname van het areaal, door uitbreiding van de gebouwde omgeving en meer ruimte voor natuur. Een aantal relatief energie-intensieve clusters in de regio, bijvoorbeeld rond logistiek en glastuinbouw, staan voor enorme opgaven. De traditionele landbouw in delen van de veengebieden krijgt het steeds moeilijker als gevolg van afname van voldoende en kwalitatief geschikt zoet water.

In de transitie naar nieuwe duurzame voedselsystemen ontstaan nieuwe kansen voor de landbouw, bijvoorbeeld teelt op water of teelt van eiwitgewassen. Meer algemeen zet de trend naar duurzamer voedsel (ecologische footprint) en integrale voedselsystemen en -ketens door. Daarnaast wordt de transitie naar een circulaire economie gestimuleerd door onder andere geopolitieke ontwikkelingen, de leveringszekerheid van essentiële grondstoffen en onze milieufootprint.

[8] http://www.clo.nl/indicatoren/nl0011-biologische-landbouw. NB: voor 2017 zijn de gegevens voorlopig. De gegevens arealen betreffen het totaal van gecertificeerd biologische bedrijven plus bedrijven in omschakeling naar biologisch.

Ook de productiewijzen binnen de landbouw veranderen, enerzijds door toenemende automatisering, robotisering, intensivering en digitalisering en anderzijds door veranderende ketens (bijvoorbeeld de hierboven genoemde teelt van eiwitgewassen).

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Voor een kleine, open economie als de Nederlandse is de invloed van buitenlandse ontwikkelingen relatief groot. Alle negatieve ontwikkelingen op internationaal vlak zullen de Nederlandse economie relatief hard raken. Van een periode waarin mondialisering van de economie centraal stond, lijken we nu een periode in te gaan met meer nadruk op lokale gemeenschappen en geopolitieke fragmentering. De verdere verduurzaming van de glastuinbouw hangt samen met het tempo waarin de energietransitie plaatsvindt. Hierin is de provincie een van de schakels.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe kunnen we het adaptief vermogen verder vergroten?
- Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire economie?
- Hoe kunnen we bedrijven en instellingen ondersteunen om de omschakeling te maken die nodig is om te komen tot energietransitie en circulaire economie?
- Hoe zorgen we voor een duurzame agrosector die een bijdrage levert aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken?
- Hoe kunnen we energie-intensieve clusters in de regio rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw verbinden aan opgaven rond energietransitie?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor. We bieden daarom ruimte aan de ontwikkeling van circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.1.2 Duurzame landbouw				↗

In de huidige situatie heeft duurzame landbouw kwaliteitsniveau wisselend. Iets meer dan 4% van het landbouwareaal was in 2017 in gebruik voor biologische landbouw. Ten opzichte van eerdere jaren is dit al een stijging. Glastuinbouw is daarnaast een belangrijke afnemer van CO^2 en schakelt over van gas naar duurzame energiebronnen. Rest CO^2 wordt gebruikt voor energie- en warmtevoorziening om te schakelen naar niet-fossiele brandstoffen. De autonome en omgevingsvisie situatie zijn beide slecht voor de indicator duurzame landbouw. Ten opzichte van de huidige situatie is dit een verslechtering. Dit is onder andere het gevolg van een afname in voldoende en goed zoet water, maar ook negatieve ontwikkelingen op internationaal vlak. Drie ontwikkelprincipes zorgen voor kansen om het kwaliteitsniveau van duurzame landbouw de verbeteren in de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie. Dit zijn het natuur-inclusief maken

van nieuwe ontwikkelingen, het bundelen van vraag en aanbod van hernieuwbare energie voor een efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en restwarmte, en tot slot het faciliteren van de agri-foodsector bij de duurzame en economische ontwikkeling. Deze laatste twee vormen kansen voor duurzame landbouw vanwege de mogelijkheid om duurzame glastuinbouw te bundelen. De overige twee ontwikkelprincipes hebben niet of nauwelijks effect, of hebben lokaal mogelijk een gering effect doordat duurzame landbouw verdwijnt ten koste van recreatie, natuur en waterberging.

Ontwikkelprincipes NH2050		Duurzame landbouw	toelichting
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Kans voor verbetering van duurzame landbouw.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Niet of nauwelijks effect
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Per saldo neutraal effect voor de provincie, maar mogelijk een gering lokaal effect doordat duurzame landbouw moet verdwijnen ten koste van recreatie, natuur en waterberging
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	+	Kans voor duurzame landbouw, vanwege de bundeling van duurzame glastuinbouw
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	Kans voor duurzame landbouw, vanwege de bundeling van duurzame glastuinbouw

3.2 Energietransitie

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
		HS	AO	OV		
3.2 Energietransitie	3.2.1 Aandeel duurzame energie				↗	Omvang van hernieuwbare energiebronnen t.o.v. totaal (wind, zon, water, thermisch, etc.)
	3.2.2 Energiegebruik				●	Aantal petajoule per jaar
	3.2.3 Energie-infrastructuur (ruimtegebruik)				↗	Omvang van boven- en ondergrondse energienetten
	3.2.4 Uitstoot broeikasgassen				↗	Uitstoot CO^2, methaan

3.2.1 – 3.2.3 Aandeel duurzame energie, energiegebruik en energie-infrastructuur

Beoordelingskader

Indicatoren	Beoordelingsparameters
Aandeel duurzame energie	Omvang van hernieuwbare energiebronnen t.o.v. totaal
Energiegebruik	Aantal Watt per jaar
Energie-infrastructuur	Omvang van bovengrondse- en ondergrondse energienetten

Bij deze indicatoren binnen het thema energietransitie worden de effecten op het aandeel duurzame energie, het energiegebruik en de energie-infrastructuur beoordeeld. Voor het MER worden de effecten op het aandeel duurzame energie bekeken aan de hand van de omvang van hernieuwbare energiebronnen ten opzichte van het totaal. Bij de totale omvang worden meegenomen: windenergie, zonne-energie, waterenergie, thermische-energie. Voor de indicator energiegebruik wordt voor het MER gekeken naar het aantal petajoule per jaar. Energie-infrastructuur wordt voor het MER beoordeeld aan de hand van de omvang van bovengrondse- en ondergrondse energienetten.

Bij het gebruik van fossiele brandstoffen komt CO^2 vrij. In grote hoeveelheden draagt dit gas bij aan het broeikaseffect: het terugstralen van warmte naar het aardoppervlak, waardoor de oppervlaktetemperatuur toeneemt. Het broeikaseffect zorgt daarmee voor een belangrijk deel van de opwarming van de aarde. Nu meer duidelijkheid bestaat over de eindigheid van fossiele brandstoffen en over de gevolgen voor het klimaat, wordt de noodzaak van hernieuwbare energie meer en in breder internationaal verband onderkend.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HS en AO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van energiegebruik

- ↗ kans op verbetering energiegebruik / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op energiegebruik
- ↘ risico op verslechtering energiegebruik / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Schaallat voor de effectbeoordeling van energie-infrastructuur

- ↗ kans op verbetering energie-infrastructuur / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op energie-infrastructuur
- ↘ risico op verslechtering energie-infrastructuur / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Hernieuwbare energiebronnen leveren op dit moment minder dan 4% van de Noord-Hollandse behoefte. Deze 4% bestaat, in volgorde van hun bijdrage, uit biomassa en –brandstoffen en windenergie. Er worden steeds meer duurzame energiebronnen gebruikt. Zo wordt er bijvoorbeeld energie opgewekt uit wind. Een deel van deze windparken zijn te vinden op zee (deze vallen buiten de provinciegrens en dragen niet bij aan het genoemde percentage). De huidige

taakstelling voor Wind op Land (685,5 MW) is goed voor ongeveer 2-3% van de totale energiebehoefte in Noord-Holland. Deze taakstelling is op dit moment nog niet gerealiseerd. Naast deze energie uit wind wordt er ook energie opgewekt uit zon. Bij Alkmaar en Purmerend liggen bijvoorbeeld twee grote locaties waar dit gebeurt, ook wel zonneakkers genoemd. Ook Texel heeft een kleine zonneakker. Andere vormen van duurzame energie zijn onder andere energie uit waterkracht en energie uit biomassa. Verder zijn ook grote bedrijven die restwarmte leveren waaruit energie kan worden opgewekt. Zo zijn er bijvoorbeeld grote bedrijven die restwarmte leveren waaruit energie kan worden opgewekt. Zo levert de Afval Energiecentrale in de haven van Amsterdam bijvoorbeeld weer warmte aan de stad.

De energiebehoefte van Noord-Holland in 2012 is 270 petajoule. Dat is te vergelijken met 270 keer de energiebehoefte van een stad als Almere. Een verkenning naar besparing en opwekking (niet naar transport en opslag) toont aan dat een volledig duurzame energievoorziening in Noord-Holland binnen de huidige stand van techniek niet mogelijk is. Noord-Holland heeft de oudste gebouwenvoorraad van alle provincies; die is moeilijk te verduurzamen, in tegenstelling tot nieuwbouw. De gebouwde omgeving bestaat in Noord-Holland naast winkels, kantoren en utiliteitsgebouwen hoofdzakelijk uit woningen. Die verbruiken ook het meeste energie.
Ook verschillen verstedelijkte en minder verstedelijkte gebieden qua energieverbruik. Noord-Holland Zuid heeft een veel grotere energiebehoefte dan Noord. Daarnaast is de ruimte voor grootschalige opwekking van duurzame energie in Noord-Holland Zuid relatief beperkt. De nadruk ligt daar daarom meer op besparing dan in Noord-Holland Noord.

In het traditionele energiesysteem zijn productie, levering en afname van energie zéér nauw met elkaar verweven. We hebben patronen ontwikkeld om deze energiestromen te structureren en vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Om de doelen voor duurzame energieproductie te halen, is een fundamentele verandering nodig van dit systeem. Nu al is de netcapaciteit niet altijd toereikend en kan er duurzaam opgewekte energie verloren gaan, omdat er geen ‘ruimte’ op het net is.

Autonome trends en ontwikkelingen
In september 2013 hebben 40 partijen het Nationale Energieakkoord voor duurzame groei ondertekend. Hierin is afgesproken dat het aandeel hernieuwbare energie in 2020 14% (in 2023 16%) moet zijn en dat 1,5% per jaar bespaard moet worden. In 2050 kan in Noord-Holland het aandeel opgewekte zonne-energie op bestaande en nieuwe daken, braakliggende terreinen en nutsgebouwen ongeveer 9% bedragen.
Energiebesparing is de meest effectieve vorm om de fossiele-energieproductie te beperken. Wanneer we maximaal inzetten op energiebesparing kan de provinciale energieconsumptie worden verminderd tot zo’n 215 petajoule (PJ). Dat is 55 PJ die niet hoeft te worden opgewekt, wat een besparing is van 20% ten opzichte van het huidige verbruik. Energiebesparing is daarmee ook ruimtebesparing. Een belangrijk deel van de besparing kan worden gerealiseerd in de gebouwde omgeving; die moet nog grotendeels op gang komen.

De regionale verschillen in Noord-Holland worden bepaald door geologische (aanwezigheid van warmte in de ondergrond), geomorfologische (kraken en CO^2 opslag), klimatologische (veel resp.

weinig wind, veel resp. weinig zon) en overige ruimtelijke omstandigheden. Het is dus niet overal in dezelfde mate mogelijk om duurzame energie op te wekken. De regionale verschillen bieden kansen voor een gedifferentieerde aanpak in de opgave voor verduurzaming van de gebouwde omgeving. In stedelijke regio's kunnen we inzetten op warmtenetten die zijn gekoppeld aan ketenoptimalisatie in de industrie; in landelijk gebied en dorpen kunnen we inzetten op kleinschalige technieken. Verder gaat geothermie een steeds grotere rol spelen. Bij geothermie (oftewel aardwarmte) wordt warm water opgepompt vanuit minimaal 500 meter onder de grond. Het water verwarmt vervolgens huizen en kassen.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Wat betreft het opwekken van duurzame energie is het maximaal haalbare aandeel duurzame energieopwekking in Noord-Holland ca. 54%, uitgaande van het huidige beleid en no-regret-maatregelen. Om dit potentieel daadwerkelijk tijdig te bereiken, is een veel hoger transitietempo nodig dan we tot nu toe realiseren. Van de Noord-Hollandse energiebehoefte kunnen we dus 46% niet op eigen grondgebied realiseren. Het provinciale beleid heeft hier slechts ten dele invloed op.

Import van biobrandstoffen – waarmee het doel om het op eigen grondgebied op te lossen gedeeltelijk wordt losgelaten – is in alle gevallen nodig om een volledig hernieuwbare energievoorziening te bereiken. Dat komt vooral omdat dit één van de weinige mogelijkheden is om te voorzien in de behoefte aan transportbrandstoffen en aan warmte.

Voor de grootschalige opwekking van duurzame energie is ruimte nodig, zowel bovengronds (voor bijv. windmolens, zonnepanelen, biovergistingsinstallaties) als ondergronds voor warmtewinning en uitbreidingen en aanpassingen van het energie-infrastructuur. Deze ruimteclaim moet goed afgestemd worden op andere ondergrondse belangen. In het traditionele energiesysteem zijn productie, levering en afname van energie zéér nauw met elkaar verweven. We hebben patronen ontwikkeld om deze energiestromen te structureren en vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Om de doelen voor duurzame energieproductie te halen, is een fundamentele verandering nodig van dit systeem. Nu al is de netcapaciteit niet altijd toereikend en kan er duurzaam opgewekte energie verloren gaan, omdat er geen 'ruimte' op het net is. De provincie en zijn beleid maken maar een onderdeel uit van dit hele systeem dat moet veranderen.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe formuleren we meerjarig consistent beleid voor energietransitie?
- Welke no regret-maatregelen kunnen we nemen?
- Welke beleidskaders wil de provincie desgewenst verruimen om de energietransitie te bewerkstelligen?
- Welke bijdrage wil de provincie leveren aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving?
- Hoe helpen we de glastuinbouw om te transformeren naar energieproducent en CO^2 consument?
- Welke bijdrage wil de provincie leveren aan het aanpassen van het energienetwerk?

- Hoe maken we afwegingen in de samenhang tussen ondergrond en bovengrond, zoals de wens tot het benutten van bodemenergie in relatie tot de kwaliteit van grondwater?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is dat Noord-Holland als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd is op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie. Daarom bieden we de ruimte aan de noodzakelijke energietransitie en daarvoor benodigde infrastructuur. Rekening houdend met de ambities voor verstedelijking en landschap. We monitoren de ontwikkeling van de energievraag, het aandeel duurzame energie en de hoogte van de CO^2-uitstoot.

Beoordeling

Aandeel duurzame energie

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.2.1 Aandeel duurzame energie				↗

Het kwaliteitsniveau van het aandeel duurzame energie is in de huidige situatie wisselend, verbetert enigszins in de autonome ontwikkeling maar blijft uiteindelijk ook wisselend. Hernieuwbare energiebronnen leveren op dit moment minder dan 4% van de Noord-Hollandse behoefte. Deze 4% bestaat, in volgorde van hun bijdrage, uit biomassa en –brandstoffen en windenergie. Er worden steeds meer duurzame energiebronnen gebruikt. De omgevingsvisie heeft wel een positief effect op het aandeel duurzame energie, maar verandert het kwaliteitsniveau niet naar goed. Met name de ruimte die gereserveerd wordt voor het aan land brengen van windenergie op zee (ontwikkelprincipe 16) en het faciliteren van de agro-foodsector bij een duurzame en economische ontwikkeling (ontwikkelprincipe 18) zorgen voor dit positieve effect. Een mogelijk risico voor het aandeel duurzame energie vormt ontwikkelprincipe 6. Doordat de karakteristiek van de kustzone leidend is, bestaat de kans dat windmolenparken op verschillende plekken in de grotere wateren niet mogelijk zijn. Dit kan de groei van het aandeel duurzame energie belemmeren.

Ontwikkelprincipes NH2050		Aandeel duurzame energie	Toelichting
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	-	Risico: het kan negatief uitpakken als er te weinig plekken zijn waar je windmolenpark kwijt, omdat het niet past bij de karakteristiek.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Niet of nauwelijks effect. Als meer verdichting van binnenstedelijk gebied leidt tot hogere gebouwen dan blijft het dakoppervlak hetzelfde. Dan biedt dit niet meer ruimte voor zonnecellen.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect. Als meer verdichting van binnenstedelijk gebied leidt tot hogere gebouwen dan blijft het dakoppervlak hetzelfde. Dan biedt dit niet meer ruimte voor zonnecellen.
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	Nief of nauwelijks effect. De bundeling leidt niet tot een groter aandeel duurzame energie.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	+	Ruimte reserveren hiervoor is positief, want als je die ruimte niet hebt, dan kun je niet omschakelen naar duurzame energie.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	+	Kans als bij restverwerking warmte vrij komt die gebruikt kan worden voor de energiebehoefte van andere bedrijvigheid of woningen.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	Door de clustering ontstaan mogelijkheden om restwarmte te benutten.

Energiegebruik

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.2.2 Energiegebruik				●

De energiebehoefte van Noord-Holland in 2012 is 270 petajoule. Dat is te vergelijken met 270 keer de energiebehoefte van een stad als Almere. Het energiegebruik zal steeds meer toenemen door de grotere vraag van de industrie, toename van het aantal apparaten etc. Daarentegen is het mogelijk om energie te besparen. Energiebesparing is de meest effectieve vorm om de fossiele-energieproductie te beperken. Wanneer we maximaal inzetten op energiebesparing kan de provinciale energieconsumptie worden verminderd tot zo'n 215 petajoule (PJ). Dat is 55 PJ die niet hoeft te worden opgewekt, wat een besparing is van 20% ten opzichte van het huidige verbruik. Een verkenning naar besparing en opwekking (niet naar transport en opslag) toont aan dat een volledig duurzame energievoorziening in Noord-Holland binnen de huidige stand van techniek niet mogelijk is. De ontwikkelprincipes van de omgevingsvisie hebben een neutraal effect op het energiegebruik en leiden ook niet tot een beter kwaliteitsniveau. De ontwikkelprincipes zijn ook niet primair gericht op het terugdringen van het energiegebruik, maar eerder op het stimuleren van meer duurzame energie. Wel bieden twee ontwikkelprincipes mogelijk een risico. De investering in alle verkeersnetwerken (ontwikkelprincipe 8) leidt tot een betere bereikbaarheid voor wegverkeer, waardoor mensen eerder de auto zullen pakken in plaats van het OV of de fiets. Dit verhoogt het energiegebruik. Voor de verwerking van reststromen (ontwikkelprincipe 17) zal energie nodig zijn om afval om te vormen in een nieuwe grondstoffen.

Ontwikkelprincipes NH2050		Energiegebruik	Toelichting
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Niet of nauwelijks effect. Waar je ook zit, je gaat niet meer gebruiken omdat je in binnenstedelijk gebied zit.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	Risico, want als je wegverkeer faciliteert gaan meer mensen de auto pakken.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Wisselend beeld. Mogelijk lagere energievraag door wegtrekken of andere bedrijfsprocessen voor boerenbedrijf. Mogelijk grotere energievraag voor recreatie.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect. Waar je ook zit, je gaat niet meer gebruiken omdat je in binnenstedelijk gebied zit.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie. Mogelijk lokaal effect als grotere of meer meer bussen gaan rijden, waardoor meer energie nodig is.
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	0	Niet of nauwelijks effect. Dit ontwikkelprincipe kan in potentie zorgen voor een hogre aandeel duurzame energie, maar heeft geen invloed op de hoeveelheid energie die wordt gebruikt.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect. De ruimtelijke reservering leidt niet tot een lager of hoger energiegebruik.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	-	Voor de verwerking van reststromen zal energie nodig zijn.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect. De clustering leidt niet tot een lager of hoger energiegebruik dan in situatie waarin de agri-foodbedrijven verspreid in de provincie liggen.

Energie-infrastructuur (ruimtegebruik)

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.2.3 Energie-infrastructuur (ruimtegebruik)				↗

Het kwaliteitsniveau van energie-infrastructuur (ruimtegebruik) blijft slecht, hoewel de omgevingsvisie een relatief positief effect heeft. In het traditionele energiesysteem zijn productie, levering en afname van energie zéér nauw met elkaar verweven. We hebben patronen ontwikkeld om deze energiestromen te structureren en vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Om de doelen voor duurzame energieproductie te halen, is een fundamentele verandering nodig van dit systeem. Nu al is de netcapaciteit niet altijd toereikend en kan er duurzaam opgewekte energie verloren gaan, omdat er geen 'ruimte' op het net is. Dit zal ook in de autonome ontwikkeling slecht blijven, aangezien steeds meer duurzame energiebronnen gebruikt gaan worden in 2030 en de netcapaciteit nog steeds niet toereikend zal zijn. Daarbij is de ruimtebehoefte voor de energietransitie erg groot, waardoor dit kan gaan knellen met de benodigde ruimte voor andere ondergrondse en bovengrondse belangen. Daarnaast is niet genoeg ruimte beschikbaar binnen het grondgebied van de provincie om in de eigen energiebehoefte te voldoen. De omgevingsvisie levert wel een positieve bijdrage aan de energie-infrastructuur door de reservering van ruimte voor het aan land brengen van windenergie op zee (ontwikkelprincipe 16). Zeker als deze twee locaties voldoende zijn om de benodigde windenergie aan land te brengen, beperkt dit de verdere energie-

infrastructuur voor de ontsluiting van energie door de provincie. Daarnaast zorgt de bundeling van nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen bij diverse knooppunten (ontwikkelprincipe 3), van vraag en aanbod van hernieuwbare energie (ontwikkelprincipe 15) en de agro-foodsector (ontwikkelprincipe 18) tot een minder zware energie-infrastructuur. De concentratie van wonen en werken in binnenstedelijk gebied leidt daarentegen tot een risico. Door de vergroting van het aantal woningen en functies neemt de vraag naar energie op die plekken toe. Daarbij wordt het nog drukker in de binnensteden, terwijl een zwaardere energie-infrastructuur nodig is. Deze ruimteclaims kunnen strijdig zijn in de boven- en ondergrond van de binnensteden.

Ontwikkelprincipes NH2050		Ruimtegebruik energie-infrastructuur	Toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Niet of nauwelijks effect. Electrische netten kunnen verkabeld worden, dus geen invloed op landschap. Warmtetransport moet op niet al te lange afstand plaatsvinden maar kan goed ingepast worden dus ook geen grote risico's voor archeologische vindplaatsen en aardkundige monumenten
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	Nief of nauwelijks effect
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	Positief: minder zware energie-infrastructuur nodig, want er zijn kortere afstanden tussen de energievoorziening en energieverbruiker.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Nief of nauwelijks effect
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	-	Risico: als meer mensen en functies in binnensteden zijn, dan is op deze plek een grote vraag naar energie. Tegelijkertijd leidt meer plek voor wonen en werken tot minder ruimte voor energie-infrastructuur
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Nief of nauwelijks effect
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect voor hele provincie. Mogelijke risico's voor noorden en Gooi- en Vechtstreek. Als meer mensen en functies in binnensteden zijn, dan is op deze plek een grote vraag naar energie. Tegelijkertijd leidt meer plek voor wonen en werken tot minder ruimte voor energie-infrastructuur
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Nief of nauwelijks effect
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	+	Positief want de bundeling zorgt dat minder zware energie-infrastructuur nodig is
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	+	Mogelijke kans, als twee plekken volstaan om windenergie aan land te krijgen (i.p.v. meerdere) is er minder zware energie-infrastructuur nodig om dit weer aan te sluiten aan de rest van de provincie
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Nief of nauwelijks effect
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	Positief, want er is een minder zware energieinfra nodig door kortere afstanden tussen energievoorziening en energieverbruiker.

3.2.4 Uitstoot broeikasgassen

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Uitstoot broeikasgassen	Uitstoot CO^2, methaan

Bij deze indicator binnen het thema klimaatverandering worden de effecten op uitstoot broeikasgassen beoordeeld.
Deze indicator heeft raakvlakken met enkele andere indicatoren. De verschillende opgaven kunnen niet los van elkaar worden gezien. Door watertekort zal de veenafbraak en daarmee gepaard gaande CO^2-uitstoot toenemen, met als gevolg een versnelling van de bodemdaling en een toename van de wateroverlast en zoute kwel. Ook heeft de uitstoot van broeikasgassen raakvlakken met de indicatoren economische transitie (3.1), energietransitie (3.2) en mobiliteit (3.3).
Voor het MER worden de effecten van uitstoot broeikasgassen bekeken aan de hand van de uitstoot van CO^2 en methaan door huishoudens, industrie en veenafbraak/bodemdaling.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van uitstoot broeikasgassen

- kans op verbetering uitstoot broeikasgassen / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op uitstoot broeikasgassen
- risico op verslechtering uitstoot broeikasgassen / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie
CO^2 is een gas dat o.a. vrijkomt bij warmteproductie. Er zijn in Noord-Holland verschillende dichtbevolkte gebieden en grote kassencomplexen, waarvoor ook veel warmte nodig is. Aan de andere kant is er veel restwarmte, bijvoorbeeld van Tata Steel, het Afvalenergiebedrijf Amsterdam, de elektriciteitscentrales en HVC. Er zijn al bedrijven die duurzame maatregelen treffen die de uitstoot van CO^2 verminderen, zoals glastuinbouw in de Greenport Noord-Holland Noord die rest-CO^2 gebruikt voor energie- en warmtevoorzieningen om te schakelen naar niet-fossiele brandstoffen.
Methaan komt in Nederland voornamelijk uit de grond in veengebieden, maar wordt het ook uitgestoten door vee.

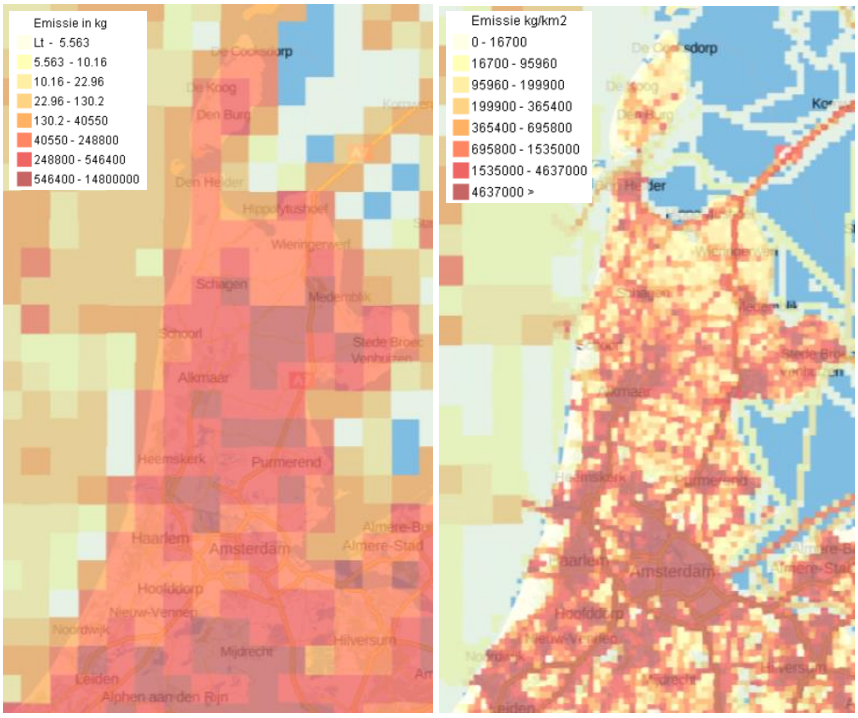

Figuur 14. Jaaremissie methaan (CH3) en koolstofdioxide (CO^2) uit alle bronnen in 2014 (bron: atlasleefomgeving.nl/kaarten)

Autonome trends en ontwikkelingen

Versnelde bodemdaling in veenweidegebieden is een bron van CO^2-uitstoot. Samen met waterschappen en gemeenten wordt de mogelijkheid onderzocht om het waterpeil in bepaalde gebieden niet meer kunstmatig laag te houden, maar om het water ruimte te geven en de functie van het gebied daarop aan te passen. Denk aan bepaalde veenweidegebieden, zoals Laag Holland en het Groene Hart, waar de bodemdaling dan wordt tegengegaan, gestopt en waar mogelijk hersteld. Dat heeft enerzijds consequenties voor het grondgebruik dat moet veranderen, anderzijds helpt het tegen de uitstoot van CO^2 en methaan.

Ook is afgesproken in het Klimaatakkoord dat door energiebesparing en energietransitie de broeikasgassen verminderd wordt. CO^2-reductie en transitie naar duurzame energievormen zorgen voor veranderingen in de huidige sectorale opbouw van de Noord-Hollandse economie. Dit raakt met name energie-intensieve clusters rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw. Voorbeelden van sectorale verschuivingen zijn een toename in werkgelegenheid als gevolg van de opkomst van offshore wind, het verschuiven van fossiele brandstof georiënteerde bedrijvigheid in het Noordzeekanaalgebied naar bedrijvigheid gericht op hernieuwbare energie, en een toename van werkgelegenheid in de bouw (met name aanpassen van bestaande gebouwen) als gevolg van de energietransitie. Overstappen op duurzame energiebronnen op grote schaal kost veel tijd. In de overgangsperiode kan CO^2-opslag onder de grond soelaas bieden om de internationale afspraken op het gebied van CO^2-uitstoot te halen.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Toename CO^2 en methaan uitstoot, met als gevolg meer economische schade aan gebouwen en inkomstenderving in Noord-Holland. Mogelijk ook gemiste kansen op het gebied van verduurzaming van de industrie en landbouw en besparing.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe maken we Noord-Holland ruimtelijk klimaatbestendig (en waterrobuust)?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is een klimaatbestendig en waterrobuust Noord-Holland. We ontwikkelen en richten stad, land en infrastructuur klimaatbestendig en waterrobuust in.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.2.4 Uitstoot broeikasgassen				↗

Het beleid van de provincie draagt ook positief bij aan het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. Het kwaliteitsniveau blijft weliswaar slecht. De invloed van de provincie op de uitstoot van broeikasgassen is ook beperkt. Dit is namelijk sterk afhankelijk van industrieën en verkeer in heel Nederland en de landen om ons heen. Een ontwikkelprincipes dat positief bijdraagt is het verhogen van het waterpeil in veenweidegebied (ontwikkelprincipe 21). In de huidige situatie en autonome ontwikkeling komt juist CO^2 en stikstof vrij in het veenweidegebied doordat veen veraarden door een laag waterpeil. Een duurzamer agro-foodsector zal ook minder broeikasgassen uitstoten. In de huidige situatie en autonome ontwikkeling is al een trend zichtbaar dat de kassenbouw overstapt van gas naar duurzame energiebronnen. Ontwikkelprincipe 18 versterkt dit.
Wat opvalt is dat de reservering van strategische locaties voor de opslag en het verwerken van reststromen (ontwikkelprincipe 17) een kans biedt voor het aandeel duurzame energie, maar risico's vormt voor het energiegebruik en de uitstoot van broeikasgassen. De drie strategische locaties zijn gekozen om vorm te geven aan een circulaire economie, waarin grondstoffen in een gesloten kringloop blijven. Van een compleet circulaire economie is sprake als geen nieuwe grondstoffen meer nodig zijn in die kringloop. Op de locaties zullen reststromen verwerkt worden. In 2030 zal een volledig circulaire economie nog niet de werkelijkheid zijn. Dit betekent dat bijvoorbeeld sloopafval nog met behulp van energie omgevormd moet worden om weer als grondstof te dienen. De warmte die hierbij vrijkomt kan weliswaar gebruikt worden voor de verwarming van gebouwen of woningen, maar zorgt tegelijkertijd voor meer energiegebruik en uitstoot van broeikasgassen. De investering in wegen (ontwikkelprincipe 9) leidt tot meer autogebruik en omdat in 2030 het gehele wagenpark van Nederland nog niet emissieloos is, wordt meer broeikasgas uitgestoten.

Ontwikkelprincipes NH2050		Uitstoot broeikasgassen	Toelichting
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+	Kans, want dit gaat de uitstoot van stikstof en CO2 tegen.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Niet of nauwelijks effect. In de autonome situatie zullen woningen al gasloos verwarmd worden, dus hierop is geen winst te behalen. Vanuit mobiliteit zijn er kortere afstanden (fiets, wandelen), maar dit levert geen kans op.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	Risico, want als je wegverkeer faciliteert gaan meer mensen de auto pakken, met meer uitstoot als gevolg. Het Nederlandse wagenpark zal in 2030 nog niet geheel emissieloos zijn.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Wisselend beeld. Er zullen meer bewegingen vanuit stad naar het uitloopgebied zijn, maar de uitstoot is afhankelijk van vervoersmiddel. Te voet en per fiets zorgt voor geen uitstoot, een deel van de auto's daarentegen wel .
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect. In de autonome situatie zullen woningen al gasloos verwarmd worden, dus hierop is geen winst te behalen. Vanuit mobiliteit zijn er kortere afstanden (fiets, wandelen), maar dit levert geen kans op.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Niet of nauwelijks effect, want in autonome situatie zullen bussen emissieloos zijn.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	De reservering van ruimte leidt niet tot minder uitstoot.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	-	Niet of nauwelijks effect voor de hele provincie, maar lokaal zal meer uitstoot opleveren als energie nodig is voor het omvormen van afval in een nieuwe grondstof.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	+	Positief: minder uitstoot door verduurzaming van de sector.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	+	Positief. Bij verlaging waterpeil gaat veen veraarden, dat leidt tot stikstofuitstoot en CO2-uitstoot. De waterpeilverhoging voorkomt dit.

3.3 Mobiliteit

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
		HS	AO	OV	
3.3 Mobiliteit	3.3.1 Internationale bereikbaarheid (mainports Schiphol, Noordzeekanaalgebied, Greenports)				●
	3.3.2 Bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets				↗
	3.3.3 Verkeersveiligheid				●

3.3.1 Internationale bereikbaarheid

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Internationale bereikbaarheid	Milieugebruiksruimte van mainports

Bij deze indicator worden de effecten op internationale bereikbaarheid beoordeeld. De beoordelingsparameter hiervoor is de milieugebruiksruimte, wat in dit geval aangeeft hoeveel

speelruimte er is voor mainports zonder dat het milieu daarvan schade ondervindt. De milieugebruiksruimte geeft informatie over knelpunten en kansen die zich voordoen op het gebied van o.a. geur, geluid, fijn stof en externe veiligheid.

De grote economische dynamiek betekent dat de druk op het metropolitane landschap groot is, terwijl dat bijzonder belangrijk is voor het vestigingsklimaat. Schiphol en het Noordzeekanaalgebied zijn belangrijk voor de economie van Nederland en Noord-Holland in het algemeen en van de MRA in het bijzonder.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van internationale bereikbaarheid

- kans op verbetering internationale bereikbaarheid / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op internationale bereikbaarheid
- risico op verslechtering internationale bereikbaarheid / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Noord-Holland heeft maar liefst vijf belangrijke mainports: de luchthaven Schiphol, de Havens Noordzeekanaalgebied, de Greenports (Aalsmeer en Noord-Holland Noord), de haven van Den Helder en AMS-IX. Deze mainports zijn allemaal van groot economisch belang. De mainports kunnen voor (internationale) bedrijven dan ook van doorslaggevende betekenis zijn om te kiezen voor Noord-Holland als vestigingsplaats. De economische belangen voor Noord-Holland van deze mainports zijn groot. Schiphol zorgt bijvoorbeeld voor 65.000 banen en 5,8 miljard euro toegevoegde waarde (en indirect nog 50.000 banen en 3,1 miljard euro toegevoegde waarde). Havens Noordzeekanaalgebied creëert, als 4e haven van Europa, 97 miljoen ton overslag per jaar en 66.814 banen en 3,54 miljard euro toegevoegde waarde. De Greenports Aalsmeer en Noord-Holland Noord zijn goed voor een omzet van 6 miljard omzet, ruim 50.000 banen en 160.000 hectare aan landbouwgrond. Den Helder ligt zeer strategisch voor off-shore activiteiten. AMS-IX is het grootste internetknooppunt ter wereld (800 aangesloten partijen) en zeer belangrijke internethub in Europa.

Metropoolregio Amsterdam (MRA) staat bekend als een van de best bereikbare en aantrekkelijke locaties voor internationaal opererende bedrijven. De sterke positie van Schiphol wordt echter bedreigd door de opkomst van hubs als Dubai en andere vliegvelden.

Autonome trends en ontwikkelingen
Er ontstaat een toename van goederenstromen naar de belangrijkste HUBS (Schiphol, IJmond, Greenports), op Schiphol is sprake van groei van internationale vervoersbehoefte (passagiers en goederen) en toename van daaraan gekoppelde landzijdige passagiers- en goederenstromen. Ook de goederenstromen via de Westas nemen toe, o.a. door een concentratie van gespecialiseerde industrieën (o.a. bloemenindustrie Aalsmeer).

Uitbreiding van Schiphol is met de huidige milieugebruiksruimte niet mogelijk zonder hinderbeperking of door innovaties waarmee het vliegverkeer stiller en zuiniger wordt. Na 2020 mag Schiphol gebruik maken van het wettelijk vastgelegde aantal vliegbewegingen van een half miljoen, omdat verwacht wordt dat de vliegtuigen dan een stuk zuiniger en stiller zijn. Verdere uitbreiding is vooralsnog niet mogelijk zonder oprekking van de milieugrenzen en dat kan negatieve gevolgen hebben voor de internationale bereikbaarheid. Ook zorgt het voor capaciteitsproblemen op de lange termijn. Met stille en schone vliegtuigen is uitbreiding echter evident en daar lijkt de meeste winst te behalen.

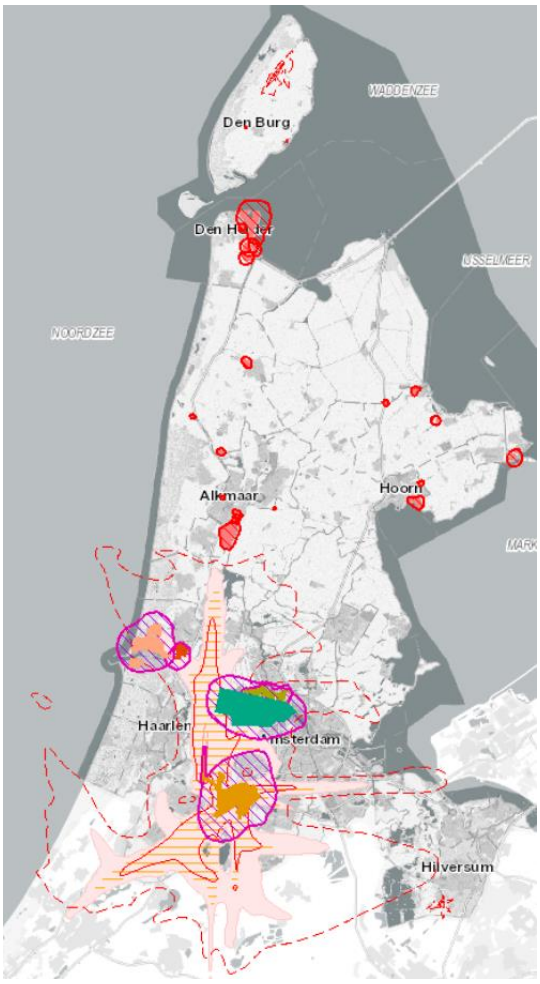

Figuur 15. Milieuzonering Geluid rondom mainports (bron: maps.noord-holland.nl)

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Economische schade en afnemende waardering van woon- en (internationaal) vestigingsklimaat door HUBS (Schiphol, Haven, IJmond, Greenports) die de toenemende personen- en goederenstroom niet aan kunnen.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe zorgen we voor een stevige internationale positie van Schiphol, die garant staat voor een sterke positie van de MRA als één van de best bereikbare en aantrekkelijke locaties voor internationaal opererende bedrijven?
- Hoe stemmen we ruimtelijke ontwikkelingen en de mobiliteitsvraag op elkaar af?
- Hoe zorgen we ervoor dat Noord-Holland een aantrekkelijke omgeving blijft om in te wonen, werken en recreëren?
- Hoe gaan we om met de toenemende vraag naar mobiliteitskeuzes en de tegelijkertijd vervagende grens tussen de verkeersmodaliteiten?
- Welke bijdrage willen we leveren aan het verduurzamen van mobiliteit?
- Hoe spelen we in op veranderingen op het gebied van het goederenvervoer?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is dat de inwoners en bedrijven van Noord- Holland zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt kunnen verplaatsen, waarbij de negatieve gevolgen van de mobiliteit op klimaat, gezondheid, natuur en landschap steeds nadrukkelijk meegewogen worden. De provincie zet zich in voor het versterken van mobiliteitsopties die hieraan bijdragen, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie. Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen. Zodanig dat het totale verkeers- en vervoersnetwerk optimaal wordt gebruikt en ten dienste staat van de ruimtelijk-economische ontwikkeling. We sturen op een optimale afstemming tussen ruimtelijke ontwikkelingen en infrastructuur.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.3.1 Internationale bereikbaarheid (mainports Schiphol, Noordzeekanaalgebied, Greenports)				●

Het kwaliteitsniveau van de internationale bereikbaarheid is nog goed in de huidige situatie, maar zal verslechteren naar een wisselend niveau in de autonome ontwikkeling. Er is een toenemende druk op HUBS zichtbaar vanwege een toename van goederenstromen naar belangrijkste HUBS (Schiphol, IJmond, Greenports), op Schiphol is sprake van groei van internationale vervoersbehoefte (passagiers en goederen) en toename van daaraan gekoppelde landzijdige passagiers- en goederenstromen, goederenstromen via de Westas nemen toe, concentratie van gespecialiseerde industrieën (o.a. bloemenindustrie Aalsmeer). Uitbreiding van Schiphol is met de huidige milieugebruiksruimte niet mogelijk zonder hinderbeperking of door innovaties waarmee het vliegverkeer stiller en zuiniger wordt. Na 2020 mag Schiphol gebruik maken van het wettelijk

vastgelegde aantal vliegbewegingen van een half miljoen, omdat verwacht wordt dat de vliegtuigen dan een stuk zuiniger en stiller zijn. Verdere uitbreiding is vooralsnog niet mogelijk zonder oprekking van de milieugrenzen en dat kan negatieve gevolgen hebben voor de internationale bereikbaarheid. Ook zorgt het voor capaciteitsproblemen op de lange termijn. Met stille en schone vliegtuigen is uitbreiding echter evident en daar lijkt de meeste winst te behalen. De omgevingsvisie heeft een neutraal effect op de internationale bereikbaarheid. Geen ontwikkelprincipe zet primair in op het vergroten van de milieugebruiksruimte van de mainports. Daarbij is er geen ontwikkelprincipe dat indirect kansen of risico's biedt hiervoor.

Ontwikkelprincipes NH2050		Internationale bereikbaarheid	toelichting
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Niet of nauwelijks effect. Impact is gering, want er wordt nu al geclusterd. Dit levert geen trendbreuk op op vlak van de internationale bereikbaarheid
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Niet of nauwelijks effect. Dit ontwikkelprincipe tast de milieugebruiksruimte van mainports niet verder aan. Er is een weliswaar een relatie tussen woningbouw en Schiphol en havens/Noordzeekanaalgebied, maar geen sterker effect dan t.o.v. autonome ontwikkeling.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect. Dit ontwikkelprincipe tast de milieugebruiksruimte van mainports niet verder aan. Er is een weliswaar een relatie tussen woningbouw en de mainports, maar geen sterker effect dan t.o.v. autonome ontwikkeling.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Dit ontwikkelprincipe verandert de milieugebruiksruimte van de mainports en internationale bereikbaarheid niet.

3.3.2 Bereikbaarheid weg, spoor, water

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Bereikbaarheid weg, spoor, water	Knelpunten en capaciteit tussen herkomst en bestemming

Bij deze indicator worden de effecten op bereikbaarheid beoordeeld. Dit wordt bepaald aan de hand van knelpunten en de capaciteit tussen herkomst en bestemming. Bestemmingen kunnen werk of voorzieningen zijn. Knelpunten kunnen zich voordoen op de route naar werk of voorzieningen toe vanaf een bepaalde herkomstlocatie, zowel bij het reizen met OV (via spoor) als met de auto (via wegen). Dit is van invloed op de reistijd van herkomst naar bestemmingslocatie. Ook de capaciteit van wegen of van het OV netwerk kan van invloed zijn op de bereikbaarheid.

Reistijd, maar ook intensiteit / capaciteit zijn minder goed te koppelen aan ruimtelijk beleid dan het bereik van banen en voorzieningen binnen een bepaalde reistijd. Een voorbeeld hiervan is dat in Haarlemmermeer (op de A4) veel files staan, maar het aantal banen dat binnen korte tijd bereikt kan worden is hoog doordat veel belangrijke concentraties van werk vlakbij zijn. Daar hoeft de capaciteit dan niet uit te breiden, omdat daarmee juist gestimuleerd wordt dat mensen op grotere afstand van hun werk gaan wonen.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van bereikbaarheid

- kans op verbetering bereikbaarheid / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op bereikbaarheid
- risico op verslechtering bereikbaarheid / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Als gekeken wordt naar de verkeersintensiteit in Noord-Holland dan is een groot verschil in het weggebruik door automobilisten te zien tussen het zuiden en het noorden. Vooral op de A10 rondom Amsterdam en op de wegen die naar de ring Amsterdam leiden vanuit Rotterdam (A4) en Utrecht (A1) is de verkeersdrukte groot. Verder is een concentratie op de N242 bij Alkmaar te zien.

Groei van autoverkeer komt onder andere tot uitdrukking in knelpunten in de vorm van congestie (voertuigverliesuren). Met name het netwerk rondom Amsterdam maakt jaarlijks economische verlieskosten door files en vertragingen. In Noord-Holland waren deze in 2016 op de provincie Zuid-Holland na het hoogst van alle provincies in Nederland. In dat netwerk van Noord-Holland staan structureel veel files en bevinden zich van Nederland het hoogste aantal incidenten met zware netwerkontwrichtingen. Grootste problemen op het provinciale wegennet doen zich voor in de Haarlemmermeer en rond Alkmaar.

Figuur 16. Provinciale wegen, knelpunten in Noord-Holland (bron: Investeringsstrategie Noord-Holland 2013).

Op het spoor zijn de problemen het grootst op de corridors naar Amsterdam. Met name tussen Haarlem en Amsterdam en Alkmaar en Amsterdam zijn de treinen overvol. Ook is er op veel stations sprake van een tekort aan stallingsplekken. Doorstroming van het stedelijke en regionaal openbaar vervoer laat te wensen over op diverse corridors in de Metropoolregio Amsterdam.

Autonome trends en ontwikkelingen
Voertuigen staan steeds meer met elkaar in verbinding en met de omgeving, dit maakt het mogelijk om verkeer op een slimmere manier te sturen. De auto ontwikkelt zich steeds meer tot een zelfrijdend voertuig met positieve gevolgen voor o.a. de verkeersveiligheid en leefbaarheid. Op termijn kan het ook een positieve impact hebben op de doorstroming, al laten studies zien dat het eerst wellicht minder wordt (als er nog een gemengd wegbeeld is met auto's die wel, deels of helemaal zelfrijdend zijn).

De betere internationale, nationale en lokale bereikbaarheid van woon-, werk- en recreatiegebieden maakt dat mensen minder gebonden zijn aan locaties dan vroeger. Daardoor is men vrijer in de keuze van de locatie om te wonen, werken en recreëren. Verplaatsingen worden hierdoor meer gespreid, wat ertoe kan leiden dat de behoefte aan vraaggestuurd vervoer (vervoer op maat) toeneemt.

Nieuwe technologie maken het ook makkelijker om vervoermiddelen te delen en nieuwe mobiliteitsdiensten aan te bieden. De verwachting is dat dit met name in steden gaat toenemen en de leidt tot minder behoefte aan parkeerplaatsen. Nieuwe technologieën, zoals drones, kleine elektrische bezorgvoertuigen, toename van milieuzones en toenemende e-commerce, zorgen voor nieuwe logistieke concepten in de stad.

In drukke stedelijke gebieden is in de toekomst een prominentere rol voor de fiets voorzien en krijgt de auto een minder prominente plek in het beleid. De elektrische fiets ontwikkelt zich tot een aantrekkelijk alternatief voor middellange afstanden voor zowel auto als OV. Een extra stimulans om vaker de fiets of e-bike te gebruiken is een toename in snelfietspaden.
In het mobiliteitssysteem blijft de auto de meest gebruikte modaliteit, al is de verwachting dat de modal split verandert en het openbaar vervoer procentueel gezien iets sterker toeneemt.
Vervoer wordt wel steeds schoner en zuiniger. Het aandeel elektrische auto's neemt toe (in de WLO-scenario's van PBL gaat men uit van 7% volledig elektrisch in 2050 en 23% Plug-in Hybrid (Beleidsarm)).

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Wanneer het beleid op dit thema niet wijzigt kan economische schade en afnemende waardering van woon- en vestigingsklimaat optreden, door reistijdverlies op bestaande netwerken omdat het aanbod niet aansluit op toenemende vraag. De Nationale Markt- en Capaciteitsanalyse laat zien dat er rondom Amsterdam bij een laag economische groei scenario voor 2040 al knelpunten ontstaan op het snelwegennet en het spoor en bij een hoog groei scenario er sprake is van zeer veel vervoersknelpunten. Op de weg zijn de problemen het grootst op de A1, A4, A7/A8 en A10 richting Amsterdam in de ochtendspits. Op het spoor gaat het om alle spoorlijnen richting Amsterdam met uitzondering van de Hoornlijn. Ook doen zich bij diverse stations knelpunten voor in de transfercapaciteit (o.a. fietsenstallingen, drukte op de perrons). Op Amsterdam Zuid, Sloterdijk, Bijlmer-Arena, Haarlem en Schiphol zijn de problemen het grootst. Knelpunten in het stedelijk en regionaal openbaar vervoer doen zich vooral voor in Amsterdam en op Schiphol.
De economische schade die hierdoor ontstaat kan aanzienlijk zijn. In deze toekomstprognoses is maar beperkt rekening gehouden met nieuwe technologische ontwikkelingen en mobiliteitsconcepten (autonoom rijden, C-ITS, MaaS, etc.). Daarnaast zal de ontwikkeling van de mobiliteit sterk afhangen van toekomstige patronen van wonen, werken en recreëren.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe stemmen we ruimtelijke ontwikkelingen en de mobiliteitsvraag op elkaar af?
- Hoe verwerken we de grotere druk op de capaciteit én garanderen we de kwaliteit van mobiliteitsnetwerken (van fiets, openbaar vervoer, wegverkeer en vaarwegen)?
- Hoe zorgen we ervoor dat Noord-Holland een aantrekkelijke omgeving blijft om in te wonen, werken en recreëren?
- Hoe gaan we om met de toenemende vraag naar mobiliteitskeuzes en de tegelijkertijd vervagende grens tussen de verkeersmodaliteiten?
- Welke bijdrage willen we leveren aan het verduurzamen van mobiliteit?
- Hoe spelen we in op veranderingen op het gebied van het goederenvervoer?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is dat de inwoners en bedrijven van Noord- Holland zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt kunnen verplaatsen, waarbij de negatieve gevolgen van de mobiliteit op klimaat, gezondheid, natuur en landschap steeds nadrukkelijk meegewogen worden. De provincie zet zich in voor het versterken van mobiliteitsopties die hieraan bijdragen, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie. Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen. Zodanig dat het totale verkeers- en vervoersnetwerk optimaal wordt gebruikt en ten dienste staat van de ruimtelijk-economische ontwikkeling. We sturen op een optimale afstemming tussen ruimtelijke ontwikkelingen en infrastructuur. We streven naar een vorm van basisbereikbaarheid voor kleine kernen.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.3.2 Bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets				↗

De huidige situatie van bereikbaarheid weg, spoor, water en fiets is nu wisselend, maar zal slecht worden in de autonome ontwikkeling. Wanneer het beleid op dit thema niet wijzigt kan economische schade en afnemende waardering van woon- en vestigingsklimaat optreden, door reistijdverlies op bestaande netwerken omdat het aanbod niet aansluit op toenemende vraag. De Nationale Markt- en Capaciteitsanalyse laat zien dat er rondom Amsterdam bij een laag economische groei scenario voor 2040 al knelpunten ontstaan op het snelwegennet en het spoor en bij een hoog groei scenario er sprake is van zeer veel vervoersknelpunten. Op de weg zijn de problemen het grootst op de A1, A4, A7/A8 en A10 richting Amsterdam in de ochtendspits. Op het spoor gaat het om alle spoorlijnen richting Amsterdam met uitzondering van de Hoornlijn. Ook doen zich bij diverse stations knelpunten voor in de transfercapaciteit (o.a. fietsenstallingen, drukte op de perrons). Op Amsterdam Zuid, Sloterdijk, Bijlmer-Arena, Haarlem en Schiphol zijn de problemen het grootst. Knelpunten in het stedelijk en regionaal openbaar vervoer doen zich vooral voor in Amsterdam en op Schiphol. De economische schade die hierdoor ontstaat kan aanzienlijk zijn. In deze toekomstprognoses is maar beperkt rekening gehouden met nieuwe technologische ontwikkelingen en mobiliteitsconcepten (autonoom rijden, C-ITS, MaaS, etc.). Daarnaast zal de ontwikkeling van de mobiliteit sterk afhangen van toekomstige patronen van wonen, werken en recreëren. De omgevingsvisie heeft een positief effect op de bereikbaarheid weg, spoor, water en fiets. Dit komt natuurlijk door de twee ontwikkelprincipes die specifiek inzetten op mobiliteit. Ten eerste door de investeringen in alle verkeersnetwerken in de metropool (ontwikkelprincipe 9). Het ontwikkelprincipe zet in op zowel investering van het wegverkeer (A8-A9, Duinpolderweg), spoorverkeer, als water (verbetering Kernnet goederenvervoer over water) en fiets (Programma fiets met verbeteringen en aanleg doorfietsroutes). Ten tweede het ontwikkelprincipe om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren (ontwikkelprincipe 13). De bundeling zorgt voor een hogere bezettingsgraad van OV-verbindingen waardoor die lijnen rendabel blijven of worden. Voor het buitengebied en de kernen zonder centrumfunctie wordt voorzien in onder meer Mobility as a Service-concepten (MaaS). Deze concepten zijn echter relatief duur op het platteland, omdat daar weinig mensen wonen. Dit kan ertoe leiden dat deze

concepten niet goed te betalen zijn voor kwetsbare doelgroepen, zoals ouderen en werklozen. Dat betekent daarmee een minder goede bereikbaarheid voor die doelgroepen.
Daarnaast bieden de ontwikkelprincipes die inzetten op concentratie en bundeling (ontwikkelprincipes 3, 8 en 12) ook kansen voor de bereikbaarheid. Zo zorgt de binnenstedelijke concentratie van wonen en werken ervoor dat mensen dichter bij hun werk wonen. Hierdoor kunnen mensen te voet, met de fiets of het OV naar het werk. Op regionaal zal ook de mobiliteit afnemen als mensen dichter bij hun werk wonen.

Ontwikkelprincipes NH2050		Bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets	toelichting
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	Kansen: de regionale mobiliteit neemt af want wonen-werken komt dichtbij elkaar. Schaalvergroting en/of clustering van bedrijven kan leiden tot hogere bezettingsgraden en mogelijkheden op OV t.o.v. locaties die beter bereikbaar zijn met de auto. Clustering biedt mogelijkheden om vervoer over water (bulk) rendabeler te maken.
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	0	Gehele provincie neutraal, vanwege omvang en plekken waar het speelt en keren per jaar (10-15 drukke zomerdagen naar strand met verkeersproblemen). Bereikbaarheid van de kust is wel een aandachtspunt bij plekken waar je verder intensiveert.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	+	Grote lijn is positief, want als je meer mensen dichter bij werk wonen, ga je eerder met fiets, te voet en OV (grootste aandeel nu is 60/70% wegverkeer t.o.v. totale mobiliteit). Aandachtspunt: Nog verder verdichten in A'dam kan niet zonder verbeteren bereikbaarheid (aanleggen metro).
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	+	De investeringen in alle verkeersnetwerken zal leiden tot een betere bereikbaarheid van zowel weg, spoor, fiets als water.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Neutraal. De verkeersbewegingen die door dit ontwikkelprincipe op gang komen zijn vooral buiten de spitsen, meer verspreid en meer op de fiets.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	+	Meer concentratie biedt kansen om het bestaande netwerk rendabeler te maken (bezettingsgraad OV verhogen).
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	+	Positief, want dit biedt kansen voor een betere bereikbaarheid. Aandachtspunt: MaaS concepten zijn relatief duur op het platteland, doordat daar weinig mensen wonen. Dit zorgt voor mindere bereikbaarheid/betaalbaarheid voor kwetsbare doelgroepen.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect op provinciale schaal. Lokaal wel mogelijk effect, doordat de clustering leidt tot minder verkeersbewegingen tussen leveranciers en afnemers in de agro-foodsector.

3.3.3 Verkeersveiligheid

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Verkeersveiligheid	Aantal slachtoffers

Bij deze indicator worden de effecten van verkeersveiligheid beoordeeld. Dit wordt gedaan aan de hand van het aantal slachtoffers als beoordelingsparameter. Het aantal verkeersslachtoffers is de meest gebruikte maat voor onveiligheid in het verkeer. Mobiliteit is hierop echter ook van grote

invloed. Hoe langer of vaker men zich in het verkeer begeeft, hoe meer men zich blootstelt aan het gevaar van verkeersongelukken.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van verkeersveiligheid

- kans op verbetering verkeersveiligheid / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op verkeersveiligheid
- risico op verslechtering verkeersveiligheid / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Het totaal aantal verkeersdoden in de provincie Noord-Holland was 86 in 2016. Voor het grootste gedeelte waren dit personen tussen de 70 – 80 jaar oud (20 slachtoffers) en personen van 80 jaar of ouder (15 slachtoffers). Daarna waren de meeste slachtoffers tussen de 20-30 en tussen de 40-50 jaar oud (beide groepen 13 slachtoffers)[9]. Zowel bij fiets- als auto ongelukken is de leeftijdsgroep 70+ het meest kwetsbaar. Recent is er landelijk voor het eerste sinds tijden een toename van het aantal verkeersslachtoffers zichtbaar. Belangrijkste oorzaak hiervoor lijkt ouderen mensen op de e-fiets. Toename van het aantal ongelukken zou ook veroorzaakt kunnen worden door gebruik van smartphones in het verkeer, al zijn de uitkomsten van onderzoek op dit punt niet eenduidig.

Autonome trends en ontwikkelingen

De meeste ongelukken in het verkeer gebeuren als gevolg van menselijke fouten. Als auto's meer zelfrijdend zijn en automatisch verbonden zijn met andere auto's en verkeersdeelnemers, dan ontstaat er een systeem waarin menselijke fouten steeds minder een rol spelen. Ook kunnen technologische ontwikkelingen zoals autonoom en 'connected' rijden leiden tot een verkleining van de verkeersruimte. In potentie kan dit een zeer grote impact hebben op verkeersveiligheid vanwege een efficiënter verkeers- en transportsysteem en het doorontwikkelen van dynamisch verkeersmanagement. Echter hoe snel dit gaat, hoe goed de technologie ongelukken kan voorkomen en in hoeverre de nieuwe vervoerssystemen een eigen infrastructuur vereisen is nog onzeker.

Binnen het 'daily urban system' van drukke stedelijke gebieden, waaronder Amsterdam, is in de toekomst een prominentere rol voor de fiets weggelegd. Een elektrische fiets die even hard gaat als een auto, kan op termijn een aantrekkelijk vervoermiddel worden voor middellange afstanden.

[9] Gegevens over verkeersslachtoffers in Noord-Holland afkomstig van CBS Statline.

Innovaties op het gebied van mobiliteit kunnen verkeersveiligheidsrisico's met zich meebrengen. Denk aan senioren die vaker gebruik gaan maken van een e-bike. Een kwetsbare bevolkingsgroep waarvoor de consequentie van een fietsongeval groter wordt door de hogere snelheid.

De toename van het aantal inwoners in Noord-Holland zorgt voor meer verplaatsingen van en naar de plekken waar de mensen activiteiten verrichten. Op welke wijze en in welke richting is afhankelijk van de beschikbare vervoersmodaliteiten en de locaties waar mensen wonen, werken en recreëren. Zo worden in Amsterdam ten opzichte van het landelijk gebied meer verplaatsingen met het openbaar vervoer afgelegd dan met de auto.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
In dichtbevolkte stedelijke gebieden wordt het drukker. In landelijke gebieden is sprake van een toename van het aantal reizigerskilometers en de woon-werkverplaatsingen gaan zich in toenemende mate richten op de stad en worden langer.
Voor dunbevolkte gebieden in de provincie geldt dat de vervoersstromen erg verspreid zijn en er fysieke ruimte voor bijvoorbeeld de auto blijft. Het is echter onduidelijk hoe de tussengebieden zich gaan ontwikkelen en of dat gevolgen heeft voor de verkeersveiligheid.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe stemmen we ruimtelijke ontwikkelingen en de mobiliteitsvraag op elkaar af?
- Hoe zorgen we ervoor dat Noord-Holland een aantrekkelijke omgeving blijft om in te wonen, werken en recreëren?
- Hoe gaan we om met de toenemende vraag naar mobiliteitskeuzes en de tegelijkertijd vervagende grens tussen de verkeersmodaliteiten?
- Hoe spelen we in op veranderingen op het gebied van het goederenvervoer?
- Hoe houden we grip op de verkeersveiligheid ?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is dat de inwoners en bedrijven van Noord- Holland zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt kunnen verplaatsen, waarbij de negatieve gevolgen van de mobiliteit op klimaat, gezondheid, natuur en landschap steeds nadrukkelijk meegewogen worden. De provincie zet zich in voor het versterken van mobiliteitsopties die hieraan bijdragen, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie. Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen. Zodanig dat het totale verkeers- en vervoersnetwerk optimaal wordt gebruikt en ten dienste staat van de ruimtelijk-economische ontwikkeling. We sturen op een optimale afstemming tussen ruimtelijke ontwikkelingen en infrastructuur. We streven naar een vorm van basisbereikbaarheid voor kleine kernen.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.3.3 Verkeersveiligheid				●

De verkeersveiligheid heeft in alle situaties kwaliteitsniveau wisselend. Geen enkel ontwikkelprincipe zet specifiek in op de verkeersveiligheid. Wel zijn indirect kansen of risico's voor de verbetering of verslechtering van verkeersveiligheid, na uitvoering van de omgevingsvisie. De versterking van het landschap in de metropoolregio (10) zal zorgen voor meer verkeersbewegingen tussen de stad en het uitloopgebied. In het landelijk gebied zijn de wegen in het algemeen onveiliger voor fietsers, omdat deze gebieden veelal niet ingericht zijn fietsverkeer. De concentratie van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen met een centrumfunctie (12) biedt juist een kans voor de verkeersveiligheid. Binnen de grotere kernen is namelijk vaak een betere fietsinfrastructuur dan in de kleinere kernen.

Ontwikkelprincipes NH2050		Verkeersveiligheid	toelichting
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Niet of nauwelijks effect. Mogelijk impact, maar geen betekenisvolle verandering t.o.v. autonome situatie.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Niet of nauwelijks effect, want dit ontwikkelprincipe gaat de verkeersveiligheid niet substantieel wijzigen. In de stad leidt dit mogelijk wel tot meer conflicten, maar minder letsel bij langzaam verkeer.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	-	Risico: Landelijke wegen zijn in het algemeen onveiliger voor fietsers, omdat het landelijk gebied hier niet op ingericht is.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	+	Positief, omdat binnen de rotere kernen vaak een betere fietsinfrastructuur ligt dan in de kleinere kernen.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Niet of nauwelijks effect, want dit ontwikkelprincipe gaat de verkeersveiligheid niet substantieel wijzigen.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect op provinciale schaal. Lokaal wel mogelijk effect, doordat de clustering leidt tot minder verkeersbewegingen tussen leveranciers en afnemers in de agro-foodsector.

3.4 Verstedelijking

Laag	Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effecten van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
			HS	AO	OV		
Gebruik	Verstedelijking	Kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties				↗	Kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties
		Voorzieningenniveau				●	Aanbod aan voorzieningen binnen een gebied (ziekenhuizen, hoger onderwijsinstellingen en winkelgebieden)

3.4.1 Kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties	Kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties

Bij deze indicator binnen het thema verstedelijking worden de effecten op de kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties beoordeeld. Voor de kwantiteit van woonlocaties wordt gekeken naar het aantal woningen dat nodig is voor het huidige inwonersaantal en de verwachte demografische ontwikkelingen. De kwaliteit van met name woonlocaties, maar ook werklocaties, wordt vooral bepaald door de nabijheid van voorzieningen, zoals sociale voorzieningen, recreatie- en sportvoorzieningen, winkels en onderwijsinstellingen. Deze worden al beschreven bij respectievelijk de indicatoren ‘Sociale samenhang’ (2.1.1), ‘Mogelijkheden tot bewegen en recreatie’ (2.1.2) en ‘Voorzieningenniveau’ (3.4.2). Daarnaast wordt dit bepaald door de kwaliteit van de omgeving, deze wordt beschreven bij de indicator ‘Landschappelijke waarden’ (3.5.2).Voor de kwantiteit en kwaliteit van werklocaties wordt gekeken naar de ruimtebehoefte van economische sectoren en de mate waarin deze aansluit bij de eisen van de verschillende sectoren. Een voorbeeld van veranderende eisen en behoeftes is de opkomst van online winkelen en de leegstand van voormalige winkelpanden.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties

- ↗ kans op verbetering kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties
- ↘ risico op verslechtering kwantiteit en kwaliteit woon- en werklocaties / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

In Noord-Holland hebben we te maken met een krachtige, wereldwijde economisch-demografische trend: die van de trek naar de steden en stedelijke regio's en van de vergrijzing en stagnerende bevolkingsgroei in landelijke en perifere gebieden. De grote druk op de woningmarkt zorgt voor structureel stijgende huizenprijzen, vooral in de zuidelijke helft van de provincie. Deze bevordert de doorstroming maar belemmert tegelijkertijd de instroom van huishoudens. Dit heeft zijn weerslag op de kansen op de woningmarkt voor met name starters en middeninkomens. In steden met een groot aandeel sociale huurwoningen, zoals Zaandam en Amsterdam, laat de woningmarkt een groter wordende tweetoppigheid zien: óf je woont (relatief) betaalbaar, óf je woont peperduur – een middenweg is er nauwelijks meer. De vraag naar woonmilieus is gedifferentieerd, maar kent twee duidelijk onderscheiden groepen. Enerzijds bestaat er een grote vraag naar centrumstedelijke (plus) woonmilieus en anderzijds is er behoefte aan groenstedelijke woonmilieus. Echte centrumstedelijke milieus zijn bijna per definitie schaars. Feitelijk kunnen ze alleen ontstaan in de allergrootste steden. In Noord-Holland, met zijn talrijke middelgrote kernen, zijn vooral de groenstedelijke woonmilieus goed vertegenwoordigd.

De sociaaleconomische verschillen tussen gewilde en minder gewilde woonplekken nemen toe. De historische kernen, dorpen en buurten doen het beduidend beter op de woningmarkt dan de naoorlogse uitbreidingswijken. De hoger opgeleiden concentreren zich vooral binnen de eerstgenoemde locaties, starters en lager opgeleiden zijn meer en meer aangewezen op de laatstgenoemde plekken. In het oog springend is in Amsterdam het groeiende verschil tussen de vierkantemeterprijzen voor woningen in de vooroorlogse stad binnen de ring-A10 (en langs het IJ) en de naoorlogse stad erbuiten.

Het aantal banen in Noord-Holland is in 2015 met 1,3% gegroeid tot een totaal van 1,46 miljoen banen. Als we kijken naar de spreiding van banen over de gehele provincie Noord-Holland dan zijn er verschillende kernen waar het aantal banen hoger is dan in de rest van de provincie. Deze kernen liggen hoofdzakelijk in en rondom de grote steden. De grootste kern is Amsterdam samen met omliggende gebieden. Ook in Haarlem en Beverwijk, Zaandam en Purmerend zijn er veel

banen. Het geografische locatiepatroon verschilt sterk per cluster. Logistiek en maakindustrie zijn sterk geconcentreerd op bedrijventerreinen. Financiële en zakelijke diensten en creatieve industrie zijn veel meer verspreid over het stedelijk gebied en vooral in Amsterdam en Amstelland-Meerlanden ook voor belangrijk deel te vinden op kantoorlocaties. In Noord-Holland zijn ruim 135.00 banen in de detailhandel, dat is 9% van het totaal aantal banen.

Autonome trends en ontwikkelingen
Naar 2050 toe zullen wonen, werken en recreëren zich nog meer concentreren in steden en stedelijke agglomeraties. De verstedelijking van Noord-Holland ontwikkelt zich daardoor meer en meer in twee snelheden: een lagere snelheid ten noorden van de lijn Alkmaar-Hoorn (NHN) met een woningbehoefte van 20.000 extra woningen tot 2040 en een hogere snelheid in het zuiden waar een woningbehoefte is van 200.000 extra woningen tot 2040. De werkgelegenheid zal zich steeds sterker concentreren in en rondom Amsterdam, terwijl in het noorden enige krimp kan ontstaan. Hierdoor komen voorzieningen in Noord-Holland Noord zwaarder onder druk te staan dan rond Amsterdam.

Naarmate de steden meer bevolkt raken en intensiever gebruikt worden, neemt het belang van een optimale publieke ruimte toe. De verblijfsfunctie van de openbare ruimte wint terrein ten koste van haar verkeersfunctie. In de centra van de steden neemt het autobezit en -gebruik af. De rol van de auto wordt er steeds meer overgenomen door openbaar vervoer, fietsers en voetgangers. Parkeren op straat wordt steeds vaker ingeruild voor voorzieningen op eigen terrein of in publieke, ondergrondse parkeergarages. Bij de herinrichting van de ‘herwonnen’ ruimte wordt alle aandacht besteed aan de bruikbaarheid (vooral) als verblijfsgebied. Steekwoorden hierbij zijn onder meer: belevingsvol, groen, inspirerend, mooi, karaktervol, duurzaam, veilig en aanpasbaar.

Als gevolg van de bevolkingstoename en de sterke groei van recreatie en toerisme, zal in het zuiden van Noord-Holland de druk op de publieke ruimte in de stad en op het landschap rond de stad verder toenemen. Een snel en goed toegankelijk buitengebied en esthetisch hoogwaardig landschap rondom de stad is belangrijk, evenals nieuwe manieren om te komen tot een verdichting van natuur in de stad.

De deeleconomie heeft een grote impact op recreatie: door het toenemend aanbod van short stay accommodaties via organisaties als ‘Airbnb’ zijn er niet alleen meer logiesbedden in steden, maar worden bezoekers veel meer over de stad verspreid. Dit leidt tot maatschappelijke discussies over de overlast van bezoekers in woongebieden. Als gevolg van de bevolkingstoename en de sterke groei van recreatie en toerisme, zal in het zuiden van Noord-Holland de druk op de publieke ruimte in de stad en op het landschap rond de stad verder toenemen.

De stad als werkgebied zal sterk aan betekenis winnen, ten koste van ‘traditionele’ werklocaties. De huidige verstedelijking, de ontwikkeling naar een netwerkeconomie en de verdere groei van internet zijn daarvan de voortekenen. De flexibilisering van de arbeidsmarkt (met thuiswerkers en kantoornomaden) zet het kantoorgebruik verder onder druk, vooral buiten de stad op zogenaamde snelweglocaties. Nieuwe technologieën zorgen daarnaast voor nieuwe werkgelegenheid. Deze ontwikkeling stelt andere eisen aan de arbeidsmarkt en kan voor een andere verdeling van werk

zorgen, met naar verwachting meer kennisintensieve banen. Ook is te zien dat robotisering, nieuwe technologieën, zoals 3D-printen en big data, en de opkomst van datacenters wijzen naar een ander, meer arbeidsextensief gebruik van werklocaties.

Nieuwe sectoren komen op (met name gelieerd aan de kenniseconomie) en traditionele economische dragers in Noord-Holland (Schiphol, Tata, Haven Amsterdam, Greenports) transformeren op zoek naar innovatie en nieuwe verdienmodellen. Welke effecten dit heeft op het gebruik van de leefomgeving laat zich moeilijk voorspellen.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
De werkgelegenheid zal zich steeds sterker concentreren in en rondom Amsterdam, terwijl in het noorden enige krimp kan ontstaan. De plancapaciteit voor woningbouw is een onzekere factor, zeker op de langere termijn. Tot 2030 lijkt in de meeste regio's voldoende capaciteit beschikbaar. Veel hangt af van de vindingrijkheid rond het binnenstedelijk verdichten. Wanneer verdichten onvoldoende soelaas biedt, zal naar nieuwe uitleglocaties gekeken moeten worden. Een grote onzekerheid bij de verstedelijkingsmogelijkheden vormen de toekomstige ontwikkeling van Schiphol en de bijbehorende geluids- en veiligheidscontouren. Daarnaast veranderen woonvoorkeuren in de tijd, waarmee de vraag naar een stedelijk, of groen-stedelijk of juist landelijke omgeving kan veranderen.

Door de grote economische dynamiek zijn woon- en werklocaties vooral nodig in het zuidelijk deel van Noord-Holland, de Metropoolregio Amsterdam, met Amsterdam als zwaartepunt. Het is nodig om hierin te investeren juist ook uit oogpunt van benutting van de agglomeratiekracht.

Nieuwe technologieën en opkomende sectoren zorgen voor nieuwe werkgelegenheid en voor een herverdeling van de arbeidsmarkt. Een mogelijk resultaat is meer arbeidsintensief gebruik van arbeidslocaties. De flexibilisering van de arbeidsmarkt kan daarnaast zorgen voor meer vraag naar informele werkconcepten, zoals flexibele kantoorconcepten.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Waar geven we ruimte aan de opgave uit de demografische prognoses om 200.000 woningen in Noord-Holland Zuid en 20.000 woningen in Noord-Holland Noord te bouwen?
- Hoe kunnen we intensiever en inventiever verdichten in de bestaande kernen?
- Hoe koppelen we de verdichtingsopgave nog beter dan nu aan de verbetering van de kwaliteit van leven in de steden en kernen?
- Hoe zorgen we ervoor dat de verdichting- en verstedelijkingsopgaven zo goed mogelijk worden gefaciliteerd en we tegelijkertijd de functie van de luchthaven Schiphol versterken?
- Hoe houden we het voorzieningenniveau in de hele provincie op peil?
- Hoe dragen we bij aan de toenemende verdichting van de steden met zorg voor een goede integratie van groen?

- Hoe zorgen we dat de verstedelijking in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is dat vraag en aanbod van woon- en werklocaties (kwantitatief en kwalitatief) beter met elkaar in overeenstemming zijn. De woningbouwbehoefte wordt vooral in en aansluitend op de bestaande verstedelijkte gebieden gepland, in overeenstemming met de kwalitatieve behoeftes en trends. Duurzaamheid van de totale voorraad is uitgangspunt.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.4.1 Kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties				↗

De huidige situatie van de kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties is wisselend kwaliteitsniveau. De woningmarkt laat een duidelijke tweedeling zien; er is grote vraag naar enerzijds centrumstedelijke- maar anderzijds groenstedelijke woonmilieus. Vooral in de stedelijke gebieden groeit het aantal banen hard. In de autonome ontwikkeling concentreert de werkgelegenheid zich rondom Amsterdam en vormt de woningmarkt een onzekere factor. Het effect van het beleid van de provincie is positief, maar zorgt niet voor een verbetering van het kwaliteitsniveau in de situatie na uitvoering van de omgevingsvisie. Van de ontwikkelprincipes die bijdragen aan de kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties heeft het grotendeel niet of nauwelijks effect of is er alleen lokaal een geringe kans of risico. De clustering van ruimtelijk-economische ontwikkelingen op locaties met knooppunten en het zoveel mogelijk binnenstedelijk realiseren van wonen en werken vormen wel een kans op verbetering.

Ontwikkelprincipes NH2050		Kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties	Toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Niet of nauwelijks effect
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	Kans voor verbetering van de kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties door de clustering op locaties nabij knooppunten
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	0	Per saldo een neutraal effect voor de provincie. Mogelijk lokaal wel kansen om 'mooie' woon- en werkgebieden mooi te houden
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Niet of nauwelijks effect
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	+	Kans, vanwege een kleinere afstand tussen wonen en werken
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	+	Kans voor verbetering van de kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Per saldo voor de gehele provincie een neutraal effect. In het noorden wel een geringe kans voor kernen met een centrumfunctie vanwege het wonen dichterbij werk. Voor andere kernen is het juist meer een risico, vanwege een grotere reisafstand naar de werklocatie
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Per saldo neutraal, met een geringe kans voor grotere steden met centrumfunctie en een gering risico voor kleinere kernen die juist teveel afhankelijk worden van alternatief vervoer (met name voor kwetsbare groepen)
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Per saldo een neutraal effect voor de provincie, mogelijk wel lokaal een kans door betere ecologische veradering van stad en land

3.4.2 Voorzieningenniveau

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Voorzieningenniveau	Aanbod aan voorzieningen binnen een gebied (ziekenhuizen, hoger onderwijsinstellingen en winkelgebieden)

Bij deze indicator binnen het thema verstedelijking worden de effecten op het voorzieningenniveau beoordeeld. Het voorzieningenniveau wordt bepaald aan de hand van het aanbod aan voorzieningen binnen een gebied. Sociale voorzieningen (zoals bibliotheek, buurtcentra) en recreatie- en sportvoorzieningen worden al beschreven bij het thema Welzijn en Leefbaarheid bij respectievelijk de indicatoren ‘Sociale samenhang’ (2.1.1) en ‘Mogelijkheden tot bewegen en recreatie’ (2.1.2). In deze indicator Voorzieningenniveau wordt enkel gekeken naar de voorzieningen ziekenhuizen, hoger onderwijsinstellingen en winkelgebieden.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van voorzieningenniveau

- kans op verbetering voorzieningenniveau / draagt bij aan halen doelen en ambities
- niet of nauwelijks kans op relevante effecten op voorzieningenniveau
- risico op verslechtering voorzieningenniveau / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Noord-Holland heeft verschillende voorzieningen verspreid over de gehele provincie. In het zuidelijke deel van de provincie concentreren de voorzieningen zoals ziekenhuizen, winkelgebieden en Hogescholen & Universiteiten zich in en om Amsterdam. In het noorden van Noord-Holland zijn de voorzieningen wel aanwezig, maar liggen veel meer verspreid over de gehele regio.

In Noord-Holland wordt op meer dan 80 locaties Hoger- of Universitair onderwijs gegeven. Noord-Holland heeft twee Universiteiten, de Universiteit van Amsterdam (UVA) en de Vrije Universiteit (VU). Naast deze twee universiteiten heeft Noord-Holland verschillende Hogescholen waarvan de Hogeschool van Amsterdam (HVA) en Inholland de bekendste zijn. Hogeschool Inholland is in meerdere plaatsen in Noord-Holland gevestigd waaronder Alkmaar, Amstelveen, Diemen en Alkmaar. Verder telt Noord-Holland meer dan 60 ziekenhuizen, inclusief specialistische ziekenhuizen en Universitair Medisch Centra. Noord-Holland telt daarnaast 55 winkelgebieden met meer dan 15.000m2 winkelvloeroppervlak. De meeste winkelgebieden liggen in en rondom

Amsterdam. De leegstand in Noord-Holland zien we met name in woonboulevard Beverwijk (30%) het centrum van Den Helder 20%, Alkmaar Overstad (17%) en in Centrum IJmuiden (15%).

Autonome trends en ontwikkelingen
Met name in Noord- Holland Noord neemt lokaal het draagvlak voor voorzieningen af. Deze ontwikkeling maakt de leefbaarheid van de (kleinere) kernen tot een actueel thema. Het leven in de stedelijke kernen biedt daarentegen veel en diverse voorzieningen. De druk op de openbare ruimte neemt toe, vooral in de centra van de steden die ook een sterke groei van het toerisme doormaken. De voorzieningen in deze centra verschralen doordat ze zich meer en meer eenzijdig richten op de bezoekersstromen.

Ook de deeleconomie heeft een grote impact op recreatie: door het toenemend aanbod van short stay accommodaties via organisaties als 'Airbnb' zijn er niet alleen meer logiesbedden in steden, maar worden bezoekers veel meer over de stad verspreid. Dit biedt mogelijkheden voor ondernemers in de kernen die in ontwikkeling zijn buiten de stadcentra.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
De werkgelegenheid zal zich steeds sterker concentreren in en rondom Amsterdam, terwijl in het noorden enige krimp kan ontstaan. Hierdoor komen voorzieningen in Noord-Holland Noord zwaarder onder druk te staan dan rond Amsterdam.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe koppelen we de verdichtingsopgave nog beter dan nu aan de verbetering van de kwaliteit van leven in de steden en kernen?
- Hoe houden we het voorzieningenniveau in de hele provincie op peil?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Er zijn geen ambities geformuleerd die specifiek gerelateerd zijn aan het voorzieningenniveau.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.4.2 Voorzieningenniveau				●

Het voorzieningenniveau heeft in de huidige situatie een goed kwaliteitsniveau. In de autonome ontwikkeling wordt de druk op voorzieningen groter in de stedelijke gebieden, maar wordt het draagvlak voor voorzieningen lager in het noorden van provincie Noord-Holland. Enkel ontwikkelprincipe 3 biedt een kans voor verbetering van het voorzieningenniveau, als het gevolg van het zoveel mogelijk clusteren van ruimtelijk-economische ontwikkelingen op locaties nabij OV-, weg-, energie- of data-knooppunten. De overige ontwikkelprincipes die betrekking hebben op het voorzieningenniveau hebben niet of nauwelijks effect, of laten een wisselend beeld zien die per saldo geen verbetering oplevert. Het concentreren van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen

met een centrumfunctie in het regionale netwerk (12) is voor de kleine kernen (met name Noord-Holland noord) met een centrumfunctie een geringe kans op verbetering van het voorzieningenniveau. Daarentegen is het ontwikkelprincipe 13 (het bundelen van knooppunten t.b.v. de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie) juist een gering risico voor kleine kernen die daarmee juist teveel afhankelijk worden van alternatief vervoer, met name de kwetsbare groepen.

Ontwikkelprincipes NH2050		Voorzieningenniveau	Toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Niet of nauwelijks effect
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	Kans voor verbetering van het voorzieningenniveau als gevolg van het clusteren van nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	0	Niet of nauwelijks effect
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Niet of nauwelijks effect. Wel een aandachtspunt is de druk op voorzieningen die kan toenemen, zowel kwantitatief als kwalitatief
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Per saldo voor de gehele provincie een neutraal effect. In het noorden wel een gering risico voor kernen met een centrumfunctie, doordat de druk op voorzieningen toeneemt. Voor kleinere kernen met centrumfunctie een geringe kans voor het verbeteren van het voorzieningenniveau, vanwege een toename winkels, hoger onderwijs en ziekenhuizen
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	0	Per saldo neutraal, met een geringe kans voor grotere steden met centrumfunctie en een gering risico voor kleinere kernen die juist teveel afhankelijk worden van alternatief vervoer (met name voor kwetsbare groepen)

3.5 Ruimtelijke kwaliteit

Thema	Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)	Beoordelingsparameter
		HS	AO	OV		
3.5 Ruimtelijke kwaliteit	3.5.1 Cultuurhistorische waarden				●	Beschermde/erkende gebieden
	3.5.2 Landschappelijke waarden				↗	Gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde
	3.5.3 Aardkundige waarden				●	Beschermde aardkundige monumenten
	3.5.4 Archeologie				●	Gebieden van provinciaal belang en archeologische monumenten

3.5.1 Cultuurhistorische waarden

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Cultuurhistorische en aardkundige waarden	Beschermde cultuurhistorische gebieden

Bij deze indicator worden de effecten op de cultuurhistorische waarden beoordeeld. Onder cultuurhistorische waarden worden bouwhistorische elementen (historische panden en bouwwerken) en historisch-geografische elementen (o.a. historische landschappen, de waterlinie, infrastructuur zoals trekvaarten, wegen en kanalen, polders, steden en dorpen) verstaan. In aansluiting op het provinciale schaalniveau worden in dit MER enkel de effecten op beschermde cultuurhistorische gebieden bekeken en wordt niet op individueel niveau gekeken naar historische objecten of panden. Zo wordt niet gekeken naar de effecten op bijvoorbeeld één of enkele historische panden, maar wel naar het beschermd stadsgezicht waar genoemde panden deel van uitmaken. Evenzo worden de effecten op een enkele kazemat op een fort in beeld gebracht, maar wel de effecten op de Nieuwe Hollandse Waterlinie als historisch-geografisch gebied.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van cultuurhistorische en aardkundige waarden

- ↗ kans op verbetering cultuurhistorische waarden / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op cultuurhistorische waarden
- ↘ risico op verslechtering cultuurhistorische waarden / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Noord-Holland is rijk aan cultureel erfgoed. De provincie heeft vier UNESCO werelderfgoedlocaties, namelijk de Stelling van Amsterdam, de grachtengordel van Amsterdam, de droogmakerij de Beemster en een deel van de Waddenzee. De Nieuw Hollandse Waterlinie die voor een klein deel op Noord-Hollands grondgebied ligt komt hier naar verwachting op korte termijn nog bij. De provincie heeft in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie historische structuurlijnen aangegeven (zie figuur 17). Dit zijn de historische dragers van het landschap. Het betreft lijnvormige structuren die regio's overstijgen (bijvoorbeeld het Noord-Hollandsch Kanaal en de trekvaarten) of die binnen één regio meerdere gemeenten overstijgen (bijvoorbeeld de spoorlijn Hoorn-Medemblik). Ook kunnen ze zelfs binnen een gemeente liggen (zoals de Stelling Den

Helder). De Provincie Noord-Holland onderscheidt de volgende historische structuurlijnen van bovenlokaal belang:

- Grote militaire structuren
- Industrieel erfgoed Noord-Zeekanaal
- Historische dijken
- Historische waterwegen
- Historische spoorlijnen

Noord-Holland kent in totaal ruim 14.000 gebouwde rijksmonumenten (waarvan alleen al 8.000 in Amsterdam). Dit is 22,7% van het totale aantal Nederlandse rijksmonumenten. Hiernaast kent Noord-Holland ruim 500 provinciale monumenten en ruim 8000 gemeentelijke monumenten. Deze cultuurhistorische objecten zijn medebepalend voor de identiteit en beleving van het Noord-Hollandse landschap. Het kan hier gaan om stolpboerderijen en molens, landgoederen en bouwkundige onderdelen van militaire stellingen en railinfrastructuur. Deze objecten maken de historische structuurlijnen herkenbaar en dragen bij aan de kernkwaliteiten van de landschapstypen.[10]

De staat van de cultuurhistorische lijnen en objecten is erg divers: verschillende zijn in goede staat, hebben soms nieuwe functies en anderen zijn in slechtere fysieke staat en/of staan leeg.

[10] Staat van de Provincie – NH2016. https://prov-nh.maps.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=76ef156c84774d08936dc31e9f9dfd88

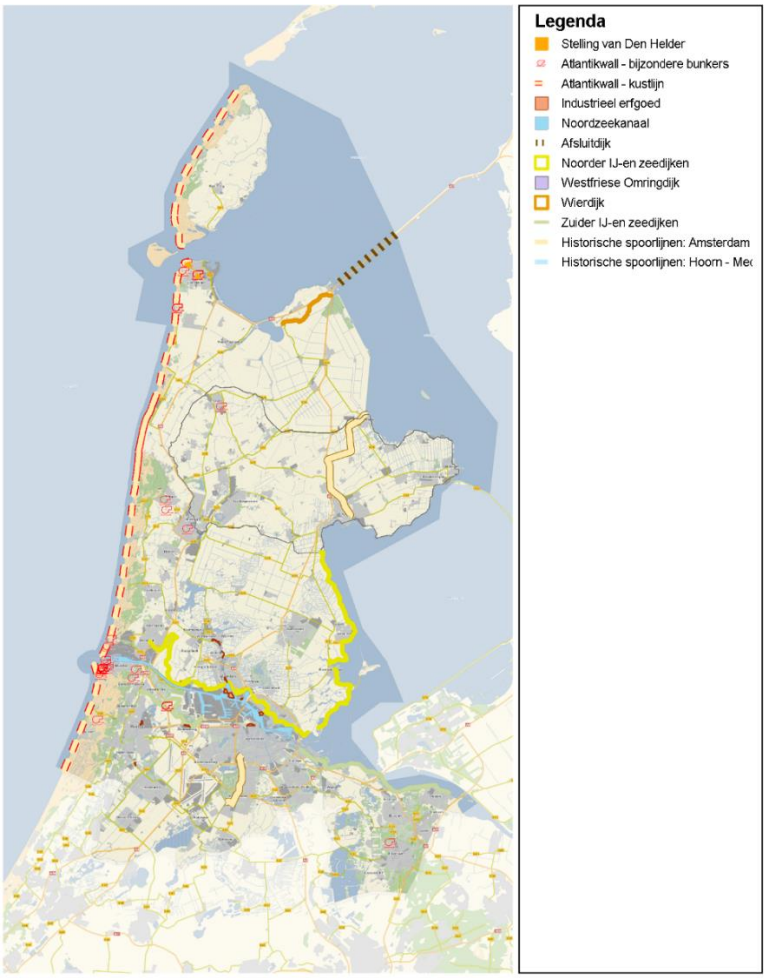

Figuur 17. Historische structuurlijnen provincie Noord-Holland (bron: Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie).

Autonome ontwikkelingen

Het veranderend ruimtegebruik als gevolg van demografische ontwikkelingen, verstedelijking en divergentie in regionale groeipaden, leidt tot verlies aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden en leegstand van waardevol erfgoed. Echter, juist de aanwezigheid van cultuur en erfgoed heeft een positief effect op de herkenbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving en wordt als ‘zachte vestigingsplaatsfactor’ van groter belang.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

Hoe zorgen we voor behoud en/of (her-)ontwikkeling van leegstaand (cultuurhistorisch waardevol) vastgoed?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?

Onze ambitie is het benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.5.1 Cultuurhistorische waarden				●

In de huidige situatie en de autonome ontwikkeling is het kwaliteitsniveau van cultuurhistorische waarden wisselend te noemen. Het veranderend ruimtegebruik als gevolg van demografische ontwikkelingen, verstedelijking en divergentie in regionale groeipaden, leidt tot verlies aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden en leegstand van waardevol erfgoed. Echter, juist de aanwezigheid van cultuur en erfgoed heeft een positief effect op de herkenbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving en wordt als ‘zachte vestigingsplaatsfactor’ van groter belang. Het effect van de omgevingsvisie is neutraal. Enkele ontwikkelprincipes bieden kansen voor de cultuurhistorische waarden, maar anderen leveren juist risico’s op. Positief zijn het ontwikkelprincipe waarin ontwikkelingen en beheer passend zijn bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap (ontwikkelprincipe 1) en de ontwikkelprincipes waar nieuwe ontwikkelingen in de kustzone en grotere wateren worden aangesloten op de karakteristieken van de kustlandschappen (ontwikkelprincipes 5 en 6). Deze ontwikkelprincipes zorgen echter niet voor een verandering van het kwaliteitsniveau naar goed, door de grote verdere verstedelijking en ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Holland die de landschappelijke waarden verder onder druk zet. Daarnaast leveren twee ontwikkelprincipes weer risico’s op de cultuurhistorische waarden op. De investering in alle verkeersnetwerken (ontwikkelprincipe 9) maakt de uitbreiding van het weg- en spoornetwerk mogelijk, evenals aanleg van snelfietspaden. Dit tast mogelijk cultuurhistorische waarden aan als voor de uitbreiding de sloop van historische panden nodig is, als het cultuurhistorische lijnelementen zoals spoorlijnen en vaarten doorsnijdt en historische (polder)structuren (deels) verdwijnen. De cultuurhistorische karakteristieken van de veenweidegebieden kunnen verdwijnen door toedoen van ontwikkelprincipe 21. De oude verkavelingsstructuur verdwijnt onder het water door de waterpeilverhoging. Bij dit risico hoort een kanttekening. Het historische beeld dat onder water verdwijnt is het laatste beeld (de polder) dat nu door veel mensen wordt beleefd en gewaardeerd. Voor die tijd was het echter een nat gebied dat de mens juist heeft ontgonnen. Dit beeld komt juist weer terug.
Veel ontwikkelprincipes geven een wisselend beeld. De ontwikkelprincipes die zorgen voor meer concentratie in (binnen)steden (ontwikkelprincipes 8 en 12) bieden kansen op de herbestemming van leegstaand erfgoed, maar geeft het risico dat cultuurhistorische panden of elementen sneuvelen ten bate van nieuwbouw. Daarnaast hebben enkele ontwikkelprincipes niet of nauwelijks effect op de schaal van de hele provincie, maar leidt dit lokaal mogelijk wel tot effecten. Bij de ontwikkelprincipes die zorgen voor meer groen (ontwikkelprincipes 2, 7, 19 en 20) is dit bijvoorbeeld als een (historische) polderstructuur verdwijnt ten bate van een natuurvriendelijke inrichting.

	Ontwikkelprincipes NH2050	Cultuurhistorische waarden	toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	+	Positief door alleen kleinschalige ontwikkelingen toe te laten in prachtlandschappen die deze waarden versterken. Ook kansen voor behoud en versterking van cultuurhistorische waarden in krachtlandschappen. In deze landschappen blijven de cultuurhistorische waarden wel onder druk staan door de verstedelijking.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect als bijvoorbeeld historische verkaveling verdwijnt ten bate van een natuurvriendelijke inrichting.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Clustering biedt niet extra kansen of risico's ten opzichte van gespreide ontwikkeling. Kansen om cultuurhistorische waarden te behouden worden al geboden door ontwikkelprincipe 1.
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	+	Kansen om de cultuurhistorische waarden in de kustzone te behouden en mogelijk te versterken.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	+	Kansen om de cultuurhistorische waarden in de kustzone te behouden.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect als bijvoorbeeld historische verkaveling verdwijnt ten bate van een natuurvriendelijke inrichting.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Wisselend beeld: kansen op herbestemming van leegstaand erfgoed, maar risico's op slopen waardevolle panden om plaats te maken grootschalige nieuwbouw.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	Risico op aantasting cultuurhistorische waarden door sloop historische panden ten bate van wegen en uitbreidingen, risico op doorsnijding cultuurhistorische lijnelementen zoals spoorlijnen en vaarten, risico op aantasting historische (polder)structuren.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokale effecten als leegstaande historische panden herbestemd worden voor bijv horeca.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Wisselend beeld: kansen op herbestemming van leegstaand erfgoed, maar risico's op slopen waardevolle panden om plaats te maken grootschalige nieuwbouw.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect als bijvoorbeeld historische verkaveling verdwijnt ten bate van een natuurvriendelijke inrichting.
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect als bijvoorbeeld historische verkaveling verdwijnt ten bate van een natuurvriendelijke inrichting.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	-	Risico op aantasting cultuurhistorisch beeld als bijv historische verkaveling verdwijnt. Kanttekening: het laatste beeld (de polder) wordt beleefd en gewaardeerd, maar daarvoor was het al een nat gebied. Dit beeld komt weer terug.

3.5.2 Landschappelijke waarden

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Landschappelijke waarden	Gebruiks-, belevings- en toekomstwaarden

Bij deze indicator binnen het thema ruimtelijke kwaliteit worden de effecten op landschappelijke waarden beoordeeld. Voor het MER worden de effecten op landschappelijke waarden beoordeeld aan de hand van de gebruiks-, belevings- en toekomstwaarden.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van landschappelijke waarden

- ↗ kans op verbetering landschappelijke waarden / draagt bij aan halen doelen en ambities
- ● niet of nauwelijks kans op relevante effecten op landschappelijke waarden
- ↘ risico op verslechtering landschappelijke waarden / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

In de provincie zijn tien landschapstypen te onderscheiden (zie figuur 18). Dit zijn gebieden met een eigen identiteit die samenhang hebben in ruimtelijke componenten zoals schaal, architectuur, patroon, vegetatie en cultuur(historische) componenten, zoals grondgebruik, historie en traditie. Deze gebieden vormen landschappelijke eenheden met eenzelfde essentie.

Openheid en weidsheid zijn wellicht de belangrijkste kenmerken van het Noord-Hollandse landschap. Dat is des te opmerkelijker aangezien we weten dat in dit landschap miljoenen mensen wonen en talloze activiteiten plaatsvinden. De provincie is met een dichtheid van 1.039 inwoners per vierkante kilometer een van de meest dichtbevolkte regio's in Europa. De openheid is het resultaat van een lange en intrigerende geschiedenis van zorgvuldige ruimtelijke inpassing van dorpen, steden, een luchthaven en nu zelfs een miljoenen-metropool. Aanvankelijk noopten de natuurlijke omstandigheden tot een compacte setting van de nederzettingen, immers, in het (overwegend) veengebied beperkten de bebouwingsmogelijkheden zich tot de schaarse, hoger gelegen delen. Dit uit nood geboren patroon van compacte, intensief gebruikte kernen in 'groene weidsheid' vormt een van de beginselen van de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Holland. Door de verstedelijking verandert de rol van het Noord-Hollandse landschap. Dat raakt sterker verbonden met het leven en de economie van de stedelijke kernen. Het landschap vervult steeds meer niet-agrarische economische en recreatieve functies. De veranderingen worden mede veroorzaakt door forse structuurveranderingen in de agrarische sector. Niettemin blijft de

landbouw verreweg de grootste grondgebruiker in Noord-Holland, al zien we een lichte, maar structurele afname van het areaal door uitbreiding van de gebouwde omgeving en natuurontwikkeling.

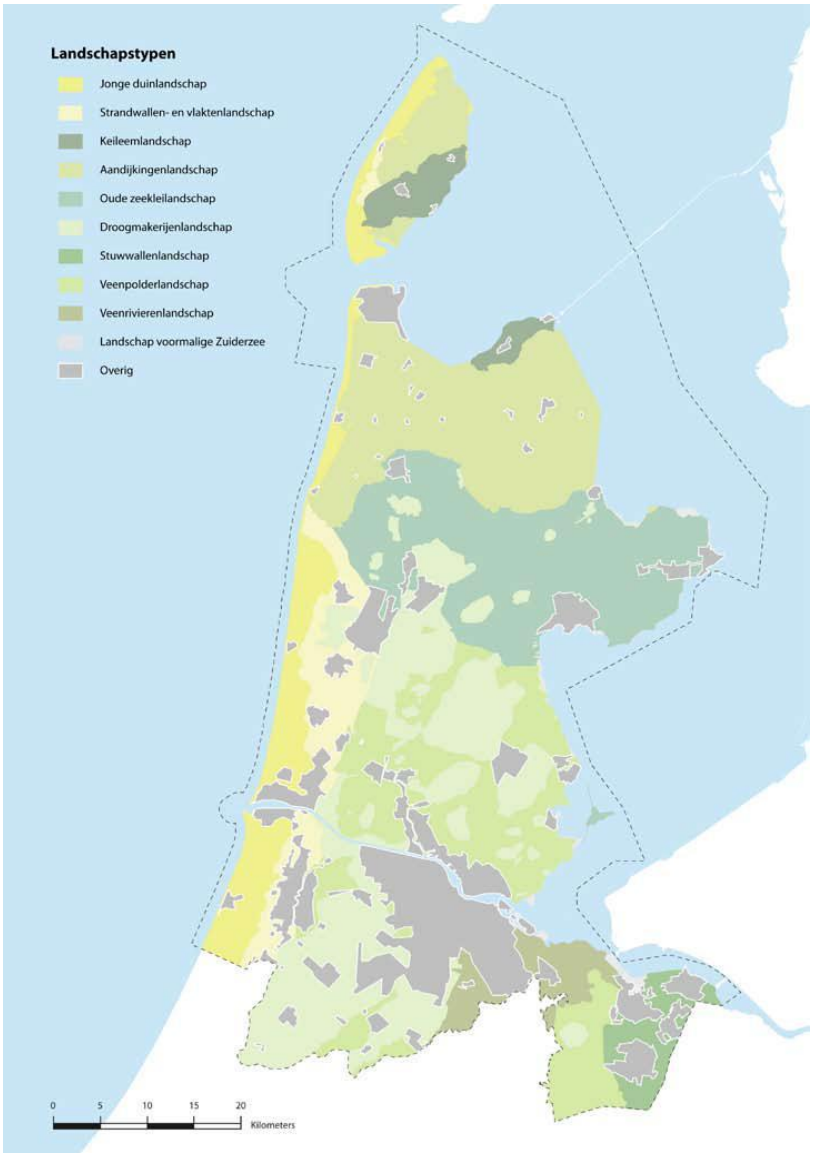

Figuur 18. Landschapstypen provincie Noord-Holland (bron: Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, provincie Noord-Holland).

Autonome trends en ontwikkelingen

Het veranderend ruimtegebruik als gevolg van demografische ontwikkelingen, verstedelijking en divergentie in regionale groeipaden, leidt tot verlies aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden en leegstand van waardevol erfgoed. Echter, juist de aanwezigheid van cultuur en erfgoed heeft een positief effect op de herkenbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving en wordt als ‘zachte vestigingsplaatsfactor’ van groter belang.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Als gevolg van de bevolkingstoename en de sterke groei van recreatie en toerisme, zal in het zuiden van Noord-Holland de druk op de publieke ruimte in de stad en op het landschap rond de stad verder toenemen. De grenzen van de mogelijkheden om te intensiveren en te verdichten teneinde het landschap open te houden en de kwaliteit van leven in de stad op peil te houden, komen in zicht. Dit terwijl de nabijheid van groen in toenemende mate van economische waarde is voor steden met een snel groeiende kennisintensieve economie, zoals de steden in de MRA. Energietransitie en klimaatverandering leiden in de toekomst met name in het zuiden tot nieuwe verstedelijkingsvraagstukken: ruimte voor opwekking van duurzame energie is lastig te vinden en dit legt een claim op het landschap rond de stad.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?

- Hoe zorgen we ervoor dat Noord-Holland een aantrekkelijke omgeving blijft om in te wonen, werken en recreëren?
- Hoe dragen we bij aan de toenemende verdichting van de steden met zorg voor een goede integratie van groen?
- Hoe zorgen we dat de verstedelijking in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is het benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.5.2 Landschappelijke waarden				↗

In de huidige situatie is het kwaliteitsniveau van de landschappelijke waarden wisselend te noemen. De landschappelijke waarden zullen verder verslechteren. Het veranderend ruimtegebruik als gevolg van demografische ontwikkelingen, verstedelijking en divergentie in regionale groeipaden, leidt tot verlies aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden en leegstand van waardevol erfgoed. Echter, juist de aanwezigheid van cultuur en erfgoed heeft een positief effect op de herkenbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving en wordt als ‘zachte vestigingsplaatsfactor’ van groter belang.
Voor de landschappelijke waarden heeft de omgevingsvisie een relatief positief effect. Dit komt met name door het ontwikkelprincipe waarin ontwikkelingen en beheer passend zijn bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap (ontwikkelprincipe 1) en de ontwikkelprincipes waar nieuwe ontwikkelingen in de kustzone en grotere wateren worden aangesloten op de karakteristieken van de kustlandschappen (ontwikkelprincipes 5 en 6). Bij dit ontwikkelprincipe wordt de landschappelijke karakteristiek immers als uitgangspunt genomen. Daarbij zijn volgens het eerste ontwikkelprincipe alleen kleinschalige ontwikkelingen in de

gebieden met een laag landschappelijk draagvermogen toegestaan als deze ook de waarden van het gebied versterken. Ook de concentratie van wonen en werken in binnenstedelijk gebied (ontwikkelprincipe 8) draagt er aan bij om de kenmerkende openheid buiten de steden ook te behouden.

Ontwikkelprincipes NH2050		Landschappelijke waarden	toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	+	Positief door alleen kleinschalige ontwikkelingen toe te laten in prachtlandschappen die deze waarden versterken. Ook kansen voor behoud en versterking van landschappelijke waarden in krachtlandschappen. In deze krachtlandschappen blijven de landschappelijke waarden wel onder druk staan door de verstedelijking.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect als polderstructuur erdwijnt ten bate van natuurvriendelijke inrichting
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Clustering biedt niet extra kansen of risico's ten opzichte van gespreide ontwikkeling. Kansen om open gebied open te houden worden al geboden door ontwikkelprincipe 1.
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	+	Kansen om de landschappelijke waarden in de kustzone te behouden en mogelijk te versterken.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	+	Kansen om de landschappelijke waarden in de kustzone te behouden.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect als openheid/polderstructuur verdwijnt ten bate van natuurvriendelijke inrichting
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	+	Het biedt kansen om open landschap open te houden.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	Risico op aantasting landschappelijke waarden door doorsnijding landschappelijke lijnelementen, risico op aantasting karakteristieke (polder)structuren.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. In zuiden wisselend beeld: bestaande landschappelijke beeld verandert: door toename druk op de ruimte zal openheid mogelijk verdwijnen. Het ontwikkelprincipe zorgt wel dat meer mensen kunnen genieten van het landschap.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect.
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect als openheid/polderstructuur verdwijnt ten bate van natuurvriendelijke inrichting
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect in hele provincie. Wel mogelijk lokaal effect als openheid/polderstructuur verdwijnt ten bate van natuurvriendelijke inrichting
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	-	Risico: het landschappelijke beeld van een ontgonnen cultuurland verdwijnt als het een natuurlijke inrichting krijgt. Als het gebied een moerasbos wordt, verdwijnt ook de openheid. Blijft het echter moeras/water met weinig bomen dan blijft de openheid intact.

Deze ontwikkelprincipes zorgen echter niet voor een verandering van het kwaliteitsniveau naar wisselend of goed, doordat autonoom al sprake is van verdere verstedelijking en ruimtelijk-

economische ontwikkeling van Noord-Holland die de landschappelijke waarden verder onder druk zet. Met name de openheid die karakteristiek is voor de provincie zal op sommige plekken toch verdwijnen, met name in de gebieden met een hoog landschappelijk draagvermogen. Daarnaast leveren twee ontwikkelprincipes weer risico's op de landschappelijke waarden op. De investering in alle verkeersnetwerken (ontwikkelprincipe 9) maakt de uitbreiding van het weg- en spoornetwerk mogelijk, evenals aanleg van snelfietspaden. Dit tast mogelijk landschappelijke waarden aan als voor de uitbreiding landschappelijke lijnelementen doorsneden worden en (polder)structuren (deels) verdwijnen. De landschappelijke karakteristieken van de veenweidegebieden kunnen verdwijnen door toedoen van ontwikkelprincipe 21. De openheid verdwijnt als door de waterpeilverhoging moerasbos ontstaat. Als het moeras blijft zonder (veel) bomen dan blijft de openheid echter gehandhaafd, ondanks dat het landschappelijke beeld is veranderd van een door de mens ontgonnen gebied naar een waterrijke natuurlijke inrichting. Daarnaast hebben enkele ontwikkelprincipes niet of nauwelijks effect op de schaal van de hele provincie, maar leidt dit lokaal mogelijk wel tot effecten. Bij de ontwikkelprincipes die zorgen voor meer groen (ontwikkelprincipes 2, 7, 19 en 20) is dit bijvoorbeeld als een (historische) polderstructuur verdwijnt ten bate van een natuurvriendelijke inrichting. De versterking van het metropolitane landschap (ontwikkelprincipe 10) heeft niet of nauwelijks effect in de hele provincie, maar levert een wisselend beeld in het zuiden. Het bestaande landschappelijke beeld verandert hier. Door een toenemende druk op de ruimte zal de openheid mogelijk verdwijnen. Het ontwikkelprincipe zorgt aan de andere kant er wel voor dat meer mensen kunnen genieten van het landschap door recreatiemogelijkheden in het uitloopgebied van de steden te vergroten.

3.5.3 - 3.5.4 Aardkundige en archeologische waarden

Beoordelingskader

Indicator	Beoordelingsparameter
Aardkundige waarden	Aantasting aardkundige waarden
Archeologische waarden	Aantasting archeologische waarden

Aardkundige waarden zijn die onderdelen van het landschap die iets vertellen over de natuurlijke ontstaanswijze van het gebied, op basis van geologie, geomorfologie, hydrologie of bodemkunde. Archeologische waarden gaan om de sporen die de mens heeft achtergelaten in de bodem en het landschap. In aansluiting op het provinciale schaalniveau worden in dit MER enkel de effecten op aardkundige monumenten en gebieden van provinciaal archeologisch belang bekeken en wordt niet op individueel niveau gekeken naar aardkundig waardevolle gebieden en archeologische monumenten en andere vindplaatsen, evenals naar archeologische verwachtingszones.

Schaallat voor de beschrijving van de kwaliteitsniveaus van de HSAO

- overwegend goed / geen knelpunten
- wisselend beeld
- overwegend slecht / knelpunten

Schaallat voor de effectbeoordeling van aardkundige waarden

↗	kans op verbetering aardkundige waarden / draagt bij aan halen doelen en ambities
●	niet of nauwelijks kans op relevante effecten op aardkundige waarden
↘	risico op verslechtering aardkundige waarden / doet afbreuk aan halen doelen en ambities

Huidige situatie & autonome ontwikkeling

Huidige situatie

Aardkundige waarden

Een belangrijke component van het landschap is de bodem. De verscheidenheid aan bodemeigenschappen die we nu aantreffen is het resultaat van de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van de provincie Noord-Holland. Het gaat hierbij om de abiotische waarden van de bodem. De provincie heeft zeventien aardkundige monumenten aangewezen en 63 gebieden met bijzondere aardkundige waarden (zie figuur 19). Deze lijst vloeit voort uit de Actualisatie Intentieprogramma Bodembeschermingsgebieden uit 2004. In dat rapport wordt aangegeven dat: “Ondanks de voortschrijdende aantasting en versnippering kan gesteld worden dat er binnen de provincie Noord-Holland zich nog tal van redelijk gave, kenmerkende en in Europees verband unieke, aardkundige objecten bevinden.

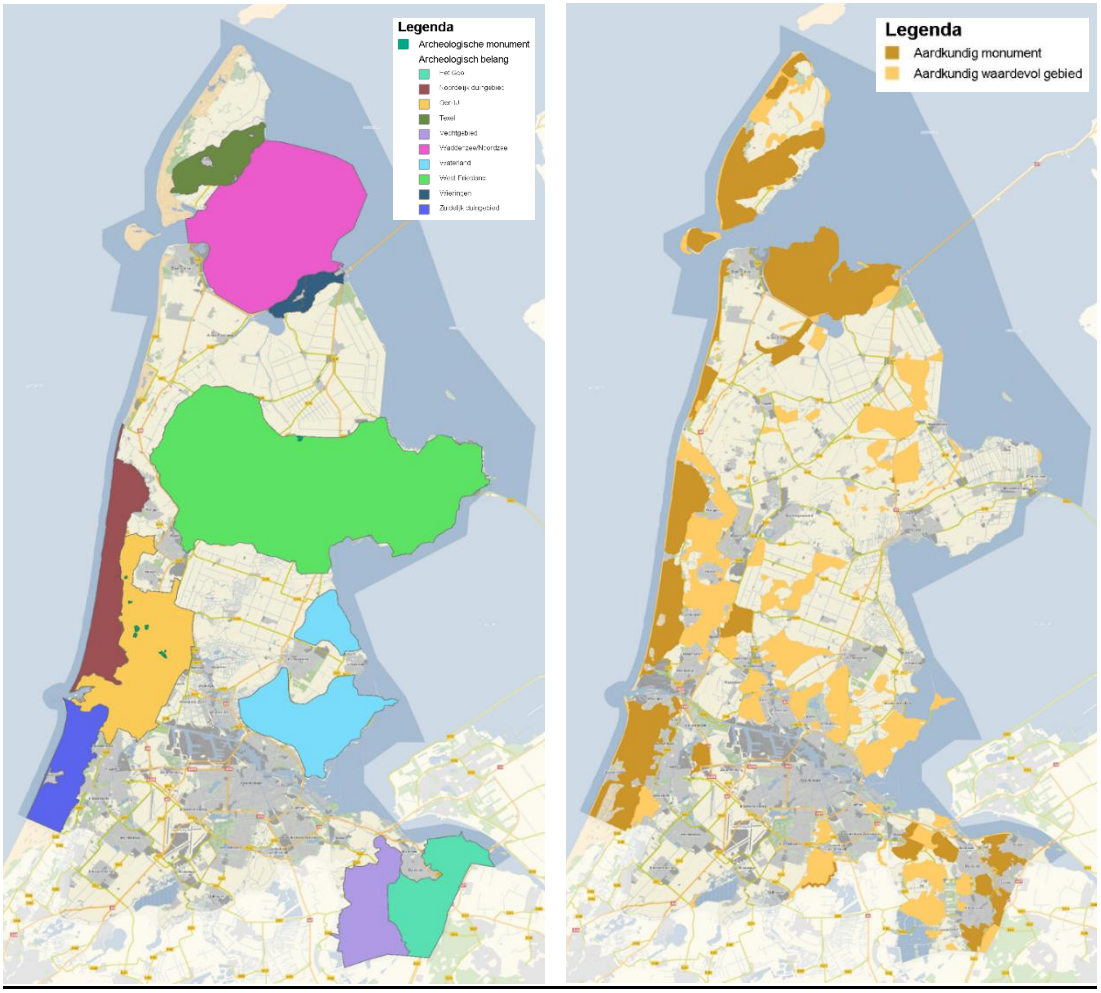

Figuur 19. Archeologische gebieden van provinciaal belang en provinciaal archeologische monumenten (links) en aardkundige monumenten en waardevolle gebieden (rechts) (bron: Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie, provincie Noord-Holland).

Archeologische waarden

De provincie Noord-Holland wordt gekenmerkt door een rijk bodemarchief, waarvan de bewaarcondities over het algemeen gunstig zijn. Dat maakt dat bijna de gehele provincie een potentiële archeologische verwachting heeft. De provincie heeft tien archeologische gebieden van provinciaal belang aangewezen (zie figuur 20). Deze gebieden bevatten waardevolle archeologische vindplaatsen en vertegenwoordigen in het algemeen een of enkele periodes en daarmee de kenmerkende bewoningsgeschiedenis van het gebied. Daarnaast heeft de provincie negen provinciaal archeologische beschermde monumenten aangewezen en liggen 71 archeologische rijksmonumenten in Noord-Holland.

Autonome trends en ontwikkelingen

Het veranderend ruimtegebruik als gevolg van demografische ontwikkelingen, verstedelijking en divergentie in regionale groeipaden, leidt tot verlies aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden en leegstand van waardevol erfgoed. Echter, juist de aanwezigheid van cultuur en

erfgoed heeft een positief effect op de herkenbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving en wordt als ‘zachte vestigingsplaatsfactor’ van groter belang. Voor archeologische en aardkundige waarden is deze bijdrage echter minder, aangezien een groot deel niet zichtbaar of minder goed herkenbaar is.

Problemen en knelpunten die optreden bij ongewijzigd beleid
Voor archeologie en aardkunde worden geen knelpunten voorzien, aangezien deze waarden al beschermd zijn via bestemmingsplannen, provinciale verordeningen, dan wel via het overgangsrecht Monumentenwet 1988 en de Erfgoedwet.

Beleid NH2050: opgaven, ambities en ontwikkelprincipes

Opgaven: wat is nodig om het probleem te voorkomen?
Hoe maken we afwegingen in de samenhang tussen ondergrond en bovengrond, zoals de wens tot het benutten van bodemenergie in relatie tot de kwaliteit van grondwater?

Ambities: wat wil de provincie op dit vlak bereiken?
Onze ambitie is het benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.

Beoordeling

Indicator	Kwaliteitsniveau (absoluut) 2030			Effect van beleid (relatief)
	HS	AO	OV	
3.5.3 Aardkundige waarden				●
3.5.4 Archeologie				●

In de huidige situatie is het kwaliteitsniveau van aardkundige waarden wisselend te noemen en van archeologie goed. Naast verschillende aangetaste en versnipperde aardkundige waarden zijn er nog gave aardkundige monumenten aanwezig. Het archeologische bodemarchief is rijk en de bewaarcondities zijn in het algemeen gunstig. Dit zal echter verslechteren in de autonome ontwikkeling. Het veranderend ruimtegebruik als gevolg van demografische ontwikkelingen, verstedelijking en divergentie in regionale groeipaden, leidt tot verlies aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Echter, juist de aanwezigheid van cultuur en erfgoed heeft een positief effect op de herkenbaarheid en de kwaliteit van de leefomgeving en wordt als ‘zachte vestigingsplaatsfactor’ van groter belang. Voor archeologische en aardkundige waarden is deze bijdrage echter minder, aangezien een groot deel niet zichtbaar of minder goed herkenbaar is. Het beleid van de omgevingsvisie draagt nauwelijks bij aan een verandering van het kwaliteitsniveau van aardkundige en archeologische waarden. Veel ontwikkelprincipes hebben op provinciale schaal niet of nauwelijks effect, maar leiden lokaal mogelijk tot een effect bij bodemingrepen. Bestaande wet- en regelgeving zorgt echter voor een juiste omgang met deze waarden. Eén ontwikkelprincipe biedt een kans voor aardkundige waarden. Dit is ontwikkelprincipe 5: nieuwe ontwikkelingen moeten aansluiten bij de karakteristiek van het kustlandschap. De duingebieden zijn aangewezen als aardkundig monument. Als dit ontwikkelprincipe er voor zorgt dat in de duingebieden geen grootschalige ontwikkelingen plaatsvinden dan zorgt dit voor behoud van het aardkundige monument. Eén ontwikkelprincipe levert een risico voor archeologische waarden: de concentratie van wonen en werken in binnenstedelijk gebied (ontwikkelprincipe 8). Dit

ontwikkelprincipe brengt het risico met zich mee dat archeologische waarden in het binnenstedelijk gebied niet meer in situ behouden kunnen blijven door grootschalige ontwikkelingen. De wet- en regelgeving borgt daarentegen wel dat archeologisch onderzoek vooraf moet aantonen of daadwerkelijk waardevolle archeologie aanwezig is. Vervolgens kan door archeologievriendelijk bouwen de resten toch in de bodem bewaard blijven of worden ze opgegraven.

Ontwikkelprincipes NH2050		Aardkundige waarden	toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Nief of nauwelijks effect. Mogelijk wel lokaal effect. De aardkundige monumenten vallen bijna overal buiten krachtlandschappen m.u.v. kop van Noord-Holland. Daar zijn er risico's door grootschalige ontwikkelingen.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	+	Kansen als in de duingebieden geen grootschalige ontwikkelingen plaatsvinden, dan wel weinig bodemingrepen worden gedaan. De duingebieden zijn aangewezen als aardkundig monument.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	0	Niet of nauwelijks effect. De aardkundige waarden liggen met name buiten de stad.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen

	Ontwikkelprincipes NH2050	Archeologie	toelichting
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	0	Nief of nauwelijks effect. Mogelijk wel lokaal effect. Archeologische gebieden van belang vallen bijna overal buiten krachtlandschappen m.u.v. kop van Noord-Holland. Daar zijn er risico's door grootschalige ontwikkelingen.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	-	Risico's op aantasting archeologische waarden in historische binnensteden
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect bij bodemingrepen
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	0	Niet of nauwelijks effect hele provincie. Mogelijk wel lokaal effect: organische resten blijven beter beschermd in water. Zodra het droog valt, komt organisch materiaal als hout in aanraking met zuurstof en start het degradatieproces

Bijlage 4 Factsheets ontwikkelprincipes

Ontwikkelprincipes Omgevingsvisie NH2050

Ontwikkelprincipe	
1. Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Alle bewegingen.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	Benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	Hoe zorgen we dat de verstedelijking (bebouwing, infrastructuur) in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt? (Welke initiatieven moeten we nemen om de groene relatie tussen stad en land verder te versterken?)
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ruimtelijke kwaliteit als uitgangspunt is bestaand beleid, onderscheid in gebieden naar draagvermogen van het landschap (gebieden met hoog draagvermogen en gebieden met laag draagvermogen) is nieuw. Het onderscheid naar draagvermogen is leiden geweest bij de beoordeling van effecten.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Onderscheid maken in draagvermogen van de diverse landschappen in relatie tot economische ontwikkelingen. In gebieden waar de waarden van bijvoorbeeld cultuurhistorie, openheid, ecologie hoog zijn en/of de betekenis voor de stad groot is, is slechts ruimte voor ontwikkelingen die bijdragen aan de instandhouding of versterking van deze kernkwaliteiten. In andere gebieden is ruimte voor meer en grotere ontwikkelingen. Deze worden goed ingepast in het landschap en er wordt tegelijkertijd (op gebiedsniveau) geïnvesteerd in de (mogelijke) ruimtelijke, landschappelijke en /of ecologische kwaliteiten van het gebied. In alle gevallen is ruimtelijke kwaliteit het uitgangspunt.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Binnen hele provincie.
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Klein *Mogelijke door provincie in te zetten instrumenten:* • Verordening • Programma • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Stimuleringsregeling

Ontwikkelprincipe	
2. Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Alle bewegingen.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Wat gaat de provincie Noord-Holland ondernemen om de biodiversiteit te laten groeien (welke verbindingen leggen met doelen andere sectoren, welke initiatieven nemen we om groene relatie tussen stad en land te versterken)? • Wat gaat de provincie doen om het Natura 2000 netwerk te versterken met betere bescherming van natuur in de EU?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Natuur-inclusief ontwikkelen gebeurt al her en der, nadrukkelijk stimuleren of voorschrijven is nieuw beleid. Nadrukkelijk stimuleren of voorschrijven is leidend geweest bij de beoordeling van effecten.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Natuur-inclusief ontwikkelen, wat afhankelijk van de functie en type ontwikkeling kan bestaan uit bijvoorbeeld: terugdringen van emissies, nutriënten-management om uit- &afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen tegen te gaan, ruimte bieden aan natuur bijvoorbeeld in oevers en randen door ecologisch slootbeheer, natuurvriendelijke oevers en ecologisch randenbeheer, stimuleren vismigratie, natuurvriendelijke bermen bij infrastructuur, voor fauna passeerbare kunstwerken, waterbergingsgebieden ecologisch inrichten.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	In hele provincie.
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Klein voor het buitengebied, groot voor binnenstedelijke ontwikkelingen. Daar afhankelijk van gemeenten, waterschappen, en het Rijk (Rijkswaterstaat). *Mogelijke door provincie in te zetten instrumenten:* • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Stimuleringsregeling • Programma • Verordening

Ontwikkelprincipe

3. Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.

Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Alle bewegingen.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Vraag en aanbod van woon- en werklocaties zijn beter met elkaar in overeenstemming. • Inwoners, bedrijven, producten kunnen zich effectief, veilig en efficiënt verplaatsen.

Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	• Waar en geven we ruimte aan de opgave uit de demografische prognoses om 200.000 woningen in Noord-Holland Zuid en 20.000 woningen in Noord-Holland Noord te bouwen?
	• Hoe stemmen we ruimtelijke ontwikkelingen en de mobiliteitsvraag op elkaar af?
	• Hoe verwerken we de grotere druk op de capaciteit én garanderen we de kwaliteit van mobiliteitsnetwerken (van fiets, openbaar vervoer, wegverkeer en vaarwegen)?
	  ○ Hoe houden we grip op de verkeersveiligheid ?
	  ○ Welke bijdrage willen we leveren aan het verduurzamen van mobiliteit?
	• Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire en klimaatneutrale economie?
	  ○ Hoe kunnen we bedrijven en instellingen ondersteunen om de omschakeling te maken die nodig is om te komen tot energietransitie en circulaire economie?
	  ○ Hoe kunnen we energie-intensieve clusters in de regio rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw verbinden aan opgaven rond energietransitie?
	• Hoe en waar faciliteren we de snel groeiende behoefte aan een goede digitale infrastructuur inclusief datacenters?

Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Clustering rond knooppunten gebeurt al, economische en/of maatschappelijke meerwaarde (bijvoorbeeld groei werkgelegenheid, meerwaarde in productieketen, levensvatbaarheid van voorzieningen) als expliciete wegingsfactor bij locatiekeuze is nieuw beleid. De meerwaarde meenemen als expliciete wegingsfactor bij locatiekeuze is leidend geweest in de beoordeling van de effecten.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Activiteiten worden op basis van economische en/of maatschappelijke meerwaarde (bijvoorbeeld groei werkgelegenheid, meerwaarde in productieketen, levensvatbaarheid van voorzieningen) geclusterd rond ruimtelijk-economische knooppunten.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	• Zuid: zwaartepunt ruimtelijk-economisch • Noord: zwaartepunt agrarisch, potentieel zwaartepunt voor energie
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot (veel zal binnenstedelijk zijn): gemeenten, marktpartijen. *Mogelijke door provincie in te zetten instrumenten:* • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Programma • Stimuleringsregeling • Verordening • Inpassingsplan

Ontwikkelprincipe	
4. Bij nieuwe ontwikkelingen worden de effecten op de ondergrond meegewogen.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Alle bewegingen.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	Kwaliteit van bodem, water, lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in de ondergrond voldoet aan wettelijke normen, is behouden en waar mogelijk verbeterd.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	Hoe maken we afwegingen in de samenhang tussen ondergrond en bovengrond, zoals de wens tot het benutten van bodemenergie in relatie tot de kwaliteit van grondwater?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Het opstellen van een afwegingskader voor ondergrondse ontwikkelingen en dat toepassen is nieuw beleid. Hoe dit uitwerkt in de leefomgeving is afhankelijk van het afwegingskader dat nog opgesteld moet worden. Omdat er daardoor nog geen effecten voor in te schatten zijn, is dit ontwikkelprincipe niet in de m.e.r. meegenomen.

Ontwikkelprincipe	
5. Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Dynamisch schiereiland.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	Benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	Hoe geven we ruimte aan de toenemende vraag naar recreatieve en toeristische voorzieningen?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	• Nieuwe ontwikkelingen in kustzone toestaan op basis van onderscheid in karakteristieken van kustlandschappen is nieuw beleid. • Voor de Noordzee is de zonering recent vastgesteld in de Kustvisie, resterende kusten nog te doen en is nieuw beleid.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en karakteristieken van het betreffende kustlandschap. Voor de gehele kust wordt op basis van kwaliteiten/karakteristieken een zonering gemaakt ten behoeve van recreatieve activiteiten op land (bijvoorbeeld strandpaviljoens) en in water (bijvoorbeeld (kite)surfen). Zonering is driedeling jaarrond, seizoensgebonden en geen ontwikkeling/activiteiten. 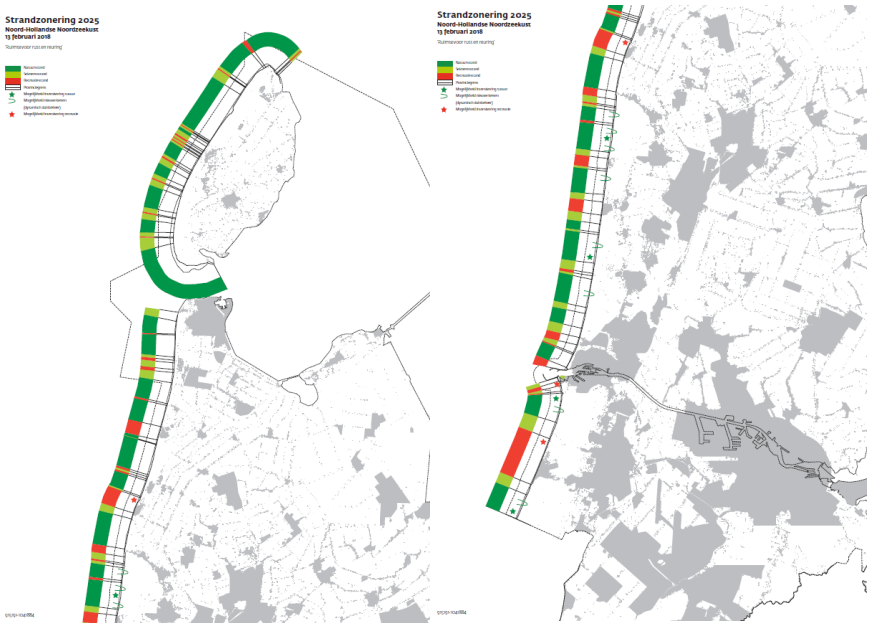
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Kustzones in hele provincie.
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Klein (Waterschappen, gemeenten). *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Programma • Stimuleringsregeling • Verordening • Inpassingsplan

Ontwikkelprincipe	
6. Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Dynamisch schiereiland.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	Benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Hoe zorgen we dat de verstedelijking (bebouwing, infrastructuur) in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt? • Hoe zorgen we dat de verstedelijking in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Deel van karakteristieken (voor de Noordzeekust) is al benoemd in de Kustvisie, completeren (voor Waddenzee- en IJselmeerkust) en hanteren als toetsingskader is nieuw beleid. Complementeren en hanteren als toetsingskader is leidend geweest bij de beoordeling van effecten.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Karakteristieken van kustlijnen benoemen en dat als toetsingskader hanteren bij ontwikkelingen in de grotere wateren. Ontwikkelingen op water mogen geen afbreuk doen aan deze karakteristieken. Als ontwikkeling op water afbreuk doet aan de karakteristiek van kustlijn, dan wordt het op de betreffende locatie niet toegestaan.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Kusten binnen hele provincie.
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot (Rijk, gemeentes). *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Programma kust • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Stimuleringsregeling • Verordening

Ontwikkelprincipe	
7. Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	• Dynamisch schiereiland. • Natuurlijke en vitale landelijke omgeving.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Wat gaat de provincie Noord-Holland ondernemen om de biodiversiteit te laten groeien? ○ Welke verbindingen gaan we leggen tussen doelen rond biodiversiteit en andere sectoren? • Wat gaat de provincie doen om het Natura 2000 netwerk te versterken met betere bescherming van natuur in de EU?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Behoud van ecologische verbindingen is bestaand beleid, aanvullen buiten huidig Natuurnetwerk Noord-Holland is nieuw. Aanvullen buiten huidig Natuurnetwerk Noord-Holland is leidend geweest bij beoordeling van effecten.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Ecologische (binnen-buitendijkse) verbindingen in kustgebieden grote wateren (land- en waterzijde) worden behouden en aangevuld.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Kustgebieden binnen hele provincie.
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot (waterschappen, gemeentes) *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Programma kust • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Stimuleringsregeling • Verordening

Ontwikkelprincipe	
8. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Metropool in ontwikkeling.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Vraag en aanbod van woon- en werklocaties zijn beter met elkaar in overeenstemming. • Benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.

Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Waar en geven we ruimte aan de opgave uit de demografische prognoses om 200.000 woningen in Noord-Holland Zuid en 20.000 woningen in Noord-Holland Noord te bouwen?
	  ○ Hoe kunnen we intensiever en inventiever verdichten in de bestaande kernen?
	  ○ Hoe koppelen we de verdichtingsopgave nog beter dan nu aan de verbetering van de kwaliteit van leven in de steden en kernen?
	  ○ Hoe dragen we bij aan de toenemende verdichting van de steden met zorg voor een goede integratie van groen?
	  ○ Hoe zorgen we dat de verstedelijking in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt?

Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Binnenstedelijk verdichten is bestaand beleid, intensiveren daarvan is nieuw beleid. Intensivering (zie onder) is leidend geweest bij beoordeling van effecten.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Wonen en werken worden intensiever (meer en hoger bouwen) binnenstedelijk geconcentreerd (transformeren, bundelen, verdichten), waarbij oog gehouden wordt voor behoud en versterking van de leefbaarheid. Werken betreft in deze context functies zonder grotere milieu-impact.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Metropool (zuid en midden).
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot (voornamelijk van gemeentes) *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Verordening • Stimuleringsregeling

Ontwikkelprincipe	
9. Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Metropool in ontwikkeling.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Inwoners en bedrijven kunnen zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt verplaatsen • Versterken van mobiliteitsopties, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie. • Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Hoe zorgen we voor een stevige internationale positie van Schiphol, die garant staat voor een sterke positie van de MRA als één van de best bereikbare en aantrekkelijke locaties voor internationaal opererende bedrijven? • Hoe verwerken we de grotere druk op de capaciteit én garanderen we de kwaliteit van mobiliteitsnetwerken (van fiets, openbaar vervoer, wegverkeer en vaarwegen)? • (Hoe gaan we om met de toenemende vraag naar mobiliteitskeuzes en de tegelijkertijd vervagende grens tussen de verkeersmodaliteiten?) • Hoe spelen we in op veranderingen op het gebied van het goederenvervoer?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Nieuw beleid: • Realisering Duinpolderweg (verbinding A4 naar N208) • Realiseren verbinding A8-A9 • Realiseren logistieke overslagpunten • Kernnet goederenvervoer over water • Provinciale koers fietsinfra • Prioritering van lokaal en regionaal verkeer boven doorgaand
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	• Prioriteit geven aan lokaal en regionaal verkeer boven doorgaand verkeer voor zowel weg als OV. Inzet op A9 als belangrijkste route voor doorgaand verkeer, doorgaand verkeer van en naar het noorden van de metropool via de Westfrisiaweg of de A7-A8-A9 om Amsterdam heen, mogelijkheden van route via Enkhuizen en Lelystad worden uitgebreid. Hierv is provincie sterk afhankelijk van het Rijk. • Investeren in wegen, bijvoorbeeld Duinpolderweg, A8-A9 (besluitvorming over deze projecten volgt na vaststelling Omgevingsvisie NH2050, daarom geen autonome ontwikkeling). • Verbeteren OV verbindingen tussen de grote werk- en woongebieden in MRA, in concessieverlening voorzien in capaciteitsvergroting. • Verkeer met betrouwbare reisinformatie sturen naar routes waar nog ruimte (capaciteit) is. • Realiseren logistieke overslagpunten buiten het hoog stedelijke netwerk. Van groot vervoer naar kleinere en schonere voertuigen met een hoge beladingsgraad. Onderzoeken waar de meest optimale plekken liggen, op basis daarvan wijst provincie locaties aan. • Aanwijzen van kernnet (geschikt maken voor grotere schepen CEMT IV) voor goederenvervoer over water. • Provinciale koers voor fietsinfra, doorfietsroutes, P+B, veiligheid+gedrag.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Metropool (zuid en midden).
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot: rijk, gemeenten, NS, Prorail, overige vervoersmaarschapijen en marktpartijen *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Investeringsstrategie • Inpassingsplan • OV-concessies • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Stimuleringsregeling

Ontwikkelprincipe	
10. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Metropool in ontwikkeling.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Vraag en aanbod van woon- en werklocaties zijn beter met elkaar in overeenstemming • Unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie zijn benoemd, behouden en versterkt.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Hoe geven we ruimte aan de toenemende vraag naar recreatieve en toeristische voorzieningen? • Hoe koppelen we de verdichtingsopgave nog beter dan nu aan de verbetering van de kwaliteit van leven in de steden en kernen? • Hoe zorgen we dat de verstedelijking in Noord-Holland de kwaliteit en openheid van het landschap zo goed mogelijk handhaaft en zelfs versterkt? • Hoe dragen we bij aan de toenemende verdichting van de steden met zorg voor een goede integratie van groen?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Omgevingsvisie intensiveert bestaand beleid d.m.v. meer verwevenheid van verwante functies mogelijk maken. Meer verwevenheid van verwante functies mogelijk maken is leidend geweest bij beoordeling van effecten.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	• De functie van het groen/blauwe gebied veranderen van primair natuur- en agrarisch gebied naar uitloopgebied van de stad met meer diversiteit en verwevenheid aan functies zoals beleving van cultuurhistorie en natuur, recreatie, waterberging en voedselvoorziening, waarbij verdiencapaciteit benut wordt i.r.t. grotere beheeropgave. Het gaat hier niet gescheiden functies maar functies die met elkaar verweven kunnen worden. Bijvoorbeeld: een agrarisch bedrijf dat uitgebreid wordt tot kinderboerderij of kanoverhuurbedrijf. • Toegankelijkheid van landschap vergroten passend bij functies van de plek. • Vergroten van areaal van landschappen door verbindingen (recreatief, ecologisch) te creëren of omvang te vergroten.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Metropool (zuid en midden).
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot: marktpartijen, ondernemers, gemeentes, waterschappen (gaat voornamelijk om natte veengebeiden) *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • (Regionaal) samenwerkingsconvenant: bijv. via Laag Holland, Groene Hart, MRA • Investeringsstrategie • Stimuleringsregeling

Ontwikkelprincipe	
11. Bedrijvigheid in de metropoolregio kan zich blijven ontwikkelen binnen de beschikbare milieuruimte, waarbij op een beperkt aantal plekken nieuwe woningbouw te maken kan krijgen met een grotere mate van geluidhinder, binnen de wettelijke grenzen.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Metropool in ontwikkeling.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	Er is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor en ruimte voor circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire en klimaatneutrale economie? ○ Hoe kunnen we bedrijven en instellingen ondersteunen om de omschakeling te maken die nodig is om te komen tot energietransitie en circulaire economie?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Nee, dit is voortzetting van bestaand beleid en maakt daarom deel uit van de autonome ontwikkeling. Dit ontwikkelprincipe is daarom niet meegenomen bij de beoordeling van effecten vanwege de Omgevingsvisie.

Ontwikkelprincipe

12. Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.

Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Sterke kernen, sterke regio´s.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Vraag en aanbod van woon- en werklocaties zijn beter met elkaar in overeenstemming. • Unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie zijn benoemd, behouden en versterkt.

Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Waar en geven we ruimte aan de opgave uit de demografische prognoses om 200.000 woningen in Noord-Holland Zuid en 20.000 woningen in Noord-Holland Noord te bouwen?
	  ○ Hoe kunnen we intensiever en inventiever verdichten in de bestaande kernen?
	  ○ Hoe willen we in tijden van toenemende ruimtelijke ongelijkheid sturen op gelijke kansen voor iedereen in de provincie, ongeacht waar iemand woont en werkt, als het gaat om zaken als bereikbaarheid, onderwijs, werkgelegenheid en digitale bereikbaarheid?
	• Hoe houden we het voorzieningenniveau in de hele provincie op peil?

Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Differentiatie in 3 kerntypen, op basis waarvan meer of minder ontwikkelruimte is voor ruimtelijk-economische ontwikkelingen: 1. Centrumstad (robuust en meer divers binnenstedelijke groei, creëren gevarieerd woonmilieu en stedelijk gemengde economie), hier komt meer ontwikkelruimte. 2. Groen stedelijke kern (meer specifiek binnenstedelijke groei, geënt op specifieke kwaliteiten van de betreffende kern t.o.v. de regio) 3. Dorpskern (binnenstedelijke ontwikkelingen, geënt op behoud specifieke voorzieningenniveau en identiteit t.o.v. andere regionale dorpskernen), hier komt minder ontwikkelruimte. Dit betekent meer bundeling van bebouwing bij kernen met een centrumfunctie en minder nieuwe bebouwing bij dorpskernen zonder centrumfunctie. 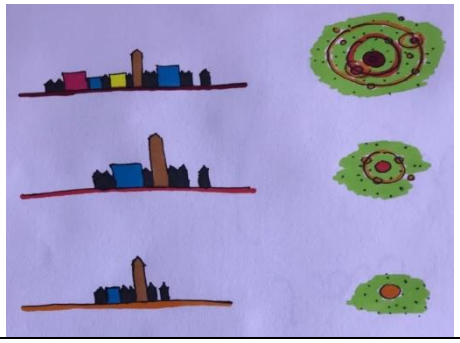
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Hele provincie
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot, vooral van gemeentes *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Regionale samenwerking • Stimuleringsregeling (ondersteuning, subsidie in natura) • Verordening

Ontwikkelprincipe	
13. Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Sterke kernen, sterke regio's.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Streven naar een vorm van basisbereikbaarheid voor kleine kernen. • Versterken van mobiliteitsopties, zoals goede OV-verbindingen, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie. • Inwoners en bedrijven kunnen zichzelf of producten effectief, veilig en efficiënt verplaatsen
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Hoe gaan we om met de toenemende vraag naar mobiliteitskeuzes en de tegelijkertijd vervagende grens tussen de verkeersmodaliteiten? • Hoe houden we het voorzieningenniveau in de hele provincie op peil? • Hoe willen we in tijden van toenemende ruimtelijke ongelijkheid sturen op gelijke kansen voor iedereen in de provincie, ongeacht waar iemand woont en werkt, als het gaat om zaken als bereikbaarheid, onderwijs, werkgelegenheid en digitale bereikbaarheid? • Hoe en waar faciliteren we de snel groeiende behoefte aan een goede digitale infrastructuur inclusief datacenters?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Capaciteit van rendabele OV-verbindingen (bussen) wordt vergroot in samenhang met faciliteren/stimuleren van Mobiliteit op maat, Mobility as a Service (MaaS) en burgerinitiatieven (deelauto).
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Midden en noord.
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Klein (vooral gemeentes) *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Programma • OV-concessie • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Stimuleringsregeling

Ontwikkelprincipe	
14. De regionale optimale energiemix voor opwekking van hernieuwbare energie in de ondergrond, op de bovengrond en in de bebouwde omgeving past bij de regionale landschappelijke en gebiedskwaliteiten en de economische kansen.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Nieuwe Energie.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Noord-Holland is als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd is op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie. • Er is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor en ruimte voor circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe?	• Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire en klimaatneutrale economie? ○ Hoe kunnen we energie-intensieve clusters in de regio rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw verbinden aan opgaven rond energietransitie? • Hoe maken we afwegingen in de samenhang tussen ondergrond en bovengrond, zoals de wens tot het benutten van bodemenergie in relatie tot de kwaliteit van grondwater?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja.
Wat, waar en hoe?	
Wat gaat er gedaan worden?	In eerste instantie in beeld brengen van potentie van verschillende energiebronnen en daaruit afgeleide optimale energiemix per regio. Wat dat voor gevolgen heeft voor de leefomgeving is daarvan afhankelijk. Dat betekent dat er nu nog geen effecten van beoordeeld kunnen worden. Dit ontwikkelprincipe is daarom niet beoordeeld in dit m.e.r.

Ontwikkelprincipe

15. Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.

Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Nieuwe energie.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	Noord-Holland is als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd is op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	Welke bijdrage wil de provincie leveren aan het aanpassen van het energienetwerk?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja.
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	• Locatiekeuze van ruimtelijk-economische activiteiten wordt gestuurd op basis van vraag en aanbod van hernieuwbare energie en aanwezige energie-infrastructuur. • Ontwikkelen van een regionale warmte strategie.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Hele provincie, zwaartepunt in zuid, zie onderstaande schets. 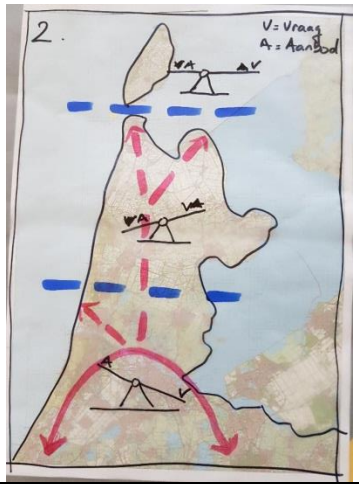
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot: netbeheerders, gemeentes, marktpartijen *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Programma • Stimuleringsregeling • Inpassingsplan

Ontwikkelprincipe

16. Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.

Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Nieuwe energie.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Noord-Holland is als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie. • Er is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor en ruimte voor circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	Welke bijdrage wil de provincie leveren aan het aanpassen van het energienetwerk?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Op 1, mogelijk 2 locaties (zie onderstaande schets) wordt ruimte geserveerd voor direct aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie. Bijvoorbeeld waterstofsilo's, accu's.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	In het Noorzeekanaalgebied, mogelijk ook bij Den Helder.
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot: gemeentes, havenbedrijf, rijk, marktpartijen *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • (Regionaal) samenwerkingsconvenant • Programma • Inpassingsplan • Verordening

Ontwikkelprincipe

17. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.

Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Nieuwe energie.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	Er is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor en ruimte voor circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.

Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	• Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire en klimaatneutrale economie?
	  ○ Hoe kunnen we bedrijven en instellingen ondersteunen om de omschakeling te maken die nodig is om te komen tot energietransitie en circulaire economie?
	  ○ Hoe kunnen we energie-intensieve clusters in de regio rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw verbinden aan opgaven rond energietransitie?

Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Op ongeveer 3 plekken wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen op strategische plekken, bijvoorbeeld voor het recyclen van bouwgrondstoffen.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Zuid en midden, zie locaties in schets.
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot: gemeentes, havenbedrijf (Noordzeekanaalgebied), rijk, marktpartijen *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • (Regionaal) samenwerkingsconvenant: • Programma • Verordening

Ontwikkelprincipe	
18. De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Natuurlijke en vitale landelijke omgeving.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	• Er is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor en ruimte voor circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten. • Kwaliteit van bodem, water, lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in de ondergrond voldoet aan wettelijke normen, is behouden en waar mogelijk verbeterd.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	• Hoe zorgen we voor een duurzame agrosector die een bijdrage levert aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken? • Hoe faciliteren we de transitie naar een circulaire en klimaatneutrale economie? ○ Hoe kunnen we energie-intensieve clusters in de regio rondom bijvoorbeeld logistiek en glastuinbouw verbinden aan opgaven rond energietransitie? • Hoe zorgen we voor een duurzame agrosector die een bijdrage levert aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken? • Hoe helpen we de glastuinbouw om te transformeren naar energieproducent en CO_2 consument?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Versterken van ruimtelijk economische agri-food clusters Greenport Aalsmeer, Greenport Noord-Holland Noord, Seed Valley, MRA agrifood, door middel van bijvoorbeeld: • Ruimte bieden voor collectieve voorzieningen. Een voorbeeld hiervan kan zijn collectieve waterberging, collectieve energievoorziening. • Experimenten/innovatie toestaan . • Clustering van sectoren waar dit vanuit duurzaamheidsperspectief voordelen biedt: glastuinbouw, permanente bollen, zaadteelt en veredelingsbedrijven. • Planologisch ruimte bieden voor Agrifood gerelateerde activiteiten binnen bovenstaande clusters.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Hele provincie, zwaartepunt in noord
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Klein (voornamelijk gemeentes) *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Programma • Samenwerkingsconvenanten • Stimuleringsregeling • Verordening

Ontwikkelprincipe	
19. Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Natuurlijke en vitale landelijke omgeving.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	Wat gaat de provincie Noord-Holland ondernemen om de biodiversiteit te laten groeien?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	Bijvoorbeeld: • Waterpeil verhogen in Laag Holland • Toenemende hoeveelheid kwelwater in binnenduinrandgebieden benutten voor natuurontwikkeling in plaats van laten doorstromen en afpompen • Getijden van Noordzee benutten voor brakwaternatuurontwikkeling in randen van Noordzeekanaalgebied • Verzachten van harde oevers in IJsselmeergebied • Benutten van natuurlijke gradiënten voor het realiseren van bijzondere natuur
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Midden en zuid, het gaat dan om natuur buiten Natura 2000 en Natuurnetwerk Noord-Holland
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot: agrarische bedrijven, waterschappen, gemeentes *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Programma • Samenwerkingsconvenanten

Ontwikkelprincipe	
20. Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Natuurlijke en vitale landelijke omgeving.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot.
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	• Wat gaat de provincie Noord-Holland ondernemen om de biodiversiteit te laten groeien? ○ Welke verbindingen gaan we leggen tussen doelen rond biodiversiteit en andere sectoren? • Wat gaat de provincie doen om het Natura 2000 netwerk te versterken met betere bescherming van natuur in de EU? • Hoe geven we ruimte aan de toenemende vraag naar recreatieve en toeristische voorzieningen?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	• Faciliteren en stimuleren van buffers rondom natuur en NNN gebieden, in de vorm van bijv. agrarisch natuurbeheer. • Zonering in natuurgebieden om recreatiedruk beter te verdelen: stilte en 'herrie' gebieden. • Werken aan een fijnere ecologische dooradering van het landelijk en bebouwd gebied.
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Hele provincie
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot: agrarische bedrijven, waterschappen, gemeentes *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Samenwerkingsconvenanten • Programma: • Stimuleringsregeling • Verordening

Ontwikkelprincipe	
21. Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	
Bewegingen, ambities en opgaven	
Welke bewegingen raken dit ontwikkelprincipe?	Natuurlijke en vitale landelijke omgeving.
Vanuit welke ambitie komt dit ontwikkelprincipe primair voort?	Bodemdaling in veenweidegebieden is afgeremd, gestopt en zo mogelijk hersteld
Uit welke opgaven komt dit ontwikkelprincipe voort?	• Hoe gaan we bodemdaling tegen, met name in veenweidegebieden? • Hoe gaan we om met (de verschillende effecten van) bodem- en veenafbraak? • Hoe geven we ruimte aan de toenemende vraag naar recreatieve en toeristische voorzieningen?
Nieuw beleid:	
Is het ontwikkelprincipe nieuw beleid?	Ja
Wat, waar en hoe?	
Wat houdt het in?	• Gebiedsgericht het grondwaterpeil verhogen. Het tempo waarin verschilt van gebied tot gebied. • Faciliteren en stimuleren van functieverandering in de veenweidegebieden (is noodzakelijk voor peilverhoging).
Waar/op welke plek(ken) kan dat gedaan worden?	Zuid en midden (veenweidegebieden)
Hoe kan het gedaan worden?	*Afhankelijkheid van andere overheden/partijen:* Groot: waterschappen, gemeentes, agrarische bedrijven *Mogelijke door de provincie in te zetten instrumenten:* • Samenwerkingsconvenanten • Programma: • Stimuleringsregeling

Bijlage 5 Overzicht effectbeoordeling indicatoren

PlanMER NH2050 | Effectbeoordeling m.e.r.-criteria

	Ontwikkelprincipes NH2050	Sturingsmogelijkheid provincie	Klimaatverandering					Bodem en water				Gezondheid					Natuur en biodiversiteit			Welzijn en leefbaarheid		Economische transitie		Energietransitie				Mobiliteit			Verstedelijking		Ruimtelijke kwaliteit			
			Wateroverlast	Overstromingsrisico	Hittestress	Verdroging	Verzilting	Bodemkwaliteit en -vruchtbaarheid	Bodemdaling	Kwaliteit en kwantiteit grondwater	Kwaliteit en kwantiteit oppervlaktewater	Luchtkwaliteit	Geluid	Geur	Lichthinder	Externe veiligheid	Natura 2000 gebieden	Natuurnetwerk Noord-Holland buiten Natura 2000	Biodiversiteit buiten NNN	Sociale samenhang	Mogelijkheden tot bewegen en recreatie	Circulaire economie	Duurzame landbouw	Aandeel duurzame energie	Energiegebruik	Ruimtegebruik energie-infrastructuur	Uitstoot broeikasgassen	Internationale bereikbaarheid	Bereikbaarheid weg, spoor, water, fiets	Verkeersveiligheid	Kwantiteit en kwaliteit van woon- en werklocaties	Voorzieningenniveau	Cultuurhistorische waarden	Landschappelijke waarden	Aardkundige waarden	Archeologie
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	●	0	N.v.t.	0	0	N.v.t.	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	+	-	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	+	+	0	0
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	●	+	N.v.t.	+	+	N.v.t.	+	N.v.t.	+	+	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	0	+	+	N.v.t.	N.v.t.	0	+	N.v.t.	N.v.t.	0	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	N.v.t.	N.v.t.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	●	N.v.t.	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	+	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	N.v.t.	0	+	0	+	+	0	0	0	0
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	●	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	+	+	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.	+	+	+	0
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	●	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.	0	0	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	-	0	0	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	-	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	+	0	0
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	●	+	N.v.t.	+	+	0	0	0	+	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	+	+	N.v.t.	0	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.	0	0	0	0
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	●	-	N.v.t.	-	-	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	+	N.v.t.	0	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	0	0	-	0	0	+	0	+	0	0	+	0	-
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	●	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	0	0	-	-	N.v.t.	0	0	-	-	-	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	-	N.v.t.	-	0	+	0	N.v.t.	N.v.t.	-	-	0	0
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	●	+	N.v.t.	+	+	0	+	0	+	+	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	N.v.t.	+	N.v.t.	0	N.v.t.	0	0	0	N.v.t.	0	-	+	N.v.t.	0	0	0	0
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	●	0	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	N.v.t.	0	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	0	0	+	+	0	0	0	0	0	0
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	●	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	0	+	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	●	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	N.v.t.	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.	+	0	0	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	●	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	N.v.t.	N.v.t.	0	-	0	0	N.v.t.	0	+	N.v.t.	+	0	+	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	0
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	●	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	N.v.t.	0	-	0	0	N.v.t.	0	+	N.v.t.	+	-	0	-	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	0
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	●	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.	+	N.v.t.	+	0	+	0	0	0	N.v.t.	0	0	+	N.v.t.	N.v.t.	0	+	+	0	+	+	N.v.t.	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	●	0	N.v.t.	+	+	0	0	+	+	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	+	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	0
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	●	0	N.v.t.	0	0	0	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	+	+	N.v.t.	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.	0	0	0	0
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	●	-	N.v.t.	N.v.t.	+	+	0	+	+	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	+	+	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	-	-	0	0

+	Kans op positief effect
0	Geen kans of risico
-	Risico op negatief effect
N.v.t.	Geen relatie

Bijlage 6 Kwaliteitsniveaus leefomgeving N-H

Kwaliteitsniveaus leefomgeving NH
Huidige situatie - autonome ontwikkeling 2030

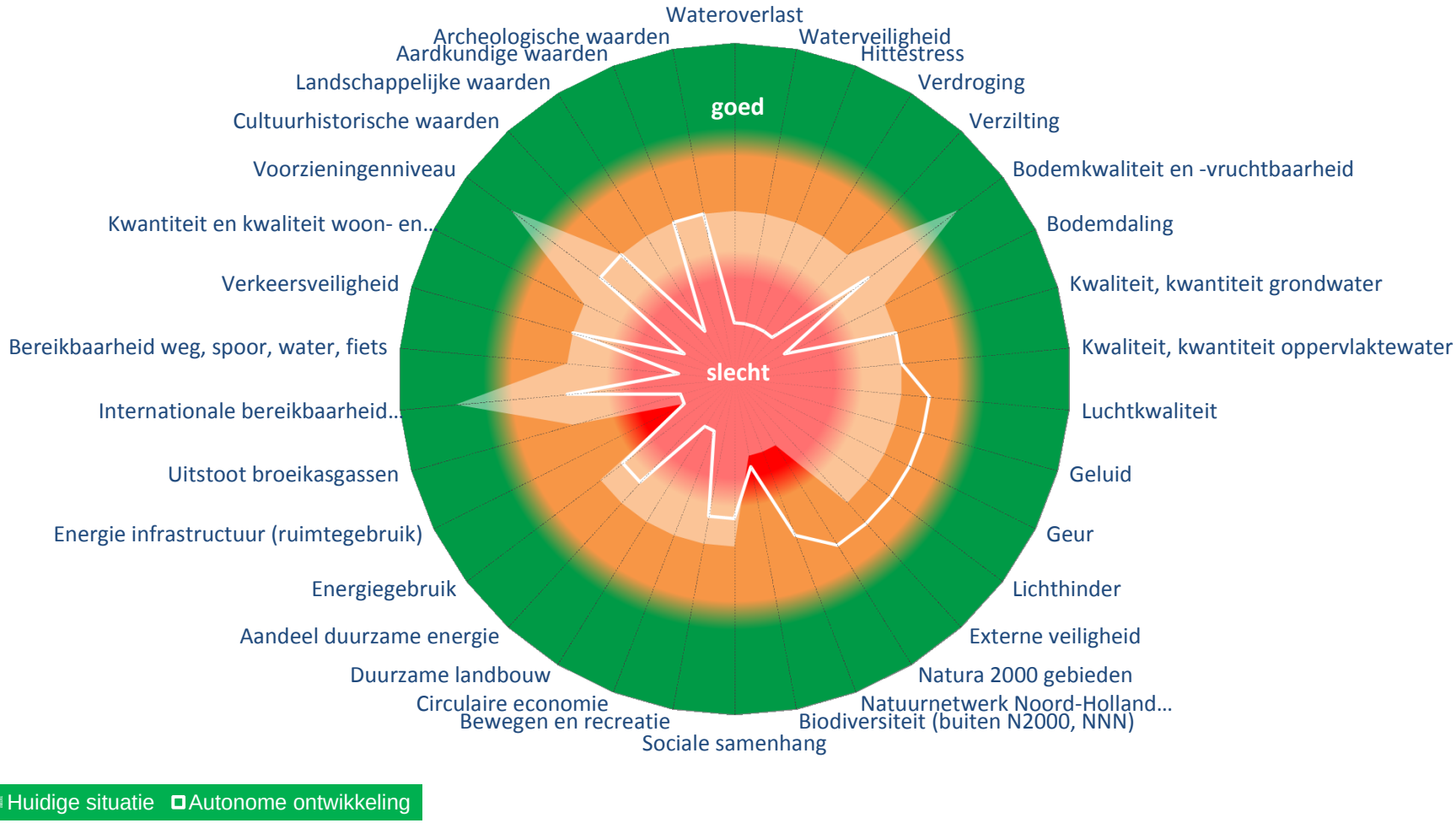

Kwaliteitsniveaus leefomgeving NH
Autonome ontwikkeling 2030 - Omgevingsvisie 2030

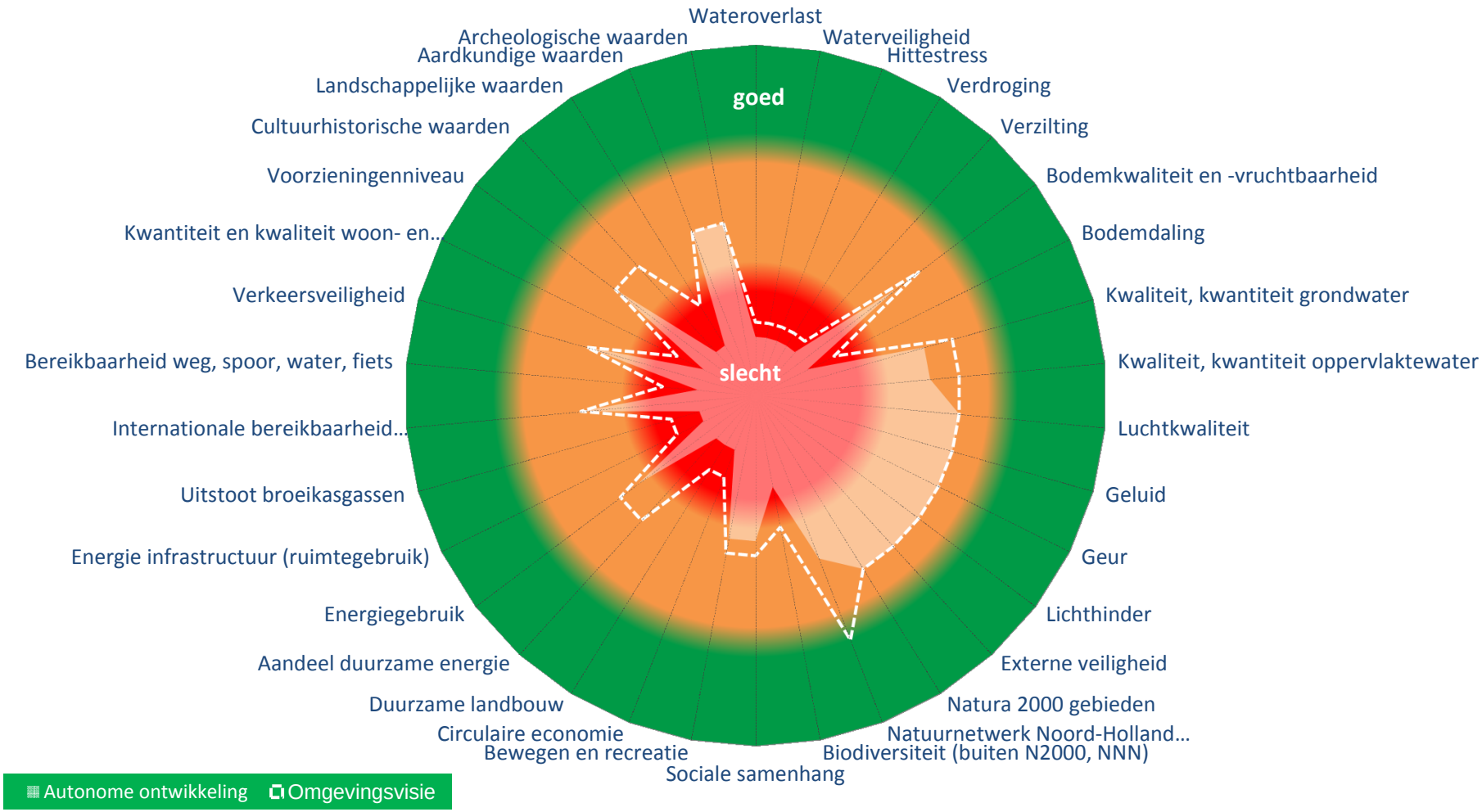

Bijlage 7 Overzicht bijdragen aan behalen ambities (‘doelbereik’)

PlanMER NH2050 | Bijdragen aan behalen ambities ('doelbereik')

	Ontwikkelprincipe NH2050	Sturingsmogelijkheid provincie	Ambities												
			Noord-Holland is klimaatbestendig en waterrobuust.	Bodemdaling in veenweide gebieden is afgeremd, gestopt en zo mogelijk hersteld.	Kwaliteit van bodem, water, lucht, externe veiligheid, geluidbelasting en (ontwikkelingen in de ondergrond voldoet aan wettelijke normen, is behouden en waar mogelijk verbeterd.	KRW-normen water en WHO-normen lucht worden zo snel mogelijk gehaald, uiterlijk in 2027 (KRW) en 2050 (WHO).	De biodiversiteit in Noord-Holland is vergroot.	Er is een duurzame economie, met innovatie als belangrijke motor en ruimte voor circulaire economie, duurzame landbouw, energietransitie en experimenten.	Vraag en aanbod van woon- en werklocaties zijn beter met elkaar in overeenstemming.	Inwoners en bedrijven kunnen zichzelf of producten effectief, veilig en efficient verplaatsen.	Versterken van mobiliteitsopties, uitstekende infrastructuur voor alle modaliteiten en technologische innovatie.	Inwoners en bedrijven hebben zoveel mogelijk de vrijheid om hun eigen vervoerswijzen te kiezen.	Streven naar een vorm van basisbereiktbaarheid voor kleine kernen.	Benoemen, behouden en versterken van de unieke kwaliteiten van de diverse landschappen en de cultuurhistorie.	Noord-Holland is als samenleving in 2050 volledig klimaatneutraal en gebaseerd op (een maximale inzet op opwekking van) hernieuwbare energie.
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	●	0	0	0	N.v.t.	0	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	0
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	●	+	N.v.t.	+	+	+	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	●	0	N.v.t.	+	+	0	N.v.t.	+	+	0	+	0	0	0
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	●	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	N.v.t.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	●	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+	N.v.t.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	●	+	0	+	+	+	N.v.t.	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	●	-	N.v.t.	0	0	0	N.v.t.	+	+	N.v.t.	+	N.v.t.	+	N.v.t.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	●	0	N.v.t.	-	-	-	N.v.t.	N.v.t.	+	+	+	0	-	0
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	●	+	0	+	+	0	N.v.t.	+	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	●	0	N.v.t.	0	0	0	N.v.t.	0	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	●	N.v.t.	N.v.t.	0	0	0	0	N.v.t.	+	+	+	+	N.v.t.	0
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	●	N.v.t.	N.v.t.	0	0	N.v.t.	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	+
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	●	0	N.v.t.	0	0	-	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	+
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	●	N.v.t.	N.v.t.	0	0	-	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0
18	De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	●	0	N.v.t.	+	+	+	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	+
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	●	+	+	+	+	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	●	0	0	N.v.t.	N.v.t.	+	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	N.v.t.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.	●	0	+	+	+	+	0	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	-	+

+	Kans op bijdrage aan behalen ambitie
0	Geen kans of risico
-	Risico op afbreuk aan behalen ambitie
N.v.t.	Geen relatie

Bijlage 8 Beoordeling strijdigheden en synergie

In deze bijlage wordt per ontwikkelprincipe beschreven welke kansen op synergie en risico's op strijdigheden er zijn met andere ontwikkelprincipes. In totaal zijn er 24 combinaties van ontwikkelprincipes die mogelijk strijdigheden opleveren en 28 combinaties die kans geven op synergie. Enkele ontwikkelprincipes leveren zowel mogelijke synergie als potentiële strijdigheden met andere ontwikkelprincipes op.

Om dubbelingen te voorkomen wordt de synergie en strijdigheid tussen twee ontwikkelprincipes alleen beschreven bij het ontwikkelprincipe dat het als eerste benoemd is. Bijvoorbeeld: de mogelijke strijdigheid tussen ontwikkelprincipe 1 en 3 wordt beschreven bij ontwikkelprincipe 1 en niet ook nog onder het kopje van ontwikkelprincipe 3. Dit betekent ook dat bij de eerste ontwikkelprincipes meer combinaties zijn beschreven dan bij de laatste ontwikkelprincipes.

1. Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.

Ontwikkelprincipe NH2050	3 Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	5 Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	6 Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	7 Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	8 Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.
1 Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	-	Verbijzondering	Afh	+	+

Ontwikkelprincipe NH2050	9 Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	10 Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	12 Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	21 Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.
1 Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap.	-	0	+	+	+	-

Ontwikkelprincipe 1 heeft kansen op synergie met vijf ontwikkelprincipes en is mogelijk strijdig met vier ontwikkelprincipes. De synergie zit onder meer met ontwikkelprincipes die gericht zijn op versterken van ecologische verbindingen (ontwikkelprincipe 5), inrichting en beheer van nieuwe

natuurgebieden (ontwikkelprincipe 19) en de realisatie van een robuust ecosysteem (ontwikkelprincipe 20). Deze kunnen ontwikkelprincipe 1 in de landschappen versterken, omdat daarin ontwikkelingen en beheer passend moeten zijn bij de ecologische waarden (als onderdeel van het draagvermogen van het gebied). Deze drie ontwikkelprincipes kunnen dus de ecologische waarden in het waardevolle landschap verder versterken, mits de ecologische versterking ook past in het draagvermogen van het gebied. De concentratie van wonen en werken in binnenstedelijk gebied (ontwikkelprincipe 8) en de bundeling van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen met een centrumfunctie (ontwikkelprincipe 12) zorgt ervoor dat het buitengebied meer open blijft. Dit doel heeft ontwikkelprincipe 1 ook in zich in met name de waardevolle landschappen.

Enkele ontwikkelprincipes maken ruimtelijk-economische ontwikkelingen mogelijk, zoals ontwikkelprincipes 3, 9 en 10. Deze ontwikkelingen worden mogelijk belemmerd in de waardevolle landschappen. Ontwikkelprincipe 1 stelt namelijk dat in de waardevolle landschappen enkel kleinschalige ontwikkelingen zijn toegestaan die ook bijdragen aan de landschappelijke, cultuurhistorische en/of ecologische waarden van het gebied. Voor ontwikkelprincipe 9 is de investering in weg- en spoornetwerk mogelijk strijdig in de waardevolle landschappen als de aanpassingen van het weg en spoor daar te groot is voor het draagvermogen van het landschap. Daarentegen kan in de waardevolle landschappen mogelijk wel geïnvesteerd worden in het fietsnetwerk, aangezien zich dit beter verhoudt tot genoemde waarden dan de uitbreiding van het weg- en spoornetwerk.

2. Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.

Ontwikkelprincipe NH2050	10 Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.
2 Nieuwe ontwikkelingen zijn zoveel mogelijk natuur-inclusief.	+

Ontwikkelprincipe 2 kan positief bijdragen aan de doelen van ontwikkelprincipe 10. Hierin wordt namelijk het uitloopgebied van de steden in de metropoolregio omgevormd van voornamelijk agrarisch gebied naar een combinatie van natuur, recreatie en waterberging. Ook de ontwikkelingen gericht op recreatie en waterberging dienen dan natuur-inclusief te zijn. Daarnaast biedt dit ontwikkelprincipe de mogelijkheid om nieuwe ‘rode’ ontwikkelingen ook natuurinclusief in te richten. Dit kan een bijdrage leveren aan het vergroten van de biodiversiteit.

3. Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.

Ontwikkelprincipe NH2050	9 Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	13 Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	15 Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	16 Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	17 Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.
3 Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	+	+	+	+

Ontwikkelprincipe NH2050	18 De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
3 Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk ruimtelijk geclusterd op locaties nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	+	-	-

Ontwikkelprincipe 3 levert kansen op synergie met zes andere ontwikkelprincipes en is mogelijk strijdig met twee andere. De synergie is vooral met ontwikkelprincipes die ook gericht zijn op de bundeling van functies, zoals ook ontwikkelprincipe 3 voorstaat. De bundeling vanuit ontwikkelprincipe 3 kan verder bijdragen aan een hogere bezettingsgraad van bussen op OV-verbindingen in het noordelijk deel van de provincie (ontwikkelprincipe 13). Bij de bundeling vanuit ontwikkelprincipe 3 dient goed gekeken te worden naar de mogelijkheden die er liggen om vraag en aanbod van hernieuwbare energie beter samen te brengen (ontwikkelprincipe 15). Dit geldt ook voor de mogelijkheden om de bundeling van de agro-foodsector (ontwikkelprincipe 18) zoveel mogelijk bij knooppunten te realiseren.
Ontwikkelprincipe 3 kan wel in potentie risico's opleveren voor twee ontwikkelprincipes (19 en 20) die gericht zijn op de versterking van natuur die juist buiten de Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Noord-Holland liggen. Als bijvoorbeeld een OV-knooppunt buiten die gebieden liggen, dan moeten op deze plek de natuurlijke processen leidend zijn volgens ontwikkelprincipe 19. Dit kan zich slecht verhouden met grootschalige ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Deze strijdigheid kan vermeden worden door de keuze over verdere ruimtelijk-economische ontwikkelingen rond knooppunten in samenhang te doen met de keuze voor de versterking van natuur.

5. Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.

Ontwikkelprincipe NH2050	10 Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	16 Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.
5 Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.	+	-

Ontwikkelprincipe 5 en 10 kunnen elkaar versterken. Bij de inrichting van het uitloopgebied in de metropoolregio in de kustzone kan aangesloten worden bij de karakteristiek van het landschap aldaar. In potentie kan de ontwikkeling van de twee locaties voor de aanwending, opslag en doorvoer van windenergie wel botsen met de karakteristieken van de kustlandschap. Ontwikkelprincipe 5 is er op gericht om de kustlandschappen te koesteren en behouden. Lokaal kan dat echter mogelijk botsen met de ruimtelijke consequenties van de energietransitie. Door een goede locatiekeuze en landschappelijke inpassing kan dit vermeden worden.

6. Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.

Ontwikkelprincipe NH2050	16 Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.
6 Bij nieuwe ontwikkelingen in de wateren (Noordzee, Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer) wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.	-

In potentie kan de ontwikkeling van de twee locaties voor de aanwending, opslag en doorvoer van windenergie (ontwikkelprincipe 16) mogelijk botsen met de karakteristieken van de kustlijnen. Ontwikkelprincipe 6 is er op gericht om het landschappelijke beeld van de kustlijnen te koesteren en behouden. Lokaal kan dat echter botsen met de ruimtelijke consequenties van de energietransitie. Door een goede locatiekeuze en landschappelijke inpassing kan dit vermeden worden.

7. Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.

8.

Ontwikkelprincipe NH2050	9 Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	10 Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	15 Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	16 Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.
7 Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	-	+	-	-

Ontwikkelprincipe NH2050	19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
7 Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.	+	+

Ontwikkelprincipe 7 heeft kans op synergie met drie andere ontwikkelprincipes die ook voor de versterking van natuur zorgen (ontwikkelprincipes 10, 19 en 20), wanneer die gebieden op elkaar worden aangesloten. Daarentegen levert het strijdigheden op met drie andere ontwikkelprincipes. De aanvulling van ecologische verbindingen kan belemmerd worden door de aanleg en uitbreiding van bijvoorbeeld wegen en spoor (ontwikkelprincipe 9). Ontwikkelprincipes 7 en 15 kunnen mogelijk conflicteren, omdat de doelen niet (makkelijk) verenigbaar zijn, waardoor ze niet op dezelfde plek gerealiseerd kunnen worden. Op de twee locaties voor de aanwending, opslag en doorvoer van windenergie (ontwikkelprincipe 16) kunnen lastig ecologische verbindingen worden

aangelegd. Door een slimme locatiekeuze en ontwerp is het waarschijnlijk toch mogelijk om daar omheen een ecologische verbinding aan te leggen. Daarmee is de strijdigheid voorkomen.

9. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.

Ontwikkelprincipe NH2050	9 Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	10 Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	12 Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	13 Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.
8 Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	Afh	N.v.t.	Verbijzondering	+

Ontwikkelprincipe NH2050	15 Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
8 Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.	+	-

De concentratie van wonen en werken binnenstedelijk (ontwikkelprincipe 8) maakt het mogelijk om te zorgen voor rendabelere OV-verbindingen in het noordelijk deel van de provincie (ontwikkelprincipe 13). Op die plekken gaan dan namelijk meer mensen wonen en werken, waardoor bijvoorbeeld bussen voller zullen zitten. Ook is het makkelijker om bedrijven en woningen van duurzame energie te voorzien (ontwikkelprincipe 15) als deze bedrijven en woningen niet verspreid door de provincie liggen, maar juist geconcentreerd in binnenstedelijk gebied. Ontwikkelprincipe 8 leidt tot meer verdichting en verharding in de binnensteden, wat het op die plekken lastiger maakt te zorgen voor een fijnere ecologische dooradering (ontwikkelprincipe 20). Natuurinclusief ontwikkelen kan echter deze strijdigheid beperken of voorkomen.
De binnenstedelijke concentratie kan in de metropoolregio alleen een succes worden als het ook lukt om in die regio de bereikbaarheid te verbeteren. Mensen en bedrijven zullen zich minder snel vestigen in binnenstedelijk gebied als het OV overvol is en de wegen verder dichtslibben. Anders gezegd, ontwikkelprincipe 8 is afhankelijk van ontwikkelprincipe 9.

10. Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.

Ontwikkelprincipe NH2050	19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
9 Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.	-	-

De uitbreiding of aanleg van wegen en spoor kan zorgen dat er minder plek is om natuurlijke processen richting gevend te laten zijn in natuurgebieden (ontwikkelprincipe 19) en om verbindingen tussen natuurgebieden te verbeteren (ontwikkelprincipe 20). Door een goede locatiekeuze kan deze strijdigheid worden voorkomen, zeker als daarbij natuurinclusief ontwikkeld wordt.

11. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.

Ontwikkelprincipe NH2050	17 Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
10 Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.	-	-	+

De inrichting van het uitloopgebied van steden in de metropoolregio gaat ook om de aanleg van natuurgebieden (ontwikkelprincipe 10). Dit kan gekoppeld worden aan de verbetering van bestaande natuurgebieden (ontwikkelprincipe 20).
Ontwikkelprincipe 10 levert mogelijk een strijdigheid met de locatie die nabij Zaandam is gereserveerd voor de opslag en verwerking van reststromen (ontwikkelprincipe 17). De aangewezen locatie is nu een open polder die ook als uitloopgebied kan dienen van bewoners uit Zaandam. De definitieve locatiekeuze dient in samenhang bekeken te worden met de mogelijkheden om het gebied juist om te vormen van agrarisch naar natuur en recreatiegebied. Dan is deze strijdigheid te voorkomen. Bij de andere twee locaties van 17 speelt deze strijdigheid niet. Ook ontwikkelprincipe 19 is strijdig met 10. Deze laatste gaat uit van functieverweving van niet alleen natuur, maar ook van recreatie en waterberging. Als gebieden worden ingericht voor recreatie of waterberging kan dit ertoe leiden dat er geen plek meer is om natuurlijke processen richtinggevend te laten zijn voor de inrichting van die gebieden. De vraag is echter hoe erg dat is in de metropoolregio, waar juist andere belangen bediend kunnen worden.

12. Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.

Ontwikkelprincipe NH2050	13 Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.	15 Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.
12 Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.	+	+

De concentratie van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in de kernen met een centrumfunctie (ontwikkelprincipe 12) kan bijdragen aan rendabeler OV-verbindingen, doordat meer mensen in die kernen gaan wonen en mensen vooral naar die kernen toe moeten voor voorzieningen. Ook is het makkelijker om bedrijven en woningen van duurzame energie te voorzien (ontwikkelprincipe 15) als deze bedrijven en woningen niet verspreid door de provincie liggen, maar juist geconcentreerd op bepaalde plekken.

13. Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.

Mogelijke synergie en strijdigheden tussen ontwikkelprincipe 13 en andere ontwikkelprincipes zijn al beschreven bij ontwikkelprincipes 3, 8 en 12.

15. Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.

Ontwikkelprincipe NH2050	16 Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	17 Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	18 De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.
15 Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	+	+	+

Ontwikkelprincipe 15 geeft mogelijkheden gecombineerd met drie andere ontwikkelprincipes. Er zijn kansen om grote energievragers te realiseren dicht bij de twee locaties waar windenergie opgewekt op zee aan land wordt gebracht (ontwikkelprincipe 16). Dan hoeft de energie-infrastructuur naar die (industriële) bedrijven minder zwaar te zijn. De drie locaties waar reststromen verwerkt worden (ontwikkelprincipe 17) kunnen warmte leveren aan woningen en bedrijven in de buurt. Bij het omvormen van afval naar grondstoffen kan namelijk energie nodig zijn, waardoor warmte vrijkomt. Deze restwarmte kan weer worden gebruikt om woningen en bedrijven te verwarmen. De vrijkomende warmte van de kassen kan ook worden gebruikt door andere bedrijven in de agro-foodsector die in hetzelfde cluster liggen (ontwikkelprincipe 18).

16. Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.

Ontwikkelprincipe NH2050	18 De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
16 Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.	+	-	-

Als een cluster van agro-foodbedrijven wordt gerealiseerd in de nabijheid van de locaties waar windenergie opgewekt op zee aan land wordt gebracht (ontwikkelprincipe 16), dan hoeft de energie-infrastructuur naar de bedrijven in het agro-foodcluster minder zwaar te zijn.
Op de twee locaties voor de aanwendig, opslag en doorvoer van windenergie kunnen natuurlijke processen lastig richtinggevend zijn voor de inrichting (ontwikkelprincipe 19) van die locaties. Ook kunnen op die plekken lastig verbindingen tussen natuurgebieden worden verbeterd (ontwikkelprincipe 20). Door een slimme locatiekeuze en ontwerp is het waarschijnlijk toch mogelijk om daar omheen de natuur de ruimte te geven en daarmee de strijdigheid te voorkomen.

17. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.

Ontwikkelprincipe NH2050	19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	21 Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.
17 Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.	-	-	-

Op de drie locaties voor de opslag en verwerking van reststromen kunnen natuurlijke processen lastig richtinggevend zijn voor de inrichting (ontwikkelprincipe 19) van die locaties. Ook kunnen op die plekken lastig verbindingen tussen natuurgebieden worden verbeterd (ontwikkelprincipe 20). Door een slimme locatiekeuze en ontwerp is het waarschijnlijk toch mogelijk om daar omheen de natuur de ruimte te geven en daarmee de strijdigheid te voorkomen.

18. De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.

Ontwikkelprincipe NH2050	19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	21 Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.
18 De agri-foodsector wordt gefaciliteerd bij de duurzame en economische ontwikkeling.	-	-

Ontwikkelprincipe 18 kan mogelijk strijdig zijn met 19 als door een uitbreiding van de agri-foodclusters de natuurlijke processen niet meer leidend kunnen zijn voor de inrichting van het (natuur)gebied. Een goede locatiekeuze kan dit echter voorkomen. Er is ook een strijdigheid met ontwikkelprincipe 21. Door het verhogen van het waterpeil wordt het veenweidegebied minder geschikt voor productie door land- en tuinbouw. Het land is daar dan te nat voor.

19. Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.

Ontwikkelprincipe NH2050	21 Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.
19 Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.	+

Als het waterpeil in het veenweidegebied hoger is, zullen deze plekken minder geschikt zijn voor landbouw en meer voor natuur. Op die plekken kunnen ook natuurlijke processen verder richting geven aan de inrichting en beheer van die nieuwe natuurgebieden. De natuur- en waterdoelen kunnen hier in gezamenlijkheid worden gerealiseerd.

20. Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.

Ontwikkelprincipe NH2050	21 Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.
20 Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	+

Ook de doelen van ontwikkelprincipe 20 en 21 kunnen elkaar versterken als hier de natuur- en waterdoelen in gezamenlijkheid worden gerealiseerd.

Bijlage 9 Passende beoordeling Natura 2000 gebieden

Tauw

Omgevingsvisie NH2050

Passende beoordeling

6 juni 2018

Verantwoording

Titel	Omgevingsvisie NH2050 – passende beoordeling
Opdrachtgever	Provincie Noord-Holland
Projectleider	Tijmen van de Poll (Royal HaskoningDHV)
Auteur(s)	Niels Jeurink (Tauw), Dorien Grote Beverborg (Royal HaskoningDHV)
Tweede lezer	Jan Bakker (Royal HaskoningDHV)
Uitvoering meet- en inspectiewerk	N.v.t.
Projectnummer	1262850
Aantal pagina's	62
Datum	6 juni 2018

Colofon

Tauw bv
Handelskade 37
Postbus 133
7400 AC Deventer
T +31 57 06 99 911
E info.deventer@tauw.nl

Inhoud

1 Passende beoordeling Natura 2000-gebieden 4
1.1 Waarom een passende beoordeling? 4
1.2 Wat is Natura 2000? 4
1.3 Huidige staat van instandhouding en gevoeligheden van Natura 2000-gebieden 7
1.3.1 Duinen 7
1.3.2 Meren en moerassen 8
1.3.3 Noordzee, Waddenzee en Delta 11
1.4 Gevoeligheden per kernopgave 12
1.5 De belangrijkste risico's van de door de omgevingsvisie mogelijk gemaakte ontwikkelingen voor Natura 2000-gebieden 13
1.5.1 Bespreking risico's per ontwikkelprincipe 13
1.5.2 Beschouwing van mogelijke risico's voor Natura 2000-gebieden binnen Noord-Holland 28
1.5.3 Gevolgen voor (delen van) Natura 2000-gebieden buiten de provincie Noord-Holland 34
1.5.4 Programma aanpak Stikstof (PAS) 35
1.5.5 De verschillende soorten risico's vergeleken 36
1.6 Samenvatting en conclusies 36
2 Literatuur 41
Bijlage 1 Kernopgaven per Natura 2000-landschap in Noord-Holland 42
Bijlage 2 Gevoeligheden per kernopgave 46
Bijlage 3 Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden en hun belang voor soorten en habitattypen 50
Bijlage 4 Overzicht risico's van ontwikkelprincipes per Natura 2000-gebied 59
Bijlage 5 De invloed van de ontwikkelprincipes op kernopgaven per Natura 2000-landschap 61

1 Passende beoordeling Natura 2000-gebieden

1.1 Waarom een passende beoordeling?

De Omgevingsvisie NH2050 is een ruimtelijke visie op de toekomstige ontwikkeling van de provincie Noord-Holland. In de visie worden op hoofdlijnen keuzes gemaakt aangaande wonen, werken, recreëren en transport. Die keuzes kunnen, in elk geval in theorie, gevolgen hebben voor Natura 2000-gebieden. De Wet natuurbescherming, het wettelijke kader voor de bescherming van Natura 2000-gebieden (hierna Wnb), bepaalt dan ook dat de gevolgen van de Omgevingsvisie voor de Natura 2000-gebieden inzichtelijk gemaakt moeten worden, waarbij de Omgevingsvisie volgens de wet als een 'plan' moet worden gezien. Meer in het bijzonder stelt artikel 2.8 Wnb: "Voor een plan (…) maakt het bestuursorgaan (…) een passende beoordeling van de gevolgen voor het Natura 2000-gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied."
De voorliggende rapportage is de passende beoordeling van de mogelijke gevolgen van de Omgevingsvisie NH2050[1] voor Natura 2000-gebieden in de provincie. Daartoe worden de maximale mogelijkheden die de Omgevingsvisie biedt vergeleken met de feitelijk bestaande situatie op het moment waarop de Omgevingsvisie wordt vastgesteld[2].
De Omgevingsvisie NH2050 kent 18 'beleidsuitspraken' die richtinggevend zijn voor de ruimtelijke ontwikkelingen die door de visie mogelijk worden gemaakt, de 'ontwikkelprincipes'. In deze passende beoordeling wordt per ontwikkelprincipe aangegeven óf, en zo ja welke gevolgen dat *kan* hebben voor Natura 2000-gebieden. Daarbij is getoetst aan de belangrijkste instandhoudingsdoelstellingen van die gebieden, de kernopgaven[3].

1.2 Wat is Natura 2000?

Natura 2000 is het Europese netwerk van belangrijke natuurgebieden, bedoeld voor het ook op langere termijn veilig stellen van de Europese biodiversiteit. In Nederland hebben ruim 160 gebieden de Natura 2000-status gekregen, daarvan liggen er 19 geheel of gedeeltelijk in de provincie Noord-Holland (figuur B1.1). De gebieden kunnen naar hun ontstaanswijze en aard worden ingedeeld in 'Natura 2000-landschappen'. De natuur die voorkomt in deze landschappen is over het algemeen vergelijkbaar qua bijvoorbeeld biotoopeisen als waterkwaliteit en -kwantiteit en bodemsamenstelling. In Nederland worden acht Natura 2000-landschappen onderscheiden (ministerie van LNV, 2005):

1. **Noordzee, Waddenzee en Delta**[4]
2. **Duinen**
3. Rivierengebied
4. **Meren en Moerassen**
5. Beekdalen
6. Hogere zandgronden
7. Hoogvenen

[1] Bedoeld wordt de beleidsuitspraken in de Omgevingsvisie die richtinggevend zijn voor nieuwe ontwikkelingen in de provincie
[2] Merk op dat de effectbepaling en –beoordeling in een passende beoordeling daardoor kan afwijken van de risico's die in een planMER worden beschreven; daarin wordt immers van een autonome ontwikkeling als referentie uitgegaan.
[3] Denkbaar is dat de zelfstandige gevolgen van de ontwikkelprincipes niet, maar in cumulatie met de gevolgen van andere plannen en projecten wél significant zijn. Gelet op het hoge abstractieniveau van de Omgevingsvisie is hiermee in deze passende beoordeling nog geen rekening gehouden
[4] Dit is de officiële benaming van het Natura 2000 landschap Noordzee, Waddenzee en Delta. Binnen Noord-Holland zijn alleen gebieden die betrekking hebben op Noordzee en Waddenzee, niet op Delta.

8. Heuvelland

Van die Natura 2000-landschappen komen er drie in de provincie Noord-Holland voor; deze zijn hierboven **vet** gedrukt.

De bescherming van Natura 2000 is op Europees niveau geregeld in een tweetal richtlijnen, te weten de Vogelrichtlijn uit 1979 en de Habitatrichtlijn uit 1992. Beide richtlijnen zijn in Nederlandse wetgeving vertaald; momenteel is in Nederland de Wet natuurbescherming het wettelijke kader. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen bescherming van gebieden en bescherming van soorten. Per gebied is een 'aanwijzingsbesluit' genomen door de staatssecretaris van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In die aanwijzingsbesluiten wordt onder meer vermeld voor welke soorten en/of habitattypen het gebied van belang is en welke doelen per soort of habitattype worden nagestreefd ('instandhoudingsdoelstellingen'). Die doelen mogen in beginsel niet worden geschaad; wanneer een plan of project gevolgen kan hebben voor één of meer van de doelen in één of meer Natura 2000-gebieden dan spreekt men van een plan of project met 'significante gevolgen'. De aanwijzing van de 19 gebieden is onherroepelijk.
Voor elk Natura 2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld, waarin wordt uitgewerkt op welke wijze, waar en wanneer de instandhoudingsdoelstellingen gehaald gaan worden. Uit de beheerplannen blijkt dat een gedeelte van de doelen binnen de eerste beheerplanperiode (d.w.z. uiterlijk ± 2024) gehaald wordt. Binnen de Natura 2000-gebieden die stikstofgevoelig zijn, en die om die reden deel uitmaken van het Programma Aanpak Stikstof (PAS), worden herstelmaatregelen getroffen. Deze worden beschreven in 'gebiedsanalyses' per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied. In de gebiedsanalyses wordt onderbouwd welke herstelmaatregelen per gebied nodig zijn om achteruitgang te voorkomen en op termijn de instandhoudingsdoelen te kunnen halen. Gebieden die géén deel uitmaken van het PAS zijn Abtskolk & de Putten, Eemmeer & Gooimeer zuidoever, Markermeer & IJmeer, IJsselmeer en Polder Zeevang. De uitvoering van de herstelmaatregelen is in veel gebieden in de opstartfase of al volop gaande.

De Natura 2000-gebieden in de provincie Noord-Holland zijn weergegeven in figuur B1.1.

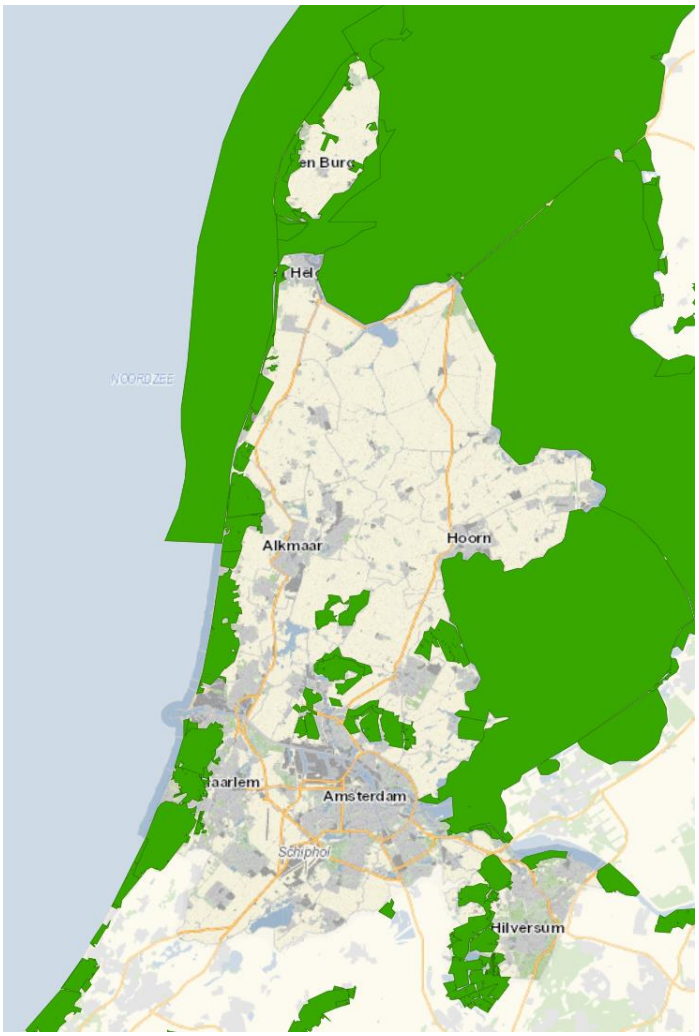

Noordzee, Waddenzee en Delta:
- Waddenzee
- Noordzeekustzone

Duinen:
- Duinen en Lage land Texel
- Duinen Den Helder Callantsoog
- Zwanenwater en Pettemerduinen
- Schoorlse duinen
- Noord-Hollands Duinreservaat
- Kennemerland Zuid

Meren en moerassen:
- Abtskolk en de Putten
- Eemmeer & Gooimeer zuidoever
- Eilandspolder
- IJsselmeer
- Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske
- Markermeer en IJmeer
- Naardermeer
- Oostelijke Vechtplassen
- Polder Westzaan
- Polder Zeevang
- Wormer en Jisperveld & Kalverpolder

Figuur B1.1 De 19 Natura 2000-gebieden in de provincie Noord-Holland

Aan elk van deze (drie) Natura 2000-landschappen zijn in het natuurbeleid zogenaamde ‘kernopgaven’ gekoppeld (ministerie van LNV, 2006). Met deze kernopgaven wordt aangegeven wat de belangrijkste bijdragen van een concreet gebied zijn aan het Natura 2000-netwerk. De kernopgaven geven daarnaast een beeld van de belangrijkste knoppen waaraan gedraaid zou moeten worden om de bijdrage te kunnen blijven leveren of op termijn te gaan leveren. De kernopgaven vormen een belangrijk hulpmiddel bij de focus en de eventueel noodzakelijke prioritering binnen de Natura 2000-beheersplannen. Binnen de kernopgaven zijn ten slotte de instandhoudingsdoelstellingen benoemd. Het stelsel van Natura 2000-landschappen, kernopgaven en geassocieerde instandhoudingsdoelstellingen is daarmee voldoende abstract maar toch ook voldoende gevoelig om op het schaalniveau van Noord-Holland (risico’s op)

effecten van de nieuwe Omgevingsvisie te beschrijven en te beoordelen. De kernopgaven voor die gebieden zijn te vinden in bijlage 1.

1.3 Huidige staat van instandhouding en gevoeligheden van Natura 2000-gebieden

1.3.1 Duinen

De instandhouding van de habitattypen waarvoor de diverse duingebieden zijn aangewezen is overwegend matig ongunstig. Alleen van de habitattypen ‘grijze duinen’ en van enkele typen van schrale standplaatsen als blauwgrasland is de instandhouding ‘zeer ongunstig’. De staat van instandhouding van soorten is er wisselend; aandachtspunt is onder andere de tapuit (broedvogel), die in de duinen sterk achteruit is gegaan. De Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging, voor diverse vormen van verstoring en (ook) voor de gevolgen van stikstofdepositie. De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:

- Duinen en Lage land Texel
- Duinen Den Helder en Callantsoog
- Kennemerland Zuid
- Noord-Hollands Duinreservaat
- Schoorlse duinen
- Zwanenwater en Pettemerduinen

Tabel B1.1 geeft een overzicht van de Natura 2000-gebieden in het Natura 2000-landschap Duinen. Aangegeven is hoe de staat van instandhouding is van de habitattypen, -soorten, broedvogels en niet-broedvogels waarvoor de gebieden zijn aangewezen.

Tabel B1.1 Staat van Instandhouding van soorten en habitattypen in Natura 2000-gebieden in het Natura 2000-landschap ‘Duinen’

Natura 2000-gebied	Svl Habitattypen	Svl Hrl-soorten	Svl Broedvogels	Svl Niet-broedvogels	Belangrijkste gevoeligheden
Duinen en Lage land Texel	-- tot +	--	+ tot --	Nvt	Oppervlakteverlies, versnippering, stikstofdepositie en verdroging
Duinen Den Helder en Callantsoog	-- tot +	Nvt	Nvt	Nvt	Oppervlakteverlies, versnippering, stikstofdepositie en verdroging
Kennemerland Zuid	-- tot +	-	Nvt	Nvt	Oppervlakteverlies, versnippering en stikstofdepositie
Noordhollands Duinreservaat	-- tot +	-	Nvt	Nvt	Oppervlakteverlies, versnippering,

Natura 2000-gebied	SvI Habitattypen	SvI Hrl-soorten	SvI Broedvogels	SvI Niet-broedvogels	Belangrijkste gevoeligheden
					stikstofdepositie en verdroging
Schoorlse duinen	-- tot +	Nvt	Nvt	Nvt	Oppervlakteverlies, versnippering, stikstofdepositie en verdroging
Zwanenwater en Pettemerduinen	-- tot +	Nvt	+ tot --	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, stikstofdepositie en verdroging

Toelichting:
SvI: Staat van Instandhouding (*landelijk*). Onderscheid wordt gemaakt tussen + (gunstig), - (matig ongunstig) en – (zeer ongunstig)
Nvt: Niet van toepassing, d.w.z. dat het betreffende Natura 2000-gebied niet voor 1 of meer soorten uit die groep is aangewezen

Uit tabel B1.1 zijn de volgende conclusies te trekken ten aanzien van de Staat van Instandhouding (SvI) van de soorten en habitattypen waarvoor de gebieden een functie hebben:

- de (landelijke) staat van instandhouding van de soorten en habitattypen waarvoor de diverse gebieden zijn aangewezen is erg variabel, en varieert van gunstig tot zeer ongunstig
- de Natura 2000-gebieden in het landschap ‘Duinen’ in de provincie zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging, diverse vormen van verstoring en voor de gevolgen van stikstofdepositie

1.3.2 Meren en moerassen

In Noord-Holland wordt binnen het Natura 2000-landschap ‘meren en moerassen’ onderscheid gemaakt in de laagveengebieden ten noorden van Amsterdam (‘laag-Holland’) en de gebieden ten (zuid)westen van Hilversum (Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen). Daarnaast horen hier drie ‘rijksgebieden’ tot dit landschap (te weten IJsselmeer, Markermeer & IJmeer en Eemmeer en Gooimeer zuidoever) en het gebied ‘Abtskolk & de Putten’ noordelijk van Camperduin. De (landelijke) staat van instandhouding van de soorten en habitattypen waarvoor de diverse gebieden zijn aangewezen is erg variabel, en varieert van gunstig tot zeer ongunstig:

- meren en moerassen – laag-Holland – in deze gebieden is lokaal nog sprake van enige invloed van zout, een gevolg van de afzettingen van de voormalige Zuiderzee. Deze gebieden wijken daarom af van de grote laagveenmoerassen die hierna worden behandeld. De instandhouding van de habitattypen waarvoor deze gebieden zijn aangewezen is overwegend matig ongunstig. Voornaamste aandachtspunten zijn de instandhouding van de noordse woelmuis, de roerdomp (broedvogel) en de grutto (niet-broedvogel). De Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse vormen van verstoring. Enkele gebieden zijn daarnaast gevoelig voor verzoeting, m.n. de gebieden met o.a. natuurwaarden van

brakke standplaatsen. De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:
    - Abtskolk & de Putten
    - Eilandspolder
    - Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske
    - Polder Westzaan
    - Polder Zeevang
    - Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder
- meren en moerassen – Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer – deze gebieden worden hier apart behandeld omdat alleen in deze laagveengebieden lokaal sprake is van invloed van kwel van hogere gronden als de Utrechtse heuvelrug en het Gooi. De voornaamste aandachtspunten zijn hier de instandhouding van het areaal blauwgrasland en van trilvenen en van diverse soorten, waaronder de broedvogels zwarte stern en grote karekiet en soorten als de gestreepte waterroofkever en groenknolorchis. Van de overige habitattypen en soorten is de staat van instandhouding meest ‘matig ongunstig’ tot ‘gunstig’. Een robuuste verbindingszone tussen de beide gebieden zorgt inmiddels voor ruime mogelijkheden voor uitwisseling van dieren. Hiervan wordt o.a. gebruik gemaakt door de otter. De Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse vormen van verstoring. De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:
    - Naardermeer
    - Oostelijke Vechtplassen
- meren en moerassen – IJsselmeergebied. De staat van instandhouding van de meeste soorten niet-broedvogels is matig ongunstig (kuifeend, meerkoet, nonnetje bv.) tot zeer ongunstig (kleine zwaan). Ook van de Habitatrichtlijnsoorten (zoals meervleermuis en rivierdonderpad) en habitattypen is de staat van instandhouding overwegend matig ongunstig. De Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies en diverse vormen van verstoring. De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:
    - Eemmeer & Gooimeer zuidoever
    - Markermeer & IJmeer
    - IJsselmeer

Tabel B1.2 geeft een overzicht van de Natura 2000-gebieden in het Natura 2000-landschap ‘meren en moerassen’. Aangegeven is hoe de staat van instandhouding is van de habitattypen, -soorten, broedvogels en niet-broedvogels waarvoor de gebieden zijn aangewezen.

Tabel B1.2 Staat van Instandhouding van soorten en habitattypen in Natura 2000-gebieden in het Natura 2000-landschap ‘Meren en moerassen’

Natura 2000-gebied	**Svl Habitattypen**	**Svl Hrl-soorten**	**Svl Broedvogels**	**Svl Niet-broedvogels**	**Belangrijkste gevoeligheden**
Abtskolk & de Putten	Nvt	Nvt	Nvt	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse

Natura 2000-gebied	Svl Habitattypen	Svl Hrl-soorten	Svl Broedvogels	Svl Niet-broedvogels	Belangrijkste gevoeligheden
					vormen van verstoring
Eemmeer & Gooimeer zuidoever	Nvt	Nvt	--	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering en verdroging
Eilandspolder	-	+ tot --	+	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse vormen van verstoring
IJsselmeer	- tot +	- tot --	+ tot --	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse vormen van verstoring
Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	-	+ tot --	+ tot --	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verzoeting verdroging en diverse vormen van verstoring
Markermeer en IJmeer	-	- tot --	+ tot --	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse vormen van verstoring
Naardermeer	- tot --	- tot --	+ tot --	+	Oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en vernatting
Oostelijke Vechtplassen	+ tot --	+ tot --	+ tot --	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en vernatting
Polder Westzaan	-	+ tot --	Nvt	Nvt	Oppervlakteverlies, versnippering, verzoeting en verdroging
Polder Zeevang	Nvt	Nvt	Nvt	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering en verdroging
Wormer- en Jisperveld	-	+ tot --	+ tot --	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verdroging, vernatting en diverse vormen van verstoring

Toelichting:

SvI: Staat van Instandhouding (*landelijk*). Onderscheid wordt gemaakt tussen + (gunstig), - (matig ongunstig) en – (zeer ongunstig)
Nvt: Niet van toepassing, d.w.z. dat het betreffende Natura 2000-gebied niet voor 1 of meer soorten uit die groep is aangewezen

Uit tabel B1.2 zijn de volgende conclusies te trekken ten aanzien van de Staat van Instandhouding (SvI) van de soorten en habitattypen waarvoor de gebieden een functie hebben:

- de (landelijke) staat van instandhouding van de soorten en habitattypen waarvoor de diverse gebieden zijn aangewezen is erg variabel, en varieert van gunstig tot zeer ongunstig
- de Natura 2000-gebieden in het landschap 'meren en moerassen' in de provincie zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging en diverse vormen van verstoring. Enkele gebieden zijn daarnaast gevoelig voor verzoeting, m.n. de gebieden met o.a. natuurwaarden van brakke standplaatsen

1.3.3 Noordzee, Waddenzee en Delta

In de Natura 2000-gebieden die hiertoe worden gerekend is de staat van instandhouding van de soorten variabel, maar van de meeste soorten matig ongunstig. Van sommige broedvogels (als velduil, kluut en strandplevier) is deze zeer ongunstig, net als van sommige niet-broedvogels (bv. eider en scholekster). Van zeezoogdieren (bruinvis en de beide soorten zeehonden) is de staat van instandhouding matig ongunstig, van de vissen zeeprik en fint matig tot zeer ongunstig. De zoute gebieden zijn behalve voor diverse vormen van verstoring ook gevoelig voor een verandering van de dynamiek (stromingen, erosie/ sedimentatie van substraat). De volgende Natura 2000-gebieden maken deel uit van dit Natura 2000-landschap:

- Noordzeekustzone
- Waddenzee

Tabel B1.3 geeft een overzicht van de Natura 2000-gebieden in het Natura 2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta'. Aangegeven is hoe de staat van instandhouding is van de habitattypen, -soorten, broedvogels en niet-broedvogels waarvoor de gebieden zijn aangewezen.

Tabel B1.3 Staat van Instandhouding van soorten en habitattypen in Natura 2000-gebieden in het Natura 2000-landschap Noordzee, Waddenzee en Delta'

Natura 2000-gebied	**SvI Habitattypen**	**SvI Hrl-soorten**	**SvI Broedvogels**	**SvI Niet-broedvogels**	**Belangrijkste gevoeligheden**
Noordzeekustzone	-	- tot --	+ tot --	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verandering dynamiek substraat, verstoring
Waddenzee	-- tot +	- tot --	+ tot --	+ tot --	Oppervlakteverlies, versnippering, verandering dynamiek substraat, verstoring

Toelichting:
SvI: Staat van Instandhouding (*landelijk*). Onderscheid wordt gemaakt tussen + (gunstig), - (matig ongunstig) en – (zeer ongunstig)

Uit tabel B1.3 zijn de volgende conclusies te trekken ten aanzien van de Staat van Instandhouding (SvI) van de soorten en habitattypen waarvoor de gebieden een functie hebben:

- de (landelijke) staat van instandhouding van de soorten en habitattypen waarvoor de diverse gebieden zijn aangewezen is erg variabel, en varieert van gunstig tot zeer ongunstig
- de Natura 2000-gebieden in het landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta' in de provincie zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verandering van de dynamiek van het substraat en voor diverse vormen van verstoring.

1.4 Gevoeligheden per kernopgave

De Natura 2000-gebieden en -landschappen zijn erg verschillend qua natuurwaarden en dus ook qua gevoeligheid voor allerlei 'storingsfactoren'. Om hierin meer inzicht te krijgen zijn van de diverse kernopgaven (bijlage 1) de gevoeligheden benoemd. Daarbij is gebruik gemaakt van de storingsfactoren die ook worden onderscheiden in de zogeheten 'effectenindicator'. Het betreft de volgende (19) storingsfactoren:

1. Oppervlakteverlies
2. Versnippering
3. Verzuring door stikstof uit de lucht
4. Vermesting door stikstof uit de lucht
5. Verzoeting
6. Verzilting
7. *Verontreiniging*
8. Verdroging
9. Vernatting
10. Verandering stroomsnelheid
11. Verandering overstromingsfrequentie
12. Verandering dynamiek substraat
13. Verstoring door geluid
14. Verstoring door licht
15. Verstoring door trilling
16. Optische verstoring
17. *Verstoring door mechanische effecten*
18. *Verandering in populatiedynamiek*
19. *Bewuste verandering soortensamenstelling*

Opmerkingen:

- niet al deze storingsfactoren worden beïnvloed door de activiteiten en ontwikkelingen die de nieuwe Omgevingsvisie mogelijk maakt, bijvoorbeeld doordat ze primair door menselijke invloed worden veroorzaakt. Voorbeelden zijn verontreiniging, verstoring door mechanische effecten (betreding bv.), verandering in populatiedynamiek en bewuste verandering soortensamenstelling. Deze (4) storingsfactoren zijn in dit kader daarom niet onderzocht; in bovenstaande lijst zijn deze factoren *cursief* weergegeven

- Een gedeelte van de gevoeligheden (m.n. areaalverlies en versnippering) heeft betrekking op de Natura 2000-gebieden zelf en verbindingen met andere Natura 2000-gebieden. Wanneer ruimtelijke ontwikkelingen uitsluitend buiten de Natura 2000-gebieden plaatsvinden (inclusief een bufferzone daaromheen) en geen ecologische verbindingen doorsnijden dan zijn effecten van areaalverlies en versnippering relatief gemakkelijk uit te sluiten. Sommige andere storingsfactoren, waaronder verdroging maar zeker ook stikstofdepositie, kunnen op (veel) grotere afstand van een Natura 2000-gebied worden veroorzaakt.

Bijlage 2 geeft een overzicht van de gevoeligheden van de kernopgaven voor deze 19 storingsfactoren.

Voor de diverse nieuwe activiteiten die mogelijk worden gemaakt is vervolgens bepaald welke van de 15 onderzochte vormen van verstoring daarvan het gevolg kunnen zijn. Bijlage 3 geeft daarvan het resultaat.

Voorbeeld: woonwijken, bedrijventerreinen en glastuinbouwlocaties maar ook infrastructuur leiden tot een toename van licht (storingsfactor 14). Voor dat licht zijn diverse soorten gevoelig, bijvoorbeeld de meervleermuis (onderdeel van de kernopgaven 4.02 en 4.03). Deze foerageert boven de Natura 2000-gebieden in het Natura 2000-landschap meren en moerassen, zoals het gebied Markermeer & IJmeer of het gebied Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske. De mate waarin licht effect heeft op deze Natura 2000-gebieden is sterk afhankelijk van de sterkte van de lichtbron en de afstand tussen de lichtbron en de grens van het Natura 2000-gebied dat ervoor gevoelig kan zijn. Verlichting van woonwijken en kleinere infrastructuur heeft doorgaans maar in een beperkt gebied daarbuiten invloed omdat de verlichtingsbronnen naar beneden gericht zijn, een beperkt gebied verlichten en soms ook alleen aanschakelen wanneer een voertuig of mens is gedetecteerd met een bewegingsmelder. Aangenomen is dat de verlichting buiten woonwijken en kleinere infrastructuur niet verder reikt dan 50 meter, voor grotere infrastructuur niet verder dan 200 meter en voor glastuinbouwgebieden niet verder dan 500 meter. Voor lichteffecten van woonwijken, grotere infrastructuur en glastuinbouw geldt daarom een minimale afstand van respectievelijk 50, 200 en 500 meter tot een Natura 2000-gebied. Wanneer ontwikkelingen op kleinere afstand van een daarvoor gevoelig Natura 2000-gebied mogelijk worden gemaakt dan zijn effecten van licht niet zonder meer uit te sluiten.

1.5 De belangrijkste risico's van de door de omgevingsvisie mogelijk gemaakte ontwikkelingen voor Natura 2000-gebieden

1.5.1 Bespreking risico's per ontwikkelprincipe

De risico's die de diverse ontwikkelprincipes kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden zijn samengevat in tabel B1.4 en worden onder de tabel nader toegelicht.

Tabel B1.4 Overzicht van ontwikkelprincipes en de mogelijke risico's per principe

Nr	Ontwikkel-principe	Verstoringsfactor	Risico op significante effecten?	Aandachtspunten en/of aanbevelingen voor maatregelen	Oordeel

Nr	Ontwikkel-principe	Verstoringsfactor	Risico op significante effecten?	Aandachtspunten en/of aanbevelingen voor maatregelen	Oordeel
1	*Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap*	Geen	Nee	Ontwikkelingen die juist buiten de Natura 2000-gebieden plaatsvinden en die mogelijk een risico voor die gebieden vormen	0 tot +
2	*Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief.*	Geen	Nee	Nee	0 tot +
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten	• verstoring door geluid; • verstoring door licht; • optische verstoring • vermesting door stikstof uit de lucht	Ja, vooral in Natura 2000-gebieden dicht bij knooppunten: • Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske • Polder Westzaan • Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder • Naardermeer • stikstofgevoelige gebieden op wat grotere afstand van de knooppunten, m.n. Noord-Hollands Duinreservaat en Kennemerland Zuid	- Maatregelen kunnen nodig zijn om een toename van verstoring van Natura 2000-gebieden te voorkomen of mitigeren. - Voor ontwikkelingen die lokaal leiden tot een toename van stikstofdepositie moet voldoende ontwikkelingsruimte beschikbaar zijn	- tot 0
5	*Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en*	Geen	Geen	Bij zonering rekening houden met de waarden en instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden: • Noordzeekustzone • duingebieden • Abtskolk & de Putten • Waddenzee • IJsselmeer • Markermeer & IJmeer • Eemmeer & Gooimeer zuidzijde • Polder Zeevang	0

Nr	Ontwikkel-principe	Verstoringsfactor	Risico op significante effecten?	Aandachtspunten en/of aanbevelingen voor maatregelen	Oordeel
	het aanliggende grote water				
6	*Bij nieuwe ontwikkelingen in de grote wateren wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen*	Geen	Geen	Bij nieuwe ontwikkelingen rekening houden met de waarden en instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden: • Noordzeekustzone • Waddenzee • IJsselmeer • Markermeer & IJmeer • Eemmeer & Gooimeer zuidzijde	0
7	*Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren*	Versnippering (neemt af)	Geen	Inrichting van ecologische verbindingen afstemmen op (leefgebieden van) soorten waar connectiviteit van groot belang is	0 tot +
8	*Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd*	• optische verstoring	Beperkt, alleen relevant in Natura 2000-gebied Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske	Zonering om toename van verstoring door recreatie te voorkomen	- tot 0
9	*Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het*	• verstoring door geluid • verstoring door licht • optische verstoring • vermesting door stikstof uit de lucht	Ja, in gebieden dicht bij nieuwe infrastructuur • Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske • Kennemerland Zuid • Polder Westzaan • Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder	- Maatregelen kunnen nodig zijn om een toename van verstoring van Natura 2000-gebieden te voorkomen of mitigeren. - Voor ontwikkelingen die lokaal leiden tot een toename van stikstofdepositie moet voldoende ontwikkelingsruimte beschikbaar zijn	-

Nr	Ontwikkel-principe	Verstoringsfactor	Risico op significante effecten?	Aandachtspunten en/of aanbevelingen voor maatregelen	Oordeel
	regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd				
10	*Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem*	• optische verstoring door recreatie • vernatting	Beperkt, het verweven van functies kan een risico betekenen voor Natura 2000-gebieden, bijvoorbeeld door recreatie en waterberging • Laag-Holland • duingebieden 'Kennemerland Zuid' en het Noord-Hollands duinreservaat • Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen • Grote open wateren in het IJsselmeergebied	- Maatregelen kunnen nodig zijn om een toename van verstoring van Natura 2000-gebieden te voorkomen of mitigeren; zulke maatregelen om effecten van verstoring door recreatie of vernatting te mitigeren zijn goed realiseerbaar	- tot 0
12	*Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk*	• optische verstoring • vermesting door stikstof uit de lucht	Alle verstoringsgevoelige gebieden, met name gebieden dicht bij kernen, zoals: • Duinen Den Helder en Callantsoog • Laag-Holland, m.n. Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en	- Maatregelen kunnen nodig zijn om een toename van verstoring van Natura 2000-gebieden te voorkomen of mitigeren; zulke maatregelen om effecten van verstoring door recreatie te mitigeren zijn goed realiseerbaar	- tot 0

Nr	Ontwikkel-principe	Verstoringsfactor	Risico op significante effecten?	Aandachtspunten en/of aanbevelingen voor maatregelen	Oordeel
			Twiske • Naardermeer • Oostelijke Vechtplassen • IJsselmeer • Markermeer & IJmeer		
13	*Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepte n*	Geen	Geen	Geen	0
15	*Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte*	• versnippering (doorsnijding van trekroutes van vogels, aanvaringsslacht offers); gebieden die (ook) voor trekkende vogelsoorten zijn aangewezen (deze neemt af) • optische verstoring door windmolens/ hoogspanningsve	Beperkt; betreft alleen gebieden in Laag-Holland dicht bij bebouwingsconcentratie s die (tevens) zijn aangewezen vanwege de waarde voor vogels, dus m.n. Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder	Bij locatiekeuze rekening houden met trekroutes en leefgebieden van vogels	- tot 0

Nr	Ontwikkel-principe	Verstoringsfactor	Risico op significante effecten?	Aandachtspunten en/of aanbevelingen voor maatregelen	Oordeel
		rbindingen			
16	*Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie*	• areaalverlies • optische verstoring	• Duinen Den Helder en Callantsoog • Noord-Hollands Duinreservaat	Voorkomen van tracés door Natura 2000-gebieden. Mocht doorsnijding onvermijdelijk zijn dan kwetsbare gedeelten vermijden en schade compenseren	- tot 0
17	*Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen*	• vermesting door stikstof uit de lucht	• Kennemerland Zuid • Noord-Hollands Duinreservaat • Polder Westzaan • Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder • Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske	Voor ontwikkelingen die lokaal leiden tot een toename van stikstofdepositie moet voldoende ontwikkelingsruimte beschikbaar zijn	-
18	*De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector*	• vermesting door stikstof uit de lucht als gevolg van transport of (agrarische) productiebedrijven	• Kennemerland Zuid	Voor ontwikkelingen die lokaal leiden tot een toename van stikstofdepositie moet voldoende ontwikkelingsruimte beschikbaar zijn	- tot 0
19	*Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden*	• verdroging; deze neemt af (het betreft vooral verbetering van hydrologie)	• Geen. Gebieden die hiervan kunnen profiteren zijn: • gebieden in Laag Holland • Naardermeer • Oostelijke Vechtplassen • Kennemerland Zuid • Noord-Hollands Duinreservaat	Het betreft alleen natuurgebieden buiten het NNN. Bij uitwerking van maatregelen rekening houden met soorten waarvoor de Natura 2000-gebieden van belang zijn.	0

Nr	Ontwikkel-principe	Verstoringsfactor	Risico op significante effecten?	Aandachtspunten en/of aanbevelingen voor maatregelen	Oordeel
20	*Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd*	• versnippering; gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen; deze neemt af • optische verstoring (gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen; deze neemt af • externe beïnvloeding Natura 2000-gebieden (deze neemt af)	Geen, in principe kunnen alle gebieden hiervan profiteren. De volgende gebieden hebben hiervan het meeste baat: • Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske • Kennemerland Zuid • Noord-Hollands duinreservaat • Schoorlse duinen • Zwanenwater en Pettemerduinen • IJsselmeer • Markermeer & IJmeer • Waddenzee	Zodanig uitwerken van maatregelen dat Natura 2000-gebieden er maximaal van kunnen profiteren	+
21	*Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied*	• verdroging; gebieden die (ook) voor habitattypen zijn aangewezen; deze neemt af. Hiervan kan ook de waterkwaliteit profiteren (minder kans op eutrofiëring)	Geen, Natura 2000-gebieden die van dit ontwikkelprincipe kunnen profiteren zijn: • Polder Westzaan • Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske • Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder • Naardermeer • Oostelijke Vechtplassen	Zodanig uitwerken van maatregelen dat Natura 2000-gebieden er maximaal van kunnen profiteren	+

In de passende beoordeling worden de maximale mogelijkheden van de Omgevingsvisie beschreven ten opzichte van de feitelijk bestaande situatie op het moment van vaststelling van de visie. Dat betekent

echter niet dat alle ontwikkelingen die na vaststelling van de Omgevingsvisie plaatsvinden het gevolg zijn van de visie. Integendeel, een deel van de ontwikkelingen is het gevolg van eerder gemaakte beleidsbeslissingen of groei van de bevolking en gelden hier als autonome ontwikkelingen. In deze passende beoordeling wordt waar relevant onderscheid gemaakt in risico's als gevolg van ontwikkelingen die door de visie mogelijk worden gemaakt en autonome ontwikkelingen. Dit om de passende beoordeling ondersteunend te kunnen laten zijn bij het proces tot vaststelling van de Omgevingsvisie.

De overwegingen per ontwikkelprincipe in tabel B1.4 zijn hieronder weergegeven.

1. *Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap*

De Natura 2000-gebieden behoren tot de landschappen in de provincie met een laag draagvermogen. Daar alleen ontwikkelingen toestaan die passen bij het draagvermogen en de karakteristiek van het landschap is daarom in beginsel als positief beoordeeld. De Natura 2000-gebieden worden dan immers ontzien. Aandachtspunt zijn ontwikkelingen die juist buiten de Natura 2000-gebieden plaatsvinden en die mogelijk een risico voor die gebieden vormen. Voorbeelden zijn verdere schaalvergroting in de landbouw, bebouwing dicht bij of (nieuwe) infrastructuur langs de Natura 2000-gebieden.

Natura 2000-gebieden die van dit ontwikkelprincipe kunnen profiteren:
Alle

2. *Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief.*

Dit ontwikkelprincipe is vanuit het natuuroogpunt positief; het effect ervan is als neutraal tot positief beoordeeld. Overweging daarbij is dat het deels om ontwikkelingen gaat die geen effect hebben op Natura 2000-gebieden.

Natura 2000-gebieden die van dit ontwikkelprincipe kunnen profiteren:
Alle

3. *Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten*

Vanuit natuuroogpunt is dit ontwikkelprincipe positief. De knooppunten liggen voor het overgrote deel op ruime afstand van Natura 2000-gebieden en bundeling van ontwikkelingen met de knooppunten betekent daarom doorgaans geen risico voor de beschermde gebieden. Uitzondering daarbij zijn de Natura 2000-gebieden die wél dicht bij knooppunten zijn gelegen, zoals diverse gebieden in Laag-Holland en het Naardermeer. In deze en diverse andere stikstofgevoelige gebieden bestaat het risico op effecten van ontwikkelingen die tot een toename van de hoeveelheid stikstofdepositie kunnen leiden. Overigens leidt dit ontwikkelprincipe niet tot een toename van stikstofdepositie of van andere vormen van verstoring, wel kan door de aangepaste positionering van de knooppunten de stikstofdepositie lokaal veranderen.

Relevante verstoringsfactoren
- verstoring door geluid; gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen
- verstoring door licht; gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen
- optische verstoring (gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen

- vermesting door stikstof uit de lucht; gebieden die (ook) voor habitattypen zijn aangewezen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:
- Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske
- Polder Westzaan
- Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder
- Naardermeer
- stikstofgevoelige gebieden op wat grotere afstand van de knooppunten, m.n. Noord-Hollands Duinreservaat en Kennemerland Zuid

4. Bij nieuwe ontwikkelingen worden de effecten op de ondergrond meegewogen
Uitwerking van dit ontwikkelprincipe en beoordeling van eventuele risico's moet nog plaatsvinden. Dit ontwikkelprincipe is daarom in deze passende beoordeling buiten beschouwing gelaten.

5. Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water

Vrijwel de gehele kustzone maakt deel uit van Natura 2000-gebieden. Een uitzondering hierop wordt gevormd door de Hondsbossche Zeewering, waarvoor overigens in het winterseizoen 2017/2018 een duinstrook is aangelegd. Daardoor is nu in nagenoeg het gehele kustgebied sprake van een natuurlijk ogend duinlandschap. Dat wordt alleen onderbroken door de diverse badplaatsen en het gebied van de IJmond tussen IJmuiden en Wijk aan Zee. Ook de Waddenzee en een groot deel van de (kustzone van de) Noordzee (zuidwaarts tot ongeveer Bergen aan Zee) zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.
In de kustzone langs het IJsselmeer en Markermeer is op het land geen sprake van Natura 2000-gebieden, m.u.v. de polder Zeevang noordelijk van Edam. Het open water behoort wel integraal tot een Natura 2000-gebied, behalve delen van de kustzone tussen de Hollandse brug bij Muiderberg en de Stichtse Brug bij Huizen.
Of ontwikkelingen in de kustzones gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden is sterk afhankelijk van de aard en omvang van die ontwikkelingen en de gevoeligheden van de Natura 2000-gebieden. Uit het ontwikkelprincipe blijkt niet dat de waarden van Natura 2000-gebieden uitgangspunt vormen voor de nieuwe ontwikkelingen in de kustzone. Dit brengt een risico van significante effecten in die gebieden met zich mee; het betreft vooral het risico van (optische) verstoring. Daarom is dit ontwikkelprincipe als neutraal beoordeeld.

Relevante verstoringsfactoren als gevolg van recreatieve activiteiten
Geen

Nieuwe ontwikkelingen die als gevolg van dit ontwikkelprincipe mogelijk worden moet rekening worden gehouden met de waarden en instandhoudingsdoelstellingen van de volgende Natura 2000-gebieden:
- Noordzeekustzone
- duingebieden
- Abtskolk & de Putten
- Waddenzee
- IJsselmeer
- Markermeer & IJmeer
- Eemmeer & Gooimeer zuidzijde
- Polder Zeevang

6. *Bij nieuwe ontwikkelingen in de grote wateren wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen*

De 'grote wateren' zijn de Noordzee, de Waddenzee, het IJsselmeer, Markermeer, IJmeer en Gooimeer. Overweging bij de beoordeling van risico's is dat dit ontwikkelprincipe geen invloed heeft op de Natura 2000-gebieden. Aansluiten bij de karakteristiek van de kustlijn is in beginsel neutraal tot positief. Dat neemt niet weg dat het grootste deel van deze gebieden de status Natura 2000-gebied heeft. Of ontwikkelingen in de grote wateren gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden is sterk afhankelijk van de aard en omvang van die ontwikkelingen en de gevoeligheden van de Natura 2000-gebieden.

Relevante verstoringsfactoren
Geen

Nieuwe ontwikkelingen die als gevolg van dit ontwikkelprincipe mogelijk worden moet rekening worden gehouden met de waarden en instandhoudingsdoelstellingen van de volgende Natura 2000-gebieden:

- Noordzeekustzone
- Waddenzee
- IJsselmeer
- Markermeer & IJmeer
- Eemmeer & Gooimeer zuidoever

7. *Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren*

Dit ontwikkelprincipe is vanuit natuuroogpunt uiteraard gunstig. Positieve effecten worden verwacht op de Natura 2000-gebieden in de kustgebieden die hierdoor onderling beter verbonden worden, met inbegrip van de grote wateren.

Relevante verstoringsfactoren

- versnippering (deze neemt door dit ontwikkelprincipe af)

Natura 2000-gebieden die van dit ontwikkelprincipe kunnen profiteren

- duingebieden die relatief ver van naburige Natura 2000-gebieden liggen:
- Kennemerland Zuid
- Noord-Hollands Duinreservaat
- Schoorlse duinen
- Duinen Den Helder & Callantsoog
- Noordzeekustzone
- Waddenzee
- IJsselmeer
- Markermeer & IJmeer
- Eemmeer & Gooimeer zuidoever

8. Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd

Ook dit ontwikkelprincipe is vanuit natuuroogpunt gunstig. De binnensteden maken geen deel uit van Natura 2000-gebieden en er is daarom geen sprake van risico's voor Natura 2000-gebieden. Verdichting van steden kan ertoe leiden dat de druk op recreatiegebieden dicht bij die steden toeneemt. Wanneer die gebieden ook de Natura 2000-status hebben kan dat daar tot een toename van verstoring leiden.

Relevante verstoringsfactoren

- optische verstoring (gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:

- Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske

9. Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd

De (autonome) groei van de bevolking in de metropoolregio zal door de grotere hoeveelheid vervoersbewegingen leiden tot een toename van de luchtemissies van verkeer en een toename van verstoring van natuur langs de ontsluitingswegen. Dit kan gevolgen hebben voor de Natura 2000-gebieden die gevoelig zijn voor een toename van stikstofdepositie of voor verstorende effecten van verkeer (geluid, verkeersbewegingen). Omdat veel wegen in dit gebied ook in de huidige situatie al intensief worden gebruikt wordt daar geen grote toename van de verstoring verwacht. Nieuwe infrastructuur en een andere verdeling van verkeersbewegingen kunnen daarentegen wél tot een toename van verstoring leiden.

Relevante verstoringsfactoren

- verstoring door geluid; gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen
- verstoring door licht; gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen
- optische verstoring (gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen
- vermesting door stikstof uit de lucht; gebieden die (ook) voor habitattypen zijn aangewezen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:

- Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske
- Kennemerland Zuid
- Polder Westzaan
- Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder

10. Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitane systeem

Dit ontwikkelprincipe kan een beperkt risico betekenen als gevolg van verweving van functies, m.n. recreatie en/of waterberging en natuur. Het beleid richt zich vooral op het zuidelijk en het middendeel van de provincie Noord-Holland en zal logischerwijs gevolgen kunnen hebben voor de daar gelegen Natura 2000-gebieden. Risico's hangen in sterke mate af van het type medegebruik in de Natura 2000-gebieden.

Relevante verstoringsfactoren

- optische verstoring (gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen

- vernatting

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:
Natura 2000-gebieden in de wijde omgeving van grotere steden, m.n.:
- Laag-Holland
- duingebieden 'Kennemerland Zuid' en het Noord-Hollands duinreservaat
- Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen
- Grote open wateren in het IJsselmeergebied

12. *Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk*

Dit ontwikkelprincipe is vanuit natuuroogpunt gunstig. Nieuwe stedelijke ontwikkelingen (die overigens bedoeld zijn om de autonome groei van de bevolking te huisvesten en verdelen) leiden tot een toename van de hoeveelheid verkeersbewegingen en daarmee tot een toename van stikstofemissies van verkeer. Dit kan gevolgen hebben in de daarvoor gevoelige Natura 2000-gebieden, m.n. in de duinen en in Laag Holland. Stedelijke ontwikkeling in plaatsen die aan grote wateren liggen kunnen leiden tot een toename van de druk op die wateren, bijvoorbeeld door een toename van waterrecreatie. Dat leidt daar mogelijk tot een toename van verstoring van watervogels (m.n. IJsselmeergebied). Daarnaast kan de druk van in Natura 2000-gebieden recreërende bewoners hierdoor toenemen.

Relevante verstoringsfactoren
- optische verstoring
- vermesting door stikstof uit de lucht; gebieden die (ook) voor habitattypen zijn aangewezen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:
Alle verstoringsgevoelige gebieden, met name gebieden dicht bij kernen, zoals:
- Duinen Den Helder en Callantsoog
- Laag-Holland, m.n. Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske
- Naardermeer
- Oostelijke Vechtplassen
- IJsselmeer
- Markermeer & IJmeer

13. *Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.*

De meeste verkeersverbindingen in het noordelijk deel van de provincie liggen op ruime afstand van Natura 2000-gebieden. Een uitzondering daarop vormt de N99 tussen Den Helder en Den Oever (langs Waddenzee en Amstelmeer). Omdat hier echter een forse dijk ligt tussen de weg en het Natura 2000-gebied wordt hiervan geen toename van de verstoring van bv. vogels verwacht.

Relevante verstoringsfactoren
Geen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:
Geen

15. *Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte*

Dit ontwikkelprincipe is vanuit natuuroogpunt in beginsel gunstig. Op plaatsen met een toenemende energievraag (door bevolkingsgroei of groei bedrijvigheid) is ook aandacht voor opwekking van de benodigde (duurzaam opgewekte) energie. Dat betekent dat relatief weinig transport van energie nodig is, waardoor bijvoorbeeld het risico op effecten van hoogspanningsverbindingen op vogels relatief klein kan blijven. Aangezien vooral in het zuidelijke deel van de provincie een forse toename van de bevolking of bedrijvigheid wordt verwacht en daar weinig Natura 2000-gebieden zijn gelegen is het risico tot die gebieden beperkt.

Relevante verstoringsfactoren
- versnippering (doorsnijding van trekroutes van vogels, aanvaringsslachtoffers); gebieden die (ook) voor trekkende vogelsoorten zijn aangewezen (deze neemt af)
- optische verstoring door windmolens/ hoogspanningsverbindingen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:
- Gebieden in Laag-Holland dicht bij bebouwingsconcentraties die (tevens) zijn aangewezen vanwege de waarde voor vogels, m.n. Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder

16. *Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie*

Dit ontwikkelprincipe kan gevolgen hebben voor de Natura 2000-gebieden waar kabels van windmolenparken op zee aan land komen. De risico's zijn vergelijkbaar met die van aanleg en onderhoud van ondergrondse hoogspanningsverbindingen (graafwerkzaamheden (incl. bemaling), elektromagnetisch veld, periodiek onderhoud van kabels en onderstations). Graafwerkzaamheden kunnen vooral tijdens de aanleg tot forse verstoring leiden van de aanwezige vegetatie. De snelheid waarmee de vegetatie zich herstelt is afhankelijk van het type vegetatie en de mate waarin ook abiotische eigenschappen zich herstellen.

Relevante verstoringsfactoren
- areaalverlies
- verstoring door geluid; gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen
- optische verstoring (gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:
Duingebieden, m.n.:
- Duinen Den Helder en Callantsoog

- Noord-Hollands Duinreservaat

17. Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen
Opslag en verwerking van reststromen zal uitsluitend op bestaande bedrijventerreinen mogelijk zal worden gemaakt, te weten Boekelermeer bij Alkmaar, Noordzeekanaalgebied en omgeving Schiphol. Gelet op de afstand daarvan tot Natura 2000-gebieden betekent dit ontwikkelprincipe daarom alleen een risico voor (de daarvoor gevoelige) Natura 2000-gebieden via de toename van emissies naar de lucht, met name stikstofoxiden.

Relevante verstoringsfactoren
- vermesting door stikstof uit de lucht; gebieden die (ook) voor habitattypen zijn aangewezen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:
- Kennemerland Zuid
- Noord-Hollands Duinreservaat
- Polder Westzaan
- Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder
- Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske

18. De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector
Verduurzaming kan op meerdere manieren worden geïnterpreteerd. Het gevolg van dit ontwikkelprincipe zal een vorm van clustering zijn van (vier) combinaties van agri-food bedrijven, hoofdzakelijk in het noordelijke deel van de provincie, o.a. in de omgeving van Aalsmeer en Hoorn. Dit heeft een beperkt effect op Natura 2000-gebieden vanwege de afstand tot die gebieden.

Relevante verstoringsfactoren
- vermesting door stikstof uit de lucht als gevolg van transport of (agrarische) productiebedrijven; gebieden die (ook) voor habitattypen zijn aangewezen

Dit ontwikkelprincipe kan een risico vormen voor de volgende Natura 2000-gebieden:
- Kennemerland Zuid

19. Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden
Vanuit natuuroogpunt is dit ontwikkelprincipe uiteraard gunstig. Omdat het echter alleen ten goede komt aan natuurgebieden buiten het NNN is het effect op de Natura 2000-gebieden neutraal beoordeeld. Maatregelen in gebieden die grenzen aan Natura 2000-gebieden kunnen positieve invloed hebben, m.n. in de gebieden in Laag-Holland. Bij uitwerking van maatregelen moet rekening gehouden worden met soorten waarvoor de Natura 2000-gebieden van belang zijn.

Natura 2000-gebieden die van dit ontwikkelprincipe kunnen profiteren

- Laag Holland
- Naardermeer
- Oostelijke Vechtplassen
- Kennemerland Zuid
- Noord-Hollands Duinreservaat

20. *Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd*

Ook dit ontwikkelprincipe is vanuit natuuroogpunt gunstig. De positieve effecten ervan zullen het grootst kunnen zijn op plaatsen waar in de directe omgeving van een Natura 2000-gebied relatief veel verstoring aanwezig is, zoals in gebieden met ook een belangrijke functie voor recreatie. Dat is het geval in de duingebieden (m.n. de gebieden in het zuidelijke deel van de provincie[5]) en de grote wateren. Ook Natura 2000-gebieden die relatief ver van andere naburige gebieden liggen kunnen hiervan profiteren.

Relevante verstoringsfactoren

- versnippering; gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen; deze neemt af
- optische verstoring (gebieden die (ook) voor soorten zijn aangewezen; deze neemt af

Natura 2000-gebieden die van dit ontwikkelprincipe kunnen profiteren

- Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske
- Kennemerland Zuid
- Noord-Hollands duinreservaat
- Schoorlse duinen
- Zwanenwater en Pettemerduinen
- IJsselmeer
- Markermeer & IJmeer
- Waddenzee

21. *Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied*

Dit ontwikkelprincipe is vanuit natuuroogpunt gunstig. Uiteraard profiteren hier vooral de Natura 2000-gebieden in het veenweidegebied van. In gebieden als Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen biedt dit ontwikkelprincipe wellicht aanknopingspunten voor verdere verbetering van de waterkwaliteit en vermindering van de wegzijging uit en daarmee verdroging van de gebieden.

Relevante verstoringsfactoren

- verdroging; gebieden die (ook) voor habitattypen zijn aangewezen; deze neemt af. Hiervan kan ook de waterkwaliteit profiteren (minder kans op eutrofiëring)

[5] In deze gebieden is overigens al in sterke mate sprake van zonering van recreatie

Natura 2000-gebieden die van dit ontwikkelprincipe kunnen profiteren

- Polder Westzaan
- Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske
- Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder
- Naardermeer
- Oostelijke Vechtplassen

1.5.2 Beschouwing van mogelijke risico's voor Natura 2000-gebieden binnen Noord-Holland

Na in de vorige paragraaf de mogelijke risico's voor Natura 2000-gebieden per ontwikkelprincipe te hebben geïnventariseerd worden in deze paragraaf de risico's geordend per cluster van Natura 2000-gebieden. De vraag die daarbij wordt beantwoord is welke ontwikkelprincipes gevolgen kunnen hebben per Natura 2000-gebied. Op die wijze kan (ook) worden beoordeeld of die risico's elkaar in cumulatie kunnen versterken of juist afremmen. Bijlage 4 geeft een overzicht van de (risico's op) mogelijke effecten van de ontwikkelprincipes per Natura 2000-gebied en –landschap. Duidelijk is te zien dat vooral de Natura 2000-gebieden in Laag-Holland en de duingebieden in het zuidelijke deel van de provincie te maken kunnen krijgen met het risico van negatieve effecten van meerdere ontwikkelprincipes. Omdat de verstoringsfactoren die het gevolg zijn van die ontwikkelprincipes ten dele gelijk zijn is het denkbaar dat de gevolgen elkaar deels versterken.
Het risico van significante effecten van een ontwikkelprincipe is uiteraard groter wanneer de gebieden gevoeliger zijn voor de mogelijke effecten van een ontwikkelprincipe, m.n. voor stikstofdepositie en optische verstoring door recreatie. Wanneer de staat van instandhouding van (leefgebieden van) soorten of habitattypen al (zeer) ongunstig is is de kans op significante effecten groter. Uit bijlage 3 volgt van welke soorten en/of habitattypen de staat van instandhouding (zeer) ongunstig is.
Om inzicht te krijgen in de gevolgen van de ontwikkelprincipes per Natura 2000-gebied is een vergelijking gemaakt van de risico's per ontwikkelprincipe (tabel B1.4) met de gevoeligheden van de 'kernopgaven' per Natura 2000-landschap (bijlage 2) en de invulling van die kernopgaven in een Natura 2000-landschap (bijlage 1). Uit tabel B1.4 volgen de belangrijkste risico's per ontwikkelprincipe, uit bijlage 2 volgt welke van de kernopgaven daarvoor gevoelig zijn en uit bijlage 1 volgt ten slotte welke Natura 2000-gebieden daarvan gevolgen kunnen ondervinden. Die Natura 2000-gebieden worden ook opgesomd in tabel B1.4. Bijlage 5 geeft een overzicht van de mogelijke gevolgen van de ontwikkelprincipes voor de kernopgaven per Natura 2000-landschap.

Natura 2000-landschap Duinen

Vooral de zuidelijk in de provincie gelegen duingebieden (Kennemerland Zuid en Noord-Hollands Duinreservaat) krijgen te maken met een risico van negatieve effecten van meerdere ontwikkelprincipes. Van de meeste ontwikkelprincipes is het effect indirect, bijvoorbeeld via een toename van stikstofdepositie. Voorts vormen de voor het elektriciteitstransport van windmolens in zee benodigde kabels een risico voor de duingebieden waar deze kabels doorheen gelegd kunnen worden.
Van de acht kernopgaven in dit Natura 2000-landschap zijn er diverse gevoelig voor de mogelijke gevolgen van een aantal ontwikkelprincipes. Het betreft:

- ontwikkelprincipes die kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofoxiden en/of ammoniak en dus tot een toename van stikstofdepositie, namelijk de principes 3, 9, 12, 17 en 18 (zie ook tabel B1.4; het betreft m.n. de gevolgen van een toename van verkeer en van opslag en

verwerking van reststromen). Kernopgaven die gevoelig zijn voor de gevolgen van stikstofdepositie (zie ook bijlage 1 en 2) zijn:

- 2.01 3 Natura 2000-gebieden, habitattype 2110 (embryonale duinen) en 2120 (witte duinen)
- 2.02 5 Natura 2000-gebieden, habitattype 2130 (grijze duinen)
- 2.03 1 Natura 2000-gebied (Schoorlse duinen), habitattype 2140 (duinheiden met kraaihei) en 2150 (duinheiden met struikhei)
- 2.04 3 Natura 2000-gebieden, habitattype 2180A (duinbossen)
- 2.05 5 Natura 2000-gebieden, habitattype 2190B (vochtige duinvalleien)
- 2.06 3 Natura 2000-gebieden, habitattypen 2130C (grijze duinen, heischraal), 6230 (heischrale graslanden) en 6410 (blauwgraslanden)

De toename van stikstofdepositie als gevolg van de ontwikkelprincipes kan in dit Natura 2000-landschap ‘duinen’ met name gevolgen hebben voor de Natura 2000-gebieden Kennemerland Zuid en Noord-Hollands Duinreservaat en in enige mate in Duinen Den Helder/ Callantsoog. Gelet op de staat van instandhouding van habitattypen in die duingebieden is er een risico op significante effecten op habitattypen 2130 (grijze duinen) en 6410 (blauwgrasland, alleen Noord-Hollands duinreservaat). De staat van instandhouding van andere habitattypen met een instandhoudingsdoelstelling is beter, waardoor op die typen de kans op een significant effect kleiner is

- ontwikkelprincipes die kunnen leiden tot een toename van de optische verstoring *in de duingebieden*, namelijk de principes 10, 12 en 16 (zie ook tabel B1.4; het betreft vooral de gevolgen van verstedelijking). Kernopgaven die gevoelig zijn voor de gevolgen van optische verstoring (zie ook bijlage 1 en 2) zijn:
  - 2.01 3 Natura 2000-gebieden, 4 soorten
  - 2.02 5 Natura 2000-gebieden, 2 soorten
  - 2.05 5 Natura 2000-gebieden, 6 soorten

  De toename van optische verstoring als gevolg van de ontwikkelprincipes kan in de duinen met name gevolgen hebben voor de Natura 2000-gebieden Kennemerland Zuid, Noord-Hollands Duinreservaat en in Duinen Den Helder/ Callantsoog. In deze drie gebieden zijn er geen instandhoudingsdoelstellingen voor soorten die passen binnen de kernopgaven en die gevoelig kunnen zijn voor verstoring. Uit de nadere beschouwing blijkt dus dat geen van de ontwikkelprincipes het risico geeft op verstoring in de duingebieden van daarvoor gevoelige soorten met een instandhoudingsdoelstelling.

Natura 2000-landschap Meren en moerassen

Vooral de laagveengebieden van Laag-Holland krijgen te maken met een risico van negatieve effecten van meerdere ontwikkelprincipes. De ligging van de meeste van die gebieden dichtbij bebouwing en grote infrastructuur is daar debet aan. Van deze laagveengebieden heeft de wat noordelijker gelegen Eilandspolder relatief het minst te duchten van de ontwikkelprincipes.

De gebieden IJsselmeer en Markermeer & IJmeer worden vooral beïnvloed door ontwikkelprincipes die lokaal een toename van waterrecreatie mogelijk maken die (ook) kan leiden tot verstoring van watervogels.

Van de twaalf kernopgaven in dit Natura 2000-landschap zijn er diverse gevoelig voor de mogelijke gevolgen van een aantal ontwikkelprincipes. Het betreft:

- ontwikkelprincipes die kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofoxiden en/of ammoniak en dus tot een toename van stikstofdepositie, namelijk de principes 3, 9, 12, 17 en 18 (zie ook tabel B1.4; het betreft m.n. de gevolgen van een toename van verkeer en van opslag en verwerking van reststromen). Kernopgaven die gevoelig zijn voor de gevolgen van stikstofdepositie (zie ook bijlage 1 en 2) zijn:
  - 4.09 5 Natura 2000-gebieden, diverse habitattypen:
    - 4010A (vochtige heiden)
    - 6410 (blauwgrasland)
    - 7140 (overgangs- en trilvenen)
    - 7210 (galigaanmoerassen)
    - 91D0 (hoogveenbossen)
  - 4.14 1 Natura 2000-gebied (Naardermeer), habitattype 91D0 (hoogveenbossen)
  - 4.15 2 Natura 2000-gebieden (Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen), habitattypen 6410 (blauwgrasland) en 6510B (glanshaver- en vossenstaarthooilanden)

  De toename van stikstofdepositie als gevolg van de ontwikkelprincipes kan met name gevolgen hebben voor de Natura 2000-gebieden in Laag-Holland, in het Naardermeer en in het gebied Oostelijke Vechtplassen. Gelet op de zeer ongunstige staat van instandhouding van habitattypen in die gebieden is er een risico op significante effecten op habitattype 6410 (blauwgrasland) en op habitattype 7140 (overgangs- en trilvenen), beide in Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen. De staat van instandhouding van andere habitattypen met een instandhoudingsdoelstelling is beter, waardoor op die typen de kans op een significant effect kleiner is
- ontwikkelprincipes die kunnen leiden tot een toename van de optische verstoring *in het Natura 2000-landschap 'meren en moerassen'*, namelijk de principes 3, 8, 9, 10, 12 en 15 (zie ook tabel B1.4; het betreft m.n. de gevolgen van recreatie, verstedelijking en verkeer). Ontwikkelprincipe 20 (slim positioneren van functies) kan de gevolgen van optische verstoring deels voorkomen of beperken.

  Gevolgen voor kernopgaven: Kernopgaven die gevoelig zijn voor de gevolgen van optische verstoring (zie ook bijlage 1 en 2) zijn:
  - 4.01 1 Natura 2000-gebied (Eemmeer & Gooimeer zuidoever), 4 soorten
  - 4.02 2 Natura 2000-gebieden (Markermeer & IJmeer en IJsselmeer), 3 soorten +

ganzen
- 4.03 2 Natura 2000-gebieden (Markermeer & IJmeer en IJsselmeer), 3 soorten + moerasvogels
- 4.04 1 Natura 2000-gebied (IJsselmeer), 1 soort + broedvogels
- 4.11 5 Natura 2000-gebieden (alle in Laag-Holland), 5 soorten + broedvogels

De toename van optische verstoring als gevolg van de ontwikkelprincipes kan in dit Natura 2000-landschap ‘meren en moerassen’ met name gevolgen hebben voor de kernopgave 4.11 (Natura 2000-gebieden in Laag-Holland, plas-drassituaties voor smienten en broedvogels). Vooral het gebied Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske heeft te maken met de gevolgen van meerdere (6) ontwikkelprincipes. Hier is het risico op effecten daarom het grootst. De andere gebieden in Laag-Holland hebben te maken met de gevolgen van ten hoogste twee ontwikkelprincipes. Het gebied Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske heeft een instandhoudingsdoelstelling voor enkele soorten met een zeer ongunstige staat van instandhouding, namelijk de broedvogel visdief en de niet-broedvogels brilduiker en grutto. Op deze soorten is het risico op een significant effect van verstoring daarom het grootst. Van de andere soorten is de staat van instandhouding matig ongunstig tot gunstig (zie bijlage 3), zodat de kans op een significant effect voor die soorten kleiner is

Overige gevolgen van optische verstoring: Meerdere ontwikkelprincipes leiden (daarnaast) tot een risico in andere Natura 2000-gebieden in dit Natura 2000-landschap ‘meren en moerassen’. Dat betreft:

- Naardermeer en/of Oostelijke Vechtplassen (ontwikkelprincipes 3, 10 en 12; het betreft m.n. de gevolgen van nieuwe ontwikkelingen bij knooppunten en van verstedelijking). Verstoringsgevoelige soorten broedvogels met een instandhoudingsdoelstelling in deze gebieden met een zeer ongunstige staat van instandhouding zijn grote karekiet, porseleinhoen, roerdomp, zwarte stern en woudaap. Op zulke soorten is het risico dat een ontwikkelprincipe een significant effect heeft door verstoring het grootst. Van andere soorten is de staat van instandhouding matig ongunstig of gunstig, waardoor op die soorten de kans op een significant effect van verstoring kleiner is
- IJsselmeer en/of Markermeer & IJmeer (ontwikkelprincipe 12, nieuwe stedelijke ontwikkeling in kernen met een centrumfunctie). Hier staat het positieve effect van ontwikkelprincipe 20 (slim positioneren van functies) tegenover. Verstoringsgevoelige soorten broedvogels met een instandhoudingsdoelstelling in deze gebieden met een zeer ongunstige staat van instandhouding zijn kemphaan, roerdomp, visdief en watersnip. Op zulke soorten is het risico dat het ontwikkelprincipe een significant effect heeft door verstoring het grootst. Van andere soorten is de staat van instandhouding matig ongunstig of gunstig, waardoor op die soorten de kans op een significant effect van verstoring kleiner is

- ontwikkelprincipes die leiden tot een toename van geluid en/of verlichting in het Natura 2000-landschap ‘meren en moerassen’, namelijk de ontwikkelprincipes 3 en 9 (zie ook tabel B1.4; het betreft m.n. de gevolgen van een toename van verkeer en van nieuwe ontwikkelingen bij knooppunten). Het risico dat een toename van geluid en/of verlichting effecten heeft in Natura

2000-gebieden is het grootst bij geheel nieuwe ontwikkelingen. Kernopgaven die gevoelig zijn voor de gevolgen van optische verstoring (zie ook bijlage 1 en 2) zijn:

- 4.02 2 Natura 2000-gebieden (Markermeer & IJmeer en IJsselmeer), 3 soorten + ganzen
- 4.04 1 Natura 2000-gebied (IJsselmeer), 1 soort + broedvogels
- 4.07 1 Natura 2000-gebied (Abtskolk & de Putten), 1 soort + broedvogels + noordse woelmuis
- 4.11 5 Natura 2000-gebieden (alle in Laag-Holland), smienten + broedvogels + noordse woelmuis

De toename van geluid en/of licht als gevolg van de ontwikkelprincipes kan in dit Natura 2000-landschap ‘meren en moerassen’ met name gevolgen hebben voor de kernopgave 4.11 (Natura 2000-gebieden in Laag-Holland; het betreft de inrichting van plas-drassituaties voor smienten en broedvogels). Meerdere gebieden in Laag-Holland hebben een instandhoudingsdoelstelling voor soorten broedvogels met een zeer ongunstige staat van instandhouding, namelijk de broedvogels kemphaan, porseleinhoen, roerdomp en visdief en de niet-broedvogels brilduiker, grutto, kemphaan, kleine zwaan, tafeleend, wilde eend en zwarte stern en daarnaast voor de noordse woelmuis. Op deze soorten is het risico op een significant effect van geluid/ licht daarom het grootst. Van de andere soorten is de staat van instandhouding matig ongunstig tot gunstig (zie bijlage 3), zodat de kans op een significant effect voor die soorten kleiner is

Natura 2000-landschap Noordzee, Waddenzee en Delta

Geen van de ontwikkelprincipes heeft invloed op de kernopgaven voor de Natura 2000-gebieden in dit landschap. Van de acht kernopgaven in dit Natura 2000-landschap zijn er weliswaar enkele die gevoelig kunnen zijn voor de belangrijkste gevolgen van de ontwikkelprincipes (zie tabel B1.4), maar de ontwikkelprincipes brengen voor dit Natura 2000-landschap als geheel geen substantiële risico’s met zich mee.

Vermijdbaarheid van risico’s

Uit het voorgaande blijkt dat de ontwikkelprincipes vooral een risico vormen voor Natura 2000-gebieden die gevoelig zijn voor stikstofdepositie en/of optische verstoring. Deze effecten zijn beperkt vermijdbaar door bij het positioneren van ontwikkelingen de begrenzing en de gevoeligheden van Natura 2000-gebieden als uitgangspunt te nemen. Ontwikkelingen met relatief veel impact zouden daartoe op een relatief grote afstand van gevoelige Natura 2000-gebieden gepositioneerd moeten worden. De belangrijkste consequenties daarvan zijn:

- Bij ontwikkelprincipe 3 (ontwikkelingen situeren bij knooppunten) krijgen de knooppunten dicht bij gevoelige Natura 2000-gebieden dan de laagste prioriteit.
- Ontwikkelprincipe 17 (opslag en verwerking van reststromen) wordt dan op een relatief grote afstand van een voor stikstofdepositie gevoelig Natura 2000-gebied gepositioneerd.

Mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen zijn maatregelen die de gevolgen van ontwikkelingen verkleinen/ verzachten. Uit het voorgaande blijkt dat stikstofdepositie en optische verstoring de belangrijkste verstoringsfactoren zijn. De belangrijkste kansen voor mitigerende maatregelen zijn dan ook gericht op het beperken van de gevolgen van stikstofdepositie en optische verstoring:

- Emissiebeperking: Maatregelen die leiden tot een kleinere uitstoot van stikstofoxiden en/of ammoniak, zoals:
    - beperking emissies bedrijven (filters, luchtwassers);
    - beperking emissies verkeer (snelheid);
- Zonering: Maatregelen die leiden tot een betere spreiding van de recreatiedruk, waarbij de voor optische verstoring gevoelige (delen van) Natura 2000-gebieden zoveel mogelijk worden ontzien. Ontwikkelprincipe 20 (slim positioneren van functies om verstoring te beperken of te voorkomen) heeft daarbij een positieve invloed. Zonering (m.n. van recreatie) is een belangrijk aandachtspunt bij de ontwikkelprincipes:
    - 5 Nieuwe ontwikkelingen in de kustzone
    - 8 Wonen en werken binnenstedelijk concentreren
    - 10 Metropolitaan landschap versterken
    - 12 Concentratie stedelijke ontwikkelingen in kernen met een regionale centrumfunctie

Deze maatregelen zijn technisch goed uitvoerbaar.

Kansen

Meerdere ontwikkelprincipes hebben, mits ook afgestemd op de soorten en habitattypen waarvoor de Natura 2000-gebieden van belang zijn, een positieve invloed op de Natura 2000-gebieden. Dat is het geval bij:

- 7 Ecologische verbindingen behouden en aanvullen
- 19 Natuurlijke processen richtinggevend laten zijn voor inrichting en beheer van natuurgebieden
- 20 Slim positioneren van functies
- 21 Landgebruik en peilbeheer veenweidegebied

Deze ontwikkelprincipes dragen in belangrijke mate bij aan het veerkrachtiger (robuuster) maken van de Natura 2000-gebieden. Uitwisseling van soorten tussen de gebieden wordt vergemakkelijkt, het natuurlijke functioneren van de gebieden wordt gestimuleerd en de invloed van recreatie wordt geconcentreerd op plaatsen die relatief weinig gevoelig zijn voor optische verstoring.

Uitvoerbaarheid

Geen van de ontwikkelprincipes is onuitvoerbaar vanwege alleen het effect op Natura 2000-gebieden. Dat neemt niet weg dat een aantal ontwikkelprincipes risico's met zich meebrengen voor Natura 2000-gebieden; de uitvoerbaarheid van die ontwikkelingen wordt mede bepaald door:

- beschikbaarheid van voldoende ontwikkelingsruimte voor ontwikkelingen die kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofoxiden en/of ammoniak
- de aandacht voor zonering en daardoor het voorkomen van een toename van verstoring door recreatie door het ontzien van kwetsbare, verstoringsgevoelige delen van gebieden. Ontwikkelprincipe 20 (slim positioneren van functies om verstoring te beperken of te voorkomen) heeft daarbij een positieve invloed

1.5.3 Gevolgen voor (delen van) Natura 2000-gebieden buiten de provincie Noord-Holland

Provinciegrens overschrijdende gebieden

Enkele Natura 2000-gebieden in de provincie Noord-Holland zijn grensoverschrijdend, liggen dus deels ook in andere provincies (Waddenzee, IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Eemmeer & Gooimeer zuidoever, Oostelijke Vechtplassen, Kennemerland Zuid) of buiten het 'provinciaal ingedeelde gebied' (Noordzeekustzone). Daarnaast zijn er in andere provincies Natura 2000-gebieden die dichtbij de grens van de provincie Noord-Holland zijn gelegen (Botshol bv.). Denkbaar is dat de diverse ontwikkelprincipes ook, alleen of in combinatie, gevolgen kunnen hebben voor (delen van) gebieden buiten de provincie Noord-Holland.

De risico's voor de buiten de provincie Noord-Holland gelegen delen van de zes provinciegrensoverschrijdende Natura 2000-gebieden zijn gelijk aan die van de delen van die gebieden binnen de provincie Noord-Holland. Naarmate de afstand tot de provinciegrens groter is zal overigens de omvang van het risico afnemen. Ook het risico voor het niet-provinciaal ingedeelde gedeelte van het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone is vergelijkbaar met het risico voor het deel van dat gebied dat wél deel uitmaakt van de provincie Noord-Holland. Ook hier geldt dat bij een toenemende afstand tot de provinciegrens het risico dat een van de ontwikkelprincipes met zich meebrengt kleiner is.

Gebieden die geheel in andere provincies liggen

Aangezien Natura 2000-gebieden die geheel buiten de provincie Noord-Holland liggen zijn op één na alle[6] op ruime afstand van de provinciegrens gelegen. De risico's van de ontwikkelprincipes voor die gebieden zijn daardoor beperkt tot de mogelijke gevolgen van stikstofdepositie. Andere risico's op mogelijke effecten (zoals geluid, licht, verstoring of beïnvloeding van waterkwaliteit) zijn er niet omdat deze een (veel) kleinere reikwijdte hebben. De ontwikkelprincipes vormen daardoor alleen een mogelijk risico voor de Natura 2000-gebieden buiten de provincie Noord-Holland voor zover het de effecten van stikstofdepositie betreft.

[6] Alleen het Natura 2000-gebied Botshol ligt weliswaar geheel in de provincie Utrecht maar op korte afstand van de provinciegrens met Noord-Holland, dicht bij de polder Rondehoep, aan de overzijde van het riviertje de Oude Waver. Dit Habitatrichtlijngebied is aangewezen voor zeven habitattypen en twee soorten en is voornamelijk gevoelig voor de gevolgen van stikstofdepositie.

1.5.4 Programma aanpak Stikstof (PAS)

Voor plannen en projecten die kunnen leiden tot een toename van de emissies van stikstofoxiden en/of ammoniak is het Programma aanpak Stikstof (PAS) het wettelijke kader. De daarvoor geldende wettelijke bepalingen volgen uit de Wet natuurbescherming en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten. Het PAS bestaat uit een drietal pijlers, te weten generiek beleid om de emissie van ammoniak te laten dalen, de uitgifte van ontwikkelingsruimte aan projecten die tot een toename van stikstofdepositie kunnen leiden en herstelmaatregelen in de voor stikstofdepositie gevoelige Natura 2000-gebieden. Voor de uitvoering van een project kan een zekere hoeveelheid 'ontwikkelingsruimte' worden aangevraagd of gereserveerd, uiteraard onder de voorwaarde dat die ruimte nog in voldoende mate beschikbaar is. Het PAS kent daarvoor een systematiek van vergunningen, meldingen en vrijstellingen (depositie < 0,05 mol/ha/jaar). De besluiten die binnen het PAS-kader zijn genomen zijn appellabel, staan dus open voor bezwaar en beroep. Van die mogelijkheid is inmiddels op vrij ruime schaal gebruik gemaakt. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: 'de Afdeling') heeft zich hier inmiddels over gebogen. Dat heeft geleid tot een 'verwijzingsuitspraak' in een zestal zaken op 17 mei 2017. De Afdeling heeft besloten -alvorens definitief uitspraak te doen in deze zaken- eerst (vijf) 'prejudiciële vragen' te stellen aan het Europese Hof van Justitie (HvJ EU). Kern van die vragen is de duiding van een aantal in de Habitatrichtlijn gebruikte begrippen en de toepassing daarvan in het PAS-programma. De beantwoording van die vragen is gaande; het advies van de Advocaat Generaal (AG) wordt in juli 2018 verwacht, waarna het Europese Hof van Justitie uitspraak zal doen.
In hoeverre het advies van de AG, de uitspraak van het HvJ EU en de daarop volgende uitspraken van de Afdeling gevolgen hebben voor het PAS is nog onbekend. Aangezien diverse van de ontwikkelprincipes kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofoxiden/ ammoniak, een substantieel deel van de Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden bovendien (zeer) gevoelig is voor de gevolgen van stikstofdepositie en de staat van instandhouding van de soorten/ habitattypen waarvoor die gebieden zijn aangewezen vaak (zeer) ongunstig is kan de jurisprudentie over het PAS gevolgen hebben voor de beschikbaarheid van ontwikkelingsruimte voor nieuwe projecten en daarmee voor de uitvoerbaarheid van (delen van) de Omgevingsvisie. Dit is uiteraard vooral relevant voor die ontwikkelprincipes die tot een toename van stikstofdepositie kunnen leiden, en dan in het bijzonder in de Natura 2000-gebieden die daarvoor gevoelig zijn en waar de staat van instandhouding van de voor stikstofdepositie gevoelige habitattypen of leefgebieden van soorten (zeer) ongunstig is. Dit is het geval bij de volgende ontwikkelprincipes:

- 3 (nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en dataknooppunten)
- 9 (Om de groei van het verkeer in de metropoolregio Amsterdam in goede banen te leiden wordt geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, waarbij voorrang wordt gegeven aan regionaal (bestemmings)verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer)
- 12 (Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk)
- 17 (Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen)
- 18 (De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector)

Vooral ontwikkelprincipe nr. 9 is het gevolg van op nationale schaal gemaakte beleidskeuzes. Tot dusverre is de voor zulke ontwikkelingen ‘van rijksbelang’ afdoende ontwikkelingsruimte gereserveerd (de zogeheten ‘prioritaire projecten’). Voor de andere ontwikkelprincipes geldt dat de uitvoerbaarheid meer risico’s kent.

1.5.5 De verschillende soorten risico’s vergeleken

De precieze omvang van de risico’s is op basis van uitspraken met dit abstractieniveau nog niet aan te geven. In een later planstadium, wanneer meer gedetailleerde informatie beschikbaar is over locatiekeuze en detailuitwerking zullen de individuele ontwikkelingen opnieuw passend beoordeeld moeten worden.
Uit het voorgaande blijkt dat de ontwikkelprincipes twee belangrijke soorten risico’s met zich meebrengen. Sommige ontwikkelingen kunnen leiden tot een toename van verstoring in Natura 2000-gebieden, anderen kunnen leiden tot een toename van stikstofdepositie. Naarmate de provincie meer sturing heeft op het proces van planvorming tot realisatie is de omvang van het risico als kleiner beoordeeld. Wanneer de provincie immers (eind) verantwoordelijkheid draagt voor het gehele proces is de omvang van het risico primair afhankelijk van keuzes door de provincie. Dit is bijvoorbeeld het geval met verstoring, die geheel of gedeeltelijk kan worden gemitigeerd door zonering.
Het risico is als groter beoordeeld wanneer een gedeelte van het planproces niet onder (eind)verantwoordelijkheid van de provincie plaatsheeft. Dat is het geval bij stikstofdepositie. De omvang daarvan in de Natura 2000-gebieden hangt uiteraard in sterke mate af van locatiekeuze en detailuitwerking (omvang emissies, bronmaatregelen). Zoals uit paragraaf 1.5.4 blijkt is de toekomst van het wettelijke beleidskader hiervoor (het PAS) nog ongewis. Omdat de provincie op deze procedurele aspecten minder sturingsmogelijkheden heeft is dit risico als groter beoordeeld dan –bijvoorbeeld- verstoring.

1.6 Samenvatting en conclusies

De Omgevingsvisie NH2050 is een ruimtelijke visie op de toekomstige ontwikkeling van de provincie Noord-Holland. In de visie worden op hoofdlijnen keuzes gemaakt aangaande wonen, werken, recreëren en transport. Die keuzes kunnen gevolgen hebben voor Natura 2000-gebieden. De Omgevingsvisie NH2050 kent 18 ‘beleidsuitspraken’ die richtinggevend zijn voor de ruimtelijke ontwikkelingen die door de visie mogelijk worden gemaakt, de ‘ontwikkelprincipes’. In deze passende beoordeling wordt per ontwikkelprincipe aangegeven óf, en zo ja welke gevolgen dat *kan* hebben voor Natura 2000-gebieden en hoe groot het risico is dat hierbij sprake is van een significant effect. Daarbij is getoetst aan de kernopgaven als zijnde een clustering van de instandhoudingsdoelstellingen.
Er zijn 19 Natura 2000-gebieden die geheel of gedeeltelijk in de provincie Noord-Holland zijn gelegen. Die gebieden worden tot drie Natura 2000-landschappen gerekend, te weten ‘Noordzee, Waddenzee en Delta’, ‘Duinen’ en ‘Meren en Moerassen’.
Per Natura 2000-landschap zijn in het rijksbeleid kernopgaven geformuleerd. Die kernopgaven zijn gevoelig voor vaak meerdere verstoringsfactoren (zoals stikstofdepositie, verstoring, licht, geluid e.d.). In de passende beoordeling is onderzocht welke risico’s de Omgevingsvisie met zich meebrengt voor het kunnen halen van de kernopgaven. De risico’s zijn uitgewerkt per ontwikkelprincipe, per Natura 2000-landschap en per verstoringsfactor.

Het risico dat een ontwikkelprincipe ook daadwerkelijk een significant effect kan hebben in Natura 2000-gebieden hangt af van een aantal factoren:

1. aard en omvang van de bij het ontwikkelprincipe horende ontwikkelingen
2. de reikwijdte van de verstoringsfactoren die door een ontwikkelingsprincipe worden veroorzaakt/ beïnvloed. De reikwijdte van de meeste verstoringsfactoren is beperkt tot enkele honderden meters van een ontwikkeling. Alleen veranderingen in stikstofemissies kunnen ook op (veel) grotere afstand van de bron nog gevolgen hebben
3. gevoeligheid van (leefgebieden van) soorten en habitattypen voor de verstoringsfactoren die door een ontwikkelprincipe worden veroorzaakt/ beïnvloed. De (soorten en habitattypen in de) Natura 2000-gebieden zijn voornamelijk gevoelig voor oppervlakteverlies, versnippering, verdroging, diverse vormen van verstoring en voor de gevolgen van stikstofdepositie. Enkele gebieden in Laag-Holland zijn daarnaast gevoelig voor verzoeting, m.n. de gebieden met o.a. natuurwaarden van brakke standplaatsen. De Natura 2000-gebieden in het landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta' zijn behalve voor oppervlakteverlies en versnippering voornamelijk gevoelig voor verandering van de dynamiek van het substraat en voor diverse vormen van verstoring.
4. de 'conditie' van de Natura 2000-gebieden, de 'staat van instandhouding' van de (leefgebieden van de) diverse soorten en habitattypen waarvoor de Natura 2000-gebieden zijn aangewezen. De staat van instandhouding van de soorten en habitattypen is in elk van de Natura 2000-landschappen erg variabel, en varieert van gunstig tot zeer ongunstig.

Rekening houdend met deze vier factoren zijn de mogelijke gevolgen van de ontwikkelprincipes voor Natura 2000-gebieden (uiteraard) zeer uiteenlopend.

- Ontwikkelprincipes met in beginsel positieve gevolgen voor alle Natura 2000-gebieden zijn:
    a. ecologische verbindingen behouden en aanvullen (nr. 7)
    b. het richtinggevend laten zijn van natuurlijke processen voor inrichting en beheer (nr. 19)
    c. het slim positioneren van functies om een robuust ecosysteem te realiseren (nr. 20)
    d. het met elkaar in balans brengen van landgebruik en waterpeilen in het veenweidegebied (nr. 21)

  Deze ontwikkelprincipes dragen in belangrijke mate bij aan het veerkrachtiger (robuuster) maken van de Natura 2000-gebieden. Uitwisseling van soorten tussen de gebieden wordt vergemakkelijkt, het natuurlijke functioneren van de gebieden wordt gestimuleerd en de invloed van recreatie wordt geconcentreerd op plaatsen die relatief weinig gevoelig zijn voor optische verstoring.
- Ontwikkelprincipes die een risico met zich meebrengen op een toename van de stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden zijn:
    a. situeren nieuwe ontwikkelingen bij knooppunten (nr. 3)
    b. investeren in verkeersnetwerken in metropoolregio Amsterdam (nr. 9)
    c. concentreren van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk (nr. 12)
    d. reserveren van ruimte voor opslag en verwerking van reststromen (nr. 17)
    e. ondersteuning van de agri-foodsector bij verduurzaming van de sector (nr. 18)

  Gevolgen voor Natura 2000-landschap 'Duinen': De toename van stikstofdepositie als gevolg van de ontwikkelprincipes kan in dit Natura 2000-landschap met name gevolgen hebben voor de

Natura 2000-gebieden Kennemerland Zuid en Noord-Hollands Duinreservaat en in enige mate in Duinen Den Helder/ Callantsoog. Gelet op de staat van instandhouding van habitattypen in die duingebieden is er een risico op significante effecten op habitattypen 2130 (grijze duinen) en 6410 (blauwgrasland, alleen Noord-Hollands duinreservaat). De staat van instandhouding van andere habitattypen met een instandhoudingsdoelstelling is beter, waardoor op die typen de kans op een significant effect kleiner is

Gevolgen voor Natura 2000-landschap 'Meren en moerassen': De toename van stikstofdepositie als gevolg van de ontwikkelprincipes kan met name gevolgen hebben voor de Natura 2000-gebieden in Laag-Holland, in het Naardermeer en in het gebied Oostelijke Vechtplassen. Gelet op de zeer ongunstige staat van instandhouding van habitattypen in die gebieden is er een risico op significante effecten op habitattype 6410 (blauwgrasland) en op habitattype 7140 (overgangs- en trilvenen). De staat van instandhouding van andere habitattypen met een instandhoudingsdoelstelling is beter, waardoor op die typen de kans op een significant effect kleiner is

Gevolgen voor Natura 2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta': Geen van de ontwikkelprincipes heeft invloed op de kernopgaven voor de Natura 2000-gebieden in dit landschap.

- Ontwikkelprincipes die een risico met zich meebrengen op een toename van de 'optische verstoring' in Natura 2000-gebieden zijn:
    a. situeren nieuwe ontwikkelingen bij knooppunten (nr. 3)
    b. wonen en werken binnenstedelijk concentreren (nr. 8)
    c. investeren in verkeersnetwerken in metropoolregio Amsterdam (nr. 9)
    d. versterking van het metropolitane landschap (nr. 10)
    e. concentreren van nieuwe stedelijke ontwikkelingen in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk (nr. 12)
    f. vraag en aanbod van hernieuwbare energie bundelen (nr. 15)
    g. reserveren van ruimte voor opslag en doorvoer van op zee opgewerkte energie (nr. 16)

  Gevolgen voor Natura 2000-landschap 'Duinen': Geen van de ontwikkelprincipes leidt tot een risico op verstoring in de duingebieden van daarvoor gevoelige soorten met een instandhoudingsdoelstelling doordat in de drie relevante duingebieden geen instandhoudingsdoelstellingen zijn voor verstoringsgevoelige soorten die passen binnen de kernopgaven.

  Gevolgen voor Natura 2000-landschap 'Meren en moerassen': Het risico op effecten van de ontwikkelprincipes als gevolg van een toename van optische verstoring is het grootst het Natura 2000-gebied Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske. Dit gebied krijgt te maken met de gevolgen van meerdere (6) ontwikkelprincipes. Het gebied Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland en Twiske heeft een instandhoudingsdoelstelling voor enkele soorten met een zeer ongunstige staat van instandhouding. Op deze soorten is het risico op een significant effect van verstoring daarom het grootst. Van de andere soorten is de staat van instandhouding matig ongunstig tot gunstig zodat de kans op een significant effect voor die soorten kleiner is

  Gevolgen voor Natura 2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta': Geen van de ontwikkelprincipes heeft invloed op de kernopgaven voor de Natura 2000-gebieden in dit landschap.

Vermijdbaarheid van risico's

De risico's op een toename van stikstofdepositie en/of optische verstoring zijn beperkt vermijdbaar door bij het positioneren van ontwikkelingen de begrenzing en de gevoeligheden van Natura 2000-gebieden als uitgangspunt te nemen. Ontwikkelingen met relatief veel impact zouden daartoe op een relatief grote afstand van gevoelige Natura 2000-gebieden gepositioneerd moeten worden. De belangrijkste consequenties daarvan zijn:

- Bij ontwikkelprincipe 3 (ontwikkelingen situeren bij knooppunten) krijgen de knooppunten dicht bij gevoelige Natura 2000-gebieden dan de laagste prioriteit.
- Ontwikkelprincipe 17 (opslag en verwerking van reststromen) wordt dan op een relatief grote afstand van een voor stikstofdepositie gevoelig Natura 2000-gebied gepositioneerd.
- Bij de uitwerking van de ontwikkelingsprincipes 19 (natuurlijke processen zijn richtinggevend) en 21 (landgebruik, peilbeheer) wordt rekening gehouden met de soorten waarvoor de Natura 2000-gebieden van belang zijn.

Mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen zijn maatregelen die de gevolgen van ontwikkelingen verkleinen/ verzachten. Uit het voorgaande blijkt dat stikstofdepositie en optische verstoring de belangrijkste verstoringsfactoren zijn. De belangrijkste kansen voor mitigerende maatregelen zijn dan ook gericht op het beperken van de gevolgen van stikstofdepositie en optische verstoring:

- Emissiebeperking: Maatregelen die leiden tot een kleinere uitstoot van stikstofoxiden en/of ammoniak, zoals:
  - beperking emissies bedrijven (filters, luchtwassers);
  - beperking emissies verkeer (snelheid);
- Zonering: Maatregelen die leiden tot een betere spreiding van de recreatiedruk, waarbij de voor optische verstoring gevoelige (delen van) Natura 2000-gebieden zoveel mogelijk worden ontzien. Ontwikkelprincipe 20 (slim positioneren van functies om verstoring te beperken of te voorkomen) heeft daarbij een positieve invloed. Zonering (m.n. van recreatie) is een belangrijk aandachtspunt bij de ontwikkelprincipes:
  - 5 Nieuwe ontwikkelingen in de kustzone
  - 8 Wonen en werken binnenstedelijk concentreren
  - 10 Metropolitaan landschap versterken
  - 12 Concentratie stedelijke ontwikkelingen in kernen met een regionale centrumfunctie

Deze maatregelen zijn technisch goed uitvoerbaar.

Uitvoerbaarheid

Geen van de ontwikkelprincipes is onuitvoerbaar vanwege alleen het effect op Natura 2000-gebieden. Dat neemt niet weg dat een aantal ontwikkelprincipes risico's met zich meebrengen voor Natura 2000-gebieden; de uitvoerbaarheid van die ontwikkelprincipes wordt mede bepaald door:

- beschikbaarheid van voldoende ontwikkelingsruimte voor ontwikkelingen die kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofoxiden en/of ammoniak
- de aandacht voor zonering en daardoor het voorkomen van een toename van verstoring door recreatie door het ontzien van kwetsbare, verstoringsgevoelige delen van gebieden. Ontwikkelprincipe 20 (slim positioneren van functies om verstoring te beperken of te voorkomen) heeft daarbij een positieve invloed

2 Literatuur

Broekmeyer, M., 2005. Effectenindicator Natura 2000-gebieden. Achtergronden en verantwoording ecologische randvoorwaarden en storende factoren. Rapport Alterra nr. 1375 i.o.v. de Directie Natuur van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Dit rapport is na publicatie nog drie maal aangevuld, te weten in 2008, 2009 en 2014.

Kleunen, A. van, M. van Roomen, L. van den Bremer, A.J.J. Lemaire, J-W. Vergeer & E. van Winden, 2014. Ecologische gegevens van vogels voor Standaard Gegevensformulieren Vogelrichtlijngebieden Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, technical report 2

Ministerie van LNV, 2005. Natura 2000 gebiedendocumenten – leeswijzer

Ministerie van LNV, 2006. Natura 2000 doelendocument - hoofddocument

Ottburg, F.G.W.A. & J.A.M. Janssen, 2014. Habitatrichtlijnsoorten in Natura 2000-gebieden. Beoordeling van populatie, leefgebied en isolatie in de *Standard Data Forms. Rapport* Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, report 9, Wageningen UR.

Provincie Noord-Holland, 2012-a. Atlas Natura 2000 Oostelijke Vechtplassen en Naardermeer.

Provincie Noord-Holland, 2012-b. Atlas van de natura 2000 duingebieden van noord-holland. Samenstelling Dorien Hoogeboom en Ron van ‘t Veer

Provincie Noord-Holland, 2015. Atlas van de Natura 2000 gebieden in Laag Holland | Actualisatie 2015. Door Dorien Hoogeboom , Paul Slingerland, Kees Scharringa, Eric Thomassen, Ron van ’t Veer, Eddy Weeda & Joop Schaminée

Provincie Noord-Holland, 2017. Biodiversiteit in Noord-Holland. Samenstelling: Nico Jonker, Koosje Lever, Marjolein Anneveldt en Mira Heesakkers. Met medewerking van vele anderen.

Provincie Noord-Holland, 2018. Natuurbeheerplan.
Bron: website provincie Noord-Holland d.d. 27 maart 2018: https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurbeleid
Kracht

Bijlage 1 Kernopgaven per Natura 2000-landschap in Noord-Holland

Kernopgave	Natura 2000-gebieden met relevante instandhoudingsdoelstelling	Relevante habitattypen en soorten voor deze studie
Natura 2000-Landschap Noordzee, Waddenzee en Delta		
1.01 Behoud zee-ecosysteem met permanent overstroomde zandbanken	Noordzeekustzone	permanent overstroomde zandbanken (Noordzeekustzone) H1110_B4, als habitat voor zwarte zee-eend A065, roodkeelduiker A001, topper A062 en eider A063, met bodems van verschillende ouderdom en meer natuurlijke opbouw van vispopulaties
1.02 Verbetering kwaliteit leefgebied zeezoogdieren	Noordzeekustzone	Gewone zeehond, grijze zeehond, bruinvis
1.03 Verbetering kwaliteit permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied)	Waddenzee	permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied) H1110_A o.a. met biogene structuren met mossels. Tevens van belang als leefgebied voor eider A063 en zwarte zee-eend A065 en als kraamkamer voor vis.
1.07 Herstel zoet-zout overgangen (bijvoorbeeld via spuiregime en vistrappen) i.h.b. visintrek Afsluitdijk,	Waddenzee	Rivierprik H1099
1.10 Verbetering kwaliteit slik- en zandplaten (getijdengebied)	Waddenzee	slik- en zandplaten (getijdengebied) H1140_A
1.11 Behoud slikken en platen voor rustende en foeragerende niet – broedvogels	Noordzeekustzone, Waddenzee	Niet-broedvogels zoals voor bonte strandloper A149, rosse grutto A157, scholekster A130, kanoet A143, steenloper A169 en eider A063 en rustgebieden voor gewone zeehond H1365 en grijze zeehond H1364.
1.13 Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder embryonale duinen	Noordzeekustzone, Waddenzee	embryonale duinen H2110) voor bontbekplevier A137, strandplevier A138, kluut A132, grote stern A191 en dwergstern A195, visdief A193 en grijze zeehond H1364.

Kernopgave	Natura 2000-gebieden met relevante instandhoudingsdoelstelling	Relevante habitattypen en soorten voor deze studie
1.16 Behoud (Waddenzee) van schorren en zilte graslanden (buitendijks)	Waddenzee	schorren en zilte graslanden (buitendijks) H1330_A
Natura 2000-Landschap Duinen		
2.01 Ruimte voor natuurlijke verstuiving	Schoorlse duinen; Noordhollands Duinreservaat; Kennemerland-Zuid	witte duinen H2120 en embryonale duinen H2110 o.m. van belang als habitat voor kleine mantelmeeuw A183, dwergstern A195, bontbekplevier A137 en strandplevier A138.
2.02 Uitbreiding en herstel kwaliteit van grijze duinen *H2130	Duinen en Lage Land Texel; Duinen Den Helder-Callantsoog; Zwanenwater & Pettemerduinen; Noordhollands Duinreservaat; Kennemerland-Zuid	grijze duinen *H2130, ook als habitat van tapuit A277, velduil A222 en blauwe kiekendief A082, door tegengaan vergrassing en verstruweling.
2.03 Behoud oppervlakte en kwaliteit duinheiden met kraaihei *H2140 en duinheiden met struikhei *H2150.	Schoorlse duinen	duinheiden met kraaihei *H2140 en duinheiden met struikhei *H2150.
2.04 Uitbreiding oppervlakte (ook in zeereep)6 en verbetering kwaliteit (structuurvariatie en soortenrijkdom) van duinbossen (droog) H2180_A.	Schoorlse duinen; Noordhollands Duinreservaat; Kennemerland-Zuid	duinbossen (droog) H2180_A
2.05 Behoud oppervlakte en herstel kwaliteit vochtige duinvalleien (kalkrijk) H2190_B	Duinen en Lage Land Texel; Duinen Den Helder-Callantsoog; Zwanenwater & Pettemerduinen; Noordhollands Duinreservaat; Kennemerland-Zuid	Behoud oppervlakte en herstel kwaliteit van vochtige duinvalleien (kalkrijk) H2190_B. Behoud vochtige duinvalleien H2190 als habitat van roerdomp A021, lepelaar A034, blauwe kiekendief A082, velduil A222, noordse woelmuis *H1340, nauwe korfslak H1014 en groenknolorchis H1903 (vergroting oppervlakte is vrijwel overal gedaan).
2.06 Ontwikkeling heischrale graslanden binnenduinrand	Duinen en Lage Land Texel; Duinen Den Helder-Callantsoog; Zwanenwater & Pettemerduinen	Ontwikkeling heischrale graslanden *H6230, grijze duinen (heischraal) *H2130_C en blauwgraslanden H6410 op kansrijke locaties

Kernopgave	Natura 2000-gebieden met relevante instandhoudingsdoelstelling	Relevante habitattypen en soorten voor deze studie
2.07 Herstel duinbeken	Schoorlse Duinen	beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels) H3260_A.
2.08 Herstel hydrologie/vochtgradiënt duinbossen	Duinen en Lage Land Texel; Noordhollands Duinreservaat	duinbossen (binnenduinrand) H2180_C, heischrale graslanden *H6230 en blauwgraslanden H6410 (Schouwen, Texel, Terschelling, Schiermonnikoog, langs vastelandskust én Goerree en Voorne). Op Texel mede t.b.v. noordse woelmuis *H1340
Natura 2000-Landschap Meren en moerassen		
4.01 Nastreven van meer evenwichtig systeem met goede waterkwaliteit voor waterplanten, vissen en schelpdieren	Eemmeer, Gooimeer zuidoever	kranswierwateren H3140 en meren met krabbescheer en fonteinkruiden H3150), mede t.b.v. vogels zoals kleine zwaan A037, tafeleend A059, kuifeend A061 en nonnetje A068
4.02 Voldoende open water met ruiplaatsen en rustgebieden voor watervogels	Markermeer & IJmeer en IJsselmeer	fuut A005, ganzen, slobeend A056 en kuifeend A061
4.03 Moerasvorming aan de randen van de meren voor land-water interactie, paaigebied vis, noordse woelmuis *H1340 en voor moerasvogels	Markermeer & IJmeer en IJsselmeer	noordse woelmuis *H1340 en voor moerasvogels als roerdomp A021 en grote karekiet A298.
4.04 Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels, zoals kemphaan A151	IJsselmeer	smienten A050 en broedvogels, zoals kemphaan A151
4.07 Plas-dras situaties	Abtskolk & de Putten	smienten A050 en broedvogels zoals kemphaan A151, porseleinhoen A119 en watersnip A153 en noordse woelmuis *H1340.
4.08 Nastreven van meer evenwichtig systeem (waterkwaliteit, waterkwantiteit en hydromorfologie)	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Naardermeer en Oostelijke Vechtplassen	waterplantengemeenschap (voor kranswierwateren H3140 en meren met krabbenscheer en fonteinkruiden H3150) en vissen zoals o.a. bittervoorn H1134, grote modderkruiper H1145, kleine modderkruiper H1149, zwarte stern A197, platte schijfhoorn H101X en

Kernopgave	Natura 2000-gebieden met relevante instandhoudingsdoelstelling	Relevante habitattypen en soorten voor deze studie
		insecten, zoals groene glazenmaker, gevlekte witsnuitlibel H1042 en gestreepte waterroofkever H1082
4.09 Compleetheid in ruimte en tijd; alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd	Eilandspolder; Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder; Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske; Naardermeer; Oostelijke Vechtplassen	Overgangs- en trilvenen, vochtige heiden, Blauwgraslanden, Galigaanmoerassen, Hoogveenbossen in samenhang met gemeenschappen van open water
4.11 Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels zoals porseleinhoen A119 en kemphaan A151, kwartelkoning A122 en noordse woelmuis *H1340.	Eilandspolder; Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder; Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske; Polder Westzaan en Polder Zeevang	smienten A050 en broedvogels zoals porseleinhoen A119 en kemphaan A151, kwartelkoning A122 en noordse woelmuis *H1340
4.12 Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging	Polder Westzaan en Polder Zeevang, ; Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske en Oostelijke Vechtplassen	rietmoerasvogels, zoals roerdomp A021, purperreiger A029, snor A292, grote karekiet A298 en voor de noordse woelmuis *H1340
4.13 Behoud en herstel van brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje) H6430_B in de laagveengebieden boven het IJ	Polder Westzaan en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje) H6430_B in de laagveengebieden boven het IJ, mede als leefgebied voor de noordse woelmuis *H1340
4.14 Hoogveenbossen	Naardermeer	Hoogveenbossen (H91D0)
4.15 Herstel inundatie, behoud en nieuwvorming vochtige graslanden	Naardermeer; Oostelijke Vechtplassen	Blauwgraslanden H6410, glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart) H6510_B, met name kievitsbloemhooilanden, mede als leefgebied van de kemphaan A151 en watersnip A153

Bijlage 2 Gevoeligheden per kernopgave

In deze bijlage is per kernopgave aangegeven voor welke storingsfactoren deze gevoelig is.

Storingsfactoren	1. Oppervlakteverlies	2. Versnippering	3. Verzuring door stikstof uit de lucht	4. Vermesting door stikstof uit de lucht	5. Verzoeting	6. Verzilting	7. *Verontreiniging*	8. Verdroging	9. Vernatting	10. Verandering stroomsnelheid	11. Verandering overstromingsfrequentie	12. Verandering dynamiek substraat	13. Verstoring door geluid	14. Verstoring door licht	15. Verstoring door trilling	16. Optische verstoring	17. *Verstoring door mechanische effecten*	18. *Verandering in populatiedynamiek*	19. *Bewuste verandering soortensamenstelling*
Kernopgave																			
Natura 2000-landschap Noordzee, Waddenzee en Delta																			
1.01 Behoud zee-ecosysteem met permanent overstroomde zandbanken	X	X										X							
1.02 Verbetering kwaliteit leefgebied zeezoogdieren	X	X										X	X		X	X			
1.03 Verbetering kwaliteit permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied)	X	X										X							
1.07 Herstel zoet-zout overgangen (bijvoorbeeld via spuiregime en vistrappen) i.h.b. visintrek Afsluitdijk	X	X								X									
1.10 Verbetering kwaliteit slik- en zandplaten (getijdengebied)	X	X									X	X					X		
1.11 Behoud slikken en platen voor rustende en foeragerende niet -broedvogels	X	X									X	X	X		X	X	X		
1.13 Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder embryonale duinen)	X	X										X	X		X	X	X		
1.16 Behoud (Waddenzee) van schorren en zilte graslanden (buitendijks)	X	X									X	X							

Kenmerk R001-1262850NJE-V07																				
Storingsfactoren	1. Oppervlakteverlies	2. Versnippering	3. Verzuring door stikstof uit de lucht	4. Vermesting door stikstof uit de lucht	5. Verzoeting	6. Verzilting	7. *Verontreiniging*	8. Verdroging	9. Vernatting	10. Verandering stroomsnelheid	11. Verandering overstromingsfrequentie	12. Verandering dynamiek substraat	13. Verstoring door geluid	14. Verstoring door licht	15. Verstoring door trilling	16. Optische verstoring	17. *Verstoring door mechanische effecten*	18. *Verandering in populatiedynamiek*	19. *Bewuste verandering soortensamenstelling*
Natura 2000-landschap Duinen																			
2.01 Ruimte voor natuurlijke verstuiving	X	X	X	X								X				X	X		
2.02 Uitbreiding en herstel kwaliteit van grijze duinen *H2130	X	X	X	X												X			
2.03 Behoud oppervlakte en kwaliteit duinheiden met kraaihei *H2140 en duinheiden met struikhei *H2150	X	X	X	X															
2.04 Uitbreiding oppervlakte (ook in zeereep) en verbetering kwaliteit (structuurvariatie en soortenrijkdom) van duinbossen (droog) H2180_A	X	X		X															
2.05 Behoud oppervlakte en herstel kwaliteit vochtige duinvalleien (kalkrijk) H2190_B	X	X		X				X								X			
2.06 Ontwikkeling heischrale graslanden binnenduinrand	X	X	X	X				X											
2.07 Herstel duinbeken	X	X				X	X	X		X									
2.08 Herstel hydrologie/vochtgradiënt duinbossen	X	X				X	X	X											
Natura 2000-landschap Meren en moerassen																			
4.01 Nastreven van meer evenwichtig systeem met goede waterkwaliteit voor waterplanten, vissen en schelpdieren	X	X				X	X	X							X				
4.02 Voldoende open water met ruiplaatsen en rustgebieden voor watervogels	X	X					X						X	X	X	X			

Kenmerk R001-1262850NJE-V07																				
Storingsfactoren	1. Oppervlakteverlies	2. Versnippering	3. Verzuring door stikstof uit de lucht	4. Vermesting door stikstof uit de lucht	5. Verzoeting	6. Verzilting	7. *Verontreiniging*	8. Verdroging	9. Vernatting	10. Verandering stroomsnelheid	11. Verandering overstromingsfrequentie	12. Verandering dynamiek substraat	13. Verstoring door geluid	14. Verstoring door licht	15. Verstoring door trilling	16. Optische verstoring	17. *Verstoring door mechanische effecten*	18. *Verandering in populatiedynamiek*	19. *Bewuste verandering soortensamenstelling*
4.03 Moerasvorming aan de randen van de meren voor land-water interactie, paaigebied vis, noordse woelmuis *H1340 en voor moerasvogels	X	X					X	X							X	X	X		
4.04 Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels, zoals kemphaan A151	X	X					X	X					X	X	X	X			
4.07 Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels zoals kemphaan A151, porseleinhoen A119 en watersnip A153 en noordse woelmuis *H1340	X	X					X	X					X	X	X	X			
4.08 Nastreven van meer evenwichtig systeem (waterkwaliteit, waterkwantiteit en hydromorfologie)	X	X				X	X	X	X								X		
4.09 Compleetheid in ruimte en tijd; alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd	X	X		X				X											
4.11 Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels zoals porseleinhoen A119 en kemphaan A151, kwartelkoning A122 en noordse woelmuis *H1340	X	X					X	X					X	X	X	X			
4.12 Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging	X	X					X	X									X		
4.13 Behoud en herstel van brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje) H6430_B in de laagveengebieden boven het IJ	X	X			X		X	X									X		
4.14 Hoogveenbossen	X	X		X			X	X											
4.15 Herstel inundatie, behoud en nieuwvorming vochtige graslanden	X	X		X		X	X	X			X								

Bijlage 3 Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden en hun belang voor soorten en habitattypen

In deze bijlage wordt een overzicht gegeven van de diverse Natura Noord-Hollandse Natura 2000-gebieden en hun betekenis voor respectievelijk soorten (broedvogels/ niet broedvogels/ Habitatrichtlijnsoorten) en habitattypen.

A Broedvogels en niet-broedvogels

De waarde van een Natura 2000-gebied voor een bepaalde vogelsoort is overgenomen uit (van Kleunen *et al.*, 2014). Onderscheid wordt gemaakt tussen:

A	uiterst waardevol
B	waardevol
C	beduidend

Natura 2000-landschappen

Dui	Duinen
MM	Meren en moerassen
NWD	Noordzee, Waddenzee, Delta

In kleuren is voor elke soort de (landelijke) staat van instandhouding (SvI) weergegeven (bron: SOVON)

	Gunstig
	Matig ongunstig
	Zeer ongunstig
	Onbekend

Natura 2000-landschap	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	Dui	Dui	Dui	Dui	NWD	NWD
Soort (in kleur: SvI)	Abtskolk & de Putten	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	Eilandspolder	Ijsselmeer	Ilperveld	Markermeer en Ijmeer	Naardermeer	Oostelijke Vechtplassen	Polder Westzaan	Polder Zeevang	Wormer- en Jisperveld	Duinen en Lage land Texel	Kennemerland Zuid	Noordhollands Duinreservaat	Zwanenwater en Pettemerduinen	Noordzeekustzone	Waddenzee
Broedvogels																	
Aalscholver				B		B	B								B		
Blauwe kiekendief												A					B
Bontbekplevier				B								C				B	A

Natura 2000-landschap	MM Abtskolk & de Putten	MM Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	MM Eilandspolder	MM Ijsselmeer	MM Ilperveld	MM Markermeer en Ijmeer	MM Naardermeer	MM Oostelijke Vechtplassen	MM Polder Westzaan	MM Polder Zeevang	MM Wormer- en Jisperveld	Dui Duinen en Lage land Texel	Dui Kennemerland Zuid	Dui Noordhollands Duinreservaat	Dui Zwanenwater en Pettemerduinen	NWD Noordzeekustzone	NWD Waddenzee
Soort (in kleur: SvI)																	
Bruine kiekendief				C	C							B					B
Dwergstern												B				C	A
Eider												C					A
Grote karekiet							C	A									
Grote stern																	A
Ijsvogel								C									
Kemphaan				C	C						B						
Kleine mantelmeeuw												A					A
Kluut												C					A
Lepelaar				B								B			B		A
Noordse stern																	A
Porseleinhoen				B				B									
Purperreiger							B	B									
Rietzanger		C		B	B			B			B						
Roerdomp				B	B			C			B	C			C		
Roodborsttapuit												C					
Snor				B	C		C	B									
Strandplevier																B	B
Tapuit												B			B		
Velduil												A					A
Visdief	C			B	C	B											A
Watersnip					B												
Woudaap								A									
Zwarte stern							B	B									
Niet-broedvogels																	
Aalscholver	C			A		B		C								B	B
Bergeend				C												C	A

Natura 2000-landschap	MM Abtskolk & de Putten	MM Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	MM Eilandspolder	MM Ijsselmeer	MM Ilperveld	MM Markermeer en Ijmeer	MM Naardermeer	MM Oostelijke Vechtplassen	MM Polder Westzaan	MM Polder Zeevang	MM Wormer- en Jisperveld	Dui Duinen en Lage land Texel	Dui Kennemerland Zuid	Dui Noordhollands Duinreservaat	Dui Zwanenwater en Pettemerduinen	NWD Noordzeekustzone	NWD Waddenzee
Soort (in kleur: SvI)																	
Bontbekplevier																B	A
Bonte strandloper																C	A
Brandgans				B		C				C							A
Brilduiker				B		B											B
Drieteenstrandloper																A	A
Dwerggans	A														A		
Dwergmeeuw				B		C										A	
Eider																A	A
Fuut		C		B		C											C
Goudplevier			C	B						C							A
Grauwe gans	C	C		C	C	C	C	C		C							B
Groenpootruiter																	A
Grote zaagbek				A		C											B
Grutto			C	C	C					C	C						B
Kanoet																C	A
Kemphaan				A													
Kievit			C							C							B
Kleine rietgans				A													
Kleine zwaan		C		B						C							B
Kluut				C												C	A
Kolgans	C			B			C	C		C							
Krakeend		C		C	C	C		C									B
Krombekstrandloper																	A
Krooneend						A											
Kuifeend		B		B		A											
Lepelaar			C	B		C											A
Meerkoet		C	C	C	C	B											
Middelste zaagbek																	B
Nonnetje		C		B		B		C									

Natura 2000-landschap	MM Abtskolk & de Putten	MM Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	MM Eilandspolder	MM Ijsselmeer	MM Ilperveld	MM Markermeer en Ijmeer	MM Naardermeer	MM Oostelijke Vechtplassen	MM Polder Westzaan	MM Polder Zeevang	MM Wormer- en Jisperveld	Dui Duinen en Lage land Texel	Dui Kennemerland Zuid	Dui Noordhollands Duinreservaat	Dui Zwanenwater en Pettemerduinen	NWD Noordzeekustzone	NWD Waddenzee
Soort (in kleur: SvI)																	
Parelduiker																A	
Pijlstaart				C													A
Reuzenstern				A													
Roodkeelduiker																A	
Rosse grutto																C	A
Rotgans																	A
Scholekster																C	A
Slechtvalk																	A
Slobeend		C		C	C	C		C			C				C		B
Smient	C	C	C	B	C	B		C		B	C						B
Steenloper																B	A
Tafeleend		C		C		C		C									
Toendrarietgans				B													B
Topper				A		C										C	A
Tureluur																	A
Wilde eend				C													B
Wintertaling			C	C													B
Wulp				C						C						C	A
Zilverplevier																B	A
Zwarte ruiter																	A
Zwarte stern				A		B											A
Zwarte zee-eend																	A

B Habitatrichtlijnsoorten

In het onderstaande zijn per Natura 2000-gebieden de instandhoudingsdoelstellingen per Habitatrichtlijnsoort schematisch weergegeven. Toelichting op de tabel:

De waarde van een Natura 2000-gebied voor een bepaalde vogelsoort is overgenomen uit (Ottburg en Janssen, 2014). Onderscheid wordt gemaakt tussen:

A	uiterst waardevol
B	waardevol
C	beduidend

Natura 2000-landschappen

Dui	Duinen
MM	Meren en moerassen
NWD	Noordzee, Waddenzee, Delta

In kleuren is voor elke soort de (landelijke) staat van instandhouding (SvI) weergegeven (bron: SOVON)

	Gunstig
	Matig ongunstig
	Zeer ongunstig
	Onbekend

Natura 2000-landschap	MM Eilandspolder	MM Ijsselmeer	MM Ilperveld	MM Markermeer en Ijmeer	MM Naardermeer	MM Oostelijke Vechtplassen	MM Polder Westzaan	MM Wormer- en Jisperveld	Dui Duinen en Lage land Texel	Dui Kennemerland Zuid	Dui Noordhollands Duinreservaat	NWD Noordzeekustzone	NWD Waddenzee
Soort (in kleur: SvI)													
Bittervoorn	C		A		B	A	A	A					
Bruinvis												C	C
Fint												C	A
Gestreepte waterroofkever					B	B							
gevlekte witsnuitlibel						C							
Gewone zeehond												A	A
Grijze zeehond												A	A
Groenknolorchis				C	C	B			A				

Natura 2000-landschap	MM Eilandspolder	MM Ijsselmeer	MM Ilperveld	MM Markermeer en Ijmeer	MM Naardermeer	MM Oostelijke Vechtplassen	MM Polder Westzaan	MM Wormer- en Jisperveld	Dui Duinen en Lage land Texel	Dui Kennemerland Zuid	Dui Noordhollands Duinreservaat	NWD Noordzeekustzone	NWD Waddenzee
Soort (in kleur: SvI)													
Grote modderkruiper						C							
Kleine modderkruiper	C		B		B	B	B	B					
Meervleermuis		A	A	C		C	A	A		C			
Nauwe korfslak										A	A		C
Noordse woelmuis	C	C	B			C	B	B				A	
Platte schijfhoren					C	B							
Rivierdonderpad		B	C	B		C		C					
Zeeprik												C	C
Zeggekorfslak					C	B							

C Habitattypen

In het onderstaande zijn per Natura 2000-gebieden de instandhoudingsdoelstellingen per habitattype schematisch weergegeven. Toelichting op de tabel:

Natura 2000-landschappen

Dui	Duinen
MM	Meren en moerassen
NWD	Noordzee, Waddenzee, Delta

Staat van instandhouding

In kleuren is voor elke soort de (landelijke) staat van instandhouding (SvI) weergegeven (bron: profielendocumenten LNV):

	Gunstig
	Matig ongunstig
	Zeer ongunstig
	Onbekend

Instandhoudingsdoelstellingen

= =	behoud van oppervlak én kwaliteit
= >	behoud van oppervlak, verbetering van kwaliteit
> =	uitbreiding van oppervlak, behoud van kwaliteit
> >	uitbreiding van oppervlak, verbetering van kwaliteit

De doelen zijn overgenomen uit de aanwijzingsbesluiten per Natura 2000-gebied.

Natura 2000-landschap	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	Dui	Dui	Dui	Dui	Dui	Dui	NWD	NWD
Habitattype (in kleur: SvI)	Eilandspolder	Ijsselmeer	Ilperveld	Markermeer en Ijmeer	Naardermeer	Oostelijke Vechtplassen	Polder Westzaan	Wormer- en Jisperveld	Duinen en Lage land Texel	Duinen Den Helder en Callantsoog	Kennemerland Zuid	Noordhollands Duinreservaat	Schoorlse duinen	Zwanenwater en Pettemerduinen	Noordzeekustzone	Waddenzee
H1110A permanent overstroomde zandbanken *(getijdengebied)*																= =
H1110B Permanent overstroomde zandbanken (*Noordzee-kustzone*)															= >	

Natura 2000-landschap	MM Eilandspolder	MM IJsselmeer	MM Ilperveld	MM Markermeer en Ijmeer	MM Naardermeer	MM Oostelijke Vechtplassen	MM Polder Westzaan	MM Wormer- en Jisperveld	Dui Duinen en Lage land Texel	Dui Duinen Den Helder en Callantsoog	Dui Kennemerland Zuid	Dui Noordhollands Duinreservaat	Dui Schoorlse duinen	Dui Zwanenwater en Pettemerduinen	NWD Noordzeekustzone	NWD Waddenzee
Habitattype (in kleur: SvI)																
H1130 Estuaria																= =
H1140A Slik- en zandplaten (*getijdengebied*) (º)									= =							= >
H1140B Slik- en zandplaten (*Noordzee-kustzone*)															= =	
H1310A Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*)									= =						= =	= =
H1310B Zilte pionierbegroeiingen (*zeevetmuur*)									= =						= =	= =
H1320 Slijkgrasvelden																= =
H1330A Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*)									= =						= =	= >
H1330B Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*)									= =							= =
H2110 Embryonale duinen									= =		= =		> =	= =	= =	= =
H2120 Witte duinen									= =	= >	> >	> >	> >	= >		= =
H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)									> >		> >	> >	= =	= =		= =
H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)									> >	= =	= >	> >	> >	> >		= >
H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)									> >	= =	> >	> >				
H2140A *Duinheiden met kraaihei *(vochtig)*									= =			= >	= >	= =		
H2140B *Duinheiden met kraaihei *(droog)*									= =	= =		= =	= >	= =		
H2150 *Duinheiden met struikhei.									= =		= =	= =	= =	= =		
H2160 Duindoornstruwelen									= =	= =	= =	= =	= =			= =
H2170 Kruipwilgstruwelen									= =	> >	= =	= =	= =	= =		
H2180A Duinbossen (*droog*)									= >	= =	= =	= =	> >	= =		
H2180B Duinbossen (*vochtig*)									= >		= >	= >	> >	= =		
H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*)									= >	= =	= =	= =	> >			
H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)									> >	> >	> >	> >	= =	> >		
H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)									> >		> >	> =		= =	= =	= =
H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*)									> >	> >	= =	= =	> >	= =		
H2190D Vochtige duinvalleien (*hogere moerasplanten*)									> >	> >	> >	> >		= =		
H3140 Kranswierwateren		> =	= =	= =	> >											
H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	= =			= =	> >											
H3260A Beken en rivieren met waterplanten (waterranonkels)													> >			
H4010B Vochtige heiden *(laagveengebied)*		> =		= =	= =	> =	> =									

Natura 2000-landschap	MM Eilandspolder	MM Ijsselmeer	MM Ilperveld	MM Markermeer en Ijmeer	MM Naardermeer	MM Oostelijke Vechtplassen	MM Polder Westzaan	MM Wormer- en Jisperveld	Dui Duinen en Lage land Texel	Dui Duinen Den Helder en Callantsoog	Dui Kennemerland Zuid	Dui Noordhollands Duinreservaat	Dui Schoorlse duinen	Dui Zwanenwater en Pettemerduinen	NWD Noordzeekustzone	NWD Waddenzee
Habitattype (in kleur: SvI)																
H6230 *Heischrale graslanden														> =		
H6410 Blauwgraslanden					> >	= >				= >		> >		= =		
H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)		= =				= =										
H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)	= =	= =	= =			= =	> >	= =								
H7140A Overgangs- en trilvenen (*trilvenen*)		= =			> >	> >										
H7140B Overgangs- en trilvenen *(veenmosrietlanden*)	= =		> =		= =	> >	= =	= =								
H7210 *Galigaanmoerassen						> >			= =			= =		= =		
H91D0 *Hoogveenbossen			= =		= >	= =	= =	= =								

Bijlage 4 Overzicht risico's van ontwikkelprincipes per Natura 2000-gebied

Natura 2000-landschap	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	MM	Dui	Dui	Dui	Dui	Dui	Dui	NWD	NWD
Ontwikkelprincipe	Abtskolk & de Putten	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	IJsselmeer	Markermeer en IJmeer	Eilandspolder	Ilperveld	Polder Westzaan	Polder Zeevang	Wormer- en Jisperveld	Naardermeer	Oostelijke Vechtplassen	Duinen Den Helder en Callantsoog	Duinen en Lage land Texel	Kennemerland Zuid	Noordhollands Duinreservaat	Schoorlse duinen	Zwanenwater en Pettemerduinen	Noordzeekustzone	Waddenzee
1	-				-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
2																			
3						-	-		-	-				-	-				
5		(-)	(-)	(-)				(-)				(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)
6		(-)	(-)	(-)															
7		+	+	+								+		+	+	+		+	+
8						-	-		-					-	-				
9						-	-		-					-					
10						-	-		-					-	-				
12			-									-							
13												-					-		
15									-										
16	-											-	-	-	-	-	-		
17						-	-		-					-	-				
18																			
19																			
20			+	+		+								+	+	+	+		+
21						+	+		+	+	+								

Toelichting op de ontwikkelprincipes:

Nummer	*Omschrijving ontwikkelprincipe*
1	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap.
2	Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief.
3	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.
5	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap en het aanliggende grote water.
6	Bij nieuwe ontwikkelingen in de grote wateren wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen.
7	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren.
8	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd.
9	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd.
10	Versterken van het landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem.
12	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden primair geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk.
13	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten.
15	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.
16	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie.
17	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen.
18	De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector.
19	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden.
20	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.
21	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied.

Bijlage 5 De invloed van de ontwikkelprincipes op kernopgaven per Natura 2000-landschap

Ontwikkelprincipe	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap.	Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap	Bij nieuwe ontwikkelingen in de grote wateren wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd	Versterken van landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden primair geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen	De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied
Nr.	**1**	**2**	**3**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**12**	**13**	**15**	**16**	**17**	**18**	**19**	**20**	**21**
Natura 2000-landschap Noordzee, Waddenzee en Delta																		
Kernopgave																		
1.01 Behoud zee-ecosysteem met permanent overstroomde zandbanken																		
1.02 Verbetering kwaliteit leefgebied zeezoogdieren																		
1.03 Verbetering kwaliteit permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied)																		
1.07 Herstel zoet-zout overgangen (bijvoorbeeld via spuiregime en vistrappen) i.h.b. visintrek Afsluitdijk																		
1.10 Verbetering kwaliteit slik- en zandplaten (getijdengebied)																		
1.11 Behoud slikken en platen voor rustende en foeragerende niet -broedvogels																		
1.13 Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder embryonale duinen)																		
1.16 Behoud (Waddenzee) van schorren en zilte graslanden (buitendijks)																		
Natura 2000-landschap Duinen																		
2.01 Ruimte voor natuurlijke verstuiving			D					D	O	D O			O	D	D		O	
2.02 Uitbreiding en herstel kwaliteit van grijze duinen *H2130			D					D	O	D O			O	D	D		O	
2.03 Behoud oppervlakte en kwaliteit duinheiden met kraaihei *H2140 en duinheiden met struikhei *H2150			D					D		D				D	D			
2.04 Uitbreiding oppervlakte (ook in zeereep) en verbetering kwaliteit (structuurvariatie en soortenrijkdom) van duinbossen (droog) H2180_A			D					D		D				D	D			
2.05 Behoud oppervlakte en herstel kwaliteit vochtige duinvalleien (kalkrijk) H2190_B			D					D	O	D O			O	D	D		O	
2.06 Ontwikkeling heischrale graslanden binnenduinrand			D					D		D				D	D			

Ontwikkelprincipe	Ontwikkelingen en beheer zijn passend bij het draagvermogen en de karakteristiek van het (cultuur) landschap.	Nieuwe ontwikkelingen zijn natuur-inclusief	Nieuwe ruimtelijk-economische ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gesitueerd nabij OV-, weg-, energie- en data-knooppunten.	Bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid aan kustlandschappen en dus bij de karakteristieken van het betreffende kustlandschap	Bij nieuwe ontwikkelingen in de grote wateren wordt aangesloten op de karakteristieken van de kustlijnen	Ecologische verbindingen worden behouden en aangevuld, met het oog op robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren	Wonen en werken worden zoveel mogelijk binnenstedelijk gerealiseerd en geconcentreerd	Om de groei van het verkeer in de metropool in goede banen te leiden moet worden geïnvesteerd in alle verkeersnetwerken, met name in het regionaal OV en fietsnetwerk, waarbij de grotere behoefte aan ruimte voor regionaal verkeer boven interregionaal en doorgaand verkeer wordt gefaciliteerd	Versterken van landschap als onderdeel van het metropolitaan systeem	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen worden primair geconcentreerd in kernen met een centrumfunctie in het regionale netwerk	Om de bereikbaarheid van het noordelijk deel van de provincie te verbeteren, worden functies of bestemmingen zoveel mogelijk gebundeld nabij OV-, weg-, energie-, agri- en data-knooppunten, aangevuld met de ontwikkeling van vraaggestuurde vervoersconcepten	Vraag en aanbod van hernieuwbare energie worden zodanig gebundeld dat sprake is van efficiënte benutting van bestaande en nieuwe energie-infrastructuur en van restwarmte.	Ruimte wordt gereserveerd voor directe aanwending, opslag en doorvoer van door wind op zee opgewekte energie	Op strategische locaties wordt ruimte gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen	De agri-foodsector wordt ondersteund bij de verduurzaming van de sector	Natuurlijke processen zijn richtinggevend voor inrichting en beheer van nieuwe en bestaande natuurgebieden	Om een robuust ecosysteem te realiseren worden verbindingen tussen natuurgebieden verbeterd en functies slim gepositioneerd.	Het landgebruik en de waterpeilen worden in balans gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied
Nr.	**1**	**2**	**3**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**12**	**13**	**15**	**16**	**17**	**18**	**19**	**20**	**21**
2.07 Herstel duinbeken																		
2.08 Herstel hydrologie/vochtgradiënt duinbossen																		
Natura 2000-landschap Meren en moerassen																		
4.01 Nastreven van meer evenwichtig systeem met goede waterkwaliteit voor waterplanten, vissen en schelpdieren			O				O	O	O	O		O					O	
4.02 Voldoende open water met ruiplaatsen en rustgebieden voor watervogels			O GL				O	O GL	O	O		O					O	
4.03 Moerasvorming aan de randen van de meren voor land-water interactie, paaigebied vis, noordse woelmuis *H1340 en voor moerasvogels			O				O	O	O	O		O					O	
4.04 Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels, zoals kemphaan A151			O GL				O	O GL	O	O		O					O	
4.07 Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels zoals kemphaan A151, porseleinhoen A119 en watersnip A153 en noordse woelmuis *H1340			GL					GL										
4.08 Nastreven van meer evenwichtig systeem (waterkwaliteit, waterkwantiteit en hydromorfologie)																		
4.09 Compleetheid in ruimte en tijd; alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd			D					D		D				D	D			
4.11 Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels zoals porseleinhoen A119 en kemphaan A151, kwartelkoning A122 en noordse woelmuis *H1340			O GL				O	O GL	O	O		O					O	
4.12 Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging																		
4.13 Behoud en herstel van brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje) H6430_B in de laagveengebieden boven het IJ																		
4.14 Hoogveenbossen			D					D		D				D	D			
4.15 Herstel inundatie, behoud en nieuwvorming vochtige graslanden			D					D		D				D	D			
Ontwikkelprincipe nr.	**1**	**2**	**3**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**12**	**13**	**15**	**16**	**17**	**18**	**19**	**20**	**21**

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

INGEKOMEN 19 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
Mw. D. Rigter
BEL/IOT

Telefoonnummer +31235144748
rigterd@noord-holland.nl

Betreft: besluit Evaluatie Taskforce Ruimte

Verzenddatum
19 JULI 2018

Kenmerk
1087566/1087569

Uw kenmerk

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) geven wij kennis van de besluiten d.d. 17 juli 2018 van ons college om

1. Het evaluatierapport van het instrument Taskforce Ruimte (TFR) over de periode 2011-2017 vast te stellen;
2. Voor het resterende bedrag van € 39.000,- gemeenten de mogelijkheid te bieden om een assist aan te vragen die inhoudelijk aansluit bij de bewegingen en ontwikkelprincipes uit de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050;
3. De voortzetting van het instrument in het licht van de Omgevingsvisie, en in relatie tot de overige ruimtelijke provinciale instrumenten, te bezien en hiertoe zo nodig een voorstel uit te werken;
4. U het evaluatierapport ter kennisname toe te zenden.

De Taskforce Ruimte (TFR) is in 2005 op uw verzoek opgericht met als doel het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van de fysieke leefomgeving. In 2012 is een tussenrapportage over de resultaten van de TFR met de toenmalige Statencommissie Ruimte en Milieu besproken. Met de beantwoording van de Statenvragen die u d.d. 18 januari 2017 over de TFR heeft gesteld hebben wij aangegeven een evaluatie van de TFR te zullen laten uitvoeren. De sector Onderzoek & Informatie van de directie Beleid heeft het instrument geëvalueerd met het doel om inzicht te krijgen in de mate van doorwerking en effectiviteit van dit instrument. De evaluatie richt zich op de assists die zijn uitgevoerd tussen 2011 en 2017.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl

In het rapport worden de volgende conclusies getrokken:

1. Effecten: de vijf onderzochte assists hebben de gemeenten in hoge mate geholpen met het doorbreken van een impasse in een relatief complex proces met verschillende partijen. Ze hebben allen een impuls gegeven aan het proces. De kracht van het instrument is dat het toepassen van maatwerk een deel van de oplossing is. De mate van inhoudelijke doorwerking en effecten van de uitkomsten en de bereikte resultaten verschilt per assist. De gevonden hoofdreden is dat processen voor complexe opgaven veelal langjarig zijn en vaak een lange looptijd hebben van meerdere jaren.
2. Resultaten: Er zijn door de provincie geen resultaatverplichtingen verbonden aan het vervolg van een assist. Vier van de vijf onderzochte assists hebben op enige wijze een follow-up gekregen. De wijze waarop inhoudelijk vervolg is gegeven verschilt van geval tot geval. Algemene tendens hierbij is dat de verdere voortgang van de projecten veelal niet rechtlijnig verloopt, de opgedane kennis en het besef in de loop der tijd bij de betrokkenen vermindert, waardoor er een verschillende doorwerking van de inhoudelijke resultaten is. De redenen en oorzaken hiervan zijn divers. Het inzetten van aanvullende provinciale middelen in de uitvoeringsfase heeft zeker bijgedragen aan de realisatie van de projecten. Ook treedt het effect op dat de samenwerking van de gemeente met de provincie verbetert.
3. Inhoudelijke onderwerpen: sinds 2008 ligt de focus van de TFR op OV-knooppunten en kustplaatsen. De afgelopen jaren is het instrument nog maar beperkt door gemeenten voor deze onderwerpen aangevraagd en ingezet. Oorzaak hiervan is dat voor OV-knooppunten en kustplaatsen is gekozen voor een meer structurele langjarige aanpak van deze onderwerpen.
4. Hulpmiddel: de gemeenten met ervaring waarderen de extra provinciale ondersteuning zeer. Echter, voor veel gemeenten lijkt het een grote hobbel, of zelfs een stap te ver, om het oplossen van ruimtelijke problemen uit handen te geven aan onafhankelijke deskundigen. Bij de deelnemende gemeenten is duidelijk geworden dat zij de verschillende voordelen zagen van het instrument.
5. Bekendheid: het instrument wordt op verschillende wijzen onder de aandacht gebracht van gemeenten. Het is daarom aannemelijk te veronderstellen dat het instrument bekend is, of zou moeten zijn. Echter, in 2012 is gestopt met de inhuur van de onafhankelijke coördinator. En vanaf 2014 werd het actief onder de aandacht brengen van het instrument onder gemeenten om reden van bezuiniging stopgezet.

Een en ander heeft naar alle waarschijnlijkheid geleid tot minder bekendheid en, als gevolg daarvan, tot minder aanvragen.

6. De toekomst: de provinciale Omgevingsvisie NH2050 stelt nieuwe complexe vraagstukken aan de orde. De vraag wordt daarom binnenkort actueel welke specifieke provinciale instrumenten er nuttig en nodig zijn, ook mede in het licht van de aankomende Omgevingswet. De TFR vormt een goede leerschool om de instrumentele kant van de nieuwe wetgeving en opgaven verder te onderzoeken.

Er is nog budget beschikbaar voor het uitvoeren van één assist. Middels de contacten in de regio zal dit actief onder de aandacht worden gebracht. Doordat het instrument al langere tijd wordt ingezet zijn de concrete effecten zichtbaar, zoals bijvoorbeeld rond het station van Alkmaar. Dit zal helpen om het instrument weer bekendheid te geven.

Streven is de laatste assist dit jaar te starten. De inhoudelijke focus zal hierbij blijven liggen op de integraliteit van de opgave. Dit sluit aan bij de bewegingen en ontwikkelprincipes uit de Ontwerp-Omgevingsvisie NH2050. De eventuele voortzetting van de TFR zal daarna in het licht van de Omgevingsvisie, en in relatie tot de overige ruimtelijke provinciale instrumenten, bezien worden.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

INGEKOMEN 11 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw S.B. Fens
BEL/GND

Telefoonnummer (023) 514 4335
fenss@noord-holland.nl

Betreft: kavelruil Vispaaiplaatsen in de Wieringermeer

Verzenddatum
11 JULI 2018

Kenmerk
909022/1090841

Uw kenmerk
n.v.t.

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis.

Wij hebben besloten tot deelname aan de kavelruil Vispaaiplaatsen in de regio Wieringen/Wieringermeer. In deze kavelruil wordt door 4 publieke partijen circa 27 ha grond geruild. Het is de zevende kavelruil in het voormalig Wieringerrandmeergebied.

Via deze kavelruil wordt 11 ha als visleefgebied (doelstelling Waddenfonds/Kader Richtlijn Water) ingericht, 4 ha als NNN-gebied met natte graslanden en boszoom voor het bestaande bos, en 2 ha als watercompensatie voor de nieuwe windturbines van NUON als onderdeel van het Windpark Wieringermeer. Daarnaast wordt reguliere pachtgrond van het Rijksvastgoedbedrijf verplaatst, waarbij de pachter het gebruik van kavels dichter bij zijn huiskavel krijgt.

Dit besluit heeft betrekking op grond welke ten behoeve van het gebiedsontwikkelingsplan Wieringerrandmeer anticiperend/strategisch is aangekocht in de regio Wieringermeer/Wieringen (in totaal circa 550 ha grond en opstallen).

De eigendomsoverdracht vindt uiterlijk 1 november 2018 plaats.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 22 JUNI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. C.M. Vleerbos
BEL/RO

Telefoonnummer +31235143961
vleerbosc@noord-holland.nl

Verzenddatum
22 JUNI 2018

Kenmerk
1047450/ 1092216

Uw kenmerk

Betreft: Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha)

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis.

1. Te constateren dat het regioadvies is overgenomen in het Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha);
2. Geen zienswijze in te dienen op het Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha);
3. Provinciale Staten te informeren via brief.

Eind 2016 zijn het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en TenneT gestart met het project Net op Zee Hollandse Kust Noord. Dit project heeft als doel de realisatie van de netaansluiting van het windenergiegebied op het hoogspanningsnetwerk op land.
Gedurende het proces is aan de regio gevraagd om met een advies te komen over deze netaansluiting, met name het tracé van de kabel en locatie van het transformatiestation. Dit was een informele stap in het proces. De regio is van mening dat de aansluiting van het windmolenpark via tracé 3, met locatie TATA Steel, naar het hoogspanningsstation Beverwijk de meest wenselijke is. Wij hebben dit regioadvies vastgesteld op 13 maart 2018. Vervolgens is het regioadvies naar de minister gestuurd. U heeft op 23 maart 2018 een afschrift ontvangen van dit regioadvies (kenmerk 1047450/1055518, toegevoegd aan de C-agenda van de commissie Ruimte & Wonen van 16 april en 25 juni 2018).

Het regioadvies is overgenomen in het Voorontwerp inpassingsplan (VOIP). Ons college en uw Staten zijn d.d. 11 juni 2018 in de mogelijkheid gesteld om een zienswijze in te dienen op het VOIP.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Omdat in het VOIP het regioadvies is overgenomen ziet ons college geen aanleiding om een zienswijze in te dienen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
E. Post

Bijlage:

1 Brief Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha);
2 Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha);

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Verzending alleen per e-mail
Provincie Noord-Holland
T.a.v. Gedeputeerde Staten

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Prinses Beatrixlaan 2
2595 AL Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door
drs. J.E. Vlot

T 06 15897672
judith.vlot@rvo.nl

Ons kenmerk
DGETM-EO / 18117013

Uw kenmerk

Bijlage(n)
1

Datum 11 juni 2018
Betreft Voorontwerp inpassingsplan net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha)

Geacht college,

De Ministers van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties (BZK) bereiden een inpassingsplan voor ten behoeve van het project net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha). Hierbij zend ik u het voorontwerp voor dit inpassingsplan toe. Het inpassingsplan maakt de juridisch-planologische inpassing van het voorkeursalternatief (VKA) mogelijk. Eerder heb ik u geïnformeerd over de keuze van de Minister van EZK voor dit VKA.

Gelet op artikel 3.1.1 van het Besluit ruimtelijke ordening stel ik u graag in de gelegenheid uw reactie op dit voorontwerp te geven. Indien u hierop reactie wilt geven, wil ik u verzoeken deze mij uiterlijk op 20 juli 2018 (zes weken na dagtekening van deze brief) te doen toekomen. Wanneer u voor die tijd behoefte heeft aan mondeling overleg, dan bestaat daartoe uiteraard de mogelijkheid. U kunt daarvoor contact opnemen met Judith Vlot, de projectleider bij het ministerie van EZK, 06-15897672, judith.vlot@rvo.nl of Annemieke Schouten, 06-11376998, A.E.O.Schouten@minez.nl. Ik wil u vragen uw reactie naar beide genoemde e-mailadressen te sturen.

Overeenkomstig artikel 3.28 van de Wet ruimtelijke ordening worden gemeenteraden en Provinciale Staten apart geraadpleegd over het voorontwerp.

Toelichting op het project
TenneT is voornemens het net op zee te realiseren dat zorgt voor de stroomverbinding tussen respectievelijk de windenergiegebieden Hollandse Kust (noord) en (west Alpha) en het landelijke hoogspanningsnet in Beverwijk. Het net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha) bestaat uit twee platforms op zee (in beide windenergiegebieden één), met elk twee elektriciteitskabels (van 220 kiloVolt) door de zeebodem naar de kust. Na aanlanding ten noorden van Wijk aan Zee gaat de verbinding verder als vier ondergrondse 220 kV kabelsystemen naar een nieuw te realiseren transformatorstation nabij Tata Steel en vervolgens als ondergrondse 380 kV kabelsystemen naar het hoogspanningsstation Beverwijk.

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Ons kenmerk
DGETM-EO / 18117013

Voor een nadere toelichting op het project en de daarbij te doorlopen procedure verwijs ik u naar eerdere correspondentie en de websites https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/hoogspanning/noz-hollandse-kust-noord en https://www.netopzee.eu/hollandsekustnoord/

Procedure
Het is de bedoeling om, rekening houdend met de ontvangen reacties op het voorontwerp inpassingsplan, in het najaar het ontwerp-inpassingsplan vast te stellen. Het ontwerp-inpassingsplan wordt samen met het MER en de overige benodigde ontwerpbesluiten (vergunningen) ter inzage gelegd. Hierop bestaat voor eenieder de mogelijkheid een zienswijze te geven.

Informeren betrokkenen en omgeving
Het ministerie van EZK heeft samen met TenneT intensief contact met medewerkers van betrokken overheden. Ook met andere betrokken organisaties heeft TenneT veelvuldig afstemming. Dit voorontwerp inpassingsplan stuur ik behalve aan andere bestuursorganen en wettelijke adviseurs eveneens toe aan een aantal partijen die direct betrokken zijn. Een lijst met alle instanties waaraan het wordt toegestuurd, is bijgevoegd in bijlage 1.
Om omwonenden te bereiken organiseert het ministerie van EZK samen met TenneT op 19 juni een informatieavond, waar iedereen informatie over het project kan verkrijgen. Deze bijeenkomst is aangekondigd op de website www.bureau-energieprojecten.nl, in huis-aan-huisbladen en in regionale dagbladen.
In het najaar, bij het ter inzage leggen van de ontwerpbesluiten, zal wederom een informatieavond plaatsvinden.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
namens deze;

drs. V.G. Pieterman
plv. directeur Energie en Omgeving

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Ons kenmerk
DGETM-EO / 18117013

Bijlage 1: verzendlijst

Het voorontwerp is verzonden aan de volgende instanties:

Bro-overleg

College van Gedeputeerde Staten van Provincie Noord-Holland
College van burgemeester en wethouders van Gemeente Beverwijk
College van burgemeester en wethouders van Gemeente Heemskerk
College van burgemeester en wethouders van Gemeente Velsen
College van dijkgraaf en hoogheemraden van Hoogheemraadschap Hollands Noorder Kwartier

Rijkswaterstaat West Nederland Noord
Rijkswaterstaat Zee en Delta
Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
Veiligheidsregio Kennemerland
Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
Omgevingsdienst IJmond
ProRail

Gasunie
KPN
Kustwacht
Natuur & Milieu
Natuur en milieufederatie Noord-Holland
PWN
Tata Steel
Stichting Duinbehoud
Stichting De Noordzee
Waternet

Wro-overleg

Provinciale Staten van Provincie Noord-Holland
Gemeenteraad van Beverwijk
Gemeenteraad van Heemskerk
Gemeenteraad van Velsen

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 22 JUNI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. C.M. Vleerbos
BEL/RO

Telefoonnummer +31235143961
vleerbosc@noord-holland.nl

Verzenddatum
22 JUNI 2018

Kenmerk
1047450/ 1092216

Uw kenmerk

Betreft: Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha)

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis.

1. Te constateren dat het regioadvies is overgenomen in het Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha);
2. Geen zienswijze in te dienen op het Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha);
3. Provinciale Staten te informeren via brief.

Eind 2016 zijn het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en TenneT gestart met het project Net op Zee Hollandse Kust Noord. Dit project heeft als doel de realisatie van de netaansluiting van het windenergiegebied op het hoogspanningsnetwerk op land.
Gedurende het proces is aan de regio gevraagd om met een advies te komen over deze netaansluiting, met name het tracé van de kabel en locatie van het transformatiestation. Dit was een informele stap in het proces. De regio is van mening dat de aansluiting van het windmolenpark via tracé 3, met locatie TATA Steel, naar het hoogspanningsstation Beverwijk de meest wenselijke is. Wij hebben dit regioadvies vastgesteld op 13 maart 2018. Vervolgens is het regioadvies naar de minister gestuurd. U heeft op 23 maart 2018 een afschrift ontvangen van dit regioadvies (kenmerk 1047450/1055518, toegevoegd aan de C-agenda van de commissie Ruimte & Wonen van 16 april en 25 juni 2018).

Het regioadvies is overgenomen in het Voorontwerp inpassingsplan (VOIP). Ons college en uw Staten zijn d.d. 11 juni 2018 in de mogelijkheid gesteld om een zienswijze in te dienen op het VOIP.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Omdat in het VOIP het regioadvies is overgenomen ziet ons college geen aanleiding om een zienswijze in te dienen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
E. Post

Bijlage:

1 Brief Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha);
2 Voorontwerp inpassingsplan (VOIP) net op zee Hollandse Kust (noord) en (west Alpha);

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 22 AUG. 2018

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

dhr. P.N.S. Boon
BEL/RO

Telefoonnummer +31235144683
boonp@noord-holland.nl

Verzenddatum

22 AUG. 2018

Kenmerk

1092901/1092905

Uw kenmerk

Betreft: dijkversterking Den Helder - Den Oever: Notitie Reikwijdte en Detailniveau m.e.r.

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis:

Wij hebben op 21 augustus 2018 besloten om op verzoek van het Dagelijks Bestuur van het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier de Notitie Reikwijdte en Detailniveau m.e.r. voor de dijkversterking tussen Den Helder en Den Oever te publiceren en voor zes weken ter inzage te leggen.

De dijkversterking wordt niet alleen voorbereid conform vigerende wet- en regelgeving, maar het project anticipeert ook reeds op de Omgevingswet, die naar verwachting in 2021 in werking zal treden. Met dit besluit wordt in de verkenningsfase de Notitie Reikwijdte en Detailniveau m.e.r. (NRD) gepubliceerd en ter inzage gelegd. Omgeving en stakeholders worden gevraagd oplossingen aan te dragen voor de waterveiligheidsopgave en mee te denken over aanvullende kansen en mogelijkheden (zogenaamde meekoppelkansen) die in samenhang met het project gerealiseerd kunnen worden. Ook worden zij gevraagd te reageren op de inhoud en procedure van deze NRD en op de reikwijdte en detailniveau van het MER onderzoek.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Het doel van deze verkenningsfase is om samen met stakeholders en de omgeving te komen tot een bestuurlijk gedragen voorkeursalternatief voor de versterking van de betreffende dijktrajecten.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

J.W. Remkes

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR Haarlem

INGEKOMEN - 5 SEP. 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr S. Ruijs
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235143775
ruijss@noord-holland.nl

Verzenddatum
- 5 SEP. 2018

Kenmerk
988296/1119279

Uw kenmerk

Betreft: Proces totstandkoming Omgevingsverordening

Geachte leden,

In deze brief willen wij u informeren over de stand van zaken met betrekking tot de Omgevingsverordening. In onze brief van 11 september 2017 ('Omgevingswet', kenmerk 988296/988298) hebben we uw Staten geïnformeerd over ons voornemen om, tegelijkertijd met het opstellen van de ontwerp-Omgevingsvisie NH2050, te starten met het project Omgevingsverordening. Nu de ontwerp-Omgevingsvisie ter inzage heeft gelegen en wij deze dit najaar ter besluitvorming aan uw Staten voorleggen, willen wij u graag nader informeren over de totstandkoming van de Omgevingsverordening.

Hieronder zullen wij u allereerst verder informeren over de uitgangspunten die wij hanteren bij het opstellen van de Omgevingsverordening. Daarna geven wij nadere uitleg over de totstandkoming van de Omgevingsverordening en de fasering van het project. Tenslotte informeren wij u over enkele inhoudelijke aandachtspunten die wij samen met onze partners (gemeenten, waterschappen, Regionale uitvoeringsdiensten en belangenorganisaties) verder uit zullen werken.

Uitgangspunten

In het najaar van 2018 leggen wij de Omgevingsvisie NH2050 ter vaststelling aan uw Staten voor. De Omgevingsvisie is een vormvrij en zelfbindend beleidsdocument. De juridische doorwerking van de visie in het handelen van derden (gemeenten, waterschappen of burgers/bedrijven) vindt plaats door middel van regels in de Omgevingsverordening. Wij willen een start maken om de keuzes zoals gemaakt in de Omgevingsvisie te verwerken in onze provinciale juridische regels. Dit gebeurt in een eerste tranche van de integrale Omgevingsverordening Noord-Holland (Omgevingsverordening NH1.0).

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl

Wij streven ernaar om deze eerste tranche niet later dan een jaar na de vaststelling van de Omgevingsvisie NH2050 ter besluitvorming voor te leggen aan uw Staten.

In de Omgevingsverordening NH1.0 worden 20 bestaande Noord-Hollandse verordeningen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving samengevoegd[1]. Het betreft een Omgevingsverordening die zijn grondslag heeft in de huidige landelijke wetgeving. De Omgevingswet zal namelijk pas naar verwachting op 1-1-2021 in werking treden. De uitdaging is met de Omgevingsverordening NH1.0 zowel op inhoud als structuur zo goed mogelijk voorbereid te zijn op de Omgevingswet, binnen de kaders van de huidige wetten.

Met de Omgevingsverordening NH1.0 maken wij een start met het vertalen van de in de Omgevingsvisie NH2050 vastgelegde sturingsfilosofie in onze provinciale juridische regels. Daarbij zijn voor de Omgevingsverordening de volgende principes uit de sturingsfilosofie van belang: lokaal wat kan, regionaal wat moet; ruimte voor regionaal maatwerk; samenwerken; vertrouwen en terughoudend zijn met het opstellen van regels.

Wij hebben het hier bewust over het maken van 'een start'. Ten eerste zal de Omgevingsverordening NH1.0 namelijk nog gebaseerd zijn op de huidige wetgeving. Vóór de inwerkingtreden van de Omgevingswet - gepland op 1-1-2021 - moet een vervolgstap zijn gezet met de vaststelling van de Omgevingsverordening NH2.0, gebaseerd op de Omgevingswet.
Ten tweede hebben wij als provincie naast juridische regels in de verordening tal van andere instrumenten tot onze beschikking om uitvoering te geven aan onze Omgevingsvisie, zoals (samenwerkings)programma's, subsidies en convenanten. Na de vaststelling van de Omgevingsvisie NH2050 in uw Staten staan we aan het begin van het uitvoeringstraject van de Visie. In het hoofdstuk 'Van visie naar uitvoering' (p. 62 ontwerp-Omgevingsvisie NH2050) is een eerste aanzet gegeven over de wijze waarop we, samen met onze partners, een start willen gemaakt met de uitvoering van de Omgevingsvisie. Uit dit uitvoeringstraject zullen naar verwachting wijzigingsvoorstellen ten aanzien van de Omgevingsverordening voortkomen. Deze kunnen dan worden meegenomen in de tweede en volgende tranches van de integrale Omgevingsverordening.

Uitgangspunt voor de Omgevingsverordening NH1.0 is een eenvoudiger, duidelijker en integraler systeem van provinciale juridische regels, met meer ruimte voor maatwerk en bestuurlijke afwegingsruimte.

---

[1] Zie bijlage 1 voor lijst

Harde randvoorwaarde daarbij is dat de regels in de Omgevingsverordening genoeg ruimte bieden voor de bewegingen en ontwikkelprincipes in de Omgevingsvisie NH2050.

Fasering

Analysefase
In oktober 2017 zijn wij gestart met het analyseren van de bestaande Noord-Hollandse verordeningen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving. In deze fase is, op ambtelijk niveau, *elke* individuele regel onder de loep genomen en besproken aan de hand van een viertal vragen: Waarom hebben we deze regel? Hoe werkt deze regel in de praktijk? Wat kan er anders en beter? Kunnen we dit op een andere manier regelen?

Bij deze gesprekken zijn op onderdelen op ambtelijk niveau ook onze partners bij gemeenten, waterschappen, RUD's en belangenorganisaties betrokken. De analysefase is op het moment van schrijven van deze brief net afgerond. Hierdoor is er nu een beeld van wat we juridisch *moeten* regelen (wettelijke verplichting) of *willen* regelen (op grond van vigerend beleid of de ontwerp-Omgevingsvisie).

Daarnaast is er een duidelijk beeld van wat er anders of beter kan op grond van de hierboven beschreven uitgangspunten (eenvoudig, duidelijk, integraal, maatwerk, afwegingsruimte). Tenslotte is in beeld wat er verandert na de invoering van de Omgevingswet en welke keuzes dat met zich meebrengt voor de tweede tranche van de Omgevingsverordening.

Schrijffase
Begin september 2018 start de schrijffase van de Omgevingsverordening NH1.0. In deze fase zullen vernieuwende regels worden geschreven op basis van de uitkomsten van de analysefase. Ook wordt de structuur van de Omgevingsverordening verder uitgewerkt.

Deze fase zal zich kenmerken door een nadrukkelijkere betrokkenheid van onze partners. Hiervoor zullen we onder meer het netwerk benutten dat is opgebouwd bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie. We halen de blik van buiten naar binnen door collega's van gemeente, waterschap en RUD deel uit te laten maken van het ambtelijke kernteam Omgevingsverordening. Daarnaast zullen onze partners worden betrokken bij het bespreken van de uitkomsten van de analysefase, het opstellen van regels en het 'botsproeven' van regels. Het betrekken van onze omgeving bij het opstellen van de Omgevingsverordening is voor ons van groot belang omdat het juist die omgeving is die in de praktijk met onze regels te maken heeft.

Daarnaast willen we de samenwerking die we hebben ingezet ten behoeve van de Omgevingsvisie NH2050 voortzetten.

Consultatie en besluitvormingsfase
De schrijffase moet leiden tot een eerste ambtelijk concept-Omgevingsverordening die gereed is rond de Statenverkiezingen van maart 2019. Na een ambtelijke consultatieronde op het concept, volgt besluitvorming door de nieuwe Staten en het nieuwe college.

Wij stellen voor de concept-Omgevingsverordening NH1.0 prominent onderdeel te laten uitmaken van het inwerkprogramma van de nieuwe Provinciale Staten en het nieuwe college van Gedeputeerde Staten. Om het streven naar een vastgestelde Omgevingsverordening NH1.0 binnen een jaar na de vaststelling van de Omgevingsvisie NH2050 te halen, zal de terinzagelegging bij voorkeur nog voor het zomerreces 2019 moeten plaatsvinden.

Inhoudelijke aandachtspunten
In deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de uitkomsten van de analysefase. Deze punten zullen in de schrijffase, samen met onze partners, nader worden uitgewerkt in nieuwe juridische regels.

Ruimte
Ten aanzien van de onderwerpen die nu worden geregeld in de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV), zullen we op zoek gaan naar meer ruimte voor lokaal en regionaal maatwerk. Deze zoektocht betreft tal van aspecten en vraagstukken. Hoe willen we met gemeenten en initiatiefnemers gaan samenwerken? Welke provinciale belangen willen we borgen in de Omgevingsverordening? En borgen we die belangen door kwantitatieve normen of door het vastleggen van kwalitatieve waarden of processen. Welke (bestuurlijke) afwegingsruimte laten we aan gemeenten? Hoe voorkomen we dat maatwerk wordt vertaald in 'alles mag en kan' of leidt tot willekeur. Wat betekent dit voor de provinciale manier van werken en wijze van sturen, op zowel ambtelijk, bestuurlijk als politiek niveau?

Deze vraagstukken raken aan de sturingsfilosofie van de Omgevingsvisie NH2050 en de doelstelling van de Omgevingswet. Het beantwoorden van deze vraagstukken en invulling geven aan een andere manier van werken is een proces dat de Provincie Noord-Holland is gestart met de totstandkoming van de Omgevingsvisie. De Omgevingsverordening NH1.0 is een volgende stap. Met de uitvoering van de visie, onder meer het ontwikkelen van programma's en het opstellen van de Omgevingsverordening NH2.0 worden vervolgstappen gezet.

Ten opzichte van de huidige PRV willen wij in de Omgevingsverordening NH1.0 de planologische beschermingsregimes vereenvoudigen en daarbij meer ruimte geven voor maatwerkoplossingen. Ook op het gebied van (voormalige) agrarische bouwpercelen hebben wij de ambitie meer ruimte te bieden voor maatwerk, zonder dat dit leidt tot willekeur. Daarbij willen we wel blijven sturen op ontwikkelen met behoud van landschappelijke kwaliteit.

Water

Ten opzichte van de huidige regels in de provinciale Waterverordeningen willen wij eenvoudigere regels opstellen met minder gedetailleerde inhoudelijke eisen aan waterschappen (bovenop de eisen die de wetgever al stelt). Daarnaast zullen de drie Waterverordeningen (per Noord-Hollands Waterschap) worden samengevoegd in de Omgevingsverordening NH1.0

Milieu

De huidige regels in de PMV over bodemsanering en gesloten stortplaatsen zullen behoudens kleine aanpassingen en redactionele wijzigingen één op één worden overgezet naar de Omgevingsverordening NH1.0. Na de invoering van de Omgevingswet zal er echter op het beleidsthema Milieu op onderdelen veel veranderen. Zo gaan bijvoorbeeld de provinciale taken met betrekking tot bodemsanering voor een groot deel naar gemeenten. In de tweede tranche van de Omgevingsverordening, die voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet moet worden vastgesteld, zullen veel regels inhoudelijk wél wijzigen.

Voor de milieuthema's stiltegebieden en aardkundige monumenten werken wij een voorstel uit om deze te koppelen aan de planologische beschermingsregimes en de vereenvoudiging daarvan.

Natuur

De vijf verordeningen[2] waarmee de Provincie Noord-Holland uitvoering geeft aan de Wet natuurbescherming zijn eind 2016 door uw Staten vastgesteld. Omdat dit nieuwe stelsel nog niet zo lang geleden in werking is getreden, willen wij hier in de Omgevingsverordening NH1.0 niet veel wijzigingen in aanbrengen. Dit behoudens aanpassingen op basis van ontwikkelingen in de praktijk en redactionele wijzigingen.

[2] Verordening tegemoetkoming schade (landbouwschade door soorten), Verordening Faunabeheer, Verordening vrijstellingen soorten, Verordening Natura 2000, Verordening houtopstanden

Overige onderwerpen
Voor wat betreft het omzetten van de regels in de huidige Wegenverordening wordt aansluiting gezocht bij de Agenda Mobiliteit en de daarbij behorende herijking en verduidelijking van het beleidskader ten aanzien van onze eigen infrastructuur (waaronder de regels met betrekking tot uitwegen).

Voor de verordeningen op het gebied van erfgoed (Erfgoedverordening 2017) en regionale luchthavens (verordeningen luchthavenbesluit) zal in de schrijffase worden onderzocht of deze regels geheel of slechts gedeeltelijk een plaats krijgen in de Omgevingsverordening. Dit heeft te maken met het feit dat de Erfgoedwet en de Wet Luchtvaart niet geheel opgaan in de Omgevingswet.

Vervolg
Wij zullen uw Staten op de hoogte houden van onze vorderingen met betrekking tot de Omgevingsverordening. Over de wijze waarop dit te doen gaan wij graag met uw Staten in gesprek in een Benen op Tafeloverleg (BOT), eventueel voorafgegaan door een technische briefing over de vorderingen tot nu toe. In dit gesprek willen we ook graag aandacht besteden aan de veranderende rol van college en Staten die voortvloeit uit de sturingsfilosofie van de Omgevingsvisie, die concreet wordt met het bieden van meer mogelijkheden voor maatwerk en lokale afwegingsruimte in onze juridische regels.

Tenslotte willen wij u voor een beeldend inzicht in het project Omgevingsverordening verwijzen naar het 'Beeldverhaal Omgevingsverordening' via onderstaande link:

Beeldverhaal Omgevingsverordening

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

1 Bijlage

Lijst verordeningen

Bijlage 1; Verordeningen die (grotendeels*) opgaan in de Omgevingsverordening NH1.0

1. Provinciale Ruimtelijke Verordening
2. Verordening planschade Noord-Holland 2010
3. Provinciale Milieuverordening Noord-Holland
4. Erfgoedverordening Noord-Holland 2017 *
5. Ontgrondingenverordening Noord-Holland 2010
6. Verordening vrijstelling Flora en Faunawet 2014
7. Wegenverordening Noord-Holland 2015 *
8. Waterverordening provincie Noord-Holland
9. Waterverordening Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht
10. Waterverordening Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
11. Waterverordening Rijnland
12. Grondwaterheffingsverordening Noord-Holland 2010 *
13. Luchtvaartverordening Noord-Holland
14. Verordening luchthavenbesluit Hilversum *
15. Verordening luchthavenbesluit Texel *
16. Verordening Faunabeheer
17. Verordening vrijstellingen soorten
18. Verordening tegemoetkoming schade
19. Verordening Natura 2000 gebieden
20. Verordening Houtopstanden

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN - 5 SEP. 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. J.A. Oortman Gerlings
BEL/RO

Telefoonnummer 023-5144680
gerlingsj@noord-holland.nl

Verzenddatum
- 5 SEP. 2018

Kenmerk
1057768/1116561

Uw kenmerk

Betreft: beoordeling 'Landschappelijke inpassing tankstation Vijfhuizen' (Vijfhuizerweg); verdere procedure.

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennis.

In onze vergadering van 4 september 2018 hebben wij over de verplaatsing van het motorbrandstofverkooppunt van de Vijfhuizerdijk (gemeente Haarlemmermeer) naar de Vijfhuizerweg (ten oosten van de Drie Merenweg) het in bijgaande brief aan burgemeester en wethouders van Haarlemmermeer vervatte besluit genomen.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

Bijlage
Afschrift van onze brief aan burgemeester en wethouders van Haarlemmermeer.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie
Noord-Holland

INGEKOMEN - 5 SEP. 2018

- 5 SEP. 2018

R.M. Borgdamp

J.W. Reumkes

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Haarlemmermeer

Postbus 250

2130 AG HOOFDDORP

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
dhr. J.A. Oortman Gerlings

BEL/RO

Telefoonnummer 023-5144680

gerlingsj@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 5 SEP. 2018

Kenmerk
1057768/1116368

Uw kenmerk

Betreft: beoordeling 'Landschappelijke inpassing tankstation Vijfhuizen' (Vijfhuizerweg); verdere procedure.

Geacht college,

Bij brief van 12 maart 2018 heeft u ons de 'Landschappelijke inpassing tankstation Vijfhuizen' van 6 november 2017 toegestuurd. Dit document is opgesteld om de inpassing van de verplaatsing van het tankstation van de Vijfhuizerdijk naar de Vijfhuizerweg ten oosten van de Drie Merenweg mogelijk te maken.

Bij brief van 8 mei 2015 (216818/584767) zijn wij geclausuleerd akkoord gegaan met deze verplaatsing.

Wij hebben de landschappelijke inpassing van de nieuwe locatie van het tankstation op 4 juli 2018 voorgelegd aan de Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling. Onderstaand is de conclusie opgenomen.

"Conclusie, samenvatting
De ARO vindt dat het terrein goed en functioneel is ingericht. De commissie begrijpt dat het tankstation vanaf de provinciale weg goed zichtbaar moet zijn, maar vraagt om wat betreft de landschappelijke inpassing toch ook aan de westzijde meer te doen met beplanting, bijvoorbeeld door hier solitaire bomen en een haag toe te passen. Hierdoor wordt de verwijzing naar een boerenerf sterker. Het terrein zit nu iets teveel in de hoek tegen de provinciale weg aan. Het is wenselijk dat het zich hier ruimtelijk iets meer van losmaakt en zich beter voegt binnen de kavel. Tenslotte vraagt de commissie om de slootoever/wadi aan de zuidzijde strakker vorm te geven, in aansluiting op rationele verkavelingsstructuur van de polder."

Wij onderschrijven dit advies en verzoeken u in de ruimtelijke onderbouwing hierop in te gaan.

Onze eerdergenoemde brief van 8 mei 2015 is gebaseerd op de Provinciale Ruimtelijke Verordening zoals die destijds luidde. Inmiddels

Postbus 3007

2001 DA Haarlem

Telefoon (023) 514 3143

Fax (023) 514 3030

Houtplein 33

is art. 12 vervallen. Dit met het oog op wijziging van de ladder voor duurzame verstedelijking.

Dit betekent, zoals ook in deze brief gezegd, dat u in de ruimtelijke onderbouwing inzichtelijk dient te maken dat het plan aan de ladder voor duurzame verstedelijking voldoet.

Het is ons gebleken dat de afwijkingsregels van art. 24, zesde lid, in wezen geen ruimte bieden om de nieuwe locatie voor het tankstation aan de Vijfhuizerweg mogelijk te maken. De overwegingen om in te stemmen met verplaatsing van het tankstation naar de Vijfhuizerweg zijn de verbetering van de externe veiligheid aan de Vijfhuizerdijk (LPG) en de te verwachten verbetering van de ruimtelijke kwaliteit aan de noordkant van Vijfhuizen, door binnen bestaand stedelijk gebied een passend ontwerp voor woningen te laten verwezenlijken. Dit heft de strijdigheid van het project met art. 24 van de PRV echter niet op. Wij hebben ons daarom beraden op een andere oplossing.

Toepassing van de hardheidsclausule (ontheffing op voet van art. 34) biedt evenmin soelaas. Dit omdat de verordening na onze brief van 8 mei 2015 enkele keren gewijzigd is. Dat maakt dat de ontwikkeling voorzienbaar was.

Hier is geen sprake van een technische correctie van een begrenzing als gevolg van een kennelijke onjuistheid daarvan. Dit betekent dat wij niet bevoegd zijn met toepassing van art. 43 de begrenzing van de bufferzone hier te wijzigen.

Omdat er tot dusverre nog geen volledig uitgewerkt plan was hebben wij nog niet aan Provinciale Staten kunnen voorstellen de verordening voor verplaatsing van het tankstation te wijzigen.

Wij zijn daarom voornemens Provinciale Staten voor te stellen de bufferzone te ontgrenzen ter hoogte van het bouwperceel voor het tankstation. Deze ontgrenzing is op te nemen in de besluitvorming over de Omgevingsverordening (eerste tranche). Opstelling daarvan start in september 2018, vaststelling door Provinciale Staten is voorzien in het najaar van 2019.

Deze planning past in de voorziene sloop van de bestaande 150kV hoogspanningsverbinding (ten oosten van de Drie Merenweg) tussen maart 2019 en oktober 2019.

De beoogde ontgrenzing past in de ontwerp-omgevingsvisie[1]:
"... In gebieden met grotere structuren en relatief geringere aanwezigheid van cultuurhistorie zijn meer en grotere ontwikkelingen mogelijk. In gebieden waar de waarden van bijvoorbeeld cultuurhistorie, openheid of ecologie hoog zijn en/of waar de betekenis voor de stad groot is, is alleen ruimte voor ontwikkelingen die bijdragen aan de instandhouding of versterking van deze kernkwaliteiten..."
Dit past ook binnen de daar genoemde randvoorwaarden:
- *geen werelderfgoed;*
- *geen strijd met de Europese Landschapsconventie;*

[1] UIT: Ontwerp omgevingsvisie blz.22 derde alinea.

- *geen Rijksmonumenten, provinciale monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten."*

Wij hebben de aan ons voorgelegde 'Landschappelijke inpassing tankstation Vijfhuizen' beoordeeld op basis van de hierboven genoemde stukken, het op dit moment geldende en *toekomstige* provinciale ruimtelijke beleid.

Om de ontgrenzing in bovengenoemde planning te kunnen verwerken verzoeken wij u een voorontwerp bestemmingsplan (of de omgevingsvergunning met afwijking van het geldende bestemmingsplan) aan ons voor te leggen.

Een afschrift van deze brief sturen wij aan Provinciale Staten.

Wij wensen u succes met de verdere planvorming.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

J.W. Remkes

stichting
PURMER- MEER
Grote Kerkstraat 62
1135 BE EDAM
t 06 12 13 75 52
e dxtra@unet.nl
www.purmer-meer.nl

Aan de leden van Provinciale Staten van Noord-Holland

Betreft: Omgevingsvisie NH 2050
Datum: 12 september 2018
Bijlagen: 2 kaarten

Geachte leden van Provinciale Staten,

In het kader van de komende besluitvorming over de Omgevingsvisie NH 2050 brengen wij het volgende gaarne onder uw aandacht.

De Stichting PURMER-MEER stelt zich ten doel "*het doen van onderzoek naar de ontwikkelingsmogelijkheden van (--) het gebied tussen Purmerend, Edam-Volendam en Monnickendam, om daarmee te kunnen voorzien in de regionale behoefte op de middellange en lange termijn op het gebied van woningbouw, werkgelegenheid, waterhuishouding, milieubeheer en infrastructuur, in onderlinge samenhang en met behoud en waar mogelijk versterking van de in het gebied aanwezige landschappelijke openheid en cultuurhistorische waarden (--)".*

Vanuit dit perspectief heeft de Stichting als sinds haar oprichting contacten gehad met Provinciale Staten, onder meer bij de behandeling van het Streekplan in 2003, waarbij met algemene stemmen de volgende motie is aangenomen

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
d.d. 28 januari 2003

Waterland

Door de Statencommissie ROB is er op aangedrongen om naast de in het streekplan genoemde locaties bij de ontwikkeling van het woningbouwprogramma en opstelling van de streekplanuitwerking te betrekken de visie Purmer-Meer. Wij stellen voor toe te voegen dat bij de uitwerking voor Waterland ook in de beschouwing zullen worden betrokken actuele visies/planvorming over woningbouw zoals onder andere het plan Purmer-Meer.

Ook in de jaren daarna heeft periodiek overleg met de provincie plaatsgevonden, onder meer naar aanleiding van het Atelier PM 2006 waarin onder begeleiding van de TU-Delft en in opdracht van een woningcoöperatie en een projectontwikkelaar door interdisciplinaire ontwerpteams een drietal alternatieven is uitgewerkt voor de inrichting van de Purmer als woon/werklocatie met waterberging. Daarnaast namen wij deel aan de in 2008 door de

provincie uitgeschreven prijsvraag DROOM.NH, waarbij onze inzending onder motto PM+2040 een eervolle vermelding kreeg. Voorts hebben wij regelmatig de publiciteit gezocht om onze ideeën onder de aandacht van een breed publiek te brengen, getuige onder meer een interview met het Noord-Hollands Dagblad over twee pagina's in november 2017 en een interview met de NRC in april 2018.

Het is tegen die achtergrond dat het ons verwondert niet te zijn uitgenodigd om als belanghebbende partij te participeren in de voorbereiding van de Omgevingsvisie NH 2018. Dit te meer omdat bij de voorbereiding daarvan een brede consultatie onder belanghebbenden en deskundigen heeft plaatsgevonden. Nu de besluitvorming over dit richtinggevend document in een afrondend stadium blijkt te zijn willen wij ter elfder ure toch nog een aantal zaken onder uw aandacht brengen, in de hoop dat dat nog kan leiden tot bezinning en het open houden van de door ons bepleite alternatieven bij de toekomstige uitwerking van de visie. Kort samengevat zijn dat de volgende punten.

1. Bouwlocaties en infrastructuur.
   Uit de Monitor Woningbouw 2017 blijkt dat voor Noord-Holland als geheel tot 2050 gerekend wordt met een toeneming van de woningbehoefte van in totaal 211.000 woningen, waarvan 23.000 in NH-Noord en 189.000 in NH-Zuid. De daarvoor potentieel beschikbare locaties hebben een capaciteit van 28.500 in NH-Noord en 216.300 in NH-Zuid. Van die capaciteit is echter slechts 91.300 hard, dat wil zeggen dat de bestemmingsplanprocedures zover zijn gevorderd dat bebouwing mogelijk is. De overige 153.300 is zacht, wat wil zeggen dat er géén zekerheid bestaat over (tijdige) beschikbaarheid. In NH-Zuid ligt die verhouding nog ongunstiger: tegenover een harde capaciteit van 75.300 hard staat een zachte capaciteit van 141.200, terwijl juist daar de urgentie het grootst is. Te stellen, zoals in de Omgevingsvisie gebeurt, dat er voldoende locaties beschikbaar zijn lijkt ons dan ook voorbarig en niet verantwoord. Als te zijner tijd blijkt dat van de zachte locaties slechts een klein deel op tijd beschikbaar komt, is het te laat om nog tijdig voor alternatieven te zorgen. Daar komt bij dat de nu reeds beschikbare "harde" locaties het laag hangend fruit vormen dat het eerst geplukt kan worden en dat de overige – "zachte" – locaties vanwege complicerende factoren veelal niet geschikt zullen zijn voor betaalbare woningen. Wij zijn daarom van mening dat met name voor Noord-Holland Zuid uitgezien moet worden naar reservelocaties die snel beschikbaar kunnen komen wanneer door het uitvallen van "zachte" locaties niet voldaan kan worden aan de woningvraag.

   Zo men in dat geval woningzoekenden uit Noord-Holland al zou willen overhevelen naar Flevoland kunnen de daar beschikbare locaties niet ingezet worden zonder de extreem kostbare aanvullende infrastructuur door het IJmeer die nodig is gebleken om ze te ontsluiten. Wij zijn daarom van mening dat de mogelijkheid onderzocht moet worden om – zoals aangegeven in onze eerdere publicaties – reservelocaties te ontwikkelen in de Purmer en de Wormer, voor wat betreft het openbaar vervoer ontsloten door een op de Noord-Zuidlijn aangesloten regionale metrolus die Amsterdam, Purmerend en Zaanstad met elkaar verbindt. Dergelijke locaties die – zoals blijkt uit bijgaande kaarten (bijlagen 1 en 2, pag. 4) – gevonden kunnen worden in gebied dat niet beschermd is op grond van ecologische of culturele belemmeringen, passen ook naadloos in het kwaliteitsbeleid met betrekking tot het landschap dat door de provincie onlangs is vastgelegd in de nota 'Kwaliteitsbeleid Noord-Holland 2050", een stuk dat wonderlijk genoeg in de omgevingsvisie niet terug te vinden is. Bij elkaar bieden zij ruimte voor de bouw van ca 50.000 woningen.

2. Water.
   Opvallend is dat in de Omgevingsvisie weinig concreets te vinden is over de problemen die zich als gevolg van de komende klimaatverandering de komende jaren

zullen gaan voordoen met het waterbeheer, met name voor wat betreft de verzilting en het oppervlaktewater (piek en voorraadbeheer). Terwijl het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier al in 2002 een onderzoek publiceerde onder de naam “Waterbeheer als belangrijke planologische drager”, waarin potentiële piek- en vooraadbergingsgebieden werden aangewezen, en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat in 2016 een rapport uitbracht onder de naam Water en Ruimtelijke Ontwikkelingen, waarin onder meer wordt gewezen op de problemen van verzilting van het grondwater en op de problemen met wateraanvoer uit het IJsselmeer naar het Noord-Hollandse poldergebied, is daarover in de omgevingsvisie weinig of niets te vinden, laat staan dat op deze punten concrete maatregelen worden voorgesteld. Wij wijzen er op dat in onze visie de Purmer niet alleen wordt ingezet voor woningbouw, maar tevens als piek- en voorraadberging met tevens een recreatieve functie. Wij zijn van mening dat deze en andere suggesties zoals die onder meer worden gedaan in de genoemde rapporten in de omgevingsvisie zouden moeten worden meegenomen.

3. Regionale samenwerking.
   Onder het motto “Sterke kernen, sterke regio’s” wijst de omgevingsvisie op het evidente belang van samenwerking binnen regio’s om de grote problemen van de woningvoorziening in samenhang met openbaar vervoer en andere aandachtsgebieden integraal aan te pakken. Het valt ons daarbij op dat bij de indicatie van regio’s, zoals die onder meer te vinden is op de kaart op pagina 56 de regio Zaanstreek - Waterland geheel ontbreekt, terwijl die als vervoersregio reeds bestaat en ook als woonregio een duidelijke samenhang zou kunnen vertonen. Wij geven de provincie graag in overweging om met de Waterlandse gemeente over dit onderwerp in gesprek te gaan. Wij zien het als een anachronisme dat deze gemeenten die met hun rijke historie en prachtige ligging aan het IJsselmeer sterke troefkaarten hebben, niet tot een vruchtbare symbiose zouden kunnen komen met Purmerend als vanouds regionale verzorgingsgemeente in het achterland.

Met al deze kritiek zou het er op kunnen lijken dat wij geen waardering hebben voor het document dat thans bij U als Statenleden ter besluitvorming op tafel ligt. Niets is minder waar. Wij beschouwen het als een historische stap dat de provincie een zo breed gedragen en integrale visie op de langere termijn heeft opgesteld en naar buiten brengt. Het is uit waardering daarvoor dat wij u vragen om ruimte te maken voor enkele verbeteringen die het stuk als geheel alleen maar kunnen versterken.

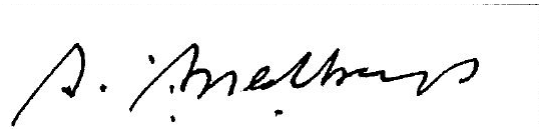

Prof. drs. A.L.L.M. Asselbergs,
Stichting Purmer-Meer, voorzitter

Prof. ir Tj. Dijkstra
Stichting Purmer-Meer, directeur

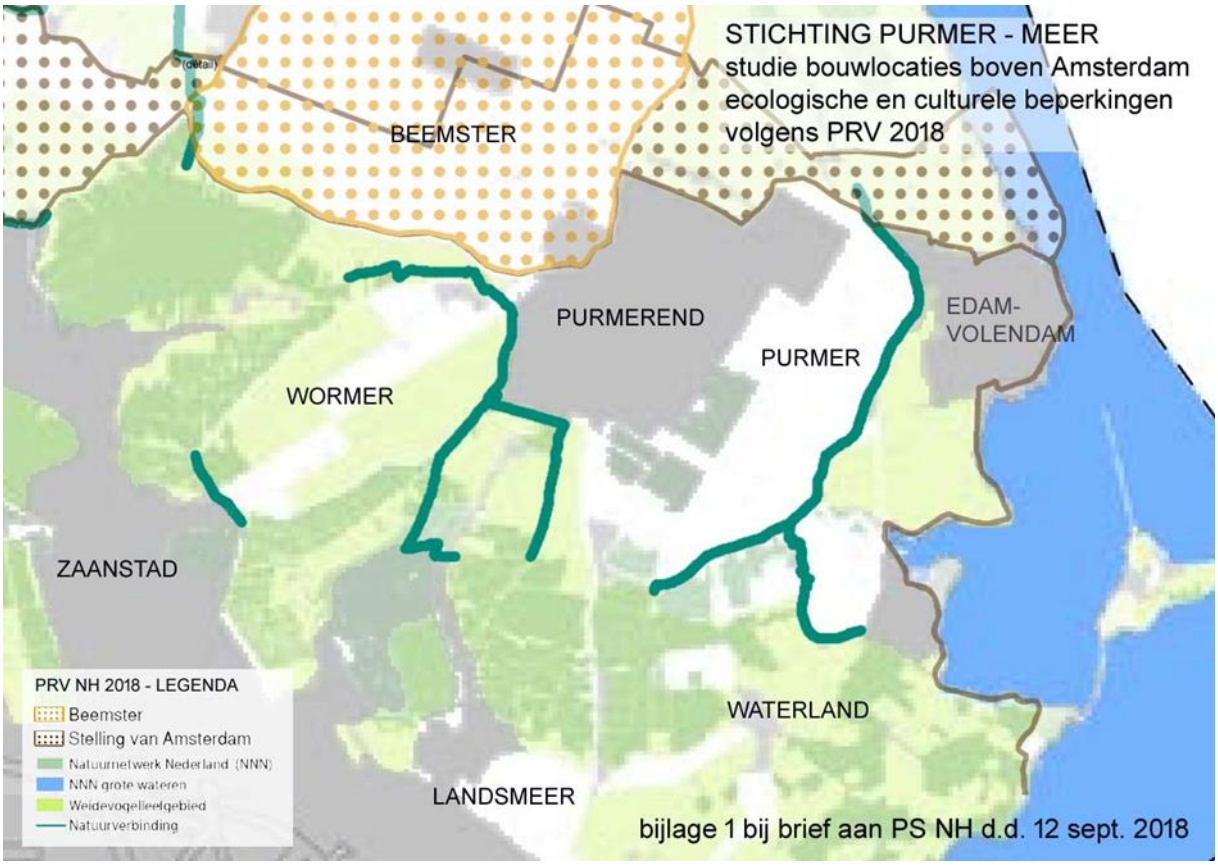
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven Amsterdam
ecologische en culturele beperkingen
volgens PRV 2018
BEEMSTER
PURMEREND
PURMER
EDAM-
VOLENDAM
WORMER
ZAANSTAD
WATERLAND
LANDSMEER
PRV NH 2018 - LEGENDA
Beemster
Stelling van Amsterdam
Natuurnetwerk Nederland (NNN)
NNN grote wateren
Weidevogelleefgebied
Natuurverbinding
bijlage 1 bij brief aan PS NH d.d. 12 sept. 2018

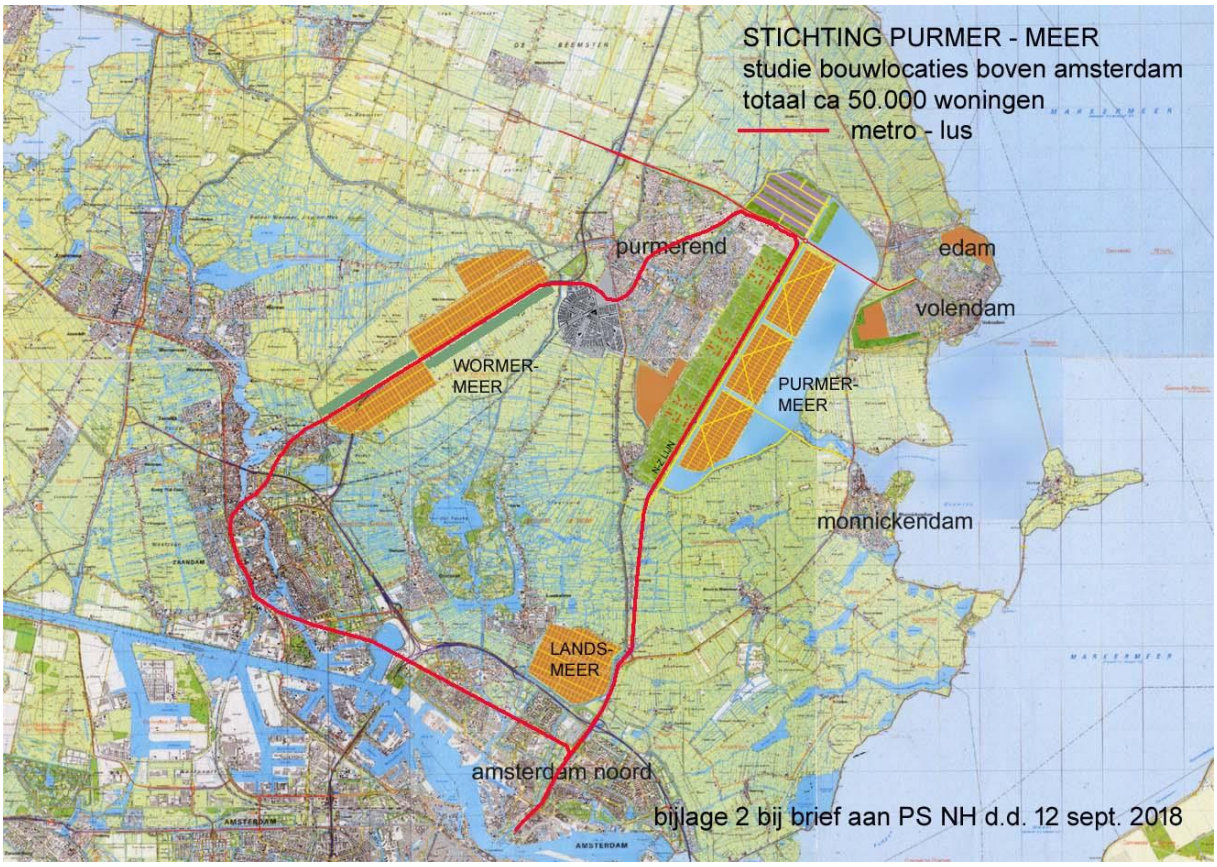
STICHTING PURMER - MEER
studie bouwlocaties boven amsterdam
totaal ca 50.000 woningen
metro - lus
purmerend
edam
volendam
WORMER-
MEER
PURMER-
MEER
monnickendam
LANDS-
MEER
amsterdam noord
bijlage 2 bij brief aan PS NH d.d. 12 sept. 2018

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt

Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 19 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr P.S. van Herk
BEL/RO

Telefoonnummer +31235143691
herkp@noord-holland.nl

Verzenddatum

19 JULI 2018

Kenmerk
999181/1091375

Uw kenmerk

Betreft: Vaststelling uitvoeringsregeling subsidie duurzaamheidsinitiatieven burgercollectieven Noord-Holland 2018.

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) brengen wij u het volgende besluit van ons college ter kennisname.

Wij hebben besloten:
1. De *Uitvoeringsregeling subsidie duurzaamheidsinitiatieven burgercollectieven Noord-Holland 2018* vast te stellen;
2. Het subsidieplafond van onder 1 genoemde uitvoeringsregeling voor 2018 vast te stellen op € 360.334;
3. De onder 1 en 2 genoemde besluiten te publiceren in het Provinciaal Blad.

Op 12 februari 2018 hebben uw Staten ingestemd met het programma *Verduurzaming bestaande woningvoorraad Noord-Holland*. Met dit programma stimuleert de provincie Noord-Holland particuliere woningeigenaren en corporaties bestaande woningen te verduurzamen. De uitvoeringsregeling die wij nu hebben vastgesteld, is onderdeel van het programma waar u mee heeft ingestemd.

Ondersteuning van burgercollectieven die duurzaamheidsinitiatieven ontwikkelen is één van de acties binnen dit programma. Deze organisaties stimuleren inwoners om energie te besparen en te investeren in installaties voor het opwekken van duurzame energie. Dit doen ze door laagdrempelige projecten voor inwoners op te zetten. Hierbij kunt u denken aan het ontwikkelen van een zonne-energiesysteem op het dak van het gemeentehuis, waarbij inwoners een aantal zonnepanelen kunnen kopen, het mobiliseren van een straat om collectief de woningen te laten isoleren en het organiseren van thema-avonden. Naast dat deze burgercollectieven de drempels voor inwoners verlagen voor deelname aan duurzaamheidsprojecten, zijn ze ook belangrijk voor het creëren van draagvlak binnen de gemeente voor de energietransitie.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

In Noord-Holland zijn nu al meer dan 50 burgercollectieven die duurzaamheidsinitiatieven ontwikkelen. Omdat deze organisaties gerund worden door vrijwilligers is voldoende menskracht en expertise vaak een knelpunt. Met voorliggende regeling ondersteunen wij burgercollectieven bij de ontwikkeling van duurzaamheidsinitiatieven.

De komende drie jaar is er voor deze regeling jaarlijks een bedrag van € 360.333,- beschikbaar.

Wij zullen u te zijner tijd informeren over de resultaten van deze uitvoeringsregeling.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

J.W. Remkes

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 11 JULI 2018

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
mw T. Dijkers
BEL/RO

Telefoonnummer +31235144415
dijkerst@noord-holland.nl

Verzenddatum
11 JULI 2018

Kenmerk
1082491/1082428

Uw kenmerk

Betreft: Viewer woningbouwlocaties Noord-Holland Noord en stand van zaken optimalisatie Monitor Woningbouw

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) zenden wij u informatie toe over de viewer woningbouwlocaties voor Noord-Holland Noord en de stand van zaken van de optimalisatie van de Monitor Woningbouw 2018.

Achtergrond

In november 2017 hebben wij in onze beleidsreactie op drie onderzoeken naar plancapaciteit (GS registratie nummer 1001222-1001229) een maatregelenpakket vastgesteld. Het maatregelenpakket betreft in totaal acht acties. We informeren u graag over de voortgang van twee van deze acties, namelijk de viewer woningbouwlocaties voor Noord-Holland Noord en de stand van zaken van de optimalisatie van de Monitor Woningbouw 2018.

1. Viewer woningbouwlocaties Noord-Holland Noord

Wij hebben de 'viewer woningbouwlocaties' beschikbaar gesteld voor Noord-Holland Noord. Deze digitale kaart is ontwikkeld als hulpinstrument voor gemeenten en marktpartijen voor de woningbouwopgave. De viewer is te bereiken via: https://maps.noord-holland.nl/woningbouwlocaties_nhn.

In de viewer zijn zowel harde als zachte plannen opgenomen die door gemeenten zijn ingevuld en er is in te zien wat de verwachte fasering van de woningbouwplannen is. Naast de woningbouwlocaties biedt de kaart inzicht in onder meer milieucontouren, weidevogelleefgebieden, Natura 2000-gebieden, Natuurnetwerk Nederland, locaties en invloedsgebieden van OV-knooppunten, tram- en busverbindingen, geluidzones en grondwatergebieden.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

De viewer is een hulpmiddel voor gemeenten en marktpartijen om een gedegen ruimtelijke afweging te kunnen maken bij het kiezen van locaties voor woningbouw in een regio. De kaartlagen in de viewer helpen ook om eventuele strijdigheden met de PRV tijdig te signaleren, in een vroeg stadium met gemeenten het gesprek aan te gaan over locaties die binnen een beschermingsregime liggen en om zekerheid te geven over de mogelijkheden en onmogelijkheden van nieuwe plannen. In de MRA is in 2017 eenzelfde viewer gelanceerd. Wij zien dat er veel gebruik wordt gemaakt van deze MRA-viewer en dat de viewer zijn werk goed doet.

De gegevens onder het thema plancapaciteit zijn gebaseerd op de door de gemeenten ingevulde gegevens via www.plancapaciteit.nl. De ingevulde woningbouwlocaties zijn zowel hard als zacht en variëren van een eerste idee voor een woningbouwplan op de lange termijn tot een locatie waar al aan de bouw is begonnen. De provincie voert zelf geen locaties in en schrapt ook geen locaties uit de Monitor Plancapaciteit. De viewer wordt jaarlijks geactualiseerd aan de hand van de gegevens die gemeenten invullen.

Het uitgangspunt is dat er vastgesteld beleid en openbare informatie op de kaart komt. In combinatie met de door de gemeenten ingevulde plannen is daardoor te zien welk beleid en welke beschermingsregimes op de ingevulde projectlocatie van invloed zijn. Het feit dat een locatie op de kaart staat, betekent niet altijd dat de locatie ook daadwerkelijk gerealiseerd kan worden; dat is bijvoorbeeld afhankelijk van de voorwaarden die op die plek gelden, of de gemeente er uitkomt met de ontwikkelaar en of het plan standhoudt bij eventuele Raad van State procedures. Tegelijkertijd zijn er altijd woningbouwplannen die nu nog niet op het netvlies van gemeenten staan maar die nog aan de plancapaciteit worden toegevoegd, bijvoorbeeld transformatie van locaties die nu nog in gebruik zijn.

Gemeenten geven op dit moment aan locaties in beeld te hebben voor minimaal 29.000 nieuwe woningen in Noord-Holland Noord. De verwachte vraag naar woningen in deze regio bedraagt volgens de bevolkingsprognose Noord-Holland 2017-2040 23.300 woningen tot 2040. Het is belangrijk dat knelpunten in de productie worden weggenomen om ervoor te zorgen dat de woningbouwproductie de vraag op korte termijn kan bijbenen.

2. Stand van zaken optimalisatie Monitor Woningbouw 2018

In onze brief van november 2017 met nummer 988500-988514 over de Monitor Woningbouw 2017 hebben wij toegezegd om u te informeren over de vernieuwde opzet van de Monitor Woningbouw, onze jaarlijkse rapportage. De volgende Monitor Woningbouw verschijnt dit najaar. Hieronder volgt de stand van zaken.

De laatste jaren is er steeds meer aandacht gekomen voor monitoring van de woningbouw. Eind september en begin oktober 2017 hebben wij twee ambtelijke bijeenkomsten georganiseerd (in Noord-Holland Noord en in Noord-Holland Zuid in samenwerking met de MRA), om de monitoring van plancapaciteit met de gemeenten te bespreken. Centraal stond de vraag: Hoe kunnen we de monitoring zodanig inrichten dat we er in ons beleid optimaal gebruik van kunnen maken, op gemeentelijk, regionaal en provinciaal niveau? Daarnaast overleggen wij met de MRA en hebben we de meeste regio's nog apart gesproken.

Hieruit blijkt onder andere dat er interesse is in meer inzicht in de kwalitatieve kenmerken van de woningproductie en meer inzicht in duurzame woningbouw. Ook is er behoefte om de cijfers gemakkelijker te kunnen downloaden.

De vernieuwde rapportage Monitor Woningbouw bevat verschillende onderdelen:

1. Productiecijfers
2. Plancapaciteit
3. Productiecijfers en plancapaciteit afgezet tegen de huishoudensontwikkeling, de woningbouwbehoefte

Hieronder volgt een overzicht van de aanpassingen ter verbetering van de monitoring in 2018, per onderdeel.

1. Productiecijfers

Meer kwalitatieve kenmerken van de productiecijfers

Een tijd lang was het landelijk niet goed mogelijk om kwalitatieve kenmerken van de woningbouwproductie (opgeleverde woningen) bij te houden, vanwege de overgang naar de BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen). Dit is echter aan het veranderen. We kunnen inmiddels weer meer kwalitatieve kenmerken bijhouden. Een eerste beeld van deze cijfers is al opgenomen in de Monitor Woningbouw van 2017 en dit zullen we ook in 2018 opnemen.

2. Plancapaciteit

Duurzaamheid: extra vragen

In de monitor plancapaciteit hebben we in overleg met gemeenten extra vragen toegevoegd vanwege het belang van duurzame woningbouw. Er is gevraagd naar:

- het aantal woningen dat energieneutraal wordt gebouwd (zoals Nul op de Meter, EPC 0 of lager, etc.)
- het aantal woningen dat aardgasloos verwarmd wordt
- op welke manier de woning dan verwarmd wordt: warmtepomp; stadsverwarming/warmtenet; anders.

Deze laatste twee punten zijn extra actueel nu de Wet Voortgang Energie Transitie (VET) is ingevoerd.

Knelpunten beter gecategoriseerd

We hebben de resultaten uit eerdere onderzoeken gebruikt om een betere categorisatie te maken van de knelpunten van de bouwprojecten. Zo kan dit jaar bijvoorbeeld worden aangekruist dat ambtelijke capaciteit en bouwcapaciteit een knelpunt is.

Volgen voortgang enkele grotere projecten (vanaf 2019)

Naar aanleiding van het maatregelenpakket dat wij op 7 november 2017 hebben vastgesteld (besluitnummer 1001222-1001229) gaan we grote plannen, waarmee kwantitatief het verschil wordt gemaakt, meer aandacht geven. Hierdoor kunnen we sneller handelen indien projecten dreigen te stagneren. Dat geldt óók voor harde plannen, waarvan de planologische procedure al doorlopen is. Het onderzoek naar knelpunten dat door Fakton gedaan is in Noord-Holland Noord en de MRA dient als nulmeting. De uitkomsten hiervan worden binnenkort aan u voorgelegd. Volgend jaar doen we opnieuw een inventarisatie van de knelpunten. We informeren dan bij gemeenten en marktpartijen naar de voortgang van de grootste projecten per regio. Deze aanpak is afgestemd met Bouwend Nederland.

3. Ontwikkelingen per regio

Overzicht per regio weer bijgevoegd in de rapportage

In de rapportage Monitor Woningbouw van 2017 was geen overzicht van ontwikkelingen per regio bijgevoegd omdat de regio's nog bezig waren met hun Regionale Actieprogramma's Wonen 2.0 en met de woningbouwprogrammeringen. In de Monitor Woningbouw 2018 nemen wij dit overzicht weer op. Per regio wordt een overzicht gegeven over de productie, plancapaciteit, afgezet tegen de indicatieve woningbehoefte. Daarnaast geven we informatie over de kwantificeerbare doelen uit het RAP (Gooi en Vechtstreek, Zuid-Kennemerland/IJmond). Ook geven we informatie over de woningbouwprogrammering in relatie tot de woningbehoefte. Uit de gesprekken met de regio's is niet gebleken dat er wensen zijn voor aanvullend onderzoek en/of gegevensverzameling om de RAP's te monitoren. Er zijn daarom geen aanpassingen op dit onderdeel.

4. Toegankelijkheid cijfers

Naast de viewers met woningbouwlocaties werken we ook aan andere manieren om de cijfers over plancapaciteit beter toegankelijk te maken.

Provincie
Noord-Holland

Er is bij gemeenten behoefte aan de mogelijkheid om cijfers zelf van de website www.plancapaciteit.nl te downloaden. Daarom wordt gewerkt aan een mogelijkheid om openbare plannen in excel en als GIS-bestand (kaartlagen) te downloaden.

Wij gaan ervan uit u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

voorzitter

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

PERSBERICHT

Snelheid woningbouw mag niet ten koste gaan van kwaliteit

28 juni 2018 - Voorkom dat de noodzakelijke versnelling van de woningbouw achteraf leidt tot spijt. Versnel alleen in regio's waar echt een tekort is en zorg voor voldoende kwaliteit. Dit adviseert de Raad van de leefomgeving en infrastructuur in zijn advies 'Versnellen woningbouwproductie, met behoud van kwaliteit' dat vandaag is aangeboden aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Koppel woningbouw aan kwaliteit

De minister heeft met vertegenwoordigers van projectontwikkelaars, bouwers, bewoners en verhuurders de ambitie vastgelegd om 75.000 woningen per jaar te bouwen. De raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) onderschrijft dat dit aantal woningen nodig is, maar waarschuwt er voor dat de bouw niet met zo'n grote haast gebeurt dat andere opgaven daaraan ondergeschikt raken. De raad pleit voor de bouw van woonwijken die ten minste ook energiezuinig, klimaatbestendig, gezond en bereikbaar zijn. Met de nieuwbouwwoningen van nu worden immers de woonmilieus van de toekomst gemaakt.

Geen *quick fix*

De maatschappelijke en politieke druk om snel te bouwen is groot. De mantra 'bouwen-bouwen-bouwen' suggereert dat het woningtekort op korte termijn makkelijk is op te lossen. Volgens de raad is er echter geen *quick fix* voor het versnellen van de woningbouwproductie. De afname tijdens de crisis van het aantal bouwbedrijven en bouwvakkers en het huidige tekort aan bouwmaterialen zal bijvoorbeeld nog een tijd blijven knellen. De raad pleit daarom voor realisme bij alle partijen.

Minister moet zich beperken tot gebieden waar woningtekorten aanhouden

Er is geen sprake van een probleem dat zich overal voordoet. Wel zijn er blijvende woningtekorten in een aantal regio's. De raad beveelt de minister daarom aan om zich alleen op deze regio's te richten. Door langdurig betrokken te zijn bij de regionale overlegtafels zou de minister daar ook de algehele kwaliteit van de leefomgeving moeten helpen bewaken.

Versnellen langs verschillende sporen

De raad doet een aantal voorstellen om de bouwproductie te versnellen. De raad beveelt aan om als het bestemmingsplan dat mogelijk maakt meer woningen te bouwen op bestaande binnenstedelijke bouwlocaties. Verder beveelt de raad aan snel te besluiten over bereikbaarheidsoplossingen, omdat de financiering daarvan in de praktijk vaak het grootste struikelblok is bij gebiedsontwikkeling. Ook vindt de raad het wenselijk dat er meer instrumenten worden ingezet om grondeigenaren aan te zetten tot bouwen. Tot slot bepleit de raad een kortingsregeling op de verhuurderheffing voor woningcorporaties die meer woningen bouwen.

Neem maatregelen om de woningmarkt stabieler te maken

De raad vindt het belangrijk dat de minister naast het beleid dat is gericht op de bouw van meer woningen, ook helpt om de woningmarkt stabieler te maken. De productie van woningen is nu erg conjunctuurgevoelig. De raad stelt een aantal maatregelen voor die zowel woningtekorten als -overschotten kunnen tegengaan. Zo kunnen woningcorporaties met enkele aanpassingen van het rijksbeleid zorgen dat de woningbouw in toekomstige periodes van laagconjunctuur niet opnieuw geheel stil valt.

Noot voor de redactie

Voor het aanvragen van interviews kunt u contact opnemen met Ton Wagenveld, communicatieadviseur, ton.wagenveld@rli.nl, 06 3175 3163.
Voor inhoudelijke informatie over het advies kunt contact opnemen met Lianne van Duinen, lianne.vanduinen@rli.nl tel. 06 1536 9330.

Over de Rli

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) is een onafhankelijke adviesraad voor regering en parlement. De raad adviseert gevraagd en ongevraagd over hoofdlijnen van beleid op het gebied van duurzame ontwikkeling van de leefomgeving en infrastructuur. De raad behandelt met name strategische maatschappelijke vraagstukken van ruimtelijke inrichting en economie, wonen, milieu, voedsel en grondstoffen, natuur, landbouw, mobiliteit en veiligheid.

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

Bezuidenhoutseweg 30 Postbus 20906 info@rli.nl t. (+31)6 2180 0302
2594 AV Den Haag 2500 EX Den Haag www.rli.nl

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Mevrouw drs. K.H. Ollongren
Postbus 20011
2500 EA DEN HAAG

Datum:	28 juni 2018	**Contact:**	Raad voor de leefomgeving en infrastructuur
Kenmerk:	RLI/2687		Bezuidenhoutseweg 30, 2594 AV Den Haag
Cc:	Voorzitters Eerste en Tweede Kamer	**Telefoon:**	06 2180 0302

Betreft: Rli-Briefadvies 'Versnellen woningbouwproductie, met behoud van kwaliteit'

Geachte mevrouw Ollongren,

Op 1 februari 2018 heeft u in gesprek met de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) gevraagd om een briefadvies over het versnellen van de woningbouwproductie. Aanleiding voor de adviesaanvraag zijn de ontstane woningtekorten, waarbij de woningbouwproductie achterblijft bij de ontwikkeling van de woningbehoefte. Hoewel de verantwoordelijkheden voor woningbouw zijn gedecentraliseerd, is er wel vraag naar regie van het Rijk bij deze opgave. Gezien de urgentie van de opgave, heeft u de raad verzocht om voor het zomerreces te adviseren. Hierbij biedt de Rli u zijn advies aan. De voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer krijgen een afschrift van deze brief.

1. Introductie

De komende jaren is er in Nederland behoefte aan een fors aantal nieuwe woningen. Die woningbehoefte schuurt met het huidige tempo van de bouwproductie: de benodigde productie wordt niet overal gehaald. Dit is deels een tijdelijk probleem. Er moet een inhaalslag worden gemaakt omdat tijdens de crisis beperkt nieuwe woningen zijn gebouwd. Maar het probleem heeft deels ook een structureler karakter. De grenzen op de woningmarkt tussen de segmenten naar eigendom, prijs en inkomen zijn de afgelopen jaren harder geworden, waardoor de keuzemogelijkheden voor partijen zijn afgenomen, zowel aan de vraagzijde (woningzoekenden), als de aanbodzijde (woningcorporaties, projectontwikkelaars, beleggers). De woningmarkt is daarmee verder gefragmenteerd en minder toegerust om op veranderingen in te spelen: hij is minder toegankelijk geworden voor starters, de betaalbaarheid van woningen is afgenomen en er is op veel plekken onvoldoende aanbod, bijvoorbeeld in het lage middenhuursegment.

Het Rijk heeft met het woningmarktbeleid hieraan zelf bijgedragen. Zo mogen woningcorporaties onder de nieuwe Woningwet 2015 bijvoorbeeld geen woningen meer bouwen buiten hun kernwerkgebied, waardoor corporaties bouwtaken niet meer van elkaar kunnen overnemen. De schotten tussen commerciële en niet-commerciële activiteiten verhinderen bovendien dat corporaties meer investeren in middeldure huurwoningen, terwijl inmiddels blijkt dat particuliere beleggers onvoldoende bouwen voor dit segment. Tegelijkertijd heeft het Rijk de normen voor hypotheekverstrekking aangescherpt. Het geheel van deze en andere maatregelen maakt het voor partijen moeilijker om flexibel in te spelen op conjuncturele veranderingen in de woningmarkt, waardoor het cyclische karakter wordt versterkt.

In reactie op de ontstane woningtekorten heeft het kabinet in het regeerakkoord van 2017 aangekondigd de bouwproductie te willen aanjagen.[1] Dit heeft u in de daaropvolgende maanden verder uitgewerkt in diverse maatregelen.[2] Inmiddels wordt de urgentie van de bouwopgave breed erkend: in mei 2018 presenteerde u samen met vertegenwoordigers van projectontwikkelaars, bouwers, bewoners en verhuurders een Nationale Woonagenda, waarin gezamenlijk de ambitie is uitgesproken om de woningbouwproductie te verhogen naar gemiddeld 75.000 woningen per jaar tot 2025.[3]

In deze brief doet de raad u enkele aanbevelingen met betrekking tot deze ambitie. Dat zijn deels aanbevelingen voor maatregelen op de korte termijn, ter ondersteuning van de gesprekken die u bent gestart in regio's met de meest gespannen woningmarkten. Deels gaat het ook om aanbevelingen voor maatregelen die pas effect zullen hebben op de langere termijn, maar waarmee nú moet worden begonnen. Het doel van de aanbevelingen is om een evenwicht te vinden tussen enerzijds de noodzaak tot versnelling en anderzijds de borging van de kwaliteit van de leefomgeving op korte en langere termijn; onze aanbevelingen hebben betrekking op beide aspecten. Voordat de raad in deze brief zijn aanbevelingen hierover presenteert, zet de raad hieronder eerst zijn drie uitgangspunten uiteen.

2. Uitgangspunten

Haastige spoed is ook nu niet goed

De urgentie van de bouwopgave wordt breed gevoeld. 'Bouwen-bouwen-bouwen' lijkt op veel plekken de nieuwe mantra. De maatschappelijke en politieke druk om het woningtekort op korte termijn op te lossen, is groot: op u als minister, maar ook op woningcorporaties, medeoverheden, ontwikkelaars, beleggers en bouwbedrijven. Hoe begrijpelijk en terecht deze focus op de omvangrijke kwantitatieve nieuwbouwopgave ook is (wonen is immers een grondrecht), toch maakt de raad zich zorgen dat omwille van het realiseren van tempo en aantallen in de bouwproductie verkeerde keuzes worden gemaakt. Dat raakt aan veel aspecten: dat de woningen op de verkeerde plek worden gebouwd, dat de verkeerde woningen worden gebouwd, dat de ontsluiting van woonwijken onvoldoende is geregeld, dat de toekomstige woonmilieus onvoldoende kwaliteit hebben en onvoldoende toekomstbestendig zijn.

Woningbouw bepaalt in grote mate de kwaliteit van steden en dorpen. Niet vergeten mag worden dat met de nieuwbouw van woningen de woonmilieus van de toekomst worden gerealiseerd. Dat betekent dat de woningbouwopgave niet los kan worden gezien van een reeks andere opgaven, bijvoorbeeld op het gebied van energietransitie en het realiseren van een gezonde leefomgeving, die uitnodigt tot bewegen, ontspannen en ontmoeten. Ook de steeds grotere weersextremen als gevolg van de klimaatverandering hebben consequenties voor het ontwerp en de bouw van nieuwe woonwijken. De bouwopgave heeft daarnaast een sociale kant: wat betekent een bepaald type woningen op die plek voor de segregatie in een stad? Het kwaliteitsaspect is ook aan de orde bij de woningen zelf. Voorkomen moet worden dat er woningen worden gerealiseerd waaraan over twintig jaar geen behoefte meer bestaat. Dat vraagt om de inzet van nieuwe woonconcepten. Denk hierbij aan arrangementen voor tijdelijke bewoning om pieken in de vraag op te vangen, nieuwe woonzorgvormen die bijdragen aan de doorstroming, microappartementen voor de groeiende vraag van jonge eenpersoonshuishoudens of gezinswoningen in hoge dichtheden. De raad meent dat u een essentiële rol heeft in het bewaken van de kwaliteit op deze verschillende aspecten.

Er is geen *quick fix* voor het versnellen van de woningbouwproductie

Al te vaak wordt gesuggereerd dat het woningtekort eenvoudig en snel oplosbaar zou zijn. De woningmarkt is echter een complex geheel van vraag en aanbod: als er aan de ene knop wordt

[1] Tweede Kamer (2017). *Vertrouwen in de toekomst: regeerakkoord 2017–2021 VVD, CDA, D66 en ChristenUnie*. Vergaderjaar 2017-2018, bijlage bij Kamerstuk 34 700, nr. 34.
[2] Tweede Kamer (2018). *Meer prioriteit voor woningbouw. Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer van 13 maart 2018*. Vergaderjaar 2017-2018, 32 847, nr. 332.
[3] Ter vergelijking: In 2017 lag het aantal gebouwde woningen op ruim 62.000. Bron: CBS (2018). *Het hoogste aantal nieuwbouwwoningen in acht jaar*. Nieuwsbericht 26-01-2018. Den Haag.

gedraaid, kan dat elders in de markt effecten hebben. Het op korte termijn fors verhogen van het bouwtempo stuit bijvoorbeeld op tekorten aan bouwmaterialen, met als gevolg dat de prijs omhoog gaat of dat er vertraging optreedt.[4] Ook staat een hogere bouwproductie op gespannen voet met de huidige krapte op de arbeidsmarkt, zowel bij bouwbedrijven als bij gemeenten en projectontwikkelaars: er is mankracht nodig om de benodigde woningen feitelijk te bouwen, om bouwplannen te maken en om plan- en bouwprocessen te begeleiden (zie Kader 1). Voor het versnellen van de bouwproductie is er dan ook geen *quick fix*, zoals u zelf ook hebt erkend.[5] Realisme bij deelnemers aan het maatschappelijke en politieke debat is daarom op zijn plaats.

Kader 1. Kennis en kwaliteit bij overheden en bouwbedrijven

In de crisis is er fors minder gebouwd. In reactie daarop hebben gemeenten, ontwikkelaars en bouwbedrijven hun personele capaciteit sterk in moeten krimpen en is met name bij bouwbedrijven minder geïnvesteerd in (bij)scholing van het personeel. Hierdoor is kennis en kunde verloren gegaan. Voor bouwbedrijven is dat extra problematisch, omdat de bouwopgave inmiddels complexer is geworden en nieuwe vaardigheden vereist zijn voor het installeren van innovatieve duurzame technieken. Bij gemeenten speelt daarbij dat middelgrote gemeenten vaak maar één complexe locatie hebben, waardoor weinig ervaring met dergelijke locaties wordt opgedaan. Bovendien is als gevolg van de crisis bij sommige gemeenten een risicomijdende houding ontstaan ten opzichte van nieuwe bouwlocaties en actief grondbeleid. Dat u als minister een Handreiking Gemeentelijk Grondbeleid op gaat stellen, die inzicht geeft in sturingsmogelijkheden door gemeenten met grondbeleid, is voor dat laatste dan ook een goede stap.

Er is in Nederland een grote bouwopgave, maar niet overal

Het voorgaande laat onverlet dat er wel degelijk sprake is van een grote kwantitatieve bouwopgave. Het woningtekort bestaat echter niet in alle regio's en is ook niet overal even groot. Het versnellen van de bouwproductie is dan ook geen nationaal, maar een regionaal probleem. De meest recente PRIMOS-prognose van ABF Research[6] maakt een onderscheid naar de mate van het woningtekort: de gewenste woningvoorraad ten opzichte van de verwachte woningvoorraad. Er zijn regio's met een meer gespannen woningmarkt, met een minder gespannen woningmarkt en met een ontspannen woningmarkt.[7] Elke regio heeft een andere woningmarktsituatie, en dus een andere bouwopgave.[8]

Uit de PRIMOS-prognoses 2017 blijkt dat de blijvende woningtekorten zich concentreren op een paar plekken, onder meer de regio's Amsterdam, Utrecht en de gemeente Groningen. Elders is juist sprake van een afnemende bouwopgave tussen nu en 2030. Dit geldt bijvoorbeeld voor regio's in Drenthe en Friesland. Ook zijn er gebieden met een sterk ontspannen woningmarkt, zoals Zeeland en grote delen van Groningen met een andere problematiek: die van sloop en vervangende nieuwbouw. Deze differentiatie in bouwopgaven vereist een regionale aanpak. Versnelling is vooral nodig in die regio's waar de tekorten structureel zijn of dreigen te worden.

3. Aanbevelingen

Op basis van de bovenstaande uitgangspunten presenteert de raad de volgende aanbevelingen.

Aanbeveling 1. Minister, zet in op regio's met gespannen woningmarkten met structurele tekorten, en ga daarbij uit van langdurige betrokkenheid

Beperk de rijksinzet tot regio's met een gespannen woningmarkt

De raad ondersteunt uw keuze om met gesprekken over de versnelling van de bouwproductie te

[4] Cobouw (2017). *Tekort aan personeel en materiaal remt bouwproductie*. 8 december 2017.

[5] Tweede Kamer (2018). *Verslag van een algemeen overleg op 25 april 2018 over bouwopgave.* Vergaderjaar 2017-2018, 32 847, nr. 403.

[6] ABF Research stelt jaarlijks in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) prognoses op voor de ontwikkeling van de bevolking, huishoudens, woningvoorraad en woningbehoefte en gebruikt daarvoor het model PRIMOS (PRognose-, Informatie-, en MOnitoringSysteem).

[7] ABF Research (2017). *Primos: prognose van bevolking, huishoudens en woningbehoefte 2017-2050.* Delft.

[8] Het statistisch woningtekort is in gespannen woningmarkten 2% of hoger, loopt in minder gespannen woningmarktgebieden uiteen van 1,5 tot 2%, en bedraagt in ontspannen gebieden minder dan 1% (of er is sprake van een woningoverschot). Bij een statistisch woningtekort van 1% of minder ondervinden mensen over het algemeen weinig problemen bij het slagen op de woningmarkt. In het verleden is veelal uitgegaan van een acceptabel woningtekort van 1,5 tot 2%. Bron: Tweede Kamer (2017). *Cijfers omtrent woningbehoefte, productie en plancapaciteit in woningmarktregio's. Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer van 21 februari 2017*. Vergaderjaar 2016-2017, 32 847, nr. 295.

starten in de stedelijke regio's met de meest gespannen woningmarkt.[9] Dit is in de eerste plaats een goede keuze omdat daar de woningtekorten zonder aanvullende maatregelen zeker tot 2030 zullen aanhouden. De raad adviseert u om de rijksbetrokkenheid ook te beperken tot deze regio's en deze niet uit te breiden naar andere regio's. In regio's met een (op termijn) meer ontspannen woningmarkt is rijksbetrokkenheid niet nodig. Niet overal hoeft te worden versneld.

In de tweede plaats is uw keuze voor een aanpak op het regionale schaalniveau een goede omdat deze het best past bij de woningbouwopgave – meer nog dan de lokále woningmarktoverleggen die de Nationale Woonagenda voorstelt. De woningmarkt is immers een *regionale* markt en de opgave van versnelling van de bouwproductie een *regionale* opgave. In regionaal overleg kan concurrentie om bouwlocaties en segmenten worden tegengegaan. Dergelijke concurrentie kan zich voordoen tussen en binnen gemeenten, maar ook tussen overheid en beleggers (zie Kader 2). Aan een regionale overlegtafel kunnen hierover afspraken worden gemaakt.

Kader 2. Concurrentie om bouwlocaties en segmenten
Stad, omliggende gemeenten, woningcorporaties en marktpartijen kunnen soms verschillende belangen hebben als het gaat om bouwlocaties en segmenten. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn bij de verdeling van de sociale woningbouwopgave in de regio. Ook is een situatie denkbaar waarin een gemeente voorrang geeft aan binnenstedelijk bouwen, met als consequentie dat woningbouw op een uitleglocatie[10] waar projectontwikkelaars en beleggers veel grondbezit hebben, doorschuift naar de lange termijn. In regio's met een gespannen woningmarkt is dat niet per se de meest optimale oplossing voor versnelling van de bouwopgave.

Zorg voor een langdurige betrokkenheid: steun Rijk is kritische succesfactor
In de afgelopen jaren zijn de verantwoordelijkheden voor de woningbouw verder gedecentraliseerd naar gemeenten en provincies. Toch is uw aanwezigheid aan de regiotafels cruciaal, niet alleen omwille van uw faciliterende rol, maar ook omwille van uw betrokkenheid bij de algehele kwaliteit van de leefomgeving. Deze kwaliteit vraagt om een rijksoverheid die zich medeverantwoordelijk toont en bijdraagt aan oplossingen. Deze rol is niet uitgespeeld nadat de afspraken van de regiogesprekken in het najaar naar de Tweede Kamer zijn gestuurd. Daarom adviseert de raad u om de overleggen de komende jaren te continueren en te zorgen voor een langdurige betrokkenheid van het Rijk.

Verder is het belangrijk dat behalve Rijk, provincies en gemeenten ook de woningcorporaties, projectontwikkelaars, beleggers en waterschappen die in die betreffende regio werkzaam zijn, op regelmatige basis deelnemen aan de regionale overlegtafels. Aan deze tafels kan de Nationale Woonagenda een vervolg krijgen. Nu in de gemeenten de nieuwe colleges aantreden, is het moment daarvoor aangebroken.[11]

Aanbeveling 2. Agendeer de volgende onderwerpen aan de regionale overlegtafels
Het is belangrijk dat aan de regionale overlegtafels alle relevante thema's aan de orde komen. Wat volgens de raad daarbij de aandachtspunten zijn, wordt hieronder uiteengezet.

Verhoog de kwaliteit van monitoring op plancapaciteit
Voor een goed overleg over de woningbouwproductie is inzicht in de ontwikkeling van de plancapaciteit essentieel. De recente 'Inventarisatie plancapaciteit' (2018) van ABF Research geeft daarvan al een eerste beeld. Op nationale schaal gemeten is er over het algemeen voldoende plancapaciteit, maar per regio zijn er aanzienlijke verschillen. Op korte termijn is er een opgave om de 'zachte' plancapaciteit om te zetten in 'harde' plancapaciteit, vooral in regio's met een

[9] Gestart is met gesprekken in de Metropoolregio Amsterdam, de gemeente Groningen, de regio Utrecht en Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Bron: Tweede Kamer (2018). *Woonagenda en regiogesprekken. Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer van 11 april 2018*. Vergaderjaar 2017-2018, 32 847, nr. 359. De ABF-studie naar plancapaciteit uit 2018 (p.20) identificeert zeven stedelijke regio's met de meest gespannen woningmarkten. Aanvullend op de genoemde regio's gaat het om de regio Eindhoven en de regio Amersfoort. Bron: ABF Research (2018). *Inventarisatie plancapaciteit*. Delft
[10] Bouwlocatie buiten de bebouwde kom.
[11] De Nationale Woonagenda is niet ondertekend door de medeoverheden (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Interprovinciaal Overleg, Unie van Waterschappen), onder andere omdat op dat moment de nieuwe gemeentelijke coalities nog niet bekend waren, en daarmee ook niet de optelsom van gemeentelijke woonplannen en de relatie daarvan met klimaatverandering en bodemdaling. De medeoverheden hebben wel hun bedoelingen uitgesproken in een bijgevoegde intentieverklaring.

gespannen woningmarkt. De kwaliteit en het detailniveau van de gegevens waarop deze conclusies zijn gebaseerd, wisselen echter sterk per provincie. De onderlinge vergelijkbaarheid van gegevens is bovendien matig. Er worden verschillende tijdsperioden aangehouden en uiteenlopende definities gehanteerd van 'harde' en 'zachte' plancapaciteit.[12] De kwaliteit van deze gegevens moet omhoog. De raad adviseert het Rijk om de provincies te verplichten hun monitoring op orde te brengen. Daarbij bepleit de raad om - anders dan nu - de monitoring specifiek te richten op de aantallen woningen die er gerealiseerd gaan worden (op dit moment wordt vaak alleen naar hectares gekeken). Ook moet worden gemonitord in hoeverre de plancapaciteit past bij de principes van de Ladder voor duurzame verstedelijking (zie Kader 3).

Kader 3. De Ladder voor duurzame verstedelijking

Dit instrument voor verstedelijkingsbeleid bevat motiveringsvereisten voor alle ruimtelijke plannen die nieuwe stedelijke ontwikkelingen mogelijk maken. De Ladder is in 2012 ingevoerd met het oog op een goede ruimtelijke ordening. Volgens de Ladder zijn stedelijke ontwikkelingen pas toegestaan na het aantonen van de behoefte eraan. Voor woningbouw buiten bestaand stedelijk gebied is de motiveringsplicht uitgebreider dan voor binnenstedelijk gebied: er moet worden aangetoond waarom niet binnen bestaand stedelijk gebied in de woningbehoefte kan worden voorzien.

Zorg ter voorbereiding van de regiogesprekken voor goede regionale cijfers
Het is belangrijk dat aan de regionale overlegtafels een adequaat en volledig beeld bestaat van hoe de woningvraag zich de komende jaren in de regio ontwikkelt, zowel kwantitatief als kwalitatief. Op basis daarvan kunnen gemeenten onderling bindende afspraken maken. De regionale schaal is daarbij essentieel. Verbreed daarbij het in beeld brengen van de benodigde aantallen naar de benodigde kwaliteiten. Dit betekent dat een differentiatie nodig is naar segment (koop/huur, sociale huur/middensegment), naar woningtype (zoals gestapeld, eengezinswoning, tijdelijke woningen, woonzorgarrangementen) en naar woonmilieu (stedelijk, groenstedelijk, dorps). Niet onbelangrijk is om daarbij ook oog te hebben voor de behoefte aan nieuwe woonvormen, voor functiemenging van wonen en werken en voor mogelijke verdringing van werken door wonen.[13] Hoe beter de regionale kwantitatieve en kwalitatieve gegevens op orde zijn, hoe beter de discussie te voeren is over wat er in de betreffende regio moet worden gebouwd. Dat zal in zichzelf nog niet voldoende zijn om de bouwproductie versnellen, maar het helpt wel om bouwproductie te realiseren met behoud van kwaliteit. Bij het aangaan van de regionale gesprekken kunt u er niet op voorhand van uitgaan dat er al voldoende regionale gegevens zijn. Het is dus zaak om in de aanloop naar de gesprekken te sturen op goede gegevensverzameling.

Probeer los te komen van de tegenstelling 'binnenstedelijk-buitenstedelijk'
Discussies over de bouwopgave draaien vaak om de vraag wáár de benodigde woningen het beste kunnen worden gebouwd. Dat debat wordt dan vanuit twee uitersten gevoerd: men pleit ofwel voor binnenstedelijk bouwen, ofwel voor buitenstedelijk. De raad meent dat het nodig is dat de discussie voorbij de tegenstelling 'binnenstedelijk-buitenstedelijk' komt; een oproep die inmiddels door verscheidene partijen is gedaan.[14] De raad maakt hierover drie opmerkingen.

Ten eerste draait de tegenstelling 'binnenstedelijk-buitenstedelijk' om een onjuiste, te smalle, vraagstelling. Het is belangrijk om te kijken naar de vraag die daaronder ligt: wat voor stad met welke kwaliteit willen de betrokkenen met elkaar realiseren? Van daaruit zouden keuzes over woonmilieus en locaties moeten worden gemaakt.

Ten tweede zijn volgens de Ladder voor duurzame verstedelijking binnenstedelijk en buitenstedelijk bouwen beide mogelijk (zie ook Kader 3). De Ladder schrijft alleen motiveringsvereisten voor. Dit betekent dat buitenstedelijke locaties in beeld komen bij onvoldoende binnenstedelijke capaciteit of bij een tekortschietende vraag naar binnenstedelijke woonmilieus (zie ook aanbeveling 7).

[12] ABF (2018). *Toelichting ABF-notitie "Inventarisatie plancapaciteit"*. Delft.
[13] Zie bijvoorbeeld Stec Groep (2018). *Klein wonen*. Nijmegen; Pen, C.J. (2018). Koester de blokkendozen. *Binnenlands Bestuur*, 8 juni 2018.
[14] Zie bijvoorbeeld NEPROM (2018). *Thuis in de toekomst: routekaart voor duurzame verstedelijking*. Den Haag.

Ten derde is de keuze voor 'binnenstedelijk' of 'buitenstedelijk' simpelweg mede afhankelijk van wat er nodig is, op basis van de kwantitatieve en kwalitatieve woningvraag (inclusief de vraag naar stedelijke en suburbane woonmilieus). Als er vraag is naar groenstedelijke woonmilieus aan of buiten de stad, dan is duidelijk dat de deelnemers aan het regionaal overleg op zoek moeten naar andere oplossingen dan binnenstedelijke locaties. Hetzelfde geldt als blijkt dat met bestaande binnenstedelijke locaties de behoefte aan hoogstedelijk wonen niet op te lossen is. Oplossingen kunnen dan bijvoorbeeld liggen in hogere dichtheden op die huidige binnenstedelijke locaties, in nieuwbouw in omliggende gemeenten (nog steeds binnenstedelijk) of aan de rand van de stad (buitenstedelijk). Door de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens ontstaat er een basis om het gesprek aan te gaan. Daarbij hoeft niet elke koopkrachtige vraag naar een bepaalde locatie te worden gehonoreerd: altijd is een afweging nodig met andere overwegingen die de locatiekeuze bepalen. Maar andersom is het niet opportuun om plancapaciteit te reserveren op plaatsen waar geen vraag is.

Laat het overleg niet vrijblijvend zijn: prioriteer locaties en gebieden
Een belangrijk punt is dat de regionale overlegtafels geen vrijblijvende overleggen moeten zijn. Gemeenten, provincies en Rijk moeten in overleg met corporaties, waterschappen, ontwikkelaars en beleggers tot duidelijke afspraken komen. Deze afspraken moeten gaan over wat de ambitie is, wat prioriteit heeft, wat waar gaat worden gebouwd en met welke fasering. Zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aspecten behoren daarbij aan bod te komen. Juist het prioriteren van locaties en gebieden is behulpzaam voor het versnellen van de bouwproductie: het stuurt de werkinzet en de geldstromen. Provincies moeten er vervolgens op toezien dat gemeentelijke bestemmingsplannen voor concrete bouwlocaties worden onderbouwd met gegevens over de actuele woningbehoefte, de motiveringsvereisten van de Ladder en dat zij regionaal zijn afgestemd.

Aanbeveling 3. Gemeenten, zet in op extra verdichting op binnenstedelijke locaties
Om de bouwproductie te versnellen doen gemeenten in regio's met gespannen woningmarkten er verstandig aan om bij binnenstedelijke locaties hogere dichtheden te overwegen. Vooral op locaties waarvoor al een goedgekeurd globaal bestemmingsplan bestaat, kunnen zo op relatief korte termijn meer woningen worden gerealiseerd.

Binnenstedelijke verdichting is niet onomstreden. Dit komt door de veelgemaakte associatie met hoge woontorens waaraan meerpersoonshuishoudens geen behoefte zouden hebben. Het is daarom goed om te benadrukken dat verdichting niet per se hoogbouw betekent. Zoals Buitelaar stelt, kan dezelfde hoge woningdichtheid door middel van totaal verschillende stedenbouwkundige ontwerpen met verschillende woningtypen tot stand worden gebracht.[15] Figuur 1 laat bijvoorbeeld drie verschillende stedenbouwkundige ontwerpen zien, voor 75 woningen per hectare.

Figuur 1: Drie stedenbouwkundige ontwerpen voor 75 woningen per hectare

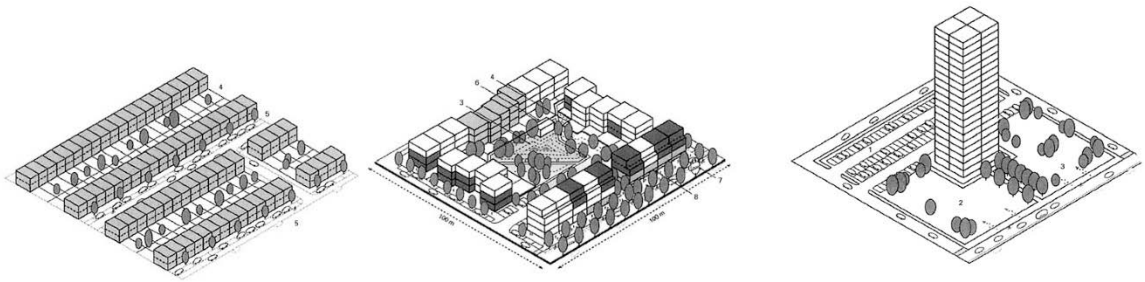

Bron: Urban Task Force (1999, p.31)[16]

Met het oog op het maatschappelijk draagvlak voor verdichtingsplannen is het belangrijk om helder te zijn over het voorgenomen woningtype en de kwaliteit van de inrichting van de openbare

[15] Buitelaar, E. (2018). *5 misverstanden over binnen- en buitenstedelijk bouwen*. www.stadszaken.nl, 11 april 2018.
[16] Illustratie Andrew Wright Associates, in Urban Task Force (1999). *Towards an Urban Renaissance: Final Report of the Urban Task Force.* London: Her Majesty's Stationary Office. Zie ook Meyer, H., Westrik, J. & Hoekstra, M. (2008). *Stedenbouwkundige regels voor het bouwen*. Nijmegen: SUN.

ruimte, juist vanwege de mogelijke variatie in dichtheden. Deze dichtheid kan oplopen van 25 woningen per hectare (gemiddelde dichtheid van een Vinex-uitbreidingswijk)[17] tot 75 (stedelijk) of zelfs 150 (hoogstedelijk, zoals in de plannen voor de Merwedekanaalzone in Utrecht).

Aan verhoging van de dichtheid op binnenstedelijke locaties zijn twee belangrijke voorwaarden verbonden. De eerste is dat het parkeren moet zijn geregeld, bijvoorbeeld door de aanleg van ondergronds garages of door de invoering van nieuwe mobiliteitsdiensten (zoals deelauto's bij een appartementencomplex). De tweede voorwaarde betreft de infrastructurele ontsluiting, zie hierover aanbeveling 4.

Aanbeveling 4. Zorg voor bereikbaarheidsoplossingen van bouwlocaties
Bij toekomstige bouwlocaties is de regionale infrastructuur nu vaak dé onzekere factor, vooral bij grotere locaties in grote en middelgrote steden. Wanneer daarover in een vroeg stadium duidelijkheid bestaat bij zowel overheden als marktpartijen, kan dit de bouwproductie flink versnellen. Bovendien zijn goede bereikbaarheidsoplossingen doorslaggevend voor de te realiseren kwaliteit van de leefomgeving.

De regionale ontsluiting van bouwlocaties, ook binnenstedelijk, is om verschillende redenen problematisch. Het gaat om grote investeringen, die vaak het budget van decentrale overheden te boven gaan. Het gaat bovendien niet alleen om het oplossen van de extra belasting op het infrastructuurnet door één nieuwe binnenstedelijke locatie, maar om de totaalbelasting van alle binnenstedelijke bouwlocaties. Aanvullende rijksinvesteringen zijn wenselijk, maar die liggen voor de komende tien jaar al vast in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Dat is te lang om flexibel in te spelen op nieuwe uitdagingen rond bijvoorbeeld de bouwopgave. Daar komt bij dat het budget van het Infrastructuurfonds (het voornaamste geldleverende fonds van het MIRT) niet of nauwelijks naar regionale projecten gaat, maar vooral naar hoofd- en spoorwegen.[18] Bovendien is de koppeling tussen ruimte en mobiliteit in het MIRT nog steeds zwak, mede als gevolg van de ongelijke verdeling van middelen en het politieke besluitvormingsproces.[19]

De raad vindt het belangrijk om bereikbaarheid en wonen in samenhang te bekijken in het MIRT-proces. U heeft al aangekondigd dat woningbouw in relatie tot andere ruimtelijke afwegingen en bereikbaarheid een steviger plek krijgt op de MIRT-agenda.[20] Bestuurders verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening respectievelijk infrastructuur zitten dan tegelijkertijd aan tafel bij de Bestuurlijke Overleggen per MIRT-gebied (BO-MIRT). De raad moedigt dit aan. Maar het is niet voldoende voor bereikbaarheidsoplossingen voor de bouwopgave. Aanvullend pleit de raad hieronder voor adaptiviteit en regionalisering.

Overeenkomstig eerdere Rli-adviezen over respectievelijk bereikbaarheid (uit 2017) en investeren in mobiliteit (uit 2018) adviseert de raad allereerst dat de gezamenlijke overheden waar nodig de ruimte nemen om eerder genomen mobiliteitskeuzes in het MIRT te heroverwegen. De geactualiseerde MIRT-spelregels maken dit mogelijk.[21] In deze spelregels is het principe van 'adaptief programmeren' ingevoerd, vanuit het idee dat het belangrijk is om niet te vroeg in het proces al één oplossing bestuurlijk en juridisch vast te leggen gezien de snelheid van maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Rijk en regio kiezen gezamenlijk voor een adaptieve aanpak als er onzekerheden zijn of als de uitvoering op de lange termijn is gepland. Het rapport 'Adaptief programmeren in het fysiek-ruimtelijk beleid' (2017) geeft inzicht in het proces van adaptief programmeren.[22] In dit proces is sprake van gezamenlijk bepaalde kantelpunten: momenten waarop een probleem of kans optreedt en een nieuwe maatregel nodig is. De raad

[17] Boeijenga, J. & Mensink, J. (2009). *Vinex Atlas*. Rotterdam: 010 Publishers.
[18] In de Infrastructuurfondsbegroting van 2018 gaat slechts 4% naar regionale en lokale projecten. Hoofdwegen hebben overigens wel een belangrijke functie voor het regionaal verkeer. In het advies 'Van B naar anders' bepleit de raad dan ook om het infrastructuursysteem als geheel te zien, ten dienste van regionale mobiliteit (Rli, 2018).
[19] Van der Steen et al., 2017 in Rli (2018).
[20] Tweede Kamer (2018). *Meer prioriteit voor woningbouw. Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer van 13 maart 2018*. Vergaderjaar 2017-2018, 32 847, nr. 332.
[21] Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2016). *Spelregels van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport*. Den Haag.
[22] KIM (2017). *Adaptief programmeren in het fysiek-ruimtelijk beleid*. Den Haag: Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

meent dat de behoefte aan een versnelde productie van nieuwbouwwoningen zo'n kantelpunt kan zijn en reden kan vormen om de bestaande keuzes in het MIRT te heroverwegen. Vooral projecten in de verkenningsfase van het MIRT-proces, waarvoor nog geen uitvoeringscontracten zijn gesloten, komen in aanmerking voor heroverweging. Figuur 2 geeft de onderdelen van het MIRT-proces en het adaptief programmeren weer.

De raad adviseert verder dat *regionale* vraagstukken en opgaven waarbij mobiliteit een rol speelt, vaker leidend worden in de investeringsstrategie - in plaats van vooral nationale taken op het gebied van de hoofdinfrastructuur.[23] Uitgaande van de regionale vervoersvraag moeten ook regionale vervoerwijzen ter ontsluiting van de toekomstige woningbouwlocaties, zoals *light rail* en verbreding van fietspaden, voor een bijdrage uit het MIRT in aanmerking komen. Op deze manier komt een rijksbijdrage beschikbaar voor regionale infrastructuuroplossingen bij woningbouwlocaties en ontstaat de benodigde helderheid over de regionale ontsluiting. Deze aanpassing zou wat de raad betreft, deel uit moeten maken van de heroverweging van de keuzes in het MIRT.

Afspraken over de heroverweging kunnen worden gemaakt in de bestuurlijke overleggen van het MIRT, in het licht van de gezamenlijke MIRT-gebiedsagenda's van Rijk en regio.[24] Naar verwachting worden deze gebiedsagenda's met de komst van de Nationale Omgevingsvisie omgezet in omgevingsagenda's.

Figuur 2. Het MIRT-proces en adaptief programmeren (KIM, 2017)

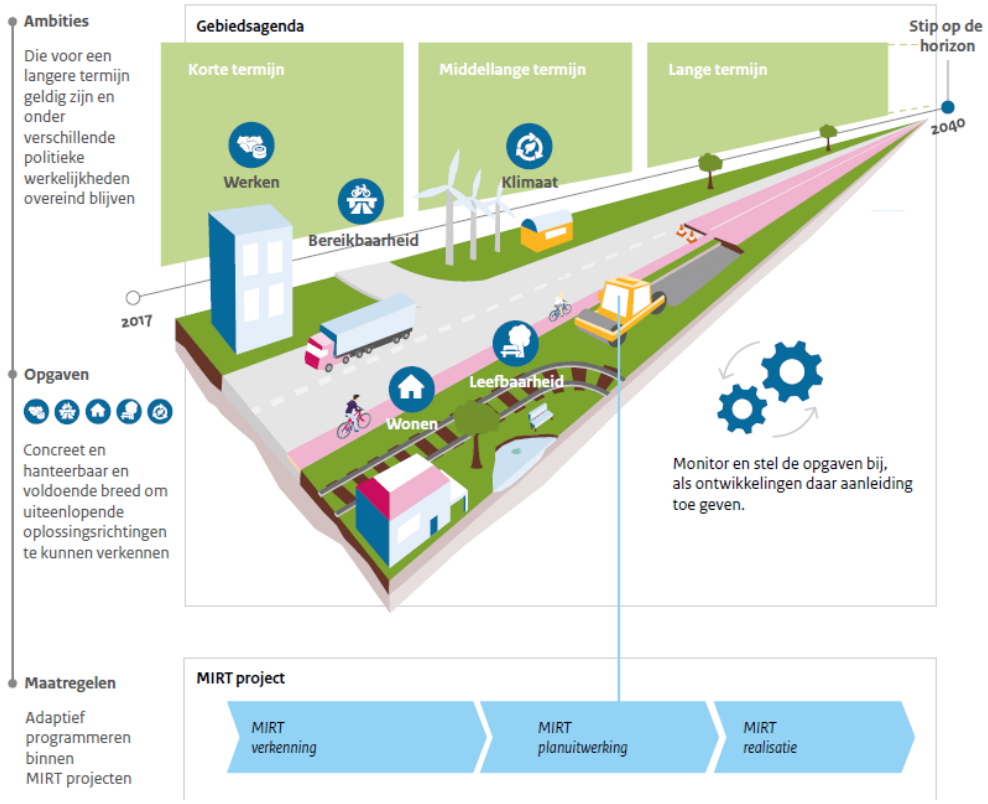

Aanbeveling 5. Benut en ontwikkel instrumenten om grondeigenaren aan te zetten tot daadwerkelijke bouw overeenkomstig een bestemmingsplan

Een belangrijke voorwaarde voor het versnellen van de bouwproductie op de korte en middellange termijn is dat er gebouwd wordt op locaties waar planologische goedkeuring voor is. Dit klinkt als een vanzelfsprekendheid, maar dat is het niet. Gemeenten kunnen op dit moment niet eenvoudig afdwingen dat er wordt gebouwd: grondeigenaren kunnen bijvoorbeeld uit marktoverwegingen de

[23] Rli (2018). *Van B naar anders*. Den Haag.
[24] In een gebiedsagenda leggen Rijk en regio de visie, ambities en ontwikkelrichting van de betreffende regio vast. Ook bevat de agenda prioritering van opgaven en gebieden, en een uitwerking van deze opgaven. De gebiedsagenda's worden in de bestuurlijke overleggen MIRT vastgesteld.

bouw van woningen uitstellen en – in het uiterste geval van dreigende onteigening – een beroep doen op het recht van zelfrealisatie.[25] In de praktijk leidt dat in sommige gevallen tot 'vertraagde of gestrande locaties' (*stalled sites*), waar de bouwactiviteit uitblijft ondanks de planologische goedkeuring. Uit recent onderzoek blijkt dat het gaat om ruim 100.000 woningen sinds 2010 – en dat zijn geen geringe aantallen als de cijfers van de woningbouwproductie in 2017 ernaast worden gelegd: in dat jaar werden er ruim 62.000 woningen gebouwd.[26]

De raad pleit er daarom voor bestaande instrumenten te benutten en nieuwe te ontwikkelen om grondeigenaren aan te zetten tot daadwerkelijke bouw binnen een bepaalde termijn. Een eerste mogelijkheid daarvoor is het opnemen van een plicht tot realisatie binnen een bepaalde termijn bij gemeentelijke gronduitgifte of bij verkoop door het Rijksvastgoedbedrijf. Veel gemeenten hanteren bij gronduitgifte nu al een termijn voor realisatie, maar het Rijksvastgoedbedrijf doet dat veel minder.[27] Een tweede mogelijkheid is dat een gemeente laat weten pas te zullen meewerken aan een planologische verandering wanneer de grondeigenaar zich contractueel aan de gemeente heeft verbonden om de nieuwe bestemming binnen een bepaalde termijn te realiseren. Dit is een soort planafspraak. Een derde mogelijkheid is dat het Rijk een nieuwe bepaling opneemt in de Aanvullingswet grondeigendom voor gevallen waarin grondeigenaren bij onteigening of het voorkeursrecht een beroep doen op het zelfrealisatierecht. Deze bepaling houdt in dat de gemeente in die gevallen kan verlangen dat de zelfrealisator zich contractueel jegens de gemeente verplicht de bestemming binnen een bepaalde termijn daadwerkelijk te realiseren.[28] Ter verduidelijking: dit laatste voorstel is dus niet hetzelfde als een algehele bouwplicht voor onwelwillende grondeigenaren. Het houdt wel in dat het niet-nakomen van de verplichting een wettelijke grond voor onteigening kan zijn. Dit kan zowel de versnelling van bouwproductie ten goede komen, als in toekomstige situaties het anticyclisch beleid (zie aanbeveling 7).

Aanbeveling 6. Maak mogelijk dat corporaties meer kunnen investeren in bouwproductie, door een kortingsregeling op de verhuurderheffing voor nieuwbouw
In de afgelopen jaren is het voor woningcorporaties moeilijker geworden om te investeren in nieuwbouw. Juist bij het versnellen van de bouwproductie kunnen zij echter een belangrijke rol vervullen. Een belangrijke belemmerende factor voor corporaties is op dit moment de spanning tussen de maatschappelijke opgaven waar zij voor staan en de investeringsruimte die zij daarvoor hebben. Aan de ene kant wordt namelijk een groter beroep gedaan op corporaties voor maatschappelijke opgaven: het realiseren van meer nieuwbouw, de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en het zorgen voor voldoende voorraad in de sociale sector (betaalbaarheid). Aan de andere kant hebben corporaties te maken met een oplopende belastingdruk: door een hogere verhuurderheffing, stijgende vennootschapsbelasting (Vpb) en een heffing op grond van de nieuwe ATAD-richtlijn (Anti Tax Avoidance Directive, zie bijlage 1).[29]

Om de investeringsruimte van woningcorporaties te vergroten, adviseert de raad een deel van de verhuurderheffing te laten terugvloeien naar de sector. Dat is mogelijk als het kabinet de corporaties opnieuw een korting gaat geven op de verhuurderheffing als zij investeren in het bouwen van betaalbare nieuwbouw. In het verleden bestond een dergelijke kortingsregeling al, onder andere bedoeld voor nieuwbouw van betaalbare huurwoningen en de transformatie van panden tot huurwoningen. Omdat het budget echter eerder was uitgeput dan voorzien, is deze regeling per 1 juli 2018 stop gezet.[30] De voorgestelde kortingsregeling vormt een aanvulling op de

[25] In Nederland is het nu zo dat grondeigenaren niet kunnen worden onteigend, als zij in staat en bereid zijn om een ontwikkeling te realiseren die de gemeente wenst, zoals woningbouw. Dit wordt het zelfrealisatierecht genoemd. Zelfrealisatie speelt formeel alleen bij onteigening en (na de wetswijziging van de Aanvullingswet grondeigendom) bij het voorkeursrecht.
[26] Buitelaar, E. & Van Schie, M. (2018). Bouwen niet verboden. Een onderzoek naar onbenutte plancapaciteit. *Ruimte + Wonen,* 99 (2).
[27] Enige voorzichtigheid is hierbij wel geboden: een overheid loopt op deze manier het risico dat er een 'overheidsopdracht' ontstaat, waardoor er strijdigheid kan optreden met de Europese aanbestedingsregels. Zie Ministerie van Infrastructuur en Milieu et al. (2011). *Reiswijzer Gebiedsontwikkeling 2011*. Den Haag.
[28] Rli (2017). *Grond voor gebiedsontwikkeling*. Den Haag.
[29] Over de hoogte van die stijgende lasten bestaat een redelijk gedeeld beeld: een toename van jaarlijks ruim één miljard euro vanaf 2021. Aedes (2018). *Meer belasting voor corporaties, minder nieuwe en energiezuinige woningen voor huurders*. Den Haag; Waarborgfonds Sociale Woningbouw (2018). *Hoeveel duurzaamheid kan de borg aan?* Hilversum; Autoriteit Woningcorporaties (2018). *Sectorbeeld 2017*. Den Haag.
[30] Tweede Kamer (2018). *Stand van zaken ronde de heffingsvermindering in de verhuurdersheffing. Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer van 16 april 2018*. Vergaderjaar 2017-2018, 32 847, nr. 361.

al aangekondigde kortingsregeling voor de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Het kabinet maakt hiervoor vanaf 2022 jaarlijks € 100 miljoen vrij (vanaf 2019 € 25 miljoen per jaar en daarna oplopend tot € 100 miljoen in 2022).

Met de kortingsregelingen wordt de verhuurderheffing niet opgeheven en ook niet losgekoppeld van de Waardering onroerende zaken (WOZ) - beide vaak bepleite, maar vergaande maatregelen. De heffing wordt wél besteed binnen de sociale huursector en komt zo de investeringsruimte van woningcorporaties ten goede. De kortingen maken investeringen mogelijk voor de twee belangrijke opgaven (nieuwbouw en verduurzaming) op die plaatsen waar deze het grootst zijn. De regeling vormt zo een prikkel tot investeren en tot innovatie door corporaties. De raad adviseert dat u het bovenstaande voorstel betrekt bij de brief over de verhuurderheffing die u de kamer heeft toegezegd voor na de zomer, en waarbij u het geheel bekijkt van de lopende lastenverzwaringen en aangekondigde lastenverlichtingen in relatie tot de opgaven waar de corporaties voor staan.

Aanbeveling 7. Neem maatregelen om woningmarktbeleid meer anticyclisch te maken
In de afgelopen jaren is het woningmarktbeleid procyclischer geworden: het beleid versterkt de beweging die de conjunctuur op dat moment al maakt. Bij een neergaande markt wordt er niet gebouwd en stort de bouw in. Bij een opgaande markt is de vraag niet bij te houden. Wanneer het herstel van prijzen intreedt, duurt het bovendien lang voordat ook de bouw weer is hersteld. Om de woningmarkt minder conjunctuurgevoelig te maken, adviseert de raad u om nu een begin te maken met het treffen van maatregelen, die op de lange termijn effect hebben, zodat conjuncturele pieken in de toekomst beter kunnen worden opgevangen en de dalen minder diep zijn. Dergelijke maatregelen bepalen mede of problemen met bouwproductie in de toekomst op te lossen zijn. Hieronder doet de raad een eerste aanzet.

Houd vast aan de Ladder voor duurzame verstedelijking
De raad acht het essentieel dat overheden vasthouden aan de Ladder voor duurzame verstedelijking bij toekomstige bouwlocaties om zo overprogrammering te vermijden. Recent is de Ladder al vereenvoudigd, waarbij de eis van multimodale ontsluiting van buitenstedelijke locaties is komen te vervallen. De raad vindt verdere versoepeling onwenselijk. Als alle zachte plancapaciteit wordt omgezet in harde, kan op termijn op plaatsen overproductie ontstaan. Bij een neergaande conjunctuur heeft dit desastreuze financiële gevolgen voor zowel de ontwikkelaars als de betrokken gemeenten, zoals de afgelopen periode is gebleken. Het is in het belang van alle partijen om tot een gelijkmatiger productie te komen.

Heroverweeg de rol van corporaties bij de evaluatie van de Woningwet
Woningcorporaties aan de ene kant en projectontwikkelaars en beleggers aan de andere kant zouden meer als communicerende vaten moeten gaan functioneren op de woningmarkt. Het idee daarbij is dat corporaties in tijden van economische crises in staat worden gesteld om te blijven investeren in bouwproductie en in onderhoud van de bestaande voorraad. In tijden van economische bloei kunnen dan marktpartijen dat meer doen. Zo kunnen de investeringen in deze sector ook bij economische neergang op peil blijven, waardoor een grote uitstroom van personeel wordt voorkomen. Het voorstel dat bij aanbeveling 6 is gedaan, om de verhuurderheffing deels terug te laten vloeien naar de corporatiesector, kan hiervoor een eerste stap zijn. Door corporaties ook een rol te geven in het lage middenhuursegment, ontstaat een mogelijkheid om te bouwen in slechte tijden en te verkopen in goede tijden om het eigen vermogen weer te versterken. In bredere zin moet bij de evaluatie van de Woningwet de rol van corporaties nader worden bekeken.

Zorg met de nationale en provinciale omgevingsvisies voor richtinggevende kaders
Bij het versnellen van de woningbouwproductie lijkt het accent soms te liggen op het invullen van afzonderlijke kavels, zonder naar de optelsom te kijken. De raad vindt het van belang dat dit wél gebeurt: wat betekenen de afzonderlijke ingrepen voor de kwaliteit van de leefomgeving? Komen zo de steden, dorpen en wijken tot stand die wenselijk zijn? Het is belangrijk om de afzonderlijke locaties te bezien in het licht van een integrale visie op de leefomgeving op de lange termijn. Deze visie kan richting geven aan markt en overheden. De nationale en provinciale omgevingsvisies bieden hiervoor kansen.

4. Tot slot

Met deze brief heeft de raad aan de ene kant willen wijzen op de risico's van overhaastige versnelling van de bouwproductie. Aan de andere kant heeft de raad aanbevelingen gedaan om versnellingen te bevorderen daar waar deze nodig is, met behoud van kwaliteit in verschillende opzichten. Indien u daar prijs op stelt, wisselen wij hierover graag nader met u van gedachten. De raad wenst u ten slotte een vruchtbaar vervolg van de regiogesprekken.

Hoogachtend,

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur,

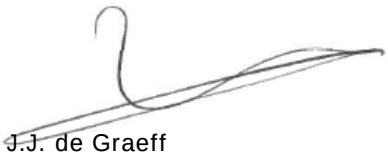

ir. J.J. de Graeff
voorzitter

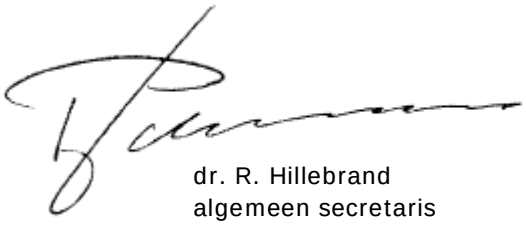

dr. R. Hillebrand
algemeen secretaris

BIJLAGEN

BIJLAGE 1. Oplopende belastingdruk woningcorporaties

Woningcorporaties worstelen met de stapeling van belastingen:[31]

- De verhuurderheffing stijgt sterker dan de 1,7 miljard waarmee rekening werd gehouden. Dit komt doordat de verhuurderheffing de Waardering onroerende zaken (WOZ-waarde) als grondslag heeft. En met stijgende koopprijzen van woningen neemt ook de WOZ toe.
- De vennootschapsbelasting loopt in de meerjarenprognose op tot € 600 miljoen in 2021. Corporaties moeten jaarlijks dus meer betalen aan vennootschapsbelasting. De verwachting is dat, hoewel het tarief wordt verlaagd (van 25% naar 21%), de totale afdracht door de hogere WOZ-waarden zal stijgen.
- Ten slotte is er nieuwe belastingdruk door de Europese richtlijn, de Anti Tax Avoidance Directive (ATAD). Het kabinet wil de aftrekbaarheid van rentelasten beperken. Woningcorporaties werken veel met leningen en hebben niet de mogelijkheid om via aandeelhouders eigen vermogen aan te trekken. Hierdoor zijn hun rentelasten relatief hoog.

[31] Aedes (2018). *Meer belasting voor corporaties, minder nieuwe en energiezuinige woningen voor huurders*. Den Haag; Waarborgfonds Sociale Woningbouw (2018). *Hoeveel duurzaamheid kan de borg aan? Een analyse van de duurzaamheidsinvesteringen op het risicoprofiel van het borgstelsel en op individuele corporaties*. Hilversum; Autoriteit Woningcorporaties (2018). *Sectorbeeld 2017*. Den Haag; Conijn, J. (2018). Ambities woningcorporaties in de knel door hogere belastingdruk. *Het Financieele Dagblad,* 23 mei 2018, p. 9.

BIJLAGE 2. Totstandkoming advies

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) is het strategische adviescollege voor regering en parlement op het brede domein van duurzame ontwikkeling van de leefomgeving en infrastructuur. De raad is onafhankelijk en adviseert gevraagd en ongevraagd over langetermijnvraagstukken. Met een integrale benadering en advisering op strategisch niveau wil de raad bijdragen aan de verdieping en verbreding van het politiek en maatschappelijk debat en aan de kwaliteit van de besluitvorming.

De leden van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

Ir. J.J. (Jan Jaap) de Graeff (voorzitter)
Ir. M. (Marjolein) Demmers MBA
Prof. dr. P. (Pieter) Hooimeijer
Prof. mr. N.S.J. (Niels) Koeman
Drs. J. (Jeroen) Kok
Ir. A.G. (Annemieke) Nijhof MBA
Drs. E. (Ellen) Peper
Drs. K.J. (Krijn) Poppe
Prof. dr. J.C. (Co) Verdaas

Junior-raadsleden

S.P. (Sybren) Bosch MSc
M.W.B. (Mart) Lubben MSc
I.Y.R. (Ingrid) Odegard MSc

Algemeen secretaris

Dr. R. (Ron) Hillebrand

Samenstelling van de raadscommissie

Prof. dr. P. (Pieter) Hooimeijer, voorzitter
Prof. dr. J.C. (Co) Verdaas

Samenstelling van het projectteam

Dr. L.B.J. (Lianne) van Duinen, projectleider
C.I.A. (Katja) de Vries BC, projectassistent
Dr. B. (Bas) Waterhout, projectmedewerker

Geraadpleegde deskundigen

Expertmeeting 28 mei 2018
Arnoud Beens, gemeente Zaanstad
Johan van Driel, gemeente Rotterdam
Jaap Haks, gemeente Groningen
Marinus den Harder, Volker Wessels
Guido Mertens, Baker Tilly Berk
Eric Nagengast, Woonstichting Rochdale Amsterdam
Marc Soeterbroek, provincie Zuid-Holland
Bart Visscher, Syntrus Achmea

Ministeries
Maarten Piek, ministerie van BZK
Judith Verheijden, ministerie van BZK

Externe reviewers
Edwin Buitelaar, Planbureau voor de Leefomgeving / Universiteit Utrecht

Martijn van der Steen, NSOB / Erasmus Universiteit

Tekstredactie
Saskia van As, Tekstkantoor Van As

Vertaling
Dit advies is vertaald in het Engels en te downloaden via www.rli.nl

Publicatie Rli 2018/05
Juni 2018

metropool regioamsterdam

Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA

Oplossingsrichtingen voor de belangrijkste woningbouwprojecten waar sprake is van 1 of 2 knelpunten

Versie: 23 mei 2018

Toelichting: Deze lijst is gebaseerd op de mogelijkheden voor versnelling door het wegnemen van knelpunten. Het overzicht laat zien waar er kan worden versneld, of waar meer woningen kunnen worden gerealiseerd, indien er knelpunten worden opgelost. Projecten die even groot of belangrijk zijn, maar waar geen sprake is van grote knelpunten, of waar juist teveel knelpunten zijn die niet op korte termijn kunnen worden opgelost, staan niet op deze lijst. Deze lijst dient daarmee als basis voor de versnellingsacties van de MRA. In de laatste kolom is weergegeven bij welke projecten en/of gebiedsontwikkelingen tevens een rol voor het Rijk gewenst is.

Regio: MRA			Woningbouwopgave Versnelling: 60.000 woningen 2016 t/m 2020, ca. 130.000 t/m 2025, 230.000 tot 2040								
		<naam> Project / gebiedsontwikkeling	**Aantallen woningen Start bouw tot 2021 (tenzij anders aangegeven)**	**Kwaliteit woningen***	**Knelpunten bij realisatie**	**Infra**	**Capaciteit**	**Regelgeving /beleid**	**Markt partijen**	**Rol MRA / provincie / partijen**	**Rol Rijk: BZK (I&W)**
Aalsmeer	1	Kudelstaart Westeinderhage	270		Discussie met Prov NH over glastuingebied irt PRV			X		PRIP organiseren, gezamenlijk standpunt.	Geen.
Almere	2	Haven	200	sociaal	Ymere kan/mag niet investeren				x	Gesprek markpartijen.	Investeringscapaciteit corporaties vergroten.
Almere	3	Almere Centrum	1.000		Zonder verbetering OV risico op vertraging woningbouwproductie - OV SAAL (frequentie-verhoging treinen Amsterdam-Almere) lijkt te vertragen. - Opwaardering van de Almeerse treinstations, met prioriteit voor Almere Centrum.	X					BZK steunt en neemt deel aan het initiatief van de regio om het gesprek over OV knooppunt ontwikkeling Almeerse stations en uitvoering OV SAAL nieuw leven in te blazen.
Amstelveen	4	Kronenburg	2.500	Studenten-woningen	LIB			X			Proeftuin benutten om tot een oplossing te komen voor de geluidsproblematiek.
Amsterdam	5	IJburg en Zeeburgereiland Deelgebieden - IJburg Middeneiland (2700 woningen) - IJburg Centrumeiland (1300 woningen) - Zeeburgereiland (6000 woningen)	11.000 (waarvan ca. 4.100 tot 2022) 6.300 woningen extra mogelijk door investering in infra.		• Grotere maatregelen in die periode tussen 2018 en 2022: - Vergroten toe- / afrit S114 - Verlengen IJtram - Tram langs Amsterdamse brug	X					Onderdeel programmalijn stedelijke bereikbaarheid van het programma bereikbaarheid van naar en in de MRA
Amsterdam	6	Ring West (inclusief Sloterdijk centrum) Deelgebieden: - Lelylaan Podium (500 woningen) - Jan Evertsenstraat (2.300 woningen) - Westerpark-West (700 woningen) - Sloterdijk Centrum (1.500 woningen) - Delflandpleinbuurt (800 woningen) - KW-plein (500 woningen)	4.300 (waarvan ca. 3.700 tot 2022) 4.500 woningen extra mogelijk door investering in infra.		• Grotere maatregelen in die periode tussen 2018 en 2022: - Parkeergarage Surinameplein - Fietsoversteek Lelylaan over A10 Verplaatsen tramkeerlus Station Lelylaan	X					Onderdeel programmalijn stedelijke bereikbaarheid van het programma bereikbaarheid van naar en in de MRA en Project ZaanIJ

metropool regioamsterdam

Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA

Oplossingsrichtingen voor de belangrijkste woningbouwprojecten waar sprake is van 1 of 2 knelpunten

Versie: 23 mei 2018

Regio: MRA			Woningbouwopgave Versnelling: 60.000 woningen 2016 t/m 2020, ca. 130.000 t/m 2025, 230.000 tot 2040								
		<naam> Project / gebiedsontwikkeling	**Aantallen woningen Start bouw tot 2021 (tenzij anders aangegeven)**	**Kwaliteit woningen***	**Knelpunten bij realisatie**	**Infra**	**Capaciteit**	**Regelgeving /beleid**	**Markt partijen**	**Rol MRA / provincie / partijen**	**Rol Rijk: BZK (I&W)**
Amsterdam	7	Noordelijke IJ-oevers Deelgebieden - Overhoeks (2000 Woningen) - Buiksloterham (3000 Woningen) - NDSM (500 Woningen) - Hamerstaatkwartier (6500 Woningen)	12.000 (waarvan ca. 5.400 tot 2022) 1.800 woningen extra mogelijk door investering in infra..		• Grotere maatregelen: - Javabrug - Metrostation Sixhaven - IJ-pleinveer aanlanding zuidzijde - P+R Noord circa	X					Onderdeel programmalijn stedelijke bereikbaarheid van het programma bereikbaarheid van naar en in de MRA en Project ZaanIJ.
't Gooi (H'sum, Gooise Meren, Laren)	8	Crailo	750		Trage besluitvorming, capaciteit nodig ohg van intergemeentelijke samenwerking en verkeer		X	X		Gebiedsontwikkelingsteam/ Flexibele schil	Geen.
Gooise Meren	9	BOR gronden	250		Weerstand buurt/ capaciteit verkeersontsluiting (verkeerskundige nodig)		X			Flexibele schil	Geen.
Haarlem	10	Koepelterrein	350	Studenten / jongeren en uitstroom maatschap-pelijk	Onrendabele top door hoge transformatiekosten icm lage huuropbrengsten				X	Inzetten knelpuntenbudget provincie	Geen
Haarlem	11	Ontwikkelzone Europaweg/ Schipholweg waar div projecten onder vallen. Schalkwoud: 1000 Schalkstad: 400 Toekanweg: 450 Schipholpoort: 300 Spaarneziekenhuis:400 Stadsstraat: 160	2.710 start bouw 1e fase voor 2021, fasering loopt door na 2021		Ambtelijke capaciteit Infrastructurele ontsluiting (Schipholweg)	X	X			Gebiedsontwikkelingsteam/ Flexibele schil Oplossing geluidsproblematiek N205 → Versnellingssessie met expertteam en/of Provinciaal Initiatieven Platform (PRIP).	Geen
Haarlem	12	Ontwikkelzone Zuid-West	2.100 start bouw 1e fase voor 2021, fasering loopt door na 2021		Diverse knelpunten: m.n. op vlak van infrastructurele ontsluiting (spoorwegovergangen/viaducten en kruispunten), stapeling ambities, maatschappelijke voorzieningen, draagvlak buurt en gebied grenst aan andere gemeenten	X		X		Gebiedsontwikkelingsteam/ Flexibele schil Regelgeving.	Meewerken aan proeftuin.
H'meer	12	Lisserbroek	2.600		Realisatie Duinpolderweg	X				Gemeenten en provincies werken aan Duinpolderweg, kosten grotendeels gedekt Opname in Bereikbaarheids-programma 'Van, naar en in de MRA'?	Onderdeel BO MIRT programma bereikbaarheid van naar en in de MRA. BZK stelt haar kennis en expertise beschikbaar voor de invulling van de BO MIRT afspraak 15 maart.

metropool regioamsterdam

Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA

Oplossingsrichtingen voor de belangrijkste woningbouwprojecten waar sprake is van 1 of 2 knelpunten

Versie: 23 mei 2018

Regio: MRA			Woningbouwopgave Versnelling: 60.000 woningen 2016 t/m 2020, ca. 130.000 t/m 2025, 230.000 tot 2040									
		<naam> Project / gebiedsontwikkeling	**Aantallen woningen Start bouw tot 2021 (tenzij anders aangegeven)**	**Kwaliteit woningen***	**Knelpunten bij realisatie**	**Infra**	**Capaciteit**	**Regelgeving /beleid**	**Markt partijen**	**Rol MRA / provincie / partijen**	**Rol Rijk: BZK (I&W)**
H'meer	13	Nieuw-Vennep-West (Getsewoud)	4.000		Realisatie Duinpolderweg	X				Idem	Idem
H'meer	14	Hoofddorp Noord	1000 (met huidige infra, potentieel 5000, na infra maatregelen)		Infrastructuur Hoofddorp; bedrijfsverplaatsingen.	X			X	Ontsluiting Hoofddorp-Noord	Mogelijkheden voor investeringsfonds transformatiegebieden
H'meer	15	Cruquiushof/Bennebroekerdijk	1800 woningen (niet mogelijk zonder infra)		Ontsluiting via provinciale weg en overstap HOV is noodzakelijk voor realisatie van deze woningen.	X				Ontsluiting Hoofddorp	
H'meer	16	Stationsgebied Nieuw-Vennep	800		Alleen mogelijk via aanpassing LIB			X			LIB contour opschuiven.
H'meer	17	Hydepark	3.800		Discussie met marktpartijen over gewenste programma Investeringscapaciteit van corporaties		X		X	Gebiedsontwikkelingsteam/ Flexibele schil; gesprek marktpartijen.	- Investeringen station Hoofddorp - Mogelijkheden voor investeringsfonds transformatiegebieden. - Investeringscapaciteit corporaties.
Lelystad	18 a	Warande KT	800		Warandedreef aansluiten op de nieuw toe -en afrit A6.	X				Flexibele Schil Gesprek gemeenteraad	Deelnemen aan gesprek gemeenteraad
Lelystad	18 b	Warande MT	1.650		Bouwen in deelgebied 3 tot en met de stationsomgeving Lelystad Zuid. Daarbij is het nodig datstation Lelystad Zuid wordt gerealiseerd.	X				-	-
Lelystad	19	Lelycenter	655		Transformatie kantoren Rijks- en provinciaal vastgoed. Tekort van 2 miljoen.				X	Gesprek met eigenaren.	Deelnemen aan gesprek met eigenaren.
Purmerend	20	Centrumgebied (meerdere deelprojecten)	2.000		Verstedelijkingsopgave centrum: - Verplaatsing perrons station - Inzetten op hoogwaardig frequent OV, knooppuntontwikkeling, hierdoor kan de dichtheid vergroot, waardoor versneld meer woningen kunnen worden gerealiseerd.	X	X			Gebiedsontwikkelingsteam/ Flexibele schil.	BZK steunt en neemt deel aan het initiatief van de regio om samen met de spoorsector in gesprek te treden over de ontwikkeling van het OV Knooppunt Purmerend centrum (verplaatsen perrons). BZK sluit aan bij gesprekken over aanstaande MIRT besluitvorming corridor Amsterdam Hoorn om het belang van de OV knooppunt ontwikkeling in te vullen
Weesp	21	Bloemendalerpolder	2.750 (t/m 2030)	Koop	Ontsluiting van het gebied op de A1, aanleggen van geluidschermen langs het spoor en grondrouting.	X		X		Inzet op alsnog realiseren afrit conform de afspraken met RWS. Juridische procedure loopt.	- Inzet op Samenwerkings/uitvoerings-overeenkomst (SUOK) - Inzet Chw voor natuurbeschermingswet.

metropool regioamsterdam

Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA

Oplossingsrichtingen voor de belangrijkste woningbouwprojecten waar sprake is van 1 of 2 knelpunten

Versie: 23 mei 2018

Regio: MRA			Woningbouwopgave Versnelling: 60.000 woningen 2016 t/m 2020, ca. 130.000 t/m 2025, 230.000 tot 2040								
		<naam> Project / gebiedsontwikkeling	**Aantallen woningen Start bouw tot 2021 (tenzij anders aangegeven)**	**Kwaliteit woningen***	**Knelpunten bij realisatie**	**Infra**	**Capaciteit**	**Regelgeving /beleid**	**Markt partijen**	**Rol MRA / provincie / partijen**	**Rol Rijk: BZK (I&W)**
Zaanstad	22	Ontwikkelzone Achtersluispolder e.o: Achtersluispolder (8.500), plus de versnellingsprojecten: Hembrugterrein (1.000) en Poelenburg Oost (110)	9.500 Startbouw eerste fase versnellingsprojecten voor 2021. Fasering loopt door na 2021	Gemengd programma appartementen en grondgebonden	- Gebiedsontwikkelingsteam nodig. - Infra: Ontsluiting o.a. Thorbeckeweg, o.a nieuwe aansluiting Amsterdam en nieuwe ontsluiting nabij poelenburg (relatie met ontwikkelzone station Zaandam). - Transformatie Achtersluispolder: kosten bedrijfsverplaatsingen	X	X			Gebiedsontwikkelingsteam En Flexibele schil. Kosten bovenlokale bedrijfsverplaatsingen.	BZK sluit aan bij gesprekken over aanstaande MIRT besluitvorming corridor Amsterdam Hoorn om het belang van de toegangsroutes (N516/Thorbeckeweg en Invalsweg A7) naar gebiedsontwikkelingen Kogerveld, Achtersluispolder, Stationsgebied in Zaanstad in te vullen.
Zaanstad	23	Ontwikkelzone station Zaandam: (versnellingsprojecten: Heldin/Stelling (405), Burano (145), Vrodest (400), Overtuinen (400), Houthaven (558), Noordse Bos (197)	2.000 (+ ..) Startbouw eerste fase versnellings-projecten voor 2021. Fasering loopt door na 2021	Appartementen	- Parkeerdiscussie (parkeeroplossingen, parkeernormen en invoeren parkeerregime)			X		Rol flexibele schil.	Idem
Zaanstad	24	Ontwikkelzone station Kogerveld: (versnellingsprojecten: Oostzijderpark (381) en Gouwpark (250) plus diverse transformatieprojecten in de slachthuisbuurt en hofwijk)	3.000 Startbouw eerste fase versnellings-projecten voor 2021. Fasering loopt door na 2021	Gemengd programma appartementen en grondgebonden	- Gebiedsontwikkelingsteam nodig. - Infra: Prins Bernhardrotonde/Invalsweg A7 o.a. eerder afleiden verkeer en nieuwe aansluiting prins Bernhardweg (relatie met ontwikkelzone station Zaandam) - Transformatie bedrijfsterrein: kosten bedrijfsverplaatsingen	X				- Rol gebiedsontwikkelteam - Flexibele schil - Samenwerkingsovereenkomst PNH – Zaanstad. - Daarnaast vanuit OV knooppunten door PNH 2 mln beschikbaar gesteld.	Idem.
Totaal Woningen			**68.785** woningen in 24 projecten afhankelijk van het wegnemen 1 of 2 knelpunten. Door investeringen in infra kunnen daarnaast in 4 projecten (in Haarlemmermeer en Amsterdam) in totaal **16.600** woningen extra worden toegevoegd. Het totaal telt in dat geval op tot **85.385** woningen. Voor de in deze projecten genoemde aantallen geldt: start bouw 1e fase voor 2021, fasering loopt door na 2021								

Versnellingsopgave woningbouw MRA

Stand van zaken voorjaar 2018

Erwin Daalhuisen MSc

Robin Vriends MSc

Status: Final

Kenmerk 103109/N1/0.5

Rotterdam, 8 mei 2018

Versnelling van de woningbouwproductie in de MRA is hard nodig

In november 2015 namen de portefeuillehouders Wonen van de Amsterdamse regio[1] zich voor om in de periode 2016 tot en met 2020 te komen tot een woningproductie van tenminste 60.000 woningen. De reden daarvoor is dat destijds de woningmarkt al flink in de lift zat, er op korte termijn onvoldoende planvoorraad leek te zijn rekening houdend met planuitval en een versnelling van de woningproductie daarop een logisch antwoord was.

Inmiddels zijn we bijna halverwege de periode 2016-2020. Waar staan we nu? De woningmarkt is alleen maar harder aangetrokken. Uit de marktanalyse blijkt dat in alle deelregio's van de MRA sprake is van een aantrekkende markt. Dat vertaalt zich in snel stijgende woningprijzen en afnemende betaalbaarheid. In sommige deelregio's – Amsterdam voorop – is zelfs sprake van een overspannen markt.

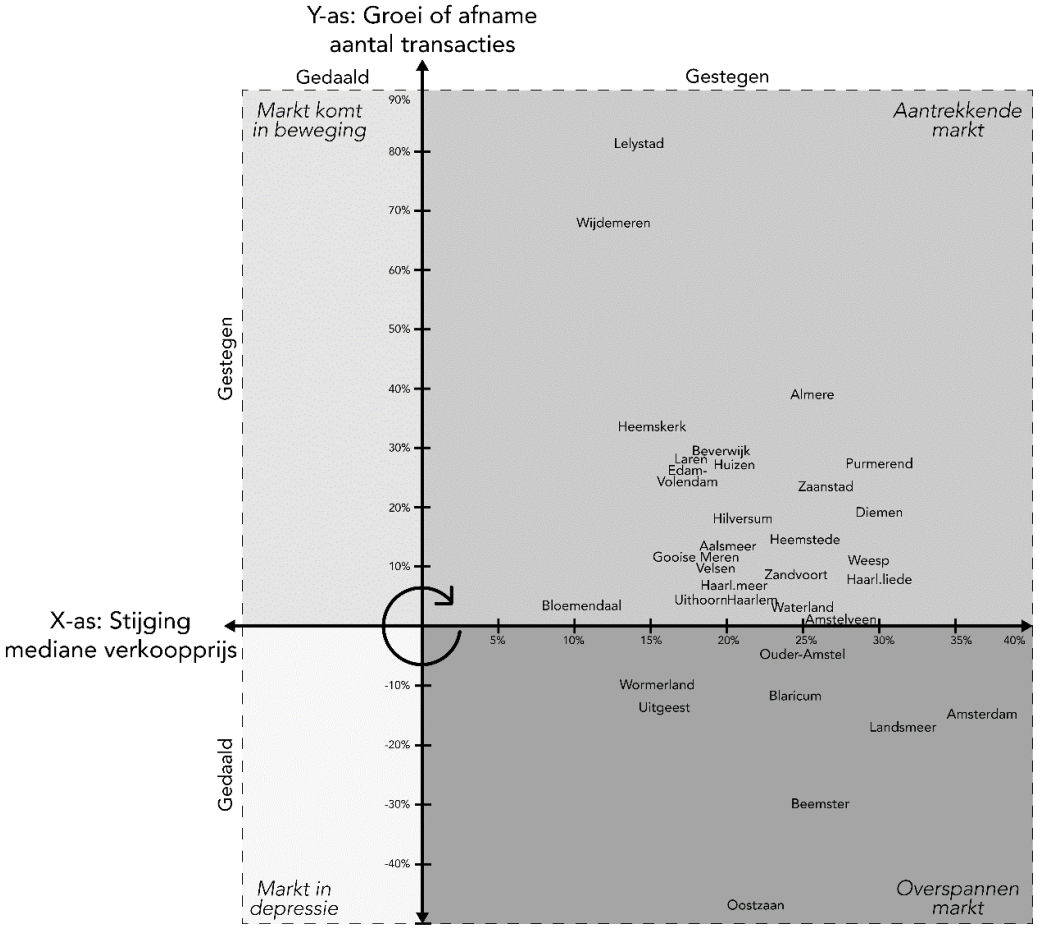

Afbeelding 1: Stijging of daling van de verkoopprijzen en het aantal transacties tussen 2015 en 2017 voor iedere gemeente.

Bovenstaande figuur laat dat duidelijk zien: de combinatie van oplopende verkoopprijzen met een dalend aantal transacties is duidelijk zichtbaar voor veel gemeenten. Ook op de huurmarkt is de situatie

[1] Destijds was de Stadsregio Amsterdam verantwoordelijk voor het dossier wonen; inmiddels is dat de Metropoolregio Amsterdam waar 33 gemeenten en de beide provincies bij betrokken zijn.

overspannen: de huren die in de vrije sector worden gerealiseerd zijn de hoogste van het land, al suggereren recente rapportages van Pararius dat het maximum wellicht bereikt is en de torenhoge huurprijzen stabiliseren.

De snelle prijsstijgingen in de koop en de vrije sector huur, die inmiddels in de gehele MRA voelbaar zijn, hebben diverse oorzaken. We weten niet precies wat de prijselasticiteit van de vraag naar woningen is, maar wel is evident dat een verhoging van de nieuwbouwproductie in alle segmenten bevorderlijk is voor het herstel van evenwicht op de markt.

Het momentum voor versnelling is nu

Door de snelle prijsstijgingen staat de betaalbaarheid van de koop- en huurwoningmarkt onder grote druk. De positieve tegenhanger daarvan is dat complexe projecten financieel gezien steeds haalbaarder worden. Doordat de opbrengstpotentie oploopt, komt voor binnenstedelijke projecten die tot voor kort financieel onhaalbaar waren, de sluitende business case in zicht. Dat leidt tot een toegenomen animo bij projectontwikkelaars en beleggers om aan de slag te gaan, ook in de voorheen minder populaire delen van de MRA.

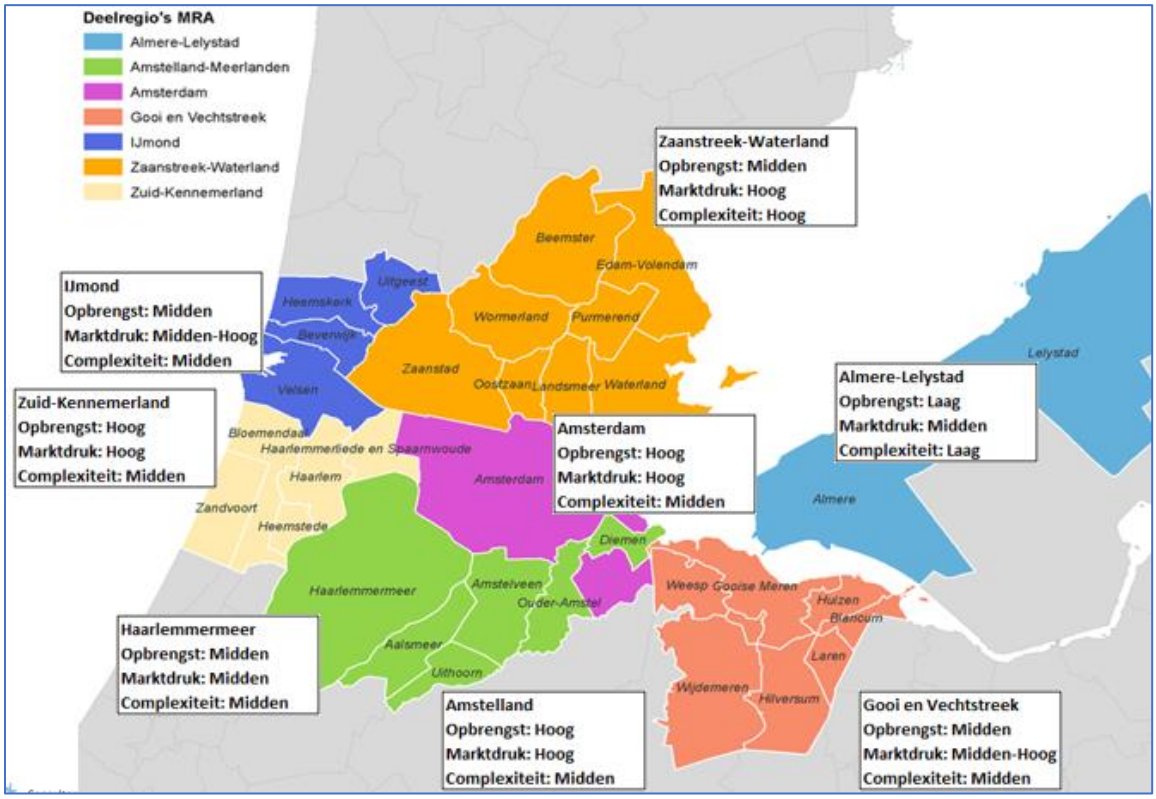

Afbeelding 2: De verkoopopbrengst, marktdruk en locatiecomplexiteit van de woningmarkt in de verschillende MRA-deelregio's.

Binnenstedelijke ontwikkelingen die stedenbouwkundig en volkshuisvestelijk zeer gewenst zijn, komen in toenemende mate binnen bereik zonder dat de overheid daar aan bij hoeft te dragen. We weten niet hoe lang dit gunstige gesternte aanhoudt. Het is echter waarschijnlijk dat wanneer de rente weer gaat stijgen, het kapitaal in mindere mate richting vastgoed vloeit en de woningprijzen wellicht weer gaan dalen.

De productiemachine draait in prima tempo

De productiecijfers waren de afgelopen jaren goed: de totale bruto toevoeging (dat is opgeleverde nieuwbouw plus overige toevoegingen zoals transformaties) was afgerond 15.000 in 2015. Dat was een mooi aantal, maar de kanttekening was dat het voor een deel om "inhaalvraag" ging, oftewel projecten die vanuit de crisis al op de plank lagen ('laaghangend fruit'). Dat soort projecten zijn er steeds minder.

In 2016 en 2017 is echter een vergelijkbaar productieniveau gerealiseerd, met afgerond 15.000 opgeleverde woningen in de MRA. Als dat nog een paar jaar wordt volgehouden moet de 60.000 in vijf jaar tijd gemakkelijk te halen zijn.

Deelregio	Opleveringen 2015	Opleveringen 2016	Opleveringen 2017	Trend
Almere-Lelystad	868	1.024	1.988	stijgend
Amstelland	977	1.391	829	stabiel
Amsterdam	9.250	7.411	6.779	stabiel
Gooi en Vechtstreek	895	1.696	1.328	stijgend
Haarlemmermeer	453	482	599	stabiel
IJmond	357	641	239	stabiel
Zaanstreek-Waterland	1.297	1.256	1.256	stabiel
Zuid-Kennemerland	1.172	819	1.491	stabiel
MRA	**15.269**	**14.720**	**14.509**	**stabiel**

Afbeelding 3: De gerealiseerde woningproductie 2015-2017 per deelregio (bron: CBS)

We zien dat de opleveringen per deelregio[2] wat schommelen, maar de stabiele trend in de afgelopen jaren is duidelijk waarneembaar. Om die woningproductie in perspectief te plaatsen: de woningvoorraad in de MRA is zo'n 1,14 miljoen. Een woningproductie van 15.000 per jaar komt dan neer op 1,32% toevoeging aan de voorraad per jaar, en dat al een paar jaar lang. Dat is zonder meer een goede prestatie[3]. Men kan zich afvragen of een verdere verhoging wel realistisch is, omdat niet alleen aan publieke zijde, maar ook bij marktpartijen en toeleveranciers sprake is van personeelstekorten.

[2] Amstelland-Meerlanden wordt in onze analyse gesplitst, omdat Haarlemmermeer andere karakteristieken heeft. Daarom spreken wij van Amstelland waar we Amstelland-Meerlanden exclusief Haarlemmermeer bedoelen.
[3] De gepresenteerde cijfers komen van CBS en betreffen nieuwbouw en overige toevoegingen. De cijfers over 2017 zijn nog niet definitief. De cijfers over de overige toevoegingen betreffen transformatie, maar ook gelegaliseerde splitsingen.

Het gaat dus niet zozeer om het nóg verder verhogen van de woningproductie, het gaat er om dat we het hoge niveau van de afgelopen jaren voortzetten. Gezien de hoge productie is voorkomen van vertraging in feite al “versnelling”.

Wat is het beeld in de deelregio’s?

Deze geplande productie betreft plannen met een harde en zachte juridisch-planologische status. In afbeelding 4 is de groei van de plancapaciteit zoals bekend in 2017 opgenomen ten opzichte van de analyse in 2016. De informatie komt uit de Monitor Plancapaciteit, waarin de gemeenten voor alle bekende woningbouwplannen de meest actuele prognoses verzamelen. Uit de cijfers komt duidelijk naar voren dat over de gehele linie de plancapaciteit op de korte termijn fors is toegenomen. Met name Amsterdam (plus 57%) , Amstelveen (plus 187%), Zaanstad (plus 171%) en Purmerend (plus 131%) springen er positief uit. De gemeente Haarlemmermeer blijft achter in deze tendens: daar groeide de plancapaciteit bescheiden (plus 4%). Voor de Gooi- en Vechtstreek, de IJmond en Zuid-Kennemerland geldt dat die in 2016 niet meededen aan de analyse, en daarom kan de versnelling daar niet op dezelfde wijze worden vastgesteld.

Deelregio	Versnelling doorgevoerd?	Geplande productie 2016-2020	Groei plancapaciteit t.o.v. 2016
Almere-Lelystad	Ja	9.500	10%
Amstelland	Ja	10.500	48%
Amsterdam	Ja	43.000	57%
Gooi en Vechtstreek	NVT	7.500	NVT
Haarlemmermeer	Nee	4.400	4%
IJmond	NVT	3.500	NVT
Zaanstreek-Waterland	Ja	11.200	129%
Zuid-Kennemerland	NVT	8.100	NVT
MRA		**97.700**	

Afbeelding 4: Versnelling en plancapaciteit van de verschillende deelregio's van de MRA.

In afbeelding 5 zijn een aantal andere uitkomsten van de analyse per deelregio weergegeven. Allereerst is het aandeel van de geplande productie in de periode 2016 tot en met 2020 weergegeven dat al een harde juridisch-planologische status heeft. In alle deelregio’s is dit aandeel meer dan 50%. Met name in de deelregio’s Almere-Lelystad, Amstelland en Gooi en Vechtstreek is de korte termijn productie over het algemeen al grotendeels hard. In Zaanstreek-Waterland en Zuid-Kennemerland is voor de korte termijn juist nog een relatief groot deel van de geplande productie zacht, wat betekent dat voor die plannen nog geen sprake is van juridisch-planologische geschiktheid. Voor de versnelling is dat een risico, aangezien dergelijke trajecten lang kunnen duren.

Kijkend naar het gemiddeld aantal woningen per project valt op dat Almere-Lelystad en Amstelland gemiddeld zeer grote projecten hebben. In Almere-Lelystad komt dit voort uit het feit dat er nog enkele grote uitleglocaties worden ontwikkeld. In Amstelland komt dit voort uit twee zeer grote projecten in Diemen die het gemiddelde fors omhoog halen. De deelregio’s IJmond, Zaanstreek-Waterland en Zuid-

Kennemerland worden gekenmerkt door hun lage gemiddelde projectgrootte. Dat betekent dat dezelfde productie in aantallen woningen moet worden gehaald met meer projecten, wat logischerwijze een grotere ambtelijke en besluitvormende capaciteit vraagt.

Het derde analyseonderdeel betreft de verwachte procentuele toevoeging van nieuwe woningen aan de bestaande woningvoorraad in de deelregio's. Hierin springt Amstelland in het oog met het hoogste percentage. Ook dit wordt deels veroorzaakt door de twee grote projecten in Diemen. Vooral een kleine gemeente met een groot project kan uitkomen op een hoog percentage. In een grote gemeente is dat lastiger. Opvallend is dat ook Amsterdam, Zaanstad, Haarlem en Purmerend boven 1,5% per jaar scoren. Almere en Haarlemmeer zijn vergelijkbare gemeenten met veel grootschalige projecten op uitleglocaties. Almere scoort bijna 2,0% toevoeging per jaar, bij de gemeente Haarlemmermeer ligt dit percentage net onder 1,5% De IJmond heeft op dit analyseonderdeel het laagste percentage: het totale aandeel nieuwe woningen dat gepland is voor 2018 vormt minder dan 1,0% van de bestaande woningvoorraad. Overigens is een jaarlijkse toevoeging van 1,0% van de woningvoorraad voor Nederlandse begrippen hoog: landelijk gezien is dat al jaren niet gehaald.

Het laatste onderdeel van de analyse toont het aandeel dat de deelregio's voor hun rekening nemen van de totale geplande MRA-productie. Amsterdam is aanzienlijk de grootste met circa 44% van de totale productie op de korte termijn. Dit laat zien dat de verhouding Amsterdam en de overige MRA-gemeenten op dit moment 44%-56% is. IJmond neemt het kleinste aandeel van de MRA-productie voor haar rekening, maar dat is ook de kleinste deelregio naar bevolkingsomvang.

Deelregio	Aandeel van geplande productie 2016-2020 met harde planstatus	Gemiddeld aantal woningen per project	Verwachte toevoeging aan bestaande woningvoorraad in 2018	Aandeel van totale MRA-productie
Almere-Lelystad	87%	118	1,65%	9,71%
Amstelland	85%	190	2,43%	10,79%
Amsterdam	74%	84	1,99%	44,06%
Gooi en Vechtstreek	84%	39	1,27%	7,61%
Haarlemmermeer	66%	90	1,47%	4,55%
IJmond	74%	19	0,96%	3,58%
Zaanstreek-Waterland	53%	26	1,53%	11,37%
Zuid-Kennemerland	56%	17	1,49%	8,34%
MRA	**73%**	**61**	**1,72%**	**100,00%**

Afbeelding 5: Vervolg van de analyse op deelregio-niveau

Op basis van de marktanalyse (afbeeldingen 1 en 2) zou mogen worden verwacht dat in alle deelregio's goed wordt geproduceerd, waarbij deelregio's die te kampen hebben met hoge locatiecomplexiteit, bescheiden marktdruk of lage opbrengstpotentie wellicht wat achterblijven. We zien inderdaad dat in de gebieden waar alle seinen op groen staan, zoals Amsterdam en Amstelland, de verwachte productie zeer fors is. Almere-Lelystad heeft ook een goede verwachte productie, omdat de lagere opbrengstpotentie daar gepaard gaat met een lage locatiecomplexiteit. Gooi en Vechtstreek en IJmond vallen op door relatief lage verwachte toevoeging. Dat komt vooral doordat in deze regio's relatief weinig grootschalige

projecten en uitleglocaties zijn, waardoor men meer is aangewezen op de kleinere binnenstedelijke projecten. Desondanks zijn de productievoornemens nog zeer behoorlijk.

60.000 woningen in vijf jaar tijd zijn in zicht, maar....

Het is dus zaak gebruik te maken van het momentum, en nu met volle kracht voort te gaan met die projecten die we wenselijk vinden. En dat zou ook moeten kunnen.

Uit bovenstaande analyse blijkt dat de plancapaciteit voor de korte termijn flink is opgeschroefd en er lijken meer dan voldoende harde plannen te zijn die in de benodigde productie kunnen voorzien. In 2015 was nog sprake van een plancapaciteit van 56.000 voor de jaren 2016-2020; dat was minder dan de benodigde productie, zeker wanneer rekening wordt gehouden met planvertragingen en planuitval.

Ultimo 2017 zien we een plancapaciteit van theoretisch 97.000 woningen voor de jaren 2016-2020, waarvan een deel inmiddels al gebouwd en opgeleverd is. De rest is verdeeld in plannen die juridisch-planologisch hard dan wel zacht zijn. Ook hebben we met de kleuren rood, oranje en groen aangegeven in hoeverre sprake is van knelpunten.

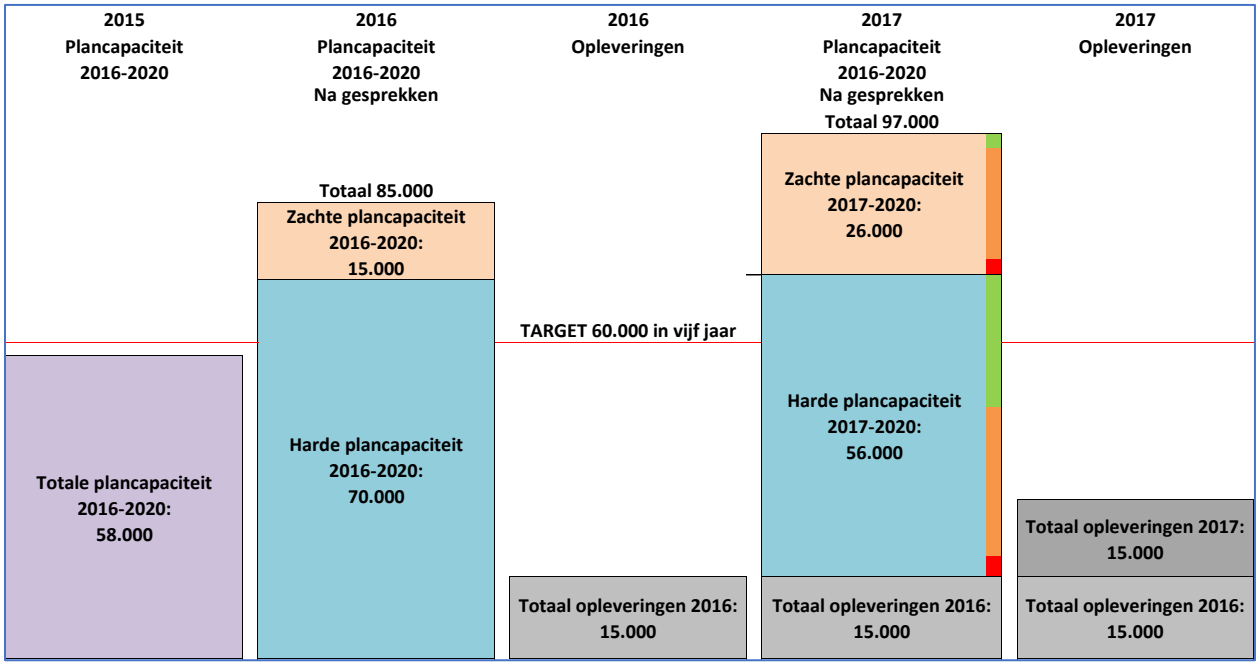

Afbeelding 6: De plancapaciteit binnen de MRA tussen 2015 en ultimo 2017 ten opzichte van de target van 60.000 woningen.

De cijfers komen uit de Monitor Plancapaciteit, waarin gemeenten zélf een inschatting maken over de verwachte woningproductie. Er is dus in principe ruime plancapaciteit op de korte termijn. Kunnen we daarmee nu al stellen dat die 60.000 woningen in vijf jaar tijd gehaald gaan worden?

Dat hangt onder meer af van de project-specifieke kenmerken. Zijn het plannen die nu al juridisch-planologisch hard zijn, of moeten in dat traject nog stappen worden gezet? En zijn er overige knelpunten?

… alleen als we de knelpunten effectief weten op te lossen

In gesprek met de grotere bouwgemeenten verdiepten we de informatie uit de Monitor Plancapaciteit. We vroegen vooral door op de slagingskans van de voorgenomen productie 2016-2020. Zijn er nog knelpunten en zo ja, kunnen die op tijd worden opgelost?

In onderstaand overzicht is de voorgenomen productie 2016 tot en met 2020 verdeeld naar planstatus. Harde planstatus betekent dat alles tot en met het bestemmingsplan geregeld is. Daar zijn de opgeleverde woningen in 2016 bij opgeteld. Dit betreft in totaal ruim 71.000 woningen. Bij actieve grondpolitiek kan het echter betekenen dat de gronduitgifte nog moet plaatsvinden en dat bouwvergunningen nog moeten worden aangevraagd, dus daar kan nog vertraging optreden. Bij projecten met zachte planstatus – totaal ruim 26.000 woningen – is het juridisch-planologische traject nog niet volledig doorlopen.

	2016-2020	**97.728**
Harde planstatus	27.326	**71.426**
	24.828	
	4.274	
	14.998	(opleveringen 2016)
Zachte planstatus	3.075	**26.302**
	20.489	
	2.738	

Afbeelding 7: De geplande woningbouwproductie binnen de MRA van 2016 tot en met 2020.

We hebben ook onderzocht in hoeverre de projecten kampen met specifieke knelpunten – zij het op technisch vlak, financieel, regelgeving, omgeving of anderszins. Op basis van het aantal knelpunten zijn de projecten ingedeeld in “groen” – geen serieuze knelpunten – via “oranje” – wel knelpunten, maar oplosbaar voor 2021 – tot “rood” – zoveel knelpunten dat realisatie voor 2021 onrealistisch is.

Uit de analyse blijkt dat van de nog te realiseren productie ruim één derde deel de status “groen” heeft, ofwel circa 30.000 woningen. Dat wil zeggen dat er niet of nauwelijks sprake is van knelpunten, dan wel dat het aannemelijk is dat de overgebleven knelpunten opgelost gaan worden. Dat is het min of meer zekere aandeel van de plancapaciteit. De groene projecten moeten nog wel tot uitvoering komen, en daarbij kan met name de ambtelijke capaciteit wel een knelpunt zijn. We denken dan vooral aan rollen als plantoetsing en vergunningverlening.

Dat betekent dat twee derde deel van de plancapaciteit voor de jaren tot en met 2020 de status “oranje” of zelfs “rood” heeft: daar is dus nog werk aan de winkel. En dat moet wel snel gebeuren, want we zitten inmiddels bijna op de helft van de periode 2016 tot en met 2020.

Op zich zouden bovenstaande projecten, als alles zonder vertraging doorgaat, 1,72% per jaar aan de woningvoorraad toevoegen. Dat is fors hoger dan de 1,32% die in de afgelopen jaren is gerealiseerd, dus

enige planvertraging hoeft niet gelijk rampzalig te zijn. Het is echter wel zaak goed de vinger aan de pols te houden.

Welke knelpunten zijn er?

Daar ligt de grootste uitdaging: hoe lossen we de knelpunten op? Onvoldoende focus hierop kan er toe leiden dat er een grote planuitval ontstaat. De goede productiecijfers van de afgelopen jaren komen immers deels door inhaalvraag uit de voorgaande magere jaren; dat waren deels projecten die al op de plank lagen. De nieuwe productie zal voor een groter deel bestaan uit lastige, nieuwe projecten.

Wat zijn dan de knelpunten? We identificeerden vier hoofdgroepen, in volgorde van importantie:

1. Capaciteit – Door de combinatie van toegenomen marktdruk en toegenomen opbrengstpotentie zijn initiatiefnemers actief en komen steeds met nieuwe projecten naar de gemeente. We zien in alle gemeenten een groei van het aantal projecten, waarbij de ambtelijke capaciteit zowel kwantitatief als kwalitatief achterblijft.
2. Beleid – Het landelijke beleid rondom binnenstedelijk bouwen is helder, maar de uitwerking kan voor vertraging zorgen doordat de vereiste onderbouwingen nog niet voor iedereen gesneden koek zijn. Ook merken we dat diverse gemeenteraden besluiten de beleidsambities op gebieden als sociale en middeldure huur, duurzaamheid en parkeren op te schroeven, en die ambities ook op projecten toe te passen waarover al jaren onderhandeld wordt tussen gemeente en marktpartijen.
3. Infrastructuur – Voor diverse grootschalige gebiedsontwikkelingen geldt dat snel duidelijkheid moet komen of en wanneer de ontsluiting wordt aangelegd of verbeterd. Dit betreft voornamelijk woningproductie voor de periode 2020-2025. Gelet op de lange doorlooptijd is het wel van belang dat nú knopen worden doorgehakt over kritische infrastructuurprojecten.
4. Marktpartijen – De toename in aantallen projecten kan gemakkelijk leiden tot vertraging (verstopping van de ambtelijke trajecten). Ook zien we dat er marktpartijen zijn die zich druk bezig houden met het acquireren van nieuwe projecten, terwijl langer lopende projecten blijven liggen. Een gebrek aan capaciteit bij de aannemerij en nutsbedrijven is ook een risico dat meerdere malen is genoemd in gesprekken met gemeenten.

Slagen we er niet in deze knelpunten aan te pakken, dan bestaat het serieuze risico dat het productiedoel van 60.000 woningen niet wordt gehaald. Slagen we er echter wel in de knelpunten effectief op te lossen, dan is er alle reden om aan te nemen dat we het productiedoel kunnen halen en zelfs kunnen overtreffen.

Wat moeten we doen om de knelpunten op te lossen?

Het dominante knelpunt zit bij de overheid zelf: de combinatie van beperkte ambtelijke capaciteit en toegenomen bestuurlijke ambities.

Aanbeveling 1: vergroot de ambtelijke capaciteit – zowel kwantitatief als kwalitatief
De toename van het aantal en van de complexiteit van woningbouwprojecten staat in schril contrast met de ambtelijke capaciteit, die in de meeste gemeenten na de crisisjaren juist was gereduceerd. Het capaciteitsgebrek liet zich het eerst gelden aan de voorkant van de productieketen: projectleiders, planeconomen en gronduitgevers. Naarmate projecten verder komen, ontstaat een capaciteitsprobleem in de juridisch-planologische disciplines (denk aan bestemmingsplanjuristen) en vergunningverlening (denk aan plantoetsers).

Het probleem is primair kwantitatief, maar er is ook een kwalitatieve component. In veel gemeenten is de omslag naar binnenstedelijke, faciliterende grondpolitiek relatief vers, en het aanwezige kennisniveau en de benodigde vaardigheden zijn niet overal in voldoende mate aanwezig binnen de gemeentelijke organisaties. We zien dat in de meeste gemeenten aanvullende budgetten beschikbaar worden gesteld, maar we zien ook dat het in de huidige vastgoedmarkt lastig is voldoende goede mensen te werven. De gemeente kan niet altijd precies ramen welke expertise wanneer beschikbaar moet zijn, en voor bijna alle gemeenten geldt dat er onvoldoende projectomvang is om alle benodigde expertises altijd in huis te hebben. Flexibel capaciteit inhuren via adviesbureaus is ook niet gemakkelijk, omdat die al veel werk voorhanden hebben.

Vanuit het kernteam Versnelling wordt al gewerkt aan de organisatie van een flexibele capaciteitspool. Door de inventarisatie weten we dat op metropoolniveau behoefte is aan ca. 25 medewerkers en ten minste een viertal gebiedsontwikkelingsteams, en we weten ook in welke disciplines dat zit: projectleiders, planeconomen, planners, verkeerskundigen, bestemmingsplanjuristen, contractvormers met ervaring in anterieure trajecten en bouwplantoetsers. Door deze capaciteitsvraag te bundelen, wordt een aantrekkelijke propositie gemaakt voor aanleverende marktpartijen.

Zoals aangegeven is ook aan de marktzijde sprake van een krappe capaciteit. Dat zit vooral in de uitvoering: aannemers en hun onderaannemers, leveranciers van materialen, nutsbedrijven, etc. In de media verschijnen alarmerende berichten over de oplopende bouwkosten. Onze ervaring is dat de markt prima in staat is geweest de hoge productie van de afgelopen jaren te faciliteren, en dan zou het logischerwijze ook mogelijk moeten zijn om die productiedoelen vast te houden. Zolang er niet té veel nieuwe projecten tegelijkertijd naar de markt worden gebracht, is hier geen groot probleem. Dat vraagt om het snel analyseren van de haalbaarheid van projecten en om prioritering: aanbeveling 4.

Aanbeveling 2: Maak een pas op de plaats bij nieuwe beleidsambities voor bestaande projecten
Projecten die worden doorontwikkeld, komen op enig moment terecht bij de bestuurlijke besluitvorming. Dat kan gaan om zaken als de anterieure overeenkomst, waarvan de verantwoordelijkheid veelal is gedelegeerd aan B&W, of om zaken die normaliter het domein van de gemeenteraad zijn, zoals het vaststellen van stedenbouwkundige kaders en de besluitvorming over (postzegel)bestemmingsplannen.

De toegenomen ontwikkeldruk betekent dat er meer projecten langskomen, en dus aandacht vragen van de gemeenteraad. In sommige gemeenten zien we dat de werkdruk nog wordt verergerd doordat de politiek komt tot nieuwe beleidskaders – voor zaken als energieprestatie, sociale woningbouw, parkeren en dergelijke. Dat is een probleem wanneer ambities te veel worden gestapeld, waardoor ondanks de verbeterde marktomstandigheden een project financieel onhaalbaar of vertraagd kan worden. Ook zien we dat nieuw beleid wel eens van toepassing wordt verklaard op projecten waarover ambtenaren en marktpartijen al jaren in gesprek zijn en waar soms zelfs al afspraken gemaakt waren tussen gemeente en marktpartij. Dat werkt doorgaans ook vertragend.

In algemene zin geldt dat dit gemakkelijk leidt tot vertraging, omdat nieuwe kaders snel zullen leiden tot een herijking van het project door de marktpartij en tot heronderhandelingen over de uitvoering van die beleidskaders en de financiële gevolgen. De oplossing is om duidelijk te stellen wanneer nieuw beleid in gaat en op welke projecten het dus niet van toepassing is. De gedachte is: beter een goed project nu uitvoeren, dan het project nog beter maken en daarmee mogelijk lange vertraging oplopen. Zodoende is voor alle partijen – zowel binnen de gemeente als bij de marktpartijen – helder welk toetsingskader door

de gemeente gehanteerd gaat worden. Voor zover het gaan om gemeentelijk beleid, ligt de verantwoordelijkheid hiervoor bij de gemeenten zelf

Aanbeveling 3: Versnel de implementatie van landelijke beleidskaders
Voor landelijk beleid als de Ladder Duurzame Verstedelijking, de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) en het Luchthavenindelingsbesluit Schiphol (LIB) geldt dat het beleid in beginsel wel vastgesteld is, maar de toepassing lastig kan zijn.

We zien dikwijls dat de ambtelijke ervaring om met dergelijke beleidskaders om te gaan, niet altijd afdoende is. Binnen een faciliterende rolopvatting kan de bal dan worden neergelegd bij de marktpartij, die ook niet altijd de ervaring heeft om effectief op te treden. Ook merken we dat er onduidelijkheid is over hoe verschillende regimes zich tot elkaar verhouden.

Ook zien we wel dat er onenigheid is tussen diverse bestuurslagen over de implementatie van het beleid. Zo wacht de transformatie van Kronenburg in Amstelveen nog steeds op duidelijkheid over wat er wel of niet mogelijk is binnen de kaders van LIB-4, waardoor iedere poging tot transformatie wordt gefrustreerd. In de kassenrijke omgevingen zien we bijvoorbeeld ook onduidelijkheid over de vraag of leegstaande kassen nu als “groen” of als “rood” moeten worden beschouwd.

Dergelijke onduidelijkheid kan projecten jaren vertragen. Het is nodig dat in dit soort situaties – wanneer het beleidskader ruimte laat voor interpretatie - toch knopen worden doorgehakt. Het moet duidelijk worden onder welke voorwaarden een project door kan gaan – of niet. Het kernteam Versnelling kan hierin bemiddelen, bijvoorbeeld via het instrument van het PRIP[4].

Aanbeveling 4: Prioriteer binnen de projectenvoorraad
Voor een gemeente betekent de toegenomen ontwikkeldruk dat particuliere initiatiefnemers langskomen met projecten die in het geheel nog niet in de gemeentelijke planning stonden. Dat vereist dat de gemeente snel de wenselijkheid en haalbaarheid van zo’n nieuw project kan bepalen, en dan snel duidelijkheid kan geven aan de initiatiefnemers over de kaders waarbinnen de gemeente bereid is het project te begeleiden. Slaagt de gemeente hier niet in dan ontstaat het risico dat er zo veel projecten om aandacht vragen van de beperkte ambtelijke capaciteit dat alles gaat vertragen.

Ter illustratie: in Haarlem stonden bij de analyse 184 woningbouwprojecten in de planning voor productie in de jaren 2017-2020. De gemiddelde projectgrootte van die woningen is 21. Er zijn weliswaar voldoende behoorlijk grote projecten, want 17 projecten hebben meer dan 100 woningen. Er zijn ook heel veel kleine projecten met slechts een handvol woningen die een forse ambtelijke capaciteit vragen.

Hier is dus aan de orde dat de gemeente op succesvolle wijze komt tot prioritering. Simpelweg alle projecten tegelijk behandelen leidt onvermijdelijk tot vertraging van al die projecten, in alle fasen van het project. De gemeenteraad van Haarlem zal uiteindelijk voor 184 woningprojecten enige vorm van bestuurlijke besluitvorming moeten plegen tussen 2017 en 2020, dat is één project per week.

Prioriteren betekent dat de gemeente zelf formuleert welke projecten het allerbelangrijkst zijn. Dat kunnen projecten zijn die een hoge productie opleveren, of in een specifieke behoefte voorzien, of een

[4] PRIP staat voor ‘Provinciaal Initiatieven Platform’. In een PRIP staat een plan van een gemeente, waarover de provincie zich al langer buigt, centraal. In het PRIP bepaalt een integraal samengestelde groep ambtenaren, inhoudelijk betrokken bij de casus, in één uur tijd het provinciaal standpunt. De gemeente wordt hierbij betrokken en krijgt met een PRIP sneller duidelijkheid.

bepaalde gebiedsontwikkeling áf maken, of om andere redenen zeer gewenst zijn. Vanuit de versnellingsoperatie is een voorzet gedaan waarbij de nadruk wordt gelegd op de kwantitatieve woningproductie, maar het staat gemeenten vrij om binnen dat kader zelf nadere prioriteiten te kiezen.

Voor die prioritaire projecten moet in ieder geval voldoende ambtelijke en bestuurlijke capaciteit worden gereserveerd. We zien dat bijvoorbeeld Zaanstad met haar top-15 een dergelijke aanpak heeft gekozen.

Aanbeveling 5: Zet in op investeringen in infrastructuur voor de productie na 2020

De woningproductie voor de komende jaren kan plaatsvinden zonder grootschalige investeringen in infrastructuur, maar het begint links en rechts flink te knellen. In gebieden waar veel binnenstedelijke woningbouw wordt toegevoegd, vormt de ontsluiting nu al een probleem: Purmerend, Haarlem en Amsterdam zijn duidelijke voorbeelden.

In gemeenten als Haarlemmermeer (Beukenhorst-West, Lisserbroek) en Zaanstad (tussen Inverdan en Achtersluitpolder) is besluitvorming over infrastructuur een randvoorwaarde om verantwoord door te kunnen gaan met grootschalige ontwikkelingslocaties, die veelal pas na 2020 productie gaan opleveren. Het gaat daarbij zowel om wegen als om openbaar vervoer. In totaal gaat het om 6.000 woningen tot en met 2020 en nog eens 25.000 woningen tussen 2020 en 2025. Het verdient aanbeveling om gecoördineerd op te trekken richting Rijk: dus voor de gehele MRA en vanuit het standpunt van zowel woningbouw als bereikbaarheid.

Aanbeveling 6: Deel kennis en informeer elkaar

We zien dat de uitdagingen van vandaag nog te weinig centraal worden opgepakt. Iedere gemeente voor zich zoekt oplossingen voor de implementatie van de Ladder Duurzame Verstedelijking, het formuleren van een beleid voor middeldure huur, de introductie van aardgasloos bouwen, effectief faciliteren bij particuliere binnenstedelijke gebiedsontwikkeling, en vergelijkbare zaken.

Hier kan de MRA waardevol zijn door het inzetten op kennisdelen: het identificeren van en communiceren over “best practices”. Door de aanwezige kennis binnen het MRA-verband tussen de deelnemende gemeenten uit te wisselen, kan binnen projecten vertraging worden vermeden. Gedacht kan worden aan het voortzetten van de workshops zoals gehouden in de 1^{e} fase van het versnellingsonderzoek in 2016.

Aanbeveling 7: Voer het overleg met marktpartijen en woningcorporaties op het juiste schaalniveau

De marktpartijen zijn, gedreven door de gestegen marktdruk, goed in beweging gekomen. Toch zien we hier een aandachtspunt. De investeringspotentie en de uitvoeringscapaciteit van zowel woningcorporaties als projectontwikkelaars en aannemers is gelimiteerd. In plaats van per gemeente te overleggen met die marktpartijen, is het effectiever om dergelijke overleggen op het relevante schaalniveau te voeren. Voor marktpartijen en corporaties die op bovengemeentelijke schaal opereren, is het daarom logischer het gesprek over prioritering en prestatieafspraken ook op bovengemeentelijk niveau te voeren.

BIJLAGE: DE BELANGRIJKSTE UITKOMSTEN VOOR DE ANALYSE OP MRA-NIVEAU

Dashboard

Plancapaciteit (hard en zacht) 2016-2020	
30.401	
45.317	**97.728**
7.012	
14.998	(opl. 2016)

Plancapaciteit 2016 -2020	**97.728**
Jaarlijkse productie als % van de bestaande woningvoorraad	**1,72%**
Totale woningvoorraad	**1.139.456**
Gemiddelde landelijke productie als % van de bestaande woningvoorraad	**0,59%**
Aantal inwoners	**2.440.747**
Plancapaciteit 2016 -2020 als % van gehele MRA	**100,00%**
Gemiddeld aantal woningen per project 2017-2020	**61**
Aantal projecten 2017-2020 met meer dan 100 woningen	**204**
Totaal aantal projecten 2017-2020	**1281**
Aantal projecten dat voorziet in 80% van productie 2017-2020	**247**
Plancapaciteit 2021-2024 (versnellingspotentie)	**63.855**

Kernmerken van de productie 2017-2020 (harde en zachte plannen)

Aantal projecten in binnenstedelijk- of uitleggebied

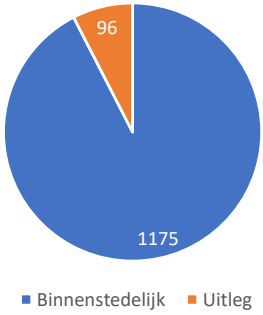

Aantal projecten op gemeentelijke grondpositie of anders

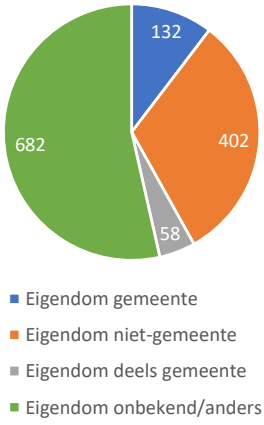

Productie gebaseerd op aantal knelpunten

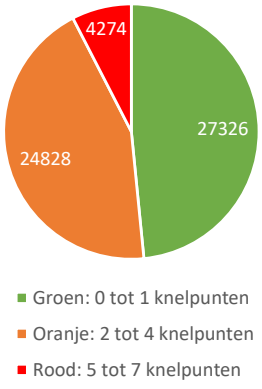

BIJLAGE: AANBEVELINGEN VOOR VERSNELLING VAN PROJECTEN

Aanbevelingen Fakton om knelpunten bij MRA-projecten op te lossen

NB deze lijst is gebaseerd op de Monitor Plancapaciteit 2017 en de gesprekken die door Fakton in de periode december 2017 – januari 2018 zijn gevoerd. Deze lijst is uitsluitend gericht op individuele projecten en wijkt daardoor in enige mate af van de 'Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA', waarin ook (grotere) ontwikkelzones en gebiedsontwikkelingen zijn opgenomen. De ontwikkelzones en gebiedsontwikkelingen bevatten namelijk vaak meerdere projecten, die in de planmonitor als afzonderlijke projecten zijn opgenomen. Onderstaande, op specifieke projecten gerichte, lijst bevat behalve een omschrijving van de knelpunten tevens aanbevelingen van Fakton voor de versnelling.

Aalsmeer

- Kudelstaart Westeinderhage (54 + 216 = 270 woningen): Discussie/onderzoek PRV in relatie tot glastuinbouw. Deze discussie moet goed worden opgelost om plan langs RvS te krijgen.
    - Inzet op versnelling, inzet van projectleider met ruim mandaat om proces verder te brengen (kernteam MRA?). Breng deze casus in als PRIP (provinciaal initiatievenplatform) bij de Provincie Noord-Holland.

Almere

- Almere Haven (40 + 160 = 200 woningen). Knelpunt is nog steeds Ymere, dat terughoudend is met investeren en niet willen vervreemden. Andere corporaties pakken wel hun deel. Geen versnelling te verwachten.
    - Gezamenlijk agenderen bij Ymere vanuit MRA en gemeente. Versnellen levert naar verwachting 200 woningen.

Amstelveen

- Kronenburg (0 + 2500 = 2500 woningen): Bij dit grootschalige project is regelgeving een knelpunt (LIB).
    - Er wordt gezamenlijk geagendeerd richting Rijk en Provincie door MRA en gemeente. Maak verder gebruik van de experimentstatus van dit project en stuur daarmee op versnelling.

Gooise Meren

- BOR-gronden (0 + 250 = 250 woningen): Project is net gestart en er zit beweging in. Intentieovereenkomst is aangescherpt. Er zijn twee knelpunten. Enerzijds is er weerstand vanuit de omgeving/buurt. Anderzijds is er sprake van een knelpunt rondom de ontsluiting met bijbehorend capaciteitsprobleem wat betreft de verkeerskundige.
    - Capaciteit inzetten vanuit de flexibele pool vanuit de MRA.
- Kolonel Palmkazerne/Crailo (225 + 0 = 225 woningen): Is intergemeentelijk project van 3 gemeenten (Hilversum, Gooise Meren en Laren), waarvan 225 woningen van Gooise Meren. Projectbureau Krijgsman zit er nu op. Er is advies nodig wat betreft de intergemeentelijke samenwerking (=capaciteitsvraag) en er is verkeerskundige expertise nodig (=capaciteitsvraag).

- Project Crailo is reeds benoemd bij de gemeente Hilversum. Vanuit Gooise Meren is duidelijk dat er ook capaciteit omtrent verkeer nodig is; deze capaciteit arrangeren vanuit de flexibele pool vanuit de MRA.

Haarlem

- Koepelterrein. Het woningbouwprogramma op het Koepelterrein bestaat uit 350 éénkamerwoningen met zelfstandige voorzieningen. Dit betreft 250 woningen voor studenten aan het University College (randvoorwaarde voor vestiging universitair onderwijs in Haarlem. Verhuur door DUWO). En 100 woningen (Elan Wonen) voor twee specifieke doelgroepen die op dit moment grote moeite hebben om woonruimte te vinden: Haarlemse jongeren (zowel studerende als niet-studerende) en mensen die nu nog in een sociaal-maatschappelijke voorziening verblijven, maar inmiddels toe zijn aan zelfstandige woonruimte.
  Transformatie van het Koepelterrein van een gevangenis naar een aantrekkelijk woongebied brengt specifieke knelpunten met zich mee die leiden tot relatief hoge bouw- en ontwikkelingskosten, die gezien het programma niet kunnen worden terugverdiend door hoge huren of koopwoningen:

  1. Transformatie monumentale Huis van Bewaring (de vml. Vrouwengevangenis) naar woonruimte; ontwerpopgave gezien de monumentale uitstraling van het gebouw, zowel aan de binnen als buitenzijde;
  2. Slopen van de naoorlogse bouw midden in intensief bebouwde stedelijke context, aanwezigheid van asbest;
  3. Intensief bouwprogramma in een vooroorlogs binnenstedelijk gebied, in samenhang met transformatie van het Rijksmonument van de Koepelgevangenis. Deze context stelt hoge eisen aan de stedenbouwkundige inpassing van het woningbouwprogramma en vraagt een kwalitatief hoogwaardige robuuste openbare ruimte.

  Om deze knelpunten op te lossen is naar schatting € 750.000,- extra benodigd. Hiermee kunnen 350 woningen worden gerealiseerd nog niet in de ramingen zijn opgenomen en die in 2020/2021 gerealiseerd kunnen zijn.

  - Complex project met onrendabele top door hogere kosten en lagere opbrengstmogelijkheden. Advies: Inzet van het provinciaal budget voor versnelling woningbouw ter afdekking van de onrendabele top.

Haarlemmermeer

- De besluitvorming rondom de komst van de Duinpolderweg is een belangrijke factor voor de versnelling van de woningbouw in de Haarlemmermeer. In de gemeenteraad van de Haarlemmermeer is de motie aangenomen genaamd “Eerst bewegen, dan bouwen”. Dat heeft gevolgen voor de voortgang van een aantal projecten, waardoor er geen sprake is van versnelling op korte termijn.
- Besluitvorming is onderdeel van het project “Bereikbaarheid Haarlemmermeer-Bollenstreek/Duinpolderweg”. Rond de zomer 2018 wordt verwacht dat voor (oa) Duinpolderweg een definitieve voorkeursalternatief wordt aangewezen. In de daarop volgende project MER-studie wordt het schetsontwerp uitgewerkt naar voorlopig en definitief ontwerp, waarna realisatie volgt (na 2021), dus pas daarna kan de bouw (van 7600 woningen) starten. Rond de zomer besluiten rijk en regio gezamenlijk over het al dan niet opnemen van het project in het bereikbaarheidsprogramma ‘Van, naar en in de MRA’.

- De Provincie NH heeft €25 miljoen extra uitgetrokken voor de realisatie van het project Duinpolderweg. Met de partners Vervoerregio Amsterdam, PZH en Holland Rijnland wordt bezien op welke wijze de benodigde middelen bij elkaar kunnen worden gebracht. Ook met het ministerie van I&W zijn gesprekken gaande. De voortgang van het project Duinpolderweg wordt jaarlijks geagendeerd voor het BO MIRT. De Duinpolderweg is randvoorwaardelijk voor:
    - Lisserbroek binnen Turfspoor: 1000 woningen (190 + 810)
    - Lisserbroek Noord: 2000 woningen (80 + 1920)
    - Nieuw Vennep West/Getsewoud West: 4000 woningen (op langere termijn)
    - Beinsdorp: 600 woningen (op langere termijn)
    - Oplossen vanuit BO MIRT, programma bereikbaarheid MRA.
- Beukenhorst West/Hyde Park (0 + 4000 = 4000 woningen): Project kan in potentie meer woningen betreffen. De ontwikkelaar en gemeente willen graag vooruit, maar er is nog veel discussie over het aandeel sociale woningbouw, parkeernormen en bovenplanse kosten.
    - Inzet van projectleider vanuit flexibele pool om proces verder te brengen.
- Hoofddorp Tudorpark (540 + 560 = 1100 woningen): Door haperende besluitvorming ontstaat hier vertraging terwijl er veel woningen zijn gepland voor de korte termijn. Het project stagneert doordat een straatprofiel moet worden vastgesteld in de Raad.
    - Inzetten op versnelde besluitvorming en inzet van capaciteit uit de flexibele pool.
- President/Lincolnpark (160 + 640 = 800 woningen): Ook hier ontstaat vertraging door onvoldoende capaciteit.
    - Inzetten op toewerken richting besluitvorming. Inzetten op versnelling door inzet capaciteit vanuit flexibele pool.

<u>Hilversum</u>

- Crailo (0 + 200 = 200 woningen): Betreft een intergemeentelijke samenwerking tussen Hilversum, Laren en Gooise Meren.
  Besluitvorming vraagt tijd, hierdoor is alle productie verschoven naar lange termijn.
    - Hier is versnelling mogelijk door sturen op snelle besluitvorming. Opzetten projectteam ter ondersteuning van projectbureau Krijgsman met behulp van flexibele pool vanuit MRA.

<u>Lelystad</u>

- Lelycenter (50 + 605 = 655 woningen): dit project is onderverdeeld in deelplannen. Er speelt een financieel probleem: transformatie van verouderde kantoren naar woningen (goedkope woningen) levert onvoldoende opbrengst op om kostenverhaal afdoende toe te passen. Onrendabele top is ruw ingeschat op € 2 miljoen.
    - Onrendabele top, actie richting Rijk en/of Provincie om (deel van) de onrendabele top te kunnen afdekken (subsidie). Gezamenlijke agendering MRA en gemeente.

<u>Purmerend</u>

Uit gesprekken met Purmerend blijkt dat men daar vol inzet op de verstedelijkingsopgave van het stationsgebied en het centrum.

- Centrumgebied Purmerend/ verstedelijkingsopgave.: meerdere projectgebieden (projectgebieden 1, 2, 3, 4 en 7. Betreft 1.272 + 687 = 1.959 woningen). Door verplaatsing van station Purmerend naar de Wagenweg (versterken centrumgebied) en door In te zetten op

hoogwaardig frequent OV/knooppuntontwikkeling kan de parkeernorm worden verlaagd en de dichtheid vergroot, waardoor versneld meer woningen kunnen worden gerealiseerd.
    - BO MIRT juni: BZK als partner in gesprekken met NS/ ProRail, aanpakken OV Knooppunt Purmerend centraal (verplaatsen perrons).
- Brantjesoever (45 + 75 = 120 woningen): Discussie met ontwikkelaar over OVB/BTW. Is een 'groen' project, maar versnelling is hier goed mogelijk.
    - Leveren fiscaal advies vanuit MRA flexibele pool, inzetten op versnelling

<u>Weesp</u>

- Bloemendalerpolder (840 + 1910 = 2750 woningen): Op dit moment zou in de Bloemendalerpolder op twee aspecten versnelling plaats kunnen vinden. 1. De houding van het Rijk t.o.v de SUOK. Het Rijk heeft mede de SUOK ondertekend, maar lijkt nu niet haar verantwoordelijkheid te willen nemen op een aantal aspecten uit de SUOK. Waaronder ontsluiting van het gebied op de A1, aanleggen van geluidschermen langs het spoor en grondrouting. 2. De natuurbeschermingswet. Het gehele project valt onder de crisis- en herstelwet alleen de natuurbeschermingswet is hierin niet meegenomen. Dit wordt aangepast, maar zorgt voorlopig nog voor vertraging. De natuurbeschermingswet houdt op dit moment ook versnelling tegen, dit komt mede voort uit interpretatie en/of onduidelijke formuleringen.
    - Eerste knelpunt zit hem in terughoudendheid Rijk t.o.v. investeringen afgestemd in SUOK. Aanjagen van deze afspraken, gezamenlijk optreden richting Rijk vanuit MRA en gemeente Weesp.
    - Tweede knelpunt is natuurbeschermingswet; Organiseer een expert-/versnellingssessie met Rijk, omgevingsdienst en provincie om procesafspraken te maken/knelpunt op te lossen.

<u>Zaanstad – genoemde projecten vallen onder top 15 prioriteitenprojecten vastgesteld door gemeente</u>

- Achtersluispolder (0 + 5000 = 5000 woningen): Voorbereiding is gestart (initiatieffase). Er is een goede projectleider en gebiedsontwikkelingsteam gewenst om in dit gebied te starten. Daarnaast knelpunt infrastructuur: Ontsluiting o.a. Thorbeckeweg, o.a nieuwe aansluiting Amsterdam en nieuwe ontsluiting nabij poelenburg (relatie met ontwikkelzone station Zaandam). En knelpunt transformatie, kosten bedrijfsverplaatsingen
    - Inzet van gebiedsontwikkelingsteam (GO-team) vanuit de flexibele schil. Parallel aan de ruimtelijke studies ook starten met het opzetten van de businesscase. Snelheid is geboden gezien het feit dat private partijen posities aan het innemen zijn. Inzet van instrument WVG, Oplossing voor kosten bovenlokale bedrijfsverplaatsingen.
    - Agenderen voor BO MIRT juni 2018: Prioriteit voor toegangsroutes naar gebiedsontwikkelingen Kogerveld, Achtersluispolder, Stationsgebied in Zaanstad. Via MIRT verkenning corridor Amsterdam-Hoorn.
- Hembrugterrein (100 + 900 = 1000 woningen): Omgevingsplan moet worden opgesteld. Er zijn bezwaren vanuit de Westhaven op het plan. Er zijn veel tegenstrijdige belangen in het gebied die remmende werking hebben. Bij een goed omgevingsplan heeft dit ook zijn weerslag op de Achtersluispolder op termijn.
    - Inzet op versnelling en afronden omgevingsplan/visie, via gebiedsontwikkelingsteam Achtersluispolder. Infraoplossing Achtersluispolder heeft ook positief effect op dit project.
- Problematiek omtrent parkeren bij appartementengebouwen vanwege parkeernormen. Er zal wellicht betaald parkeren ingevoerd moeten worden. Dit speelt bij de volgende projecten: Heldin

Stelling (405 woningen op korte termijn), Inverdan Vrodest (400 woningen op lange termijn), Burano (144 woningen op korte termijn).
    - Inzetten op versnelling en afronden van de discussie rondom de parkeernormen. Zoek naar mogelijkheden in bijvoorbeeld het toepassen van instrumenten als het mobiliteitsplan, flexibele parkeernormen, etc. Eventueel ook inzet vanuit flexibele pool inzetten op deze projecten.
- Inverdan - Noordsebos (197 woningen): Afhankelijk van cultuurcluster en aanleg nieuwe fietsenstalling. Planning is om in 2020 planologisch hard te zijn.
    - Versnellen is hier belangrijk, stappen zetten om tot hard plan te komen en discussie met cultuurcluster af te ronden. Project is binnen Zaanstad inmiddels als prioriteitproject aangewezen. Infraoplossing Achtersluispolder heeft ook positief effect op dit project.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 19 JULI 2018

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. J.J. Visser
BEL/RO
Telefoonnummer +31235143610
visserj@noord-holland.nl

Verzenddatum
19 JULI 2018

Kenmerk
1020421/1097159

Uw kenmerk
137775/1021084

Betreft: Voortgang versnelling woningbouw MRA en instellen flexibele schil

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet inzake de actieve informatieplicht, stellen wij u op de hoogte van het volgende.

In deze brief wordt de voortgang geschetst van de activiteiten die zijn uitgevoerd in het kader van het Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijk bouwen en Versnellen Woningbouwproductie (UVP) dat door ons college is vastgesteld op 12 december 2017 en waarvoor door Uw Staten op 12 februari 2018 ruim 7,2 miljoen euro beschikbaar is gesteld en op 12 maart 2018 nog eens 7,7 miljoen euro via de tweede begrotingswijziging.

In de periode december 2017 tot heden is in het kader van het UVP en in navolging van het eerder door ons genomen besluit over de beleidsreactie op de drie onderzoeken van 7 november 2017 een groot aantal activiteiten uitgevoerd. Hieronder wordt voor de MRA de voortgang beschreven en volgt een toelichting op de vervolgacties. Voor Noord-Holland Noord volgt na de zomer separate informatie.

Context
Uit de onderzoeken naar plancapaciteit, die in 2017 zijn uitgevoerd, blijkt dat het feit dat een plan planologisch gezien hard is, nog niet wil zeggen dat het plan ook daadwerkelijk op korte termijn gerealiseerd wordt. Ook voor harde plannen kunnen er belemmeringen zijn die de daadwerkelijke productie in de weg staan. Het kost gemeenten en marktpartijen soms veel tijd om deze knelpunten op te lossen. Het positieve nieuws is dat dit bij de meeste projecten niet leidt tot afstel, maar slechts uitstel. Maar de tekorten op de woningmarkt lopen ondertussen wel op.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143
Fax (023) 514 3030

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk nummer 34362354
Btw nummer NL.0010.03.124.B.08

In de bij de onderzoeken behorende beleidsreactie van 7 november 2017 is daarom geconcludeerd dat, om de woningbouwopgave te halen, het nodig is:

- belemmeringen weg te nemen bij harde plannen;
- zachte plannen hard te maken;
- in regio's met een tekort op de korte of middellange termijn plannen naar voren halen

Door een actieve rol te pakken en waar mogelijk specifieke knelpunten weg te nemen, kan de provincie gemeenten helpen om de woningbouwproductie te versnellen. Daartoe is een maatregelenpakket opgesteld.
Een van de maatregelen is vanuit de aanjagende rol van de provincie samen met onze partners, waaronder de MRA en Bouwend Nederland, aan de hand van verdiepingsonderzoek naar zowel de MRA als NHN, in beeld te brengen welke knelpunten bij plannen spelen en (op korte termijn) op te lossen zijn.

Deze twee verdiepingsonderzoeken hadden ten doel om inzichtelijk te maken of 1) de woningbouwproductie in Noord-Holland voor de korte termijn op schema ligt, 2) concreet te maken welke knelpunten de voortgang van de projecten belemmeren en 3) aanbevelingen doen om deze knelpunten op korte termijn weg te nemen. De onderzoeken richten zich daarbij in eerste instantie op de harde plannen met een relatief grote bouwopgave die vertraging hebben opgelopen.

In het Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijk Bouwen en Versnellen Woningbouwproductie staan de beleidsuitgangspunten en het proces beschreven voor eventuele maatregelen waarmee de woningbouwproductie vervolgens kan worden versneld. Daarnaast hebben wij voor het uitvoeringsprogramma een 'knelpuntenbudget' van circa € 13,5 miljoen beschikbaar gesteld, waarmee eventuele financiële knelpunten door 'projectspecifieke maatregelen' kunnen worden weggenomen. De beide verdiepingsonderzoeken beoogden input te leveren voor de behoefte aan zowel de flexibele schil, als de noodzaak voor 'projectspecifieke maatregelen' (zowel financieel, vanuit het knelpuntenbudget, als op het gebied van beleid en/of regelgeving).

Hieronder volgt een toelichting op de bevindingen uit het verdiepingsonderzoek van Fakton en het Kernteam Versnelling van de MRA op de voortgang van de versnelling. Over het verdiepingsonderzoek voor NHN wordt een separate notitie opgesteld.

Voortgang versnelling Metropoolregio Amsterdam
Het verdiepingsonderzoek naar de knelpunten en versnellingsmogelijkheden is in de MRA onderdeel van de aanpak van het MRA Kernteam Versnelling (MRA actie 1.11).

De doelstelling van actie 1.11 is om de woningbouwproductie te versnellen, waarbij concreet is afgesproken de bouw van minimaal 60.000 woningen in de periode 1-1-2016 tot 1-1-2021 (5 jaar) te laten starten.
Afgelopen maanden is er door dit Kernteam Versnelling samen met Fakton in beeld gebracht hoe het ervoor staat met de versnellingsopgave van de MRA. Conform het Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijk Bouwen en Versnellen Woningbouw wordt deze informatie vervolgens door de provincie (ook) gebruikt om maatregelen voor te stellen, waarmee de provincie een concrete bijdrage kan leveren aan de versnelling van de woningbouw in de MRA.

Conclusies verdiepingsonderzoek MRA
In de bijgevoegde notitie 'stand van zaken versnelling', zijn de resultaten van het door Fakton uitgevoerde verdiepingsonderzoek opgenomen. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste bevindingen en vervolgstappen.
De belangrijkste conclusie van Fakton is: de MRA is op de goede weg. Er zijn reeds veel woningen opgeleverd en er zijn meer dan voldoende kansrijke plannen waarmee de doelstelling van 60.000 woningen kan worden gehaald:

a) Er wordt heel veel gebouwd in de MRA, gemiddeld ligt de nieuwbouw op 1,32 (percentage nieuwbouw t.o.v. de bestaande voorraad), landelijk is dat percentage 0,59.
b) De MRA ligt daarmee ook op schema om de 60.000 woningen 2016 - 2021 te halen (in de jaren 2016 en 2017 is de helft hiervan al gerealiseerd, in beide jaren 15.000 woningen). En mogelijk zelfs meer woningen, wat gezien de druk op de woningmarkt zeker wenselijk zou zijn.
c) Maar er zijn ook knelpunten die moeten worden opgelost om er zeker van te zijn dat de doelstelling daadwerkelijk gehaald wordt. Namelijk: capaciteit gemeenten, (stapeling) beleid/regelgeving, infrastructuur, marktpartijen. Zie de notitie 'Stand van zaken Versnelling MRA' voor meer toelichting op deze knelpunten.
d) Achterin de bijgevoegde notitie 'Stand van zaken Versnelling MRA' heeft Fakton een overzicht van concrete knelpunten bij projecten in beeld gebracht, met concrete aanbevelingen voor de wijze waarop deze "oranje projecten" (projecten met een beperkt aantal, oplosbare knelpunten) kunnen worden versneld. Juist deze aanbevelingen zijn belangrijk voor het bepalen van de inzet vanuit het UVP, om een bijdrage te kunnen leveren aan de productiedoelstelling. De verantwoordelijkheid voor het oplossen van deze knelpunten ligt bij de gemeenten. Vanuit het Kernteam versnelling van de MRA helpt de provincie gemeenten om de genoemde knelpunten weg te nemen.

e) In de notitie 'Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA' zijn deels dezelfde *projecten* opgenomen. Het gaat hier echter ook om de grotere *gebiedsontwikkelingen*. Deze lijst is in samenwerking met actie 1.1 en Bereikbaarheid tot stand gekomen. In deze lijst wordt onderscheid gemaakt naar type knelpunt (de 4 categorieën die hierboven bij c staan). De lijst bevat concrete voorstellen om knelpunten op te lossen en tevens wordt aangegeven met welke partijen dit moet worden gedaan, waaronder tevens het Rijk. Vanuit het Kernteam versnelling van de MRA helpt de provincie gemeenten om de genoemde knelpunten weg te nemen.

Maatregelen

Volgend uit deze conclusies, wordt er met de MRA versnellingsactie ingezet op vier verschillende soorten maatregelen:

1. Kennisteams voor eenmalig meedenken via expert-/versnellingssessies
2. Concrete projectsubsidie voor een financieel knelpunt (vanuit het budget voor projectspecifieke maategelen).
3. Gezamenlijke inzet op investeringen in infra, voor projecten waar bereikbaarheid een knelpunt oplevert voor woningbouw.
4. Flexibele schil op twee manieren inzetten/inrichten.

Ad 1. Expert-/versnellingssessies

Voor een beperkt aantal locaties geldt dat er een specifiek knelpunt speelt, dat naar verwachting met één of meerdere expert-/versnellingssessies of een Provinciaal Initiatieven Platform (PRIP) kan worden vlot getrokken. Dit betreft:

- Westeinderhage, Kudelstaart
- Bloemendalerpolder, Weesp
- Ontwikkelzone Europaweg/Schipholweg, Haarlem.

Afhankelijk van de betrokken partijen en benodigde expertise worden zo nodig ook de flexibele schil, het Rijk, wetenschap of marktpartijen ingeschakeld om tot een oplossing te komen.

Het Kernteam Versnelling van de MRA neemt hiertoe, samen met de betreffende gemeenten, het initiatief.

Ad 2. Projectspecifieke maatregelen

Het gebrek aan personele capaciteit en specifieke expertise maakt dat de voorbereiding van projecten nog niet dusdanig ver is dat de financiële knelpunten goed in beeld zijn. Gezien de complexiteit van de binnenstedelijke projecten en gebiedsontwikkelingen die op 'projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA' staan, is de verwachting dat wanneer de gebiedsontwikkelingsteams met deze locaties aan de slag gaan, meerdere financiële knelpunten aan het licht zullen komen. Het beschikbare provinciaal budget maakt het in die

gevallen mogelijk om snel op te kunnen treden en de betreffende projecten te versnellen.
Vooralsnog is alleen het Koepelterrein Haarlem concreet. Voor dit project wordt een subsidieaanvraag uit het budget voor 'projectspecifieke maatregelen' voorbereid en separaat aan ons college voorgelegd.

Ad 3. Infrastructuur
Minister Ollongren heeft in haar woningmarktbrief aan de Tweede Kamer en in gesprek met MRA d.d. 19 maart 2018 uitgesproken dat de 'R' in MIRT belangrijker moet worden en dat er nadrukkelijker een relatie met woningbouw moet worden gelegd. In de vervolggesprekken met BZK is duidelijk geworden dat BZK van de regio heel concrete voorstellen wilde zien voor woningbouwprojecten waar infra/bereikbaarheid een belemmering is en waar kan worden versneld als dit knelpunt wordt opgelost. Vervolgens is door de MRA een 'projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA' opgesteld, mede aan de hand van het verdiepingsonderzoek voor de versnelling. De keuze voor deze projecten is samen met MRA actie 1.1 en bereikbaarheid voorbereid.
In het BO MIRT van 4 juni 2018 zijn met het Rijk over vier projecten van deze 'projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA' procesafspraken gemaakt. In aanloop naar het volgende BO MIRT (in oktober 2018) wordt samen met het Rijk onderzocht of en hoe we bij deze projecten tot versnelling kunnen komen door investeringen in infra. Uitgangspunt daarbij is dat hierbij wordt aangesloten bij reeds bestaande trajecten vanuit het programma bereikbaarheid van de MRA.

In het besluit BO MIRT is dit als volgt geformuleerd:
Rijk en MRA onderzoeken hoe de bereikbaarheid/ontsluiting, in combinatie met het oplossen van de andere knelpunten, tijdig geborgd kunnen worden en doen dat met voorrang voor de volgende locaties:

- *verdichting station Purmerend, verdichting station Zaandam Kogerveld, herontwikkeling Achtersluispolder;*
- *verdichting in het stadscentrum van Almere;*
- *ontwikkeling Oostkant Amsterdam (IJburg en Zeeburgereiland);*
- *ontwikkeling Westflank Haarlemmermeer.*

Ad 4. Inrichten flexibele schil & gebiedsontwikkelingsteams
Het organiseren van deze flexibele schil op MRA schaal is een ingewikkeld proces gebleken. Doordat de provincie middelen beschikbaar wil stellen voor de flexibele schil van de MRA, maar de MRA geen rechtspersoon is, moeten er tussen Amsterdam en de provincie afspraken worden gemaakt. Afgelopen maanden is veelvuldig overleg gevoerd tussen juristen en financieel adviseurs van de gemeente Amsterdam en de provincie om de voorwaarden van de flexibele schil nader uit te werken.

Inmiddels zijn er procesafspraken gemaakt over de te volgen procedure om de flexibele schil daadwerkelijk in werking te kunnen stellen en de vraag voor de benodigde capaciteit in de markt uit te kunnen zetten. Na de subsidie aanvraag van Amsterdam wordt dit door de provincie vastgelegd in de subsidie voorwaarden en afspraken. Voordat Amsterdam de subsidie aanvraag namens de MRA doet, worden er tussen MRA, Amsterdam en de gemeenten die gebruik willen maken van de flexibele schil, nog afspraken gemaakt over de wijze van afnemen, toezicht op de afgesproken werkzaamheden en afwikkeling van de BTW. De gemeente Amsterdam zorgt er daarbij voor dat de afspraken rechtmatig zijn, waarbij in het bijzonder aandacht is voor de fiscale consequenties en de aanbesteding.

De provincie subsidieert de MRA via de gemeente Amsterdam (die optreedt als rechtspersoon voor de MRA) om de versnelling van de woningbouw in de MRA te stimuleren door het inrichten en in stand houden van een flexibele schil en co-financieren van de gebiedsontwikkelingsteams. Binnen de flexibele schil wordt onderscheid gemaakt naar twee vormen: projecten en gebiedsontwikkelingsteams. Het belangrijkste verschil zit in de kosten voor de gemeente:

1. **Flexibele schil projecten.** Dit betreft de capaciteitsvraag die gemeenten zelf niet uit de markt kunnen krijgen. Door dit als MRA gezamenlijk te organiseren kunnen we, vermoedelijk tegen betere tarieven, de gevraagde kwaliteit wel krijgen. We kunnen de benodigde experts en bureaus namelijk grotere klussen bieden (met inzet in meerdere gemeenten). Voor deze flexibele schil geldt dat de daadwerkelijk afgenomen uren-inzet door de gemeenten zelf wordt betaald. Vanuit het budget dat door de inleggende partijen (tot nu toe alleen door de Provincie Noord-Holland. Amsterdam, Flevoland en de regio Zaanstreek-Waterland volgen mogelijk later) beschikbaar wordt gesteld, worden de organisatiekosten betaald (het inhuren en zorgen voor efficiënte inzet in de MRA).
2. **Flexibele schil Gebiedsontwikkelingsteams**. Voor de echt grote gebiedsopgaves, die een relevante bijdrage leveren aan de versnelling van de woningbouwproductie in de MRA, worden 'gebiedsontwikkelingsteams (GO-teams)' ingezet. Concreet gaat het hierbij om projecten of gebiedsontwikkelingen die zijn opgenomen in de "Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA". Omdat het hierbij gaat om complexe opgaven met een MRA belang, wordt de inhuur van deze teams voor een deel door de gemeente betaald en voor een deel (maximaal 50%) door subsidie van de provincie Noord-Holland, vanuit het budget voor het Uitvoeringsprogramma binnenstedelijk bouwen en versnellen woningbouw.

Actualisatie bestedingsplan

Voor het Uitvoeringsprogramma binnenstedelijk bouwen en versnellen woningbouw was bij vaststelling circa € 7,28 miljoen gereserveerd in de reserve Actieprogramma 2010.

Voor de uitvoering van Motie 110 is € 7,715 miljoen extra beschikbaar gesteld voor het Uitvoeringsprogramma, waardoor er in totaal circa € 15 miljoen beschikbaar is.

	Bestedingsplan januari 2018	
1	Budget voor projectspecifieke bijdragen	**€ 5.800.000**
2	Inleg Flexibele Schil	**€ 1.200.000**
3	Monitoring en bijstelling	**€ 284.636,01**
	Totaal	**€ 7.284.636,01**

	Extra budget Motie 110 (toegevoegd aan budget projectspecifieke bijdragen)	**€ 7.715.000**
	Totaal beschikbaar budget	**€ 14.999.636,01**

Conform het voorstel wordt vanuit het budget voor de 'inleg flexibele schil' € 700.000 ingezet voor het inrichten en in stand houden van de flexibele schil van de MRA. Hierdoor resteert in dit budget nog € 500.000 voor de flexibele schil in Noord-Holland Noord (conform de oorspronkelijke verdeling).

Vanuit het budget voor 'projectspecifieke bijdragen' wordt daarnaast € 2.000.000,- ingezet voor cofinanciering van de gebiedsontwikkelingsteams.

Het bestedingsplan wordt hierdoor als volgt:

	Bestedingsplan per juli 2018		**Besteding conform besluit 17 juli**	**Resterend budget**
1	Budget voor projectspecifieke bijdragen	€13.515.000,00	€ 2.000.000	€ 11.515.000
2	Inleg Flexibele Schil	€ 1.200.000,00	€ 700.000	€ 500.000
3	Monitoring en bijstelling	€ 284.636,01	0	€ 284.636,01
	Totaal	**€ 14.999.636,01**	**€ 2.700.000**	**€ 12.299.636,01**

Verdere proces

- Vanuit het Uitvoeringsprogramma zijn middelen beschikbaar gesteld om in 2018 en 2019 in te zetten. Bij de Zomernota 2018 wordt voorgesteld de inzet voor de 'Flexibele schil' (inclusief de gebiedsontwikkelingsteams') te plaatsen op de 'lijst van

subsidies buiten uitvoeringsregeling' waarmee in totaal € 2,7 miljoen voor de versnelling wordt ingezet.

- Specifiek voor het budget voor 'projectspecifieke maatregelen' geldt dat de komende maanden een GS voorstel wordt voorbereid om het project 'Koepelterrein' in Haarlem via een subsidie buiten uitvoeringsregeling te ondersteunen en daarmee te versnellen.
- De verdere inzet van de beschikbare middelen voor projectspecifieke maatregelen vindt gefaseerd plaats. Met behulp van de inzet van de gebiedsontwikkelingsteams worden er in de 2e helft van 2018, 1e helft van 2019 GS voorstellen voorbereid, om de woningbouw te versnellen met behulp van het 'knelpuntenbudget'/de projectspecifieke maatregelen.
- NB Naast de € 500.000 die specifiek voor de flexibele schil in Noord-Holland Noord is gelabeld, geldt dat het budget voor projectspecifeke maatregelen voor projecten in zowel de MRA als NHN is bestemd. Voor de inzet in NHN worden separate voorstellen voorbereid.
- Jaarlijks wordt in de MRA gerapporteerd over de voortgang van de versnelling en het wegnemen van de bij projecten geconstateerde knelpunten. Wij zullen deze informatie over de voortgang tevens aan uw Staten doen toekomen.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J.W. Remkes

2 bijlage(n)

1. Notitie Stand van zaken versnelling MRA (Fakton)
2. Projectenlijst versnellingsmogelijkheden woningbouw MRA